JOZEF M. PRÍDAVOK

SLOVNÍK

cudzích slov a výrazov v slovenčine

UNIA

Naša značka
Dobrá tlač
Dobrá kniha

JOZEF M. PRÍDAVOK:

SLOVNÍK CUDZÍCH SLOV A VÝRAZOV V SLOVENČINE

V našich denných časopisoch, v revuách, ba aj náučných knižkách pre ľud, stretáme sa s takým množstvom cudzích slov a výrazov, že čitateľovi bez klasického vzdelania mnohé veci ostávajú nejasné, nesrozumiteľné. V takých okolnostiach **cudzojazyčný slovník je nevyhnuteľnou príručkou pre každého.** Pravda, vykoná on svoje poslanie **aj u publicistov a spisovateľov,** ktorí neraz nazrú doň, keď budú chcieť nahradiť niektoré cudzie slovo domácim, rovnoznačným slovenským slovom. Slovenská verejnosť istotne s porozumením prijme tak dôležitú prácu, ktorá svojím **rozsahom aj obsahom prevyšuje predchádzajúce inojazyčné slovníky.** **Strán 704.**

6971	**Broš. po K 96·—.**
	Viaz. po K 110·—.

U všetkých riadnych knihkupcov

ČESKO-SLOVENSKÁ GRAFICKÁ UNIA, ÚČ. SPOL., PRAHA-PREŠOV

SLOVNÍK

cudzích slov a výrazov

v slovenčine

Sostavil

JOZEF M. PRÍDAVOK

1 9 3 9

Nákladom Česko-slovenskej grafickej Únie, úč. spol.

Predslov.

Vedecké požiadavky, ktoré sa kladú na slovníkové práce, sú také veľké, že jazykospytci najmä u nás vyhýbajú sa sostavovaniu slovníkov, hoci pre každodennú potrebu dostačily by aj slovníky praktické, nevyčerpávajúce všetko, čo by v nich chcela mať jazykoveda. Česká akademia vied a umení len teraz po štvrťstoročnej sberateľskej práci vydáva Příruční slovník jazyka českého, pričom na príklad musela vynechať etymologiu slov, lebo ináč vydanie slovníka bolo by sa hodne oneskorilo. Skúsenosť ukazuje, že je lepšie mať i nie celkom úplný slovník než nijaký. Touto zásadou sa spravoval i nebohý Peter Tvrdý, ktorý hneď v prvých rokoch poprevratových vydal niekoľko praktických slovníkov, z ktorých Slovenský frazeologický slovník obsahuje značné bohatstvo slov a výrazov spisovnej slovenčiny. Peter Tvrdý už roku 1922 vydal Slovník inojazyčný, ktorý v druhom opravenom a doplnenom vydaní vyšiel roku 1932. Znak, že taký slovník naša verejnosť súrne potrebovala a potrebuje.

Slovník cudzích slov a výrazov v slovenčine, sostavený J. M. Prídavkom, je primeraným pokračovaním práce, ktorú započal P. Tvrdý. Rozumie sa, že po doterajších skúsenostiach tento nový cudzojazyčný slovník svojím rozsahom aj obsahom prevyšuje predchádzajúce inojazyčné slovníky.

V našich denných časopisoch, v revuách, ba aj náučných knižkách pre ľud, stretáme sa s takým množstvom cudzích slov a výrazov, že čitateľovi bez klasického vzdelania mnohé veci ostávajú nejasné, nesrozumiteľné. V takých okolnostiach cudzojazyčný slovník je nevyhnutnou príručkou pre každého. Pravda, vykoná on svoje poslanie aj u publicistov a spisovateľov, ktorí neraz nazrú doň, keď budú chcieť nahradiť niektoré cudzie slovo domácim, rovnoznačným slovenským slovom.

Cudzojazyčný slovník nemôže obsahovať presné definície cudzích slov. Miestami pôvodca musel sa uspokojiť opisom,

prípadne len naznačením významu, no pri množstve slov uvádza i rovnoznačné slovenské slovo, čím naisto výdatne napomôže snahu mnohých našich spisovateľov, ktorí sa usilujú vyjadrovať slovenskými slovami a výrazmi. Preto slovenská verejnosť istotne s porozumením prijme prácu pôvodcovu aj ochotu nakladateľstva, ktoré umožňuje vydávať praktické slovníky slovenské.

Dr. Henrich Bartek.

Úvod.

Slovenská verejnosť sa niekoľko ráz ozvala, že hoci reč slovenská je popretkávaná celým množstvom cudzích slov, hoci slovenský národ v duchovnom rozvoji, kultúrnom i civilizačnom, udržiava krok s pokrokom vied, umení, vynálezov a pod. s ostatnými europskými národmi, posiaľ, i keď skoro denne prijíma do svojej slovnej klenotnice celé množstvo cudzích slov, nemá dobrý *inojazyčný slovník*, bez ktorého sa nielen široké vrstvy národné, ale ani vzdelaní ľudia zaobísť nemôžu.

Reč každého kultúrneho národa je plná cudzích slov medzinárodného významu. Tak je to i so slovenčinou od tých čias, čo sme sa zapli celým prejavom svojho génia do svetovej kultúry a čo vytvárame svoj vlastný vedecký, pokrokový a umelecký svet. V slovenskom jazyku je veľa cudzích slov, ktoré sú dobrou náhradou za nedostatok vlastných a ktoré časom v reči slovenskej celkom zdomácnely, ale je mnoho i takých, čo sú na ujmu čistoty jazykovej, lebo vytískajú slová z krásnej a bohatej ľudovej pokladnice a takto nielenže reč špatia, no robia ju neraz pre ľud i nesrozumiteľnou. Náš neskorý kultúrny rozvoj, nedostatok vedeckých slovenských pracovníkov samy si vynútily miesto pre mnohé slová, ktoré vznikaly a rodily sa s rozvojom kultúry a civilizácie. Ľudová reč na takéto pochopy svoje slová nemala. Bude ešte vždy vecou vedeckých pracovníkov pri Matici slovenskej v Turčianskom Sv. Martine a Komenského univerzite v Bratislave vytvoriť vlastnú slovenskú terminologiu pre vedu, umenie a pod. Azda ani jeden vzdelaný národ nemá v svojej reči toľko cudzích prvkov ako národ slovenský. Kultúra a civilizácia, ako k nám prenikaly, prichádzaly v cudzom rúchu a v ňom často až doteraz u nás i zostaly. Mnohé slová srástly s ľudovou rečou a my sme dnes nútení pokladať ich za vlastné. Prevládajúcim cudzím prvkom v našej spisovnej reči je jazyk latinský, ktorým sa u nás až do polovice XVIII. storočia poväčšine písalo. Menej častý je už prvok grécky (i keď byzantská kultúra zanechala na území Slovenska silné stopy), nemecký, francúzsky, taliansky, španielsky, anglický, ruský, poľský a najmä inokontinentálny.

Slovám, ktoré sa v knihách našich spisovateľov a v novinách, čiže v bežnom živote najčastejšie vyskytujú, venoval som najväčšiu pozornosť. Slovník je sostavený so zreteľom na tých, čo nijakú cudziu reč nepoznajú, ale vychodili aspoň ľudovú školu, čítajú noviny, hospodárske diela a pod.

Rýchly rozvoj vedeckého života, pravda, znemožňuje sostaviť dokonalý inojazyčný slovník. Denne sa stretávame v tlači s novými a novými pochopmi, ktoré chýbajú i v dokonalejších prácach, na príklad v lexikonoch a i.

Ak to bolo potrebné, uviedol som pri každom slove jeho pôvoď a výslovnosť. Niekde by sa, hádam, zdalo, že pôvod slova je mylne označený. Tu poznamenávam, že sa pri podobných prácach musí hľadieť na to, odkiaľ sme slovo prijali, a nie, odkiaľ pochádza. Na niektorých miestach označenie pôvodu slova a výslovnosti vystalo; to preto, že pôvod slova je alebo zrejmý, alebo sa ho doteraz vedeckému svetu nepodarilo vypátrať. Výslovnosť je neoznačená iba tam, kde je i pre neškoleného človeka zrejmá.

Kniha je určená pre praktickú potrebu, teda pre každého, kto číta, ale predovšetkým pre širšiu verejnosť. Preto som na mnohých miestach popri preklade a vysvetlení slova, no najmä pri cudzojazyčných výrazoch, uviedol i smysel pôvodných slov. Pokiaľ pri slove niet zmienky o jeho výslovnosti, prosíme všetkých, čo po tomto inojazyčnom slovenskom slovníku siahnu, pridŕžať sa horeoznačeného a smerníc pri vysvetleniach o výslovnosti cudzích slov. Je veľa slov, ktoré sa nevyslovujú v slovenskom jazyku tak ako v pôvodine. To preto, že ľud prevzal tieto slová z druhej reči, prípadne si ich duchu svojej reči prispôsobil.

Čo sa týka pravopisu a spôsobu písania cudzích slov, držal som sa úzu a smerníc, ktoré uplatňuje Matica slovenská v svojich publikáciách a Peter Tvrdý v svojom Slovenskom frazeologickom slovníku (II. vyd.), ako i tendencií, uplatňovaných v Slovenskej reči.

Okrem vlastného materiálu, ktorý sa mi nakopil za nielkoľko rokov v slovníkovom registri, upotrebil som pri tejto robote celý rad prameňov, ktoré uvádzam na inom mieste.

Keby niekto zo slovenskej verejnosti, čo siahne po tomto slovníku, našiel slovo, ktorého niet v tomto mojom spracovaní, prosím ho o láskavosť, aby mi ho oznámil (adresa: Jozef M. Prídavok, Sabinov). Budem mu vďačný a pri ev. druhom vydaní tohto slovníka ho vradím na príslušné miesto.

Napokon vyslovujem čo najvrelejšiu vďaku *p. dr. Henrichovi Bartkovi*, ktorý mi pri definitívnej úprave slovníka bol veľmi nápomocný.

Vďaka za vydanie môjho dielka, ktoré by v takomto rozsahu sotva bolo mohlo vyjsť na Slovensku, patrí veľkému priaznivcovi slovenského slova a podporovateľovi slovenskej kultúry — riaditeľovi Česko-slovenskej grafickej Únie, slovutnému pánu *dr. Jánovi Matznerovi.*

Jozef M. Prídavok.

O výslovnosti slov.

Výslovnosť:

anglická

a (s rozmanitými odtienkami), najčastejšie = é, niekedy ä, e (medzi e a i) alebo o — ae = í — ai, ay = é — au = ó (a), ó s nábehom do a (ako maďarské a) — aw = ó — c = s (pred e, i); inak = k — e = í (dakedy i: a, e, ö); na konci slov je nehlasné — ea = í, e — ee = í — ei, ey = é, i, í — eu, ew = jú — g = dž (pred e, i, y) — gh, pred t a na konci slov je nehlasné — gu = g — h, obyčajne nehlasné — ch = č — i, y = aj; niekedy i; pred n = ö — ia = jä; i — ie = í; e; aj — ieu, iew = iú; í — j = dž — k, je nehlasné pred n; inak k — l, niekedy je nehlasné — o = ó, ú — oa = ó — oe = ó, ú — oo = ó, ú — ou, ow = au; ó, ú, ő; ö — sc = s (pred e, i; inak = k) — sh = š — sch = sk — t = č (pred u) — th = tz (vyslov s jazykom na podnebí) — tion (prípona) = šen — tune (prípona) = čun — ture (prípona) = čer — u = jú, u — ue, ui = jú, ú — uy = aj — w = u (vyslov trochu nejasne; na pr.: well = uel); pred r a na konci slov je nehlasné; pred h sa vyslovuje ako po h (= u) — x = s, kš — y = aj; i; pred n = ö;

dánska

aa = ao — ae = ä — c = k (v cudzích slovách pred a, l, o, r, u); s (v cudzích slovách pred ae, e, i, o, y) — d, sa nevyslovuje pred l, n, r, s, sk, st, t — ee = é — ei = aj — h, je nehlasné pred j a v — ii = í — o = ö — oi = eu — ou = au — sj = š — ui = i — y = ü;

francúzska

ai = ä, ă, é (s nábehom do a) — ail, aille = aj — aim, ain = ém, én — am, an vyslov nosom: ám, án — au = ó — ay = ej — c sa vyslovuje ako k pred a, o, u, pred spoluhláskami a na konci slov; ako s pred samohláskami e, i, y; ak sa má vysloviť c ako s pred a, o, u, dáva sa pod c kvačka (ç, cédille) — ei = é — eil, eille = ej — em, en sa vyslovuje nosom (ám, án) — eu, oeu = ö, ő — euil, euille = öj — g = ž pred e, i, y — gn = ň — h sa nevyslovuje — ch = š (pred samohláskou); k (pred spoluhláskou) — ill, ille = ij — im, in vyslov nosom ako: ém, én — j = ž — oi = oa — om vyslov nosom ako ón — ou = ú — oy = oaj — ph = f — qu = k — s medzi dvoma samohláskami ako z, inak ako s — ti = si (pred samo-

hláskou); ti pred samohláskou, ak nasleduje samo za s, x (question, kestión; mixtion, mixtión); v príponách tié, tième, tiens, tier, tiez vždy ako ti — u = ü (nemecké) — um, un vyslov nosom ako öm, ön — ym, yn vyslov nosom ako äm, än;

holandská

au = aú — ei = ei — eu = ö — g = ch — ie = í; ij = aj — oe = ú — oei = úi — ou = au — sch = sch — st = st — u = ü — ui = eu — v = f — y = aj;

latinská

ae (æ) = é, (ä) — aë = ae — c = k; pred ae, e, eu, i, oe, y vyslov ako c — i = pred samohláskou j — oe = ö, ő — oë = oe — t pred krátkym i vyslov ako c;

maďarská

a = do o vyslovené a — cs = č — cz len u starých rodinných mien = c — é = ostro vyslovené é s nábehom do í — gh len u starých rodinných mien = g — gy = ď — ch = č (Madách, Madáč) — ly = ľ — ni = ny — ny = ň — s = š — sz = s — ty = ť — zs = ž;

nemecká

ä, ö, ü = ä (ale s väčším nábehom do é), oe (s nábehom do í), y (s nábehom do é) — aa, ee, oo = á, é, ó — ai, ei = aj — dt = ostré t — e v príponách el, er, en sa nevyslovuje — eu, äu = oj — ck = k — h pred spoluhláskou je nehlasné (predlžuje predchádzajúcu samohlásku) — chs = ks — ie = í — k vyslov pred kmeňovou samohláskou a dvojhláskou ako kh — s = medzi dvoma samohláskami z — sch = š — sp = šp (na počiatku slov) — st = št (na počiatku slov) — tsch = č — th = ostré t — tz = c — v = f — w = v — z = c;

poľská

ą = on (nosové) — ę = en (nosové) — ć, ń, ś, ź = č, ň, š, ž (vyslovené mäkko, šušlavo) — cz, dz, rz, sz = č, dž, rž, š;

portugalská

aes, oes = ans, ons — ao = aun — c = s (pred e, i); inak k; (pred a, o = s, ak je s háčikom) — g pred e, i = ž — gue, gui = ge, gi — ch = š — j = ž — lh = ľ, lj — nh = ň — o = u — ou = oi — que, qui = ke, ki — x = š (na začiatku slabiky);

rumunská

ca, co, cu = ka, ko, ku — ce, ci, cio, ciu = če, či, čo, ču — en = ja — ge, gi = dže, dži — ghe, ghi = ge, gi — che, chi = ke, ki — (i) = ž — j = ž — sce, sci = šte, šty;

slovinská

di, ti, ni = dy, ty, ny — dj, nj, lj, tj = ď, ň, ľ, ť — h = ch (niekedy i h);

španielska

c pred e, i = tz; inak = k — gue, gui = ge, gi — ch = č — j = ch — ll = ľ, lj — que, qui = ke, ki — z = tz;

švédska a nórska

a = ó (oa) — c v cudzích slovách pred a, o, u = k; v cudzích slovách pred e, i, y = s — g = j (pred e, i, y, ä, ö a po l, r) — gj = j — gn = ngn — h sa nevyslovuje v skupinách hj, ho — ch = k — ij = ej — k pred e, i, y, ä, ö = č — l sa nevyslovuje v skupine lj — o = ú (ou) — sj, skj, stj pred e, i, y, ä, ö = š — sk = š (na začiatku slabík) — uij = eu;

talianska

c pred e, i = č; inak = k — cia, cio, ciu = ča, čo, ču — g pred e, i = dž — gh = g — gi pred a, o, u = dž — gia, gio, giu = dža, džo, džu — gli pred samohláskou = ľ, lj — gn = ň — gua, gue, gui, guo = gva, gve, gvi, gvo — h sa nevyslovuje — ch = k — che, chi = ke, ki — sc = š — sca, sco, scu = ska, sko, sku — sce, sci = še, ši — scia, scio, sciu = ša, šo, šu — sche, schi = ske, ski — z = c — zz = dc, cc.

O výslovnosti vôbec.

Pri latinských a gréckych slovách sa výslovnosť iba v málom odlišuje od písaného. Kto si prečítal smernice o vyslovovaní latinských slov, môže podľa nich vyslovovať i slová gréckeho pôvodu, lebo skoro všetky slová z gréckeho sa dostaly do našej reči vo forme a spôsobe výslovnosti slov latinských. Pri týchto slovách nie je nikde označená výslovnosť, ako sme to urobili pri slovách pôvodu francúzskeho, talianskeho a pod., keďže sa tu výslovnosť líši od výslovnosti latinských slov.

Ak pri slovách pôvodu orientálneho alebo iného nie je uvedená výslovnosť, vyslov slovo tak, ako je napísané.

Francúzske, poľské a rumunské nosové spoluhlásky nie sú v slovníku vyznačené osve, lebo v našej reči sa nevyskytujú; stačí v takýchto prípadoch slabiku s nosovou spoluhláskou vysloviť trochu predĺžene (na pr. gourmand, gurmán), pričom sa usilujme „nosovú“ slabiku vysloviť trochu stlmene a ku koncu neurčito.

I keď na pr. v jazyku francúzskom pripadá prízvuk skoro bez výnimky na ostatnú slabiku (v talianskom na predposlednú), usilujme sa, ak nám nie je prízvuk slova bližšie známy, vyslovovať slová s naším prízvukom.

Pochop slova a jeho umiestenie.

Pochop slova sa vždy kryje s jeho vyznačením. Často, pravda, slovo vniklo do našej reči v prenesenom význame; to sme sa usilovali aj v najhlbších odtienkoch v svojej práci zachytiť. Tak sa na pr. stalo, že nejedno slovo, kým sa do našej reči dostalo a v nej zaujalo živé miesto, celkom stratilo svoj pôvodný význam alebo sa vo výslovnosti nášho ľudu i skomolilo.

Umiestenie slov nasleduje v nerozdielnom poriadku našej abecedy. Slová, ktoré nenajdeš pod ph..., hľadaj pod f... a pod. Slová s dvojitými ll, rr, tt a pod., ako i s ae, oe a pod., ak ich v reči neupotrebujeme v pôvodnom znení, načim hľadať v abecednom poriadku podľa ich výslovnosti v ľudovej, živej reči.

Poslanie slovníka.

Odovzdávame slovník slovenskej verejnosti, aby obľahčil obsah čítaného. Dúfame, že bude dobrou slovnou rukoväťou i pre našich spisovateľov. Sloh spisovateľa má byť jasný a srozumiteľný (Hviezdoslav skoro neupotrebuje cudzie slová); má sa on vyhýbať cudzím výrazom v reči, najmä tam, kde sa dajú zameniť bez ujmy jasnosti slovenskými slovami, alebo i opísať. Zaiste to bude na osoh čistoty a svojskosti našej ľubozvučnej slovenčiny. Nové slová sme netvorili, ale ich hľadali v živom slovníku nášho ľudu.

Pramene.

Pri sostavovaní tohto slovníka sme upotrebili, okrem vlastného materiálu, sosbieraného z literatúry a z novín, celý rad prameňov slovenských, českých, maďarských, nemeckých, poľských, ruských a francúzskych. Z nich spomenúť hodno týchto najdôležitejších autorov a ich diela: Ottov Slovník náučný, Kottov Frazeologický slovník, Tvrdého slovníky, Hvozdzikov slovník, Kálalove slovníky, celý rad dvojjazyčnych slovníkov, Lebrokov slovník, Radóvov slovník, Morkovinov slovník a rad iných odborných diel i slovníkov.

Skráteniny.

a = z anglického jazyka
alb = z albánskeho jazyka
ar = z arabského jazyka
aram = z aramejského jazyka
b = z bulharského jazyka
č = z čínskeho jazyka
če = z českého jazyka
ču = z čuchonského jazyka
d = z dánskeho jazyka
f = z francúzskeho jazyka
fin = z finského jazyka
fl = z flámskeho jazyka
g = z gréckeho jazyka
gl = z gréckeho a latinského jazyka
h = z hebrejského jazyka
ho = z holandského jazyka
ch = z chorvátskeho jazyka
chald = z chaldejského jazyka
i = z indického jazyka
j = z japonského jazyka
k = z keltského jazyka
ko = z koptického jazyka
l = z latinského jazyka
lg = z latinského a gréckeho jazyka
lit = z litovského jazyka
m = z maďarského jazyka
mal = z malajského jazyka
mong = z mongolského jazyka
mr = z maloruského jazyka
n = z nemeckého jazyka
nl = z novolatinského jazyka
ng = z novogréckeho jazyka
no = z nórskeho jazyka
p = z poľského jazyka
pe = z perského jazyka
per = z peruánskeho jazyka
po = z portugalského jazyka
r = z ruského jazyka
ru = z rumunského jazyka
s = zo sýrskeho jazyka
sb = zo srbského jazyka
sl = zo slovinského jazyka
ssk = zo sanskritu
šk = zo škótskeho jazyka
š, šp = zo španielskeho jazyka
šv = zo švédskeho jazyka
t = z talianskeho jazyka
ta = z tatárskeho jazyka
tu = z tureckého jazyka

al. = alebo
astr. = astronomický
Bib. = Biblia
biolog. = biologický
Cic. = Cicero
chem. = chemia, chemický
fig. = figurálne
filoz. = filozofický
geol. = geologia
gram. = gramatika
Hor. = Horacius
hud. = hudba, hudobný
Juv. = Juvenal
lek. = lekársky
ľud. = ľudove
náb. = náboženstvo
nmä = najmä
Ovid. = Ovidius
rastl. = rastlina
Shaks. = Shakespeare
šport. = telocvičný
Verg. = Vergilius

A

a (anno), *l*, roku; *f*, v burzovných zvestiach peniaze (arglut); symbol začiatku (od A po Zet, od začiatku do konca); skrát. plošnej miery áru (100 m^2); skrát. avance (aváns) na hodinkách; skrát. elektr. jednotky Ampèra; šiesty tón C-dur stupnice (takzvané komorné a, podľa ktorého sa ladí, 435 záchvevov za sekundu); a- predpona (alfa privatívum, pozri toto); A, medzinárodná poznávacia značka rakúskych a viedenských automobilov do 18./IV. 1938

à, *f*, v účtoch = po; à 4 Kčs = po 4 Kčs

aa, na receptoch znamená rovnakým dielom

a. a. Chr. (anno ante Christum), *l*, roku pred narodením Kristovým (pred Kr.)

A-B akciová spoločnosť, česká akciová spoločnosť filmová

ab absurdo, *l*, absurdne, skrz absurdum (dôvodiť); t. j. robiť absurdné, nemožné uzávery, úsudky

abacinácia, *l*, oslnenie, oslepenie

a baculo ad angulum, *l*, s palice na roh (uzavierať, usudzovať), tárať hlúposti, dve na tri (pozri: baculus in angulo)

Abadie, papierové trúbky na cigarety, i cigaretový papier na cigarety

ab aeterno, *l*, od večnosti

abakus, *g*, tabuľka počtovná, tablička; ozdobný stolík; v staviteľstve štvorhranná doska nad stĺpom, ružica, hlavica na stĺpe

abalda, *š*, hlavný sklad tabaku, trafika

abalienácia, *l*, odcudzenie, vzdanie sa vlastného práva v prospech osoby druhej

à ballata, *t*, v slohu balady (*hud.*)

abanácia, *l*, ročná výpoveď, ročné vypovedanie

abandon, *f*, opustenie; v námorníckom práve postúpenie poisteného a pokazeného tovaru poistiteľovi po získanej náhrade

abandonovať, *f*, opustiť, zrieť, vzdať sa, odstúpiť

ab antiquo, *l*, od starodávna

abaryt, sliatina platiny, kobaltu a germánia

à bas (a ba), *f*, dolu, preč s ním!

abassamento, *t*, poníženie, znehodnotenie ceny

abbasso, *t*, pozri: à bas; dolu, pod, nízko

A-batéria, žeravá batéria v rádiofónii

abatiša, *l* (z abbatissa), predstavená ženského kláštora

abat-jour (abažúr), *f*, šikmý oblok; tienidlo

abaton, *g*, najsvätejší (u katolíkov)

a battuta, *l*, na takt

abázia, *g*, neschopnosť chodiť

abb., skrát. abbassamento, *t*, prekladanie rúk do kríža pri hre na klavíri

abba, *ar*, otec; z toho *g* a *l* abbas, nem. Abt = slov. opát a franc. abbé

abbandono, *t*, odovzdane, povoľne (*hud.*)
abbas, *g*, *l*, opát
abbate, *t*, svetský duchovný, ktorý nemá nijaký úrad duchovný
abbé, *f*, titul svetských kňazov francúzskych, ktorí nie sú v duchovnej správe; pôv. opát, potom mladší kňaz, ktorý žil v zemianskej rodine ako vychovávateľ
abbelimento, *t*, okrasa, ozdoba (*hud.*)
abbuna, hlava kresťanskej cirkvi abesínskej
ABC, spôsob spracovania mestských odmetkov a výkalov; značka amerických pecí; ABC-code (ejbísí koud), *a*, soznam telegrafických kupeckých (obchodných) skrátenín; ABC štáty, Argentína, Brazília a Chile
abcúg, *n*, pozri: abzug
abd, *ar*, sluha, otrok
Abderita, *g*, Abdéran, obyvateľ gréckeho mesta v Trákii, malomešťan, Kocúrkovan (Abdéra = Kocúrkovo)
abderizmus, *g*, malomeštianstvo, prostota, sprostosť
abdikácia, *l*, zrieknutie (sa) niečoho, najmä trónu alebo koruny, vzdanie sa služby, úradu, odrieknutie, odstúpenie, poďakovanie
abdikačný, *l*, zriekajúci (sa), vzdávajúci, odstupný
abdikovať, *l*, zaďakovať, zložiť úrad, vzdať sa úradu, služby, odstúpiť
abdomen, *l*, brucho, spodná časť tela
abdominálny, *l*, brušný alebo čriev sa týkajúci, črevný; pozri: týfus
Abdruck, *n*, odtlačok
abdukcia, *l*, odvedenie, odňatie, odchýlenie, odklon
abduláh, *ar*, sluha, ctiteľ Alahov
abeliti, kresťanská sekta v IV. stor.
Abend, *n*, večer
Abendblatt, *n*, večerník
a bene placito (plačito), *t*, podľa zapáčenia sa, podľa ľúbosti
Abenteuer, *n*, dobrodružstvo
Abenteurer, *n*, dobrodruh
ab equis ad asinos, *l*, dostať sa s koňa na osla, gazdovať od desiatich k piatim, ísť na mizinu, na psí tridsiatok
aberácia, *l*, odklon, odchýlka, úchylka; duševná choroba; zdanlivá, ale celkom pravidelná a každoročne sa vracajúca premena miesta, ktorej každá hviezda na nebi podlieha; vo fyzike: uchýlenie lúčov od pravej matematickej dráhy svojej
aberácia svetla, *l*, zdanlivá zmena vo smere lúča
aberratio ictus, *l*, odchýlenie sa úderu, nezdarenie činu, zmena okolností
ab esse ad posse, *l*, od skutočnosti k možnosti (uzavierať, usudzovať)
Abessynia, *l*, Abesínsko
Abfertigung, *n*, odbytné
abgregácia, *l*, vylúčenie, vybrakovanie
Abguss, *n*, odliatok
ab hinc, *l*, odtiaľto
ab hoc et ab hac, *l*, o tomto i o tamtom (hovoriť), dve na tri
ab hodierno, *l*, ododnes, od dnešného dňa
abhorentný, *l*, odstrašujúci, desivý, strašný
abhorescencia, *l*, ošklivosť, neľúbosť, odpor, protivnosť
abhortácia, *l*, ochrana, chránenie, výstraha, protest
ables, *l*, jedľa
abigeat, *l*, krádež statku
ab igne ignem, *l*, z ohňa oheň (zapáliť)
ab imo pectore, *l*, z hĺbky srdca (*Verg.*)
ab incunabulis, *l*, od kolísky, od detstva
ab initio, *l*, od začiatku

ab instantia, *l,* z nedostatku dôkazov (oslobodiť)
ab intestato, *l,* bez závetu, bez testamentu
ab invisis, *l,* v neviditeľnosti, nevidene
abióza, *g,* neschopnosť života
ab irato, *l,* v hneve, nahnevane
abiturient, *l,* žiak, čo vychodil strednú školu, žiak odchádzajúci po vykonaných štúdiách zo stredných škôl
abiturientný, *l,* odchádzajúci, zrelostný, dospelostný, o zrelosti, dospelosti
abitúrium, *l,* skúška zrelosti
abjekcia, *l,* pohŕdanie, opovrhovanie
ab Jove principium, *l,* od Jova (boha) počiatok, začnime pri Jovovi; s Bohom začínaj! (Rozumej: začnime pri hlavnej veci, pri hlavnej osobe) (*Verg.*)
abjudikácia, *l,* zamietnutie žaloby súdom, súdne rozhodnutie, rozsudok
abjudikovať, *l,* odsúdiť, zabrániť, zakázať (niekomu)
abjurácia, *l,* podvod, zaprenie krivou prísahou
ablácia, *l,* ubúdanie zeme pod atmosférickými vplyvmi
ablaktácia, *l,* odstavenie dieťaťa
ablatív, *l,* šiesty pád v latinskom skloňovaní
ablegácia, *l,* vyslanie, poslanie, posolstvo, vypovedanie, vyobcovanie
ablegát, *l,* vyslanec, najmä pápežský, zástupca; vyhnanec, vypovedanec
ablegatus absentium, *l,* zástupca, zastupiteľ, poslanec vzdialených, neprítomných
Ableger, *n,* odnož, vetva, priesada
ablegovať, *l,* vyslať, poslať, vyhnať
ablepsia, *g,* slepota
ablezovať, *n* (z ablösen), vystriedať
Ablöse, *n,* odstupné
ablúcia, *l,* v rímskokatolíckej cirkvi obrad umytia rúk pri sv. omši po obetovaní, umývanie, očistenie
abnegácia, *l,* odopretie, odvrhnutie, záporná odpoveď, zapretie
abnegovať, *l,* odoprieť, odvrhnúť, zaprieť, záporne odpovedať
abnorm (z *f*), nepravidelne
abnormalita, *l,* nepravidelnosť, odchylnosť, duševná úchylnosť
abnormálny, *l,* nepravidelný, odchylný, duševne úchylný
abnormita, *l,* pozri: abnormalita
abnormný, *l,* pozri: abnormálny
abolícia, *l,* zničenie, zrušenie, odstránenie, zastavenie trestného pokračovania, milosť, prepáčenie trestu
abolicionista, *l,* prívrženec, člen strany v Sev. Amerike, ktorá sa usiluje zrušiť otroctvo; člen spolku pre zrušenie verejného otroctva
abolicionizmus, *l,* pohyb v Sev. Amerike za zrušenie otroctva
abolicionovať, *l,* zastaviť trestné pokračovanie, rokovanie, dať milosť, omilostiť; pozri: abolovať
abolovať, *l,* zrušiť, zničiť, odstrániť, zastaviť (trestné pokračovanie), omilostiť, prepáčiť
abominábilný, *l, f,* hnusný, protivný, odporný
abominácia, *l,* hnus, ošklivosť, zhŕda
abondance (abondáns), *f,* nadbytok
abonent, *f,* predplatiteľ, objednávateľ, najímateľ
abonnement (abonmán), *f,* predplatné, predplatenie, objednanie, najatie, zaistenie si niečoho
abonnement suspendu (süspándü), *f,* predplatné lístky neplatné, zrušené predplatné, predplatenie, hra mimo predplatenia
abonovať, *f,* predplácať, objednávať, najímať
abonovať sa, *f,* predplatiť, najať, objednať si niečo

abordarzia, *t*, dvíhať cenu tovaru pri licitácii (dražbe)
ab origine, *l*, od počiatku
aboriginovia, *l*, prvotní obyvatelia, praobyvatelia
abort, *l*, potratenie, strata plodu, predčasný pôrod, potrat; záchod
abortíva, *l*, lieky pôsobiace potrat
abortívny, *l*, zvrhlý, povrhnutý
abortovať, *l*, potratiť plod
abortus procuratio, *l*, zmarenie, vyhnanie plodu
a bove maiori discit arare minor, *l*, od staršieho vola sa učí orať mladší, t. j. mladší robí to, čo vidí u staršieho
ab ovo, *l*, od vajíčka, z vajíčka, od počiatku (*Hor.*); narážka na Lédino vajce, z ktorého sa vyliahla Helena. (Homér, rozprávajúc o trójskej vojne, vec nezapočal ab ovo.)
ab ovo usque ad mala, *l*, od vajca až po jablká (*Hor.*), t. j. od začiatku hostiny až do jej zakončenia, lebo Rimania jedávali na začiatku každej hostiny vajcia a končili ju jablkami
abrahamoviny, 50. narodeniny
Abrahámovo lono, nebo
abrakadabra, *pe*, zaklínacie slová, čarybary, zaklínacia formula v stredoveku; táraniny, hlúposti
abraxas, *g*, zázračné slovo vyryté do kameňov
abrégé (abréžé), *f*, výťah, krátky obsah, skrátený prehľad; na krátky čas spracovaná prednáška alebo predstavenie
abreviácia, *l*, skrátenina, skratka
abreviátor, *l*, skracovateľ, pisár kancelárie pápežskej
abreviatúra, *l*, skrátenina, skratka
abrichtovať, *n*, vycvičiť, vyškoliť
Abrichtung, *n*, vycvičenie, výcvik, vyškolenie
abrogácia, *l*, zrušenie, odvolanie zákona
abrogovať, *l*, zrušiť, odvolať (zákon)
abrupcia, *l*, ulomenie, odtrhnutie, nesúvislosť, prerušenie, pretrhnutie, náhla prestávka
abrupta, *l*, vtipné myšlienky
abruptný, *l*, nesúvislý, prerušený, strmý, náhly, zlomený, trhaný (hovor); **ex abrupto**, hneď, náhle, improvizovane, napochytre
Abrüstung, *n*, abristung, odzbrojenie
Abruzzy (abruci), *t*, horstvo v strednom Taliansku, v ktorom bývalo hodne lúpežníkov
Absatz, *n*, ústupok, stupeň, pätka; odbyt
absces, *l*, hľuza, hnisavé miesto, vred, opuchel'
abscisa, *l*, úsečka; odrezanie
absencia, *l*, neprítomnosť, zameškanie školných hodín
absentácia, *l*, odchod, odstránenie sa
absentista, *l*, z domova von (preč) sa zdržujúci, vzdialenec, žijúci v cudzine
absentizmus, *l*, zdržovanie sa mimo domova, žitie v cudzine
absentovať, *l*, byť vzdialený, preč, chýbať
absentovať sa, *l*, odísť, odstrániť sa, vzdialiť sa (najmä bez dovolenia)
Abschied, *n*, rozlúčenie, odchod, [obšit, obšitoš — prepustenec (z vojny)]
absida, pozri: apsida
absint, *g*, polynka; pálené, v ktorom sa vymočila polynka, aké sa pije vo Francúzsku a v Švajčiarsku
absit, *l*, nech je (zostane) vzdialené, Bože uchovaj, zavaruj, božechráň!
absit iniuria verbo, *l*, nech je vzdialená od slova urážka, pohana, krivda
absolúcia, *l*, rozhrešenie, zbavenie viny, prepáčenie, odpustenie, dokončenie
absolute, *l*, neobmedzene, nepomerne (i takto: per absolute)

absolute (i absolútne) nie, vonkoncom, naskrze nie
absolutista, *l*, prívrženec samovlády, panovačný človek
absolutistický, *l*. samovládny
absolutizmus, *l*, samovláda, neobmedzený spôsob vlády, vládna sústava, kde neobmedzená moc prislúcha vladárovi; vladár je tu výhradný predstaviteľ štátu, výhradný zákonodarca a výhradný držateľ štátnej moci; je prameň všetkej moci v štáte a jeho menom sa štátna moc vykonáva; jeho moc je oproti národu neobmedzená, takže národu neprislúcha nijaká účasť na vykonávaní štátnej moci; vladár je tu obyčajne jednotlivec, osoba fyzická, panovník; ale môže ním byť aj istá vrstva alebo trieda národa, no v tomto prípade už hovoríme o diktatúre (pozri toto); pozri: despotizmus
absolútno(sť), *l*, podstata sveta, posledný zdroj
absolútna hudba, hudba, ktorá má istý výraz
absolútna väčšina, nadpolovičná väčšina
absolútny, *l*, neobmedzený, nezávislý, nepodmienený, výhradný; opak: relatívny
absolutórium, *l*, prepustenie, zbavenie zodpovednosti; vysvedčenie o dokončených štúdiách na vysokých školách, prepúšťacie vysvedčenie
absolvent, *l*, kto vychodil nejakú školu
absolvovaný (na pr. žiak), *l*, ktorý svoje štúdiá dokončil
absolvovať, *l*, vychodiť (na príklad nejakú školu), odbaviť niečo, zbaviť sa, dokončiť, rozhrešiť
absorbovať, *l*, pohlcovať, vsávať, vpíjať, vstrebovať, stroviť, vsiaknuť
absorpcia, *l*, pohlcovanie, vsávanie, vpíjanie, strávenie, vsiaknutie, vstrebanie
absorpčný, *l*, pohlcujúci, vstrebávajúci, vpíjajúci
absorptívny, *l*, pozri: absorpčný
absque ulla (alebo omni) exceptione, *l*, bez rozdielu
Abstand, *n*, vzdialenosť, medzera, odstup
abstencia, *l*, vzďaľovanie sa (na pr. politického života)
abstergens, *l*, preháňadlo
abstinencia, *l*, zdržanie sa niečoho, (najmä alkoholu), zdržanlivosť, striedmosť, pôst, nezištnosť; pasívny odpor
abstinent, *l*, kto sa zdržuje všetkých pôžitkov, najmä liehových nápojov, zdržanlivec, odriekač, suchý
abstinentný, *l*, zdržanlivý
abstinovať sa, *l*, od niečoho sa vzďaľovať
abstractum pro concreto, *l*, všeobecné miesto jednotlivého
abstrahovať, *l*, odtiahnuť, vylúčiť, nehľadieť na niečo, odmyslieť si, odvodiť
abstrakcia, *l*, ostré odlišovanie vecí a pojmov, odtiahnutie pojmu (od skutočnosti), odlišovanie, odvodenie
abstraktá, *l*, myšlienkové pojmy, pochopy
abstraktny, *l*, myšlienkový, nadsmyselný, neskutočný, nehmotný
abstraktum, *l*, podstatné meno myšlienkové
abstrúzny, *l*, skrytý, tmavý, nejasný, nesrozumiteľný, nepochopiteľný, zmotaný
absurdita, *l*, nesmyselnosť, nechutnosť, nevkusnosť, hlúposť, nemožnosť, sprostosť
absurdnosť, pozri: absurdita
absurdný, *l*, nesmyselný, nechutný, hlúpy, sprostý, nemiestny, nevkusný, smiešny, nemožný; pozri: ad absurdum; deductio ad absurdum, dokázanie nesmyslu

absurdum, *l*, nesmysel; pozri: absurdita
Abteilung, *n*, oddelenie, oddiel
abu, *ar*, v složeninách: otec
abúlia, *g*, bezradnosť, nedostatok vôle
abundancia, *l*, hojnosť, nadbytok, bohatstvo
ab universali ad particulare, *l*, od všeobecného k podrobnostiam
ab uno disce omnes, *l*, po jednom poznaj ostatných, po jednom človekovi poznávaj, súď o ostatných, po jednej veci usudzuj o ostatných (*Verg.*)
ab urbe condita, *l*, (datovanie) od založenia mesta (Ríma)
abusive, *l*, zneužito, bezprávne
abusus non tollit usum, *l*, nadužívanie neruší pravé užívanie, t. j. neoprávňuje, aby dobrá vec bola odstránená
abúzus, *l*, zneužitie, zlozvyk, zneužívanie
abysálny, *g*, priepastný, hlbinný
abysus, *l*, priepasť, krútňava
abyssus abyssum invocat, *l*, krútňava krútňavu privoláva (jedna bieda, nešťastie prináša druhú, druhé)
Abzehrung, *n*, chradnutie, vädnutie, úbytok síl, suchoty
Abzeichen, *n*, odznak
Abzug, *n*, odvod, odtiahnutie; odchod, strhnutie zo mzdy, sľava; abzug, ber sa, preč!
a. c. (anni currentis), *l*, tohto roku
a. C. (ante Christum), *l*, pred Kristom (pred Kr.)
A. C., skrát. pre Atletický club
Académie française (akademi franséz), *f*, francúzska Akademia
acajou (akažú), istý kmeň Indiánov; ináč drevo bieleho mahagóna
a capite foetet piscis, *l*, od hlavy smrdí ryba
a capite usque ad calcem, *l*, od hlavy až po päty
a cappella, *t*, hlasový sbor bez sprievodu nástrojov
a capriccio (a kapričo), *t*, podľa ľubovôle hrajúceho (hudobný termín)
acc-, ktoré nie sú tu, hľadaj pod akc-
acc. (skrát. accepi), *l*, pozri: accepi; i skrátene slovo accusativus
accarezzevole i accarezzevolmente (akkarecévole, -mente) *t*, milo, líškavo, vtieravo
accedo, *l*, súhlasím, pristupujem
accedo nemini, *l*, nehlasujem pre nikoho
accedovať, *l*, pristúpiť, prispieť, súhlasiť; pozri: akcedovať
accelerando (ačelerando), *t*, chytrejšie a chytrejšie, zrýchlene (v hudbe)
acceleratio, *l*, zrýchľovanie (vo fyzike: padajúceho telesa)
accent, pozri: akcent
accentus, *l*, pozri: akcent
accepi, *l*, prijal som
accepovať, pozri: akceptovať
accept, *l*, zmenka; pozri: akcept
acceptovať a pod., pozri: akceptovať a pod.
accessit, *l*, pri súbehu druhá cena, vedľajšia cena
accessoires (aksesoár), *f*, príslušenstvo
accessorium, *l*, príslušenstvo
accessorius, *l*, vedľajší, bočný, prípadný
accidens, *l*, náhodilý, náhodný, prípadný; pozri: akcidenčný
accidentaliter, *l*, azda, náhodilo, náhodou
accidentálny, accidencia a pod., pozri: akcidentálny, akcidencia
accidit in puncto, quod non speratur in anno, *l*, stáva sa v chvíľke, čoho sme sa do roka nenazdali
accipovať, pozri: akceptovať
accise (akcíz), *f*, potravinová daň; pozri: akcíz
acclamovať, *l*, pozri: aklamovať

accolade (akolád), *f*, zátvorka spájacia niekoľko notových osnov
accompagnato (akompaňáto), *t*, sprevádzaný recitatív (pozri toto)
accompagnement (akompaňmán), *f*, hudobný sprievod
accompagneur (akompaňőr), *f*, sprievodca, sprevádzajúci
accompagnirovať (akompanírovať), *f*, pieseň alebo hudobný nástroj sprevádzať
accord, *f*, pozri: akord
accordéon (akordeon), *f*, ťahacia harmonika
accordo, *t*, súzvuk, akord
accordando, *t*, súzvučne (*hud.*)
accoucheur (akušőr), *f*, porodník
accrescendo (akrešendo), *t*, zosilňovane
accurate, *l*, presne
accuratesse (akürates), *f*, akurátnosť, presnosť (Francúzi tak nehovoria)
accuratus, *l*, akurátny, presný, dochvíľny, riadny
accusatio, *l*, obžaloba
accusator, *l*, žalobca
accusatus, *l*, obžalovaný
acédia, *g*, nevšímavosť, netečnosť, duševná otupelosť
acefal (alebo akephal), *g*, bezhlavý
acer, *l*, javor
acerbácia, *l*, roztrpčenie
acetometer, *lg*, octomer
acetón, *l*, octová silica
acetum, *l*, ocot
acetylén, *l*, uhľovodíkový plyn, svietiplyn
acetylénový, *l*, uhľovodíkový
acidita, *l*, kyslosť
acidum, *l*, kyselina
a commodo, *t*, podľa ľúbosti, podľa ľubovôle
à condition (a kondisión), *f*, s tou podmienkou vrátiť (nepredaný tovar)
aconitum, *l*, pančušky, pozri: akonit (kvet), jed z tohto kvetu
à conto, *t*, na účet, na vrub, na rováš, na strhnutie
à contre cœur (a kontrkőr), *f*, proti vôli, nevdojak, mimovoľne, nesrdečne
a costi, *t*, tam, kde voľačo píšeme alebo posielame (obchodne)
à coup perdu (a kú perdü), *f*, naverímboha
à couvert (a kuvér), *f*, pod obálkou, v obálke, skryto, tajne
acqua tinta, *t*, pozri: akvatinta, tušovému obrázku podobný, na meď zhotovený odtlačok leptaním
acqua tofana, *t*, jedovatá tekutina zhotovená ženou Tofanou
acquiescencia, *l*, upokojenie
acquirovať, *l*, zaobstarávať, sbierať; pozri: akvirovať
acquisiteur (akvizitőr), *f*, agent, jednateľ, cestujúci; pozri: akvizitér
acquit (akí), *f*, vyrovnané, zaplatené, potvrdenie, kvitancia
acquizícia, *l*, nadobudnutie, nadobudok, výhra, zisk; pozri: akvizícia
acre (ékr), *a*, anglická plošná miera (0,4 hektára)
act, *l*, pozri: akt
acta, *l*, skutky, písma (pozri: aktá); ad acta, *l*, odložiť nabok, nevšímať si
acta est fabula, *l*, komédia sa skončila
acta, non verba, *l*, skutky, nie slová
acta Sanctorum (akta sanktórum), *l*, činy, skutky, dejiny Svätých
acteur (aktőr), *f*, herec
actia, pozri: akcia (podiel)
acti labores iucundi, *l*, vykonané práce sú milé
actio (akcio), *l*, žaloba, pohyb; pozri: akcia
actio negatoria, *l*, žaloba popieracia
actioradius, *l*, ona cesta, ktorú pohybujúci sa stroj (vzducholoď, lietadlo, ponorka, vlak ap.) môže vykonať bez pridania, zvýšenia sily
actis testantibus, *l*, podľa svedectva aktov

activa, activný, activum a pod., *l*, pozri: aktíva, aktívny, aktívum a pod.
actum ut supra, *l*, stalo sa, ako hore (je napísané)
actor, *l*, herec
actrix, *l*, herečka
actuálny, pozri: aktuálny
actuarius, *l*, pozri: aktuár
actus, pozri: akt
acu (rem) **tetigisti**, *l*, ihlou si pichol (do veci), uhádol si
acuta, *l*, najmenší organový register
acutný, pozri: akútny
ad, *l*, predložka ku
a. d. (skrát. a dato), *l*, pozri: a dato
a. D. (anno Domini), *l*, roku Pána
ad absurdum, *l*, dokázať nesmysel, nemožnosť niečoho, dôvodiť ad absurdum (nemožne)
ad acta dať, *l*, priložiť k spisom, písmam, odložiť ako vybavené, celkom odložiť
adaequátny, *l*, prirovnaný, primeraný, vhodný, rovný, súhlasný, presný, úplný, rovnakej ceny, zodpovedajúci; pozri: adekvátny
adagio (adadžo), *t*, pomaly, zvoľna, pozvoľna, voľne, zdĺhavo (v hudbe); druh hudobnej skladby
adagio assai i adagio di molto, *t*, veľmi pomaly, zdĺhavo
adagissimo (adadžisimo), *t*, veľmi pomaly, zdĺhavo
adagium, *l*, porekadlo, príslovie
adakcia, *l*, donútenie
adaktor, *l*, donucovateľ, donášač
Adam, meno (krstné): od Adama = od stvorenia sveta, od začiatku
adamita, prívrženec náboženskej naháčskej sekty, naháč
ad analogiam, *l*, na spôsob niečoho, na príklad, vzor
adanimam, *l*, zadušanie, zaprisahanie (sa)
ad animum venni, *l*, vážne vziať niečo, vziať k srdcu
adaptácia, *l*, úprava, prispôsobenie
adaptačný, *l*, prispôsobovačný, úpravovačný
adaptovaný, *l*, upravený, prispôsobený
adaptovať, *l*, upravovať, prispôsobovať
ad arma, *l*, do zbrane, do zbroja
adat, obyčajové právo mohamedánske
a dato, *l*, od vydania, od dnešného dňa, od dneška, od udaného dňa
ad audiendum, *l*, na slovíčko, na výsluch
ad audiendum verbum, *l*, predvolať niekoho na výsluch a pokarhanie
ad audiendum verbum regis, *l*, predvolať na kráľovské pokarhanie
ad augusta per angusta, *l*, k výške (hodnosti) ťažkosťami
ad bene placitum, *l*, podľa ľúbosti, ľubovôle
ad Calendas graecas, *l*, ku gréckym kalendám, na grécke kalendy, na svätého Nikdaja = nikdy, lebo Gréci nemali v kalendári Kalendy
ad captandam benevolentiam, *l*, na získanie priazne
ad captum vulgi, *l*, k vôli slabším, pre zisk stredných ľudí
ad concludendum, *l*, k usneseniu, na rozhodnutie
add. = **adde, addatur**, *l*, pridaj, nech sa pridá (pozri: adde, addatur); poznamenanie na receptoch
adde i addatur, *l*, pridaj!
ad decretum, *l*, z usnesenia, z rozkazu
ad deliberandum, *l*, na rozmyslenie, na poradu, na rozhodnutie
addenda, *l*, prídavky, prívesky, dodatky, doplnky, dodanie, prílohy
ad depositum, *l*, na uloženie, do úschovy
addícia, pozri: **adícia**
ad diem dictum, *l*, ustáleného dňa, v ustálený alebo na ustálený deň
addikcia, *l*, prisúdenie, pririeknutie; pozri: **adikcia**

addio, *t,* sbohom
Addisonova choroba, zapálenie obličiek
addolorato, *t,* žalostne, žiaľne (*hud.*)
addukcia, *l,* privedenie
adduktor, *l,* priťahovač (sval)
ad duplicandum, *l,* odpovedajúc na repliku (druhý obžalobný spis)
à découvert (a dekuvér), *f,* nekryte, neuhradene
adekvátny, *l,* primeraný; pozri i adaequátny
Adel, *n,* zemianstvo, šľachta
à demi (a d'mi), *f,* do polovice, dopoly, napoly (v kupectve na polovicu zisku i straty)
ademinens, *l,* známka chvalitebná
adempcia, *l,* odňatie
adenitis, *g,* zapálenie hľúz
adenoidný, *g,* hľuznatý
adenom, *g,* opuchnutie žliaz, krtice
adeps, *l,* tuk
adept, *l,* mladý pestovateľ vedy alebo umenia, zasvätenec, najmä do tajomných umení, učeník, žiak, prívrženec
adespotonný, *g,* bez gazdu, bez pána
à dessein (adesén), *f,* úmyselne, naschvál, nároćky
à deux (adő), *f,* vo dvojke
à deux mains (adőmen), *f,* na dve ruky, dvojručne, (s) dvoma rukami
ad exemplum, *l,* na príklad
ad extremum, *l,* do krajnosti
ad futuram memoriam, *l,* na stálu pamäť, pamiatku, pre budúcnosť
ad generalia, *l,* k všeobecným otázkam
ad gustum, *l,* po chuti, po vôli
adherencia, *l,* príslušenstvo
adherentný, *l,* lipkavý, priľnavý, lipnúci, spolupatriaci
adheritovať, *l,* ustanoviť, urobiť dedičom
adherovať, *l,* lipnúť, k voľačomu patriť
adhézia, *l,* priľnavosť, lipnutie
adhezívny, *l,* lipnúci, spolupatriaci, priľnavý
ad hoc, *l,* na to, na tento prípad, na tento cieľ, nároćky
ad hominem, *l,* na seba, na patričnú osobnosť sa vzťahujúce; pozri: argumentum ad hominem
ad hominem argumentum, *l,* dôkaz, vysvetlenie podľa osobného stavu človeka
ad honorem, ad honores, na počesť, pre česť, z úcty (o čestných tituloch)
adhortácia, *l,* napomenutie
adhuc sub iudice lis est, *l,* spor je posiaľ u sudcu (t. j. nerozhodnutý) (*Hor.*)
adiabatický, *g,* nepriestupný
adiafánny, *g,* nepriezračný
adiafora, *g,* nedôležité, rovnaké veci
adiaforný, *g,* rovnaký, nedôležitý
adícia, *l,* spočítanie, sčítanie, pridávanie
adicionálny, *l,* dodatočný
adičný, *l,* spočítací, sčítací
adieu (adiő), *f,* sbohom
adikcia, *l,* prisúdenie, pririeknutie
ad illustrandum, *l,* na vysvetlenie, k vysvetleniu
ad impossibile nemo tenetur, *l,* na nemožné nie je nikto viazaný, nikto nie je povinný konať nemožné veci
ad impossibilia nemo obligatur, pozri: ad impossibile nemo tenetur
ad inferos, *l,* do podsvetia, do pekla
ad infinitum, *l,* do nekonečna
ad informandum, *l,* na vyšetrenie, vyzvedenie
ad instar participantium, *l,* ako účastník
ad interim, *l,* dočasný, dočasne
adirato, *t,* vášnivo, s jedom (*hud.*)
adirovať, *l,* pridávať, spočítať, sčítať; pozri: adovať
à discretion (a diskresión), *f,* podľa ľúbosti, ľubovôle
adjacent, *l,* sused

adjektívny, *l*, prídavný
adjektívum, *l*, prídavné meno
adjoint (adžoán), *f*, pripojený, výpomocný
adjustačná klauzula, *l*, upravovacia doložka
adjudikácia, *l*, posúdenie, prisúdenie
adjudikovať, *l*, odsúdiť, prisúdiť
adjunkt, *l*, pomocník, mladší úradník pomocný
adjunktúra, *l*, adjunktova agenda, adjunktov úrad, adjunktstvo
adjustácia, *l*, upravenie, usporiadanie, vypravenie, vystrojenie
adjustement (adžüstmán), *f*, zaplatenie škody pri poistení
Adjustierung, *n*, výstroj, výzbroj, výbava
ad justificandum, *l*, na dosvedčenie, potvrdenie, uhodnovernenie
adjustovať, *l*, vystrojiť, upraviť, usporiadať
adjutant, *l*, vojenský pobočník, príručný dôstojník
adjutantúra, *l*, úrad pobočníka vojenského, pobočníctvo
adjútor, *l*, pomocník, zástupca
adjutórium, *l*, pobočníctvo
adjútum, *l*, dôchodok pobočnícky, pobočnícky prídavok, podpora (druh platu)
adjuvant, *l*, pomocník
adlatus, píš: **adlátus**, *l*, pobočník, námestník, pomocník, prideleneč, pomocný úradník alebo dôstojník
Adler, *n*, orol; značka strojov na písanie
ad libitum, *l*, ako sa bude páčiť, podľa ľubovôle (v hudbe)
ad limina visitanda, *l*, k návšteve pápeža (prahu vatikánskeho)
ad litteram, *l*, doslova
ad loca, *l*, na miesta
ad majorem Dei gloriam (i takto: A. M. D. G.), *l*, na väčšiu slávu Božiu (heslo rehole jezuitskej); [slová, pod záštitou ktorých bývaly tridentské cirkevné snemy (synódy)]
ad mandatum, *l*, z rozkazu, z príkazu
ad manus, *l*, k rukám, do rúk
ad manus praesidii, *l*, do vlastných rúk predsedových
ad manus proprias, *l*, do vlastných rúk
ad marginem, *l*, na okraj, po okraji
ad meliorem (fortunam), *l*, kým budú lepšie časy, pomery
ad mensuram, *l*, podľa miery, váhy
adminikula, *l*, pomôcky, podpory
administrácia, *l*, správa, vydavateľstvo časopisu
administracionálny, *l*, riaditeľský, správcovský, vedúci
administračná cesta, *l*, poriadok verejnej správy
administračný, *l*, správny
administratíva, *l*, správny úrad, správa (v pravidelných prípadoch myslíme týmto verejnú správu v štáte; možno ju vykonávať trojakým spôsobom: alebo štát zaobstaráva celú verejnú správu výlučne iba svojimi orgánmi, takže celá verejná správa je správou štátnou, alebo štát dáva istým sväzom právo zaobstarávať veci vpadajúce do odboru správy verejnej svojimi orgánmi [tu hovoríme o samospráve, autonomii, ktorá sa takto stavia proti správe štátnej], alebo celú verejnú správu zaobstarávajú štátne orgány, doplnené živlami volenými z radov občianstva [tu hovoríme o t. zv. vrchnostenskej správe, čiže o selfgovernmente] pozri toto, autonomia a dualizmus správy
administratívny, *l*, správny, zastupiteľský
administrátor, *l*, správca, zástupca riadneho duchovného pastiera
administrovať, *l*, spravovať, viesť
Admira, jeden z najlepších viedenských futbalových klubov

admirábilný, *l*, obdivný, počudný, divný, hodný obdivu
admirácia, *l*, obdiv
admirál, *ar*, hlavný veliteľ loďstva bojovného
admiralita i admirálstvo, *ar*, hlavná správa námorná, budova hlavnej správy námornej, najvyššia rada nad námorníctvom
admirálske súkno, červené súkno vlnené
admirálsky, *ar*, admirála a jeho funkcií sa týkajúci
admisia, *l*, pripustenie, povolenie, zdvihnutie, prijatie
admissible (admisíbl), *f*, prípustný
admitovať, *l*, pripúšťať, dovoľovať
admittitur, *l*, pripúšťa sa, dovoľuje sa
ad modum, *l*, na spôsob
admonícia, *l*, pokarhanie, napomenutie
admonovať, *l*, napomenúť, pokarhať
ad multos annos, *l*, na dlhé roky, na dlho, t. j. želám zdravia (mnogaja ljeta)
adnektovať, *l*, pripojiť, privesiť, pristaviť; pozri: anektovať
adnex, pozri: adnex(um)
adnexia, *l*, pripojenie
adnex(um), *l*, prívesok, prístavok, príslušenstvo, prípojka, pripojenie
ad normam, *l*, podľa predpisu
adnotácia, *l*, poznamenanie, poznačenie, znak, poznámka
ad notam, *l*, na vedomosť (vziať alebo dať), na známosť
adnotanda, *l*, na zapamätanie, na poznamenanie
adnotata, *l*, poznámky
ad notitiam, *l*, pozri: ad notam
adnotovať, *l*, zaznamenať, (po)značiť, robiť (si) poznámky
ad nutum, *l*, na pokyn
ad oculos, *l*, pred oči, navidomoči, jasne
ad oculos demonstrare, *l*, niečo jasne, čajsi pred očami vysvetliť, vyložiť
Adonaj, *h*, môj Panel Jehovah!
adonis, *g*, slepomak; rozmarín (rastlina)
Adonis, *g*, krásny junoš v gréckom bájesloví, miláček Venušin, na poľovačke bol divým bravom usmrtený
(Adonis, *š*, pán; je obraz prírody, ktorá v jeseni odumiera)
adonský verš sa skladá z dvoch stôp daktylských, z ktorých druhá je kusá
adopcia i adoptácia, *l*, prijatie dieťaťa za vlastné, prijatie za svojho
adoperovať, *l*, upotrebovať, zamestnávať, prispôsobiť
adoptácia, pozri: adopcia
adoptačný i adoptívny otec, prisvojujúci otec
adoptant, *l*, prisvojovateľ
adoptantka, *l*, prisvojovateľka
adoptovaný, *l*, prisvojený, prijatý za svojho
adoptovať, *l*, prijať dieťa za vlastné
adorable (adorábl), *f*, hoden zbožňovania
adorácia, *l*, vzývanie, modlenie, klaňanie, pokora, korenie, prejav najhlbšej úcty
adorateur (adoratőr), *f*, vzývateľ, prejavovateľ najhlbšej úcty
adorátor, *l*, pozri: adorateur
adornovať, *l*, zdobiť, ozdobovať, krásiť
adorovať, *l*, vzývať, klaňať sa, koriť sa, prejavovať najhlbšiu úctu
adornovať, *l*, zdobiť, ozdobovať
adovanie, pozri: adícia
adovať, *l*, spočítať
ad partem, *l*, čiastočne
ad patres, *l*, k otcom, t. j. ísť, umrieť
ad perpetuam (rei) memoriam, *l*, na večnú pamiatku, pamäť
ad personam, *l*, pre svoju osobu
ad pias causas, *l*, na zbožné ciele
ad pios usus, *l*, na dobročinné ciele
ad posteriora, *l*, k zadným, posledným veciam

ad priora, *l*, k predným veciam
ad propositum, *l*, k veci predsavzatej
ad publicandum, *l*, na uverejnenie, na vospolnú známosť
ad ratificandum, *l*, na odobrenie, na schválenie
ad referendum, *l*, na podanie správy
ad rem, *l*, k veci
adrenalín, extrakt, výťah z hovädzej obličky na povzbudenie činnosti srdca
ad replicandum, *l*, k odpovedi, na odpoveď
adresa, *f*, nadpis na obálke, označujúci komu list patrí; prípis osvedčenia, list, listina
adresant, *f*, odosielateľ
adresár, *f*, soznam adries, menoslov ľudí v niektorom meste s plnými adresami
adresát, *f*, prijímateľ listu
adresovať, *f*, napísať adresu
ad restituendum, *l*, navrátenie do bývalého, predošlého položenia, stavu
adretne, *f*, stručne, chytro, obratne, spôsobne
adretný, *f* (z adroi), spôsobný, zručný, obratný, sporý
Adria, slovansky: Jadran, Jadranské more
adriatický, adriatský, jadranský
adritúra i **adrittura** *t*, priamo, rovno, bez obalkov, bez stredných ciest
à droite (a droát), *f*, napravo
adromand, nerast (vyrába sa z neho atrament)
adskribovať, *l*, pripísať
adskripcia, *l*, pripísanie
ad specialia, *l*, k veci
ad speciem, *l*, formálne, zovnútorne, podľa zovňajška
adsperzórium, *l*, svätenička, kropáč so svätenou vodou
adstrant, *l*, pomocník
adstringens, *l*, liek sťahujúci, stískajúci, svierajúci
ad summam, *l*, shrnute, dovedna, sumárne
ad summum, *l*, najlepšie, najradšej
ad tempus, *l*, dočasne
ad tempus vitae, *l*, doživotne
ad turpia nemo obligatur, *l*, hanobnosti robiť nikto nie je povinný
adu, atu, atout (atu, z *f* à tout, na všetko), tromf (vo hre v karty), silnejšia farba od ostatných v kartách, prebíjajúca farba
a due, *t*, dvaja, vo dvojke
a due corde, *t*, na dvoch strunách
a due mani, *t*, pre dvoje rúk
a due voci (voči), *t*, na dva hlasy, dvojhlasne
adulácia, *l*, pochlebovanie, lichotenie
adulár, belec, čistý priehľadný živec
adulátor, *l*, pochlebník, lichotník
adulátorný, *l*, lichotný, pochlebačný, zaliečavý
adulter, *l*, cudzoložník, smilník
adulterácia, *l*, falšovanie
adultérium, *l*, cudzoložstvo
ad ultimum, *l*, konečne, napokon
adultus, *l*, zrelý
adunácia, *l*, spojenie, shromaždenie
ad unguem, *l*, navlas
ad unum omnes, *l*, všetci do jedného
a-dur, tvrdá tónina s troma krížikmi
ad usum, *l*, na upotrebenie, na použitie
ad usum Delphini, *l*, pre mládež; vlastne pre mladého francúzskeho následníka trónu, pre dauphina; za Ľudovíta XIV. pre potrebu následníka trónu tlačené knihy, v ktorých sa závadné miesta vynechaly (= pre mladý vek)
adut, *f* (z à tout, atú), tromf; pozri: adu
ad valorem, *l*, podľa ceny
advantage (edventedž), *a*, prednosť v lawn-tennise (kde po ka-

ždých 40 vyhratých loptách má prednosť výherca)
advantage game (edventedžgém), *a*, prednostná hra, výhodová hra
advantage server (edventedž—), *a*, výhoda, prednosť servirujúceho hráča
advantage stricker (edventedž strajkr), *a*, prednosť, výhoda protivníkova
advent, *l*, príchod (Pána), čas 4 týždňov pred Vianocmi, čas predvianočný ako cirkevná príprava na príchod Kristov, na oslavu pamiatky narodenia Pána
adventisti, *l*, sekta náboženská, ktorá stále očakáva príchod Kristov, svätí sobotu, neprisahá a nebojuje
adventný, *l*, týkajúci sa adventu
adverbiálny, *l*, príslovkový (na pr. tvar)
adverbium, *l*, príslovka
ad verbum, *l*, doslova; skrátene: a.v.
ad verbum audiendum, *l*, na slovíčko, na výsluch
adversus, *l*, proti
advertiser (advertajzr), *a*, oznamovateľ
adverzária, *l*, sbierka príležitostných poznámok
adverzarita, *l*, nepríjemnosť, nešťastie
adverzárius, *l*, odporník, odporca, protivník
adverzatívny, *l*, protivný, odporovací
adverzný, *l*, protivný, nepriaznivý
advitálny, *l*, doživotný
ad vitam aeternam, *l*, pre večný život
advocatus dei, *l*, vo Vatikáne obranca svätosti a vecí svätých
advocatus diaboli, *l*, (diablov obranca, zástupca), kto popiera, napáda prejav Svätej Stolice
ad vocem, *l*, k slovu, so zreteľom na to, práve k tomu, vzhľadom na to, pri reči príde voľačo na um (= à propos)
advokát, *l*, právny zástupca
advokátik, *l*, o slabom advokátovi (posmešne)
advokátsky, *l*, obranný, obhajobný
advokátstvo, *l*, advokatúra
advokatúra, *l*, úrad obrancov, právneho zástupcu
adynamia, *g*, nedostatok sily, slabosť, staroba
adyton, *g*, chrámová svätyňa; pozri: adytum
adytum, *g*, svätyňa chrámov, do ktorej smel vojsť iba kňaz
ae-, slová latinského pôvodu takto sa začínajúce v mnohých prípadoch hľadaj pod e- (podľa slovenského pravopisu)
aedil (aedilis), *l*, rímsky úradník, dozorca nad verejnými stavaniami
AEG, *n*, skratka berlínskeho elektrotechnického podniku (Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft)
aegida, *g*, záštita, ochrana, egida
Aegir, *n*, boh mora u Nemcov
aegis, *g*, bol v gréckom bájesloví štít Diov i Palady Atény s hlavou Medúzinou; címer, znak, podpora, štít
aegyptolog, *g*, učenec, ktorý sa zapodieva poznávaním starého Egypta; pozri: egyptolog
aegyptologia, *g*, veda, ktorá sa zapodieva poznávaním starého Egypta; pozri: egyptologia a pod.
aenigma, *g*, hádanka, rozlúštené slovo
Aeolova harfa, *g*, strunový nástroj, ktorý rozozvučuje vietor
Aeolus, *l* (z *g*), v gréckej mytologii boh vetrov
aeony, *g*, veky, večnosti
aequácia, *l*, rovnica
aequalizácia, *l*, vyrovnanie, rovnica
aequálny, *l*, rovný, rovnaký, vyrovnávací
aequam memento rebus in arduis servare mentem, *l*, pomni i v ťaž-

kých chvíľach zachovať pokojnú myseľ, v nešťastí zachovaj pokojnú myseľ (*Hor.*)

aequanimitácia, *l,* duševná spokojnosť

aequátor, *l,* rovník; pozri: ekvátor

aequilibrista, *l,* kto vie udržať rovnováhu tela v polohách ťažkých a odvážlivých; pozri: ekvilibrista

aequilibrium, *l,* rovnováha

aequinoctium, *l,* rovnodennosť

aequiparovať, *l,* porovnať, porovnávať

aequipolencia, *l,* rovnomocnosť, rovnoplatnosť

aequita, *l,* rovnosť, priamosť, slušnosť, spravodlivosť

aequivalent, *l,* rovnoplatnosť, protihodnota

aequivoca generatio, *l,* prvoplodenie, praplodenie

aequivocum (ekvivokum), *l,* dvojsmyselné, obojetné slovo

aequivocus, *l,* dvojsmyselný, obojetný

aequo animo, *l,* pokojnou mysľou, pokojne

aequo pulsat pede, *l,* rovnako klope (t. j. smrť na dvere bohatého i chudobného) (*Hor.*)

aequum et bonum, *l,* čo sa patrí, sluší, a čo je dobré

aer, *g,* vzduch

aera, pozri: éra

aerár, pozri: erár

aere perennius, *l,* trvácnejšie ako ruda (t. j. postavil som si pamiatky) (*Hor.*)

aero, *g,* skrát. aeroplán; Aero, značka atomobilov menšej veľkosti; značka továrne na lietadlá

aerobat, *g,* kaukliar

aerobus, *g,* veľký aeroplán pre mnoho osôb, cestujúcich (aeromnibus)

aerodrom, *g,* vzducholodná stanica, letište

aerodynamika, *g,* náuka o pohybe plynov a pár

aerofon, *g,* bezdrótový telefon; stroj na zosilnenie hlasu

aerografia, *g,* vzduchopis, iskrová telegrafia bezdrótová

aerogram, *g,* vzdušná správa, zvesť, vzdušné oznámenie

aerolínia, *gl,* cesta, na ktorej býva pravidelná doprava cestujúcich, pošty a tovaru lietadlami

aerolit, *g,* povetroň, meteorit

aerologia, *g,* náuka o povetrí

aeromechanika, *g,* náuka o sile vzdušnín

aerometer, *g,* prístroj na meranie tlaku vzduchu

aeronaut, *g,* vzduchoplavec, letec

aeronautika, *g,* vzduchoplavba, letectvo

aeroplán, *g,* lietadlo, letún

aerostat, *g,* stroj, ktorým možno vystúpiť do vzduchu, vzduchová loď

aerostatika, *g,* náuka o rovnováhe plynov a pár

aeroterapia, *g,* vzducholiečba

aerugo, *l,* hrdza

Aeskulap(ius), pozri: Eskulap(ius), Asklepios

Aesop, pozri: Ezop

aestetika, *g,* pozri: estetika

aestimácia, *l,* ctenie, uctenie, úcta

aestimovať, *l,* (u)ctiť, vážiť si

aes triplex, *l,* trojbroň (na hrudi), smelosť, opovážlivosť (*Hor.*)

aetas, *l,* vek

aetas virilis, *l,* mužský vek, mužstvo

aeternitas, *l,* večnosť, večný život

aeternum vale, *l,* sbohom na veky; rozlúčka na večnosť

aether, pozri: éter a pod.

aetiologia, *g,* náuka o príčinách, najmä chorôb

a. f. (anni futuri), *l,* budúceho roku, na druhý rok

afabilný, *f,* prívetivý

afatik, *g,* ten, čo pre mozgovú poruchu nemôže náležite hovoriť

afázia, *g,* nemožnosť hovoriť, bezrečnosť, onemenie

affaire (afér), *f*, udalosť, vec, príhoda, najmä vzrušujúca, mrzutosť, spor
affaire d'amour (afér damúr), *f*, ľúbostná história, dobrodružstvo
affaire de coeur (afér dö kőr), *f*, srdečná vec
affaire d'honneur (afér dönőr), *f*, vec cti
afekcia, *l*, dojem, nálada, náklonnosť, náchylnosť, náruživosť, vášeň, ochorenie
afekčná cena, pozri: pretium affectionis
afekt, *l*, dojem, vášeň, prudké hnutie mysli
afektácia, *l*, strojenie, strojenosť, silenosť, pretváranie, prepätosť
afektovaný, *l*, strojený, silený, prepätý
aerofor, *g*, zvon so zhusteným povetrím pre potápača
aes, *l*, kov, peniaze
aetas aurea, *l*, zlatý vek
aetas canonica, *l*, kanonický vek (t. j. 40 rokov)
A. F. A., skrát. Association Française Aérienne (asosiasion franséz aérien), *f*, francúzske letecké združenie
afabilita, *l*, prívetivosť
afektovať, *l*, strojene konať, pretvárať sa
afélium, *l*, bod na dráhe obežníc od slnka najvzdialenejší
aféra, *f*, udalosť, vec, príhoda, najmä vzrušujúca, mrzutosť, spor
aferéza, *g*, sosúvanie hlásky na začiatku slova, sosúvka
affabile, *t*, prívetivo (*hud.*)
affanato, *t*, žalostne, žiaľne (*hud.*)
Affe, *n*, opica
Affenhaut, *n*, druh látky, ktorá sa upotrebuje nmä na letné plášte; pozri duvetín
affettuosissimo i **affettuosissimamente,** *t*, s najväčším citom
affettuoso, *t*, s citom; pozri: con affetto
affidavit, *l*, prisahal; v Anglicku a v USA dosvedčenie výpovede úradnou osobou, overenie
affiche (afiš), *f*, vyhlásenie, náveštie, plakát
afficheur (afišőr), *f*, nalepovač vyhlásenia, náveštia, plakátu
affichirovať (sa) (afišírovať), *f*, okate, navidomoči niečo ukazovať, robiť sa dôležitým, nápadne sa ukazovať
affinage (afináž), *f*, čistenie kovov
affinerie (afinerí), *f*, pozri: afinácia
affixum, *l*, pozri: afix
afflavit deus et dissipati sunt, *l*, Boh k nim uteká a oni sa rozutekali (nadpis na medailách na pamäť skazy španielskej armády z r. 1588)
afflito, con afflizione (— aflicióne), *t*, žalostne, žiaľne
affrètement (afretmán), *f*, nájom lode
à fond (afón), *f*, poriadne, dôkladne
affrettando, affrettandoso, *t*, náhlivo, chytro, zrýchľovane (v hudbe)
affront (afrón), *f*, urážka, pohana, potupa
aficiovať, *l*, vplývať, pôsobiť, dojať, dojímať
aficiovaný, *l*, chorý, citlivý, zapálený
afigovať, *l*, pribíjať, náveštím oznamovať, ohlasovať
afiliácia, *l*, prijatie za svojho, pričlenenie, prijatie do rehole, do strany
afiliované kupectvo, *l*, pripojené, bočné kupectvo
afinácia, *f*, čistenie kovov, zjemňovanie
afinita, *l*, príbuznosť, švagrovstvo, príbuzenstvo, rodina; v chemii slúčivosť látok
afinovať, *l*, čistiť, prečisťovať
afirmácia, *l*, klad, uistenie, ubezpečenie, potvrdenie, prisvedčenie
afirmatívne (affirmative), *l*, kladne

afirmatívny, *l*, kladný, uisťujúci
afirmovať, *l*, posilňovať, opevňovať, svedčiť, dokazovať
afišovať, *f*, vyhlásiť, verejne oznámiť, vyplakátovať
áfium, ópium, makovičie, makovina
afix, *l*, prívesok, prípona
à fleur d'eau (a flőr dó), *f*, nad vodnou hladinou
afligovať, *l*, zroniť, premôcť, pokaziť (dobrú náladu)
aflikcia (afflictio), *l*, zronenosť
aflogistický, *g*, nespaliteľný, nespalný
afluencia, *l*, hojnosť, nadbytok
à fonde perdu (a fon perdü), *f*, vložiť, investovať na stratenú vec
afónia, *g*, bezhlasnosť, nemota
à forfait (a forfé), *f*, s každej stránky záväzne (niečo kúpiť), tak, ako je
aforistický, *g*, stručný, úsečný
aforizmus, *g*, stručná, jadrná veta, stručný výrok náučný, úryvok, vtipná odpoveď
a fortiori, *t*, podľa práva silnejšieho
afra, hrdličkovitej fajty vták, veľmi plachý
afrézny, *f*, strašlivý
Afrikandi, potomci prisťahovalcov do Afriky, juhoafrickí Búri
afrikáta, *f*, zložená spoluhláska (na pr. ss = š, tz = cap.)
afrique (afrik), *f*, morská tráva
Afrodita, *g*, bohyňa Venuša, bohyňa lásky u Grékov
afrodiziaka, *g*, prostriedky na zvýšenie pohlavného pudu
afront, pozri: affront
afternoon (afternún), *a*, odpoludnie, poobedie
afternoon tea (afternún tí), *a*, olovrant, svačina
aftongia, *g*, kŕč, ktorý zasahuje najmä jazyk, takže chorý nemôže hovoriť
A. G., nemecká skrát. pre Aktiengesellschaft, akciová spoločnosť
Ag (z argentum), *l*, chemická značka striebra
aga, *ta*, pán, náčelník (titul tureckého dôstojníka a starých hodnostárov)
Agamemnon, *g*, vodca drievnych Grékov v bitke pred Trójou
agamia, *g*, bezmanželstvo, mládenectvo, panenstvo
agapa, *g*, takzvané ľúbostné hody, hody lásky, hostiny prvých kresťanov
agar, *g*, hmota, ktorá sa ľahko rozpúšťa v teplej vode
agár, *m*, chrt, poľovnícky pes
agaricín, extrakt, výťah z indickej riasy, prostriedok proti prílišnému poteniu sa suchotinárov
agát, *l*, strom tŕňovník (acacia arabica)
agates blanches (agát blanš), *f*, sklenené koraly na výmenný obchod v Afrike
à gauche (agóš), *f*, naľavo
agáva, *g*, (= vznešená, slávna, nádherná), ľaliokvetá rastlina tropických krajín (po americky: aloe)
agence (ažáns), *f*, zjednávateľstvo, jednateľstvo, tajomníctvo
Agence Havas (avas), *f*, telegrafná zvestovateľská, zpravodajská francúzska kancelária
agencia, *l*, pozri: agentúra
Agencia Stefani (adžencia -), *t*, talianska zpravodajská kancelária
agency (edženси), *a*, agentúra, jednateľstvo
agenda, *l*, vykonávanie, kniha cirkevných obradov, protokol, kniha o výkonnosti, súhrn činnosti, odbor pôsobnosti, súpis s návodom
ageneza, *g*, neplodnosť ženských
agens, *l*, pôsobiaca sila alebo príčina
agent, *l*, kupecký splnomocnenec, získavateľ objednávok, sprostredkovateľ
agent provocateur (ažán provoka-

tŏr), píš: agent-provokatér, *f*, osoba, ktorá niekoho navádza na trestný čin, aby ho mohla potom odovzdať úradom na potrestanie, dohadzovač

agentský, *l*, získavateľský, kupecký, jednateľský

agentúra, *l*, jednateľstvo, zastupiteľstvo

age quod agis, *l*, čo robíš, to i urob (sústreď na to celú pozornosť)

Agfa, značka fabriky na farby a fotografické platne

aggiustamente (adžustamente), *t*, presne

agiatamente (adžatamente), *t*, pohodlne, zvoľna

agilnosť, *l*, čulosť, obratnosť, živosť

agilný, *l*, čulý, obratný

agio (ážio), *t*, prídavok, príplatok pri rozmieňaní peňazí, tržný zisk; pozri: ážio

agiotage (ážiotáž), *f*, špekulovanie na burze, pašeráctvo, úžerníctvo, vydrigrošstvo; pozri: ážiotáž

agioteur (ažiotŏr), *tf*, ten, čo špekuluje s kolísaním cenných papierov, sdierač so zmenkami a peniazmi

agit, pozri: acquit

agitácia, *l*, povzbudzovanie k politickej alebo inej verejnej činnosti, vplývanie na verejnú mienku, pohyb, hnutie, pôsobenie na niekoho, búrenie, podnecovanie ľudu

agitačný, *l*, povzbudzujúci, vplývajúci (na verejnú mienku), buričský

agitato (adžitáto), **con agitazione** (kon adžitacióne), *t*, pohnuto, prudko

agitátor, *l*, buditeľ, povzbudzovateľ, burič, poburovateľ, dohadzovač, sháňač, podnecovateľ

agitovanie, pozri: agitácia

agitovať, *l*, podnecovať, povzbudzovať

aglomerácia, *l*, shluknutie, shrnutie, soskupenie, shromaždenie

aglomerát, *l*, nakopenie, shluk-(nutie), skupina

aglomerovať, *l*, nakopiť, nahromadiť

aglutinácia, *l*, sliepanie, skladanie, pripojovanie

aglutinovať, *l*, sliepať, spájať, slučovať, pripájať

aglutinujúci, *l*, prilepujúci, pripájajúci, slučujúci

aglutinujúci jazyk, *l*, slučovací jazyk, v ktorom sa slová menia iba predponami alebo príponami, na pr. čudský, maďarský, turecký

agnát, *l*, príbuzný, pokrvný s otcovej strany, po meči

agnomen, *l*, u Rimanov čestné meno

agnosco veteris vestigia flammae, *l*, poznávam stopy starého ohňa (starých citov) (*Hor.*)

agnoskácia, *l*, poznanie totožnosti, uznanie za pravé, zistenie

agnoskovať, pozri: agnostikovať

agnosticizmus, *l*, filozofický náhľad, tvrdiaci, že nemožno poznať podstatu sveta

agnostikovať, *l*, poznávať totožnosť, pravosť, zisťovať

agnóza, *l*, nevedomosť, neznanie

agnus Dei, *l*, baránok Boží

agnusok (z agnus Dei), *l*, medailónik so sv. obrázkom, aký nosievajú na šiji, peniažtek s baránkom Božím

agnuštek, pozri: agnusok

agogika, *g*, náuka o tónoch a ich postupe

agon, *g*, zápas

agónia, *g*, skonávanie, smrteľné muky, smrteľný zápas, smrteľná mdloba, umieranie, skon

agonizovať, *g*, pri umieraní strácať vedomie, umierať

agonist, *g*, zápasník, borec

agonotéti, *g*, podporovatelia zápasov, ktorí obdarovali víťazov cenami

agora, *g*, námestie starogréckych miest
agorafobia, *g*, strach z veľkých priestranstiev
agovať, *l*, silne gestikulovať, máchať rukami, šibrinkovať, metať
agorafobia, *g*, úzkosť, strach z verejného vystúpenia, z veľkého priestranstva
agrafa, *f*, nenapísané výroky, najmä Kristove; spona, pracka, spínadlo
à grande courants (agrán kurán), *f*, veľkoryso, vo veľkých medziach
agrarizmus, *l*, smer roľníckej, gazdovskej, poľnohospodárskej politiky
agrárnik, *l*, prívrženec strany roľníckej, roľník
agrárny, *l*, poľnohospodársky, roľnícky, gazdovský, sedliacky
agravácia, *l*, priťaženie, zhoršenie, preháňanie, stupňovanie
agravovať, *l*, priťažiť, zhoršiť, stupňovať, preháňať, sťažovať
agréable (agreábl), *f*, príjemný
agregácia, pozri: agregát
agregát, *l*, nakopenie, nahromadenie, nahrnutie, soskupenie
agrégé (agreže), *f*, docent al. mimoriadny profesor na vysokej škole
agregovaný, *l*, soskupený, shromaždený, spolčený; nadpočetný
agregovať, *l*, soskupiť, shromaždiť, spolčiť
agrément (agremán), *f*, schválenie, odobrenie
agresia, *l*, útočnosť, útok
agresívnosť, *l*, útočnosť, útok, napádanie, výbojnosť, neodbytnosť, dotieravosť; pozri: agresia
agresívny, *l*, útočný, útočiaci, napádajúci
agrikolog, pozri: agronom
agrikultúra, *l*, roľníctvo, obrábanie rolí, orba, poľné hospodárstvo
Agripína, *l*, žena rímskeho cisára Klaudia a matka Neronova, nemravná žena
agrochemia, *g*, poľnohospodárska lučba
agronom, *g*, znalec poľného hospodárstva, hospodár, gazda vedecky vzdelaný
agronomia, *g*, náuka o poľnom hospodárstve
agrosodomít, *l*, ľudácka nádavka prívržencom agrárno-socialistickej vlády
agrumi, *t*, kyslasté južné ovocie, ako citróny, pomaranče ap.
agrypnia, *g*, nespavosť
Ahasvér, *h*, knieža, meno večného, bludného Žida
à haute voix (a ót voá), *f*, hlasne, nahlas, zvýšeným, vysokým hlasom
ahoy (ahoj), *a*, heslo na námorných lodiach vo smysle: „Kto to?"; námorné pozdravenie a heslo vesliarskych spolkov, pozdravenie vôbec (u nás sa takto nezdraví)
a. Ch. (anno Christi), *l*, v roku po Kristovom narodení
à charge (a šarž), *f*, na ťarchu, v kupectve: na zaťaženie účtu
acharnement (ašarn'mán), *f*, rozhorčenie, bujnosť, rujnosť
achat (aša), *f*, kúpa
achát, *g*, polodrahokam, mnohofarebný druh kremeňa jemnozrnného; pozri: chalcedon
achátový, *g*, achátu sa týkajúci
Acheron, *g*, rieka v podsvetí, cez ktorú Cháron, podľa gréckeho bájeslovia, prevážal duše zvečnelých
à cheval (aš'val), *f*, na koni, koňmo
Achilles, *g*, grécky hrdina a vojvodca; pozri: Achillova päta
Achillova päta, zraniteľné miesto, slabina, slabá stránka (Achilles bol zraniteľný iba na päte)
Achillova žila, najsilnejšia žila tela ľudského, sobraná so svalov stehenných
a. Ch. n. (ante Christum natum), *l*, pred narodením Kristovým

achromatická šošovka, *g,* šošovka, čo nemá na okraji dúhové farby
achromatický, *g,* bezfarebný
achromatizmus, *g,* bezfarbosť hranolov a šošoviek
achromatopsa, *g,* vrodená vlastnosť niektorých ľudí farby jasne, zreteľne nerozoznávať
achromázia, *g,* bezfarebnosť
achronický, *g,* bezčasý
acht, *n,* vyobcovanie, kliatba, vylúčenie z ochrany štátnej; osem
ai (= skratka: anni), *l,* roku
aide (ed), *f,* pomoc, pomocník
aide de camp (edökán), *f,* pobočník
aide major (éd mažor), *f,* plukovný pobočník
aide-memoire (édmemoár), *f,* pomôcka pamäti, zápisník, notes, pamätný spis
aide toi et le ciel t'aidera (édtoa i l'siel tédrá), *f,* pomôž si sám i nebo (Boh) ti pomôže
aigle (égl), *f,* orol
aiglon (eglón), *f,* orlík; priezvisko syna Napoleona I.
aigre-doux (égrdú), *f,* horkosladký
aigrette (egret), *f,* perko, hltavčie perie
aigu (egü), *f,* ostrý (o prízvuku['']); v hudbe: výrazne
aiguille (egij), *f,* ihla
Aichamt, *n,* cajchovný, značkovací úrad
ailant, *l,* pajazán (strom)
ailes de pigeon (él dö pižón), *f,* holubie krýdla (druh dámskej frizúry)
aimable (emábl), *f,* hodný lásky, milovania, vľúdny, láskavý, milý
Aiolos, pozri: Aeolus
air (ér), *f,* výzor; vznešené držanie sa; pieseň, nápev
air (ér), *a,* povetrie, vzduch
air-craft (érkráft), *a,* letectvo
airedale terrier (érdel -), *a,* druh silného psa, aký sa upotrebuje nmä v policajných službách
Air France (ér fráns), *f,* medzinárodná franc. letecká dopravná spoločnosť
air-mail (érmejl), *a,* vzduchová pošta
A. I. T., skrát. Alliance internationale de tourisme (aliáns enternasional dö turism), *f,* medzinárodná turistická jednota
aja, *t, š,* pestúnka, vychovávateľka detí na dvore talianskom a španielskom
aja, *tu,* svätá
Ajas, *g,* grécky vojvodca
Aja Sofia (Hagia Sofia), mešita v Carihrade, pôvodne kresťanský chrám Božej múdrosti
ajbiš, *n* (z eoibisch), rastlina
ajo, *t,* vychovávateľ detí na dvore talianskom alebo španielskom
à jour (a žúr), *f,* na bielom dni, priezračný; pri ručných robotách prelamovaná robota; kto je denne so svojou úradnou robotou hotový, v poriadku
a Jove principium, *l,* od Boha (Jova) počiatok, s Bohom začínaj!
akácia, *l,* pozri: agát
akademia, *g,* vyššie učilište vedecké alebo umelecké; spoločnosť učencov alebo umelcov (Česká akademia náuk, vojenská akademia); pôvodne filozofické učilište v starých Aténach; hudobné predstavenie
akademická sloboda, sloboda, ktorá sa týka vedeckého bádania a akademického života
akademický, *g,* učenecký, vzdelaný, filozofický
akademický občan, *g,* riadny poslucháč na univerzite, ktorého chránia isté práva a ktorý má isté výsady, najmä na akademickom území
akademický rozhovor, rozhovor teoretický, obyč. v praktickom živote neuskutočniteľný
akademický senát, *g,* najvyšší úrad univerzitný
akademický titul, doktor, inžinier

akademicky vzdelaný, *g,* vzdelaný na vysokej škole
akademik, *g,* učiteľ alebo žiak akademický, posluchár vysokých škôl, člen učenej spoločnosti
akant, *g,* ratka (rastlina, acanthus); ozdobný tvar rastlinný v staviteľstve ako na ružici korintského stĺpa
akantologia, *g,* sbierka vtipov, žartov
akát, pozri: agát
akatalektický verš, *g,* úplný, celý verš
akatalepsia, *g,* nechápavosť, duševná choroba
akatolícky, *g,* nekatolícky
akatolík, *g,* nekatolík
akažú, *f,* pozri: acajou
akcedovať, *l,* pristúpiť, súhlasiť, byť zajedno
akcelerácia, *l,* zrýchlenie, zrýchľovanie pohybu
akceleračný, *l,* zrýchľovací
akcelerátor, *l,* zrýchľovač (na automobiloch)
akcent, *l,* prízvuk, dôraz
akcentácia, *l,* pozri: akcentuácia
akcentovať, *l,* prízvukovať, zdôrazniť, zdôrazňovať
akcentuácia, *l,* prízvukovanie
akcept, *l,* zmenka, písomné vyjadrenie o prijatí zmenky, písomné osvedčenie na zmenke o vyplatení sumy, zmenka uznaná za pravú
akceptácia, *l,* prijatie; pozri: akcept
akceptačný, *l,* akceptu (pozri toto) sa týkajúci
akceptant, *l,* príjemca, prijímateľ zmenky, dlžník
akceptovanie, *l,* pozri: akceptácia
akceptovať, *l,* prijímať, prijať
akces, *l,* prírastok
akcesia, *l,* prístup, pripustenie
akcesista, *l,* nižší kancelársky úradník, čakateľ, kto má prístup na úrady
akcesórny, *l,* vedľajší, bočný
akcesit, *l,* pri vypísaných cenách druhá vedľajšia cena alebo pochvalné uznanie
akcia, *l,* podielová listina, účastina, účasť na spoločenskom majetku podnikovom, činnosť, výkon, konanie, skutok, podnik, jednanie, rokovanie
akcidencia, *l,* vedľajší, náhodilý plat, príjem, dôchodok; drobné ozdobné práce tlačiarske
akcidenčná robota, *l,* náhodilá robota na rozdiel od robôt pravidelných, trvalých; v kníhtlačiarstve roboty ozdobné, ako diplomy, adresy ap.
akcidenčný, *l,* prípadný, vedľajší, náhodilý
akcident, *l,* robotník na náhodilú, príležitostnú robotu
akcionár, *l,* majiteľ akcie, účastinár
akcionárska spoločnosť, účastinárska spoločnosť
akcionársky, *l,* účastinársky, podielnický
akciová spoločnosť, účastinná spoločnosť
akciovať, *l,* premeniť na účastinnú spoločnosť
akciový, *l,* účastinný, podielový
akcipovať, *l,* prijať, odobriť, schváliť
akcíz, *l,* potravná daň, potravná čiara; nepriama daň; poplatok z vecí predajných
akcizár, *l,* vyberateľ dane z predajných vecí, dane potravinovej
akčná turbína, *l,* turbína, ktorú poháňa voda svojou živou silou (opak: turbína reakčná, ktorá sa poháňa hydraulickým tlakom vody)
akčný, *l,* výkonný
akčný rádius, *l,* najdlhšia cesta, dráha pri lodi, lietadle a pod., kde nenačim obnoviť pohonnú látku
akefalický, *g,* bezhlavý, bez začiatku

Akiba (Ben Akiba), slávny rabín, ktorého slová „nil novi sub sole — nič nového pod slnkom", staly sa príslovečnými
akinézia, *g*, nehybnosť, zmeravenie, ochabnutie
akit, pozri: acquit
akitovať, *f*, potvrdiť, overiť, stvrdiť
akk..., pozri: acc..., ak...
aklamácia, *l*, súhlas, hromadné prisvedčenie, potlesk na znak súhlasu; per acclamationem, *l*, absolútnou väčšinou, jednomyseľne, bez spočítania hlasov
aklamovať, *l*, hlasne, nahlas s niečím súhlasiť
aklast, *g*, teleso, ktoré necháva prejsť svetelné lúče bez odrazenia
aklerikálny, opak slova: klerikálny, pozri toto
aklimatizácia, *l*, navykanie na cudzie podnebie, prispôsobenie sa, zdomácnenie
aklimatizovaný, *l*, zvyknuvší si na cudzie podnebie, prispôsobený, udomácnený
aklimatizovať sa, *l*, prispôsobiť sa cudziemu podnebiu (v prenesenom smysle: pomerom, okolnostiam)
akliné, *g*, magnetický rovník
akludovať, *l*, pridať, pripojiť
aklúzum, *l*, prídavok, dodatok, príloha
akme, *g*, vrchol, najmä vrchol, vyvrcholenie choroby
akmeizmus, *g*, ruský literárny smer, bojujúci za jasnosť
aknémia, *g*, zohavenie, znetvorenie, deformovanie, alebo nedostatok spodných údov
akoláda, *l*, *f*, objatie na znak prijatia nového člena do rehole; spona, spájací oblúk nad notami
akoladovať, *l*, *f*, objímať sa na znak priateľstva, bratstva, najmä v reholiach (i pri vypití pohára vína na znak priateľstva, bratstva)
akolázia, *g*, neviazanosť, nemiernosť, nestriedmosť, neusporiadanosť
akologia, *g*, ranhojičstvo
akolút, *g*, ten, čo pri cirkevných slávnostiach nosí sviečky
akolyta, *g*, sprievodca, obsluhovateľ pri sv. Omši, klerik, ktorý má nižšie vysvätenie
akomia, *g*, holohlavosť
akomodácia, *l*, prispôsobenie, úprava
akomodovať sa, *l*, prispôsobiť sa
akompanér, pozri: accompagneur
akompanista (akompagnista), *f*, sprevádzateľ (*hud.*)
akompaňmán, pozri: accompagnement
akonit, *g*, pančušky, ranná rosa, holúbky (jedovatá rastlina)
akonitín, *g*, zásada z pančuškovej hľuzy (veľmi prudký jed)
akord, *f*, primerané spojenie niekoľkých tónov, súzvuk, súlad, súhlas, shoda, smluva; mzda od kusu
akordant, *f*, podnikateľ, čo berie robotníkov na smluvu
akordion, *f*, ručná harmonika ťahacia; nástroj udávajúci začiatočný akord
akordný, *f*, smluvný, dohodový (akordná robota, robota od kusu, podľa dohodnutia)
akordovať, *f*, sjednať robotu, dohovoriť sa na robote
akotyledony, *g*, bezmaterné rastliny
akovita (z aqua vita), *l*, lieh, pálené
akre (ékr), *a*, poľná miera anglická, 0,4 hektára (asi jutro)
akreditív, *l*, poverovací list, úverný list, poukázka na úver; písomné splnomocnenie diplomatických zástupcov
akreditovať, *l*, poveriť, overiť, uznávať
akrescencia (akkrescencia), *l*, prírastok, pribudnutie
akríbia, *g*, presnosť, bedlivosť, pozornosť, pečlivosť, starostlivosť

akriminácia, *l*, obžaloba, obvinenie
akrízia, *g*, nerozhodnosť, neurčitosť, bezrozsudnosť, nedostatok rozsudku
akroama, *g*, počúvanie, sluchová zábava, prednáška; rozumová zásada, axiom
akroamatická metoda, *g*, počúvacia, prednášacia metoda
akrobat, *g*, povrazochodec, kaukliar
akrobatika, *g*, povrazolezectvo, povrazochodectvo, kaukliarstvo
akrodýnia, *g*, ostrá bolesť údov (reumatizmus)
akrofobia, *g*, strach z hĺbky, z hlbiny, závrativosť
akrolein, *g*, produkt vzniklý destiláciou tukov
akronym, *g*, umelá skratka zo začiatočných písmen alebo slabík niektorých slov (na pr. Nárus, národohospodársky ústav slovenský, ÚSOD, Ústredie slovenských ochotníckych divadiel)
Akropola (Akropolis), *g*, hrad v Aténach; vôbec opevnená vyššia časť mesta, Vyšehrad (rusky вышгородъ, Кремль)
akrostichon, *g*, báseň, ktorej počiatočné alebo koncové písmená všetkých veršov dávajú slovo, krajoveršie
akrotéria, *g*, umelá okrasa na vrcholoch stavebných štítov z pálenej hliny
aksamiet, *g*, hodvábna látka s krátkym, hustým vlasom, zamat
aksamietka, *g*, vec z aksamietu robená
aksamietnica, *g*, rastlina (tegetes erecta)
aksamietnik, *g*, pozri: aksamietnica
aksamietový, *g*, z hodvábnej látky s krátkym, hustým vlasom, jemne vlasnatý, chlpatý (aksamietový kvet)
akt, *l*, čin, výkon, dejstvo, držanie tela, postoj, aby sa dal zobraziť; model (v maliarstve i v sochárstve); úradný spis, listina
aktá, *l*, úradné listiny, zápisy, spisy o nejakom rokovaní; pozri: ad acta
aktér, *f*, herec
aktin, *g*, slnečný lúč
aktinograf, *g*, prístroj na meranie času slnečného svetla
aktinometer, *g*, prístroj na pozorovanie sily slnečných lúčov
aktinoskopia, *g*, vyšetrovanie prežiarovaním, presvecovaním
aktinoterapia, *g*, liečenie slnečnými lúčmi
aktíva, *l*, majetok, hotovosť (opak: pasíva — dlžoby)
aktivácia, *l*, uvádzanie v činnosť
aktivista, *l*, človek činu, prívrženec vojennej politiky, prívrženec vládnej politiky
aktivistický, *l*, činný, výbušný, prudký
aktivita, *l*, činnosť, čas činnej služby
aktivizmus, *l*, kladná činnosť
aktivizovať, *l*, priviesť, uviesť, uvádzať v činnosť
aktívna bilancia štátu, štátna bilancia, ak je vývoz väčší než dovoz
aktívne právo volebné, právo niekoho voliť
aktívne prídavky, prídavky v čas činnosti, činnej služby
aktívny, *l*, činný, výkonný, skutočný; zamestnaný, majetný, nezadĺžený
aktívny obchod, *l*, obchod, pri ktorom sa pracuje so ziskom
aktivovať, *l*, uskutočniť, v činnosť, úrad uviesť
aktívum, *l*, činný stav slovesa
aktovka, *l*, kapsa na aktá; divadelný kus o jednom dejstve
aktrice (aktrís), *f*, herečka
aktuácia, *l*, prejav pôsobnosti lieku na telo

aktualita, *l,* časovosť, vec časová, skutočnosť, prítomnosť, včasnosť, potreba
aktuálnosť, *l,* pozri: aktualita
aktuálny, *l,* skutočný, časový, prítomný, včasný, terajší, dôležitý, naliehavý, pálčivý
aktuár, *l,* úradník, čo zapisuje do protokolu, zapisovateľ, súdny pisár
akumulácia, *l,* nakopenie, hromadenie
akumulačný, *l,* čo je na nakopenie, nahromadenie
akumulátor, *l,* prístroj na hromadenie istého množstva elektriny, elektrickej činnosti, shromažďovač
akumulovať, *l,* kopiť, hromadiť
akurát, *l,* práve, navlas, presne
akuratesa, *f,* presnosť, dôkladnosť, pečlivosť, starostlivosť
akurátny, *l,* presný
akusimeter, *g,* sluchomer
akustická frekvencia, *g, l,* chvenie, ktoré v ľudskom uchu vzbudzuje sluchový pocit
akustický, *g,* zvukový, sluchový
akustický sál, miestnosť, v ktorej hlas i zvuk dobre počuť
akustika, *g,* náuka o zvuku a sluchu, zvučnosť
akušér, *f,* pomocník pri pôrode, pôrodník
akušérka, *f,* pôrodná baba, asistentka
akút, *l,* ostrý prízvuk
akútna choroba, *l,* rýchla, zrazu sa prejavujúca choroba, na rozdiel od choroby chronickej, znova sa vracajúcej
akútnosť, *l,* naliehavosť, nevyhnutnosť
akútny, *l,* naliehavý, ostrý, potrebný, náhly, prudký
akuzatív, *l,* štvrtý pád v latinskom skloňovaní
akvadukt, *l,* vodovod
akvamarín, *l,* drahokam farby hnedobelasej, zelenkastej
akvaplán, *l,* doska, na ktorej stojí plavec a ktorú ťahá motorový čln
akvarel, *l,* maľba vodovými farbami, vodofarebný obrázok
akvaristik, *l,* pestovateľ vodných zvierat a rastlín v akváriu
akvaristika, *l,* pestovanie, plemenenie vodných zvierat a rastlín v akváriu
akvárium, *l,* vodojem na pestovanie vodných zvierat a rastlín
Akvárius, *l,* súhvezdie Vodnár
akvatinta, *t,* zafarbená voda, vodná farba; kresba alebo tušová rytina; pozri: aquatinta
akvirovať, *l,* priberať, získavať, nadobúdať, dosahovať, dosiahnuť
akvavit, *l,* druh páleného
akvizícia, *l,* vec získaná, získanie, zisk, nadobudnutie, vymoženosť, prírastok
akvizičný, *l,* získavateľský, nadobúdateľský, navštevovateľský
akvizitér, *f,* navštevovateľ zákazníkov, aby ich získal, zástupca spoločnosti, poisťovací agent
akyanoblepsia, *g,* nerozoznávanie farby červenej a belasej
Al, chemická značka alumínia (hliníka)
à la . . . *f,* po spôsobe, podľa
alabaster, *g,* úbeľ, jemný, lesklý druh sádrovca (síran vápenatý)
alabastrín, *g,* prášok podobný úbeľu
alabastrový, *g,* belolesklý, úbeľový
à la baisse (alabés), *f,* špekulácia na poklesnutie kurzov cenných papierov alebo tovaru na burze
à la bonne heure (alabonőr), *f,* dobre, znamenite, v dobrej hodine, vhod, práve dobre, tak je dobre, nech je tak
à la carte (alakart), *f,* podľa jedálneho lístka
Aladinova lampa, *ar,* zázračná, čarovná lampa z rozprávok Tisíc a jednej noci
à la française (alafranséz), *f,* na francúzsky spôsob, po francúzsky

alagér (z à la guerre = do vojny, do boja), *f*, druh hry na biliarde alebo v karty
à la guerre (alagér), *f*, = alagér
Alah, *ar*, mohamedánsky boh
à la hâte (alaát), *f*, napochytre, naponáhle, v náhlivosti
à la hausse (alaós), (= opak à la baisse, pozri toto), *f*, špekulácia na stúpnutie kurzov
alália, *g*, nevravnosť, nemota
à l'amiable (alamiábl), *f*, podobrotky, po dobrom, v dohode
à la mode (alamód), *f*, podľa módy
alamodovanie, *f*, napodobňovanie vládnucej módy
alantiáza, *g*, otrava salámou
alapurín, *g*, čistý lanolín
à la queue (alakő), *f*, v dlhom rade, jedno za druhým, v hustom rade
alarm, *f*, poplach, do zbrane, znamenie na poplach, shluk(nutie)
alarmovať, *f*, robiť poplach, plašiť
à la suite (alasvit), *f*, v sprievode, v družine; pobočník
aláš, *r*, jemná ruská rascovica ešte s nejakým korením (u nás sa pije aláš s rumom)
a latere, *l*, po boku, pobočný; **legatus a latere**, *l*, pápežský vyslanec
à la tête (alatét), *f*, v čele
alaun, *l*, kamenec
alavanty, pozri: avanti
alba, *l*, (= biela), biele rúcho kňazské, biela vrchná košeľa
albatros, *ar*, *g*, burniak (najväčší morský vták)
albergo, *t*, nocľaháreň, hostinec
Albigenci, obyvatelia mesta Alby v južnom Francúzsku (neskoršie i Valdenci), kacíri
albín, *š*, človek s bielymi vlasmi a červenými očami, belec
albinizmus, kožná choroba, nedostatok podkožného farbiva
Albion, *g*, Anglicko
al bisogno (al bisoňo), *t*, v prípade potreby
albit, *l*, biely živec
alborák, *ar*, blesk, hrom; Alborák, meno Mohamedovho koňa
album, *l*, kniha pamätných vecí: známok, pohľadníc, fotografií, podpisov, pamätnica, (biela doska)
albumín, *l*, bielok, bielkovina
albumínový papier, *l*, fotografický papier na kopírovanie na dennom svetle
albuminózny, *l*, bielkovinový
albuminúria, *lg*, močenie bielkoviny, odtok bielkoviny s močom
alcalde, *š*, *ar*, vodca, miestodržiteľ, vidiecky sudca
Alcazar, *ar*, *š*, zámok
al corso, *t*, za obvyklý kurz, za primeraný kurz
aldehyd, *l*, v chemii alkohol zbavený časti vodíka (z alcohol dehydrogenatus)
alderman (oldrmen), *a*, v Anglicku starší obce, mestský radca
ale (ejl), *a*, svetlé nadkvasné pivo anglické
alea iacta est, *l*, kocka je hodená, t. j. nejaký neistý podnik sa začína, je rozhodnuté (slová Caesarove, keď prekročil Rubikon, aby si podmanil Rím)
aleatico (aleatiko), *t*, druh sladkého toskánskeho vína
aleátorské dohovory, smelé, odvážlivé dohovory
alef, *h*, písmeno „a" v hebrejčine
alegát, *l*, doklad, príloha, citované miesto z nejakého spisu
alegória, *g*, inotaj (reč iná slovami, iná smyslom označujúca, keď sa na pr. hovorí o lodi na mori búrkou hádzanej a myslí sa ňou štát v nejakom nebezpečenstve sa nachádzajúci), reč obrazná, obraz
alegorický, *g*, inotajný, obrazný
alegorizovať, *g*, do obrazov zatajovať, obrazne hovoriť
aleja, *f*, stromoradie

aleluja, *h,* chváľme Boha! (z hallelujah)
alembik, *ar,* v lučbe destilačný prístroj
à l'envers (alánvér), *f,* naopak
à l'envi (alánvi), *f,* o preteky, o závod
alepín, keprovaná látka hodvábna i z česanej priadze (podľa mesta Aleppa)
alert, *f,* čulý, švižný
aleurometer, *g,* prístroj na skúšanie múky
aleuronát, *g,* múčna bielkovina
alexandrín, *l,* šesťstopový verš jambický
alexia, *g,* porucha reči
alexifarmakon, *g,* kazijed, protijed
alexipon, *g,* liek proti lámke
à l'extérieur (alexteriőr), *f,* zovnútorne, zdanlivo, naoko
à l'extrémité (a lextremité), *f,* v krajnom, najhoršom prípade
alfa, *g,* prvé písmeno gréckej abecedy
alfa a omega (*α* a *ω*), *g,* prvé a posledné písmeno v gréckej abecede, začiatok a koniec; (*a* a *ó*)
alfabeta, *g,* abeceda
alfabetický, *g,* abecedný
alfa privatívum, *l,* grécka predpona záporná
Alfa-Romeo, značka talianskych pretekových automobilov
alfa separátor, *l,* odstredivý stroj na mlieko
al fine, *t,* až do konca
al fresco (al fresko), *t,* maľba na čerstvej vakovke; pozri: fresko
alga, *g,* vodná riasa, morská tráva
algebra, *ar,* počítanie písmenami (s číslami obecnými); náuka o počítaní veličinami, vyjadrenými nie číslami, ale písmenami
algebrický, *ar,* i algebrový
algidita, *l,* zníženie teploty v ľudskom tele pod 36° C
algidný, *l,* chladný, mrazivý
algín, prípravok na apretovanie tkanín
algofon, *g,* horčičný lieh, prostriedok proti boleniu zubov
algolaguia, *g,* druh pohlavnej zvrhlosti
algopán, *g,* zmiešanina všetkých alkaloidov ópia
algorithumo, *g,* druh počtovného pravidla
alguacil (alguasil), *š,* policajný dôstojník
Alhambra, *ar,* (= červený dom), kráľovský hrad Maurov v Granade
alchymia (alchemia), *ar,* stredoveká chemia, čo sa pridržiavala bludnej zásady, že istý prvok môžeme premeniť v iný, na pr. vyrábať zlato z iných kovov; tajná časť lučby, zaoberajúca sa umelým vyrábaním kovov, najmä (ako vyššie) zlata; tajná veda zlatodejstva
alchymista, *ar,* kto sa alchymiou zamestnáva, zlatodej
alchymistický, *ar,* zlatorobný
ali, *ar,* vznešený
aliancia, *f,* spolčenie, spojenie, spolok, jednota, sväzok, dohoda; sväzok dvoch alebo i viac štátov, ktorý spočíva v tom, že si zúčastnené štáty sľubujú vzájomnú pomoc pre prípad, ktorý je v dohode viacej-menej presne naznačený, t. zv. casus foederis (pozri: štát)
aliáns, *f* (z alliance), pozri: aliancia
alias, *l,* inokedy, inakšie
alibi, *l,* inde, prítomnosť na inom mieste
alibi dokazovať, — dokazovať svoj pobyt inde než na mieste, o ktoré ide
alienácia, *l,* odcudzenie
alienatio mentis, *l,* duševná choroba
alieni juris, *l,* cudzieho práva, nezrelý, neplnoletý
alienovať, *l,* odcudziť, sobrať, ukradnúť
alifer, *l* (z alia fer, nes iné), daj znova, ešte raz (pri hre v karty)

aligácia, *l,* miešanie, spájanie kovov

aligátor, *l,* druh amerického krokodíla, veľký americký jašter, kaiman

alignement (aliňmán), *f,* rovná čiara, ktorá udáva smer pochodu pri prehliadke

alii gloriae serviunt, alii pecuniae, *l,* jedni slúžia sláve, iní peniazom

alii sementem faciunt, alii metent, *l,* jedni sejú, iní žnú

alikvótne tóny, *l,* vrchné tóny (*hud.*)

alikvótne, *l,* podielový, podielny, čiastočný

aliment, *l,* výživa, výživné, príspevok na výživu, pokrm

alimentácia, *l,* stravovanie, vyživovanie, poskytovanie výživy, platenie výživného

alimentačný, *l,* potravný, výživný, stravovací

alimentárny, *l,* pozri: alimentačný

alimentátor, *l,* prístroj na napájanie parných kotlov

alimentovanie, *l,* vyživovanie; pozri: alimentácia

alimentovať, *l,* živiť, vyživovať, stravovať, poskytovať výživné

a limine, *l,* od prahu, hneď, odpredku, vonkoncom, zásadne, na pr. niečo odmietnuť

alinea, *l,* nový riadok, nový odsek, (z a linea, z počiatku riadku)

alios ego iam vidi ventos, *l,* už som aj iné vetry videl (už som prekonal i väčšie ťažkosti) (*Cic.*)

aliovať, *f,* spolčovať, spájať, sjednocovať

aliquid haeret, *l,* niečo sa prilepí (len ohováraj)

aliterácia, *l,* súzvuk (shoda) začiatočných hlások vo verši, rovnakosť spoluhlások na začiatku niekoľkých slov za sebou

aliter in theoria, aliter in praxi, *l,* inak v učení, inak v skutočnosti; inak v škole, inak v živote

alius alio more vivit, *l,* každý žije svojím spôsobom

à livre ouvert (alívr uvér), *f,* (z otvorenej knihy), z listu (spievať, hrať)

alizarín, *ar,* farbivo z rastliny štipca (teraz sa už i chemicky pripravuje z antracénu)

alka, vodný vták kreháč, krehár

alkalde, pozri: alcalde

alkalescencia, *ar, l,* zásaditá reakcia

alkalický, *ar,* žieravý, zásadovitý (v lučbe)

alkálie, *ar,* žieraviny, zásady

alkalita, *ar,* lúhovitosť

alkalold, *ar,* látka zásaditá v bylinách

alkána, *ar,* koreň, výťahom ktorého sa farbia oleje na červeno

alkantárska rehoľa, španielska rytierska rehoľa

alkazár, *ar, š,* hrad, tvrdza, opevnený palác

alkermeš, rastlina (alkermes phytolacca decandra)

alkohol, *ar,* lieh, liehový nápoj, špiritus

alkoholický, *ar,* lieh obsahujúci, liehový

alkoholik, *ar,* človek, čo sa oddal pitiu, nemierny pijan

alkoholizmus, *ar,* nemierne požívanie liehovín; pijanstvo, otrava liehom

alkoholometer, *ar, g,* liehomer

alkorán, *ar,* čítanie, lektúra, náboženský zákonník, písmo mohamedánov, kniha zjavenia

alkovňa, *f, ar,* bezobločná miestnosť priliehajúca k izbe, oddelená záclonou (upotrebuje sa ako spálňa), temná izbietka, prístenok

all . . ., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod al . . .

alla, *t,* podľa

alla ballata, *t,* v slohu balady (*hud.*)

alla breve, *t,* krátko (v hudbe)

alla diritta, *t,* priamo, rovno, s hlasu na hlas, postupne

Allah, *ar*, boh mohamedánsky, Alah
alla marcia, (— marča), *t*, pochodovo (hud.)
alla minuta, *t*, predaj v drobnom, najmä dohánu
alla polacca (— polaka), *t*, tempom poľského tanca
alla prima, *t*, naraz, na prvý raz (namaľovaný)
alla stretta, *t*, stiahnuto
all'avanti, *t*, choď napred, napred!
alla turca (— turka), *t*, tempom tureckej hudby
alla zoppa (ala copa), *t*, krivkanie napodobňujúc
allconcert, druh zastaralých rádiových prijímačov
allée (alé), *f*, aleja, stromoradie
allegát, *f*, pozri: alegát
allegoria, *g*, pozri: alegória a pod.
allegorice, *g*, obrazne, príkladne, inotajne
allegramente, *t* živo, veselo, bystro, chytro
allegretto, *t*, (z allegretto), s miernou živosťou (v hudbe)
allegro, *t*, veselo, živo, chytro
allegro, *t*, živo; (druh hudobnej skladby)
allegro appassionato, *t*, náruživo
allegro con fuoco, *t*, ohnivo
allegro ma non tropo, *t*, veselo, ale nie veľmi
allegro molto, *t*, veľmi veselo, chytro, živo
allegro vivace (— vivače), *t*, veselo a živo
alleluja, *h*, pozri: aleluja
Allemand (alömán), *f*, Nemec
allentando, *t*, popúšťavo, spomalene
all even (ol ívn), *a*, práve tak, rovnako (v golfe)
allez (alé), *f*, choďte; napred!
Alliance française (aliáns franséz), *f*, spolok na šírenie francúzskej kultúry v cudzine
allgemein, *n*, všeobecný, vospolný
alliés (alijé), *f*, spojenci; za svetovej vojny západné mocnosti
allograf, *g*, cudzí rukopis; pozri: alograf
allonge (alónž), *f*, predĺženie, prívesok, na pr. zmenky, parochy
allons (alón), *f*, poďme, napred!
allons enfants (alónzanfán), *f*, poďme, deti, hore sa, napred, synovia; začiatočné slová Marseillaisy
all'ottava, *f*, v oktáve, o oktávu vyššie
all right (olrajt), *a*, všetko v poriadku, všetko dobre, súhlasím
all-round athlet (olraund —), *a*, všestranný pretekár, závodník (*šport.*)
all's well (alsvel), *a*, všetko v poriadku
all'unisono, *t*, súzvučne
allure (alűr), *f*, chod, chôdza, držanie tela, spôsoby, spravovanie, držanie sa, najmä protivné, vrtoch
alluvium, *l*, pozri: aluvium
Alm, *n*, hôrny pasienok v Alpách
A. L. M. (Artium liberalium magister), *l*, magister (majster) slobodných umení
alma, *l*, živiteľka
almagest, *ar*, sbierka hvezdárskych pozorovaní
almagra, *š*, španielska hneď, hnedá farba
alma mater, *l*, matka živiteľka, živná mať (obrazne o univerzite)
al manco (— manko), *t*, chýbajúce pri účtoch alebo platoch
almanach, *ar*, kalendár, novoročný zábavník, sborník, ročnica
almandín, granát farby červenej
almansor, *ar*, obranca, víťaz
alma parens, *l*, živná, nádherná mať (vlasť)
almara, *l*, skriňa na zbrane, šatník
al marco, *t*, hovorí sa o zlate alebo o striebre, keď sa predáva podľa ceny kovu, pravý, skutočný, ozajstný
almech, *ar*, orientálska speváčka a tanečnica

Almissa, druh dalmatínskeho vína
almus, *l,* lakeť (miera)
almaria, *l,* pozri: almázia; ománkové víno; drahá vec
almavíva, *l,* krupicový nákyp
almázia, *l,* sladké víno, sladký nápoj
al numero, *t,* podľa počtu
alód(ium), *l,* zdediteľný, odcudziteľný, slobodný, majetok bez lenného záväzku
alodiálny, *l,* zdedený, slobodný, nezávislý, spurný
alodiálny dedič, *l,* dedič bez lenného záväzku
alodiálny majetok, *l,* majetok bez lenného záväzku; pozri: alód(ium)
aloe, *g,* rod ľaliových rastlín, horká bylina liečivá i šťava z tejto byliny
alograf, *g,* cudzí rukopis
alofán, *g,* nerast podobný medenej soli
alogia, *g,* nesmysel, nerozum, hlúposť
aloi (aloa), *f,* (= akosť) zákonom stanovené množstvo rýdzeho kovu v minciach; (zrno)
alokúcia, *l,* oslovenie, najmä kardinálov pápežom, pápežský manifest
alonž, *f* (z allonge, pozri toto)
alonžová parochňa, *f,* parochňa siahajúca cez ramená na šiju
alopat, *g,* lekár, čo lieči protipôsobnými prostriedkami
alopatia, *g,* liečenie protipôsobné (ak sa lieči choroba protipôsobnými prostriedkami), opak: homeopatia
aloptrický, *g,* v iných, rozličných tvaroch sa vyskytujúci
à l'ordinaire (alordinér), *f,* riadne
alotria, *g,* veci cudzie, neprináležiace, nenáležité, neslušnosti, neprístojnosti, nezbedníctva, neplechy
alotropický, *g,* v rozličných tvaroch sa vyskytujúci
alou! (z allons) *f,* poďme, hore sa!
alo (vajter), **alovajty, alovanty** (pozri: allons, avanti, weiter), *f, n, a,* poďme, napred!
Alpa, pomenovanie francovky
alpaka, mosadz s prísadou niklu; nové striebro, pakfong
al pari, *t,* rovnakej ceny, za rovné, pri peniazoch alebo cenných papieroch, keď sa cena kúpna rovná cene nominálnej, za nominálnu cenu
al peso (al pézo), *t,* podľa váhy (na rozdiel od al numero, podľa počtu)
al pezzo (— peco), *t,* podľa kusov, kus od kusu
alpha et omega, *g,* pozri: alfa a omega
al piacere (al piačere), *t,* podľa ľúbosti, ako sa bude páčiť; pozri: ad libitum
al piacimento, *t,* pozri: al piacere
Alpina, značka švajčiarskych hodiniek
alpíni, talianski alpskí poľovníci
alpinista, ten, čo sa škriabe (turistik) po Alpách, skúma ich, vôbec: horolezec, skúmateľ vysokých hôr
alpinizmus, *t,* pozri: alpizmus
Alpínka, burzovná skratka pre akcie Alpskej banskej spoločnosti
alpínske rastliny, *t,* rastliny charakteristické vôbec pre vysoké hory
alpínum, *l,* umelá skalka s alpskými rastlinami
alpizmus, stúpanie na Alpy, turistika po Alpách
al punto, *t,* na vlások, na punktík, punktičkársky
alrúna (z got. runa, tajomstvo), v staronemeckom bájesloví duch veštecký; pozri: mandragóra
al secco (al seko), *t,* maľba na suchú stenu, vakovku (opak: fresko)
al segno (al seňo), *t,* pri znaku, po znak, znamenie sa vrátiť
also, *n,* teda

alsó (alšó), *m*, dolný, dolník (v kartách)
alt, alts, *t*, hlbší ženský alebo chlapčenský hlas, druhý hlas vo štvorspeve, hlbší ako soprán; veľmi vysoký, hlboký
altán, *t*, balkón, pavlač, besiedka v záhrade
Altar, *n*, oltár (z *l*)
altea, *l*, ibiš, kožovec (rastlina)
al tempo, *t*, na takt
alter, *l*, druhý, iný
alterácia, *l*, zmena vo výkone, tóne, rozčulenie, vzrušenie, zľaknutie
altera pars, *l*, druhá strana; pozri: audiatur
alterato, *t*, menivo
alter ego, *l*, druhé ja, pravá ruka, zástupca, dobrý priateľ
alterkácia, *l*, spor, svada, hádka, rozpor
alternácia, *l*, striedanie, vymieňanie
alternatíva, *l*, voľba medzi dvoma vecami, voľba jednej z dvoch vecí, striedavosť, výber
alternatívny, *l*, striedavý
alternátor, *l*, elektrický stroj, ktorým sa vyrába striedavý prúd
alternovať, *l*, striedať sa (na pr. v úrade), vymieňať
alterovaný, *l*, zmenený, pozmenený
alterovať, *l*, meniť, psuť, kaziť, rušiť
alterovať sa, *l*, hnevať, jedovať, rozčuľovať sa
alterum tantum, *l*, ešte raz toľko, dvojnásobne
altesa, *l*, výsosť
altimeter, *lg*, výškomer
altista, *l*, spevák, čo spieva alt; pozri: alt
altistka, *l*, speváčka nižšieho hlasu, altu
altostratus, *l*, závojovité chmáry
altruista, *l*, žičlivá osoba, starajúca sa o iných, osoba nezištná, ľudomilná
altruistický, *l*, obetavý, ľudomilný; opak: egoistický
altruizmus, *l*, láska k bližnému, žičlivosť, žitie pre iných, ľudomilstvo, nesebeckosť; opak: egoizmus
altum silentium, *l*, hlboké ticho
alvé, *tu*, turecká sladkosť, turecké cukrovie
aludovať, *l*, narážať, cieliť
alumen, *l*, kamenec, hrad
alumínium, *l*, hliník (kovový prvok)
alumnát, *l*, vychovávací ústav, ústav pre výchovu kňazov, žiakov, seminár
alumneum, *l*, lacný alebo darmo dávaný obed žiakom
alumnia, *l*, pozri: alumneum
alumnista, alumnistka, *l*, chovanec, chovankyňa alumnátu; pozri: alumnus
alumnus, *l*, chovanec alumnátu
alundum, *l*, tvrdý prášok na brúsenie
aluviálny, *l*, nanosený, naplavený v najmladšej geologickej vrstve
aluviálny človek, *l*, človek, čo žil v dobe aluviálnej
alúvium, *l*, náplava, nanosenina, najmladšia geologická vrstva
alúzia, *l*, narážka (rečnícka figúra)
alveola, *l*, ložisko (zubné)
alveolárny, *l*, ložiskový
alveolus, *l*, zubné ložisko
alymet(h), teplý nápoj z červeného vína
a. m. (= anno mundi), *l*, v roku stvorenia sveta, (od stvorenia sveta)
a. m., skrát. ante meridiem, *l*, predpoludním
A. M., skrát. Artium magister, *l*, majster slobodných umení
amabile, *t*, nežne, ľúbezne, vrúcne (v hudbe)
amabilita, *t*, úctyhodnosť
amabilný, *l*, úctyhodný
a maiori ad minus, *l*, postup od väčšieho k menšiemu, od obecného k osobitnému, zvláštnemu
amalgam, *ar*, slúčenina živého striebra s inými kovmi
amalgamovanie, *ar*, rozpúšťanie pevných kovov v živom striebre

amalgamovať, *ar*, kovy so živým striebrom slučovať, miešať, spájať

amalgolit, *g*, mastencu podobný kameň vo východnej Ázii

a manco (a manko), *t*, na základe chybiaceho, závdavok

amant, *l*, milenec, miláček, milovník

amantes — amentes, *l*, zaľúbení — bezrozumní (zaľúbení ľudia tratia rozum) (*Terentius*)

amanuenzis, *l*, pomocník, nižší úradník, najmä v knižniciach

amara, *l*, horké lieky

amarant, *l*, láskavec (amarantus retroflexus), rastlina, stokráska

amarantová farba, pekná, do fialova prechádzajúca červená farba (nazvaná takto podľa rastliny amarantu)

amarela, *t*, druh čerešne, tvoriaci prechod k višniam, kyslá čerešňa

amaryllis, *l*, zornica (hriadkový kvet)

amatér, *f*, milovník, ochotník, priateľ nejakého umenia, diletant, kto má v niečom záľubu, alebo nezištne športuje

Amati, slávna rodina husliarov v Cremone

amatia, *g*, nevedomosť

amauróza, *g*, čierny zákal, slepota

amauza, *g*, sklovina na výrobu umelých drahokamov

amazona, *g*, ženský jazdecký oblek

Amazonka, *g*, bojovná ženská v gréckej mytologii

ambaláž, *f*, pozri: emballage

ambassade (ambasád), *f*, veľvyslanectvo, vyslanectvo

ambassadeur (ambasadőr), *f*, veľvyslanec, vyslanec

ambassador, *a*, veľvyslanec; pomenovanie mnohých hotelov

ambícia, *l*, ctižiadosť, snaha, túžba po úrade alebo po vyznamenaní

ambicióznosť, *l*, pozri: ambícia

ambiciózny, *l*, ctižiadostivý

ambidextria, *l*, schopnosť rovnako upotrebovať obe ruky

ambigu (ambigü), *f*, dvojsmyselný; pochybný

ambiguita, *l*, pochybnosť, dvojsmyselnosť v reči

ambilogia, *l*, dvojsmysel

ambit, *l*, chodba, pitvor, stĺpová chodba v kláštoroch

ambitík, *l*, chodbička, pitvorík

amblyopia, *g*, tupozrakosť

ambo, *l*, výhra dvoch čísel v malej lutrii

ambra, *ar*, *g*, vonný výkal istého druhu veľryb, voňavá živica podobná vosku

ambrela, *f*, dáždnik

ambrelka, *f*, slnečník

ambretka, *g*, hruška s rozvoniavajúcou šťavou

ambrózia, *g*, pokrm gréckych bohov na Olympe, pokrm nesmrteľnosti

ambroziánsky chválospev, chválospev sv. Ambróza, začínajúci sa slovami: Te Deum laudamus (Teba, Bože, chválime)

ambulancia, *l*, liečenie ľahkých chorôb za dochádzania do nemocnice alebo k lekárovi, poľná nemocnica, voz pre prvú pomoc ochorelých; pošta vo vlaku; vozík s potravinami

ambulantná klinika, poliklinika, *l*, liečebný ústav, do ktorého prichádzajú chorí

ambulančný i ambulantný, *l*, pohyblivý, prenosný, prechádzajúci, putovný, kočovný, sťahovavý

ambulanti, *l*, chorí, čo prichádzajú do nemocnice poradiť sa s lekárom alebo sa liečiť

ambulatórium, *l*, liečebný ústav chorých dochádzajúcich k lekárovi

a m. c. (a mundo condito), *l*, od stvorenia sveta

A. M. D. G. (= ad majorem Dei gloriam), *l*, pre väčšiu slávu Božiu (heslo jezuitov)

amélia, *g*, bezstarostnosť
ameliorácia, *l*, zlepšenie, najmä pôdy
amen, *h*, veru, veruže, áno, tak je, nech je tak, staň sa!
amencia, *l*, nerozumnosť, šialenstvo, bláznovstvo, nesmyselnosť
amendement (amándmán), *f*, náprava, napravenie, opravný, dodatočný návrh zákona, dodatok
amenorhoe, *g*, bezbežnosť, bezčasnosť, keď stratí ženská časy, behy, mesačné
a mensa, *l*, od stola (rozvedení manželia)
amentia senilis, *l*, strata, slabnutie pamäti v starých rokoch; pozri: amencia
amer, *f*, horký; horké pálené
amerezza (amereca), *t*, horkosť, trpkosť (*hud.*)
american bar (emeriken —), *a*, výčap liehovín nmä v europských mestách
american drinks (emeriken drinks), *a*, americké liehové nápoje teplé i studené
Amerika, svetadiel nazvaný podľa cestovateľa Ameriga Vespucciho (-čiho)
amerikanizmus, spôsob života amerického, čo pochádza z Ameriky, i snaha ho napodobňovať
amerikanizmus, slová a porekadlá americkej angličiny v Anglicku neznáme alebo neupotrebované
amerikanizovať, prispôsobiť americkým pomerom
amerikánka, druh tlačiarskych lisov
a merveille (a mervej), *f*, znamenite, výborne
a metà, *t*, na polovicu, na rovnaký zisk a stratu
ametodický, *g*, nesústavný, nesystematický, neporiadny
ametria, *g*, nesúmernosť
ametropia, *g*, očná vada (lúče nepadajú na sietnicu)
ametyst, *g*, druh kremeňa, polodrahokam, fialkový kremeň (v pôv. = odporca opilosti)
ameublement (amöbl'mán), *f*, náradie, zariadenie
a mezza voce (a meca voče), *t*, polohlasne (*hud.*)
amfíbium, *g*, obojživelník
amfibol, *g*, inoraz (nerast)
amfibolia, *g*, dvojsmyselnosť v reči
amfibolický, *g*, dvojsmyselný
amfibrachys, *g*, veršová stopa ⏑ – ⏑
amfiktyonia, *g*, spolkové shromaždenie, spolok štátov
amfilogia, *g*, svada, hádka
amfiteáter, *g*, okrúhle divadlo staroveké, so sedadlami vzostupnými; zápasište
amfiteatrálne, *g*, po spôsobe starovekých divadiel, t. j. do výšky sa zdvíhajúci (na pr. krajina), s vysokým gestom
amfitrion, *g*, hostiteľ
Amfitrita, *g*, u starých Grékov kráľovná mora
amfora, *g*, dvojuchá bruchatá nádoba starogrécka na víno
amhorec, *h*, neznanie, neznalosť
ami, *f*, priateľ
amiant, *g*, azbest
amicabiliter i amicaliter, *l*, po priateľsky, priateľsky
amice, *l*, priateľ!, priateľ môj! (u nás trochu ponižujúce)
amici, diem perdidi, *l*, priatelia, (tento) deň som stratil (*Titus*)
amicícia, *l*, priateľstvo (z amititia)
amictus, *l*, biela ľanová šatočka, ktorú má kňaz pri omši na pleciach
amicus, *l*, priateľ, druh
amicus certus in re incerta cernitur, *l*, istý, spoľahlivý priateľ sa poznáva v nešťastí, v ťažkých chvíľach (*Ennius*)
amicus Plato, amicus Aristoteles, magis amica veritas, *l*, priateľ mi je Plato, priateľ Aristoteles, ale väčší pravda; milý mi je Plato, milý Aristoteles, ale milšia pravda (pravda nadovšetko)

amidor, *f*, zlatý priateľ, miláček, domáci priateľ
a minima, *l*, trest za najmenšie
amink, *a*, ponorová stupnica na oboch stranách lode
amíny, zásady odvodené od čvapku
amíka, *l*, smierne vyrovnanie
a minori ad maius, *l*, postupovanie od menšieho k väčšiemu, od osobitného, zvláštneho k obecnému, vospolnému
amiseta, *f*, ľahké delo
amisia, *l*, strata
amitiae causa, *l*, po priateľstve, z priateľstva
Amon, hlavný boh egyptský, stvoriteľ a udržovateľ vesmíra, modla
amnestia, *g*, odpustenie viny, udelenie milosti, omilostenie, prepáčenie trestu
amnestovať, *g*, udeliť milosť, omilostiť
amnézia, *g*, nepamätlivosť, zábudlivosť, nepamäť, strata pamäti
amócia, *l*, odstránenie
amoeby, *g*, meňavky, najnižší prvoci (cudzopasníci živočíšni najprostejší, nedokonalé bytosti živé na prechode medzi rastlinami a živočíchmi)
amok, *mal*, u Malajcov druh bláznovstva, šialenosti, pri ktorej postihnutí divo behajú po uliciach a vraždia chodcov
amoleta, pozri: omeleta
a moll, mäkká tónina vážneho charakteru
amonáty, *g*, slúčeniny soli a čvapku (výbušné látky)
amoniak, *g*, slúčenina dusíka s vodíkom, čvapok
amor, *l*, láska
Amor, *l*, boh lásky
amoralizmus, *l*, nedbanie mravnosti
amorela, pozri: amarela
amoret, *t*, boh lásky, Amorova soška
amorfický, *g*, beztvarý, bezforemný
amorevole, *t*, srdečný, nežný, zaľúbený; milo (v hudbe; pozri: amoroso)
amorfný, *g*, beztvarý, bezforemný; pozri: amorfický
amor omnia vincit, *l*, láska všetko premáha
amoroso, *t*, nežne, srdečne (v hudbe ako: amabile, pozri toto)
amorózny, *t*, zamilovaný
amortiseur (amortizőr), *f*, tlmič nárazov na automobile
amortizácia, *l*, splácanie, súdne vyhlásenie o neplatnosti listín, umorovanie dlžoby, umŕtvenie
amortizačný, *l*, umorovací
amortizovať, *l*, umorovať, splácať dlh
amour (amúr), *f*, láska
amourette (amuret), *f*, amorček; hovädzí špik pripravený ako predjedlo
amovovať, *l*, odstrániť, odcudziť
ampažúra, *f*, lakôtky, chuť na niečo; druh likéru (na zlepšenie chuti)
ampelograf, *g*, vinohradník; učiteľ, ktorý učí vinohradníctvu
ampelografia, *g*, náuka o vinohradníctve
ampér, *f*, jednotka elektrická (od mena fyzika Ampèra), jednotka na meranie sily elektrického prúdu
ampérhodina, *f*, množstvo elektrického prúdu, čo prejde vodičom za hodinu pri intenzite 1 ampéra
ampérmeter, *fg*, prístroj na meranie elektriny
amph . . ., pozri: amp . . .
ampliácia, *l*, pozri: amplifikácia
amplifikácia, *l*, rozmnoženie, rozšírenie, zväčšenie, zvelebovanie
amplion, *f*, zosilňovač zvuku pri rádiu
amplissimus, *l*, vysokoctený (titul vysokých hodnostárov cirkevných)
amplitudo, *l*, objem, vzdialenosť; krivá čiara, ktorú opíše delová guľa; rozkyv, rozkmit

ampula, *l,* sklenička, fľaštička, baňka; visiaca lampa
amputácia, *l,* odrezanie, odťatie, odobranie údu
amputovať, *l,* odrezať, odťať, useknúť, uťať, oddeliť
Amr, *n,* vojvodca (často i pri vlastných menách)
amrhuľa, pozri: amarela
Amt, *n,* úrad, najmä záložňa
amulet, *ar,* závesok (nosený na východe na šiji, ochraňujúci, vraj, pred neblahým vplyvom zlých mocí), ochrana proti nebezpečenstvu, čarovný prostriedok proti chorobám alebo iným nehodám
amusement (amúzmán), *f,* zábava
amusette (amüzet), *f,* delo malého kalibru
amuzantný, *f,* zábavný, rozkošný, rozveseľujúci
amuzovať (amüzovať), *f,* zabávať, rozveseľovať
amygdalín, *g,* mandľový olej (jed)
amygdalus, *g,* mandloň
amylum, *g,* škrob
anabaptista, *g,* novokrstenec, sektár, čo zavrhuje krst dietok
anabáza i anabazis, *g,* ústup vojska z nepriateľskej krajiny; návrat na pr. našich vojakov zo Sibíri
anablóza, *g,* ožitie
anacionalizmus, *l,* beznárodnosť
anadiplóza, *g,* zdvojenie, opakovanie slova alebo vety, čím sa im dá zvýšený dôraz
Anadyomena, *g,* Afrodita (Venuša), z morskej peny sa, vraj, zrodivšia
anaemia, *g,* chudokrvnosť, málokrvnosť, blednička; pozri: anémia
anafia, *g,* necitlivosť, necítenie kože
anafora, *g,* dôrazné opakovanie toho istého slova na začiatku dvoch alebo i viacej viet, idúcich za sebou (básnická figúra)
anafrodízia, *g,* ujma alebo plný nedostatok pohlavného pudu; pozri: Afrodita
anaglyfy (anaglypty), *g,* vypuklé práce z kovu alebo iných látok
anagnost, *g,* predčitateľ
anagoga, *g,* porekadlo s prenesením významom
anagogický, *g,* duchový, ducha povznášajúci, oduševnený
anagram, *g,* presunovačka, zmena slova prehodením písmen, slovná hračka
anachoréta, *g,* pustovník, samotár
anachronistický, *g,* chybný v letopočte, nesprávne zadelený do niektorého storočia (na pr. keď niekto hovorí o železnici v časoch Ciceronových ap.)
anachronizmus, *g,* chyba, omyl, chyba v letopočte
anakolút, *g,* vyšinutie z vetnej väzby, náhly prechod z jednej väzby do inej
anakreontik, *g,* ospevovateľ lásky, priateľstva a vína
anakreontika, *g,* básne ospevujúce lásku, priateľstvo a víno
anakrúza, *g,* predrazenie (v metrike; básnická figúra)
analekta, *g,* sbierka vybraných básní, sborník článkov z rozličných diel
analeptický, *g,* siliaci, sílivý, posilňujúci
analeptika, *g,* lieky posilňujúce nervy a činnosť srdca
analfabet, *g,* kto nevie ani čítať ani písať, negramotný
analfabetizmus, *g,* neznalosť čítať a písať
analgén, *g,* liek proti boleniu hlavy a neuralgii
analgézia, *g,* bezbolestnosť
analgia, *g,* bezbolestnosť; pozri: analgézia
analista, *l,* letopisec
análny, *l,* ritný
analogia, *g,* obdoba, podobnosť, obdobnosť
analogický, *g,* obdobný, podobný

analogon, *g*, podobný, obdobný prípad
análny, *l*, ritný
anále, *l*, letopisy
analytický, *g*, rozborný, rozkladný
analytika, *g*, náuka o rozbore, rozklade, rozčlenení
analýza, *g*, rozbor, rozklad (pojmu); opak: syntéza (súbor)
analyzovať, *g*, rozoberať, rozkladať
anamnéza, *g*, spomienka, spomínanie, rozpomenutie
anamorfóza, *g*, pretvorenie, vytvorenie
ananás, *mal*, kráľovské jablko
anandria, *g*, nechlapskosť, nestatočnosť
anapest, *g*, stopa veršová (⏑⏑-)
anapláza (anaplastika), *g*, napravenie údov, operatívny výkon, ktorým sa napravia vonkajšie časti tela, na pr. nosa
anarchia, *g*, bezvládie, stav, položenie, situácia bezzákonná, stav spoločnosti, kde nieto vôbec uznanej alebo dosť mocnej vlády, ani platnosti zákonov
anarchista, *g*, prívrženec bezvládia, nepriateľ zákona, burič, rozvracovateľ spoločenského poriadku
anarchizmus, *g*, náuka o bezvládí a podvrátení spoločenského poriadku, podporovanie takéhoto stavu
anaristia, *g*, neraňajkovanie, zdržanie sa raňajok, lačnosť, hladovanie, pôst
anastatická tlač, *g*, spôsob rozmnožovania tlače kyselinou dusičnou
anastatika, *g*, ruža z Jericha (rastlina)
anastáza, *g*, povstanie, ozdravenie, prenášanie
anastigmat, *g*, bod; vo fotografii ostrá šošovka
anastigmatický, *g*, bystrozraký; opak: astigmatický (pozri toto)
anastrofa, *g*, obrátenie, prekrútenie, prehádzanie slov z obyčajného poriadku
anatéma, *g*, vylúčenie; posvätný dar; cirkevná kliatba, kliatba, vyobcovanie z cirkvi
anathema sit, nech si prekliaty, buď prekliaty!
anaterínová voda, voda smiešaná s éterickými olejmi a korenačkou, prominclovou zelinkou na čistenie zubov
anatom, *g*, skúmateľ zloženia ľudského, živočíšneho alebo rastlinného tela
anatomia, *g*, náuka o štruktúre ľudského, živočíšneho i rastlinného tela, teloveda; rozberanie a opisovanie ústrojnosti organických tiel
anatomické muzeum, *g*, miestnosť, kde sa ukazujú časti ľudského tela
anáty (z annáty), *l*, dávky, poplatky pápežskej stolici za udelenie cirkevného obročia
anatomický, *g*, telovedný, pitevný
Anbeter, *n*, ctiteľ, zbožňovateľ
anceps syllaba, *l*, slabika obojetná, krátka alebo dlhá
ancienita, *f*, prednosť v službe podľa rokov, staroby
ancien régime (ansien režim), *f*, stará vládna sústava; stará správa, starý poriadok, staré zriadenie
ancikrist, pozri: Antikrist
ancila, *l* (z ancilla), slúžka
ancora (ankora), *t*, ešte, ešte raz, znova
ančovička, druh sleďov zo Stredozemného mora (sardelka)
andaluzit, brazilský polodrahokam
andante, -ino, *t*, voľne, pomaly, zvoľna (v hudbe)
andantino, *t*, trochu pomaly, trochu zvoľna
androfag, *g*, ľudožrút, ľudojed
androfobia, *g*, štítenie sa mužských
androgýn, *g*, obojpohlavník, čo má i samčie i samičie údy štíra; pozri: hermafrodit

android, *g,* samočinný stroj ľudskej podoby, robot, automat
andromania, *g,* mužažiadostivosť, mužachtivosť
andromeda, *g,* severoamerická ozdobná rastlina
anekcia, pozri: anexia
anekčný, *g,* pričleniteľný, pričlenený, pripojený, zajatý, zabraný
anekdota, *g,* stručná a vtipná rozprávka (pôv. nevydané spisy)
anektovať, *l,* zabrať, pripojiť, pričleniť, zaujať cudzí kraj
anémia, *g,* málokrvnosť; pozri: anaemia
anemický, *g,* málokrvný
anemograf, *g,* prístroj na zaznamenávanie každej zmeny vetra
anemometer, *g,* prístroj na zaznamenávanie každej zmeny vetra; pozri: anemograf
anemonka, *g,* sasanka (rastlina)
anemotrop, *g,* veterník, vetrilo
anergia, *g,* nečinnosť, nepôsobnosť, neúčinnosť
aneroid, *g,* tlakomer bez živého striebra
a nescire a non esse, *l,* z nepoznaného na nejestvujúce (vyvádzať)
anestetika, *g,* omamujúce lieky, ranárske, ranhojičské prostriedky
anestézia, *g,* neciteľnosť, bezcitlivosť
aneuryzma, *g,* rozšírenie tepny alebo srdca
anex, *g,* pripojene, priložene (v kupectve, v korešpondencii)
anexia, *g,* pripojenie, zabranie, zaujatie, pričlenenie nejakého územia, zábor
angaria, *t,* štvrťrok, plat prislúchajúci na štvrťrok
angažmán, pozri: engagement
angažovať, *f,* najať, prijať do služby (umelca)
angažovať sa, *f,* usilovne pracovať pre niekoho, veľmi sa o niečo starať, nadsadzovať sa
angelika, *l,* anjelský koreň, koreň sv. Ducha, z ktorého sa vyrába olej alebo likér; register na organe
angeliky, *l,* anjelské sestry, talianska ženská rehoľa, najmä pre padlé ženské, dievčence
angelofánia, *g,* zjavovanie sa anjelov
angelolatria, *g,* uctievanie anjelov
angelus, *l,* anjel; večerné zvonenie, anjelpána
angiektáza, *g,* rozšírenie ciev
angína, *l,* zapálenie mandlí alebo hltana
angina pectoris, *l,* svieranie, stískanie pri srdci, srdcová tieseň; pozri: stenokardia
angiologia, *g,* náuka o cievach
angiom, *g,* cievny novotvar (na pr. materinský znak)
angiosarkom, *g,* cievna opuchel'
angiostenóza, *g,* zúženie ciev
angiotomia, *g,* prerezanie ciev
anglaise (angléz), *f,* anglický tanec
Angleterre (Anglter), *f,* Anglicko
anglia, anglické súkno
anglicizmus, *l,* zvláštnosť reči anglickej, vplyv jazyka anglického na iné
anglická choroba, pozri: rachitis
anglické panny, členky anglickej rehole na výchovu detí
anglikánska viera, viera, ktorá je v Anglicku (jej predstaviteľom na zemi je kráľ)
anglizovať koňa, psa, odťať im chvost
anglofobia, *g,* nenávisť ku všetkému anglickému
anglomania, *g,* veľká záľuba v mravoch a spôsoboch anglických a ich napodobňovanie
angora, druh mačky s dlhou srsťou; druh vlny s dlhými chĺpikami
anguis in herba, *l,* had v tráve (sa skrýva)
anhydrit, *g,* (= bezvodý); síran vápenatý

anhydróza, *g*, prílišné potenie sa
anch' io sono pittore (ankio — —) *t*, i ja som maliar! (takto si, vraj, vzdychol Corregio v prvom údive, keď uvidel Raffaelov obraz, predstavujúci sv. Cecíliu)
anchois (anšoa), *f*, pozri: anchovis, *a*
anchovis (ančovis), *a*, ryba zo Stredozemného mora, čeľade sleďovitých (sardela)
anilín, farbivo, ktoré je v dehte kameňouhoľnom
anilínový, anilínovej farby
anima, *l*, duša
anima candida, *l*, duša čistá
animadverzia, *l*, poznámka, poznamenanie, spozorovanie
animal, *l*, živočích
animálny, *l*, zverský, zvierací, živočíšny, smyselný
anima pia, *l*, duša zbožná
animas fidelium, *l*, duše veriacich; začiatočné slová pohrebnej piesne
animato, *t*, bystro, živo, chytro
animírky, *l*, dievčence v baroch, ktoré povzbudzujú náladu a rozveseľujú; pozri: animovať
animizmus, *l*, náuka filozofická, ktorá pokladá dušu za základ života; viera v dušu a duchov
animo, *t*, živosť, bystrosť, dobrá vôľa, nálada
animoso, *t*, živo, čulo (v hudbe)
animovaný, *l*, veselý, živý, čulý, bujný
animovať, *l*, rozveseliť, oživiť, povzbudiť, nadchnúť, dodať chuti, jarosti, veselosti
animozita, *l*, vášnivosť, nevoľa, podráždenosť, rozorvanosť, roztrpčenosť
animózny, *l*, vášnivý, podráždený, britký, pichľavý, popudlivý, prchký
animus, *l*, duch, úmysel
animus injuriandi, *l*, úmysel urážlivý
animus nocendi, *l*, škodlivý úmysel
animus meminisse horret, *l*, duša sa hrozí rozpomienok (*Verg.*)
animus pectoris, *l*, stískanie, svieranie pri srdci, srdcová tieseň; pozri: stenokardia
anionty, *g*, pri elektrotechnickom rozklade látky ukazujúce sa na kladnom póle
aniridia, *g*, očná choroba (oko, ktoré nemá dúhovku, iris, vidí menej a do menších vzdialeností)
aniseta, *f*, anízové pálené
anisometria, *g*, nerovnaká schopnosť videnia oboch očí
Anischúria, *g*, mimovoľný odchod, odtok moča
anker, *n*, kotva, železná mačka, hák
aniverzárium, *l*, výročný deň
anketa, *f*, porada znalcov, povolaných niečo vyšetriť, výsluch, vyšetrenie, skúmanie; vyšetrovací sbor, porada znalcov
Anklaga, *n*, obžaloba
ankrovky, *f*, *n*, kotvové hodinky
Ankunft, *n*, príchod
ankylometer, *g*, polomer ohybu
ankylostomiáza, *g*, choroba tenkého čreva
ankylóza, *g*, nehybnosť, nevládnosť kĺbov, shybov, údov
ann..., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod an...
anna, *ind.*, východoindický peniaz, rovnajúci sa hodnotou asi našej korune
Annahme, *n*, prijatie; domnienka; akceptácia zmenky
annalista, pozri: analista
annály, pozri: anále
an nescis longas regibus esse manus? *l*, či nevieš, že kráľovská ruka je dlhá? (*Ovid.*)
an nescis, mi fili, quantilla prudentia mundus regatur? *l*, či nevieš, môj syn, aká malilinká múdrosť spravuje svet? (slová pápeža Julia III., podľa iných Axela Oxenstjerna)
Annibal ad portas, *l*, Hanibal pred bránami (nebezpečenstvo je blízko)

anni currentis (a. c.), *l*, tohto roku
annihilovať, *l*, vyhlásiť za neplatné, anihilovať
anni praeteriti, *l*, lanského roku, predošlého roku, lani (skrát. : ap.)
anno, *l*, roku
anno dazumal, *l*, *n*, vtedy, dávno, za Krčaha kráľa
anno Domini, *l*, roku Pána
anno Christi (a. Ch.), *l*, roku Kristovho, Pána
anno mundi, *l*, roku sveta (od stvorenia sveta)
annonce (anóns), *f*, oznámenie, ohlásenie, vyhláška, náveštie, zpráva, zvesť
annoncovať (anonsovať), *f*, uverejniť, oznámiť, zvestovať, inzerovať; pozri: anonsovať
anno praecedente alebo **praeterito**, *l*, predošlého, lanského roku
anno salutis, *l*, v roku blaha, spásy
annotácia, annotata ap., pozri: adnotácia, adnotata
annuaire (anüér), *f*, ročnica
annuita, pozri: anuita
annulácia, *l*, pozri: anulácia
annunciácia, *l*, pozri: anunciácia
annus, *l*, rok
annus civilis, *l*, občiansky rok
annus confusionis, *l*, rok zmätku (46. pr. Kristom, pred úpravou kalendára Caesarom)
annus gratiae, *l*, milostivé leto
annus intercallaris, *l*, priestupný rok
anóda, *g*, kladný pól elektrického prúdu (opak: katóda)
anodíny, lieky utišujúce bolesť
anomália i **anomalita**, *g*, nepravidelnosť, úchylka od zákona alebo pravidla (opak: analogia), nesrovnalosť
anomálny, *g*, nepravidelný, opačný, prevrátený, nesrovnalý, úchylný
anomia, *g*, nezákonnosť
anominácia, *l*, usporiadanie slov toho istého kmeňa
anomokefali, *g*, kaliky so znetvorenou hlavou
anomokefalia, *g*, znetvorenie hlavy
a non posse ad non esse, *l*, od nemožného k nejestvujúcemu (usudzovať)
anonsa, *f*, oznámenie v novinách, ohlásenie, vyhláška, náveštie, zvesť, zpráva (z *f* annonce, pozri toto)
anonsný, *f*, oznamovaný, uverejnený, ohlasovaný, zvestovateľský, vyhláškový, hlásiaci, hlásený
anonsovať, *f*, oznamovať, ohlasovať, uverejňovať
anonym, *g*, bez mena, bezmenný spisovateľ, neznámy, nepodpísaný
anonymita, *g*, bezmennosť, tajnosť
anonymná spoločnosť, *f*, účastinárska spoločnosť
anonymný, *g*, bezmenný, nepodpísaný, tajný
anopsia, *g*, strata zraku
Anordnung, *n*, príkaz, nariadenie
anorganický, *g*, neústrojný, neživý, neživotný
anorganizmus, *g*, neústrojnosť, neústrojné telo, teleso
anormálny, anormalita, *l*, pozri: abnormálny, abnormný, abnormalita, abnormita
anotto, *t*, maslová a sírová farba
Anrede, *n*, oslovenie, prejav
Ansatz, *n*, usadenina, náplava; nástavok, nos, nákružok
Anschluss (anšlus), *n*, pripojenie, spojenie
antafrodiziaka, *g*, lieky proti chorobnej pohlavnej predráždenosti
anšovky, *a*, pozri: anchovis
antagonický, *g*, nepriateľský
antagonista, *g*, protivník, nepriateľ, odporca
antagonizmus, *g*, zápasenie, nepriateľstvo, protivenstvo, boj, odpor, odboj, protivníctvo, spor rozličných záujmov

antalko, *m*, súdok na víno
antanta, *f* (z entente, ántánt), dorozumenie, dohoda; spôsobnosť
antarktický, *g*, proti severnému pólu ležiaci, juhopólový, južný, týkajúci sa južného pólu
Antarktis, *g*, zem proti severnému pólu ležiaca, blízka južnému pólu, kraj okolo južného pólu
ante, *l*, pred, predtým
anteakta, *l*, predchádzajúce spisy
antecedencia, *l*, predchádzajúca, predošlá, minulá udalosť, údaj
antecedens, *l*, čo predchádza, predchádzajúce, dakedajšie
antecedovať, *l*, predchádzať, mať prednosť
antecesor, *l*, predchodca
antedatovať, *l*, preddatovať, označiť listinu dňom prvším, ako bola spísaná
ante diem, *l*, pred dňom, včera, predčasne
antediluviálny, *l*, predpotopný, zastaralý
ante Christum natum, *l*, pred narodením Kristovým; (skrát.: a. Ch. n.)
antekurzor, *l*, predbiehač, predný kurier, prvý rýchly posol, behún
antemion (anthemion), *g*, rastlinný ornament v gréckom staviteľstve
antemundálny, *l*, predsvetový
anténa, *l*, týkadlo, týč; stanica bezdrótovej telegrafie
antenor, *l*, druh kondenzátora, ktorým možno prijímať rádiofonicky na osvetľovaciu sieť
antependium, *l*, pozri: antipendium
antepenultima, *l*, predpredostatná (slabika)
anteponovať, *l*, predumiestiť, vopred uložiť, prednosť dať
ante portas, *l*, pred bránami
antepozícia, *l*, umiestenie vopred
anterioritas, *l*, časová výhoda
anteveniovať, *l*, predstihnúť, predísť, predbehnúť, predchádzať
anthem (entem), *a*, druh vokálnej žalmovej skladby v Anglicku
anthokyan, pozri: antokyan
anthologia, pozri: antologia
anthologion, *g*, omšová kniha katolíckej cirkvi
anthrax, pozri: antrax
anthropofag, pozri: antropofag
anthropofagia, pozri: antropofagia
anthropoid, pozri: antropoid
anthropolog, pozri: antropolog
anthropologia, pozri: antropologia
anthropometria, pozri: antropometria
anthropomorfický, pozri: antropomorfický
anthropomorfizmus, pozri: antropomorfizmus
anthropos, *g*, človek; pozri: antropos
anthroposofia, *g*, pozri: antropozofia
anti . . ., *g*, v zložených slovách: proti, oproti, naproti
antiabolicionista, *l*, protivník oslobodenia sa otrokov
antialkoholizmus, *g*, hnutie proti požívaniu a predávaniu liehových nápojov
antiarthrin, *g*, antiartrín, liek proti lámke
antiastmatika, *g*, lieky proti záduchu
antibachius, *g*, veršová stopa – – ⏑
antibarbarus, *g*, jazykový brús proti jazykovým kazom, cudzotám v reči
anticamera, *t*, predizba
anticipácia, *l*, predpokladanie, predberanie, predbierka (básnická figúra)
anticipačné úroky, *l*, úroky splatné popredku
anticipando, *l*, napred, popredku, brať peniaze alebo platiť vopred
anticipovať, *l*, brať niečo alebo niečo robiť predčasne, predberať
antický, *l*, staroveký, starobylý, starodávny, starožitný

anticum, *l*, pozri: antikum
anticyklóny, *g*, oblasti vysokého tlaku povetria
antidérapant, *f*, zariadenie na obvode automobilových kolies proti kĺzaniu sa na hladkej zemi
antidoton, *g*, protijed, kazijed, protiliek
antidotum, pozri: antidoton
antidynastický, *g*, búriaci, čeliaci proti panovníckej rodine
antieurizín, *g*, prostriedok proti hrdzaveniu
antifebrín, *g*, liek proti horúčke
antifon, *g*, gumové zapchávadlo uší
antifona, *g*, striedavý spev bohoslužobný
antifrikčný, *gl*, zmenšujúci trenie (na pr. kovov ap.)
antigény, *g*, látky, ktoré po uložení do tela podporujú tvorenie sa protilátok
antifonár, *g*, sbierka antifón
antichambre (antišámbr), *f*, predizba, predsieň pre služobníctvo, čeľaď; predizba hodnostárov, vysokých úradníkov, v ktorej sa schádzajú, shromažďujú služobníci, prosiaci
antichambrovať (antišámbrovať), *f*, v predizbách sa zdržovať, prichádzať prosiť o priazeň mocných, dvoriť sa
antichtoné, *g*, protinožec
antitussin, *gl*, antitusín, liek proti dusivému kašľu
antika, *l*, grécky a rímsky starý vek, starobylosť, starobylý sloh v umení, staré umelecké diela
antiklerikalistický, *l*, protikňazsky smýšľajúci
antiklerikalizmus, *g*, smýšľanie, nazeranie protikňazské
antiklimax, *g*, shromažďovanie slov od pojmu, pochopu silnejšieho k slabšiemu (rečnícka figúra; pozri: klimax)
Antikrist, *g*, falošný Kristus, protivník Kristov
antikrist, *g*, zlý človek
antikritika, *g*, odpoveď na kritiku
antikum, *l*, stĺpová izba v priečelí starovekých chrámov
antikva, *l*, stojaté latinské tlačiarske písmo, opak kurzívy, ležatého písma
antikvár, *l*, starinár, starožitník, kupec so starožitnosťami, starými knihami
antikvariát, *l*, starinársky obchod, sklep so starožitnosťami, najmä starými knihami
antikvarita, *l*, starožitnosť, starina
antikvárium, *l*, pozri: antikvariát
antikvárny, *l*, starožitný, starodávny, starý, starinársky, ošarpaný
antikvita, *l*, starina, starožitnosť, starobylosť
antikvovaný, *l*, zastaralý, ošarpaný, starý
antikvovať, *l*, ostarieť, zastarieť, označiť za zastaralé
Antilegomena, *g*, časť Nového zákona, ktorého pravosť bola popieraná
antiliberálny, *g*, *l*, slobode nepriaznivý
antilogaritmus, *g*, hľadané číslo, ktorého logaritmus je známy
antilopa, laň južnej Afriky (savec z druhov dvojkopytných
antiloquista, *gl*, protirečiaci si
antiloquium, *gl*, protirečnosť
antimarín, *gl*, liek proti morskej chorobe
antimetabola, *g*, rečnícka figúra, pri ktorej opačné myšlienky vyplývajú jedna z druhej čírym premiestením slov
antimilitarista, *gl*, odporca vojenskej sústavy
antimilitarizmus, *g*, *l*, odpor proti vojenstvu, protivojenské smýšľanie
antimodernistická prísaha, prísaha proti modernistike, ktorú prikázal všetkým kňazom pápež Pius X.

antimon, kov farby skoro striebornej
antimorálny, *gl*, protimravný, nemravný
antinacionálny, *gl*, protinárodný
antinomia, *g*, rozpor medzi dvoma zákonmi
antioxyd, *g*, látka na natieranie železa proti hrdzaveniu
antipapa, *gl*, protipápež
antipasát, pozri: pasát
antipatia, *g*, odpor k veciam a ľuďom, neľúbosť, nechuť
antipatický, *g*, nemilý, protivný, odporný, nechutný
antopelargia, *g*, vzájomná láska detí k rodičom
antipendium, *l*, opona, záves nad oltárnym stolom, prikrývka
antiplanet, *gf*, dvojdielny fotografický objektív
antipod, *g*, protichodca, protinožec, obyvateľ protichodných krajín
antipyresa, *g*, lekárske zakročenie proti horúčke
antipyrín, *g*, liek na utíšenie horúčky; pozri: antifebrín
antipyron, *g*, hasiaci stroj
antiqua, *l*, pozri: antikva a pod.
antiquarice, *l*, prostredníctvom starinárskeho kupectva
antirabijský, *g*, *l*, proti besnote pôsobiaci
antirhinum, *g*, nosatec, skľabinec, kúpeľ Panny Márie, prskáč (rastlina)
antisemita, *g*, nepriateľ židovstva, prívrženec snáh, smerujúcich proti terajšiemu postaveniu Židov v spoločnosti
antisemitizmus, *g*, protižidovské smýšľanie, boj proti židom
antisemitský, *g*, protižidovský
antiseptické lieky, *g*, lieky protihnilobné
antisepsa, *g*, liečenie protihnilobné
antiseptický, *g*, protihnilobný (liek)
antiseptikon, *g*, liek proti rozkladu, hnilobe, nákaze, hnisu
antiseptol, *g*, antiseptický prostriedok, ktorý sa používa miesto jodoformu
antisklerozín, *g*, tabletky proti zvápenateniu žíl
antispasmodika, *g*, pozri: antispastika
antispast, *g*, veršová stopa (⏑ – – ⏑)
antispastika, *g*, prostriedky, zmierňujúce, utišujúce kŕče
antispazmín, *g*, liek proti kŕčovitému kašľu
antistrofa, *g*, protisloha, protispev
antišambrovať, *f*, bývať v prednej sieni, vp redizbe, dotierať sa; pozri: antichambrovať
antitalent, *gl*, kto nemá schopností, ktoré by práve potreboval
antitetický, *g*, protikladný
antitetón (antitheton), *g*, básnická figúra, vzniklá protikladom
antitéza, *g*, protiklad (na pr. svetlo — tieň, noc — deň a pod.)
antitoxín, *g*, protijed
antivir, *g*, *l*, protijed, (vírus, *l*, jed); pozri: antitoxín
antokyan, *g*, belasé farbivo rastlinné
antologia, *g*, sbierka kvetov; výbor rozličných literárnych plodov (básní, prózy, článkov ap.)
antonomázia, *g*, premena mien, prekrstenie, preináčenie mena; slovná hračka
antracén, *g*, pevný uhľovodík (z kameňouhoľného dehtu)
antracit, *g*, nerast pôvodu rastlinného, druh uhlia čierneho a kovového lesku
Antrag, *n*, návrh, ponuka, ponúknutie
antraplast, *g*, nálepok (flajster) proti kožným chorobám
antrarobín, *g*, odkysličený alizarín (prostriedok proti niektorým kožným chorobám)
antrax, *g*, sliznicový jačmeň, zápal sliznicový; pozri: karbunkul
antropofag, *g*, ľudožrút, ľudojed

antropocentrizmus, *gl*, náhľad, že človek je stredom sveta
antropofagia, *g*, ľudožrútstvo
antropofobia, *g*, hnusenie, štítenie sa ľudí
antropogénia, *g*, náuka o pôvode človeka
antropogeografia, *g*, ľudský zemepis
antropoid, *g*, veľká, človeku podobná dvojruká opica
antropolatria, *g*, zbožňovanie človeka
antropolog, *g*, znalec človeka, ľudstva, človekospytec
antropologia, *g*, náuka o človeku, človekospyt, ľudospyt
antropometria, *g*, meranie človeka
antropomorfický, *g*, človeku podobný, majúci ľudskú podobu
antropomorfizmus, *g*, vypodobnenie, zobrazenie predstavy v podobe ľudskej, ľudská predstava boha, zosobnenie
antropopatizmus, *g*, prenášanie ľudských vlastností na boha
antropos, *g*, človek
antropozofia, *g*, ľudská múdrosť, výskum, skúmanie ľudskej prirodzenosti
antuka, pozri: en tout cas
Antwort, *n*, odpoveď
anuále, *l* (z annuale), kostolná výročná slávnosť
anuita, *l*, pravidelná ročná splátka, ktorou sa umoruje istina i s úrokmi
anuitný, *l*, splátkový, umorovací
anulácia, *l*, zrušenie, neplatnosť
anulárny, *l*, okrúhly, prstienkovitý
anulátor, *l*, vypínač na organe
anulovať, *l*, zrušiť
anunciácia, *l*, ohlásenie, zvestovanie
anunciovať, *l*, hlásiť, ohlásiť, zvestovať
anuovať, *l*, zanechať, ponechať (na niekoho), schvaľovať, súhlasiť, odobrovať
anúria, *g*, nedostatok moču, močenia
anus, *l*, zadný otvor (ritný otvor)
Anwalt, *n*, právny zástupca
anízovica, anízová pálenka
anxieta, *l*, úzkostlivosť, ustrachovanosť, zdesenie
anxióza, *l*, úzkostlivosť, sovretosť, zdesenie; pozri: anxieta
anýz, píš: aníz, rastlina (Pimpinella anisum)
anzec, *n*, všitý kúsok rozlične farebnej látky, pestrá záplata
Anzeige, *n*, udanie
Anzug, *n*, oblek, oblečenie
aoidé, *g*, spev; **Aoida**, meno gréckej múzy
aoidos, *g*, starogrécky spevák ospevujúci hrdinské príbehy, udalosti
AOK (Armee-Oberkommando), *n*, za vojny rakúske najvyššie vojenské veliteľstvo v Těšíne
aorázia, *g*, slepota, neviditeľnosť
aorist, *g*, neistý, neurčitý; jeden z minulých časov slovesných v gréčtine a staroslovančine
aorta, *g*, srdečnica, hlavná tepna srdcová
a. p. (anni praeteriti, pozri toto), *l*, predošlého, lanského roku, lani
apa, otec
apač, *f*, lupič a vrah z okolia Paríža
Apači, indiánsky kmeň v Severnej Amerike
apage, *l*, odíď, ber sa, pakuj!
apage Satanas, *l*, odíď, Satan, Čert, Diabol!
apanáž, *f*, ročný plat synov a dcier kniežacích, panovníckych i zemianskych; veno, údel
aparát, *l*, prístroj, náčinie, závodné výkonné teleso
aparát policajný, zriadenie policajné
aparatúra, *l*, skriňa na prístroje, prístroj
aparícia, *l*, zjavovanie sa duchov
à part (apár), *f*, stranou, nabok, bokom (aby ostatní nepočuli)

aparte, *f*, niečo osobitného, neobyčajného, zvláštneho
a parte, *t*, pozri: à part
apartmán, *f*, byt s niekoľkými izbami, obydlie, komnata (z *f*, appartement, pozri toto)
apartnosť, *f*, osobitnosť, zvláštnosť, neobyčajnosť, vkusnosť
apartný, *f*, neobyčajný, osobitný, zvláštny, vkusný, slušiaci
apatekár, *g*, lekárnik
apatekársky, *g*, lekárnický
apatia, *g*, bezcitnosť, nespôsobnosť citu, ľahostajnosť, ochablosť, nevšímavosť
apatický, *g*, ľahostajný, bezcitný, neciteľný
apatieka, *g*, lekáreň
apatit, *g*, druh vápenca (nerast)
apel, *l*, vyzvanie, povel, rozkaz, svolávanie vojska
apelácia, *l*, odvolanie sa k vyššiemu súdu, úradu
apelačný, *l*, odvolací
apelatívny, *l*, obecný
apelatívum, *l*, podstatné meno obecné
Apelles, slávny grécky maliar
Apelles post tabulam, *l*, Apeles za obrazom (pozor si dať, aby maliar, keď posudzujeme jeho obraz, nebol prítomný)
apelovanie, *l*, odvolanie sa
apelovať, *l*, odvolať sa k vyššiemu úradu, súdu, odvolávať sa
apendicitis, *l*, *g*, zápal červovitého výbežku slepého čreva
apendix, *l*, prívesok, výbežok prírastok, prídavok, dodatok
apepsia, *g*, nestraviteľnosť, nezáživnosť
apeptický, *g*, nestraviteľný
apercepcia, *l*, osvojovanie predstáv, chápanie, vnímanie
apercepčný, *l*, chápavý, vnímavý
apercipovať, *l*, chápať, osvojovať si, vnímať
aperçu (apersü), *f*, prehľad, skizza, náčrtok, rozvaha, rozpočet, soznam vydaní
aperiencia, *l*, otváracie, rozpúšťacie, hnacie prostriedky
aperietur vobis, *l*, otvorí sa vám (Biblia)
aperiodický, *g*, neperiodický, neopakujúci sa
aperitív, *l*, nápoj na povzbudenie chuti
aperte, *l*, otvorene
apertinencia, *l*, prislúchajúca, patriaca vec (k niečomu)
apertúra, *l*, uprázdnenie úradu, otvor, otvorenie
apetencia, *l*, túžba, pud
apetít, *l*, chuť (jesť)
à peu de frais (apő dö fré), *f*, s malými vydaniami, s malou námahou
à peu près (apöpré), *f*, temer, máločo, bezmála
apex, *l*, vrcholec, vrchol, hrot; značka dĺžky samohlások (â)
Apfel, *n*, jablko
Apfelstrudel, *n*, jablčník, jablkový závin
aphelium, pozri: afélium
a piacere (a piačere), *t*, podľa ľubovôle, ako sa bude páčiť
à pied (apjé), *f*, peši, pešo
apikultúra, *l*, včelárstvo
apíria, *g*, neskúsenosť
Apis, posvätný býk egyptský (modla)
APK, Amatérsky plavecký klub
aplanácia, *l*, usporiadanie, urovnanie, srovnanie
aplannant (aplanat), *l*, fotografický objektív složený z dvoch achromatických šošoviek
aplanovať, *l*, usporiadať, urovnávať, srovnávať
aplaudovať, *l*, tlieskať (pochvalne)
aplauz, *l*, potlesk
aplikábilný, *l*, upotrebiteľný, použiteľný
aplikácia, *l*, upotrebenie, použitie; ozdoba na šatách; pripojenie, dodatok, prídavok, prispôsobenie; v ručných prácach nahodenie, podloženie, vyšívanie; v lek. priloženie liekov

aplikatúra, *l,* kladenie prstov pri hre na hudobných nástrojoch
aplikovať, *l,* použiť, upotrebiť, priložiť, prispôsobiť, doplniť príkladom
aplomb, *f,* sebavedomé, pevné držanie sa, istota, smelosť, dôraz; svislosť, kolmé postavenie olovnice
apnoa, *g,* strata dychu
a poco a poco, *t,* pomaly — pomaly
apodický, *g,* beznohý
apodiktický, *g,* nepodmienený, dokázaný, istý, nevyhnutný, nepodvrátiteľný
apodóza, *g,* závetie
apofýza, *g,* odrastok (výbežok kosti)
apoftegma, *g,* predpoveď; pozri: sentencia
apoftegmatický, *g,* stručný, výrazný, vtipný
apogamia, *g,* nepohlavnosť
apogej, *g,* vrchol slávy, najvyšší stupeň slávy
apogeum, *g,* odzemie, najväčšia vzdialenosť mesiaca od zeme
à point (apoén), *f,* náležito, statočne; o nič (hrať hru na biliarde)
apokalypsa, *g,* zjavenie (sv. Jána), hrozný zjav
apokalyptickí jazdci (obrazne): mor, hlad, smrť, vojna
apokalyptický, *g,* tajomný, hrozný
apokopa, *g,* odsunovanie hlásky na konci slova, odsunutie
apokryf, *g,* podvrhnutý spis, nepravý spis (najmä náboženský)
apokryfický i apokryfný, *g,* podvrhnutý, cirkvou zamietnutý, zavrhnutý, podhodeného spisu sa týkajúci
apolid, *g,* človek bez štátnej príslušnosti
apolog, *g,* poučná bájka, podobenstvo
apologéta, *g,* obranca kresťanského učenia, obranca viery
apologetický, *g,* obranný v reči, obranný v písme
apologetika, *g,* veda, učenie obranné, brániace pravdy, najmä náboženské, katolícke
apologia, *g,* obrana, obranná reč, obraňovanie
Apollon, *g,* grécky boh slnka a svetla; náčelník múz
apolyzín, *g,* liek proti horúčke
apophtegma, *g,* pozri: apoftegma
apoplektický, *g,* na porážku náchylný, na porazenie
apoplexia, *g,* porážka
aporetik, *g,* pochybovač, skeptik
aport (apór), *f,* prínos
aportér, *f,* donášač, vycvičený poľovný pes
aportovať, *f, l,* donášať, doniesť (o psovi sa hovorí)
apostata, *g,* odpadlík od viery
apostáza, *g,* opadnutie od viery, odpadlíctvo
apostema, *g,* vnútorný vred, hľuza
a posteriori, *l,* zo skúsenosti, z prezvedeného
apostrof, *g,* odsuvník
apostrofa, *g,* oslovenie neprítomnej osoby alebo veci v básnickej reči, obrátenie sa v reči k niekomu
apostrofovať, *g,* obracať sa k niekomu v reči, osloviť niekoho
apoštol, *g,* posol, vyslanec, poslanec, vierozvest
apoštolikum, *l,* apoštolské vyznanie viery
apoštolský, *g,* posolský, vyslanecký
apoštolský kráľ, titul uhorských kráľov
apoštolstvo, *g,* posolstvo, poslanie
apotekár, *g,* lekárnik
apotekárium (apothekarium), *g,* lekáreň
apoteóza, *g,* zbožňovanie, oslava osôb, vyznačenie, vyhlásenie za boha, nebeská oslava
a potiori, *l,* podľa hlavnej, podstatnej časti, od mocnejšieho
apozícia, *l,* prístavok (v gramatike)
apoziopéza, *g,* pomlčka, zamlčanie logicky dôležitého člena vet-

ného, odmlčanie sa, zamlčanie, odmlčka (básnická figúra)
app . . ., hľadaj pod ap . . .
appalto, *t*, prenajatie panských práv, penájom
apparent rari nantes in gurgite vasto, *l*, tu a tam sa ukáže nejaký plavec v širokej krútňave (*Verg.*)
apparet id etiam caeco, *l*, ešte i slepý vidí
appartement (apartmán), *f*, pozri: apartmán
appasionato, *t*, vášnivo, náruživo
appenato, *t*, žalostne, žiaľne (*hud.*)
appogiatura (apodžatúra), *t*, príraz
appogiando (apodžando), *t*, voľne, slobodne (*hud.*)
appoint (apoán), *f*, doplatenie, doplatok, príplatok
apporte (aport), *f*, donesi (volanie na psa)
approbatur, *l*, dovoľuje sa (niektorá kniha vytlačiť), schvaľuje sa
approche (aproš), *f*, kľukatá priekopa s násypmi obliehajúceho vojska
apreciácia, *l*, odhadnutie, ustálenie ceny
apreciovať, *l*, ceniť, vážiť, hodnotiť
aprehendovať, *l*, za zlé mať
aprehenzia, *l*, dráždivosť, namyslenosť, urážlivosť; ujatie sa držby
aprehenzívny, *l*, dráždivý, namyslený
aprekácia, *l*, orodovanie, prosba
après (apré), *f*, po
à présentation (a prezantasion), *f*, po predložení, pri ukázaní (zmenky)
après nous le déluge (apré nú lö delúž), *f*, po nás potopa (nech príde)! (Slová markýzy Pompadourovej k Ľudovítovi XV.)
apret, *f* (z apprêt), krochmálená, škrobená tvrdá látka na podšívky
apretér, *f*, upravovateľ (rukopisov; súkna, sostrihovač, rozstrihovač)
apretovať, *f*, upravovať, aby vec mala lepší vzhľad, upravovať rukopis do tlače
apretúra, *f*, posledná úprava výrobku, súkna, rukopisu do tlače
aprikóza, *f* (z abricot), marhuľa
a prima vista, *t*, na prvý pohľad, v hudbe hrať alebo spievať bez prípravy, z listu
a priori, *l*, predom, vopred, z dôvodov rozumových, z dômyslu, len rozumom vyvedené poznanie, poznanie nezakladajúce sa na skúsenosti.
apriórny, *l*, vopred stanovený, určený
à prix fixe (aprífix), *f*, za pevnú cenu
aprobácia, *l*, odobrenie, schválenie
aprobant, *l*, odobrovateľ, schvaľovateľ
aprobovať, *l*, odobriť, schváliť, uznať niečiu spôsobnosť, schopnosť
aprofondovať, *l*, prehĺbiť, pôsobiť na hĺbku, hĺbiť
à proportion (aproporcion), *f*, v pomere k niečomu, podľa okolností
à propos (apropó), *f*, v pravý čas, spomínam si, vhod, práve mi prichádza na um, na slovko
apropriácia, *l*, prispôsobenie, privlastnenie, privtelenie, vyvlastnenie
apropriačná klauzula, *l*, shodovací doklad pri preberaní daní
apropriovať, *l*, vyvlastniť, vyvlastňovať
aproviantovať, *l*, vojsko, loď zásobovať potrebami
aprovizácia, *l*, zásobovanie potravinami, zaopatrenie potravín
aprovizačný, *l*, zásobovací
aprovizátor, *l*, zásobovateľ
aprovizionovať, *f*, zásobiť zásobovať
aprovizovať, *l*, zásobovať, zaopatrovať
aproximácia, *l*, priblíženie sa

aproximando, *l,* znezrady, náhle
aproximatívne, *l,* približne, asi
aproximatívny, *l,* približný
apsarasy, *i,* víly v brahmánskom náboženstve
apsida, *g,* polokruhový výklenok, múrik, oltárny výklenok
apsis, *g,* pozri: apsida
aptera, *g,* hmyz bezkrýdly
aptéria, *g,* bezkrýdlosť hmyzu
aptovať, *l,* prispôsobiť, zmeniť
apulz (z appulsus), *l,* popudenie, popud, naliehanie, pohnutie
a punto d'arco (darko), *t,* koncom sláčika
apyrexia, *g,* bezhorúčkovitá chvíľka (v čas choroby)
aqua destillata, *l,* voda prekvapovaná
aquaedukt, *l,* vodovod
aqua fortis, *l,* voličská voda (pálené)
aquamanila, *l,* miska na umývanie rúk kňaza pri sv. Omši
aquamarín, *l,* pozri: akvamarín
aquarell, pozri: akvarel
aquarium, pozri: akvárium
aquatinta, pozri: akvatinta
aqua Tofana, *t,* druh jedu od povestnej travičky Tofany, vraj, vynajdený v Neapoli v XVII. stor. (kyselina arzénová)
à quatre mains (akatrmén), *f,* štvorručne
a quattro, *t,* pre štyroch (pre štyri ruky, nástroje alebo hlasy)
aqua vitae, *l,* životná, živná voda, pálené
aquila, *l,* orol
aquila alba, *l,* kameň mudrcov
ár, *g, f,* plošná miera 100 m^2, základná miera u Francúzov
ara, *l,* oltár
A.R.A., *a,* skrátenina dopisujúceho člena londýnskej Akademie
arabeska, *f,* rastlinná ozdoba na výkresoch po spôsobe arabskom alebo složená z čiar rozmanite popletených, ornament arabského pôvodu; druh krátkej rozprávky
arabis, *f,* okrasná rastlina (rastie rada v piesku)
ara coeli, *l,* nebeský oltár, chrám v Ríme na Kapitole
araeometer, *g,* hustomer
aragonit, druh vápenca
arachnologia, *g,* náuka o pavúkoch
arak, *ar,* liehový nápoj z ryže, cukru a šťavy kokosovej, pochádzajúci z Východnej Indie
arália, *l,* krík s našušorenými listami na okrášlenie oblokov
Aranjuez (Aranchuez), *š,* letné sídlo španielskych kráľov
aranjuezské chvíle, dni, *š,* krásne, blažené chvíle, dni
aranžér, *f,* upravovateľ, usporiadateľ, usporadovateľ, riaditeľ
aranžmán, *f,* upravenie, úprava, usporadanie, zariadenie (z arrangement)
aranžovať, *f,* usporiadať
ärár, aerár, pozri: erár
aras (ara), americký papagáj s dlhým chvostom, niekde nazývaný makao
araucaria, *l,* druh ihličnatých stromov
Arbeit, *n,* robota
Arbeiter, *n,* robotník
Arbeitslos, *n,* človek bez roboty, nezamestnanec
arbiter, *l,* rozhodca, sudca
arbiter elegantiae, *l,* rozhodovateľ v uhladenosti, ladnosti, vkuse
arbitrácia, *l,* odhadovanie, odhad, mienka, domnienka, odborná mienka
arbitračný, *f,* porovnávací, odhadný
arbitrárium, *l,* odborná mienka, rozhodnutie z vlastnej vôle; pozri: arbitrium
arbitrárny, *f,* podľa uznania, ľubovoľný, slobodný
arbitráž, *f,* vyšetrenie súčasných cien alebo kurzov v rozličných krajinách, odhadnutie, odhad rozhodujúci (na pr. v súdnictve), vyšetrenie rozdielu medzi kur-

zami, porovnávanie zmenečných sadzieb pri peňažných hodnotách

arbitrium, *l*, úsudok, odborná mienka, úvaha

arbitrovať, *l*, podať znalecké rozhodnutie; zistiť najvýhodnejšie ceny na rozličných burzách a využiť ich

arbor, *l*, strom

arbor-day (árbrdy), *a*, sviatok vysadzovania stromkov v Severnej Amerike, stromková slávnosť

arboretum, *l*, štepnica, záhrada, sad, kultúra stromkov (školka)

arbor vitae, *l*, strom života

arbus, *pe*, *f*, druh červených vodných dýň

arcade (arkád), *f*, pozri: arkáda

arcanum, *l*, tajomstvo, tajnosť, tajný prostriedok, liek

arci . . . v slovách složených znamená niečo predného v dobrom alebo v zlom smysle

arcière (arsiér), *f*, lukár, šipiar (bojovník)

arcierná garda (arčerná g.), *t*, v bývalom Rakúsko-Uhorsku prvá osobná stráž panovníkova, pôv. lukári

arco, *t*, slák, sláčik

arcus (arkus), *l*, oblúk

arcus triumphalis, *l*, oblúk víťazný

ČAKR, Autoklub republiky Česko-Slovenskej (správne AKČSR)

ardente, *t*, ohnivo (*hud.*)

ardito, *t*, smelec, votrelec; smelo; vojak úderného oddielu

ardízia, *l*, izbová okrasná rastlina

ardua quaestio, *l*, ťažká otázka

arduita, *l*, strmosť, ťažkosť, strmina

area, *l*, plocha, rovina, plošný obsah pozemku

areál, *l*, plošný obsah

areálny, *l*, plošný

à reculons (arökülón), *f*, nazad, cofať zadom

areka, *š*, *po*, druh palmy, z ktorej plodov (orechov) sa dorába katechu (pozri toto)

aréna, *l*, piesok, miesto pieskom posypané, zápasište v cirku, letné divadlo (nekryté)

árenda, *l*, nájom, prenájom, nájomná smluva, plat za nájom, nájomné

árendácia, *l*, prenájom

árendátor, *l*, nájomník, nájomca

árendátorský, *l*, nájomný, nájomnícky

árendátorstvo, *l*, nájomníctvo

árendovanie, *l*, nájomníctvo, nájom

árendový, *l*, nájomný

areola, *l*, dvor okolo mesiaca

areometer, *g*, hustomer

areopág, *g*, najvyšší súd aténsky, súdny dvor vôbec, súd znalcov; pôvodne: kopec v starých Aténach, zasvätený bohu Areovi

Ares, *g*, boh vojny u drievnych Grékov (lat. Mars)

árešt, *l*, väzenie, väznica

áreštant, *l*, väzeň, uväznený

áreštovanie, *l*, väznenie

áreštovať, *l*, zlapať, uväzniť, zavrieť

áreštový, *l*, väzenský

Arethusa, *g*, víla prameňa, Aretúza; aretúra, prameň

aretovať, *f*, zadržať, zlapat, zastaviť, uväzniť, obmedziť, zatvoriť

argali, *ar*, *pe*, pozri: mouflon

Argandova lampa, lampa s okrúhlou hlavičkou (nazvaná podľa chemika Arganda)

argaláš, posmešne: príslušník agrárnej strany

argent (aržán), *f*, striebro, peniaze

argenta, *l*, druh žiaroviek

argentan, *l* (z argentum), striebro, nové striebro, pakfong

argenterie (aržánt'rí), *f*, strieborné nádoby

argentín, *l*, jemný práškovitý cín

argentum, *l*, striebro

argentum vivum, *l*, živé striebro, ortuť

Argonauti, *g*, v gréckej mytologii mužskí, chlapi, čo plávali na

lodi Argo do Kolchidy po zlaté rúno (Argoplavci)
argot (argó), *f*, reč zlodejov, reč vulgárna
argument, *l*, vedecký dôkaz, dôkaz, dôvod
argumentácia i **argumentovanie**, *l*, uvádzanie dôvodov, dokazovanie, dôvodnenie
argumentačný, *l*, dôvodný, dôkazový
argumentovať, *l*, dôvodiť dokazovať
argumentum ad hominem, *l*, dôvod jasný, hmatateľný, všeobecne pochopiteľný a presvedčivý, ľudský
argumentum ad veritatem, *l*, dôvod, ktorý sa zakladá na pravde všeobecne uznanej
argumentum baculinum, *l*, dôvod palicou, ktorý hľadí získať si uznania násilím
argumentum e contrario, *l*, dôvod z uvažovania protivy
Argus, *g*, stooký strážca z gréckej mytologie
Argusove oči, *g*, bedlivé, bystré, bdelé oči
arhytmia, *g*, nepravidelnosť rytmu
archa, *l*, Noeho koráb, skriňa, schránka, truhla
archa úmluvy, schránka, v ktorej bolo uložené Desatoro
archaeolog, pozri: archeolog
archaeologia, *g*, pozri: archeologia
archaický, *g*, zastaralý, starý
archaistický, *g*, zastaralý; pozri: archaický
archaizmus, *g*, zastaralé slovo alebo výraz
archaizovať, *g*, robiť niečo starožitným
archaizujúci, *g*, napodobňujúci staré umenie, reč ap.
archanjel, *g*, anjel vyššieho stupňa
archeolog, *g*, starožitník, znalec starožitností, skúmateľ starín a starého umenia
archeologia, *g*, náuka o starožitnostiach, starožitníctvo, veda o najdávnejšom veku
archers (aršé), *f*, lukári
archet (aršé), *f*, slák, sláčik
archetyp, *g*, pôvodný typ, podoba, znenie spisu, pravzor
archi..., *g*, predpona významu arci... (pozri toto)
archidiakon, *g*, arcidiakon
archidux, *g*, arcikniežа, arcivojvoda
archiepiskopos, *g*, arcibiskup
archijerej, *r*, biskup pravoslávnej cirkvi
archimandrit, *g*, predstavený kláštora pravoslávneho (i niekoľkých kláštorov), na východe toľko čo arcibiskup alebo opát
Archimedes, *g*, matematik a mechanik syrakúzsky (Archimedov zákon)
archimedická spirála, *g*, závitnica do nekonečna
archipelág, *g*, more medzi ostrovmi, najmä Egejské
archipresbyter, *g*, veľkňaz, arcikňaz
architekt, *g*, staviteľ, staviteľ umelec
architektonický, *g*, staviteľský
architektonika, *g*, staviteľstvo, stavba, skladba, členenosť
architektúra, *g*, staviteľstvo, umenie staviteľské
architráv, *g*, hlavná hrada, trám, spájajúci stĺpy, hlavice, ružice stĺpov, nástĺpie, stĺpová ružica
archityp, *g*, prvopis, najstarší rukopis; prvotlač
archív, *g*, sbierka listín (obyčajne obsahu úradného), spisovňa
archiválie, *g*, dôležité spisy a listiny, uložené v archíve
archivár, *g*, kto sa odborne venuje štúdiu archiválií
archonti, *g*, najvyšší úradníci v starých Aténach
ária, *l*, nápev (sólovej piesne lyrickej), pieseň

aria cattiva, *t,* zlý, pokazený vzduch, škodlivé výpary talianskych močiarov
Ariadna, *g,* Minoova dcéra, ktorá pomocou vlákna vyviedla Tézea z krétskeho labyrintu
Ariadnino vlákno, *g,* vyvedenie z nejakej nepríjemnej situácie
arián, prívrženec Ariov, ktorý v IV. stor. popieral Kristovo božstvo
arianizmus, Ariova náuka
aridita, *l,* suchota, suchosť
aridus, *l,* suchý, vyschlý, vyschnutý
Ariel, *h,* lev boží, hrdinný bojovník Boží, duch, ochranca nevinnosti
ariergarda, *f,* zadný voj
Árijci, európske národy, čo prišly z Indie, Indoiránec
arijský (dnes protiklad nearijský), nesemitský, nežidovský (indoeurópský)
arioso, *t,* spevná časť recitatívu
Aristides, *g,* aténsky štátnik
aristofanský vtip, *g,* ostrovtipný a štipľavý vtip podľa gréckeho spisovateľa veselohier Aristofana
aristokracia, *g,* vláda zemianstva, zemianstvo, vláda najlepších
aristokrat, *g,* zeman, šľachtic
aristokratický, *g,* zemiansky
aristokratizmus, *g,* vláda veľmožov, zemanov
ariston, *g,* hrací stroj; druh kolovrátkov
Aristoteles, *g,* slávny grécky filozof
aritmetický, *g,* počtovedný, počtársky
aritmetický rad, *g,* taký rad, kde jeden člen je vždy o 1 väčší ako druhý (1, 2, 3, 4, 5, 6 . . .), na rozdiel od geometrického radu, kde je každý člen znásobený dvoma (2, 4, 8, 16, 32 . . .)
aritmetik, *g,* počtár, čo sa vyzná v počtovede, počtárstve
aritmetika, *g,* počtoveda, počtárstvo
a rivederci (-či), *t,* do videnia!
arivista, *t,* príšelec, príchodzí, povýšenec, votrelec
arkáda, *l,* oblúkovité stĺporadie, oblúk alebo rad stĺpov, založených na pilieroch, klenutie na stĺpoch
Arkádia, krásna, pastiermi obývaná krajina, zem, kraj južného Grécka, básnikmi ospievaná ako sídlo rajského blaha
arkadický, *g,* idylický, vidiecky
arkánum, *l,* tajnosť, tajomstvo, tajný prostriedok, liek
arkebúza, *f,* hákovnica, stará stredoveká puška
arkebuzník, *f,* strelec z hákovnice, ostrostrelec, puškár (z arquebusier)
arkosólium, *l,* umelý hrob v katakombách
arktácia, *l,* zúženie, stiahnutie
arktický, *g,* severný, polárny, ľadový, blízky severnému pólu
Arktis, *g,* Sever; zem okolo severného pólu
Arkturus, *l,* kočiš, súhvezdie blízko Veľkej Medvedice; pozri: Bootes
arkýr, *n* (z Erker), pavlač, terasa, krytý výklenok pri dome
arlecchino (arlekíno), *t,* smiešna postava starých divadiel, harlekín
arma, *l,* zbraň
armáda, *š,* vojsko, vyzbrojenie, vojenská moc na zemi, na mori i vo vzduchu
armáda spásy, *š,* združenie na premoženie alkoholizmu a prostitúcie a pôsobiace pre život kresťanský
armádny, *š,* vojenný
armagnak (armaňak), *f,* druh páleného
armáles, *l,* zemiansky list
armalista, *l,* chudobný zeman, ktorý pri dvojakom povýšení za zemana dostal litterae armales; slúžil ako vojak, alebo pri dvoroch mocných magnátov

armara, *l,* skriňa
armatér, *f,* obchôdzkár na prístavišti
armatúra, *l,* ozbrojenie, výzbroj; príslušenstvo
armée (armé), *f,* Armee, *n,* army, *a,* armáda (pozri toto)
arméecorps (-kór), *f,* armádny sbor
armejec, *r,* vojak
armistice (armistis), *f,* prímerie
armistícium, *l,* sviatok pušiek
armonico, -oso (armoniko, -ózo) *t,* súzvučne, harmonicky
armoriál, *l,* soznam erbov; pozri: erb
armovaný, *f,* vyzbrojený; spevnený
armure (armůr), *f,* pevná hodvábna látka
Arnauti, *t,* Albánci
arnika, *l,* zelina (arnica montana); liek
arogancia, *l,* namyslenosť, nafúkanosť, bezočivosť
arogantný, *l,* namyselný, bezočivý, nafúkaný
arogovať si, *l,* osobovať si
aroideae, *g,* áronovité rastliny, význačné svojimi veľkými listami a okrasným kvetstvom (na pr. puškvorec, šišvorec)
aróma, *g,* príjemná, korenná vôňa
aromatický, *g,* príjemne voňavý, vonný
aromatika, *g,* vonné, voňavé, látky voňaviny
áron, pozri: Áronova brada
Áronova brada, zelina arum maculatum, hadova poduška
arondácia, *f,* zaokrúhlenie, sceľovanie pozemkov
arondovať, *l,* zaokrúhliť, sceliť
arondismán, *f,* pozri: arrondissement
arondovať, *f,* zaokrúhliť (na pr. pozemky)
arózia, *l,* nehlodanie (na pr. cievy chorobou)
Arpád, praotec panovníckeho rodu maďarského
arpeggiato (arpedžato), *t,* trhane, brnkavo
arpeggio (arpedžo), *t,* trhanie tónov, brnkanie (na pr. pri hre na harfe)
arpent (arpán), *f,* jutro (zeme)
arra i **arrha,** závdavok; odškodné
arrak, pozri: arak
arrangement (aranžmán), *f,* úprava, usporiadanie; pozri: aranžmán
árres, *t,* pozri: árešt
arrêt (aré), *f,* úradná vyhláška; rozkaz na zlapanie; rozhodnutie najvyššej inštancie
arrha, *l,* závdavok; pozri: arra
arrière garde (ariér gárd), *f,* zadný voj
arrimage (arimáž), *f,* navrstvenie lodného nákladu
arrivista, *f,* arivista, povýšenec, votrelec
arrondissement (arondismán), *f,* zaokrúhlenie, vo Francúzsku okres
arrosement (arozmán), *f,* zavlaženie; poskytnutie dlžníkovi ďalšej pôžičky
arrow-root (aró-rút), *a,* veľká škrob obsahujúca rastlina a z nej získaný škrob
ars, *l,* umenie
Arsen, *a,* jeden z najlepších anglických futbalistických klubov
arsis, *g,* zdvíhanie (vo verši); pozri: arza
ars longa, vita brevis, *l,* umenie je dlhé, život krátky (*Hip.*)
ars poetica, *l,* básnické umenie
ars una, *l,* umenie (je iba) jedno
aršín, *r,* ruský ríf (asi 0,71 m)
art, pozri: l'art
artefakt, *l,* výrobok umelecký
arteľ, *r,* dobrovoľná spoločnosť na vykonávanie istej roboty, poriadok, spolok robotníkov umeleckej roboty
arteľščik, *r,* člen arteľa
Artemis, *g,* u Grékov bohyňa poľovníctva a mesiaca (lat. Diana)

artéria, *g*, tepna, pulzová žila
artérioskleróza, *gl*, zvápenatenie tepien
artéska studňa, vŕtaná studňa, nazvaná podľa francúzskeho kraja Artois (Artoa)
artes liberales, *l*, slobodné umenia
artičoka, *t*, rastlina čičovka (cynara scolymos), taliansky pichliač
artificiel (artifisijel), *f*, umelý
artikel, *l*, člen, kus, druh tovaru, vec, predmet
artikul, *l*, článok, odsek; v množnom počte i pokonávanie, pojednávanie, usnesenie
artikulácia, *l*, článkovanie, rozčlenenie, členitosť; jasné, zreteľné vyslovovanie
artikulovaný, *l*, článkovaný
artikulovať, *l*, článkovať, vykladať, vysvetliť
artikuly, *f*, rokovanie, pokonávanie, usnesenie
artilléria, *f*, delostrelectvo
artilerista, *f*, delostrelec
artista, *l*, umelec
artistický, *l*, umelecký
artium liberalium magister, *l*, majster slobodných umení (akademický titul, akademická hodnosť)
artizmus, *l*, umelecký smer zdôrazňujúci formu
artofág, *g*, chlebožrút, chlebojed
artopsia, *g*, svetlotlač
artralgia (arthralagia), *g*, bolesť kĺbov
artritik, *g*, kto trpí zapálením kĺbov, lámkou, reumatizmom
artritis, *g*, zápal kĺbov, lámka, reumatizmus
artrodýnia, *g*, bolesť kĺbov
artroplastika (arth...), *g*, umelé nahrádzanie údov
artropoda, *g*, článkovce
aru, *i*, druh indických opíc
arum, pozri: Áronova brada
arytmia, *g* (z arhytmia), nepravidelnosť
arza i **arzis**, *g*, v metrike vyzdvihnutá časť, bezprízvučná časť taktu; pozri: téza (theza)
arzén, *g*, arzenik (jed)
arzenál, *t*, zbrojnica, lodenica, zásobáreň, skladište zbraní
arzenik, *g*, pozri: arzén
arzénový, *g*, arzenikový (jedovatý)
as, *l*, funt medi, u Rimanov peňažná jednotka; váhová jednotka; tón A snížený o pol
as, *n*, eso, túz
asado, *š*, hovädzia pečienka na ražni
asagái, dlhá japonská, malajská a kaferská kopija
asanácia, *l*, ozdravenie, vyčistenie pôdy, odstránenie nečistoty, zdravotná úprava mesta
asanovať, *l*, ozdraviť, ozdravieť, vyčistiť, zlepšiť
asbest, *g*, pozri: azbest
ascendent, *l*, príbuzný poradom vzostupným, predok, prarodič (opak: descendent)
ascenseur (assánsór), *f*, vyťahovadlo, zdviž, lift
ascensio Domini, *l*, Nanebevstúpenie Pána
ascenzia, *l*, výstup
A. S. (Acta Sanctorum), *l*, pozri toto; akciová spoločnosť
assaul (i azaul), *tu*, pobočník kozáckeho atamana
as dur, tvrdá stupnica s 4 ♭
asebeia, *g*, neznabožstvo, bezbožnosť
asekurácia, *l*, poistenie, poistka
asekuračný, *l*, poisťovací
asekurant, *l*, poistiteľ
asekurát, *l*, poistenec
asekurovanie, *l*, poistenie, zabezpečenie
asekurovaný, *l*, poistený, zabezpečený
asekurovať, *l*, poisťovať
asemitizmus, *l*, miernejšia forma antisemitizmu
asent(ácia), *l*, odberačka, odvod
asentírka, *f*, odberačka, odvod, asent(ácia)

asentírovať, *f*, odoberať, odvádzať
asentovať, *l*, odoberať, odvádzať; asentírovať (pozri toto)
asenzia, *l*, príspevok, súhlas, privolenie
asepsia, pozri: antisepsa
aseptický, *g*, protihnilobný
asert, *l*, tvrdenie, potvrdenie
asertorický, *l*, uisťujúci, tvrdiaci
aservovať, *l*, schovať, skryť, odložiť
asesor, *l*, člen súdu, prísažný sirotskej stolice; v Nemecku súdny úradník
asfalt, *g*, zemská smola, živica, glej
asfodel, *g*, rastlina, ktorou, vraj, v podsvetí boly posiate lúky, dávala sa mŕtvym na hroby (asfodelos)
asfyxia, *g*, zastavenie tepny, mdloba, bezvedomie, zdanlivá smrť, zamretie
asiduita, *l*, vytrvalosť
asiduitný, *l*, vytrvalý
asignácia, *l*, poukaz, poukázanie
asignáty, *l*, poukázky, papierové peniaze za francúzskej revolúcie
asignovať, *l*, poukázať, ustanoviť, určiť
asimilácia, *l*, prispôsobenie sa (k okolnostiam), splynutie, spodobnenie
asimilačný, *l*, prispôsobovací, spodobňovací, splývajúci
asimilisti, *l*, prívrženci splynutia Židov s národmi, v ktorých stredе žijú
asimilovaný, *l*, prispôsobený, splynulý, spodobnený
asimilovať, *l*, prispôsobiť, splynúť, spodobniť
asimilovať sa, *l*, prispôsobiť sa, pripodobniť sa
asinus, *l*, somár, osol
asinus ad lyram, *l*, osol k lýre, obmedzený človek
asinus asinum fricat, *l*, somár somára hladká (dvaja hlupáci sa navzájom chvália)
asinus in tegulis, *l*, somár na streche (niečo neobyčajného, nevídaná vec)
asistencia, *l*, pomoc, podpora, prísluha, prispenie
asistent, *l*, pomocník (odborne vzdelaný, na pr. na univerzite)
asistovať, *l*, pomáhať, podporovať, prisluhovať
asísy, *f*, súdne zasadnutie, súdny dvor, senát, porotný súd
askari, *ar*, černošské domorodé vojsko v Afrike
askaris, *g*, čkavá choroba, čkavka
askauová tlač, pozri: azkauová tlač
askéta, *g*, človek, žijúci život prísny, sebazapieravý, kajúcny
asketický, *g*, sebazapieravý, kajúcny, ctnostný
asketizmus i **asketika**, *g*, náuka o konaní ctnostnom, o kajúcnom, sebazapieravom, prísnom živote; pozri: askéza
askéza, *g*, cvičenie; prísny, kajúcny život, sebazapieravosť, odriekanie sa, krotenie tela, zdržanlivosť; v smysle kresťanskom vytrvalá snaha človeka zvíťaziť nad prekážkami spasenia, zotrvať v ctnosti a takým činom nadobudnúť väčšiu dokonalosť
Asklepios, *g*, v gréckej mytológii boh lekárstva a ochranca lekárov (lat. Aeskulapius)
Asmodi, *chald*, biblický zlý duch, diabol
as moll, mäkká stupnica so 7 ♭
a. S. n. (= anno Salvatoris nostri), roku nášho Spasiteľa
ASO, kupecké domy v ČSR s jednotkovými cenami
asociácia, *l*, združenie, spolčenie na pr. predstáv, spolok, družstvo
asociačný, *l*, združujúci
asocié, pozri: associé
asocionovaný, *l*, združený
asocionovať, *l*, združovať, spájať
asomatický, *g*, nemajúci tela, bezteľý, bezhmotný

à son aise (asonéz), *f*, na vôľu, po vôli, po chuti, podľa vkusu
asonancia, *l*, súzvuk, rovnaký zvuk samohlások v slovách
à son goût (asongú), *f*, po svojej chuti
à son loisir (ason loazír), *f*, po chuti, po vôli, pre pohodlie (svoje, jeho)
asortiment, pozri: assortiment
asparágus, *l*, špargľa, asparág, štrbák
aspekt, *l*, pohľad, rozhľad, výhľad, predzvesť, očakávanie
aspekty, *l*, zdanlivé polohy obežníc so zreteľom na slnko a mesiac ako znamenie budúcnosti, očakávania v budúcnosti; vzhľad, výzor, tvárnosť
asper, *tu*, najmenší drobný strieborný peniaz turecký, platiaci asi 20 halierov
asperges me, *l*, pokrop ma (začiatočné slová cirkevného žalmu)
aspergil, *l*, kropáč so svätenou vodou
asperula odorata, *l*, božcovník, turica
asperzia, *l*, pokropenie
asperzórium, *l*, pozri: aspergil
aspidium, *l*, papraď
aspik, *f*, huspenina (najmä z teľacích nožiek), studeno, glejovina, rôsol
aspirácia, *l*, snaha, túžba, prídych, vdych
aspirant, *l*, čakateľ, žiadateľ úradu, uchádzajúci sa o úrad
aspirata, *l*, aspirovaná spoluhláska na pr.: bh, kh, ap.
aspirín, liečivý prostriedok proti horúčke a boleniu hlavy, pripravený z fenolu (pozri toto)
aspirovať, dúfať, bažiť, dychtiť, uchádzať sa (o niečo), reflektovať (na niečo); vyslovovať spoluhlásky s prídychom
aspis, *l*, druh egyptskej vretenice
Asrael, *h*, anjel smrti
assa foetida, *l*, slnečnicová bylina a živicový výťah z nej
assai, *t*, veľmi (v hudbe)
assassin (asasén), *f*, úkladný, zákerný vrah
assaut (asó), *f*, útok, zápas, šerm(ovanie)
assautový (asotový), *f*, asotový, útočný
assemblage (asanbláž), *f*, pozri: assemblée
assemblée (asánblé), *f*, shromaždenie, schôdzka, spolok, spoločnosť
assemblée générale (asánblé ženeral), *f*, valné shromaždenie
assensus, *l*, súhlas
assez (asé), *f*, dosť
assibilácia, *l*, prechod hlásky v sykavku
Assicurazioni generali (asikuracióni dženerali), *t*, všeobecné poistenia
assiette (asiet), *f*, tanierik; predjedlo, medzijedlo
associate (esošejt), *a*, spoločník; dopisujúci člen Akademie
Associated Press (esošejted pres), *a*, novinárska kancelária v Novom Yorku
associé (asosié), *f*, spoločník
assortiment (asortimán), *f*, usporiadanie tovaru podľa druhov; súbor, výbor, sklad
assumptio, *l*, Nanebevzatie (Panny Márie)
assurance (asüráns), *f*, bezpečnosť, istota
Astarta, *s*, fénická bohyňa lásky, znak ženskej sily plodiacej a ničiacej
astatizmus, *g*, odpor proti štátnemu zriadeniu
astázia, *g*, neschopnosť pevne stáť, strata rovnováhy, nepokoj
asténia, *g*, (z)oslabnutie, vysilenie, ochabnutie
astenický, *g*, slabý, vysilený
astenopia (asthenopia), *g*, oslabenie zraku
aster, *l*, hviezda
asteriskos, *g*, hviezdička v tlači

asteroida, *g*, malá planéta, malá obežnica
astenopia, *g*, slabosť zraková, krátkozrakosť
Asti spumante, *t*, šumiace víno na spôsob šampanského, pochádzajúce z mesta Asti v Piemontsku
astigmatický, *g*, krátkozraký, slepý
astigmatizmus, *g*, nepravidelný tvar dúhovky a rohovky očnej, zraková porucha
astma, *g*, záduch, dýchavičnosť
astmatický, *g*, záduchový, dýchavičný
astmatik, *g*, zádychlivý človek
Aston Villa, vynikajúce anglické futbalové mužstvo
astra, *g*, hviezdica (rastlina); železobetónová povala; puder a detská múčka
astrachán, ruská kožušina z barančekov, podľa mesta Astrachánu
astrait, výbušnina
astrál, *l*, veľmi čistý americký petrolej
astralit, nepriesvitný druh skla
astrálny, *g*, hviezdny, hviezdový, hviezd sa týkajúci
astrálne telo, v špiritizme telo duchov umretých
astrobolizmus, *g*, smrť bleskom
astrofobia, *g*, chorobný strach z búrky
astrofotografia, *g*, fotografovanie hviezd
astrofyzika, *g*, časť hvezdárstva, ktorá sa zaoberá povahou a pohybom nebeských telies
astrogalus, *g*, perlovec, staviteľská okrasa, ozdoba
astrognostický, *g*, hviezdopisný, znalý hviezd
astrognóza, *g*, poznanie, popísanie hviezdnatej oblohy
astrografia, *g*, popísanie hviezd, hviezdoskum, skúmanie hviezd
astrolabium, *g*, hvezdársky uhlomer
astrolatria, *g*, klaňanie sa hviezdam
astrolog, *g*, veštec z hviezd
astrologia, *g*, veštenie z hviezd
astronom, *g*, hvezdár
astronomia, *g*, hvezdárstvo
astronomický, *g*, hvezdársky
asumovať, *l*, brať na seba, brať na pretras, prijať
a suo arbitrio, *t*, po jeho vôli a chuti
a suo placito (a – plačito), *t*, ako sa mu páči
asymfonia, *g*, nedostatok súzvuku
asynchronný, *g*, nesúdobný, nesúčasný
asylum, pozri: azyl
asymetria, *g*, nesúmernosť
asymetrický, *g*, nesúmerný
asympatia, *g*, ľahostajnosť, nedostatok súcitu
asympatický, *g*, ľahostajný, bezsúcitný, nesúcitný
asymptota, *g*, týčnica, dotýkajúca sa krivky v nekonečnej vzdialenosti
asyndetický, *g*, bezospojkový
asyndeton, *g*, bezospojkové spojene, vypustenie spojky, prosté priradenie vetných členov alebo viet bez spojok
asynchronický, *g*, nesúdobý
Ašanti, černošský kmeň v Afrike
ašpirácia, pozri: aspirácia
ašpirant, *l*, čakateľ, žiadateľ úradu, uchádzajúci sa; pozri: aspirant
aspirant vojenský, prezenčnú službu konajúci maturant v dôstojníckej skole
ašpiráta, *l*, pozri: aspin
ašpirovať, *l*, čakať, žiadať, dúfať, reflektovať (pozri toto), bažiť, dychtiť, usilovať, uchádzať sa (o miesto); píš: aspirovať
at., skrátenina pre atmosféra
a. t., skrátenina pre a tempo (pozri toto)
atabek, *ta*, tatársky náčelník
atak, *f* (z attaque), útok, nápad
atakovať, *f*, útočiť, napádať, útokom hnať, udrieť, dorážať
ataktický, *g*, neporiadny, nepravidelný, nesúladný (opak: taktický, pozri toto)

ataman, *g, r*, kozácky náčelník, plukovník, okrem toho v Rusku i dedinský sudca
atanázia, *g*, nesmrteľnosť
atanatizmus, *g*, viera v nesmrteľnosť duše
atanatologia, *g*, učenie o nesmrteľnosti
atašé, *f*, úradník vyslanectva, vyslancov, pomocník; pozri: attaché
atašovať, *f*, pripojiť, priložiť
atavistický, *l*, dedičný
atavizmus, *l*, dedičnosť po vzdialenom predkovi, podobnosť s predkami, dedičnosť duševných a telesných vlastností po predkoch
ataxia, *g*, neporiadok, neharmonickosť, neladnosť
atechnia, *g*, nedokázavosť, nespôsobnosť, neumelosť, neznanie
ateista, *g*, neznaboh, neverec
ateistický, *g*, bezbožný, neznabožský, neverecký
ateizmus, *g*, nevera v Boha, neznabožstvo, bezbožstvo
atelety, *f*, malá ozdobná kopija zo striebra (upotrebuje sa na okrášlenie mäsitých jedál)
atelana, *l*, starorímska veselohra
atélia, *g*, bezcieľnosť, bezcieľuprimeranosť; oslobodenie od daní a služieb štátnych
atelier (atelié), *f*, umelecká pracovňa, dielňa, najmä umelcova, sochárova, maliarova ap.
a tempera, pozri: tempera
a tempo, *t*, včas, presne, podľa taktu
à temps (atán), *f*, na čas
Aténa, *g*, bohyňa múdrosti a ochraniteľka umenia u starých Grékov (Pallas Athéne)
Aténeum, *l*, Aténin chrám; vysoká škola v Ríme, založená Hadriánom
atentát, *l*, vražedný útok, napadnutie (najmä panovníckej osoby)
atentátnik, *l*, ten, čo robí atentáty
atentovať, *l*, útočiť, napádať niekoho s vražedným úmyslom
atenuácia, *l*, slabnutie, tenknutie
a tergo, *l*, na rube, na chrbte, na druhej strane
atest, *l*, svedectvo, vysvedčenie, písomné potvrdenie
atestát, *l*, vysvedčenie; pozri: atest
atestovať, *l*, dosvedčiť
atetóza (athetosa), *g*, druh posunkovej choroby
atézia (athezia), *g*, nestálosť, chvíľkovosť
ath..., pozri: at...
Athenaeum, *g*, dosť časté meno učených časopisov a kult. podnikov; pozri: Aténeum
athermanné lúče, *g*, neprepúšťajúce tepelné lúče
at home (et hom), *a*, doma; deň prijímania návštev
aticizmus, *l*, jemnosť, zjemnelosť (najmä v reči)
atická soľ, *l*, vtipná reč, beseda
atický, *l*, jemný, vzorný, uhladený, vychovaný
Atika, *g*, stredná krajina v starom Grécku, s hlavným mestom Aténami
atika, *f*, múrik, výstavok nad hlavnou odkvapovou rúrou pôvodu rímskeho
atila, *m*, krátky kabát so šnúrami, aký nosievali na pr. uhorskí husári a honvédi
atímia, *g*, nečestnosť, nestatočnosť, bezčestnosť, nečnosť, strata obč. práv
atitúda, *f*, (z attitude, vysl. atitűd), držanie tela v istej polohe, na pr. postoj na javisku
atlanti, *g*, sochy, v podobe obrov, podopierajúcich balkóny a pod.
Atlantic, *a*, Atlantický oceán, Atlantik
atlantický, *g*, ohromný, strašne veľký
Atlantis, *g*, podľa starej povesti veľký ostrov v Atlantickom oceáne; zaniknuvšia pevnina
Atlas, *g*, báječný obor, nesúci stĺpy, na ktorých spočíva, vraj,

nebo alebo nesúci na svojich krížoch zemeguľu; pohorie v severnej Afrike

atlas, *g,* sbierka máp alebo obrazov; jemná látka hodvábna; prvý krčný stavec, t. j. nosič, podporná kamenná socha

atlét, *g,* zápasník (pri pretekoch), silák

atletický, *g,* zápasnícky, silný

atletika, *g,* zápasníctvo (bežanie, skákanie, hádzanie oštepom a diskom, zdvíhanie bremien, zápas)

atmitria, *g,* liečenie dýchania

atmograf, *g,* prístroj na zaznačovanie dýchania

atmosféra, *g,* ovzdušie, pásmo vzduchové, plynný obal, ktorý obklopuje nebeské telesá svetové, odbor vzdušný, parový kruh; jednotka sily tlaku vzduchového (760 mm)

atmosférické poruchy, bludné vlny prírodného pôvodu, ktoré vzbudzujú v rádiovom prijímači poruchy zvonku

atmosférický, *g,* ovzdušný, plynný, parný, vzduchotlakový

atol, *mal,* lagúnový svah, bralo, vencovitý ostrov koralový

atom, *g,* pôv. prvok; chemicky nerozlučiteľná čiastočka hmoty (atomy sa skladajú z jadier nabitých elektrinou, nazvaných elektrónmi, pozri toto)

atómová váha, váha, ktorá nám udáva, koľko ráz je hmota atómu nejakého prvku ťažšia ako atóm kyslíka

atomista, *g,* člen vysokej školy atomickej v Grécku

atomizácia, *g,* rozdelenie na prvky, rozčlenenie, rozkúskovanie, rozklad

atónia, *g,* ochabnutie, ochablosť, slabosť

atonický, *g,* bezprízvučný, ochablý

à tort et à travers (atór e atravér), *f,* krížom krážom, sem tam

à tout (atú, z tohto adú), *f,* (= na všetko), tromf

à tout hasard (atú azár), *f,* nech sa robí, čo chce

à tout prix (atuprí), *f,* za každú cenu, keby sa čo robilo, stoj čo stoj

atrahovať, *l,* priťahovať, vábiť, lákať

atrakcia, *l,* príťažlivá moc, príťažlivosť, vábidlo

atrakčný i atraktívny, *l,* príťažlivý, vábivý, lákavý

atrament, *l,* farebná tekutina na písanie

atrapa, *f,* pasca, oko; ručný granát; napodobnenina zbrane na klamanie nepriateľa alebo na výcvik; v reklame zväčšená napodobnenina tovaru

atrapovať, *f,* chytiť, zlapať do pasce, oka, pri čine, skutku, (in flagranti, pozri toto)

a tre, *t,* trom, vo troje, vo trojke, trojmo

a tre parti, *t,* na tri časti

a tre voci (- - voči), *t,* na tri hlasy, trojhlasne

atribúcia, *l,* pridelenie, priznačenie

atribuovať, *l,* pripísať, pripisovať

atribút, *l,* prívlastok, príznak

atrichia, *g,* vrodená holohlavosť, lysosť

átrium, *l,* hlavná, prvá izba, sieň rímskeho domu, predizba

atrocita, *l,* nemilosrdnosť, ukrutné zaobchádzanie

atrófia, *g,* nevýživnosť, slabnutie, chabnutie, ubúdanie

à trois (atroá), *f,* vo trojke, trom, trojmo

à trois voix (atroá voá), *f,* na tri hlasy, trojhlasne, pre tri hlasy

atropín, *g,* jed i liek (extrakt, výťah z atropy belladonny a datury)

Atropos, *g,* jedna z troch Sudičiek v gréckej mytologii (= Neodvratná)

att..., pozri: at...

attacca (ataka), *t*, bez prestania, bez oddychu
attaché (ataše, pozri toto), *f*, úradník vyslanectva, vyslancov pomocník, zástupca
attachement (atašmán), *f*, lipnutie, príchylnosť
attaque (atak), *f*, jazdecký útok; pozri: atak
attemperátor, *l*, zohrievač
attention (atánsión), *f*, pozornosť
attitude (atitűd), *f*, pozri: atitúda
attorney (etörny), *a*, právny zástupca, splnomocnenec
attorney-general (etörny dženerel), *a*, hlavný štátny právny zástupca, splnomocnenec
atú (z à tout, na všetko), *f*, tromf, adú, adut (vo hre v karty)
atýmia, *g*, zronenosť, zlomenosť, skľúčenosť
atypický, *g*, nepravidelný, bez vzoru, neporiadny
Au, v chemii značka pre zlato (aurum)
aubade (obád), *f*, ranná hudba, ranný spev
auberge (obérž), *f*, hostinec, krčma
au besoin (obezoen), *f*, v prípade potreby, v núdzi
Auburne (obörn), *a*, značka amerických automobilov (továrenská)
a. u. c. (ab urbe condita), *l*, od založenia mesta Ríma
au contraire (ó kontrér), *f*, naopak, opačne
au courant (ó kurán), *f*, v behu, na výške doby
auctio a pod., pozri: aukcia a pod.
auctor, -ita a pod., pozri: aktor, -ita a pod.
audacem (audaces) fortuna iuvat, *l*, smelému, odvážlivému (smelým, odvážlivým) žičí šťastie, odvážlivého (odvážlivých) šťastie podporuje (*Verg.*)
audacter calumniare, semper aliquid haeret, *l*, (len) smelo ohováraj, (veď) sa vždy voľačo prilipne (*Plut.*)
audax Japeti genus, *l*, smelý rod Japetov: človečenstvo, ľudstvo
audiatur et altera pars, *l*, treba počuť aj druhú stránku (protivnú stranu v spore)
audiencia, *l*, výsluch, najmä u panovníka a vysokých hodnostárov, pripustenie na výsluch
audifon, *gl*, počúvadlo pre nahluchlých
audiometer, *l*, *g*, sluchomer (nástroj na vyšetrovanie hluchoty; pozri: sonometer
audion, *l*, druh počúvadla; v rádiofonii vzduchoprázdna trubica obsahujúca rozžeravenú katódu, chladnú anódu a mriežkovú regulačnú elektródu
audiovox, *l*, metóda učenia jazykov gramofónovými platňami
auditeur (oditőr), *f*, poslucháč
audition colorée (odisión koloré), *f*, farebné čutie, združovanie sluchových dojmov s farebnými
audítor, *l*, vojenský vyšetrujúci sudca, cirkevný rozhodca, poslucháč
auditoriát, *l*, vojenský súd, sbor dôstojníkov pri vojenskom súde, kárny výbor
auditórium, *l*, poslucháreň, poslucháčstvo
auditus, *l*, sluch
Auerova žiara, plynová žiara (pomenovaná podľa svojho objaviteľa)
auf, *n*, hore, vstať!
au fait (ó fé), *f*, pri veci (byť), znalý veci
Aufgabe, *n*, úloha
auflág, *n*, čo na to patrí, prídavok, mäso (na prívarok)
Auflauf, *n*, nákyp
au fond (ofón), *f*, v základe, vôbec, zásadne, vlastne
Aufsatz, *n*, nástavník, hlava, záhlavie
Aufschlag, *n*, úder, náraz; prirážka, príplatok

Aufwartung, *n,* poklonenie sa, poklona, návšteva
Aufzug, *n,* vyťahovadlo, lift (zdviž)
Auge, *n,* oko
Augenblick, *n,* mihnutie oka chvíľočka
Augiáš, *g,* kráľ v gréckej mytologii, ktorý mal 3000 kráv, ktorých 30 rokov nečistenú stajňu (chliev) Herakles vyčistil za deň
Augiášov chliev, nečistá, znečistená miestnosť, nečistota, neporiadok
augit, pozri: pyroxén
augment, *l,* predpona
augmentácia, *l,* rozmnoženie, rozhojnenie, prírastok
augmentačné chlapstvo, *g,* neodvedené chlapstvo
augmentačné zásoby, zásoby vojska odevné i zbraňové pre prípad vojny
augmento *t,* stála prirážka na cenu tovaru
augmentovať, *l,* rozmnožovať, rozrastať, pestovať
augúr, *l,* u starých Rimanov kňaz, veštec, ktorý skúmal vôľu bohov a z rozličných znamení ju zjavoval ľudu
augur augurem videns ridet, *l,* augúr, vidiac augúra, sa smeje (hovorí sa o takých dvoch ľuďoch, čo vedia o sebe, že klamú alebo sa pechoria)
augúrsky, *l,* veštecký, prorocký
august, *l,* smiešny pajác, komik v cirkuse
augustana confessio, *l,* augsburské vyznanie
augustiniáni, členovia rehole založenej sv. Augustiniánom; augustiniánsky, tejto rehole sa týkajúci
augustus, *l,* vznešený
Augustus bol prvý cisár rímsky
aukcia, *l,* licitácia, verejná dražba
aukcionár, *l,* licitátor, dražiteľ
aukčný, *l,* licitačný, dražobný
auktor, pozri: autor
auktorita, *l,* autorita (pozri toto)
auktoritatívny, pozri: autoritatívny
aukuba, *j,* japonský ker so zlatofarebnou kôrou, žlto škvrnistými listami a hnedými kvetmi
aul, *i,* osada kočovných kmeňov európskych a ázijských
aula, *l,* dvorana (univerzitná), slávnostná sieň; dvor
aulický, *l,* človek dvoranského držania sa, dvorný, dvoranský
aulos, *g,* starogrécky dychový nástroj
au marc (omark), *f,* podľa váhy čistého zlata alebo striebra
augmentando, *t,* silnejšie (*hud.*)
au moment (omomán), *f,* v tejto chvíľke, za chvíľku, zaraz
aumonier (omonié) *f,* almužník, poľný kazateľ, spovedník
a una corda, *t,* na jednej strune
aune (ón), *f,* francúzsky lakeť (miera)
au pair (ó pér), *f,* pozri: al pari
au porteur (oportőr), *f,* na predloženie, na preukaz, na vyplatenie doručiteľovi
aura, *l,* vzduch, vetrík
aura popularis, *l,* popularita, obľúbenosť u ľudu
aura vitalis, *l,* živná, životná sila
aurea bulla, *l,* zlatá bula; pozri: bula
aurea mediocritas, *l,* zlatá stredná cesta (*Hor.*)
aureola, *l,* svätožiara (okolo hláv svätých, aké vidíme na ich obrazoch, sochách)
au revoir (ó revoár), *f,* do videnia!
auricula, *l,* ušnica, uško; pozri aj: aurikula
aurikula, *l,* prvosienka (rastlina)
auripigment, *l,* kamienka, jedovatý nerast obsahujúci arzén; farbivo
auri sacra fames, *l,* prekliata, svätá túžba po zlate (*Verg.*)
auro loquente, nil pollet quaevis oratio, *l,* proti reči zlata márna

každá reč; keď zlato hovorí, všetko ostatné breše

Aurora, *l,* zornička, Zorka, Zora, bohyňa ranných červánkov

aurora musis amica, *l,* zornička je priateľka vied a umení (kto včas vstáva, Boh ho požehnáva, t. j. nad ránom sa každá robota dobre darí)

aurum, *l,* zlato

a. u. s. (actum ut supra), *l,* stalo sa, ako je hore (napísané)

aus, *n,* je koniec, je po všetkom

à usance (aüzáns), *f,* (na burze) podľa zvyku, ako je vo zvyku

Ausbund, *n,* povrheľ, vývrheľ, výlupok

Ausflug, *n,* vychádzka (výlet)

Ausfuhr, *n,* vývoz

Ausguss, *n,* výtok, vylievadlo, výlev

auskultácia, *l,* lekársky následuch zvuku, aký vydávajú prsia

auskultant, *l,* poslucháč, súdny úradník výpomocný

Auslage, *n,* vyloženie, výklad, výkladná skriňa

Ausland, *n,* cudzina, zahraničie

Ausnahme, *n,* výnimka

a uso, *t,* podľa kupeckej obyčaje, v obvyklom, pri zmenkách istá lehota splatnosti

a uso duplo, *t,* po dvojnásobnej lehote splatnosti

auspícia, veštectvo, proroctvo, predzvesť, znamenie; očakávania, priazeň, ochrana, záštita; pozri: sub auspiciis

auspicium, *l,* pozri: auspícia; **sub auspiciis,** *l,* (pozri toto)

Auspuff, *n,* výfuk

Ausputz, *n,* vyhubovanie

Ausschalter, *n,* vypínač

Ausschuss, *n,* odpadok, nepotrebnosť, vyradený, vyhodený tovar, brak

Ausstellung, *n,* výstava

Ausstattung, *n,* výbava, vypravenie, výprava, zariadenie

auster, *l,* južný vietor

austerita, *l,* prísnosť

Austrália, *f,* Južná zem (svetadiel)

Austrálec, *l,* obyvateľ Austrálie

austrálne svetlo, *l,* južné polárne svetlo

austrálny, *l,* južný

Austria, *l,* Rakúsko

austroslavizmus, *l,* zbližovanie Slovanov v rámci starého Rakúska

Ausverkauf, *n,* výpredaj

Auszeichnung, *n,* vyznačenie, vyznamenanie

aušpícia, *l,* pozri: auspícia

aut, pozri: out

autarch, *g,* samovládca

autarchia, *g,* samovláda

autarkia, *g,* snaha po hospodárskej samostačnosti

aut — aut, *l,* abo — abo, alebo — alebo, buď — buď

aut Caesar, aut nihil, *l,* alebo (byť) cisárom, alebo ničím, alebo cisár (všetko), alebo nič

aut Caesar, aut nullus, *l,* alebo cisár, alebo nik

autenticita, *g,* pravosť, spoľahlivosť, hodnovernosť, pôvodnosť

autentický, *g,* pravý, hodnoverný, spoľahlivý, pôvodný

autentifický, *g, l,* overený, uhodnovernený

autentifikácia, *g, l,* overenie, uznané za pravé

autentikácia i **autentizácia,** *g, l,* uhodnovernenie

autentizovať, *g, l,* uhodnoverniť, overiť, vyznačiť za pravé, spoľahlivé, potvrdiť

Auteuil (ótöj), *f,* parížske závodište

auto..., v zložených slovách: samo..., seba...

auto, *g,* skrátene z automobil; pozri: automobil

autobiografia, *g,* vlastný životopis

autobus, *g,* automobilový omnibus, nákladný automobil (Angličania ho zovú: bus)

autocab (-keb), *a,* automobil

autocar (ótokar), *a*, otvorený voz motorový na tovar, teraz i na okružné cesty; píš: autokar

autodafé i takto: **auto da fe**, *š*, (výkon viery), súd nad kacírom v stredoveku, spálenie kacíra

autodidakt, *g*, samouk

autodidaktický, *g*, samoučný

autodidaxis, *g*, samouka, učenie bez učiteľa

autodisciplína, *g*, *l*, ukáznenosť, poriadok k sebe a svojim veciam

autodrom, *g*, vlastnoručné písmo

autodynamický, *g*, sám pôsobiaci

autofrigor, *gl*, domáca chladiareň, ľadovňa

autogenetický i **autogénny**, *g*, samorodý

autogénne rezanie kovov, *g*, prepaľovanie kovov vysokou žiarou

autogénne svarovanie, svarovanie rovnorodých častí kovov bez prísad

autogira, *g*, lietadlo, ktoré môže vyletieť rovno do povetria (má vrtuľu hore); pozri: autogyra

autognozia, *g*, poznanie seba

autogonia, *g*, prazrodenie

autograf, *g*, písmo alebo vlastnoručný podpis, pôvodný rukopis; stroj na rozmnožovanie rukopisov alebo kresieb

autografia, *g*, rozmnoženie rukopisov na stroji, strojom

autografovať, *g*, rozmnožovať rukopisy

autogram, *g*, záznam stroja na písanie, i to, čo: autograf (pozri toto)

autogyra, *g*, lietadlo, ktoré sa vznáša a padá kolmo

autochrom, *g*, farebný obraz v prirodzených farbách

autochton, *g*, praobyvateľ zeme, domorodec, tunajší človek

autochtonný, *g*, domorodý, tuzemský, praobyvateľský

autoinfekcia, *gl*, samonákaza, sebanákaza

autointoxikácia, *gl*, samootrava

autokefálnosť i **autokefália**, *g*, samostatnosť, nezávislosť, samostačnosť

autokefálny, *g*, s vlastnou hlavou, samostatný, samosprávny, nezávislý, samostačný

autokláv, *g*, samozamykač, kovová nádoba s neprepustným zátvorom na zohrievanie tekutín

autoklub, *ga*, združenie automobilistov

autokracia, *g*, samovláda, neobmedzená vláda; pozri: absolutizmus

autokrat, *g*, samovládca, neobmedzený vládca

autokratický, *g*, samovládny, neobmedzený vo vládnutí; pozri: absolutistický

autokritik, *g*, pozorovateľ, posudzovateľ seba a vlastnej roboty

autokritika, *g*, posudzovanie samého seba a svojej roboty, vlastné posúdenie

automat, *g*, samočinný stroj, robot, samohyb; človek bez vlastnej vôle

automatický, *g*, samočinný

automatizácia, *g*, premena ručnej sústavy roboty na strojovú

automedon, *g*, obratný kočiš

automobil, *g*, samohybný stroj, samohyb, samochod; (skrát.: auto)

autonomia, *g*, samospráva

autonomista, *g*, prívrženec alebo bojovník za samosprávu niektorej krajiny, mesta ap.

autonomistický, *g*, samosprávny

autonomný, *g*, samosprávny

autopsia, *g*, vlastný náhľad, vlastné poznanie

autor, *l*, pôvodca, spisovateľ

autorita, *l*, vážnosť; osobnosť, ku ktorej máme najvyššiu úctu; pôvodnosť, dôstojnosť, vplyv, moc; vplyvná osobnosť

autoritatívna vláda, *l*, vláda, čo sa neopiera o parlament

autoritatívny, *l,* oprávnený, právoplatný, vplyvný, vážny, hodnoverný
autorizácia, *l,* uhodnovernenie, splnomocnenie, oprávnenie
autorizovať, *l,* oprávniť, oprávňovať, splnomocniť, poveriť
autorský, *l,* pôvodcovský, spisovateľský, pôvodný
autorstvo, *l,* pôvodstvo, pôvod
autos epha (-efa), *g,* sám to povedal, t. j. majster, učiteľ
autoskaf, *g,* motorový čln
autoskopia, *g,* priamy pohľad, vlastný náhľad; pozri: autopsia
autosugescia, *g, l,* samovnuknutie, nanútenie si
autotaxi, *gl,* automobil s taxametrom, taxík
autoterma, *g,* nádoba na udržovanie pokrmov a nápojov na dlhší čas v teplote
autotyp, *g,* pôvodná tlač, prvotlač
autotypia, *g,* vypuklá tlač na kovových doskách, vyžieranie, leptanie
aut prodesse volunt aut delectare poetae, *l,* básnici chcú alebo prospieť alebo pobaviť (*Hor.*)
Autriche (Otriš), *f,* Rakúsko
autumnal, *l,* jesenný
autumnus, *l,* jeseň
aut vincere aut mori, *l,* alebo zvíťaziť, alebo umrieť
aux armes (ozárm), *f,* do zbrane! do zbroja!
auxéza, *g,* rozmnoženie
auxiliár, *l,* pomocník
auxílium, *l,* pomoc
auzlág, *n,* výkladná skriňa; pozri: Auslage
a v., (skrát. a vista, pozri toto)
aval, *f,* ručenie, záruka, podpis ručiteľa
avance (ávans), *f,* predstúpenie, postúpenie, postup, preskočenie, prednosť; závdavok; zisk; cena (kurz) nad menovitú hodnotu; na hodinkách smer, ako uskoriť chod (skrát.: a.)
avancement (avansmán), *f,* postúpenie, postup, povýšenie v hodnosti
avansovať, *f,* postúpiť v hodnosti
avant (aván), *f,* pred; výhoda vo hre; závdavok, záloha, foršus
avantage (avantáž), *f,* výhoda, prednosť, prevaha
avant corps (avankór), *f,* predná obrana, predné vojenské teleso, predný voj
avantgarda, *f,* predný voj, predná stráž
avantgardný, *f,* priekopnícky, nové smery hľadajúci (v umení)
avanti, *t,* napred
avant le lettre (aván lő letr), *f,* pred podpisom (cenná rytina bez plného podpisu)
avantmain (avanmén), *f,* predák (vo hre v karty), začínač
avant-propos (avanpropó), *f,* úvod
avantscène (avansén), *f,* predná časť javiska
avantúra, *f,* príhoda, dobrodružstvo; pozri: aventure
avantúrny obchod, *f,* obchod naverímboha, špekulačný
avanturovať, *f,* príliš veľa sa opovažovať
avaria (pozri: havarie, avarí), *f,* škoda na mori pred priplávaním do miesta určenia vzniklá; havarovaný tovar, tovar, čo utrpel potopením sa lode alebo iným činom
ave, *l,* buď pozdravený, -á!, buď zdravý!
ave, Caesar, morituri te salutant, *l,* buď pozdravený, cisár, na smrť vydaní (odsúdení) ťa pozdravujú (volanie gladiátorov pred zápasom v cirkuse)
avec le lettre (avec lő letr), *f,* s podpisom (obyčajná rytina s podpisom)
avec permission (avek permision), *f,* s dovolením!, dovolíte!
ave Maria, *l,* buď pozdravená, Mária! (zdravas', Mária!)

aventure (avántűr), *f*, príhoda, dobrodružstvo
aventurier (avántürié), *f*, dobrodruh
avenue (av'nű), *f*, príchod, prístup, široká ulica
avenue (evenjú), *a*, pozri: avenue
ave pia anima, *l*, ži blažene, buď pozdravená, nábožná dušal
a verbis ad verbera, *l*, zo slova do bitky
avers, *l*, líce, predná strana mince
avertín, uspávací prostriedok, brómový prípravok
avertissement (avertismán), *f*, zvesť, novina, predbežné oznámenie; úvod; upozornenie, výstraha
averzia, *l*, odvrátenie, neľúbosť, protivnosť, odpor, zhŕda, ošklivosť, nechuť
avesta, *pe*, pozri: zendavesta
Avia, československá továreň na automobily a automobily tejto značky
aviárium, *l*, vtačí dom v zoologickej záhrade
aviatický, *l*, letecký, vzduchoplavebný
aviatik, *l*, letec, pilot, vzduchoplavec
aviatika, *l*, letectvo, vzdušná, vzduchová plavba, plávanie vzduchom, náuka o letectve
avidita, *l*, žiadostivosť, chtivosť, hlad, lačnosť, žiadnosť
avieta, *f*, lietacie koleso
avion, *t* (z avionetta), lietadlo, letún; par avion, *f*, leteckou poštou
avis (aví), *f*, oznámenie, zvesť, zpráva, výstraha, náveštie
avis, *l*, vták
avis au lecteurs (avízó lektőr), *f*, oznámenie čitateľovi, pripomenutie
avis au public (avízó pűblik), *f*, verejná vyhláška, výzva k verejnosti
avis consultatif (aví konsültatif), *f*, odborná mienka, osvedčenie
aviso, *t*, pozri: avízo
a vista, *t*, po uvidení (o splatnej zmenke); do videnia
avita et aucta, *l*, po predkoch zdedené a rozmnožené
avitaminóza, *l*, chorobný stav, pochádzajúci z nedostatku vitamínov
avízo, *t*, náveštie, oznámenie, zvesť, ohlásenie; pozri: avis
avízor, *l*, oznamovateľ, zvestovateľ
avizovať, *t*, náveštie dávať, oznamovať, upovedomiť, -ovať
a voce sola (- voče -), *t*, na jeden hlas, jednohlasne
avoir (avoár), *f*, mať; vzal (v účtovných knihách)
avoir-dupoids (avoár düpoá), *f*, názov anglickej kupeckej váhy
avokácia, *l*, odvolanie v medzinárodnom práve, právo štátu žiadať návrat svojich príslušníkov, čo bývajú v cudzine
à votre aise (avotréz), *f*, ako chcete, ako sa vám bude páčiť
à votre santé (avotrsanté), *f*, na vaše zdravie
à vue (avű), *f*, po uvidení (o splatnej zmenke)
avulzia, *l*, odtrhnutie, odorvanie, oddrapenie; časť pobrežného pozemku, ktorú rieka odtrhla, strž
Avus, *n* (skrát. z Auto-Verkehrsu. Übungsstraße), 20-kilometrová cesta na preteky pri Berlíne
axiálny, *l*, osný, osový, nápravový
axinit, *l*, polodrahokam hnedej farby
axioma, *g*, zásada, veta, ktorá sama osve je zrejmá a nepotrebuje vysvetlenia ani dokazovania, zásada zrejmá
axminsterský koberec, koberec nazvaný podľa mesta Axminsteru, kde ho robia
axonometria, *g*, meranie ôs v telesách geometrických
Axt, *n*, sekera
aya, pozri: aja
azalka, *l*, častá ozdobná rastlina

azbest, *g*, nespaliteľný, nespalný; osinok (nerast)
azbestín, *g*, izolácia pre ohňovzdorné nátery
azbuka, *r*, ruská abeceda (i staroslovanská), cyrilica
azimut, *ar*, temenný, vrcholový uhol v hvezdárstve
arkauová tlač, *g*, reprodukcia fotografií s upotrebením azbestu a kaučuku
azoický, *g*, bezživotný, neživotný
azot, *g*, dusík
azotogén, *g*, druh látky na štepenie
Azrael, *tu*, v islame anjeli smrti
Aztekovia, vyhynulý národ v Mexiku
azul, *š*, pozri: azúr
azúr, *ar*, nerast, z ktorého sa pripravuje belasá farba; farba blankytného neba
azygia, *g*, nedružnosť, nemanželskosť
azyl, *g*, útočište, útulňa
azymita *g*, jedák kvaseného chleba (kresťan)
azymon, *g*, presný; nekysnutý chlieb
ážio, *t*, príplatok pri menení peňazí; pozri: *i* agio
ážiotáž, *t*, burzovná úžera; pozri: agiotage
ažúr, *f*, druh dierkovanej ručnej práce, druh látky (dierkovanej)
ažurovať, *f*, prebíjať, prerážať, prelamovať
ažúrový, pozri: à jour

B

B, chemická značka bóru; v hudbe = basso; medzinárodná poznávacia značka belgických automobilov
b, o pol tóna znížený tón h (ais); znamienko pred tónom (♭), ak sa má znížiť o polovicu
Ba, chemická značka bária
B. A. (skrát. Bachelor of arts), *a*; pozri: bakalár
Baal (bál, bél), pán, boh slnka, najvyššie božstvo starých národov semitských
baas, *ho*, lodiarsky majster
bab el, *ar*, brána, úžina
Bábel, *s*, Babylon (teraz Bagdad), miesto zmätku; bábel-zmätok
Bab el mandeb, *ar*, brána slzavá (úžina medzi Arábiou a Afrikou)
Babeuf (Babőf), *f*, francúzsky utopistický spisovateľ socialistický (popravený r. 1797)
babisti, *pe*, mohamedánska náboženská sekta (vznikla v XIV. stor. v Perzii)
babka, starý peniaz uhorský
babona, *m*, povera, porobenie, čarodejstvo
babonstvo, *m*, čarodejstvo
baby (béby), *a*, malé dieťa, nemluvňa, hračka
Babylonská veža, obrovská veža, ktorou Noeho synovia, podľa Biblie, chceli dosiahnuť nebeské výšiny; ale zmätok jazykov, Bohom spôsobený, zmaril tento pokus
baby púder (béby-), *a*, zasýpací prášok pre deti
bacca, *l*, bobuľa
baccalaureát, *l*, vo Francúzsku skúška dospelosti (ako naša maturita), robená na univerzite
baccalaureatus, *l*, titul, hodnosť baccalaurea
baccalaureus, *l*, vavrínom zdobený, býval to prvý stupeň hodnosti akademickej na univerzite proti majstrovi alebo doktorovi
baccarat, *f*, pozri: bakarát
Bacchus, pozri: Bachus

bacil, *l*, druh baktérií tyčkovitých, budič chorôb; pozri: baktéria
back (bek), *a*, chrbát, podpora, obrana; pri futbalovej hre obranca, zadný hráč, záloha
backboard (bekbord), *a*, ľavá strana lode
Backbord, *n*, to isté ako: backboard
backcourtplay (bekkörtplej), *a*, hra na základni (v tenise)
Backfisch, *n*, mladé dievča, dievčatko
backhand (bekhend), *a*, cez ruku (v tenisovej hre)
Backpulver, *n*, pečivý prášok
backs (beks), *a*, pozri: back
backwoode (bekvúdz), *a*, severoamerické záhorie
baconizmus, Baconova filozofia
baconista, prívrženec Baconovej filozofie
bacularius, *l*, paliconos (starý dvorský úrad, hodnosť)
baculus, *l*, palica
baculus in angulo, ergo pluit, *l*, palica je v kúte, teda prší (hlúpy, sprostý úsudok)
Bad, *n*, kúpeľ, kúpele
badaud (badó), *f*, hlupák, chumaj
badaudage (badodáž), *f*, táranie, hovorenie dve na tri
Badeort, *n*, kúpeľné miesto
badián, druh korenia (hviezdový aníz)
badigeon (badižón), *f*, malta, vakovka
bádogový, *m*, plechový
badol, *m*, plechový džbán, krčah
Baedeker, známy vydavateľ kníh cestovných; i sama takáto kniha
bagage (bagáž), *f*, batožina, bagážia, všelijačina; čvarga, sberba
baganče, *m*, šnúrovacie topánky, aké první nosievali uhorskí pešiaci
bagária, vyrobená červená koža
bagasse (bagos), *f*, pobehlica, drnda; vypresovaná cukrová trstina
bagateľ, *f*, maličkosť, nepatrnosť
bagatela, *t*, drobná hudobná skladba
bagatelizovať, *f*, podceňovať, opovrhovať, nectiť si
bagateľná žaloba, žaloba o nepatrnú sumu
bagáž, *f*, pozri: bagage; batožina, bremená; čvarga, holota, sberba
bagážia, *f*, len: batožina, bremená ap.
bager (z Bagger), *n*, hĺbiaci stroj na rýpanie piesku alebo kamenia, strojné rýpadlo, driapač
bagno (baňo), *t*, kúpeľ; väzenie galejných trestancov, trestnica
bago, žuvanec dohánu
bagrovať, *n*, čistiť, hĺbiť bagrami
bagún, *m*, brav (podľa Bakonských lesov v Maď.)
bagúnica, *m*, sviňa
Bahn, *n*, železnica
Bahnhof, *n*, stanica
bachanálie, *g*, samopašné slávnosti na počesť boha Bacha; samopašné tance a pijatyky; pozri: orgie
bachans, Bachov kňaz; výtržník, hýrivec, márnotratník
bachant, *g*, veľká kniha
bachantka, márnotratnica, ženská ľahších mravov, bohémka
bachelor (bečelr), *a*, mládenec, parobok, bakalár (pozri toto)
bachius (bakchius), *g*, veršová stopa (⏑ – –)
bachtár, bachter, *n*, hlásnik ponocný, strážnik
bachtur, *h*, u židov kandidát rabínstva, i domáci učiteľ
Bachus, *g*, boh vína u Grékov a Rimanov
bai (bé; spr. baie), *f*, malý morský záliv
baigneuse (beňőz), *f*, kúpajúca sa ženská; kúpací plášť
baignoire (beňoár), *f*, vaňa na kúpanie; lóža v divadle
bailli (bají), *f*, vo Francúzsku vyšší úradník, vidiecky sudca; člen tajnej rady rytierskeho rádu, najmä johanitov

baissista (bésista), *f*, hráč, čo špekuluje na poklesnutie kurzov; pozri: baissier
baisse (bés), *f*, klesanie cenných papierov na burze, zníženie kurzov (opak: hausse)
baissier (besié), *f*, kto na burze špekuluje na zníženie kurzov
bajadéra, *š*, *po*, indická chrámová tanečnica a speváčka; ľahký šál
bajazzo (bajacco), *n* (z *t* pagliaccio), pajac, figliar
bajc (z *n* Beize), moridlo
bajdak, *r*, druh ruskej lode
bajdara, *r*, pozri: bajdak
bajonet, *f*, bodák
bajrak, *tu*, zástava
bajraktár, *tu*, zástavník, čestné priezvisko veľkého vezíra
bajram (bejram), *tu*, náboženská slávnosť mohamedánska, podobná našej Veľkej noci; turecký sviatok
bajúz, *m*, fúz
bajzeľ, *n*, podradná krčma, výčap
bajzom, *n*, dovedna
bak, *n*, kozlík (na voze)
bakalár, *l*, predtým prvý čestný titul na vysokých školách (asi ako kandidát filozofie), vavrínom zdobený; pozri: baccalaureus
bakaleureát, *l*, skúška dospelosti vo Francúzsku (ako naša maturita), ale robená na univerzite
bakao, smiešanina banánovej múky a kakaa
bakarát, *t*, hazardná hra v karty, v ktorej sa robia stávky proti bankárovi
bakeš, pozri: bekeš
bakchanálie, pozri: bachanálie
bakchantka, pozri: bachantka
bakchius, *g*, verš; stopa ⏑ – –
Bakchus, pozri: Bachus
bakombardy, *n*, bokombrady
bakšiš, *pe*, *tu*, odmena, almužna, diškrécia, dar, prepitné, odplatok
baktercídny, *g*, *l*, baktérie zabíjajúci
baktéria, *g*, pleseň v tele živočíšnom, ktorá spôsobuje choroby (je to veľká skupina organizmov rastlinných, ktoré sa množia delením), bacil
bakteriologia, *g*, náuka o baktériách
bakuľa, *l*, palica
bakuľka, *l*, palička
bakulometria, *l*, *g*, ustaľovanie výšky týčkou alebo palicou
bál, *f*, ples, tanečné večierky
balada, *t*, *š*, druh lyrických básní výpravných, obsahu tajomného a chmúrneho
baladický, *t*, výpravný
baladína, *f*, baletná tanečnica; krátka balada
balaena, *l*, veľryba
balalajka, *r*, ruský hudobný nástroj strunový, podobný citare
balance (baláns), *f*, váha, rovnováha
balancier (balansié), *f*, veľký zdvíhač (váha), ktorý sa obracia na veľkom vodorovnom hriadli; váha na parnom stroji; žeriav
balancovať, pozri: balansovať
balanitis, *g*, zapálenie žaluďa
balansovať, *f*, držať rovnováhu, kolísať, váhať, hojdať (sa)
balast, *ho*, piesok a kamene na dne lode; príťaž, ťarcha, zbytočné bremeno
baláta, vysušená šťava rastliny guayanskej podobná kaučuku a gutaperči
balátaperča, kaučuková hmota podobná kaučuku a gutaperči; pozri: baláta a gutaperča
balayeuse (balajőz), *f*, štetinkové lemovanie na spodku dlhých sukní
baldachýn, *ar*, povala, strieška; v liturgii pokrov z hodvábnej látky, pod ktorým nosievajú Sviatosť oltárnu; v architektúre okrasa nad gotickým vý-

klenkom; pôvodne drahocenná látka, nazvaná podľa mesta Baldachu = Bagdadu

baldrián (z *l* valeriana), kozia brada (rastlina)

balek, sprostý, kľavý človek, trkvas

balenit, *l*, umelo pripravená pružná hmota nahrádzajúca kosticu

balerína, *t*, tanečnica v balete; prima ballerina, prvá tanečnica

balet, *f*, tanečné predstavenie v divadle, spojené s pantomimikou; tanečný súbor divadelný

baletka, *t*, pozri: baletnica

baletnica, *f*, tanečnica v divadle

baletník, *f*, tanečník v divadle

bal champêtre (bal šampétr), *f*, vidiecka slávnosť s tancom

balista, *g*, veľký prak vojenný, kameňomet

balistika, *g*, náuka o pohybe telies hodených, o pohybe striel

balkanizácia, politické znepokojenie, privedenie do takého položenia ako na Balkáne, kde býval nepokoj

balkón, *f*, prístavok na fasáde budovy, dvermi z izby prístupný so zábradlím, pavlač

ball (ból), *a*, zápas (loptový)

Ball, *n*, tanečné večierky; zápas (loptový)

ballabile, *t*, tanečný; tanečná hudba

ballata, *t*. hudobný kus chmúrneho charakteru

Ballen, *n*, balén, veľké vrece tovaru, balík

balleteuse (baletőz), *f*, tanečnica, baletka

Ballhaus, *n*, loptovňa, loptáreň

Ballhausplatz, *n*, Loptové námestie vo Viedni, kde za starého Rakúsko-Uhorska bývalo ministerstvo zahraničných vecí

Ballila, *t*, fašistická organizácia detí v Taliansku

ballon captif (balon kaptif), *f*, balón uviazaný, upevnený na lane

ballon d'essai (balon desé), *f*, pokusný balón

ballot (baló), *f*, balík tovaru

ballotade (balotád), *f*, skok koňa s napätými nohami

ballotage (balotáž); pozri: balotáž

bal masqué (bal maské), *f*, maškarný bál

balotáž, *f*, tajné hlasovanie guľôčkami

balotovať, *f*, guľkami hlasovať

balneografia, *g*, *l*, popis kúpeľov

balneologia, *g*, *l*, náuka o prameňoch a kúpeľoch minerálnych a o upotrebovaní vôd na liečenie

balneoterapia, *g*, kúpeľné liečenie a liečenie minerálnymi vodami

balón, *f*, duté teleso, naplnené látkou ľahšou ako vzduch, aby sa mohlo zdvihnúť; vzducholoď

bálový, *f*, plesový

bal paré, *f*, slávnostný bál, dvorný, s veľmi vyberanou spoločnosťou

balta, baltička, *m*, sekera, sekerka

baluster, *f*, malé, stĺpikovité operadlo na častiach budovy, na náradí

balustrade (balüstrád), *f*, zábradlie, operadlo; vyvýšené miesto, balustráda

balzám, *g*, pôvodne hmota, vytekajúca z kôry alebo kmeňa rastlín, neskoršie balzámom menovali smes voňavú a liečivú; prostriedok bolesť stišujúci, útecha; najznámejšie balzámy sú: egyptský, peruánsky, kanadský a karpatský, ktorý sa skladá zo živice ihličnatých stromov

balzamína, *ar*, nedotýkavka (voňavá rastlina)

balzamovať, *g*, balzámom natierať, upraviť mŕtve telo proti hnilobe

bambino, *t*, chlapček, dieťatko, dieťatko Ježiš; Santissimo Bambino, *t*, zázračná soška Ježiškova v Ríme

bambitka (z banditka), banditova zbraň

bambocciada (bambočáda), *t*, všedný, skreslený obraz, bezcenná

maľba, genrový obraz (z krčiem, karikatúry žobrákov, opilcov ap.)

bambus, trstina indická

bambusový, trstinový

ban, *ru,* drobný peniaz rumunský (asi ako náš dakedajší halier)

bán, *ar, pe,* pán, strážca krajiny, zemepán, predtým kráľov námestník v Chorvátsku, teraz náčelník bánoviny v Juhoslávii; rúbaň

banalita, *f,* všednosť, hrubosť, sprostosť, grobianstvo

banálny, *f,* všedný, zovšednelý, sprostý, hrubý, nevýznamný, otrepaný

banán (musa), rastlina hôrnych krajov, rastúca najmä v Indii (rajská figa); pozri: pisang; i ovocie tejto rastliny

Banát, banátsky kraj (veľmi úrodný)

banauzia, *g,* pohŕdanie vedami a umením, remeselnosť, zištnosť

banauzný, *g,* nízky, všedný, prázdny

banca, *t,* banka (pozri toto)

Band, *n,* sväzok; stužka

banda, *t,* spolok, družina hudobná alebo buričská, zlodejská; rota, čvarga

bandalier, *f,* vojenský remeň, visiaci s pravého pleca k ľavému boku

bandáž (z *f* bandage), ranársky obväz, obväzok, opásanie, obruč

bandažista, *f,* zhotovovateľ, vyrábateľ obväzov, obväzkár, obručiar

bandažovať, *f,* obväzovať, opasovať, obvíjať

bandeau (bandó), *f,* čielce, pásik na čelo, čelienka

bandelier (z *f* bandoulière), prevesník (ľud. pantalier), remeň, na ktorom sa nosieva zbraň

bandereau (bandró), *f,* pozri: banderola

banderilla (banderilľa), *š,* malá zástavka ozdobená kopijou, aká sa hádže pri byčích zápasoch proti býkom

banderillero (banderiljéro), *š,* chlap, ktorý býka dráždi na zápas; zápasník, ktorý banderillami rozhorúčuje býka zápasiť

bandérium, *l,* oddiel vojska, čo boli povinní za starých čias postavovať do poľa magnáti a vyšší duchovní hodnostári v býv. Uhorsku; čestný sprievod; jazdecký sbor v ľudových krojoch, jazdecké posolstvo

banderola, *f,* strapec, stužka so znakom, malá zástavka, ktorou sa dávajú na lodiach alebo iných dopravných prostriedkoch znamenia; šnúrka na trúbku

bandière (bandier), *f,* zástava, frontálne postavenie vojska

bandita, *t,* zbojník, lúpežník, zákerník, vypovedanec, vyhnanec

banditstvo, *t,* zbojníctvo, zákerníctvo, lúpežníctvo

bandola, americký nástroj hudobný, podobný citare

bandonion, štvorhranná ťahacia harmonika, nazvaná podľa inštrumentára a jej prvého zhotoviteľa Banda v Krefelde (je väčšia ako akordion a má 130 tónov)

bandúr, (z *t* pane duro), tvrdý chlieb, druh pečiva; spr. pandúr (pozri toto)

bandura, *r,* ukrajinský hudobný nástroj, podobný citare

bandurista, *r,* hudec na bandure

Bandwurm, *n,* pásomnica

bandy (bendy), *a,* palica pri hockeyi (podľa tejto sa nazýva i ľadný hockey bandy)

bangles (bengls), *a,* sklenené rozmanite brúsené krúžky (bengle) indické, náramky

bani (banu), *ru,* drobná minca rumunská = 100 leu (= para)

banjo (bandžo), *ar,* citarový nástroj černošský v USA

bank, *t*, požičiareň, úverný ústav, stávka
banka, *t*, stôl rozmeňovačov peňazí, peňažná pokladnica, peňažný ústav, banka
bankál, *t*, vklad, hotovosť
bankár (z *f* banquier), peňazomenec, penažník, majiteľ banky, boháč; vo hre v karty ten, čo má bank
banket, *f*, slávnostná hostina, sviatočný obed, hody (z *f* banquet, vysl. banké)
banket (z *f* banquette, vysl. banket), priekopa, vyvýšený okraj cesty, trati, násyp
banketník, *f*, účastník banketu
banketovať, *f*, zúčastniť sa na bankete
bank-holidays (benk holideje), *a*, bankovné sviatky
bank note (banknout), *a*, Banknote *n*, bankovka
bankocetle, *n*, prvé papierové peniaze v Rakúsku
Bank of England (benk of inglend), *a*, anglická ceduľová banka
bankovka, cenný papier, vydaný bankami (emisnými) a nahrádzajúci kovový peniaz; poukázka banky
bankrate (bankrét), *a*, úradná diskontná sadzba ceduľovej banky
bankrot (z *t* banca rotta, banka zlomená), zastavenie platov, úpadok, neschopnosť dlžníkova zaplatiť dlhy
bankrotár, *t*, ten, čo príde do úpadku, na mizinu
bankrotník, pozri: bankrotár
bankrotovať, *t*, prísť do úpadku, neschopnosti platenia
banlieu (banliő), *f*, okruh, chotár
bánovina, *sb*, jedna z deviatich právnych jednotiek, na ktoré je rozdelená Juhoslávia
banque (bank), *f*, banka
Banque de France (bank dö fráns), *f*, francúzska ceduľová banka
bantámky, *š*, trpasličie kurky, sliepky, zákrpky
bantamová váha, váha v ťažkej atletike do 56 *kg*
Bantingovo liečenie opuchlosti, podľa anglického Bantonga
banzaj, *j*, nech žije!, živio!
baňa, *r*, kúpeľ
baobab, veľmi užitočný africký strom značnej veľkosti, chlebovník
baphomet, symbol templárov
Baptista, *g*, Krstiteľ
baptistérium, *g*, krstiteľnica, krstná kaplička
baptisti, *g*, novokrstenci, náboženská sekta v Rusku, u ktorej sa krstia iba dospelí; pozri: anabaptisti
baptizovať, *g*, krstiť
baptizma, *g*, krst
bar, *a*, týč, týčka, priečka; zábradlie, plot, ohrada; výčap, predaj liehovín, nočná kaviareň, obyčajne s dievčatmi, ženskými i ľahších mravov a rozličnými atrakciami
bar, *n*, hotovými, v hotovosti
bar, *ru*, *sb*, peniaz hodnoty asi halierovej
baracka, *m*, marhuľa
barage, pozri: baráž
barak, *ar*, šiator, búda, stan, chalupa, stavba z ľahšieho materiálu na kratšie ubytovanie ranených alebo chorých (vojakov), vôbec: búda pre vojakov
barat (berat) *tu*, cestovný ochranný preukaz vydaný sultánom; úradný papier na potvrdenie v úrade
barát, *m*, brat, mních
barátom, *m*, priateľ môj!
baratterie (baratörí), *f*, podvod lodníkov pri námornom obchode
baráž, *f*, závora, mýto, stavadlo
barbadovský krém, druh jemného likéru
barba non facit philosophum, *l*, brada nerobí filozofom

barbar, *g*, cudzozemec; nevzdelaný a ukrutný človek; surovec, ukrutník

barbarizmus, *g*, hrubá chyba proti gramatickým pravidlám a slohu, upotrebovanie cudzích slov bez príčiny; nevzdelanosť, ukrutníctvo

Barbarossa, *t*, Červenobradý (priezvisko cisára Fridricha I.); s malým „r" hrdzavá brada

barbarský, *g*, ukrutný, surový, nevzdelaný

barbarstvo, *g*, grobianstvo, surovosť, ukrutnosť, neľudskosť, nevzdelanosť, neľudský skutok

barbet (barbé), *f*, pudeľ, pudlík

barbette (barbet), *f*, streľnica; východ, brána pre kanóny z pevnosti, opevnenia

barbier, *f*, (vyslov: barbié; Slovák povie i barbier alebo barbír) holič

barbiton, *g*, grécky hudobný nástroj

barbora, basa

barboráš, basista

barcasse (barkas), *f*, veľký čln nákladný pri nejakej lodi obchodnej alebo vojenskej

barčenok, *r*, mladý pán

bard, *k*, kňaz, ľudový spevák keltský v západnej Europe v strednom veku

bardáma, *n*, platená tanečnica v bare, barka

barde (bard), *f*, broň na koňa; rezeň slaniny; bard, kňaz galský, keltský; spevák

bardit, *k*, spev bardov

bardon, *t*, hudobný nástroj so siedmimi strunami črevovými a šestnástimi alebo i viacerými kovovými (zo XVII. stor.)

barège (baréž), *f*, jemná, priesvitná vlnená alebo pamuková alebo hodvábna látka

barel (barrel), *a*, sud, súdok, miera na tekutiny (asi na 160 *l*)

barém (z *f* barrème), tabuľka s vypočítanými cenami pre železnice, nazvaná podľa profesora matematiky Barrèma

baret (biret), *l*, druh klobúkov, prikrývka hlavy bez štítku, kňazská alebo sudcovská čiapka, čľapatá čiapka francúzskych vojakov peších

barež, *f*, pozri: barège

barchán, *n*, tkanina (pamuková)

barchánový, *n*, z barchánu (pozri toto)

barches, *h*, tenký koláč z múky a vody, nekvasený, aké pečú židia na veľkonočné sviatky; požehnanie, žehnaný chlieb

barchet, barchent, barchán, *n*, hustá tkanina bavlnená; pozri: barchán

baribal, druh malých medveďov v Severnej Amerike a i.

bariéra, *f*, priehrada, zábradlie, ohrada, záštita

barik (z *f* barrique), veľký sud; pozri: oxhoft

barikáda, *f*, zatarasenie ulice, zastavená cesta, ochranná hradba, prekážka v priechode, v úzkej ulici, vybudovaná na obranu

baril, *f*, 33—45litrový súdok; pozri: barrel (*a*)

bárin, *r* (z bojárin), pán, bohatier, hrdina, statkár

báriňa, *r*, pani; pozri: báryňa

bárium, *g*, ľahký kov, látka veľmi jedovatá (z *g* baryum)

barjaktár, *tu*, zástavník

bárka, *g*, *r*, loďka; veľká nákladná loď so širokým dnom; loď s mriežkovaným dnom na držanie živých rýb; loďka plachetná; obchodná loď

barkarola, *t*, pieseň gondolierov a rybárov benátskych

barkas, barkasa, *f*, *š*, veľký čln nákladný pri nejakej lodi obchodnej alebo bojovnej

Bar-Kochba, *h*, kedysi židovský národný hrdina; pomenovanie židovských plaveckých spolkov v Bratislave a v Prahe

Barletto, druh talianskeho vína
Barlowova choroba, detská choroba často spojená s krivicou
barnabiti, mníšska rehoľa; niekde ich zovú paulánmi
Barnum, povestný americký špekulant, ktorý pracoval s neporiadnou reklamou
barnumská reklama, bombastická, chvastavá, ale vtipná reklama; pozri: Barnum — americký cirkusant
barnumský, ohromný, veľký, neusporiadaný (podľa amerického podnikateľa a majiteľa cirkusu Barnuma)
barograf, *g*, prístroj na zapisovanie tlaku vzduchu
barok, *f*, druh umeleckého slohu talianskeho a svetového umenia od konca XVII. stor. do konca XVIII. stor.
barokný, *f*, divný, čudný, nevkusný, smiešny
barokový sloh, staviteľský sloh, ktorý sa vyvinul z renesančného v XVII. stor. a bol preplnený ozdobami
barometer, *g*, tlakomer
barón, *f*, prvý stupeň vyššieho zemianstva, slobodný pán
baronesa, *f*, barónova dcéra
baronet, *a*, v Anglicku najvyšší stupeň nižšieho zemianstva
baronizovať, *f*, povyšovať sa do barónskeho stavu
barónka, *f*, žena barónova alebo žena z barónskeho stavu
barónsky, *f*, zemiansky v prvom stupni vyššieho zemianstva
barónstvo, *f*, barónov majetok, i hodnosť barónska
baroskop, pozri: barometer
baroxyton, *g*, barytonový bas, hudobný nástroj
Barrandov, nová pražská štvrť s filmovými ateliermi a so zábavným podnikom (pomenovaná podľa francúzkeho geologa Barranda)
barrato, *t*, výmena tovaru, dať tovar za tovar
barre, *t*, *a*, do tvaru palice alebo kocky uliate väčšie množstvo zlata alebo striebra, ktoré sa speňažia za obvyklý kurz
barreau (baró), *f*, závora, ohrada; miesto pri súde pre advokáta; advokácia
barrel (berl), *a*, sud, bočka, miera na tekutiny (asi na 160 l)
bar-room (barrúm), *a*, krčma
baršč, pozri: boršč
báryňa, *r*, pani
baršon, baršún, baršonový, *m*, aksamiet, aksamietový
Bart, *n*, fúzy
Bartbinde, *n*, pásik na fúzy
bary-, *g*, v složených slovách: ťažký, ťažko-
barysféra, *g*, jadro zeme
báryšňa, *r*, slečna, panička, panna
baryt, *g*, síran barnatý, ťaživec (nerast)
baryton, *g*, mužský hlas medzi basom a tenorom, vysoký hlas basový
barytonista, *g*, spevák s hlasom vysokého basu
barzoj, *g*, *r*, druh ruského psa podobného chrtu
bas (ba), *f*, hlboký, spodný, dolný, nižný; pančucha
bas, *t*, najhlbší hlas v speve, hlboký hlas; základ tónov v hudbe; bas
basa, *f*, najväčší strunový nástroj; väzenie (žartovne)
bazálny, základný (v chemii)
basalt, *ho*, čadič, bazalt
basamateremtete i **basomateremtete**, *m* (chybne povedané), ti tvoj hrob (vl. tvoje zrodenie, pôvod), nádavka
basane (bazán), *f*, ovčia koža vyrobená na spôsob teľacej
bas barytonový, hlboký baryton
bas-bleu (bablő), *f*, belasá pančucha (takto prezývajú učené ženské)

bascule (baskül), *f*, hojdačka
base-ball (bésból), *a*, severoamerická ľudová hra s veľkým a tvrdým futbalom
Basedowova choroba, nazvaná podľa Basedowa, nemeckého lekára, je choroba, ktorá sa prejavuje nervóznym rozšírením srdca, vyvalených očí a hrvoľa
baseline (bezlajn), *a*, základná čiara v tenisovej hre
basetel, *f*, basové husle; pozri: violoncello
basička, *f*, malá basa
basis, *g*, pozri: báza
basista, *f*, ten, čo hrá na base, spevák basového hlasu
basket-ball (-ból), *a*, futbalová hra s drevenými guľami
baskyl, *f* (z bascule, baskül), reťaz, povraz; sochor; sklápka; spusť
basovať, *m*, kliať, nadávať, hrešiť
basový, *f*, nízko, hrubohlasý (basový hlas, struna, kľúč ap.)
bas-relief (bareliéf), *f*, polovypuklá rezba, sochárska práca alebo liatina (opak: hautrelief)
basselise (baslík), *f*, figúrový čalún, hrubá tkanina al. koberec
bassesse (bases), *f*, nízkosť, sprostosť
basso, *t*, bas (hlas)
basson, *t*, fagot, organový hlas
basso profondo, *t*, hlboký bas
bassus o continuo, *t*, stály, ustavičný bas
basta!, *t*, dosť!, koniec!
bastant, *t*, vidiečan, ktorý hrá pána, fičúr, chlapík, troškár
bastante, *t*, dostatočne, hodne
bastard, *f*, kríženec, nemanželské dieťa; zvrhlík; pozri: pankhart
bastardácia, *t*, kríženie
bastardný oblok, *t*, nízky oblok v medziposchodí
bastila, *f*, bývalý zámok v Paríži, opevnená veža; štátne väzenie, v čas prvej revolúcie francúzskej ľudom zborené
bastion, *f*, bašta, hradba, pevnosť, hradobná veža, streľnica, vyčnievajúca časť hradbového násypu
baša, *tu*, hodnosť, titul vládcu mesta alebo celej oblasti u Turkov
bašibozuci, *tu*, nepravidelné, dobrovoľné vojsko turecké, domobrana, rodobrana; diví, sverepí bojovníci
bašiš, *tu*, opojný nápoj, narkotikum (i žuvacie)
bašlik, *tu*, *r*, orientálna prikrývka na hlavu, čepiec ruských ženských
bašmáky, *ta*, ženské topánočky, črievice, papuče
bašovať, *tu*, vládnuť, panovať (neobmedzene)
bašovstvo, *tu*, skutky, úradovanie dôstojné bašu; hrubé administratívne, juridické, politické násilie
bašta, *l*, časť hradby
baštonáda, *f*, *t*, bitie palicou na podošvy
baštóny, *t*, palica, farba v kartách trapuľkách alebo špádoch
baťa..., na konci bat...
Bataci, *mal*, slobodný malajský kmeň na Sumatre
bataille (bataj), *f*, boj, bitka
batalion, *f*, prápor, oddelenie (3—4 stotiny) pešieho vojska (400 až 1200 chlapov)
batár, *f*, krytý, na vysokých pružinách spočívajúci cestovný koč; stredné písmo
batarizmus, *g*, jachtanie, zadrhovanie sa v reči
batáty, *š*, indické zemiaky
bateau (bató), *f*, čln, loď
bateau a vapeur (bató a vapőr), *f*, parník, paroloď
bateau-poste (bató post), *f*, poštová loď
bateaux mouches (bató muš), *f*, riečne parníčky
batéria, *f*, istý počet (4—6), diel, pod jedným veliteľom; miesto, kde

sú batérie postavené; oddiel delostrelectva; rad článkov galvanických; skupina fliaš
batéria elektrická, pozri: batéria; niekoľko spojených článkov elektrických
bathský rád, jeden z najvyšších rádov anglických
batika, umelé farbenie látky pomocou vosku podľa vynálezcu Battika na ostrove Jáve; vypaľovanie vzorov na látke
batikovanie, ručné vzorkové farbenie tkaniny voskom
batist, *t,* plátno z najtenšej priadze utkané
batometer, *g,* hĺbkomer, prístroj na meranie morskej hĺbky
baton, *f,* žrď, obuch, kyj, palica
batrachomyomachia, *g,* vojna žiab a myší (smiešne napodobnenie Homérovej Iliady)
battements (batmán), *f,* technický výraz pre dupotanie pri balete
batteur (batőr), *f,* tĺk (na čistenie vlny)
batture (batűr), *f,* podklad pre pozlácanie
battuta, *t,* úder ostrím zbrane do zbrane protivníkovej
báťa, pozri: báťuška
baťko, otec, otecko
báťuška, *r,* zdrobnelé báťa, otec, otecko, cár, kňaz
Bau, *n,* stavanie, stavba; obrábanie
Baude, *n,* turistická chata, búda
baufällig, *n,* na zrútenie, zborenie, rozváľanie, starý
Bauch, *n,* brucho
Baum, *n,* strom
Baumeister, *n,* staviteľ
Baumwolle, *n,* bavlna
bavard (bavár), *f,* tlčhuba, táradlo
Bavaria, *l,* socha ženy znázorňujúcej Bavorsko, Bavorsko; meno piva
bavaroise (bavaroáz), *f,* bavorský nápoj, čaj so syrupom, šťavou
bavella, *t,* odpadkový hodváb
bavoche (bavoš), *f,* nečistá rytina
bavochure (bavošűr), *f,* nečistá tlač, kresba; mazanica
bavolet (bavolé), *f,* závoj visiaci na zadu
bay (béj), *a,* záliv, zátoka, zátočina
bay-rum (béj-), *a,* výťah z jamajského rumu na pestovanie vlasov
báza, *g,* základ, základňa, podklad, podstavec, spodok, v chemii zásada
bazalka, bazalička, *g,* kvet z fajty rastlín pyštekovitých
bazalt, *ho,* čadič
bazár, *tu,* trh, kupecký dvor, dom, sklep, krám
bazarlík, *tu,* orientálne kupčenie, obchodovanie, jednanie sa
bazén, *f,* vodojem, vodná paňva, jamka
bazilika, *g,* u Grékov veľkolepá budova súdna alebo obchodná so stĺporadím, teraz čarokrásny chrám (kedysi z takýchto budov vzniklý) s niekoľkými loďami
bazilisk, *g,* vybájený had, jašter; pozri: bazilišok
bazilišok, *g,* báječný netvor, ohava okrídlená, druh jašterov hrubojazyčných
bazírovať, stavať, zakladať, spočívať
bazis, pozri: báza
bažant, *l,* jedlý divý vták (z *l* phasianus)
B-batéria, anódová batéria v rádiofónii
BBC, British Broadcasting Co. (pozri toto)
bdelometer, *g,* prístroj na odoberanie (príp. i spúšťanie krvi)
Be, chemická značka berýlia
bé, tón h znížený o polovicu; znak na označenie zníženia tónu (♭)
beagle (begl), *a,* malý hladkosrstý pes na poľovačky zajacov
Beamter, *n,* úradník
beán (z *l* beanus), študent nováčik na vysokých školách v XV. a

XVI. storočí; nemotorný, neneokrôchanec

Beata, *l*, Blahoslavená

beatae memoriae, *l*, blahej pamäti, za Krčaha kráľa

beata virgo, *l*, blahoslavená Panna, svätá

beatifikácia, *l*, vyhlásenie za blahoslaveného, blahoslavenie

beatifikovať, *l*, vyhlásiť za blahoslaveného, blahoslaviť

beati pauperes spiritu, *l*, blahoslavení chudobní duchom (*Biblia*)

beati possidentes, *l*, blažení, šťastní sú držitelia, majitelia, boháči (*Hor.*)

beati qui moriuntur in Domino, *l*, blažení, ktorí umrú v Pánu

beatus ille, qui procul negotiis, *l*, blažený ten, kto je ďaleko (vzdialený) od všetkých obchodov, námah, trampôt (*Hor.*)

beau (bó), *f*, krásny, šumný

beau du diable (bó dü diábl), *f*, svodná, ale míňavá krása

beau monde (bó mond), *f*, krásny svet; predné spoločenské kruhy

beau sexe (bó sex), *f*, krásne pohlavie, ženské

beauté (bóté), *f*, krása, vyslovene, navidomoči krásna ženská

beauty (bjuty), *a*, krása

beaver (bívr), *a*, súkno z česanej priadze s keprovou väzbou

bébé, *f*, malé dieťa, bábika, hračka, nemluvňa

bebemoor, *n*, trasovisko, trasavá borina

becirker, *n*, okresný predstavený za Bachovej éry; všeobecne: úradníci absolutistických časov

bečeľovať, *m*, ctiť, uctiť, vážiť si

bečka, *p*, stará poľská dutá miera, bočka, sud

bedeken, *h*, obrad pokrytia nevesty závojom

bedelija, *tu*, kobyla

Bedingung, *n*, podmienka

bedlam, *a*, šialený dom, blázinec

Beduín, *ar*, kočujúci Arab na púšti, syn púšti

beef (bíf), *a*, hovädzí mäso

beefeasters (bifístrs), *a*, jedáci hovädziny; (takto prezývajú vojenských strážcov Towera v Londýne)

beefsteak (bífstek), *a*, parené hovädzie mäso, hovädzí rezeň

beefsteak à l'anglaise (bífstek alangléz), *f*, b. na anglický spôsob, po anglicky, t. j. polosurový

beeftea (biftý), *a*, tuhá hovädzia polievka

befel, *n* (z Befehl), rozkaz

beferdrovať, *n*, povýšiť

Befund, *n*, nález (na pr. lekársky)

beg (bej), *tu*, pán, okresný správca, zemiansky titul, hodnosť v Turecku, vladár, predstavený, náčelník

begharti (i pikharti), *f*, takto prezývali českých bratov

beglerbeg, *tu*, doslovne: beg begov — pán pánov, predstavený niekoľkých begov, miestodržiteľ

begónia, kvet (rastlina), nazvaný podľa Francúza Begona

Begräbnis, *n*, pohreb

beguina, *stredolat.*, ženská žijúca kláštorný život bez rehoľných sľubov, nábožná žena, milosrdná sestra

beguinář, *l*, útulok pre osamelé a opustené ženy

beguina sosnová, *l*, mníška (hmyz)

begum, *ind.*, v Indii čestné nazvanie ženy a dcér sultánových; indické kráľovné; vznešená pani

behaizmus, *pe*, ďalší vývoj babizmu (pozri babisti)

behaviorizmus (bihej-), *a*, psychologický smer vo filozofii

behemoth, *h*, veľké biblické zviera, akiste hroch

behind (behajnd), *a*, nazadku (vo hre rugby)

béchamel (bešamel), *f*, smotanová polievka, nazvaná podľa fran-

cúzskeho markýza Béchamela, správcu domu Ľudovíta XIV.

Bechstein, *n*, berlínska továreň na klavíry

beige (béž), *f*, látka z jemnej vlny na dámske šaty; prirodzená farba

beignet (beňe), *f*, pampúška

Beiwagen, *n*, prívesný vozík na motocykli

bej, pozri: beg

bejram, *tu*, turecký sviatok; pozri: bajram

bekasina (z *f* becasse), sluka vodná, blaták

bekeš, *m*, vrchný kabát zimný

beksle, *n*, krížne cesty

bekyňa, pozri: beguina

bel-ami, *f*, priateľ ženských

bel canto, *t*, krásny spev, spevácky sbor

belčov, *m*, kolíska

bel-esprit (— esprit), *f*, vzdelaný, vtipný človek

belétage (—etáž), *f*, krásne poschodie; poschodie nad prízemím, vyvýšené prízemie; pozri: mezzanín

beletria, *f*, básnictvo a krásna próza, krásne písomníctvo, najmä rozprávky a pod. proti literatúre vedeckej

beletrista, *f*, beletristický spisovateľ

beletristický, *f*, rázu krásneho písomníctva

beletristika (z *f* belles lettres, belletr), obsahuje básne a spisy zábave venované, ako: romány, novely, povesti a pod.

belial, *h*, satan, zlý duch, diabol

belit (bellit), druh výbušniny

bella, *t*, horník s kráľom v hre v karty

belladonna, *t*, nadruguľa (rastlina); piš: beladona

bella gerant alii, tu, felix Austria, nube, *l*, nech bojujú iní, ty, šťastné Rakúsko, sobáš sa (slová Mateja Korvina, kráľa uhorského, narážajú na to, že Rakúsko získavalo vždy moc a územie (čo je pravda) len sobášmi, kým ostatné krajiny vydobývaly si to isté vojnami

bella, horida bella, *l*, vojny, strašné vojny

bellaque matribus detestata, *l*, a pred matkami nevraživé vojny. (*Hor.*)

belle alliance (bel alians), *f*, r. 1815 vo Viedni uzavretá svätá aliancia, dohoda

belle vue (bel vü), *f*, pozri: belvedér

bellissimo, *t*, prekrásny, naozaj krásny

Bellona, *l*, rímska bohyňa vojny

bellum, *l*, vojna

bellum omnium contra omnes, *l*, vojna všetkých proti všetkým (*Hobbes*)

belogvardejci, *r*, biele vojsko ruské (opak: krasnogvardejci, pozri toto)

belt, *a*, pás; dánsky prieliv

belvedér, *t*, meno talianskych letohrádkov, pekný rozhľad, rozhľadňa; pozri: belle vue

belzebub, *h*, najvyšší diabol, kráľ diablov, zlý, veľmi zlý človek

bemberg, druh umelého hodvábu

ben, *h*, syn; pozri: Benjamin

Ben Akiba, *h*, učený rabín z II. storočia po Kr., povestný svojimi slovami: „Nil novi sub sole, nič nového pod slncom"

bene, *l*, dobre, hostina, hody

benedicamus Domino, *l*, blahorečme Pánovi (na konci sv. Omše)

benedicite, *l*, dobrorečte; stolové požehnanie

benedikcia, *l*, požehnanie, dobrorečenie, svätenie

benedikovať, *l*, žehnať, dobrorečiť

Benedikt, *l*, krstné meno, zmenšene: Beňo, Benko

benediktín, *l*, mních rehole sv. Benedikta

benediktínka, druh likéru

benediktínsky, *l,* od mena sv. Benedikta, na pr. benediktínsky kláštor
bene dixisti, *l,* dobre si povedal
benefaktor, *l,* dobrodej, dobrodinec
benefice (benefis), *f,* predstavenie v prospech niektorého herca, príjem herca z predstavenia; prospech
beneficiant, *l,* herec, čo má benefíciu
beneficiarius, *l,* ten, kto dostáva benefícium, plat, isté príjmy, pôžitky, oročku, dotáciu, almužnu, obročie
benefícia, *l,* príjem herca z predstavenia; prospech; dobrodenie
beneficiát, *l,* obročník, držiteľ, majiteľ duchovného obročia
benefícium, *l,* dôchodky, spojené s istým cirkevným úradom, dobrý skutok, dobrodenie, prospech, úžitok
bene merenti, *l,* zaslúžilému (rád)
bene meritus, *l,* zaslúžilý
bene qui latuit, bene vixit, *l,* kto dobre skrytý zostal, dobre žil (*Ovid.*)
bene tibi (bobis), *l,* na tvoje (vaše) zdravie!
bene valete, *l,* majte sa dobre, žite blažene
benevolencia, *l,* priazeň, láskavosť, náklonnosť, blahovôľa
benevolentný, *l,* láskavý, priaznivý, náklonný, dobré chcejúci
benevolus auditor, *l,* dobrovoľný poslucháč
bengál, svetlo, jasnosť, osvetlenie ohňami pestrých farieb
bengalín, hodvábna látka indická
bengálsky oheň, smiešanina liadku, síry a surmy (pomenovanie podľa Bengálska vo Vých. Indii)
bengle, pozri: bangles
benignita, *l,* dobrotivosť, láskavosť
benigný, *l,* láskavý, dobrotivý, ľahký (o chorobách)
Benjamin, *h,* syn starých rokov, poškrabok, syn radosti; najmladší syn Jakubov (v Starom zákone), všeobecne najmladší syn
benjaminky, *h,* lysinky nad čelom po stranách hlavy
ben marcato, *t,* dôrazne, význačne
ben tenuto, *t,* vydržane
benzín, smiešanina uhľovodíka, čiastka petroleja
benzínový, z benzínu, benzínu sa týkajúci
benzoe, jemná živica z indického stromu
benzol, uhľovodík z dehtu kameňouhoľného, prudký jed
Beogradski, známy juhoslávsky futbalový klub
bequille (bökij), *f,* berla so steblom na hornom konci na opieranie sa
berat, *tu,* listina, ktorou sultán udeľuje niekomu práva alebo výsady; pozri: barat
berceau (bersó), *f,* oblúková besiedka
berceuse (bersőz), *f,* uspávanka
berdo, pijatyka, lumpačka, flám, zábava
berdo si dať, dobre sa napiť, urobiť si veselý deň, bene
berdovať, zabávať sa, veseliť sa
Bereitschaft, *n,* hotovosť, pohotovosť
Berg, *n,* hora
bergamaska, *t,* veselá talianska tanečná pieseň
bergamotka, *t,* druh jemnej talianskej hrušky; rastlina citrónovitá (Citrus medica); jemná francúzska vlnená látka (obyč.: bergamot)
bergénia, druh pereny (pozri toto) záhradnej
berger (beržé), *f,* pastier, strážca statku, valach
bergère (beržér), *f,* pastierka
bergerette (beržeret), *f,* pastierka; pastiersky nápoj z medu a vína
Bergführer, *n,* vodca turistov v horách

Bergmann, *n*, horár, robotník v hore pracujúci
beri-beri, pálené z ryže; nedobrá, zlá choroba vyskytujúca sa v teplom pásme
Bericht, *n*, zvesť podaná o nejakej udalosti (na pr. novinárska)
berkovec, *r*, ruská váha (10 pudov, 163.8 *kg*)
Berkshire (berkšajr), *a*, grófstvo v Anglicku; s malým „b" druh ošípaných
berlína, *f*, ľahký, krytý koč cestovný so zasklenými dvermi, aký sa upotreboval v XVII. storočí v Berlíne
Berlingseke Tidende, hlavný dánsky denník
Berlitzove školy, ústavy amerického pôvodu na vyučovanie cudzích rečí (podľa systému učiteľa Berlitza)
berlok (z *f* berloque), ozdoba, prívesok na hodinky; pozri: breloque
bernardín, mních rehole sv. Augustína na Veľkom Bernarde; druh veľkých psov, teraz už vyhynulý
Bernstein, *n*, jantár, skamenelá živica
bersaglieri (bersaliéri), *t*, v talianskom vojsku poľovníci, peší vojaci, ostrostrelci
Berson, továrenská značka gumových podpätkov
Berta hrubá, takto nazývali najväčšie nemecké kanóny vo svetovej vojne o priemere 42 cm (podľa ženy majiteľa továrne)
Bertillonov systém, meranie človeka pre stotožňovanie zločincov
bertilonáž, pozri: Bertillonov systém
Beruf, *n*, povolanie
beryl, zelený smaragd, polodrahokam (kremičitan)
besa, *alb*, sľub vernosti (vezmi ma na besu = vezmi ma do ochrany)
beseda, *če*, český ľudový a národný tanec; spolok
besemerovanie, postup, systém vynajdený Švédom Bessemerom, ktorým sa železo čistí a zbavuje uhlia privádzaním horúceho vzduchu
besenšam, *n* (z Besenschaum), sráž-ka za tovar, ktorý zostane na obaloch
Beschäftigung, *n*, zamestnanie
bésigue (bezíg), *f*, istá hra v karty
best, *a*, najlepší
Bestandteil, *n*, čiastka (niečoho), diel
Besteck, *n*, príbor; lekárske náčinie
Bestellung, *n*, objednávka
bestia, *l*, pozri: beštia
bestiarius, *l*, hlavica stĺpa zdobená figúrami zvierat
bestiárium, *l*, zverínec, zoologická záhrada
bestia triumphans, *l*, zver jasajúci, plesajúci, víťazstvo sláviaci
best of five sets (— fajv —), *a*, väčšina z piatich setov (v tenise)
bešóres, *h*, úžitok, osoh, prospech, výhra
bešovet, *h*, poriadny, slušný
beštelovať, *n*, objednávať, objednať
beštia, *l*, zver, divý zver, hovädo, zhovädilý človek, surovec, divoch
beštialita, *l*, zhovädilosť, zverskosť, neľudskosť, divosť, surovosť, ukrutnosť
beštializmus, *l*, sklon k pohlavnej zvrátenosti
beštiálnosť, pozri: beštialita
beštiálny, *l*, zhovädilý, zverský, surový, divý, neľudský, ukrutný
bet, *a*, stávka
beta, druhá litera v gréckej abecede; druhá najväčšia hviezda v súhvezdí
beťár, *m*, zbojník, naničhodník, lapaj, huncút, lupič (koní a iného statku)
beťársky, *m*, zbojnícky, huncútsky, lupičský

bête (bét), *f*, vo hre utrácajúci, utrativší
Beteigeuze, veľká hviezda súhvezdia Oriona
betel, východoindická rastlina, ktorej korienky domorodci žviakajú
bêtise (bétyz), *f*, hlúposť, somárstvo, hlupáctvo
betiza (z *f* bêtise); pozri: bêtise
betla, *n*, istá hra pri preferansi alebo mariáši
Bethlem, mesto v Palestíne, Betlehem
betlehem, z dreva a papieru spravený kostolík, v ňom jasle s Ježiškom
betlehemci, chlapci, čo chodievajú na Vianoce s betlehemom
Betlehemci, obyvatelia Betlehema
betón, *f*, smiešanina vápna alebo cementu s kremeňom, so štrkom, hodiaca sa najmä pre vodné stavania, lebo vo vode stvrdne; dnes sa už upotrebuje i pri iných stavbách a často sa preplieta železom: železobetón
betónia, *k*, rastlina s veľkými kvetmi tmavočervenými
betonovať, *f*, betónom dláždiť
Betrieb, *n*, pohon, manipulácia, chod, beh
better, *a*, lepší; označenie drahých kovov v Anglicku
bezapelacionný, *l*, neodvolateľný
Bezirk, *n*, okres, obvod
bezkonfesijný, *l*, bez vyznania náboženského, beznáboženský
bezoár, *ar*, *pe*, prostriedok na potenie; protijed
bezprizorný, *r*, bez dozoru, zanedbaný (o deťoch bez rodičov a domova v SSSR)
béž (z *f* beige), tkanina z nefarebnej jemnej vlny na dámske šaty
beženec, *r*, ruský vysťahovalec, zbeh, utečenec
BG, značka bulharských automobilov
bi-, *l*, predpona významu dva razy
Bi, chemická značka (bismuthum)
biagel, *n*, pečivo pre deti, podobné praclíkom
bianco (bianko), *t*, biely, čistý, prázdny, nepopísaný, nevyplnený (o liste, zmenke)
bianco úver, *t*, úver, kde dlžník neposkytuje veriteľovi nijakú záruku
biandria, *lg*, dvojmužstvo, manželstvo s dvoma mužmi
biarchia, *lg*, dvojvládie
bibália, *l*, pijatyka, zábava pri nápojoch
bibamus, *l*, pime!
bibelot (bibló), *f*, detská hračka, malé umelé veci, drobnôstka umelecká, ozdobná, starožitná
bibere more graeco, *l*, pitie po spôsobe gréckom, pitie na zdravie niekoho toľko pohárov, koľko písmen jeho meno obsahuje ap.
bibi, *f*, dámsky klobúk s úzkou strieškou
Biblia, *g*, Písmo (sväté), knihy Starého a Nového zákona
biblický, *g*, Písma svätého sa týkajúci (Starého i Nového zákona)
bibličtina, čeština, ktorou je písaná Kralická biblia
bibliofil, *g*, priateľ, milovník kníh
bibliofilské vydanie, *g*, krásne upravená kniha
bibliognóza, *g*, poznanie, znalosť kníh
bibliograf, *g*, znalec kníh
bibliografia, *g*, súpis, popis, soznam kníh, knižníctvo, knihopis
bibliolit, *g*, skamenelý starý rukopis
bibliologia, *g*, náuka o knihách
biblioman, *g*, knihomoľ
bibliomania, *g*, vášnivé sháňanie kníh, záľuba v sbieraní kníh, záľuba v knihách
bibliotéka, *g*, knižnica
bibliotekár, *g*, (knihovník), knižník
bibliotheca pauperum, *l*, knižnica pre chudobných žiakov

bibliothecarius, *g*, pozri: bibliotekár
biblista, *g*, milovník a znalec biblie, človek zaoberajúci sa štúdiom a vysvetľovaním biblie
biblos, *g*, blanka na písanie
bicamerizmus, *l*, sústava dvojkomorná vo vláde štátnej; pozri: bikamerizmus
bicefalus, *lg*, stvora s dvoma hlavami
biceps, *l*, dvojhlavý; v lekárstve dvojhlavý sval na ruke
bicolor, *l*, dvojfarebný, dvojfarebnosť
biconcavus, *l*, s dvoch strán dutý, vyhĺbený, konkávny
bicykel, *a*, velociped o dvoch kolesách
bicykle (bajsikl), *a*, bicykel (pozri toto)
bicyklepolo, *a*, hra s futbalom na bicykli
bicyklista, *a*, ten, čo sa bicykluje
bicyklovať sa, *a*, voziť sa na bicykli
bidet (bidé), *f*, umyvadlo, vaňa na kúpanie (sedacia)
bidon, *f*, plechová nádoba na benzín s bezpečnou závierkou
biedermayer, *n*, malomeštiansky sloh, ktorý vznikol po empire (ámpír) v tridsiatich rokoch XIX. storočia; roky malomeštianstva; krýdlatý priliehavý kabát
bien, *f*, dobre
bienálka, *l*, dvojročný prídavok k platu
biénium, *l*, dvojročie, čas dvoch rokov
biénny, *l*, dvojročný
bienvenu (bienvönü), *f*, vítaný
Bier, *n*, pivo
Bierbauerei, *n*, pivovar
biere (biér), *f*, pivo
Bierhund, *n*, kvargľa, syrček k pivu
bifidus, *l*, rozštiepený, rozkolný, rozčesnutý
bifilárny, *l*, dvojvláknový
biflant, *n*, ten, čo sa trápi učením nazpamäť
biflovať (z *n* büffeln), učením nazpamäť sa trápiť, učiť sa doslova
bifólium, *l*, dvojlist
biformita, *l*, dvojtvarosť
biformný, *l*, dvojtvarý
bifstek, *a*, hovädzie dusené mäso; pozri: beefsteak
bifurkácia, *l*, vidlovité rozštiepenie, rozdvojenie, rozštiepenie, rozvidlenie, rozčesnutie
bifurkovať, *l*, rozčesnúť, rozdvojiť, rozdeliť, rozštiepiť
biga, *l*, dvojzáprah, koč s dvoma záprahmi
bigamia, *lg*, dvojženstvo, dvojmanželstvo
bigarré (bigaré), *f*, strakatý, strakatosť
bigeminus, *l*, podvojný, dvojitý
biglajz, *n*, hladidlo
biglovať, *n*, hladiť
bigotéria, *f*, pobožnostkárstvo, náboženská prepätosť; farizejstvo, svätuškárstvo
bigotfon, papierový hudobný nástroj podoby obyčajných dychových nástrojov (podľa vynálezcu Bigota)
bigotizmus, pozri: bigotéria
bigotný, *f*, slepo veriaci, fanatický, pobožnostkársky, človek pobožnostkár
bigre (bigr), *f*, hrmenboh!, tristo striel sa ti do kešene!
biche (biš), *f*, jelenica (samica jeleňa); uličné dievča
bicherie (bišrí), *f*, vykričaný dom
bichromatická stupnica, *lg*, stupnica po štvortónoch postupujúca a sostupujúca
bijou (bižú), *f*, klenot, skvost (drobný), menšia čača (hračka)
bijouterie (bižutörí), *f*, výroba šperkov; ozdobný tovar, obchod so šperkami a skvostmi, klenotníctvo
bikamerizmus, *l*, dvojkomorná sústava v štátnej správe

bikarbonát, *l,* dvojuhličitan
bikonkávny, *l,* s dvoch strán dutý, dvojdutý, vyhĺbený; pozri: biconcavus
bikonvexný, *l,* s dvoch strán vypuklý, dvojvypuklý
bikvadrát, *l,* pozri: biquadrát
bilabiálny, *l,* dvojperý
biľag, *m,* pečať, vypálené znamenie
biľagovaný, *m,* opečatený, vypáleným znamením označený (kedysi zločincov takto značili), človek porušenej reputácie, povesti
biľagovať *m,* biľagom znamenať
bilancia, *f,* rovnováha, záverečný účet, rozpočet, účtovná rozvaha
bilaterálny, *l,* dvojstranný, obojstranný, vzájomný
Bilbao, *š,* mesto v Španielsku; podľa neho nazvaný najlepší futb. klub v Španielsku
bilboquet (bilboké), *f,* chytanie gule priviazanej povrázkom do nejakého kališteka, košíčka (hra)
Bild, *n,* obraz
Bildhauer, *n,* sochár
Bileam, *h,* prorok, preklínač starozákonný
bilet, *f,* lístok, karotka, vstupný lístok
biletár, *f,* predávač a prijímač lístkov v divadle
biliard, *f,* stôl, na ktorom sa hrá s guľami pomocou tága (palice s kapsľou na konci, natieranou kriedou), guleční k
biliarda, *l,* tisíc bilionov
bilín, *l,* hlavná čiastka žlče (bilis, blen)
bilinguita i **bilinguitnosť,** *l,* dvojjazyčnosť, dvojrečovosť
bilinguový i **bilingvový,** *l,* dvojjazyčný, dvojrečový
bilingvický, bilinguický, *l,* dvojjazyčný
bilingvita, *l,* dvojrečovosť, dvojjazyčnosť
bilingválny, *l,* dvojrečový, dvojjazykový, dvojjazyčný
bilion, *l,* milion milionov
bill, *a,* lístok, účet; v anglickom parlamente návrh zákona, zákon
billard (bijár), *f,* gulečník, biliard (pozri toto)
billet d'amour (bijé damúr), *f,* ľúbostný list
billet de banque (bijé d'bank), *f,* bankovka
billet de change (šánž), *f,* zmenka
billet doux (bijé dú), *f,* pozri: billet d'amour
billis, *l,* žlč
bill of exchange (bil of exčenž), *a,* zmenka
billon (bijón), *f,* malé peniaze, ktoré majú viacej medi ako striebra (štáty ich zakazujú); takto sa nazývajú ošuchané a deravé mince, ktoré reprezentujú menšiu cenu
Billroth, viedenský lekár, ktorý vynašiel nepremokavý batist (má veľké prednosti v lekárstve pred kaučukom)
bilózny, *l,* žlčový
bim, *tu,* tisíc
bimbaša, *tu,* (správne: bimbaši), náčelník 1000 chlapov tureckého vojska, plukovník
bimbelot (benbló), *f,* ozdobný predmet (kup.)
bimester, *l,* čas dvoch mesiacov
bimetalista, *l,* prívrženec bimetalizmu (pozri toto)
bimetalizmus, *l,* dvojaká mena, valuta strieborná a zlatá
Bimsstein, *n,* pemza, dierkovatý, ľahký kameň na čistenie (na pr. dreva)
binácia, *l,* slúženie, odbavovanie dvoch sv. Omší jedným kňazom v ten istý deň
binárny, *l,* skladajúci sa z dvoch jednotiek
binbaša, binbaši, pozri: bimbaša
Bindung, *n,* viazanie (na pr. na lyžiach)

binokel, *f,* ďalekohľad na obe oči (divadelný i poľný), sklá na oči (okuliare) s rukoväťou, obyčajne na šnúre
binokulárny, *l,* pre obe oči
binom, *g,* dvojčlen
binomický, *g,* dvojčlenný
binovať, *l,* dve sv. Omše slúžiť v jeden deň
bio, *g,* skrátenina slova biograf; pozri: biograf; v složeninách týkajúci sa života
biodynamika, *g,* náuka o silách životných
bioferín, *gl,* železitý prípravok pre málokrvných
biogénny, *g,* životoplodný, životadarný
biograf, *g,* životopisec; divadlo s pohyblivými svetelnými (dnes i zvukom sprevádzanými) obrazmi
biografia, *g,* životopis
biochemia, *g,* lučba pochodov (procesov) životných
biokleín, výťah z obilných klíkov pre chorľavých a slabých
biolog, *g,* životospytec
biologia, *g,* náuka o živých telách, o živote bytostí ústrojných, životospyt, životoveda
biologický, *g,* životospytný, životovedný, životoslovný
biolotik, *g,* ten, čo sa podrobuje životospytcovi
biomagnetizmus, *g,* zvierací magnetizmus
biomantia, *g,* lekárske súdne zistenie, či sa dieťa narodilo živé
biometria, *g,* vypočítavanie úmrtnosti
bionomia, *g,* náuka o životných zákonoch
bioplazma, *g,* živá hmota organizovaná
biorizácia, *l,* rýchle ohrievanie a zasa ochladzovanie na pr. mlieka, aby sa usmrtily zárodky choroboplodné
bios, *g,* život
bioskop, *g,* pozri: biograf
biostatika, *g,* náuka o priemernom ľudskom veku
biotechnika, *g,* životná umelosť, vycvičenosť, zručnosť, zbehlosť, spôsobnosť
biotika, *g,* náuka o živote
bipartícia, *l,* rozdelenie na dva diely, rozdvojenie
bipedický, *l,* dvojnohý
biremis, *l,* dvojveslica
biribi, druh lutrie
biplán, *l,* dvojplochý aeroplán, dvojplošník, lietadlo, letún
bipolárny, *g,* dvojpólový
bira, birka, *m,* ovca s hustou, krátkou vlnou
biréria, *t,* pivnica
biquadrát, *l,* dvojštvorec, štvrtá mocnina
biret, *l,* kvadrát, prikrývka hlavy, ktorú upotrebujú katolícki kňazi pri obradoch; pozri: baret
birkut, čierny orol
birmovanec, *l* (z firmare), ten, čo má prijať alebo práve prijal sviatosť birmovania
birmovať, *l,* udeľovať sviatosť birmovnú
birmovka, *l,* výkon birmovnej sviatosti
bíró, *m,* richtár, starosta; sudca
birra, *t,* pivo
birthday (bérsdej), *a,* narodeniny, deň narodenín
bis, *l,* dva razy; v divadle: opakovať!
bisam, pižmovka, kabar; pozri: mošus; kožušina pižmová
biscuit (biskví), *f,* jemný suchár, (dva razy pečený), (piškóty); neglazúrovaný, nenatretý porcelán
bis dat, qui cito dat, *l,* dva razy dá, kto chytro dá (skorá pomoc má cenu dvojnásobnej pomoci)
bise (bíz), *f,* severný vietor, severák, mráz
bisextilný, *l,* utekajúci (deň), vybuchujúci; priestupný (rok)

bisexualita, *l,* obojpohlavnosť
bisexuálny, *l,* obojpohlavný
bisig, *n,* štipľavý, hryzavý, pálčivý
biskup, *l,* cirkevný hodnostár [z episcopus, e. consecratus (suffrageneus) — b. posvätený (výpomocný]
biskupstvo, *l,* dôstojnosť biskupská, úrad biskupský, okres (diecéza) biskupov
biskvit, *f,* jemný suchár, piškóty; pozri: biscuit
bismut, pozri: vizmut
bisogno (bizoňo), *t,* potreba; podporná adresa (na zmenke)
bisón, *f,* zubor, tur americký
bis repetita placent, *l,* opakované veci sa páčia (*Hor.*)
bistouri (bisturí), *f,* operačný nožík
bister, hnedá farba
bisurman, mohamedán
bisylabický, *l,* dvojslabičný
biteizmus, *g, l,* dvojbožstvo
bitter, *n,* horký; pomenovanie žalúdočných likérov
Bittersalz, *n,* horká soľ, prostriedok na prehnanie
bitúmen, *l,* zemská živica, smola (upotrebuje sa pri maľovaní); pozri: asfalt
bituminózny, *l,* živicový, smolný
bivalentný, *l,* dvojhodnotný
bivuak, *f,* nocľah, tábor vojska pod šírym nebom
bivuakovať, *f,* táboriť, nocovať pod šírym nebom
bizantinizmus, pozri: byzantinizmus
bizarnosť, *š, f,* podivínstvo, čudáctvo, zvláštnosť, výstrednosť
bizarný, *š, f,* podivný, divný, čudný, zvláštny, výstredný
bježency, *r,* utečenci
black (blek), *a,* čierny, tmavý; černoch, murín
black and white (blek end vajt), *a,* čierna a biela, jedna z najlepších anglických whisky
black bottom, *a,* čierne blato (doslovne), moderný tanec
blade (bléd), *a,* nožík (na pr. do holiaceho strojčeka)
blague (blag), *f,* chvastanie sa, vystatovanie sa
blagueur (blagőr), *f,* chvastoš
blajcha (z *n* Bleiche), bielidlo
blamáž, *f,* hanba, zosmiešnenie, poškvrnenie povesti, zneuctenie, ostuda
blâme (blám), *f,* pokarhanie, výčitky
blamovať, *f,* zošmiešňovať, zahanbovať, zneucťovať, robiť niekomu hanbu
blamovať sa, *f,* robiť sa smiešnym, hanbu si robiť, zneucťovať sa, poškvrňovať si povesť
blanc (blank), *f,* biely, čistý, skvelý, holý
blanc akcept, zmenka bez vyplnenej čiastky
blancmanger (blanmanžé), *f,* biele jedlo (z cukru, mandlí, pomarančovej šťavy ap.)
blanco, *t,* pozri: bianco
blanc plná moc, neobmedzená plná moc
blanc úver, nekrytý úver
blanche (bláns), *f,* biela; vo hre v karty jediná karta z farby
blank, *f,* čistý, holý, bez peňazí
blank verses (blenk v.), *a,* päťstopé verše jambické bez rýmov
blanketa, *f,* biely, čistý papier; tlačivo na vypĺňanie pre rozličné ciele, vzorok
blanko, pozri: blanco
blankyt, belasá farba čistého neba
blankytný, belasý
blanquisti (blankisti), *f,* členovia francúzskej socialistickej strany Blanquiho
blanžet, pozri: planžet
blasfémia, *g,* rúhanie sa Bohu, zločin, ktorého sa dopúšťa ten, kto o Bohu a náboženstve potupne hovorí
blason, *f,* erb, címer, znak
blasoneur (blazonőr), *f,* vykladač erbov

blasonovať, *f*, zobraziť erb
Blasrohr, *n*, fúkačka, dýchavka
blastem, *g*, zárodok
blat, *n*, list, karta (v kartovej hre); jednostranný človek, čudák; človek bez peňazí
Blatt, *n*, karta, list
Blaudruck, *n*, belasá tlač
Blaufuchs, *n*, belasá líška
blaušťrumpf, *n* (belasá pančucha), mudrlantka, mudrácka žena
blazeovanosť, *f*, otupelosť, vyžitosť, tuposť, presýtenosť
blazeovaný, *f*, otupelý, vyžitý, tupý, presýtený, ľahostajný
blažeácia, slávnosť na sv. Blažeja
blefaritis, *g*, zápal mihalnice
Blei, *n*, olovo
Bleiweiss, *n*, bieloba, olovko, ceruza
blena (blenna), *g*, hlen
blenda, *n*, zátmica (fot.); ozdobný lem obrátený nahor
blendovať, *n*, oslňovať
blennorrhoë, *g*, slizotok
bléríot, *f*, aeroplán, lietadlo Blériotovho systému (sústavy)
blesírovaný, *f*, ranený; pozri: plesírovaný
blesúra, *f*, rana, poranenie; urážka; pozri: plesúra
Blick, *n*, pohľad
blicovať, *n*, zutekať, utiecť, ufujazdiť (pred úlohou, platením)
blind, *n*, slepý; taký spôsob hry, keď hráč nepozrúc si karty hrá (riskuje)
blindáž, *f*, ochranná strecha v zákopoch proti šrapnelom
Blinddarm, *n*, slepé črevo
Blindgänger, *b*, nevybuchnuvší granát
Blindrahmen, *n*, záruba
Blindscheibe, *n*, voľný kotúč, semafór
bliny, *r*, druh liateho cesta, smaženého na masle a kaviárom poliateho
Blitz, *n*, blesk
Blitzdiagnose, *n*, veľmi skoré rozoznanie choroby
Blitzpartie, *n*, blesková hra v šachy
blizard (z *a* blizzard, blized), v severoamerických štátoch snehová búrka s prudkým víchrom a za silnej zimy
bloc, pozri: blok
blocage (blokáž), *f*, kamenie na zasypávanie štrbín, medzier
Blockhaus, *n*, z drevených hrád pospájaný dom; obranná podzemná stavba v čas vojny; zákop
blok, *f*, skupina niečoho, na pr. lístkov strižkových, slepených, skupina, súbor, hradlo; en bloc (an blok), vcelku; pozri: en bloc
blokáda, *f*, zatvorenie (na pr. prístavu); obkľúčenie (mesta); uzavretie prístavu, ústia riek alebo celých pobreží cudzieho štátu vojenným loďstvom
blokovať, *f*, uzavrieť, uzatvoriť
blomba, pozri: plomba
blond, *f*, plavý, rusý, svetlý, svetlovlasý
blonda, *f*, hodvábna čiapka
blondín, *f*, plavovlasý
blondína, blondínka, *f*, plavovláska
bloomers (blúmers), *a*, široké nohavice na cvičenie
blue (blú), *a*, druh tanca
blue book (blú búk), *a*, anglická belasá kniha, úradná sbierka parlamentárnych, štátnych a kolonijných listín a spisov ríše Britskej v belasých doskách už z r. 1861
bluestocking (blustoking), *a*, (belasá pančucha), učená žena, mudrlantka
blow (blou), *a*, úder v boxe
bluette (blüet), *f*, žartovná maličká hra dramatická i malé hudobné dielko
bluff (blaf), *a*, zaslepovanie, zastieranie, klamanie, šialenie, šudenie, blöf
Blume, *n*, kvietok, kvetina
blumy, *a*, veľké, okrúhle slivky
Blut, *n*, krv
Blüte, *n*, kvet
Blütezeit, *n*, rozkvet

Blüthner, znamenitý klavír, nazvaný podľa lipského výrobcu
blúza, *f*, ľahký, voľný kabát plátený alebo bavlnený, ženský i mužský, halienka
b. m. (— beatae memoriae, pozri toto); — bene misceatur, *l*, dobre smiešaj (na receptoch); — brevi manu, *l*, nakrátko, krátkym činom, bez odkladu, meškania
boa, *l*, veľký juhoamerický had, nejedovatý, hroznýš; hadovitý kožušinový golier, čo nosievajú dámy okolo krku, mačka
boa constrictor, *l*, hroznýš kráľovský
board (bórd), *a*, stôl, tabuľa
boarding house (bórding hauz), *a*, verejná kuchyňa, stravovňa, hostinec, pension
board of trade (bórd of tréd), *a*, ministerstvo obchodu
boarding school (skúl), *a*, penzionát, vychovateľňa
bob, *a*, šiling (skrát. bobsleigh)
bobina, *f*, cievka, vretenec; cigaretový papierik
bobinet, *f*, čipkový týl (látka)
bobsleigh (bobslé), *a*, väčšieho druhu hôrne sane, ródle; sankovanie
bocca, pozri: boka
boccale (bokale) *t*, čaša, džbán
boccia (boča), *t*, hra s guľami
Bock, *n*, cap, kozol, samec; pivo; bok, kozlík na koči
Bocksattel, *n*, druh vysokého sedla
Bocksbeutel, *n*, puzdro, futrál, vak na knihy, baňa na víno; znamenité staré víno (kamenáč)
bodega, *š*, vináreň, krčma, vínny sklep, výčap; pozri: boutique, putyka
bodenkreditka, *nl*, pozemková úverná knižka
Bodenreform, *n*, pozemková reforma
body-check (-ček), *a*, spôsob obrany v ľadnom hockeyi nadstavením tela, najmä boku
boer (búr), *ho*, sedliak, gazda, holandský prisťahovalec do južnej Afriky
boeuf (böf), *f*, vôl, hovädo, lichva; parené, dusené hovädzie mäso
bohatier (z *r* bogatýr), hrdina
boeuf à la mode (böf ala mód), *f*, parené alebo smažené hovädzie mäso
Bohdan, -a, Teodor, Teodora
bohém (z *f* bohème, bohémien), cigán; človek nadaný, umelec alebo spisovateľ bezstarostne a ľahkomyseľne žijúci, dobrodruh; svet týchto ľudí
Bohemia, *l*, Čechy, Česko
bohemian (bohímien), *a*, český
Bohemien, *f*, Cigán
bohemika, *l*, veci, knihy české
bohemista, *l*, jazykospytec, zapodievajúci sa českým jazykom a českou literatúrou
bohemizmus, *l*, český tvar v cudzej reči, český spôsob hovorenia, český vplyv v niečom
Boche (boš), *f*, prezvanie Nemca vo Francúzsku (Bošovia, Nemci)
bócher, *h*, židovský bohoslovec, učiaci sa židovské vierovyznanie
boiler, *a*, kotol, hrniec v kachliach zamurovaný
bois (boa), *f*, les; drevo
Bois de Boulogne (Boa dö Bulóň), *f*, povestný park pri Paríži
boj, *ho*, vlnená látka podobná flanelu
bója, *a*, plavák, drevený sud, poplavok upevnený na dne morskom a plávajúci na hladine, je výstražný, kotvový (na zakotvenie lode) alebo záchranný, poplavok, označujúci nebezpečné miesto pre plavbu
bojar i **bojarin**, *r*, veľmož v starom Rusku alebo Rumunsku, zeman
bojarin, *r*, pozri: bojar; hrdina, bohatier, člen panovníkovej družiny, veľkostatkár, bojovník i vyšší úradník

bojkot (z *a* boykott), nátlak, utlačovanie, nevšímanie si tovaru, odmietanie, prenasledovanie, vylúčenie (podľa nenávideného správcu Irska Jamesa Boykotta)
bojkotovať, *a*, ohrožovať niekoho, úmyselne sa nestýkať a nekupčiť s niekým
bojtár, honelník
boka, *t*, ústa, ústie; menší záliv so širokým vchodom, zátoka
bolenie (bolén), *f*, boléno, povraz, ktorý drží plachtu na lodi napätú
bolero, *š*, dámsky kabátik bez krýdel, kazajka; španielsky veselý ľudový tanec; okrúhly dámsky klobúk
boleta, *t*, potvrdzujúci list, potvrdenie; strižok, paleta, poukázka, známka, nálepka, ochranná tovarová známka
boletus, *l*, hríb
bolíd, *a*, ohnivá guľa meňavej farby pri padaní meteora
bolivar, venezuelská minca hodnoty franku
boliviano, *t*, bolivijská minca
boľnica, *b*, *r*, nemocnica, špitál
bolo, *t*, štátny kolok
Bologna (boloňa), *t*, jeden z najsilnejších talianskych futb. klubov (podľa toho istého mena)
bolometer, *g*, teplomer, ktorým sa merajú teploty ožiarovacie alebo osvetľovacie
boľševický, *r*, hlásajúci násilie a prevrat, anarchistický, komunistický
boľševik, *r*, hlásateľ násilia a prevratu predtým platných poriadkov v Rusku, maximalista (od slova boľše, opak je menševik)
boľševizmus, *r*, učenie boľševikov
bolus, *l*, farebná, žltá, hnedá alebo červená hlinka, mastná
bomba, *t*, *f*, *g*, sklenená baňka, puma, dutá, kovová, prachom nabitá a zapaľovacím knôtom opatrená guľa
bombarda, *f*, veľký prak, delo, kanón
bombardement (bombardmán), *f*, streľba z ťažkých diel na mesto alebo pevnosť, obstreľovanie, hádzanie, vrhanie púm a granátov
bombardiére, *t*, vrhač, metač púm a granátov alebo mín
bombardon, *f*, plechový nástroj hudobný, basový
bombardovať, *f*, z diel do mesta strieľať
bombasín, druh meréna z hodvábu a česanej priadze
bombast, *g*, *a*, nadutosť reči alebo slohu, zastierajúca prázdny obsah
bombastický, *g*, *a*, nadutý, nafúkaný, vzletný
bombáž, *f*, vydutie, vypuklina
bon, *f*, poukázka na istú sumu peňazí; dobrý, dobre; dlžný úpis, vyplatená pokladičná poukázka
bona, *l*, majetok, statky
bona (z *f* bonne, bon), opatrovkyňa, vychovávateľka, pestúnka
bona fama, *l*, dobrá povesť, dobré meno
bona fide, *l*, v dobrom úmysle, v dobrej nádeji, viere, s dôverou, poctivo, statočne, na dobré svedomie, úprimne, bez klamu
bona fides, *l*, (dobrá viera), statočná domnienka
bona gratia, *l*, s veľkou vďakou, dobrovoľne
bona mente, *l*, v dobrom smysle
Bonaparte, Buonaparte, korzická rodina, z ktorej pochádzal Napoleon
bonapartizmus, politický smer vo Francúzsku, usilujúci sa vydobyť vládu rodu Napoleonovmu; prívrženci tohoto smeru: bonapartisti
bona vedia, *l*, s dovolením
bona vi rapta, *l*, ulúpené majetky
bona voluntas, *l*, dobrá vôľa
bon à vue (bon a vü), *f*, zpätný bon

bonbón, *f*, cukrík, cukrovie (z detského opakovania slova bon)
bonboniéra, *f*, škatuľa na cukrovie
bonc, *j*, budhistický kňaz; píš: bonz
bond, *a*, záväzok, rukojemstvo, úpis, nie na meno znejúci záväzok
bon enfant (bonanfán), *f*, dobré dieťa, dobrosrdečný človek
bon genre (bonžánr), *f*, uhladené, dobré spravovanie sa, držanie sa
bongré malgré, *f*, chcejúc nechcejúc, voľky nevoľky
bonheur (bonőr), *f*, šťastie, blaho
bonhomme (bonóm), *f*, dobrák, dobrý človek
bonhommie (bonomí), *f*, ľudomilnosť, dobráctvo, dobromyseľnosť, hlupáctvo, dobrota, prostota
bonifanti (z *l* boni infantes, dobrí chlapci), žiaci, čo spievajú v kostole cirkevné pesničky
bonifikácia, *l*, odmena, odškodnenie, náhrada, sľava
bonifikovať, *l*, odmeniť, odškodniť, nahradiť, sľaviť, spustiť, pripísať k dobru
bonis avibus, *l*, s dobrými vtákmi, za dobrých znamení
bonita, *l*, dobrota, dobrý stav, dobrá situácia, položenie, dobrá akosť, vnútorná cena
bonitácia, *l*, odhadnutie ceny
bonitovať, *l*, urobiť odhadnutie ceny niečoho
bon jour (bon žúr), *f*, dobrý deň! dobré ráno!
bon marché (bon maršé), *f*, lacný, tuný
Bon Marché, *f*, veľký kupecký dom v Paríži
bon mot (bon mó), *f*, dobré slovo, vtipné slovo, vtipná myšlienka, vtip
bonna, pozri: bona
bonnes femmes (bon fám), *f*, vzdušné, riedke záclony, zastierajúce celý oblok
bonnet (bone), *f*, čapica
Bonnet Rouge (bone rúž), *f*, komický parížsky denník
bonneterie (bonötrí), *f*, pletený tovar; pletiarsky priemysel
bonorum director, *l*, správca statku
bono sensu, *l*, v dobrom smysle
bon sens (bon sán i sans), *f*, triezvy, zdravý rozum
bon soir (-soár), *f*, dobrý večer!
bontón, *f*, dobrý, jemný, spoločenský mrav, dvorné spôsoby, spôsobné spravovanie sa, dobrá výchova
bonum, *l*, dobro, prospech, osoh, výhoda, sľava
bonum publicum, *l*, obecné, vospolné dobro, obecný majetok
bonum vinum, *l*, dobré víno
bonum vinum laetificat cor hominis, *l*, dobré víno rozveselí ľudské srdce
bonus, *l*, osobitná prémia; osobitná účasť na zisku, superdividenda
Bonus Eventus, *l*, dobrý výsledok; boh zdaru, úspechu
bonus vinum, *l*, hovorí sa na zlé víno (podľa zlej latinčiny; spr. má byť: bonum vinum, pozri toto)
bonus vir semper tiro, *l*, dobrý človek je vždy začiatočník, pôvodca
bonvivant (bonviván), *f*, svetár, rozkošník, pôžitkár, hýrivec
bon voyage (bon voajáž), *f*, šťastlivú cestu!
bonzovia, *j*, budhistickí kňazi v Číne a v Japonsku
book (buk), *a*, kniha
bookmaker (búkmekr), *a*, knihár, ten, čo zapisuje stávky na závodné kone pri konských pretekoch, i bankár, čo na takýchto pretekoch prijíma stávky
boom (bum), *a*, obchodný vzostup, zdvíhnutie; krikľavá reklama
Bootes, *g*, voliar, kočiš, súhvezdie na severe, pozri: Arkturus
bootlegger (bútlédžr), *a*, pašerák liehovín

bootsman (búcmen), *a*, dozerajúci na robotníkov v baniach, banícky predák
bór, uhlíku podobný prvok nekovový
bóra, *t*, severovýchodný vietor na Jadrane, víchrica na Jadranskom mori (z *g Βορέας*, boréas
bórax, tetraboritan sódny
bord, *f*, *n*, kraj lode, breh
bordeau (bordó), *f*, tmavočervená farba; druh ťažkého juhofrancúzskeho vína
bordel, *t*, verejný nemravný dom, dom neviestok
bordereau (bordöró), *f*, výpis z účtu, účtovnícka kniha, soznam cenných papierov
bordó (z *f* bordeau), farba tmavočervená ako bordeauxské víno, bordeauxské víno
bordúra, *f*, lemovanie, obruba, lem, okraj
boreas, pozri: bóra
borg, *n*, úver
borgis (správne vyslovené borží, my vyslovujeme: borgis), druh tlačiarskeho písma strednej veľkosti
borgovať, *n*, brať na úver, požičiavať si
bornírovaný, *f*, obmedzený, hlúpy, sprostý
Borsalino, *t*, talianska továreň na klobúky; podľa tejto i klobúky tejto továrne, borzalíno
Börse, *n*, burza; peňaženka
borsuk, *tu*, jazvec
boršč, *r*, *p*, hustá zeleninová polievka, ľudové jedlo poľské a ruské
bort, *n*, *f*, bok lode
borta (z *f* bord), obruba, okraj, kraj, ozdobný pásik, lemovanie (porta)
Borussia, *l*, po latinsky Prusko; názov niekoľkých športových klubov
bos, *l*, lichva, hovädzí statok
bosáž, *f*, výklenok na ozdobu, múrik z kvádrov
Bosco, známy taliansky kaukliar
Bösendorfer, viedenská továreň na veľmi dobré klavíry
bosket, *f*, *t*, kriaky, kriačina, húšťava, hájik (nmä umelý)
bosovať, *f*, modelovať, rezbárstvo tvoriť, zobrazovať
bosquet (boské), *f*, ostrovček, besiedka, ľubochňa
boss, *a*, majster, šéf, predák, najmä v Amerike, meno hlavného korteša
bosse (bos), *f*, hrb, opuchel'; hrbolatá okrasa
bostandži, *tu*, strážca seraila a sultánových záhrad, záhradník; ich náčelník sa nazýva bostandžibaša
boston, *a*, hra spoločenská v karty podobná whistu; druh tanca
bosvelia, *l*, kadidlovník (rastlina)
botanický, *g*, rastlinopisný, rastlinný
botanik, *g*, učenec, človek, ktorý sa venoval štúdiu a poznávaniu rastlín
botanika, *g*, veda, ktorej predmetom sú rastliny, rastlinopis
botanizovať, *g*, sbierať rastliny na vedecké ciele
botega, pozri: bodega
botigliéra, -ia, *t*, vináreň
bottega, *t*, to, čo š bodega
bottelier, *ho*, správca komory na lodi
bottigliéra, *t*, vináreň
botulizmus, *l*, otrava klobásovým jedom
boucle (bukl), *a*, kader, kučera, brčka, krúžok
boudoir (budoár), *f* salón malých rozmerov, určený pre dámy, izbietka
bouffe (buf), *f*, komický, smiešny
Bouffes Parisienes (buf parizién), *f*, parížske operetné divadlo, v ktorom Offenbach predstavil svoje diela
bouffon (bufon), *f*, komik, figliar, špásovný človek, pajac

bouffonerie (bufonörí), *f*, špásovanie, žartovanie
bougie (buží), *f*, sviečka; ranársky nástroj, prístroj, ktorým sa skúmajú alebo rozširujú cievy, kanáliky v ľudskom tele
bougre (búgr), *f*, bugriš, darebák, lotor, naničhodník
boucharon (vysl. bucharón), *f*, tlčhuba, krikľún
bouche (buš), *f*, ústa; ústie riek
boucher (bušé), *l*, mäsiar
bouchon (bušon), *f*, zátyčka
bouillabaisse (bujabés), *f*, polievka z rýb a morských mäkkýšov, hlavná potrava námorníkov v južných krajinách
bouilleur (bujőr), *f*, väzník, spodník (techn.)
bouillon (bujón), *f*, silná hovädzia polievka s vajcom
boule (bul), *f*, guľa
boulety (bulety), *f*, mäsové karmenádle, bulty
boulevard (bulvár), *f*, hradba; teraz v Paríži široká ulica na mieste zrušených hradieb so sadmi a stromoradím
bouquet (buké), *f*, kytka kvetín, buketa, voňačka; chomáč, kvet, príjemná vôňa vína
bouquin (bukén), *f*, stará kniha
bouquineur (bukinő), *f*, milovník starých kníh
bouquiniste (bukinist), *f*, predavač antikvárnych kníh, starinár
bourdon (burdón), *f*, veľký zvon
bourdonnement (burdonmán), *f*, chorobné hučanie v ušiach
bourgeois (buržoa), *f*, bohatý mešťan, (obchodník, priemyselník meštiansky); i to, čo borgis (pozri toto)
bourgeoisie (buržoazí), *f*, meštianstvo, stredný stav
bourrage i **bourre** (buráž, búr), *f*, rozličné suroviny na vypchávanie čalúnnických predmetov
bourré (buré), *f*, živý francúzsky tanec v dvojštvrťovom takte
bourrette (buret), *f*, odpadkový hodváb
bourse (burs), *f*, mešec; burza
bout (bú), *f*, koniec, cieľ
bout (baut), *a*, boxerský zápas
boutade (botád), *f*, čudná myšlienka, vrtoch; hudobná improvizácia
bouteille (butej), *f*, fľaša, buteľka, sklenica
boutique (butyk), *f*, krčma, najmä pálenečná, maličký sklep, obchod, krámik, putyka
bouton (butón), *f*, púčik, gombička, náušnica, gombičkovitý briliant
boutonnière (butoniér), *f*, dierka na gombík
bovla, *h*, zlý, neupotrebiteľný tovar
bowl (baul), *a*, nádoba stolná, pohár, misa, umyvadlo; anglický nápoj z vína, cukru a ovocia; nádoby na tento nápoj
bowling (bóling), *a*, guľová hra
box, *a*, priehradka pre koňa, oddiel, priečinok, škatuľa, lóža, kozlík; zápas päsťami; masť na leštenie
boxcalf (boxkaf), *a*, hladená teľacia koža
boxer, *a*, nástroj na boxovanie; pozri: buldog
boxer, *a*, zápasník päsťami
boxeri, členovia čínskeho združenia proti cudzincom
boxing, *a*, pozri: boxovanie, box
box-match (boxmeč), *a*, pozri: box, boxovanie
boxovanie, *a*, päsťový zápas; leštenie
boxovať, *a*, zápasiť na päste; leštiť
boy (bój), *a*, chlapec, služobný chlapec, sluha
boykot, pozri: bojkot
boykotovanie, pozri: bojkotovanie
bozy (buzy), *pe*, *tu*, pivu podobný opojný nápoj Turkov z jačmeňa a žltej kaše

Bože, carja chrani, *r*, Bože, chráň cára (začiatok bývalej cárskej hymny ruskej)
Br, chemická značka brómu
brabantky, *belg*, druh malých chochlatých kuriek
brabantské čipky, *belg*, druh jemných bruxelských čipiek
Brabantsko, kraj Holandský
brabanzona, *f*, belgická národná pieseň z r. 1830, keď sa Belgicko odtrhlo od Holandska, dnes belgická hymna národná
braccia (brača), *t*, hlboké husle, brač
bracelet (braslé), *f*, náramok, náramnička
brač, *t* (z viola di braccio); pozri: braccia, viola
braga, *r*, nápoj zo sladu a chmeľa
Brahma, *i*, najvyšší boh starých Indov, zdroj a nositeľ sily; pozri: Trimurti
brahman i **brahmin,** *i*, Brahmovi kňazi, členovia najvyššej kasty indickej, t. j. kňazskej
brachiálna sila, *l*, ramenná sila, násilníctvo; pozri: brachium
brachiálne násilie, *l*, telesné násilie, bitka
brachiálny, *l*, plecný, rukou ľudskou spôsobený, hrubý, násilný
brachium, *l*, veľká sila, brachiálna moc, ramenná sila, násilníctvo
brachy-, *g*, v složených slovách: krátky, krátko
brachykefali, *g*, ľudské plemená krátkolebečné
brachylogia, *g*, stručnosť, krátkosť vravy, hovoru
brachypneuma, *g*, pozri: astma
brachyptéria, *g*, krátkokrýdlosť hmyzu
brachysyllabus, *g*, verš skladajúci sa zo samých krátkych slabík
Braillov systém písma, druh písma pre slepých
braise (bréz), *f*, dusená zelenina so slaninou
braisière (breziér), *f*, paňvica, v ktorej sa dusí mäso
brajgl, *ho*, veselosť, bitka, kucapaca (podľa mena holandského maliara Brueghela, ktorý na svoje obrazy takéto námety si vyberal)
brak, *n*, odpadok, výkal, smeti, spodina; *r*, *sb*, sobáš
brakovať, *n*, vyhadzovať, lúpiť, preberať, prepierať, klčovať
brakteát, *l*, plechová minca z časov českého kráľa Přemysla Otakára II., tenký okrúhly pliešok ako ozdoba
bramarbas, *š*, chvastoš, chvastún, tlčhuba, bitkár
bramarbasovať, *š*, chvastať, vystavovať, chlúbiť sa, ruvať sa
bramin, pozri: brahman
Brand, *n*, sneť
brandy (brendy), *a*, anglické pálené, pálenka; winebrandy (uajnbrendy), vínne pálené
branche (branš), *f*, odbor, vetva, odvetie, oddiel; čvarga, sberba
Brant, *n*, otrava krvi
branzol, *n* (z Brandsohle), výsteľka
bras (bra), *f*, rameno, ruka; **à bras ouverts** (abrazuver), *f*, otvoreným náručím
bras dessus (bradesů), bras dessous (bradesu), *f* ruka v ruke, dôverne
bras droit (bradroá), *f*, pravá ruka, osoba niekomu v najvyššej miere potrebná
braseria, *f*, pivovar, krčma, kde sa čapuje pivo
braséro, *š*, kôš s koksom zapáleným na uliciach v čas tvrdej zimy
brasoleta, pozri: bracelet
brasse (bras), *f*, plávanie na prsiach
brasserie (brasrí), *f*, pivovar; výčapňa piva, braséria
Brausepulver, *n*, šumiaci prášok
bravissimo, *t*, znamenite, výborne
bravo, *t*, výborne, znamenite, statočne, nech žije
bravúra, *t*, smelosť, odvaha, oheň, odhodlanosť, obratnosť, vzlet

bravúrny, *t*, odvážlivý; zručný, obratný, spôsobný, skvelý, oslnivý (na pr. o hud. technike)
bravúrovať, *f*, odvažovať sa, pechoriť sa, chvastať, honosiť sa
brazlet, pozri: bracelet
break (brek), *a*, vysoký, kozlíkový otvorený koč
breakage (brekidž), *a*, poškodenie tovaru polámaním
break-club (brekklab), *a*, prekážka pri golfe
breakfast (brekfest), *a*, raňajky
breccia (breča), *t*, lomový kameň, kamenina, skladajúca sa z úlomkov; stavebný kameň
breitšvanc, *n*, kožušina z bucharských oviec (podobá sa perziánu, ale je drahocennejšia)
breeches (briče), *a*, krátke nohavice len po kolená siahajúce
breloque (brelok), *f*, maličkosť, hračka, ozdoba, prívesok; pozri: brelok
bremza, *n* (z Bremse), brzda, zarážka
brennglas, *n*, zapaľovacie sklo
breve, *l*, stručný spis pápežský na rozdiel od buly, ktorá je väčšia a dôležitejšia
brevet (brevé), *f*, výsadný list s kráľovským podpisom; výnos, povolenie, patent, sloboda
breveté (brev'té), *f*, výsadný, patentovaný, privilegovaný
breviár, *l*, modlitebná kniha katolíckeho kňaza, v ktorej sú modlitby na každý deň predpísané
breviarium, *l*, pozri: breviár
breviloquencia, *l*, stručný spôsob hovorenia; pozri: brachylogia
brevi manu, *l*, krátko, bez zdĺhavých formálností, zaraz, bez meškania, bez obalkov
breviotypia, *gl*, tlač nôt
brevis esse laboro, obscurus fio, *l*, ak chcem byť stručný, stávam sa tmavým, nesrozumiteľným (*Hor.*)
braviter, *l*, pozri: brevi manu
bric à brac (brikabrak), *f*, haraburdie, maličkosť
bricket (briket), *f*, pozri: briquette
bridge (bridž), *a*, most; hra v karty
Brie (brí), *f*, pomenovanie veľmi dobrého francúzskeho syra
Brief, *n*, list, písmo; na kurzovnej karte kurz, za ktorý sa tovar ponúkal
Briefpapier, *n*, listový papier
Briefträger, *n*, poštár
brig, *n*, **briga**, *a*, briga, plachetná loď s dvoma stožiarmi
briga, *sb*, *ch*, starosť (vytiahnuť niekoho z brigy, z ťažkostí)
brigáda, *f*, oddelenie vojska, obyčajne dva pluky, ktorým komanduje brigádny generál, dva pluky pešieho vojska s jazdou a delostrelectvom
brigadier (brigadié), *f*, brigádnik, veliteľ brigády; vo Francúzsku jazdecký poddôstojník
brigadírka, *f*, vojenská čapica so štítkom
brigádnik, *f*, veliteľ brigády
brigand (brigán), *f*, lupič, zbojník, vydierač
brigandage (brigandáž), *f*, zbojníctvo
briganti, *t*, lúpežník, zbojník
brigantína, *f*, malá dvojstožiarová rýchla loď, loď lúpežná
brigg, *a*, rýchly dvojstožiarnik
brightická choroba (brajtická ch.), *a*, obličková choroba, nazvaná podľa anglického lekára Brighta (Brajta); pozri: albuminuria
brija, *n*, kaša, ovsená múka zavarená
briketa, *f*, formované palivo, tehla z uhoľného prachu a odpadkov
briketáž, *f*, vakovka podobná tehlám, istý druh dláždenia
brilantín, *f*, pozri: brillantine
brilantný (brillantný), *f*, skvelý, oslňujúci
briliant, *f* (z brillant, pozri toto), brúsený drahokam

brilirovať, *f*, skvieť sa, oslňovať
brillaient par leur absence (brijé par lőr absáns), *f*, skveli sa svojou neprítomnosťou (po Tacitovi J. Chénier)
brillant (briján), *f*, lesk, skvelosť; najvzácnejší brúsený drahokam, briliant
brillante, *t*, skvele, žiarivo
brillantine (brajantin), *f*, masť na vlasy a na fúzy; biela bavlnená tkanina s drobnými vzorkami
brilovať, *f*, vývodiť, vykonať niečo majstrovsky, chvastať, vystatovať sa, predstierať
brimborium (z brimborion), *f*, malichernosť, pletka, hračka, bagatel, nič
brio, *t*, živosť, čulosť, bystrosť
brioche (brioš), *f*, drobné pečivo
brioso, *t*, živo, ohnivo (= con brio)
briquettage (briketáž, pozri toto), *f*, vakovka podobná tehlám, farbenie na spôsob tehál
briquette (briket), *f*, briketa, formované palivo z uhoľných odpadkov a uhoľného prachu, tehly z takejto látky
brisa, *f*, teplý a svieži vetrík na mori
brisance (brizáns), *f*, drvivá, trhacia sila
brises-bises (bríz-bíz), *f*, záclonky na spodné tabličky obločné
Bristol (bristl), *a*, anglické mesto; pomenovanie mnohých hotelov; druh listového papieru
britania, britský biely kov, sliatina z cínu a antimonu
Británia, *l*, Britsko (Anglicko a Škótsko)
britanika, druh lepších cigár
British Broadcasting Co. (britiš bródkastin kompeny), *a*, britská rozhlasová spoločnosť
British Museum, londýnske národné muzeum
brizolt, *f*, mäsová knedľa, haluška
brizantný, *f*, drvivý, ničivý
broadcasting (bródkesting), *a*, rádiofonické rozširovanie správ a koncertov; rozhlas, iskrový telegram
Broadway (bródvej), *a*, široká trieda; hlavná ulica v Novom Yorku
broccoli (brokoli), *t*, taliansky kel
Brockhaus, *n*, britské nakladateľstvo, vydávajúce nemecký náučný slovník
brodequin, (bródken), *a*, poltopánka
broderie (brod'rí), *f*, vyšívanie, najmä vyšívaná obruba, lemovanie
bródium, nový prvok oveľa pôsobivejší ako rádium
broche (broš), *f*, náprsná spínacia ihla, brošňa
brochure (brošúr), *f*, pozri: brošúra
brójges, *h*, nahnevaný, v hneve
brokát, *ar*, ťažká hodvábna látka pretkávaná zlatými a striebornými nitkami
brokátel, *ar*, bavlnená látka podobná brokátu
broker, *a* starinár; burzovný agent
brokerage (brokrídž), *a*, dôchodok, dôchodné
brokeráž, *a*, dohadzovací plat
bróm, prvok podobný chlóru (je veľmi jedovatý; upotrebuje sa hodne v lekárstve)
bromélia, cudzokrajná rastlina, nazvaná podľa švédskeho lekára a botanika Bromela (rastlina sa podobá ananásu)
brómid, brómová soľ s rozličnými primiešaninami (upotrebuje sa ako liek alebo ako chemikálie); najznámejší je brómid draselnatý (brómkálium), ktorý sa upotrebuje ako nervy utišujúci liek
brómizmus, choroba, ktorá vznikla z prílišného užívania brómových solí
brómkálium, brómid draselnatý
bronevik, *r*, obrnený vlak, pancierový vlak
bronchia, *g*, priedušnica, priedušky

bronchiálny, *g,* priedušnicový, trubicovitý
bronchiálny katar, *g,* zapálenie priedušníc
bronchiolus, *g,* priedušnička
bronchitis, *g,* zapálenie priedušníc
bronchoskop, *g,* prístroj na skúmanie priedušníc
brontofobia, *g,* chorobný strach pred búrkou
brontosaurus, *g,* skamenelý rod jašterov, prajašter
bronz, *f,* liatina z rozličných kovov so základom medi, 84% medi, 11% zinku a 5% cínu, spiež; podobný náter (vraj podľa juhotalianskeho mesta Brundízia)
bronzová doba, doba po dobe kamennej, keď ľudstvo začalo upotrebovať kovy
bronzovať, *f,* natierať bronzom proti hrdzaveniu
bronzový, *f,* spiežovej farbe podobný
brossage (brosáž), *f,* kefovanie, štetkovanie
brossure (brosúr), *f,* farba kože nanášaná kefou
brotan, *g* (z abrotanon), drievko, božie drievko (krovitá rastlina)
brotvana, *n,* pekáč
brošovaný, *f,* sošitý, slepený, neviazaný
brošovať, *f,* sošívať, sliepať
brošúra, *f,* spis menšieho rozsahu, venovaný časovej otázke (nazvaný tak preto, že nebýva viazaný, ale iba brošovaný, sošívaný), spisok
brougham (bruem, brum, brém), *a,* krytý dvojsedadlový koč, nazvaný podľa slávneho anglického štátnika Broughama
brouillon (brujón), *f,* náčrtok, skiza, koncept (pozri toto)
brož (*a*), pozri: broche
browning (brauning), *a,* druh revolvera, nazvaný podľa amerického vynálezcu Browninga, brovning
Bruderschaft, *n,* bratstvo
Bruch, *n,* zlomenina, lom; prietrž
Bruchband, *n,* prietržový pás
bruit (brüí), *f,* lomoz (nmä v lekárstve); zvuky
bruiteur (brüitör), *f,* hlučný nástroj hudobný
brumaire (brümér), *f,* mesiac republikánskeho kalendára francúzskeho (od 22. X.—22. XI.); 17. brumaira r. 1799 shodil Napoleon I. francúzsku republiku, odtiaľ znamená brumaire alebo 17. brumaire — štátny prevrat
brumajzl, *n* (z Brummeisen), drnkačka, brnkačka
brunel (brünél), *f,* atlasová tkanina, aká sa upotrebuje na letnú obuv; druh kože na obuv
brunet (brüné), *f,* brňavý, hnedý, tmavovlasý
brunetka, *f,* tmavovláska
brunolín, *f,* hnedý náter
bruscamente (bruskamente), *t,* hrubo, drsne
brusliak, bruslík, *n,* vesta
brusque (brüsk), *f,* prudký, príkry (v povahe)
Brust, *n,* prsia
Brustbild, *n,* poprsie (obraz)
brutalita, *l,* hrubosť, surovosť, bezcitnosť, neľudskosť, zverskosť, zhovädilosť
brutalizovať, *l,* s niekým brutálne zaobchádzať, obcovať
brutálny, *l,* hrubý, surový, neľudský, zverský
bruto, *t,* váha s obsahom alebo nádobou, hrubá váha, hrubý príjem; opak: neto
Brutus, *l,* meno rímskeho politika; et tu, Brute? (i ty, Brutus?) výkrik Júlia Caesara, keď ho v sprisahaní napadol i Brutus, v oddanosť ktorého veril; upotrebuje sa, keď niekto niečo vykonal (obyč. zlého), čo sa od neho neočakávalo
bruyère (brüjér), *f,* riasovisko, riasa

bruyères (brüjér), *f*, druh istých francúzskych fajok, ktoré si fajčiari veľmi chvália
bryčka, *f*, (*n*?), ľahký vozík
brykule, *f*, vrtochy, muchy
brýle, *n* (zo slova beryl, pozri toto), okuliare, sklá na oči
bryologia, *g*, oddiel rastlinopisu zaoberajúci sa mochami
bryskný, *f* (z brusque, pozri toto), prudký, príkry, tvrdý, nešetrný
bryskovať, *f*, oboriť sa, príkro vystupovať
BSA, skrátenina Birminghamských oceliarskych spoločností (vyrábajú najmä zbrane a motocykle)
bšóres (i bešóres), *h*, nespravodlivý zárobok
bubon, *l*. nádor žľazy, krtica, bozuľa, hľuza
buccanier (bökenír), *a*, morský zlodej, pirát
Bucefalus (bukefalus), *g*, bojovný tátoš Alexandra Veľkého, kráľa macedónskeho
bucentaur, *g*, netvor, ohava napoly človek, napoly zver (obyč. býk); nádherná loď, v ktorej sa voľakedy benátsky dóža zasnúbil s morom, vhodiac doň zlatý prsteň
bucina, *l*, roh, poľná trúba
bto (btto, bruto, brutto); pozri: bruto
b. tr. (skrát. bene tritum), *l*, dobre rozotrieť (na receptoch)
buckskin (bokskin), *a*, vlnená keprovaná látka podobná súknu
budget (bedžet, my vyslovujeme na francúzsky spôsob: büdžé), *a*, rozpočet, finančný plán, štátny rozpočet, prehľad, rozvrh príjmov a vydaní štátnych
budgetný (bedžetný), *a*, rozpočtový
Buddha, *i*, pozri: Budha
Budha, *i*, = osvietený zakladateľ indického náboženstva
budhista, *i*, ctiteľ Budhov, Budhov veriaci, ten, čo sa zaoberá štúdiom budhizmu, budhistického kultu
budhistický, *i*, Budhu uctievajúci, vyznávajúci
budhizmus, *i*, uctievanie Budhu, indické náboženstvo
budoár, *f*, dámska izba; pozri: budoir
budžet, *a* (z budget); pozri: budget
buen retiro, *š*, útulok; záchod
Buen Retiro, *š*, krásny útulok; letohrádok v Madride
bufalo, *t*, *š*, byvol
bufet, *f* (z buffet), stôl s pokrmom a nápojom, jedáleň (obyč. so studenými jedlami)
buffa, *t*, fraška (opera buffa, komická opera)
Buffalo Bill, *ša*, americký protivník Indiánov (hrdina indiánskych rozprávok)
buffetier (büfetié), *f*, výčapník; správca bifetu, bifetier
buffo, *t*, komický, žartovný, šašo, komik; basso buffo, bas, ktorý najmä vo vysokých polohách vyniká v komických operách
bufone, *t*, predstaviteľ hrubej komiky v talianskej opere komickej (opera buffa)
bufonéria, *t*, hrubá komika v talianskej opere
bug, *ho*, predok lode
Bugatti, *t*, značka talianskych pretekových automobilov
buggy (begy), *a*, ľahký dvoj- alebo štvorkolesový koč pre jedného koňa, jednozáprah, jednička
bugriš, *f* (z bougre), darebák, naničhodník, bedár (nádavka)
bugsovať, *a*, ťahať loď pomocou vláčlivej leny alebo reťaze; poháňať
bügeln, *n*, hladiť (bigľovať)
bucharón, *f*, krikľún
Buch, *n*, kniha
bucher, *h*, pozri: bócher
Buchhaltung al. **Buchführung**, *n*, účtovníctvo

Buick, značka amerických automobilov
Building-house (-hauz), *a*, najväčšia budova sveta v New Yorku
bujatrika, *g*, liečenie lichvy, zverolekárstvo
bujón, pozri: bouillon
bukanier, *f*, námorný pirát, lupič
bukéta, *f*, voňačka z kvetov, viazanka kvetov
búkmeker, pozri: bookmaker
bukolický, *g*, pastiersky
bukolika, *g*, pastierske piesne
bukréta, *m*, pozri: bukéta, *f*
buksa, *n*, plechová škatuľa, pokladnička
buktatovať, *m*, dať prepadnúť žiaka
bukva, *r*, písmeno, litera
bukvár, *r*, šlabikár
bula, *l* (z bulla), pečať; pápežská listina, vydaná v dôležitých veciach; meno dôležitých štátnych listín s privesenou pečaťou (pôv. škatuľa s pečaťou šnúrou na listinu pripevnená)
bulava, *p*, kyjak s guľou na reťazi, olovienka; žezlo; odznak vojenského veliteľa; „právo"
bulbus, *l*, hľuza, cibuľa
buldog, *a*, druh veľkého a silného mäsiarskeho psa anglického
bulety, *f*, druh uhoľných brikiet
bulger (baldžr), *a*, palica na golf
bulímia i **bulizmus**, *g*, žravosť, jedáctvo; nepravidelnosť v trávení
bulka, hra v karty, meno talianskych karát „trapuliek"
bulka, *r*, žemľa
bull, *a*, býk; John (Džon) Bull, potupné prezvanie Angličanov
bulla aurea, zlatá bula, vydaná cisárom Karlom IV. (listina so zlatou pečaťou)
bullarium, *l*, bulárium, sbierka pápežských búl
bulletin (bül'tén), *f*, úradná stručná zpráva o dôležitých udalostiach, denná zpráva, zvesť
bullion (baljon), *a*, zlato a striebro v prútoch, schované v anglickej banke
bullterrier, *a*, biely, hladkosrstý anglický pinč
bully, *a*, počiatočné odrazenie lopty v hockeyi
buluk, *tu*, oddelenie janičiarskeho vojska
bulukbaša, *tu*, plukovník janičiarov
bulvár, *f* (z boulevard, pozri toto), široká ulica, obyč. na mieste hradieb
bulvárna tlač, *f*, tlač, ktorá hovie senzačným záľubám veľkomestskej ulice
bumága, *r*, papier, listina; bavlna
bumážky, *r*, peniažky (papierové)
bumel, *n*, spoločná prechádzka nemeckých akademikov po ulici v čiapočkách a s odznakmi
bumerang, *a*, krivé drevo, hádzacia zbraň, vracajúca sa oblúkom
bumlovať, *n*, prechádzať sa, blúkať, potĺkať sa
Bummelzug, *n*, smiešaný vlak
búna, *sb*, *ch*, povstanie, sprisahanie
bunčuk, *tu*, žrď s konským chvostom, ktorú nosievali turecký vojaci miesto zástavy a na znak vojenských dôstojností
Bund, *n*, sväz, sväzok, spolok, jednota; spojka, objímka, obojok
Bund der Deutschen, *n*, nemecký obranný spolok v ČSR
Bund der Landwirte, *n*, nemecká gazdovská strana v ČSR
Bundesstaat, *n*, spolkový štát
bunda, krátky kabátik podšitý kožušinou al. kožuch, šuba
bungalow (böngaló), *i*, u Indov strecha z palmových listov, chalupa z bambusovej trstiny alebo z dosák a rohoží pre Europanov, najmä anglické vojsko
bunker, *a*, miesto na uhlie na parníkoch
Bunsenov lampáš, lampáš s nečmudiacim plameňom
buntovať sa, *n*, spolčovať, sprisahať sa

bór, pozri: boer, (pražený oriešok)
burak, *tu*, nanebevzatie Mohamedovo
burda, *ar*, Mohamedov plášť, odznak kalifov
bureau (büró), *f*, stôl na písanie, kancelária, pisáreň, úradovňa
bureau de change (büró d'šánž), *f*, zmenáreň
bureau d'esprit (büró desprí), *f*, spoločenský salón v 18. stor. vo Francúzsku aj inde
bureau restante (büró restant), *f*, takto sa označuje telegram, ktorý sa má nechať v úrade, kým si ho adresát nevyzdvihne
bureaukracia, pozri: byrokracia
bureaukratický, pozri: byrokratický
burette (büret), *f*, sklenená trubica na vykvapovanie malého množstva kvapalín, sklenené kaňvička na víno a vodu pri sv. omši
Burg, *n*, hrad
Bürger, *n*, občan
burgundia, *n*, repa
burgundské víno, druh francúzskeho vína
burián, najväčší zvon na veži (burián, medián, cingálok)
Buridánov osol, ten, čo medzi dvoma rovnakými dobrami nevie voliť
burin (buren), *f*, rydlo
burja, pozri: bóra
burlak, *r*, neženatý človek, tulák, robotník na riečnych lodiach
burleska, *f*, smiešne napodobnenie veci vážnej, nízka komédia, veselá, bujná fraška
burleskný, *f*, smiešny, komediantský
burnus, *ar*, biely arabský plášť vlnený a široký, aký nosievajú Beduíni; svrchník
Bursch, *n*, pozri: burš
Burschenschaft, *n*, spolky nemeckých študentov
Bürstenabzug, *n*, kefový obťah
burš, -iak, *n*, dôstojnícky sluha; nemecký akademik; príslušník štud. spolku
buršikózny, *n*, študentský, veselý, lajdácky, nedbalý, bezočivý, hrubý, sprostý; veselý
burza, *l*, schránka na hostiu, akú nosieva kňaz, ak ide k chorému; schránka na korporál; pozri toto
burza, *f*, trh na cenné papiere; budova pre peňažné obchody, zmenečné tržište, miesto, kde sa shromažďujú kupci, predavači a ich agenti
burzián, *f*, peňažník, hráč na burze
burzičán, druh jemného egyptského cigaretového dohánu; pozri: purzičán
burzovný, *l*, burzy sa týkajúci
buržoa, (v slov. nesklonné); pozri: bourgeois
buržoázia, *f*, meštianstvo, bohaté kupecké a remeselné vrstvy
buržoázny, *f*, meštiansky, bohatý, z kupeckých, fabrických ap. vrstiev
buržuj, *f*, (ako prezývka) mešťan; pozri: bourgeois
bus = autobus
bushel (bušl), *a*, miera na obilie, merica (asi 36 litrov)
bushman (bušmen), *a*, záhorec, horák, lesný vagabund, tulák
business (biznys), *a*, zamestnanie, vec, obchod, zárobok
businessmann (biznismen), *a*, kupec (nmä americký)
busola, *f*, magnetický prístroj na ustaľovanie polohy strán svetových, kompas
busta, *f*, ženské poprsie s hlavou, horná časť ženského tela; poprsie, socha z hliny alebo inej hmoty
bustrofedon, *g*, spôsob písania starých Grékov, kde prvý riadok ide od ľavej ruky k pravej, druhý od pravej k ľavej, tretí zasa ako prvý atď. (pochop pochádza od slova orať)

bután, uhľovodík z radu parafínového
butelka, *f*, sklenica, fľaša
buterbrod, *r* (z *n*), chlieb s maslom
butler (batlr), *a*, stolník (sluha)
buton, pozri: bouton
butt (bat), *a*, miera na tekutiny (asi 5 hl)
butte (büt), *f*, hôrka, vŕštek
Butter, *n*, maslo
butyka, pozri: boutique
Butyrky, predmestie a väzenie v Moskve
butyrometer, *lg*, prístroj na určovanie tuku v masle
buvette (büvet), *f*, výčap nápojov, krčma
buxus, *l*, zimozeleň (rastlina)
buzár, *f* (z bousar), vrch gule na biliarde, buzera (guľa ide najprv na mantinel)
buzdykan, *tu*, buzogáň
buzerovať, *f*, dotierať, pajediť; hrať na biliarde na buzery
buzola, *f*, pozri: busola
by (baj), *a*, angl. predložka významu pri, u, z
bye (baj), *a*, v golfe: jamky, čo ostanú po hre; v tenise: hra jedného proti dvom
by reil (baj rél), *a*, železnicou
byró, pozri: bureau
byrokracia, *f*, vláda úradníctva, úradníctvo; ľubovláda úradníkov, obyč. hanlivá
byrokrat, *f*, úradník punktičkársky a pánovitý
byrokratizmus, *f*, systém úradnej vlády; pozri: byrokracia
Byrsa, hrad kartáginský
bysta, *f*, pozri: busta
bysus, *g*, veľmi jemná látka
bytometria (bythometria), *g*, meranie hĺbok, prvý tón diatonickej stupnice; skrátenina centu, centimu; c. = currentis, *l*, bežného, t. j. tohoto (roku, mesiaca) al. contra, *l*, proti
byzantinizmus, *g*, stav vecí ako v byzantskej ríši, najmä nedôstojné lichotenie, podliezanie, podlizačstvo, prílišné líškanie sa, zaliečanie sa, pätolizačstvo; skazenosť mravov na dvore
byzantolog, *g*, znalec byzantickej kultúry
byzantský sloh, sloh, ktorý sa vyvinul v V. storočí z románskeho (nazvaný podľa Byzancie)
bžunda, *tu*, nehoda, ťažkosť, ošťara, nevydarená poľovačka

C

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod **Ch** a **K**!)

c sa číta v slovách pôvodu latinského a románskeho pred e, i ako **c**, inak ako **k**; chemická značka uhlíka (carbonium)
C (centum), *l*, číslica 100; **C karta**, karta závad, bremien v pozemkových knihách; v kupeckých knihách — capital (kapitál), courant, conto; v hudbe znak pre $^4/_4$ takt; tón; v chemii značka uhlíka; v rímskych nadpisoch: Caesar, Caius, Claudius, consul, civitas a pod.
C. = **Celsius**, (na pr. 15° C. = 15 stupňov Celsia)
ca, *l*, skrátenina circa (cirka), asi, približne
Ca, chemická značka vápnika (calcium)
cab (keb), dvojkolesový koč so záprahom jedného koníka, drožka
cabalist, *h*, tajný obchodný, kupecký spoločník
caballero (kavaljéro), *š*, jazdec, rytier, gavalier
caballo, *š*, kôň

cabane (kaban), *f*, chalupa, chyžka, kajuta, malá krytá loď
cabannas (kaváňas), *š*, jemný druh dohánu z ostrova Kuby
cabaret (kabaré), *f*, zábavná miestnosť, krčma; v Paríži zábavná miestnosť (krčma) spisovateľov a umelcov bohémov, kde robia rozličné predstavenia; inde: napodobnenie takýchto miestností
cabin, *a*, maličká izbietka na sobliekanie sa; oddiel na lodi; pozri: kabína
cabinet (kabiné), *f*, izbietka; pozri: kabinet
cabinet noir (kabiné noár), *f*, tajné poštovné oddelenie, spravované policiou, ktorá si v ňom všíma korešpondenciu nespoľahlivých ľudí
cable (kejbl), *a*, pozri: kábel
cabo, *š*, *po*, mys
cabochon (kabošón), *f*, drahokam brúsený podľa svojej prirodzenej podoby
cabotage, pozri: kabotáž
cabotin (kabotén), *f*, potulný herec
cabriolet, *f*, ľahký vozík (dvojkolesový)
cacao, *pe*, fazuľovité plody kakaovníka a z nich pripravený nápoj, píš: kakao
caccia (kača), *t*, poľovnícka fanfára
cadaver, *l*, mŕtvola, mrcina
caddie (kedi), *a*, nosič golfových palíc
cadeau (kadó), *f*, dar
cadentia, *l*, rým, shoda slabík na konci veršov; trefná odpoveď; na všetko vie cadenciu (kadenciu), na všetko vie niečo povedať; píš: kadencia
cadenza (kadenca), *t*, cadence (kadáns), *f*, sólová vložka veľkej koncertnej skladby, obv. veľmi ťažká
cadet (kadé), *f*, mladší (syn); kadet, chovanec dôstojníckej školy
Cadillac, značka dobrých amerických automobilov (vyrába ich združenie General Motors Corporation)
cadmium, chemický prvok
cadre (kádr), *f*, kmeň pluku; to vojsko, ktoré zostáva v zbrani aj v čas pokoja; píš: köder
caduceus, *l*, okrídlená palica Hermova s dvoma hadmi (symbol obchodu)
caducírovať, *l*, znehodnocovať (cenné papiere)
caducitas, *l*, vysoká staroba, starosť
caecitas, *l*, slepota, sleposť
caecum (cékum), *l*, slepé črevo
caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt, *l*, nebesá (vzduch), a nie svojho ducha menia tí, čo plávajú morom (Hor.)
caeruleus, *l*, belasý
caerulín, *l*, belasý karmín
Caesar, *l*, vojvodca a vladár rímsky (i cisár)
caesar, *l*, cisár
Caesar ad Ribiconem, *l*, Cézar pred Rubikonom, pri Rubikone (pred nejakým dôležitým rozhodnutím)
caesarea sectio (cézarea sekcio), *l*, zlatý, cisársky rez
caesarizmus, *l*, spôsob samovlády
Caesar non supra grammaticos, *l*, cisár nemôže rozhodovať o gramatických pravidlách (cisár nie je nad gramatikov)
caesaropapizmus, *l*, politicko-cirkevná sústava, kde je panovník zároveň i cirkevnou hlavou
caesium, *l*, chemický prvok
caesura (cezúra), *l*, prestávka vo verši; píš: cezúra
café (kafé), *f*, kaviareň
café au lait (kafé o lé), *f*, biela káva
café glacé (kafé glasé), *f*, mrazená káva
café chantant (kafé šantán), *f*, kaviareň so spevom (kde spievajú speváci alebo speváčky)
café nature (kafé natűr), *f*, čierna káva

cafetier (kafetié), *f*, kaviarnik
cahier (kajé), *f*, sošit
caché (kašé), *f*, nástroj, v ktorom je skrytý nôž
cache-nez (kašné), *f*, šál, šatôčka na šiju, krk
cachet (kašé), *f*, pečatidlo, pečiatka; pečať, kolok; predplatný lístok
cachou (kašú), *f*, cukrík proti kašľu
cachucha (kačuča), *š*, novší ľudový tanec s kastanetami v Andalúzsku (smiešanina z bolera a fandanga)
ça ira (sa ira), *f*, pôjde to (začiatočné slová parížskej revolučnej piesne)
caisse (kes), *f*, debna, schránka, truhlica; pokladnica; bubon, bubenník
caisson, pozri: késon
cajg (z *n* Zeug), hrubá tkaná alebo bavlnená látka, vec; v knihtlačiarstve opotrebovaný olovený materiál
cajolerie (kažolerí), *f*, lichotenie, líškanie sa, zaliečanie sa
cajute (kajüt), *ho*, lodná izbietka
cakes (keks), *a*, druh pečiva k čaju pozri: keks
cake-walk (kejk-vók), *a*, tanec amerických černochov, sprevádzaný ostrými výkrikmi; kedysi tanec závodný, o veľký koláč (cake)
cal., skrát. caloria; kalória (pozri toto)
calabresa, *t*, mäkký klobúk so širokým okrajom
calamitas, *l*, pozri: kalamita
calamus, *l*, rúčka na pero
calando, *t*, vše slabšie a slabšie, stíchavo
calcinácia, *l*, zvápenatenie
calcinovať, *l*, zvápenatieť
calcium, pozri: kalcium
calcul (kalkül), *f*, výpočet, počet, známka (v škole)
calculus (kalkulus), *l*, kamienok na počítanie; kamienok v tele
calda (kalda), *t*, horúca medovina smiešaná s vínom
caldarium, *l*, kúpeľ (teplý), zohrievareň, tepluška
caléche (kaléš), *f*, ľahký otvorený koč
calefactor, pozri: kalefaktor
calembour (kalambúr), *f*, slovná hračka, žart
calendae (kalendé), *g*, prvý deň v mesiaci u Rimanov; pozri: ad calendas graecas
calentura canarilla, *š*, žltá zimnica, horúčka, ktorej podliehajú námorníci v horúcom pásme
calico, pozri: kaliko
calix, *l*, kalich
callus, *l*, mozoľ
calmettizácia, štepenie Calmettovým sérom proti tuberkulóze
calmato, *t*, pokojne
calo, *t*, strata, chybovanie, strata na váhe (ktorú utrpí nejaký tovar pri doprave)
calofrig, *a*, kremelínová masa skamenelej morskej riasy, stavivo; pozri: isostone
calomel, liek pripravený z chlóru a živého striebra; píš: kalomel
calomniez, calomniez, il en restera toujours quelque chose (kalonié, kalonié, il án röstra tužúr kelkšóz), *f*, ohovárajte, ohovárajte, niečo vždy tam ostane (pozri: calumniare audacter...)
calor, *l*, teplo
caloria, pozri: kalória
calotte (kalot), *f*, čierna čiapočka, ktorou si kňazi prikrývajú svoje tonzúry
calque (kalk), *f*, kopírovaný obraz, kalk (presne preložené cudzie slovo)
calva, *l*, črep (lebečná klenba bez spodiny)
calvaria, *l*, lebečná klenba
calville (kalvil), *f*, druh jabĺk
calvinizmus, učenie Kalvínovo
calumnia, *l*, ohováranie
calumniare audacter, semper aliquid haeret, *l*, ohováraj smelo,

vždy sa niečo prilepí (na ohováraného)
camaieu (kamajő), *f*, kamej, obraz v jednej farbe, rytina v medi (na spôsob tušových, čiernych obrázkov); druh drahokamov
camail (kamaj), *f*, kamža, druh ženských plášťov s kapucou; štít na šišaku
camarade (kamarád), *f*, priateľ
camaraderie (kamaradörí), *f*, priateľkovanie, priateľstvo
camarilla, *š*, pozri: kamarila
camauro, *t*, červená pápežská aksamietová čiapka; malá biskupská fialová čiapočka
cambiavalute, *t*, zmenárnik
Cambridge (kejmbridž), *a*, anglické univerzitné mesto
cambio, *t*, zmenka
camea, *t*, drahý kameň, na ktorom je vyrytý nejaký obraz
camelot, pozri: kamelot
camelote, pozri: kamelote
camembert (kamámbér), *f*, tučný, žírny mäkký syr
camera, *l*, komora
cameralia, *l*, finančné vedy
camera lucida, *l*, jasná komora svetlica
camera obscura (kamera obskúra), *l*, tmavá komora
camerarius, *l*, komorník; správca klenotnice
cameriere, *t*, komorník, čašník
camerlengo, *t*, pápežský komorník
camisol (kamizol), *f*, krátke spodné šaty, vesta, kamizol
camorra, *t*, tajná trestná spoločnosť v južnom Taliansku
camorrista, *t*, člen camorry
camouflage (kamufláž), *f*, zakrývanie, maskovanie vojenských predmetov a pohybov
camp (kemp), *a*, pole, cvičište, tábor
campagna (kampaňa), *t*, niva
campagna di Roma, *t*, trochu skultivované okolie Ríma
campagnovať (kampaňovať), *f*, táboriť
campagne (kampaň), *f*, vidiek; poľná výprava; robotný čas v cukrovaroch; podujatie, podniknutie niečoho proti niekomu
campana, *l*, zvon (podľa krajiny Kampanie, kde boly vyhotovené prvé zvony)
campanile, *t*, zvonica
campanula, *l*, zvonček (rastlina)
campeador, *š*, bojovník, hrdina
Campbell (kempbel), *a*, anglický pretekáč, ktorý má automobil vlastnej špeciálnej sústavy
camphora, *l*, gáfor
camping (kemping), *a*, tábor, táborenie pod šírym, holým nebom
campo, *t*, pole, cvičište; tábor
campo santo, *t*, sväté pole, cmiter
campus, *l*, pole
campus Martius, *l*, Martovo pole v Ríme
canadium, *l*, prvok
canaille (kanaj), *f*, čvarga, holota; darebák, ničomník
canalis, *l*, kanál, chodbička (*lek.*)
cancan, pozri: kankán
cancer, *l*, rak
canceroma, *l*, rakovina
cancer ventriculi, *l*, rak žalúdkový
cán, *n*, prút kovu; bidlo (na krosnách)
cand. (= candidatus), *l*, čakateľ; pozri: kandidát
canevas (kanva), *f*, sieťkové plátno na vyšívanie, kanava; náčrtok, nákres
caniculi (t. j. dies), *l*, psie dni
canis, *l*, pes
canis concupiscentia, *l*, psia žiadosť (slovná hra s týmto: carnis c., smyselná ž.)
cank, *n*, zubadlo, udidlo
canoe (keňú), *haiti*, úzky, dlhý člnok Indiánov
canon, pozri: kanón
caňon, pozri: kaňon
Canossa, hrad v Taliansku, kde sa Henrich IV. pokoril pápežovi Gregorovi VII.; ísť do Canossy, pokoriť, podrobiť sa

cant (kent), *a*, pokrytecké rečníctvo
cantabile, *t*, spevavo, výrazne
cantabit vacuus coram latrone viator, *l*, chudobný (s prázdnymi vreckami) pocestný si bude spievať pred zbojníkom (nemá sa čo báť) (*Juv.*)
cantaloupe (kantalup), *f*, druh žltých dýní
cantando, *t*, spevne, spevavo
cantata, *t*, spevná hra (složená z árií, recitácií a pod.); píš: kantáta
cantate, *l*, spievajte!; 4. nedeľa po Veľkej noci, keď sa sv. Omša začína žalmom: Cantate Domino...
canter, *a*, pri konských pretekoch ľahký cval
canticum, *l*, spevavá časť v rímskych drámach, hymnus, chválospev
cantilena, *t*, pieseň, piesňová skladba; píš: kantiléna
canto, *l*, spievam; *t*, spev
canto del lavoro, *t*, pieseň práce
canto fermo, *t*, prvý hlas pri viachlasom speve
canton, *f*, pomenovanie stolice, župy vo Švajčiarsku; píš: kantón
cantonade (kantonád), *f*, na javisku časť za kulisami
cantonnement (kantonmán), *f*, ubytovanie vojska
cantor, *l*, spevák
cantores amant humores, *l*, speváci majú radi vlhko (t. j. radi si vypijú)
cantus, *l*, spev; **cantus firmus**; pozri: canto fermo
canule (kanül), *f*, ústie striekačky, síkačky
canzone (kancóne), *t*, spev, pieseň; druh básne
cap (z *l* caput), mys, predhorie
capanna, *t*, hôrna búda
cape (kejp), *a*, látka, kapuca, baba, pláštik
capella, *l*, kapela; hudba, banda hudobníkov
Capella, *l*, veľká hviezda súhviezda Vorára
capellanus, *l*, kaplán
caper, *f*, čln, ktorý zajme, pochytá protivníkove člny
capitaine (kaépitén), *f*, kapitán, stotník
caporal, *f*, desiatnik, kaprál; druh zlého francúzskeho dohánu; le petit caporal (lö pötí kaporal), *f* takto prezývali Napoleona I.
capot (kapó), *f*, plášť s kapucou; istý dámsky klobúk
caprica, pozri: kaprica
caprice (kapris), *f*, vrtoch, márnomyseľnosť
capriccioso (kapričózo), *t*, rozmarne (v hudbe)
capriole (kapriol), *f*, capí skok; strečkovanie koňa na jednom mieste
captain (keptn), *a*, kapitán (nmä športového mužstva)
captatio benevolentiae, *l*, uchádzanie sa o niečiu priazeň, úsilie, získať si priazeň, náklonnosť (lichotením čitateľom alebo poslucháčom)
capuchon (kapüšon), *f*, teplý ženský čepiec, kapuca, plášť
caput, *l*, hlava; Praga caput regni, Praha hlava kráľovstva
caque (kak), *f*, súdok
car (kár), *a*, voz, kára
cár, *r*, panovník, ruský cisár, bulharský kráľ
carambolage (karamboláž), *f*, srážka dvoch gulí na biliardovom stole; srážka dvoch vecí
caranisti, *ru*, gazdovia, sedliaci, poľní hospodári
caravelle (karavel), *f*, malý rýchly člnok na prenasledovanie, preteky; vojenský čln malých rozmerov (v Turecku)
carbo, *l*, uhoľ
Carbonari, kedysi členovia tajného politického spolku v Taliansku

carbonium, *l*, uhlík
carbunculus, *l*, pálivá opuchel', vred; rubín
carcer, *l*, trest, väzenie, najmä žiakov
carcinom, *g*, rakovina
cardiaca, *l*, lieky povzbudzujúce činnosť srdca
Cardiff, *a*, anglické mesto známe svojím železiarskym priemyslom (podľa toho nazývajú i Kladno českým Cardiffom)
cardinal, *f*, kardinál, (druh teplého nápoje z vína)
carditis, *g*, zapálenie srdca
carême (karém), *f*, pôst
carezzando, carezzevole (karec-), *t*, vtieravo, s citom, jemne
cargo, *š*, lodný náklad, príťaž
cárica, *r*, ruská panovníčka
caricato, *t*, premrštene
caries, *l*, hniloba kosti, kostižer, kaz zubov
carillon (karijon), *f*, zvončeková hra, najmä na vežiach (na pr. v Prahe na loretánskych zvonoch)
carioca (karijoka), južný tanec s piesňou
cariotta, *t*, malý voz na prevážanie
carissime (amice), *l*, najmilší (priateľ)!
carità, *t*, láska (nmä materinská) ako predmet maliarskeho umenia
caritas, *l*, kresťanská láska, ľudomilstvo; drahota; pozri: charitas
carmagnole (karmaňol), *f*, ľudová pieseň revolučná za prvej francúzskej revolúcie, nazvaná podľa mesta Carmagnole v Savojsku
Carmen, *l*, ženské krstné meno
carmen, *l*, báseň svetská, pieseň
carminativa, *l*, lieky uvoľňujúce telesné plyny
carnet (karné), *f*, vrecková knižka; u obchodníkov sostavenie splatných súm, termínov ap.
Carnegie (-dži), *a*, americký miliardár, zakladateľ „Mierového fondu" (10 milionov dolárov)
carne pura, *t*, posilňujúca príprava venina zo sušeného mäsa
carnets (karné), *f*, preukazy, ktoré potrebuje majiteľ automobilu pri precestovaní cez hranice
carneval, *t*, fašiangy
carnifex, *l*, kat
carnivora, *l*, mäsožravec
Caro-Kannovo otvorenie šachovej partie: 1) e2—e4, 2) c7—c6
caro mio (karo —), *t*, miláčik môj! môj milý!
cárovič, *r*, princ, cárov syn
cárovná, *r*, cárova žena
carpe diem, *l*, užívaj, vykorisť deň, nepremárni ani chvíľočku (*Hor.*)
carpent tua poma nepotes, *l*, detné deti soberú tvoje plody, ovocie (*Verg.*)
carré, *f*, štvorec; štvorhran; postavenie pešieho vojska do štvorca proti jazde
carreau (karó), *f*, štvorec; červený kosoštvorec v kartách francúzskych
carrefour (karfúr), *f*, križovatka, rozcestie
carrière (kariér), *f*, pozri: kariéra
carrioca (karioka), druh moderného tanca chytrého tempa, karioka (pozri: carioca)
carriole (kariol), *f*, dvojkolesový poštový vozík
carrosse (karos), *f*, hyntov, krytý koč
carrosserie (karosörí), *f*, vrchná časť hyntova alebo automobilu
carrousel (karuzel), *f*, druh jazdeckej hry, jazdenie do kolesa
carry, vzdialenosť od výkopu lopty po miesto dopadnutia
carta bianca, *t*, biely, nepopísaný papier, v kartovej hre karty bez figúr
carte blanche (kart bláns), *f*, pozri: carta bianca
carter (karter), *a*, kočiš, vodič (automobilu, aeroplánu)

carton, *f*, papier (na prikrytie drevených búd, barakov ap.), škatuľa; náčrtok
cartonage (kartonáž), *f*, výroba hrubopapierových vecí, najmä škatúľ
cartouche (kartuš), *f*, obruba, ozdobný rámik; kartáč (do dela); vyrezaný papierový vzorec
cas (ka), *f*, prípad
casa, *t*, chalupa, domec
Casanova, spisovateľ pikantných rozprávok; prenes. záletník, sukničkár
casa santa, pozri: Loretto
cascade (kaskád), *f*, vodopád
cascara sagrada, *š*, posvätná kôra kriaka rastúceho v Severnej Amerike, ktorá sa hodne upotrebuje v lekárstve
casco, poškodenie vozidla v poisťovacej praxi
caseus ille bonus, quem dat avara manus, *l*, ten syr je dobrý, ktorý dáva skúpa ruka (syra načim jesť málo) (Salernská lekárska škola)
cash (keš), *a*, pokladnica, hotové peniaze; látka
casino, pozri: kasíno
casquette, pozri: kasket
cassa, *l*, pokladnica; **per cassam**, hotovými
Cassandrina predpoveď, predpovedanie zlých, planých vecí (Kasandra, Priamova dcéra, predpovedala pád Tróje, ale ju nepočúvli)
casserol, pozri: kaserol
cassette (kaset), *f*, kazeta, skrinka
Cassiopeia, *g*, súhvezdie severnej oblohy
cassis (kasí), *f*, likér z čiernych viničiek
castagnetty, pozri: kastanety
castellanus, *l*, kastelán, správca hradu
Castelli, druh talianskeho vína
castellum, *l*, kaštieľ; hrad
castigat ridendo mores, *l*, s úsmevom očisťuje mravy (satira) (*Santeuil*)
castis omnia casta, *l*, čistým je všetko čisté
castle (khesl), *a*, kaštieľ, zámok, hrad
Castor a Pollux, blíženci z antickej mytolgie; súhvezdie
castratio, *l*, škopenie, vyrezávanie
castrum, *l*, tábor
castrum doloris, pozri: katafalk
castra, *l*, tábor
casu, *l*, náhodou
casula, *l*, vrchné rúcho kňazské pri sv. Omši, pôv. košeľa; pozri: ornát
casus, *l*, pád, náhoda, prípad; pozri: kázus
casus belli, *l*, prípad vojenný, podnet, príčina na vojnu
casus conscientiae, *l*, vec svedomia
casus foederis, *l*, prípad obsiahnutý v dohovore, dohode
casus nocet domino, *l*, nešťastná náhoda škodí pánovi, t. j. za škodu, ktorá náhodou vznikne, ručí sám majiteľ veci
casus obliquus, *l*, nepriamy pád (všetky okrem 1.)
casus rectus, *l*, priamy (prvý) pád v gramatike
casus sentit dominus, *l*, vlastník snáša nebezpečenstvo
cat (ket), *a*, mačka; plachetnica s jednou plachtou
caterpillar (katrpillr), *a*, húsenica, automobil so zárezovými kolesami, voz na zárezovitých kolesách
catch-as-catch-can (keč es keč ken) *a*, zápas vo voľnom štýle
catena, *l*, reťaz
Catilina ad portas, *l*, Katilína pred bránami, pri bránach (hovorí sa o blízkom nebezpečenstve)
Cato, *l*, prísny rímsky mravokárca
cauchemar (košmár), *f*, nočná mora
causa, *l*, príčina, vec
causa soluta, finita, *l*, vec rozhodnutá

causativa, *l,* slovesá príčinnosti, kauzatíva
cause célèbre (kóz selébr), *f,* znamenitý súdny spor, význačná vec
causerie (koz'rí), *f,* zábavný rozhovor, vypravovanie, rozprávka
causeur (kozőr), *f,* spisovateľ rozprávok, vypravovateľ, hovorný človek, besedničiar
causticum, *l,* leptadlo
cautela, *l,* ochranné ustanovenie, opatrenie, upozornenie
cautio, *l,* pozri: kaucia a pod.
cavage (kaváž), *f,* doprava do pivnice, nájomné z pivnice (cave)
cavalcade (kavalkád), *f,* pozri: kavalkáda
cavalerie (kaval'rí), *f,* jazdectvo
cavalier (kavalié), *f,* jazdec, rytier, zeman; gavalier; šľachetný človek; v tanci pán
cavalleria, *t,* jazdectvo; chrabrosť, česť
cavalleria rusticana, *l,* sedliacka rytierskosť, sedliacka, chrapúnska česť
cavant (kaván), *f,* ručiteľ
cavatina, pozri: kavatína
cavation (kavasion), *f,* v šermovaní vyslobodenie svojho končiara z protivníkovho viazania
caveant consules, ne quid detrimenti respublica capiat, *l,* konzuli, dajte pozor, aby obec neutrpela škody!
cave canem, *l,* maj sa na pozore pred psom (obvyklý nadpis na dverách u starých Rimanov)!
cave, *l,* chráň sa! maj sa na pozore! varuj sa!
caverna, *l,* brloh, pivnica, krčma
caveman (kévmen), *a,* jaskynný človek (americký ideál mužského uchvatiteľa)
cca (circa), *l,* pozri: ca
cb, skrát. kubický
C-batéria, mriežková batéria v rádiofónii
CCC, skrát. Covered courts club, klub krytých dvorcov tenisových na Smíchove
Cd, chemická značka kadúzia (cadusia)
Ce, chemická značka céria
C. E. (Civil Engineer), *a,* civilný inžinier
cebaot, *h,* vojská, kŕdle, zástupy; všetky stvorenia na nebi i na zemi
cebaotúra, *hl,* božstvo, boh
ceci tuera cela (sösi tüera sla) *f,* toto zabije ono (*Hugo*)
cecropia, *l,* západoindický strom s veľkými listmi a s jedlým ovocím, ktorého kmeň je dutý
cedant arma togae, concedat laurea laudi, *l,* zbroj prepúšťa miesto tóge, vavrín (občianskej) sláve
cede maiori, *l,* väčšiemu, mocnejšiemu ustúp
cedent, *l,* postupujúci, postupiteľ
céder, *l,* ihličnatý strom v krajinách ázijských
cédille (sedýj), *f,* háčik pod literou c v slovách francúzskych a portugalských, ak sa má c čítať ako s (ç = s)
cedo maiori, *l,* mocnejšiemu ustúpim
cedovať, *l,* niekomu niečo postúpiť, odstúpiť
cedrát, citronát
ceduľa, *l,* list, lístok
cédule, (sedül), *f,* skladný list, skladná karta
ceduľová banka, *l,* banka, ktorá má právo vydávať bankovky
Cefeus, súhvezdie severného neba
cech, *n,* trovy v hostinci, v zábavnom lokáli; spolok, remeselnícky poriadok, banský podnik
cechino, pozri: zechino
ceinture (séntűr), *f,* pás, opasok
cejch (z *n* Zeichen), znamenie, znak, značka, znamienko
cejcha, cecha, pozri: ciacha
cela (cella), *l,* komôrka, izbička, izbietka (ob. kláštorná alebo väzenská), pivnica

celadon, pozri: seladon
celeberrimus, *l*, slovutný
celebrácia, *l*, oslava, slávnosť
celebrant, *l*, kňaz odbavujúci sv. Omšu, najmä spievanú
celeberrime, *l*, slovutný (v oslovení)
celebret, *l*, nech slúži! (listina, papier, ktorý dáva katolíckemu farárovi právo slúžiť sv. Omšu v cudzine)
celebrita, *l*, známa, povestná osobnosť, odborník; znamenitosť
celebrovať, *l*, sláviť, slúžiť slávnu sv. Omšu
célèbre (selébr), *f* slávny, slávnostný, slovutný, povestný
celere (čelere), *t*, chytro
celeritas, *l*, skorosť, rýchlosť
celestina (čelestina), *t*, register na organe alebo harmoniu dojemného, trasľavého zvuku
celibát, *l*, slobodný stav, bezženstvo, najmä u katolíckych kňazov; bezmužstvo (u mníšok, rehoľníc)
célibataire (selibatér), *f*, slobodný mužský
cella, pozri: cela
cellista (čelista), *t*, hudobník na cello
cello (čelo), *t*, slákový hudobný nástroj o niečo menší ako basa; violoncello, malá basa, baseto
cellula, *l*, buňka
celofán, priehľadná baliaca látka
celón, nehorľavá látka, z ktorej sa vyrábajú nahradeniny celuloidu (na pr. na detské hračky, okuliare, film a pod.)
Celsius, vynálezca 100-dielneho teplomeru
celta, *n*, šiator, stan
Celtic, predný futbalový klub škótsky
celuloid, *l*, umelá buničina žltkastá, priesvitná a pružná
celulóza, *l*, buničina, rastlinné vlákna podobné škrobu
celulózka, továreň na celulózu, na papier
celt, *n*, stan, šiator
cembalo (čembalo), *t*, pozri: cymbal
cement, *l*, vápno s ilom a s vodou rozmiešané, druh malty na vodné stavby ap.
cemer, *n* (pôv. Ziemer), jelení, srnčí, dančielí chrbát
cena, *l*, obed
cénacle (senakl), *f*, literárny krúžok francúzskych romantikov
cena Domini, *l*, ostatná večera Pánova, Zelený štvrtok
cenobista, *l*, mních, rehoľník, kláštorník
cenobium, *l*, kláštor
cenotafium (cenotaphium), *g*, prázdny hrob, kenotaf
censit, *l*, úročiteľ, nájomník
censor, *l*, pozri: cenzor a pod.
census, *l*, odhadnutie majetku; výška dane; v politickom živote census mal značný význam v časoch, keď sa volebné poriadky zakladaly na cenzovej sústave, t. j. podľa výšky platených daní; zavedením všeobecného práva hlasovacieho cenzová sústava volebných poriadkov padla
cent (z *l* centum), sto funtov starej váhy, čiže 50 *kg*, na Slovensku a v starom Uhorsku dnes 100 kg, v starom Rakúsku 100 funtov
cent (sent), *a*, sto, severoamerická minca, stotina dolára
cent metrický, *l* (z centum), 100 kg
cental (sentel), *a*, americká váha 100 funtov (asi 45 kg)
centaur, *g*, obluda, ohava z gréckej mytologie: napoly človek, napoly zver
Centaur, *g*, Kentaur, súhvezdie južnej oblohy
centavos, *po*, stotina eskúda (pozri toto), juhoamerický peniaz
centenárium, *l*, storočie, storočná slávnosť
centenárny, *l*, storočný

center (senter), *a*, stred, prostriedok; vo futbale a podobných hrách hráč v prostriedku útočného radu; futbal kopnutý od kraja ihriska do stredu
centesimácia, *l*, pri vzbúrení sa vojska popravenie, zastrelenie každého stého vojaka; píš: centezimácia
centesimálka, *l*, stotinová váha; píš: centezimálka
centesimálny, *l*, stodielny; píš: centezimálny
centesimo (čentézimo), *t*, stotina líry
centi . . . (sánti), z *f*, v složeninách znamená stý diel
centifólia, *l*, stolistá ruža
centigrad, *l*, stupeň 100-dielneho Celsiovho teplomeru
centigrádový, *l*, stostupňový
centigram (sántigram), *f*, stotina gramu
centime (sántim), *f*, stotina franku
centimeter, *f*, *g*, miera dĺžková, stotina metra
Cent-jours (sanžúr), *f*, sto dní (názov druhej vlády Napoleona I.)
cento, *l*, do celku spojené úryvky básní; slátanina
centr (sentr), *a*, vodca útočnej hry vo futb. a i. hrách; prihranie (vo futb.)
centrála, *l*, ústredňa, ústredie
centralista, *l*, prívrženec centralizmu
centralizácia, *l*, sústredenie správy štátnej a krajinskej, ústrednosť (opak: decentralizácia, pozri toto), sústredenie zákonodarstva a správy
centralizmus, *l*, politický systém jedinej ústrednej vlády
centralizovať, *l*, sústreďovať
centrálne mocnosti, za svetovej vojny: Nemecko, Rakúsko-Uhorsko, Turecko a Bulharsko
centrálny, *l*, ústredný
centreforward (sentrforvord), *a*, stredný útočník
centrehalfbeck (-háfbek), *a*, stredný záložník (vo futb.)
centrerusch (-rasch), *a*, stredný útočník v poli
centrický, *l*, stredový, sústredný
centrifúga, *l*, odstredivý stroj, odstredivka, mlynček
centrifugálny, *l*, odstredivý, mlynčekový
centripetálny, *l*, dostredivý
centrovať, *l*, sústreďovať, hrať do stredu ihriska
centrum, *l*, stred, stredisko, prostriedok, ústredie, stredná strana
centum, *l*, sto
centúria, *l*, skupina vojska u Rimanov
centúrio, *l*, kapitán, stotník
centweight (sentvajt), *a*, anglická váha (112 funtov = 50,8 kg)
cenzor, *l*, posudzovateľ, sudca, rozhodovateľ, dozorca, prehliadateľ, odhadca
cenzúra, *l*, posúdenie, posudok, skúmanie, prehliadka, dozor, známka
cenzurovať, *l*, posudzovať
cephalalgia, *g*, pozri: kefalalgia
cephalogia, *g*, pozri: kefalogia
cera, *l*, vosk
cerát, *l* (z cera), vosková masť
cerazín, *l*, látka obsiahnutá v čerešniach
Cerberus, *g*, *l*, pes s troma hlavami v gréckej mytologii, strážca vchodu do podsvetia (pekla); prísny strážca, dozorca, vrátnik; nádavka na prísne ženy
cerbulát (z *t* cervelata), údené mäso, zabalené v črievku, malá klobáska
cercle (serkl), *f*, obvod, okres, okruh; uzavretý krúžok spoločenský, najmä pre vzácnejšiu spoločnosť; kružidlo
cereálie, *l*, zemské plodiny, obilniny
cerebellum, *l*, malý mozog, čiže mozoček

cerebrálny, *l*, mozgový, mozočný
cerebropatia, *l*, *g*, mozgová choroba
cerebrospinálny, *l*, mozgomiechový
cerebrum, *l*, mozog
ceremónia, *l*, obrady, najmä kostolné a pri slávnostných príležitostiach; okrem toho v množnom čísle: obalky, drahoty
ceremoniál, *l*, sbierka slávnostných zvykov a obradov na dvore
ceremoniálny, *l*, slávnostný, obradový
ceremoniár(ius), *l*, pri sv. Omši pomáhajúci kňaz, čo robí obrady, obradník,
Ceres, *l*, rímska bohyňa úrody zemskej; grécka Demeter
ceres, *l*, tukovina
cereviska, malá, farebná a vyšívaná čiapka bez štítku
cerevízia, *l*, pivo
cerezín, *l*, bielený ozokerit (pozri toto)
cerín, *l*, kyselina, ktorá je hlavnou čiastkou včelieho vosku
cerise (söríz), *f*, čerešne; farby čerešňovej
cerkl, pozri: cercle
cernovať, *l*, ohradené miesto obkolesiť a somknúť
cerografia, *l*, *g*, maľovanie na vosku
cerolín, *l*, tuk z kvasníc (upotrebuje sa ako preháňadlo)
ceroplastika, *l*, *g*, umelá robota, obraz z vosku
cerozín, *g*, prášok na cukrovej trstine, obsahujúci vosk
certifikát, *l*, potvrdzovací list, potvrdenie, osvedčenie, vysvedčenie
certifikatista, *l*, vyslúžený vojak, ktorý dostal certifikát
certifikovať, *l*, potvrdzovať, osvedčovať
certiorácia, *l*, písomné potvrdenie o vybavenom úradnom výkone
cerúmen, *l*, mastivo, ktoré sa vytvára v ušiach, ušný maz
cerusa, *l*, bieloba
ceruzit, *l*, bieloba
cervelát, pozri: cerbulát
cervicalis, *l*, krčný, šijový
cervix, *l*, krk, šija
ces, tón medzi c a d
cesia, *l*, ustúpenie, ústupok, postúpenie veci alebo práva, postup
cesibilný, *l*, ústupný, postupný, postupiteľný
cesionár, *l*, ústupník, postupiteľ
cessante causa, cessat effectus, *l*, keď prestáva príčina, prestáva aj účinok
cessat, *l*, odpadá, t. j. poznamenanie, že odoslanie istého úradného vybavenia odpadá, ruší sa
cessio honorum, *l*, odstúpenie majetku veriteľom
cessio nominis, *l*, odstúpenie požiadavky
cession, pozri: cesia
c'est à dire (setadír), *f*, to je, to znamená, totiž
c'est la guerre (selagér), *f*, to je vojna, t. j. na vojne inak byť nemôže (slová Napoleona I.)
c'est le commencement de la fin (se lö kománsmán dölafén), *f*, toto je začiatok konca
c'est plus qu'un crime, c'est une faute (se plüs kön krim, setün fót), *f*, to je viac ako hriech, to je chyba (Fouché)
c'est tout comme chez nous (setúkomšenú), *f*, všetko je celkom také ako u nás
cestus, *l*, rukavica na pästný zápas, boj
cet., cetera, *l*, ostatné (atď.)
ceta, cetka, *n*, lesklá, kovová okrasa, ozdôbka, čačka
cetácea, *g*, veľrybí savci
ceteris paribus, *l*, ak sú ostatné podmienky (okolnosti) rovnaké, za ostatných okolností (podmienok) rovnakých
ceterum censeo Carthaginem esse delendam, *l*, ostatne súdim, že Kartágo musí byť zničené (zná-

me slová, ktorými Cato starší končieval skoro každú svoju reč v rímskom senáte, až sa tak stalo r. 146 pr. Kr. Teraz sa tento citát upotrebuje pri požiadavkách, od ktorých niekto nijakým činom nechce ustúpiť; o požiadavkách, ktoré treba pokladať za neodbytné, jedine vedúce k cieľu)

Cézar, pozri: Caesar

cezúra (z *l* caesura), pozri: caesura

cf., skrátenina slova confer, *l*, porovnaj!

c. f., skrát. cost freight, *a*, coút, fret, *f*, znamená, že sú v cene započítané prvé výdavky a dopravné

cf., skrát. conto finto, *t* (pozri toto)

cg, skrát. centigram

C. G. T., skrát. Confédération général du travail, *f* (pozri toto) (= ústredie francúzskych odborových organizácií)

ciacha, *n*, znamenie, značka; prevliečka na perinu

cibela, *ar*, druh veľkých hrozienok, sušený strapec hrozna

cibet, kunovitý savec v severnej Afrike a južnej Ázii; voňavý výpotok zo žliaz tohto savca, páchnucí ako pižmo; vo východných krajinách je i liekom

cibórium, *l*, kalich na hostie, schránka s vrchnáčikom na hostie

cicatrix, *l*, jazva

Cicero, *l*, slávny rečník rímsky

cicero, *l*, druh väčšieho písma tlačiarskeho, ktoré sa prvý raz upotrebilo pri vydávaní Ciceronových listov v Ríme r. 1467

cicerone (čičeróne), *t*, vodca cestujúcich; sprievodca (knižný alebo častejšie osoba) a vykladač cudzincom po meste; táradlo, tlčhuba

Cicero pro domo sua, *l*, Cicero „za svoju vlasť" povedal reč; odtiaľto: o ľuďoch, čo hovoria alebo píšu vo vlastných záujmoch

cicis, *h*, strapec na židovskom kabáte, v ktorom sa modlievajú

cicisbea (čičišbea), *t*, záletnica, koketa

cicisbeo (čičišbeo), *t*, domáci priateľ, záletník, sukničkár

cicutin, pozri: koniín

cid (síd), *ar*, pán

CIDALC, skrátenina medzinárodného výboru pre umeleckú a literárnu podporu kinematografie

cidevant (sidván), *f*, prv, kedysi

cidre (sídr), *f*, ovocné víno, mušt (jablčný)

cie (co), skrátenina slova: compagnie (kompaní), *f*, kupecká spoločnosť, spoločníci

CIE, skrát. Confédération intern. des étudians, medzinárodné združenie študentov

cif [skrátenina v anglickej kupeckej korešpondencii z týchto slov: cost (trovy), insurance (poistenie), freight (odvezenie)]; nejaký tovar, v ktorom sú započítané tieto tri veci

ciferblat, *n*, číselník na hodinách; vulgárne: tvár

ciferník, *ar*, číselník

cifra, *ar*, číslica, číslo

Cigán, člen potulného národa, ktorý sa prisťahoval do Európy z Východnej Indie v 15. storočí

cigán, luhár, klamár, šudier

cigániť, klamať, šudiť

cigara, *š*, skrútený a slepený dohánový list, upravený na fajčenie

cigareta, *š*, malá, tenká cigara s papierovým obalom, dnes rezaný dohán zabalený v papieri

cigarillo, *š*, malá cigara, cigarilos

cigarrero, *š*, obchodník s cigarami

cigarro, *š*, pozri: cigara

cigória (z *l* cichoria), prísada do kávy

cícha (z *n* Zieche), prevliečka na perinu; pozri: ciacha

CIK, skrát. Centraľnyj ispolniteľnyj komitet (ústredný výkonný výbor v SSSR)

cikáda, *l,* svrček, koníček
cikatrizácia, *l,* zjazvenie
cikcak, *n,* sem tam, kľukato, krivolako
ciklón, *g,* pozri: cyklón
cikuta, *l,* smradlivec; mätonoha (rastlina)
cila (z *n* Zille), lodica
cília, *l,* očná riasnica, riasa
cilícium, *l,* oblečenie, šaty z konskej srsti, nazvané podľa maloázijskej krajiny Cilície; hrubé rúcho kajúcnikov, aké nosievali pustovníci na holom tele
cima, skrát. cinema; pozri: kinematograf
cimbal, pozri: cymbal
cimburie (z *n* Burgzinne), špárovité, zubaté horné zakončenie hradieb, ktorého špárami sa strieľalo na nepriateľa
cimélia, *g,* drahé veci, najmä kostolné; pozri: keimelia
cimentovať, *l,* úradne vyšetriť, vyskúmať, vyskúšať
cimet, *n,* škorica
cimerman, *n,* tesár
cimra (z *n* Zimmer), izba, miestnosť
cimrovka, *m,* tesárska sekera v baniach
cín (z *n* Zinn), ľahký kov, čistec
CINA, skrát. Commission internationale de navigation aérienne (komision enternasional dö navigasion aerien), *f,* medzinárodná komisia pre leteckú dopravu
cinamom, *g,* škorica
cinelli (činely), *t,* kovové taniere pri tureckej hudbe
cinema, *g,* pozri: kinematograf
cinerácia, *l,* spopolnenie, spálenie tela
cinerárium, *l,* popolnica a miesto na jej uloženie
cinesi-, v slož., pozri: kinesi-
cingulum, *l,* šnúra, pás, ktorým si kňaz podpása albu
cink (z *n* Zink), kov; beľmo, škvrna na oku; poznačenie karty
cinóber (z *l* cinnabaris), rumenná farba
cinquantino (činkvantíno), *t,* včasná drobná kukurica (v Taliansku, vraj dozrieva za 50 [cinquanta] dní)
cinquecento (činkvečento), šestnáste storočie
Cinzano (čincáno), *t,* druh talianskeho vína
cionizmus, pozri: sionizmus; pohyb medzi Židmi, čo propaguje návrat Židov do Palestíny
cipollino (čipdino), *t,* bledozelenkastý mramor
cipus (cippus), *l,* hlavný stĺp (bez ružice)
cirage (siráž), *f,* voskovanie, leštenie
ciráda, cirát (z *n* Zierat), ozdoba, okrasa, vyzdobenie ružami; v mn. č. obalky, drahoty
circa (skrátene: ca, cca, vysl. cirka), *l,* asi, približne, s, so
circassienne (sirkasien), *f,* ľahká látka
circátor, *l,* inšpektor, vizitátor, dozerajúci nad kláštormi, píš: cirkátor
Circe, *g,* mocná čarodejnica v gréckej mytologii (Kirké), ktorú Odyseovi druhovia boli premenili na sviňu
circenses (ludi), *l,* hry v cirkuse pre zábavu ľudu
circiter, *l,* asi
circolo (čirkolo), *t,* spoločenský krúžok
circulaire (sirkülér), *f,* cirkulár (pozri toto), obežívo, okružný list
circulus vitiosus (cirkulus viciózus) **in demonstrando,** *l,* nesprávny, bludný, začarovaný kruh, chyba v dokazovaní, vyplývajúca z nesprávneho dôvodenia, týkajúca sa pravosti v dokazovaní
circum dederunt (cirkum dedérunt), *l,* (obkľúčily); u rímskych kato-

líkov začiatočné slová cirkevnej pohrebnej piesne; nazvanie tejto piesne
cirkel, *n*, kružidlo
cirkulácia, *l*, obeh (na pr. krvi, hospodárskeho života); obchádzanie, výmena
cirkulár, *l*, okružný list, obeživo, obežný list; okrúhla píla, brús (poháňané motorom, strojom, koňami)
cirkulárka, *l*, okrúhla píla
cirkulovať, *l*, obiehať, krúžiť
cirkulus, pozri: circulus
cirkumcisia (z *l* circumcisio), obrezanie
cirkumferencia, *l*, okres, oblasť, obvod; objem
cirkumflex, *l*, znak [ˆ], znamienko dĺžky, druh prízvuku
cirkumpolárne hviezdy, *l*, hviezdy, ležiace okolo pólu
cirkumskribovať, *l*, opísať, opisovať
cirkumskripcia, *l*, opísanie
cirkumspekcia, *l*, obozretnosť, opatrnosť
cirkumspektný, *l*, obozretný, opatrný
cirkumstancia, *l*, okolnosť
cirkumstantný, *l*, ťažký
cirkumvalácia, *l*, ohradenie
cirkumvencia, *l*, obklopenie, obkľúčenie, obkolesenie
cirkovať, *l*, chodiť do kolesa, do kruhu, v kruhu
cirkus, *l*, miesto predstavenia umeleckej jazdy, závodište, zápasište
cirok, *m*, ryžová slama, uhorská tráva; pozri: durha
cirokové, *m*, druh durhového pálového, pálené z ryže
cirokumulus, *l*, baránky na nebi
cirostratus, *l*, jemné závojové chmárky
ciróza, *g*, zapálenie pečene, stvrdnutie orgánov
cirrhoza, *g*, zapálenie pečene, ciróza (pozri toto)
cirus, *l*, kučera, kader; riedke oblaky, ponatŕhané oblaky, chmáry riasnaté
cis, *l*, s tejto strany, pred (na pr. cisalpínsky, predalpský, Cislajtánia, kraj pred riekou Litvou s našej strany, Predlitavsko)
cis, poltón medzi c a d
cisalpínsky, *l*, predalpský
cisár, *l* (z Caesar, pozri toto)
Cislajtánia, pozri: cis
Cis-dur, tvrdá tónina so 7 krížikmi
Cis-moll, mäkká tónina so 4 krížikmi
cista, *l*, bronzová nádoba v etruských hroboch
cisterciáci, cisterciáni, *l*, vetva benediktínov, kláštorná rehoľa nazvaná podľa svojho najstaršieho kláštora Cistercium (Citeaux [Sitó]) vo Francúzsku neďaleko Dijonu
cisterna, *l*, murovaná, cementová nádrž (vodojem, bazén) na dažďovú vodu
cisternový vagón, železničný vozeň, v ktorom sa prepravujú tekutiny (lieh, benzín, petrolej a pod.)
citácia, *l*, vyzvanie pred súd, predvolanie; uvádzanie cudzieho výroku, slov, vyvolávanie, zaklínanie duchov
citácia ediktálna, *l*, predvolanie vyhlásením
citadella (čitadela), *t*, hrad pri meste, mestská pevnosť, opevnený zámok
cita mors ruit, *l*, chytro cvála smrť
citara, *g*, strunový hudobný nástroj podobný lýre
citát, *l*, doslovne uvedené slová zo spisu, výrok, doklad, zovšeobecnelé slová
citato loco, *l*, na uvedenom mieste
cité (sité), *f*, **city** (sity), *a*, slobodné mesto; staršia vnútorná čiastka mesta na pr. v Paríži alebo v Londýne (z *l* civitas)
citera, pozri: citara
citissimo, *l*, čo najchytrejšie, najrýchlejšie

cito, *l*, chytro
citovať, *l*, volať, predvolávať, vyz(ý)vať pred súd; uvádzať slová iných doslovne
citoyen (sitoajén), *f*, občan
citoyenne (sitoajen), *f*, občianka
citra consequentiam, *l*, bez následkov, bez pokračovania; iba raz
citrát, soľ kysliny citrónovej
citrín, citrónovožltý druh kremeňa
Citroën (sitroen), *f*, najväčšia francúzska továreň na malé automobily (koncom r. 1934 vyhlásila úpadok s pasívami vyše jednej miliardy)
citrokarbón, *l*, živočíšne uhlie
citrón, *t*, plod rozličných druhov citrónnikov
citronát, do cukru uložené kúsky citrónov
cittá (čitá), *t*, mesto
city (sity), *a*, pozri: cité
ciudad (siudad), *š*, mesto
civil, pozri: civilista
civilis, *l*, vľúdny, prívetivý; občiansky
civilista, *l*, osoba občianska (proti vojsku)
civiliter mortuus, *l*, ako občan umrel, stratil statočnosť
civilizácia, *l*, zriadený stav spoločenský, osveta, vzdelanosť
civilizátor, *l*, vzdelávateľ
civilizmus, *l*, občianske smýšľanie
civilizovať, *l*, vzdelávať, privádzať na stupeň terajšej kultúry
civilná listina, povolená suma na udržiavanie panovníckeho dvora
civilný, *l*, občiansky; prívetivý, vľúdny
civis, *l*, občan
civis Romanus sum, *l*, som rímsky občan
civita (čivita), *t*, obec, mesto
civitas, *l*, obec, mesto
cizelér, *f*, rytec
cizelovať, *f*, umelecky, ozdobne vypracovať kovy dlátom a rozličnými ostrými prístrojmi
cizioján, stredoveké označenie dňa v roku pomocou jednotlivých slabík, najmä začiatočných slabík sviatkov; kalendár v stredov.
cl, skrát. centiliter
Cl, chemická značka chlóru
claim (klejm), *a*, nárok; vymeraný kus štátnej pôdy daný roľníkom na obrábanie
claire-obscure (klér-obskűr), *f*, šerovitosť, pološero, tmavojasné maľby
clairon, (klerón), *f*, signálová trúbka
clairet, pozri: kleret
clairvoyance (klérvoajáns), *f*, jasnozrakosť, jasnovidnosť ako dar veštecký
clan (klen), meno, názov kmeňov, rodov v Škótsku
claque, pozri: klaka
claqueur (klakőr), *f*, najatý tlieskač; pozri: klakér
clara pacta, boni amici, *l*, jasné dohovory, dobrí priatelia
clara voce, *l*, jasným hlasom
clarifikácia, *l*, objasnenie, osvetlenie, klarifikácia
clarifikovať, *l*, objasniť, objasňovať, osvetľovať, vysvetľovať, klarifikovať
clarino, *t*, trumpeta
clarinette (klarinet), *f*, klarinet
clarissimus, *l*, preslávny, slovutný
classis, *l*, trieda, klasa
claude os, asperi oculos, *l*, zavri ústa, otvor oči
claudite iam rivos, pueri, sat prata biberunt, *l*, zavrite už potok, chlapci, brehy sa už dosť napily (*Verg.*)
claustrum, *l*, kláštor, zátvor
clausula, *l*, pozri: klauzula
clavicula, *l*, kľúčna kosť, čiže kľúč (*lek.*)
clavicula Salomonis, *l*, Šalamúnov kľúč (čarovná kniha)
clavichord, pozri: klavichord

clavis, *l*, kľúč
clean break (klín brek), *a*, borci pri pästnom zápase, keď sa pustia po clinchi
clearing (klíring), *a*, pokladničná poukázka
clearing-house (klirinhauz), *a*, odúčtovacia banka
clearingový poriadok, odúčtovanie, vyrovnávanie, pripísanie v prospech (k dobru)
clef (kle), *f*, kľúč
clen (klen), *šk*, rod, potomstvo
clenodium, *l*, drahá vec, poklad, klenot
clementia, *l*, miernosť, milosrdnosť
Cléo (kléo), *g*, jedna z gréckych báječných stvor; továrenská značka pudru a rozličných kozmetických prostriedkov
clerc (klerk), *f*, názov tých, čo sa pripravujú (kandidujú) na advokátstvo alebo notárstvo
clergyman (klerdžimen), *a*, duchovný
clericus, clericum non decimat, *l*, kňaz od kňaza desiatky neberie
clerk (klark), *a*, pisár, sluha, pomocník, tajomník
clerus, pozri: klérus
cliché (klišé), *f*, tlačiarsky obraz, zhotovený cestou galvanoplastickou, odtlačok rytiny do kovu, štočok; píš: klišé
climacterium, *l*, čas ženského pohlavného odkvitnutia
clinch (klinč), *a*, stisnutie protivníka v boxingu
clique, pozri: klika
clitoris, *l*, dráždec v pohlavnom ústrojenstve ženskom, stekláč
cloche (kloš), *f*, (= zvon, baňa, príklop, pľuzgier), sklopený klobúk
cloison (kloazón), *f*, priečka, priehrada; vybíjaná (na pr. do železa, dreva) robota
cloture (klotűr), *f*, uzáver; zakončenie debaty (v snemovni)
closet (klozé), *f*, pozri: klozet
cloth (klos), *a*, súkno, látka
clothing (klózing), *a*, súkennícky, oblekový, oblekárny
clou (klú), *f*, klin, zlatý klinec; vrchol
clown (klaun), *a*, šašo, pajac (z *l* colonus, roľník)
club (klab), *a*, spolok; pozri: klub
cm, = centimeter
coach (kóč), *a*, koč, voz
coat (kout), *a*, kabát
co., comp., *f*, skrátenina slova compagnon (kompaňon) alebo compagnie (kompaní), spoločnosť, člen
coadiutor, *l*, zástupca biskupov, ktorý je popredku určený za jeho nástupcu; pomocník, zástupca biskupov; pozri: koadjútor
coagulum, *l*, srazenina
coaks (koks), *a*, pozri: cokes
cob, druh anglických koní
cobbler, *a*, chladiaci nápoj pripravený zo sladeného vína, do ktorého sa nahádžu kúsky ľadu a nakrája pomarančová kôra
cobra (z *l* colubra, had), čierny okuliarnik (jedovatý had); pozri: kobra
coccetum (kocetum), *l*, nápoj z mlieka, medu a makovej šťavy
cockney (kokny), *a*, takto prezývajú anglickí vidiečania Londýnčanov pre ich skazenú vravu
cocotte (kokot), *f*, nemravná ženská
coccus, *l*, červec
cocktail (koktejl), *a*, kohutí chvost; opojný nápoj z páleného cukru, citróna a ľadu
coda (koda), *t*, chvost, zakončenie hudobnej skladby
code (kód), *f*, sborník zákonov, zákonník
codein, tuk z ópia; pozri: kodeín
code Napoléon, Napoleonov zákonník

code telegrafický (kód —), *f*, poštový sborník s dohovorenými heslami vyjadrujúcimi celé vety
codex, pozri: kodex
codicillus, *l*, dodatok k závetu
coelibát, pozri: celibát
coeli enarrant gloriam dei, *l*, nebesá hovoria božskú chválu, velebia božiu slávu
coelum, *l*, nebo
coelum, non animum mutant, qui trans mare currunt, *l*, nebesá, nie ducha, menia tí, čo predchádzajú morom (*Hor.*)
coemeterium, *g*, cmiter, pohrebište
coena, pozri: cena
coenobit, *g*, kláštorník
coenobium, *g*, miesto, kde sa spoločne žije, kláštor
coeur (kőr), *f*, srdce; v kartách červená farba (srdcová!)
coffein, omamujúci jed v káve; pozri: kofeín
coffre (kofr), *f*, kufor, debna
coffre-fort (kofr-for), *f*, železná pokladnica, kasa
cogito, ergo sum, *l*, myslím, teda som (základná veta učenia slávneho francúzskeho filozofa Descartesa)
cognac (koňak), *f*, silná liehovina pripravená z vína, farby žltkastej a príjemnej vône, nazvaná podľa francúzskeho mesta toho istého mena (Cognac)
cognat, *l*, pokrvný, príbuzný, rodina; pozri: kognát
cognomen, *l*, priezvisko
coh-i-noor (kohinur), *i*, indické pomenovanie najväčšieho diamantu, ktorý je majetkom anglického kráľa; názov najlepšej ceruzy fy Hardtmuth
cochenille, pozri: košenila
cochon (košón), *f*, prasa, nemóresník
cochonnerie (košonerí), *f*, necudnosť, oplzlosť
coiffeur (koafőr), *f*, holič, kaderník, frizér
coiffure (koafűr), *f*, úprava, upravenie vlasov, účes
coincidencia, *l*, shoda, súlad, pozri: koincidencia
coitus, *l*, súloženie, telesné obcovanie chlapa so ženou; pozri: koitus
cok (z *n* Erzzug), rudná žila, prameň
cokes (koks), *a*, uhlie, z ktorého sa chemickým spôsobom odstránily cudzie látky, koks
cokl, *n*, mostnica
col (kol), *t*, krk; priesmyk
cól (z *n* Zoll), palec (miera dĺžková)
col., skrát. colonie, osada
cold-cream (khold krým), *a*, studená smotana; chladiaca biela masť na osvieženie pleti; pozri: crême céleste
coleoptéra, *g*, chrobáci (s tvrdými krýdlami)
coli; colis (kolí), *f*, kus tovaru, balík na odoslanie; viacej kusov na odoslanie podávaných
colla destra, *t*, pravou rukou
coll' arco, *t*, slákom
collare, *l*, nákrčník katolíckych kňazov
colla sinistra, *l*, ľavou rukou
collation (kolasion), *f*, (kolejšn), *a*, olovrant
collé (kolé), *f*, na kraji stola (na biliarde)
collecta, *l*, sbierka príspevkov; spoločná modlitba pri sv. Omši
collectanea, *l*, sbierka z rozličných spisov
college (kholidž), *a*, ústav patriaci k univerzite, kolégium, stredná škola
collège (koléž), *f*, stredná škola, kolégium
collegium, *l*, sbor, učilište, shromaždenie; píš: kolégium
col legno (kol leňo), *t*, drevom sláka
collet (kolé), *f*, golier
colli (koli), *t*, kusy, debny, balíky, batožiny

collie (koli), *k*, škótsky pes ovčiarsky
collier (kolié), *f*, šperk, šnúra, reťaz na šiju, náhrdelník
collo, *t*, pozri: colli, coli, colis
collodium, *l*, látka zo streľnej bavlny (upotrebuje sa pri ranárstve a pri fotografovaní); pozri: kolódium
collone, pozri: kolóna
colloquium, *l*, rozhovor (najmä vedecký); súkromná skúška vo forme rozhovoru; píš: kolokvium
coll' otava, *t*, spodnou alebo vyšnou oktávou
collusio, *l*, tajné usrozumenie; pozri: kolúzia
Cologne (kolóň), *f*, po francúzsky Kolín n./R.
colonne (kolón), *f*, pozri: kolóna
colombina, *t*, holúbok; harlekýnova milenka, komická maska na talianskej scéne
colonel (kolonel), *f*, *a*, plukovník; druh tlačiarskeho písma medzi petitom a nonpareillom
color, *l*, farba
colostra, *l*, mledzivo, kula(j)stra, kurástva
colour (kalör), *a*, farba
coloured gentleman (kalöríd džentlmen), *a*, farebný pán (takto nazývajú černochov v Amerike)
colours (kalörs), *a*, farby jockeyov pri pretekoch
colportage (kolportáž), *f*, roznášanie tovaru, umiesťovanie tovaru
colporteur (kolportőr), *f*, roznášač a predavač tovarov
Colt, vynálezca bubienkového revolvera; (revolvery tohoto systému)
columba, *l*, holub
columbarium, *l*, holubínec; veľké hrobnice klenuté s radmi výklenkov, pozri: kolumbárium
Columbia, fabrická značka gramofonových platní, krajina
Columbian (columbien), *a*, názov amerických pecí
columna, *l*, stĺp
coma, pozri: koma
combat (kombá), *f*, boj
combattant (kombatán), *f*, spolubojovník
combinaison (kombinézon), *f*, kombinácia; košeľové spodné nohavice al. sukňa
combiné, pozri: kombiné
combucha, *l*, čajová huba
come (kome), *t*, ako
Comédie française (komedí franséz), *f*, parížske činoherné divadlo
comédie larmoyante (komédi larmoajánt), *f*, zádušná piesa, hra
Comedy of errors, Komédia omylov (od Shakespearea)
Comenius, *l*, Komenský
come sopra (kome —), *t*, ako prv, ako vyššie; pozri: ut sopra, *l*
comes, *l*, gróf
come sta?, *t*, ako sa máš (máte)?
comfort, pozri: komfort
comfortable (komfortébl, -tábl), *a*, *f*, pohodlný, príjemný (v Anglicku pomenovanie istého druhu pohodlných kočov)
coming man (kamin men), *a*, (prichádzajúci človek), športovec, od ktorého sa v nastávajúcom období veľa očakáva
comité, pozri: komité
comitia, *l*, shromaždenie, snem rímskeho občianstva
commanditeur (komanditőr), *f*, tichý spoločník
commedia, *t*, divadelná hra, veselohra, komédia
commedia del'arte, *t*, komédia hraná bez prípravy
comme il faut (kom il fó), *f*, ako náleží, ako sa patrí, poriadny, poriadne, vzorne
commendatore, pozri: komendátor (komandátor)
commerce (komers), *f*, kupectvo, obchod
commercium, *l*, obchod, kupectvo

commilito, *l,* spolubojovník
commis (komí), *f,* kupecký pomocník, učeň
commis voyageur (voajažőr), *f,* obchodný cestujúci, agent
commode (komód), *f,* priečinková skriňa; pohodlný
commodo, *t,* pohodlne, voľne (v hudbe)
commodore, pozri: komodore
commodum, *l,* prospech
commoner, *a,* občiansky člen dolnej snemovne
common law (komön lá), *a,* zvykové právo, právo zvyku
common sens, *a,* zdravý smysel
common wealth (komonuels), *a,* republika, slobodný štát
commotio cerebri, *l,* otras mozgu
commun (komőn), *f,* všedný, obyčajný, nie jemný
communard (komünár), *f,* kto má účasť na komúne; pozri: commune, komúna
commune (komün), *f,* robotnícky prevrat v Paríži r. 1871; potom i v Maďarsku a v Rusku
communiqué (komüniké), *f,* ohlásenie, oznámenie
comp., pozri: co.
compagnie (kompaní), *f,* spoločnosť, člen, spoločník; pozri: kompánia
compagnon (kompaňón), *f,* spoločník, člen spoločnosti
company (kampeny), *a,* kupecká, obchodná spoločnosť
comparatio, *l,* porovnanie, prirovnanie
comparativus, *l,* druhý stupeň stupňovania prídavných mien, porovnávateľ, komparatív
comparse, *t,* pozri: komparzi
compartiment (kompartimán), *f,* vagónový oddiel
compendium, *l,* výťah, stručná kniha učebná
compère (kompér), *f,* kmotor, krstný otec; pomahač
compiacevole (kompiačevole), *t,* milo, aby sa páčilo (v hudbe)
complaisance (komplézáns), *f,* úslužnosť, prívetivosť, ochota
complaisant (komplézán), *f,* úslužný, ochotný, zdvorilý
completorium, *l,* pozri: kompletórium
complex, *l,* pozri: komplex
complice (komplís), *f,* spoluvinník, priateľ
compliment (komplimán), *f,* poklon, poklonenie sa, poklona
complot (kompló), *f,* sprisahanie
compound (kompaund), *a,* zloženina, sústava, smes
compositeur (kompozitőr), *f,* skladateľ (hudobný)
composition (kompozision), *f,* skladba (hud.); kompozícia; úloha
compositum, *l,* zložené slovo, zloženina
comptabilité, pozri: komptabilita
comtable (kontábl), *f,* účtovný
comptant, pozri: komptant
compte (kónt), *f,* účet, zpráva
compte courant (kónt kurán), *f,* bežný účet
compte rendu (rándü), *f,* zpráva o vedeckej činnosti
comptoir (kontoár), *f,* kancelária, pisáreň
comte (kónt), *f,* gróf
comté (konté), *f,* grófstvo
comtesse (kóntes), *f,* grófka
comthur, pozri: komtúr
con, *t,* tal. predložka s, so
con affetto, *t,* s pohnutím
con afflizione (-cione), *t,* žalostne
con allegrezza (-ca), *t,* veselo
con amore, *t,* s láskou, s chuťou
con brio, *t,* ohnivo, zápalisto
concassé (konkasé), *f,* cukor na hrubo roztlčený
concedo, *l,* pripúšťam, súhlasím
concepi, *l,* napísal som, spísal som, podpísal som
conception, *l,* počatie
concerto, *t,* koncert (pozri toto)
concil, pozri: koncil

concierge (konsiérž), *f*, vrátnik, portáš, podomok, domovník, kľučiar, žalárnik
conciergerie (kosieržerí), *f*, domovníctvo, žalár, štátne väzenie vo Francúzsku
conclusio (konklúzio), *l*, záver
conclusum (konklúzum), *l*, usnesenie
concordia, *l*, svornosť
concordia res parvae crescunt, discordia maximae dilabuntur, *l*, svornosťou malé veci rastú, nesvornosťou najväčšie sa rozpadajú (*Salustius*)
concours hippique (konkúr ipik), *f*, konské preteky, závody
cond., = **conditus**, *l*, založené, postavené
con diligenza (kon dilidženca), *t*, zamyslene
condimentum, *l*, korenie
con discrezione (kon diskrecióne), *t*, jemne, s citom
conditeur (konditőr), *f*, pozri: conditor, kondítor
conditio, *l*, podmienka, postavenie
conditio sine qua non, *l*, nevyhnutná podmienka, podmienka, od ktorej nemožno ustúpiť, bez ktorej sa nemožno zaobísť
conditor, *l*, zakladateľ; cukrár
con dolcezza (kon dolčeca), *t*, sladko, milo
con dolore, *t*, bôľne, bolestne
condominium, *l*, spoločný majetok, spoločné panovanie
condotta, *t*, nákladná doprava
condottiére, *t*, stranník; čatár alebo vodca roty v žoldnierskom talianskom vojsku za vojen občianskych; vodca žoldnierskeho vojska
conducat sanitati, *l*, nech slúži na zdravie!
con duolo, *t*, bolestne, roztúžene, clivo
con espressione, *t*, výrazne (v hudbe)
Confédération Générale du Travail (konfederasion ženeral dü travaj), *f*, ústredie francúzskych odborových organizácií (skrátene: C. G. T.)
confer, skrát. cf.), *l*, porovnaj
conférence (konferáns), *f*, schôdzka, porada
conférencier (konferánsié), *f*, prednášajúci, predseda, oznamovateľ
con fermezza (-ca), *t*, rozhodne, isto, rezko
confessio, *l*, vyznanie
confessor, *l*, vyznavač; kresťan, čo pre vieru vytrpel smrť
con festività, *t*, sviatočne, slávnostne
confetti, pozri: konfety
con fiducia (kon fidučia), *t*, s dôverou, dôverne
confiserie (konfiz'rí), *f*, cukrárstvo
confiteor, *l*, vyznávam sa, vyznanie hriechov, spoveď; vyznanie vôbec, priznanie
confiture (konfitűr), *f*, zavárané ovocie, zavarenina
confraternitas, *l*, bratstvo
confrère (konfrér), *f*, (spolu)brat
confrérie (konfrerí), *f*, bratstvo; cech
con fretta, *t*, chytro, skoro, rýchlo
con fuoco (kon fóko), *t*, ohnivo (v hudbe)
congé (konžé), *f*, oddych (dovolenka), lúčenie, výpoveď
congestio, *l*, nahromadenie štiav, prekrvenie, zapečenie, tvrdá stolica
con grandezza, *t*, vážne, dôstojne
con gravità, *t*, dôrazne
con grazia, *t*, pôvabne
con gusto, *t*, s chuťou, chutne
concha, *l*, lastúra, polobaňa, oltárny výklenok
conchyliologia, *g*, náuka o lastúrach a ulitách
con impeto, *t*, veľmi chytro, rýchlo
coniugium, *l*, manželstvo
coniunctio, *l*, spojenie, spojka
conj., skrát. conjunctivus; pozri: konjunktív

conjux, *l,* manžel, muž
con moto, *t,* hybne
connaissance (konesáns), *f,* znalosť; známosť
connétable (konetábl), *f,* veliteľ vojska, najmä jazdeckého; pôvodne najvyšší podkoniar na kráľovskom dvore a štolba; v Anglicku policajný úradník (z *l* comes stabuli)
connossament (konosamán), *f,* nákladný list pre námornú dopravu
con osservanza (-ca), *t,* pozorne
con passione, *t,* vášnivo
conquistador (konkistádor), *š,* dobyvateľ nejakej krajiny (takto sa nazývali Španieli ako prví dobyvatelia Ameriky)
conrector, *l,* druhý učiteľ
conscia mens recti famae mendacia ridet, *l,* čisté svedomie sa smeje lživým povestiam (*Ovid.*)
consecutio, *l,* nasledovanie
consecutio temporum, *l,* súslednosť časov (v latinskom časovaní)
conseil (konséj), *f,* (po)radné shromaždenie, rada
conseil d'État (konsej detá), *f,* štátna rada
consensus, *l,* súhlas, svolenie, shoda
con sentimento, *t,* s citom
conservatorium, *l,* škola, v ktorej učia hudbu a spev; pozri: konzervatórium a pod.
conscholarius, *l,* konškolár, spolužiak
consilia evangelica, *l,* evangelické rady (mravné predpisy, ktoré sa majú dobrovoľne plniť)
consilio manuque, *l,* rozumom a silou (*Seneka*)
consilium, *l,* rada, najmä lekárov o chorom; pozri: konzílium
consilium abeundi, *l,* rada, daná študujúcemu, aby dobrovoľne odišiel z ústavu
console (konsol), *f,* zrkadlový stôl
consols (kansöls), *a,* z viacerých spojených daní nové daňové povinnosti; pozri: konsolidácia
consommé (konsomé), *f,* silná mäsová polievka
con sordino, *t,* dusidlom hlasu (na husliach)
consortes, *l,* spoločníci
consortium, *l,* spoločenstvo, družstvo
constable, pozri: konstable
constantia, *l,* vytrvalosť
constrictor, *l,* svierač (sval)
consuetudo altera natura, *l,* zvyk je druhá obyčaj (*Cic.*)
consummatum est, *l,* dokonané je! (podľa slov sv. Jána evanjelistu ostatné slová Ježiša na kríži)
contadino, *t,* sedliak
contagium, *l,* dotknutie, nákaza
conte, *t,* gróf
contemporain (kontámporén), *f,* súčasný; vrstovník
contenance (kontönáns), *f,* obsah; držanie tela; duchaprítomnosť, umiernenosť
content (kontán), *f,* spokojný
contessa, *t,* grófka
continental, *a,* pevninový; s „C" — pomenovanie mnohých hotelov; značka písacích strojov
continuo, *t,* dlho, vydržane
conto, conto corrente, *t,* účet, bežný účet; pozri: konto, kontokorent
conto a meta, *t,* účet na polovičný zisk a stratu
conto di tempo, *t,* účet s vymedzeným časom zaplatenia
conto finto, *t,* účet predstieraný, vymyslený
conto loro, *t,* účet ich
conto mio, *t,* účet môj
conto nostro, *t,* účet náš
conto nuovo, *t,* účet nový
conto pro diversi, *t,* účet rozličných odberateľov, čo málokedy prichádzajú v zreteľ pri účtovaní
conto separato, *t,* osobitný účet
conto vostro, *t,* váš účet

contour (kontúr), *f*, náčrt, kontúra, črta, obkreslenie
contra (kontra), *l*, proti, voči; vo hre kartovej ohlásenie priehry; v biliardovej, šachovej ap. nová hra protistávková
contrabas, *l*, hlboký bas
contra bonos mores, *l*, proti dobrým mravom
contradictio, *l*, protirečenie
contradictio in adiecto, *l*, protirečenie medzi podstatným a prídavným menom, na pr. okrúhly štvorec
contraire (kontrér), *f*, protivný, opačný; priečiaci sa; **au c.** = naopak
contra leges, *l*, proti zákonom
contr'alto, *t*, u ženských a detí najhlbší hlas
contramineur (kontraminőr), *f*, protivník, sok
contra negantem principia disputari non potest, *l*, s tým, kto popiera zásady, sporiť sa nemožno
contraounctus, *l*, pozri: kontrapunkt
contra rationem, *l*, proti rozumu
contraria contrariis curantur, *l*, protivy sa liečia protivami
contrarium, *l*, protiva, opak
contrat social (kontra sosiál), *f*, písomný dohovor spoločenský
contra vim mortis non est herba in hortis, *l*, proti moci smrti niet byliny v záhradách (niet pomoci; učenie salernskej lekárskej školy)
contra vim non valet ius, *l*, násilie nad právo
contre — v složeninách; pozri: kontre-
contre-admiral (kontr), *f*, kontraadmirál, námorný dôstojník v hodnosti generálmajora
contrebalance (kontrbaláns), *f*, protiváha, vyrovnanie
contrebande (kontrband), *f*, pašerácke kupectvo, obchod; pašovaný, zakázaný tovar
contrebandier (kontrbandié), *f*, pašerák
contrabasse (kontrbas), *f*, basa, barbora
contredanse (kontrdáns), *f*, radový tanec, štvorylka
contrefaçon (kontrfason), *f*, falšovanie, znehodnocovanie, falšovaná tlač, napodobnenina
contrefort (kontrfór), *f*, oporný múr, pilier
contremine (kontrmin), *f*, práca proti nejakej veci
contremineur (kontrminőr), *f*, kto pracuje proti nejakej veci; na burze ten, čo sa spolieha na poklesnutie kurzov, predáva z prázdnej ruky, bez úhrady
contre-ordre (kontrórdr), *f*, odvolanie rozkazu; opačný rozkaz
con tristezza (-ca), *t*, smutne
contubernalis, *l*, súdruh, priateľ, tovariš
contumácia, *l*, pozri: kontumácia
contuzia, *l*, pomliaždenie
conus, *l*, kužeľ; pozri: konus
convention (konvansion), *f*, dohovor, dohoda; r. 1792 vo Francúzsku národné shromaždenie, konvent
conversazione santa (konversacióne —), *t*, svätý rozhovor (tie obrazy, na ktorých má Mária Ježiša na lone a s oboch strán stojí pri nich anjel)
convivium, *l*, hostina
convoi (convoy, konvoa), *f*, sprievod, najmä ozbrojený, rad vozov, trén, doprava
convoyant (konvoaján), *f*, sprievodca
con zelo (kon dzélo), *t*, ohnivo, oduševnene
Cook (kúk), americká dopravná spoločnosť, ktorá má filiálky po celom svete
cop (z *n* Zopf), vrkoč
copiar, *n*, zpiatočník
copia verborum, *l*, hojnosť, zásoba slov

copula, *l,* spona
copyright (kopyrajt), *a,* právo nakladateľské
cor, *l,* srdce; roh (hudobný inštrument)
coram, *l,* pred
coram me, *l,* predo mnou
coram populo, coram publico (publiko), *l,* pred ľudom, verejne
corda, *t,* šnúra, struna, lano
Corda Fratres, *l,* bratia srdca (organizácia študujúcich)
cordelier (kordelié), *f,* františkán (lebo je opásaný šnúrou)
cordit, *l,* výbušnina, $^{2}/_{3}$ pušnej bavlny a $^{1}/_{3}$ nitroglycerínu (silná výbušná látka)
Corinthians, najznámejší amatérsky futb. klub v Anglicku
corkscrew (korkskrú), *a,* vývrtka (chvatnutie v pästnom zápase)
cornac (kornek), *a,* hajčiar, pohonič, poháňač slona
corned beef (bíf), *a,* konzervované hovädzie mäso americké
corner, *a,* korner (pozri toto), kopanej hre kút
cornette (kornet), *f,* jazdecký práporčík
cornetto, *t,* pozri: cornet
cornettová maľba, *f,* kornetová maľba, maľba na tkaninách al. na dreve zvláštnymi farbami, t. zv. kornetovými
cornifer, pozri: kornifer
cornichons (kornišón), *f,* rožky; drobné kvasené uhorky
corno, *t,* lesný roh
cornu, *l,* hudobný dychový nástroj, vojenský roh u Rimanov
cornu copiae, *l,* roh hojnosti
cornutus, *l,* rohatý
corolla, *l,* venček, korunka
corollarium, *l,* prepitné, diškrécia, prídavok
corona, *l,* veniec; koruna
Corona, značka malých prenosných písacích strojov (fy L. C. Smith)
coronalis, *l,* vencový
coroner (khórnr), *a,* v Anglicku a v Amerike súdny úradník, čo v prítomnosti porotcov vyšetruje náhle prípady zomretia
corpo di Bacco, *t,* zakliatie (telo Bachovo); aby ho!
corps (kór), *f,* teleso, vojenský sbor
corps d'armée (kórdarmé), *f,* vojenský sbor
corps de ballet (kór dö balé), *f,* baletný sbor
corps de garde (kórdögard), *f,* strážny sbor (vojenský)
corps diplomatique (kór diplomatik), *f,* diplomatický sbor
corps législatif (kór ležislatif), *f,* zákonodarný sbor
corpus, *l,* telo, teleso, ozruta
corpus delicti, *l,* predmet trestného činu
corpus Domini, *l,* Božie telo, Telo Pánovo
Corpus Christi Domini, *l,* Božie Telo
corpus iuris, *l,* sbierka zákonov
corpus iuris canonici, *l,* sborník zákonov práva cirkevného
corpus iuris civilis, *l,* občiansky zákonník, sborník občianskeho práva
correctio, *l,* polepšenie, oprava
corregidor, *š,* správca
corres, *š,* pošta
corrigenda, *l,* opravy tlačových chýb
Corriere dela sera, *t,* pomenovanie veľmi rozšíreného milánskeho večerníka
corrigens, *l,* prídavok do lieku, ktorý spríjemňuje jeho chuť
corriger la fortune (korižé la fortün), *f,* opraviť šťastie (klamať vo hre; *Lessing*)
corroborantia, *l,* posilňujúce lieky
corrodentia, *l,* leptavé prostriedky
corrosio, *l,* pozri: korózia
corruptio optimi pessima, *l,* skaza najlepšieho je najhoršia
Corse (kors), *f,* Korzika
corset, *f,* šnúrovačka, živôtik

corso, *t*, promenáda, hlavné miesto na prechádzky v meste; beh, obeh, beh o preteky, obeh peňazí; široká ulica na prechádzky
cortège (kortéž), *f*, družina, čestný sprievod, bandérium
cortes, *š*, snem vo Španielsku; člen španielskeho snemu
cortex, *l*, kôra
cortina, *t*, záclona (porovnaj: gardina)
cor unum et anima una, *l*, jedno srdce, jedna duša (*Bib.*)
corvée (korvé), *f*, robota, nepríjemná robota
corvette (korvet), *f*, ľahká loď, korveta
Corvinus, *l*, meno od corvus, havran — meno kráľa (podľa havrana, ktorého mal v erbe)
corvus, *l*, havran
cosecans, *l*, sečnica doplnku; pozri: kosekans
cosi fan tutte, *t*, tak to robia všetci (meno Mozartovej opery)
cosinus, *l*, v geometrii sinus (pozri toto) doplnku uhlu na 90°; pozri: kosinus
coryza, *l*, nádcha
costa, *l*, rebro
cotangens, *l*, týčnica tangenty (pozri toto) doplnku; pozri: kotangens
cote (kot), *f*, označenie ceny na kurzovnej ceduli
coté (koté), *f*, strana
côte (kót), *f*, pobrežie
côtelettes (kotlét), *f*, mäso od rebier, kotletky, kotlety
cotillon (kotyjón), *f*, spoločenský tanec francúzsky; kabanica, suknica
coton (kotón), *f*, bavlna; ochranný prostriedok
cottage, (kotedž), *a*, rodinný dom
cottageový systém (kotedžový -), *a*, keď zamestnávateľ postaví pre svojich zamestnancov domčeky a nájomné im strha zo mzdy
couch (kauč), *a*, druh pohovky, ktorá sa upotrebuje i za posteľ
couche (kuš), *f*, ľahni si!, čiť!, ticho! (obyčajne psom)
coulage (kuláž), *f*, tečenie, výtok; strata tekutého tovaru vytekaním a odkvapkávaním
coulant (kulán), *f*, plynný, plynúci; milý, ľúbezný, povoľný, v ústrety vychádzajúci
couleur (kulőr), *f*, farba, odznak; sväz študujúcich
couloir (kuloár), *f*, chodba na prechádzanie sa (na pr. v divadle, snemovni ap.)
council (kaunsil), *a*, poradný sbor, koncil
count (kaunt), *a*, v Anglicku gróf cudzozemský
counter (kauntr), *a*, opakovať úder protivníkov, kontrovať
country (kauntry), *a*, vlasť, krajina, vidiek, kraj
county (kaunty), *a*, grófstvo, kraj
coup (kú), *f*, úder, kúsok, čin
coup de maître (kúdömétr), *f*, majstrovský kúsok, čin
coup de soleil (kúdösolej), *f*, slnečný úpal
coup d'état (kúdeta), *f*, štátny prevrat
coup de théâtre (kúdöteátr), *f*, herecký kúsok, chmat
coupé, pozri: kupé
couplet (kuplé), *f*, kuplet, pesnička, pieseň zo sociálneho života; druh básne
coupon, pozri: kupón
cour (kúr), *f*, dvor (súdny)
courage (kuráž), *f*, odvaha, smelosť, kuráž
courant (kurán), *f*, bežný
courbette (kurbet), *f*, spínavý skok (koňa), stávanie koňa na zadné nohy; hlboké poklony
courier (kurié, my vyslovujeme: kurír), *f*, behún, bežec, posol
cours (kúr), *f*, kurz; meniaca sa hodnota peňazí, cenných papie-

rov, zmeniek, ktorá sa určuje na burzách
coursing (körsin), *a*, preteky psov, psie preteky
court (kört), *a*, dvor, tenisový dvorec
courtage, pozri: kurtáž
courtier, pozri: kurtier
courtisan (kurizán), *f*, dvoranín
courtoisie (kurtoazí), *f*, zdvorilosť, dvoranínske držanie sa, dvornosť
cousin (kuzén), *f*, bratanec
cousine (kuzin), *f*, sesternica
coûte que coûte (kút kö kút), *f*, nech stojí čo stojí, za každú cenu, nech je hodno čokoľvek
coutil (kutij), *f*, činovatina
couturière (kutüriér), *f*, švadlena, krajčírka
couvert, pozri: kuvert
couveuse (kuvőz), *f*, kvočka, prístroj na umelé vyliahnutie hydiny; sklenený prístroj na udržiavanie v teplote predčasne narodených detí
covenant (kavinent), *a*, dohovor dohoda o spolku
Covent garden (kaventgardn), *a*, povestná tržnica a opera v Londýne
covercoat (kóvrkot), *a*, látka na plášť a dámske šaty
cowboy (kauboj), *a*, pastier kráv, americký záhorec; guľáš (americký)
couyon (kujón), *f*, darebák, kujon
coxa, *l*, bedro
coxagra, *g*, členková, kĺbová lámka, zapálenie členkového kĺbu
coxalgia, *l*, pozri: coxagra
coxitis, *l*, zapálenie kĺbu
Cpt., skrát. comptant (pozri toto)
Cr, chemická značka chrómu
cr., skrát. currentis; crescendo (pozri tieto)
crachoir (krašoár), *f*, pľuvák, pľuvadlo
crack (krek), *a*, najlepší kôň na pretekoch
crackrs (krekrs), *a*, krehké sucháre
craie-papier (krépapié), *f*, kriedový papier
crambe repetita mors est, *l*, kapusta dva razy za sebou — smrť
craniálny, *l*, hlavový, lebečný
craniologia, *g*, náuka o črepe
cranium, *l*, lebka, črep
crapula, *l*, závrat od hlavy bolenia, omámenie po bolestiach v hlave
crassus, *l*, tučný, tlstý
cravate (kravat), *f*, nákrčník, kravata
crawl (kraul), *a*, plavecký spôsob v pretekoch
crayon (krejón), *f*, ceruza, farebná krieda
crazy (krezi), *a*, slabý, chorobný, rojčivý, rojko
cream (krím), *a*, smotana; vrch, horná čiastka niečoho (v prenesenom smysle: ctená spoločnosť, najvyberanejšia spoločnosť)
creas, *š*, remenné plátno
création (kreasion), *f*, pozri: kreácia
creator, *l*, stvoriteľ
creator mundi, *l*, stvoriteľ sveta
creatura, *l*, stvora, stvorenie (skôr v urážlivom, hanlivom smysle), kreatúra (pozri toto)
credat Judaeus Apella, *l*, nech uverí Žid Apella (= slov.: to ti ani Žid neuverí) (*Hor.*)
credenciálny list, *l*, zplňomocňovací, poverovací list
credibilný, *l*, viery hodný
credit, pozri: kredit
crédit foncier (kredí fonsié), *f*, pozemkový úver
creditiva (kreditíva), *l*, poverovací list, poverovacia listina, písmo
creditor, pozri: kreditor
credo, *l*, verím, (modlitba Verím v Boha), vyznanie viery
credo quia absurdum, *l*, verím, lebo je to nemožné, nemysliteľné (*Tertullianus*)
credovať, pozri: kredovať

credulita, *l,* ľahkovernosť
creek (kríik), *a,* viera; mienka
crèche (kreš), *f,* útulňa pre deti, opatrovňa pre nemluvňatá
crematio, pozri: kremácia
crematorium, pozri: krematórium
crème (krém), *f,* smotana, smotana spoločnosti; výbor, jadro; tuk, mazadlo; pečivo
crème céleste (krém selest), *f,* biela chladiaca masť, smiešanina bieleho vosku, spermacetu (pozri toto) a oleja zo sladkých mandlí na pestovanie pleti
crème de la crème (krém d'la krém), *f,* výkvet, predok (spoločnosti)
crémerie (kremőrí), *f,* mliekáreň
Cremona, mesto v Taliansku
cremonky, *t,* husle, zhotovené v Cremone (inak veľmi povestné); píš: kremonky
cremor tartari, *l,* vínny kameň (prostriedok chladiaci a prehňajúci)
créneau (krenó), *f,* streľnica (na hradbách)
creol, *š,* americká krížená fajta; píš: kreol
creovať, *l,* tvoriť, stvoriť, budovať
crêpe de chine (krep dö šin), *f,* veľmi jemná hodvábna al. napodobnená látka, krepdešín
crêpe georgette (krep žoržet), *f,* hodvábna al. napodobnená látka bez lesku, žoržet
crêpe marociane (krep marokén), *f,* hrubšia hodvábna látka (marocká, marokén); meno rozličných ciest (múčnikov)
crêpe, pozri: krep
crepitatio, *l,* pozri: krepitácia
crescendo (-ešen-), *t,* rastúcou silou, silnejšie a silnejšie (v hudbe)
crescit occulto velut arbor aevo, *l,* rastie navidomoči ako strom časom (*Hor.*)
creta, *l,* krieda
crétin (kretén), *f,* hlupák, človek s duševnými nedostatkami; píš: kretén
cretinizmus, *f,* nedostatok duševných darov, hlupáctvo; píš: kreténizmus
cretonne (kreton), *f,* bavlnená, ľanová a pamuková látka
crevette (krevet), *f,* istý druh morských rakov; rakovitej farby
cri (krí), *f,* krik, hlas
criant (krián), *f,* pestrý, krikľavý (o farbe)
cricket (kriket), *a,* futbal, druh futbalovej hry
cri-cri (krikri), *f,* svrček, cikáda
crida, *t,* úpadok, konkurz, zastavenie platov
crimen, *t,* vina, zločin
crimen laesae malestatis, *l,* zločin urážky Veličenstva, urážka Veličenstva
criminalista, pozri: kriminalista
criminálny, pozri: kriminálny
crin (kren), *f,* madrac, konská srsť, vlas; udica
crin d'Afrique (krén dafrik), *f,* náhradok madrace; afrika
crinoline (krinolín), *f,* obručovitá sukňa, krinolína
crispine (krispin), *f,* krátky ženský kabátik; krišpín
criterium, *l,* pozri: kritérium
crocus, *l,* šafran
Croesus, lýdsky kráľ, povestný svojím gazdovaním; odtiaľto: veľmi bohatý gazda
crochet (krošé), *f,* kapča, háčik, hák, kľuka
croisade (kroazád), *f,* krížová výprava, križovanie, krážovanie morom
croissant (kroasán), *f,* polmesiac; rožok
croisé (kroazé), *f,* skrížený; v šermovaní skríženie šablí
croix (kroa), *f,* kríž
croix rouge (kroa rúž), *f,* červený kríž
cromlech, *k,* kamenný oltár, náhrobný kameň druidov
croquant (krokán), *f,* tortové (tortového druhu)

croquembouche (krokambuš), *f*, chrumkavé cukrové pečivo
croquet (kroket), *a*, telocvičná hra s drevenými guľami a drevenými figúrami (hrajú ju dve strany po 9 hráčov)
croquette (kroket), *f*, ryžový alebo kvetákový (karfiolový) kabáč (nákyp), rezeň z diviny, smažený rezeň
croquis (krokí), *f*, náčrtok, skizza, najmä mapy
cross-country (kroskauntry), *a*, cezpoľný beh (*šport.*)
crossed check (krosídček), *a*, krížený šek
cross-road (krosród), *a*, križovatka
crouch (krauč), *a*, zohnuté postavenie v boxe
croup (krup), *f*, pozri: difteritis
croupade (krupád), *f*, vysoký skok so stiahnutými nohami
croupier (krupié), *f*, pomocník alebo zástupca bankárov pri hrách (najmä hazardných)
croutons, pozri: krutonky
crown (kraun), *a*, koruna, anglická minca strieborná, predvojnovej hodnoty (asi 5 korún)
crown glass (kraun gles), *a*, korunové sklo
crt., skrát. courant, currentis (pozri tieto)
cruciatio, *l*, ukrižovanie
cruciatus, *l*, skrížený
crucifix, *l*, kríž, rozpätie, krucifix
crucifixia, *l*, ukrižovanie
crucifixus, *l*, ukrižovaný
crudelis, *l*, nemilosrdný, ukrutný
crudelitas, *l*, nemilosrdnosť, ukrutnosť
cruor, *l*, krvný koláč
crux, *l*, kríž
crux commissa, *l*, kríž podoby ┬
crux decussata, *l*, kríž podoby × (na akom bol ukrižovaný sv. Andrej)
crusta, *l*, chrasta
crux immissa, *l*, kríž podoby +
Cs, chemická značka pre césium
csárda, *m*, krčma v puste
csárdás, pozri: čardáš
csikós, *m*, pastier koní; píš: čikóš
CSU, ústredná štatistická zvesť v SSSR
(Slová začínajúce sa s „cs", ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod „č"!)
cto, skrát. conto (pozri toto)
Cu, chemická značka pre cuprum (meď)
cubatura, pozri: kubatúra
cubicularius, *l*, komorník
cubiculum, *l*, spálňa
cubista, pozri: kubista
cubitálny, pozri: kubitálny
cubizmus, pozri: kubizmus
cubus, *l*, kocka, krychľa
cuculla, *l*, rehoľná kapucňa, čepiec
cúg, *n*, vlak, záprah; prievan, gumová vložka do topánok (po stranách — cúgové topánky)
cui bono?, *l*, komu (to bolo) na osoh? (*Cicero*), prečo?
cui prodest, *l*, komu je to na osoh, úžitok?
cuique suum, *l*, každému jeho (čo mu patrí)
cuirasse (küras), *f*, pancier
cuirassier (kürasié), *f*, panciernik, kyrasník
cuius ius et norma loquendi, *l*, čie (sú) právo a pravidlá jazyka (všeobecné upotrebenie)
cuius regio, eius religio, *l*, čie (je) územie, toho (i) náboženstvo (čí chlieb ješ, tomu slúž)
cuivre blanc (küívr blan), *f*, biela meď, alpaka
cuivre poli (küívr-), *f*, sliatina medi so zinkom
cukerín, pozri: sacharín
cukerkandel, pozri: kandys
cul (kül), *f*, zadok, zadnica
culasse (külas), *f*, spodná čiastka brúseného diamantu
cul de Paris (küld'parí), *f*, podložka na zadku pod ženské šaty, aká sa kedysi nosievala na vyplnenie foriem

cul de sac (kül dö sak), *f*, slepá ulička
culinárny, pozri: kulinárny
culminácia, pozri: kulminácia
culminovať, pozri: kulminovať
culotte (külot), *f*, krátke (po kolená) nohavice
culpa, *l*, vina; **mea - mea - mea maxima -**, moja vina, moja vina, moja najväčšia vina
culpabilita, culpabilitnosť, *l*, trestnosť
culpabilný, *l*, vinný, vinník
cultivovať, pozri: kultivovať
cultúrny, pozri: kultúrny
culturálny, pozri: kulturálny
cultúra, pozri: kultúra
cultus, *l*, úcta, uctievanie Boha, náboženské veci, kult
cultus-minister, *l*, (u nás) minister školstva a národnej osvety
cum, *l*, s, so
cum bona venia, *l*, s láskavým dovolením
cum grano salis, *l*, so zrnkom soli (nie doslovne, ale s rozvahou a umom, *Plinius*); s rozumom; opatrne
cum hic, cum ille, cur tu non, Augustine? *l*, keď tento, keď tamten (to urobil), prečo nie ty, Augustín?
cum infamia, *l*, s nectou, s hanbou
cum iure successionis, *l*, s nástupníckym právom (takto vymenúvajú k starému biskupovi pomocnú silu)
cum laude, *l*, s chválou
cumploch (z *n* Zumpel), trhan, otrhanec
cum reservatione, *l*, s vyhradením, s výmienkou, s rezervou
cum tempore, *l*, s akademickou štvrťhodinkou (t. j. o štvrť hodiny neskoršie)
cum sua causa, *l*, s príslušenstvom
cumulatio, *l*, hromadenie, soskupovanie; pozri: kumulácia
cumulatívny, pozri: kumulatívny
cumulonimbus, *l*, búrková chmárava, mrákava
cumulovať, pozri: kumulovať
cumulus, *l*, mrákava; hromada, kopa
cum venia, *l*, s dovolením
Cunard Line (—lajn), *a*, zaoceánska paroplavebná spoločnosť
cuncta supercilio movens, *l*, kto obrvou všetko pohne (Jupiter) (*Hor.*)
cunctator, *l*, váhavý (človek), váhavec, pomalý, zdráhavý, kolísavý (človek)
cuneus, *l*, klin
cup (kap), *a*, čaša, šálka, čiaška, pohár; takto označujú najmä významné preteky a zápasy, ako Davis-cup (svetové tenisové preteky)
cupiditas, *l*, túženie, baženie; dychtivosť, chvátavosť, chvat
Cupido, *l*, boh lásky, Amor (pozri toto)
cupovať (z *n* zupfen), rancovať, čuchrať, šklbať
cupringer, *n*, sprostredkovateľ, zaobstarávateľ miest pre čeľaď
cura, *l*, starosť, pečlivosť
cura animarum, *l*, duchovná správa
curabilis, *l*, liečiteľný
cura bonorum, *l*, správa majetku
curaçao [u nás küras(a)ó], *po*, druh likéru (pôv. meno istého ostrova)
cura posterior, *l*, neskoršia starosť (doteraz nie veľmi potrebná)
curare, prudký jed rastlinný, ktorým Indiáni v Južnej Amerike napúšťajú hroty svojich šípov
curatela, pozri: kuratela
curatio, *l*, liečenie, ošetrovanie
curativus, *l*, liečebný
curator, pozri: kurátor
curatorium, pozri: kuratórium
curatus, pozri: kurát
curcuma, *ar*, druh cudzokrajinných rastlín korenitých, ako sú na pr. šafran, ďumbier ap.
curé (küré), *f*, výpomocný duchovný; farár
curia, pozri: kúria
curiálny, pozri: kuriálny

curiosum, *l*, neobyčajná vec; pozri: kuriózum
curiózny, pozri: kuriózny
curling, *šv*, švédska a škótska hra; sploštené gule, na ktorých sú držadlá a ktoré sú poháňané k cieľu ryžovými metlami
curlišta, *l*, soznam kúpeľných hostí
currenda, pozri: kurenda
currens, *l*, bežný, tečúci, hodiaci sa (článok)
currentatio, pozri: kurentácia
currente calamo, *l*, chytrým perom (úchvatky), napochytre napísané
currentis, *l*, tohoto roku (al. mesiaca)
currentovanie, pozri: kurentovanie
currentovať, pozri: kurentovať
curriculum vitae, *l*, beh života, vlastný životopis, so zreteľom na vzdelanie, prax a vykonané skúšky, stručný životopis
curry (köry), *a*, korenie pripravené z lístia rozličných rastlín; druh jedla, smiešaného z ryže, mäsa a pod.
curry powder (köry pauder), *a*, prášok pripravený z lístia rozličných rastlín
cursalón, *lf*, čakáreň pre kúpeľných hostí; píš: kúrsalón
cursivum, *l*, pozri kurzíva
cursus, *l*, beh; školský rok; smer v politike (na pr. u nás červenozelený — socialisticko-agrárny); vzdelanie
curtaxa, *l*, poplatok za kúpanie v kúpeľoch, lístok do kúpeľov
curva, *l*, krivá čiara; kurva (pobehlica)
curvatúra, *l*, náklon, sklon; píš: kurvatúra
custodia, *l*, stráženie
custodia honesta, *l*, čestné stráženie (na pr. vo väzení, ktoré nezneucťuje výkonom trestu)
custom (kastöm), *a*, zvyk, obyčaj; mýtne
custor, pozri: kustor
custos, *l*, strážca, dozorca v knižnici, v muzeu ap.; píš: kustos
cušpajz, *n* (zo Zuspeise), prívarok
cutaway (ketevej), *a*, odrezaný; kabát napredku akoby odrezaný, vykrojený (žaket)
cutter (kötr), *a*, rýchla ľahká loď s jedným stožiarom
cuvette (küvet), *f*, umyvač, umyvadlo
cvaknúť (z *n* zucken), šklbnúť, šarpnúť, trhnúť, drkotať, šťuknúť
cverna, *n*, niť, nitka
cvernár, *n*, nitkár, nitiar
cvernový, *n*, nitený
cvibak, *n* (zo Zwieback), suchár
cvik, *n*, hra v karty; klin
cvikeľ (z *n* Zwickel), klínik, jazýček, letáčik
cviker (z *n* Zwicker), okuliare na nos
cvilich, *n*, hrubá tkanina ľanová alebo bavlnená, dvojitá, vrecovina
cvilink, *z*, pozri: cvilich
cviter (z *n* Zwitter), kríženec
cyankáli, *g*, kyanid draselnatý, veľmi prudký jed
cyanóza, *g*, belasá choroba
cyanometer, *g*, prístroj na meranie belasosti oblohy
cyclamen, *g*, bambuľník, svinský chlieb; pozri: cyklámen
cyclecar, *a*, bicykel s prívesným vozíkom
cyclon, pozri: cyklón
cyclop, *g*, obor; pozri: Kyklopi
cyclopický, *g*, obrovský, ozrutný
cyéza, *g* (caesis), samodruhosť, ťahotenstvo
cygnus, *l*, labuť
cykas (z *g* kykas), druh etiopskej palmy
cyklámen, *g*, bambuľník, svinský chlieb
cyklický, *g*, okružný
cyklista, pozri: bicyklista
cyklistika, *g*, vozenie sa na kolese
cykloida, *g*, druh krivých čiar

cyklometer, *g,* stroj na meranie kilometrov prebehnutých velocipédom
cyklón, *g,* víchor, krútiaci sa do kolesa, kruhu, prudká búrka, pľušť s vetrom v krajinách tropických
cyklopedia, *g,* sbierka vedomostí, náučný slovník
Cyklopi, pozri: Kyklopi
cykloráma, *g,* divadlo s obrázkami v kruhu sa otáčajúcimi
cyklostyl, *g,* prístroj na rozmnožovanie tlačív
cyklus, *g,* kruh, okruh, obeh, obdobie; rad diel umeleckých (i prednášok ap.) tvoriacich zaokrúhlený celok; veniec, sbierka, súbor básní ap.
cylinder, *g,* valec, klobúk podoby valcovitej; strieška, tienidlo na lampu
cylinderka, *g,* pinta; dvojžidľová fľaša, sklenica (na medokýš)
cylindrický, valcovitý, valcový, okrúhly
cymbal, *l,* hudobný nástroj s kovovými strunami
cynický, *g,* bezohľadný, nehanobný, bezočivý
cynik, *g,* nehanobný, bezočivý, bezohľadný človek; človek, nedbajúci slušnosti; v starom veku filozof gréckej školy, ktorá hlásala mať čo najmenej potrieb
cynizmus, *g,* bezohľadnosť, bezočivosť, ľahostajnosť, nehanobné držanie, spravovanie sa
cynozúra, *g,* meranie šnúrami
cyprus (z *l* cupressus), ihličnatý strom, rastúci v južnej Europe
cyrilica, *g,* staroslovanské písmo, ktoré sostavil solunský vierozvest sv. Cyril pre potrebu slovanských kníh bohoslužobných, upravené podľa starej glagolice (pozri toto)
cysta, *g,* pľuzgier, nádor; divé mäso, naplnené tekutou látkou v ľudskom tele; opuchel', bobuľa
cystis, *g,* mechúr
cystitis, *g,* zapálenie mechúra
cystoskop, *g,* prístroj na vyšetrenie chorôb močového mechúra
cystolitiáza, *g,* mechúrové kamienky (choroba)
cystón, *g,* ochranné vrecúško niektorých nižších zvierat
cystoskopia, *g,* skúmanie močových chorôb elektrickým svetlom
cystotomia, *g,* prerezanie mechúra
cytizus, *l,* rastlina štedrenec, zanoveť, zvolina, kozia ruta
cytologia, *g,* náuka o buňkách

Č

Č, evidenčná značka automobilov krajiny Českej
čaban, *r,* v južnom Rusku: pastier
čabrak(a) (čaprak[a]) *tu,* zdobená, vyšívaná prikrývka na koňa, koberec
čado, *mr,* maloruský tanec dievčat
čadra, *r,* závoj, šata
ČAFK, skrát. českého atletickofutb. klubu
čagatajčina, hromadný názov východoturecký nárečí
čachre (z *h* šachar a *n* Schachr), špinavé, najmä Židmi prevádzané kupectvo, predávanie, priekupníctvo, jednanie
čaj (z *č* thé), listy rozmanitých druhov čajovníkov
čajka, *r,* kozácky čln
čakan, tupá železná motyka na zatĺkanie kamenia pod pražce a pod., porisko so železnou sekerkou alebo mlatkom, aké nosievali na príklad i Chodovia

(na Slovensku pripomínajú valašky)

čákov, *m*, okrúhla, vysoká čiapka vojenská, šišak

čalún (podľa francúzskeho mesta Chalons), tapeta, ozdobná látka (tkaná) na steny a pod.

čamara, *p*, kabát užšieho strihu v páse so šnúrami

čandali, *i*, opovrhovaná indická kasta

čanker (i šanker), syfilitický vred, choroba syfilitického pôvodu; rak, rakovina (z *l* cancer, z *f* chancre); francúhy

čara, *m*, zámena, výmena, menenie

čarčaf, *tu*, vrchné šaty tureckých žien; závoj

čárda, *m*, krčma na maďarskej puste

čardák, *tu*, strážny domček

čardáš, *m*, uhorský ľudový tanec, živý, temperamentný a vášnivý, pôv. slovanského

čaršija, *tu*, trh, námestie, ulica

čauš, *tu*, turecká vojenská hodnosť

čavargoš, *m*, tulák, uličník

Čedok, skrátenina Česko-slovenskej dopravnej kancelárie

Čechia, zosobnené Češstvo; Čechie (názov mnohých českých spolkov, nmä športových)

čechizácia, počešťovanie

čechizátor, človek, ktorý chce počešťovať človeka inej národnosti, prípadne jeho zvyky, spôsoby a mravy

čechizovať, počešťovať

čechizmus, české slovo (spôsob) v inej reči (národe)

čechún, sympatizujúci s českou myšlienkou, prívrženec českého prejavovania sa; nádavka Čechom

ček, pozri: chek, šek

Čeka (skrát. črezvyčajka), *r*, ruská mimoriadna komisia na premáhanie revolúcie

čekista, *r*, člen črezvyčajky (pozri toto)

čeljuskinci, *r*, stroskotanci ruského ľadoborca, čo sa nazýval Čeljuskin

Čerkes, člen ázijského národa na Kavkaze (Čerkesi bývajú veľmi dobrí bojovníci, najmä v službách tureckých)

červonec, *r*, dukát, bankovka ceny asi 175 Kč (10 rubľov)

černosotennik, *r*, člen čiernej sotne (stotiny), protirevolučnej skupiny v Rusku, zpiatočník, reakcionár

čello, pozri: cello

čevapčica, *sb*, na ražni opekané mäso, juhoslovanské národné jedlo

čibelín, kožušina zo strieborného soboľa

čibuk, *tu*, turecká fajka; palica

čiča, *b*, *ch*, dedo, strýc, starec, ujko; sluha

čiflik, *tu*, majer, dvor, veľkostatok turecký

čikóš, *m*, pastier konskej čriedy na puste; okrúhly pastiersky klobúčik; v Čechách sokolská čapica

Čimboraso, vysoká hora v Južnej Amerike

čin, *r*, dôstojnosť, hodnosť v Rusku

činčila, *š* (z *l* chichilla), kožušina z juhoamerického tchora

činely, pozri: cinelli

čingír, *m*, druhé víno z vyprešovaného hrozna

činovnik, *r*, ruský občiansky úradník

činža (z *n* Zins), správne: nájomné

čirkáš, *m*, lapikurkár, uličník

čislík, *m*, lapaj, lapikurkár, uličník

čóban, *pe*, *t*, pastier; pozri: čaban

čok jaša, *t*, ži dlho!

čokoláda, *š* (pôv. z mex.), smiešanina z kakaa, cukru, vanilky, škorice a hrebíčkov

čorba, *b*, *tu*, kyslá polievka s mäsom a ryžou

črezvyčajka, *r,* mimoriadni komisári, splnomocnenci; komisia v sovietskom Rusku na premáhanie protirevolúcie; čeka

ČS, medzinárodná poznávacia značka motorových vozidiel Česko-Slovenska

ČSAAU, Česko-slovenská amatérska atletická únia

ČSAF, Česko-slovenská asociácia futbalová

ČSAPS, Česko-slovenský amatérsky plavecký sväz

ČSD, Česko-slovenské dráhy (železnice)

ČSLA, Česko-slovenská lawntenisová asociácia

ČSOL, Česko-slovenská obec legionárska

ČSOU, Česko-slovenská obec učiteľská

ČSOŠ, Česko-slovenská obec športová (ČOS, po česky)

ČSSF, Česko-slovenský sväz futbalový

ČSSH, Česko-slovenský sväz hockeyový

ČSSŤA, Česko-slovenský sväz ťažkej atletiky (ČSSTA, po česky)

ČSUBA, Česko-slovenská únia boxerov amatérov

ČSVV, Česko-slovenský všešportový výbor

ČZ, skrát. Česká Zbrojovka (v Strakoniciach)

ČTK, skrátene: Česko-slovenská tlačová (i tisková, č.) kancelária

čuba, spr. šuba, *r,* kožuch

čubka, *n,* zarážka, zátyčka (z *n* Hemmschuh); *r,* pes, suka

čúcha, *n,* čižma z kožušiny

čulok, *r,* pančucha

čundrať, *n,* kĺzať sa, šmýkať sa

čuprija, *t, sb,* most

čuprina, bol vrkoč na temene hlavy ináč celkom oholenej u Tatárov, Čerkesov, Poliakov a juž. Rusov, najmä Kozákov

čutora, *m,* drevená poľná fľaša na liehoviny

čužak, *r,* cudzinec, privandrovalec

D

D, *l,* rímska číslica (500); v telegrafii = súrny telegram; pred priezviskom = don (š); skrát. Deus (boh), Dominus (pán); d. v hudbe druhý tón c-dur stupnice; skrát. pre anglický peniaz penny (denarius); v hud. dextra (t. j. pravou rukou); D na automobiloch, medzinárodná značka nemeckých automobilov (Deutschland); evidenčná značka automobilov ČSD

d. = die, *l,* dňa; d. v korektúrach = deleatur = nech sa odstráni, vyhodí

da, *l,* daj! (na receptoch)

d. a. (= dicti anni), *l,* spomenutého roku

D. A., skrát. Deutsche Arbeitsfront (nemecký pracovný front)

da capo, *t,* od začiatku, znova, ešte raz

d'acquit (vyslov: dakí), *f,* prevzal som, zaplatené (na účtoch)

dača, *r,* domec za mestom, vilka, letohrádok

dadaista, *f,* prívrženec, pestiteľ dadaizmu

dadaizmus, *f,* úpadkový smer v slovesnosti a v umení; bláznivé posmievanie sa rozumu, umeniu, ideálom ap.

daemon, daimon (démon), *g,* nižšia bytosť božská dobrá alebo zlá, zlý duch, diabol, čert

daemonický, daemonologia, dae-

monomania, *g*, pozri: démonický, démonologia, démonomania
dafnia, *g*, vodná voš; všeob. pod pochopom dafnií rozumej vodný hmyz
Dafnis, *g*, krásny pastier, hrdina pastierov (heros); vynálezca spevov
Dagon, fénický boh, zobrazovaný s rybím chvostom
daguerrotyp (dager-), *fg*, fotografia, zhotovená po spôsobe francúzskeho vynálezcu maliara Daguerra (1838)
daguerrotypia, *f*, fotografovanie podľa Daguerra
dahabija, *ar*, úzka a ľahká dvojveslová loďka na rieke Nile
dahlia, *g*, jesenná georgína, dália
dach, *n*, strecha (najmä šindľová, slamenná), krov
Dai, *j*, veľký Daibutsu = Budha
Dail Eirean (doil ejrian), *a*, írsky snem (od r. 1918)
Daily Mail (dély mél), *a*, denná pošta (angl. denník)
Daily News (dély ňus), *a*, denník, denné noviny, (angl. denník)
daimiovia, *j*, zemianska vrstva, kniežatá i veľkostatkári v Japonsku
Daimler, značka nemeckých automobilov
daimon, *g*, názov nižšieho božstva; pozri: démon, daemon
daimonion, *g*, vnútorný božský hlas u gréckeho mudrca Sokrata
dáina, *lit*, litovská ľudová pieseň
daisy (dézy), *a*, sirôtka (kvet)
Dakota, severoamerický kmeň indiánsky
dakry-, v slož. slovách: slz-, sĺz sa týkajúci
daktyl, *g*, stopa, verš (— ⏑ ⏑)
daktylioglyf, *g*, kameňorezbár
daktylioglyfia, *g*, kameňorezbárstvo
daktylitis, *g*, zapálenie prstu, hnisanie pod nechtom
daktylograf, *g*, písací stroj, stroj na písanie
daktylografia, *g*, písanie na stroji
daktylografista, *g*, pisár na stroji
daktylologia, *g*, reč hluchonemých prstami
daktyloskopia, *g*, skúmanie odtlačkov prstov
dalajláma, *i*, budhistický veľkokňaz v Tibete, Číne a Mongolsku
dalamánok, *f*, (pain d'Allemagne), žemlička, podlhovastý biely chlieb (vekňa)
Dalcroze (dalkróz), *f*, zakladateľ školy prirodzenej rytmiky v pohyboch a v tanci
dales, *h*, bieda, chudoba, núdza
Dalila, filištínska neviestka, ktorá ostrihala Samsonovi vlasy a tým ho pozbavila i sily
dalmatika, *l*, kňazské (cirkevné) rúcho so širokými a krátkymi rukávmi
dalmatínka, dalmátska čiapka
dal segno (dal seňo), *t*, od znaku, zaznačenia (opakovať)
daltonista, *a*, farboslepý človek, človek, ktorý niektoré farby nevidí; lekár, čo lieči takéto choroby (pôvod choroby je psychický)
daltonizmus, *a*, neschopnosť vidieť niektoré farby, slepota na farby (podľa angl. chemika Daltona)
dáma, *f*, pani, deva; meno šachovej hry
damas, *š*, druh malých španielskych cigár (vyrábali ich u nás)
damascénky, druh hrozienok, slivák (sušených) a ruží
damascénska oceľ, oceľ veľmi dobrých vlastností; zhotovujú sa z nej šable (damascénka, šabľa z damascénskej ocele, zlatom a striebrom vybíjaná)
damast, *n*, vzorkovaná vlnená alebo hodvábna látka
damasek, kvietkovaná hodvábna látka, popretkávaná rozličnými ozdobami (podľa mesta Damasku)

da meliora piis, *l,* daj lepšieho osudu nábožným
Damenstift, *n,* výchovný ústav pre dievčence
damm, *a,* anglické zakliatie
damnable (damnábl), *f,* na zničenie, čo sa má zničiť, zničiteľné
damnácia (damnatio), *l,* odsúdenie, prekliatie
damnum, *l,* škoda, strata, d. emergens, ukazujúca sa, vynorujúca, javiaca sa škoda
Damoklov meč (Damokles bol Grék, dvoranín staršieho Dionýza, syrakúzskeho tyrana, ktorý mu, vraj, pripravil hostinu, ale nad hlavu mu zavesil na niť meč, aby mu dal najavo blízkosť hroziaceho nebezpečenstva), stále hroziace nebezpečenstvo; (jemu už visí nad hlavou Damoklov meč — prihára mu pod nohami, blíži sa jeho koniec, záhuba)
Dampf, *n,* para
Dampfboot, *n,* parný čln
Dampfschiff, *n,* parná loď, parník
Dampfmaschine, *n,* parný stroj
danajská robota, márna, zbytočná robota (dcéry kráľa Danaa povraždily svojich mužov, za čo musely v podsvetí čerpať vodu do deravých sudov)
danajský dar, dar Danaov, čiže Grékov, nepriateľom Trojanom (drevený kôň), ktorý im priniesol záhubu; dar nebezpečný, prinášajúci skazu
danajský sud, grécky báječný sud, ktorý sa nikdy nenaplní
danceuse (dansőz), *f,* tanečnica
dancing (dansing), *a,* tanec; d. room (rúm) tanečná sieň
dandin (dandén) *f,* chumaj, trubiroh, hlupák, truľo
dandy (dendy), *a,* švihák, frajer
dannebrog, *d,* dánska zástava; Dannebrog, dánsky rytiersky rád, založený r. 1219 Valdemarom II.
dansant (dansán), *f,* tanečný
danse (dáns), *f,* tanec
danse macabre (dáns makábr), *f,* tanec smrti
Danubius, *l,* Dunaj; pomenovanie poisťujúcej spoločnosti
dar, *ar,* dom; obývaná zem, krajina
daráž, *m,* osa
darda, hra v karty
Dardanely, morská úžina pri Carihrade
dariahimír, *pe,* = more svetla, drahokam,
dark horse (- hórs), *a,* ešte neznámy kôň na pretekoch; nový neznámy človek v spoločnosti (homo novus)
darling (správne: dear-) *a,* miláčik, drahý, milý človek
Darm, *n,* črevo
Darmstadt, *n,* nemecké mesto, podľa ktorého je nazvaný istý druh lietadiel
darsena, *t,* **arse** (ars), *f,* vnútrajšok prístavu, vnútrozemský prístav
darwinista, *a,* prívrženec Darwinovej náuky o vývoji tvorstva
darwinizmus, náuka o vývoji tvorstva z nižších druhov vo vyššie, podľa anglického učenca Darwina
dasymeter, *g,* hustomer
dat., skrát. datum (dátum, pozri toto)
dáta, *l,* údaje, skutočnosti; pozri: dátum
data et accepta, *l,* vydania a príjmy
Datária, istá pápežská vrchnosť
dat census honores, *l,* bohatstvo prináša slávu (*Ovid.*)
dat, dicat, dedicat, *l,* (skrát.: d. d. d.), dáva, zasväcuje, venuje (nadpis kedysi na kostoloch, teraz venovacia formula v latinských spisoch)
dat Galenus opes, dat Justinianus honores, *l,* Galenus (prináša, dáva) bohatstvo, Justinián statočnosť, slávu

datio in solutum, *l*, majetok dlžníkom odstúpený dobrovoľne veriteľom na ich uspokojenie
datív (dativus), *l*, tretí pád v latinskom skloňovaní
dato, *t*, dané (t. j. dnes)
dato a dato, *l*, toho dňa, od toho dňa (býva na zmenkách a znamená deň vydania a vyplnenia)
datovať, *l*, označiť na písme, listine čas a miesto, kedy a kde bola písaná; — **sa**, počínať sa, začínať sa, pochádzať
dátovka, *l*, mechanická pečiatka na označovanie času, dát
dato zmenka, *t*, zmenka splatná v istý čas po vydaní
dátum, *l*, označenie času a miesta pri vydaní nejakého písma, listiny; dáta, zprávy, údaje, látka
datura, *ar, pe*, cigánske, vlčie alebo ježkové jablko, jedovatá rastlina, z ktorej sa vyrába alkaloid daturín
dat veniam corvis, vexat censura columbas, *l*, havranom odpustia, holubov trápia (*Juv.*)
daulas, *a*, silná ľanová al. bavlnená látka
Daumontov záprah (dómontov) *f*, štvorka, štvorzáprah
dauphin (dofén), *f*, titul francúzskych následníkov trónu
ďaur, pozri: djaur
Davis (dejvis), americký štátny tajomník, ktorý založil svetoznáme tenisové preteky darom pohára, t. j. Daviscup
davis-cup (dejvis-kap), *a*, tenisová medzinárodná hra o preteky, víťazstvo (amatérov)
davit (dejvit), *a*, otáčací žeriav na palube lodí, na zdvíhanie člnov a pod.
Davus sum, non Oedipus (*Terentius*), *l*, Davus som, nie Edipus (neviem hovoriť hádankárske, príhodné rozprávky)
daxlík, *n*, malý psík, jazvečík (z *n* Dachshund)
day (dej), *a*, deň
day book (dejbuk), *a*, účtovný denník
d. d. (de dato), *l*, zo dňa, odo dňa vyhotovenia
dea, *l*, bohyňa
dead (ded), *a*, mŕtvy
dead head (ded hed), *a*, mŕtvy zápas
dear (dýr), *a*, milý
deartikulácia (dearticulatio), *l*, rozčlánkovanie, vymknutie
de auditu, *l*, z počutia, z chýru
débâcle (debakl), *f*, zmätok, pohroma, virvar, skaza
debacha, škriepka, hlasný protest
debachovať, škriepiť sa (hlasne)
déballage (debaláž), *f*, vybalenie
debarasovať, *f*, vyslobodiť, zachrániť z nepríjemného položenia, z pomykova
debardér, *f*, lodný skladač, ženská maska (na maškarnom bále) v oblečení lodného skladača
debarkovať, *f*, zakotviť, vystúpiť na breh
débarquement (debarkmán), *f*, vylodenie, pristátie lodi
débarrassement (debarasmán), *f*, vyslobodenie, uvoľnenie, zbavenie
debata, *f*, rozhovor, rokovanie, besedovanie, výmena náhľadov, bránenie právneho náhľadu
debatér, *f*, obranca istých náhľadov, rokovateľ, rečník
débauche (deboš), *f*, bujnosť, samopašnosť, nestriedmosť
debelácia, *l*, úplné premoženie
debellare superbos, *l*, zlomiť pyšných (*Verg.*)
debent, *l*, dlžník
debet, *l*, dlhuje, je povinný, vzal (z konta); zaviazanosť, podlžnosť, dlžoba, povinnosť
debetný, *l*, dlžný
debilis, *l*, slabý
debilitácia, *l*, soslabenie, oslabnutie
debilitas, *l*, slabosť, oslabnutie; vrodená slabomyseľnosť

debilný, *l*, slabý (na duchu)
debit (debí), *f*, odbyt, odpredaj, výčap
debita, *l*, dlžoby, zaviazanosti, povinnosti, viny
debitant, *l*, obchodník, kupec, predavač, kramár
debitný, *l*, povinný, dlžný, záväzný
debitor, *l*, dlžník
debitovať, *l*, pripísať na rováš
debitum, *l*, dlh, zaviazanosť
deblokovať, *f*, zbaviť blokády
de bon coeur (d'bon kőr), *f*, vďačne, zo srdca
débordement (débordmán), *f*, povodeň, stúpnutie vody
debordovať, *f*, prevýšiť, vyhodiť, preliať (sa)
débours (debúr), *f*, vydanie v hotovom
débrouillovať (debrujovať), *f*, rozpliesť, usporiadať, priviesť do poriadku, upokojiť
début (debü), *f*, začiatok, prvé vystúpenie (herca, spisovateľa, rečníka), predstavenie sa
debutant, *f*, začiatočník, predstavujúci sa umelec (spisovateľ)
debutovať, *f*, prvý raz vystúpiť, predstaviť sa
debušírovať, *f*, (déboucher), otvárať (ústa, fľašu), hostiť sa, hýriť
deca-, deco-, decu-, p. deka-, deko-, deku-
décadence (dekadáns), *f*, úpadok, dekadencia
decadencia, pozri: dekadencia
decalo, pozri: dekalo
Decamerone, kniha rozprávok talianskeho spisovateľa Boccaccia (z *g* = čas 10 dní)
decapitatio, *l*, sťatie
decedovať, *l*, opustiť, vzdať sa, upustiť
decem, *l*, desať
decemvir, *l*, člen 10-člennej organizácie
decemvirát, *l*, vláda 10 ľudí
decenálka, *l*, desaťročný prídavok, desaťročie
decenálny, *l*, desaťročný
decencia, *l*, spôsobnosť, slušnosť, mravnosť, počestnosť
decénium, *l*, desaťročie
decentnosť, *l*, pozri: decencia
decentný, *l*, spôsobný, mravný, počestný, slušný
decentralizácia, *l*, správna sústava, založená na princípe autonomistickom (opak: centralizácia)
decentralizovať, *l*, odstreďovať, uvoľňovať
decentrovať, *f*, zmariť, vyrušiť z pokoja
decepcia, *l*, klamanie, sklamanie, podvod, šaľba
deceptórny (i deceptický), *l*, podvodný
decerebrácia, *l*, rozrušenie mozgu
decernat, *l*, podanie zvesti; nižšie oddelenie úradu, ktoré sa zapodieva jedným odborom
decernent, *l*, rozhodca, znalec
decesia, *l*, vzdialenie sa, odchod, zmiznutie
decesor, *l*, odchádzajúci, úrad opúšťajúci; predchodca
deci-, *l*, v složených slovách desatina: d.-gram ap.
decidencia, *l*, odpadok, úbytok
decidívny, *l*, rozhodný, rázny
decies repetita placebit, *l*, desať ráz opakovaná sa bude páčiť (*Hor.*)
decigram, 0,1 gramu
deciliter, 0,1 litra
decima, *l*, desaťveršová sloha; desiaty tón od základného v hudbe
decimácia, *l*, zastrelenie každého desiateho chlapa vo vojsku
decimálka, *l*, desatinná váha
decimálny, *l*, desatinný, desiatkový
decimeter, 0,1 metra
decimovať, *l*, odpočítať a zastreliť každého desiateho chlapa vo vojsku
decipimur specie recti (*Hor.*), *l*, zdanie dobra nás klame
decipovať, *l*, oklamať, klamať

deciso (dečizo), *f*, rozhodne (*hud.*)
decision (desišn), *a*, rozhodnutie (v boxe)
decivilizácia, *l*, úpadok ľudstva
decízia, *l*, rozhodnutie; presnosť
decizívny, *l*, rozhodujúci, rozhodný
declamando, *t*, prednášavo (*hud.*); prednášať (*hud.*)
declaratio, *l*, vyhlásenie, deklarácia (pozri toto)
déclassé (deklasé), *f*, upadnuvší z vyššej spoločenskej triedy do nižšej
decoctum, *l*, odvar, vývar
de commodo et incommodo, *l*, o príležitom a nepríležitom
décompte (dekónt), *f*, srážka, sľava
decompositio, *l*, rozklad
de concert (d'konsér), *f*, jednomyseľne, v dorozumení, v shode
de congruo, *l*, podľa spravodlivosti, podľa uznania, slušnosti
décontenance (dekontönans), *f*, strata rozvahy, zmätok
decorum, *l*, slušnosť, dôstojnosť, pekný zovňajšok, povesť
découragement (dekuražmán), *f*, zmalomyseľnenie
découvert (dekuvér), *f*, bez úhrady (na burze)
decrescendo (dekrešendo), *t*, ubúdajúcou silou, slabšie a slabšie, pozri: crescendo
decretalos, *l*, pápežský príkaz, nariadenie
decubitus, *l*, zomieranie tela po dlhej chorobe, uležané telo
decúria, *l*, oddelenie desiatich vojakov
decúrio, *l*, desiatnik
decurzus, *l*, stok, priebeh (choroby)
decurzia, *l*, stok, priebeh
de dato, *l*, odo dňa vyhotovenia, zo dňa
dedícia, *l*, danie, odovzdanie
dedignácia, *l*, opovrhnutie, nevážnosť, neúcta
dedikácia, *l*, venovanie, obecanie, prísľub, zasvätenie
dedíkovať, *l*, venovať, obecať, zasvätiť, prisľúbiť
De Dion Bouton (dö dijon buton), francúzska automobilka
dedit, *l*, dal, odplatil, zaplatil
dedommagement (dedomažmán), *f*, náhrada, odškodnenie
dédoublement (dedublmán), *f*, zdvojenie
deductio ad absurdum, *l*, dôkaz, že to z nejakého tvrdenia vznikajú protismyselné úsudky
deductis deducendis, *l*, keď sa dokáže to, čo sa dokázať má
deductis impensis, *l*, po strhnutí nákladného
dedukcia, *l*, odvodenie, vývod
dedukovať, *l*, odvodzovať, vyvodzovať
deduktívna metoda, *l*, metoda, ktorá robí závery z istých viet bez ohľadu na skutočnosť, podstatu veci (opak: induktívna m.)
dědrasbor, *če*, skrát. dělnický dramatický sbor
deduktívny, *l*, odvodzovací, vývodný
dedva, *m*, burina
de facto (fakto), *l*, vskutku, naozaj, podľa skutku
de facto et absque jure, *l*, svojmocne (svojvoľne) a bez oprávnenia
défaite (defét), *f*, premoženie (vojska)
defaitista, *f*, predpovedajúci, veštiaci premoženie, prehru
defaitisti, *f*, strana premožených, defetisti
defaitizmus, *f*, smýšľanie premožených, zlomenosť, vykrúcanie, výhovorky, defetizmus
defalkácia, *l*, stiahnutie, odpočítanie, srážka
defatigácia, *l*, únava, umdlenosť
défaut (defó), *f*, chyba, nedostatok
défaveur (defavör), *f*, nepriazeň, nemilosť
defekácia, *l*, čistenie, vykvasenie
defekcia, *l*, odpadnutie

defekt, *l*, nedostatok, vada, chyba, neduh, porucha
defektíva (t. j. verba), *l*, slovesá, ktoré nemajú všetky tvary
defektný, *l*, neúplný, chybný, pokazený, kusý, nedokonalý
defendend, *l*, chránenec
defendent, *l*, obranca, ochranca
defendovať, *l*, brániť, chrániť
defenestrácia, *l*, shodenie s obloka, vyhodenie oblokom
defenestrovať, *l*, vyhodiť oblokom, shodiť s obloka
defenzia, *l*, pozri: defenzíva
defenzíva, *l*, obrana; odboj, obranný stav
defensor fidei, *l*, obranca viery, apologetik
defenzívny, *l*, obranný
defenzor, *l*, obranca, ochranca
deferencia, *l*, povoľnosť, ústupčivosť, úcta
deferend, *l*, obžalovaný, obžalovaná
deferent, *l*, obžalobca, obžalobnica
deferovať, *l*, povoliť, prepustiť, ustúpiť; obžalovať
defervescencia, *l*, klesanie horúčky
défi, *f*, vyzvanie, výzva
défiance (defiáns), *f*, nedôvera, podozrenie
deficiencia, *l*, penzia (u kňazov), starý dom kňazov
deficient, *l*, kňaz, pre chorobu alebo starobu nespôsobný konať svoj úrad, kňaz penzista
deficiente pecunia, *l*, pri nedostatku peňazí
deficiente pecunia deficit omne, *l*, ak chýbajú peniaze, chýba všetko (var. deficiente pecu-, deficit omne nia, ak ti chýba statok, chýbajú ti aj peniaze)
deficit, *l*, nedostatok, schodok v účtoch, prerobenie, strata
defigurácia, *l*, znetvorenie, zničenie, skazenie
defilé, *f*, priesmyk, hôrna, úzka cesta; prechod, priechod; usporiadané pochodovanie vojska pred predstavenými
defilovať, *f*, pochodovať pred niekým v radoch
definícia, *l*, výmer, popísanie, stanovenie pojmu
definitíva, *l*, pevný, istý pomer, stav, položenie, stále, trvalé ustanovenie, stále miesto
definitívny, *l*, stály, trvalý, konečný
definitívum, *l*, stálosť, konečnosť, trvácnosť
definítor, *l*, vyšší duchovný rehoľný, člen kláštornej správy, dozorca, poradca
definovať, *l*, ohraničiť, vymedziť, presne stanoviť
deflácia, *l*, zníženie cien, zmenšenie obehu papierových peňazí
deflagrácia, *l*, prečisťovanie ohňom
deflektor, *l*, pristavaná vec na komíne proti vnikaniu vetra
deflexia, *l*, úchylka
deflorácia, *l*, odkvitnutie, zbavenie panenstva
deflorovať, *l*, sprznit, panenstva pozbaviť
defluxia, *l*, odtok; priebeh
deformácia, *l*, spotvorenie, znetvorenie, zošpatenie
deformita, *l*, pozri: deformácia
deformovaný, *l*, skazený, nepekný
deformovať, *l*, spotvoriť, zošpatiť, znetvoriť, pokaziť
defraudácia, *l*, podvod, sprenevernie
defraudant, *l*, podvodník, ktorý spreneverí sverené peniaze
defraudovať, *l*, podviesť, spreneveriť
defraudátor, *l*, spreneveriteľ, podvodník
defrugovať, *l*, plodnosti pozbaviť, využiť, vysiliť
defterdár, *tu*, turecký hlavný výberca daní, pokladník
defunctus, *l*, nebohý, dakedajší, zvečnený

degagement (degažmán), *f*, nenútenosť
degažovaný, *f*, nenútený, prostý, prirodzený
degažovať, *f*, oslobodiť, vyslobodiť, zbaviť
degenerácia, *l*, zvrhnutie sa, zakrpatenie, utratenie podobnosti so svojimi pôvodcami
degenerovaný, *l*, zvrhlý, zakrpatený
degenerovať, *l*, zakrpatieť; — **sa**, zvrhnúť sa
degorgeage (degoržáž), *f*, odstraňovanie kvasníc zo šumivých vín
degoržovať, *f*, čistiť, premývať, filtrovať (na pr. víno)
dégoût (degú), *f*, nechuť, odpor, ošklivosť
de grâce (dögras), *f*, prosím; odpusťte!
degradácia, *l*, zníženie v hodnosti, dôstojnosti, sosadenie s úradu, shodenie
degradovaný, *l*, zbavený hodnosti, dôstojnosti, úradu, shodený, svrhnutý
degradovať, *l*, zbaviť, znížiť, shodiť, svrhnúť
degras (degra), *f*, mastná smiešanina
de gravi causa, *l*, z dôležitej príčiny, pre dôležitú príčinu
degres, *l*, prospech
degringolade (degréngolad), *f*, kopŕcka, upadnutie, úpadok
déguissement (degismán), *f*, preoblečenie sa do šiat neprislúchajúcich postaveniu toho onoho
degustácia, *l*, ochutnanie
degustatív, *l*, ochutnávanie
de gustibus non est disputandum, *l*, proti vkusu niet dišputy, o vkuse sa nemožno škriepiť
degustovaný, *l*, znechutený, zošklivený
degustovať, *l*, znechutiť, zhnusiť, zoškliviť
degutantný, *f*, ódporný, hnusný, nechutný
dehonestácia, *l*, zneuctenie
dehonestovať, *l*, zneuctiť, potupiť, pohaniť, nadávať, ublížiť na cti
dehortácia, *l*, zrádzanie
dehortovať, *l*, chrániť, vystríhať, varovať
décharge (dešarž), *f*, úľava; hromadný výstrel vojska; salva; sklad, smetisko
déchéance (dešeáns), *f*, pád, strata nejakého práva, trónu
dechiffrovať (deš-), *f*, rozlúštiť tajné písmo, dešifrovať
deifikácia, *l*, zbožnenie, vzdávanie božskej úcty
deifikovať, *l*, zbožňovať, vzdávať božskú úctu
Dei gratia, *l*, z Božej milosti
deiktický, *g*, ukazovací
deindustrializácia, *l*, odpriemyselnenie
deindustrializovať, *l*, odpriemyslniť
de integro, *l*, znova, od začiatku
deista, *l*, kto verí v Boha
de iure, *l*, po práve
deizmus, *l*, viera v Boha bez zjavenia z dôvodov rozumových
dej (dey), *ar*, sudca, vládca v afrických štátoch, najmä v Alžírsku (porovnaj s beg)
dejekcia, *l*, zahnanie, zamietnutie, vyhodenie, vyprázdnenie
dejekt, *l*, výmet(ok), výkal, trus, lajno
déjeûner (dežöné), *f*, raňajky
déjeûner à la fourchette (furšet), mäsité raňajky
déjeûner dinatoire (dinatoár), raňajky miesto obeda
dejurácia, *l*, dosvedčenie prísahou
deka, *g*, desať
deka, *n*, prikrývka, koberec
dekabrista (ďe-), *r*, účastník ruského sprisahania v decembri r. 1825 (dekabr — december)
dekáda, *g*, desiatka, súbor rovnakých vecí, na pr. 10 dní, kníh
dekadencia, *l*, úpadok, odpadnutie, zhoršenie, poklesnutie (v umení)
dekadent, *l*, básnik časov úpadkových

dekadentný, *l*, úpadkový
dekadický, *g*, desatinný
dekaeder, *g*, desaťsten
dekagón, *g*, desaťhran
dekagram, *g*, desať gramov; (skrát.: dkg)
dekalo, *t*, strata tovaru na váhe, spôsobená dopravou
dekalog, *g*, pozri: dekalogus
dekalogus, *g*, Desatoro prikázaní
dekamerón, pozri: Decamerone
dekan, *l*, v katolíckej cirkvi vyznačený a zaslúživší sa kňaz, kedysi predstavený, dozorca niekoľkých fár; na univerzitách správca fakulty, vyvolený profesorským sborom na rok (p. doyen)
dekanát, *l*, dekanský úrad, dôstojnosť
dekantovať, *f*, sliať čistú tekutinu z usadliny
dekapitácia, *l*, sťatie hlavy; v politickom živote o vodcoch, čo boli z vedúcich miest odstránení
dekapitulácia, *l*, sťatie, stínanie
dekapitulovať, *l*, stínať, sťať
dekapovať, *l*, vyžrať, vyleptať kov na povrchu pred galvanizáciou
dekartovať, *l*, vypraviť došlú poštu
dekastichon, *g*, desaťveršie
dekastylon, *g*, desaťstĺpovie
dekatér, *f*, upravovateľ súkna
dekatovať, *f*, látky zbavovať lesku, upravovať
dekeľ, deklík, *n*, veko, viečko, príchlop
deklamácia, *l*, umelecké prednesenie básne alebo prózy
deklamátor, *l*, prednášajúci
deklamovať, *l*, umelecky predniesť niečo slovného, povýšeným, strojeným hlasom rečniť
deklarácia, *l*, ohlas, osvedčenie, vyjadrenie; udanie ceny; mýtny list, týkajúci sa tovaru, podrobeného mýtnemu poplatku
deklarácia česká, štátoprávne vyhlásenie českých poslancov roku 1868
deklarácia washingstonská, vyhlásenie nezávislosti Československa 18. októbra 1918
deklaranti, *l*, českí poslanci, odoprevší r. 1868 svojím vyhlásením účasť na krajinskom sneme
deklaratóriá, *l*, dvorné zákony a nariadenia v 17. a začiatkom 18. storočia
deklarovať, *l*, ohlasovať, osvedčovať, vyhlasovať
deklasifikácia, *l*, vymazanie z nejakej triedy, upadnutie, zníženie; porov. s degradáciou
deklasovať, *l*, z nejakej spoločenskej triedy vymazať, vytrieť, znížiť
deklinácia, *l*, skloňovanie, odchýlka, odklon, sklon
deklinograf, *lg*, magnetograf zaznamenávajúci magnetickú deklináciu
deklinovať, *l*, skloňovať
deklivita, *l*, skláňavosť, briežkovitosť, svahovitosť
dekokt, *l*, odvar, odvarok, svarenina
dekolácia, *l*, obnaženie, sťatie
dekolorácia, *l*, vyblednutie, odfarbenie
dekoltáž, *f*, obnaženie krku, šije, výstrih na šiji a ňadrách
dekolté, *f*, šaty s hlbokým výstrihom
dekoltovaný, *f*, čo má dekoltáž
dekomponovať, *l*, rozkladať, porušovať
dekompozícia, *l*, rozloženie, rozklad, hniloba, rozobranie, rozbor
dekompozitum, *l*, zloženina dvoch alebo i viacej slov
dekoncentrovať, *f*, rozladiť, priviesť do nesúladu, vyrušiť z rovnováhy, pobúriť
dekoncentrácia, *l*, rozšírenie pôsobnosti nižších úradov na škodu vyšších

dekor, *l,* okrasa, ozdoba
dekorácia, *l,* okrasa, ozdoba, okrásenie, najmä divadelné; čestný odznak, vyznačenie, rád
dekoračný, dekoratívny, *l,* okrasný, ozdobný, krásiaci
dekoratér, *f,* okrašľovateľ
dekorativizmus, *l,* smer v staviteľstve, ktorý sa vyznačuje prílišným ozdobovaním
dekort, pozri: dekurt
dekortikačný stroj, stroj na vylupovanie plodov
dekórum, *l,* slušnosť, dôstojnosť; pekný zovňajšok
dekovať, *n,* chrániť, kryť
dekreditovať, *l,* pripraviť o úver, úctu, vážnosť
dekrement, *l,* úpadok, úbytok
dekrepitný, *l,* oslabnutý, starý, vyžitý
dekrescencia, *l,* ubúdanie, umenšovanie
dekrét, *l,* usnesenie, rozhodnutie, nariadenie, najmä písomné, ustanovovacie písmo, dosadzujúce na úradné miesto, výrok, nález
dekretáliá, *l,* sbierka rozhodnutí, nariadení a rozsudkov, najmä pápežských
dekretovať, *l,* nariadiť, rozhodnúť, ustanoviť
dekubitus, *l,* preležanina, preležané miesto na tele po dlhej chorobe
Dekung, *n,* ochrana, zákop, zákryt, prístrešie, záštita
dekupírka, *f,* krátka pílka s jemnými zúbkami
dekuražírovať, *f,* robiť malomyseľným, naháňať strach
dekúria, *l,* u Rimanov oddelenie desiatich vojakov
dekúrio, *l,* u Rimanov desiatnik (pri vojsku)
dekurt (décourt, vyslov dekúr), *f,* srážka (i dekort)
dekurz, *l,* priebeh
dekurzívny, *l,* splatný po istej lehote, dodateľný po istom čase
del, *t,* spojka talianska (z)
del. (deleatur, delineavit) (pozri tieto)
delácia, *l,* oznámenie, úradné udanie, osočenie
delačný dôvod, *l,* právna okolnosť, podľa ktorej sa niekto povoláva na dedičstvo
delai (delé), *f,* premeškanie, prieťah
délaissement (delesmán), *f,* opustenie, zanechanie
delaiteuse (deletőz), *f,* odstredivka
delaminácia, *l,* rozpoltenie, rozdelenie
de lana caprina rixari, *l,* škriepiť sa na maličkostiach, na ničom, o žabí chlp, o koziu vlnu (*Hor.*)
delaninácia, *l,* rozpoltenie, rozdelenie
delassement (delasmán), *f,* oddych, odpočinutie, zotavenie
delát, *l,* povolaný na dedičstvo
delátor, *l,* udavač
del credere, *t,* ručenie, že tretia osoba zaplatí dlh
deleatur, *l,* treba vypustiť, vynechať
delegácia, *l,* vyslanie, prenesenie moci súdnej, splnomocnenie; posolstvo; v bývalom Rak.-Uh. zastupiteľstvo oboch polovíc ríše, povoľujúce vydania na vojsko, zákony a spoločné veci
delegát, *l,* splnomocnený zástupca
delegationalis, *l,* patriaci do okruhu delegácie
de lege, *l,* podľa zákona
de lege ferenda, *l,* o budúcom zákone
de lege lata, *l,* podľa doterajších platných zákonov
delegovaný, *l,* vyslaný
delegovať, *l,* vyslať, poveriť
delekcia, *l,* voľba, výber, odvod, odobierka
delektácia, *l,* kochanie sa, bavenie
delektovať sa, *l,* baviť sa, potešovať, pochutnávať si, kochať sa

delén (z *f* de laine, z vlny), vlnená látka
delenda Carthago (*Cato*), Kartágo sa môže zničiť
delfický, *g*, dvojsmyselný
delfín, *l*, plieskavica
deliberácia, *l*, premýšľanie, uvažovanie, rokovanie, porada
deliberačná lehota, *l*, čas na rozmyslenie pre nastúpenie dedičstva
deliberatívny, *l*, uvažovací
deliberatum est, *l*, rozhodlo sa, uzavrelo, usnieslo sa
deliberovať, *l*, radiť sa, rozvážiť, rozmyslieť
delicato (delikato), *t*, jemne (*hud.*)
delícia, *l*, rozkoš
deliciae generis humani, *l*, krása ľudského rodu (titul rímskeho cisára Tita)
deliciózny, *l*, chutný, lahodný, rozkošný
delicta iuventutis meae, *l*, hriechy mojej mladosti
deligácia, *l*, obviazanie (rany)
delikatesa, *f*, jemnosť, citlivosť; maškrta, lahôdka
delikátnosť, *f*, jemnosť, citlivosť
delikátny, *f*, milý, slabunký, chutný, jemný, chúlostivý
delikt (delictum), *l*, previnenie, prečin, poklesok, hriech
delikvent (delinkvent), *l*, previnilec, páchateľ, vinník, zločinec
delimitácia, *l*, ohraničovanie, úprava hraníc
delineácia, *l*, nákres, návrh, náčrtok
delineavit, *l*, kreslil
delinkvent, *l*, pozri: delikvent
delírácia (delírium), *l*, blúznenie, šialenie, bláznenie
delirando, *t*, náruživo (*hud.*)
delirium tremens, *l*, šialenie, zúrenie pijanov, alkoholikov
délirant (delirán), *f*, rojčivá, blúzniaca osoba
délire (delír), *f*, šialenosť, pomätenosť ducha
delit (delí), *f*, zločin
delivered (deliverod), *a*, vyplatene, franko
delkredere, *f*, úverné, odmena komisionárovi, ak ručí za požiadavky z predaja tovaru
délogement (deložmán), *f*, vyhnanie, vyhodenie z bytu, vysťahovanie
deloyálny (deloajálny), *f*, neverný, nestatočný, nepoctivý, neznášanlivý
deložírovať, *f*, pozri: deložovať
deložovať, *f*, vyhnať z bytu, vysťahovať, odstrániť niekoho z bytu
delphin, morský savec, píš: delfín
delphinus (alebo dauphin [dofén]), *l*, francúzsky následník trónu; pozri: ad usum Delphini)
delta, *g*, ústie veľkých riek, majúce podobu gréckeho písmena D (△)
deltoid, *g*, súmerný rovnobežník
deludovať, *l*, posmievať sa, balamutiť, šialiť
delúzia, *l*, oklamanie, podvedenie, obídenie
deluzórny, *l*, falošný, klamný
demagog, *g*, vodca ľudu, burič, svodca zástupov
demagogia, *g*, vláda ľudu
démant (diamant, z *g* adamas, neporušiteľný), najtvrdší kameň a najčistejší uhlík
démantoid, diamantoid, zelený druh granátu
démarche (demarš), *f*, chôdza, krok; obcovanie, vyjednávanie, počínanie, zakročenie
demarkácia, *f*, ohraničenie
demarkačná čiara, hraničná čiara alebo čiara medzi dvoma vojskami (nepriateľskými štátmi) v čas prímeria
demarkačný, *f*, hraničný, chotárny, pomedzný
demaskovať, *f*, strhnúť s niekoho masku, maškaru, odokryť, odhaliť, ukázať v pravej podobe
dematerializácia, *l*, odhmotnenie

démêlé, *f*, rozbroj, rozopra, svár, trma-vrma
demencia, *l*, duševná slabosť, hlúposť, slabomyseľnosť
demens, *l*, šialený, pomätený
dementi (demántí), *f*, poprenie, vyvrátenie, odvolanie falošnej zvesti, najmä v novinách, oprava
dementia senilis, *l*, starecká slabosť ducha
dementný, *l*, bláznivý, hlúpy
dementný človek, *l*, slaboch (duševný), hlupák
dementovať, *f*, vyvrátiť nepravdivú zvesť, poprieť, za nepravdivé vyhlásiť
demerita, *l*, previniviší sa kňaz, ktorý si zasluhuje trest
démérite (demerit), *f*, (z *l* demeritum), previnenie
Demeter, *g*, bohyňa plodnosti; pozri: Ceres
demi, *f*, polovič-ný, -natý, pol(ovica)
demifinál, *f*, v pretekoch hra ostatných ôsmich
demiglace (dömiglás), *f*, druh zmrzliny so smotanou
demijon (dömižon), *a*, silná sklenená fľaša obpletená prútím na zasielanie rozličných tekutín
demilitarizácia, *l*, zbavenie vojska
demi-lune (dömilün), *f*, polmesiac
demimondaine (dömimondén), *f*, dáma z polosveta, prostitútka
demimonde (dömimond), *f*, polosvet
demimondka, *f*, dáma z polosveta, prostitútka
demivierge (dömiviérž), *f*, polosvätý, polopanna (dievča duševne skazené)
deminutívum, *l*, zdrobnenina (slovo)
demirelief, *f*, napoly vyklenutá, vypuklá socha
demi-sec (dömisek), *f*, polosladké vína
demisia, *l*, odstúpenie alebo prepustenie z úradu, zrieknutie sa, poďakovanie sa
demisionár, *l*, taký, čo sa vzdal úradu alebo ho opustil
demisionovať, *l*, vzdať sa úradu, odstúpiť
demiurg, *g*, ľudový vládca; tvorca, remeselník
demobilizácia, *l*, zrušenie vojenskej pohotovosti (v čas pokoja)
demobilizovať, *l*, priviesť vojsko do pomerov mierových (po vojne)
demografia, *g*, národopis, opísanie pomerov a vlastností národa
demoiselle (d'moazel), *f*, slečna
demokracia, *g*, štátna forma, podľa ktorej vládna moc je v rukách celého národa, vláda ľudu
demokrat, *g*, prívrženec ľudovej vlády
demokratický, *g*, ľudovládny
demokratizácia, *g*, vštiepenie ľudovej slobodomyseľnosti
demokratizmus, *g*, ľudová slobodomyseľnosť, žičlivosť ľudu
demolácia, *l*, zničenie, strhnutie, zborenie
demolovať, *l*, zničiť, strhnúť, zboriť
démon, *g*, pozri: daemon, daimon
demonetizácia, hovorí sa o kove, ktorý sa prestáva upotrebovať na razenie peňazí
demonetizovať, vziať, stiahnuť mince z obehu
démonický, *g*, diabolský, čarovný, svodný, tajomný, nevypočítateľný
démoničnosť, *g*, zlá, svodná sila
démonologia, *g*, náuka o démonoch diabloch, o zjavení duchov
démonomania, *g*, domnelá posadlosť démonom, šialenstvo
demonstratio, *l*, pozri: demonštrácia
demonstratívum, *l*, ukazovacie zámeno
demonštrácia, *l*, vysvetlenie, objasnenie, názorné vyloženie; ve-

rejný prejav okázalým spôsobom na dôkaz súhlasu alebo nesúhlasu (vo vojne na zastrašenie nepriateľa); vyhrážanie, výtržnosť, vyzývavosť; demonstratio ad hominem, dôkaz na človekovi; d. ad oculos, názorné predvedenie, zrejmý, do očí bijúci dôkaz

demonštrant, *l,* výtržník

demonštratívny, *l,* dokazovaný, znázorňujúci, okázalý, zrejmý, vyzývavý, výtržný

demonštrátor, *l,* vysvetľovač, objasňovateľ

demonštrovať, *l,* objasňovať, vysvetľovať, prejavovať hlučný súhlas alebo nesúhlas, odpor (na uliciach a pod.)

demontáž, *f,* rozobranie, rozloženie stroja ap.

demontovať, *f,* rozobrať

demoralizácia, *l,* znemravnelosť, skaza mravov

demoralizovaný, *l,* znemravnelý, skazených mravov

demoralizovať, *l,* kaziť mravy, znemravňovať

demorfinizácia, *lg,* liečenie morfinizmu odňatím morfia

de mortuis nil nisi bene, *l,* o mŕtvych nič, leda dobré (hovoriť)

demos, *g,* ľud

Demosténes (Demosthenes), *g,* povestný starogrécky rečník v 4. storočí pr. Kristom

demotické písmo, *g,* ľudové, bežné písmo starých Egypťanov

demotický, *g,* ľudový

denacionalizácia, *l,* odnárodňovanie

denacionalizovať, *l,* odnárodňovať

denár, *l,* malý, strieborný starorímsky peniaz (neskoršie aj u iných národov, Slovanov, Uhrov — dinár)

denaturácia, *l,* chemický proces (pochod), ktorým sa spraví istá vec pre ľudský organizmus nespôsobnou (lieh)

denaturalizácia, *l,* zbavenie prirodzenosti; prepustenie z poddanstva, z poddanskej zaviazanosti

denaturovanie, *l,* schválne zmenenie látky, aby sa stala pre isté ciele neužitočnou (na pr. lieh); zbavenie povahy, prirodzenosti; strata občianskych práv; denaturalizácia

denaturovaný, *l,* pre ľudské požívanie nespôsobilý, nesúci (na pr. lieh)

denaturovať, *l,* odobrať prirodzené vlastnosti, urobiť vec nepožívateľnou a pre ľudský organizmus škodlivou

dendrofág, *g,* lykožrút

dentrolit, *g,* skamenelý strom

dendrolog, *g,* znalec stromov

dendrologia, *g,* náuka o stromoch

dendrometer, *g,* drevometer

dendron, *g,* strom

denegácia, *l,* zaprenie, odtajenie, odoprenie, lož

denegovať, *l,* zaprieť, odtajiť, odškriepiť, odoprieť

denga, *š,* choroba, epidemická horúčka

deňgi, *r,* peniaze (z *l* denarius)

denier (denié), *f,* najmenšia francúzska minca (halier)

denigrácia, *l,* očiernenie, ohováranie

de nihilo nihil (*Lucretius*), *l,* z ničoho nič (nevznikne)

denique, *l,* no konečne, teda, nuž

Denker, *n,* mysliteľ

denobilitácia, *l,* pozbavenie zemianstva

denominácia, *l,* pomenovanie, vymenovanie, udanie, ohlásenie

denominatívum, *l,* sloveso utvorené od podstatného mena (plachta — plachtiť a pod.)

denominovať, *l,* menovať, v úrade, ustanoviť

denotácia, *l,* označenie, poznamenanie, poznámka

de novo, *l,* znova

dénoûment (denumán), *f*, rozuzlenie (divadelnej hry)
dens, *l*, zub
densimeter, *lg*, hustomer
densitas, *l*, hustota
dentálny, *l*, zubný
dentelles (dantel), *f*, čipky
dentifrice (dantifris), *f*, čistič zubov
dentista, zubný lekár
dentol, dentont a pod., zubné pasty
dentúra, *l*, chrup
denudácia, *l*, obnaženie
denunciácia, *l*, udanie viny; udavačstvo, tajné úradné oznámenie, obžaloba
denunciant, *l*, udavač
denuncovať, *l*, tajne udať, oznámiť úradom, obžalovať
Deo favente, *l*, z priazne Božej
deo gratias, *l*, Bohu vďaka!
deo iuvante, *l*, s pomocou Božou
de omnibus rebus et quibusdam aliis, *l*, písať, hovoriť o všetkých veciach a ešte o niektorých iných, t. j. o všetkom možnom, bez hlavy a päty, dve na tri (*Pico*)
de omni re scibili, *l*, o všetkom možnom (*Pico*)
deontologia, *g*, náuka o povinnostiach, morálka
deparalyzovať, *g*, pozbaviť ochromenia
departement (departmán), *f*, oddelenie, odbor v úrade, politický okres, župa; vo Francúzsku názov 90 správnych (žúp) na ktoré je štát rozdelený
departícia, *l*, rozdelenie, podelenie
depekorácia, *l*, ubúdanie dobytka, vybíjanie, vyhynutie dobytka
dependence (depándáns), *f*, závislosť, príslušenstvo, najmä v hostinci, vedľajší hostinec
dependencia, *l*, závislý pomer
dependentný, *l*, závislý
depense (depáns), *f*, náklad, výdavky, trovy, útraty
depeša, *f*, rýchla zvesť, názov pre telegrafické zvesti — telegramy
depilácia, *l*, odstránenie vlasov i chĺpkov
depilatórium, *l*, prostriedok na odstraňovanie chĺpkov
depinácia, *l*, odobranie práva na výrobu a odpredaj nápojov (porovnaj propinácia)
dépit (depi), *f*, hnev
deplacement (deplasmán), *f*, prebudovanie, prestavanie; nosnosť lodí; množstvo vytisnutej vody plávajúcim telesom, objem, váha plávajúceho telesa
deplantácia, *l*, presadenie
deplantovať, *l*, presadiť
deplasírovaný, *f*, pohnutý s miesta, nezastávajúci svoje miesto
deplasírovať, *f*, pohnúť s miesta
deplorovaný, *l*, žalostný, úbohý, biedny, na zaplakanie
deplorovať, *l*, oplakať
deponens, *l*, sloveso trpného tvaru, ale činného významu
deponent, *l*, ukladateľ, uschovateľ
deponovať, *l*, schovať, uložiť do opatery; protokolárne vypovedať pred súdom
depopulácia, *l*, úbytok ľudu, vyhubenie ľudu
depopulovať, *l*, vyľudniť, zmenšovať porodnosť
déport (depór), *f*, odklad, odročenie, moratórium
deportácia, *l*, vyvezenie trestanca z vlasti na miesto určeného trestu
deportovať, *l*, vyviezť trestanca z vlasti, obyčajne za hranice (more)
deposedovaný, *l*, sosadený, miesta, majetku pozbavený, odstránený, vyhnaný
deposedovať, *l*, pozbaviť majetku, okradnúť, oškliabať, ozbíjať
dépôt (depó), *f*, miesto uloženia, sklad
depotencovať, *l*, zoslabovať
depozícia, *l*, uschovanie, opatrovanie; schránka; sosadenie duchovného

depozit, *l*, vec daná na uschovanie (na pr. na súde uschované, uložené peniaze, skvosty)
depozitér (z *f* dépositaire), skladník, uschovateľ, opatrovník; sklad
depozitórium, *l*, sklad
depozitum, *l*, složená vec do úschovy
depravácia, *l*, pokazenie, skazenie, skaza mravov
depravovať, *l*, skaziť mravy, pokaziť (sa)
depreciácia, *l*, poklesnutie hodnoty
deprecírovať (deprekovať), *l*, odprosovať, zamietať, zdráhať sa
deprehenzia, *l*, úchvat, vzatie
deprekácia, *l*, odprosenie
deprekovať, *l*, odprosiť
depresia, *l*, ugniavenie, útisk, utláčanie, poklesnutie, ochabnutie, otupenie, oslabnutie, zlomenosť, užialenosť
depresívny, *l*, ochablý, skleslý, zgniavený
depresórium, *l*, stlačovadlo
depresovať, *l*, zlomiť; kanón namieriť na veľkú vzdialenosť
deprimovať, *l*, zroniť, znechutiť, užialiť, zlomiť
deprivácia, *l*, pozbavenie, olúpenie
de profundis, *l*, z hlbokosti (začiatočné slová 130. žalmu, spievaného pri kat. pohrebných obradoch)
depurácia, *l*, očistenie, čistenie, vyčistenie
depurgácia, *l*, prečistenie, prehnanie
depurovať, *l*, vyčistiť, prečistiť
deputácia, *l*, posolstvo
deputát, *l*, dôchodok v naturálnych pôžitkoch, ktorý dostávajú úradníci alebo robotníci ako čiastky svojho služného; vyslanec
deputátnik, *l*, človek dostávajúci deputát
deputé (depüté), *f*, poslanec
deputovať, *l*, vyslať
déraisonnement (derezonmán), *f*, hlúpe táraniny, hlúposti
derangement (deranžmán), *f*, zmätok, neporiadok
deranžovaný, deranžný, *f*, neporiadny
deranžovať, *f*, zmiasť, spliesť, urobiť neporiadok
de rato, *l*, podľa rozhodnutia, usnesenia
derby (darby), *a*, preteky (podľa anglického lorda Derbyho, ktorý založil roku 1780 najväčšie preteky v Anglicku); dostihové šaty
derélie, hostina na zakončenie priadok
derelikcia, *l*, opustenie, odrieknutie
de retour (dö rötúr), *f*, nazad, nazpät, vrátené
de rigore, *l*, prísne vzaté
derivácia, *l*, odvodenie slov; odchýlka, úchylka, odklon
derivát, *l*, odvodenina, odvodené slovo; v chemii slúčenina odvodená chemickým procesom (učebným pochodom)
derivovať, *l*, odviesť, sviesť, odvodiť, odvodzovať, dedukovať
derma, *g*, kôra, koža
dermatický, *g*, kožný
dermatitis, *g*, zapálenie kože
dermatol, *g*, žltý prášok na vysušenie, očistenie alebo odstránenie kožnej nákazy
dermatolog, *g*, znalec kože ľudského tela, lekár kožných chorôb
dermatologia, *g*, náuka o koži a o chorobách na koži ľudského tela
dermatoplastika, *g*, plastická operácia kože, nahradzujúca choré al. zničené časti kože kožou zdravou
dernier cri (dernié kri), *f*, posledná novinka
derniérre nouveauté (dernié nuvoté) *f*, ostatná novinka
derogácia, *l*, odstránenie, odvolanie, obmedzenie zákona, zrušenie

derogatívny, *l*, rušiaci, odvolací
derogovať, *l*, zrušiť, protiviť sa, odporovať, vzdorovať, priečiť sa
déroute (derút), *f*, rozklad, skaza, rozohnanie vojska, neporiadok, trma-vrma, premoženie
derutný, *f*, starý, zničený, rozčarovaný, ledajaký
derviš, *pe*, turecký žobravý mních alebo pustovník (pôv. význam slova — chudobný)
des, tón d znížený o pol tóna
desant, *f*, výpad loďstva s vylodením
désaveu (dezavő), *f*, zapretie, odvolanie, odtajenie, zatajenie
descencia, *l*, sostúpenie, zníženie, spustenie (sa)
descendencia, *l*, sostup, pôvod, potomstvo
descendent, *l*, príbuzný (rodina) poriadkom sostupným, potomok
descente (desánt), *f*, sostup
des dur, tvrdá tónina s piatimi b
desekvestrácia, *l*, vynímanie majetku zo súdnej moci
desert (z *f* dessert, desér), zákusky, pochútky, maškrty
desertný, *f*, (na pr. príbor), aký sa upotrebuje pri podávaní desertov; desertné vína, vína sladké a ťažké
déshabillé (dezabijé), *f*, nedbalky, župan; spodné nočné ženské šaty
désiderable (desiderábl), *f*, túžobný, vytúžený
desiderata, *l*, veci hľadané, najmä pri sbieraní umeleckých pamiatok; píš: dezideráta
desiderium pium, *l*, zbožné (nesplniteľné) želanie
designácia, *l*, vyznačenie, označenie, ustanovenie
designovať, *l*, vyznačiť, vymenovať
désillusion (dezilüzion), *f*, sklamanie, vytrezvenie
desinatér, *l*, kreslič vzorčekov
désintéressement (dezenteresmán), *f*, nezištnosť, nestrannosť, nezaujímavosť
desistencia, *l*, zrieknutie sa, vzdanie, odstúpenie
desistovať, *l*, zriecť sa, vzdať sa, odstúpiť
desjatina, *r*, ruská plošná miera, asi hektár (1,09 ha)
deskripcia, *l*, opísanie, opis
deskriptíva, *l*, zobrazenie, zobrazujúca náuka
deskriptívny, *l*, popisný
des mol, mäkká tónina so siedmimi b
désordre (dezordr), *f*, neporiadok, zmätok
desoxydácia, *g*, odkysličenie
despekt, *l*, pozri: dešpekt a pod.
desperado, *š*, na všetko odhodlaný, spustlý, zúfalec; prívrženec podvratnej strany
despócia, *l*, pozri: despotizmus
desponzácia, *l*, zasľúbenie, zasnúbenie
despota, *g*, neobmedzený, samovoľný a násilnícky panovník, ukrutník, tyran
despotický, *g*, ukrutný, neobmedzený a násilnícky vládnucí
despotizmus, *g*, neobmedzená, samovoľná a násilnícka vláda bez práva a poriadku (strašnejšia ako absolutizmus), krutovláda
dessein (desén), *f*, úmysel, predsavzatie, zámer
dessert, pozri: desert
desservant (deserván), *f*, farárov zástupca, dočasný správca, výpomocný kňaz
dessin (desen), *f*, kresba, vzor, nákres, náčrtok
dessinateur (desinatőr), *f*, kreslič vzorkov
dessous (desú), *f*, spodná bielizeň; (dosl. — dolu)
dessus (desú), *f*, hore; soprán (pozri toto)
destilácia, *l*, odparovanie, prekvapkovanie, prečišťovanie, oddeľovanie (látok)

destilát, *l*, prečistenina, prekvapkanina, odparenina
destilatér, *f*, prečišťovač, prekvapkovač, odparovač
destilátor, *l*, prístroj na prečišťovanie, prekvapkovanie
destilovať, *l*, odparovať, prekvapkovať, prečisťovať, oddeľovať (látky)
destin (destén), *f*, osud
destinácia, *l*, určenie, sudba, osud
destinatár, *f* (z (destinataire), prijímateľ listu, adresát
destinovať, ustanoviť, určiť
destitúcia, *l*, sosadenie, prepustenie
destituovať, *l*, sosadiť, prepustiť
destra, *t*, pravá ruka (*hud.*)
de strigis, quae non sunt, nulla quaestio fiat, *l*, proti bosorkám, ktoré nejestvujú, nech niet nijakej obžaloby
dešifrovať, *f*, rozlúštiť nejaké tajné písmo
dešpekt, *l*, opovrhnutie, neúcta, nevážnosť, pohŕdanie, podceňovanie, pohana (opak rešpektu)
dešpektovať, *l*, pohŕdať, opovrhovať
dešperácia, *f*, beznádejnosť, zúfalstvo
dešperátny, *l*, beznádejný, zúfalý
dešperovať, *l*, zúfať
deštrukcia, *l*, rozrušenie, zničenie, zbúranie, skaza, zmar
deštruktívny, *l*, ničivý, rušivý, zahubiteľský, rozvratný
deštruovať, *l*, ničiť, boriť, mariť, rozrušovať
détachement (detašmán), *f*, menší oddiel vojakov niekam vyslaný; odtrhnutie, odlúčenie, odoslanie
détail (detaj), *f*, podrobnosť, časť celku; obchod en d. (án detaj), drobný, v malom
detailista, *f*, maloobchodník
detailovať, *f*, dopodrobna vysvetľovať, rozoberať, rozčleňovať; predávať v drobnom
detašovanie, pozri: détachement
detašovaný, *f*, oddelený
detašovať, *f*, vyslať vojsko, resp. menší oddiel
de te fabula narratur, *l*, o tebe ide reč, o tebe sa hovorí
detektív, *a*, tajný policajný úradník
detektor, *l*, elektrický prístroj, ktorý uvedie v činnosť zvonček pri otváraní dverí; v rádiofónii prijímací prístroj, udávateľ vývoja vĺn
de tempore, *l*, v dobrý, pravý čas
detencia, *l*, väznenie, zadržanie vo väzbe
détente (detánt), *f*, uvoľnenie (najmä v napätí medzi dvoma štátmi)
deteriorácia, *l*, zhoršenie, skaza
determinácia, *l*, vymedzenie, ustanovenie, rozhodnutie
determinant, *l*, algebraický útvar
determinato, *t*, odhodlane, rozhodne, isto (*hud.*)
determinizmus, *l*, náuka o nevyhnutnosti, o predurčení, podľa ktorej je všetko predom vymedzené a nevyhnutné
determinovať, *l*, vymedziť, ustanoviť, rozhodnúť
detestabilis, *l*, protivný, odporný
detestácia, *l*, ošklivosť, nenávisť, zhŕda
detestovať, *l*, oškliviť si, nenávidieť, preklínať
detonácia, *l*, výbuch, výstrel
detonovať, *l*, vybuchnúť, chybne, falošne sa ozývať, spievať; pozri: distonovať
detonzia, *l*, ostrihanie vlasov u mníchov
détour (detúr), *f*, okľuka, záhyb, zákruta
detractis detrahendis, *l*, po strhnutí toho, čo treba strhnúť
detrahovať, *l*, odňať, odtiahnuť
detrakcia, *l*, odňatie
detrektácia, *l*, zmenšovanie, umenšovanie, zmalicherňovanie
detrimentum, *l*, škoda
detronizácia, *l*, shodenie, (po)zbavenie trónu

detronizovať, *l*, shodiť s trónu, pozbaviť trónu
dette publique (det püblik), *f*, štátna dlžoba
detto (ditto), *t*, povedané; to isté, čo sa predtým povedalo; práve to
Deus avertat, *l*, božechráň
Deus, *l*, Boh
Deus dedit, Deus abstulit: sit nomen Domini benedictum, *l*, Pánboh dal, Pánboh vzal: nech je pochválené meno Pánovo (z Biblie, Job.)
deuse (djúz), *a*, shoda, rovnosť; (v tenise, ak majú obaja protivníci forty [40])
deus ex machina, *l*, boh zo stroja divadelného, na javisku sa ukazujúci (u starých Grékov) ako pomoc alebo záchrana; neočakávané vystúpenie, rozriešenie alebo záchrana
deus nobis haec otia fecit, *l*, boh nám dal tento pokoj (*Verg.*)
deus omen avertat, *l*, nech boh odvráti od nás zlé predpovede, zvesti
deutero, *g*, v složených slovách druhý
deuterogamia, *g*, druhé manželstvo
deuterokánonické knihy, *g*, ktoré cirkev uznala neskoršie ako pôvodné kánonické
deuteronomium, *g*, druhé prikázanie, piata kniha Mojžišova
deuteroskopia, *g*, druhá tvár, dvojníctvo
Deutschland, Deutschland über alles, *n*, ríšskonemecká hymna
dév, *pe*, perský názov démona
devalvácia, *l*, zákonné zníženie nominálnej hodnoty istého druhu peňazí
devalvovať, *l*, znížiť hodnotu
devant (deván), *f*, pred (roz. miestne); predná strana niečoho (na pr. šiat), líce
devaporácia, *l*, premenenie pary na tekutinu
devastácia, *l*, spustošenie, zničenie, vyničenie, vyplienenie
devastovať, *l*, spustošiť, vyplieniť
deverbatívum, *l*, sloveso odvodené od slovesa (nosiť, niesť)
de verbo ad verbum, *l*, od slova doslova
deversorium, (diversorium), *l*, hostinec, krčma
deviácia, *l*, odchýlka, odklon
devinkulácia, *l*, uvoľnenie, oslobodenie, rozviazať (na pr. vkladnú knižku)
deviovať, *l*, odkloniť, odkláňať, odchyľovať
de visu, *l*, z videnia
devíza, *f*, zmenka, vyplatená cudzou valutou, poukaz na cudzie banky; znamenie, heslo, nadpis
devízový obchod, obchod s cudzozemskými zmenkami
devla, *cig*, čert; chudý kôň, mrcina
devócia, *l*, pokornosť; poníženosť, úcta, oddanosť, úctivosť
devocionálie, *l*, predmety uctievania, úcty a pocty (ružence, sv. obrázky, sväteničky atp.)
devoir (devoár), *f*, povinnosť
devolúcia, *l*, svalenie, pripadnutie nejakého práva, zdedenie, dedičstvo
devolučný, *l*, dedičstva sa týkajúci, odúmrtný
devón, prahôrna geologická doba; pozri: devónsky útvar
devónsky útvar, časť prvohôr (medzi útvarom silúrskym a kameňouhoľným), nazvaná podľa grófstva anglického Devonshire (devonšír)
devorácia, *l*, roztrhanie, zožranie, zhltnutie, zglgnutie
devótnosť, *l*, oddanosť, poníženosť, skrúšenosť
devótny, *l*, pobožný, skrúšený, oddaný, pokorný, potmehúdsky
dewarská fľaša (diuarská), *a*, fľaša s dvoma stenami na udržanie teploty
dewoitine (devoatin), *f*, druh fran-

cúzskych lietadiel (podľa vynálezcu toho istého mena)
dexiografia, *g,* písanie od pravej ruky k ľavej
dexiotropný, *g,* pravotočivý (na pr. škrupina)
dexteritas, *l,* spôsobnosť, zručnosť, šikovnosť
dextra manu, *l,* pravou rukou, roz. hraj! (v hudbe)
dextrín, *g,* lepidlo, škrobovina, smiešaný škrob
dextróza, *l,* hroznový cukor
dezarmovať, *f,* odzbrojiť, urobiť bezbranným, neškodným
dezartikulácia, *l,* vymknutie, vytknutie, vykĺbenie
dezavovať, *f,* neuznať, odvolať, vyvrátiť, usvedčiť, zavrátiť
dezercia (dezertácia), *l,* zutekanie z vojska, zbehnutie
dezertér, *f,* vojenský utečenec, zbeh, ubehlík
dezertovať, *l,* zutekať od vojska, zbehnúť
deziderácia, *l,* túžba
dezidérium (i deziderát), *l,* túžba, želanie, potreba, požiadavka
dezinfekcia, *l,* zničenie, odstránenie nákazy; čistenie; ochrana proti nákaze
dezinfekčný, *f,* na dezinfikovanie slúžiaci
dezinfektor, *l,* odstraňovateľ, zbavovateľ nákazy (osoba alebo prístroj)
dezinfikovať, *l,* odstraňovať nákazu
dezintegrácia, *l,* rozpadnutie (na pr. tkaniva)
dezintegračný, *l,* na rozpadnutie; rozpadlý
dezintegrátor, *l,* prístroj na mrvenie, drobenie, mlynček (*techn.*)
dezinteresovať, *f,* nemať záujem
dezolácia, *l,* spustošenie, opustenosť
dezolátnosť, *l,* opustenosť, zúfalosť
dezolátny, *f,* opustený, zúfalý, spustošený, zničený
dezolovať, *l,* spustošiť, zúfať, opustiť, zničiť, zarmútiť, zosmutnieť
dezordorizácia *l,* ničenie zápachu
dezordorizovať, *l,* odstrániť zápach
dezodorovanie, *l,* zbavenie zápachu
dezorganizácia, *l,* rozklad, neporiadok, rozpustenie
dezorientácia, *f,* zmätok
dezoxydácia, *g,* odkysličenie
dey, *ar,* sudca, vládca v afrických štátoch; pozri: beg
dežúrny, *f,* službu majúci (dežúrny dôstojník, t. j. dôstojník, ktorý má toho dňa službu)
DFC, *n,* skrátené: Deutscher Fußball-Club, klub pražských Nemcov
dg, skrátené: dekagram (pozri toto)
D. g. = Dei gratia, *l,* Božou milosťou, z Božej milosti
di, *g,* dvoje, dvojaké
dia-, *g,* predl. skrz
diabas, *g,* zelený kameň (hornina podobná žule)
diabáza, *g,* prechod
diabetes, *g,* cukrovka, cukrová choroba, močový úpal
diabetik, *g,* človek chorý na cukrovú chorobu
diabetín, ovocný cukor
diable (diábl), *f,* čert, diabol
diablerie (diablerí), *f,* čertovstvo, čarodejníctvo; v stredoveku divadelná hra, v ktorej vystupovali čerti
diablotiny, *f,* (čertíčky), halušky z ryžovej múky
diabolo, *l,* detská hra
diabolus, *g, l,* diabol, čert
diabolus rotae, *l,* diabol úkladník
diadém, *g,* čielce, kráľovský veniec; odznak kráľovskej moci; koruna
diadoch, *g,* nástupca, následník; drahokam podobný berylu
diadoché, *g,* nástupníctvo, následníctvo; prechod jednej choroby v druhú
diadochovia, *g,* nástupcovia po Alexandrovi Veľkom

diadóza, *g,* rozdelenie; povolenie chorôb
diaeresis, *g,* rozkol vo verši, prervanie, rozluka verša, rozštiepenie, rozlúčenie, píš: dieréza
diaeta, pozri: diéta
diafánny, *g,* priezračný, priesvitný
diafánový obraz, priesvitný, sklenený alebo pozlátený, maľovaný
diafónia, *g,* neľubozvuk (*hud.*)
diaforetiká, *g,* prostriedky napomáhajúce potenie
diaforéza, *g,* potenie, znojenie, výpar
diafragma, *g,* priečka, prepona, nádoba s cedákom, bránica
diaglyt, *g,* obraz do plochy vyrytý (opak: relief, vypuklý)
diagnostik, *g,* lekár, čo vie dobre stanoviť chorobu
diagnostika, *g,* veda, náuka o rozpoznávaní chorôb
diagnóza, *g,* určenie choroby, lekárske prezretie, rozpoznanie choroby a jej príznakov
diagnozovať, *g,* robiť diagnózy, vyšetrovať choroby
diagonál, hustá vlnená látka
diagonála, *g,* uhlopriečka, priesečná priamka
diagonálny, *g,* priečny, priesečný
diagraf, *g,* prístroj na kreslenie priesvitných obrazov
diagrafia, *g,* robenie priesvitného obrazu Roentgenovými lúčami
diagram, *g,* náčrtok znázorňujúci nejaký úkaz
diachoréza, *g,* hnačka, behačka
diachromia, *g,* sledovanie časového vývoja
diachylon, *g,* pozri: diakolum
diaklyzma, *g,* nejaká látka na vyplakovanie, gargalizovanie
diakolum (z *g* diachylon), náplasť pripravená varením kysličníka olovnatého
diakon, *g,* nižšia cirkevná dôstojnosť, kňazov pomocník, žiak; d. v katolíckej cirkvi má právo posluhovať pri oltári, krstiť a kázať; d. v cirkvi pravoslávnej je duchovná osoba, vysvätená biskupom, ktorá pomáha kňazovi, číta pri omši modlitby, evanjelium, ale sviatosti udeľovať nemôže
diakonia, *g,* diakonov byt, dôchodok; nemocnica spravovaná diakonmi
diakonisa, *g,* ošetrovateľka chorých u protestantov, milosrdná sestra
diakopa, *g,* rozťatie
diakritický, *g,* rozpoznávací, rozlišovací, rozdeľovací
diaktinizmus, *g,* priestupnosť hmôt lúčmi
dialekt, *g,* nárečie
dialektický, *g,* znalý nárečí, nárečový
dialektika, *g,* náuka o rozume, umení, výrečnosti, obratnosti v reči; pozri: logika
dialektolog, *g,* znalec nárečí
dialektologia, *g,* náuka o nárečiach
dialéma, *g,* stav choroby bez horúčky
dialog, *g,* rozhovor, shovor, rozprava, beseda, shovor dvoch ľudí; dialog na javisku, hra dvoch ľudí
dialogický, *g,* rozhovorový
dialytický, *g,* rozlučný, vysilujúci, ničivý
dialýza, *g,* rozlúčenie, rozklad, rozvod
dialyzácia, *g,* presiakanie tekutiny do kože
diamant, *g,* najtvrdší a najdrahší drahokam, zároveň i najčistší uhlík
diameter, *g,* priemer
diametrálny, *g,* priemerný, priesečný, rovný, priamy; opačný, protiľahlý
Diana, *l,* u Rimanov bohyňa mesiaca a lovu (u Grékov Artemis)
dianoetika, *g,* učenie o myslení
dianoetické cnosti, *g,* najvyššie vedenie, znanie

diantus (dianthus), *l*, klinček, hvozdík, karafiát
diapason, *g*, ladička
diapazma, *g*, prášok na zasypávanie
diaphan, *g*, priesvitný; pozri: diafánny
diaplegia, *g*, všeobecné, úplné ochrnutie
diapozitív, *g*, fotografickým spôsobom zhotovený priesvitný obrázok na skle, prístroj, ktorým sa premietajú fotografie na bielu plochu
diarchia, *g*, dvojvláda
diárium, *l*, denník, zápisník, notes, denný poriadok
diarrhoe, *g*, hnačka
diaskopia, *g*, prežiarenie, presvietenie nejakými lúčmi (na pr. Roentgenovými)
diaspazma, *g*, rozdelenie, rozštiepenie, prestávka
diaspora, *g*, rozídenie, rozptýlenie, rozčarovanie, roztrúsenie; židovstvo alebo kresťanstvo osadené medzi pohanmi; rozídenie sa Židov po svete po zničení Jeruzalema
diastas, *g*, chemická látka, ktorú obsahuje jačmeň a ktorá spôsobuje premenu škrobu na dextrín a cukor
diastáza, *g*, rozstúpenie, rozdelenie, odlúčenie, rozpor; rozsadlina; vymknutie kosti
diastéma, *g*, medzera, vzdialenosť
diastematický, *g*, trvajúci s prestávkami
diastimeter (i **diastemometer**), *g*, meradlo vzdialenosti, diaľkomer
diastola, *g*, v časomernom básnictve predĺženie krátkej slabiky dôrazom; roztiahnutie srdca, tepny pri dýchaní
diatermia, *g*, elektrické prehrievanie, prežarovanie
diatéza, *g*, voľné nakladanie, upotrebovanie, používanie; usporiadanie; osnova, rozvrh, plán, postup; náklonnosť; rozmar, telesný stav, duševná nálada
diatonická stupnica, postup tónov v tvrdej stupnici
diatonický, *g*, v hudbe stupňovitý postup tónový v stupnici (škále); d. škála (stupnica) je obyčajná škála v siedmich hlavných tónoch
diatriba, *g*, rozbor, rozprava; hanobný spis
diaur, *tu*, pes; neveriaci, kresťan (nádavka moslemínov kresťanom)
diavolo, *t*, diabol
diazostika, *g*, starosť o zdravie
Dickhäuter, *n*, hrubokožci
dicta, *l*, zápisky, poznámky na zapísanie vypovedaného slova, predpovede
dictée (dikté), *f*, pozri: diktando, diktát
dictionarium, *l*, slovník
dictionary (dikšenery), *a*, slovník
dictionnaire (dyksionér), *f*, slovník
dicto anno, *l*, spomenutého roku
dictum, *l*, slovo, výrok, súdny nález
dictum factum, *l*, vypovedané, vykonané (len čo povedal, už aj vykonal)
didaktický, *g*, náučný, poučný, učebný
didaktika, *g*, náuka o vyučovaní, vyučovacie umenie
didaktrum, *g*, školský plat
didaskálie, *g*, vysvetlenia, naznačenia
didaxis, *g*, učenie
didial, uspávací prostriedok
didymi, *g*, dvojčatá
Dieb, *n*, zlodej, kmín
diecéza, *g*, biskupský okres, biskupstvo
diehards (dajhárdz), *a*, (z die hard, umierajte tvrdo, chrabro, bráňte sa až do smrti), meno krajného pravého krýdla britských konzervatívcov
dielektrikum, izolácia oddeľujúca dosky kondenzátora (rádio)

diem perdidi, *l*, deň som stratil (slová cisára Tita, ak nevykonal nič dobrého)
Diener, *n*, sluha
Dienst, *n*, služba
Dienstmann, *n*, sluha
dieréza, pozri: diaeresis
dies, *l*, deň; dies caniculares, psie dni, t. j. od 21. júla do 24. augusta, nazvané podľa psej hviezdy (Sirius); dies diem docet, deň učí (druhý) deň, t. j. každý deň prináša nové poučenie; dies irae, dies illa, solvet saeclum in favilla (začiatok žalmu), deň hnevu, onen deň, svet v prach obráti; dies nefasti, atri, dni zlé, nešťastné
dies a quo, *l*, začiatočný termín
dies ad quem, *l*, konečný termín
diéta, *l*, v Uhorsku kedysi pomenovanie snemu; denný plat najmä poslancov, striedmosť v jedení a pití, mierna životná správa; náhrada za cesty a úradné vydania, stravné
dietár i dietista, *l*, úradník prijatý na denný plat
dietetický, pozri: dietný
dietetika, *g*, náuka o tom, ako si treba život usporiadať, aby bol človek zdravý
dietné triedy, *g*, triedy, do ktorých kedysi zadeľovali úradníkov a hodnosti
dietný, *l*, striedmy, mierny; dietná trieda, trieda denných útrat, platu, hodnostná
dietoterapia, *g*, liečenie diétami
die Toten reiten schnell, *n*, mŕtvi chytro cválajú (*Bürger*)
Dieu (diö), *f*, Boh; mon Dieu, Bože môj!; Dieu et mon droit (droa), Boh a moje právo (heslo v angl. erbe)
Dieu le veut (dió l'vő), *f*, Boh to chce (heslo križiakov)
diezis, *g*, krížik pred notou
difamácia, *l*, ohovorenie, pohanenie, potupa, utŕhanie
difamovať, *l*, ohovárať, hanobiť, potupovať, utŕhať (na cti)
diferencia, *l*, rozdiel, rozpor, neshodnutie, rozličnosť, nedorozumenie
diferenciácia, *l*, rozlišovanie
diferenciál, *l*, = diferenciálny počet; vyrovnávacie koleso zadných kolies automobilových
diferenciálny, *l*, rozdielový, rozlišný
diferenciálny počet, t. j. počet, ktorý porovnávaním veličín výsledkových učí nachádzať pomer ich nekonečne malých častí
diferencovať, *l*, rozpoznávať, rozlišovať
diferenčný, pozri: diferenciálny
diferentný, *l*, rozdielny, neshodný
diferovať, *l*, rozlišovať, líšiť, nesrovnávať sa
difficile est satiram non scribere, *l*, ťažko je nepísať satiru (*Juvenalis*)
difficilis, *l*, ťažký, chúlostivý, nedotklivý, pyšný, parádny
difidencia, *l*, nedôvera, nedôvernosť
difikultácia, *l*, ťažkosť, chúlostivosť, parádnosť
difikultovať, *l*, sťažovať, robiť ťažkosti
diformita, *l*, neforemnosť, nestvornosť
diformný, *l*, bezforemný, beztvarý, závadného, nepekného tvaru
difrakcia, *l*, odchýlenie, odklon, rozptýlenie svetla, deklinácia
difteritis, *g*, zapálenie blany, (záškrt)
diftong, *g*, dvojhláska
difundovať, *l*, rozliať, rozpustiť, presiakať, vysladovať
difuzér, *f*, prístroj v cukrovaroch, v ktorom sa robí difúzia
difúzia, *l*, rozliatie, rozpustenie, presiakanie, vysladovanie
difúzny, *l*, rozptýlený, nejasný, temný, rozťahaný
diga (z *f* digue, vyslov dig), hrádza, cesta, dráha

digalén, *g*, srdcový liek
digamia, *g*, druhé manželstvo
digerovať, *l*, tráviť, zažívať
digescia, *l*, trávenie, zažívanie
digesta, *l*, sbierka Justiniánových zákonov, rímske právo
digestor, *l*, prístroj na varenie, ohriaty parou (Papinov hrniec)
digestórium, *l*, miesto v laboratóriu, kde sa vyrábajú otravné plyny
digestovať, *l*, deliť, štiepiť, rozpúšťať, stráviť (často v chemii)
digger, *a*, kopáč (na pr. zlata)
diggings, *a*, ryžovisko zlata
digitalín, látka z rastliny náprstníka, ktorá pôsobí na činnosť srdca
digitalis, *l*, náprstník (rastlina)
digitus, *l*, prst
digne (dyň), *f*, hoden
dignita, *l*, hodnosť, dôstojnosť; osvietenosť
dignitárius, *l*, hodnostár, dôstojný, osvietený pán
dignitatis memoris, ad optima intenti, *l*, dôstojnosti pamätlivý, o najlepšie veci sa starajúci (nadpis na staromestskej radnici v Prahe)
digresia, *l*, odklon, odbočenie, odchýlenie sa od hlavnej veci, odchýlka, zákruta, okľuka
dichotomia, *g*, dvojdielnosť
dichroizmus, *g*, dvojfarebnosť; farizejstvo
dichromatický, *g*, dvojfarebný
dichroskop, *g*, prístroj na skúmanie minerálov
Dichter, *n*, básnik
dii, *l*, bohovia (mn. č. od **deus**)
dii majorum gentium, *l*, vyšší bohovia; prenesene: lepší, vznešenejší ľudia
dii minorum gentium, *l*, nižší bohovia; prenesene: ľudia menej vynikajúci, podriadeného postavenia, významu
dijudikácia, *l*, rozhodnutie, riešenie, rozsudok, rozlúčenie, rozdelenie, rozlíšenie
dijudikovať, *l*, rozhodnúť, riešiť, rozsúdiť, rozlúčiť, rozdeliť, rozlíšiť
dikasteriálny, *g*, súdny, štátny
dikastérium, *g*, krajinský súdny úrad
dikatopler, *g*, druh svetlej komory, ktorým možno kresliť obrazy podľa prírody
dikcia, *l*, reč, spôsob vravy, sloh, voľba, volenie slov
dikcionár, *l*, slovník
Diké, *g*, bohyňa spravodlivosti
dikolon, *g*, dvojveršie
dikrotický, *g*, dvojchvíľkový, pulzový, taký, čo sa deje na dve chvíľky (tik-tak), dvojčasový
diktafon, *g*, druh fonografu, do ktorého sa diktujú listy a pod.
diktando, *l*, písanie podľa reči, predriekania, pravopisné cvičenie na predriekanie
diktát, *l*, ako diktando; okrem toho: rozkaz, nariadenie, príkaz
diktátor, *l*, neobmedzený vládca, samovládca
diktátorský, *g*, samovládny
diktatúra, *l*, neobmedzená vláda, samovláda
diktatúra proletariátu, *g*, neobmedzená vláda robotníctva
diktograf, *g*, pravopisné cvičenie podľa hovoreného
diktovať, *l*, hovoriť do pera, stroja, predriekať; predpisovať, prikazovať, nariaďovať
diktum, pozri: dictum
dilácia, *l*, poshovenie, lehota, odklad, odročenie
dilacerácia, *l*, roztrhnutie, rozorvanie
dilatácia, *l*, rozšírenie, roztiahnutie, zväčšenie objemu
dilatačný, *l*, vyrovnávací, styčný
dilatátory, *l*, prostriedky, ktorými sa spôsobuje rozšírenie v tele (na pr. tampony a pod.); rozširovače (svaly)
dilatorálny, pozri: dilatorický

dilatorický i **dilatorálny**, *l*, odkladný
dilatórium, *l*, poshovenie, povolenie odkladu, lehoty, odročenie
diléma, *g*, rozlučovací, úskočný, deliaci úsudok; volenie medzi dvoma úsudkami alebo odporujúcimi si vecami; nepríjemné položenie
diletant, *t*, ochotník, milovník umenia; začiatočník, neodborník, fušer
diletantizmus, *t*, začiatočníctvo, ochotníctvo, neodbornícstvo, neznanie, fušerstvo
diletantka, *t*, ochotníčka, začiatočníčka, neodborníčka
diligence (diližáns), *f*, rýchly alebo i poštový koč; omnibus; usilovnosť, bedlivosť; pozornosť, opatrnosť
diligencia, *l*, usilovnosť, bedlivosť; čas učenia, príprav
diligenter, *l*, usilovne, bedlivo
dilogia, *g*, dvojsmyselnosť, dvojsmysel
dilucida intervalla, *l*, jasné, rozumné chvíľky bláznov
dilucidovať, *l*, objasniť, vysvetliť
dilúdium, *l*, medzihra
diluencia, *l*, preháňavé prostriedky
diluendo, *t*, rozliato, roztúžene, roztopene
diluens, *l*, rozriedený; rozrieďovadlo
diluviálny, *l*, potopný, zátopný, naplaveninový; d. časy, doba štvrtohorná
dilúvium, *l*, potopa, naplavenina; pravek, vek ľadový, staršia perioda štvrtohorná
dim., skrát. diminuendo
di majorum gentium, di minorum gentium, pozri: dii ap.
dime (dajm), *a*, severoamerický strieborný peniaz (hodnoty asi 40 hal.)
dimenzia, *l*, rozmer, priestorová miera, vzdialenosť, rozsah, šírka oblasti
dimerný, *g*, dvojdielny, zložený z dvoch častí (*chem.*)
dimeter, *g*, dvojtaktový verš, dvojmer
dimidium, *l*, polovica
dimidium facti, qui coepit, habet, *l*, kto začal, polovicu vykonal (*Hor.*)
diminúcia, *l*, zmenšenie, strhnutie, srážka, zníženie, zľahčovanie
diminuendo, *t*, zmenšujúcou, ubúdajúcou silou, postupne slabšie a jemnejšie; pozri: decrescendo
diminuovať, *l*, zmenšovať, umenšovať, zľahčovať
diminutívum, **diminutív**, *l*, zdrobnelé, zmenšené slovo; píš: deminutívum
dimisia, *l*, prepustenie, vzdanie sa
dimity, *a*, bavlnená látka (podobná barchetu)
dimorfia, *g*, dvojtvarosť, dvojforemnosť, na dva spôsoby sa kryštalizujúci
dimorfický, *g*, dvojtvarý
dimorfizmus, *g*, dvojtvarosť
dinár (z *l* denarius), zlatý peniaz arabský; srbský peniaz, rovnajúci sa asi franku = 100 para
dinas, biele kremenité, ohňu vzdorujúce tehly
dinatoire (dinatoár), *f*, niečo na spôsob obedu (na pr. mäsité raňajky: déjeuner —)
dinde (dend), *f*, morka
dindon (dendon), *f*, moriak
dîner (dyné), *f*, obed; hostina
ding, *n*, sjednanie; do dingu robiť, robiť ako sjednaný
dingač, *sb.* juhoslovanské víno (ľahké)
dining-room (dajning rúm), *a*, jedáleň
dinner, *a*, obed, hlavné jedlo
din(o)-, *g*, (z deinos), v složených slovách: strašný, násilný
dinosaurus, *g*, pozri: nasledujúce
dinotérium, *g*, veľký jašter predpotopného prasveta, dnes sa vyskytuje len ako skamenelina

Dio, *t*, Boh
dioecesis, *g*, pozri: diecéza
Diogenes, *g*, starogrécky filozof, ktorý sa preslávil svojimi zásadami o prostote života (spával, vraj, v sude)
Diogenov lampáš: grécky učenec Diogenes za bieleho dňa chodieval po Aténach s lampášom, aby, ako hovorieval, „našiel človeka"
dionín, liek proti kašľu, najmä suchotinárov (lepší ako morfium)
Dionýzos, pozri: Bachus
diopsid, *g*, drahý kameň
diopter, *g*, priehľad, priezor, na mernom nástroji skielce, cez ktoré sa zaostrujú vzdialenosti
dioptria, *g*, lomivosť svetelnej šošovky; jednotka miery na šošovke zlomeného svetelného lúča
dioptrika, *g*, náuka o priehľadnosti, o lámaní svetla (časť optiky)
dioráma, *g*, obraz tak maľovaný a umiestený, že robí dojem skutočnosti
diorit, pozri: diabas
dioskúrovia, *g*, v gréckej mytológii Diovi synovia: Kastor a Polux; blíženci, dvojčatá (súhvezdie)
diosmóza, *g*, pozri: endosmóza
diphtongus, pozri: diftong
diplegia, *g*, obojstranná porážka
dipl. ing., skrát. diplomovaný inžinier
diplokoky, *g*, okrúhle, malé ústroje, dvojmo spojené (druh baktérií)
diplom, *g*, listina udeľujúca hodnosť alebo vyznačenie, alebo oprávňujúca na isté zamestnanie
diplomácia, *g*, náuka o medzinárodných veciach štátnych a vyslaneckých; sbor osôb zastupujúcich štát
diplomat, *g*, štátnik, zástupca u cudzieho štátu, znalec vecí štátnych a vyslaneckých
diplomatár, *g*, sbierka listín, spisov, písem, papierov
diplomatický, *g*, štátnický, umný, podchytavý, úskočný
diplomatika, *g*, náuka o pravidlách a zvykoch, podľa ktorých sa zhotovujú listiny; o veciach štátnych a vyslaneckých; pozri: diplomácia
diplomatizovať, *g*, mudrovať na spôsob diplomatov, vystatovať sa; hovoriť dve na tri a pritom sa robiť múdrym
diplomovaný, *g*, kto nadobudol diplom
diplopia, *g*, videnie dvoch predmetov naraz; dvojvidenie
dipodia, *g*, dvojstopie vo verši
dipsektor, *gl*, prístroj na meranie uhlov
dipsomania, *g*, občasné ožranstvo, pijanstvo
diptam, *g*, (v pôv. diktamnos), liečivá bylina na zastavenie krvi a hojenie rany
diptera, *g*, dvojkrýdly hmyz
dipteros, *g*, grécky chrám s dvojitým radom stĺpov
diptychon, *g*, dvojdielny obraz
dira (dura) **necessitas**, *l*, tvrdá nevyhnutnosť, potreba (*Hor.*)
direct (direkt), *a*, priamy, rovný
direct clean hit (direkt klín hit), *a*, priamy, čistý úder (pri pästnom zápase)
directeur (direktőr), *f*, správca, predstavený
directoire (direktoár), *f*, francúzska vláda v rokoch 1795—1799; pozri: direktórium
direct jab (direkt džeb), *a*, priamy úder (pri boxe)
directrice (direktris), *f*, správkyňa
direkcia, *l*, smer; správa, vedenie, spravovanie, riaditeľstvo
direktár, *l*, cirkevný kalendár, podľa ktorého sa odbavujú katolícke bohoslužby
direktion, pozri: direkcia

direktíva, *l,* návod, ustanovizeň, pravidlo, smernica
direktne, *l,* priamo, bezprostredne, rovno
direktný, *l,* priamy, bezprostredný
direktor, *l,* správca
direktorát, *l,* riaditeľstvo
direktoriálny, *l,* správcovský
direktórium, *l,* správa, vedenie
dirhem, *ar,* strieborný arabský peniaz (*g* drachma)
dirigeable (dirižábl), *f,* spravovateľný (spravovateľná vzducholoď)
dirigent, *l,* správca, vedúci (hudobný, bankový atp.)
dirigovať, *l,* spravovať, viesť
dirimovať, *l,* rozlúčiť, rozpustiť, rozhodovať, rozhodnúť (na pr. na schôdzke pri rovnosti hlasov dirimuje predseda)
dirk (dŏrk), *a,* dlhý škótsky nôž
Dirndl, *n,* dievča; nemecký dievčenský kroj
Dirndlgewand, *n,* pestré detské šatočky nemeckých dievčat so zelenou alebo bielou zásterkou
Dirne, *n,* dievka (v zlom smysle)
dis, zvýšený tón o polovicu
disagio (disážio), *t,* poklesnutie ceny peňazí papierových pod označenú cenu, strata
discesia, *l,* rozchod, rozídenie sa, rozlúčenie
disciple, *f,* (z *l* discipulus), žiak, učeník (v umení al. vo filozofii)
disciplína, *l,* poriadok, kázeň (vojenská); náuka, veda
disciplinárka, *l,* vyšetrovanie priestupku proti poriadku v úrade
disciplinárny, *l,* poriadkový, kárny
disciplinovanosť, *l,* poriadkumilovnosť, ukáznenosť
discedovať, *l,* rozísť sa, rozlúčiť
discipula, *l,* žiačka
discipulus, *l,* žiak
discite moniti, *l,* učte sa z napomenutia, zo skúseností (*Verg.*)
discours (diskúr), *f,* rozhovor
disekcia, *l,* rozrezanie, rozkrájanie, rozčlenenie, rozdelenie
disertácia, *l,* vedecká rozprava doktorská
disensia, *l,* nerovnosť, rozmanitosť názorov, mienok
diseur (dyzŏr), *f,* hovoriaci, rozprávač, rečník, táradlo
diseuse (dyzŏz), *f,* rozprávačka, vypravovateľka
disgrácia, *l,* nemilosť (upadnúť do kráľovskej nemilosti), strata milosti
disgustovať, *l,* znechutiť, naplniť ošklivosťou, zhŕdou, rozmrzieť
disharmonia, *g,* nesúlad, nesúzvuk, mrzutosť, nervóznosť, neshodnutie
disidencia, *l,* zmenenie mienky, náhľadu
disident, *l,* inoverec, odštiepenec, rozkolník v Poľsku, nekatolík; v Anglicku dissenter, odporca cirkvi anglikánskej
disidenti, *l,* ľudia rozličného presvedčenia
disidovať, *l,* inakšie myslieť, smýšľať
disiecta membra, *l,* rozhádzané údy, nesúvislé časti, drobnosti
disimulácia, *l,* zakrývanie, zatajenie, zapieranie; farizejstvo, pretvárka
disimilácia, *l,* nepripodobnenie; pozri: asimilácia
disimilarita, *l,* nepodobnosť, nerovnosť
disimulant, *l,* zatajovateľ, pretvarovateľ
disimulátor, *l,* pozri: disimulant
disipátor, *l,* rozháňač, rozptyľovač, zrieďovač
disjunkcia, *l,* rozlúčenie, odklon, odchýlka, odpor, nespojiteľnosť
disk (z *g* diskos), kotúč, okrúhla kovová platňa na hádzanie
diskant, *t,* vysoký hlas, soprán (najvyšší hlas v štvorspeve)
disklamácia, *l,* neuznanie, poprenie
diskobolos, *g,* vrhač, hádzač disku

diskont, *t* (z diskonto), eskompt, srážka úrokov z peňazí, zaplatených prv, než lehota vypršala; srážka z ceny, hodnoty peňažnej

diskontinuita, *l*, nesúvislosť, nejednoliatosť, prierva

diskontný, *t*, zmenkový, pozri: eskomptný

diskonto, *t*, pozri: diskont

diskontovať, *t*, vyplácať pred sídením lehoty, predčasne

diskordancia, *l*, nesjednotenie, neshodnutie

diskordia, *l*, nesvornosť, svárlivosť, rozbroj, nerovnosť

diskos, *g*, pozri: disk

diskrécia, *l*, šetrnosť, opatrnosť, slušnosť; dar, diškrécia, prepitné; pozri: diškrécia

diskrečné dni, *l*, dni počkania, poshovenia (pri zmenkách v Anglicku)

diskredit, *l*, zlá povesť, nedostatok úveru, nedôvera

diskreditovať, *l*, pripraviť nickoho o dobrú povesť, o dôveru, úver

diskrepancia, *l*, rozmanitosť, nesúhlasnosť, neshodnutie

diskrepantný, *l*, odchylný, neshodný

diskrétnosť, *l*, opatrnosť, zdržanlivosť, mlčanlivosť; à discretion (a diskresion), *f*, ako uznáte sami, podľa rozhodnutia (vášho), ako sa (vám) páči

diskrétny, *l*, tajný, skromný

diskurz, *l*, pozri: diškurz

diskusia, *l*, rokovanie, rozoberanie, rozhovor, uvažovanie, vysvetľovanie, pretriasanie nejakej veci

diskutabilis, *l*, sporný

diskutovať, *l*, rokovať, besedovať o niečom

diskvalifikácia, *l*, označenie niekoho za neschopného, nedovoleného

dislokácia, *l*, rozsadenie, ubytovanie (vojska), premiestenie, presadenie

dismembrácia, *l*, rozčlenenie, rozdelenie gazdovstva na malé časti

dis moll, mäkká tónina so šiestimi krížikmi

disociácia, *l*, pomalý rozklad slúčenín, rozdelenie

disolúcia, *l*, rozpustenie, rozklad, rozlúčenie, roztok

disolučný, *l*, rozpustený, rozlúčený, roztečený

disolvencia, *l*, rozpúšťajúce alebo obmäkčujúce lieky

disonancia, *l*, nesúlad, nesúzvuk, neľubozvučnosť

disonovať, *l*, zle, falošne sa ozývať

disparátny, *l*, nepatriaci k sebe, rozdielny, rozmanitý, nevhodný

disparita, *l*, rozdielnosť, rozmanitosť, nerovnosť

dispatch (dispéč), *a*, doprava, posolstvo, depeša, rýchlosť

dispatching (dispéčing), *a*, jednotné a prehľadné vedenie dopravy

dispendovať, *l*, oslobodiť; rozdeľovať, deliť

dispens, *l*, oslobodenie (od povinnosti), prepáčenie, dovolenie, prepustenie; pozri: dišpenz

dispenzácia, *l*, oslobodenie od záväzku; rozdávanie, rozdeľovanie, dišpenzácia

dispenzár, *l*, lekársky ústav pre chudobných chorých

dispenzatórium, *l*, lekárnická kniha (o predpisovaní liekov)

dispepsia, *g*, nestraviteľnosť, nezáživnosť

disperátny, *l*, beznádejný, zúfalý (pozri: dešperátny, desperátny)

disperdovať, *l*, rozsypať, roztrúsiť

disperzia, *l*, roztrúsenie, rozptýlenie, rozprášenie, rozsypanie

displantácia, *l*, vysadenie, rozsadenie (rastlín)

disponenda, *l*, knihy, ktoré knihkupec nevracia po uzávierke nakladateľovi, ale si ich ponechá predať

disponent, *l,* splnomocnený zástupca šéfa v obchode, správca, splnomocnenec
disponibilita, *l,* stav civilného alebo vojenského úradníka, keď na čas jeho služieb nenačim
disponovaný, *l,* naladený
disponovať, *l,* slobodne s niečím nakladať, vládnuť; nie som disponovaný, nechce sa mi, nemám chuti, nie som dobrej vôle, mám zlú náladu
dispozícia, *l,* duševná nálada, náchylnosť k chorobe; slobodné nakladanie s niečím, usporiadanie, osnova, rozvrh, plán, postupovanie; rozmar
dispozície, *l,* rozkazy, nariadenia
dispozičný fond, peniaze na voľné upotrebenie určené (dispozičný fond má na pr. vláda [od snemu])
dispozitívny, *l,* zariaďovací
disproporcia, *l,* nepomernosť, nesúmernosť
disput(a), *f,* (*l*), pozri: dišputa
disputácia, *l,* dišputa, rozhovor alebo spor o nejakom dôležitom predmete, vedecká hádka, rozprava
disputát, *l,* pozri: dišputa
disrupcia, *l,* vybíjanie, výbuch
dissenter, *a,* pozri: disident
dissenters, *a,* rozkolníci, odporci anglikánskej cirkvi
distance (dystáns) *f,* dištancia, *l,* pozri: dištancia
distichon, *g,* dvojveršie
distichon elegické, spojenie hexametru s pentametrom
distilerie (distilöri) *f,* liehovar, pálenica, výčap páleného
distingvovaný, *l,* odlišujúci sa, vybraný, vyberaný, vyznačený, význačný, vznešený, vynikajúci, vzácny, jemný
distingvovať, *l,* rozoznávať, rozlišovať
distinkcia, *l,* rozlišovanie, rozoznávanie, rozdiel; vyznačenie, odznak hodnosti; pozri: dištinkcia
distol, *g,* liek proti motoliciam
distolia, *g,* pôrod dvojčiat
distomatóza, *g,* hniloba, hnitie pečene
distonácia, *l,* nesúzvuk, neľubozvučnosť,
distonovať, *l,* nečisto, falošne spievať
distorzia, *l,* rozkrútenie, vytknutie; dokaličenie
distrakcia, *l,* roztiahnutie, zmätenie, rozčarovanie; predaj na licitácii (dražbe); zábava
distribúcia, *l,* rozdelenie, rozvrhnutie
distribuovať, *l,* rozdeliť, vydeliť, zadeliť
distributívny, *l,* podielny, rozdielny, dielny
distributívum, *l,* podielová číslovka
distrikt, *l,* pozri: dištrikt
disturbácia, *l,* zmätok, prerušenie, pobúrenie
disturbovať, *l,* miasť, pliesť, prerušovať, poburovať
disuavovať, *l,* nenavrhovať, neradiť, neodporúčať, odrádzať, odhovárať
disuázia, disuavovanie, *l,* nenavrhovanie, neradenie, neodporúčanie, odrádzanie, odhováranie
disylabum, *g,* dvojslabičné slovo
diškrécia, *l,* prepitné, opatrnosť, slušnosť
diškrétny, *l,* pozri: diskrétny
diškurz, *f* (pôv. discours, diskúr), rozhovor, reč, beseda, rozprava
dišpenz, *l,* oslobodenie (na pr. pri sobáši od ohlášok)
dišputa, *l,* rozhovor, hádka, spor, vedecká škriepka
dišputovať, *l,* rozprávať, rokovať, hádať sa, vedecky sa dohadovať
dištancia, *l,* odľahlosť, vzdialenosť
dištančné obchody, *l,* obchody, pri ktorých kupec a predávajúci nie sú v tom istom mieste
dištančný, *l,* vzdialenostný, výstražný, rozpínací
dištinkcia, *l,* rozoznávanie, rozlišovanie; vyznačenie; odznak hodnosti na rovnošate

dištrikt, *l*, okres, obvod; niekoľko seniorátov
dištriktný, *l*, okresný, obvodový
ditomia, *g*, rozpoltenie, rozdvojenie
ditto, *t*, pozri: detto
dityramb, *g*, oslavná, zábavná pieseň, chválospev na boha Bacha; dnes lyrická báseň medzi ódou a hymnou, výraz najväčšej nadšenosti
dityrambický, *g*, veselý, bujný, divý, pochabý
diuretický, *g*, moč ženúci, moč vylučujúci
diuretikum, *g*, liek na povzbudenie močenia
diuréza, *g*, vylučovanie moču, močenie
diurnista, *l*, denne platený pracovník, robotník; nižší úradník, pisár na denný plat
diurnum, *l*, denná pláca
div, *pe*, zlý, nečistý duch
diva, *l*, bohyňa; znamenitá, božská speváčka, tanečnica
divae memoriae, *l*, blahej pamäti, za onoho času
divagácia, *l*, pohuľanka, potulka; odklon, odchýlka
divagovať, *l*, potulovať sa; odkláňať, odchyľovať
diván, *pe*, *ar*, *tu*, v Turecku štátna rada; dvor, vláda, kancelária; nízka pohovka na odpočinutie; sbierka lyrických básní z Orientu
divergencia, *l*, odklon, rozbiehavosť, rozchádzanie, odlišovanie, odchýlka; rozpor, neshoda
divergentný, *l*, odklonený, rozbiehavý, neshodný, rozporný, odchylný
divergovať, *l*, odkláňať sa, rozchádzať sa, rozpínať, sporiť, nepohodnúť sa
divertimento, *t*, **divertissement** (divertismán), *f*, zábava, obveselenie; ľahká hudobná skladba
diverti nescio, *l*, utekať neviem (heslo Fridricha Falckého)
divertissement (divertismán), *f*, zábava, veselica, lumpačka; menší tanec alebo i hudobný kus
divertovať, *l*, zabávať, obveseľovať
diverza, *l*, rozličné veci, smiešanina, rozličnosti
diverzia, *l*, odklon, odvrátenie, odbočenie, odchýlka, rozpor, roztržka
diverzný, *l*, rozličný, rozdielny, rozmanitý
divetta, *t*, zdrobnelé diva, pozri: diva
divide et impera, *l*, rozdeľ a panuj!
dividenda, *l*, podiel na zisku nejakého spolkového podniku
divident, *l*, delenec
dividovať, *l*, deliť
divinácia, *l*, veštenie, predpovedanie, predpovedacia schopnosť, sila, božské nadšenie, predtucha
divina clementia, *l*, z božej milosti
divis, *l*, rozdeľovacie znamienko
division (divišn), *a*, správny okres v anglických osadách
divízia, *l*, delenie; oddiel vojenský, obsahujúci 2—3 brigády (4—6 plukov); oddiel loďstva; pozri: brigáda
divizný, *l*, divízie sa týkajúci
divizionár, *l*, veliaci generál, divizný generál
divízor, *l*, deliteľ
divorcium, *l*, rozlúčenie sa manželov, rozsobáš
divorçons (divorsón), *f*, oddeľme sa, odlúčme sa, odtrhnime sa!
divulgácia, *l*, ohlas, rozšírenie, rozhlásenie medzi ľudom, oznámenie
divulzia, *l*, roztrhnutie
divus, *l*, božský
dixi, *l*, povedal som; dixi et salvavi animam meam, povedal som a zachránil som svoju dušu, t. j. urobil som, čo bolo mojou povinnosťou, nie je teda mojou vinou, ak moje slová nenajdú sluchu
dizercia, *l*, jasnosť, výrečnosť; píš: disercia

dizertácia, pozri: desertácia
djaur, *tu*, pes; neveriaci, kresťan (moslemínska nádavka kresťanom)
Dnepropetrovsk, *r*, terajšie pomenovanie ruského mesta Jekaterinoslavi
Dneprostroj, *r*, vodné dielo na Dnepre
DK, poznávací znak dánskych automobilov
dkg, skrátené dekagram (pozri toto)
dkm, skrátené dekameter
dl, skrátené deciliter
dm, skrátené decimeter
d.m., skrátené destra mano, *t*, pravou rukou (*hud.*)
do, *t*, skrátene detto alebo ditto, to isté
dobrman, *n*, pinčľo, dobrý strážny pes (i u policajtov)
dobrodziej, *p*, dobrodej, dobrodinec (obľúbené oslovenie u Poliakov)
dobrodziejovia, *p*, dobrodinci, inak Poliakov takto nazývajú všeobecne
docendo discimus, *l*, učiac sami sa učíme (*Seneca*)
docent, *l*, platený univerzitný učiteľ nižšej hodnosti ako profesor
docentúra, *l*, miesto na univerzite, ktoré zastáva docent
docilnosť, *l*, učenlivosť, chápavosť
docilný, *l*, učenlivý, chápavý
docírovať, *l*, byť docentom
docti male pingunt, *l*, učení (učenci) zle píšu
doctissimus, *l*, veľaučený
doctor rerum technicarum, *l*, doktor technických vied
doctus, *l*, učený
dodeka, *g*, dvanásť
dodekadická sústava, *g*, dvanástková sústava
dodekaeder, *g*, dvanásťsten
dodekagen, *g*, dvanásťuholník
dodekachordon, *g*, hudobný nástroj s dvanástimi strunami
Dodekanezos, *g*, skupina dvanástich ostrovov okolo ostrova Rodos
dodekarchia, *g*, vláda dvanástich
doga (z *a* dog, pes), buldog, veľký anglický pes, kríženec chrta a mäsiarskeho psa, sliednik
dogana, *t*, mýtne; mýtnica
dogaresa, *t*, žena dóžu
dogcart (dogkart), *a*, ľahký vozík na dvoch kolieskach, upotrebujúci sa na poľovačky
doge, pozri: dóža
dogger, *ho*, holandská námorná loď rybárska
dogma, *g*, článok viery, usnesenie, poučenie
dogmatický, *g*, vieroučný
dogmatik, *g*, učiteľ vierouky, znalec dogmatiky
dogmatika, *g*, vierouka, súbor článkov viery
dogmatizmus, *g*, učenie, ktorého základ tvoria dogmy a ktoré odmieta ich vedecké preskúmanie
dogmatizovať, *g*, presviedčať, stavať proti inej náuke články viery
doit (doa), *f*, má dať, dá (na účtoch)
dok i doka, *a*, lodenica, budova, v ktorej sa nielen zhotovujú, ale i opravujú lode, člny
dokimázia, *a*, skúšanie, vyšetrovanie
doktor, *l*, akademický titul
doktorand, *l*, čakateľ doktorátu
doktorát, *l*, doktorské skúšky, doktorská hodnosť
doktrína, *l*, náuka, učenie, veda, zásada
doktrinár, *l*, človek, ktorý chce pokračovať podľa istej zásady bez ohľadu na skutočný stav vecí
dokument, *l*, dôkaz, doklad, listina alebo vec, ktorá môže byť dôkazným prostriedkom
dokumentárny, *l*, odôvodnený, doložený, osvedčený
dokumentovaný, *l*, dôkazný, pamiatkami sprevádzaný

dokumentovať, *l*, dokazovať
dolár (z *a* dollar), zlatý (i strieborný) peniaz severoamerický; pôvod má v slove „Joachimstaler", z ktorého neskôr vzniklo: Taler, toliar, dollar (dolár)
dolce (dolče), *t*, sladko, nežne, ľúbezne
dolce far niente, *t*, sladké darebáčenie, nič nerobenie, sladká je záhaľka
dolcissimo, *t*, veľmi ľúbezne
dolendo, *t*, bolestne, žalostne, s výrazom bôľu
dolente, *t*, pozri: dolendo
dolichokefal, *g*, človek s dlhou lebkou
dolmen, *k*, kamenný stôl (kedysi u Keltov); dnes: oltár, hrobnica, cmiter v Bretansku
Dolmetsch, *n*, tlmočník
dolomán (z *m* dolmány, -áň), husársky kabátec so šnúrami, plášťik
dolomit, *g*, uhličitan vápenatohorečnatý
dolor, *l*, **dolore**, *t*, bolesť
dolorosa, *l*, (Matka Božia) bolestná
doloroso, *t*, pozri: dolendo, dolente
dolózny, *l*, zlomyseľný
dolus, *l*, podvod, zlý úmysel, lesť, úklady
dom, *port*, pán
dóm (z *l* domus, dom), veľchrám, hlavný chrám biskupský
D.O.M., skrát. Deo optimo maximo, *l*, Bohu najlepšiemu a najvyššiemu (obecané, venované)
dombra, *r*, ruský hudobný inštrument podobný balalajke
doména (z *f* domaine), *f*, panstvo, panský, zemiansky majetok, veľkostatok; odbor
domestik, *l*, domáci sluha, podomok, čeľadník
domestikácia, *l*, zdomácnenie, patričnosť k domu
domestikálny fond český, *l*, časť krajinského českého majetku, bývalý fond stavovský, ktorý teraz spravuje krajinský výbor
domestikovať, *l*, privykať na dom, k domu, krotiť, utišovať
domicela, *l*, panna v ústave (vychovávacom, zemianskom)
domiciliant, *l*, ten, čo zmenku umiestil
domicilát, *l*, u koho sa zmenka umiesti
domicílium (i domicil), *l*, obydlie, bývanie, bydlisko, sídlo, domov, bydlo; v kupeckom živote miesto, kde sa má zmenka zaplatiť
domicilovať, *l*, udomácniť
domina, *l*, pani, gazdiná, veliteľka
dominácia, *l*, vláda, nadvládie
dominanta, *l*, vladárka, panujúca, prevládajúca; v maliarstve základná farba; v hudbe prevládajúci tón, hlas, nota
domine, *l*, pane!
Domine, non sum dignus, *l*, Pane, nie som hoden (*Bib.*)
Domine, quo vadis?, *l*, kam ideš, Pane? (takto sa, vraj, spýtal Ježiš Petra, keď chcel opustiť Rím; známy román poľského spisovateľa Sienkiewicza)
dominica (dies), *l*, nedeľa, deň Pánov
dominicale, *l*, biele rúcho, ktoré sa prestiera pri prijímaní oltárnej sviatosti
dominica palmarum, *l*, Kvetná nedeľa
dominikálie, *l*, zemianske alebo cirkevné pozemky
dominikálny, *l*, panský, zemiansky, predstavenský
dominikáni, *l*, mníšska rehoľa kazateľská, založená sv. Dominikom v 13. storočí
dominikánka, *l*, druh jemného likéru
dominion, *a*, samostatná časť veľkobritskej ríše, samosprávna, autonomná osada
domínium, *l*, panstvo, vláda; vlastníctvo, vlastnícke právo; pozri aj: dominion

domino, *š*, *t*, pán; oblek na maškarný bál (ob. plášť s kapucou); hra s bodkovanými kockami, nazvaná podľa svojho vynálezcu abbé Domina

dominovať, *l*, panovať, vládnuť, mať prevahu, vyčnievať, prevyšovať, vynikať

dominus, *l*, pán, gazda; Dominus vobiscum, *l*, Pán s vami

dompteur (dóntőr), *f*, krotiteľ

domra, *r*, pozri: dombra

domus, *l*, dom

don (z *l* dominus), *š*, pán (zemiansky titul); don Juan (Chuán), svetár, záletník, sukničkár; don Quijote (Kichót), dobrodruh, prázdny, dobrodružný čudák (hrdina Cervantesovho románu)

donácia, *l*, darovanie

dona nobis pacem, *l*, daj nám pokoj!

Donar (Thor), boh hromu a blesku u starých Germánov

donát, *l*, svetská osoba, ktorá bola odovzdaná kláštoru, druh maltánskych rytierov

donátisti, *l*, kresťanská sekta v 4.—7. storočí

donatívum, *l*, dar z milosti

donátor, *l*, darovateľ, darujúci; rehoľný titul

Donau, *n*, Dunaj

donec eris felix, multos numerabis amicos, tempora si fuerint nubila, solus eris, *l*, pokým sa šťastie na teba usmieva, máš veľa priateľov, ale keď nastanú chmúrne časy, ostaneš sám

don gratuit (— gratüí), *f*, dobrovoľný dar, ktorý dávalo francúzske duchovenstvo miesto daní

donjon (donžón), *f*, hlavná veža (na hrade)

donna (doňa, *š*), *t*, pani (titul zemianok v Španielsku), veliteľka, zemianka; **la donna e mobile**, *t*, žena je nestála, menlivá, vrtkavá (ária z opery Rigoletto)

dont (don), *f*, burzovná náhrada alebo v prirážke k dennému kurzu alebo v srážke z neho

don't (dónt), *a*, názov istej sbierky — „Pravidiel slušnosti": nesluší sa, nepatrí sa

donum, *l*, dar

doping, *a*, docielenie zlepšenia v behu u pretekového koňa tým, že mu rozličné poháňacie veci napchajú pod kožu alebo do žalúdka

dopolovaro, *t*, (z dopo = do, lavoro, robota), čas po robote, fašistické využitie slobodného času po robote

doppel, *n*, dvojitý, duplovaný

Doppeldecker, *n*, dvojplošné lietadlo, dvojplošník

doppio, *t*, dvojitý, dvojnásobný

dorado, pozri: eldorádo

dormeuse (dormőz), *f*, pohovka na zdriemnutie i na spanie; náušnička z jedného kameňa, aké sa pri spaní neodkladajú

dormitár i **dormitórium**, *l*, spálňa

dormitat interdum bonus Homerus, *l*, dakedy i dobrý Homér drieme, (potkne sa) (*Hor.*)

dormitórium, *l*, pozri: dormitár

Dornier, povestný nemecký konštruktér lietadiel; najznámejší je jeho DOX, ktorým preletel oceán

dorso, (in dorso), *l*, na chrbte, na zadnej strane, na rube

dort (z *l* torta), nehovor, nepíš takto; pozri: torta

dory, *g*, kopija

doryforos, *g*, kopijník

dorzálny, *l*, chrbtový, zadný, rysový, zpakručný

dorzum, *l*, chrbát

dos, *l*, veno

dos à dos (dozadó), *f*, chrbtom k sebe

dosage (dozáž), *f*, stanovenie alebo podávanie dávky lieku

dose, pozri: dóza

dosimetria, *g*, odmeriavanie dávok v lekárni; liečenie choroby

silnými liekmi vždy vo väčšom a väčšom množstve
dossier (dosié), *f*, obálka, dosky; hŕba, sväzok spisov, listín
dotácia, *l*, dar, základina, podpora, venovanie, výbava
dotátor, *l*, zakladateľ dotácie
dotovať, *l*, podarovať, odmeniť, platiť
dottore, *t*, doktor; komická postava v talianskej komédii
douane (duan), *f*, mýtne, mýto, mýtnica
double (dúbl), *f*, dvojitý, dvojnásobný, silný, plný; dvojsmyselný
doublé (dublé), *f*, zdvojený výstrel z dvojrúrovej poľovníckej pušky, zdvojené štuchnutie do gule na biliardovom stole; d. zlato, iný kov zlatou tenkou vrstvou obtiahnutý; pozri: duplé
doubler (dubler), *f*, zariadenie, ktorým možno zdvojnásobniť istú frekvenciu v elektrine
doublette (-et), *f*, dvojitý, v dvoch exemplároch sa vyskytujúci, umelecký predmet; pozri: dubleta
doublon, pozri: dublon
doublovať, *f*, dvojiť, dva razy po sebe niečo spraviť
doublure (dublúr), *f*, bialeš (plnený koláč, shora i zdola obtiahnutý cestom)
doucement (dusmán), *f*, jemne, ticho, tíško
douceur (dusőr), *f*, sladkosť, príjemnosť, odmena, prepitné, podarúnok, darček
douche (duš), *f*, lejak, sprcha, tuš
do, ut des, *l*, dávam, aby si dal (právnická zásada vzájomnosti)
do, ut facias, *l*, dávam, aby si spravil, vykonal
doverské prášky, prášky na zastavenie hnačky, nazvané po vynálezcovi Doverovi
do vidzenia, *p*, do videnia
Downing-street (dauning-strít), *a*, meno anglického zahraničného úradu (podľa ulice, v ktorej sa nachádza)
doxologia, *g*, oslavovanie Boha
doxomania, *g*, ctibažnosť, slávychtivosť
doyen (doajén), *f*, starší sboru, prvý podľa veku; dekan
dóza, *g*, dávka, diel, časť (najmä lieku); n. futrál, schránka, škatuľa
dozologia, náuka o význame dávok (*lek.*)
dozovať, *g*, dávať (po čiastkach)
dóža (z *t* doge), prezident dakedajšej republiky benátskej, aj iných talianskych republík; vladár, panovník
dr., skrátené doktor
drabant, *t*, ozbrojený sprievodca, strážca; spolucestovateľ, druh, družica (hviezda); pozri: trabant
dracéna, *l*, rastlina dračica
draft (dráft), *a*, vydaná zmenka
dragant, *g*, živica, vyschnutá šťava rastlín v Perzii, Malej Ázii a v Grécku rastúcich
dragaderos, *m*, posmešný názov „drahej", ale zlej veci (na pr. cigary; z *m* drága de rossz)
dragée (dražé), *f*, cukríky, cukrové mandle
dragoman, *tu*, tlmočník v Turecku, sprievodca cudzincov; vyslanecký a konzulárny úradník v Carihrade
dragón (z *f* dragonne), spájací pás (na pr. na chrbte na kabáte)
dragonáda, *f*, násilnícky čin dragúnov, vraždenie, zbíjanie, plienenie vojska, násilné obrátenie vojskom na vieru
dragún (z *l* dragonarius), pôv. pápežský kopijník, ktorý nosieval na kopiji zástavku s drakom; druh jazdeckého vojska
Drahtseil, *n*, drôtený povraz
drachma, *g*, starogrécky strieborný peniaz hodnoty asi 80 h;

dnes novoveká minca grécka, asi 50 h (100 lepta)

drain (drén), *a*, splavný jarček; tenká kaučuková rúrka, aká sa zapravuje do hnojaceho sa miesta na odtečenie hnisu

drainage, pozri: drenáž

draisina, pozri: drezína

drajfus, pozri: Dreifuss

drakonický i **drakónsky**, *g*, prísny, krvavý, krutý, neľudský (podľa starogréckeho zákonodarcu Drakonta)

drakónsky, pozri: drakonický

dram (drem), *a*, váha 1/16 uncie (asi 1,75 *g*)

dráma (femin.), *g*, básnický výtvor, divadelná hra, činohra, smutnohra; druh cigariet; kino-; pozri: kino

dramatický, *g*, činoherný, živý, názorný, vážny koniec majúci

dramatik, *g*, spisovateľ činohier, dramatický básnik

dramatizovať, *g*, spracovávať látku na divadelnú hru; robiť nejaké udalosti smutnými

dramaturg, *g*, znalec a posudzovateľ divadelných hier, člen umeleckej správy divadelnej, umelecký správca divadla

dramaturgia, *g*, pravidlá divadelného umenia, náuka o divadle

dramolet, *g*, krátka, malá činohra, menšia dráma

Drang, *n*, nával, výpad

Drang nach Osten, *n*, tlak na východ (v nem. zahraničnej politike), túžba, snaha preniknúť na východ

dranžírovať, pozri: tranširovať

drap (dra), *f*, súkno, tkanina; veľmi svetlá hnedá farba

drap des dames (- de dam), *f*, ľahké súkno

drap d'or, *f*, látka pretkaná zlatými niťami

drapeau (drapó), *f*, zástava

drapérie, *f*, záhyby na visiacej tkanine (záclone), čalún so záhybmi

drapérie (drapéri), *f*, súkennníctvo, kupectvo so súknami (a to isté, čo pod predošlým heslom)

drapó, pozri: drapeau

drapovať, *f*, robiť záhyby, zámyky

drastický, *g*, účinný, silne pôsobivý, jadrný, mocný

Drávidovia, obyvatelia Dekanu (vo Vých. Indii)

draw (dró), *a*, ťahať; vydať zmenku; v boxe nerozhodný koniec

drawing-room (droving-rúm), *a*, prijímacia izba, predsieň, izba

dreadnought (drédnat), *a*, neboj sa, neľakaj sa ničoho; veľké pancierové vojenné lode, pancierový križiak

Drechsler, *n*, tokár

Dreck, *n*, blato, špina, nečistota; lajno

Dreifuss, *n*, trojnožka

drel, dril, obyčajne bavlnená vzorkovaná látka

drenáž (z *f* drainage), umelé odvodnenie polí a lúk podzemným hlineným potrubím; trúbkovanie; v chirurgii je výkon, ktorého cieľom je odvádzať chorobné výpoty z dutín, hnis zo sošitých rán. Robí sa gumkovými rúrkami

dres (z *a* dress), šaty, oblečenie, úbor

dresér, *f*, učiteľ, cvičiteľ

dresírovaný (i dresovaný), *f*, cvičený, učený, otužený, umorený

dresovať (dresírovať), *f*, cvičiť, učiť, otužovať, trápiť, moriť, sužovať

dressing-gown (-gaun), *a*, kabát, ktorý sa oblieka po telesnom cvičení

dresúra, *f*, cvičenie, učenie, otužovanie, výcvik, týranie

drezína (z *f* draisine), povozný stroj, rukami do pohybu privádzaný, ktorý sa upotrebuje na železnici na prezretie a udržiavanie čiary v poriadku

dribler, *a*, hráč, ktorý vie dobre

kľučkovať (triblovať) pri kopanej hre
drill, *a*, rýchly výcvik, najmä vojenský
Drillich (z *l* trilicium), *n*, trojníťková tkanina, činovať
Drillinge, *n*, trojčatá
drine (drajn), *a*, prísny úder v pravom rohu pri tenise
driners (drajnrs), *a*, dlhé údery v golfe
drink, *a*, nápoj, najmä americký, z rozmanitých smiešanín
drogéria, *ho*, obchod s liekmi, s farbami a s korením; pozri: drógy
drogista, *ho*, obchodník s drógami
drógy, *ho*, suroviny na lieky, lekárnický tovar, korenie, liečivo, medecína
droit (droa), *f*, právo
droite (droat), *f*, pravá ruka
drôle (drol), *f*, žartovný, figliarsky, figliar, huncút
droléria, *f*, veselosť, figliarstvo, huncútstvo
dromedár, *g*, jednohrbá ťava; chumaj
dromos, *g*, beh o preteky
drop, *a*, skok do hĺbky v steeple chase (pozri toto)
drops, *a*, kropaje; cukríky s ovocnou šťavou, majúce podobu jahôd, malín atp.
drosera, *l*, rosnička, zváb (rastlina)
drosometer, *g*, aparát na meranie rosy, rosomer
drososkop, *g*, pozri: drosometer
drožka, *r*, ľahký koč s jedným koníkom, jednokonský záprah
D.R.P., skrátené Deutsche Reichspatent, *n*, ríšskonemecký patent
Druck, *n*, tlač
Drucker, *n*, patentka, patentná gombička
Drucksache, *n*, poštovné tlačivo
Drucksorte, *n*, tlačivo, formulár
druid, *k*, starokeltský kňaz, žrec
druksorta (z *n* Drucksorte), tlačivo
drumondské svetlo, najsilnejšie svetlo, aké len možno dosiahnuť, ak púšťame na rozžeravené vápno vodík; je pomenované podľa svojho vynálezcu Angličana ing. Drummonda
družbáši, *b*, gazdovská ustanovizeň, gazdovský sväz, gazdovská strana
dry (drej), *a*, suchý; silné, trpké víno
dryáčnický, *g*, táravý, tlachavý
dryáčnik, *g*, v stredoveku človek, čo predával dryák (liek proti uhryznutiu alebo uštipnutiu jedovatými zvieratmi a proti všetkým chorobám); táradlo, tlčhuba, krikľún
dryády, (hamadryády), *g*, hôrne nimfy u starých Grékov (víly stromov)
dryák, *g*, (pôv. theriakon), liek, masť; pozri: dryáčnik
D.T.J., Dělnická tělocvičná jednota (po slovensky: **R.T.J.** Robotnícka telocvičná jednota)
dtto, *t*, = **detto, deto** (pozri toto)
duál, *l*, množné číslo (podvojné)
dualizmus, *l*, dvojakosť, rozdvojenie, rozdvojenosť (vládna sústava), vo filozofii náuka o dvoch rozličných podstatách, duševnej a hmotnej, ktoré sú pôvodom dobra a zla na svete; spolupatričnosť dvoch štátov
duár, *ar*, rad šiatrov rozostavených v kolese; arabská dedina v severnej Afrike
dubióza, *l*, pochybné, neisté požiadavky
dubiozita, *l*, pochybnosť
dubiózny, *l*, pochybný, neistý
dubitácia, *l*, pochybovanie, rozpaky
dubito, ergo sum, *l*, pochybujem, teda som (prekrútenina axiomu: cogito, ergo sum)
dúbium, *l*, pochybnosť
dúbl, pozri: double
dubleta (z *f* doublette, pozri toto), duplikát, dvojitý exemplár, druhý rovnaký predmet, dvojtvar
dublon, španielsky a taliansky zlatý peniaz (dukát)

dublovať (z double), *f*, zdvojovať, dvojiť, duplovať (pozri toto)
duc (dük), *f*, knieža, vojvodca
ducato (dukát), *t*, zlato
duce (duče), *t*, vodca; Mussoliniho takto nazýva ľud
ducunt volentem fata, nolentem trahunt, *l*, chcejúceho osud vedie, nechcejúceho vlečie (*Seneca*)
duda (dudka, zmenš.), *r*, druh píšťalky
due, *t*, dva
due corde, *t*, na dvoch strunách
duel (z *l* duellum), súboj, boj dvoch za predpokladu rovnakých zbraní
duelant, *l*, protivník v súboji
duelovať, *l*, biť sa v súboji
duenna, *t*, (dueña, *š*), pani, opatrovnica, pestúnka, spoločnica mladej devy
duet (duetto, duo), *t*, dvojspev alebo dvojhra
due volte, *t*, dva razy
duché (düšé), *f*, kniežatstvo
duchesse (düšes), *f*, vojvodkyňa, kňažná; látka na dámske šaty
duchodobra, *r*, náboženská spoločnosť v Rusku
du jour (dü žúr), *f*, odo dňa
dukát, *t*, zlatý peniaz rakúsky (teraz asi 80 Kč)
duke (djuk), *a*, knieža
dulce est desipere in loco, *l*, (sladké) milé je veselým byť v svojom čase (*Hor.*)
dulce et decorum est pro patria mori *l*, sladké a čestné je umrieť za otčinu (vlasť) (*Hor.*)
dulcia linquimus arva, *l*, necháme sladkosti (medové dni) (*Verg.*)
dulcinea (dulčinea), *t*, sladká; milenka, frajerka, (milá dona Quijota)
duma, *r*, ruská snemovňa, obecná rada v Rusku (starom), ríšske zastupiteľstvo; úvaha, spomienka; druh hrdinskej ľudovej piesne; spev chmúrneho charakteru; forma básne
dumdum (dömdöm), *a*, výstrel, ktorého strela neprestrelí celkom telo, ale ju roztriešti, takže spôsobuje v tele strašnú ranu; prvý raz sa vyrábaly v indických mestách
dumka, *r*, maloruská hrdinská ľudová pieseň; žalospev
dumping (dömping), *a*, nekalým spôsobom znížené ceny tovarov
dum Roma deliberat, Saguntum perit, *l*, pokým sa Rím radí, Saguntum je stratený (roz.: dlhé radenie [porada] je nebezpečné)
dum spiro, spero, *l*, pokým dýcham, verím
duna (z *f* dune, vysl. dün), piesočnatý breh morský, pieskový závej, presyp; pozri: dyna
Düne, *n*, pozri: duna
Dunst, *n*, výpar, dym; poňatie, zdania, pomyslenie
duo, *l*, dva, dvojspev
duobus litigantibus, tertius gaudet, *l*, keď sa dvaja bijú, tretí sa smeje (raduje)
duodec, *l*, dvanástorka
duodecima, *l*, dvanásty tón od základného
duodecimálny, *l*, dvanástinný
duo si (quum) faciunt idem, non est idem, *l*, ak robia dvaja to isté, nie je to to isté
dupe (düp), *f*, chumaj, hlupák, kubo, taký, čo sa dá viesť za nos
duperie (düperí), *f*, podvod, ošiaľ, oklamanie, podvádzanie
dupírovať, *f*, oklamať, ošialiť, vodiť za nos, podviesť
duplé, *f*, vo hre na biliard dvojitý náraz na guľu (správne: dublé, doublé)
duplex, *l*, dvojnásobný
duplex doktor, *l*, doktor dvoch fakult
duplex libelli dos est, *l*, kniha má dvojaký osoh, úžitok (*Phaedrus*)
duplicita, *l*, dvojitosť
duplika, *l*, odpoveď na repliku (najmä v súdnom živote), vyvrá-

tenie odpovede obžalovaného, odpoveď proti

duplikát, *l*, druhý, rovnaký exemplár niečoho, druhé vyhotovenie listiny, ktorej originál sa stratil, odpis

duplo (in duplo), *l*, dvojmo, dvojnásobne, vo dvoch exemplároch

duplovaný, *l*, dvojnásobný, dvojmý

duplovať, *l*, dva razy niečo spraviť, (z)dvojiť

duplum, *l*, duplikát, dva razy toľko, dvojnásobne

dur (z *l* durus), tvrdý; v hudbe tvrdá tónina

durable (dürábl), *f*, trvanlivý, trváci, trvalý, stály

durák, *r*, chumaj, sprosták, truľo; meno istej hry v karty, v ktorej menšiu prebíja karta vyššia (tej istej farby) a v nedostatku tromf

dura lex, sed lex, *l*, tvrdý (ťažký) zákon, ale zákon

duralumínium, *l*, tvrdá sliatina alumíniová (hliníková)

duramente, *t*, tvrdo, drsne (*hud.*)

durate et vosmet rebus servate secundis, *l*, vytrvajte a zachovajte sa pre priaznivé časy (*Verg.*)

duratíva, *l*, trvacie slovesá

durbar, *pe*, štátna rada

durch, *n*, skrz

Durchfall, *n*, behačka, hnačka

Durchgang, *n*, priechod

durha (dura), *ar*, druh pšena, z ktorého sa v Arabsku a v sev. Afrike pečie chlieb a pripravuje nápoj

durita, *l*, tvrdosť, hrubosť

duro, *š*, španielsky peniaz rovnajúci sa piatim pesetám, asi našich 30 korún

d. u. s. (datum ut supra), *l*, dátum (zo dňa) ako hore (je uvedené)

Dusel, *n*, omámenosť, podnapilosť, iluminovanosť

du sublime au ridicule il n' y a qu' un pas (dü süblím ó ridykül il nya kön pá), *f*, od vznešeného k smiešnemu je len jeden krok (*Marmontel*)

duš, pozri: douche

dušegriejka, *r*, krátky ženský kabátik bez rukávov a gombičiek; (pozri: Seelenwärmer, *n*); kožuštek

dušovať sa, *f*, (zo se doucher, s' duše), púšťať na seba lejak, sprchu; pozri: douche

duumvirát, *l*, vláda dvoch ľudí

Duval (düval), *f*, pomenovanie lacných a obľúbených reštaurácií v Paríži

duvan, *sb*, (z *tu*), dohán, tabak

duvet (düvé), *f*, prach, páperie

duvetin (düvtén), *f*, vlnená látka bez lesku

dux, *l*, vodca; knieža

dvorjanin, *r*, zeman, šľachtic

dvornik, *r*, strážca domu, podomok, domový pán, domovník

dyarchia, *g*, dvojvláda

dykyta, ľahká a hladká látka, hodvábna; pozri: tafet

dyna (z *f* dune, dün), piesčitý breh, morský, pieskový závej, presyp, píš: duna

dynafón, *g*, hudobný inštrument (nástroj) zachycujúci éterické vlny

dynalkol, *g*, smiešanina liehu s benzínom (plyn)

dynamický, *g*, plný sily; bujarý

dynamika, *g*, náuka o pohybe síl, o silách

dynamis, *g*, sila; dynamidy, jednotky sily

dynamit, *g*, výbušná látka, výbušnina na trhanie skál (upotrebuje sa aj inde, vo vojne a pod.), skladajúca sa najmä z nitroglycerínu; vyrábať ho začal Švéd Alfréd Nobel (od neho pochádzajú Nobelove ceny)

dynamizmus, *g*, svetový náhľad vysvetľujúci prírodné úkazy pôsobením vnútorných síl

dynamizovať, *g*, uvádzať do pohybu, činnosť

dynamo, *g*, elektromagnetický stroj na vyrábanie prúdu (veľkej frekvencie, veľkého napätia)
dynamol, *g*, výbušnina
dynamometer, *g*, aparát na meranie sily, silostroj
dynast, *g*, mocnár, vladár, panovník; i prívrženec dynastie
dynastia, *g*, vláda; panujúca rodina v štáte (i s príbuzenstvom)
dynastický, *g*, panujúceho rodu a jeho príbuzenstva sa týkajúci, panujúci, vládnucí
dynstovať (z *n* dünsten), dusiť, pariť
dysbáza, *g*, nemožnosť, nevládnosť chodiť pre telesné chyby
dysemia, *g*, rozklad krvi
dysentria, *g*, črevný katar
dysfagia, *g*, obťažné pregĺganie, polykanie, prežieranie, hltanie
dysfonia, *g*, obťažné hovorenie, chrapľavý hlas
dysfráza, *g*, nesúvislé hovorenie
dysgenika, *g*, chorobné plodenie; (opak: eugenika)
dysgeuzia, *g*, nechuť pri jedle, odpor k jedlu
dyskráza, *g*, rozmiešanie krvi, zákal krvi
dysmnéza, *g*, slabá pamäť, zábudlivosť
dysopia, *g*, krátkozrakosť
dyspepsia, *g*, nezažívavosť, nestraviteľnosť, slabosť žalúdka
dyspeptický, *g*, nezažívavý, nestraviteľný
dyspnoia, *g*, záduch, ťažkosti pri dýchaní, dýchavičnosť
dyspnoický, *g*, dýchavičný
dystychia, *g*, nešťastie, nehoda
dystymia, *g*, ťažkomyseľnosť, chmuravosť, kabonivosť
dysúria, *g*, ťažkosť pri močení, píš: dyzúria
dyzentéria, *g*, červienka (choroba brušná)
dyzópia, *g*, slabozrakosť
dyzosmia, *g*, tuposť čuchu, necitlivosť čuchová
dyzúria, *g*, ťažkosť močenia, močiť
D-zug, *n*, rýchlik
džamija, *ar*, veľký chrám alebo modlitebňa mohamedánov
džampari, *t*, turecký hudobný nástroj
džana, *ar*, pôv. záhrada; raj
džebel, *ar*, hora, pohorie
džeferdan, *sb*, puška na ocieľku, kresací kameň (kremeň)
džem, pozri: jam, gem
džemijet, *tu*, hŕstka (skupina) macedónskych mohamedánov v już. Srbsku
džentra, *a* (z gentry), zemianstvo
džentrík, *a*, jednotlivec z džentry, zeman, veľkostatkár, inteligent aristokratického smýšľania
džigitáto, *ta*, smelý jazdec
džigitovať, *ta*, jazdiť, pretekať sa na saniach, vozoch
džigitovka, *r*, divá kozácka jazdecká hra na koňoch
džihád, *ar*, náboženská vojna mohamedánov proti inovercom
džin, *ar*, zlý duch (pôv.: stvorený z ohňa)
džinizmus, *t*, jedno z indických náboženstiev, čo verí v džinov (pozri toto) a ana, Gotca všetkých džinov
džin-sik-ša, *j*, ľahký dvojkolesový vozík na dopravovanie ľudí v Japonsku
džiu-džitsu, *j*, hmaty na obranu v pästnom zápase
džogi, *i*, indickí kajúcnici bramánskeho vierovyznania
džuma, *ar*, shromaždenie obce, najmä v sobotu
džungľa, *a*, húšťava, les; močiaristé oblasti v teplých a tropických krajoch, zarastené kriakmi a trávou, šašinou; tropický prales
džunka i džonka, *č*, vojenná alebo kupecká loď s dvoma stožiarmi

E

E, v hudbe tretí stupeň základnej tóniny C-dur; skrát. east (pozri toto); medzinárodná spoznávacia značka pre španielske motorové vozy

eagle (ígl), *a*, orol; názov zlatého desaťtoliarnika

earl (őrl), *a*, anglický grófsky titul, anglický gróf

east (íst), *a*, východ, (skrát. E.)

East End, *a*, východná, chudobná časť Londýna

eau (ó), *f*, voda

eau de Cologne (ód'koloň), *f*, kolínska voda, (kedysi len v Kolíne nad Rýnom vyrábaná)

eau de Javel (ó dö žavel), *f*, leštidlo, čistidlo škvŕn

eau de vie (ód'ví), *f*, pálené

eau forte (ófort), *f*, lučavka; meďorezba

ébauche (ebóš), *f*, nákres, náčrt, skizza, pokus

ébauchovať (ebošovať), *f*, črtať, skizzovať, načŕtať,

eben, *g*, čierny dub (drevo veľmi tvrdé z Východnej Indie a južnej Afriky)

ebenista, *g*, stolár, zhotovujúci z takého dreva náradie

éblouissement (ebluismán), *f*, oslnenie; chvíľkový závrat

ebonit, *f*, čierny, tvrdý kaučuk

ebulícia, *l*, vrenie, vzkýpnutie

ebur, *l*, slonová kosť, slonovina

e. c. (exempli causa); pozri: exemplum

écaille (ekaj), *f*, škrupina z korytňačky

écaille blonde (ekaj blond), *f*, svetlá korytňačia škrupina

écart (ekár), *f*, odchýlka, kurzový rozdiel

écarté (ekarté), *f*, francúzska hra v karty pre dve osoby

ecce, *l*, ajhľa, tu je

eccedovať, *l*, dopustiť sa priestupku

ecce homo (ekce —), *l*, ajhľa, človek! (Pilátove slová o ubičovanom Ježišovi, Biblia), obraz trpiaceho alebo tŕním korunovaného Ježiša

ecclesia, *g*, *l*, cirkev

ecclesia militans, *l*, cirkev bojujúca

ecco (eko), *t*, to, čo ecce (pozri toto)

eckelhaft, *n*, hnusný, škaredý, ošklivý

éclair (eklér), *f*, záblesk, lisk; i francúzsky časopis

éclaireur (eklérőr), *f*, vojenský pátrač, skaut, priekopník

éclairsovať (eklersovať), *f*, objasňovať, vysvetľovať

éclat (eklá), *f*, lisk, hurhaj, huriavok, okatosť

éclatant (eklatán), *f*, zrejmý, do očí bijúci, treskúci, plieskavý; pozri: eklatantný

eclipsis, *g*, zatmenie slnka i mesiaca

école (ekól), *f*, škola, učilište

école des arts et métiers (ekól dezár e metié), *f*, škola umení a remesiel

école industrielle (ekól endüstriel), priemyselná škola

école polytechnique (ekól polyteknik), *f*, technika, vysoká škola technická

école primaire (ekól primér), *f*, ľudová škola

e contrario, *t*, naopak, opačne

écossaise (ekoséz), *f*, škótsky ľudový tanec

écrasez l'infâme (ekrazé lenfám), *f*, vynič burinu, plevel, rozdrvte tú ohavu (rozumej: katolícku vieru, povery, slepú vieru ap., *Voltaire*)

écrasit, *f*, druh výbušniny (pikrínová kyselina); pozri: ekrazit

écrevisse (ekrvis), *f*, druh malých ráčkov

écritoire (ekritoár), *f*, písacie náčinie

écriture (ekritűr), *f*, písanie, spis
écru (ekrű), *f*, farby surového plátna alebo hodvábu, hrubý; o tkaninách: nepraný
écu (ekű), *f*, francúzsky strieborný peniaz, toliar, portugalská minca
écuyer (eküjé), *f*, štolba
ed., skrátenina slova: edidit, *l*, vydal
edamský syr, tučný holandský syr
edda, sbierka povestí a rozprávok oslavujúcich bohov a hrdinov severných národov
ede, bibe, lude; post mortem nulla voluptas, *l*, jedz, pi, zabávaj sa; po smrti niet rozkoše (heslo epikurejcov)
Edelstein, *n*, drahý kameň
Edelweisz, *n*, plesnivec
eden, *h*, rozkoš, raj
edícia, *l*, vydanie (knihy)
edifikácia, *l*, vybudovanie
edikt, *l*, nariadenie, rozkaz, vyhláška, ohlas, úradné verejné nariadenie, vyhlásenie
edili, *l*, policajní úradníci v starom Ríme
edinost, *sl*, jednota, (i meno časopisu)
editio princeps, *l*, vydanie prvé
editor, *l*, vydavateľ
edukácia, *l*, výchova
edukovať, *l*, vychovávať
edukt, *l*, časť suroviny, ktorá sa získa z nej technicky
edulis, *l*, jedlý, na jedenie
e duobus malis minimum eligendum (est), *l*, z dvoch ziel načim voliť menšie, z dvoch ziel vyber si menšie
E.E. skrát. errore excepted (erörs-), *a*, omyly vyhradené, vymienené (poznámka na účtoch)
efata, *h*, otvor sa! (*Bib.*)
eféb, *g*, v Sparte mládenec 18—20-ročný, určený na vojenskú službu
efébia, *g*, zrelosť mládencov
ef-ef, *n*, znamenite, dokonale
efekt, *l*, dojem, pôsobenie, účinok, výsledok, výkonnosť, úspech (často i klamný), zdar, výsledok
efektív(n)e, *l*, naozaj, pravdivo
efektívny, *l*, ozajstný, skutočný, pravdivý, opravdivý
efektný, *l*, pôsobivý, výkonnostný, účinný
efektové obchody, *l*, obchody s cennými papiermi
efektuácia, *l*, vykonanie, výkonnosť, uskutočnenie, spôsobenie
efektuovať, *l*, vykonať, spôsobiť, uskutočniť
efekty, *l*, veci hnuteľné, hnuteľnosti, majetok, cenné papiere, zmenky
efeméra, *g*, krátka horúčka (trvajúca deň)
efemeris, *g*, denník, najmä hvezdársky; noviny
efemerný, *g*, jednodenný, krátky, pomíňajúci sa, bezvýznamný, nestály
efemeroidea, *g*, podenka
efemeron, *g*, podenka
efeminácia, *l*, zbabčenie, zmäknutie
efeminovať, *l*, zbabčiť, zmäknúť
efendi, *tu*, pán, hodnostár, majster, titul štátnych úradníkov alebo učencov v Turecku (pozri aj: aga); spojené s priezviskom: milostivý pán
efervescencia, *l*, šumivosť
efeta, *h*, otvor sa!; žena, ktorá ustavične melie jazykom
effets (efé), *f*, pozri: efekty
effigies, *l*, obraz (in effigie, *l*, v obraze, opak skutočnosti)
effiloché (efilošé), *f*, rozfranforcovaný, načuchraný, rozstrapcovaný hodváb
effleurage (eflöráž), *f*, trenie pri masáži
effronterie (efrontörí), *f*, bezočivosť, nehanebnosť
efi, *h*, biblická miera sypkých hmôt
Efialtes, *g*, zradný Grék, zradca vôbec

eflorescencia, *l,* rozkvet; v lekárstve: vyrážka
efod, *h,* šata, rúcho židovského veľkňaza
efor, *g,* predný úradník spartský v starom veku
eforát, *g,* dozerateľský úrad
efória, *g,* podriadený, dozerateľský okres
Efraim, *h,* jeden z Jakubových synov; Izrael; Žid vôbec
efrakcia, *l,* vylomenie, prelomenie
efúzia, *l,* vylievanie, prelievanie, preliatie, výlev
efygrit, *g,* chlorid horečnatý
e. g., *l,* pozri: exempla gratia (na príklad)
égal, *f,* rovnaký, ľahostajný
egalita, *f,* rovnosť, rovnakosť; pozri: liberté
égalité, *f,* rovnosť
egalizácia, *f,* vyrovnanie; vojenské odznaky
egalizátor, *l,* vyrovnávač (elektrický prístroj)
egalizovať, *f,* vyrovnať, urobiť rovnakým; zaopatriť pre celok rovnaký kroj, uniformu, rovnošatu
egg-shells (egšels), *a,* = vaječné škrupiny; najjemnejší čínsky porcelán
egida, *g,* záštita, ochrana
église (eglíz), *f,* kostol, chrám, cirkev
eglomizované obrazy, čínske maľované obrazy na skle
ego, *g, l,* ja
egocentrický, *l,* k sebe, do seba smerujúci
egocentrizmus, *l,* (z ego, ja, centrum, stred), snaha, aby bolo vlastné ja stredom všetkého myslenia a obcovania
egoista, *l,* sebec
egoizmus, *l,* sebectvo, láska k sebe, samoľúbosť
egoteizmus, *g,* zbožňovanie samého seba
egotizmus, *l,* literárny smer, čo sa usiluje psyhologicky osvetliť autora v jeho diele; pozri: egoizmus
egyptolog, *g,* učenec, čo sa zaoberá štúdovaním starého Egypta
egyptologia, *g,* veda o starom Egypte
egyptská tma, tma úplná, tma ako žúžoľ
egyptské tehly, sušené, nepálené tehly premiešané s pazderím
eh bien (e bián), *f,* nuž, teda!
Ehering, *n,* snubný prsteň
Ehrbar, *n,* značka veľmi dobrých klavírov
ehrlich, *n,* statočný, čestný, počestný, poctivý
échafaud (ešafó), *f,* lešenie, popravište
échange (ešánž), *f,* výmena, zmena, podnik
échantillon (ešantijón), *f,* vzorka na ukážku
échapirovať (ešapirovať), *f,* uskočiť, odprášiť, ufujazdiť
échappade (ešapád), *f,* ukĺznutie, nezbadanie; chyba nejakého diela vzniklá povrchnou, ledabolou robotou
échappement (ešapmán), *f,* západnica na hodinách
écharpe (ešárp), *f,* široká stužka, obväzok, pásová stužka, šatka na plecia, šerpa
échauffement (ešofmán), *f,* rozohriatie, rozžeravenie; napálenie (*fig.*), rozpálenie, rozčulenie
échauovať (ešoovať), *f,* rozohriať, rozžeraviť; napáliť (*fig.*)
échéance (ešeáns), *f,* splatnosť
échec (ešek), *f,* nezdar, flasko
échelle (ešel), *f,* rebrík; škála; stupnica; meradlo
échelon (ešelón), *f,* stupňované rozostavenie vojska, vojenské oddelenie
echidnia, *g,* vreteničí jed (z pôv. echidna, vretenica)
echinus, *g,* morský ježo; ozdobná časť stĺpovej ružice
échiquier (ešikié), *f,* šachovnica;

rozostavenie vojska na spôsob šachovnice

Echo, *g,* nymfa, v gréckej mytológii; pozri: echo

echo, *g,* ozvena, ohlas

echt, *n,* pravý

Ei, *n,* vajce

eidamský syr, tučný holandský syr

Eiffelova veža, vysoká veža v Paríži, nazvaná podľa staviteľa A. G. Eiffela

eigen, *n,* vlastný

Eigenschaft, *n,* vlastnosť

Eigentum, *n,* majetok

Eiche, *n,* dub

Eilgut, *n,* rýchlotovar, spešný tovar

Eilzug, *n,* rýchlik

Einbruch, *n,* vlúpanie

Einfamilienhaus, *n,* dom pre jednu rodinu

Einheit, *n,* jednota, jednotka

Einladung, *n,* pozvanie

Einrichtung, *n,* náradie, zariadenie, nábytok

Einsatz, *n,* vloženina, vložka, osadenina

Einwohner, *n,* obyvateľ

Eréné, *g,* grécka bohyňa pokoja (popri Iréna, irénický)

eis, tón e zvýšený o pol tóna

Eis, *n,* ľad, mrazivo, zmrzlina

eisagogika, pozri: isagogika

Eisen, *n,* železo

Eisenbahn, *n,* železnica

Eishockey, *na,* kanadský hockey (pozri toto)

Eislaufen, *n,* korčuľovanie

ejakulácia, *l,* vystriekanie (na pr. semena)

ejalet, *tu,* menší správny okres turecký, provincia, na čele ktorej je kajmak

ejekcia, *l,* vyhnanie, vyhodenie, vydurenie

ejektor, *l,* vysavač (*techn.*)

ejusdem anni, *l,* toho istého roku

ekarté, *f,* hra v karty

ekipáža (z equipage, ekipáž), *f,* koč s koňmi

eklampsia, *g,* božec

eklatantný, *f,* veľkolepý, skvelý, žiarivý, vynikajúci

eklekti(ci)zmus, *g,* vyberavá sústava filozofická i umelecká

eklektik, *g,* filozof, čo vyberá zo všetkých sústav; kto zo všetkého vyberá po svojom rozume to najlepšie (i vo filozofii)

eklézia, *g, l,* cirkev; pozri: ecclesia

eklipsa, *g,* zatmenie, úbytok, ubúdanie

ekliptika, *g,* zdanlivá dráha slnečná na oblohe

ekloga, *g,* výber, niečo vybraného; pastierska, idylická báseň

eklovať si, *n,* oškliviť, bridiť si

eklýza, *g,* vybavenie, zbavenie, mdloba

ekonom, *g,* gazda, hospodár, hospodársky správca

ekonomát, *g,* hospodársky úrad, gazdovská správa, správcovstvo

ekonomia, *g,* gazdovstvo, hospodárstvo, gazdovanie, šetrnosť

ekonomický, *g,* hospodárny, šetrný, gazdovlivý

ekonomizácia, *g,* gazdovanie, hospodárenie, sporenie

ekplexia, *g,* omráčenie, ovalenie

ekrazit, výbušnina; výbušný prach na napĺňanie striel a púm (pikrínová kyselina)

ekrý, pozri: écru

ekstatik, *g,* nadšenec, rojko

ekstáza, *g,* vytrženie mysli, nadšenie, zapálenie, snívanie, blúznenie

ektopia, *g,* vrodená nepravidelnosť polohy nejakého orgána (na pr. srdca na pravej strane)

ektoplazma, *g,* hmlovina vychádzajúca z tela média a tvoriaca telesné zhmotnenie; časť plazmy

ektypografia, *g,* vypuklé písmo pre slepcov

ekumenický snem, *g,* všeobecný (na pr. cirkevný snem)

ekvalizácia, *l,* vyrovnanie

ekválny, *l,* rovný
ekvátor, *l,* rovník
ekvatoreál, *l,* otáčavý ďalekohľad
ekvilibrátor, *l,* prístroj, čo umožňuje balónu držať sa v ľubovoľnej výške vo vzduchu
ekvilibrista, *l,* kto vie udržať svoje telo v rovnováhe pri krkolomných pohyboch, povrazolezec
ekvilibrium, *l,* rovnováha
ekvinokcium, *l,* rovnodennosť; pozri: aequinoctium
ekvipáž, ekipáža, *f,* koč i s koňmi, povoz; výprava, výbava na cestu; pozri: ekipáža
ekvipotenciálny, *l,* čo má rovnaký potenciál (*el.-techn.*)
ekvipovať, *f,* vypraviť, vyzbrojiť, vydať na cestu
ekvita, pozri: aequita
ekvitácia, *l,* cvičenie vojenských koní v jazde, jazdecká škola
ekvivalencia, *l,* rovnocennosť, rovnoplatnosť, rovnomocnosť
ekvivalent, *l,* rovnomocnina, rovnocennosť, náhrada, odškodné; príplatok, protihodnota
ekvivalentný, *l,* rovnocenný
ekyléma, *g,* výsuvný stroj v gréckom divadle
ekypáž, *f,* pozri: ekipáža, ekvipáž
ekzém(a), *g,* kožná vyrážka, kožná choroba, lišaj
El, *h,* boh (vôbec)
elaborácia, *l,* vypracovanie, výrobok, vypracovaný spis, práca, robota
elaborát (elaborácia), *l,* vypracovanie, výrobok, vypracovaný spis, robota, práca
elácia, *l,* úplné, neporovnávacie stupňovanie prídavných mien a prísloviek
elaia, *g,* oliva; olejový výrobok
elaín, *g,* pozri: oleín
elán, *f,* rozmach; nadšenie, zápal
elasticín, hlavná časť pružných vláken živočíšnych
elasticita, pružnosť
elastický, pružný
elastičnosť, pružnosť
elaterín, prudký prostriedok na prehnanie
elatív, *l,* vyšší stupeň vlastnosti
Elbe, *n,* Labe
eldorádo, *š,* báječná zem, oplývajúca zlatom a bohatstvom; miesto blaženého pobytu; vybájený pozemský raj, zasľúbená zem
eleati, *g,* grécki filozofi, hlásatelia jednoty bytia, bytu, jednoty (podľa gréckej osady v južnej Itálii Eley)
elefant, *g,* slon
elefantiáza, *g,* stučnenie, opuchnutie niektorého ľudského úda
elegán, *l,* človek vyberaného, uhladeného vkusu, človek jemný, úpravný, švihák
elegancia, *l,* vyberaný vkus vo veciach ozdoby, uhladenosť, jemnosť
elegantný, *l,* vkusný, pekný, jemný
elégia, *g,* žalospev
elegický, *g,* žalospevný (na pr. rým, verš); žiaľny, smutný, trúchlivý
eleison, *g,* smiluj sa! (Kyrie eleison, Pane, smiluj sa! — starosl. Gospodi, pomiluj!)
elekcia, *l,* voľba, výber, výbor
elektívny, *l,* výberný
elektor, *l,* volič, voliteľ amerického prezidenta
elektráreň, *g,* podnik, kde sa vyrába elektrina
elektrifikác a, *g,* pozri: elektrizácia
elektrina, *g,* elektrický prúd; sila
elektrit, *g,* umelá látka na brúsy
elektrizácia, *g,* zavedenie elektriny (na svietenie, pohon); elektrizovanie
elektrizovať, *g,* elektrickým prúdom nabíjať; rozohniť, rozpáliť
elektroanalýza, *gl,* analýza elektrinou
elektróda, *g,* pól, ktorým prúd do látky vstupuje
elektrodynamika, *g,* náuka o pohybe elektrinou

elektrofor, *g,* nosič elektriny
elektrofyziologia, *g,* náuka o vzájomných vzťahoch medzi elektrinou a živou hmotou
elektrochemia, *g,* náuka o súvislosti chemických a elektrických úkazov
elektrokúcia, *gl,* poprava elektrinou v Amerike
elektrokultúra, *g,* pestovanie rastlín účinkami elektrického prúdu
elektrologia, *g,* náuka o elektrine
elektrolyt, *g,* látka rozložená elektrickým prúdom
elektrolýza, *g,* rozklad látok elektrickým prúdom
elektromagnet, *g,* železná tyčka zmagnetizovaná elektrickým prúdom
elektromagnetizmus, *g,* elektrická sila v spojení so silou magnetickou
elektrometer, *g,* prístroj na meranie elektriny
elektromotor, *gl,* stroj, ktorý premieňa elektrickú energiu na mechanickú
elektrón, *g,* jantár (živica), na ktorom boly prvý raz objavené vlastnosti elektrické; najľahší biely kov (ľahší ako hliník) nabitý elektrinou; menšia čiastočka ako atóm
elektropatologia, *g,* náuka o chorobných účinkoch elektriny
elektroskop, *g,* prístroj na skúšanie elektrického prúdu
elektrotechnik, *g,* odborník, čo sa zapodieva elektrinou v praxi
elektrotechnika, *g,* upotrebovanie elektriny v odboroch technických, praktické upotrebenie vlastností a účinku elektriny pre služby ľudské
elektroterapia, *g,* liečenie chorôb elektrickým prúdom
elektrovitalizér, *gl,* zdanlivo liečebný strojček so slabými galvanickými prúdmi
elektrovitalizmus, *al,* teória, vysvetľujúca životné úkazy elektrinou
element, *l,* prvý počiatok; živel, prvok, základ, článok, batéria
elementa, *l,* začiatky učenia vo škole
elementárka, *l,* ľudová škola, škola, poskytujúca základné vzdelanie
elementárny, *l,* počiatočný, základný, všeobecný, živelný
elementy, *l,* začiatky učiva v škole: čítanie, písanie a počítanie
elent, *n* (z Elend), bieda, núdza, ťažkosti, klopoty
elephantiasis, pozri: elefantiáza
elév (z *f* élève), učeň, chovanec, žiak, čakateľ
elevácia, *l,* pozdvihovanie, zdvíhanie; výška hviezdy nad obzorom, vzdialenosť pólu od obzoru nejakého miesta
elevátor, *l,* (strojné) zdvíhadlo, vyťahovadlo, lift
Elfenbein, *n,* slonovina, slonová kosť
elfi i **elfovia,** *šv, no,* v germánskej mytologii malí, škaredí, v zemi bývajúci duchovia prírodní, škriatkovia
Eli, *aram,* Bože môj!
Eliášovo svetlo, oheň, svetielkovanie na stožiaroch a vežiach za búrky
Elida, továrenská značka kozmetických výrobkov firmy Schicht
elidovať, *l,* odsunovať, vypúšťať, vylučovať, odstraňovať
eliminácia, *l,* odstránenie, oddialenie, vylúčenie, vytretie
eliminátor, *l,* usmerňovateľ, usmerňovadlo
elipsa, *g,* vypustenie, t. j. (*v gram.*) slovná figúra, ktorá, vypúšťajúc isté slová, vetný smysel neruší, naopak, výraz zdôrazňuje; v geometrii druh krivej pravidelnej čiary
eliptický, *g,* výpustný, necelý, neúplný, vajcovitý, oblý
elita, *f,* výbor, výber, vyberaná

spoločnosť, výkvet, jadro, smotana spoločnosti
elitný, *f*, vyberaný
elixír, *ar*, liek, hustá tinktúra, odvarok, lekvár, zázračný nápoj na domnelé predĺženie života; kameň múdrosti
elízia, *l*, v gramatike vypustenie samohlásky, odsunutie samohlásky na konci slova vo verši; vypustenie, výpustka
éljen, *m*, nech žijel sláva!
éljenovať, *m*, volať éljen, slávu
Ellis-Island (ailend), *a*, malý ostrov pred New Yorkom, kontrolná stanica európskych prisťahovalcov
Eloah, *h*, Boh, pán, mocný, silný
éloge (elóž), *f*, chválorečí, výrok, pochvala, pochlebenstvo
elogiast, *l*, chválorečník
elogium, *l*, chválorečí
Elohim, *h*, pozri: Eloah
elokácia, *l*, prenajatie; veno, výbava nevesty
elokúcia, *l*, prehovorenie, výrečnosť
elokvencia, *l*, výrečnosť
elokventný, *l*, výrečný
elongácia, *l*, predĺženie, vytiahnutie, vzdialenosť, rozsah
előre, *m*, napred! (povzbudzujúce volanie pri pretekoch alebo útoku na vojne)
elóža, pozri: éloge
elpis, *g*, nádej
elucidácia, *l*, osvetlenie
eludovať, *l*, sklamať, udiviť
elukubrácia, *l*, slovesná robota vyhotovená, spravená s veľkou usilovnosťou, najmä v noci
elúvium, *gl*, vyplavenina, hlina alebo kamene v púšťach (*geol.*)
elúzia, *l*, vyhýbanie, vykrúcanie, zmarenie, prekazenie
elyzejský, *g*, rajský, pôvabný, blažený, rozkošný, slastný; Elizejské pole; pozri: Champs Elysées
elýzium, *g*, v gréckej mytológii sídlo blažených duší v podsvetí, raj, sídlo rozkoše
em., pozri: emeritný
émail (emáj), *f*, smalt, sklovina; pozri: smalt
émaileur (emajőr), *f*, robotník v smaltovni
emailovať, *f*, pokrývať (kovy) smaltom
eman, *l*, jednotka na meranie rádioaktivity vôd
emanácia, *l*, výron, vyžarovanie, vyparovanie,
emanatórium, *l*, miestnosť, v ktorej sa voda vyparuje
emancipácia, *l*, oslobodenie, vyslobodenie, vymanenie sa z niečej závislosti, prepustenie z moci
emancipovaný, *l*, slobodný, vymanený, rovnoprávny, skúsený
emancipovať, *l*, vyslobodiť, vymeniť, zrovnoprávniť
emballage (ambaláž), *f*, obal, balivo, poplatok za balenie
embargo, *š*, štátny zábor námornej lode obchodnej a lodného tovaru; uzavretie prístavu
embarquement (anbarkmán), *f*, pristátie lode; vylodenie tovaru
embarras (anbara), *f*, zmätok, obalky, rozpaky
embellissement (anbelismán), *f*, okrásenie
ember, *m*, človek; tót nem ember, *m*, Slovák je nie človek! (nádavka maďarskej džentry Slovákom pred prevratom)
emblème (ánblém), *f* (z *g*), obraz, znak, odznak, príznak
emblemický, *f* (z *g*), obrazový, príznakový, odznakový, svojrázny
embolia, *g*, vkladanie, vsúvanie, zapchávanie cievy prinášanými látkami (krvná srazenina)
embolický, *g*, klinovitý
embolos, *g*, vmetok, prinesená vec (nánosom); bodlo na nose lode
embonpoint (ánbonpoén), *f*, tučnosť, tlstota, napuchlosť
embrasovať, *f*, objať
embryo, *g*, zárodok organických

(ústrojných) tiel, nenarodený plod, prajadro
embryogénia, *g*, vzniknutie a vývin zárodkov
embryoktonia, *g*, umŕtvenie, zabitie, zničenie zárodku
embryologia, *g*, lekárska náuka o zárodku ústrojných tiel
embryonálny, *g*, zárodkový, nevyvinutý
embryotomia, *g*, rozčlenenie, rozrezanie dieťaťa v matkinom tele
embuscade (ánbüskád), *f*, streh, postrieżka, osídlo, úklad, lesť
emenda, *l*, vykúpenie z trestu, náhrada, napravenie
emendácia, *l*, oprava, zlepšenie, napravenie, opravenie
emendovať, *l*, opravovať, nahrádzať, vykúpiť sa (na pr. z trestu)
ementálsky syr, tvrdý chlebový syr švajčiarsky
emergencia, *l*, vynorenie, vyniknutie
emeritný, *l*, vyslúžilý, vyslúžený, bývalý, na penzii, vyslúžilec
emeritovaný, *l*, to, čo emeritný (pozri toto)
emerzia, *l*, vynorenie, objavenie, ukázanie
emetikum, *g*, prostriedok na dávenie, dávidlo
emeute (emőt), *f*, vzbúrenie, mätež, sprisahanie, vzbura
emezis, *g*, dávenie
emfatický, *g*, dôrazný, nadšený, ostrý
emfáza, *g*, dôraz, zdôraznenie v reči
emfyteuza, *g*, dedičný nájom, zakúpenie, dedičné léno
emfyteut, *g*, zakupiteľ
emfyzém, *g*, zdurenina medzi kožou a mäsom
emigrácia, *l*, vysťahovanie sa, vysťahovalectvo
emigračný, *l*, vysťahovalecký
emigrant, *l*, vysťahovalec, ubehlík
emigrovať, *l*, vysťahovať sa, ujsť
eminencia, *l*, vznešenosť; titul kardinálov
eminens, *l*, výborný, znamenitý (stará známka na gymnáziách); pozri: eminentný
eminentista, *l*, žiak, ktorý má na vysvedčení výborné známky, vyznamenaný žiak
eminentne, *l*, výborne, znamenite
eminentný, *l*, výborný, vynikajúci, znamenitý, vznešený, význačný, svrchovaný
emir, *ar*, mohamedánsky knieža, veliteľ, vladár
emirát, *ar*, mohamedánske kniežatstvo
emisár, *l*, politický agent, vysielaný vládou do iných krajín, aby nezbadane povyzvedal smýšľanie obyvateľstva; vyzvedač, špehún, dohadzovač; vyslanec
emisia, *l*, vydanie cenných papierov, vyslanie, poslanie, vyobcovanie, sálanie (*techn.*)
emisný kurz, *l*, kurz, za ktorý sa vydávajú cenné papiere (obv. nižší ako men. hodnota)
emitovať, *l*, vysielať, vydávať do obehu
emócia, *l*, pohnutie mysli, vzrušenie, dojatie, rozčulenie, rozčarovanie
emoisin (emoazen), *f*, slovníkový formát (v papiernictve)
emolument, *l*, výhoda, zisk, úžitok, prospech, zárobok, mimoriadny príjem
empereur (anprőr), *f*, cisár, imperátor
emphysema pulmonum, *g*, roztiahnutie pľúc
empire (anpír), *f*, cisárstvo, vláda, ríša; štýl a kroje francúzske za časov Napoleonových
empíria, *g*, skúsenosť, poznanie, zvedenie
empirický, *g*, skúšobný, pokusný
empirizmus, *g*, filozofický smer, náuka, zakladajúca sa na skúsenostiach
emplacement (anplasmán), *f*, umiestenie

emplastrum, *g*, náplasť
employé (anploajé), *f*, úradník
Empo, značka česko-slovenských rádiových prijímačov
empora, *g*, kruchta na pilieroch, prechod v kostoloch
empórium, *g*, obchodný sklad, stredisko obchodu, tržnica
empreinte (anprént), *f*, odtlačok, ražba
emptio, *l*, kúpa
emptio rei speratae, *l*, kúpa nádejnej veci
emptor, *l*, kupec, kupujúci
empyema, *g*, hnis; zapálenie pohrudnej blany, pohrudnice
empyreum, *g*, ohnivé nebo, sídlo blažených
emu, *ho*, novoholandský druh pštrosov z fajty kazuárov
emulácia, *l*, žehravosť, žiarlivosť
emulgencia, *l*, prostriedky rozptyľujúce nerozpustné látky v tekutinách
emulzia, *l*, liečebná tekutina, roztok, mlieko, chladiaci a občerstvujúci nápoj, liek mliekovito zakalený, smiešanina farieb, roztok farebný
en (an), *f*, v, vo, do
enallage, *g*, zámena pochopov, pojmov alebo častí reči v gramatike
enantiologia, *g*, odpor v reči
enantióza, *g*, protiklad, rozpor
en avant (anaván), *f*, napred!
en bloc (anblok), *f*, celkom, dovedna, naraz, hromadne, spolu
en campagne (an kampaň), *f*, v poli (vojennom, bitevnom)
encaustum, *g*, *l*, sklieň; atrament
encefalitis, *f*, zapálenie mozgových blán
enceinte (ansént), *f*, vnútorná obruba; ohrada, obvod; samodruhá žena
encephalitis i **encyphalitis**, *g*, zapálenie mozgových blán
encephalitis lethargica, *l*, spavá choroba, mozgová španielka
encián, *n*, horec
encora, *t*, **encore** (ankór), *f*, ešte raz, opakovať (*hud.*)
encyklický, *g*, okružný, obežný
encyklika, *g*, okružný list pápežský (biskupom), v ktorom sa hovorí o článkoch náuky o viere a morálke
encyklopedia, *g*, prehľad náuk, sborník náuk, náučný slovník, prehľadné spracovanie jednotlivých alebo všetkých vied; súborné dielo
encyklopedický, *g*, náučný
encyklopedista, *g*, človek pracujúci na encyklopedii
Ende, *n*, koniec
endemia, *g*, miestna nákaza, choroba
endemický, *g*, domáci, miestny
endermatický, *g*, podkožný
en déroute (an derut), *f*, vo zmätku (vojenne)
en détail (andetáj), *f*, v malom, drobnom, po čiastkach, nadrobno
endívia, *l*, štrbavec (*rastl.*), z ktorého sa pripravuje šalát
endlich, *n*, konečne, napokon
endlich allein, *n*, konečne, napokon sami
endo-, *g*, v složených slovách: vnútorný
endogénny, *g*, vnútrorodý
endokarditis, *g*, zapálenie vnútornej blany srdcovej, čiže vnútrosrdia
endokardium, *g*, vnútorná blana srdečná = vnútrosrdie
endoskop, *g*, prístroj na pozeranie sa do tela
endosmóza, *g*, prenikanie dvoch tekutín, oddelených pórovitou stenou, vstrebávanie, vsiakanie, vsávanie; (opak: exosmóza, vysávanie)
endossement (andosmán), *f*, rubopis, indosácia
endžumen, *pe*, spolok, krúžok, shromaždenie
enema, *g*, vstrekovanie; striekačka (lekárska)

energetický, *g*, povzbudzujúci, rázny
energia, *g*, sila, účinná sila, ráznosť, sila vôle, účinnosť, úsilenstvo, rozhodnosť, nepoddajnosť, odhodlanosť na vykonanie nejakej roboty
energický, *g*, účinný, dôrazný, silný
energico, *t*, rezko (*hud.*)
energičný, *g*, rázny, povzbudzujúci, pôsobivý, energický
enervácia, *l*, vysilenie, ochabnutie, oslabnutie
en face (an fas), *f*, zpredku, v tvári (podobizeň, ukazujúca celú tvár)
en famille (an famij), *f*, v rodine, v rodinnom kruhu, dôverne
enfant (anfán), *f*, dieťa
enfant terrible (anfán teríbl), *f*, hrozné, strašné dieťa, ktoré svojimi výčinmi a výrokmi privádza rodinu do zúfalstva, prostoreké dieťa
enfin seuls (anfén sől), *f*, konečne sami!
engagement (angažmá), *f*, prijatie do služby, služba, záväzok slúžiť, služobný svăzok, miesto
en garde (an gárd), *f*, ostražito, opatrne
engastrilog, *g*, táradlo, bruchovravec
engažovať, *f*, angažovať, prijať do služby, zamestnať
engine (endžin), *a*, stroj, prístroj, rušeň
enginer (endžinýr), *a*, inžinier
England (inglend), *a*, Anglicko
english (ingliš), *a*, anglický
english spoken (ingliš spikn), *a*, (tu) sa hovorí po anglicky
english-waltz (ingliš vós), *a*, anglický valčík (veľmi pomalý)
Englisch-Pflaster, *n*, anglická náplasť, nálepok
en grande tenue (an grand tenű), *f*, v parádnom oblečení
en gros (angró), *f*, vo veľkom
engrosista, *f*, predavač, kupec vo veľkom, veľkokupec, veľkoobchodník
enharmonický, *g*, rovnakohlasý
en chef (an šéf), *f*, hlavný, najvyšší, čelný, na čele stojací (na pr. général en chef, hlavný veliteľ vojska)
encheiridion, *g*, rukoväť, príručka
enchère (anšér), *f*, dohadzovanie (na licitácii)
enigma, *g*, hádanka
enigmatický, *g*, záhadný, tajnostný
enjeu (anžő), *f*, stávka, sádzka vo hre
enkauma, *g*, vpálenina, pečať
enkaustika, *g*, vpálená maľba, voskovú maľba
enkláva, *f*, kraj cudzou krajinou uzavretý
enklitický, *g*, príklonkový, príklonný
enklitika, *g*, príklonky
enklíza, *g*, priklonenie sa neprízvučných slov k prízvučným
enkomiast, *g*, chválorečník
enkomiastika, *g*, chválorečníctvo
enkomium, *g*, chváloreč, chválospev
enkratia, *g*, zdržanlivosť
en marche (an marš), *f*, na pochode, za pochodovania, na postupe
en masse (an mas), *f*, hromadne, dovedna, vospolok, vcelku
en miniature (an miniatűr), *f*, v malom, zmenšene, v malých rozmeroch
ennui (anüí), *f*, nuda, skuka; nepríjemnosť
enormita, *l*, ohromnosť, nesmiernosť
enormný, *l*, ohromný, nesmierny
en passant (an pasán), *f*, mimochodom, nevdojak, príležitostne, zbežne
en personne (an person), *f*, osobne
en plein air (an plén ér), *f*, = en plein jour (pozri toto)
en plein jour (an plén žúr), *f*, za plného svetla, za bieleho dňa, pod širym nebom (v maliarstve)
en profil, *f*, so strany, s boka, v priekrese

enquête (ankét), *f*, porada znalcov, povolaných niečo vyšetriť, anketa (pozri toto)
enregistrement (anrežistrmán), *f*, zápis do registra
ens, *l*, bytosť
ensemble (ansámbl), *f*, sbor (hercov), celok, súbor; súčinnosť, súhra, umelecký súlad
Enšpígel (z *n* Eulenspiegel, známy nemecký šibal), šibal, huncút, šašo
entálny, *l*, dnu smerujúci
entari, spodné šaty u mohamedánov
entelechia, *g*, ustavičná činnosť duševná, duša vesmíru, skutočnosť; u Aristotela voľná činnosť
entente (antant), *f*, dohoda, dorozumenie, súhlas
entente cordiale (antant kordial), *f*, srdečná dohoda, dorozumenie sa podobrotky
enterálny, *g*, červený
enteritis, *g*, zapálenie čriev
enterocleaner (~klínr), *ga*, čistič čriev, črevné vypláknutie
enterolit, *g*, črevný kameň
enterologia, *g*, náuka o vnútornostiach
enterorhagia, *g*, krvácanie z čreva
enterotomia, *g*, rozrezanie čreva, otvorenie čreva
enthymema, *g*, zamlčanie
entita, *g*, podstata
entlovať, *n*, zaniťkovať, obmotať niťou
entomofil, *g*, priateľ hmyzu a jeho štúdia
entomolog, *g*, znalec hmyzu
entomologia, *g*, náuka o hmyzoch
entomon, *g*, hmyz
entoparaziti, *g*, cudzopasníci, žijúci v tele hostiteľovom
entopický, *g*, miestny, domáci
entourage (anturáž), *f*, osadenie, posadenie, vysádzanie, obloženie, lemovanie, lem
en tout cas (antúka), *f*, na každý prípad, v každom prípade; slnečník a dáždnik súčasne
entozoa, *g*, paraziti, cudzopasníci, žijúci vo vnútri tela
entr'acte (ántrakt), *f*, prestávka medzi dejstvom, medzihra, medzidejstvie
entre deux (ántr dő), *f*, medzi dvoma, medzi sebou, zoči-voči, v súkromí
entrée (ántré), *f*, vchod, vstup, prístup; vstupné; prvé jedlo pri hostine, hodoch, ľahšie, teplé alebo studené; predohra
entrée libre (ántré líbr), *f*, vstup voľný
entrefilet (ántrfilé), *f*, tenučká niť, sieť; vložka v reči alebo v novinách
entrejambes (antržámb), *f*, priečky, čo spevňujú nohy stolov
entremets (ántrmé), *f*, medzijedlo, zelenina, múčnik
entremetteur (ántrmetőr), *f*, sprostredkovateľ, dohadzovač, nadhánač
entremise (antrmíz), *f*, prostredníctvo, sprostredkovanie
entre nous (ántrnú), *f*, medzi nami, dôverne
entreprenant (antrprenán), *f*, podnikavý
entrepôt (ántrpó), *f*, sklad
entrepreneur (ántrprenőr), *f*, podnikateľ
entreprise (ántrpríz), *f*, podnik, závod, ústav
entreprise de pompes funèbres (ántrpríz dö pomp fünébr), *f*, ústav na zaobstarávanie pohrebov, pohrebný ústav
entresol (ántrsol), *f*, mezanín, medziposchodie, nadprízemie
entrevue (ántrvű), *f*, schôdzka, stretnutie, rozhovor
entrez (ántré), *f*, vojdite!, vstúpte!
entropia, *g*, tepelná váha (*techn.*)
entuziast, *g*, nadšenec, horliteľ, rojko, blúznivec
entuziastický, *g*, nadšený, oduševnený, zápalistý, horlivý, blúznivý, rojčivý

entuziazmus, *g*, nadšenie, oduševnenie, zápal
enudácia, *l*, obnaženie, odhalenie, odokrytie
enukleácia, *l*, vývoj; vyňatie (na pr. kôstek)
enumerácia, *l*, vypočítanie, výpočet
enunciácia, *l*, vyslovenie, výpoveď, ohlas, oznámenie, vyhlásenie
enunciát, *l*, pozri: enunciácia
enuréza, *g*, nedržanie moču, mimovoľné chorobné močenie
enveloppe (ánvelop), *f*, obálka, obal; dámsky plášť
envers (ánvér), *f*, rub (peniaza)
environ (anviron), *f*, asi, približne, okolo
environs (anviron), *f*, okolie
en vogue (án vóg), *f*, v prúde, v obehu, na dennom poriadku, v móde, všeobecné, časové, moderné
envoi (anvoa), *f*, zásielka; posolstvo, poslanie
envoyé (anvoajé), *f*, posol; rukojemník
enzumovia, *g*, grécka domobrana
enzym, *g*, kvasidlo, fermenl
e. o., skr. ex officio, *l*, úradne
eocén, *g*, starší útvar treťohôrny; pozri: miocén
eodem, *l*, toho istého (dňa, mesiaca)
eo ipso, *l*, tým samým, práve tým, práve preto
eolická stupnica, mäkká stupnica bez zvýšenia v predostatných tónoch
eolity, *g*, kamene, ktoré niektorí učenci pokladajú za náčinie predhistorického človeka
Eolova harfa, strunový nástroj, ktorý rozozvučuje vietor; pozri: Aeolova harfa
eóny, *g*, obdobia, sféry, bytosti z Boha vyžarujúce
eos, *g*, zora, zornička, ranné červánky; i zosobnená bohyňa Zora, pozri: Aurora
e. p., na navštívenkách — en personne (pozri toto), t. j. osobne
epakty, *g*, 11 dní po ostatnom mesiaci roku, o ktoré je slnečný rok dlhší ako mesačný; dni pridané, vložené
epanafora, pozri: anafora
epanalepsa, *g*, dôrazné opakovanie slova vo vete alebo vo verši
epanastrofa, *g*, pozri: palilogia
eparch, *g*, predstavený, biskup cirkvi gréckej alebo pravoslávnej
eparchia, *g*, v pravoslávnej cirkvi: okres biskupský, diecéza, biskupstvo; kraj, okres pridelený správe gubernátora
epauleta (epoleta, pozri toto), *f*, náramok, dôstojnícky odznak, odznak úradníkov na pleciach
épave (epáv), *f*, predmety, veci vyhodené morom na breh, bez vlastníka
épée (epé), *f*, meč, šabľa
epentéza, *g*, vsunovanie hlások
Epheu, *n*, brečtan
Epiag, továrenská značka jemného českého porcelánu
épice (epís), *f*, korenie, koloniálny tovar
epicentrum, *l*, pri zemetrasení bod na povrchu zemskom, ktorý je kolmo nad východiskom zemetrasenia
épicerie (episrí), *f*, sklep s rozličným tovarom
epický, *g*, vyprávací, bohatiersky
epidaurus, druh dalmatínskeho vína
epideiktický, *g*, súci na obdiv, okázalý
epidemia, *g*, nákaza (chytľavej choroby), mor, nákazlivá choroba, časté vyskytovanie sa tej istej choroby medzi obyvateľstvom, hromadná choroba
epidemický, *g*, nákazlivý
epidermis, *g*, pokožka, vrchná vrstva kože
epidéza, *g*, obviazanie niektorého údu, obväzok
epidiaskop, *g*, premietací prístroj
epidot, *g*, lacnejší drahý kameň

epifania, *g*, zjavenie Pána, sviatok Troch kráľov
epifenomen, *g*, vedľajší úkaz, najmä pri chorobe
epifora, *g*, opakovanie toho istého slova na konci dvoch alebo viacej viet alebo veršov
epifyty, *g*, cudzopasné rastliny
epigenéza, *g*, dejiny vývoja živého tvora
epiglottis, *g*, príklopka hrtanová
epigon, *g*, nasledovník vynikajúcich ľudí, potomok (politika, učenca, umelca, často s príhanou); epigoni, potomstvo, mladší dorast, prívrženci
epigonný, *g*, potomný, následný
epigraf, *g*, nápis, nadpis
epigrafika, *g*, poznanie nápisov, náuka o starých nápisoch
epigram, *g*, stručné a vtipné vyjadrenie básnikovej mienky o istej osobe alebo veci; nápis; krátka, vtipná básnička
epigramatický, *g*, vtipný
epigramatik, *g*, básnik epigramov
epichorický, *g*, miestny, domáci; pozri: endemický
epik, *g*, spisovateľ vyprávacích básní
epika, *g*, vyprávacie básnictvo, bohatierske básnictvo
epikoikon, *g*, všeobecné mená, ktoré nerozlišujú pohlavie tvarom ani pri gramatickej shode (na pr. sirota, blázon)
epikríza, *g*, nespoznanie choroby; pozri: diagnóza
epikureizmus, *g*, túženie po rozkoši, svetárstvo, rozkošníctvo (náuka Epikurova)
epikurovec, *g*, prívrženec gréckeho filozofa Epikura, rozkošník, svetár
epikúrsky, *g*, rozkošnícky, svetársky
epilácia, *l*, odstránenie vláskov, chĺpkov
epilatoire (epilatoár), *f*, vodička na odstránenie chĺpkov, vláskov,
epilepsia, *g*, zrádnik, psotník, vražobník, nedobrá, zlá choroba, nevoľa
epileptický, *g*, zrádnikový
epileptik, *g*, človek postihnutý zrádnikom
epileptika, *g*, lieky proti zrádniku
epileptol, *g*, liek proti psotníku
epilog, *g*, doslov, dospev, uzavretie reči, báseň na zakľúčenie prednášaná
epimytia, *g*, mravné ponaučenie pripojené k bájke; druh bájky
épingle (epéngl), *f*, špendlík
épinglé, *f*, druh vlneného rypsu
epinikia, *g*, chválospev na oslávenie víťazov
epiphisis, *g*, nákončie
epiplexia, *g*, zmeravenie, ochabnutie jednej strany tela
epirografia, *g*, opísanie pevniny, suchej zeme
episcopus episcoporum, *l*, = biskup biskupov, pápež
episkopálna cirkev, biskupská cirkev v Anglicku
episkopálny, *g*, biskupský
episkopát, *g*, biskupský úrad, biskupstvo
episkopos, *g*, biskup
epismasmaticum, *g*, prostriedok, sťahovací liek
epistolografia, *g*, návod na napísanie listov, listár
epistyl, *g*, hlavné brvno spájajúce stĺpy; pozri: architráv
epištola, *g*, list, poslanie, písmo
epitaf, *g*, náhrobný nápis, pomník, náhrobok
epitélium, *g*, vrchná vrstva koštičky, sliznica, na pr. na perách, bradaviciach, epitel
epiteton, *g*, prívlastok, názov
epitheton constans, *gl*, prívlastok stály, ktorý sa dáva k menu, i keď sa nehodí
epitheton ornans, *gl*, prívlastok ozdobný
epitoma, *g*, výťah
epitrachelion, *g*, pás u gréckych

kňazov, to isté ako štóla u rímskych
epizeuxa, *g*, pozri: epanalepsa
epizoda, *g*, vedľajšia udalosť; menšia čiastka niektorého deja, úryvok, vložka, vsunutie, dej vložený, medzidejstvie, odbočenie, príhoda
epizodický, *g*, vložený, vedľajšieho významu
epizoon, *g*, cudzopasník, parazit
epizootia, *g*, zvierací mor (na pr. dobytčí)
e pluribus unum, *l*, z mnohých jedno (tieto slová sú vyryté na americkej pečati)
epodos, *g*, dospev, záver
epocha, *g*, doba, tvoriaca pre seba celok; pamätná doba; dôležitá doba; obdobie, medzník
epochálny, *g*, veľmi významný, dôležitý, tvoriaci dobu, hodný pamäti
éponge (eponž), *f*, látka z hrubej bavlnenej uzlíčkovanej priadze
eponym, *g*, dávajúci meno (nejakej dobe)
epoleta, *f*, dôstojnícky znak na pleci
epopeja, *g*, hrdinská báseň vyprávacia; pozri: epos
epopsia, *g*, vlastný náhľad
epos, *g*, hrdinská báseň vyprávacia
eppur si muove (move), *t*, a jednako sa hýbe (slová, ktoré, vraj, povedal Galileo Galilei, keď bol nútený odvolať učenie o pohybe zeme okolo slnka)
épreuve (eprőv), *f*, skúška; tlačová korektúra, obťahy
eprouvette (epruvét), *f*, sklenená nádobka, upotrebovaná pri chemických skúškach, epruveta, skúmavka
Epsom (epsöm), *a*, mesto v Anglicku, kde bolo prvé derby (pozri toto)
epsoncit, horká soľ
epulis, *g*, hubkovitá opuchel na ďasnách
epylion, *g*, malé epos
eques, *l*, jazdec, rytier
equipage (ekipáž), *f*, koč s koňmi; pozri: ekvipáž
equitácia, pozri: ekvitácia
equus, *l*, kôň
Er, chemická značka prvku erbia
Er, *n*, On (posmešný názov Wilhelma II. pred vojnou)
éra, *l*, doba, obdobie
eradiácia, *l*, vyžarovanie
eradikácia, *l*, vykorenenie, vyplenenie
erár, *l*, štátny poklad, štátna pokladnica, štátny majetok; štát so stránky majetkosprávnej
Erard (erár), *f*, značka francúzskych pián
erárny, *l*, štátny
eratický, *g*, bludný
Erato, *g*, múza lyrického básnictva, najmä ľúbostného
erb, *n*, znak, rodný znak zemiansky, címer, štít a prilbica
Erbe, *n*, dedič
erbovať, *n*, dediť
erbovný, *n*, urodzený
Erbprinz, *n*, dedičný kráľovič, princ
Erbschat, *n*, dedičstvo
Erde, *n*, zem
Erdbeben, *n*, zemetrasenie
erebos, *g*, peklo, podsvetie, ríša tmy; **E~**, boh podsvetia
Erechteion, *g*, najkrajší aténsky chrám
erekcia, *l*, postavenie, zdvihnutie, narovnanie, zriadenie, povýšenie, zbudovanie, stvrdnutie
eremita, *g*, pustovník, samotár
eremitáž, *f*, pustovňa, samota; divadlo; Eremitáž v Leningrade (Petrohrade) budova umeleckých a starožitných zbierok
erepcia, *l*, vyrvanie, odobranie, lúpež
eretický, *g*, podráždený, rozčarovaný, rozčulený
eretizmus, *g*, rozdráždenosť, rozčarovanosť, dráždivosť
Erfindung, *n*, vynález, objavená vec

erg, *g*, (z ergon = dielo), absolútna pracovná jednotka
ergo, *l*, teda
ergofobia, *g*, strach z roboty, nechuť k robote
ergograf, *g*, prístroj, ktorý zaznačuje robotu
ergotín, *g*, výťah zo sporíčka (žitnej matky) proti vnútornému krvácaniu
ergotista, *g*, tvrdohlavec
ergotizmus, *g*, tvrdohlavosť, svojvoľnosť
Eridanus, *g*, súhvezdie severnej oblohy
erigovať, *l*, vzpriamiť, narovnať
erika, *g*, riasa
Erin, *ke*, Írsko, zelený ostrov
Erinya, (Erinnys), *g*, bohyňa pomsty; pozri: Eumenidy
Eris, *g*, bohyňa svád, hašterivosti a škriepok
eristik, *g*, hašterivý človek
eristika, *g*, umenie škriepiť sa o spornej otázke, najmä o vedeckom predmete
ermitáž, pozri: eremitáž
erodens, *l*, leptavý, hlodavý
erodovať, *l*, vymlieť, vyhĺbiť (vodou)
eroico, *t*, hrdinsky (*hud.*)
Eros, *g*, boh ľúbosti, lásky, Amor
erotický, *g*, ľúbostný
erotik, *g*, ľúbostný básnik
erotika, *g*, ľúbostné básnictvo
erotizmus, *g*, ľúbostné nadšenie
erotomania, *g*, ľúbostné šialenstvo, zvrhlosť, zvrhlá smyselnosť
eróza, *l*, oškúlenina, odrenina (kože), vymieľanie
errare humanum est, *l*, ľudské je mýliť sa, chybiť
errata, *l*, chyby, obyčajné tlačové omyly
erreur (erőr), *f*, omyl, chyba
error in calculo, *l*, mýlka, omyl v počítanom, v počtovaní, v počte
errors excepted, *a*, pozri: E. E.
erdepfle, *n* (z Erdäpfel), zemiaky
erudícia, *l*, vzdelanie, vedecká vzdelanosť, učenosť
erugo, *l*, octan meďnatý
eruktácia, *l*, čkanie, krkanie
eruovať, *l*, vyšetriť, vyskúmať, vypátrať
erupcia, *l*, výbuch, vypuknutie; v lekárstve vyrážka
eruptívny, *l*, výbušný, sopečný, prepukajúci
erythros, *g*, červený
erysipel (erysipelas), *g*, ruža (nákazlivá choroba)
erytéma, *g*, chorobná červenosť, chorobné červenanie, pýrenie
Erz, *n*, ruda; ako predpona: arci-
Erziehung, *n*, vychovanie
erytrozín, *g*, červené farbivo
es, tón e snížený o pol tóna
esaul, kozácky dôstojník
escale (eskal), *f*, odchýlka lode od rovnej cesty
escalier (eskalié), *f*, schody, schodište
escalop (eskalop), *f*, mäsitý rezeň
escapade (eskapád), *f*, únik, uniknutie
escargot (eskargo), *f*, jedlý plž
escompte (eskont), *f*, kúpa zmeniek alebo účtovných požiadaviek pred splatnosťou; pozri: eskont, diskont
escrime (eskrim), *f*, šerm
escudo, *š*, toliar; pozri: eskudo
Esel, *n*, somár
esencia, *l*, podstata, bytnosť; výťažok, výťah (z liečivých bylín, rozpustený v liehu); koncentrované prípravky (ktoré majú nahradiť prirodzené produkty, na pr. rum, ocot a pod.).
esenciálny, *f*, ozajstný, podstatný, základný, hlavný, dôležitý
eser, *r*, sociálny revolucionár (podľa začiatočných písmen s, r (es, er)
eschatologia, *g*, náuka o posledných veciach človeka a vesmíra (posledná časť dogmatiky)
eschatologický, *g*, vzťahujúci sa na záhrobie
eskadra, *f*, oddiel vojenského loď-

stva, loďstvo pod spoločným veliteľom
eskadrila, *f,* oddiel ľahkých lodí alebo lietadiel
eskadróna, *f,* oddiel (rota) vojenskej jazdy alebo vozatajstva, jazdecký sbor asi 150 chlapov, 6 eskadrón tvorí pluk, škadróna
eskamotáž, *f,* kúzelníctvo, čarodejníctvo, obratnosť a umelosť, ktorou klamným spôsobom zmiznú veci zpopred očí nič nepozorujúceho pozorovateľa
eskamotér, *f,* čarodejník
eskapáda, *f,* zutekanie, výpad
eskimo, pomenovanie ľadovej čokolády
eskont, *f,* úroková srážka (na pr. pri včasnejšom zaplatení zmenky; pozri: diskont; skonto
eskontný, *f,* zmenkový
eskontovať, *f,* platiť a kupovať so srážkou úrokov, speňažiť s úrokovou srážkou; obchodovať so zmenkami
eskorta, *f,* ozbrojený sprievod bezpečný, ochranný sprievod
eskortovať, *f,* dopravovať pod zbraňou
eskúdo, *šp, po,* štít; peniaz hodnoty asi Kčs 1·80, pol peseta, má sto centavos; pozri: scudo
Eskulap(ius), *l,* boh lekárstva; pozri: Aeskulap
Eskuriál, *šp,* kráľovský zámok pri Madride
eso, *l* (z as), jednička v kartách, najvyššia karta, túz
esoterický, *g,* tajný, vnútorný, skrytý, zasvätený
esoterik, *g,* zasvätenec
esoterizmus, *g,* pozri: exoterizmus
espáda (espadilla); pozri: spáda
Espaňa, *š,* Španielsko
esparto, *š,* šedivá tráva rastúca v sev. Afrike, ktorá sa upotrebuje na pletenie košíkov a na vyrábanie papiera
espéce (espés), *f,* druh mince, peniaza
esperanto (= dúfajúci), umelá medzinárodná reč, ktorej gramatika sa skladá iba zo 16 pravidiel. Vytvoril a sostavil ju r. 1887 dr. Zamenhof vo Varšave
esperto, *t,* znalec, expert
esplanáda, *f,* rovina, svah; slobodné miesto, planina okolo hradieb
espressivo, *t,* výrazne (v hudbe); i con espressione
esprit (esprí), *f,* duch, dôvtip, dômysel, vtip, um; jadro; lieh
esprit gaulois (esprí goloa), *f,* označenie ľahkého posmešného, často voľného ducha francúzskej literatúry, galský dôvtip
esquire (eskvajr, skr. esq.), *a,* panoš, zbrojnoš; titul anglického zemana alebo vznešeného mešťana (rytier); tento titul sa píše za priezvisko, na pr.: Smith Esq.
essay (esé) i **essaya** (eseja), *f,* písomná rozprava, skúška, spisovateľský, literárny pokus, vedecká krátka stať
essayista (esejista), *f,* spisovateľ krátkych vedeckých alebo literárnych rozpráv
est, *f,* východ
estado, *š,* štát
Estados Unidos, *š,* Spojené štáty
estafeta, pozri: štafeta
estaminet (estaminé), *f,* pijanská alebo fajčiarska spoločnosť; kaviareň, krčma, hostinec
estampe (estánp), *f,* meďorytina
estancia, *šp,* byt, pobyt, majer, majetnosť v Už. Amerike
estancieno, *šp,* juhoamerický veľkostatkár
estero, *t,* cudzina
estét, *g,* krásovedec, učiteľ krásovedy
estetický, *g,* krásovedecký
estetika, *g,* náuka o krásocite, krásoveda
estimácia, *l,* ocenenie, zhodnotenie

estime (estim), *f*, úcta, vážnosť
estmarka, staršia estonská peňažná jednotka
est modus in rebus, sunt certi denique fines, *l*, je miera vo veciach, sú napokon isté hranice (*Horác*, Sat. I. 1. v. 106)
estopsychologia, *g*, smer slovesnej kritiky, založený Hennequinom
estráda, *f*, zvýšené miesto, vyvýšený výstupok (na pr. pred oblokom, trónom, katafalkom)
estragon, *f*, polynkový výťah, polynkový olej, extrakt
estratto, *t*, tiahnuté číslo v lutrii
ešapovať, *f*, (z échapper, ešapé), *f*, ujsť, uniknúť, utiecť
ešelon, pozri: échelon
ET, poznávacia značka automobilov Egypta
Eta, česko-slovenská továreň na elektrotechnické prístroje a rádiové prijímače
établissement (etablisemán), *f*, zariadenie podniku, závod, podnik, obchod, ústav
etablovať sa, *f*, osadiť sa, zariadiť si vlastný obchod
étage, pozri: etáž
étagère, pozri: etažér
etalón, *f*, presné úradné miery a závažia
etamín, *f*, tenká lesklá látka vlnená, polohodvábna alebo hodvábna, najmä na podšívky
etán, uhľovodík (zápalný plyn)
étang (etan), *f*, rybník
etapa, *f*, kus cesty, ktorú vojsko prejde za deň, stanica, pokročenie, stupeň vývoja, obdobie, stanica odpočinku a zásobovacia; skladište, zásobáreň
état (etá), *f*, štát; stav majetku, rozpočet, výkaz, súpis, rozvrh príjmov a vydaní; **l'état c'est moi** (letásemoá), *f*, štát to som ja (slová francúzskeho kráľa Ľudovíta XIV. pred parlamentom r. 1655)
etatizmus, *f*, štátnosť, priznanie štátu
état major (eta mažór), *f*, vojenský štáb
etáž, *f*, poschodie
etažér, *f*, polica s niekoľkými priehradkami na knihy, okrasné predmety, skriňa s priehradkami
etc., *l*, atď. (et cetera, a tak ďalej)
etapný, etapový, *f*, staničný, obdobový, vývojový
éter, *g*, *l*, aromatická tekutina z liehu; veľmi jemná a nevážiteľná hmota; nadvzdušie u starých Grékov, v ktorom žijú bohovia; chemická slúčenina uhlíkovitá
éter svetelný, predpokladaná látka, čo vypĺňa vesmír a podmieňuje svetlo
éterizmus, *g*, navyknutie na užívanie éteru
eternit, umelý kameň na prikrývanie striech
éteromania, *g*, zlozvyk piť éter pre vzpruženie
etiolizácia, *g*, zbavenie rastliny zelene
etézie, *g*, vetry pasátneho charakteru v severnom Grécku dujúce; pozri: pasátny vietor
etický, *g*, mravný, mravoučný, mravovedný
etika, *g*, mravouka, mravoveda
etiketa, *f*, pravidlá spoločenského života, isté zvyky a obyčaje v spoločenskom stretaní sa; nápis, nálepka, štítok, značka, ceduľa s označením obsahu nejakej nádoby, knihy ap.
etiologia, *g*, náuka a príčinách chorôb
etnicizmus, *g*, pohanstvo
etnický, *g*, národný
etnik, *g*, pohan
etnogénia, *g*, vzniknutie národov
etnognóza, *g*, národospyt
etnograf, *g*, národopisec
etnografia, *g*, národopis

etnografický, *g*, národopisný
etnolog, *g*, znalec ľudu, národopisec
etnologia, *g*, ľudoveda, národopis
etologia, *g*, veda o mravnosti; poučenie o živote zvierat
Eton, *a*, anglické mesto povestné kolégiom, ktorého študujúci sú z najlepších anglických rodín
étourderie (eturderí), *f*, nerozvážlivosť, pochabstvo
étourdi (eturdí), *f*, pochabec, strachopud, pochábeľ
étrange (etránž), *f*, divný, čudný, zvlástny, neobyčajný
étranger (etranžé), *f*, cudzinec
éttoufade (etufád), *f*, dusenie mäsa
et tu, mi fili?, *l*, i ty, syn môj? (Takto oslovil Caesar Bruta, keď ho prišli zavraždiť)
etuda (etüda), *f*, hudobné cvičenie, štúdia, cvičebný kus
étui (etűj), *f*, škatuľka, obal, schránka
etymologia, *g*, slovospyt, tvorenie slov, náuka o pôvode a tvorení slov
etymologický, *g*, pôvodoslovný
etymologizovať, *g*, spytovať, odvodzovať pôvod slov
etymon, *g*, slovný prvok, kmeň, koreň
eu..., *g*, predpona mnohých gréckych slov (znamená dobre)
eubiotika, *g*, dobrá životospráva
eudaimonia, *g*, blahobyt, blaženosť
eudaimonizmus, *g*, náuka o blaženosti a šťastí
eudiometer, *g*, trúbka na meranie plynov
eudoxia, *g*, dobrý chýr, dobrá povesť, dobré meno
eufemia, *g*, pozri: eufemizmus
eufemizmus, *g*, lahodný výraz, opísanie nevkusných, neľúbych a neslušných vecí miernymi výrazmi, lahodiaci výraz miesto drsného
eufónia, *g*, ľubozvuk, blahozvuk
eufonický, *g*, ľubozvučný
eufónium, *g*, ľubozvučný dychový nástroj
euforia, *g*, pocit uľavenia pred smrťou; pozri: eutanáza
eufradia, *g*, výrečnosť
Eufrozína, *g*, jedna z troch Grácií
eugenika i eugenizmus, *g*, náuka o zveľadení a vývoji prirodzených síl človeka, zveľadenie rodu, ozdravenie ľudu, snaha o zdravé potomstvo
eucharisti, *g*, rehoľa sviatosti oltárnej
eucharistia, *g*, spojenie veriaceho človeka s telom Kristovým v svätej Omši; poďakovanie; večera Pána, oltárna Sviatosť
eucharistické schôdzky, schôdzky, na ktorých sa prejavuje sila a moc katolíckej cirkvi a obnovuje kresťanský sľub viery
eucharistický, *g*, sviatostný
euchologia, *g*, liturgická kniha v pravoslávnej cirkvi
eukalyptus, *g*, dobruha (rastlina)
eukrazia, *g*, dobrá smiešanina (telesných miazgovín), zdravie, šťastná povaha
Eulenspiegel, pozri: Enšpígel
eulogia, *g*, rozumná reč, beseda, velebenie, svätenie, požehnanie, blahoželanie; večera Pána
eumenia, *g*, láskavosť, dobrota, dobro
Eumenidy, *g*, grécke bohyne pomsty (Rimania ich nazývali Furiami)
eunomia, *g*, zákonnosť, zákonná rehoľa, dobrá štátna správa; Eunomia, hora v Grécku
eunuch, *g*, vyrezanec, háremový strážca v Turecku
eupatia, *g*, pocit blahosti, blaho
eupepsia, *g*, dobré zažívanie, trávenie
eupnoe, *g*, správne dýchanie
euporia, *g*, obratnosť, pružnosť, svižnosť

Eurázia, pomenovanie pevniny Európy a Ázie jedným slovom
euryceros, *g*, veľký jeleň lopatovitých parohov (daniel) z doby štvrtohornej
eurytmia, *g*, súmernosť, súlad, umenie ladného pohybu
eusebia, *g*, nábožnosť, bohabojnosť
Eustachova trubica, spojenie ušnej dutiny bubienkovitej s hltanom, nazvaná po talianskom anatomovi
eutanáza, *g*, blahé umieranie, pokojná, tichá smrť, zaspanie; uľavenie v bolestiach utišujúcimi liekmi, usmrtenie z útrpnosti
eutaxia, *g*, správne rozloženie častí tela
Euterpa, *g*, múza lyrického spevu a lyrickej hudby
eutokia, *g*, ľahký, normálny pôrod
eutrapelia, *g*, obratnosť, živosť, čulosť, vtipnosť
eutychia, *g*, šťastie, blaženosť
eutýmia, *g*, dobromyseľnosť, čulosť, pokojná myseľ
Eva, *h*, pramať ľudstva; (pozri: Eva v sozname osobných mien)
evakuácia, *l*, vyprázdnenie, vypratanie
evaluácia, *l*, ocenenie, zhodnotenie, ustálenie ceny, mena peňazí
evanjelik, *g*, luterán, vyznavač kresťanskej viery podľa Luthera
evanjelista, *g*, pôvodca evanjelií
evanjelium, *g*, radostná, blahá zvesť, posolstvo; učenie o živote Kristovom, 4 knihy sv. Písma Nového zákona
evaporácia, *l*, vyparenie, vyparovanie
evaporátor, *l*, odparovací stroj
evaporimeter, *lg*, prístroj na meranie vyparenej vody
ev. a. v. = evanjelický augsburského vyznania
evázia, *l*, vyhnutie, uniknutie, ujdenie
événement (evenmán), *f*, udalosť
evening (ivning), *a*, večer
event, *a*, význačná športová udalosť
eventualita, *l*, možnosť, možný prípad; okolnosť
eventualiter, *l*, pozri: eventuálne
eventuálne, *l*, podľa možnosti, ak bude treba, prípadne
eventuálny, *l*, možný, prípadný
eventus, *l*, výsledok
eventus stultorum magister, *l*, výsledok je učiteľom bláznov, hlupákov
ever, *a*, vždy
ever piece warranted, *a*, záruka za každý kus
Everymans, *a*, spoločnosť na stávky o futbalových výsledkoch
everzia, *l*, prevrátenie, zničenie
e vestiglio, *l*, zaraz, hneď
evidencia, *l*, zrejmosť, prehľadnosť, prehľad
evidenčný, *l*, prehľadový, prehľadný, ozrejmujúci
evidenčný úrad, vojenský úrad, ktorý má na zreteli vojsko
evidentný, *l*, očitý, zrejmý, prehľadný, jasný
evikcia, *l*, záruka, zaručenie, rukojemstvo
evitable (evitábl), *f*, uvarovateľný, čomu sa možno vyhnúť
eviva, pozri: evviva
evoe, *g*, hejha, ujujú! jasavé vykrikovanie bachantiek (Bachových sprievodkýň)
evokácia, *l*, rýchle vyzvanie k vojsku, predvolanie; pohnanie pred cudzí súd; ohlas; vyvolávanie a zaklínanie duchov
evolúcia, *l*, rozvoj, vývoj, obrodenie, obrat
evolucionista, *l*, priateľ, prívrženec vývoja
evolucionistický, *l*, vývojový
evolučná teória, *l*, náuka, ktorá bráni náhľad sústavného vývoja podľa zákonov prírody a stavia sa proti prevratu (revolúcii), vývojová teória
evolučný, *l*, vývinový, vývojový

evomovať, *l*, vyvrátiť, vyvrhnúť, vyvracať
evviva, *t*, nech žije! sláva!
E.V.Z., skrát. Exekutíva verejných zamestnancov (v ČSR)
EW, medzinárodná poznávacia značka estonských automobilov
Ewigkeit, *n*, večnosť
ex, *l*, predložka z, zo; v zložených slovách = predošlý, bývalý, na pr. exminister, excisár, exsultán ap.; vypiť ex, vypiť až do dna
ex abrupto, *l*, bez prípravy, shora, neočakávane, náhle, zrazu
exacerbácia, *l*, priťaženie, zhoršenie choroby
ex adverso, *l*, naproti, s druhej stránky
ex aequo et bono, *l*, ako sa sluší a patrí, rovnakou mierou
exaerezis, *g*, odstránenie (v lekárstve); píš: exeréza
exagerácia, *l*, zveličenie, zväčšenie, hromadenie, kopenie, preháňanie
exaktné vedy, presné vedy (na pr. matematika, fyzika, chemia, astronomia ap.)
exaktnosť, *l*, presnosť, dôkladnosť, dokonalosť
exaktný, *l*, prísne vedecký, presný, dôkladný, dokonalý
exalma, *g* (z exalsis), vykĺbenie, vymknutie kosti z kĺbu, vyshybenie
exaltácia, *l*, citové vzrušenie, nadšenie, rojčenie, povznesenosť, prepiatosť, výstrednosť
exaltados, *šp*, nadšenci, radikálna strana v Španielsku
exaltický, pozri: exaltovaný
exaltovaný, *l*, rojčivý, prepiaty, nadšený, povznesený, pochabý, výstredný
exámen, *l*, skúška, vyšetrovanie, skúmanie, výsluch
examinácia, *l*, skúšanie
examinand, *l*, skúšanec, skúšaný
examinátor, *l*, skúšajúci, skušobný komisár
ex animo, *l*, zo srdca, z duše
exantém, *g*, vyrážka
exarch, *g*, titul a hodnosť námestných byzantských panovníkov; predstavený; arcibiskup v gréckej cirkvi
exarchát, *g*, kraj exarchom spravovaný
exarma, *g*, opuchnutie, opucheľ
exartikulácia, *l*, vytknutie, vykĺbenie, vyshybenie
exaudi, *l*, pomenovanie nedele pred Turícami (= vypočuj) podľa začiatočných slov žalmu
exaugurácia, *l*, znesvätenie
ex bene placito, *l*, ako sa páči, podľa ľúbosti, podľa vysvedčenia
exc., = excelencia (pozri toto)
ex capite, *l*, z hlavy; nazpamäť
ex cathedra, *l*, výrok v dogme o neomylnosti pápežovej; autoritatívny výrok
excedant, *l*, zvyšný; zvyšok, zostatok
excedent, *l*, zurvalec, výtržník, zbojník
Excelencia, *l*, vznešenosť, znamenitosť; titul biskupov, ministrov, gubernátorov a tajných radcov, vôbec latinský titul vysokých hodnostárov; (par excellence [ekseláns], *f*, po prednosti, najmä)
excelentný, *l*, vynikajúci, znamenitý, význačný
excelovať, *l*, vynikať, vyznačiť sa
excelsior, *l*, vyšší; vyššie, hore (sa)!
excenter, *l*, výstredník (*techn.*)
excentricita, *l*, výstrednosť, prepiatosť, odstredivosť
excentrický, *l*, výstredný, odstredivý
excepcia, *l*, výnimka
exceptio firmat regulam, *l*, výnimka potvrdzuje pravidlo
exceptis excipiendis, *l*, keď sa vyberie to, čo sa má vybrať

exceptívny i **excepcionálny**, *l*, vylučujúci, výnimočný, podmienený
exceptor, *l*, vypisovač
excerpcia, *l*, vypisovanie
excerpovať, *l*, vypisovať, robiť výňatky z nejakého spisu, vyberať
excerpt, *l*, výpis, výťah zo spisu, zápisník
excerptátor i **excerptor**, *l*, kto robí nejaký výpis, výňatok zo spisu, vypisovač
exces, *l*, výtržnosť, nemiernosť, prekročenie miery, priestupok, ruvačka
excipovať, *l*, vynímať
excisár, bývalý cisár
excitabilita, *l*, dráždivosť
excitácia, *l*, povzbudenie, podráždenie, rozčarenie
excízia, *l*, vybranie, vyňatie, vyrezanie
excizný, *l*, vynímajúci (na pr. excizná žaloba, ž. vynímajúca, pre zrušenie exekúcie)
excl. = exclusive (pozri toto)
ex composito, *l*, podľa dohovorenia
excurrendo, *l*, úradná pôsobnosť, činnosť mimo vlastného pôsobiska
exeat, *l*, nech vyjde (pomenovanie prepúšťacej listiny), obšit
execírka, *n*, vojenské cvičenie
executive (exekütív), *f*, výkonný
executor testamenti, *l*, vykonávateľ poslednej vôle, testamentu
exedra, *g*, shromaždište; schôdzka; pristavaná časť ku kostolu
exeget, *g*, vykladateľ, vysvetľovateľ
exegetika, *g*, umenie vykladateľské, vykladačstvo
exegéza, *g*, vykladanie biblie alebo iných písomných pamiatok, výklad
exegi monumentum aere perennius, *l*, vybudoval som pomník trvácnejší ako kov (*Hor.*, Ódy., III., 30.)
exekrácia, *g*, kliatba, prekliatie; zneuctenie, znečistenie, znesvätenie posvätných budov
exekúcia, *l*, výkon práva; vymáhanie, vykonanie súdneho rozsudku, vymáhanie dlžoby, pokuty, zhabanie majetku; poprava
exekučný, *l*, výkonný
exekutíva, *l*, výkonná moc, správa v štáte
exekutívny, *l*, správny, výkonný
exekútor, *l*, vykonávateľ súdneho rozsudku, vymáhateľ
exekutovať, *l*, vykonať, predniesť hudobný kus
exekvia, *l*, pohreb; zádušné služby božie
exekvovať, *l*, vykonávať, robiť, konať právo na voľačo, vymáhať, zhabať, sobrať a speňažiť
exém, pozri: ekzém
exempcia, *l*, vybranie, výhrada, výnimka, zbavenie, oslobodenie
exemplár, *l*, jeden kus nejakého druhu, jedna kniha nejakého nákladu, kus, vzor, výtlačok
exemplárne, *l*, príkladne, na odstrašenie
exemplárny, *l*, vzorný, príkladný, výstražný, varovný
exempla trahunt, *l*, príklady tiahnu
exempli causa (gratia), *l*, na príklad, pre príklad
exemplifikácia, *l*, vysvetľovanie, dôkaz, dokázanie pomocou príkladov
exemplum, *l*, príklad, vzor
exemptný, *l*, vyňatý, vybraný, výsadný; oslobodený, prostý
exequatur, *l* (= nech sa vybaví, nech vykonáva!) schválenie, odobranie, zemianske, zemepánske potvrdenie; dovolenie konzulovi cudzej moci, aby vykonával svoju funkciu
exequent, pozri: exekútor
exercície, *l*, cvičenia (duchovné)
exercírka, *n*, vojenské cvičenie; píš.: execírka

exercírovať, *n*, cvičiť, naúčať; píš: execírovať
exercitátor, *l*, cvičiteľ
exercitium, *l*, cvičenie
exergue (exerg), *f*, rub mince, spodná strana mince (na ktorej je letopočet)
ex est, *l*, je koniec!
ex eventu, *l*, dodatočne, podľa výsledku
exfoliácia, *l*, lienenie sa, olupovanie sa kože
exhalácia, *l*, výpar
exhaustor, *l*, vetradlo, prístroj na vetranie; vysavač prachu
exheredácia, *l*, vydedenie
exhibent, *l*, podateľ, doručovateľ
exhibícia, *l*, podanie, predloženie spisov súdu; ukážka, preukaz; výstava
exhibičná žaloba, *l*, žaloba na vydanie vecí
exhibičný, *l*, podací, rokovací; vybraný, preukazový
exhibicionista, *l*, úchylný mužský
exhibicionizmus, *l*, verejné obnažovanie pohlavných ústrojov (duševná choroba)
exhibition (exhibíšn), *a*, výstava
exhibitum (exhibit), *l*, podanie, podaný spis; (numerus exhibiti, číslo podacie, poriadkové)
exhibovať, *l*, podávať, doručovať, označiť protokolovým číslom
exhorta, *l*, duchovná reč, kázeň napomínajúca (často pre školské deti), výklad sv. Písma; vzdelávacia reč duchovná
exhortácia, *l*, ponúkanie, povzbudzovanie, napomínanie
exhortátor, *l*, kazateľ, vykladateľ sv. Písma
exhumácia, *l*, vykopanie mŕtvoly zo zeme
exhumovať, *l*, vykopať zo zeme mŕtvolu
exchange (ekščenč), *a*, výmena; burza
exchangechequer (ekščenčekr), *a*, pokladnica, komora (štátna)
exigencia, *l*, potreba, požiadavka
exiguita, *l*, maličkosť, bagateľ
exil, *l*, vyhnanstvo, žitie mimo vlasti
exilium, pozri: exil
eximius, *l*, znamenitý, výborný (názov doktorov bohoslovia)
eximovať, *l*, vyslobodiť, oslobodiť, vytrhnúť z niečej moci, urobiť výnimku z pravidla
ex improviso, *l*, znezrady, náhle, odrazu
exit, *l*, odíde (o hercovi na javisku)
existencia, *l*, život, bytie, jestvovanie, živobytie, trvanie, postavenie, zamestnanie
existenčné minimum, *l*, najmenší dôchodok potrebný pre živobytie
existenčný, *l*, životný, pre život potrebný
existovať, *l*, jestvovať, byť, trvať
exitus, *l*, východ, koniec života
exitus letalis, *l*, smrť
ex iure, *l*, podľa práva
exkavácia, *l*, vyhĺbenie
exklamácia, *l*, zvolanie, vykríknutie (básnická figúra)
exklúzia, *l*, vylúčenie, výhrada, vyhradenie
exkluzívna spoločnosť, *l*, najvyberanejšia spoločnosť, ktorá vyhostila každého, kto k nej nepatrí
exkluzív(n)e, *l*, s vylúčením, výlučne, s výlukou
exkluzívnosť, *l*, výlučnosť, výhradnosť
exkluzívny, *l*, výlučný, výhradný
exkomunikácia, *l*, vyobcovanie z cirkvi, cirkevná kliatba
exkoriácia, *l*, sodranie, oškúlenie kože; olupovanie, vydieranie, vysávanie, vyciciavanie
exkráľ, bývalý kráľ
exkrécia, *l*, vylučovanie
exkrementy, *l*, zvyšky z tela zvieracieho odchádzajúce, výkaly, trus, lajno, pot, moč
exkréty, *l*, nepotrebné výlučky, telu obyč. škodlivé

exkulpácia, *l,* zbavenie viny, ospravedlnenie, oslobodenie
exkurz, *l,* odbočka, odchýlka; výklad v spisoch, obšírnejšia stať
exkuzácia, *l,* výhovorka, ospravedlnenie
exkurzia, *l,* vychádzka, vychádzka vedecká, výprava, cesta
exkvizitný, *l,* vyhľadaný, vyberaný, vzácny, znamenitý
ex lex, *l,* mimo zákona, stav mimozákonný; zo zákona vyňatý
ex libris, *l,* z kníh; štítok alebo vlastnícka značka na knihe miesto podpisu
ex mandato, *l,* z rozkazu, na rozkaz
exmatrikulácia, *l,* vytretie, vyčiarnutie zo soznamu univerzitných poslucháčov, vytretie, vymazanie z matriky
exmisia, *l,* súdne vylúčenie, vyhodenie, vyhnanie
ex more, *l,* zo zvyku, podľa zvyku, obyčaje
ex nexu, *l,* nezáväzne, bez záväzku
ex nihilo nihil, *l,* z ničoho (je) nič
exodus, *g,* východ, odchod, vystúpenie, vysťahovanie (pomenovanie druhej Mojžišovej knihy)
ex officio (skrátene ex offo, e. o.), *l,* úradne, z úradnej povinnosti, moci; obranca ex offo, súdom bezplatne ustanovený
exogamia, *g,* sobáš so ženou z cudzieho kmeňa
exogénny, *g,* vonkajší
exomis, *g,* chitón bez rukávov, aby bola pravá ruka slobodná; pozri: chitón
ex omnibus aliquid, ex toto nihil, *l,* zo všetkého niečo, a z celého nič (takto sa hovorí o človeku trochárovi, ktorý nič nepozná dôkladne)
exomologéza, *g,* vyznanie hriechov
exorbitantný, *l,* zveličený, preveličený, premrštený, nesmierny
exorcista, *g,* zaklínateľ, zaklínač
exorcizmus, *g,* zaklínanie zlých duchov, vyháňanie diabla
exordium, *l,* začiatok, vchod, úvod (reči)
exoriare aliquis ex ossibus nostris ultor, *l,* nech povstane nejaký pomstiteľ z našich kostí (*Verg.*)
ex oriente lux, *l,* z východu svetlo
exosmóza, *g,* pozri: endosmóza
exostóza, *g,* divý výrastok na kosti
exota, *g,* cudzozemský cenný papier
exoterický, *g,* vonkajší, nezasvätený, verejný, obecný
exoterizmus, *g,* filozofické učenie prístupné širším kruhom proti esoterizmu, ktoré je určené iba pre užší kruh žiakov
exoteromania, *g,* vášnivá záľuba v cudzozemských veciach
exotický, *g,* cudzozemský (najmä z Východu pochádzajúci), cudzokrajný
exotika, *g,* veci cudzokrajné, cudzozemské; nezvyčajnosť
exotizmus, *g,* cudzokrajnosť
exoty, *g,* cenné papiere neznačené na burze
exp. skrátené expediatur, nech sa vypraví, odošle
ex pacto, *l,* podľa smluvy, dohody
expanzia, *l,* rozpínavosť, rozpätie, napätie, rozťažlivosť
expanzívny, *l,* rozpínavý, rozpätý, rozťažlivý
ex parte, *l,* zčasti, čiastočne
expatriácia, *l,* vypovedanie z vlasti
expectorancia, *l,* lieky na vykašliavanie
expedícia, *l,* vypravenie, výprava (na pr. novín, listov; i miestnosť, v ktorej sa to robí); výprava (vojenská, vedecká ap.); výpravňa
expedičný, *l,* výpravný
expedičný úrad, výpravňa, výpravný úrad
expedient, *l,* pozri: expedítor
expedit, *l,* vypravil; výpravná kancelária, výpravňa; podateľňa
expedítor, *l,* kto expeduje, vypravuje, výpravca

expedovať, *l*, vypravovať, vypraviť
expektorácia, *l*, vykašliavanie; výlev, výron; úľava rečou, vyhovorenie sa
expenzár(ium), *l*, kniha, soznam vydaní, výdavkov, trov
expenzie, *l*, vydania, trovy, výlohy, výdavky, najmä súdne; levatis expensis, so zbavením súdnych výdavkov, trov
experiencia, *l*, skúsenosť
experientia docet, *l*, skúsenosť učí
experientia est optima rerum magistra, *l*, skúsenosť je najlepšia učiteľka
experiment, *l*, pokus, skúška
experimentálny, *l*, pokusný, skušobný
expert, *l*, znalec, odborník, skúsený človek
expertisa, *l*, sbor znalcov; znalecké vyšetrenie
expertný, *l*, znalecký, skúsený
experto crede Ruperto, *l*, ver skúsenému Rupertovi (skúsenému ver!)
experto credite, *l*, skúsenému verte
expiácia, *l*, usmiernenie; udobrenie
expirácia, *l*, výdych
explanácia, *l*, vysvetlenie, objasnenie, výklad
explicit, *l* (z [liber] explicitus est = kniha je rozvinutá, skončená), koniec knihy
explicite, *l*, rozvinuto, jasne, zreteľne, rovno, výslovne
explikácia (explika), *l*, vysvetľovanie, vykladanie, rozvinutie, rozvoj, rozklad, rozbor
explikatívny, *l*, vysvetľujúci, objasňujúci
explikovať, *l*, vysvetľovať, vykladať
exploatácia, *f*, využitkovanie, vykorisťovanie, vydieranie, vyvlastnenie
exploatovať, *f*, využitkovať, vykorisťovať, vydierať
explodovať, *l*, vybuchnúť, zapáliť sa
explorácia, *l*, vyšetrovanie, výskum, badanie, spytovanie
explózia, *l*, výbuch (ob. prudký)
explozívny, *l*, výbušný
exponent, *l*, splnomocnenec, dôverník; v matematike mocniteľ alebo odmocniteľ
exponovaný úradník, úradník pridelený mimo svojho pôsobiska
exponovať, *l*, vysadiť, vyložiť, postaviť na nebezpečné miesto, vyslať na zodpovedné miesto
exponovať sa, *l*, vydať, vysadiť sa, pustiť sa do nebezpečenstva, veľmi sa na niečom zúčastňovať, vystavovať sa
export, *l*, vývoz (tovaru)
exportér, *f*, vývozca, vyvážateľ
exportný, *l*, vývozný
exportovať, *l*, vyvážať
exposition (expozision), *f*, pozri: expozícia
ex post, *l*, potom, dodatočne
expostulácia, *l*, ponosa, škriepka, svada, spor
expozé, *f*, výklad ministrov, výklad, vysvetlenie, rozbor
expozícia, *l*, výstava, vystavenie, výklad, vysvetlenie, rozbor; v dráme začiatok
expozita, *l*, správca expozitúry, exponovaný kňaz
expozitórium, *l*, čierny golier na kňazskom talári ako vyznačenie
expozitúra, *l*, pobočný podnik alebo úrad, odbočka; pozri: filiálka
ex praesidio, *l*, z predsedníctva
expres (exprès, expré), *f*, (*l*), výslovne, náročky, naschvál, najmä, chytro, súrne; schválny, osobitný, súrny, rýchly posol, súrny, rýchly sluha; rýchlik
expresionizmus, *l*, v umení smer, ktorý sa snaží vystihnúť vnútorný život
expresný, *f*, (*l*), súrny, náhly, schválny, osobitný, neodkladný, rýchly, skorý; súrne, neodkladne doručiteľný list; expresný vlak, osobitný rýchlik

expressis verbis, *l,* výslovne
ex privata industria, *l,* zo súkromnej usilovnosti
ex professo, *l,* z povolania, zo služobnej povinnosti; náročky, naschvál, výslovne, úmyselne
expropriácia, *l,* vyvlastnenie (obyčajne nútené)
exproprietér, *f,* vyvlastňovateľ; zlodej
ex proprio i **ex propriis,** *l,* z vlastných prostriedkov
expropriovať, *l,* vyvlastňovať; kradnúť
expulzia, *l,* vyhnanie
expulzívny, *l,* vypudzovací, vyháňací
expurgácia, *l,* očistenie, ospravedlnenie
exquizitný, pozri: exkvizitný
exsanguis, *l,* vykrvácaný
exscidenčná žaloba, *l,* žaloba na zrušenie alebo premlčanie
exsiccantia, *l,* vysušujúce lieky
(exsiccator), *l,* vysušovadlo; píš: exsikátor
exsikácia, *l,* vysušovanie
exsikátor, *l,* vysušovadlo
exspektačný, *l,* vyčkávací
exspektancia, *l,* čakateľstvo (na cirkevný úrad)
exspektatívny, *l,* vyčkávací (na pr. liečenie)
exspirácia, *l,* vydýchnutie, skonanie
(exstáza), *g,* pozri: extáza
exstirpácia, *l,* vykorenenie, vyničenie, vyplenenie, vyrezanie, vyhubenie, vyštipnutie
exstirpátor, *l,* istý druh pluhu na skyprenie pôdy, prospech
exsudát, *l,* výpot, výpotok, nahromadenie sa tekutín patologickým vplyvom zápalu
extabulácia, *l,* vytretie, vyčiarnutie z kníh (pozemkových)
extáza, *g,* nadšenie, vytrženie mysli, zápal, blúznenie
extemporále, *l,* úloha, cvičenie bez prípravy, prednáška bez prípravy (z „brucha")
ex tempore, *l,* hneď, zaraz, bez prípravy
extempore herecké, *l,* poznámka, ktoré nie je v úlohe
extemporovať, *l,* prednášať niečo bez prípravy
extenseur (extensőr), *f,* napínač svalov (telocvičný prístroj)
extension (extenšn), *a,* roztiahnutie (športovne)
extensum, pozri: per extensum; extenzia
extenuácia, *l,* stenšenie, zmenšenie, rozriedenie; podceňovanie, zľahčovanie
extenzia, *l,* rozšírenie, rozsah, rozmach, rozvoj; rozširovanie vzdelanosti prednáškami pre ľud; (per extensum, *l,* obšírne, naširoko, písať po celej šírke)
extenzívny, *l,* roztiahnutý
exteriér, *f,* vonkajšok, vonkajší výzor
exteritorialita, *l,* výnimočné postavenie diplomatov, ktorí podliehajú i v cudzine iba zákonom svojho štátu, vyňatie z tuzemských práv, na pr. vyslanca
exteritoriálny, *l,* zákonom krajinským nepodrobený, cudzokrajinský, výsadný
exterminácia, *l,* vyničenie, vyhubenie, vyhladenie
externát, *l,* ústav, v ktorom žiaci, chovanci nebývajú (opak: internát)
externista, *l,* vonkajší, mimoriadny žiak, ktorý nie je ani verejný ani privatista; lekár, ktorý býva mimo nemocnice
externý, *l,* vonkajší, cudzí, mimoriadny
extinktér, *f,* prenosná plynová striekačka na hasenie ohňa, nádoba s hasiacou tekutinou
extorzia, *l,* násilné vymknutie, vytknutie, vylomenie, vypáčenie; vydieranie

extra, *l,* okrem, mimo; najmä; osobitný, zvláštny
extradícia, *l,* podanie, doručenie, vydanie
extrados (extrado), *f,* vrchovec klenby
extra ecclesiam nulla salus, *l,* okrem cirkvi nijaké spasenie, niet spásy (zásada sv. Cypriána)
extrahovať, *l,* vyťahovať, robiť (si) výťah; dobývať
extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita, *l,* okrem Uhorska niet života; ak je aký, nie je taký (heslo maďarských prepiatych a chvastavých vlastencov)
extrait de compte (ekstré dö kónt), *f,* výpis z účtu
extrakcia, *l,* výťah (rastlinný); výťah (z kníh)
extrakt, *l,* výťah (rastlinný, z kníh), výpis; jadro
extraktor, *l,* čerpadlo
extra muros, *l,* mimo múrov, stien, mimo mesta
extraordinárium, *l,* mimoriadny stav
extraordinárius, *l,* mimoriadny úradník, profesor
extraordinárny, *l,* mimoriadny, neobyčajný, nevšedný
extra statum, *l,* mimoriadny, mimo stavu
extrato, *t,* výhra jednej číslice z piatich v bývalej malej lutrii
extratúra, *lf,* neobyčajný, zvláštny obrat, výstup, kúsok, cesta
extravagancia, *l,* vybočenie z hraníc, vykoľajenie, neopodstatnené konanie, obcovanie, svojvoľnosť, výstrednosť, prepiatosť, premrštenosť, výtržnosť
extravagantný, *l,* výstredný, premrštený, svojvoľný, samopašný, prepiaty
extrém, *l, f,* krajnosť, premrštenosť, prepiatosť, výstrednosť, veci sebe celkom protivné, odporujúce, opačné, na pr.: radosť a žiaľ, plač a smiech; opak, protiva; pozri: les extrèmes
extremista, *l, f,* člen krajnej skupiny, krajný revolucionár, boľševik
extremita, *f,* (vonkajší) úd tela, končatina
extrémny, *l,* krajný, výstredný, prepiaty, výstredný, premrštený
extumescencia, *l,* opuchlina, opuchel'
exuberancia, *l,* množstvo, hojnosť, nadbytok
exul(ant), *l,* vyhnanec, vypovedanec, vysťahovalec (pre priestupky politické alebo náboženské)
exulovať, *l,* odísť do vyhnanstva, žiť vo vyhnanstve
exultácia, *l,* jasanie, plesanie
exultovať, *l,* jasať, plesať
exundácia, *l,* vystúpenie (vody); povodeň
ex ungue leonem, *l,* po pazúre (poznáš) ľva, t. j. z malého posúdiš celok
ex usu, *l,* podľa zvyku, obyčaje
ex voto, *l,* podľa sľubu, podľa želania
Ezop, *g,* starogrécky otrok, skladateľ zvieracích bájí

F

F a f, v hudbe štvrtý tón stupnice C-dur; f dur, moll, tóniny; pomenovanie basového kľúča; skrátené forte; chemická značka flóru; v gramatike feminínum; v kupeckom živote skrátenina pre francúzske fin, nemecké fein; skrát. pre Fahrenheitov teplomer; na hodinkách anglické fast (fast), chytro; medzinárodná

rozpoznávacia značka pre francúzske automobily
F. A., Futbalová asociácia
fa, skrát. firma (pozri toto)
fáber, *l*, remeselník, zhotoviteľ, strojca, kováč
fabiánska spoločnosť, spoločnosť anglických socialistických vzdelancov
fabianizmus, myšlienkový smer, intelektuálny socializmus v Anglicku
fable (fábl), *f*, bájka, rozprávka; fabula, povesť
fabliau (fablió), *f*, francúzske veršované satiry zo stredoveku (sú hodne vulgárne)
fábor, *f* (z faveur, favőr = priazeň), podarúnok, darček, stužka, závoj
fabrický, *l*, továrenský
fabrika, *l*, továreň, dielňa, podnik
fabrikácia, *l*, továrenská výroba
fabrikant, *l*, továrnik, výrobca, majiteľ továrne
fabrikát, *l*, výrobok, tovar
fabrikovať, *l*, (továrensky) vyrábať, zhotovovať
fabula, *l*, dejový základ literárnej tvorby; povesť, osnova
fabulista, *l*, bájkár, rozprávkár
fabulózny, *l*, rozprávkový, báječný, bájkový
façáda, *f*, predná časť budovy, vonkajšia strana budovy, priečelie, fasáda (pozri toto)
face (fas), *f*, predná strana; pozri: en face
facenda (fazenda), *po*, veľký pozemok, majetok, majetnosť, majer, najmä v Brazílii
faceta, *f* (z facette, faset), chránidlo na brúsenie kameňa; lesklá strana, brúsená plocha drahokamu
facetiae, *l*, žarty, vtipy, fígle, šibalstvá
facetovať, *f*, obrusovať, brúsiť, robiť drahokamy lesklými
facetové oči, *f* (z facette, pozri: faceta), složené oči článkovcov
facchino (fakíno), *t*, nosič, sluha
faciálny, *l*, tvárový
facies, *l*, tvár
faciny, *n*, potvorenie sa, robenie komických grimás, hlúposti, obalky
facír, *l* (z vacare), človek bez zamestnania, bez roboty, tulák, fiťfiríť
facit, *l*, robí alebo činí; koniec, suma, výsledok, záver, súčet; dovedna
facit indignatio versum, *l*, rozhorúčenie tvorí verš, t. j. rozhorúčenie vkladá satirickému básníkovi pero do ruky (*Juvenal.* Sat. I. 79.)
facka, *l* (z facies, tvár, líce), zaucho
Fackel, *n*, pochodeň, fakľa
Fackeltanz, *n*, tanec s pochodňami, pochodňový tanec
Fackelzug, *n*, pochodňový, fakľový sprievod
fackovať, *l*, zauškovať
facnúť, *l*, uderiť
façon(a) [fasón(a)], *f*, tvar, podoba, spôsob, úprava, strih; pozri: fazóna
façonovať, *f*, upraviť, upravovať, utvárať, vzorkovať; pozri: fazónovať
facsimile, *l*, (z fac simile, urob podobné), kópia, verné napodobnenie starých rukopisov, ťahov, najmä písma, odliatok; pozri: faksimile
facta loquuntur, *l*, skutky, činy hovoria
factotum, *l* (z fac totum, [u]rob všetko), hovorí sa o tom, kto v niečich službách všetko spoliehavo obstaráva; osoba dôverná, s rozhodujúcim vplyvom; píš: faktótum
facultas, *l*, schopnosť, oprávnenosť
facultas bellandi, *l*, schopnosť bojovať, viesť vojnu
facultas docendi, *l*, oprávnenie vyučovať, učiť na vysokej škole

faculté (fakülté), *f*, schopnosť, vedenie, fakulta
fáč, *l* (z fascia), ovinovadlo, obväzok
fačkovať, *l*, zahrávať sa, žartovať, zabávať sa
fáčovať, *l*, ovinovať, ovíjať, obväzovať
fadesa, *f*, nuda, skuka, nevkusnosť, nechutnosť, jalovosť
fading, *a*, zosilňovanie alebo zoslabovanie prijímania v rádiofónii
fádny, *f*, nechutný, nudný, jalový, nevkusný, neľúby, suchopárny, prostý, jednotvárny
faeces, *l*, výkaly, výtrusy
faekálie, *l*, výkaly, výtrusy; z faeces, pozri toto a fekálie
faenomen, pozri: fenomén
faeton, *g*, ľahký, otvorený koč dvojkolesový
Faeton, *g*, boh slnka
fafrnieť sa, *f*, blázniť, pochabiť sa
fafrnok, *f* (fanfreluche, fanfrlüš), ozdoba, okrasa, obrázok, chochoľ, strapec, kúsok; drobná zlá víla v stredovekých rozprávkach francúzskych
fag (feg), *a*, chlapec nižšej triedy, ktorý je povinný obsluhovať starších chlapcov
faggot (fegot), *a*, šupka, snop, sväzok
fagot, *t*, drevený hudobný nástroj
fagotista, *t*, hudobník, čo hrá na fagote
fagus, *l*, buk
Fahne, *n*, zástava
Fähnrich, *n*, práporčík, zástavník
Fahrplan, *n*, cestovný poriadok
Fach, *n*, odbor, priečinok, oddelenie
fâcheux (fašő), *f*, mrzutý, nevrlý, protivný, najedovaný, nahnevaný, rojčivý, nepríjemný
Fachmann, *n*, znalec, odborník
F. A. I., skrát. Fédération aéronautique internationale, medzinárodná letecká federácia
faible (fébl), *f*, slabý; slabosť; záľuba, pasia
faïence (fajáns), *f*, hlinený tovar s glazúrou
faiencia, pozri: fayencia
faille (faj), *f*, silná, hrubá hodvábna látka
fair (fér), *f*, primeraný, priaznivý, vhodný, pekný, slušný, uhladený, spravodlivý, čestný, dovolený, statočný
fair-catch (férkeč), *a*, čisté chytenie v rugby (pozri toto)
fair-play (fér plej), *a*, slušná, statočná hra, statočné, spravodlivé obcovanie
faire suivre (fér svívr), *f*, poslať za niekým list, keď adresát odcestoval
faiseur (fezőr), *f*, zhotovovateľ, podnikateľ, sostrojovateľ, pôvodca; klebetník
faiseur d'affaires (fezőr dafér), *f*, klebetník, intrigán
fait accompli (fétakomplí), *f*, hotový skutok, skutočná, ozajstná udalosť
faja (facha), *š*, červená šerpňa obkrútená okolo bokov
Fajakovia, *g*, pohodlne žijúci národ v gréckom bájesloví Féakovia
fajn, *n* (z fein), jemný, -e, dobrý, -e, tenký, -o, nežný, -e, útly, -o, pekný, -e
fajront, *n* (z Feierabend), čas odpočinku, slobodný čas po robote, oddych, odpočinok
fajrovať, *n* (z feuern), kúriť, zakúriť
fajrverk, *n*, ohňostroj
fajrverker, *n*, ohňostrojca (kedysi poddôstojník pri delostrelcoch)
fajtanc, *n* (z Veitstanz), tanec sv. Víta, triaška
fakcia, *l*, strana (politická), najmä podvratná, vášnivá
fakcióz, *l*, vášnivý stranník, burič
fakíno, *t*, pozri: facchino
fakír, *ar*, žobravý mních, chudobný pustovník vo Východnej Indii, čarodejník, kaukliar
fakľa, *n* (z *l* fax, *n* Fackel), pochodeň

fakľada, *l,* fakľový, pochodňový sprievod
faksimile, *l,* pozri: facsimile; snímok, podobizeň, verné napodobnenie čŕt, starých spisov, písma, odliatok
fakt, *l,* skutok, dej, udalosť, pravda
faktický, *l,* skutočný, ozajstný, istý, pravdivý
faktitívny, *l,* pôsobivý
faktor, *l,* činiteľ, obstarávateľ, predák, vedúci obchodu, správca podniku, najmä tlačiarne
faktória, *l,* väčšia stanica alebo osada, založená v cudzích krajoch (ob. za morom), s obchodným, kupeckým poslaním
faktótum, *l,* kto všetko vykoná, „pravá ruka"
faktum, *l,* pozri: fakt
faktúra, *l,* účet za tovar, soznam tovaru inému kupcovi zaslaného; nákladný list
fakturista, *l,* účtovník
fakturovať, *l,* účtovať, skladať účty
fakula, *l,* pochodeň, fakľa
fakulant, *l,* nosič pochodne, fakľonos
fakulta, *l,* oddelenie na univerzite (vysokej škole); schopnosť, spôsobnosť
fakultas docendi, *l,* oprávnenie vyučovať, učiť na vysokých školách
fakultatívny, *l,* možný, voľný, slobodný, podmienečný, neviazaný, vôli jednotlivcovej ponechaný, nezáväzný; opak: obligátny
falanga, *g,* bitevný šík u Grékov, uzavretý bitevný rad, štvorhran vojenský; zástup, sbor
falanstéra (z phalansterium), *novol,* spoločné bývanie a pracovný ústav falangy, t. j. pre 400 rodín podľa francúzskeho socialistu Fouriera v 19. stor.; pozri: falanga
falanx, *g,* pozri: falanga
falba, *n,* pejko, plavý kôň
falbala, *f,* záhyb, nábera, náber, strapcová obruba na ženských šatách
falc, *n,* záhyb, ohyb, prehyb, žliabok, ranec, cestička
Falc, *n,* nemecké územie na Rýne = Falcko
falcgróf, *n* (z Pfalzgraf), vládca krajiny falckej
falco, *l,* sokol
falcovačka, *n,* hladiace drevo alebo kosť; prístroj na zahybovanie, skladanie (na pr. novín, kníh ap.)
falcovať, *n,* hladiť, zahýbať, skladať; žliabkovať, prelamovať
fald, *n,* záhyb, nábera, náber, vráska, krkva
faldistórium, *l,* biskupský stolec v chrámoch
faldovať, *n,* zahýbať, naberať, strapcovať
falibilita, *l,* omylnosť
falibilný, *l,* omylný, klamu podliehajúci
faliment, *t,* úpadok, krach, zastavenie platov
falírovať, *t,* oznámiť úpadok, zastaviť platy; zavadzať
falitný, *t,* nespôsobný platiť (na pr. dlžník)
falka, *m,* svorka (vlkov, psov)
falkoneta, *f,* ľahký, poľný kanón stredoveký; neapolský štátny papier (certifikát), podľa bankára Fankoneta
Fallschirm, *n,* padák
fallissement (falismán), *f,* pozri: faliment
faloš, *l* (z falsus), *n* (z Falschheit), nepravda, neúprimnosť, lož, klam, podvod
falošnosť, *l, n,* nepravdivosť, klamnosť, neúprimnosť
falošný, *l, n,* nepravdivý, klamný, neúprimný, podvodný
falsetto, *t,* falošný hlas hrdelný, fistula
falso bordone, *t,* falošný, zlý sprievod v hudbe
falsum, *l,* pozri: falzifikát, vec podhodená; klam, podvod

falšovanie, *l, n,* klamanie, porušovanie, kazenie
falšovať, *l, n,* klamať, porušovať, kaziť, podvádzať
falšovateľ, *l, n,* kaziteľ, rušiteľ, klamár
falt, pozri: fald
falx, *l,* kosák
falzátor, pozri: falzifikátor
falzet, *t,* hrdelný, nepravý hlas, fistula
falzifikácia (falzácia), *l,* pokazenie, falšovanie, porušenie, podvod, podhodenie, napodobnenie
falzifikát, *l,* nepravý, falošný výrobok
falzifikátor, *l,* falošný, podvodný vyrábateľ, porušovateľ, kaziteľ, podvodník
falzifikovať, *l,* kaziť, porušovať, falšovať, podvodne a neoprávnene vyrábať, napodobňovať
falzum, *l,* falošný výrobok, napodobnenina; klam, podvod
fáma, *l,* povesť, chýr
fama crescit eundo, *l,* povesť rastie, šíri sa chôdzou, t. j. pustením do sveta
fames, *l,* hlad
familia, *l,* rodina, rod, čeľaď
familiant, *l,* nový, cudzí osadník, najatý na poľné roboty, ktorý pri rozdeľovaní pozemkov dostane čiastku
familiarita, *l,* dôvernosť, nenútenosť
familiárnosť, *l,* pozri: familiarita
familiárny, *l,* dôverný, nenútený, rodinný, dotieravý
familièrement (familiérman), *f,* dôverne, nesilene, ako doma
famózny, *l,* povestný, slávny, rozchýrený (v dobrom i zlom smysle), chýrny, znamenitý
famulus, *l,* sluha, pomocník, učeň, strážca
fanál, *f,* lampa, maják
fanatický, *l,* vášnivý, pochabý, snivý, rojčivý
fanatico, *t,* ohnivo, zápalisto
fanatik, *l,* vášnivý prívrženec, slepý horliteľ
fanatizmus, *l,* vášnivá, slepá horlivosť, snivosť, vášeň, najmä náboženská
fanatizovať, *l,* podpaľovať, pobúrovať, rozvášňovať
fancy (fenci), *a,* obraznosť, fantázia; obľúbenosť, vkus, móda
fancy-goods (fensi gudz), *a,* módny, prepychový tovar
fandango, *šp,* národný tanec Španielov a Portugalcov s kastanetami a spevom
fandarola, pozri: farandola
fanerogamy, *g,* rastliny javnosnubné
fanfár, *f,* chvastún, tlčhuba, pochábeľ, vetroplach
fanfára, *f,* malý hudobný kus skvelého rázu na trúby a bubny, slávnostné vytrubovanie
fanfárum, *f,* pozri: fanfár
fangľa, *n* (z Fahne), zástava
fangličkárstvo, *n,* chodenie so zástavami a sháňanie sa po slávnostiach
fango, *t,* nerastné bahno, múľ teplých prameňov na upravenie liečebných kúpeľov
fanchonettes (fanšonet), *f,* jemné francúzske tortičky
fánka, *m,* pampúch, pampúška
fanon, *t,* okrasná náramnica, ktorú má kňaz pri omši na ľavej ruke; obaly na zlomeninách (v lekárstve)
fant, *n* (z Pfand), základ, zástava
fantaisie (fantézi), *f,* obraznosť, fantázia; pestrá látka
fantast, *g,* blúznivec, rojko, čudák, pochábeľ
fantastický, *g,* vybájený, podivínsky, blúznivý, nadprirodzený, neobyčajný
fantaz, *g,* blúznenie, hlasné snívanie v chorobe
fantázia, *g,* obrazy, čo sa v mysli rodia; moc, ktorá v mysli

tvorí obrazy; obrazotvornosť; jazdecké hry u Arabov

fantazma, *g*, prelud, zálud, príznak, mámenie, mam, klam; pozri: fantom

fantazmagória, *g*, vyvolávanie klamných obrazov, čarovný obraz, prelud, mam, mámidlo; pozri: halucinácia

fantazovať, *g*, blúzniť (najmä v chorobe), mať videnia, bľabotať, (fantazírovať)

fantom, *g*, klamný obraz v mysli, prízrak, mátoha, príšera, strašidlo, prelud

fanty, *l*, muchy, vrtochy

fánum, *l*, svätyňa

fa presto, *t*, rob chytro

fara, *n* (z Pharre), *l* (z parochia), obyvatelia k jednej duchovnej správe patriaci a úrad (i obydlie) duchovného pastiera nad nimi

faradizácia, upotrebovanie elektriny na liečebné ciele (podľa Faradaya)

farahún (z farao, *ko*?), pozri: faraon; cigán; samopašník

farandola, *t*, provensalský tanec v šesťosminovom takte

farao, *ko*, **faraon** (pozri toto); hazardná hra v karty

faraon, *ko*, biblický titul egyptských kráľov, knieža

fárať, *n*, schádzať do baní, chodiť, túlať sa

farce (fars), *f*, smiešanina, fraška, žart

farceur (farsőr), *f*, figliar, žartovný človek

farewell (férvel), *a*, šťastlivú cestu, dobre sa maj, sbohom!

Farina, vynálezca kolínskej vody

farina, *l*, múka; kolínska voda podľa vynálezu Farinu (pozri toto)

farinometer, *l*, prístroj, ktorým sa skúša výdatnosť múky

farizej, *h*, pokrytec, svätuškár

farizejstvo, *h*, pokrytectvo, svätuškárstvo

farizeus, *h*, bývalá mocná sekta Židov v Palestíne, ktorá viac dala na obrady ako na pravé náboženstvo

farma, *a* (farm, ferm), osada, gazdovský majetok, slobodný gazdovský majetok, veľká vidiecka majetnosť v Amerike, osadlosť

farmaceut, *g*, študujúci lekárnictva; lekárnik

farmaceutika, *g*, lekárnictvo

farmácia, *g*, umenie pripravovať lieky, lekárnictvo, lekáreň, apatieka

farmakognóza, *g*, znalosť liekov

farmakolog, *g*, znalec liekov

farmakologia, *g*, náuka o liekoch

farmakon, *g*, liek

farmakopoia, *g*, sbierka lekárskych predpisov na úpravu liekov

farman, dvojplošné lietadlo, nazvané podľa francúzskeho vynálezcu toho istého mena, dvojplošník

farmár, *a*, osadník, statkár, nájomca alebo majiteľ pôdy, majera

far niente, *t*, ničnerobenie; pozri: dolce...

faro, *t*, maják

fárta, *n*, predák pri schádzaní do baní

farthing, *a*, drobný anglický peniaz ($^1/_4$ penny), halier, babka

farus, *g*, maják; pôvodne ostrov pri Egypte (Farus)

Far-West (fáruest), *a*, Ďaleký západ (divé kraje na západe Spojených štátov)

fáry, *l* (z fari = hovoriť), tresky; (láry-fáry, tresky-plesky)

faryngitida, *g*, zapálenie hrtana

faryngologia, *g*, náuka o chorobách hrtana

farynx, *g*, hrtan

fas, *l*, božské právo, právo; fas, nefas, právo, bezprávie

fasa, *l*, priznanie príjmov, priznanie

fasáda, *f*, predná strana domu, priečelie domu

fasces, *l,* prúty, odznak vyšších úradníkov v starej ríši rímskej (odtiaľto pomenovanie fašista [fascista], fašizmus [fascizmus])
fascie, *l,* obväzky, blany na podväzovanie ciev
fascikel, *l,* sväzočok; sväzok úradných spisov, listín, písem
fascikulovať, *l,* listiny, písma dovedna sväzovať, dávať do sväzočka
fascinácia, *l,* očarenie, omámenie, upútanie mysli mocou zázračnou
fascinovaný, *l,* očarený, omámený
fascinovať, *l,* očariť, omámiť, upútať myseľ zázračnou mocou
fascinum, *l,* symbol plodivej sily
fascista, fascisto, *t,* pozri: fašista
fascito (fašito), *t,* rodobranec v Taliansku; pozri: fašista
fashion (fešn), *a,* tvar, spôsob, móda; vznešený svet; dobré mravy
fashionable (fešnébl), *a,* vkusný, uhladený, švárny, upravený podľa módy, módny, (feš); človek vyššej spoločnosti, lev; pozri: dandy
Faschinenmesser, *n,* topor, sekáč
Fasching, *n,* fašiangy (pozri toto)
fasovať, *n,* brať, dostávať; lemovať, osadzovať
fast, *a,* pevný, rýchly; pôst
fasti, *l,* súdne dni u Rimanov; úradný kalendár
fastidiózny, *l,* nudný, hnusný
Fastnachtspiele, *n,* veľkonočné hry, ktoré vytvorily nemeckú drámu
fastuózny, *l,* veľkolepý, skvostný
fasung, *n,* voz s malými rebrinami (obyč. na drevo do hory); výplata
fašé, pozri: fâcheux
fašiangy, *n* (z Fasching), mäsopust
fašína, *l,* sviazaná otiepka prútia, ktorá sa upotrebuje pri vojenskom alebo železničnom staviteľstve alebo pri povodniach na rýchle upravenie riečnych korýt; hať
fašínka, *t, f,* bočná zbraň kanonierov a zákopníkov
fašírka, *l,* sekaná pečienka, mäsná kaša, kaša
fašírované mäso, *n,* fašírka, sekaná pečienka
fašírovať, *l* (z fareire), plniť rozsekaným mäsom
fašista, *t,* člen národného talianskeho pohybu, horlivý vlastenec
fašizmus, *t,* národné hnutie v Taliansku [od fascio (fašo), sväzok, sväz]
fatalista, *l,* kto verí v moc osudu
fatalistický, *l,* osudový
fatalita, *l,* osudná náhoda, osudnosť; nehoda, nešťastie, protivenstvo
fatalizmus, *l,* prílišná, slepá viera v osud, najmä v určenie človeka
fatálny, *l,* osudný, nepríjemný
fata morgána, *t,* marivo; marivé obrazy, vznikajúce zvláštnym lomením svetelných lúčov v rozohriatom vzduchu nad stepami, vzduchové preludy; klam, mam, mámivé preludy, príznaky; F. M., podľa povestí čarovná víla, ktorá vedela vzbudzovať vzdušné preludy, marivá
fáteľ, *m,* závoj
fátermorder, *n* (z Vatermörder), vysoký stojatý golier na košeli
fatigovať, *l,* unavovať
fatiha, *ar,* začiatok, prvý odsek korána, hlavná modlitba mohamedánov
fatovať, *l,* priznávať príjem na zdanenie
fatuitas, *l,* šialenstvo, bláznovstvo
fátum, *l,* osud, sudba (neodvratne určená), tajomná moc osudu
faubourg (fóbúr), *a,* predmestie
fauces, *l,* hrdlo
faul, *n,* lenivý
fault (fólt), *a,* chyba, vada (najmä v boxingu)
faun, *l* (z Faunus), starorímsky kozonohý boh lesný, pastiersky

a poľnej úrody; svetár, chlipník; pozri: satir

fauna, *l,* zverina; popis zvierat

fausse-alarme (fosalarm), *f,* zlý poplach

Faust, *n,* päsť

Faustball, *n,* druh hádzanej hry

Faustkampf, *n,* pästný zápas

Faustrecht, *n,* pästné právo

faustus, *l,* blažený, šťastný

faute (fót), *f,* chyba, vada

faute de mieux (fótdmiő), *f,* ak niet nič lepšieho

fauteuil (fotej), *f,* pohovka, kreslo s pohodlným operadlom, fotel (pozri toto)

fautor, *l,* priaznivec, podporovateľ

faux (fó), *f,* falošný, nesprávny, mylný

faux bourdon (fó burdon), *f,* pozri: falso bordone

faux coup (fókú), *f,* poklesok, úpadok

faux frais (fófré), *f,* vedľajšie výdavky

faux pas (fópa), *f,* zlý, falošný, chybný krok; omyl, neopatrnosť

favete linguis, *l,* kroťte jazyky, pozor na jazyk, mlčte, čušte!

faveur (favőr), *f,* priazeň, náklonnosť

favori, *l,* pozri: favorit

favorit, *l,* obľúbenec, miláčik

favoritizmus, *l,* vláda obľúbených

favoritka, *l,* obľúbenica, milostnica, milenka

favorizácia, *l,* priazeň, nadržovanie

favorizovaný, *l,* obľúbený, podporovaný

favorizovať, *l,* želať, priať, byť naklonený, nadržovať, maznať, chrániť

fayence (fajáns), *f,* pálená hlina, kamenina, majolika; hlinené nádoby, nazvané podľa mesta Faenza, kde ich v hojnosti vyrábajú

fáza, *g,* doba, časť vývoja, obrat, priebeh, premena, zmena, stav; podoba

fazanéria, *f* (z faisanderie, fézandrí), bažantnica

fazenda, *po,* veľký pozemok, majetnosť, najmä v Brazílii

fazeta, *f,* plôška brúseného kameňa

fazma, *g,* podoba, úkaz, postava

fázometer, *g,* fázomer (*techn.*)

fazóna, *f,* tvar, spôsob, úprava, strih, podoba

fazonér, *f,* strihač, utvarovateľ

fco, skrátené franco

f-dur, tvrdá tónina s jedným b

Fe, chemická značka pre ferrum, železo

Féakovia, *g,* pohodlne žijúci národ v gréckom bájesloví, pozri: Fajakovia

febrilný, *l,* zimničný, horúčkovitý

febris, *l,* zimnica, horúčka

fec., skrátené fecit

fecit (skrátene: fec.), *l,* vykonal, urobil, zhotovil (býva na obrazoch a rytinách)

fecundatio, *l,* oplodnenie

federácia, *l,* spojenie, spolok, združenie, sväz; sústava spolková, štátne zriadenie, v ktorom spoločné (foedus) štáty, krajiny majú svoju najväčšiu možnú samosprávu; opak: centralizácia

federalista, *l,* prívrženec sústavy spolkovej (federácie)

federalizácia, *l,* pozri: federácia

federalizmus, *l,* štátna sústava, v ktorej sa štát neskladá z jedného jednotného územia, ale z niekoľkých celkov viacej-menej samostatných, ktoré sa navzájom pútajú k sebe tým činom, že sú isté veci, ktoré sú všetkým týmto celkom spoločné; v ostatných veciach sú tieto celky samostatné (takéto štáty sú na pr. Švajčiarsko, USA, Brazília, Argentína a pod.)

federálny, *l,* spolkový

federatívny, *l,* spolkove zriadený

Federmesser, *n,* strúhadlo, nožík na strúhanie cerúz ap.

federvajs, *n,* mastenec

fedrovný list, *n*, prihovorný, odporúčací, podporný list
fedrovať, *n* (z fördern), pomáhať, podporovať
fedrovateľ, *n*, podporovateľ, pomahateľ
fedrung, *n* (z Förderung), pomoc, podpora
fee (fí), *a*, pláca, plat
fée (fé), *f*, víla
féeria, *f*, skupina víl; čary, čarodejníctvo, čarovná hra, výpravná hra rozprávková
féerický, *f*, čarovný, kúzelný
fees (fís), *a*, výdavky, vydania, trovy
feet (fét), *a*, mn. p. od foot (pozri toto)
fehér, *m*, biely
fechtovať, *n*, šermovať; žobrať, túlať sa svetom
fein, *n*, jemný, vznešený, dobrý
feint (fejnt), *a*, pohyb pre zmätenie protivníka (na pr. pri pästnom zápase)
fejton, *f*, zvláštny odsek v novinách, pod čiarou; zábavná časť politických novín, besednica; lístok
fejtonista, *f*, pisateľ, spisovateľ besedníc
fekálie, výkaly, výtrusy
fekete, *m*, čierny
fel, *l*, žlč
fel., skrátenina Feldwebel (pozri toto)
felah, *ar*, oráč, gazda, roľník arabský; robotník, rataj
felba, *t*, horší druh vlneného aksamietu
felčiar, *n* (z Feldscherer), ránhojič
feldkurát, *n*, poľný, vojenský kňaz
Feldmarschall, *n*, poľný maršal
Feldpost, *n*, poľná pošta
Feldwebel, *n*, šikovateľ
Feldzeugmeister, *n*, poľný zbrojmajster
Feldzug, *n*, vojenská výprava, vojenné napredovanie
felibristi i felibrovia, *f*, učená spoločnosť v Provensalsku a inde na udržanie a obrodenie reči a literatúry ľudovej (félibrige, félibríž, združenie spisovateľov)
felicis memoriae, *l*, blahej pamäti
felicitácia, *l*, blahoželanie
Felicitas, *l*, bohyňa blaženosti a šťastia
felis, *l*, mačka
felix, *l*, šťastný, blažený
felix, qui potuit rerum cognoscere causas, *l*, šťastný, kto mohol poznávať príčiny vecí (*Verg.*)
fellow (felou), *a*, druh, priateľ, kamarát
felogén, *g*, korkotvorná vrstva korkovitého duba
felónia, *l*, porušenie manskej vernosti; nevernosť, zradenie, zrada
feluka, *f*, kedysi malá bojovná alebo lúpežnícka loď, dnes malá obchodná loď (felucha)
féma, *n* (z Vehme), trest, v stredoveku tajný súd, najmä vo Vestfálsku
femina, *l*, žena
feminínum, *l*, ženský rod v gramatike
feminista, *l*, obránca ženských práv
feministka, *l*, ženská, čo hlása feminizmus, t. j. úsilie o rovnoprávnosť ženských
feminizmus, *l*, obraňovanie rovnoprávnosti ženských s mužskými, úsilie o uznanie práv ženských
Femka, *m*, maďarizačný spolok v starom Uhorsku
femme (fám), *f*, žena
femme de chambre (fám dö šámbr), *f*, chyžná, komorná
femorálny, *l*, stehenný; (femur, stehno, stehenná kosť)
fena, *rom*, suka; zlá ženská (ľahších mravov)
fenacetín, liečivý prostriedok proti horúčke a boleniu hlavy
fence (fens), *a*, drevená prekážka pri konských pretekoch
fendung, *n*, pobavenie, záujem

fenestra, *l,* oblok
fenestrágium, *l,* v stredoveku poplatok za právo predávať obloky
feniáni, feniovia, *k,* tajný spolok Írčanov v Anglicku, revolučná strana; pozri: sinfeinisti
fenig, *n,* halier, babka, najmenší peniaz v Nemecku
fenikel, *l,* korenie, kôpor
fénix, *g,* zázračný vták u starých Egypťanov, o ktorom staroveké báje rozprávajú, že keď zhorí, nanovo vznikne zo svojho popola (vták ohnivák); obraz slnka; druh palmy (datľovník)
fenol, vonný alkohol z dehtu dreveného alebo kameňouhoľného
fenologia, náuka o úkazoch, najmä o vplyve počasia na rastlinstvo, náuka o podstate vedomia
fenomén, *g,* neobyčajný zjav, vynikajúci úkaz
fenomenalizmus, *g,* filozofický náhľad o poznateľnosti iba javov
fenomenálny, *g,* neobyčajný, vynikajúci
fenomenologia, *g,* náuka o prírodných alebo duševných úkazoch
fer aut feri, *l,* znášaj alebo bi!
ferbľa, *n,* hazardná hra v karty
ferc, *n,* niť na švíkovanie; pozri: fercovať
fercovať, *n,* prišívať
ferda, *ar,* veľká šatka, ktorou si mohamedánky zakrývajú tváre
Ferdinandea, *l,* bývalé pomenovanie pražskej univerzity, ktorú obnovil cisár Ferdinand III.
feredžje (feredža), *ar,* vrchná šata, župan
feriálne osady, pobytné miesto, zriadené pre mestské deti (najmä chudobné) na vidieku
feriálny, *l,* prázdninový
férie, *l,* prázdniny, dni odpočinku, sviatky
ferina, *l,* huncút, figliar, fifík
ferina tussis, *l,* suchý úporný kašeľ
fermail (fermaj), *f,* spinka, spona, pracka
fermamente, *t,* isto, pevne
ferman, *tu,* sultánov rozkaz (obyč. písomný) v Turecku; výnos, nariadenie
fermata, *t,* v hudbe zadržanie tónu korunkou označené
ferment, *l,* kvasidlo, kvasnice, kvas, droždie
fermentácia, *l,* kvasenie
fermež, *l* (vernix), lak, náter, firnajz
fernambuk, červené drevo farbiarske, nazvané podľa brazilského mesta Fernambuka
Fernrohr, *n,* ďalekohľad
Fernsprecher, *n,* telefón
feroce (feroče), *t,* divo (v hudbe)
feromangán, *l,* sliatina železa s mangánom
ferro ignique, *l,* ohňom a mečom
ferrugo, *l,* hrdza
ferrum, *l,* železo
ferryboat (feribót), *a,* prevozná loď
fertig, *n,* hotový
fertilita, *l,* úrodnosť
fertilizácia, *l,* zúrodnenie
fertilný, *l,* úrodný, plodný
fertucha, *n,* zástera
feruľa, *l,* prút, ktorým deti trestávali, metla, palica, zástava, richtárska palica
ferventný, *l,* ohnivý, vrelý, vrúci, horlivý
fes, tón f znížený o pol tónu = e tón
fesch, *n,* vkusný, elegantný, švárny
Fest, *n,* slávnosť
fest, *n,* pevný, mocný, silný, tuhý
festin (festén), *f,* slávnostné hody, hostina
festina lente, *l,* ponáhľaj sa pomaly, choď s rozvahou, neprenáhli sa!
festival (festivel), *a,* oslava, hudobná slávnosť, sviatok
festivamente, -o, *t,* slávnostne
festivita, *l,* slávnosť
feston, *f,* reťazový (girlandový) záves kvetinový alebo z lístia na ozdobu, okrasa na dome
festum, *l,* slávnosť, sviatok; post festum, po slávnosti, neskoro

Festung, *n,* pevnosť
fešák, *n* (z fesch), švárny, uhladený mužský
fetiš, *po,* modla, neživý predmet, ktorému sa pripisuje nadprirodzená moc, boh, najmä afrických černochov
fetišizmus, *po,* viera v neživé predmety, uctievanie vecí
fétus, *l,* plod, zárodok
fetva, *ar,* výrok, výmer, nález, rozkaz; vojenné vyzvanie
feudál, *l,* kto má léno, vazal, man
feudalista, *l,* prívrženec vlády zemianstva
feudalizmus, *l,* sústava vazalská, keď sa celá spoločnosť v štáte rozpadáva na množstvo menších spoločností, z ktorých každá závisí od osoby, vykonávajúcej vládne práva, ktoré teraz náležia štátu, zriadenie a právo vazalské, lenná sústava
feudálny, *l,* manský, vazalský, lenný
feudum, *l,* vazalstvo, léno, manstvo, majetok viazaný dedične
Feuer, *n,* oheň
feuillage (föjáž), *f,* lístie v ornamentike
feuille (föj), *f,* list; stará miera na víno
feuilleton, *f,* pozri: fejton
fexír, pozri: vexír
fez, *tu,* červená vlnená čiapka turecká, obyčajne s belasou kystkou uprostred (podľa mesta Fezu v Maroku)
fezér, pozri: faiseur
ff, skrátené feinet; najjemnejšia akosť
fiaker, *f,* nájomný koč s párom koní, nazvaný podľa hotela parížskeho St. Fiacre, kde boly prvé miestnosti nájomných povozov, 1640 (sv. Fiacre bol nábožný syn Eugena IV., kráľa škótskeho)
fiakrista, *f,* majiteľ fiakra, koča
fiála, *l,* miska, popolnica; gotická ozdoba, ružica; vežička na stĺpoch gotických chrámov
fialka, *l,* sbierka náboženských katolíckych piesní; kvet
fiasko, *t,* pôv. fľaša; neúspech, nezdar, úpadok; robiť fiasko, prepadnúť na scéne, nepáčiť sa
fiat, *l,* staň sa!, nech bude!
fiat iustitia, pereat mundus, *l,* nech bude!, staň sa po práve, čo by i svet zahynul!
fiat lux, *l,* nech bude svetlo!
Fibel, *n,* šlabikár
fickov, *m,* nádoba na meranie (4 holby)
fibra, *l,* vlákno, nitka
fibrálny, *l,* vláknistý, nitkový
fibrín, *l,* druh bielkoviny, ktorý sa tvorí pri srazení krvi; vláknitá látka, tkanivo
fibrom, *l,* opuchnutie vláken
fibula, *l,* ihlica (kosť); spona
ficko i **ficek,** *l* (z vice), námestník, náhradník, zástupca; ľahkomyseľný šuhaj, fičúr
FICM, skrát. medzinárodnej federácie motocyklových klubov
ficus, *l,* pozri: fíkus
FIDAC, skrát. medzinárodnej federácie bývalých bojovníkov
FIDBA, skrátené: Fédération internationale de Boxe amateur, medzinárodná federácia amatérskeho boxu
FIDE, skrát. federácie šachovej
FI(de)FA, skrátenina medzinárodnej federácie futbalových spolkov
fideikomis, *l,* sverenstvo, sverenský dedičný majetok, ktorý sa nesmie predať
fidelissimus, *l,* najvernejší (názov portugalského kráľa)
fidelita, *l,* bezstarostnosť
fidelný, *l,* verný; veselý, vrtošivý, bezstarostný
fides, *l,* viera, vernosť; pozri: bona fide
fide, sed cui vide, *l,* ver, ale pozeraj na to, komu!

fides penes auctorem, *l*, za pravdivosť bude zodpovedný autor, pôvodca
fides punica al. **graeca,** *l*, vierolomnosť
FIDH, skrátenina medzinárodnej federácie hockeyovej
fidibus, *f* (z fil de bois [boa]), drevená zápalka alebo pásik papieru na zapaľovanie do fajky, zápalka
fidlikovať, *n* (z fiedeln), zle, neporiadne hrať na husliach
fidlikár, *n*, zlý hudec
fidlovačka, *n*, hladidlo (obuvnícky nástroj); obuvnícka slávnosť v stredu po Veľkej noci v Prahe-Nusliach
fidonc (fidón), *f*, fuj!
fidúcia, *l*, dôvera
Fieber, *n*, horúčka
fiera, *t*, výročný trh, veľtrh
fieramento i fiero, *t*, prudko, rezko (*hud.*)
fierant, *t*, jarmočník, trhovec
fifik, *n* (z pfiffig), chytrák, rozumkár, prechytralý človek
fifteen (fiftýn), *a*, pätnásť (v tenise)
figa, *l*, južný strom a jeho ovocie; pištiak (drvená figa)
Figaro, veselý sluha francúzskych divadiel
fight (fajt), *a*, boj, úder (v boxingu)
fighter (fajtr), *a*, dobrý nápadník, útočník
figment, *l*, vymyslenina
figúra, *l*, postava, tvar, podoba, obraz, socha; básnická, jazyková ozdoba
figurácia, *l*, utváranie, sostavenie, uspôsobenie
figurálna omša, spievaná omša so sprievodom nástrojov
figurálne kreslenie, kreslenie podľa postáv
figurálny, *l*, okrášlený, ozdobený
figurant, *l*, v divadelných predstaveniach osoba, ktorá vystupuje, ale nehovorí; štatista (pozri toto), nemá, vedľajšia, nesamostatná osoba; pomocník inžinierov (zememeračov)
figuratívny, *l*, obrazný
figurína, *l*, postavička, soška, bábika
figurovať, *l*, hrať nedôležitú úlohu v divadle, predstavovať, zastupovať, byť piatym kolesom na voze; vzbudzovať pozornosť
fichu (fišü), *f*, ženská šatôčka na šiju alebo na prsia, obyčajne trojrohá a čipkovaná
fikcia, *l*, výmysel, myšlienka, zdanie, klam, predstava
fiksľovať, pozri: fixľovať
fiktílie, *l*, hrnčiarske náčinie
fiktívny *l*, vymyslený, predstieraný, zdanlivý, naoko
fíkus, *l*, figový strom
filagram, *g*, vodová značka v papieri
filament, *l*, pradivo, tkanina (i nervová niť)
filanda, *t*, práčovňa hodvábu
filantrop, *g*, ľudomil
filantropia, *g*, pozri: filantropizmus
filantropizmus, *g*, ľudomilnosť, ľudomilstvo
filatelia, *g*, sbieranie cenných známok poštových
filatelista, *g*, sberateľ cenných poštových známok
filatelistický, *g*, filatelie sa týkajúci
filatórium, *l*, prístroj na svinutie hodvábu; práčovňa
filc, *n* (z Filz), plsť
filcky, *n*, mrle (druh vší)
filet (filé), *f*, vlákno, nitka, šnúra, sieť, sietkovanie; pásik, rezeň mäsa, oblička, sviečkovica
filet sauté (filé soté), *f*, parená oblička
filharmónia, *g*, združenie hudobných umelcov a priaznivcov hudobného umenia
filharmonický, *g*, hudbymilovný, hudobný, umelecký
filharmonik, *g*, člen voľného združenia hudobných umelcov, priateľ hudby

filhelén, *g*, priateľ Helénov (Grékov)
filhelénizmus, *g*, náklonnosť, láska k Grékom
filia, *l*, dcéra, dcéra-cirkev; pozri: filiálka
filiácia, *l*, detstvo, detská záväznosť, riadny pôvod, rod, poslušnosť kláštorníkov proti predstavenému
filiálka, *l* (z filia, pozri toto), ústav alebo obchod podriadený (hlavnému), vedľajší, pobočný; pobočka, odbočka, odnož
filiálny, *l*, pobočný, vedľajší
filiaster, *l*, nevlastný syn
filiformný, *l*, vláknitý, nitkový
filigrán, *f*, drobné umelecké ozdoby z nitkového zlata alebo striebra, nitkové zlato alebo striebro
filigránnik, *f*, uličník, lapikurkár
filigránsky, *f*, drobný, nežný, maličký; fil. výrobok — ozdobný, zo zlatých alebo strieborných nitiek v podobe ruží, listov, arabesiek a pod.; jemná, drobná umelecká robota
filipika, *g*, prudká útočná reč, aké hovorieval aténsky rečník Demosténes proti Filipovi II., kráľovi macedónskemu
filírovať, *f*, spriadať vlákna, súkať, priasť
filister, *h*, úzkoprsý, zaostalý človek; malomešťan, zpiatočník; (Filistri, pôv. národ palestínsky)
filištín, *h*, chytrák
Filištíni, *h*, národ v starej Palestíne
filius, *l*, syn
filko i **filo**, horník v kartách
fillér, *m*, halier (1/100 pengő, asi 5 halierov)
film, *n*, tenký pás celuloidový, želatínový alebo kolodiový, na ktorom je citlivá vrstva brómostriebornatá pre fotografické obrázky do kinematografu
filmová hviezda, vynikajúca herečka (i herec) vo filme
filmovať, *a*, fotografovať dej pre film
filodendron, *g*, ťahavec (rod rastlín áronovitých)
filodoxia, *g*, slávomam
filogín, *g*, sukničkár, milovník ženských, dievčatkár
filolog, *g*, jazykospytec
filologia, *g*, jazykospyt
filologický, *g*, jazykospytný
filomela, *g*, slávik
filopatria, *g*, láska k vlasti
filopóza, *g*, pijanstvo
filoselle (filozel), *f*, hrubšia časť vlákna hodvábnikov, z ktorej sa robí floretový hodváb
filosemita, *g*, priateľ Židov
filotechnika, *g*, láska k umeniu, umeniamilovnosť
filoteknia, *g*, láska k deťom
filotímia, *g*, ctižiadosť, slávybažnosť
filou (filú), *f*, pozri: filút
filoxénia, *g*, pohostinnosť
filoxenný, *g*, pohostinný
filozof, *g*, milovník múdrosti, myslitel', mudrc, badateľ
filozofia, *g*, múdroslovie, badanie po poznaní pravdy, učenosť
filozofický, *g*, učený, múdry, bádateľský, mudrcký
filozofovať, *g*, mudrovať, badať, myslieť, rozumovať
filter, *n*, cedidlo, jemné sito
filtrácia, *n*, preciedzanie, čistenie cedením
filtrát, *n*, vy-, pre-, cedená šťava, precedenina
filtrón, *g*, nápoj lásky
filtrovaný, *n*, cedený, precedený
filtrovať, *n*, preciedzať, cediť
filút, *f* (pozri: filou, filú), chytrák, šuďo, šibal, huncút
fin (fén), *f*, koniec
fin (fén), *f* (prídavné meno), jemný; *n*, fein (pozri toto)
FINA, skrátenina medzinárodnej federácie plavcov amatérov
finále, *t*, koniec, zakončenie, záver; v hudbe záverečná veta
finalizovať, *t*, zakončiť, ukončiť
finálny, *l*, záverečný, konečný; cieľuprimeraný

financ, *f*, zriadenec, úradník dôchodkovej kontroly, potravného úradu, finančný úradník
financie, *f*, peňažné hospodárstvo; dôchodky štátne alebo krajinské, príjmy vôbec, majetok
financiér, *f*, peňažník, bankár, znalec dôchodkov, finančník
financovať, *f*, peniazmi, hmotne podporovať, platiť niečo
finančná prokuratúra, úrad, ktorý zastupuje štát v jeho finančných záujmoch a sporoch
finančník, *f*, bankár, peňažník, znalec dôchodkov
finančný, *f*, peňažný, hospodársky, dôchodkový
Findelhaus, *n*, nálezinec
fin de siècle (fén d'siékl), *f*, koniec storočia; prepiatosť, zvrhlosť
fine, *t*, koniec (v hudbe)
finesa, *f*, jemnosť, dôvtip, schytralosť, nežnosť, útlosť; prefíkanosť, úskočnosť, zákernosť, rafinovanosť
fines herbes (finzerb), *f*, jemné byliny, nadrobno posekaná zelenina a huby (dáva sa do polievky a i. jedál)
fingovanosť, *l*, predstieranosť, neskutočnosť, vymyslenina
fingovaný, *l*, vymyslený, predstieraný, nepravý, neskutočný, naoko
fingovať, *l*, vymýšľať, predstierať
finis, *l*, koniec, cieľ
finisáž, *f*, ukončenie, zakončenie, záver
finis coronat opus, *l*, koniec korunuje dielo
finish (finyš), *a*, dobiehanie, končenie, zavŕšenie, napätie síl pri pretekoch pre dosiahnutie lepšieho výsledku; konečná časť zápasu
finis Poloniae, *l*, koniec Poľska (slová Kosciuszkove v zajatí po bitke pri Maciejoviciach r. 1794)
finis sanctificat media, *l*, cieľ posväcuje prostriedky
finisseur (finisőr), *f*, stroj v práčovníctve
finitný, *l*, určitý, istý
finito, *t*, dovŕšený, dokonaný; účet uzávierka
finitum, *l*, zakončené, koniec
finta, *t*, pretvárka, vec vymyslená, zámienka, lesť, výmysel, schytralosť
fioco, *t*, drsne (*hud.*)
fiók, *m*, priečinok, odbočka, filiálka
fiola, *g*, fľaštička s úzkym hrdlom
fion, *šp*, lapikurkár, uličník
fiore, *t*, kvet; tovar najlepšej akosti; naivná milenka v talianskych komédiách
fioritúra, *t*, kvet; ozdoba v hudbe
fire (fajr), *a*, oheň
firestone (fajrston), *a*, druh pneumatík
firma, *l*, meno, pod ktorým nejaké kupectvo alebo priemysel úradne je zapísaný, podpis obchodníkov; vývesná tabuľa, štít, nápis; obchod, kupectvo
firmament(um), *l*, obloha, klenba nebeská
firmant, *l*, zástupca firmy
firmato, *t*, podpísané
firmovať, *l*, značiť, znamenať
firmový, *l*, kupecký, menný, značený
Firn, *n*, večný zrnitý sneh; vrchol ľadovca
firnajz, *n* (z Firneisz, toto z *l* vernix), druh laku, náteru
Firnewein, *n*, staré víno
first (först), *a*, prvý
first-class (förstkles), *a*, prvoklasný, prvotriedny, znamenitý
first quality (först kuolity), *a*, najlepšej akosti
First Vienna, predný viedenský futbalový klub
firštuk, *n*, podvoje
firth (förs), *a*, zátočina, zátoka, záliv, široké ústie rieky
fis tón f zvýšený o pol tónu
FIS, skrát. medzinárodnej federácie

lyžiarskej (Fédération internationale de ski)
fis-dur, tónina so šiestimi krížikmi
Fisch, *n*, ryba
Fischer, *n*, rybár
fisilný, *l*, štiepateľný
fisk, *d*, ryba, medený peniaz hodnoty asi 10 halierov
fis-moll, tónina s troma b
fisura, *l*, rozštiepenie, rozčlenenie, rozstúpenie, rázpor
fistula, *l*, vysoký, tenký hlas; píšťala, v lekárstve píšťalové zapálenie, hnisanie v tele
fistulový, *l*, píšťalový
fiškál, *l*, advokát, právny zástupca; zástupca tlače pred súdom, vládny zástupca, verejný žalobca
fiškálny, *l*, štátnej pokladnici náležiaci, pokladničný
fiškálsky, *l*, chytrý, vtipný
fiškus, *l*, štátny majetok, štátna pokladnica alebo štát, ako majiteľ tohto majetku; pomocník v nemocnici; pozri: erár
fišmajster, *n* (z Fischmeister), rybár, rybár, „majster na ryby"
fišpán, *n* (z Fischbein), (veľ)rybia kosť
fištrón, *n* (z Fischtran), rybí tuk; chytrosť, vtipnosť
fit, *a*, pripravený, vycvičený; kôň v najlepšej forme (na pretekoch)
Fitz, staronormandské slovo vo význame syn (často pri priezviskách)
Fiume, *t*, talianske pomenovanie Rjeky
five o'clock (fajfoklak), *a*, piata hodina; čajová spoločnosť, ktorá sa schádza o piatej hodine popoludní, čajové večierky
fives (fajvz), *a*, hra s malými loptami
fix, *l*, pevný, stály, presný, čulý, bystrý, obratný
fixácia, *l*, zistenie, určenie, ustálenie, upevnenie, presné vymeranie
fixatér, *f*, rozprašovač látky na uhľové al. kriedové obrazy, aby sa kresba nesotrela
fixatív, *f*, látka, ktorou sa fixuje (upevňuje kresba na papieri)
fixír, *l*, ustaľovač
fixľovať, *n* (z füchseln), jedovať, naberať, v kartách falošne, podvodne hrať, šudiť
fixná idea, *l*, utkvelá myšlienka
fixný, *l*, stály, pevný, určitý, istý, ustálený
fixovať (i **fixírovať**), *l*, upevniť, utvrdiť, ustáliť, zachytiť; zrakom na niekom utkvieť, uprene na niekoho pozerať
fixum, *l*, stály, pevný plat (ročný), stále, pevné služné
fixumfertig, *ln* (z fixum al. z fix und fertig), celkom pripravený
fizikátor, pozri: vezikátor
fjeld, *d* (z *n* Feld), vysočina, hôrna pláň vo Švédsku a Nórsku
fjord (fjor, u nás fjord), *d*, úzky a hlboký morský zálev
fl, *l*, (florenus), skrátenina pre starú rakúsku zlatku, teraz holandskú
Fl, chemická značka pre flór (fluor)
flabelum, *l*, vejár zo pštrosích alebo pavích pier, nosený na žŕdke, punkah *(i)*
flader, *n*, žila, žilina, suk, hrča na dreve alebo kameni, hrčovité drevo
fladrovať, *n*, žilkovať
flagelácia, *l*, bičovanie, švihanie, trápenie
flagelanti, *l*, samotrýznitelia, bičujúci sa; členovia náboženskej asketickej spoločnosti v stredoveku, ktorí trýznili, bičovali svoje telo na pokánie
flagellum, *l*, korbáč, knut, trest, flagelum
flagelovať, *l*, bičovať, trýzniť, trestať, mučiť
flageolet (flažolé), *f*, najmenšia z flaut, flautička; zvláštny spôsob hry na slákových nástrojoch, aby sa dosiahly flautové tóny
flagrans, *l*, horiaci; **in flagranti**,

niekoho prichytiť za horúca, pri čine; pozri: in flagranti
flagrantný, *l*, zrejmý, očividný, do očí bijúci, jasný
flajster (z *l* emplastrum, z *n* Pflaster), nálepok
flajstrovník, *n*, dláždič
fľak, *n*, škvrna
flakón, *f*, fľaštička, sklienka na voňavky
flaksa, *n* (z Flechse), šľacha, žila
flám, *ho*, potulka, hýrenie; pijatyka
Flamberg, *n*, meč s vlnitým ostrím
flambón, *f* (z flambeau, flambó), pochodeň, vysoký svietnik, svieca
flamboyant (flamboaján), *f*, lesklý, žiarivý, žiariaci; zvláštny sloh neskorej gotiky so žiariacimi ozdobami oblokov
flamen, *l*, kňaz v starom Ríme, ktorý zapaľoval pri obetovaní oheň
flamender, *ho* (podľa Flámov), darebák, lump, tulák
flámeri i **flemri**, *a*, múčna kaša, guľaša, múčne cesto
flamingo, ohnivák, vodný vták v teplých krajinách
flámovať, *ho*, zabávať sa, pijať, túlať sa
flanel, *f*, ľahká vlnená tkanina
flanér, *f* (z flaneur), povaľač, tulák, vagabund
flanka, *f*, bok, úboč, strana, krýdlo, oddelenie vojska
flankovať, *f*, bočiť, zahýbať na stranu, uhnúť, ustúpiť, útočiť s boka, bokom sa postaviť
flašinet, *f* (z flageolet), flautička
fľaška, *n*, sklenica
flatteur (flatőr), *f*, lichotník, zaliečač
flatulencia, *l*, vetry, nafúknutie
flau, *n*, mdlý, slabý, chabý; i o burze
flauš, *n*, hrubá vlnená látka na kabáty
flauta, *t*, hudobný nástroj, dychový, drevený
flautár, *t*, hudobník na flaute
flauzňa, *n*, okúňavá, maznavá žena
flauzy, *n*, obalky, zlé reči, jalové výhovorky
flaxa, pozri: flaksa
flažolet, pozri: flageolet
flebitis, *g*, zapálenie ciev, žíl
flec, *n* (z Flötze), uhoľná alebo rudná vrstva
flectamus genua, *l*, zohnime kolená, pokloňme sa!
Flegeljahre, *n*, chlapčenské roky
flegma, *g*, ľahostajná povaha, chladnokrvnosť, ľahostajnosť, lenivosť
flegmatický, *g*, ľahostajný, lenivý, chladnokrvný, nehybný
flegmatik, *g*, ľahostajný človek, človek ľahostajnej povahy
flegmázia, *g*, zapálenie, zápal
flegmona, *g*, zápalenie podkožného tkaniva
flèche (fléš), *f*, šíp, strela
Fleisch, *n*, mäso
flek, *n*, záplata; kus látky; škvrna
flekovať, *n*, plátať, pošívať, opravovať, šiť príštepky
flektovať, *l*, ohýbať, skloňovať, časovať
flétna, *n*, pozri: flauta
fleur (flőr), *f*, kvet; sviežosť; najlepšia akosť
fleuret (flöré), *f*, pozri: rapír
fleuron (flöron), *f*, kvetinová okrasa v staviteľstve
flexia, *l*, ohýbanie
flexibilita, *l*, ohybnosť
flexívny, *l*, ohybný, sklonný, schopný ohýbania
flexor, *l*, ohýbač (sval)
flibustieri, *f*, spolok námorných lupičov v 17. stor. vo vodách západoindických (meno od ich rýchlych lodí flyboats [flajbóts] zvaných)
flinta, *n*, puška (pôv. s ocieľkou)
flintové sklo, olovnaté sklo, ktoré sa upotrebuje na optické výrobky
flip, *a*, studený vaječný punč
flirt (flört), *a*, milkovanie, koketovanie

fliter, *n*, čačka, hračka, pozlátka
Flitterwochen, *n*, medové týždne
flóbertka, *f*, malá puška, guľovnica (podľa mena svojho vynálezcu Flauberta)
flogistický, *g*, zápalný
flogistika, *g*, zápalnosť
flogiston, *g*, zápalná látka
flok, *l* (z floccus), kolík, nít, rubec
flokovanie, *l*, nitovanie, kolíčkovanie, týčkovanie
flokovaný, *l*, nítovaný, týčkovaný, kolíčkovaný
flokovať, *l*, nítovať, zabíjať kolíčky, kolíčkovať, týčkovať
flokový hodváb, odpadkový hodváb
flór, *l*, kvet, rozkvet; ľahká hodvábna alebo vlnená látka; smútočný flór — čierna tkanina na smútočnom závoji, závoj
flóra, *l*, rastlinstvo, ríša kvetov
Flóra, *l*, bohyňa jari
floréal, *f*, mesiac kvetov vo francúzskom revolučnom kalendári
floreat, *l*, nech kvitne!, prekvitá!
florén (florenus), *l*, zlatý peniaz, zlatý, peniaz pôv. vo Florencii razený, skrátene fl.
florence (floráns), *f*, ľahšia hodvábna tkanina lesklá
florentín, *f*, široký slamený klobúk dámsky
florescencia, *l*, rozkvet, čas, doba rozkvetu, kvitnutia
floret, *f* (z fleuret), hlavné vrchné tkanivo hodvábnikov; surovšia hmota hodvábna, odpadky pri spracovaní hodvábu
florilégium, *l*, kvetobranie; klasobranie, žatva; výbor zo slovesného diela
florista, *l*, rastlinopisec, botanik
floristika, *l*, rastlinopis
flórovať, *l*, kvitnúť, prekvitať, byť v rozkvete
flos, *l*, kvet; byť vo flóre, prekvitať
floskula, *l*, kvietok, ozdoba v reči, jalová fráza, prázdna výhovorka, táraniny ozdobnou, kvetnatou rečou povedané
floskulovať, *l*, kvetnatými slovami hovoriť, tárať, bez jadra hovoriť
flot, *n*, plávajúci; veselý, ľahkomyseľný, bujný, bujarý
flota, *f*, loďstvo, najmä vojenské
flotácia, *l*, vyplavovanie, vymývanie, oddeľovanie jemnej rudy od surovej hmoty
flotantný, *f*, plávajúci, vlniaci sa; neistý, kolembavý, hojdavý, knísavý
flotila, *f*, menší oddiel vojenského loďstva; torpédové a kanónové lode
flox, *g*, ohnica, plamenica (rastlina)
fluát, *l*, soľ z kazivca a z kremeňa
fluctuat, nec mergitur, *l*, kolíše sa, ale netopí, t. j. nezahynie (nápis na erbe starého Francúzska)
flúder, *n*, žľab z dreva na spúšťanie trámov; hať
Flug, *n*, let
Flugblatt *n*, letáčik
Flügelhorn, *n*, trompeta, (krýdlovka
Flugplatz, *n*, letište
Flugpost, *n*, letecká pošta
Flugzeug, *n*, letún, lietadlo
fluidita, *l*, tekutosť
fluid meat (-mít), *a*, tekuté mäso (pripravuje sa pre chorých na žalúdok)
fluidum, *l*, tekutina
fluktuácia, *l*, vlnenie, kolísanie, pohyb, vratkosť, nestálosť
fluktujúci, *l*, kolísavý, vlnivý, vratký
flundra, *šv*, *d*, ryba v severnom a baltickom mori žijúca, kambala, podošvica
fluor, *l*, bielotok u ženských; prvok
fluorescencia, *l*, žiarenie, zvláštny farebný rozklad svetla
fluoreskovať, *l*, vyžiarovať, svietiť
fluorit, *l*, kazivec (nerast)
fluorkalcium, *l*, kazivec
Fluss *n*, rieka
flux, *l*, tok, výron
flut, *n* (z flott), zlá minca, razená v Čechách asi r. 1421

flûte (flüt), *f*, flauta; register na organe
fluviálny, *l*, riečny
fluxia, *l*, tok, výron, behačka
flyer (flajr), *a*, priadzový stroj, priadzová stolica, kúdeľ
fo, skrát. folio
fob., skrát. free on board (fré on bórd), *a*, franko paluba; dopravné až na loď platí predávajúci
fóbia, *g*, nervózny strach
focus, *l*, ohnisko; pozri: fókus
fodra, *m*, okružie okolo šije na ženských šatách, nábera, lem
Foebus, *g* (Foibos), u starých Grékov boh slnka (priezvisko Apolonovo), Fébus
foehn (foehin), *n*, miestny vietor hôrny, prudký, teplý a suchý, najmä v Alpách
foenix, pozri: fénix
foetus, pozri: fétus
fogaš, *m*, druh hlavátok, vyskytujúci sa v Blatnom jazere; vešiak
foglietto (folieto), *t*, zápis drobnými notami cudzieho partu v inom (pre orientáciu hráča)
Föhn, *n*, prudký, ostrý, nudný, teplý vietor v Alpách
foch, *n* (z Fach), priehradka, odbor; pozri: fach
foire (foár), *f*, trh, veľtrh
fojt, *n* (z Vogt, a z *l* vocatus), richtár, starosta, správca, ochranca, dozorca
fóka, *l*, *g*, tuleň
fokála, *l*, druh krivej pravidelnej čiary
fokálny, *l*, ohniskový
fokker, *ho*, hydroavion, nazvaný podľa vynálezcu toho istého mena
fokoš, *m*, druh valašky, sekerky (krásne zdobenej)
fókus, *l*, ohnisko
folia, *g*, podložka, podloha, podklad telies priezračných, aby sa zväčšil ich lesk; strieborný alebo zlatý kalištek na podkladanie drahokamov, aby sa tým zvýšil ich lesk; podklad, pozadie predmetu, aby tobôž svojou protivou vynikol; lístok
foliant, *l*, kniha, sväzok s polhárkovými alebo hárkovými listami; veľká kniha
folie (folí) *f*, bláznovstvo, šialenstvo, šialenosť
Folies Bergères (foli beržér), *f*, najväčšie revuálne divadlo v Paríži
folikulárny, *l*, vačkový, mieškový, vreckový
folio, *t*, polhárkový formát; list, karta knihy obchodnej, účtovnej; číslo stránky
folium, *l*, list, karta
folk, *n* (z Folge), povolenie, sloboda, voľnosť
folkething, *d*, ríšsky snem dánsky, dolná snemovňa v Dánsku
folklór, *a*, ľudoveda, národopis, ľudopis, ľudové písomníctvo, ľudový svojráz
folklorista, *a*, osoba, čo sa zaoberá štúdiom ľudového svojrázu
folkloristický, *a*, ľudovedný, národopisný, ľudového svojrázu sa týkajúci
folkloristika, *a*, ľudové písomníctvo, ľudoveda
folliculus, *l*, vačok, mieško, vrecúško; v anatomii: uzlík, semenník, semenisko
folvark, *a*, panský dvor; stál na obilie a seno
Foma, značka českých fotografických výrobkov
foment, *l*, teplý obklad, ohrievadlo
fomentácia, *l*, ohrievanie, parenie
foncé (fonsé), *f*, tmavý, temný (nmä o farbách)
foncier (fonsié), *f*, pozemkový; (crédit [krédý] foncier, pozemkový úver)
fond, *f*, základný kapitál; podstata, jadro, dno, základ; duševná schopnosť, zásoba
fonda, *šp*, burza, znamenitý hotel
fondaco, *t*, krám, sklad tovaru
fondánky, *f*, mäkké bonbóny, cukríky

fondant (fondán), *f*, = rozplývavý; mäkké cukríky
fonderie (fondörí), *f*, kovoliatie
fonéma, *g*, názov jazykospytný rozlične chápaný, dnes najčastejšie ako hláska s funkčným významom
fonetický, *g*, zvukový, zvukoslovný
fonetika, *g*, náuka o zvuku, hlase; zvukoslovie, hláskoslovie
foniáter, *g*, odborný lekár pre rečové choroby
foniatria, *g*, liečenie rečových a hlasových chýb
fonický, *g*, zvučný
fonika, *g*, zvukoveda
fonofilm, *g*, zvukový film
fonograf, *g*, prístroj na reprodukovanie reči, hudby, na zachycovanie a opätovné vyludzovanie zvuku, zvukopis, ďalekovravný prístroj, vynajdený roku 1877 Edisonom
fonogram, *g*, zvukopisná plotňa, písomná zvesť, oznámená telefónom
fonola, *g*, klavírny samočinný stroj; pozri: pianola
fonolit, *g*, znelec, (hornina)
fonologia, pozri: fonetika
fonometer, *g*, zvukomer
fontaine (fontén), *f*, vodomet, studňa; pozri: fontána
fontána, *t*, vodomet, prameň vody vystrekujúci zo zeme; studňa
foot (fut), *a*, stopa, šľapaj (angl. miera dĺžková = $30^1/_2$ cm); mn. p. feet (pozri toto)
football (fútból), *a*, pozri: futbal
fó pa, pozri: faux pas
fopovať, *n* (z foppen), naberať si, mať za blázna
forámen, *l*, otvor, diera, jama
foraminifera, *l*, škrupinatí koreňonožci
foraminózny, *l*, deravý
forbes, ľudový názov peňažných hracích automatov
forbína, *n*, (z Vorbühne), predná časť javiska pred oponou
force (fórs), *f*, sila, moc, násilie; (par force, násilne)
force majeure (fórs mažőr), *f*, vyššia moc, sila, neodvratná nehoda, prekážka, nepremožiteľná okolnosť
forceps, *l*, lekárske kliešte (nmä pri pôrode)
forcírovať, pozri: forsírovať
ford, ľudový americký automobil (podľa mena továrnika)
fordizmus, čo najväčšie využitie racionalizácie v továrenskej výrobe
fore (fór), *a*, anglické volanie na pozor pri začínaní golfovej hry
forehand (fórhend), *a*, predný úder v tenise
Foreign office (forín ofis), *a*, ministerstvo vonkajších, zahraničných vecí v Anglicku
forejšic, *n z f* (*n* Fourirschütz), dôstojnícky sluha, pucer
foremnosť, *l*, spôsobnosť, tvar, slušnosť, krása, úhľadnosť
foremný, *l*, slušný, pekný, spôsobný, krásny, úhľadný
forenzný, *l* (z forensis), súdny
forfait (forfé), *f*, ujednaná hromadná kúpa; **à forfait**, kúpa v celku, naraz
forfantéria, *f*, zlomyseľné chvastúnstvo
forgo, *m*, (z forgó) pero, chochol; (mať pod forgom, byť podnapitý)
forlána, *t*, veselý taliansky tanec v 6/8-ovom takte
forma, *l*, tvar, uspôsobenosť, spôsob, podoba; zovňajšok; (pro forma, naoko, forme vyhovujúci)
formácia, *l*, utváranie, útvar horniny; usporiadanie vojska, sošíkovanie
formália, *l*, povrchný, ledabolý obrad, výkon, obradnosť
formalín, *l*, plyn, ktorý vzniká, keď sa okysličia vzduchom pary drevného liehu (kyselina mravenčia), prostriedok dezinfekčný a protihnilobný pri uschovávaní potravín

formalita, *l,* povrchný obrad, výkon, obradnosť
formalizmus, *l,* jednostranné dbanie na formu, zachovávanie vonkajších povrchných obradov, lipnutie na forme bez ohľadu na obsah
formálnosť, *l,* povrchný obrad; pozri: formália, formalita
formálny, *l,* povrchný, povrchných spôsobov, obradov sa týkajúci, vonkajší, zdanlivý, naoko (opak: materiálny, meritórny)
formamintové tabletky, tabletky na dezinfikovanie úst
forman, liek, aký sa užíva pri priedušnicovom katare
formát, *l,* veľkosť (výška, šírka knihy, obrazu ap.), tvar
formela, *l,* druh hliny
formidable (formidébl), *a,* hrozný
formier, kto robí formovacie roboty
formika, *l,* mravec
formikácia, *l,* meravenie, tŕpnutie, zimomriavky; schádzanie sa s dievčatmi ľahších mravov
forminx, *l,* antický strunový hudobný nástroj
formovať, *l,* utvárať, sostaviť, sostavovať, upravovať, upraviť
formozita, *l,* úhľadnosť, krása, šumnosť, ladnosť
formózny, *l,* krásny, úhľadný, ladný
formula, *l,* vzorec, obrazec, vzor; výraz; isté spojenie slov; predpísaný spôsob reči, spisu ap.
formulácia, *l,* upravenie, úprava podľa predpisu; isté vyjadrovanie, soskupovanie, tvorenie
formulár, *l,* vzor, vzorec, predpis; tlačivo; pozri: blanketa
formulovaný, *l,* isto vyslovený, upravený
formulovať, *l,* niečo podľa predpísaného vzorca spraviť; niečo na istý spôsob upraviť, s istotou vymedziť, vyjadriť
forota, *n* (z Vorrat), zásoba
forsírovať, *f,* nútiť, mocou vziať alebo dať; preháňať, uskorovať, presadiť
Förster, československá továreň na klavíry v Georgswalde
foršt, *n* (z Förster), hájnik
foršta (z *l* postis a z *n* Pfoste), hrubá, silná doska
forštmajster, *n* (z Forstmeister), horár
forštovňa, *v,* horáreň, hájovňa
foršus, *n* (z Vorschuss), záloha, preddavok, závdavok
fort (fór), *f,* hradba, pevnosť menších rozmerov
forte, *t,* silne, dôrazne (v hudbe)
fortepiano, *t,* silne a zaraz slabo; hudobný nástroj; pozri: klavír, piano
fortes fortuna iuvat, *l,* chrabrým, smelým, odvážlivým pomáha, žičí šťastie
fortieľ, *n* (z Vorteil), kujonstvo, klam, podvod, prednosť, prospech, výhoda, zisk, úžitok, lesť
fortieľny, *n,* kujonský, klamný, podvodný, prednostný, výhodný
fortifikácia, *l,* stavba pevnosti, opevňovanie, opevnenie (vojenské)
fortifikačný, *l,* opevňovací, pevnostný
fortifikovať, *l,* opevňovať (vojensky)
fortissimo, *t,* čo najsilnejšie, veľmi silne (v hudbe)
fortiter in re, suaviter in modo, *l,* rázne, ostro vo veci, jemne v spôsoboch (zásada jezuitov)
fortuna, *l,* šťastie
Fortuna, *l,* Šťastena
forty, *a,* štyridsať (tretí bod v tenise)
fórum, *l,* námestie (v starom Ríme), tržnica, verejné miesto, verejnosť; v stredovekej latinčine: súdna príslušnosť, verejný súd, súdny dvor
forward, *a,* útočiaci hráč pri futbalovej hre
forzando, *t,* silnejším tónom
fosfát, *g,* fosforečnan

fosfatídy, *g*, slúčeniny obsahujúce fosforečnany
fosfeny, *g*, svetelné vjemy vo tme (na pr. pri udrení oka)
fosfor, *g*, kostík
fosforečný, *g*, kostíkovitý
fosforescencia, *g*, svetielkovanie
fosforový, *g*, kostíkový
fosgén, *g*, nazelenalý otravný plyn, najmä na vojenské ciele; je to slnečným svetlom spôsobené spojenie plynu uhličitého s chlórovým
fosíliá, *l*, skameneliny (najmä predpotopné)
fossa, *l*, jama
fotel, *f* (z fauteuil), pohovka, lenoška, pohodlná operadlová stolička, kreslo
fotofobia, *g*, svetloplachosť
fotofón, *g*, prístroj, ktorým možno šíriť zvuk do veľkej vzdialenosti; bezdrótový telefón pomocou svetelných lúčov
fotogén, *g*, umelý olej na svietenie, svietivo (tekutina z uhlíka a vodíka)
fotogénia, *g*, filmové umenie bez literárneho zaťaženia, číra hra svetiel a tieňov
fotogenický, *g*, dobre sa vynímajúci vo filme
fotograf, *g*, svetlopis, svetelný záznam
fotografia, *g*, svetlom spôsobený obraz, svetlopis, podobizeň
fotografický, *g*, svetlopisný, svetlom spôsobený
fotografista, *g*, ten, čo zhotovuje fotografie (pozri toto)
fotografovanie, *g*, hotovenie obrazov chemickým účinkom svetla
fotografovať, *g*, hotoviť, robiť fotografie, svetelné obrázky, podobizne
fotogram, *g*, fotografický obrázok
fotogrametria, *g*, zhotovovanie máp zo stereoskopických obrazov
fotogravúra *gf*, obraz do medenej dosky vyrytý a na papier pretlačený
fotochemia, *g*, náuka o chemickom pôsobení svetla
fotochrom, *g*, podobizeň v prirodzených farbách
fotolitografia, *g*, prenesenie obrazov na litografický kameň
fotometer, *g*, svetlomer
fotometria, *g*, náuka o meraní svetla
fotomontáž, *gf*, obraz sostavený z rozličných fotografií
fotoplastika, *g*, vytvorenie výtvarných umeleckých diel pomocou fotografií
fototechnika, *g*, osvetľovacie umenie
fototelegrafia, *g*, telegrafia obrazov
fototerapia, *g*, liečenie svetlom
fototypia, *g*, svetlotlač, svetelná tlač
fou (fu), *f*, blázon, šialenec; behún v šachoch
foudre (fúdr), *f*, blesk; hnev
foul (fól), *a*, nečistý, hanobný
foulard (fulár), *f*, hodvábny ručník, šatôčka; pôvodne hladká indická tkanina hodvábna veľmi pestrých farieb
foul-blow (faul blou), *a*, nedovolený, zakázaný úder v boxingu
foulé, *f*, pozri: fulé
four (fúr), *f*, pec
fourball match (fúrból meč), *a*, hra so 4 loptami v golfe
fourgon (furgon), *f*, vojenský nákladný voz, trén
fourchette (furšet), *f*, vidlička; à la f., na vidličku
fournier (furnié), *f*, obvykle furnír, tenká doska zo vzácnejšieho dreva, ktorá sa upotrebuje v umeleckom stolárstve na obkladanie náradia; pozri: furnír
fournírovať, pozri: furnírovať
fourrage (furáž), *f*, obrok; pozri: furáž
fourré (furé), *f*, plnené cukríky
fourreau (furó), *f*, pošva, futrál, chránidlo na nejakú vec

fourrier (furié), *f*, vojenský pisár, účtovný poddôstojník, ubytovateľ vojska
fourrure (furűr), *f*, kožušina
Fox, americká filmová spoločnosť
foxteriér (z *a* fox [líška], a z *a* terrier [jazvečík]), *a*, druh malých poľovníckych psov s hladkou srsťou, jazvečík
foxtrot, *a*, druh moderných tancov
foyer (foajé), *f*, ohnisko, kozub, predizba, v divadle koridor, chodba na prechádzanie v divadle (obyč. s bufetom), shromažďovacia izba, stredisko v divadle alebo v snemovni
fp, skrát. fortepiano (striedanie silných a slabých tónov)
fr., skrát. frank, franko
fra (skrátenina z frate), *t*, brat, mních (v Taliansku sa kladie pred kláštorné meno)
fragilita, *l*, krehkosť
fragilný, *l*, krehký
fragment(um), *l*, zlomok, kus, úryvok, zbytok
Fracht, *n*, náklad, nákladné, dopravné, dovozné
Frachtbrief, *n*, nákladný list, frakta
fraise (fréz), *f*, jahoda; jahodová farba
fraj, *n*, zálety
frajer, *n*, záletník, milenec, milý
frajerka, *n*, milá, milenka, záletnica
frajla, *n* (z Fräulein), panna
frajter, *n* (z Gefreiter), prvý stupeň hodnosti poddôstojníckej v bývalej armáde rakúskej = slobodník
frak, *f*, (frak[frok], *a*), ľahký salónny kabát, ktorého boky sú zpredku vykrojené
frakcia, *l*, zlomok, lámanie, odštiepenina, úlomok, úryvok; časť strany (politickej), odštiepenci
fraktúra, *l*, zlomenina; lomené, ostré, hranaté písmo nemecké; pozri: švabach
framboise (framboáz), *f*, malina; malinová farba
française (franséz), *f*, francúzsky tanec; (dosl. francúzska)
France (fráns), *f*, Francúzsko
Francesco, *t*, Fraňo, František
francle, *n* (z Fransen), strapce
francmaçon (franmason), *f*, slobodný murár
François (franscoa), *f*, Fraňo, František
francovka, *n* (z Franzbrantwein), medikament na natieranie tela zvonku; druh vínnej pálenky
franctireur (frantirőr), *f*, slobodný strelec, záškodník (dobrovolec francúzsky v rokoch 1870—71)
francúhy, *f*, francúzska choroba, syfilis
frank, *f*, strieborný peniaz francúzsky, hodnoty asi Kčs 1·60; belgický frank = asi 5·— Kčs švajčiarsky asi 7·— Kčs
frankatúra, *t*, vyplatenie poštového
franko, *t*, slobodný od poplatku; vyplatený, vyplatené (o poštových zásielkach)
frankofil, *g*, priateľ Francúzov
frankotyp, *fg*, stroj na opečatenie listov (miesto nalepovania známok)
frankovaný, *t*, vyplatený, voľný, slobodný (od poplatku)
frankovať, *t*, napred vyplatiť, nalepiť známku na list
franktirér, *f*, pozri: franctireur
Franzband, *n*, väzba celej knihy do remeňa; (Halbfranzband, väzba knihy s remenným chrbtom a s remennými rožkami)
frapantný, *f*, prekvapujúci, neočakávaný; zarážajúci, do očí bijúci
frapovať, *f*, prekvapiť, zaraziť, ohromiť, hrôzou, obdivom napĺňať
fraška, *t* (z frasca), žart, žartovné divadelné predstavenie
fráter, *l*, *t*, brat, mních, laik

frater consanguineus, *l,* brat s otcovej strany
fraternita, *f,* bratstvo, zbratenie
fraternizovať, *f,* bratať, bračekovať sa
frater uterinus, *l,* brat s matkinej strany
frátria, *g,* bratstvo, sväz niektorých rodín (odbor.)
fratricíd, *l,* bratovrah
frátrovať (sa), *t,* bratať sa, bračekovať (sa)
fraucimer, *n* (z Frauenzimmer), dvorná družina, pani v zámku; ženská, chyžná
fraudulózny, *l,* podvodný
fraus, *l,* podvod, klad
fraus pia, *l,* nevinný podvod
fráza, *g,* výraz, vyjadrenie, ustálený výraz, porekadlo, spôsob vravy; prázdne, jalové slová, táraniny
frazeologia, *g,* sbierka fráz, sbierka rečových výrazov
frázista, *g,* človek, ktorý sa oháňa samými frázami, tlčhuba, táradlo
frázovitosť, *g,* prázdne, jalové slová, prázdnota v reči, vo vyjadrovaní sa, nafúkanosť
frázovitý, *g,* prázdny, jalový vo vyjadrovaní sa, v reči, nadutý v slovnom prejavení sa; pozri: bombastický
frc., *n* (z Versatzamt), záložňa (*vlg.*)
free (frí), *a,* vyplatene, franko
fregata, *t,* rýchla námorná loď vojenská s troma stožiarmi
Fregolia, povestná umelkyňa v preobliekaní sa
frei, *n,* voľný, slobodný, otvorený, uvoľnený
Freia, *n,* v nemeckej mytologii bohyňa lásky
freight (frejt), *a,* dopravné
Freiherr, *n,* slobodný pán
Freimaurer, *n,* slobodný murár
Freischütz, *n,* čarovný strelec (opera), čarostrelec
frekvencia, *l,* návšteva, shromaždenie, shon, stisk; spôsob úradovania, dochádzanie (na pr. do školy ap.); v elektrine napätie
frekventácia, *l,* navštevovanie, stretanie, spojenie, styk, obcovanie
frekventačný, *l,* návštevný; (frekventačné vysvedčenie, vysvedčenie o návšteve, o školnej dochádzke)
frekventant, *l,* poslucháč, častý navštevovateľ
frekventný, *l,* pozri: frekventovaný
frekventovaný, *l,* často, hojne navštevovaný, zaľudnený, živý, hlučný
frenetický, *g,* zúrivý, šialený, zbesilý, divý, lomozný, prudký
frenézia, *g,* zbesilosť, zúrivosť, šialenosť, divosť, prudkosť
frenologia, *g,* náuka o sídle duševných vlastností v rozličných častiach mozgu, lebkospyt, lebkoslovie (náuka o tom, ako usudzovať z tvaru lebky o povahe a schopnostiach človeka)
frequencia, frequentant ap., pozri: frekvencia, frekventant
frère (frér), *f,* brat
fresco, *t,* pozri: fresko; al fresco, *t,* maľba na čerstvej vakovke, na čerstvom vápne, fresková maľba, maľba na stene
fresko, *t,* čerstvý, živý; fresková maľba (al fresco, pozri: fresco), maľba na čerstvom, vlhkom vápne, vakovke, na stene
fret (fre), *f,* dopravné na lodi
fretka, šelma kunovitá (druh tchorov)
fretovať sa, *n,* blúkať sa, pretĺkať sa, bedáriť, mizerne žiť
fréz, *f* (z fraise), jahodová farba
fréza, *f,* strojček na strúhanie, struhadlo
frezár, *f,* struhár, robotník, pracujúci na struhadle
frézovať, *f,* obrábať, ostruhovať, strúhať
friand, *f,* vychutnávač, maškrtník

friandise (friandýz), *f*, maškrta
fricandeau (frikandó), *f*, parené, dusené teľacie mäso, pečienka na slanine
fricassé (frikasé), *f*, odvárka, rozsekané mäso so zápravou
Friede, *n*, pokoj, mier
Friedenskonferenz, *n*, mierová konferencia
friendly Societies (frendli sosajtis), *a*, dobrovoľné pomocné sbory pod štátnym dozorom v Anglicku
frigidaire (frižidér), *f*, elektrická ľadnička
frigidárium, *l*, priestranstvo, miesto na studené kúpele v starorímskych kúpeľoch
frigidita, *l*, chladnosť, netečnosť (najmä v pohlavnom obcovaní)
frigidný, *l*, chladný
frikandó, frikasé; pozri: fricandeau, fricassé
frikcia, *l*, trenie
frileatíva, *l*, trená hláska (na pr. s, z a i.)
frimaire (frimér), *f*, tretí mesiac revolučného kalendára
fripon, *f*, huncút, šibal
friponéria, *f*, huncútstvo, šibalstvo, podvod
Frisco, San Francisco
friseur, *f*, pozri: frizér; coiffeur
frisch, fromm, froh, frei, *n*, čerstvý, nábožný, veselý, slobodný (heslo nemeckých turnérov, vyjadrené 4 F)
frišný, *n*, čerstvý, svieži, skorý
fritovať, *f*, spojiť, stopiť, roztápať glazúru
frivolita, *f*, mravná kleslosť, nemravnosť, rozpustilosť, ľahkomyseľnosť, necudnosť, nehanobnosť, oplzlosť, samopašnosť
frivolitky, *f*, druh ručne háčkovaných vzorkov
frivolnosť, *f*, pozri: frivolita
frivolný, *f*, nemravný, samopašný, ľahkomyseľný, necudný, nehanobný, oplzlý
fríza, *n* (z Freis), stavebná okrasa, ozdoba, parket
frizér, *f*, holič, vlasenkár, kaderník; pozri: coiffeur
frízle, *n*, sypanice, osýpky
frizúra, *f*, účes (najmä umelý)
fromage (fromáž), *f*, syr
fronda, *f*, prak; spolok prakovníkov; vo Francúzsku politická strana, ktorá sa za Ľudovíta XIV. postavila na odpor ministrovi Mazarinovi; nespokojenci s vládou
frondeur (frondőr), *f*, prakovník; nespokojenec s vládou
frons, *l*, čelo
front, *l*, bojová čiara, strana, rad; predná strana domu, fasáda; čelo
frontálny, *l*, čelný, predný, fasádový
frontispícia, *f*, vyčnievajúca predná strana, fasáda domu; titulný list, predná obálka (doska) knihy, titulný obrázok
frontovacia látka, hrubá tkanina s uzlíkmi na oboch stranách (na ručníky, šaty a pod.)
frontový, *l*, bojový, predný, čelný
Frontsoldaten, *n*, vojaci, čo slúžili za vojny na fronte
frotáž, *f* (z frottage), trenie, drhnutie, leštenie
frotér, *f* (z frotteur), osoba, ktorá voskom natiera a leští dlážku, natierač, leštiteľ dlážok; osušovací ručník po kúpeli
frotovať, *f*, trieť, natierať, leštiť
frotté, *f*, krepová látka na ženské šaty alebo drsné tkanivo na uteráky, ručníky
frou-frou (frufru), *f*, šustot (najmä hodvábu)
fructus, *l*, plod
frugalita, *l*, skromnosť, striedmosť
frugálny, *l*, skromný, prostý, ale výdatný (na pr. obed)
fruges consumere nati, *l*, na požívanie, jedenie plodín zrodení (hovorí sa o tých, čo sa starajú

iba o to, aby mali dosť jedla a pitia)
fruktifikácia, *l,* zúrodnenie, využitie
fruktifikovať, *l,* zúrodniť, využiť
fruktóza, *l,* ovocný cukor
frustný, *f,* kusý, nevyvinutý, zvetralý, ošuchaný
fruštik, *n,* raňajky
frutti, *t,* plody
frutti del mare, *t,* morské plody jedlé (mušle, kraby a pod.)
Frýgia, maloázijská krajina
Fryné, *g,* meno povestnej starogréckej neviestky; záletnica, svodnica pozri: fryňa
fryňa, *g,* záletnica, svodnica, neviestka
ftizik, (phthisik), *g,* suchotinár, tuberkulotik
ftiziologia, *g,* náuka o suchotách, tuberkulóze
ftíza (phthisis), *g,* suchoty, choroba, pri ktorej telo schne, chradne
fuč, *t,* preč, stratené (vo hre na pr. v 21 navyše)
fudži, *i,* hora (na pr. Fudžijama)
fúga, *l,* hudobný útvar, hudobná skladba viachlasá, v ktorej má nápev hlas po hlase
fugas, *l,* mína samočinne alebo elektrinou zapálená
fugato, *t,* nepresne fugovaná hudba
fugit irreparabile tempus, *l,* ubieha nenahraditeľný čas (*Verg.*, Georg., III., 284.)
Führer, *n,* vodca (takto volajú v Nemecku kancelára A. Hitlera)
Führerschein, *n,* vodičský list motoristov
fuchsia, pozri: fuksia
fuchsín, pozri: fuksín
Fuchsmajor, *n,* starosta meštianskeho spolku; predseda nemeckého študentského spolku
fuit Ilium, fuimus Troes, *l,* bolo Ilium, boli sme Trojanmi, t. j. všetko je stratené, koniec (*Verg.*)
fuks, *n,* fako (kôň)
fuksia, ozdobný, okrasný kvet s červenými svislými kvetmi, nazvaný podľa rastlinopisca Fuchsa
fuksín, červená farba anilínová
fulard, pozri: foulard
fulé, *f* (z foulé), ľahká látka z česanej vlny
fulgencia, *l,* jas, žiara, blysk
fulgentný, *l,* žiariaci, nádherný, oslňujúci, skvelý
fulgurácia, *l,* blýskanie
fulgurit, *l,* výbušná látka, výbušnina
fulín, *f* (z foulin), jemný druh batistu
fullback (fulbek), *a,* obranca (vo futbale)
full-derss, *a,* salónny, spoločenský oblek
Füllfeder, *n,* naplňacie pero
full-hand (-hend), *a,* najvyššie tromfy v ruke
Füllhorn, *n,* roh hojnosti
full-speed (-spíd), *a,* vyvinúť najväčšiu rýchlosť pri pretekoch
fully, *a,* akosť dobrej vlny na burze
fulminácia, *l,* blyskot, blýskanie, blesk, skvelosť
fulminantný, *l,* skvelý, bleskový, hromový, búrlivý; oslňujúci, ohromujúci
fulminovaný, *l,* oslnený, skvelý, ohromený, ožiarený
fulminovať, *l,* blýskať, žiariť, skvieť (sa), oslňovať
fumarola, *t,* vystupujúca vodná para
fumigácia, *l,* opovrhovanie, nedbanie, zaznávanie
fumigovaný, *l,* zaznávaný, opovrhovaný, nedbaný
fumigovať, *l,* nedbať, zanedbávať, zaznávať, opovrhovať
fumoir (fümoár), *f,* fajčiarska izba; miestnosť v divadlách, kde sa smie fajčiť, fajčiareň
funambulista, *l,* povrazolezec
funda, *l,* prak, rozštiepená palica na hádzanie kameňa
fundácia, *l,* základina, základ

fundacionálny, *l,* základinový
fundament, *l,* základ, podstata, podstavec
fundamentálky, *l,* základné články snemovné o štátoprávnom pomere krajín českých k ríši rakúskej z roku 1871, podmienky pokoja
fundamentálny, *l,* základný, základový, podstatný
fundatista, *l,* požívateľ základiny (kňaz alebo chrámový spevák)
fundátor, *l,* zakladateľ
funditores, *l,* prakovníci
fundovaný, *l,* krytý, istý
fundus instructus, *l,* pozemok so zariadením, gazdovské zariadenie, príslušenstvo majetnosti, hnuteľosť, náležiaca statku; pozri: funduš
funduš, *l,* pozemok, pôda, majetnosť; stavebný pozemok; píš: fundus
funebrák, *f* (z funèbre, fünébr), pohrebný sluha
funebrál, *l,* sbierka pohrebných piesní
funebrálie, *l,* pohrebné obrady, pohreb; výdavky spojené s pohrebom
Fünfuhrtee, *n,* čaj o piatej; pozri: five o'clock
fungibilita, *l,* zastupiteľnosť
fungicídny, *l,* hubu ničiaci
fungovať, *l,* konať službu, vykonávať, byť činný, spravovať úrad, účinkovať, pôsobiť, ísť
fungus, *l,* huba; hubovitý výrastok v mäse
funikulárny, *l,* lanový
funkcia, *l,* činnosť, výkon nejakej povinnosti úradnej, nejakého obradu, práca, robota, najmä úradná, zamestnanie, pôsobnosť, hodnosť, úrad
funkcionálny i **funkciový,** *l,* výkonný, úradný, činnostný
funkcionár, *l,* činovník, úradník, hodnostár
funkcionovať, pozri: fungovať
funkčný, *l,* výkonný, za výkon dávaný, stavaný, služobný
funkčný prídavok, prídavok, dávaný úradníkovi v činnej službe, činovné
funt, *r* (z *n* Pfund), pol kila (spr. 40 dkg)
funus, *l,* pohreb
fuoco, *t,* oheň
fuori, *t,* zvonku, vonku, von
fúra, *n* (z Fuhre), voz (naložený niečím), voz zapriahnutý
furáž, *f* (z fourrage), krm, chova, obrok pre kone
furážka, *r* (z *f* fourrage), v Rusku čiapka k rovnošate vojenskej alebo úradníckej
furgon, *f,* nákladný, pohrebný voz
Fúria, *l,* bohyňa pomsty u Rimanov, dračica
fúria, *l,* zúrivá ženská, dračica
furia francese (-frančéze), *t,* francúzska zúrivosť, prudký nápor Francúzov pri prvom útoku
furiant, *l,* nadutý, nafúkaný, hrdý človek; český ľudový tanec
furiantstvo, *l,* divosť, zúrivosť, pomstychtivosť, nadutosť
fúrik, *n,* malý vozíček s jedným kolesom
furioso, *t,* prudko, divo (v hudbe)
furiózny, *l,* ľúty, zúrivý, šialený, zbesilý, prudký, divý
furka, *l,* vidlica; brána, priesmyk, jask
furkať, *l,* tiecť, hajdákať, mrhať, márniť, šmýkať (sa)
furlána, *t,* severotaliansky tanec
furlong (ferlon), *a,* dĺžka brázdy, poľná miera, 1/8 anglickej míle (asi 200 *m*)
furman, *n,* vozár, povozník, kočiš
furmančiť, *n,* vozáriť, povozníčiť
furmanka, *n,* vozárstvo, povozníctvo
furnír, *f* (z fournier), tenká doska zo vzácnejšieho dreva, upotrebovaná v umeleckom stolárstve na obkladanie náradia
furor, *l,* zúrivosť, zbesilosť

furore, *t*, hluk, lomoz, rozruch; robiť furore, vzbudzovať obdiv, honosiť sa, získavať hlučnú pochvalu
furor poeticus, *l*, básnické nadšenie
furor teutonicus, *l*, zúrivosť, zbesilosť nemecká
Fürst, *n*, knieža
furt, *n* (z fort), ustavične, stále
furtum, *l*, krádež
furunkul, *l*, vred; pozri: karbunkul
furunkulín, *l*, liek z pivných kvasníc proti vredom
furunkulóza, *l*, šíriace sa tvorenie vredov
furverk, *n* (z Fuhrwerk), povoz, voz
furvezňa, *n*, (z Fuhrwesen), vozatajstvo
furír, *f*, pozri: fourrier
fusekle, *n* (z Fußsocken), ponožky
Fußball, *n*, futbal
fustage (fustáž), *t*, náčinie, nádoby, sudy, debny, obaly
fustanela, *alb*, biela po kolená siahajúca sukňa, kabanica Albáncov (pôv. barchet.); pozri: fustian
fusti, *t*, v obchode náhrada na váhe za neupotrebiteľné prívažky
fustian (föstšen), *a*, barchet, nazvaný podľa mesta Fostat (Kairo), kde ho zhotovovali
Fußsack, *n*, nánožník, vrece na nohy
fušer, *n* (z Pfuscher), kazič, kaziteľ, neodborník
fušovať, *n*, kaziť, psuť
futbal, *a*, lopta; hra loptou, podávanou nohami alebo telom hráčov, pričom sa lopty nesmú dotknúť ruky
futilita, *l*, darebáctvo, ničomnosť, naničhodnosť, mizernosť
futírovať sa, *f* (z fouter), starať sa o niečo, dbať na niečo
futrál, *n*, pošva, schránka
futro, *n* (z Futter), podšívka, podvoje; chova, obrok
futrovať, *n*, podšívať, stavať podvoje na dvere; kŕmiť, pchať do niečoho
futurálny, *l*, budúcnosti sa týkajúci
futurista, *l*, umelec alebo básnik, hlásiaci sa k futurizmu
futurizmus, *l*, protitradičný smer umenia
futúrum, *l*, budúci čas, budúcnosť
fuzel, *n*, skazená pálenka
fúzia, *l*, sliatie, slúčenie, spojenie, smiešanie, splynutie
fuzila, *f* (z fusille), puška
fuziláda, *f*, strieľanie, streľba z pušiek
fuzilier, *f*, strelec, ľahký peší vojak, puškár
fyla, *g*, kmeň, trieda, kategoria, oddiel, časť národa
fylax, *g*, strážca
filit, *g*, skamenelý list rastlinný, odtlačok listu v kamení
fylogenéza, *g*, dejiny vývoja
fyloxéra, *g*, hmyz podobný voškám, ktorý napáda vinice a vie ich celkom zničiť, hroznokaz, révokaz
fysharmonika, *g*, hudobný nástroj klávesový, podobný organu, vynajdený r. 1821
fyto-, *g*, rastlinný
fytobiologia, *g*, náuka o živote rastlín
fytobiologický, *g*, rastlinopisný
fytogén, *g*, rastlinná látka; nerast vzniklý z rastlín
fytogenetický, *g*, týkajúci sa vzniku rastlín
fytogenéza, *g*, vznik rastlín
fytogénny, *g*, rastlinnej látky, zloženia sa týkajúci
fytogeografia, *g*, zemepisná botanika, rastlinný zemepis
fytogeografický, *g*, týkajúci sa zemepisnej botaniky, zemepisu rastlinstva
fytografia, *g*, popis, opísanie rastlinstva, rastlinopis
fytografický, *g*, rastlinopisný
fytolit, *g*, skamenelá rastlina
fytologia, *g*, rastlinoslovie, rastlinospyt

fytopaleontologia, *g*, náuka o predvekých rastlinách
fytopatologia, *g*, náuka o rastlinných chorobách
fytopatologický, *g*, choroby rastliny sa týkajúce
fytoterapia, *g*, liečenie rastlinami
fytoterapický, *g*, liečený rastlinami, rastlinoliečebný
fytotomia, *g*, rozčlenenie rastlín
fytotropia, *g*, náuka o premieňaní rastlín, o metamorfózach rastlín
fytotropický, *g*, týkajúci sa premieňania rastlín
fyturgia, *g*, náuka o raste a pestovaní rastlín
fyturgický, *g*, rastenia a pestovania rastlín sa týkajúci
fyzém, *g*, vietor, plyn (v tele)
fyziáter, *g*, prírodný lekár
fyziatria, *g*, liečenie prírodnými liekmi, podľa prírody
fyzický, *g*, hmotný, telesný, prirodzený
fyzik, *g*, prírodospytec; úradný lekár, zdravotný dozorca
fyzika, *g*, prírodospyt
fyzikálny, *g*, prírodospytný
fyzikát, *g*, zdravotný úrad
fyzikátor, *g*, prílep, nálepok; nálepok kantaridový; píš a pozri: vezikátor
fyzikum, *g*, predbežná skúška lekárska
fyzikus, *g*, mestský alebo okresný lekár; pozri: fyzik
fyzilier, pozri: fuzilier
fyziognomia, *g*, výraz tváre o vnútornej povahe človeka, tvárnosť, zovnútornosť, zovňajšok ľudí i zvierat, podoba, výzor
fyziognomik, *g*, znalec výrazu tváre, povahospytec
fyziognomika, *g*, znalosť pováh podľa výrazu tváre, tvárospyt, náuka, ktorá súdi podľa výrazu tváre o vnútornej povahe človeka
fyziografia, *g*, popis, opísanie prírody, prírodopis
fyziografický, *g*, prírodopisný
fyziokracia, *g*, ovládanie prírody
fyziokratický, *g*, prírodu ovládajúci, hospodársky priaznivý
fyziokrati, *g*, národní hospodári pokládajúci pôdu za jediný prameň blahobytu
fyziokratizmus, *g*, národohospodárska sústava, podľa ktorej blahobyt štátu spočíva na poľnom hospodárstve; fyziokratická sústava
fyziolog, *g*, znalec prírody
fyziologia, *g*, náuka o pravidelných životných výkonoch, prírodoslovie, náuka o výkonoch živočíšnych ústrojov
fyziologický, *g*, týkajúci sa fyziologie
fyzionomia, *g*, náuka o zákonoch prírodných

G

G, *g*, skrát. pre Geld na burzách; pre gram; v hudbe piaty tón základný C-dur tóniny; g-dur, g-mol tóniny; skrát. Gustáv, Garrigue a pod.
Ga, chemická značka prvku galia
gabara, *f*, plochá, široká loď rybárska
gabardin (gabardén), *f*, látka podobná ripsu
gábel, *n* (z Gabelfrühstück), raňajky, mäsité raňajky
gáblovať, *n*, jesť merindu, desiatu
gaelčina, jedna z dvoch hlavných vetví keltčiny
gaeta, rybárska plachetná loďka na Jadranskom mori
gagat, druh kamenného uhlia čierne lesklého, „čierny jantár"
gage (gáž), *f*, pozri: gáža

gagea lutea, *l,* ľaliovitá rastlina žltokvetá
gages (gáž), *f,* plat, pláca, služné
gages d'amour, *f,* záruka lásky; dieťa
gagné (gaňé), *f,* vyhrané
gaillard (gajár), *f,* huncút, figliar; chlap
gaillarde (gajárd), *f,* druh písma podobného borgisu
gaité (geté), *f,* veselosť
Gaja, *g,* bohyňa Zeme
gaja, *g,* zem
gala, *šp,* slávnostné, sviatočné šaty
galadiner (galadiné), *f,* slávnostný obed, hostina
galaktický, *g,* mliečny (na pr. mliečna cesta)
galaktit, *g,* mliečny kameň
galaktolit, *g,* pozri: galaktit
galaktolog, *g,* znalec mlieka
galaktologia, *g,* znalosť mlieka, mliekoznalstvo
galaktometer, *g,* mliekomer, hustomer na mlieko
galalit, pozri: galaktit
galán, *šp,* driečny šuhaj; milenec, záletník, vyfintenec
galánka, *šp,* milenka, záletnica
galantéria, *f,* zdvorilosť, spôsobnosť, dvornosť, galantnosť; skvost, ozdobný tovar, ozdobníctvo, okrasníctvo
galanterné tovary, *f,* tovary, predmety okrasy a luxu
galanterný, *f,* ozdobný, okrasný, okrasnícky, ozdobnícky
galanthomme (galantóm), *f,* človek jemných spôsobov v obcovaní, zdvorilého držania, zdvorilý človek, švihák
galantína, *f,* pokrm z mäsa hydiny alebo rýb
galantnosť, *f,* zdvorilosť, jemnosť, spôsobnosť
galantný, *f,* zdvorilý, jemný, spôsobný
galantom, *f,* pozri: galanthomme
Galata, europská časť Carihradu
galea, *l,* remenný šišak
galeja i galija, *t* (z galéra), v stredoveku dvojstožiarová veslová vojenská loď, na ktorej veslármi boli otroci a zajatci
galejník, *t,* otrok, trestanec, zločinec alebo zajatec na galeji
galejný, *t,* trestanecký, zločinecký, otrocký
galenica, roz. remedia, *l,* lieky podľa starovekého gréckeho lekára Galena, nepripravované chemicky
galeona, *šp,* veľký obchodný koráb
galeotto, *t,* galejník, pozri toto
galéra, pozri: galeja
galéria, *f,* stĺpová sieň, chodba; sbierka obrazov, obrazáreň; v divadle rady sedadiel vo vyšších poschodiach, podpovalie, chodba so zábradlím
galerta, *n,* studeno, huspenina
galeta, *t,* tehla; kabáč; plochá cievka v rádiu
galetový hodváb, hodváb zhotovený z odpadkov kokónov
galgán, *ar,* východoindická rastlina ďumbierovitá, liek proti žalúdočným bolestiam, (marantha galanga)
Galia, *l,* staré Francúzsko
galicizmus, *l,* zvláštnosť jazyka francúzskeho
galikanizmus, *gal,* snaha o pomernú samostatnosť cirkvi vo Francúzsku proti pápežovi
galilit, farba pod pečatidlá
galimatias, *l,* táranie, reč bez smyslu, prerieknutie sa, prevrátenosť, zmätok, nesmysel; (slovo vzniklo z *l* galli Mathias, zlého tvaru gallus Mathiae = Matejov kohút)
galiota, *šp, f,* vesliar na galeji
galizmus, pozri: galicizmus
galomania, *g,* šialená záľuba vo spôsoboch francúzskeho života
galomantik, *g,* šialene milujúci človek všetko francúzske
galon, *a,* anglická miera na tekutiny (= 4,5 *l*)

galón, *f*, stužka, obruba, čiarka
galop, *f*, cval; istý druh tanca
galopáda, *f*, jazda cvalom
galopin (galopén), *f*, rýchly posol, bežec
galopovať, *f*, cválať, cvalom uháňať na koni
galoše, *f* (z galloches), *l* (z gallicae) (soleae), galská obuv, vrchné črievice gumové na ochranu vlastnej obuvi od blata alebo premoknutia
gaľoty, *starofr.* (z galioty, pozri: culotte), nohavice
Galovia, *l*, v staroveku obyvatelia Francúzska
galský kohút, francúzsky národný odznak, ktorý pripomína zároveň i Galov i kohúta (gallus = kohút)
galvanický, elektrický
galvanizácia, upotrebenie galvanického prúdu
galvanizmus, elektrina vzbudená chemickým spôsobom alebo dotknutím spojenými kovmi, na pr. cinkom a meďou, olovom a striebrom, alebo kovov s kyselinami (elektrinu kovovú objavil r. 1791 Galvani)
galvanizovať, pokrývať kov vrstvou iného kovu pôsobením elektrického prúdu
galvano, pozri: cliché
galvanografia, *g*, hlboká reprodukčná tlač
galvanometer, prístroj na meranie sily galvanického prúdu; prúdomer
galvanoplastika, *g*, upotrebenie galvanizmu na robenie rozmanitých foriem, tvarov v kove (rytín), výroba výtvarných robôt z kovu galvanizmom
galvanostegia, *g*, trvalé pokrývanie kovov vrstvou iných kovov pôsobením prúdu elektrického
galvanoterapia, *g*, liečenie galvanickým prúdom
galvanotypia, *g*, galvanický odtlačok
galvanovať, obťahovať predmety kovovou vrstvou pomocou elektrolýzy
gamaše, *f*, chránidlá na nohy
gamba, *t*, viola da gamba = violoncello, pozri toto; register na organe, napodobňujúci tento nástroj
gambír, *j*, japonská krajina; výťah rastliny toho istého mena
gambit, *t*, úskočný ťah pri hre v šachy
Gambrinus, vybájený kráľ flanderský, údajný vynálezca piva, patrón pivovarčích a krčmárov
game (gejm), *a*, hra, najmä športovná (tenis)
gamet, rastlinná buňka pohlavne dostatočne nerozlíšená
gamin (gamén), *f*, uličník, darebák, pepík, kujon
gaminstvo, *f*, kujonstvo, uličníctvo
gamologia, *g*, náuka o manželstve
ganev, *h*, zlodej, darebák, ničomník
ganglia, *g*, čuvový (nervový) uzol
ganglion, *g*, menšia opuchľ na šľache
gangréna, *g*, odumretie tkaniva alebo orgánu, zapálenie, jačmeň
gangster (gengstr), *a*, pašerák, bandita
ganj, *i*, tržište, tržnica
gánok, *n*, chodba
Gänsemarsch, *n*, husí pochod, husí rad, chôdza po jednom
Ganymedes, *g*, kelner, čašník, pohárnik bohov, abo iba Zeusa (Jupitera) na Olympe v gréckej mytologii
garád, *m*, (z *l* gradus), priekopa
garancia, *l*, zabezpečenie, poistenie, záruka, rukojemstvo, bezpečnosť
garančný, *l*, poistný, zárukový, ručiaci, bezpečnostný
garančný fond, zárukový, ručiaci f. bank pre prípad straty
garant, *l*, rukojemstvo, rukojemník, ručiteľ
garantovať, *l*, dať istotu, ručiť za niečo, stáť za niečím, zabezpečiť
garas (garaš), *m*, groš

garazda, *m*, lomoz, krik, huriavok; svárlivý, nepokojný človek
garáž, *f* (z garage, garáž), miestnosť pre automobily; výkladište lodí; vozáreň; pozri: remisa
garbiar, *n*, koželuh
garbiareň, *n*, koželužňa
garbiariť, *n*, koželužníčiť
garbiarstvo, *n*, koželužstvo
garbo, *t*, slušnosť, uhladené mravy
garçon (garsón), *f* chlapec, neženatý človek, mládenec; garsón, čašník, sluha; pozri: garsón; vieux garçon (viő-), starý mládenec
garçonka, *f* (z garçonnière, garsoniér), pozri: garsónka
garçonnière (garsoniér), *f*, pobehlica, dievča, ktoré rado chodí za nohavicami, za chlapcami; mládenecký byt
garda, *t*, vybraný sbor vojenský, ozbrojený sbor; osobná stráž panovníkova
garde (gárd); *f*, pozri: garda
gardedáma, *f* (z garde des dames, gárd de dám), sprievodkyňa, dozerateľka na dámy, dozorkyňa dám
garde du corps (gárd dü kór), *f*, osobná stráž
gardénia, *f*, istý záhradný kvet
garden-party, *a*, záhradná slávnosť, odpoludňajší čaj v záhrade
garderoba, šatňa, šatnica; šatstvo
garderobiér, *f*, šatniar, opatrovník, dozorca šatne; hlavný krajčír v divadle
gardez (gardé), *f*, pozor!
gardez la reine (gardé la rén), *f*, šach kráľovnej
gardína, *f*, záclona, záves pri posteli, opona
gardista, *f*, strážnik, dozerateľ, dozorca; vojak osobnej stráže
gardovať, *f*, opatrovať, mať niekoho na starosti
gare (gár), *f*, stanica
gargarizácia, *g*, vyplakovanie
gargarizma, *g*, vyplakovadlo
gargarizovať, *g*, vyplakovať
garigue (garig), *f*, step, neúrodná, ladom ležiaca, neobrobená zem
garmond, *f*, druh väčšieho tlačiarskeho písma, u nás najčastejšie upotrebovaného (vynašiel ho francúzsky odlievač písma Garmond)
garnát (garnele), *ho*, malý morský rak s dlhým chvostom
garni, *f*, opatrený, okrásený obložený, vyzdobený; (hôtel garni, hostinec s izbami pre hostí bez reštaurácie, menší hotel)
garnírovať, *f*, ozdobovať, okrašľovať, obkladať, lemovať
garnitúra, *f*, súhrn čiastok; zariadenie nejakého celku (na pr. izby), súhrn vecí rovnakých alebo k sebe patriacich, súprava, náradie, výzbroj, výstroj, príslušenstvo, potreby; lem, okrasa, ozdoba
garnizóna, *f*, vojenská posádka
garnizónny, *f*, posádkový
garota, *šp*, popravná stolička v Španielsku s hrdúsiacim oceľovým kolesom; zahrdúsenie; prístroj na zastavenie výtoku krvi z prerezaných žíl
garotovanie, *šp*, zahrdúsenie, zadusenie
garotovaný, *šp*, zadusený, zahrdúsený
garotovať, *šp*, zahrdúsiť, zadusiť
garsón, *f*, chlapec, sluha, mládenec, pohárnik; mládenecký byt
garsónka, *f*, mladá výstredná deva s chlapeckým účesom
Garten, *n*, záhrada
Gartenlaube, *n* (= záhradná besiedka); najstarší rodinný nemecký časopis
gaskonáda, *f*, chvastavosť, chválivosť [podľa obyvateľov francúzskej provincie Gascogne (Gaskoň), ktorí sa radi chvascú]
Gasmaske, *n*, plynová maska, ochranná maska proti plynom
Gast, *n*, hosť

gaster, *g*, žalúdok
gasteralgia, *g*, bolenie žalúdka
gasteralgický, *g*, bolestí žalúdkových sa týkajúci (na pr. liek)
Gasthaus, *n*, hostinec
gastrická horúčka, *g*, horúčka z nestráveného jedla
gastrický, *g*, žalúdkový, brušný, na trávenie sa vzťahujúci
gastrilogia, *g*, náuka o kuchárskom umení; bruchovravectvo
gastrimarg, *g*, žráč, brucháč
gastritis, *g*, žalúdková choroba
gastrizmus, *g*, preplnenie žalúdka
gastrolatria, *g*, maškrtníctvo
Gastrolle, *n*, pohostinská hra
gastrologia, *g*, kuchárske umenie
gastronom, *g*, maškrtník
gastronomia, *g*, pozri: gatrologia
gastropodi, *g*, červi alebo slimáci po bruchu sa plaziaci
gastrorrhagia, *g*, krvácanie žalúdka
gastroskop, *g*, prístroj na preskúmanie žalúdkovej dutiny
gastrotomia, *g*, bruchorez
Gastspiel, *n*, pohostinská hra
gateau (gató), *f*, koláč
Gatter, *n*, mreža, mrežové dvere; zábradlie, rámová píla, kruhová píla
gaudeamus, *l*, radujme sa!
gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus, *l*, radujme sa teda, pokým sme mladí (začiatočné slová študentskej piesne)
gaudium, *l*, radosť, rozkoš, veselosť, smiech
gaufre (gofr), *f*, oplátka; lisovaný vzor na látkach
gaucho (gaučo), *š*, roľník a pastier lichvy v Argentíne
gauchovia (gaučovia) i **gauchi** (gauči), *šp*, potomci Španielov v pampách juhoamerických a pastieri lichvy v Argentíne
Gaumont (gomón), *f*, francúzska filmová spoločnosť, ktorá vyrába i zvukové žurnále (týždenné prehľady)
Gauner, *n*, zlodej, šudiar, šibal, huncút, gauner
Gaunersprache, *n*, reč zlodejov
gaus, jednotka sily magnetického poľa
gavage (gaváž), *f*, liečenie prekrmovaním
gavalier, *l*, človek uhladeného vystupovanie
gavaliersky, *l*, uhladený, spôsobný, veľkodušný vo vystupovaní
gaviál, indický krokodíl s úzkym pyskom
gavota, *f* (z gavotte, gavot), vážny tanec starých Gavotov v južnom Francúzsku; druh piesní starofrancúzskych
gavroche (gavroš), *f*, uličník
gaya ciencia (— siensa), *provenç.*, veselá veda (heslo provensalských ľúbostných básnikov)
gáz, *f*, jemná priesvitná látka hodvábna; plyn, svietiplyn
gazel, *ar*, druh ľúbostných básní východných národov
gazela, *pe*, druh antilôp
gazetta, *t*, gazette (gazet), *f*, noviny, časopis, gazeta
gazolín, tekutá čiastka prekvapaná zo surového amerického petroleja (svietivo)
gázometer, *f*, plynomer
gázometrický, *f*, plynomerný
gazon, *f*, krátko pristrihnutý trávnik
gáža, *f* (z gage), mesačný stály plat, plat, služné
gážista, *f*, osoba, čo berie stály plat, služné
GB, medzinárodná rozpoznávacia značka automobilov Veľkej Británie
Ge, chemická značka prvku germánia; *g*, zem; pozri: gaia
Gebirge, *n*, pohorie
gebírovať, *n*, prislúchať, patriť, prináležať
gegen, *n*, proti
Gehalt, *n*, služné, plat; pozri: gáža

Gehrock, *n*, pomenovanie t. zv. cisárskeho kabáta
Geige, *n*, husle
geista, *g*, zemevedec, znalec zeme
geistický, *g*, zemevedný
geistika, *g*, zemeveda, popis povrchu zemského
gejša, *j*, japonská tanečnica a speváčka v japonských čajovniach, animírka, neviestka
gejzír, *no*, vybuchujúci horúci prameň, horúci prameň (na pr. na Islande a i.)
Gelände, *n*, krajina
Geländespiele, *n*, pochodové cvičenia (podobné vojenským)
gelatina (želatina), *f*, huspenina, glejovina, rôsol, želatina; (z *f* geler, želé, mrznúť)
gelazmus, *g*, kŕčovitý chorobný smiech
Geld, *n*, peniaze; na burzovných kartách ponuka kupcov
gelée (želé), *f*, huspenina, zavárané; pozri: gelatina
gelifikácia, *l*, zmrznutie
gem (džem), *a*, drahokam; púčik
gema, *g*, drahý kameň vyrezávaný s prehĺbeným obrazom
gemara, pozri: talmud
geminácia, *l*, zdvojenie (rečnícka figúra)
Gemma, *g*, hviezda prvej veľkosti na severnej oblohe
gemütlich, *n*, dobrácky, dobromyseľný, dobrý, prostý (hovorí sa o Viedenčanoch)
genantný (ženantný), *f*, chybný, vadný, prekážajúci, nepohodlný, obťažujúci, nemilý, mrzutý; pozri a píš: ženantný
gendarme (žandárm), *f*, četník, žandár
gendarmerie (žandarmrí), *f*, žandárstvo, žandári, četníctvo
gêne (žén), *f*, rozpaky, ťažkosti
genealog, *g*, rodopisec, bádateľ v rodokmeňoch
genealogia, *g*, rodopis, rodokmeň
genealogický, *g*, rodopisný, rodokmenný
generácia, *l*, pokolenie, plodenie, vznik, pôvod, vek, plemä; doba trvania jedného pokolenia, ktoré sa počíta priemerne na 30 rokov
generačné orgány, *l*, pohlavné ústrojenstvo
generačný, *l*, pokolenia sa týkajúci
generál, *l*, vo vojsku dôstojník najvyššieho stupňa, vojvodca, náčelník
général de charge (ženerál dö šarž), *f*, hromadný výstrel
generálie, *l*, všeobecné otázky pri súdnom vypočúvaní, týkajúce sa rodiska, veku ap.
generalissimus, *l*, najvyšší veliteľ všetkých vojsk nejakého štátu
generalita, *l*, súbor vojvodcov, vyššie dôstojníctvo
generaliter, *l*, všeobecne, vôbec, povrchne
generalizácia, *l*, zovšeobecňovanie
generalizovať, *l*, zovšeobecňovať
generálka, *l*, bežný názov generálnej mapy alebo hlavnej skúšky divadelnej hry
General Motors Corporation (dženeral moutors korporejšn), *a*, významný americký trust automobilových značiek „Buic", „Cadillac", „Chevrolet" a i., ktorý konkuruje Fordovi
generálny, *l*, hlavný, všeobecný, všeobecne platný, celkový
generálny štáb, vyšší veliaci dôstojníci, poradný sbor hlavného veliteľa
general penalty (dženeral pinelty), *l*, *a*, základný trest v golfe
generálsky, *l*, vo vojsku najvyššieho dôstojníka sa týkajúci
generálstvo, *l*, hodnosť najvyššieho dôstojníka pri vojsku
generatim, *l*, všeobecne
generátor, *l*, pôvodca, ploditeľ; pec alebo kotol na výrobu plynov, vyvíjač; v elektrotechnike sústava na vyrábanie sily elektro-

motorickej, hlavný rozvádzač elektriny

generický, *l,* pohlavný, rodný, rodový

generozita, *l,* veľkomyseľnosť, šľachetnosť, štedrosť, nezištnosť

generózny, *l,* veľkomyseľný, štedrý, šľachetný, nezištný

genetický, *l,* určujúci pôvod niečoho, pôvodový, počiatočný, vývojový, na vznik sa vzťahujúci

genetika, *l,* veda o vznikaní vecí, najmä o dedičnosti

genetka, *f* (z genette, ženet), divá mačka podobná kune v južnej Europe a v severnej Afrike

genetrix, pozri: genitrix

Genever, *a,* anglická borovička

genéza, *g,* pôvod, vznik, rod, stvorenie, zrodenie, začiatok

genezis, pozri: genéza

genialita, *fl,* duchaplnosť, dômysel, tvoriteľnosť, znamenitosť, nadanosť, talentovanosť, talent: (nevyslovuj: ženialita)

geniálnosť, *f* (z *l*), nadanosť, talentovanosť, duchaplnosť, dômyselnosť, tvoriteľnosť, znamenitosť

geniálny, *f,* duchaplný, mimoriadne nadaný, dômyselný, tvoriteľský, znamenitý, talentovaný

génie (žený), *f,* tvoriteľský duch, veľduch, nadobyčajná nadanosť, vtipná hlava; vo vojenskom živote stavebný sbor

genírovať (pozri a píš takto: ženírovať) *f,* obťažovať, prekážať, zavadzať, vadiť

genírovať sa (pozri a píš takto: ženírovať sa), *f,* hanbiť sa

genitálie, *l,* rodidlá, plodidlá, pohlavné ústrojenstvo

genitív, *l,* druhý pád v skloňovaní

genitor, *l,* rodič, ploditeľ

genitrix, *l,* rodička; (sancta Dei genitrix, svätá Božia rodička)

génius, *l,* veľduch, velikán, význačný človek; nadaný nadobyčajnými darmi duševnými; strážny duch rodiny alebo národa

genre (žánr), *f,* druh, spôsob, sloh, vkus; obrázok zo života; druh maliarstva, životomaľba; genrové (žánrové), obrázky, obrázky, ktoré znázorňujú výjavy z obyčajného života

genrista (žánrista), *f,* maliar alebo spisovateľ genrových obrázkov

gens, *l,* rod, pochádzajúci od toho istého praotca

gentiána, *l,* istý druh rastlín (horec)

gentil (žantýj), *f,* zdvorilý

gentilhomme (žantyjóm), *f,* šľachetný, čestný, vzdelaný človek, človek uhladených mravov, gavalier; zeman

gentilita, *l,* pokrvné príbuzenstvo; pohanstvo

gentleman (džentlmen), *a,* človek jemných mravov, slušný človek; pozri: gentilhomme

gentlemanlike (džentlmenlajk), *a,* ako vzdelaný človek, po spôsobe vzdelaného človeka

gentry (džentri), *a,* nižšie zemianstvo anglické, panstvo (honorácia)

gentský systém, sústava poistenia proti nezamestnanosti

genuflexia, *l,* zohnutie kolena, kľaknutie

genus, *l,* rod, druh, pohlavie

genus femininum, *l,* ženský rod

genus masculinum, *l,* mužský rod

genus neutrum, *l,* stredný rod

geobotanika, *l,* odnož botaniky skúmajúcej pomer medzi rastlinstvom a zemou

geocentrická sústava svetová, sústava, podľa ktorej zem je stredom svetovej sústavy

geodet, *g,* zememerač

geodetický, *g,* zememeračský

geodetika, *g,* pozri: geodézia

geodézia, *g,* zememeračstvo, náuka o podobe a veľkosti zeme

geodynamika, *g,* náuka o zemských silách; náuka o pohybe pevných telies

geofág, *g,* zemežrút, požívateľ zeme

geofágia, *g*, zemežranie, požívanie zeme
geofyzika, *g*, náuka o prírodných úkazoch
geognóza, *g*, zemespyt, zemeznalosť
geograf, *g*, zemepisec
geografia, *g*, zemepis
geografický, *g*, zemepisný
geolog, *g*, zemespytec, zemeznalec
geologia, *g*, zemespyt; náuka o povahe, vlastnostiach, složení a pôvode našej zeme
geologický, *g*, zemespytný
geomantia, *g*, veštenie zo zeme
geomechanika, *g*, mechanika tuhých telies
geometer, *g*, zememerač
geometria, *g*, zememeračstvo; merba; časť matematiky, zaoberajúca sa plochami a telesami
geometrický, *g*, zememeračský, merbový
geomorfologia, *g*, náuka o vzniku a vývoji povrchu zemského
geoplastický, *g*, týkajúci sa útvarov povrchu zemského, vypuklý
geoplastika, *g*, náuka o útvaroch povrchu zemského; vyrábanie vypuklých máp
geopolitika, *g*, náuka vysvetľujúca vlastnosti štátu z povahy jeho územia, politický zemepis
geoponika, *g*, spisy roľnícke a gazdovské o zemskom vnútri
georama, *g*, pozri: glóbus
Georg, *n*, Juraj
georgette (žoržet), *f*, druh hodvábu, žoržet
georgia, druh severoamerickej vlny
Georgica, *l*, Vergilova báseň o roľníctve
georgína, kvet nazvaný podľa rastlinopisca Georgina (dahlia variabilis)
geostatika, *g*, náuka o rovnováhe pevných telies
geotermia, *g*, teplota zemská
Gepäck, *n*, batožina
gepard (guépard), *f*, leopard (mačkovitá divá šelma)
geránium, *g*, rastlina
gérant (žerán), *f*, tajomník, zodpovedný vydavateľ novín, vedúci obchodu, prednosta
gérant reponsable (žeran reponsábl), *f*, zodpovedný redaktor; vydavateľ novín
gerent, *l*, tajomník, správca, úradník
gerila, *šp* (z guerilla, gerilja), slobodný strelec; ozbrojená rota; malá, drobná vojna v horách
Germáni, *l*, Nemci, vetva indoeuropská, ku ktorej prislúchajú Nemci, severné národy, Holanďania a Anglosasi; upotrebuje sa najmä o Nemcoch
Germánia, *l*, Nemecko
germanikum, *l*, rímske kolégium na výchovu kňazov z Nemecka
germanista, *l*, znalec jazyka nemeckého a literatúry nemeckej
germanistika, *l*, germánska filologia, veda o germánskych národoch, jazykoch a literatúrach
germánium, kovový prvok
germanizácia, *l*, ponemčovanie
germanizátor, *l*, ponemčovateľ
germanizmus, *l*, chybné napodobnenie tvarov a väzieb nemeckých v iných jazykoch, spôsob hovorenia, kde sa slová a svojskosti skladby nemeckej reči prenášajú do jazykov iných
germanizovať, ponemčovať
germanofil, *l*, milovník nemeckého
germanofob, *l*, nepriateľ nemeckého
germanomania, *lg*, nemierna záľuba v nemeckom
germanoslavika, *l*, spoločné otázky germánskej a slovanskej filologie
germinácia, *l*, klíčenie, pučanie
germinál (žerminál), *f*, prvý jarný mesiac francúzskeho roku revolučného, mesiac klíčenia
Germany (džörmeny), *a*, Nemecko
Gero, nemecké knieža v 10. storočí (veľký nepriateľ Slovanov); takto prezývali i Fridricha Habsburského

géromé (žeromé), *f*, polomäkký syr vogézsky
geron, *g*, starec
geronti, *g*, starci, členovia štátnej rady v Sparte
gerontokracia, *g*, vláda starcov
Gerstl, *n*, hustá krúpová polievka s citrónom
gerš, *tu*, pozri: piaster
gerundívum, *l*, slovesné prídavné meno s významom potrebnosti
gerundium, *l*, skloňovaný tvar neurčitého spôsobu v jazyku latinskom, podstatné meno slovesné
gerúzia, *g*, rada starcov u Sparťanov
gervais (žervé), *f*, jemný francúzsky syr, vyrábaný zo sladkej smotany
ges, o pol znížené g (*hud.*)
Geschäft ist Geschäft, *n*, obchod je obchod
Geschäftsführer, *n*, vedúci obchodu
Gesindel, *n*, čvarga, cháska, sberba
gestá, *l*, (j. p. gesto, postoj), pohyby tela, najmä rukami, posunky; skutky, činy; pozri: gesto
Gesta Romanorum, *l*, Činy Rimanov; kniha o cisárskych časoch rímskych (vznikla v stredoveku)
gestatórium, *l*, nosidlá, máry
gestikulácia, *l*, = gestá (pozri: gestá, gesto); posunkovanie, rozkladania rukami v čas besedovanie, hovorenia
gestikulovať, *l*, rukami sprevádzať reč
gesto, *l*, posunok, pohyb; pozri: gestá, gestikulácia
Gestüt, *n*, žrebčínec
Gesundheit, *n*, zdravie
geto, *t* (z ghetto), vo východných mestách štvrť výhradne Židom vykázaná na obývanie, židovská štvrť mesta, židovské mesto
Getseman, *h*, záhrada v Jeruzaleme; pôv. preš na olej
Geuzovia, *f* (z gueux, gő = žobrák) holandskí zemianski spojenci proti Španielom za kniežaťa Albu r. 1565
Gewehr, *n*, puška, gver (*ľud.*)
Gewerbe, *n*, priemysel
geyzír, pozri: gejzír
ghazel, *ar*, pozri: gazel
ghazi, *tu*, víťazný (čestný titul)
ghetto, *t*, pozri: geto
giallo (džalo), *t*, žltý
giallo antico (džalo antiko), *t*, žltý mramor, ktorý sa upotrebuje na antické stavby
giardinetto (džardineto), *t*, záhradka
giardino (džardíno), *t*, záhrada
giaur (ďaur), *tu*, neverec, pes; pozri: ďaur
Gibbs (žips), *f*, značka francúzskej továrne na kozmetické výrobky
Gibelíni, v stredoveku prívrženci Hohenštaufovcov, neskoršie zemianska strana
gibon, druh dlhorukých opíc východoindických
Gift, *n*, jed
gig, *a*, dvojkolesový, ľahký a otvorený kočík s jedným koníkom
gigant, *g*, obor, velikán, ozruta
Giganti, *g*, báječný kmeň obrov, ktorí boli v boji so Zeusom premožení
gigantický, *g*, obrovský, velikánsky, ozrutný, ohromný
gigantizmus, *g*, velikánstvo, ozrutnosť; vzbura proti bohom
gigantofón, *g*, ohromný hudobný nástroj
gigantomachia, *g*, boj ozrutného pokolenia Zeme s bohmi
gigolo (žigolo), *f*, vydržiavaný milenec; platený tanečník v baroch
gigot (žigo), *f*, baranie stehno
gigue (žig), *f*, starý francúzsky tanec
Gicht, *n*, lámka, reumatizmus
gilda (guild), *a*, spolkové združenie, spoločenstvo, kupecký cech
gilet (žilé), *f*, vesta, kamizol, živôtik
gillette (džilet), *a*, americký strojček na holenie a nožík (podľa mena vynálezcu)
gilotina, *f*, (guillotine, gujotin), stínadlo (podľa francúzskeho le-

kára Guillotina, ktorý ho vynašiel)
gin (džin) *a*, borovkové pálené
ginger beer (džindžr bír), *a*, ďumbierové pivo
gingko, *či*, druh ihličnatých stromov patriacich ku skupine konifier
giocoso (džokózo), *t*, žartovne, figliarsky
giornale (džornale), *t*, denník, noviny, žurnál
Giovanni (džovany), *t*, Ján
Giovinezza (džovineca), *t*, hymna talianskych fašistov
gips, *g*, pozri: gyps
gipsy (džipsi), *a*, cigán, Cigán
giralda (chiralda), *šp*, arabská štvorhranná veža v Seville
girandola (žirandola), *f*, *t*, niekoľkoramenný svietnik; ohňostroj, prskavka; diamantový šperk
girant (džirant), *t*, prevoditeľ zmenky, žirant (pozri toto)
girasol, druh korunda (drahý kameň)
Girardi (džirardi), viedenský komik; girardi, slamený klobúk s rovnou strechou
girát (džirát), *t*, prijímateľ zmenky, žirát (pozri toto), rubopisec
girl (görl), *a*, dievka, deva, dievča
girlanda, *f*, kvetinový záves; ozdoba v staviteľstve
giro (džíro), *t*, rubopis, indosácia (pozri toto), prevedenie zmenky, oznámenie postúpenia zmenky, žíro (pozri toto)
girofle (žirofl), *f*, klinček
giroflée (žiroflé), *f*, víno, varené s hrebíčkami a s cukrom
girondisti (žirondisti), *f*, mierni republikáni prvej francúzskej revolúcie, nazvaní podľa kraja Gironde (Žirónd) v juhozápadnom Francúzsku
girovať (džirovať), *t*, zmenku alebo požiadavku na niekoho prevádzať, žirovať (pozri toto)
girový (džirový), *t*, postupný, prevodný
git, *n*, tmel
gitana (chitana), *šp*, Cigánka, cigánka (roz. čierne dievča); pozri: gitanela
gitanella (chitanella), *šp*, Cigánka, cigánka (roz. čierna ženská)
gitano (chitano), *šp*, Cigán, cigán, podvodník, farizej
giter, *n* (z Giter), mreža, mriežka, sito
gitovať, *n*, tmeliť
giusto (džusto) *t*, presne (*hud.*)
glace (glas), *f*, ľad, mrazivo, zmrzlina
glacé (glasé), *f*, hladký a lesklý ako ľad (najmä o rukaviciach z lesklého remeňa)
glaciálny, *l*, ľadový
glacier (glasié), *f*, ľadovec; zmrzlinár
glacière (glasiér), *f*, ľadnica, chladič
glacis (glasí), *f*, parkan, svah hradieb obrastený stromami, najkrajnejšia časť hradieb, priestranstvo pred hradbami, pevnosťou, kolbište
gladiátor, *l*, rímsky zápasník, zápasník v starorímskych hrách, šermiar
gladiátorský, *l*, zápasnícky
gladii ius (et potestas), *l*, právo (a moc) meča; za starých časov rozumela sa tým hrdelná právomoc, ktorá prislúchala iba tým vrchnostiam, ktorým osobitnou výsadou bola daná
gladiolus, *l*, rastlina (mečík)
glagoláši, chorvátski kňazi, ktorí podnes upotrebujú pri bohoslužbách hlaholské knihy
glagolica, staroslovanské písmo, staršie ako cyrilica
glajcha, *n* (z Gleiche), rovnosť pri stavbe
glajchať, *n*, rovnať (sa)
glajchšaltovať, *n*, usmerniť (o politike, žurnalistike a pod.)
glanc, *n*, lesk, žiara
glandula sudoripara, *l*, potná žľaza
Glashaus, *n*, skleník
Glaspapier, *n*, sklovitý papier
glatt, *n*, hladký

Glaubrova soľ, síran sódnatý (nazvaný podľa nemec. chemika Glaubra)
glaucium, *l,* makovitá rastlina, ktorej šťavy sa upotrebujú na falšovanie ópia
glaukom, *g,* zelený zákal očný
glavar, *sl,* náčelník, pohlavár
glazbjena, *sl, ch,* hudobná škola, konzervatórium
glazbjena Matica, *sl, ch,* hudobná Matica
glazbjenik, *sl, ch,* hudobník
glazírky, *f,* rukavice; pozri: glacé
glazírovať, *f,* vyleštiť, vyhladiť, polievať, vypaľovať
glazúra, *n,* poleva; polievanie hlinených nádob tenkou sklovitou vrstvou, vypaľovanie; glieda
glee (glí), *a,* prosté viachlasé piesne anglické bez sprievodu
Gleichgewicht, *n,* rovnováha
glejch, *n,* časť váhy, ktorou prechádza jazýček na váhach
glejt, *n,* (z Geleite), bezpečný sprievod, sprievodná listina, písmo
glen, *a,* úžľabie, dolinka
Gletscher, *n,* ľadovec, (glečer)
gleukometer, *g,* sladomer
glieda, *n,* = šík; poleva, glazúra
gliediť, *n,* gliedou polievať
glisáda, *f,* sošmyknutie, skĺznutie, kĺzavý let
glisantný, *f,* klzký, povážlivý, nebezpečný
glissando, *t,* kĺzavo (v hudbe)
glisseur (glisőr), *f,* kĺzavé lietadlo, kĺzavec
globálny (od globus), *l,* celkový, všeobecný; glob. metoda, metoda, vychádzajúca od zrakových obrazov celých slov
globetrotter (globtrotr), *a,* cestovateľ svetom, svetobežník, tulák
globulín, druh bielkovín
globulus, *l,* guľka, menšia guľa
glóbus, *l,* zemeguľa, guľa vôbec; umele napodobnená zemeguľa
gloire (gloár), *f,* sláva
Glomači (i Daleminci), zaniklí polabskí Srbi
glória, *l,* sláva; žiara okolo hláv svätých
gloria in excelsis Deo, *l,* sláva Bohu na výsostiach
gloriet, *f* (z gloriette), otvorená filagória, besiedka, stĺpová klenba; vila, letohrádok
glorifikácia, *l,* oslava
gloriola, *l,* slávožiara, svätožiara, glória (pozri toto)
glosa, *g,* jazyk; vysvetlenie slova, vysvetlivka, objasnenie (najmä slova zastaralého alebo neznámeho), poznámka na okraji listu; posmešná poznámka
glosalgia, *g,* bolesť v jazyku
glosár, *g,* vysvetľovateľ (i techn.), sbierka glosov, vysvetľovací slovník
glosátor, *g,* vysvetľovateľ, vykladateľ
gloséma, *g,* nesrozumiteľný, nejasný výraz
glositis, *g,* zapálenie jazyka
glosomantia, *g,* určovanie ľudskej povahy podľa tvaru jazyka
glosoplegia, *g,* porážka jazyka
glosovať, *g,* robiť poznámky (na okraji listu), zaznačovať, vysvetľovať, vykladať
glót, *a* (z cloth), súkno, šata, odev, oblek; podšívková látka
glottis, *g,* hlasivka
gloves (glóvz), *a,* boxerská rukavica
gloxínia, ozdobná rastlina juhoamerická, aká sa u nás pestuje iba v skleníkoch
Glück, *n,* šťastie
Glückskind, *n,* dieťa šťastia, šťastlivec
glukóza, *g,* hroznový cukor
glutín, *l,* lep rastlinný alebo kostný
glutinácia, *l,* slepovanie
glutinózny, *l,* slepovací, lepivý, lepkavý
glycerín, *g,* vedľajší produkt pri fabrikácii stearínovej (sladkastá, hustá tekutina)

glycerínový, *g*, týkajúci sa glycerínu
glycín, *g*, pomaly pôsobiaca fotografická vývojka
glycínia, *g*, ťahavá záhradná rastlina so strapcami fialových kvetov
glykogén, *g*, živočíšny škrob
glykol, *g*, dvojsytný alkohol
glykóza, *g*, žltý cukor hroznový alebo škrobový
glykozúria, *g*, vylučovanie cukru v moči, močenie cukrom
glykyríza, *g*, sladké drievko
glypt, *g*, obraz vyrytý do kameňa alebo do kovu
glyptický, *g*, rezbársky, rytecký, sochársky
glyptika (glyfika), *g*, umenie ryť na kove alebo na kameni, rytectvo, rezbárstvo, sochárstvo
glyptol, *g*, izolačná látka v elektrotechnike
glyptotéka, *g*, sbierka kameňov vyrezávaných alebo diel umenia plastického vôbec
G.m.b.H., skrát. Gesellschaft mit beschränkter Haftung (spoločnosť s ručením obmedzeným)
gnóm, *g*, podzemný duch, škriatok
gnóma, *g*, porekadlo, stručne povedaná múdrosť, zásada, predpoveď (u starých Grékov)
gnomologia, *g*, sbierka gnóm; pozri: gnóma
gnomon, *g*, rafika na slnečných hodinách; astronomicky: ukazovadlo, uhlomer
gnomonika, *g*, návod, plán na robenie, hotovenie slnečných hodín
gnostici, *g*, prívrženci a odškolenci prvej školy filozofickej, vysvetľujúcej kresťanstvo tajomným spôsobom podľa božského zjavenia
gnóthi sautón, *g*, poznaj seba samého (slová Sokratove)
gnóza, *g*, poznanie, zjavenie
gnu, druh afrických antilôp, belasý koník
go, *starojap.*, hra podobná šachu na šachovnici s 19 × 19-imi poliami
go (gou), *a*, choďte! (náveštie na štartovanie pri pretekoch)
goal (gól), *a*, pozri: gól
goalgetter, *a*, dobrý strelec, ktorý umiesti veľa gólov pri futbale
goalkeeper (gólkípr), *a*, brankár
goalman (gólmen), *a*, pozri: goalkepper
gobelíny, *f*, (z gobelins, goblén), drahé a vzácne tapéty, koberce s umele votkanými obrazmi (podľa parížskeho farbiara Gobelina)
goblez, nápoj z vína s cukrom a rozkrájanými pomarančami
goddam (goddem), *a*, nech ma Boh zabije, skára! (výraz prísahy a zakliatia)
God save the king (gód séf tze king), *a*, Bože, chráň kráľa! (začiatočné slová národnej hymny anglickej)
gofer, *h*, koráb z dreva
goeleta, *t*, plachetnica s dvoma stožiarmi
goj (mn. p. gojim), *h*, takto zovú Židia inovercov, pohanov a kresťanov
gól, (z goal), *a*, cieľ, znak, znamenie, medzník; umiestenie lopty vo futbale do bránky; výsledok
Gold, *n*, zlato
goldcream (goldkrém), *a*, istý krém na pleť
golden dew (golden ďú), *a*, druh anglického dohánu; (= zlatá rosa)
goldfing, *a*, ihrisko golfové
Goldfisch, *n*, zlatá rybka; bohatá nevesta
Goldmarke, *n*, terajšie pomenovanie nemeckej meny
gold-rush (gold-ruš), *a*, shon za zlatom
gólem, *h*, beztvarná hmota; ožívená figúrka v podobe človeka, bábika, gašparko, sluha

golf, *a,* škótska hra loptou, ktorá sa paličkami zaháňa do dier

golfa, *f,* záliv, zátoka, zátočina morská, chobot

golfky, *a,* športové nohavice, aké sa kedysi nosievaly pri golfovej hre

golfský prúd, *a,* teplý prúd šíriaci sa od Strednej Ameriky k Europe

Golgota, *chald,* (= miesto popráv; pôv. hora lebiek); hora pri Jeruzaleme, na ktorej bol Kristus ukrižovaný (Kalvária); viesť na Golgotu, na popravište, na smrť

Goliáš, *h,* starozákonný obor, ktorého Dávid zabil prakom; vôbec obor, velikán; goliáš; istý chrobák

golilla, *š,* panský golier v XVII. storočí

gomor, *h,* hebrejská dutá miera

Gomora, pozri: Sodoma

gonagra, *g,* lámka v kolenách

gonalgia (gonagra), *g,* bolesti, lámka v kolenách

gondola, *t,* malá benátska lodka, na ktorej sa robia prechádzky po prieplavoch v Benátkach; loďka vôbec

gondolier, *t,* veslár na gondole

gondoliéra, *t,* veslárska pieseň na benátskych loďkách

gonfalone, *t,* zástava

gonfalonier, *f,* zástavník, koruhevník, hlava talianskej republiky San Marino; policajný úradník

gong, *č,* v Číne a v juhovýchodnej Ázii bicí nástroj, ako sú u nás taniere, zo sliatiny medi a cínu; pozri: tamtam

gongorizmus, *šp,* temný a bombastický sloh podľa španielskeho básnika Gongoru (1561—1627), ktorý nachádzal v takomto slohu záľubu

goniometer, *g,* uhlomer

goniometria, *g,* uhlomeračstvo, náuka o meraní uhlov

gonokokus, *g,* mikrób kvapavky

gonorrhoe, *g,* kvapavka (pohlavná choroba)

good average (gud everedž), *a,* dobrý, stredný tovar

good bye (gud báj), *a,* (= dobrý byt); sbohom!, zdravo!

good morning, *a,* dobré ráno!

good night (— najt), *a,* dobrú noc!

goods (gudz), *a,* tovar

good wind (gud vind), *a,* dobrý vietor (medzinárodné pozdravenie plachetných lodí)

Goodyear (gudjír), *a,* vynálezca galvanizácie kaučuku (podľa tohto mena rozličné gumové výrobky)

goralka, pálenka

gordický uzol, *frý,* umelý uzol, ktorý Alexander Veľký v meste Gordii vo Frýgii mečom rozťal; nerozviazateľný uzol; vec veľmi zapletená, zápletka

gordický uzol rozťať, rozhodnúť niečo zamotaného, spletitého

gorgonský, *g,* strašný, hrozný

Gorgony, *g,* v gréckej mytologii tri sestry, čo maly hadie vlasy a ktorých pohľad skameňoval; pozri Medúza

Gorgonzola, *t,* mesto v severnom Taliansku, v kraji milánskom, podľa ktorého sa nazýva veľmi chutný a vzácny syr (gorgonzola)

gorila, *l,* veľká opice

gorod, *r,* mesto

gorodovoj, *r,* mestský policajný úradník v Rusku

gospa, *sl,* pani

Gospa sveta, *sl,* svätá Panna, Madona

gospod, *r,* pán, Boh, Hospodin

gospodar, *r,* pán (titul kniežat mult. a rumunských)

gospodica, *r, sb,* slečna

gospodin, *sb, r,* pán

gospodža, *sb,* pani

gostiona, *ch,* hostinec, krčma

gosudar, *r,* pán, knieža, imperátor, panovník (názov ruského cára)

gosudarstvenna(ja) duma, *r,* panská snemovňa, ríšsky snem

gosudarstvennyj soviet, pozri: soviet
gosudarstvo, *r*, panstvo
gothajský almanach, ročnica vychádzajúca v Gothe, ktorá obsahuje významné dáta z rodín panovníckych a vysokého zemianstva
Góti, *l*, starý národ germánsky
Gott, *n*, boh
Gott erhalte, *n*, Bože, zachovaj nám (prvé slová bývalej cisárskej hymny rakúskej)
gotický, *l*, staronemecký
gotika, *l*, staronemecký sloh staviteľský s lomenou klenbou, ktorý vznikol v polovici 12. storočia
gouache (guaš), *f*, maľba vodovými farbami, druh akvarelu
goudron (gudron), *f*, náhrada za asfalt
gouffre (gufr), *f*, priepasť
Goulardova voda, voda, čo obsahuje octan olovnatý a prikladá sa na kožné zapáleniny
gourmand (gurmán), *f*, maškrtník, gurmand
gourmandise (gurmandíz), *f*, lahôdka, maškrta
gourmet (gurmé), *f*, znalec vína, vychutnávač vína
goût (gú), *f*, chuť, vkus
goutte (gut), *f*, kvapka; lámka
gouvernantka, gouverneur, pozri: guvernantka, guvernér
gouvernement (guvernmán), *f*, vládny okres, vláda, správa
gouvernment, pozri: gouvernement
G.P., skratka pre telegramy, po ktorý si adresát príde na poštu
G. P. O., skrát. General Post Office (dženerel post ofis), *a*, hlavný poštový úrad
GPU (Gosudarstvennoje političeskoje upravlenie), *r*, hlavná politická správa, odbor tajnej policie v sovietskom Rusku (predtým Čeka, pozri toto)
gr., gróf, pozri toto
Grab, *n*, hrob
grâce (gras), *f*, priazeň, vďaka
grácia, *l*, pôvab, spanilosť pohybov, priazeň, nežnosť, jemnosť
graciál, *l*, oročka; dar z uznania a milosti
Grácie, *l*, u Rimanov bohyne pôvabu a krásy, Venušine sprievodkyne
gracilný, *l*, štíhly, tenký
graciózny, *l*, pôvabný, nežný
grad, *sb*, (z 1 gradus, pozri toto), hrad, mesto
grád, *l*, stupeň (na stupnici teplomeru)
gradácia, *l*, stupňovanie, vzostup, sosiľovanie
gradatim, *l*, postupne, s kroka na krok, pomaly
gradaus, *n*, rovno, priamo!
grádel, hustá ľanová alebo bavlnená látka s pozdĺžnymi ligotavými pásmi (najmä na obliečky)
gradevole, *t*, príjemne (*hud.*)
gradient, *l*, rozdiel dvoch veličín (na pr. teloty)
gradonačaľnik, *r*, ruský úradník, ktorý spravuje istý okres (asi ako náš okresný náčelník)
grádovňa, *l*, odparovňa (*techn.*)
graduácia, *l*, stupňovanie, povýšenie, vyznačenie
graduál, *l*, pozri: foliant
graduále, *l*, krátka časť sv. Omše po epištoli; kniha obsahujúca omšové spevy
graduálny, *l*, veľký, najväčší; (graduálny papier, papier najväčších rozmerov)
grad-ungrad, *n*, párne-nepárne
graduovaný človek, človek s akademickým titulom
graduovať, *l*, stupňovať, povyšovať; na istú hodnosť, najmä na doktora povýšiť
gradus, *l*, pozri: grád
gradus ad Parnassum, *l*, úvod do básnictva, [stupeň, krok na Parnas (pozri toto)]
graeca fides, *l*, grécka vernosť = vierolomnosť

graeca sunt, non leguntur, *l*, grécke sa nečíta, t. j. je to veľmi ťažké alebo cudzie, nesrozumiteľné, to vynecháme
graecizmus, pozri: grécizmus
graecomania, pozri: grékomania
graeco more bibere, *l*, pozri: bibere
Graf, *n*, gróf
graffito, pozri: sgraffito
grafické znázornenie, znázornenie obrazmi, diagramami a pod. miesto číslicami
grafický, *g*, na grafiku sa vzťahujúci
grafik, *g*, kreslič, rytec
grafika, *g*, písomníctvo, kreslenie, maliarstvo, rytectvo
grafit, *g*, uhlík (v čistom stave, ktorý sa upotrebuje na výrobu cerúz), tuha
grafolog, *g*, znalec písma, písmospytec; posudzovateľ povahy z písma
grafologia, *g*, umenie z písma poznávať povahu človeka, písmospyt
grafomania, *g*, písavosť
grafospazmus, *g*, pisárske kŕče, kŕč v ruke od písania
Grahamov chlieb, nekvasený chlieb (zo šrôtu)
gracht, *ho*, mláka, prieplav, kanál
grain (grén), *f*, pozri: grán
grál (graal), *starofr.* (z gréal), drahocenná miska smaragdová, z ktorej podľa starej povesti Kristus pri ostatnej večeri jedol a do ktorej Jozef Arimatejský zachytil krv z rany Kristovej
gram, skrátene: g, *f*, jednotka francúzskej váhy (1 cm^3 prekvapkanej vody pri teplote 4° C)
gramatický, *g*, mluvničný
gramatik, *g*, znalec alebo spisovateľ mluvnice
gramatika, *g*, mluvnica; (kedysi sa takto volala III. trieda gymnaziálnych škôl)
gramatikálne triedy, najnižšie triedy bývalého šesťtriedneho gymnázia
gramofón, *g*, zvukopisný prístroj; hudobný stroj s platňami
gramota, *r*, písmo, čítanie a písanie; úradná listina (obyčajne: bumága)
gramotný, *r*, vediaci čítať a písať
grán, *l* (z granum) zrno; váha na drahé kovy; stará váha lekárnická 0,05 g; nepatrný zlomok striebra alebo zlata; Grán, podomový obchodník
gran, *t*, veľký
granát, *l*, jabloňový strom a zároveň i ovocie (punica granatum); dutá strela naplnená prachom a výbušninami, ktorá sa pri vybuchnutí rozpadne na mnohé črepy; je menšia ako puma; drahokam červenej krvavej farby
granatier, pôvodne vojak, určený pri bránení pevnosti hádzať ručné granáty do útočníkov; vôbec vybraný silný a veľký, urastený vojak
granátnici, kedysi členovia ozbrojeného sboru meštianskeho, nosiaci na hlave veľké čapice z medvedej kože
grand (grán), *f*, veľký
grand, *šp*, španielsky veľmož, najvyšší stupeň španielskeho zemianstva
grand, *f*, hra vo whiste
grande nation (grand nasion), *f*, veľký národ (Napoleon o Francúzoch)
grandeur (grandőr), *f*, veľkosť, výsosť (titul biskupov)
grandezza (grandeca), *t*, vznešené držanie sa, dôstojnosť, vznešenosť; veľkomyseľnosť; nafúkanosť, odmeranosť, strojenosť
grandioso, *t*, vznešene (v hudbe)
grandiozita, pozri: grandióznosť
grandióznosť, *l*, čarokrásnosť, vznešenosť, úchvatnosť, veľkoleposť
grandiózny, *l*, veľkolepý, čarokrásny, vznešený
grandomania, *fg*, velikášstvo, slávomam

grand prior, *f,* prvý predstavený kláštorov, veľprior
grand prix (grán prí), *f,* prvá cena
grand seigneur (grán seňőr), *f,* veľký pán, veľmož
granit, *f,* žula
granite-ware (grenit ver), *a,* biely kameninový tovar
granitoid, *lg,* umelý kameň z betónu
granitol, *l,* položula
granolit, pozri: granulit
gran premio, *t,* veľká, hlavná cena; pozri: grand prix
granulácia, *l,* zrnenie; zrnenie kovov; novoutvorená, drobnozrnistá tkanina, vyvinujúca sa z tkaniva hojacích sa rán
granulit, *l,* kryštalická hornina zložená zo živca, kremeňa a granátu
granulovať, *l,* zrniť, rozpadávať sa na zrná, na piesok
granulóza, *l,* zapálenie očí
granum, *l,* zrno; pozri: cum grano salis
grapefruit (grapfrüi), *f,* Adamovo jablko (plod podobný pomaranču)
graptolit, *g,* kameň s kresbami
gratia, *l,* pozri: grácia; priazeň, milosť, vďaka, pôvab
gratiale, pozri: graciál
gratia plena, *l,* milosti plná
gratias (ago), *l,* vďaky (vzdávam), ďakujem
gratifikácia, *l,* odmena, dar na počesť, z milosti; náhrada, odškodnenie
gratin (gratén), *f,* zamúčený a pečený; výkvet (spoločnosti)
grátis, *l,* zdarma, bezplatne, darom
gratuita, *l,* dar z milosti
gratulácia, *l,* blahoželanie
gratulovať, *l,* blahoželať
gravámen, *l,* bremeno, ťarcha; ponosa, túžba; urážka, ujma
grave, *t,* ťažko, vážne (v hudbe)
gravér, *f,* rytec
graves (gráv), *f,* druh bordeauxských vín, nazvaných podľa kraja Grave (gráv), v departemente girondskom
graveur (gravőr), *f,* rytec
gravidita, *l,* ťahotenstvo, samodruhosť
gravírovať, *f,* ryť do kameňa alebo kovu; obťažiť vinou
gravis, *l,* ťažký prízvuk
gravita, *l,* váha, vážnosť, dôstojnosť
gravitácia, *l,* príťažlivosť (zemská); pohyb ťarchou spôsobený; ťarcha hmoty
gravitačný, *l,* na ťarche sa zakladajúci
gravitovať, *l, f,* priťahovať sa, kloniť sa
gravúra, *f,* rytectvo, rezbárstvo, rytina
graždanin, *r,* mešťan, občan
great (grét), *a,* veľký
Greater Britain (gréter britn), *a,* (= väčšie Britsko); celá britská ríša s domíniami a s osadami
grec (grek), *f,* grécky; falošný hráč; G., Grék
grécizmus, *l,* napodobnenie reči gréckej
greenhorn (grínhorn), *a,* zelený mládenec, nedorastenec, chaban
greenkeeper (grínkípr), *a,* majster v golfovej hre
grége (gréž), *f,* surový (pravý)
gregoriánsky kalendár, kalendár, ktorý zaviedol pápež Gregor XIII. r. 1582, opravený kalendár juliánsky; pozri: juliánsky kalendár
grékomania, *g,* šialenie, blúznenie po Grékoch, šialená záľuba v gréckom živote
grelotky, *f,* brmbolce, bambuľky
greluchon (grelüšon), *f,* domáci priateľ, tajný milenec vydatej panej
gremiálny, *l,* spoločenstevný, družstevný, sborový
grémium, *l,* spoločenstvo, družstvo živnostenské, remeselnícke alebo súdne; lono, stred

grenadier (grenadié), *f*, pozri: granatier, granátnici
grenadína, *f*, limonáda z ovocných štiav; polohodvábna látka; čierne lyonské čipky
Grenze, *n*, hranica
grešľa, *n* (z Gröschel), grošík, drobný peniaz medený
Grève (grév), *f*, popravné miesto v Paríži; stredisko ľudí bez roboty; štrajk, stávka
grévisti, *f*, štrajkujúci, stávkujúci
griblette (griblet), *f*, rezne mäsa, popretkávané slaninou, aké sa pečú na ražni
grid, *a*, mriežka (v rádiu)
Griff, *n*, rukoväť, držadlo, porysko
griffon, *f*, druh malého psíka (pinčľa)
grifit, prostriedok na vysávanie prachu
griláda, *f*, (z grillade, grilád), mäso pečené na ražni
Grille, *n*, kobylka; muchy, vrtoch
grillroom (grilrúm), *a*, jedáleň, kde sa pokrmy zhotovujú (pečú na ražni), pred očami hostí; krčmička
grimasa, *f*, úškľabok, posunok
grinšpán, *n* (z Grünspan), zelená hrdza medená
griotka, *f* (z griotte, griot), čierne višne; višňovica
grippe (grip), *f*, španielka, chrípka
gris (gri), *f*, sivý, popolavý, šedivý
grisaille (grizaj), *f*, obraz v odtienkoch sivej farby; čiernobielo tkaná hodvábna látka
grĺska, *n*, krupica
grison, *f* (z gris, grí, sivý), somár
grisou (grizú), *f*, výbušný plyn v baniach
grivenik, *r*, strieborná minca ruská (0,1 ruského rubľa, grivna, hrivna)
grizet, *f*, ľahká sivá látka vlnená alebo bavlnená
grizeta, *f*, parížska robotníčka (práčka, robotníčka v továrni, modistka, kvetinárka a i. pod., typy rýdzoparížske); mladé chudobné dievča, žijúce vo voľnom sväzku so svojím milencom (typ parížsky)
grizzly, *a*, sivý veľký medveď v severoamerických krajoch
grobian, *n* (z grober Johann), hrubian, človek hrubých spôsobov
grobianiť, *n*, hrubo sa k niekomu správať, nepekne s niekým zachádzať, nadávať niekomu
grobiansky, *n*, hrubý, nespôsobný, bezočivý
grobianstvo, *n*, hrubosť, nespôsobnosť, sprostosť
grog, *a*, nápoj z rumu, cukru a horúcej vody
groggy, *a*, = opitý; neschopný ďalej bojovať (o boxerovi)
grogrén, *f* (z gros grain, gro grén), ťažký hodváb
groom (grúm), *a*, podkoniar, štolba, sluha, komorník
gros (gró), *f*, hlavný diel; oddiel vojska; veľký tucet (12 malých tuctov, 144 kusov); pozri: en gros
groseille (grozej), *f*, viničky; viničková šťava
grosista, *f*, veľkoobchodník; pozri: engrosista
gross, *n*, veľký (v složených slovách: veľ-, veľko-)
grossesse (groses), *f*, samodruhosť, požehnaný stav, ťahotnosť
Grossfürst, *n*, veľkoknieža
Grossmacht, *n*, veľmoc
grosulár, zelenkastý druh granátov
groš, *l* (z grossus), hrubý peniaz na rozdiel dakedajších tenkých, staročeský peniaz strieborný rozmanitej hodnoty (pôv. 70 hal., napokon 6 hal.)
grota, *f* (z grotte), jaskyňa
groteska, *f*, divná ozdoba z lístia a kvetov preplietaných lastúrami, maskami, zvieratmi a i., podivný obraz, divná, neprirodzená postava, smiešna figúrka; hra; dobrodružná, smiešna, pichľavá rozprávka

groteskný, *f*, podivný, zvláštny, neprirodzený, čudácky, dobrodružný, smiešny
ground (graund), *a*, pôda; športové ihrisko
grubber, *a*, druh anglického pluhu
grude, *n*, koks (ako zvyšky po výrobe parafínu; kúri sa ním v osobitných peciach)
grundbuch, *n*, pozemková kniha
grundľa, *n* (z Grundel), mrena (ryba)
gründéri, *n*, (z Gründer), povestní zakladatelia podnikov a ústavov
gründérstvo, *n*, činnosť gründérov
Grünewald, *n*, hlavný štadion Berlína
grunt, *n*, základ; dno, spodok; majetok, pozemok, zem
gruntovník, *n*, majiteľ pozemkov
gruntovný, *n*, základný, základový; pozemkový, majetkový
grupa, *n* (z Gruppe), skupina, oddiel
gruyère (grüjér), *f*, tvrdý chlebový syr (podobný ementálskemu)
guache (gouache, guaš), *f*, maľba farbami vodovými, druh akvarelu; pozri: gouache
guajak, *šp*, tropický strom s tvrdým ťažkým drevom; pozri: lignum sanctum
guanáko, *pe, šp*, druh lám v Južnej Amerike (mačkovitý dravec)
guáno (huano), *pe*, vtačí trus zhnitý v krajoch afrických, amerických a austrálskych (hnojivo)
guaracho (gvaračo), *š*, španielsky tanec
guarda, *t*, pozor!
guardia, *šp, t*, stráž; pozri: salva guardia
guardián, *t*, predstavený františkánskeho alebo kapucínskeho kláštora (asi toľko, ako prior); píš a pozri: gvardián
guarnerky, *t*, husle zhotovené Talianom Guarnerim
guazzo (gvaco), *t*, pozri: gouache
gubernátor, *l*, vladár, správca krajiny, oblasti; miestodržiteľ; v Rusku krajový správca
gubernator civilis, *l*, najvyšší občiansky správca krajiny
gubernia, *l*, správny okres v Rusku, kraj
gubernium, *l*, správa krajinská, miestodržiteľstvo
gudok, *r*, husle s troma strunami; továrna píšťala
guelfi, v stredoveku členovia strany pápežskej, neskoršie strany ľudovej; členovia družiny kniežaťa Guelfa (Welfa, pozri: Welfi), pomenovanie staronemeckej rodiny panovníckej
guéridon (geridon), *f*, okrúhly stolík o jednej nohe
guerre (gér), *f*, vojna
guerilla (gerilja), *šp*, slobodný strelec; ozbrojená rota; drobná vojna, šarvátka, menšie srážky vo vojne, najmä v horách; píš a pozri: gerila
gueuse (gőz), *f*, paličkovaná čipka
Gugelhupf, *n*, pletenník, ľahký kysnutý koláč ku káve
gugľa, hrubý kabát z bieleho súkna bez rukávov (aký nosia Huculi)
guide (gíd), *f*, sprievodca; meno cestovných kníh
guidemain (gídmen), *f*, prístroj na správne držanie rúk pri hre na klavíri
guignolet (giňolé), *f*, višňovica
guilda, pozri: gilda
guildhall (gildhél), *a*, radnica, najmä v Londýne
Guillaume (gijóm), *f*, Viliam, Wilhelm
guillochis (gijoší), *f*, preplietance, vlnité, kruhovité ozdoby
guillotina (gijotina) *f*, gilotina (pozri toto), stínadlo, stínací prístroj (pomenovanie podľa francúzskeho lekára Guillotina, ktorý ho vynašiel)
guinea (giny), *a*, starý zlatý anglický peniaz (dnes hodnoty asi

Kčs 170; razili ho zo zlata privezeného z Guiney)
guipure (gipűr), *f*, druh paličkovaných čipiek
guirlanda, pozri: girlanda
guitara, *šp*, *f* (z g), strunný hudobný nástroj; píš a pozri: citara
gúl, *ar*, démon púšti, ktorý vábi ľudí a zožiera ich
guľa, *m* (gulya, gujja), stádo, kŕdeľ hovädzieho statku, lichvy
gulardská voda i **gulardo**, olovnatá voda chladiaca a vysušujúca (pomenovaná je podľa francúzskeho lekára Goularda)
guľáš, *m* (z gulyás), kúsky mäsa na cibuli duseného a zapraženého s paprikou
guľáš, *m* (z gulyás), pastier veľkého stáda lichvy na maďarskej puste
Gulden, *n*, zlatka, zlatý
gully (gelý), *a*, žľabina, ktorou odteká dažďová voda do mlák, vpust (*techn.*)
guma, *l* (z gummi), spracovaný kaučuk, lepidlo
gumalastika i **gumelastika**, *l* (z gummi elasticum), kaučuk (pozri toto)
gumiguta, *l*, pozri: gummigutta
gummi arabicum, *l*, arabský glej
gummi elasticum, *l*, gumalastika, gumelastika (pozri toto), kaučuk (pozri toto)
gummigutta, *li*, tekutá živica, farby žltej, z mliečnej šťavy niektorých siamskych stromov
gurmán, *f*, pozri: gourmand
Gurt, *n*, popruh, pás
guru, *ssk*, učiteľ, biskup
gusle, *sb*, srbský hudobný nástroj s jednou strunou podobný husliam
gusliar, *sb*, juhoslovanský spevák, ktorý svoj spev sprevádza hrou na gusliach (strunový hudobný nástroj)
gustiózny, *l*, chutný, vkusný
gustírovať, *n*, ochutnávať, okusovať
gusto, *t*, chuť, vkus
guta, *l* (z gutta), kvapka
gut Heil, *n*, zdravo! (pozdrav nemeckých turnérov)
gutta cavat lapidem, *l*, kvapka prehlbuje, vyhlodáva (aj) kameň, t. j. vytrvalosť vedie k cieľu (*Ovid.*, Ex Ponto 4., 10., 5.)
guttapercha (gutaperča), látka podobná kaučuku, usušená mliečna šťava niektorých lesných stromov vo Vých. Indii (upotrebuje sa na obväzky, v zubnom lekárstve ap.); píš: gutaperča
guturálny, *l*, hrdelný (na pr. hrdelná hláska, hrdelnica)
guvernantka, *f*, vychovávateľka, učiteľka, pestúnka
guvernér, *f* (z gouverneur, guvernőr), gubernátor (pozri toto), miestodržiteľ, správca krajiny, námestok vladárov, správca
gvardejec, *r*, gardista, vojak osobnej stráže (cárovej)
gvardián, *t*, predstavený kláštora kapucínskeho alebo františkánskeho (asi toľko, ako prior)
gvardija, *r*, garda, osobná stráž
gymkána, *pe*, atletické hry, pôvodne na koňoch, pri ktorých sa vyžaduje neobyčajná odvaha a obratnosť
gymnastický, *g*, telocvičný, telovýchovný
gymnastika, *g*, telocvik
gymnázium, *g*, pôvodne telocvičňa, cvičište u starých Grékov; stredná škola, na ktorej učia i jazyk latinský, pripravujúca na štúdium univerzitné
gymno-, *g*, v složených slovách: nahý, naho-
gymnospermy, *g*, nahosemenné rastliny
gymnot, *g*, elektrický úhor
gynandria, *g*, mužoženstvo, hermafroditizmus (pozri toto)
gyneketa, *g*, perioda u ženských, mesačné
gynekofobia, *g*, odpor k ženám

gynekolog, *g*, znalec povahy a chorôb ženských, pôrodník
gynekologia, *g*, náuka o povahe a o chorobách ženských, pôrodníctvo
gyps, *g*, sádra
gypsový, *g*, sádrový
gyrácia, *l*, krúženie, točenie; chorobný závrat
gyračný, *l*, závratný
gyros (gyrus), *g*, kruh, svitok, kotúč
gyroskop, *g*, prístroj na dokazovanie otáčania sa zeme; na lietadle otáčajúci sa zotrvačník, udržujúci stroj v svojej rovine
gyrotrop, *g*, pozri: komutátor
Gyula (ďula), *m*, Július

H

H, chemická značka vodíka; rozpoznávaci znak automobilov maďarských; v účtovníctve skrát. Haben
h, skrát. halier; siedmy tón stupnice C-dur, h-dur, h-mol
ha = hektár = plošná miera: 100 m^2
h. a., *l*, (z hoc anno), tohoto roku
habán, vysoký, silný človek, nemotorný človek; veľký džbán, pes
habáni, slovenská kresťanská sekta novokrstencov; veľkí, hrmotní a neobratní ľudia
habanera, *š*, španielsky tanec v ¾ takte
habeas-corpus akt (ekt), *l*, = maj telo svoje; anglický základný zákon, vydaný na ochranu osobnej slobody r. 1679
habeas tibi, *l*, = maj si (ale pripíš si následky)
habeat sibi, *l*, nech si má, nech bude!
habemus papam, *l*, máme pápeža! (týmiti slovami sa oznamuje vyvolenie nového pápeža v Ríme)
Haben, *n*, (z haben, mať), v účtovníctve nápis veriteľskej (pravej) strany (Dal)
Habenichts, (von Habenichts), *n*, zo Žobrákoviec (vymyslená dedina, kde sú všetci ľudia chudobní, žobráci)
habent sua fata libelli, *l*, i knihy majú svoje osudy
habet, *l*, má, dostal (svoje!)
habilita, *l*, spôsobnosť, schopnosť
habilitácia, *l*, dosiahnutie práva prednášať na vysokej škole
habilitačný, *l*, spôsobný, schopný
habilitado (abilitado), *š*, platný (na známkach)
habilný, *f*, schopný, obratný, zručný
habit, *l*, odev (najmä dlhé vrchné šaty mníšske), kutňa
habitácia, *l*, obydlie, bydlo, byt
habitákulum, *l*, pozri: habitácia
habituálny, *l*, obvyklý, zvyčajný, zvyklý, obyčajný, trváci, dlho trvajúci, vleklý
habituč (abitüé), *f*, denný, stály hosť, obvyklý návštevník
habitus, *l*, postava, držanie tela, zovňajšok, telesná povaha, tvárnosť, stav, šaty
habitus non facit monachum, *l*, habit (kutňa) nerobí ešte mnícha
Habt acht, *n*, pozor! hapták
Hab und Gut, *n*, majetok, imanie
hacienda (hazienda), *šp*, majetnosť, majer, farma; pozri: facenda
hac lege, *l*, s tou podmienkou
Hades, *g*, v gréckej mytologii boh podsvetia, i podsvetie samo
hadnagy (hadnaď), *m*, poručík; vodca (kapitán) zbojníckej bandy
hadži, *ar*, *tu*, pútnik; čestný názov tých mohamedánov, čo vykonali povinnú púť do Meky

haema (héma), *g*, krv
haemaporia, *g*, pozri: hémaporia
haematemezis, *g*, pozri: hématemeéza
haematin, *g*, pozri: hématín
haematit, *g*, pozri: hématit
haematogen, *g*, pozri: hématogén
haematuria, *g*, pozri: hématúria
haemofilia, *g*, pozri: hémofília
haemoglobin, *g*, pozri: hémoglobín
haemorrhagia, *g*, pozri: hémorágia
haemorrhoidy, *g*, pozri: hémoroidy
haemostatický liek, *g*, pozri: hémostatický liek
haeredita, *g*, pozri: heredita
haeretik, *g*, pozri: heretik
haerezia, *g*, *l*, pozri: heréza
haereziarcha, *g*, pozri: heréziarcha
haf, *d*, zátočina pri ústí riek
haferlschuhe, *n*, športové topánky z boxu s dlhým jazykom napredku
hafiz, *ar*, *tu*, osoba, ktorá vie korán nazpamäť, čestný titul učencov v Turecku
hafnium, prvok príbuzný vizmutu
Hagar, *h*, matka Izmailova (pramatka Arabov)
Hagenbeck, hamburský obchodník s divými zvieratami a majiteľ zverínca
Hagenbund, *n*, spolok viedenských výtvarných umelcov
hagia, *g*, svätá
hagia sofia, *g*, múdrosť; pozri: aja
Hagia Sofia, *g*, chrám Božej múdrosti v Carihrade
hagiograf, *g*, životopisec svätých
hagiografia, *g*, životopisy svätých, opísanie života svätých
hagiolatria, *g*, uctievanie, ctenie svätých
hagios, *g*, svätý
hagioterapia, *g*, liečenie modlitbou alebo zaklínaním
Hag káva, káva zbavená kofeínu (neškodí srdcu)
haché (ašé), *f*, pokrm z rozsekaného mäsa
haidar, *ar*, lev; čestné priezvisko chrabrých, udatných ľudí
haie (é), *f*, plot
haie vive (é vív), *f*, živý plot
haik, *ar*, kus vlnenej alebo bavlnenej látky, hajtka, šata Maurov v severnej Afrike
hail Columbia (hél Kolumbia), *a*, začiatočné slová americkej hymny (K. krajina v slobodných Štátoch severoamerických)
hair (hér), *a*, vlasy
haircord (hérkord) *a*, druch bavlnenej tkaniny
hajdamák, *r*, ukrajinský zbojník
hakatisti, protipoľský spolok pruský v Pomoransku, nazvaný podľa začiatočných písmen zakladateľov (Hansemanna, Kennemanna a Tiedemanna), HKT
hakeldama, *h*, pole krvi pri Jeruzaleme
Hakenkreuz, *n*, lomený kríž, odznak nemeckých nacionalistov
hakim, *tu*, *ar*, titul lekárov a sudcov v Turecku, mudrc, správca okresu
háklivý, *n* (z heiklich), nedotklivý, chúlostivý
hakmatilka, mätež, mätenina
hala, *n*, (z Halle), dvorana, obytná predizba
hala, *p*, hôrna lúka
halali, *f*, zvolanie alebo fanfára pri poľovačkách, keď zviera padne alebo sa poľovnícka spoločnosť sberá domov, zakončenie poľovačky; pozri: hallali
halaparta, *n* (zo staronem. Helmbarte, *n* Hellebarde, *t* alabarda), sekera s oboch strán brúsená; druh kopijí, zbraň na rúbanie i na klanie
halapartník, *n*, bojovník s halapartou
halas, *p*, hluk, lomoz
halaš, *m*, miesto pri krčme, kde nocujú kone, pajta
halb, *n*, pol, polovica

Halbblut, *n*, polokrvné zviera; kríženec
Halbzeit, *n*, polčas (vo hre)
halda, *n*, hromada, najmä rudy, kamenia, hnoja
half (haf), *a*, pol, polovica
half and half (haf end haf), *a*, nápoj napoly smiešaný z porteru a alašu
halfback (hafbek), *a*, zadný hráč vo futbalovej hre
half court line (háf kort lajn), *a*, os tenisového ihriska
halfcrown (háfkraun), *a*, pol koruny, strieborný peniaz hodnoty 2¾ šil.
halfpenny, *a*, pol peny (najmenší anglický peniaz)
halftime (haftajm), *a*, polovica hry vo futbale, polčas
half wolley (háfvali), *a*, úder tenisovej lopty celkom blízko pri zemi
halier, *n*, peniaz nazvaný podľa nemeckej mincovne v Halle, (skrátene h)
halieutika, *g*, rybárstvo
halifax, *a*, druh korčulí nazvaných podľa anglického mesta toho istého mena
halkyonské dni, *g*, pokojné, tiché dni zimné po najkratšom dni, keď je more tiché a halkyon (vták žijúci na ľade) stavia svoje hniezdo
hall (hol), *a*, veľká sieň, najmä úradná alebo obchodná (tržnica); predizba, hala
hall (al), *f*, pozri: hall, *a*, tržnica
hallali (alali), *f*, trúbenie poľovníkov po skončení poľovačky a zabití jeleňa; koniec poľovačky; naháňanie zveri
halleluja, pozri: aleluja
Hallerova kyselina, kyselina pripravená z kyseliny sírovej a z liehu (upotrebuje sa na výrobu limonád a v lekárstve pri krvácaní a pod.)
Halles centrales (al santrál), *f*, ústredná tržnica v Paríži
halma, hra so skalkami na tabuli, podobnej šachovnici, podobná hra ako dáma
halo, *g*, kotúč okolo slnca alebo mesiaca; tmavý kruh okolo prsnej bradavice
halo-, *g*, v složených slovách: soľný, soli sa týkajúci
halogén, *g*, pozri: halolid
haloidy, *g*, nekovové nerasty (chlór, bróm, jód, flór)
halometer, *g*, solimer, prístroj na skúšanie slaných prameňov
halon (halos), *g*, humno; dvor okolo slnka a mesiaca; bradavica
halor, *g*, robotník v soľných baniach
Hals und Dienbruch! *n*, bodaj by si krky vytrúštil! (žartovné želanie šťastia)
halt, *n*, stoj, ani krok!
Haltestelle, *n*, zastávka
halt, wer da?, *n*, stoj, kto to?
halucinácia, *l*, mam, klam smyslov, nepravé obrazy a vidiny, čo utkvely v chorom alebo opojenom mozgu, prízrak, prelud
halurgia, *g*, solivarstvo
halva, *t*, *ar*, turecký med, orientálny med; pozri: chalva
halved (hevd), *a*, obe strany majú rovnako, égal (v golfe)
ham (hem), *a*, šunka
hám, *n*, zdržovadlo, zastavovadlo, prekážka
hamac (amak), *f*, visiaca posteľ na lodi
hamáda, *ar*, nosič a skladateľ bremien
hamadryády, pozri: dryády
hamachromia, *g*, tlačenie niekoľkými farbami naraz
hamal, *ar*, nosič a skladač bremien na východe, najmä v Carihrade
ham and eggs (hemendegs), *a*, šunka s vajcami
hamara, *ar*, *tu*, verejné teplé kúpele
hambálok, *n* (z Hangbalken) žŕdka pre sliepky v kuríne, pánt;

priečna žŕdka, priečnica; priečne brvná v krove, ktoré spájajú a podporujú krokvy
hamerleska, *a*, puška bez kohútika
hamfest, *n* (z Handfest), podpísaný, ochranný list, smluva, výsada
Hamidié, turecká štátna hymna
hamišnosť, *m*, falošnosť, nízkosť, podlosť
hamišný, *m*, nízky, podlý, falošný
hámor, *n* (z Hammer = kladivo, mlatok), dielňa, v ktorej sa kovy (železo, meď) ťažkým kladivom kujú, huta, železiareň
hámorník, *n*, hutiar, hutník
hamovať, *n* (z hemmen), zdržiavať, zastavovať, prekážať
hamovník, *n*, nákolník, hamovná reťaž; osoba, čo hamuje
hampejz, *n*, psia búda, brloh, vykričaný dom; kolkáreň
hámrik, *n*, kladivko, mlatok
hamulec, *n*, pozri: hamovník
han, pozri: khan
hán, pozri: chán
hand (hend), *a*, ruka vo futbale, dotknutie sa futbalu rukou
Hand, *n*, ruka
Handballspiel, *n*, hádzaná hra
handeľ, *n*, obchod, výmena, kupčenie
handicap (héndykhep), *a*, preteky s výhodami, pre slabších, preteky s bremenom, vyrovnávanie koní na váhe pred pretekmi, i preteky s takýmito koňmi
handicapovať (hendikepovať), *a*, zaťažiť, spôsobiť, že niekto je v nevýhode
handlovať, *n*, kupčiť, obchodovať, vymieňať
handrbulec, česká prezývka Nemcov, bývajúcich na Slovensku; človek nepravidelne hovoriaci
handrkovať, potupne: po nemecky hovoriť
hands off (hensof), *a*, ruky preč!
hands up (hendsap), *a*, hore ruky!
Handtuch, *n*, uterák, ručník
handžár, *tu*, turecká alebo juhoslovanská krátka zahnutá šabľa, nôž (turecký), dýka
haneziti, *ar*, pravoverná, mohamedánska sekta
hangár, *f*, prístrešie pre aeroplány
Hängematte, *dolnonem.*, pozri: hamac
Hanibal, slávny vodca kartaginský
Hannibal ante portas, *l*, Hanibal pred bránami, vrátami (roz. Ríma); poplašné heslo Rimanov r. 211 pr. Kr., keď bola obava, že Hanibal ide udrieť na Rím (dnes sa hovorí takto o blízkom nebezpečenstve)
hansom (hensm), *a*, dvojkolesový dvojsedadlový koč
Hanswurst, *n*, národný pajac staronemeckých divadelných hier, gašparko
hanum, *tu*, pani
hanuman, druh opíc
hanza, *n*, bývalý slávny spolok kupeckých severonemeckých miest pri Severnom a Baltickom mori v stredoveku
hapag, skrát. pomenovanie hamburgsko-americkej dopravnej spoločnosti
hapax eirémena alebo **legomena**, *g*, slová iba raz sa vyskytujúce v nejakej literárnej pamiatke, v spise, v jazyku
haplologia, *g*, zjednodušovanie, vynechávanie rovnakých al. podobných slabík i hlások; pri písaní vzniká z toho: **haplografia**
haplóza, *g*, zjednodušenie
happy end (hepyend), *a*, šťastný koniec, ktorým sa obyčajne končia filmové drámy
haprovať, *n* (z happern), viaznuť, nedariť sa
hapták, *n*, (z habt acht, pozri toto), pozor! (vojenský povel)
haptický, *g*, hmatový
harač, *tu*, u Turkov daň do hlavy od každej osoby nemohamedánskeho vyznania od siedmeho roku života

haračník, *tu,* pozri: harač; ten, čo vyberá harač
harakiri, *j,* samovražda u Japoncov rozpáraním brucha priečnym rezom
haram, *ar,* nedovolená vec (*náb.*)
harambaša, *sb,* náčelník komitskej čaty
harang, *f* (harangue, aráng), slávnostné oslovenie, slávnostná reč
harangovať, *f,* oslovovať, rečniť, chválorečiť, podpaľovať, ponúkať, popudzovať
haras, *f,* hrubá vlnená alebo hodvábna tkanina nazvaná podľa francúzskeho mesta Arrasu
harc, *f,* počiatok bitky
harcovať, *f* (z harceler, arselé), sem a tam jazdiť, nepriateľa hľadať a vyzývať na boj, znepokojovať nepriateľa
harcovník, *f,* kto harcuje
hardangská robota, druh prelamovania spojený s plochým vyšívaním
hárem, *ar,* oddelené bývanie tureckých žien
harfa, *g,* hudobný strunový nástroj
haricot (arikó), *f,* biela fazuľa
haricots verts (riako vér), *f,* zelená fazuľa
haring, *l,* sleď
harlekýn, *t,* šašo, pajac; komická postava talianskej komédie
Harlem, newyorské predmestie, v ktorom bývajú skoro iba černosi
harmáles, pozri: armáles
harmatán, studený a suchý vietor na západnom brehu africkom
harmónia, *g,* lad, súlad, súhlas, súzvuk, shoda
harmonický, *g,* súhlasný, súzvučný, (sú)ladný, ľúby, súmerný, svorný
harmonika, *g,* hudobný klávesnicový nástroj ručný
harmónium, *g,* hudobný nástroj, ktorého tóny sa vyludzujú mosadznými jazýčkami ako na organe
harmonizácia, *g,* uvedenie v súzvuk, vytvorenie hudobného sprievodu k nejakému nápevu
harmonizovať, *g,* súhlasiť, shodovať sa, žiť v shode, svorne žiť; tvoriť hudobný sprievod k nejakej piesni
harnádľa, *n* (z Haarnadel), vlásnička, ihla do vlasov
harpagon, *g,* lakomec (podľa osoby v Molièrovej veselohre)
harpeggio, pozri: arpeggio
harpúna, *g, f,* železný oštep metací, hákom zakončený, meták, akým hádžu na rybolovoch po rybách, najmä po veľrybách
Harpyje, *g,* bohyne búrky morskej v podobe vtákov s tvárou panenskou, ktoré všetko trhaly a znečistily; bohyne morskej búrky; harpyje: príšery, mátohy, obludy
harrier (herer), *a,* poľovnícky pes, vycvičený najmä na zajacov
Harry, *a,* Henrich
hartovať, *n,* zakaliť (kalená oceľ), zaoceliť
haruspex, *l* (mn. p. haruspices), v starom Ríme etruský kňaz, ktorý veštil z vnútorností a útrob obetných zvierat; veštec vôbec
hasard (azár), *f,* náhoda, odvaha, smelosť; pozri: hazard
H.A.S.K., skrát. Harvatski Akademsi Sport Klub
hasta, *l,* kopija, oštep; sub hasta, predávať na verejnej dražbe, licitácii
hastrman, *č* (z *n* Wassermann), vodnár
hašé, pozri: haché
hašiš, *ar,* na východe, najmä v Indii, opojný nápoj zo živice niektorých rastlín (obyč. z vrcholcov konopí); i fajčivo z týchto rastlín
hat, *ar,* rozkaz sultánov
hattrick (hetrik), *a,* ak niekto v kopanej hre umiesti tri bránky; ak

niekto v krikete prehodí tri bránky razom

hatyšerif, *tu*, rozkaz sultánov s jeho vlastnoručným podpisom, neodvolateľný písomný rozkaz sultánov s jeho podpisom

Haupt, *n*, hlava

Hauptbuch, *n*, hlavná kniha (účtov.)

Hauptmann, *n*, kapitán, stotník, náčelník

Hauptquartier, *n*, sídlo veliteľstva armády za vojny

Haupttreffer, *n*, hlavná výhra

Haus, *n*, dom

Hausarbeit, *n*, domáca robota

Hausknecht, *n*, podomok

hausse (ós), *f*, stúpanie kurzov na burze, stúpanie burzových papierov

haussier (osié), *f*, zvyšovateľ, špekulant na stúpnutie kurzov na burze

haustórium, *l*, čerpacia studňa

haut (ó), *f*, vysoký; (o hlase) silný; rozbúrený (o mori)

hautbois (oboá), *f*, pozri: hoboj (hoboé)

haut de chausse (ód'šós), *f*, krátke nohavice

haute (ót), *f*, vysoká

haute finance (ót finánc), *f*, veľkí peňažníci, veľké peňažníctvo

hautelisse (ótlis), *f*, vzorkovaná vytlačovaná látka

haute saison (ót sezón), *f*, hlavné obdobie, na pr. v kúpeľoch, sezóna

Hautes Sauternes (-sotern), *f*, druh voňavého likérového vína bordeauxského

hautesse (otes), *f*, výsosť

haute-taille (óttaj), *f*, prvý tenor

hauteur (otőr), *f*, výška

haute-volée (ót volé), *f*, vznešená spoločnosť, vyššie kruhy, panstvo, predné rodiny; vysoký vzlet

haut goût (ógú), *f*, znamenitá, jemná chuť, vycibrený vkus

haut-relief (óreliéf), *f*, rezba alebo sochárska robota vypuklá; pozri: bas-relief

hauzírnik, *n*, podomový, potulný obchodník

hauzírovať, *n*, po domoch obchodovať, túlať sa po domoch, vyberať, žobrať, predávať z domu do domu

hauzmajster, *n*, domový pán, domovník

havaria, *f* (z havarie, avarí), škoda, ktorá sa lodi alebo nákladu stala za plavby, srážka

Havas Agense (avazažáns), *f*, novinárska kancelária v Paríži

havdule, *h*, obrad, ktorým Židia končia sobotu

havelok, *a*, plášť s dlhým golierom bez rukávov, nazvaný podľa anglického generála Havelocka

haviar, *n* (z Hauer), baník

Haymarket (hejmarkit) *a* = senný trh; námestie a chýrne divadlo londýnske

ház, *m*, dom, príbytok

haza, *m*, vlasť, otčina

Hazair, odbor telovýchovného židovského spolku Makkabi pre mládež

hazard, *f*, náhoda, odvaha

hazardná hra, *f*, smelá, odvážlivá hra, hra šťastlivej náhody

hazardnosť, *f*, odvážlivý, smelý krok, nebezpečenstvo

hazardovať, *f*, odvážiť, osmeliť sa, odvážlivo hrať

Hb, v lekárstve skrát. herba, rastlina (najmä sušená)

H.B.M., skrát. His Britannic Majesty (— — medžesty), *a*, Jeho Britské Veličenstvo

H.C., skrát. honoris causa

He, lučebná značka hélia

h. e., *l*, (= hoc est), to jest, to je

head (hed), *a*, hlava; predok lode

heading (heding), *a*, hra hlavou vo futbale

hear (hír), *a*, čujte!

Heawisideova vrstva (hivisajdova), *a*, vrstva v priestore, o ktorú sa

odrážajú vysielané vlny rádiové
hebdomadálny, *g*, týždenný
hebdomas, *g*, týždeň
Hébe, *g*, bohyňa mladosti, pohárnica bohov na Olympe
hebefrenia, *g*, duševná choroba často na začiatku zrelosti sa vyskytujúca a vyznačujúca sa trudnomyseľnosťou, melancholiou a úbytkom duševných síl
hebetudo, *l*, otupenie smyslov
hebizaki, *j*, japonský likér, pripravený z hadov (stáva sa pomaly japonským národným nápojom), hadovica
hebreizmus, zvláštnosť reči židovskej
Hebrej, *h*, Žid
hebrejčina, *h*, židovčina
hebrejský, *h*, židovský
hec, *n* (z Hetze), žart, napálenie, huckanie
hečepeč, *a*, šípky
hedera felix, *l*, brečtan
hedonia, *g*, chorobná veselosť
hedonisti, *g*, prívrženci hedonizmu (pozri toho)
hedonizmus, *g*, (hédoné, rozkoš), učenie gréckych filozofov, ktoré pokladá rozkoš za najvyššie dobro a cieľ životný, blahobytnosť
hedžra, *ar*, vysťahovanie sa; takto sa nazýva útek Mohamedov z Meky do Mediny 20. júna r. 622 po Kr.; od tejto udalosti počítajú mohamedáni svoj letopočet a preto hedžra znamená i začiatok mohamedánskeho letopočtu
hedypatia, *g*, príjemný, blažený pocit; blažený život, pohodlie
Hefajstos, *g*, u starých Grékov boh ohňa a kováčov
Heft, *n*, rukoväť, držadlo, črienka, porysko, spona; sošit
heftovať, *n* (z heften), sťahovať, spínať, prišívať, sošívať
hegelizmus, *n*, Heglova filozofia v Nemecku
hegemonia, *g*, nadvláda, veliteľstvo, vodcovstvo, náčelníctvo, hlavné panstvo
hegemonický, *g*, nadvládny, vodcovský, veliteľský
hegumen (hegumenos), *g*, predstavený gréckeho kláštora; pozri: igumen
heil, *n*, sláva
Heil Dir im Siegeskranz, *n*, bývalá cisárska hymna v Nemecku
Heim, *n*, domovina; doma
Heimat, *n*, vlasť, otčina
Heimatfront, *n*, politická strana v bývalom Rakúsku; združené občianske nemecké strany v ČSR
Heimweh, *n* nostalgia (pozri toto), túžba po domove, clivosť
Heimwehr, *n*, rodobrana, domobrana
hejtman, *č*, (z *n* Hauptmann), kapitán, stotník; krajinský hajtman, najvyšší úradník krajinský
Hekaté, *g*, bohyňa mesiaca, nočných čarov a cestovania
hekatomba, *g*, u Grékov obeť sta zvierat, slávna veľká obeť vôbec
hekľovať, *n*, háčkovať, retiazkové očká robiť
hektár (skrátene: ha), *g*, výmer plošný = 100 árov
hektický, *g*, vädnúci, schnúci
hektik, *g*, suchotinár, tuberkulotik
hektika, *g*, suchoty, tuberkulóza
hekto (hekaton), *g*, v složených slovách sto, stonásobok rovnakého druhu, na pr. hektoliter, hektár a i.; 100 litrov (na pr. hekto vína)
hektograf, *g*, rozmnožovací prístroj na písma a kresby
hektoliter, *g*, sto litrov
Hektor, *g*, najchrabrejší trójsky hrdina, ktorého zabil v súboji Achiles
Hekuba (Hekabe), *g*, nešťastná kráľovná trójska; otrokyňa
Helada i **Helas**, *g*, staré Grécko
heláza, *g*, úpal, slnečný úpal
heleborus, *g*, čemerica (*rastl.*)

Helén, *g*, Grék
Heléni, *g*, starí Gréci
helenista, *g*, znalec gréckej reči, gréckej literatúry a gréckeho života
helenizmus, *g*, zvláštnosť starej gréčtiny; národné povedomie grécke; pozri: grécizmus
helenizovať, *g*, pogréčťovať
helénsky, *g*, grécky
heliaia, *g*, odvolací súd v Aténach
heliantus, *g*, slnečnica
hélice (elis), *f*, lodná skrutka; skrutkovica
heliofolia, *g*, strach pred slnečným svetlom
heligon (pozri: Helikon), *g*, zahnutý hudobný dychový nástroj veľkých rozmerov a hlbokých tónov; píš: helikon
helikoidy, *g*, závitnice, priestorové krivé čiary elektrické
Helikon (Heligon), *g*, v gréckej mytologii hora, na ktorej bývaly Múzy; pozri: heligon
helikoptéra, *g*, skrutkovité lietadlo, kolmo stúpajúci vrtuľník, aeroplán, ktorý sa vznáša letom vertikálnym
heliocentrizmus, *g*, náhľad podľa ktorého je slnce stredom vesmíru
heliograf, *g*, ďalekohľad so zariadením na fotografovanie slnka
heliografia, *g*, slnkopis, popis slnka; svetlotlač; rozmnožovanie fotografií tlačou, svetelná tlač; pozri: fototypia
heliogravúra, *g*, svetelná tlač; pozri: heliografia, reprodukcia hlbokou tlačou
heliolatria, *g*, klaňanie sa slnku, zbožňovanie slnka
heliometer, *g*, slnkomer
helioplastika, *g*, fotografické zobrazenie vypuklín na slnku
Hélios, *g*, boh slnka u starých Grékov
helioskop, *g*, slnkohľad; ďalekohľad na pozorovanie slnka
helioskopický, *g*, slnkohľadný
heliostat, *g*, zrkadlový prístroj, ktorým sa vrhajú slnečné lúče odrazom istým smerom
helioterapia, *g*, liečenie slnečným svetlom
heliotický, *g*, slnečný
heliotrop, *g*, druh červeného a žltoškvrnitého kremeňa, dehtové farbivo červenkastej farby; jemná voňavka; slnovrat; slnečné zrkadlo na ciele trigonometrického merania
heliotropizmus, *g*, obracanie sa kvetov po slnku
hélium, *g*, vzácny plyn, prvok
helix, *g*, slimák, svitok; krútené schody, škripec
helkologia, *g*, náuka o vredoch
helkoma, *g*, vred
helkóza *g*, sbieranie sa
helkyster, *g*, pôrodnícke kliešte
Hellas, pozri: Helada i Helas
hellebarda, pozri: halaparta
Heller, *n*, halier, babka
Hellerau, *n*, mesto pri Drážďanoch, kde založil Jaques Dalcroze svoju školu pre rytmiku
helma, *n*, šišak, prilbica
Helmbrecht, *n*, frajer, záletník
helmica, *n*, šišak, helma (pozri toto)
helmintes, *g*, červi žijúci v zažívacom ústroji
helota, *g*, otrok spartský, otrok
helotizmus, *g*, otroctvo
helper, *a*, pomocník v boxe
Helvécia, *l*, Švajčiarsko
helvét, *l*, protestant helvétskeho vyznania, pôvodne žijúci vo Švajčiarsku, kalvinista
Helvét, *l*, Švajčiar
helvétsky, *l*, švajčiarsky; odpadlícky
hémaporia, *g*, nedostatok krvi
hématemezia, *g*, vrhnutie krvi
hématín, *g*, železité červené farbivo v krvi
hématit, *g*, železná ruda, krvavec
hématogén, *g*, prostriedok, liek krv plodiaci, krvorodý
hématúria, *g*, močenie krvi

hemelín, *n* (z Helm), helmelín, druh šišaku, helmy
hemeloid, *šv*, domáci priemysel
hemera, *g*, deň
hemeralopia, *g*, neschopnosť vidieť za šera
hemerodromoi, *g*, bežci, listonosi u starých Grékov
hemeroidy, pozri: hémoroidy
hemi, *g*, v zložených slovách = pol
hemialgia, hemikránia, *g*, bolesť polovice hlavy (migréna)
hemicykel, *g*, polokruh
hemiglobus, *g*, pologuľa
hemiplegia i **hemiplexia,** *g*, ochromenie, porážka na jednu stranu tela
hemiptéra, *g*, polokrýdly hmyz
hemisféra, *g*, pologuľa, polovica zemegule
hemistichon, *g*, polverš
hémofília, *g*, chorobná náchylnosť zvracať, časté nezastaviteľné krvácanie
hémoglobín, *g*, červené farbivo krvných teliesok (= hématín, globulín)
hémorágia (haemorrhagia), *g*, krvotok
hémoroidy (haemorrhoidy) *g*, zlatá žila (choroba)
hémostatický liek, *g*, liek zastavujúci krvácanie
hen, *g*, jedno
hena (alhenna), *ar*, *šp*, koreň červenej farby, ktorý sa upotrebuje ako líčidlo
hendeka, *g*, jedenásť; v starých Aténach súdny a dozorčí sbor 11 ľudí
hendekasylabus, *g*, verš jednoslabičný
hendiadys, *g*, vyjadrenie jedného pochopu, pojmu dvoma výrazmi (slohová figúra)
Hengst, *n*, žrebec
henkeľ, *n* (z Henkel), ucho, držadlo
henóza, *g*, sjednotenie, splynutie (s Kristom)
Henri (ánri), *f*, Henrich
Henriette (anriet), *f*, Henrieta Henriška
Henriquatre (anrikátr), *f*, brada strihaná na ostro, akú nosil francúzsky kráľ Henrich IV.
henry, praktická jednotka samoindukcie v rádiofónii
hepar, *g*, pečeň
hepatitis, *g*, zapálenie pečene
hepatolit, *g*, pečienkový kameň (choroba)
hep-hep, hanlivý názov Židov v Nemecku (v predošlom storočí)
hepta, *g*, sedem
heptaeder, *g*, sedmosten
heptaemeron, *g*, sedem dní; sedmodenné dielo stvorenia; rozprávky, čo sa rozprávajú o siedmich dňoch, napodobnenie Boccacciovho Dekameronu
heptagon, *g*, sedmouholník
heptachord, *g*, lýra o siedmich strunách
Héra, *g*, najvyššia bohyňa u starých Grékov (l. Juno), kráľovná nebies
Herakles, pozri: Herkules
herald, pozri: herold
heraldický, *g*, znalý znakov (címerov)
heraldika, *g*, náuka o znakoch, erboch, znalosť znakov, znakoznalectvo, znakoslovie
herb, pozri: erb, címer
herba, *l*, rastlina, bylina
herbár i **herbárium,** *l*, bylinár, rastlinár, sbierka sušených rastlín
herbata, *p*, čaj
herberg, *n* (z Herberge), cechovnícka krčma, nocľaháreň; prístrešie, útulok
herbivora, *l*, bylinožravci
herculeus morbus, *l*, zrádnik
heredita, *g*, dedičnosť
heretik, *g*, kacír
heréza, *g*, kacírstvo, odpadlíctvo, bludné učenie
heréziarcha, *g*, arcikacír

hering, *n,* pozri: haring
Herkules, *l,* hrdina a obor z dávnych časov, poloboh
Herkules na rázcestí, hovorí sa o človekovi, ktorý si nevie rady
herkulovský, *l,* silný ako Herkules, ohromný, nadľudský, hrdinský, ťažký
herma, *g,* socha gréckeho boha Herma; busta, poprsie; štvorhranný stĺp, hlavný medzník
hermafrodit, *g,* štira, živočích obojeho pohlavia; obojpohlavník; vzniklo zo slov Hermes a Afrodite
hermafrodizmus, *g,* obojpohlavnosť
hermandala, *šp,* bratstvo; svätá hermandala, v Španielsku inkvizičná policia, jazdná policajná stráž pre bezpečnosť v 13. storočí
hermanit, *šp,* veštec
hermelín, *t,* hranostaj (mistela erminea); kožušina z hranostaja
hermelínový, *t,* hranostajový
hermeneut, *g,* vysvetľovateľ, vykladateľ, tlmočník
hermeneutika, *g,* vykladačstvo, vysvetľovanie (najmä biblie)
Hermes (= Merkur, pozri toto), *g,* boh obchodu a pocestných u starých Grékov, posol bohov
hermetický, *g,* neprepustne zatvorený, zavretý, vzduchu neprístupný
hermetika, *g,* pozri: alchymia
hermoglyf, *g,* rezbár heriem; rezbár, sochár
hernia, *g, l,* prietrž
herniologia, *g,* náuka o prietržiach
herniotomia, *g,* operácia prietrže
Herodes, *h,* kráľ judský, ktorý dal popraviť novorodeňatá
herodes, *h,* v prenesenom smysle: ukrutný, bezcitný človek; Slováci takto nazývali aj maďarských pánov, ktorí odvážali slovenské deti na Dolniaky
heroické i herojské roky, roky bohatierske, najstaršia doba v živote národa, o ktorej dejiny nepodávajú zvestí, iba povesti a piesne hovoria o hrdinoch tých časov
heroický, *g,* hrdinský, bohatiersky
heroida, *g,* básnický list ľúbostný, bohatierska báseň
heroín, *g,* omamujúci prostriedok
heroina, *g,* hrdinská, odvážna ženská, bohatierka, hrdinka
heroizmus, *g,* hrdinstvo, bohatierstvo
herold, *l, f,* hlásateľ, zvestovateľ, vojenský posol (ob. vojny alebo pokoja)
heroldský, *l,* zvestovateľský, hlásateľský
heroldstvo, *l,* zvestovateľstvo, hlásateľstvo, oznámenie (pokoja alebo vojny)
héros, *g,* hrdina, bohatier
herostrat, *g,* ničiteľ (najmä pamiatok svojej vlasti), ruhač
Herostrates, *g,* Grék, ktorý zapálil chrám bohyne Artemidy v Efeze, aby preslávil svoje meno
herostratický, *g,* pamiatky vlasti ničiaci, zločinný, ruhačský
herpes, *g,* obar, lišaj, svrab
herpestický, *g,* rozširujúci sa, rozožierajúci sa, svrabovitý
herpetologia, *g,* náuka o plazoch červoch
Herrenreiter, *n,* panský jazdec, ktorý sa preteká iba o čestnú cenu a nie o peniaze
herveizmus, *g,* parodistická hudba (pomenovaná podľa francúzskeho skladateľa Hervéa)
Herz, *n,* srdce; takáto farba v kartách = červeň
Herzfehler, *n,* srdcová choroba
hes, tón b
hesperidky, *g,* nymfy v gréckej mytologii, strážiace na západe zlaté jablká
hesperus, *g,* večer; večernica
hessians (hešns), *a,* jemné jutové vrecia na balenie bavlny

Hestia, *g*, grécka bohyňa, strážnica domáceho krbu; grécky časopis
hetairia, *g*, v starých gréckych štátoch (tajné) politické združenie, klub
hetéra, *g*, priateľka, milenka, frajerka, záletnica, neviestka, smilnica; u starých Grékov ženská, ktorá sa za peniaze predávala
heterodoxia, *g*, blud, bludárstvo, inoverectvo (opak: ortodoxia)
heterodyn, *g*, oscilačná lampa v rádiovom prijímači, ktorá tvorí kmity
heterogenea, *g*, rozličnorode, rozdielne mená
heterogenický, *g*, rozdielnych uhlov
heterogenita, *g*, rozmanitosť, nerovnakosť, rozdielnosť
herorogénny, *g*, cudzorodý, rozličnorodý, rozdielny, rozmanitý
heteroklita, *g*, mená rozdielne sklonné
heteroklitický, *g*, nepravidelný, neobyčajný
heteromorfický, *g*, rozdielnych tvarov
heteromorfný, *g*, rozličných tvarov, rozličnotvarý
heteromorfizmus, *g*, rozličnotvarosť, vyskytovanie sa tej istej látky (na pr. nerastu) vo viacerých tvaroch
heteronomia, *g*, závislosť od cudzích zákonov
heterosexuálny, *gl*, dvojpohlavný
heterotropický, *g*, inak obrátený
hetman, *p*, *r*, vodca kozákov, hlavný veliteľ vojska v Poľsku, a v Ukrajine; pozri: ataman
hetz, pozri: hec
heuréka, *g*, našiel som!, už to mám! (takto, vraj, vykríkol Archimedes, keď našiel zákon hydrostatický); radostný výkrik zo šťastného vynálezu
Heuriger, *n*, tohoročné víno
heuristický, *g*, bádací, zvedací, vynaliezavý, výskumný
heuristika, *g*, vynaliezavosť, vymyslenosť, výskumnosť, vedecká metoda
hever, *n* (z Heber), ručné zdvíhadlo, sochor
hexa, *g*, šesť
hexaeder, *g*, šestosten, kocka
hexagon, *g*, šesťuholník
hexagram, *g*, šesťklopá hviezda, vzniklá preložením dvoch rovnoramenných trojuholníkov; v Nemecku odznak hostincov
hexameron, *g*, dielo šiestich dní; sbierka noviel
hexaemter, *g*, šesťstopý verš (antický básnický rozmer [metrum])
hexapla, *g*, preklad biblie v šiestich jazykoch Originom sostavený
hexapoda, *g*, šesťnožci
hexapodia, *g*, šesťstopý verš
Hexe, *n*, čarodejnica, striga, bosorka
Hexenschuss, *n*, úsad
hexoda, *g*, lampa o šiestich elektródach
hf, skrátenina pre holandský zlatý
Hg, chemická značka pre ortuť, živé striebro (hydrargyrum)
hiart, *n*, ohnisko
hiát, *l*, medzera; stretnutie sa dvoch samohlások
hibernácia, *l*, prezimovanie (rastlín)
hibernálny, *l*, zimný
hic, *l*, tu
hic, *n* (z Hitze), žiarava, horúčava, sparno
hic haeret aqua, *l*, tu stojí voda; ďalej nemôžem
hickory, *a*, biele orešie severoamerické, ktoré poskytuje vzácne drevo (na pr. na výrobu lyží)
hic Rhodus, hic salta, *l*, tu je Rhodus (ostrov), tu tancuj, t. j. tu ukáž, čo vieš!, tu, na mieste ukáž svoje umenie, svoju zručnosť (keď sa niekto chvasce, aké on robil velikášstva), (*Aezop*)
hic sunt leones, *l*, tu sú ľvi (označenie na nepreskúmaných miest starých mapách)

hidalgo, *šp,* v Španielsku a v Portugalsku názov najnižšieho zemianstva (asi ako u nás „bočkoroši")
Hieb, *n,* úder (najmä sečnou zbraňou)
hierarch, *g,* hlavný kňaz, cirkevný hodnostár v gréckej cirkvi
hierarchia, *g,* vláda kňazov; kňazovláda, sbor cirkevných hodnostárov; kňazstvo; cirkevná ústava
hierarchický, *g,* kňazovládny, cirkevný, kňazský
hieratický, *g,* posvätný, bohoslužobný
hierodul, chrámový sluha
hierofant, *g,* vysvetľovateľ, vykladateľ náboženských posvätných obradov u starých Grékov a Egypťanov
hieroglyfický, *g,* tajnopisný, záhadný
hieroglyfy, *g,* posvätné a tajomné obrázkové písmo starých Egypťanov; záhadné, nečitateľné písmo
hierografia, *g,* posvätné tajné písmo; popis posvätných budov
hierokracia, *g,* kňazovláda
hierologia, *g,* popis vecí duchovných, posvätná veda
hieromantia, *g,* veštenie z obetí u starých Grékov = hieroskopia
hieros, *g,* posvätný, svätý
high (háj), *a,* vysoký
high church (háj čörč), *a,* vysoká cirkev, t. j. anglikánska
highland (hajlend), *a,* vysočina, najmä škótska
highlander (hajlender), *a,* škótsky horal
high life (haj lajf), *a,* vysoký vznešený svet, aristokracia v Anglicku; vznešený spôsob žitia; pozri: haut volée
highness (hajnes), *a,* výsosť (titul)
H.I.H., skrát. His Imperial Highness (- impíriel hajnes), *a,* Jeho Cisárska Výsosť
hikory, pozri: hickory
hilárie, *l,* veselé hody, veselica
hilarita, *l,* veselosť
Hilfe, *n,* pomoc
hill, *a,* hôrka, kopec
hill climb, v Anglicku a v Amerike obľúbené preteky motocyklistické na neschodných cestách
himation, *g,* vrchné šatstvo, rúcho drievnych Grékov, plášť
hinc illae lacrimae, *l,* odtiaľto oné slzy, odtiaľto ten plač, to je príčina tých sĺz! (*Terentius*)
Hindovia, Hindi = Indovia
hindrovať, *n,* prekážať, zavadzať, trápiť
Hiob, *h,* Jób
Hiobova zvesť, smutná zvesť, nešťastná zvesť, novina
Himbeersaft, *n,* malinová šťava
hiparch, *h,* vodca jazdy u Sparťanov
hiparion, *g,* trojprstý predchodca koňa v predpotopných dobách
hip hip hurrah!, *a,* sláva, bravo!
hipiatria, *g,* konské lekárstvo
hipické športy, *g,* jazdenie na koňoch; vozenie sa na kočoch
hipocentaur, *g,* báječná bytosť, polovica koňa a polovica človeka
hipodrom, *g,* miesto, kde sa odbavovaly preteky koňmo alebo vozmo; závodište pre kone; závodná dráha pri konských pretekoch; jazdáreň; pozri: cirkus
hipogryf, *g,* okrídlený kôň, báječný tvor
hipokamp, *g,* v gréckej mytologii zviera, odpredku kôň, odzadku ryba, na ktorom jazdievali morskí bohovia; morský koníček
Hipokrates, *g,* známy a slávny lekár starogrécky
hipolog, *g,* znalec koní
hipologia, *g,* náuka o koňoch
hipománia, *g,* náruživá záľuba v koňoch
hipopotamus, *g,* hroch
hipotrofia, *g,* chov koní
hippos, *g,* kôň

hipus, *g*, kŕč očnej dúhovky
hircus, *l*, cap, kozol
hirogána, j, slabikové písmo
Hirt, *n*, pastier
Hirtenbrieft, *n*, pastiersky list biskupov
hirundo, *l*, lastovička
his, h tón zvýšený o pol tónu (= c)
his masters voice (his mástrs vojs), *a*, hlas jeho pána (továrenská značka gramofónov a platní)
Hispánia, *l*, Španielsko
hispidný, *l*, drsný, štetinatý
histoire (istoár), *f*, udalosť, príbeh, dejepis, história
histoire scandaleuse (istoár skandalőz), *f*, pohoršlivá udalosť, hanobná príhoda
histologia, *g*, náuka o tkanive tela ústrojných bytostí
história, *g*, dejepis; badanie, udalosť, príbeh
historia est magistra vitae, *l*, dejepis je učiteľkou života
historia naturalis, *l*, prírodopis
historicizmus, *g*, smer, vyzdvihujúci minulosť na škodu prítomnosti
historický, *g*, dejinný, dejepisný
historik, *g*, dejepisec
historiograf, *g*, historik, dejepisec
historiografia, *g*, dejepisectvo
historionomia, *g*, pravidelnosť dejinných udalostí
historizmus, *l*, filozofický názor, vo všetkom vidiaci iba historický vývoj
(historka), *g*, príbeh, udalosť
histrio, *g*, herec
hitlerizmus, politický a sociálny smer Hitlerov a v jeho duchu
hitlerovec, Hitlerov prívrženec, nemecký národný socialista
hiver (iver), *f*, zima
hivernage (ivernáž), *f*, prezimovanie lode
HJ, skrát. **Hitler-Jugend** (= Hitlerová mládež, združenie nár. soc. mládeže v Nemecku)
hl, skrátenina z hektoliter (pozri toto)
h.l. (hoc loco), *l*, na tomto mieste
H.L., skrát. House of Lords (hauz-), *a*, anglická horná snemovňa
hlaholica, pozri: glagolica
hlit = hektoliter
h.m. (huius mensis), *l*, tohto mesiaca
H. M. S. (His Majesty's Ship)-[medžestis šip], *a*, loď Jeho Veličenstva
Ho, chemická značka pre prvok holmium
hobby, *a*, záľuba, pasia
hoblík, *n* (z Hobel), struhák, strúhadlo
hoboe i **hoboj**, *f* (z hautbois, oboá), drevený hudobný nástroj dychový, podobný klarinetu, hoboj
hoboista, *f*, ten, čo píska na hoboj
hoc anno, *l*, tohto roku
hoc est, *l*, to je, to jest
hockey (hoky), *a*, loptová hra, pri ktorej sa drevené gule palicami vháňajú do diery (hráva sa na ľade i na lodi)
hoc tempore, *l*, toho času
hoc volo, sic iubeo; sit pro ratione voluntas, *l*, to chcem, tak rozkazujem; miesto dôvodu nech bude moja vôľa (*Juvenalis*, Sat., VI., 123.)
hodegetika, *g*, návod, navedenie, sprievodca
hodie mihi, cras tibi, *l*, dnes mne, zajtra tebe
hodograf, *g*, cestomer, merač, meradlo cesty
hodometer, *g*, cestomer; pozri: hodograf
hodža, *tu*, mohamedánsky kňaz; učiteľ, náboženský pohlavár, náčelník
Hof, *n*, dvor
hoffähig, *n*, spôsobilý, oprávnený prísť na dvor, osoba, ktorá má spôsobnosť, možnosť prísť na dvor

Hoffmannské kvapky, žalúdočné kvapky (3 časti liehu a 1 časť éteru)

hofier, *n*, človek bez vlastného domu, nájomník v chalupe alebo v dome

hofierka, *n*, žena, čo býva v najatom obydlí

hofierstvo, *n*, nájomníctvo

hofmajster, *n*, správca dvora, domu; vychovávateľ

hofrát, *n*, dvorný radca

Höhensonne, *n*, horské slnko

hoch, *n*, vysoký; sláva! živio!

Hochstapler, *n*, zlodej, podvodník hrubšieho zrna, šaľbiar, podvodný dobrodruh

hoist, *a*, zdvíhacie zariadenie

hókuspókus, *a*, slová, ktorými čarodejníci odvracajú pozorovateľovu pozornosť; čarodejníctvo; (slovo má pôvod v mene anglického čarodejníka z r. 1624)

holand, druh ručného papiera na tlačivá, ktoré majú dlhšie vydržať

holba, *n* (z Halbe), pol pinty (stará miera na tekutiny); farba (zvon) v kartách

hold, *n*, výkupné; vzdávanie pocty, prísaha vernosti, sľúbenie poddanosti a poslušnosti pod prísahou panovníkovi, zbožňovanie; pocta

holdovať, *n*, vzdávať úctu, oddávať sa (niečomu)

holender (holander), stroj na robenie krúp, krúpnik; stroj na rozmieľanie papiera a handár

Holmenkol, *no*, mesto v Nórsku, kde bývajú povestné lyžiarske preteky

Hollywood (halivúd), *a*, filmové mesto severoamerické pri Los Angeles

holmium, *g*, prvok

holokaustum, *gl*, zápalná obeť

holport, *n* (z halbpart), na polovicu, spoločne

homagiálny, *l*, poddanský, holdovací

homagium, *l*, sľub poddanstva; pozri: hold

homard (omár), *f*, morský rak; humor

home (hom), *a*, domov, vlasť, otčina, dom, domácnosť

homeopat, *g*, lekár, čo lieči choroby liekmi, ktoré by v zdravom tele vyvolaly podobnú chorobu

homeopatia, *g*, liečenie podobných chorôb podobnými spôsobmi, t. j. takými, ktoré by v zdravom tele podobnú chorobu vyvolať mohly; opak: alopatia

Homér, *g*, najslávnejší básnik starogrécky, o ktorom sa hovorí, že napísal Iliadu a Odyseu

homérsky, *g*, hrdinský, silný

homérsky smiech, hlasný, búrlivý a srdečný smiech, ako ho Homér opisuje, (od srdca)

homerule (homrúl), *a*, samospráva, ktorej sa domáhalo a domohlo Írsko; domáca vláda, samospráva, autonomia

homerulers, ľudová strana írska, ktorá vybojovala samostatnosť Írsku

homespun (homspön), *a* (= doma pradený), domáce plátno, tkanivo, vlnená látka na ženské šaty

homestead (hómsted), *a*, domovina, osadlosť

home, sweet home (— svít —), *a*, domovina, sladká domovina (začiatočné slová americkej národnej hymny)

homicídium, *l*, zabitie človeka, vražda

homilet(a), *g*, vykladač, vysvetľovateľ sv. Písma

homiletika, *g*, náuka o duchovnom rečníctve, o skladaní duchovných rečí, kázní; kazateľské umenie; kazateľská rukoväť; výklad sv. Písma

homiliár, *g,* sbierka kázní
homília, *g,* výklad textu svätého Písma, kázne
hominizmus, *l,* filozofický smer hlásajúci závislosť pravdy od človeka
hommage (omáž), *f,* pozri: homagium
homme (om), *f,* človek; pozri: homo
homme d'affaires (omdafér), *f,* tajomník
homme des lettres (omdeletr), *f,* spisovateľ
homme d'État (omdetá), *f,* štátnik
Homme Office (houm ofis), *a,* anglické ministerstvo vnútra
homo, *l,* človek
homo animal sociale, *l,* človek je bytosť spoločenská, družná
homocentrický, *gl,* rovnostredý, majúci spoločný stred
homoeopath, pozri: homeopat
homoeopathia, pozri: homeopatia; (opak: allopathia; pozri: alopatia)
homofag, *g,* ľudožrút
homofónia, *g,* súhlas, rovnozvuk
homogenický, *g,* rovnaký, rovnorodý, homogénny
homogenita, *g,* rovnakosť, rovnorodosť, rovnomernosť, jednoliatosť
homogénny, *g,* pozri: homogenický
homo homini lupus, *l,* človek (je) človeku vlk, t. j. človek je človeku nepriateľ (*Plautus*)
homochromia, *g,* rovnofarebnosť, shoda farieb
homológia, *g,* shoda, rovnomennosť
homologovať, *g,* súdne overiť, odobriť, potvrdiť
homomorfia, *g,* rovnotvarosť
homomorfický, *g,* rovnotvarý
homo novus, *l,* človek nový, novopovýšený, nováčik, povýšenec; pozri: parvenu
homonym, *g,* slovo s niekoľkými významami
homonymia, *g,* pozri: homológia
homonýmny, *g,* rovnomenný, rovnako znejúci, dvojsmyselný
homoplastika, *g,* nahradzovanie poškodených ústrojov časťami toho istého druhu
homo proponit, sed Deus disponit, *l,* človek mieni, Pánboh mení
homo regius, *l,* človek kráľovský, vládny (lojálny)
homo rusticus, *l,* vidiečan, nevzdelaný človek, prosták, sedliak
homo sapiens, *l,* človek múdry
homosexualita, *gl,* príchylnosť k rovnakému pohlaviu
homosexualizmus, *gl,* smilstvo osôb toho istého pohlavia
homosexuálny, *gl,* rovnopohlavný
homo sum, nil humani a me alieni puto, *l,* človek som, nič ľudského nepokladám za cudzie, ničoho ľudského sa neodriekam
homo trium litterarum, *l,* človek troch písmen, t. j. fur = zlodej
homunkulus, *l,* človieča; zárodok; človek bedár, opovrhnutý; umelý človek, bábika; pozri: gólem
hon., skrát. honourable, *a* (pozri toto)
honetný, *f,* počestný, statočný, slušný, poctivý, spôsobný
hongrois (ongroá), *f,* uhorský; istý uhorský tanec
hongrovať, *f,* vyrezať žrebca
honneur (onőr), *f,* česť, prejavovanie cti; v kartách vyššie figúry
honneur et la patrie (onőr e la patrí), česť a vlasť (heslo vyznačenia čestnej légie)
honney-mouth (honymaut), *a,* medový mesiac, medové týždne (*n* Honigmonat)
honny soit qui mal y pense (oný soá kimalypáns), *f,* hanba tomu, kto pri tom na niečo zlého myslí (nápis na anglickej reholi podväzkovej, ktorú založil kráľ Eduard III. r. 1350)
honor, *l,* česť, pocta, úcta; hodnosť

honorácia, *l,* uctenie, poctenie, vyznačenie; hodnostári, osoby vynikajúce, vznešené, vyššie vrstvy spoločenské; prijatie a výplata šeku
honorár, *l,* odmena za prácu spisovateľa, lekára, učiteľa ap.
honorárny, *l,* čestný, neplatený
honorát, *l,* kto dostal nejakú poctu
honores mutant mores, *l,* dôstojnosti menia mravy, (iný stav, iný mrav)
honoris causa, *l,* pre česť
honoris causa doctor, *l,* čestný doktor
honorovať, *l,* odmeniť, zaplatiť, ctiť; prijať, vyplatiť (zmenku)
honos, *l,* pozri: honor
honos habet onus, *l,* dôstojnosť má bremeno, hodnosti majú svoje ťažkosti (niet ruže bez tŕnia)
honosiť sa, *l,* pochvaľovať sa
honourable (onurabl), *a,* ctihodný; (z *l* honorabilis)
honvéd, *m,* obranca vlasti, uhorský domobranec
hôpital (opital), *f,* nemocnica
hopletika, *g,* zbrojníctvo
hopliti, *g,* ťažkooblečenci
hop, step and jump (hop stipend dzömp), *a,* trojskok (*šport.*)
hora, *g, l,* hodina; hodina modlitebná v kláštoroch, ranná pobožnosť
hora ruit, *l,* čas sa náhli, čas nestojí
horda, *n,* lúpežiace čaty vojska, čvarga, zástup kočovníkov (pôv. Mongolov)
hordeum, *l,* jačmeň, jarec
hordoleum, *l,* jačmeň (na oku)
horentný, *l,* strašný, hrozný, desný
horipilácia, *l,* zimomriavky, zimničné mrazenie
horizont, *g,* obzor (nebeský alebo duševný)
horizontála, *g,* vodorovná čiara, priamka
horizontálny, *g,* vodorovný
hormóny, *g,* výlučky žliaz
horna, *a,* trúba, roh (hudobný inštrument, nástroj)
hornista, *n,* trubač
horologium, *g,* hodiny, orloj
horoskop, *g,* hvezdársky prístroj, ktorým možno priamo merať hodinový uhol slnka, teda stanoviť presný čas; hviezdový osud človeka
horoskopia, *g,* predpovedanie, veštenie osudu ľudského z postavenia hviezd, hviezdoveštectvo
horrendus, *l,* strašlivý, strašný, hrozný
horribile dictu, *l,* strašné povedať
horribile visu, *l,* strašné vidieť, strašné na pohľad
horror vacui, *l,* hrôza, strach z prázdnoty
hors concours (ór konkúr), *f,* bez konkurencie, (bez súťaže)
hors de combat (ór d'kombá), *f,* neschopný boja, vyradený z boja
hors d'oeuvre (ór dővr), *f,* dráždivé pokrmy, studené predjedlo na povzbudenie chuti
horse-power (hors pauer), *a,* konská sila, skrátene: HP = 75 *kg*
Horst Wessel-Lied, *n,* druhá časť hymny nemeckých hakenkrajclerov
hortensia succus, *l,* (suchá záhrada), herbár
hortenzia, *l, f,* ozdobná japonská rastlina
hortikultúra, *l,* záhradníctvo, najmä umelecké
hortolog, *lg,* znalec umeleckého záhradníctva
hortologia, *gl,* náuka o záhradníctve
Horus, staroegyptský boh slnka
Hóry, *g,* bohyne poriadku prírodného a ročných časov u starých Grékov
hosana (hosiana), *h,* pane, pomôž mu, spas, zachovaj hoi, sláva mu!
hospes, *l,* hosť
hospic, *l* (z hospitium), kláštorný hostinec, hostinec, nocľaháreň

hospitácia, *l,* návšteva prednášok, vyučovanie ako hosťom, návšteva vyučovania na cudzej škole alebo v inej triede; inšpekcia (pozri toto)
hospital, *l,* nemocnica
hospitalisti = johanisti
hospitalita, *l,* pohostinnosť
hospitant, *l,* navštevovateľ, mimoriadny poslucháč na školách; hosť na schôdzkach
hospites, *l,* hostia
hospitovať, *l,* poslúchať prednášky ako hosť; chodiť na inšpekciu, dozeranie
hospodar, titul multánskych kniežat za tureckej nadvlády
hostia, *l,* u starých Rimanov obetné zviera, obeť; teraz posvätený i sv. Omši, prevelebná sviatosť, posvätená oplátka
hosudar, *r,* pán, knieža, panovník (meno ruského cára), imperátor; pozri: gosudar
hosudar . . ., *r,* pozri: gosudar . . .
hote (ót), *f,* hostiteľ; hostinský; hosť
hôtel (otel), *f,* hotel, veľký dom, hostinec nádherne a pohodlne zariadený
hôtel de ville (-dövil), *f,* radnica
hôtel Dieu (-dió), *f,* = dom Boží; nemocnica
hôtel garni, *f,* pozri: garni
hôtelier (otelié), *f,* majiteľ hotela, nájomca hotela, hostinský
hôtel meuble (möble), *f,* zariadený hotel
hotelový, *f,* hostinský
Hotentot, nevzdelaný obyvateľ južnej Afriky
hotentot, hrubý, nevzdelaný človek
Houbigant (ubigán), *f,* parížska továreň kozmetických výrobkov
house (haus), *a,* dom
houseboat (hausbót), *a,* obytný čln, lodný domček
house of commons (komens), dolná snemovňa v Anglicku
house of lords, peers (pírs), *a,* horná snemovňa, panská
hoy, *a,* jednostožiarový plachetný čln
Hp, pozri: horse-power
hrb, *ch, šl,* hora, vrch
HRD, značka anglických motocyklov
hubertovka, druh pušky
Hubertus, patrón poľovníkov
hubertus, lodenový nepremokavý plášť; parforzná poľovačka
húf, *n* (z Haufen), množstvo, stádo, zástup, hromada
hugenoti, francúzski kalvíni; takto prezývajú francúzskych kalvinistov
huile (üil), *f,* olej
huile de mars (üil d'mar), *f,* kameň mudrcov
huile de Provence (üil d'prováns), *f,* provensalský olej
huile d'olives (üil dolív), *f,* olivový olej
huile vierge (üil viérž), *f,* panenský olej, najjemnejší
huissier (vüsié), *f,* dverník; vrátnik; súdny sluha, posol
huitre (üitr), *f,* ustrica
huius, *l,* tohto (t.j. mensis, mesiaca al. anni, roku), **h.m, h.a.**
huka, *pe,* vodná fajka
hula-hula, ľudový tanec na Havaji
hulán, *ta,* tatársky vojak; poľský vojak jazdec, ozbrojený dlhou kopijou, ulán; český tanec do kolesa
humaniora (studia), *l,* staroklasické vedy; vyššie triedy gymnaziálne (V. a VI. tr.)
humanista, *l,* prívrženec humanizmu, pestovateľ klasických jazykov a krásnych vied; učenec, vedec
humanita, *l,* ľudskosť, ľudomilnosť, láskavosť, vľúdnosť
humanitné štúdiá, *l,* pozri: humaniora
humanizmus, *l,* štúdium antickej vzdelanosti; vzdelanie; v stre-

doveku snahy po klasickom vzdelaní

humánny, *l,* ľudský, ľudomilný, láskavý, vľúdny

humbug (hömbög), *a,* podvod, klam, balamutenie, šaľba, šarlatánstvo, humbug

humektácia, *l,* namáčanie, navlhčovanie

humektovať, *l,* zvlhčovať

humerale, *l,* náplecník, časť omšového rúcha katolíckych kňazov (biele plátno na šiju pod albu)

humidita, *l,* vlhkosť

humidný, *l,* vlhký, mokrý

humifikácia, *l,* rozklad odumretej ústrojnej hmoty

humín, *l,* čierna zem, vzniklá humifikáciou

humor, *f* (z homard, omár), morský rak

humor, *l,* vlhkosť; dobrá, veselá, žartovná myseľ, vrtoch, nálada; povaha

humoreska, *f,* vtipná a žartovná rozprávka

humorista, *l,* spisovateľ veselých a. žartovných rozprávok; žartovný, veselý človek, figliar

humoristický, *l,* zábavný, veselý, žartovný

humózny, *l,* bohatý na prsť, na dobrú pôdu, úrodný

humpliar, *n,* kaziteľ, hubiteľ

humpľovať, *n,* kaziť, ničiť, hubiť

humus, *l,* prsť, dobrá, úrodná orná pôda

humusovať, *l,* pokrývať násypy a zásypy zemou

huncút, *n* (z Hundsfott), lapaj, darebák, šibal, lagan, ozembuch

huncútstvo, *n,* lapajstvo, šibalstvo

Hungaria, *l,* Uhorsko; pozri: extra H.

hungarista, *l,* prívrženec všetkého maďarského

hungaristický, *l,* maďarónsky

hunt, *n* (z Hunt), kára v baniach na odvážanie rudy

hunter, (höntr), *a,* lovec, poľovník

huntovať, *n* (z verhunzen), psuť, kaziť, ničiť, hubiť, hanobiť

huragen, pozri: uragen

hurakán, *šp,* morská búrka, vír, veľká víchrica na ostrove Kube, uragán

Hürdenlauf, *n,* beh s prekážkami

hurdiska (hou-), *f,* dutá tehla (nazvaná podľa franc. vynálezcu)

hurikán, *a,* búrny vietor, cyklón; pozri: hurakán, uragán

huriska, *ar,* krásna deva večne nevinná v mohamedánskom raji; záletnica, milostnica

hurling (harlin), *a,* škótska hra s loptou, poháňanou palicou

Hurón, člen divého indiánskeho národa v Severnej Amerike

hurónsky, divý, surový, barbarský (podľa indiánskeho kmeňa Hurónov pri Hurónskom jazere v Severnej Amerike)

hurónsky rev, divý, hrozný, búrlivý rev po spôsobe Hurónov, indiánskeho národa v Severnej Amerike

hurónstvo, divosť, surovosť, barbarstvo; pozri: Hurón, hurónsky

hurrá, u Rusov a Angličanov nadšený výkrik radosti a súhlasu; bojovný krik pri útoku na nepriateľa

hurt, *n,* hrmot, lomoz, chvat

hurtovať, *n,* hrmot robiť

husár, *m,* vojak jazdec; príslušník uhorskej osobnej stráže

husita, prívrženec učenia Jána Husa, kacír (prenes.)

husitský, kacírsky (prenes.), Husovho hnutia sa týkajúci

huskier, *a,* druh polárnych psov

Huxland, *a,* typ anglických lietadiel, letúnov

hyacint, *g,* ľaliovitá kvetina; oranžovožltý alebo tmavočervený drahokam

Hyády, *g,* nymfy úrodnosti; hviezdy, ktorých východ bol znakom daždivého počasia

hyalit, *g,* sklený opál (drahokam); lávové, čadičové sklo na nádoby
hyalitis, *g,* zapálenie skielnice v oku
hyalitný, *g,* sklenený, sklovitý
hyalitové sklo, *g,* čierne sklo (upotrebuje sa na výrobu rozličných predmetov, najmä smútočných a v elektrotechnike)
hyalograf, *g,* rytec, čo leptá do skla
hyalografia, *g,* tlač sklenenou platňou
hyalografovať, *g,* leptať do skla
hyalotypia, *g,* príprava medenej tlačiarskej platne pomocou sklenenej
hyalurgia, *g,* sklárstvo, náuka o výrobe skla
hybrid, *g,* kríženec, miešanec; vox hybrida, slovo složené z dvoch jazykov
hybridizácia, *g,* kríženie
hybridné slovo, *g,* slovo, ktoré vzniklo z prvkov rozličných jazykov (hydroextracteur, *gf*)
hybridný, *g,* obojaký, zvrhlý, zvrátený; smiešaný, krížený
hybris, *g,* pýcha
hydatogénny, *g,* vodotvorný
Hydepark (hajdpark), *a,* veľký londýnsky park a ohradená hora
hydor, *g,* voda
hydra, *g,* vodný had, šarkan, drak; v gréckej mytologii netvor, šarkan s 9 (niekde i so 7) hlavami, ktorému keď sa hlavy strhly, znova mu vždy narástly; napokon ho, vraj, zabil Herkules
Hydra, *g,* súhvezdie severnej oblohy
hydraemia, *g,* pozri: hydrémia
hydragoga, *g,* prostriedky, ktoré ženú na moč, močotvorné prostriedky
hydrant, *g,* otvor vodovodu, kohútik, výpustný prístroj vodovodu
hydrargyrum, *g,* ortuť, živé striebro
hydrát, *g,* smiešanina kyseliny alebo zásady s vodou
hydraulické vápno, vypálené vápno
hydraulický, *g,* vodný
hydraulik, *g,* vodný staviteľ
hydraulika, *g,* náuka o rovnováhe a pohybe telies tekutých, kvapalín; pozri hydrodynamika hydromechanika
hydrémia, *g,* vodnatosť krvi, vodnatá krv
hydria, *g,* váza na nosenie vody
hydriády, *g,* vodné víly
hydriatický, *g,* vodoliečiteľský, vodoliečebný
hydriatika, *g,* vodoliečiteľstvo, vodoliečka
hydriatros, *g,* vodoliečiteľ, lekár, čo lieči vodou
hydriáza, *g,* liečenie vodou
hydridy, *g,* sladkovodí polypi; chemické slúčeniny prvkov s vodíkom
hydro . . ., *g,* v slož. = vodný . . .
hydroaeroplán, *g,* lietadlo, ktoré sa môže vzniesť i pristáť na zemi i na vode; (má popri kolesách ešte i plavadlá)
hydroavión, pozri: hydroaeroplán
hydrobat, *g,* vodochodec
hydrobiologia, *g,* náuka o živote organizmov žijúcich vo vode
hydrodynamika, *g,* náuka o vodnej sile; pozri: hydraulika
hydroextracteur (hydroextraktőr), *gf,* stroj na sušenie farebných tkanín
hydrofán, *g,* druh žltobieleho opálu
hydrofil, *g,* bavlnená tkanina biela z jemnej priadze, hustejšia ako mušelín; pozri: mul (to isté)
hydrofilné rastliny, *g,* rastliny, ktoré sa oplodňujú vo vode
hydrofobia, *g,* štítivosť vody
hydrofón, *g,* bubon naplnený kamienkami na napodobňovanie dažďa
hydrofor, *g,* dodávadlo vody, dodávateľ vody; vodovod
hydrofyta, *g,* vodné rastliny
hydrogén, *g,* vodík (prvok)
hydrogliser, *gf,* kĺzavý čln; motorová loď s plochým dnom, takže po vode sa iba kĺže

hydrognóza, *g,* vodoznalectvo
hydrografia, *g,* vodopis
hydrokefalos, *g,* zvodnateľná hlava, vodnateľnosť lebečnej dutiny
hydrologia, *g,* náuka o vodách, najmä minerálnych
hydrologium, *g,* vodné hodiny
hydromania, *g,* neodolateľný inštinkt, pud, utopiť sa
hydromechanika, *g,* pozri: hydraulika, hydrodynamika
hydromel, *g,* medovina
hydrometer, *g,* vodomer, dažďomer; sprchomerná stanica; pozri: fluviometer
hydrometria, *g,* vodomeračstvo, dažďomeračstvo
hydrometrický, *g,* sprchomerný, dažďomerný, vodomerný
hydroneta, *g,* ručná striekačka
hydropatia, *g,* liečenie vodou
hydropatický, *g,* vodoliečebný, liečený vodou
hydroplán, *g,* námorné, vodné lietadlo, kĺzavý čln vrtuľou poháňaný, ktorý sa z vody vzniesť nemôže
hydropsia, *g,* vodnateľnosť
hydroptika, *g,* lieky proti vodnateľnosti, vodnatieľke
hydropyritický, *g,* vodu a oheň chrliaci
hydrosféra, *g,* vodstvo (ako časť zeme)
hydroskop, *g,* vodné hodiny
hydroskopia, *g,* hľadanie vody
hydrostatický, *g,* vodovážny
hydrostatika, *g,* náuka o rovnováhe telies tekutých; pozri: hydraulika, hydrodynamika
hydrotechnický, *g,* vodostaviteľský
hydrotechnika, *g,* vodné staviteľstvo
hydroterapia, *g,* liečenie vodou, vodoliečba
hydroterapický, *g,* vodoliečebný
hydrotika, *g,* potné prostriedky, potidlá, lieky na potenie
hydrotimeter, *g,* výlevová trubica (*techn.*)
hydrotorax, *g,* prsná vodnateľnosť
hydroxyd, *g,* pozri: hydrát
hydrúria, *g,* rozmnožený obsah vody v moči
hyéna, *g,* dravá šelma, žijúca v Afrike i v Španielsku, podobná vlku; človek, čo okráda a olupuje mŕtvoly
hyénizmus, pozri: vandalizmus
hyetometer, *g,* dažďomer; sprchová stanica; (hyetoskop); pozri: hydrometer, fluviometer
hyetoskop, *g,* dažďomer; pozri: hyetometer, hydrometer, fluviometer
Hygieia, *g,* bohyňa zdravia
hygiena, *g,* zdravoveda, náuka o zdravotníctve; staranie sa o zdravie
hygienický, *g,* zdravovedný, zdravotný
hygienik i **hygienista,** *g,* zdravovedec, šíriteľ zdravovedy
hygroma, *g,* vodnateľná opuchel'
hygrometer, *g,* vlhkomer, prístroj na meranie vlhkosti vzduchu
hygrometria, *g,* meranie vlhkosti vzduchu
hygrometrický, *g,* vlhkomerný
hygroskop, *g,* pozri: hygrometer, vlhkomer
hygroskopický, *g,* pohlcujúci vodné pary
hylé, *g,* hmota, látka
hylozoizmus, *g,* náuka o oduševnení všetkých vecí
hylzňa, *n* (z Hülse), sformovaná dbanočka na pušný prach, (dutinka)
Hymen, *g,* u starých Grékov boh manželstva, svadieb
hymen, *g,* svadobná pieseň; sobáš, manželstvo; panenská blana
hymenoptéra, *g,* blanokrídly hmyz
hymna, *g,* velebný spev cirkevný alebo národný, spievaný pri slávnostiach, chválospev na po-

česť bohov, bohatierov alebo národa; žalm, oslavná báseň
hymnický, *g*, velebný, oslavný, žalmový
hymnus, pozri: hymna
hyosciamus, *g*, blen (*rastl.*)
hyoscín, *g*, utišujúci liek (dáva sa obyčajne pred operáciami)
hypalága, *g*, zámena slov vo vete (slohová figúra)
hyper, *g*, nad, navyše, cez (predložka)
hyperacidita, *gl*, prekyslenie
hyperaemia, pozri: hyperémia
hyperakúzia, *g*, prejemnelý sluch
hyperastenia, *g*, vrchol slabosti
hyperbola, *g*, rečnícke zveličovanie, zveličenie; v merovede istá krivá čiara
hyperbolický, *g*, premrštený, prepiaty
hyperbolizovať, *g*, prepínať, nadsadzovať, preháňať, prenáhľať sa
hyperborejský i **hyperborický**, *g*, severný, polnočný
Hyperbori, *g*, báječný národ severný
hyperdulia, *g*, prepiata úcta svätých
hyperémia, *g*, prekrvenie
hyperestézia, *g*, chorobne zvýšená citlivosť
hyperestický, *g*, chorobne precitlivelý
hyperfyzický, *g*, nadprirodzený
hyperidróza, *g*, prílišné potenie
hyperkarditrofia, *g*, zväčšenie srdca
hyperkatalektický, *g*, nadrozmerný, zvyšný (o verši)
hyperkritický, *g*, priveľmi prísny v posudzovaní
hyperkritik, *g*, veľmi prísny posudzovateľ
hyperkritika, *g*, veľmi prísne posúdenie
hyperkríza, *g*, prudká zmena choroby
hyperkultúra, *g*, premrštené, prepiate vzdelanie
hyperkultúrny, *g*, premrštene vzdelaný
hypermetrický, *g*, nadmierny, nadrozmerný
hypermetrika, *g*, nadrozmernosť
hypermetropia, *g*, ďalekozrakosť
hypermetropický, *g*, ďalekozraký
hyperocha, *g*, zvyšok
hyperortodoxný, *g*, pravoverný, väčšmi, ako viera žiada
hyperpimele, *g*, pozri: steatitis
hyperprodukcia, *g*, prílišná výroba, nadvýroba
hyperprodukčný, *g*, nadvýrobný
hyperskepticizmus, *g*, premrštená pochybovačnosť, prílišný skepticizmus
hyperskeptický, *g*, príliš skeptický neveriaci
hypertrofia, *g*, prekŕmenie, stučnutie, napuchnutie, prepchatosť
hypertrofický, *g*, prekŕmený, preživený, prepchatý
hypnobat, *g*, námesačník
hypnobatia, *g*, námesačníctvo, námesačnosť
hypnologia, *g*, náuka o spánku
hypnopsychia, *g*, duševný spánok
Hypnos, *g*, boh spánku u starých Grékov
hypnotický, *g*, uspávajúci
hypnotika, *g*, lieky, prostriedky uspávacie
hypnotizér, *g*, uspávač
hypnotizmus, *g*, umelé uspávanie; pokusy s uspávaním; divný duševný stav po uspávaní; omámenie; pozri: hypnóza
hypnotizovať, *g*, umele uspávať
hypnóza, *g*, duševný stav umele uspatého, umelé uspávanie; divný stav duševný po uspávaní; omámenie; pozri: hypnotizmus
hypocentrum, *gl*, miesto pod povrchom zeme, odkiaľ vychádza zemetrasenie
hypodermatický, *g*, podkožný
hypodrom, *g*, kryté miesto na prechádzky
hypofora, *g*, rečnícka figúra, keď

rečník hovorí aj proti námietky, ktoré potom vyvracia

hypogeum, *g*, podzemná klenba, hrobnica, hrob, krypta (= katakomba)

hypochonder, *g*, človek ťažkomyseľný, zádumčivý, trudnomyseľný

hypochondria, *g*, ťažkomyseľnosť, zádumčivosť

hypochyma i **hypochýza**, *g*, šedivý zákal v oku

hypokoristický tvar, *g*, tvar zdrobnelý

hypokoristikon, *g*, lichotivé oslovenie, najmä v menách krstných (na pr. Jožinko, Peterko, Mariánko, Janíčko, miesto: Jožo, Peter, Marián, Jano ap.)

hypokrit, *g*, pokrytec, človek, čo sa navidomoči pretvára

hypokríza, *g*, pretváranie, falošnosť, pokrytectvo

hypoplexia, *g*, slabý záchvat porážky; pozri: apoplexia

hypopódium, *g*, podnožka, stoleček

hyposkop, *g*, druh veľkého vojenského vidlicového ďalekohľadu

hypospadický, *g*, slzotvorný, pôsobiaci na tečenie sĺz

hypospadizmus, *g*, slzenie očí

hypospazma, *g*, ľahké kŕče v mihalniciach

hypostadický, *g*, základný, podkladný, ozajstný, skutočný

hypostáza, *g*, základ, podklad, skutočnosť, ozajstnosť

hypostrofa, *g*, obrat (v chorobe)

hypotaktický, *g*, podradný

hypotaxa, *g*, podradnosť (vo vetosloví)

hypotečný, *g*, záložný, na nehnuteľnosti požičiavajúci

hypotéka, *g*, záloh nehnuteľnosti za peniaze; napísané zálohy na nehnuteľnosť; ťarcha na nehnuteľnom majetku

hypotekárny, *g*, záložný, pozemkoknižne zaistený

hypotenúza, *g*, priepona (v pravouhlom trojuholníku)

hypotermia, *g*, poklesnutie telesnej teploty pod normál

hypotetický, *g*, predpokladaný, podmienený, neistý, pochybný, naoko, zdanlivý (opak: kategorický)

hypotéza, *g*, predpoklad, domnienka

hypotrofia, *g*, podvýživa (opak: hypertrofia)

hypozeuxa, *g*, hromadenie krátkych, samostatných viet, čím rečník dosiahne neobyčajnú ráznosť

hypselologia, *g*, náuka o vznešenom

hypsochromia, *g*, zmena farby z jasnejšej do tmavšej

hypsologia, *g*, vychvaľovačnosť, chvastavosť, pechorivosť

hypsometer, *g*, prístroj na meranie výšok, hôr; výškomer

hypsometria, *g*, meranie výšok, hôr

hyski, *ga*, (z hydro a ski), vodné lyže

hystera, *g*, maternica, matka (u ženskej)

hysteralgia, *g*, bolesti maternice

hystéria, *g*, nervová choroba najmä u ženských, ťažkomyseľnosť, podráždenosť, výstrednosť

hysterický, *g*, človek (najmä ženská) chorobou maternice alebo predráždením čuvstva postihnutý, nervove chorý, predráždený, ťažkomyseľný, výstredný

hysteritis, *g*, zapálenie maternice

hysteroktomia, *g*, celé al. čiastočné odrezanie maternice

hysteromania, *g*, podráždenie pohlavného pudu u ženských

hysteron proteron, *g*, dve na tri, prevrátenosť, (= koniec napredku), (básnická figúra)

hysteroskopia, *g*, prezeranie maternice zrkadlom

hysterospazmus, *g*, kŕče v maternici

hysterotomia, *g*, rozrezanie ma-

ternice, kráľovský rez; pozri: metrotomia

hytliak, *n* (z Hüttelwagen), služobný vozeň železničný, batožinový vozeň

hyzop, *g*, pozri: yzop

CH

(Slová, ktoré tu nenajdeš hľadaj pod **š, č** a **k**!)

Ch, medzinárodná rozpoznávacia značka automobilov švajčiarskych

chabin (šabén), *f*, kríženec ovce s kozou (chovajú ho v Chile pre vlnu)

chabir, *ar*, skúsený vodca karaván

chablis (šablí), *f*, biele vzácne víno burgundské, nazvané podľa mesta Chablis

chablona, chablonovitý, chablonový, pozri: šablona, šablonovitý, šablonový

chabotte (šabot), *f*, nákova, šabota

chabrus, *h*, spolok, združenie; židovské spolčenie pri licitáciách, aby vec dostali za najnižšiu cenu; nemecké družstvo na kupovanie a vyplácanie veľkostatkov roku 1872.

chaconne (šakon), *f*, druh pomalého menuetu (tanca)

chacun à son goût (šakön a son gú), *f*, každý po svojej chuti

chacun pour soi, Dieux pour tous (šakön pur soa, dió pur tú), *f*, každý za seba, Boh za všetkých

chagrin (šagrén), *f*, mrzutosť, bôľ; vyrobená koža z konského chrbta (alebo oslieho); druh prešovaného papieru (chagrinový papier); hodvábna látka drobne vzorkovaná; perinkovaná koža na väzbu kníh

chachar, *p*, ničomník, povaľač, leňoch; takto prezývajú i obyvateľov Mor. Ostravy a Sliezska napospol

chaîne (šén), *f*, reťaz

chaîne anglaise (šén angléz), *f*, obrat vo štvorylke

chaîne de dames (šén dö dám), *f*, ska reťaz (figúra vo štvorylke)

chaire, *g*, grécke pozdravenie: vitaj, buď zdravý! (toľko čo *l* salve)

chaise (šéz), *f*, stolička, sedadlo; ľahký koč

chaise longue (šéz long), *f*, druh pohovky, šezlón

chalát, *ar*, dlhý kabát tatársky; ľahký kabát poľský; župan

chalcedon, *g*, druh jemnozrného kremeňa (achát), polodrahokam

chalet (šalé), *f*, z dreva zhotovená vila, švajčiarska vila

chaleur (šalőr), *f*, teplo

chalif, *ar*, nástupca Mohamedov, panovník; píš a pozri: kalif

chalkograf, *g*, meďorytec

chalkografia, *g*, meďorytectvo

chalkochemigrafia, *g*, chemigrafia v medi

chalkolit, *g*, pozri: urán

chalkotypia, *g*, meďotlač

challenge (čelendž), *a*, vyzvanie

challengér (čelandžr), *a*, vyzývateľ (na pr. o majstrovstvo v boxingu)

chally (šali), *f*, polohodvábna látka podobná mušclínu

chalon (šalón), *f*, vlnená látka, najčastejšie upotrebovaná na podšívky

chaloupe (šalup), *f*, čln

chalva, *r*, turecký med

chalyba, *g*, oceľ

chám, pozri: chán; *r*, nevoľník, sluha, otrok

chamada, *f* (z chamade, šamád), znamenie vzdania sa nepriateľovi, dávané bubnom alebo trú-

bou z obkľúčenej pevnosti; píš: šamáda

chamalin, *b,* nosič

chambellan (šanblán), *f,* = chamberlain (čembrlén), *a,* komorník

chamberlain, *a,* pozri: chambellan, *f,* komorník; lord chamberlain, najvyšší komorník

chambertin (šambertén), *f,* chýrne burgundské červené víno

chambre (šánbr), *f,* izba

chambre garnie, *f,* izba s náradím

chambre introuvable (šánbr intruvábl), *f,* nikde nenajditeľný, svojho druhu ojedinelý poslanecký sbor, ktorý na všetko prikyvuje hlavou

chambre séparée (particulière) (šámbr séparé [patiküliér]), *f,* osobitná, oddelená izba (pochop zrejme nemecký, Francúz nazýva takúto izbu: *cabinet particulier* [kabine particülié])

chambre syndicale (šámbr sendykal) *f,* spoločenstvo, ťažiarstvo

chameleón, *g,* africká jašterička (ktorej menivosť farby stala sa dávno príslovím: Mení farbu ako chameleón = človek vrtkavý, nestály)

chami, druh atramentu

chamina, *tu,* pani

chamois (šamoá), *f,* kamzík; plavá farba kamzíková (bledožltá)

chamomila, *l,* harmanček, rumanček

Chamonix (šamoni), *f,* kúpeľné miesto, odkiaľ sa vystupuje na Montblank; stredisko zimných športov

chamotte (šamot), *f,* pozri: šamotka

champ (šán), *f,* (z *l* campus), pole

Champagne (šampaň), *f,* krajina vo Francúzsku

champagne (šampaň), *f,* šampanský; šampanské víno, (šampaň)

champ de bataille (šán dö bataj), bojište, kolbište

champ de Mars (šán dö Már), *f,* Martovo pole (vojenské cvičište v Paríži)

champêtre (šanpétr), *f,* poľný, vidiecký, dedinský

champignon (šampiňon), *f,* šampión (huba), pečiarka

champion (šampion), *f,* predný bojovník na bojišti, borec, zápasník; víťaz v zápasoch

championát, *f,* predné miesto, víťazstvo v zápasoch

championship (šampionšip), *fa,* majstrovstvo (v borení, zápase)

Champs Elysées (šánzélyzé), *f,* Elyzejské polia (široká ulica v Paríži)

chamr, *h,* neobratný človek, somár, hlupák

chamrús (z chamr), nádavka Židom

chamsin, *ar,* pozri: samum

chan, *pe,* nocľaháreň, veľký verejný dom na ubytovanie pocestných alebo karaván, hostinec v poli

chán, *ta,* pán, náčelník, panovník (titul tatárskych alebo mongolských kniežat)

chanát, *ta,* krajina pod vládou chána

chance (šáns), *f,* šťastná náhoda, nádej, šťastie, očakávanie, (šance), pravdepodobný prípad

chancelier (šanslié), *f,* kancelár

chancelor (čensler), *a,* kancelár; Lord High Chancelor (lordhajčensler), *a,* minister spravodlivosti

chancre, *f* (šánkr); pozri: čanker, šanker

chandra, *r,* pozri: melancholia, hypochondria a spleen

chang court (čejnč kort), *a,* zmena poľa v tenise

change (šánž), *f,* výmena, zmena, menenie

changeant (šanžán), *f,* menivý, najmä o farbe látok, farby hrajúci

change de dames (šánž dö dám), *f,* výmena dám

change de place (šánž dö plas), *f,* výmena miesta

changement (šanžmán), *f,* zmena; premena v divadle

changez-passez (šanžé-pasé), *f*, zmeňte sa, practe sa, straťte sa; zaklínadlo (hókuspókus)
changírovať (šanžírovať), *f*, vymeniť, zameniť
chanson (šansón), *f*, ľudová pieseň
chansoneta, *f* (z chansonnette, šansonet), speváčka ľudových piesní; pesnička; pesnička zväčša tónu posmešného, speváčka takýchto pesničiek
chansonférka, pozri: chansoneta
chansonnier (šansonié), *f*, spevák, pesničkár, skladateľ pesničiek
chant (šán), *f*, pieseň, spev, nápev, melódia
chantage (šantáž), *f*, vydieranie, vydieračstvo
chantant (šantán), *f*, spievajúci; u nás obyčajne miestnosť, v ktorej sa odbavujú hudobné produkcie nižšieho druhu; pozri: kabaret, café chantant
chanteclair (šanteklér), *f*, kurín, búdka pre kury; kohút; druh čierneho piva
chanteuse (šantőz), *f*, speváčka
chantilly (šanttiji), *f*, druh jemných čipiek
chanuka, *h*, židovský sviatok posvätenia chrámu
chaos, *g*, pôvodný stav sveta (vesmíra) pred stvorením; zmätok, neporiadok; ktorej bol stvorený
chaotický, *g*, neladný, neusporiadaný, zmätený, pustý
chaparo (čaparo), večne zelená rastlina na pampách
chapeau (šapó), *f*, klobúk
chapeau bas (šapó ba), *f*, s obnaženou hlavou, so složeným klobúkom
chapeau claque (šapó klak), *f*, sklápací cylinder
chapelet (šaplé), *f*, ruženec, pátričky
chapelier (šaplié), *f*, klobúčnik
chapelle (šapel), *f*, kaplica, kaplička; kapela
chaperon (šaprón), *f*, čapica, karkuľka; sprevádzajúca dáma (žartovne)
chaperon rouge (šaprón rúž), *f*, červená karkuľka
chapitre (šapitr), *f*, kapitola, hlava (v knihe)
char (šar), *f*, voz (pôv. bojový)
chara, *staron.*, bôľ, utrpenie; pozri: Charfreitag
char-à-bancs (šarabank), *f*, veľký osobný autobus pre turistov; na francúzskych a belgických železniciach vozeň druhej triedy
character indelebilis, *l*, znamenie nezrušiteľné, nesmazateľná, nevyničiteľná vlastnosť
charade, pozri: šaráda
charakter, *g*, povaha, ráz, svojskosť, známka, znamenie, písmeno; hodnosť, stav; statočnosť
charakteristický, *g*, význačný, svojský, osobitný, výrazný, podstatný, svojrázny
charakteristika, *g*, povahopis, význačnosť, podstata
charakteristikon, *g*, význačná črta (povahy)
charakterizácia, *g*, opisovanie, vyznačovanie povahy, stavu ap.
charakterizovať, *g*, opisovať povahu, vyznačovať
charakternosť, *g*, povahovosť; statočnosť, rázovitosť
charakterný, *g*, povahový, rázny, rezký; statočný
charakterová dráma, *g*, dráma, v ktorej sa dej vytvára nie zo situácie, lež z povahy osôb
charašó, dobre; pozri: chorošó
charave, ľudový tanec mexický
charbon (šarbon), *f*, uhlie; karbon
charcuterie (šarkütörí), *f*, údenárstvo, údenársky obchod, údenárčina
char d'assaut (šardasó), *f*, útočný voz, francúzske pomenovanie tanku
chardonne (šardon), *f*, umelý hodváb, pomenovaný podľa svojho vynálezcu grófa Chardonneta

Charfreitag (zo *staron.* chara ~ bôľ, utrpenie), deň utrpenia Pána

charge (šárž), *f*, bremeno, náklad; hodnosť, dôstojnosť; rozkaz; útok; násyp, nábitok, náplň (*techn.*)

chargé d'affaires (šaržé dafér), *f*, diplomatický tajomník, zástupca krajiny v cudzine, splnomocnenec

chariotee (čerjotý), *a*, štvorkolesový vozík s dvoma sedadlami

charita, (-s) *l*, láska kresťanská, milosrdenstvo; dobročinnosť; pomenovanie niektorých dobročinných ústavov kresťanských (nemocníc, hotelov, reštaurácií ap.)

charitatívny, *l*, kresťanský, dobročinný, milosrdný

charité (šarité), *f*, milosrdenstvo; pomenovanie niektorých nemocníc

Charitky, *g*, bohyne pôvabu; pozri: Grácie

charivari (šarivari), *f*, drmblikanie, nedobrá hudba; hrmot, hurhaj; parížsky časopis

charlatán (šarlatán), *f*, kúrfušer, mastičkár, podvodník, vetroplach; píš a pozri: šarlatán

charlatanéria (šarlatanéria), *f*, podvodníctvo, klamstvo

charlatanizmus, pozri: charlatanéria

Charlemagne (šarlmaň), *f*, Karol Veľký

Charles (šarl), *f*, (čarlis), *a*, Karol

charleston (čarlston), *a*, americký tanec černošského pôvodu, nazvaný podľa mesta Charlestonu

Charlotte (šarlot), *f*, Karolína

charmant (šarmán), *f*, pozri: charmantský, šarmantný

charmantný (šarmantný), *f*, píš a pozri: šarmantný; očarujúci, vábivý, pôvabný, rozkošný, príjemný, milý, vľúdny, ľúby

charmeur (šarmőr), *f*, dobyvateľ sŕdc, Don Juan

charmírovať (šarmírovať), *f*, očariť, okúzliť

Charon, *g*, v gréckej mytologii prevážateľ zvečnelých duší cez rieku Acheron v podsvetí

charpie (šarpí), *f*, cupanina z plátna

charrikovať (šarikovať), *f*, zbrázdiť okresaný kameň dlátom

chart (čart), *a*, list, karta tuhého papieru

charta, *l*, list, listina, najmä ústavná; písmo; magna charta libertatum, *l*, veľká listina slobody, základný zákonník anglickej slobody; magna charta, ústavná listina; pozri: carta bianca

chartabianka, *t*, pozri: carta bianca

charte (šart), *f*, karta, list, listina; výsada; titul

charte partie (šart parti), *f*, prenajatie lode dohovorom

charter (čártr), *a*, to, čo charte (pozri toto)

chartista (čártista), *a*, prívrženec chartizmu (pozri toto)

chartizmus (čártizmus), *a*, anglický robotnícky pohyb v r. 1836—1855

chartomantia, *g*, veštenie z karát, vykladanie kariet

Chartreuse (šartrőz), *f*, kartuziánsky kláštor v južnom Francúzsku; (odtiaľto i meno chýrneho likéru chartreuse)

Charybdis, *g*, vír a nebezpečné skaly v Mesinskej úžine proti úskaliu Scyly (pozri toto); morská obluda, ktorá, vraj, pohlcovala lode v prieplave sicílskom proti Scyle, veľmi nebezpečnej skale pre plávanie. Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charibdim, *l*, dostane sa do Scyly, kto sa chce vyhnúť Charibde, (alebo, ako slovenské porekadlo hovorí: „z blata do kaluže")

chasan, *h*, predspevák v židovskom chráme

chasepotka (šaspotka), *f*, druh francúzskej streľnej zbrane pomenovanej podľa vynálezcu Chassepota; pozri: chassepot

chasid, *h*, nábožní, horliví vyznavači zákona Mojžišovho

chasidi(m), *h*, voľná sekta židovská v slovanských krajinách, ktorá si nectí rabínske zákony

chasse (šas), *f*, poľovačka

chassé-croisé (šasé-kroazé), *f*, istá figúra francúzskej štvorylky; márne chodenie sem-tam

chasselas (šasla), *f*, druh viniča, hrozna

chasse le naturel, il revient au galop (šas lö natürel, il revjento galó), *f*, zažeň prirodzenosť, cvalom sa vráti (podľa Hor. Destouches)

chassepot (šaspó), *f*, druh pušky nazvaný po svojom vynálezcovi

chasseur (šasőr), *f*, poľovník, lovec

chasseur à cheval (šasőr a šval), *f*, ľahký jazdec

chassis (šasí), *f*, lemovanie, rám, obruba, podstavec, kostra, spodok automobilov, vozíček, kolesá (pod nejakým objektom)

chat, *ar*, riadok, písmo; list

chat (ša), *f*, mačka

château (šató), *f* (z *l* castellum), zámok, hrad

château-briant (šatóbrián), *f*, druh jemného bifteku

Château Lafitte (šató lafit), **Château Latour** (šató latúr) a **Château Margaux** (margó), *f*, tri druhy jemného červeného vína bordeauxského, nazvaného podľa zámkov v girondskom kraji

châtelain (šatlén), *f*, pozri: kastelán

Châtelet (šatlé), *f*, tvrdza, pevnosť v starom Paríži, sídlo súdov; odtiaľ slovo: šatlava

chatib, *ar, tu*, mohamedánsky kňaz, kazateľ

Chat-Noir (šanoár, čierna mačka), *f*, umelecký kabaret v Paríži, kde vznikla kabaretná pieseň

chaton (šatón), *f*, v prenesenom smysle: zlato alebo striebro, do ktorého sa osadzuje drahokam; osadený drahokam

chatouille (šatúj), *f*, škatuľka, najmä ozdobná; škatuľka na peniaze, kasička

chaudeau (šodó), *f*, teplý nápoj z vína, cukru a žĺtkov (u nás ľud. skreslené „šató")

chaudron (šodron), *f*, kotlík

chauffeur (šofőr), *f*, kurič; vodič automobilov

chaussée (šosé), *f*, hradská cesta, umelá cesta

chaussure (šosűr), *f*, obuv

chauvinista (šovinista), *f*, nadšenec, prílišný národovec; (názov od vlastného mena Chauvin, francúzskeho vojaka, hrdinu Scribovej veselohry); pozri: šovinista

chauvinistický (šovinistický), *f*, príliš vlastenecký

chauvinizmus (šovinizmus), *f*, nepravé, prílišné vlastenectvo; národná neznášanlivosť; píš a pozri: šovinizmus

chediv, *ar*, egyptský námestok kráľa; pozri: khediv

cheer (čír), *a*, jasanie, sláva!, výkrik radosti

cheese (číz), *a*, syr

chef (šéf), *f*, (z *l* caput), hlava, vodca, náčelník, predstavený, prednosta, pán, majster, šéf; général en chef (ženerál án šéf), *f*, najvyšší vodca, hlavný veliteľ

chef d'atélier (šefdatelié), *f*, predák, dielovedúci

chef de'oeuvre (šef dővr), majstrovské dielo, („Meisterstück")

chefkorektor, *f*, hlavný korektor

chefredaktor, hlavný, zodpovedný redaktor, šéfredaktor

cheilo-, *g*, v složených slovách pery sa týkajúci

cheiloplastika, *g,* umelé tvorenie pyskov
cheirotonia, *g,* hlasovanie zdvihnutím ruky, aklamáciou
chek (ček), *a,* pokladničná peňažná poukázka, šek (pozri toto), zložný lístok
Chelsea (čelsi), *a,* londýnske predmestie; najbohatší futbalistický klub anglickej ligy
chelys, *g,* korytňačka
chemia, *g,* lučba
chemický, *g,* lučebný
chemiglyfia, *g,* rezba, rytina; chemický spôsob výroby štočkov
chemigrafia, *g,* spôsob výroby klišé (štočkov), kde sa kresba prenáša fotografiou na zinkové, medené alebo spiežové platne, ktoré sa leptajú kyselinou; prenášanie na kov môže sa spraviť i pretlačením kresby s papiera (chemitypia)
chemik, *g,* lučbár
chemikálie, *g,* lučebniny
chemin (šmén), *f,* cesta, dráha
chemin de fer (šmen d'fér), *f,* železnica
Chemin des Dames (šmén dé dám), *f,* Dámska cesta, hôrna cesta vo Francúzsku, známa z bojov za svetovej vojny
chemiseta (šmiseta), *f,* košieľka, náprsník
chemitypia, *g,* chemická tlač
chemizmus, *g,* súbor vlastností nejakej látky a ich zmien s výkladom
chemóza, *g,* napuchnutie očnej spojovky
chenille (šeníj), *f,* hodvábna šnúrka, hodvábne al. baršúnové vlákno
chèque (šek), *f,* pozri: chek, šek
cher (šér), *f,* drahý
cher ami (šéramí), *f,* drahý priateľ!
cherem, *h,* kliatba, veľká kliatba u Židov
cherchez la femme (šeršé la fam), *f,* hľadajte ženu! (t. j. vo všetkom, ako príčinu, hľadaj ženu; ak sa niečo prihodí, väzí v tom nejaká ženská)
Chersonéz, *g,* grécky polostrov
chersonezský, *g,* polostrový
cherub i **cherubín** (mn. p. cherubin, cherubíni), *h,* posol; plamenný anjel vyššieho stupňa, anjel strážiaci raj
chester (čestr), *a,* tvrdý valcovitý syr (podľa anglického grófstva Chester)
chevalereskný (švalereskný), *f,* rytiersky, dvorný; dobrodružný
chevalerie (švalerí), *f,* rytierstvo, jazdectvo
chevalier (švalié, od cheval [šval] = kôň), *f,* rytier, gavalier, zeman
chevalier d'honeur (švalié donőr), *f,* dvorný rytier
chevalier d'industrie (švalié dendüstrí), *f,* vetroplach, dobrodruh
chevalier sans peur et reproche (švalié sán pőr e reproš), *f,* rytier bez bázne a hany (*Bayard*)
chevaux légers (švó ležé), *f,* ľahké kone, ľahká jazda
cheveu (švő), *f,* vlas
cheviot (čiviöt), *a,* druh lepšej vlny zo cheviotských oviec v Anglicku
chevra, *h,* bratstvo
chevra kadiša, *h,* svätá spoločnosť; židovské pohrebné bratstvo
chevreaux (ševró), *f,* kozľa; kozia koža na svršky obuvi
chevron (ševron), *f,* krokvica; vojenský odznak na rukáve, ktorý označuje počet služobných rokov
chewing gum (čiving ~), *a,* guma na žuvanie
chianti (kianti), *t,* známe červené víno, muškátové, v Toskánsku, rodiace sa neďaleko Siény
chiaro (kiáro), *t,* jasný
chiaro di luna (kiáro — —), *t,* svit mesiaca
chiaroscuro (kiároskuro), *t,* pozri: clair obscur
chiazma i **chiazmus,** *g,* kríženie v poriadku slov, krížové postavenie (podľa gréckej litery chí, X),

(slohová figúra); (chiasma opticum, zrakové skríženie; chiasma tendinum, skríženie šliach)

chic (šik), *f*, módny vkus v držaní sa i v obliekaní; slušnosť, vhodnosť, obratnosť; slušiaci

chicane (šikán), *f*, zlomyseľné trápenie, sužovanie, šikanovanie

chicaneur (šikanőr), *f*, sužovateľ, trápiteľ; klebetník

chicorée (šikoré), *f*, pocestník (*rast.*); druh šalátu

chief (čif), *a*, pozri: chef, *f*

chien (šien), *f*, pes

chiesa (kiéza), *t*, cirkev

chiesa libera in libero stato (kiéza~), *t*, slobodná cirkev v slobodnom štáte (*Cavour*)

chiffon (šifon), *f*, druh jemného plátna, šifón; handra

chiffonière (šifoniér), *f*, skriňa na šaty, šifonér (pozri toto)

chiffre (šifr), *f*, šifra, tajné písmo; pozri: šifra

chiffrovaný, *f*, šifrovaný, tajným písmom písaný

Chigi (Kidži), *t*, palác v Ríme (patril tal. kniežaciemu rodu Chigi), teraz sídlo talianskeho ministerstva zahraničných vecí

chignon (šiňon), *f*, vlasy nahor začesané, vrkoč, parochňa, (žiňon)

chicha (čiča), *šp*, juhoamerický nápoj, kvasený z kukurice alebo z iných plodín; červené farbivo, ktorým si Indiáni farbia kožu

chichi (čiči), *šp*, parochňa, falošné vlasy

chikána (šikána), *f*, záskočnosť, úskok, utlačovanie; zlomyseľné sužovanie, trápenie, obťažovanie, šikanovanie (pozri toto)

chikanovať (šikanovať), *f*, utláčať, sužovať, zlomyseľne trápiť, prenasledovať, obťažovať, robiť náročky prekážky, šikanovať (pozri toto)

chikézny (šikézny), *f*, utlačujúci, sužujúci, svárlivý, zlý

child (čajld), *a*, dieťa

childern (čajldrn), *a*, deti

chilfer, *h*, podvodný peňazomenec

chiliáda, *g*, tisícročie; tisíc chlapov vojska

chiliarch, *g*, veliteľ tisícich chlapov, pluku, plukovník

chiliazmus, *g*, starožidovské učenie o vykupiteľovi a viere v budúcu tisícročnú blaženú ríšu na zemi

chi lo sa? (kí — —) *t*, kto to vie?

chiméra, *g*, mam, výmysel, márne blúznenie, vôbec to, čoho v skutočnosti nieto; u starých Grékov ohava, ktorá dýchala ohňom, odpredku bola ľvica, v prostriedku koza a odzadu dračica

chimérický, *g*, mámivý, vymyslený, neskutočný, blúznivý, zlý

china, *č*, čínsky porcelán, čínske striebro

china clay (čajne kle), *a*, čínsky porcelán; koalín

chiné (šiné), *f*, hodvábna tkanina zdobená svetložltými farbami

chinchila, pozri: činčila

chinín (z quina - kina), *šp*, horký liek z kôry stromu chinínového, ktorý rastie v Equadore v Južnej Amerike

Chino (čino), *š*, kríženec z černocha a Indiánky

chionograf, *g*, snehomer

chinois (šinoa), *f*, cukrované, horké pomaranče, vyvážané z Talianska

chinoiserie (šinoazerí), *f*, čínština; napodobnenie obyčajov a výrobkov čínskych

chiostro (kiostro), *t*, (z *l* claustrum), kláštor, kláštorný dvor, krížová cesta

chipolin (šipolén), *f*, lakový náter na drevených robotách

chippendale (čipendél), *a*, anglický sloh náradia z 18. storočia

chips (čips), *a*, odpadky

chique (šik), *t*, dohán na žuvanie; bago

chiragra (cheiragra), *g*, lámka v

rukách, suchá lámka; pozri: podagra, lámka v nohách)
chirognomický, *g*, rukoznalecký
chirognomika, *g*, rukoznalectvo
chirograf, *g*, rukopis, dlžobný list, úpis; podpis vlastnou rukou
chirografia, *g*, rukopis (na pr. dlžného listu); pozri: chirograf
chirografický, *g*, rukopisný
chirogramatomantia, *g*, usudzovanie, vyšetrovanie rukopisov; grafologia
chirologia, *g*, vrava hluchonemých rukami, prstami; veda, ako veštiť, hádať z ruky
chiromant, *g*, veštec z ruky
chiromantia, *g*, veštenie budúcnosti z istých čiar na dlani, hádanie z ruky, veštenie z ruky, rukospyt
chiromantický, *g*, rukospytný, rukoveštný
chiromantka, *g*, veštkyňa z ruky
chirotéky, *g*, druh starovekých rukavíc; lekárske obväzky na prsty
chirurg, *g*, lekár-operatér, ranár, ránhojič
chirurgia, *g*, ranárstvo, ránhojičstvo, operatérstvo v lekárstve
chirurgický, *g*, ránhojičský, ranársky, operatérsky
chitín, *g*, tkanivo hmyzov; zvláštna látka v krýdlach chrobákov; tvrdá kôra hmyzích krýdel a tela vôbec
chitón, *g*, spodné rúcho starých Grékov
chiusa (kjúza), *t*, horská úžina, úplaz
chi va piano va sano, chi va sano va lontano (kí ~), *t*, kto ide pomaly — zdravo ide, kto zdravo ide — ďaleko zajde
chlamys, *g*, plášť chlamyda
chloazma, *g*, žltenica, zlátenica
Chloé, *g*, priezvisko bohyne Demeter
chłop, *p*, sedliak, nevoľník
chlór, *g*, nekovový prvok farby žltozelenej
chloralhydrát, *g*, slúčenina vody s kyselinou chlórovou
chloramónium, *g*, salmiak (pozri toto)
chlorid, *g*, slúčenina chlóru s nejakým prvkom
chlorid sódnatý, kuchynská soľ
chlorín, *g*, výťah soli, základ otravných plynov
chlorit, *g*, druh kremičitanu
chlorodont, *g*, zubná pasta
chloroform, *gl*, uspávací prostriedok; tekutá látka, ktorá, keď sa vdychuje pri operáciách, spôsobuje bezcitnosť,bezvedomie (pripravuje sa rozkladom chloralu sódnatým lúhom)
chlorofyl, *g*, listová zeleň, rastlinné farbivo
chloropierín, *g*, otravný plyn, ktorý spôsobuje ťažké zvracanie
chlórové vápno, *g*, vápno, ktoré sa upotrebuje ako dezinfekčný prostriedok a na bielenie papieru i látok
chloróza, *g*, blednička (choroba), málokrvnosť
choc (šok), *f*, otras, náraz, srážka, úder; silný telesný alebo duševný otras
Choďa, *r*, Číňan
chodža, pozri: hodža
chokantný (šokantný), *f*, urážlivý, pohoršlivý, neslušný
Chochol, *r*, Malorus
cholecystitis, *g*, zapálenie žlčníka
cholelitiáza, *g*, žlčové kamienky (choroba)
cholémia, *g*, preniknutie žlči do krvi
cholera, *g*, vlhkosť tela, hnevivosť, prudkosť
cholera asiatica, *gl*, epidemická choroba, cholera, žlčový katar (~ cholera ázijská)
cholera nostra, cholerína, *gl*, európska, domáca cholera, prudký katar črevný a žalúdkový
cholerický, *g*, prchký, prudký, sršitý, zlostný, vznetlivý

cholerik, *g*, človek prudkej povahy, človek prchký, vznetlivý, rezký, vášnivý
cholerína, *g*, behačka; slabá cholera
cholesterín, *g*, žlčový tuk, tuk v žlčových kamienkoch
choliambus, *g*, jambické trojveršie s trochejom miesto ostatného jambu
chomage (šomáž), *f*, zastavená robota, nezamestnanosť
chop (čop), *a*, rezeň
choquant (šokán), *f*, urážlivý, znepokujúci; (po anglic.: shocking)
choquirovať (šokirovať), *f*, urážať, znepokojovať
chór, *g*, tanec; v kostele povýšené miesto bohoslužobnej hudby; sbor spevákov; kostolný chór
chorál, *g*, velebná pieseň (kostolná); sborový, jednohlasý, vážny spev chrámový
choralista, *g*, chrámový spevák, spevák na chóre
choralistka, *g*, speváčka na chóre, chrámová speváčka
chorda, *g*, struna
chorea, *l*, tanec do kolesa
chorea sancti Viti, *l*, tanec sv. Víta (druh nervových porúch, kŕčov)
choreograf, *g*, skladateľ a usporiadateľ tancov
choreografia, *g*, náuka o tancoch; opísanie tancov v balete
choreografický, *g*, tanečný
choreomania, *g*, tanečná zúrivosť
choreus, *g*, trocheus; pozri: trochej
choreutika, *g*, tanečné umenie, najmä divadelné
choriamb, *g*, básnický rozmer složený z trocheja a jambu (-⏑ ⏑-)
chórický, *g*, sborový
chórista, *g*, sborový spevák (najmä divadelný)
chóristka, *g*, sborová speváčka (najmä v divadle)
choro, *b*, národný tanec
chorografia, *g*, miestopis, polohopis (časť zemepisu, zaoberajúca sa popisom väčších oblastí a krajín ako zemepisného celku)
chorografický, *g*, miestopisný, polohopisný
chorometria, *g*, zememeračstvo
chorometrický, *g*, zememeračský
chorošó (charašó), *r*, dobre
chórovod, *r*, ruský národný tanec
Chorregent, *n* (z *l*), vedúci chrámovej hudby
chórus, *g*, pozri: chór
chose (šóz), *f*, vec
chose publique (šóz püblik), *f*, štát
chou (šú), *f*, kapusta; okrasa, ozdoba na dámskom klobúku
chouani (šuani), *f*, rojalisti v Bretagni za veľkej revolúcie
chrematologia, *g*, náuka o peniazoch; peňažníctvo
chresmolog, *g*, vykladač veštieb, prorok, veštec
chrestomatia, *g*, výbor čítania, výbor prác slovesných, čítanka
chria, *g*, zvláštny druh slohových cvičení školných, istý druh rozpravy podľa istej osnovy, aká sa dáva za úlohu na školné cvičenie a v ktorej sa nejaké porekadlo alebo pravda vysvetľuje a objasňuje; pravda, porekadlo, príslovie
chrisma, *g*, križma, smiešanina oleja a balzámu, ktorá sa upotrebuje pri udeľovaní krstu, birmovania a pri vysvätení, posvätný, svätený olej
chrismácia, *g*, pomazanie
chrismatár, *g*, nádobka na svätený olej
chrismovať, *g*, natrieť, pomazať (olejom)
Christbaum, *n*, vianočný strom
christianissimus, *l*, najkresťanskejší (titul francúzskych kráľov)
Christian science (kristjen sajens), *a*, kresťanská veda, americké náboženské hnutie
christianizácia, *g*, obrátenie na kresťanstvo
christianizmus, *g*, kresťanstvo

Christkindl, *n*, Ježiško, Jezuliatko
christlich, *n*, kresťanský
christmas (krismes), *a*, Vianoce
christofánia, *g*, zjavenie Pána
christofel, nové striebro
christolatria, *g*, kresťanská bohoslužba
christologia, *g*, náuka o Kristu
Christos (Kristus), *g*, pomazaný
Christos voskres, *r*, Kristus vstal z mŕtvych (veľkonočné pozdravenie ruské, na ktoré sa odpovie: vo istinu voskrese)
chróm, *g*, kovový prvok
chróma, *g*, farba, koža na tvári
chromatická stupnica, v hudbe stupnica v poltónoch stúpajúca a sostupujúca
chromatický, *g*, farebný, farbistý (v hudbe); poltónový
chromatika, *g*, náuka o farbách, časť optiky; v maliarstve umenie upotrebovať farby; v hudbe, ak nasleduje po sebe niekoľko poltónov
chromatín, hlavná hmota v bunečnom jadre
chromatodysepsa, *g*, choroba očná, pri ktorej človek vidí úkazy, v skutočnosti nejestvujúce
chromatologia, *g*, náuka o farbách
chromatózy, *g*, kožné choroby, vznikajúce zo zlého tvorenia sa pigmentu (pozri toto)
chromofotografia, *g*, farebná fotografia
chromografia, *g*, farbotlač, farebná tlač
chromografický, *g*, farbotlačový
chromoheliografia, *g*, farebná svetlotlač
chromolit, *g*, kamenina s farebnými ozdobami
chromolitograf, *g*, litograf farebnej tlače
chromolitografia, *g*, farebná kameňotlač
chromolitografický, *g*, farebne kameňotlačový
chromopsia, *g*, chorobné farebné videnie
chromotypia, *g*, farbotlač, farebná tlač (obyč. na porceláne); pozri: chromografia
chrómovaná koža, koža vyrobená dvojchrómanom draselnatým
chrómovať, *g*, obtiahnuť chrómom elektrolyticky
chrómový papier, *g*, papier farebne pretlačený
chromoxylografia, *g*, farebná drevotlač
chromoxylografický, *g*, farebne drevotlačový
chromozóny, *g*, bunečné zrnká
chronický, *g*, zastaralý, dlho trvajúci, časový, trvalý; istý čas trvajúci a pravidelne sa opakujúci
chronika, pozri: kronika
chronikár, *g*, letopisec; pisateľ článkov z denného života spoločenského, referátov o divadle, hudbe, denných zvestí ap.; pozri a píš: kronikár
chronique scandaleuse (kronik skandalőz), *f*, rozprávanie pohoršujúcich, hanobných udalostí, príbehov, pohoršlivé príbehy, kronika škandálna, klebetnícka
chronista, *g*, letopisec, kronikár
chronodistichon, *g*, časoveršie, dvojverš letopočetný
chronograf, *g*, prístroj na zapisovanie času
chronografia, *g*, letopisectvo (vypísanie dejín podľa časového poriadku)
chronogram, *g*, sostavenie letopočtu slovami nejakého verša, nápis letopočetný (nápis, v ktorom veľkými literami sa označuje rok historickej udalosti, ktorej sa týka, na pr. DIVo IoannI nepoMUCeno eLaborata et saCrata [so sochy pri chráme sv. Víta v Prahe])
chronolog, *g*, časospytec
chronologia, *g*, časoveda, letopočet, rok

chronologický, *g*, časovým poriadkom idúci, nasledujúci, časove postupný, letopočetný, časovedný
chronometer, *g*, časomer; presné hodinky, ktoré roky a roky udržiavajú rovnaký chod
chronometrický, *g*, časomerný; presný (času sa týkajúci)
Chronos (Kronos), *g*, boh času, otec Diov (Zeusov)
chronoskop, *g*, časomer, taktomer
chrysanthemum, *g*, prhľava, žihľava, matečník (kvet); zlatý kvet, králik
chryzalida (chrysallis), *g*, zámotok hmyzu, popka, kukla
chryzantéma, *g*, ozdobný záhradný kvet, králik, zlatý kvet
chryzelefantína, *g*, socha zo zlata a slonovej kosti
chryzoberyl, *g*, drahokam
chryzografia, *g*, umenie zlatom maľovať, písanie, kresba, maľba zlatom, zlaté písanie, zlatá kresba, zlatá maľba
chryzografovaný, *g*, zlatom maľovaný, kreslený, písaný
chryzografovať, *g*, vedieť zlatom maľovať, zlatom maľovať, písať, kresliť, vyšívať
chryzolit, *g*, priehľadný zelenkastý drahokam
chryzomania, *g*, lačnosť po zlate, vášeň po zlate
chryzomorfný, *g*, zlatu podobný
chryzopras, *g*, druh chalcedónu jablčnej farby
chryzostomos, *g*, zlatoústy
chtonický, *g*, pozemský, podzemský
Chubb (čab), *a*, vynálezca kombinovanej zámky, takáto zámka po ňom
chuchem, *h*, múdry človek, mudrc, rabín
chuligán, *r*, povaľač, bitkár, ozembuch
chulo (čulo), *šp*, peší poháňač býkov pri byčích zápasoch
Chunchuzi, členovia lúpežníckej bandy v Mandžusku
church (čörč), *a*, cirkev
churros (čuros), *š*, ovca s hrubou kožou
chutor, *r*, dvorec, majer; maloruská dedinka bez kostola
chylifikácia, *gl*, zažívanie, trávenie
chylologia, *g*, náuka o zažívacích šťavách
chylúria, *g*, chorobné močenie beľavou močou
chylus, *g*, nasycovacia šťava v tele
chymus, *g*, strávenina
Chypre (šipr), *f*, Cyprus; názov voňavky
chýr, *m*, zvesť, novina
chýrečný, *m*, povestný
chýrnik, *m*, denné zvesti v novinách
chýrny, *m*, povestný
chyrovať, *m*, počuť, slýchať

I

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod **j**!)

i, v matematike značka imaginárnej jednotky (druhá odmocnina z 1)
I, medzinárodná rozpoznávacia značka talianskych a pruských motorov
I.A.A.F., skrát. internacionálnej amatérskej asociácie futbalovej
iacta est alea, pozri: alea iacta est
iama, *g*, liek
iamatologia, *g*, náuka o liečivách
iamb, *g*, dvojslabičný rozmer veršový (⏑—)
iam proximus ardet Ucalegon, *l*, už horí u suseda (o blízkom nebezpečenstve) (*Verg.*)
I am sorry (ajem sory), *a*, ľutujem; žiaľ; prepáčte
iatrika, *g*, lekárstvo

iatrochemia, *g*, lekárska lučba
iatromechanická škola, škola, ktorá sa usiluje liečiť povzbudzovaním mechanických procesov tela
iatros, *g*, lekár
iatrotechnika, *g*, praktické umenie lekárske
ib., skrát. ibidem (pozri toto)
Iberia, *l*, staré pomenovanie Španielska podľa rieky Ibery (Ebro)
ibidem, *l*, v tom istom mieste, práve tam, v tom istom spise; (skrátene: ib.)
ibis, *g*, hltavice (bahenný vták)
ibiš, *n* (z Eibisch), zelina (althea officinalis); píš: ajbiš
ibn, *ar*, syn
I.B.U., (Internacional Boxing Union), *a*, (ústredie profesionálnych boxerov v Paríži)
ice cream (ajs krem), *a*, ľadový krém
I.C.N., skrát. In Christi Nomini, *l*, v mene Krista
ictus, *l*, úder; vyzdvihnutie vo verši, dôraz
id., skrát. idem (pozri toto)
idea, *g*, predstava, myšlienka, pomysel, pochop; fixná idea, zarytá predstava
ideál, *g*, predstava predmetu čo najdokonalejšieho, vzor, pravzor, vidina, vznešená predstava
idealista, *g*, prívrženec idealizmu, nadšenec pre všetko krásne a vznešené, rojko, človek blúzniaci po ideáloch
idealistický, *g*, nadšený, pomyselný, nedosiahnuteľný, vzorný, myšlienkový
idealita, *g*, existencia iba v predstave (*filoz.*)
idealizmus, *g*, filozofický náhľad vysvetliť svet ako výplod vnútorných našich predstáv proti realizmu; úsilie za dosiahnutím vzorov, najmä krásy a dobra; nadšenie
idealizovať, *g*, ako vzor si predstaviť, vzoru pripodobniť, robiť nedosiahnuteľným, krásnym
ideálka, *f*, druh francúzskej poľovníckej pušky
ideálny, *g*, vzorný, neskutočný, básnický, myšlienkový, nedosiahnuteľný, nadsmyselný
idem, *l*, to isté
idem per idem, *l*, rovnaké rovnakým (vysvetľovať)
identický, *l*, rovnaký, totožný, shodný
identifikácia, *l*, stotožňovanie, srovnávanie, stotožnenie, zistenie
identifikovať, *l*, stotožňovať, srovnávať
identita, *l*, totožnosť, rovnakosť, shodnosť
ideografia, *g*, zobrazenie pojmov, pochopové písmo (označenie celého pochopu značkou)
ideogram, *g*, značka pochopového písma
ideologia, *g*, náuka o vývoji pochopov, pojmov, predstáv; sústava hlavných osnov
ideový, *g*, myslený, duchovný
id est, *l*, to jest (skrátene: i. e.)
idioglosia, *g*, vada reči; neschopnosť vysloviť isté skupiny hlások
idiografický, *g*, vlastnoručný
idiochromatický, *g*, s vlastnou farbou, farebný
idiokráza, *g*, divné, zvláštne smiešanie, divnosť povahy ľudského tela
idiolatria, *g*, zbožňovanie seba samého, sebectvo
idiom, *g*, zvláštnosť vravy, nárečie nejakého kraja, dialekt
idiomatický, *g*, svojrázny, zvláštny, vlastný nejakému nárečiu, nárečový
idiopatia, *g*, choroba jednotlivého údu telesného
idiosynkráza, *g*, pudový odpor, precitlivelý, pudový a nepreko-nateľný odpor proti niečomu (duševná choroba)
idiot, *g*, tupáň, hlupák, nevedomec, obmedzenec

idiotia, *g,* slabomyseľnosť, tuposť, hlúposť, obmedzenosť
idiotikon, *g,* sbierka slov nejakého podnárečia, sbierka slov istého kraja, dielo obsahujúce svojskosť jazykovú z niektorého kraja
idiotizmus, *g,* svojráznosť rečová; v lekárskej vede to, čo idiotia (pozri toto)
idiotský, *g,* celkom hlúpy, sprostý
ido, medzinárodný jazyk; pozmenené esperanto de Beaufrontom
idol, *g,* modla, božtek; obraz, prelud
idololatria i **idolatria,** *g,* modlárstvo, modloslužba
idrot, *šv,* šport
idus, *l,* v starorímskom kalendári 15. deň mesiaca marca, mája, júla, októbra a 13. deň ostatných mesiacov
idyla, *g,* básnické líčenie života prostých ľudí (na pr. pastierov), pastierska báseň, v ktorej básnik opisuje prostý život dedinský; prostý život sedliacky, vidiecky
idylický, *g,* prostý, spokojný, ako bol život pastierov, poľovníkov, rybárov a sedliakov v starom veku, žijúcich v stykoch s prírodou, nenarušených v svojej osobitosti mestskou spoločnosťou; pastiersky, vidiecky, prostý, neskazený, milý, tichý
idista, kto hovorí idom, prívrženec ida
i.e. (skrát. id est), *l,* t. j., (to jest)
i. f. (skrát. ipse fecit), *l,* sám robil
I.F.S. (skrát. Internacional Federation of Students), *a,* medzinárodné študentské združenie
if you please (if jú plíz), *a,* ak sa vám páči, prosím
igitur, *l,* teda, preto
igni et ferro, *l,* ohňom a mečom
ignobiles, *l,* neurodzení, nezemania
ignominia, *l,* potupa, hana, pohana
ignoramus et ignorabimus, *l,* nevieme a nebudeme vedieť (vedecké heslo o niektorých veciach, ktoré sa nedajú riešiť)
ignorancia, *l,* nevedomosť, neznalosť
ignorant, *l,* nevedomec, hlupák, obmedzenec, ťulpas, truľo
ignorantia iuris nocet, *l,* neznalosť zákona neospravedlňuje
ignorovať, *l,* nevšímať si, neuznávať, pohŕdať
ignoscencia, *l,* odpustenie, poshovenie, počkanie
ignoti nulla cupido, *l,* po neznámom niet túžby, t. j. čo človek nezná, po tom netúži. (*Ovid.*, Ars amat.)
iguan, pozri: leguan
igumen, *r,* (z *g* hegumenos), vo východnej cirkvi predstavený kláštora, prior; pozri: archimandrita
igumeňja, *r,* predstavená kláštora, abatyša
ihrám, *ar,* oblek mohamedánskeho pútnika; prikrývka hlavy indickej ženy
IHS (Jesus hominum salvator), *l,* Ježiš spasiteľ ľudstva al. in hac (cruce) salus, *l,* v tomto (kríži) spása al. in hoc signo, *l,* v tomto znamení
Ich dien', *n,* heslo kráľa Jána Luxemburského a princov z Walesa
Ich hab's gewagt, *n,* odvážil som sa toho (Ulrich von Hutten)
ichneumon, *g,* egyptská myš; istý druh hmyzu
ichnogram, *g,* stopa, odtlačok nohy; pôdorys, osnova, náčrtok
ichór, *g,* hnis, hnoj
icht(h)ys, *g,* ryba
ichtyofági, *g,* národy živiace sa rybami
ichtyol, *g,* rybina; liečivá masť rybia
ichtyolit, *g,* skamenelá ryba
ichtyologia, *g,* náuka o rybách
ichtyosaurus, *g,* rybojašter (vodný plaz, predpotopný tvor)

ichtyóza, *g*, rybia koža, krokodília koža, šupinatosť (kožná choroba, vyrážka)
ikerej, *r*, kňaz
ikóna, *g*, obraz pravoslávnych svätých, obyčajne maľovaný na dreve
ikonodul, *g*, ctiteľ obrazov
ikonodulia, *g*, uctievanie, klaňanie sa obrazom
ikonognóza, *g*, znalosť obrazov, obrazoznalstvo
ikonografia, *g*, popis obrazov, obrazopisectvo; znalosť obrazov a sôch
ikonoklasti, *g*, obrazoborci
ikonoklastia, *g*, obrazoborstvo, ikonoklazmus (pozri toto)
ikonoklazmus, *g*, obrazoborstvo, ikonoklastia
ikonolatria, *g*, uctievanie obrazov
ikonologia, *g*, náuka o zobrazovaní predmetov; náuka o ikónach
ikonostas, *g*, drevená stena s obrazmi (ikónami) pred oltárom v ruských chrámoch, ktorá oddeľuje oltár od strednej časti chrámovej
ikosaeder, *g*, dvadsaťsten (geometrické teleso obmedzené 20 trojuholníkmi rovnostrannými)
ikterický, *g*, žltačkový, chorý na žltačku
ikteros, *g*, žltačka
iktus, *l*, rytmický dôraz na slabike vo verši; pozri: ictus
il, *t*, určitý člen
ilatívny, *l*, výsledný, odvodený
île (íl), *f*, ostrov
ilegalita, *l*, bezzákonnosť, nezákonnosť, protizákonnosť
ilegálny, *l*, nezákonný, bezzákonný, protizákonný
ilegitimita, *l*, neoprávnenosť, nezákonnosť, nepravosť, neplatnosť, nemanželskosť
ilegitimný, *l*, neoprávnený, nezákonný, nepravý, neplatný, nemanželský
ileos, *g*, zauzlenie čriev, mizerere
ilia, *l*, bedro
Iliacos intra muros peccatur et extra, *l*, dnu i za hradbami ilijskými sa robia chyby, t. j. na oboch stranách, všade
iliacus, *l*, bederný
Iliada, pozri: Ilias
Ilias, *g*, hrdinská báseň Homérova o trójskej vojne (najstarší epos o trójskej vojne)
Ilias post Homerum, *l*, po Homérovi, t. j. niečo zbytočného
iliberál, *f*, kto nie je liberál, slobodomyseľný
iliberálny, *l*, neslobodomyseľný
ilikvidný, *l*, neschopný, nespôsobný zaplatiť, vyplatiť, nepoukázateľný
ilimitovať, *l*, neobmedzovať
Ilion (z *l* Ilium), *g*, Trója, mesto v Malej Ázii
iliterát, *l*, nevzdelanec, neučenec; človek, čo nevie ani čítať, ani písať; pozri: negramotný
illicita res, *l*, vec nedovolená, zakázaná
illicite, *l*, nedovolene, bez dovolenia
illoyalita, ilojalita (opak: lojalita, pozri toto)
illusion (ilüzion), *f*, jemná tkanina závojová
illustre (ilüstr), *f*, skvelý; osvietený, vznešený
illustris, *l*, osvietený, jasný, slovutný
illustrissime, *l*, najjasnejší
illustrissimus, *l*, vysoko-, veľaosvietený
ilojalita, *lf*, pozri: lojalita
I love you (ajlavjú), *a*, milujem vás
I. L. P., skrát. Independent Labour Party, (pozri toto)
iludovať, *l*, posmievať, vysmievať sa, haniť, tupiť; vyhýbať sa, obchádzať, kaziť, mariť
iluminácia, *l*, slávnostné osvetlenie
iluminačný, *l*, osvetľujúci
iluminăti, *l*, rozličné osvietenské spoločnosti 17. a 18. storočia v Španielsku a vo Francúzsku

iluminátor, *l,* maliar okrás v rukopisnej knihe
iluminizmus, *l,* náuka o božskom osvietení
iluminovaný, *l,* osvetlený; omámený, rozjarený
iluminovať, *l,* osvetliť, osvietiť; rozjariť, spestriť
ilustrácia, *l,* vyobrazenie, objasnenie, vysvetlenie, náčrtok, obraz
ilustrátor, *l,* objasňovateľ, vysvetľovateľ, vyobrazovateľ, kresliar, maliar
ilustrovať, *l,* objasňovať, vysvetľovať, zobrazovať, črtať, kresliť, maľovať, spestrovať
ilúzia, *l,* mam, mámenie, marivo, zdanie, samoklam, domnienka, prelud, dojem zdanlivej skutočnosti
iluzionista, *l,* človek, čo sa ustavične sýti ilúziami (pozri toto)
iluzionizmus, *l,* filozofický smer, ktorý pokladá všetko za klam (zdanie)
iluzionovať, *l,* predstierať ilúziu
iluzórny, *l,* pochybný, klamný, mámivý, zdanlivý, zlý
imaginábilný, *l,* vy-, pomysliteľný
imaginácia, *l,* obrazotvornosť, obrazivosť, dômysel, domnienka
imaginárny, *l,* domnelý, neskutočný, obrazný, vymyslený, nemožný
imago, *l,* obraz
imam, *ar,* duchovný, kňaz turecký; predstavený, učiteľ, titul kňazov mohamedánskych (priamy nástupca Mohamedánov)
imanentný, *l,* vnútorný, stály, spolubývajúci, dnu bývajúci
imaret, *ar, tu,* byt, hostinec, reštaurácia, vývarňa
imateriálny, *l,* netelesný, nehmotný
imatrikulácia, *l,* zápis do soznamu (matriky) členov spolku alebo na univerzite
imaturný, *l,* nezrelý, nedospelý
imbecilita, *l,* slabosť, nechápavosť
imbecilný, *l,* slabý, nechápavý, nahlúply
imbibícia, *l,* vsiakavosť
imbroglio (imbroljo), *t,* zmätok, mätež, huriavok
imediatizovať, *l,* urobiť bezprostredným, nezávislým
imediátne mestá, *l,* mestá bezprostredne poddané panovníkovi
imediátny, *l,* bezprostredný, nezávislý
imenzita, *l,* nesmiernosť
imenzný, *l,* ohromný, velikánsky, nesmierny
imenzurálny, *l,* nezmerný, nezmerateľný
imeritný, *l,* nezaslúžený, bezprávny
imerzia, *l,* ponorenie, potopenie
imigrácia, *l,* prisťahovanie
iminentný, *l,* nastávajúci, hroziaci
iminúcia, *l,* zmenšenie, zdrobnenie
imisia, *l,* uvedenie (do úradu, na majetok)
imitácia, *l,* napodobnenie, falzifikát
imitando, *t,* podobne (*hud.*)
imitatio Christi, *l,* nasledovanie Krista
imitátor, *l,* napodobňovateľ, falšovateľ
imitovaný, *l,* napodobnený
imitovať, *l,* napodobňovať, falšovať
immaculata, *l,* nepoškvrnená
immaculata conceptio, *l,* nepoškvrnené počatie Panny Márie
immediate, *l,* rovno, priamo, bezprostredne
immer, *n,* jednostaj, vše, ustavične
immeubles (imőbl), *f,* nehnuteľnosti
immortalis, *l,* nesmrteľný
imobiliá, *l,* nehnuteľný majetok
imobilita, *l,* nehybnosť
imobilizovať, *l,* uložiť, vložiť majetok do nehnuteľností
imobilný, *l,* nehybný, nehnuteľný
imoderancia, *l,* nestriedmosť
imodestia, *l,* neskromnosť
imolácia, *l,* obetovanie

imoralita, *l,* nemravnosť, voľnosť (v obcovaní, v mravoch)
imoralizmus, *l,* popieranie mravných hodnôt a zásad
imorálny, *l,* nemravný, oplzlý
imortalita, *l,* nesmrteľnosť
imortelka, *l,* slamienka (kvetina)
imp., skrátenina pre: imperatív, imperátor, imported (pozri toto)
impar, *l,* nerovnaký, nerovný
impas, *f,* (z impasse, enpas), slepá ulička; v kartách prebitie nižším tromfom alebo neprebitie; pri rulete čísla menšie ako 18
impasábl, *f,* neprístupný
impasíbl, *f,* neciteľný; bezcitný
impasto, *t,* husté natieranie farieb
impatiens noli (me) tangere, *l,* nedotyka (rastl., i prenesene)
impatronizovať, *l,* urobiť sa sám pánom
Impeachment (impíčment), *a,* žaloba a súdne rokovanie proti štátnym úradníkom; i hlave štátu pre zneužitie moci
impedancia, *l,* zdanlivá vlastnosť, usiluje zadržať tok prúdu vyvolaného elektromotorickou silou
impedentný, *l,* nastávajúci, hroziaci
impedimentum, *l,* prekážka, závada
impedimentum matrimonii, *l,* prekážka manželstva
impegno (impeňo), *t,* záväznosť (*kup.*)
impenetrabilita, *l,* nepreniknuteľnosť
impenetrabilný, *l,* nepreniknuteľný
impenzie, *l,* náklad, útraty, trovy, vydania
imperatív, *l,* rozkazovací spôsob v gramatike, rozkaz
imperatív kategorický, pozri: kategorický imperatív
imperatívny, *l,* rozkazovací
imperátor, *l,* veliteľ, cisár, panovník, cár, vladár
imperátorský, *l,* veliteľský, cisársky, panovnícky, vladársky
impératrice (emperatrís), *f,* pozri: imperatrix
imperatrix, *l,* cisárovná, vladárka, panovníčka
imperfektný, *l,* nedokonalý
imperfektum, *l,* slovesný minulý čas nedokonavý
imperforácia, *l,* zátvor, zavrenosť, srastenie telesného údu (obyčajne otvoreného)
imperiál, *l,* cisársky peniaz; zlatý peniaz ruský v hodnote asi 15 rubľov; vo Francúzsku miesto na streche omnibusov a vagónov; druh veľkého tlačiarskeho písma; istý formát papieru
imperialista, *l,* človek panovačný, prívrženec cisárstva, ten, čo všetkými prostriedkami, i násilím, usiluje sa nadobudnúť čo najviac moci, dosiahnuť rozšírenie územia a rozmnoženie počtu obyvateľov, bez ohľadu na ich práva a želanie
imperialistický, *l,* panovačný, vladársky; pozri: despotický, absolutistický
imperializmus, *l,* neobmedzené vladárstvo, panovačnosť, dobývavosť; pozri: absolutizmus a despotizmus
impérium, *l,* veliteľstvo, vláda, panstvo, nadvládie; ríša
impermanencia, *l,* nestálosť, kolísavosť, vrtkavosť, rojčivosť
imperméable (empermeábl), *f,* nepremokavé šaty
Impero, *t,* hlavný fašistický denník v Taliansku
imperseverancia, *l,* nevytrvalosť, nestálosť
impersonália, *l,* neosobné slovesá
impersonálny, *l,* neosobný
impertinencia, *l,* neslušnosť, bezočivosť, nehanobnosť, hrubosť, hanobnosť
impertinentný, *l,* neslušný, bezočivý, hanobný
impetigo, *l,* lišaj, dlho trvajúca vyrážka

impetuoso, *t*, prudko, rezko, (v hudbe)
impetuózny, *l*, útočný, násilný
impetus, *r*, útok; duševné rozčarovanie, v ktorom bol vykonaný trestný čin
impieta, *l*, odopieranie povinnej alebo slušnej úcty; bezbožnosť, neúctivosť, neláskavosť
implakábilný, *l*, nesmieriteľný
implantácia, *l*, vsádzanie, vštepovanie, očkovanie, prútkovanie
implicite, *l*, v to počítajúc, súčasne
implikácia, *l*, zapletenie, osnova
implorácia, *l*, žiadosť
imponderábilia, *l*, nevážiteľné veci, látky, ktoré nepodliehajú ťarche, nič nevážia, ktoré vážiť ani nahradiť nemožno, na pr. teplo, svetlo, elektrické fluidum a i.; nevážiteľniny
imponovať, *l*, úctu vzbudzovať, robiť dojem svojím vystupovaním, vynucovať si vážnosť
import, *l*, dovoz, prívoz tovaru z cudzej krajiny
imported, *a*, dovezené
importér, *f*, dovážateľ
importovať, *l*, dovážať
importunita, *l*, nevhodnosť, nevčasnosť
importunný, *l*, nevhodný, nevčasný
imposibilita, *l*, nemožnosť
impossible (emposíbl), *f*, nemožný
imposte, *l*, *f*, náklad, daň, poplatok; v staviteľstve klenba
imposteur (empostőr), *f*, podvodník, šudier
impostovať, *l*, *f*, daň vyrubovať, ukladať, uvaľovať
imposture (empostür), *f*, klam, mam, šaľba, podvod
impotencia, *l*, neschopnosť, pohlavná slabosť, vysilenosť, neplodnosť
impotentný, *l*, neschopný, neplodný, pohlavne slabý, vysilený
impozantný, *l*, čarokrásny, znamenitý, veľkolepý, svojou veľkosťou a znamenitosťou prekvapujúci, prekrásny, úchvatný, skvelý, očarujúci
impregnácia, *l*, nasycovanie, napúšťanie, napájanie hmoty tekutinou
impregnovať, *l*, napúšťať, nasycovať, napájať
imprekácia, *l*, prekliatie, zatratenie
impresário, *t*, podnikateľ (najmä divadelný, koncertný, operný), sprievodca umelcov, tajomník, podnikateľ umeleckých predstavení a koncertov
impresia, *l*, tlač; tlačiareň; dojem, vjem
impresionisti, *l*, skupina maliarov, ktorí sa usilujú riešiť úkazy a dojmy svetelné
impresionizmus, *l*, umelecký smer v maliarstve, slovesnosti, hudbe, ktorý sa usiluje riešiť úkazy a dojmy svetelné
impresista, *l*, osoba, ktorá pôsobí na smysly
impreso, *t*, tlačené kvety na látkach
impresor, *l*, kníhtlačiar
impressit, *l*, vytlačil
impresum, *l*, oznámenie vydavateľa, tlačiara a redakcie na nejakej knihe alebo na tlačive
imprimatur, *l*, nech sa vytlačí, povoľuje sa vytlačiť; úradné povolenie, schválenie tlačiť
imprimé (emprimé), *f*, tlačivo; potlačená hodvábna látka; pozri: impreso
improbabilita, *l*, pravdenepodobnosť, neuveriteľnosť
improbabilný, *l*, pravdenepodobný, neistý, neuveriteľný
improbita, *l*, nestatočnosť, nepoctivosť
improduktívny, *l*, neúrodný, nevýnosný
impromptu (enprontü), *f*, chytro, bez rozmyslenia, bez prípravy povedaná vec; vtipná myšlienka; báseň alebo hudba napochytre složená

impropérie, *l,* výčitky, hany
improporcia, *l,* nesúmernosť
impropriácia, *l,* nútená kúpa cudzieho majetku (na pr. pri stavaní železníc al. pod., ktorý je v ceste)
improvidencia, *l,* neprezreteľnosť
improvizácia, *l,* básnenie, rečnenie, tvorba bez prípravy
improvizátor, *l,* kto bez prípravy niečo skladá, básni, prednáša, rečník bez prípravy
improvizovaný, *l,* bez prípravy zložený, vytvorený
improvizovať, *l,* básniť, tvoriť, rečniť bez prípravy
imprudencia, *l,* neopatrnosť, neprezreteľnosť
imprudentný, *l,* neopatrný, neprezreteľný
impuber, *l,* nezrelý, nedospelý
impuberta, *l,* pohlavná nezrelosť, nedospelosť
impubertálny, *l,* pohlavne nezrelý
impudencia, *l,* nehanobnosť, nestydatosť
impudentný, *l,* nehanobný, nestydatý
impuesta, *š,* dane
impugnácia, *l,* napádanie, útok, dorážanie
impulz, *l,* popud, podnet, ponúknutie; náraz
impulzívnosť, *l,* vášnivosť, prudkosť
impulzívny, *l,* vášnivý, prudký, dávajúci popud, podnet
impune, *l,* beztrestne
impurizmus, *l,* miešanie cudzích slov do materinskej reči
imputabilita, *l,* príčetnosť
imputabilný, *l,* príčetný
imputácia, *l,* obvinenie, pripísanie
imputovať, *l,* niekomu niečo pripisovať, z niečoho obviňovať
imtijáz, *ar,* turecké vyznačenie za znamenité a vynikajúce služby
imunita, *l,* oslobodenie od daní a služieb; zaručená ochrana pred trestným stíhaním, nedotknuteľnosť, poslanecká nedotknuteľnosť; vzdorovanie nákazlivosti
imunitný, *l,* pozri: imunný
imunizovať, *l,* zbaviť, pozbaviť, chrániť
imunný, *l,* od služieb a daní (poplatkov) oslobodený; nedotknuteľný, chránený, nezdolný
imuran, *mong,* druh veveríc
imutabilita, *l,* nepremeniteľnosť
imutácia, *l,* zmena, premena, premieňanie
in absentia, *l,* v neprítomnosti
in abstracto, *l,* abstraktne
inadekvátny, *l,* neprimeraný
in aeternum, *l,* na veky
inakceptábilný, *l,* neprijateľný
inaktivita, *l,* nečinnosť, stav mimo služby
inaktívny, *l,* nečinný, v stave mimo služby
inalterábilný, *l,* nezmeniteľný
in and out (in end aut), *a,* dve prekážky v konských pretekoch v krátkej vzdialenosti za sebou
In angustiis, *l,* v úzkom, v tiesni, v núdzi
inánia, *l,* vysilenie tela chorobou alebo stratou krvi
inanícia, *l,* vysilenie; pozri: inánia
inanita, *l,* prázdnota, márnosť, pochabosť
inanitný, *l,* prázdny, márny, pochabý
inapelábl, *f,* (z *l*), neodvolateľný
inaplikábilný, *l,* neupotrebiteľný, nepoužívateľný
in armis, *l,* vo zbrani
inartikulácia, *l,* nerozčlenenosť, nejasná, nezreteľná výslovnosť
inartikulačný, *l,* nerozčlenený, nejasný, nezreteľný vo výslovnosti
inartikulovanie, *l,* potvrdenie (zákona)
inartikulovaný, *l,* potvrdený (na pr. zákon)
inaugurácia, *l,* slávnostné začínanie (diela), slávnostné uvedenie (do úradu), slávnostné otváranie; zasvätenie miesta

inauguračný, *l*, slávnostný
in barbam, *l*, do brady, do tváre, rovno, zoči-voči
in bianco, *t*, podpis na listine nevyplnenej
in bona pace, *l*, v pokoji
in boud, *a*, pod mýtnou závorou
in camera caritatis, *l*, medzi sebou, dôverne, v súkromí, stranou
in capite et membris, *l*, v hlave i v údoch; v celku
incasso, pozri: inkaso
in casum, *l*, pre prípad (potreby, nevyhnutnosti, necessitatis)
incest, *l*, krvné smilstvo, súloženie medzi blízkymi príbuznými
incidencia, prípad, nehoda, udalosť, incident
incidenčný, *l*, náhodilý, vedľajší
incident, *l*, prípad, nehoda
incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim, *l*, trafí, narazí na Scylu, kto sa chce vyhnúť Charybde (z blata do kaluže); pozri: Scyla a Charybda
incinerácia, *l*, spopolnenie, spálenie na popol
incipit, *l*, začína sa
incitácia, *l*, dráždenie, podpaľovanie, jedovanie
incízia, *l*, zárez, vrez (na pr. pri operácii)
inclusive, *l*, v to počítajúc, s tým; skrátene: incl., inkluzíve (pozri toto)
incognito, pozri: inkognito
income (inköm), *a*, príjem dôchodok
in commune bonum, in communem utilitatem, *l*, pre obecné dobro, prospech
incompréhensible (enkonpreánsíbl), *f*, nepochopiteľný
in concreto, *l*, v osobitom, istom, danom prípade, v skutočnosti
inconnu (enkonü), *f*, neznámy; (le soldat i., lö soldá-, neznámy vojak)
in continuo, *l*, nepretržite, v súvislosti, bez prervania, ustavične, za sebou, v jednom kuse, jednostajne
in contrario, *l*, naopak, opačne
in contumaciam, *l*, v neprítomnosti (odsúdiť niekoho), za neprítomnosti (obžalovaného vyniesť súdny výrok)
in corpore, *l*, hromadne, v celku, korporatívne
in corpore vili, *l*, na bezcennom tele (al. zvierati, roz. robiť pokusy)
incredibile visu, *l*, neuveriteľné na pohľad
incroyable (enkroajábl), *f*, neuveriteľný
incubus, *l*, mora, démon pôsobiaci ťažké sny
incurabilis, *l*, nevyliečiteľný
I.N.D. (skrát. In nomine Domini), *l*, v mene Pána
indantrén, druh farby; riedka látka na záclony
indebite, *l*, nenáležite, neprístušne
indebitný, *l*, nenáležitý, neprístušný, nepatriaci
indebitum, *l*, dlh, ktorý niekto zaplatil, hoci nemal
indecencia, *l*, nemravnosť, neslušnosť
indecentný, *l*, nemravný, neslušný
indecízia, *l*, nerozhodnosť
indeclinabile, *l*, nesklonné slovo
in defectu, *l*, v nedostatku
indefinitum, *l*, neurčité zámeno (*gram.*)
indemnácia, *l*, odškodnenie, nahradenie škody
indemnita, *l*, beztrestnosť, dodatočné schválenie, náhrada škody, odškodnenie; prepustenie zo zodpovednosti, oslobodenie
indent, *a*, príkaz komisionárovi v nekultúrnych krajinách nakúpiť tovar
Indépendance tchécoslovaque (endepandáns čekoslovak), *f*, Československá samostatnosť (časopis, ktorý za vojny vychádzal vo Švajčiarsku)

independency day (—dej), *a*, deň vyhlásenia nezávislosti Spojených štátov severoamerických (4. VII. 1776)
independenti, *l*, nezávislí (roz. od cirkevnej vlády); náboženská sekta anglická v 16. storočí, ktorá neuznávala biskupov
independentný, *l*, nezávislý
in deposito, *l*, v úschove
indeterminácia, *l*, neistota, neurčitosť
indeterminačný, *l*, neistý, neurčitý
indeterminista, *l*, ten, čo verí v neobmedzenú slobodu ľudskej vôle
indeterminizmus, *l*, náuka o neobmedzenej slobode ľudskej vôle
index, *l*, ukazovateľ, soznam, obsah, prehľad, register; študijný výkaz, soznam univerzitných prednášok
index librorum prohibitorum, *l*, soznam zakázaných kníh
Indian, značka amerických silných motorových bicyklov
indian file, *a*, kone bežiace husím radom
indícia, *l*, udanie, znamenie, znak; nepriamy dôkaz; náznak
indície, *l*, známky, stopy, príznaky
indienne (endién), *f*, indická látka bavlnená; pozri: kartún
indiferentizmus, *l*, ľahostajnosť, nevšímavosť (najmä k vyšším duchovným záujmom človeka, ako sú: náboženstvo, sloboda, národnosť ap.)
indiferentný, *l*, ľahostajný, nevšímavý, obojaký, nestranný, nepôsobiaci
indifferente, *t*, ľahostajne, bezstarostne (*hud.*)
indigéna, *l*, domorodec, tuzemec
indigenát, *l*, občianske, domovské, tuzemské právo, právo občianstva, krajinská príslušnosť; pozri: inkolát
indigentný, *l*, potrebný
indigescia, *l*, nestraviteľnosť, nezáživnosť, porušené trávenie
indignácia, *l*, rozhorčenie, nevoľa, hnev, jed, neľúbosť, spravodlivá nevoľa pre nedôstojné nakladanie s nami alebo s inými
indignitas, *l*, nehodnosť, nespôsobnosť dediť
indignovaný, *l*, rozhorúčený, urazený
indigo, *šp*, rastlinná belasá farba
Indikácia, *l*, oznámenie, udanie, náveštie; výkaz, soznam
indikačný, *l*, udavačný, oznamujúci, náveštný
indikatív, *l*, oznamovací spôsob slovesa v gramatike
indikatívny, *l*, oznamovací, náveštný
indikátor, *l*, oznamovateľ, udavateľ, ukazovateľ, prístroj, ktorým sa zaznačuje zmena tlaku v strojoch, počítadlo
indikovať, *l*, ukázať, naznačiť, odporúčať, predpísať
indirektný, *l*, nepriamy, prostredný
indiskrécia, *l*, neskromnosť, dotieravosť, nešetrnosť, nemlčanlivosť, prostorekosť, bezohľadnosť, dotieravosť
indiskrétnosť, pozri: indiskrécia
indiskrétny, *l*, neskromný, dotieravý, nešetrný, nemlčanlivý, prostoreký, bezohľadný
indiskutábl, *f*, (z *l*), bezsporný, zrejmý
indispenzábilný, *l*, nepostrádateľný
indisponovaný, *l*, nedobre naladený, mrzutý
indispozícia, *l*, zlá nálada, mrzutosť, nevoľnosť
indisputábl, *f*, (z *l*), nepopierateľný, istý, taký, o ktorom nenačim disputovať
indium, vzácny prvok kovový
individuácia, *l*, rozlišenie niečoho obecného v jednotlivosti
individualizovať, *l*, vytýkať znaky individua, odlišovať, triediť, rozoznávať podľa individuí, jednotlivcov
individualita, *l*, svojrázna osobnosť, svojskosť, osobitosť, svojráznosť

individualizácia, *l,* zosobňovanie, obmedzovanie na jednotlivca
individualizmus, *l,* osobná povaha, sústava pre uplatnenie sa jednotlivca
individuálny, *l,* osobitý, povahový, svojský, osobnej povahy, svojrázny, zvláštny
individuum, *l,* jednotlivec, osoba
indivisibiliter et inseparabiliter, *l,* nedeliteľne a nerozlučne (heslo pragmatickej sankcie)
Indoeuropania, európske a ázijské národy, ktorých jazyky vznikly z jedného prajazyka (Slovania, Germáni, Balti ap.)
Indogermán = Indoeuropan
indoiránske jazyky, árijské jazyky (jazyk avestský a perský; vznikly z indického a iránskeho, čiže staroindického)
indolencia, *l,* nedbalosť, nevšímavosť, bezcitnosť, rojčivosť, bezstarostnosť, ľahostajnosť
indolentný, *l,* nedbalý, nevšímavý, bezcitný, ľahostajný, bezstarostný
indolog, *g,* učenec, čo sa zapodieva štúdiom indickej kultúry
in dorso, *l,* na rube, na chrbte, na zadnej strane
indorzácia, *l,* rozhodnutie napísané na rube, na zadnej strane podaného aktu, rubopis
indorzovať, *l,* písať na rub, na zadnú stranu
indosácia, *t,* (endossement, endosmán, *f*), rubopis na zmenke, ktorým sa zmenka prevádza do vlastníctva druhej osoby, rubopis, prevod zmenky
indosant, *t,* osoba, ktorá zmenku postupuje, prevádza
indosát, *t,* osoba, ktorej bola zmenka postúpená, na ktorú bola prevedená
indosovať, *t,* prevádzať zmenku
Indra, *i,* indický boh povetria
in dubiis mitius, *l,* vo veciach pochybných (súď) miernejšie!
in dubio, *l,* v pochybnosti
indukcia, *l,* návod, úvod; metoda, postupujúca od jednotlivosti k všeobecnosti, postup vedeckého bádania o všeobecnom z jednotlivého na základe nadobudnutých skúseností; dôkaz, príklady, skutky; vzbudenie elektrického prúdu
indukcita, *l,* vlastnosť, prejavujúca sa shromažďovaním magnetickej energie
indukčný, pozri: induktívny
indukovať, *l,* budiť, navádzať
induktívny, *l,* úvodný, návodný, dôkazový, príkladný, odvodený
induktor, *l,* časť stroja, v ktorom sa vzbudzuje elektrický prúd otáčaním
in dulci iubilo, *l,* v sladkej radosti, v podnapitom stave
indulgencia, *l,* shovievavosť, trpezlivosť, miernosť, odpustenie hriechov
indult, *l,* dovolenie, poshovenie, počkanie, odpustenie
in duplo, *l,* v dvoch exemplároch, dvojmo, dvojnásobne
indurácia, *l,* stvrdnutie telesného tkaniva
indurit, bezdymný pušný prach
industria, *l,* priemysel, ťažiarstvo, usilovnosť
industrializácia, *l,* spriemyselnenie
industrializmus, *l,* priemyselníctvo
industriálka, *l,* priemyselná škola
industriálna učiteľka, *l,* učiteľka ručných prác ženských
industriálny, *l.* priemyselný, výrobný
ineditum opus, *l,* dielo posiaľ nevydané
inefektívny, *l,* neúčinný, márny, neúčinkujúci, nepôsobiaci
in effectu, *l,* naozaj
in effigie, *l,* v obraze, v podobe, obrazne (opak skutočnosti)
inektovať, *l,* privteliť, pripojiť
inepcia, *l,* neschopnosť, nemožnosť, nevkusnosť

ineptný, *l*, neschopný, nemožný, nevkusný
inercia, *l*, váhavosť, kolísavosť, rojčivosť
inerčný, *l*, váhavý, kolísavý, rojčivý
inervácia, *l*, čuvné zásobenie (zásobenie nervov), zakončenie nervu v niektorom ústroji alebo v tkanive a význam toho spojenia, vzbudenie predstáv vplyvom nervov
in eventum, *l*, až po výsledok, pre istý prípad
in expensas, *l*, odsúdiť na súdne trovy
inexplozíbl, inexplozibilný, *f*, nevýbušný
in extenso, *l*, obšírne, podľa celého rozsahu, celkom
in extremis, *l*, v najväčšom nebezpečenstve, v krajnom prípade
infalibilita, *l*, neomylnosť
infalibilný, *l*, neomylný
infámia, *l*, pohanenie, hanobnosť, zlá povesť, nestatočnosť, nepoctivosť, zlopovestnosť
infámny, *l*, hanobný, mrzký, podlý, nepoctivý, nestatočný, zlopovestný
Infandum, regina, iubes renovare dolorem, *l*, nevýslovnú, kráľovná, kážeš obnoviť bolesť; (*Verg.*, Aen., II., 3.; keď Aeneas pred Didonou má rozprávať o svojich útrapách)
infans, *l*, dieťa
infant, *š*, dieťa, nemluvňa; titul španielskych a portugalských kráľovičov, princov
infantéria, *f*, pechota, pešie vojsko; pôvodne osobná stráž infantov
infanterista, *l*, peší vojak
infanticíd, *l*, vrah, vražednica dieťaťa
infantilizmus, *l*, detinstvo (choroba dospelých)
infantka, *l*, titul španielskych a portugalských princezien; pozri: infant
infarkt, *l*, zapchatie (kanálov v ľudskom tele)
infatuácia, *l*, bláznivosť, namyslenosť, smiešna záľuba v niečom, pochabosť, márnomyseľnosť
infaustus, *l*, nešťastný, nepriaznivý
infekcia, *l*, nákaza
infekciozita, *l*, nákazlivosť
infekčný, *l*, chytľavý, nákazlivý
infektor, *l*, farbiar
inferent, *l*, úd s vkladom do spoločenského majetku
inferi, *l*, obyvatelia podsvetia
inferiorita, *l*, nižší stupeň, hodnota, podriadenosť, podradnosť
inferiórny, *l*, nižší, menej hodnotný, podriadený
infernálny, *l*, pekelný, podsvetný, podzemný, hnusný, čertovský, ohavný
inferno, *t*, peklo, podsvetie
infertilita, *l*, neúrodnosť, jalovosť, neplodnosť
infideles, *l*, neverní, neveriaci
infidelný, *l*, neverný, vierolomný
infighting (infajtin), *a*, boj, borenie, zápas zblízka (box)
infikovať, *l*, nakaziť
infiltrácia, *l*, vnikanie, vsakovanie, vstrebovanie; ukladanie cudzích hmôt v tkanivách
in fine, *l*, na konci
infinitesimálny počet, *l*, počet s veličinami nekonečne malými alebo nekonečne veľkými
infinitív, *l*, neurčitok, neurčitý spôsob slovesa v gramatike
infinitum, *l*, nekonečno
infirmita, *l*, slabosť
infix, *l*, hláska al. slabika vložená doprostred slova
inflácia, *l*, nadúvanie, stúpanie, rozmnožovanie; väčší vydaj papierových peňazí v štáte, než na aký je krytie zlatom
inflačný, *l*, nadúvaný, rozmnožovaný; predvydaja papierových peňazí sa týkajúci

in flagranti, *l*, pri čine, za horúca, pri spáchaní trestného činu (pristihnúť)
inflamácia, *l*, zápal, zapálenina, zánet, ponúknutie, podnet
inflektor, *l*, nadstavadlo pre vetracie šachty v baniach
inflexia, *l*, zabočenie, obrat, ohyb
inflorescencia, *l*, čas kvetov, kvitnutia
in floribus, *l*, v kvete
influenca (influenza), *t*, horúčková choroba, španielka
influencia, *l*, vtok; vplyv, pôsobenie, účinok; rozklad, rozloženie (na pr. elektriny)
in folio, *l*, v rozmeroch celého listu alebo hárku papieru
informácia, *l*, poučenie, zvesť, podanie správ, posudok, návod, pokyn, oboznámenie
informátor, *l*, oboznamovateľ, domáci učiteľ, vychovávateľ, podávateľ zvestí
informatórium, *l*, poučujúca, oboznamujúca kniha; návod, príprava
informovať, *l*, poučovať, oboznamovať, dozvedať, oznamovať, dávať návod, pokyn
informovať sa, *l*, poučiť, dozvedieť sa
in foro, *l*, pred súdom
in foro conscientiae, *l*, pred súdom svedomia
infra, *l*, dolu
infračervené lúče, lúče oku neviditeľné, ktoré zachytí fot. doska
infradín, zariadenie rádiové, ktorým sa zvyšuje frekvencia a skracuje vlna
infrakcia, *l*, zlomenie; porušenie smluvy
in fraudem legis, *l*, s obchádzaním zákona, s vymykaním sa zákonu
infula, *l*, v cirkvi katolíckej biskupská čapica (pri omši; pozri: mitra)
in full dress, *a*, v bálovom obleku
infulovaný, *l*, cirkevný hodnostár, ktorý má právo nosiť infulu (biskup, opát, prelát, prepošt, kanonik)
infulovať, *l*, udeliť biskupskú čapicu, vymenovať za biskupa ap.
infunde, *l*, nalej!
infundibulum, *l*, nálevňa
in futuram rei memoriam, *l*, k budúcej pamäti veci
in futurum, *l*, pre budúcnosť, do budúcnosti
infúzia, *l*, nalievanie, vlievanie
infuzórie, *l*, lievikovci, nálevníci, prvoci (živočísi v tekutine čírym okom neviditeľní)
infúzum, *l*, nálev
inganno, *t*, klam, podvod, klamstvo
in genere, *l*, všeobecne, vonkoncom, vôbec, navospol
ingénieur (enženiőr), *f*, pôvodne výrobca vojenných strojov, potom dômyselný, bystrý vynálezca; inženier, merač, staviteľ, strojník, absolvent vysokej školy technickej
ingeniozita, *l*, vtipnosť, umnosť, dômysel, vynaliezavosť
ingeniózny, *l*, umný, vtipný, dômyselný, vynaliezavý
ingenium, *l*, duch, rozum, nadanie, vtip, talent, prirodzené vlohy
ingenuita, *l*, úprimnosť, rovnosť, priamosť, otvorenosť
ingerencia, *l*, vplyv, účinok, moc, pôsobenie
ingerentný, *l*, vplyvný, mocný, pôsobivý
ingescia, *l*, prežieranie, prijímanie potravy do tela, jedenie
in globo, *l*, dovedna, spolu, všetko naraz
ingoty, sliatiny železné v tvrdom stave, z ktorých sa vyrábajú koľajnice alebo medzníky
ingrediencia, *l*, prísada, primiešanina, spoločná čiastka
ingres, *l*, prístup, vstup, vstupné
ingresia, *l*, vchádzanie
ingresso, *t*, vstup, vstupné

ingrosácia, *l*, zápis do účtovníckych alebo pozemkových kníh, intabulácia (pozri toto)
ingrosátor, *l*, zapisovateľ do účtovníckych alebo pozemkových kníh
ingrosovať, *t*, zapisovať veľkým písmom do pozemkových kníh
in grosso, *t*, vo veľkom, na hrubo
inguinálny, *l*, slabinový
inhabilita, *l*, nespôsobilosť
inhabitácia, *l*, obývanie, prebývanie
Inhaerencia, pozri: inherencia
inhalácia, *l*, vdychovanie (plynov liečivých)
Inhalačný, *l*, vdychovací
inhalátor, *l*, prístroj na vdychovanie
Inhalatórium, *l*, izba, sieň, miestnosť na vdychovanie
Inhalovať, *l*, vdychovať
inherencia, *l*, vytrvalosť, priľnavosť, lipnutie
inherentný, *l*, priľnavý, v niečom sa nachádzajúci
Inhibícia, *l*, zakázanie, zápoveď, zarieknutie, zadržanie, zhabanie
Inhibovať, *l*, zastaviť, odvolať, zrušiť
in hoc casu, *l*, v tom prípade
in hoc signo vinces, *l*, v tomto znamení zvíťazíš (nápis na kríži, ktorý sa vo sne zjavil rímskemu cisárovi Konštantínovi Veľkému)
in honorem, *l*, na počesť
in Hülle und Fülle, *n*, v hojnosti a nadbytku, prehojne
Inhumácia, *l*, pohreb, pochovanie
Inhumačný, *l*, pohrebný
inhumanita, *l*, neľudskosť, nemilosrdnosť, nevľúdnosť, ukrutnosť
inhumanitný i **inhumánny**, *l*, neľudský, ukrutný, nemilosrdný, nevľúdny
Inhumovať, *l*, pochovať
inch (inč), *a* (z 1 uncia), dĺžková miera, palec (asi 2,5 cm)
Inchoácia, *l*, začiatok, počiatok
inchoatíva, *l*, počínavé slovesá
iniciácia, *l*, zasvätenie, uvedenie do nejakej náuky
iniciálka, *l*, počiatočné písmeno (obyč. ozdobné a odlišného typu od ostatnej sadzby alebo písma)
iniciatíva, *l*, prvý krok; počiatok, urobený v nejakej veci, počiatok; návrh, podnet, popud, pohnútka; otvorenie
iniciatívny, *l*, podnetný, podnet dávajúci, impulzívny (pozri toto)
iniciátor, *l*, pôvodca, navrhovateľ
inilín, pozri: inzulín
in infinitum, *l*, do nekonečna, neurčita, neobmedzene
in integrum restituere, *l*, navrátiť k predošlému právu, znova priviesť do predošlého stavu
in integrum restitutio, *l*, navrátenie k predošlému právu, znova privedenie do predošlého stavu
Initium, *l*, počiatok, začiatok
Initium sapientiae timor Domini, *l*, počiatkom múdrosti je bázeň Božia
injekcia, *l*, vstreknutie, liečivo; námietka
injektor, *l*, prístroj, ktorým sa parou voda dopravuje nahor, vyššie, napájač, na pr. kotla v rušni, vstrekovač
injikovať, *l*, vstrekovať
injungovať, *l*, vštepiť, uložiť, predpísať
injúra, druh juhoamerickej bavlny
injúria, *l*, krivda, bezprávie; urážka, pohana, potupa
injúria reálna, *l*, pozri: reálna injúria
injúria verbálna, *l*, pozri: verbálna injúria
in jussu, *l*, bez rozkazu
inka, *per*, pomenovanie, titul starých peruánskych panovníkov; pán, vládca, cisár
inkamerácia, *l*, spojenie majetkov, scelenie, vtelenie, poštátnenie
inkamerovať, *l*, vteliť, poštátniť

inkandesencia, *l,* rozžeravenie do bielej žiare
inkapábilný, *f,* neschopný
inkapacita, *l,* neschopnosť, nespôsobilosť
inkapacitovať, *l,* robiť neschopným, nespôsobilým
inkarcerácia, *l,* uväznenie
inkarnácia, *l,* vtelenie
inkarnát, *l,* ružová farba, farba ľudskej pleti; červená trojka
inkarnovať, *l,* vteliť
inkasista, *t,* vyberateľ peňazí, sberatel, prijímateľ peňazí
inkaso, *t,* vyberanie, príjem peňazí
inkasovať, *t,* vyberať, prijímať peniaze pre niekoho
inkaustika, *l,* maľba do vosku
inklinácia, *l,* sklon, náklon, príklon; odchylka (magnetickej ihly); uhol sklonu, záľuba, náklonnosť, náchylnosť
inklinačný, *l,* odchylný, sklonný, náklonný
inklinovať, *l,* prejavovať k niečomu sklony, byť k niečomu náchylný (na pr. k chorobe)
inkludovať, *l,* uzavierať
inkluzíve, *l,* v to počítajúc; pozri: inclusive
inkoácia, *l,* začiatok
inkoatíva, *l,* počínavé slovesá
inkoercibíliá, *l,* nestlačiteľné telesá
inkognito, *l,* nepoznane, tajne, pod cudzím menom
inkoherencia i **inkohézia,** *l,* nesúvislosť
inkoherentný, *l,* nesúvislý, voľný
inkolát, *l,* domovské právo, občianske, štátna príslušnosť; pozri: indigenát
inkomodácia, *l,* obťažovanie, nepohodlie, znepokojovanie
inkomodita, *l,* pozri: inkomodácia
inkomodovaný, *l,* znepokojovaný, obťažovaný, nepohodlný
inkomodovať, *l,* znepokojovať, obťažovať
inkompaktný, *l,* nesúvislý, necelistvý
inkompatibilita, *l,* nesrovnateľnosť, neslučiteľnosť (na pr. funkcií) niekoľkých úradov, neprípustnosť
inkompetencia, *l,* neprísluśnosť, neoprávnenosť, nenáležitosť
inkompetentný, *l,* neoprávnený, neprísluśný, nenáležitý
inkompletnosť, *l,* neúplnosť
inkompletný, *l,* necelý, neúplný, kusý, čiastkový
inkoncinita, *l,* nesrovnalosť, neskladnosť
inkonformný, *l,* nesúhlasný
inkongruencia, *l,* nesúhlas, neprimeranosť
inkonkludentný, *l,* bez preukázateľnej moci
inkonstancia, *l,* nestálosť
inkontrácia, *l,* prirovnanie, porovnanie (najmä v účtovníctve)
inkonveniencia, *l,* nepohodlnosť, neprísluśnosť
inkonstantný, *l,* nestály
inkontestábl, *l,* nesporný
inkontrovať, *l,* porovnávať, účtovné položky
inkonzekvencia, *l,* nedôslednosť
inkonzekventný, *l,* nedôsledný
inkonzistentný, *l,* neudržateľný; nesúvislý
inkoordinácia, *l,* nesúlad pohybov
inkorektnosť, *l,* nesprávnosť, nestatočnosť
inkorektný, *l,* nesprávny, nestatočný
inkorporácia, *l,* privtelenie, vtelenie, zápis, pripojenie
inkorporačný poplatok, *l,* zápisné úda grémia al. hocijaký poplatok za prijatie za úda
inkorporovať, *l,* (pri)vteliť, vteľovať
inkorupcia, *l,* neporušenosť, čistota
inkorupčný, *l,* neporušený, statočný, čistý
inkoruptný, *l,* neporušený, nepodplatený, čistý
inkoust, *če* (z *g* enkauston), roztok farbiva na písanie, atrament, tinta

inkrement, *l,* prírastok
inkret, *l,* výlučok žliaz s vnútornou sekréciou
inkriminácia, *l,* obvinenie zo zločinu, obžaloba
inkriminovať, *l,* viniť, obžalovať
inkrustácia, *l,* spôsob ozdobovania predmetov drevených vrstvou z iných hmôt, kovov, kameňov, kostí, takže pôvodný materiál je tým zakrytý, obloženie, umelé vybíjanie, vykladanie, usadenina
inkubácia, *l,* obdobie medzi nákazou a vypuknutím choroby; pôvodne sedenie vtákov na vajciach, liahnutie
inkulantný, *l, f,* neprívetivý
inkulpácia, *l,* obvinenie, obžalovanie
inkulpant, *l,* žalobca, obviňovateľ
inkulpát, *l,* obžalovaný, obvinený, vinník
inkulpovať, *l,* obviniť, obžalovať
inkunábulum, *l,* kolíska; počiatok; prvotlač; kniha z prvých časov kníhtlačiarstva (až do roku 1526)
inkurábl, *l* (z incurabilis), nevyliečiteľný
inkurvácia, *l,* zakrivenie
inkurz (inkurzia), *l,* vchod, vpadnutie, invázia nepriateľská
inkuzácia, *l,* obžaloba
inkuzátor, *l,* žalobník, žalobca
inkuzovať, *l,* žalovať, obviňovať, viniť
inkvirent, *l,* vyšetrovateľ, vyšetrujúci sudca
inkvirovať, *l,* vyšetrovať, súdne skúmať, vyhľadávať
inkvizícia, *l,* vyšetrovanie, súd proti kacírom, súd, ktorý vyhľadával odpadlíkov od viery
inkvizičný, *l,* vyšetrovací, obviňujúci, viniaci
inkvizita, *l,* vyšetrovanec, obžalovaný
inkvizítor, *l,* vyšetrovateľ; pozri: inkvirent
inkvizítorský, *l,* vyšetrujúci, prísne vyzvedajúci
inlet, *a,* prístup, vchod
in loco, *l,* na mieste, v mieste, tu
in magnis et voluisse sat est, *l,* vo veľkých veciach postačí i dobrá vôľa (dobrý úmysel); (*Propertius,* II., 10., 6.)
in maiorem Dei gloriam, *l,* k väčšej sláve Božej, na väčšiu slávu Božiu
in manu, *l,* v ruke
in margine, *l,* na kraji, na okraji (listu)
in medias res, *l,* do prostriedku veci alebo deja, udalosti, k jadru veci, bez úvodu
in medio (stat) virtus, *l,* v prostriedku, t. j. medzi extrémami je ctnosť, ctnosť je na prostriedku, čiže rovnako vzdialená od všetkých krajností (zlatý stred)
in meliorem partem, *l,* na lepšiu stránku
in memoriam, *l,* na pamäť, na pamiatku
in merito, *l,* v podstate
inn, *a,* hostinec; úradná budova
in natura (naturalibus), *l,* v prirodzenej podobe, v skutočnosti, v prírodninách, v potravinách (namiesto peňazí)
in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus autem caritas, *l,* vo veciach potrebných jednota, v pochybných sloboda (voľnosť), ale vo všetkom láska (nech je!)
inning, *a,* obrana v krikete
innocente (inočente), *t,* nevinne, prosto (*hud.*)
in nomine Domini, *l,* v mene Pána
in nuce, *l,* (v orechu), stručne, jadrne; v jadre
inobligátny, *l,* nezáväzný, nepovinný
inocencia, *l,* nevinnosť
inofenzívny, *l,* neurážlivý
inoficiálny, *l,* neúradný
inokulácia, *l,* očkovanie

inokulovať, *l*, očkovať
inokupácia, *l*, nezamestnanosť
in omnem eventum, *l*, pre každý prípad
inoportunný, *l*, nevhodný, nevčasný, nehodiaci sa
in optima forma, *l*, v najlepšej, pravej podobe, v najlepšom spôsobe
in originali, *l*, v pôvodnom znení, v pôvodine, v prvopise
inovácia, *l*, obnovenie, obnova
in pace, *l*, v pokoji
in parenthesi, *gl*, v zátvorke; mimochodom
in partibus infidelium, *l*, v končinách, v krajoch neveriacich, pohanov
in partibus infidelium episcopus, *l*, biskup v krajine neveriacich, pohanov
in particulari, *l*, podielne
in perpetuam rei memoriam, *l*, na večnú pamäť veci
in perpetuum, *l*, navždy, naveky
in persona, *l*, osobne, sám
in petto, *l*, na srdci, na mysli, na zreteli, na pamäti; v srdci, potajomne, potajomky
in play (pléj), *a*, vo hre (*šport.*)
in pleno, *l*, v plnom shromaždení, na voľnom shromaždení
in pontificalibus, *l*, v slávnostom kňazskom rúchu
in praesentia, *l*, v prítomnosti
in praxi, *l*, v skutočnosti
in promptu, *l*, po ruke, naporúdzi, pripravený
in propria causa, *l*, vo vlastnej veci, spore, žalobe
in puncto, *l*, v bode; čo sa týka, vo veci, vzhľadom na
in puncto sexti, *l*, čo sa týka šiesteho bodu (prikázania), vo veci cudnosti
I. N. R. I. = Jesus Nasarenus, rex Judeorum, *l*, Ježiš nazaretský, kráľ židovský
inro, *j*, lakovaná škatuľka na voňavky al. lieky, aká sa nosieva na páse
inrotulácia, *l*, usporiadanie, zloženie spisov
inrotulovať, *l*, složiť spisy pred vynesením súdneho výroku
in saldo, *t*, v dlžobe, zostať ešte v dlžobe
insalivácia, *l*, zaslinenie
in salvo, *l*, v bezpečnosti, v istote
in salvo ponechať, v platnosti ponechať
insanábl, *f*, (z *l*), nevyhojiteľný, nevyliečiteľný
insánia, *l*, zúrivosť, besnenie, šialenosť
insanity, *a*, šialenstvo; moral insanity, mravné šialenstvo (choroba)
inscenácia, *l*, príprava hry na uvedenie na javisko, zosnovanie, uvedenie hry
inscenovať hru, pripraviť hru na predstavenie, uvádzať na javisko; osnovať
insekt, *l* (z insectum), hmyz
insektárium, *l*, sbierka hmyzu
insekticíd, *l*, zabíjač hmyzu
insektivora, *l*, hmyzožravci
insektolog, *lg*, znalec hmyzu
insektologia, *lg*, znalosť hmyzu, hmyzoznalosť
insektologický, *lg*, znalý hmyzu
Insel, *n*, ostrov; veľké nemecké nakladateľstvo pre vedecké knihy
insensibilita, *l*, bezcitlivosť (telesná)
inseparabilita, *l*, nerozlučiteľnosť
inseparábilný, *l*, nerozlučiteľný
inserát, pozri: inzerát
insider (insajdr), *a*, zasvätenec; člen; človek, čo vie o diskrétnych veciach
insídiá, *l*, osídla, slučka, pasca; závdavok
insígniá, *l*, odznaky nejakej hodnosti, a moci, znaky, odznaky dôstojnosti, vyznačenia
insimulácia, *l*, neodôvodnené obviňovanie
insinuácia, *l*, vkradnutie sa, votrenie sa, tajné donášanie, nahováranie, dotieranie, našepká-

vanie, podozrievanie; doručenie, dodanie, podanie
insinuant, *l,* našepkávač, donášač, pochlebník, líškač
insinuovať, *l,* našepkávať, podozrievať; pozri: insinuácia
insipidný, *l,* nechutný, nevkusný; hlúpy
inskribovať (sa), *l,* zapísať (sa), najmä na vysokú školu za poslucháča
in situ, *l,* v polohe
inskripcia, *l,* zápis; nápis
insolácia, *l,* slnenie, silné osvetlenie, ožiarenie telies; slnečný úpal
insolencia, *l,* bezočivosť, nehanobnosť, neslušnosť, hanobnosť
insolentný, *l,* neslušný, dotieravý, bezočivý, sprostý, hrubý, hanobný
in solidum, *l,* spoločne, vedno
insolvencia, *l,* neschopnosť zaplatiť; zastavenie, nedodržanie platov
insolventný, *l,* neschopný zaplatiť
insomnia, *l,* bezsennosť, nespavosť
in spe, *l,* (= v nádeji); v očakávaní, (domnele) budúci
in specie, *l,* osobitne, zvlášť, osve, najmä
in spiritualibus, *l,* v cirkevných, duchovných veciach
in statu demissionis, *l,* v stave prepustenia, medzi prepustenými
in statu nascendi, *l,* v zárodku, v stave narodenia
in statu quo, *l,* v doterajšom stave
in statu quo ante, *l,* v predošlom stave
instigácia, *l,* dráždenie, podpichovanie
instigovať, *l,* dráždiť, podpichovať
Institut de France (enstitű d'Fráns), *f,* všetkých pätoro francúzskych akademií, najvyššia oficiálna korporácia pre vedy a umenie vo Francúzsku
instituto, *t,* pozri: inštitút
instradovať, *l,* predpisovať niekomu cestu, naznačovať, triediť
insubordinácia, *l,* neposlušnosť, nepoddanosť, odpor proti predstavenému
in succum et sanguinem, *l,* v šťavu a krv, t. j. v krv a mäso (prejsť)
insuficiencia, *l,* neprimeranosť, nedostatočnosť
insula, *l,* ostrov
insumcia, *l,* náklad
in summa, *l,* celkom, dovedna, dohromady, spolu, úhrnom
in summo gradu, *l,* svrchovane
insurance (inšurens), *a,* poistenie
insurgencia, *l,* pozri: insurekcia
insurgent, *l,* burič, sprisahanec, povstalec, odbojník
insurekcia, *l,* povstanie, sprisahanie, pozdvihnutie
insuspenso, *l,* (ponechať) v pochybnosti, na váhe, nerozhodnute, nevybavene
inšalah, *ar,* ako je bohu ľúbo, ako sa bohu páči
inšpekcia, *l,* dozor, prehliadka, dohľad
inšpektor, *l,* dozorca, dozerateľ
inšpektorát, *l,* dozorčí úrad, dozerajúci úrad, dozerateľstvo
inšpicient, pozri: inšpektor
inšpicírovať, *l,* dozerať, prezerať, strážiť, dávať pozor, prehliadať
inšpirácia, *l,* vnuknutie
inšpirátor, *l,* podnecovateľ, pôvodca
inšpirovať, *l,* vnuknúť, vdýchnuť; nadchnúť; navádzať, navliecť, nastrčiť
inštabilný, *l,* nestály; píš: instabilný
inštalácia, *l,* slávnostné uvedenie do úradu, nastolenie; zariadenie, uvedenie do pôsobnosti
inštalatér, *f,* zariaďovateľ
inštalovať, *l,* nastoliť, slávnostne uviesť do úradu; zariaďovať, zavádzať
inštancia, *l,* stupeň úradu; súdna stolica, súd; nadriadený úrad
inštančná cesta, úradná cesta, ktorá sa nevymyká z koľají nadriadenosti
inštaurácia, *l,* obnovenie, obnova
inštaurovaný, *l,* obnovený

inštaurovať, *l,* obnoviť
inštilácia, *l,* vkvapkovanie
inštilovať, *l,* vkvapkovať
inštinkt, *l,* pud, vrodené tušenie, prirodzený pud; žiadosť, túžba
inštinktívny, *l,* prirodzeným pudom vedený, mimovoľný, pudový
inštitúcia, *l,* rád, ustanovenie, zriadenie, ustanovizeň
inštitúcie, *l,* oddiel rímskeho práva, rímsky zákonník
inštituovať, *l,* (u)stanoviť, zriadiť, zariadiť, zhotoviť
Inštitút, *l,* zriadenie; ústav, učilište
inštrukcia, *l,* poučenie, návod, predpis
inštrukčný, *l,* poučujúci, predpisujúci
inštruktívny, *l,* poučný, názorný
inštruktor, *l,* navádzateľ, cvičiteľ, domáci učiteľ, vychovávateľ, poradca, radca
inštrument, *l,* nástroj, najmä hudobný
inštrumentácia, *l,* sprievod hlasový; rozpisovanie, rozvrh hudobnej skladby pre rozličné nástroje
inštrumentál, *l,* siedmy pád v skloňovaní
inštrumentalista, *l,* rozpisovateľ hudobnej skladby pre rozličné nástroje, človek narábajúci a pracujúci hotovými vecmi (nástrojmi)
inštrumentálna hudba, *l,* hudba na nástroje
inštrumentálny, *l,* nástrojový
inštrumentár, *l,* súprava, súbor lekárskych nástrojov
inštrumentárka, *l,* ošetrovateľka v nemocnici, ktorá má na starosti lekárske náčinie
inštrumentovať, *l,* spracovávať skladbu pre nástroje
inštruovať, *l,* navádzať, poučovať; doložiť, zaopatriť
intabulácia, *l,* vtelenie, (bezpodmienečný) zápis do pozemkových kníh
intabulačný, *l,* vteľujúci, do pozemkovej knihy zapisujúci
intabulovaný, *l,* vtelený, do pozemkovej knihy zapísaný
intabulovať, *l,* vteliť, zapísať do pozemkovej knihy
intaglio (intaljo), *t,* prehĺbená robota rezbárska alebo sochárska
intaille (entaj), *f,* pozri: intaglio
intaktnosť, *l,* nedotknuteľnosť, neporušiteľnosť, bezúhonnosť
intaktný, *l,* nedotknutý, bezúhonný, neporušený
intarzia, *t,* umele vykladaná, vybíjaná robota v dreve
integer vitae, *l,* neskazený, nedotknutý životom
integer vitae scelerisque purus, *l,* (človek) bezúhonný životom a neprávosti prostý (bez neprávosti); (*Hor.*, Carm. I., 22., 1.)
integrácia, *l,* vypočítavanie docelovaním
integrál, *l,* počet, ktorý porovnávaním nekonečne malých častí učí nachádzať konečnú veličinu; v kupectve účet celkový
integrálny, *l,* celok tvoriaci, docelovací, neporušený, celý, úplný
integrálny počet, *l,* časť vyššej matematiky o stanovení a upotrebení integrálov
integrista, *l,* prívrženec jednoty, celistvosti
integrita, *l,* neporušenosť, celistvosť
integritný, *l,* celistvý
integrujúci, *l,* doplňujúci (nejakú čiastku), podstatný, potrebný, nevyhnutný
integument, *l,* krov, obal (*prírod.*)
intelekcia, *l,* porozumenie, rozum, mienenie, náhľad
intelekt, *l.* rozum, um, súdnosť
intelektuál, *l,* vzdelanec, znalec, mudrc; pozri: inteligent
intelektualista, *l,* prívrženec, ctiteľ, vyznavač intelektualizmu (pozri toto)
intelektualita, *l,* rozumnosť, znalosť

intelektualizácia, *l*, prispôsobenie presnému mysleniu
intelektualizmus, *l*, filozofická sústava, založená na čírom rozume
intelektuálny, *l*, rozumu sa týkajúci, rozumový, duševný
inteligencia, *l*, vzdelanosť, vzdelanectvo, duševná sila, rozumnosť, súdnosť, duševná vyspelosť, dômysel; vzdelanci, vzdelaná spoločnosť, obecenstvo,vrstva vzdelancov
inteligent, *l*, vzdelanec, znalec; pozri: intelektuál
inteligentný, *l*, vzdelaný, znalý, rozumný
inteligibilný, *l*, čo sa má poznať myslením a nie skúsenosťmi, pomyslený, iba mysliteľný
intemperancia, *l*, nemiernosť, nestriedmosť
intencia, *l*, úmysel, zámer, predsavzatie, vôľa
intencionalizmus, *l*, učenie, že sa každý skutok má posudzovať podľa úmyslu konajúcej osoby
intencionálny, *l*, majúci zamýšľaný vzťah k predstavovanému predmetu
intendancia, *l*, dozor (nad divadlom), hlavný dozor, hlavná správa vojenská alebo divadelná; obydlie hlavnej správy
intendant, *l*, dozorca (na pr. nad divadlom); pri vojsku úradník, ktorý vypláca, chová a šatí vojsko
intendantúra, *l*, vo vojsku úrad, ktorý vypláca, chová a šatí vojsko
intenzia, *l*, napätie, zosilnenie, sila
intenzifikácia, *l*, zosilnenie
intenzita, *l*, napätie, sila, mocnosť, úsilenstvo, úsilie, prudkosť, vnútorná sila
intenzívne, *l*, silne, činne, usilovne, prudko
intenzívny, *l*, napätý, silný, mocný, usilovný, účinný, rázny, prudký, pôsobivý
inter, *l*, medzi
inter arma silent leges, *l*, medzi zbraňami mlčia zákony, t. j. na vojne sú zákony bez moci (*Cic.*, Pro Milone, 10.)
inter arma silent Musae, *l*, za tresku zbraní umlkajú Umky, t. j. vo vojne mlčí, upadá vzdelanosť, básnictvo
intercalare, pozri: interkalár
intercedent, *l*, sprostredkovateľ
intercedovať, *l*, zakročiť, prihovárať sa, sprostredkovať, byť sprostredkovateľom
intercelulárny, *l*, medzibunečný
intercesia, *l*, sprostredkovanie, zakročenie, príhovor, zastávanie sa
interdikcia, *l*, zákaz cirkevných obradov, cirkevná kliatba toho spôsobu, že zbavuje všetkých výkonov služobných, interdikt
interdikt, pozri: interdikcia
interegnum, *l*, medzivládie, bezkrálie, medzivláda: čas od smrti alebo sosadenia kráľa až po voľbu nového
interes, *l*, záujem, prospech, účasť výhoda, úrok
interesant, *l*, účastník, strana, podielnik, záujemca
interesantný, *l*, zaujímavý, pútavý, zábavný
interesovať (sa), *f*, zaujímať (sa)
interesovaný, *l*, zúčastnený, zištný, zaujatý
interex, *l*, námestný kráľ, medzikráľ, medzivládca
interferencia, *l*, kríženie svetelných lúčov, chvenie, kmitanie, vmiešanie sa, prostredkovanie
interferovať, *l*, krúžiť, miešať
interfoliovať, *l*, do knihy za každý tlačený list vkladať list biely
interglaciálna doba, *l*, medziľadová doba (*geolog.*)
in tergo, *l*, na chrbte, rube
interiér, *f*, vnútorné zariadenie
interim, *l*, medzitým, dočasne, načas; za náboženských vojen

cisárske nariadenie, platné vo veciach náboženských až do konečného rozhodnutia cirkevného koncilu

interimný i **interimistický**, *l*, dočasný, predbežný

interjekcia, *l*, citoslovce

interkalár, *l*, čas uprázdnenia duchovného obročia, pôžitky z neobsadeného obročia

interkalárny, *l*, vložený, vsunutý, dočasný; priestupný (rok)

interklúzia, *l*, zavretie, zátvorka

interkolumnium, *l*, medzistĺpie

interkomunikácia, *l*, spoločenstvo, súvislosť

interkonfesionálny i **interkonfesijný**, *l*, patriaci všetkým bez ohľadu na náboženské vyznanie, všetkým spoločný; upravujúci vzájomné vzťahy vierovyznania

interkostálny, *l*, medzireberný

interlineácia, *l*, písanie medzi riadkami

interlineárny, *l*, medziriadkový

interlúdium, *l*, medzihra

interlunium, *l*, medzimesačie, t. j. čas medzi úplnkom a novým mesiacom

intermédiaire (entermediér), *f*, prostredný; sprostredkovateľ

intermédium, *l*, čas medzi dvoma lehotami; intermezzo (pozri toto)

intermezzo, *t*, medzihra, vložka; zábavné vyplnenie divadelnej hry medzi dejstvami

in terminis, *l*, v medziach, v rámci

intermisia, *l*, zanedbanie, prestávka

intermitentný, *l*, na čas ochabujúci, ustávajúci, vynechávajúci, striedavý, prerušený, prervaný

intermitovať, *l*, na čas prestať, prerušiť, prepustiť

internácia, *l*, uzavretie, obmedzenie

internacionál, *l*, športovec, ktorý je údom mužstva, čo hráva proti zahraničným klubom

internacionála, *l*, medzinárodné združenie robotnícke, spojenie národných zriadení, združenie robotníkov rozličných národov na dosiahnutie istých cieľov, prostriedkov a organizácie robotníckeho hnutia; medzinárodná pieseň

internacionalista, *l*, prívrženec internacionalizmu

internacionalizmus, *l*, medzinárodnosť

internacionálny, *l*, medzinárodný

internát, *l*, ústav vzdelávací, v ktorom majú chovanci celé zaopatrenie, spoločné bývanie chovancov

internista, *l*, lekár vnútorných chorôb; lekár v nemocnici bývajúci

internovanie, *l*, uväznenie alebo aspoň nariadenie pohybu na istom mieste so zápoveďou miesto toto opustiť

internovaný, *l*, uväznený, pobytom na isté miesto obmedzený

internovať, *l*, obmedziť, uzavrieť, uväzniť; vypovedať na isté miesto, vymedziť nútený nedobrovoľný pobyt v istom mieste, dať pod dozor

internuncius, *l*, dočasný, mimoriadny vyslanec

internum, *l*, vnútorná vec nejakej korporácie

interný, *l*, vnútorný

interogácia, *l*, otázka, dotaz

interogatívum, *l*, opytovacie zámeno

interogatórium, *l*, výsluch, vypočutie

interparlamentný, *l*, medziparlamentný (i. únia, únia zástupcov európskych parlamentov)

interpelácia, *l*, mimoriadny dotaz (v snemovni), prerušenie, skočenie do reči, pripomenutie, dotaz, žiadosť o vysvetlenie, na pr. v parlamente

interpelant, *l*, podavateľ mimoriadneho dotazu, spytovateľ

interpelovať, *l*, dopytovať sa, vziať na dotaz, skákať do reči, pre-

rušiť, pripomenúť, žiadať o vysvetlenie

inter pocula, *l*, pri pohároch, sklenniciach, pri veselici, zábave

interpolácia, *l*, nepravá vložka (na pr. v spise), vsunutie, najmä nepravé, prídavok, falzifikát

interpolátor, *l*, falšovateľ nejakého spisu

interpolovať, *l*, vsunúť, vkladať slová; falšovať, kaziť

interpret, *l*, vykladač, tlmočník

interpretácia, *l*, výklad, vysvetlenie, tlmočenie

interpretor, *l*, pozri: interpret

interpretovať, *l*, vykladať, tlmočiť

interpunkcia, *l*, rozdeľovacie značky, delenie slov a viet rozdeľovacími znakmi

interpukčný, *l*, deliaci, rozdeľovací (roz. znak vo vete alebo slove)

interregnum, *l*, medzivládie; čas keď niet stálej vlády

interrex, *l*, medzikráľ, medzivládca

intersekcia, *l*, prezeranie

inter spem et metum, *l*, medzi nádejou a strachom

interstícium, *l*, čas medzi dvoma lehotami; pozri: intermédium

interupcia, *l*, prervanie, pretrhnutie, prerušenie

interuptor, *l*, rušiteľ, prerušovač elektrického prúdu, vypínač

interurbán, *l*, medzimestský telefonický rozhovor, medzimestské telefonické spojenie

interurbánne spoje telefonické, telefonné spojenie miest medzi sebou; skrátene: interurbán

interurbánny, *l*, medzimestský, vidiecky

interval, *l*, medzera, prestávka, vzdialenosť, medzidobie, lehota, medzera medzi dvoma tónmi; pozri: dilucida intervalla

intervalový, *l*, vzdialenostný, medzerový, prestávkový

intervencia, *l*, zakročenie, zasadenie sa, zasiahnutie, sprostredkovanie

intervencionista, *l*, prívrženec zakročenia, zasiahnutia do veci, najmä do vojny

intervenčný, *l*, zakročujúci, sprostredkujúci

intervenovať, *l*, zakročiť, zasadiť sa o niečo, zasiahnuť, sprostredkovať

interview (intervjú), *a*, rozhovor novinára s nejakou významnou osobou politickou, vedeckou, literárnou alebo hospodárskou); stretnutie, schôdzka, návšteva

interviewer (intervjúvr), *a*, navštevovateľ, nmä novinár, ktorý sa niekoho vypytuje a potom rozhovor uverejní

interviewovať, *a*, navštevovať pre rozhovor, besedu, schôdzku, vypytovať sa, dotazovať sa

intervilián, *l*, vnútorný pozemok

inter vivos, *l*, medzi živými, za živa

intestábl, *f* (z *l*), neschopný predložiť svedectvo (pred súdom) alebo urobiť závet

intestát, *l*, umrevšia osoba bez poslednej vôle

intestátny dedič, *l*, dedič nastupujúci podľa zákona dedičstva, kde niet ostatnej vôle; pozri: ab intestato

intestina, *l*, vnútornosti

intestinálny *l*, revný

intimácia, *l*, úradné oznámenie, doručenie, vyrozumenie

intimát, *l*, nariadenie, rozhodnutie vyššieho úradu; výmer, vyrozumenie, náveštie

intimita, *l*, dôvernosť, tajnosť, dôverné priateľstvo

intímnosť, *l*, pozri: intimita

intímny, *l*, dôverný, tajný, vrelý, priateľský, citový

intimovať, *l*, úradne oznámiť, doručiť, vyrozumieť

intimus, *l*, dôverný priateľ, dôverník

intitulácia, *l*, nadpis, titul
intolerábilný, *l*, neznesiteľný
intolerancia, *l*, neznášanlivosť, najmä náboženská
intolerantný, *l*, neznášanlivý
intonácia, *l*, spôsob, ako sa tvorí tón; výška hlasu v reči, udávanie tónu, zaspievanie, probovanie hlasu, určenie tónu, v ktorom načim spievať
intonačný, *l*, tón udávajúci, hlas skúšajúci
intonovať, *l*, dávať tón, predspevovať, začať spev, dať hlas
intorsio uteri, *l*, skrivenie maternice (v lekárstve)
Intorzia, *l*, skrivenina (skrivená maternica)
intoxikácia, *g*, otrava
intra, *l*, medzi
intráda, *l*, úvod, predohra, vstup, vchod; v hudbe úvod, predohra, vytrubovanie, prívet hudbou; pozri: fanfára
intra marginem, *l*, do riadkov, do textového stĺpca
intra muros, *l*, dnu v hradbách, dnu v meste
intransigeant (entransižán), *f*, nesmieriteľný; v Paríži meno časopisu; pomenovanie rozličných radikálnych strán
intransigencia, *l*, nesmieriteľnosť
intransigenti, *l*, názov členov rozličných radikálnych strán
intransigentný, *l*, nesmieriteľný
intransitivum verbum, *l*, neprechodné sloveso
in transitu, *l*, pri prechode, cestou; prechodne
intransparentný, *l*, nepriehľadný
intranzitívny, *l*, nepriechodný (pri význame slovesa v gramatike)
intranzitívum, *l*, nepriechodné sloveso (*gram.*)
intravenózny, *l*, čo ide do žíl (na pr. injekcia), medzižilový
intravilán, *l*, stavebný pozemok
intra vitam, *l*, za živa
intriga, *f* (z intrigue, entríg), klebeta, podvod, ktorým sa má prekaziť prirodzený a spravodlivý beh vecí; v dráme: zápletka dejová vôbec
intrigán, *f*, klebetník, podvodník
intrigovať, *f*, klebetiť, podvádzať, hrať o česť niekoho
in triplo, *l*, v troch exemplároch, trojmo, trojnásobne
introdukcia, *l*, úvod, prístup, uvedenie, najmä v hudbe
introdukčný, *l*, úvodový, uvádzajúci, úvodný, najmä v hudbe; prístupný
introitus, *l*, vstup, vstupná modlitba, vchod; začiatok, najmä sv. Omše; (v katolíckej liturgii modlitba, tvoriaca prvú časť omše a začínajúca sa slovami: Introibo ad altare Dei)
introjekcia, *f*, včítanie, vkladanie vlastných pocitov do pozorovania
intronizácia, *l*, nastolenie na trón; slávnostné uvedenie biskupa do jeho úradu
introspekcia, *l*, pohľad do niečoho, nahliadnutie
introverzia, *l*, obrátenie duševného života dnu, na seba samého
intrúzia, *l*, umiestenie, vtisnutie, vtieranie do úradu
intubácia, *l*, zapravenie trúbky (najmä do krku)
intuícia, *l*, priame nazeranie na podstatu veci, vnútorný, duševný zrak (cit), napäté myslenie, nazeranie, poznanie
intuičný i intuitívny, *l*, duševný, citový, poznávací
intuitu, *l*, názorom, rozvážením
intumescencia, *l*, opuchel'
in turno, *l*, v kruhu, striedavo
intus, *l*, dnu, vnútri
Inuiti, pôvodné meno Eskymákov
inulín, liek pre chorých cukrovou chorobou (druch škrobu)
inumerábilný, *l*, nepočetný, nespočítateľný

inundácia, *l*, povodeň, zavodnenie, záplava
in usum, *l*, na úžitok, k úžitku, pre potrebu;pozri: ad usum Delphini
invalid, *l*, vojak, ktorý za služby vojenskej alebo na vojne stal sa neschopným činne slúžiť, kalika z vojny; vyslúžilec; skaličený vojak, vojenný poškodenec
invalidita, *l*, nedostatočnosť, slabosť, neschopnosť slúžiť
invalidovať, *l*, robiť neplatným
invalidovňa, *l*, dom vyslúžilcov, skaličených vojakov
invar, *l*, oceľ s primiešaninou nikla, ktorá sa oteplením temer rozťahuje
invariantný, *l*, nepremenný
invázia, *l*, vpád, vtrhnutie, vniknutie, vkročenie nepriateľského vojska do cudzej krajiny
invektíva, *l*, útočná reč, urážka, nádavka, potupa; útok, nápor
invektívny, *l*, útočný, urážlivý, potupný, hanlivý
invencia, *l*, dôvtipnosť, výmysel, nález, vynález, vynachádzavosť
invenčný, *l*, dôvtipný, vynaliezavý, vynachádzavý
invenit (skrátene: inv.), *l*, vynašiel, vymyslel, vytvoril
inventár, *l*, soznam vecí niekde sa nachádzajúcich, popis, súpis; kniha na zapisovanie náradia, náčinia, zariadenia
inventarizácia, *l*, pozri: inventár
inventor, *l*, vynálezca
inventúra, *l*, popis, súpis, soznam vecí, zásob niekde sa nachádzajúcich, prehliadka, zaznamenanie tovaru, zásob, majetku
invergencia, *l*, naklonenosť
invertebratum, *l*, zviera bez chrbtovej kosti (bez chrbtice)
invertný, *l*, obrátený, opačný
invertovať, *l*, premiestiť, presadiť
inverzia, *l*, prestavený slovosled, obrátený poriadok slov, prestavenie, premiestenie; prevrat
investícia, *l*, plodné uloženie kapitálu v nejakom trvalom podniku, uloženie peňazí do nejakého podniku
investičný, *l*, zariaďovací, počiatočný
investigácia, *l*, skúmanie, sliedenie, badanie, striehnutie
investitúra, *l*, uvedenie do úradu, najmä biskupského; oblieknutie
investovať, *l*, vkladať do niečoho (nejakého podniku) peniaze; uviesť slávnostne do úradu, dosadiť slávnostne na vysoký úrad
in vicem, *l*, navzájom, vospolok, obapolne
in vino veritas, *l*, vo víne (je) pravda, t. j. v opilosti človek hovorí pravdu
inviolabilita, *l*, nedotknuteľnosť, neporušiteľnosť
invitácia, *l*, pozvanie
invitovať, *l*, zvať, volať
invocavit, *l*, (= vzýval); názov prvej nedele pôstnej (podľa žalmu 91., 15); pozri: quadragesima
invokácia, *l*, vzývanie, volanie o pomoc
invokačný, *l*, vzývavý
invokovať, *l*, vzývať, volať o pomoc
involúcia, *l*, zavinutie, zabalenie; v matematike: umocňovanie
involučný, *l*, umocňovací, zavinujúci
involvovať, *l*, zabaľovať; obsahovať, zahrnovať
inzekt, *l*, hmyz
inzerát, *l*, vklad; zaplatené oznámenie v novinách, oznámenie, vyhlásenie
inzercia, *l*, zaradenie, vloženie, vsunutie; oznámenie v novinách
inzerovať, *l*, uverejniť v novinách platené oznámenie, uverejňovať zaplatené náveštie
inzertný, *l*, oznamovací, oznamný
inzulania, *l*, ostrovania
inzulín, *l*, liek proti cukrovke
inzult i **inzultácia**, *l*, útok, napad-

nutie, potupa, pohana, urážka, zneuctenie

inzultovať, *l*, napadnúť, útočiť, pohaniť, potupiť, uraziť, urážať, zneuctiť

Inžener, *f* (z ingenieur, enženiór), absolvent vysokej školy technickej; pozri: ingenieur

Io, chemická značka iónia

ión, *g*, atóm al. molekula, ktorá má kladný al. záporný náboj

ionicus, *l*, antický rozmer veršový (⏑ ⏑ — — al. — — ⏑ ⏑)

iónium, *g*, chemický prvok

ionizácia, *g*, rozklad elektrolytu na čiastočky (ióny) elektrickým prúdom

iónsky sloh, *g*, grécky sloh staviteľský veľmi bohatý a zložitý

ióny, *g*, čiastočky (úlomky) elektricky nabité, vzniklé rozkladom pri elektrolýze

I. O. U. (skrát. I owe you, aj ou jú), *a*, dlhujem vám (záväzná forma úpisu)

i.p., skrát. in partibus (pozri toto)

ipecacuanha, *šp*, *po*, koreň na dávenia (liek)

Ipsácia, *l*, novonavrhnutý názov onánie (pozri toto)

Ipse, *l*, sám

ipse dixit, *l*, sám povedal

ipse fecit, *l*, sám urobil, zhotovil

ipsissima verba, *l*, vlastné slová, vlastnými slovami

ipsizmus, *l*, egoizmus (pozri toto)

ipso facto, *l*, samým skutkom, samým činom, samo sebou, práve tým

ipso iure, *l*, samým právom

i.p.t. (skrát. infiltratio pulmonum tuberculosa), *l*, pľúcne suchoty

Ir, chemická značka irídia

ira, *l*, hnev

iracionalista, *l*, prívrženec iracionálneho náhľadu na svet, protirozumove, t. j. citove založený človek

iracionalita, *l*, nesrozumiteľnosť, nevypočítateľnosť

iracionalizmus, *l*, protirozumovosť, smer vo filozofii, ktorý sa neopiera len o rozum ako o jediný faktor ľudského duševného života

iracionálny, *l*, protirozumový, nepochopiteľný, nesrozumiteľný, nesmieriteľný, nevypočítateľný, nezmerný, neskončitý; pomyselný (na pr. počet)

iradé, *tu*, písomný sultánov kabinetný rozkaz veľvezírovi; prejav vôle

iradiácia, *l*, vyžarovanie; optický klam, pri ktorom sa svetlé predmety v tmavom pozadí vidia väčšie ako práve také veľké tmavé v pozadí svetlom

ira furor brevis est, *l*, hnev je krátka zloba (*Hor.*)

ireálny, *l*, neskutočný, nepravdivý, nevecný

irečitosť, *m*, dedičnosť

irečitý, *m*, dedičný; rýdzi, číry, pôvodný, čistý

iredenta (roz. Italia irredenta = Taliansko nevykúpené, neoslobodené), *t*, pôvodne strana v Taliansku, ktorá chcela slúčiť všetky neoslobodené kraje s talianskym obyvateľstvom a pripojiť ich k Taliansku; združenie na odlúčenie Talianov od cudzích štátov (takto sa nazýva podobné hnutie aj inde)

iredentista, *t*, prívrženec iredenty

iredentizmus, pozri: iredenta

iregularita, *l*, nepravidelnosť

iregulárnosť, *l*, nepravidelnosť, nesprávnosť, neoprávnenosť

iregulárny, *l*, nepravidelný, neoprávnený, nesprávny

irek, *m* (z örök), pozemok, zdedený od predkov

irelevantný, *l*, nepatrný, nerozhodujúci, bezvýznamný, nedôležitý, bezprostredný

ireligiozita, *l*, nevera, bezbožnosť

ireligiózny, *l*, bezbožný, neverecký, pohanský

Irené, *g*, grécka bohyňa mieru, pokoja; pokoj, mier
ireparábl, *f*, (z *l*), nenapraviteľný, neopraviteľný
irespirábl, *f*, (z *l*), nedýchateľný
irestitíbl, *f*, (z *l*), neodolateľný
irevokábilný, *l*, neodvolateľný
irezolútny, *l*, nerozhodný
iriditis, *g*, zapálenie dúhovky
irídium, vzácny kov, drahší ako platina
irigácia, *l*, vyplakovanie, navlažovanie, zavlažovanie
irigačný, *l*, vyplakovací, zavlažovací, navlhčovací
irigátor, *l*, ovlažovač, vyplakovač (nádoba s gumenou trubicou)
iris, *g*, dúha, dúhovka v oku; rastlina; druh cigariet
Iris, *g*, grécka bohyňa, posol bohov (sostupovala na zem po dúhe)
irish (ajriš), *a*, írsky
irish bank (ajriš benk), *a*, prekážka pri konských pretekoch, široký násyp, na ktorý musí kôň vyskočiť a s neho skočiť
irish stew (ajriš stjú), *a*, írske národné jedlo (dusená baranina so zemiakmi a s kapustou)
iritabilita, *l*, podráždenosť, rozčarovanosť, ľahká prchkosť, vznetlivosť
iritábilný, *l*, dráždivý (*biolog.*)
iritácia, *l*, podráždenie, podpaľovanie, jedovanie, popudzovanie, podnecovanie
iritačný, *l*, dráždivý
iritancia, *l*, dráždivé prostriedky (*lek.*)
iritatívny, *l*, dráždivý
iritis, pozri: iriditis
iritovať, *l*, dráždiť
Irokesi, indiánsky kmeň v USA, ktorý bol kedysi postrachom Európanov, Iroci
iron (ajrn), *a*, železo
ironberk (ajrnbárk), *a*, veľmi tvrdé drevo z austrálskych stromov
ironbricks, *a*, do belasopopolava vypálené tvrdé tehly, ktoré majú kovový ozyv
irónia, *g*, skrytý posmech, reč opačného smyslu, vysmievanie, jemný vtip; irónia osudu = hra osudu
ironický, *g*, posmešný, úškľabný, vysmievačný, výsmešný
ironizovať, *g*, jemným vtipom sa dotýkať, posmievať sa, naberať si
ironklad (ajrnkled), *a*, pancierová loď
isabeau (izabó), *f*, pozri: izabela
is fecit, cui prodest, *l*, urobil to ten, kto má z toho prospech
ischias, *g*, neuralgia nervu sedacieho, choroba čuvov, bolesti v krížoch a bedrách, úsad
ischúria, *g*, zastavenie, zadržanie moča; ťažké a bolestné močenie
islam, *ar*, (odovzdanie sa Bohu), Mohamedovo učenie; mohamedánska viera, náboženstvo
isostone, *a*, stavivo
ispravnik, *r*, v Rusku náčelník okresnej policie, policajný komisár
Ister, *g*, staré meno Dunaja
istmus, *g*, úžina, zemská šija, na pr. istmus Korintský, Panamský
išpán, *m*, župan (úradník), dvorský
it., skrátené item (pozri toto)
ita est, *l*, tak je
itakolumit, ohybný, pružný škridlicový pieskovec, nazvaný podľa hory Itakolumi v Brazílii
Ital, *l*, Talian
italčina, *l*, taliančina
Itália, *l*, Taliansko
Italia irredenta, pozri: iredenta
italianissimi, *l*, najtalianskejší; pozri: iredenta
italique (italik), *f*, bežiace písmo, italika, kurzíva (pozri toto)
italský, *l*, taliansky
item, *l*, tiež, práve tak, i ďalej, okrem toho, ešte

ite, missa est (roz. ecclesia), *l*, slová kňazove na konci omše; = choďte, rozpustená, prepustená je (cirkev, spoločnosť, alebo shromaždenie veriacich)
iter, *l*, cesta
iterácia, *l*, opakovanie
iteratívum, *l*, opakovacie sloveso
itinerárium, *l*, cestopis, cestovný denník, sprievodca; cestovný poriadok, (itinerár)
itio in partes, *l*, rozídenie sa, rozstúpenie sa na strany
iubilate, *l*, = plesajte, jasajte!, pomenovanie tretej nedele po Veľkej noci podľa začiatočných slov cirkevného žalmu
iudex curiae, *l*, najvyšší sudca v Uhorsku
iudica, *l*, pomenovanie piatej nedele pôstnej alebo smrteľnej podľa začiatočných slov cirkevného žalmu
iunctim, *l*, v spojitosti, súvisle, spoločne, slúčene; spojenie
iunior, skrát.: iun., *l*, mladší člen rodiny (opak: senior)
iura, *l*, práva
iuramentum, *l*, prísaha
iurare in verba magistri, *l*, prisahať na slová učiteľove, t. j. slepo im veriť (*Hor.*)
iure, *l*, právom
iuris utriusque doctor, *l*, doktor obojeho práva, to jest rímskeho a štátneho (skrátene: JUDr.)
ius, *l*, právo
ius canonicum, *l*, cirkevné právo
ius civile, *l*, občianske právo
ius primae noctis, *l*, právo prvej noci svadobnej (po svadbe)
ius primogeniturae, *l*, právo prvorodenstva
ius succedendi, *l*, právo následníctva, nástupné právo
iustitia regnorum fundamentum, *l*, spravodlivosť (je) základ kráľovstiev (heslo rakúskeho cisára Františka I.)
iuvantia, *l*, posilňovadlá, sflidlá, lieky na posilnenie
ivoire (ivoár), *f*, slonovina; farba slonoviny
ivorit, zvláštny papier na kreslenie, s ktorého možno klkom alebo iným prístrojom hneď všetky nákresy sotrieť
izabela, *šp*, *po*, bledožltá farba; kôň plavej farby, pejko
izagogika, *g*, úvodná veda
izagón, *g*, rovnouholník, mnohouholník pravidelný
Izis, *g*, bohyňa plodnej sily zeme a bohyňa mesiaca v star. Egypte
izobary, *g*, čiary, spájajúce na mapách miesta rovnako vysokého tlaku vzduchu
izobaty, *g*, čiarky na mape, ktoré spájajú miesta rovnakej morskej hĺbky
izodýn, *g*, rádiový prijímač s vysokou frekvenciou
izodynamy, *g*, čiary, spájajúce na mapách miesta, kde je rovnaký magnetizmus zemský
izoform, *g*, antiseptický prostriedok pri poranení
izogóny, pozri: izoklíny
izohyéty, *g*, čiary na mape, ktoré spájajú miesta s rovnakým množstvom ročného dažďa
izohypsy, *g*, čiary, spájajúce na mapách rovnaké výšky
izochromický, *g*, rovnofarebný
izochronický, *g*, rovnočasový, rovnodobý
izoklíny, *g*, čiary, spájajúce na mapách miesta, ktoré majú tú istú magnetickú odchylku
izokolon, *g*, rovnočlennosť viet
izola, *t* (z isola), ostrov
izolácia, *f*, osamotenie, odlúčenie
izolant, *l*, čo izoluje, izolačná hmota, dielektrikum
izolátor, *f*, osamocovač (zlý vodič elektriny), teleso, ktoré zabraňuje odtok elektrického prúdu
izolovať, *f*, osamotiť, oddeliť, odlúčiť

izolujúce jazyky, jednoslabičné jazyky (ako na pr. čínsky)
izometria, *g,* rovnomernosť
izometrický, *g,* rovnomerný
izomorfia, *g,* rovnotvárnosť
izomorfický, *g,* rovnotvárny
izopatia, *g,* liečenie choroby podobným prostriedkom; pozri: homeopatia
izopoda, *g,* rovnonohí (*živ.*)
izoptéra, *g,* všekazi (*živ.*)
izosylabický, *g,* rovnoslabičný, majúci rovnaký počet slabík
izosylabizmus, *g,* rovnoslabičnosť, shoda v počte slabík
izotermický, *g,* rovnako teplý, rovnakej teploty
izotermy, *g,* čiary, spájajúce na mapách miesta približne rovnakej teploty
izotopy, *g,* časti, na ktoré možno rozložiť chemické prvky
Izrael, *h,* bojovník Boží
izraelita, *h,* Žid
izraelitský, *h,* židovský
Izviestija, *r,* noviny, zvesti, zprávy (názov ruského časopisu)
izvozčík, *r,* kočiš nájomného koča, fiakrista

J

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod **i!**)

J, chemická značka jódu
jabot, pozri: žabó
j'accuse (žakűz), *f,* žalujem (titul Zolovho prejavu, ktorým bránil Dreyfussa)
jacint, pozri: hyacint
Jack (džek), *a,* Jakub; takto prezývajú námorníkov
jack (džek), *a,* paholok; prezývka námorníkov
jackett (džeket), *a,* spoločenský kabát napredku sostrihnutý; pozri: žaket
Jackson (džeksn), *a,* továrenská značka korčulí pripravených na topánky
Jack Union (džek juniön), *a,* americká zástava
jaconnet (žakoné), *f,* jemné bavlnené plátno
jacqueira, drevo stromu chlebovníka
Jacques (žak), *f,* Jakub
jadoit, hmota podobná jantáru
jafetické jazyky, *r,* jazyky Jafetidov, takto nazvaných niektorých európskych a ázijských (kaukazských) národov sovietskym učencom Marrom
jaga, *r,* čarodejnica, bosorka, striga
jáger, *n,* poľovník
jaggery (džegery), *a,* druh kokosovej palmy
jago (chago), *š,* druh modernej vlnenej látky
jaguár, americký tiger (najväčší dravec Južnej Ameriky)
jáhen, *g* (z diakonos - sluha); pozri: diakon
Jahr, *n,* rok
Jahrbuch, *n,* ročnica
Jahrgang, *n,* ročník
Jahrhundert, *n,* storočie
Jahve, *h,* Boh
jachont, drahý kameň
jachta, *a* (z yacht), rýchla loď, krytá plachtou, s jedným stožiarom
jakobíni, francúzski revolucionári; členovia povestného klubu z francúzskej revolúcie, ktorý mával svoje schôdzky v dominikánskom kláštore sv. Jakuba v ulici Saint Honoré v Paríži; pracoval s ukrutným terorizmom; diví republikáni
jakobínstvo, túžba po štátnom prevrate, po slobode a rovnosti
jakobiti, prívrženci Jakubovi; kre-

sťanská sekta v 6. stor.; štuartovci v Anglicku a v Škótsku

jakonnet (džekonet), *a*, jemné bavlnené plátno

jaktúra, *l*, vyhadzovanie tovaru z lode za búrky; strata

Jakubova palica, dávnejší hvezdársky prístroj na meranie uhlov; tri stredné hviezdy vo súhvezdí Orion

jalep, sladký nápoj z koreňa jalepového, rastúceho v Strednej Amerike

jalon (žalón), *f*, zástavka, akú upotrebujú inžinieri pri vymeriavaní

jalousie (žaluzí), *f*, = žiarlivosť; shrnovacie okenice

jam (džém), *a*, zavárané, jemné zavárané ovocie, cukrovaná ovocná šťava, huspenina; pozri: marmeláda

Jamaika, ostrov vo Veľkých Antilách; názov tamojších výrobkov, nmä rumu

jamb, *mal*, strom, ktorého plody sa podobajú našim hruškám

jamboree (džemborí), *a*, skautský slet

jambos, *šp*, deti Američana a mestizky

jambus, *g*, dvojslabičná stopa, rozmer veršový (⏑ —); pozri: iambus; píš: jamb

jamový tovar, *h*, chybný tovar

jamščik, *r*, poštársky paholok; kočiš

janičiari, *tu*, (= nové vojsko), kedysi chrabrí vojaci turecký, vyberaní z kresťanských zajatcov; osobná stráž turecká z kresťanských zajatcov (bola zrušená r. 1826)

janičiarsky, *tu*, peší, pešiacky, odrodilecký, zhavranelý

jankej, pozri: yankee

jantár, *r*, skamenelá živica zemná

jantárový, *r*, živicový

janua, *l*, dvere, brána, vráta

Janua linguarum reserata, *l*, brána jazykov otvorená; (slávny spis Komenského z r. 1631, preložený. do 12 jazykov európskych a 4 ázijských; obsahuje v 100 odsekoch a 1.000 vetách 8000 latinských významov zo všetkých oborov)

Janus, *l*, starorímsky boh času a vojny s dvoma tvárami, ktoré pozeraly do minulosti i do budúcnosti; vládca roku, ochranca dverí

jap (džep), *a*, takto prezývajú Angličania Japoncov

japon, druh tlačového papieru

japonerie (žaponerí), *f*, japonská maľba na porceláne

japonizmus, *l*, napodobnenie japonskej techniky a pod.

jaquette (žaket), *f*, kabátec; pozri: žaket; druh hry v kocky

jardin (žardén), *f*, záhrada

jardin des plantes (žardén de plant), *f*, botanická záhrada v Paríži s veľkým zverincom

jardinetto, pozri: giardinetto

jardiniéra (žardiniéra), *f*, nízka nádoba, kôš, truhlička alebo stolček na kvetiny

jargon (žargón), *f*, nárečie; chybná vrava; osobitá vrava jednotlivých tried

jarl, u Škandinávcov = gróf

jarmara, pozri: almara

jarmok, *n* (z Jahrmarkt), výročný trh: výkladný, lichvový

jas, v hre darde tromfový horník (najvyššia karta)

jaspé (žaspé), *f*, druch bavlnenej i hodvábnej priadze

jaspis, *g*, druh jemnozrnného kremeňa

jašmak, *tu*, závoj tureckých žien

jatagán, *tu*, sečná a bodná zbraň, totožná s handžárom, lovecký nôž, meč, dýka

jaune (žón), *f*, žltý

jaune brillant (žón briján), *f*, pozri: kadmium

jávista, majiteľ jawy a ten, čo sa na nej vozieva

Jawa, druh čsl. motocyklov a automobilov

jazz (džez), *a*, americký černošský tanec; hlučná černošská hudba, nazvaná po černochovi Chasovi

jazzband (džezbend), *a*, orchester k moderným tancom, kapela vreštiacich, drsných a lomozných nástrojov

Jeanne d'Arc (žandárk), *f*, Johana z Arku (francúzskeho mesta), meno Orleánskej panny

Jean Potage (žán potáž), *f*, smiešna figúra na francúzskej scéne

Jehovah, *h*, Boh (vzniklé z chybného čítania), správne: Jahve

jen, pozri: yen

jer, meno zaniklých slovanských samohlások a ich písmen (tvrdý a mäkký jer)

jeremiáda, *h*, žalospev, nárek, žalostná pieseň (proroka Jeremiáša nad skazou Jeruzalema); bedákanie, plač, nariekanie

Jericho, mesto v Palestíne, dobyté krikom Židov; takto hovorí sa i o každom meste, v ktorom je veľa Židov

jersey (džerzi), *a*, pletená vlnená kazajka s preloženým golierom; i látka podobne pletená

Jeszcze Polska nie zginęła, *p*, poľská národná hymna

Jesus Nasarenus, Rex Judaeorum (skrátene: INRI), *l*, Ježiš Nazaretský, kráľ židovský

jet (džet), *a*, pozri: gagát

jeton (žeton), *f*, známka, počítací peniaz (najmä v rulete); píš: žetón

jettatore (džetatore), *t*, človek, ktorému urickli, porobili

jettatura (džetatúra), *t*, urieknutie, porobenie

jeu (žö), *f*, hra, ihra

jeu d'amour (žö damúr), *f*, láskanie, smyselná láska

jeu de paume (žö d'póm), *f*, hra s loptou (hrávala sa pred tenisom)

jeunesse (žönes), *f*, mladosť, mládež

jeunesse dorée (žönes doré), *f*, zlatá mladosť, zlatá mládež, ktorá z peňazí svojich rodičov hýri

jezaul, *ta*, predný hodnostár, stotník, kapitán (správne: ezaul)

jezuita, člen, kňaz rehole tovarišstva Ježišovho; pokrytec, farizej

jezuiti, rehoľa Ježišovho tovarišstva, založená r. 1540 Ignácom z Loyoly na premáhanie protestantizmu

Ježibaba, báječná bytosť západných a severných Slovanov, znamenajúca bohyňu zimy

Ježibábeľ, Ježibabin muž; báječná bytosť starých západných a severných Slovanov, boh mrazu

jig (džig), *a*, írsky tanec

jigger (džigr), *a*, druh páleného

jimmy, pozri: shimmy

jingo (džingo), *a*, v Amerike a v Anglicku radikálni, výstrední vlastenci

jinriksha (džinrikša), j. dvojkolesový vozík na dopravovanie ľudí, ťahany človekom

jiu-jitsu (džiudžitsu), j, umenie brániť sa bez zbraní; japonský pästný zápas, box

joaillerie (žoajrí), *f*, skvosty, klenoty, klenotníctvo

jobber (džobr), *a*, burzovný obchodník, hráč na burze, špekulant

jobet, *tu*, turecký národný tanec

jóbovať, *a*, pichať, sekať (v boxingu)

Jóbova zvesť, nešťastná zvesť; pozri: Hiob

joci causa, *l*, pre žart

jockey (džoky), *a*, pretekáč, najatý jazdec v pretekoch

jockey club, *a*, spolok priateľov konských pretekov, pretekáčov

jód, *g*, nekovový prvok

jódizmus, otrava jódom

jodlovanie, *n*, klokotavý a výskavý spev, obľúbený u Tirolčanov

jodlovať, *n*, štylizovane výskať, prejavovať sa spevácky bez slov (v Tirolsku)

jódoform, jódové antiseptikum (na dezinfikovanie rán)
jódovať, natierať jódovou tinktúrou; vystavovať fotografickú platňu jódovým parám
joga, *i*, učenie indických bohovedcov, náuka o splynutí s Bohom a vývoji magických síl
joghion, *i*, indický mudrc
joghurt, pozri: jogurt
jogi (džogi), *i*, čarodejník; indická sekta náboženských kajúcnikov, ktorí sa náročky zraňujú na tele
joginizmus (džoginizmus), *i*, čarodejníctvo, čarodejné veštenie, čítanie myšlienok
jogurt, *b*, bulharská kýška, kyslé mlieko; syr
johanita, člen stavu duchovného rytierstva
johanit, nerast
johaniti, pozri: maltézi
John (džón), *a*, Ján
John Bull (džón bul), *a*, = Ján býk; (prezývka národa anglického, asi toľko, čo u nás: Jano Hú)
Joch, *n*, poľná miera, jutro; jarmo
jochy, *n*, hrady, ktorými sa podopierajú šachty
jokózny, *l*, žartovný
jola (žola), *f*, loďka
joli (žolí), *f*, pekný, krásny, šumný
jolka (élka), *r*, vianočný stromček, vianočná slávnosť
joly joker (džoly džokr), *a*, krásavec; karta v rumy, ktorá môže ktorúkoľvek inú nahradiť; šťastlivá karta, ktorá prináša šťastie
jomkipur, *h*, deň smierenia (súdny deň)
jomtif, *h*, sviatok
jomtivik, *h*, sviatočný
Jonathan (džonetzen), *a*, prezývka ľudí Spojených štátov; pozri: John Bull
jongleur (žonglőr), *f*, čarodejník
jota, *g*, grécke písmeno „i", najmenšie písmeno; najmenšia vec; trošulinka
jota (chota), *š*, rýchly tanec v ¾ takte
jou (žú), *f*, hra
joujou (žužú), *f*, hračka, čačka; skvost, bonbón
joule (džaul), *a*, elektrická pracovná jednotka
jour (žúr), *f*, deň; pozri: à jour, bon jour
jour fixe (žúr fix), *f*, deň ustanovený na schôdzku, stály deň, ustanovený pre zábavu; schôdzka, zábava
journal (žurnál), *f*, denník, časopis denne vychádzajúci, noviny; účtovná kniha
journalista (žurnalista), *f*, novinár, redaktor; pozri a píš: žurnalista
journalistický, pozri: žurnalistický
journalistika (žurnalistika), *f*, novinárstvo, novinári; pozri a píš: žurnalistika
journal officiel (žurnál oficiel), *f*, úradné noviny
joviálny (žoviálny), *f*, veselý, bodrý, vľúdny, žartovný, dobromyseľný; pozri a píš: žoviálny
(Joviš), pozri: Jupiter
jozefínstvo, jozefinizmus, osvietenstvo v duchu Jozefa II.
jr., skrátenina pre junior
jubilant, *l*, oslávenec, jubilár (pozri toto)
jubilantka, *l*, oslávenkyňa
jubilár, *l*, oslávenec, osoba, ktorá oslavuje jubileum
jubilejný, *l*, výročný
jubilate, pozri: iubilate
jubileum, *l*, pamätná slávnosť, oslava výročia, pamätná slávnosť mnohoročnej pôsobnosti, oslava; druhotiny (kňazské, úradnícke, manželské ap.), obyčajne po 25.—50. rokoch
jubiloso (jubilózo), *t*, jasavo, velebne (*hud.*)
J. U. C. = **iuris utriusque candidatus**, *l*, čakateľ doktorátu všetkých práv

judaizmus, *l*, židovské náboženstvo; záľuba v židovskom
judex, *l*, sudca
judex ad quem, *l*, sudca, ku ktorému ide odvolanie
judex curiae, *l*, titul hlavného krajinského (kuriálneho) sudcu v Uhorsku
judica (iudica), *l*, súď!, piata nedeľa pôstna (podľa žalmu 43.)
judiciálny, *l*, súdny, sudcovský
judícium, *l*, súd, súdny výrok
judikálny, pozri: judiciálny
judikát, *l*, rozsudok, súdny výrok
judikatúra, *l*, súdnictvo, sudcovský úrad
J. U. Dr. = **iuris utriusque doctor**, *l*, doktor všetkých práv
júdsky, *l*, židovský
jug, *sl*, juh, poludnie, obed; ostrý, pálčivý vietor v Dalmácii ako scirocco v Taliansku
juge (žüž), *f*, sudca
juge unique (žüžünik), *f*, jediný sudca pri boxe (miesto sudcov bodujúcich)
Jugend, *n*, mládež; mladosť; nemecký umelecký časopis (vychádza v Münchene)
jugulácia, *l*, uškrtenie, zadusenie
jugulárny, *l*, hrdlový, jarmový
jugulum, *l*, hrdlová jamka
jugum, *l*, jarmo (i obrazne)
juchta, *r*, silná, jemná baranía alebo teľacia koža
juker, ľahší kočový kôň
jul, slávnosť zimného slnovratu u starých severných Germánov
julep (džulep), *a*, (z *ar*), sladký nápoj
juliánsky kalendár, kalendár, ktorý zaviedol Julius Caesar r. 46 pr. Kr., ktorého sa posiaľ držia pravoslávni
julienne (žülien), *f*, sušená zelenina a polievka z nej
jumpr (džömpr), *a*, dámska vesta, kacabajka
junctim, pozri: iunctim, junktim
Jungfrau, *n*, panna
jungľa, pozri: džungľa
jungmani, *n*, omladina
jungovať, *l*, spájať
junior, *l* (skrátene: jun.), mladší; pozri: iunior; značka techn. strojov (lacnejších)
juniperus, *l*, borovec
junker, *n* (z Junger ~ junger Herr), mládenec, mladý zeman a vidiecky statkár v Nemecku; býv. zemianska strana v Nemecku; v Nemecku a v Rusku čakateľ dôstojníckej hodnosti
Junkers, nemecký letecký konštruktér lietadiel a systém letúnov nazvaných podľa neho († 1935)
junktim, *l*, spojenie; súčasne, v rovnaký čas, zároveň
junktúra, *l*, spojenie, slúčenie, väzba
Juno, *l*, bohyňa u starých Rimanov, kráľovná bohov, Jovova žena; *g*, Hera
junonický, *l*, vznešený, krásny, velebný
junta (chunta), *šp*, jednota, sväz, spolok, radný (vládny) výbor
jupe (žüp), *f*, sukňa, jupka, jubka
jupe-culotte (žüpkülot), *f*, nohavicová sukňa
Jupiter, *l*, najvyšší boh starorímsky; hviezda
Jupiter Pluvius, *l*, Jupiter, darca dažďa
jupka, *n*, ženský kabátik
jupon (žüpon), *f*, spodná sukňa, spodnička
juramentum, *l*, prísaha
jurare in verba magistri, *l*, pozri: iurare atď.; (*Hor.*, Listy I., 1., 14.)
juratus, *l*, prísažný, porotca, jurát, JUC (pozri toto)
juridický, *l*, právny, právnický, právomocný
juris consultus, *l*, právnik
jurisdikcia, *l*, právomoc, hlavná moc; súdna správa; súdna príslušnosť
juris peritus, *l*, právnik
jurisprudencia, *l*, právna veda, znalosť práv, právnictvo
juris prudens, *l*, právnik

jurista, *l*, právnik
juristície, *l*, súdne prázdniny
juristitium, *l*, súdne prázdniny
juror, *l*, prísažný porotca; člen (džu-), *a*, jury (pozri toto)
jurský útvar, oddiel druhohôr
jurta, *ta, ru*, kirgízska chalupa, stan, kočovnícka búda, chajda, brloh
jury (džúry) alebo **žuri**, (*f*), *a*, porota, porotný súd, sbor znalcov, súd prísažných; súd znalcov na výstavách, pri konkurzoch ap.; znalci, odhadcovia
jus (žŭ), *f*, šťava (na mäse)
jus, *l*, právo; pozri: ius
jusbaša, *tu*, kapitán, stotník
jus civile, *l*, občianske právo
jus gentium, *l*, medzinárodné právo
jus gladii, pozri: gladii ius
jusjúrandum, *l*, prísaha
jus legis ferendae, *l*, právo vydávať zákony
jus primogenituraе, *l*, právo prvorodenstva
just, *l*, *f*, práve, zrovna, náročky
justament, *f* (z justement, žüstmáh), vzdor, prieky, schválnosť, úmyselnosť
justaucorps (žüstokór), *f*, mužský kabát siahajúci po kolená, aký sa nosieval v 17. storočí
Juste milieu (žüst miliő), *f*, pravý stred, pravá stredná cesta
justicia, *l*, spravodlivosť; súdnictvo, súdna správa
justíciár, *l*, súdny úradník na panstvách do r. 1848
justičný, *l*, súdny, súdnosprávny
justifikácia, *l*, ospravedlnenie; vykonanie súdneho výroku, poprava
justitia regnorum fundamentum, *l*, pozri: iustitia atď.
justo tempore, *l*, v pravý čas
justum et tenacem propositi virum, *l*, chlapa spravodlivého a pevne sa držiaceho svojho predsavzatia (nič neustraší, neodstraší); (*Hor.*, Carm.)
jus viate necisque, *l*, právo nad životom a smrťou
juta (džuta), lyková látka z Východnej Indie, indické konope
jutro, miera zeme (0,5754642 hektára)
juvenát, *l*, ústav (vychovávací) pre chlapcov
juvenilný, *l*, mladučký, mládenecký, mladistvý, nezrelý
Juventus, *l*, (= mladosť); predný taliansky klub futbalový v Turíne
juwel, *ho*, brúsený, drahý kameň, skvost, klenot
juwelier (juvelié), *ho*, klenotník, obchodník, kupec so skvostami
jux, *l* (z iocus), žart, fígeľ, zábava
juxta, *l* (z iuxta = vedľa, predložka), vedľajšie pripísanie, poznamenanie na strane, na boku, ktorým sa zápis alebo vytretie potvrdzuje, strižok, potvrdenie, kvitancia; kniha poplatkov
juxtapozícia, *l*, položenie vedľa seba pre porovnanie (na pr. dvoch vytlačených textov vedľa seba)
juxtová kniha, *l*, (z juxta, vedľa, mimo), kniha prípiskov
j'y pense (ži páns), *f*, myslím na ňu (milenka)
j'y suis et j'y reste (žisüí e žirest), *f*, tu som a tu ostanem (heslo Mac Mahonovo)

K

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod **c**, **ch** a **q**!)

K, chemická značka draslíka, kália; skrát. koruny
kába (kaaba) *ar*, kocka, krypta; slávny chrám mohamedánsky v Meke
kabala, *f*, úklady, machle

kabala, *h,* ústne podanie; tajné učenie židovské, tajná židovská náuka
kabalista, *h,* znalec kabaly
kabalistika, *h,* machle, čarybary; tajnosti; tajné učenie židovské
kabaret, *f,* krčma, hostinec, vináreň; miestnosť, v ktorej sa spieva; umelecká zábava rozmanitého programu
kabaretier, *f,* člen kabaretu, spevák, umelec; krčmár, hostinský
kábel, *a* (z cable, kejbl), ťažké lana (povraz), ktorým sa pripevňujú veľké kotvy; podmorský alebo podzemný telegraf, telegrafické vedenie
kabela, kabelka, taška, taštička
kabeljau, *ho,* huspeninová treska (ryba)
kábelogram, *a,* kábelový telegram, zvesť, podaná kábelovým telegrafickým vedením
kábelový, *a,* lanový, povrazový, podzemne alebo podmorsky telegrafický
Kabili, pozri: Kabyli
kabína, *šp,* izbička, lodná izbietka, drevená búdka v kúpeľoch alebo na lodiach; pozri: kajuta
kabinet, *f,* izba, miestnosť pre štúdium alebo pre sbierky, izbička, pracovňa; vláda, ministerská rada
kabinetný, *f,* vyberaný, znamenitý, výborný, vynikajúci, vzácny (na pr. o víne); vládny
kabinetný formát fotografií, podobizeň strednej veľkosti
kabotáž, pobrežná plavba a obchodovanie
kabriolet, *f,* ľahký vozík dvojkolesový, jednozáprahový koč
kabusa, *ho,* lodná kuchyňa
Kabyli, *ar,* členovia arabského kmeňa v Alžírsku
kacabajka, ženský krátky, teplý kabátec
kacik, *i,* indiánsky náčelník alebo predstavený obce
kacír, *n* (z Ketzer), odpadlík od viery
kacírsky, *n,* odpadlícky, neverecký, neznabožský
kacírstvo, *n,* odpadlíctvo, neznabožstvo, neverectvo; bludné učenie, nesrovnávajúce sa s pravou vierou
kadaver, *l,* mŕtvola (najmä zvieraťa), mrcina
kadencia, *t,* spád, sníženie hlasu; zakončenie, záver hudobnej periody alebo skladby
kadenčný, *t,* spádny, zakončujúci; úpadkový
káder, *f* (z cadre, kádr), rámec, jadro, kmeň pluku, základ, sbor
kadet, *f,* chovanec dôstojníckej školy, dôstojnícky čakateľ; pozri: cadet
kadeti, *f,* ruskí konštituční demokrati, ľudová strana
kadetka, *f,* kadetná, vojenská škola
kadi, *ar,* **kazi,** *tu,* turecký učiteľ; sudca v malých mestách; notár
kadina, *tu,* jedna zo siedmich hlavných sultánových otrokýň
kadiš, *h,* modlitba za zomretých
kadmium, prvok; biely kov podobný zinku, ktorý slúčený so sírou dáva krásnu žltú farbu maliarsku
kadrila, *f* (z quadrille, kadríj), štvorylka (druh tanca)
kads-i-koot, *a,* druh turistických topánok
kaducita, *l,* odumretie; neobrábané pozemky, z ktorých sa neplatia dane
kafar, *tu,* vstupné kresťanských pútnikov v Jeruzaleme
kafé, *f* (café), káva (pozri toto)
kafer, *ar,* neveriaci, nemohamedán
kafila, *ar,* karaván, cestujúca spoločnosť
kafiler, *h,* pohodný
kafor, *l* (z camphora), pevná silica vytiahnutá z čínskeho gáfrovníka; píš: gáfor
kafr (i kefr), *ar,* dedina

Kafri, juhoafrickí černosi, veľmi bojovní a málo vzdelaní
kaftan, *tu,* dlhý kabát, najmä židovský a turecký, podobný županu
kagal, *h,* židovská cirkevná rada
kagot (kagó), *f,* tupec, hlúpy človek; pokrytec
Kagoti, pôv. národ v juhozápadnom Francúzsku
kach, *n,* náhly, prudký, prchký; konská choroba, konský kašeľ; suchý kach — konská dýchavičnosť, kech (miestami)
kachexia, *g,* vysilenie, chradnutie
kachle, *n,* glazúrované, keramické tehly na stavanie pecí
kaid, *ar,* pozri: alkalde
kaik, *tu,* dlhý úzky čln na dopravu nákladov na parník
kaimakám, *tu, ar,* námestník, zástupca veľvezíra alebo tatárskeho kniežaťa; správca okresu
kaiman, pozri: aligátor
kaimé, *tu,* papierové peniaze
kainit, draselnatá soľ; *hg,* prívrženec kainizmu (učenie sektárske, ktoré hovorí, že zlo je potrebné, aby vyniklo dobro)
Kaiser, *n,* cisár
Kaiserjäger, *n,* alpský strelec v bývalom Rakúsku
Kaiserschnitt, *n,* cisársky rez
kai sy teknon?, *g,* pozri ~ et tu mi fili?
kajak, eskymácky čln z kože, športový čln
kajetáni, najstarší rehoľný rád založený sv. Kajetánom a biskupom Jánom Karaffom v meste Teate; pozri: teatíni
kajik, *tu,* turecký dopravný čln
kajikči, *tu,* vesliar na kajiku
kajmak, *ch,* smotana
kajuta, *f,* lodná izba, izbica na lodi, izbička, búdka
kakadu, *l* (z cacatua), chocholatý žltý papagáj z Vých. Indie
kakao, semeno stromu kakaového (rastie v Amerike); prášok z neho, nápoj z neho
kake-walk, pozri: cake-walk
kaki, *j,* červené ovocie japonské, podobné našim slivkám
kakodémonia, *g,* posadlosť, besnenie
kakodémon, *g,* zlý duch
kakodoxia, *g,* zlá povesť, zlý chýr
kakofemizmus, *g,* porekadlo mrzkého obsahu alebo znenia (opak: eufemizmus)
kakofonia, *g,* zlozvuk, neľúby zvuk
kakochymia, *g,* zlé trávenie
kakopatia, *g,* ťažkomyseľnosť, trudnomyseľnosť
kakositia, *g,* nechuť jesť, bezapetítnosť
kakostomia, *g,* nepríjemný zápach z úst, kakozmia
kakrliak, *i,* belec; pozri: albín
kaksy (cakes, keksy), *a,* pečivo podobné suchárom, zákusky k čaju
kaktus, *g,* druh teplokrajnej pichľavej rastliny, (nopál)
kala-azar, *i,* čierna choroba (nebezpečná infekčná choroba v tropických krajoch)
kalabas, *r,* fľaša z tekvice
kalabréz, *t,* mäkký klobúk so širokým okrajom
kalabréze, *t,* r. 1848 odznak republikánskeho smýšľania v Taliansku
kaláda, *f,* stráň, grúň (najmä na cvik jazdeckých koní)
kalafónia, *g* (z kolofonion), živicová hmota, smola, ktorou sa natierajú najmä sláky
kalaín, mäkký plech z cínu, zinku a medi, ktorým sa vystielajú debny s čajom
kalamajka, *p* (z kolomyjka), národný tanec karpatských Slovanov
kalamár, *l* (z calamarium), nádoba na atrament
kalamita, *l,* pohroma, nešťastie, nehoda, bieda

kalander, *f* (z calandre, kalándr), stroj z valcov na hladenie a leštenie (látok), mandeľ
kalasiris, j, lotosový kvet
kalcifikácia, *l*, zvápnenie
kalcinácia, *l*, zohrievanie látok, pálenie
kalcinovanie, *l*, zvápnenie
kalcit, *l*, vápenec
kalcium, *l*, vápnik
kale, *h*, nevesta
kale, *tu*, hrádok, zámok, pevnosť
kalebas, *f* (z calebasse, kal'bas), tekvicová fľaša, tekvica
kalefaktár, *l*, ohrevňa v kláštoroch
kalefaktor, *l*, ohrievač; pozri: kalfaktor
kaleidoskop, *g*, optický prístroj zrkadlový, v ktorom pestré črepy tvoria pri obracaní krásne tvary
kaleidoskopický, *g*, pestrotvarý, krásny, pestrý, menlivý
kalendae, *l*, u Rimanov prvý deň každého mesiaca
kalendár, *l* (z calendarium), soznam dní v roku, usporiadaný podľa dní, týždňov a mesiacov, pričom sú poznamenané sviatočné a pamätné dni; kniha s takýmto kalendárom a zábavnou i poučnou časťou; vôbec plný soznam dní v roku
kalendárik, *l*, menší kalendár
kalendárium, *l*, u Rimanov soznam dlhov a úrokov; pozri: kalendár
kalendy, *l*, pozri: kalendae; pozri: ad calendas graecas
kalesa, *f*, ľahký otvorený koč
Kalevala, *fin*, krajina, ktorú ospevuje finský národ v epických piesňach, nazvaných tým istým menom (jej hlavným hrdinom je Väinämöinen)
kalfaktor, *l* (z calefactor), ohrievač, kurič, sluha; pochlebník
kalfas, *n* (z Kalkfass), truhlica, nádoba na maltu, džbán
kalfátrovanie, *n*, zatýkanie špár na lodiach, aby nimi neprešla do lode voda
kali, *ar*, draslo
kaliber, *f*, priemer (najmä vývrtu streľnej zbrane), miera, pomer, objem, svetlosť kanónovej alebo puškovej hlavne; ráž, povaha, vlastnosť, spôsob, druh, meradlo (techn. prístroj)
kalibrovaný, *f*, vyskúšaný, rovnomerný
kalif, *ar*, nástupca Mohamedov; panovník, vládca, (calif), guvernátor, svetská i duchovná hlava všetkých mohamedánov
kalifát, *ar*, kalifovo územie; hodnosť kalifská
kaligraf, *g*, krasopisec
kaligrafia, *g*, krasopis
kaligrafický, *g*, krasopisný
kaligrafovať, *g*, písať krasopisne
kalich, *l* (z calix, *n* Kelch), nádoba upotrebovaná pri cirkevných obradoch, veľký pohár
kaliko, *f* (z calico), bavlnená biela látka pôv. z Kalkuty pochádzajúca; jemný kartún pestro pretlačený
kalilogia, *g*, krásorečníctvo, výrečnosť, umenie krásnej výslovnosti, snaha po zvukovej kráse, ľubozvučnosti
kalilogický, *g*, výrečný, krásorečný
Kalimejdan, park s krásnym rozhľadom v Belehrade
kalín, *a*, *f*, kovová smiešanina z olova, cínu, medi a zinku na prikrývanie striech v Číne a v Japonsku
kalinit, kamenec draselný
kaliopa, *g*, istý vták žijúci na Kamčatke
Kaliopa, *g*, jedna z deviatich múz gréckych, múza epickej poezie
kališník, utrakvista, ktorý prijíma pod obojimi spôsobami (sub utraque specie)
kalium, *l*, draslík
Kalk, *n*, vápno

kalkant, *l,* šliapač na mechy pri organe
Kalkofen, *n,* vápniarka, vápenka, vápnica
kalkovať, *f* (z calque), urobiť fotografickú kópiu priehľadom
kalkul, *f,* počet, výpočet, rozpočet, úvaha, rozvaha, odhad; známka
kalkulácia, *l,* účtovanie, dohodovanie sa, známkovanie; výpočet, rozpočet
kalkulant, *l,* účtovník, odhadovateľ, vypočítateľ
kalkulátor, *l,* pozri: kalkulant
kalkuľné tabuľky, tabuľky sostavené pre obľahčenie kalkulácie
kalkulovať, *l,* účtovať, dohodovať sa, známkovať; vypočítavať, rozpočítavať
Kalliopé, *g,* múza epického básnictva; pozri: Kaliopa
kalma, *f,* (calme, kálm), tíšina; pokojné more, územie bez vetrov po oboch stranách rovníka
kalmuk, hrubá súknovitá tkanina s dlhými chĺpkami na zimné oblečenia, nazvaná podľa mongolského národa; kabát z takejto látky
kalmus, *l* (z calamus), prustvorec, šišvorec
Kalmyci, mongolský národ, žijúci na dolnom toku Volhy
kalo, *t,* strata na váhe
kalobiotika, *g,* náuka o tom, ako možno krásne a príjemne žiť
kaloderma, *g,* (= krásna koža), prostriedok na zjemnenie kože, pleti
kalodont, *g,* (= krásne zuby), pasta na zuby
kalokagatia, *g,* dokonalosť, (krása a dobro slúčené)
kalomel, *g,* chlorid ortuťový
kalopistria, *g,* okrasovacie, ozdobnícke umenie; pozri: kalopizmus
kalopizmus, *g,* okrasovacie umenie, umenie ozdobnícke
kalor, *l,* teplo, teplota
kalória, *l,* tepelná jednotka
kalorický stroj, stroj, v ktorom sa para nahradzuje zohriatym vzduchom
kalorifer, *l,* rúry na centrálne vykurovanie vzduchom, teplovod; pec
kalorifikácia, *gl,* vyrábanie tepla
kalorimeter, *lg,* teplomer
kalorimetria, *gl,* meranie teploty
kalorizátor, *l,* ohrievač
kalorizovať, *l,* otepľovať
kalota, *f,* malá kňazská čiapočka, prikrývajúca tonzúru
kaloše, pozri: galoše
kalpa, *i,* Brámov deň a noc, t. j. čas 4.320 milionov rokov
kalpak, *ta, m,* husárska čapica s koženou obrubou, baranica
kaluder, *g,* (*r, sb*), mních gréckej cirkvi
kalumet, *f,* rovná fajka s veľmi dlhým pipasárom, (čútora), akú upotrebujú Indiáni ako fajku pokoja
kalumnia, *l,* ohováranie
kalumniát, *l,* ohovárač
kalup, pozri: galop
kalva, *l,* lebečná klenba bez spodiny, t. j. črep
kalvária, *l,* obrazy umučenia Kristovho, rozostavené po návrší, alebo tri kríže a sochy pod nimi; (Kalvária, miestne meno)
kalvas, pozri: kalfas
Kalvín, švajčiarsky reformátor cirkevný v 16. storočí; kalvín, vyznavač Kalvínovho učenia
kalvinista, vyznavač, prívrženec kalvínskeho (kalvín) alebo helvétskeho (helvita) učenia
kalvinizmus, Kalvínovo učenie cirkevné
kamaldulská rehoľa, vetva benediktínska, pomenovaná podľa mesta Camaldoli v Apeninách
kamarát, *f* (z camarade, kamarád), *n* (z Kamerad), *l* (z camera), priateľ, druh; spolužiak, vychovaný v rovnakých okolnostiach,

tovariš, dôverný priateľ, spoločník
kamarátiť sa, *f*, priateliť sa
kamarátka, *f*, priateľka, družka, dôverná priateľka, spoločnica
kamarátstvo, *f*, priateľstvo, tovarišstvo
kamarila, *šp*, dvoranstvo, služobníctvo panovníkovo, ktoré proti zákonom vplýva na panovníka vo veciach vládnych, kabinetná rada; kedysi v Španielsku dvorská strana štátu škodlivá; klebety, intrigy
kamas, *m*, šuhaj, mládenec (ale trochu v potupnom smysle)
kamaše, pozri: gamaše
kambrezína, *f*, jemné plátno
kambrický útvar, útvar geologický vyvrelý v dobe hurónskej, kambrium
kambrita, *f*, bavlnená tkanina, zrobená na spôsob plátna
kambuza, *f*, lodná kuchyňa
kameja, *t*, ozdoba, okrasa z kameňa vypuklo rezaného
kamel, vodotesná skriňa na vyzdvihovanie potopených lodí
kamélia, rastlina z Filipínskych ostrovov, nazvaná podľa misionára Kamela; japonská ruža
kamelot, *f*, uličný predavač novín; dohadzovateľ
kamelota, *f*, tkanina z ťavej srsti s vlnou alebo hodvábom, býva hladká alebo zárezkovitá
kamera, *l*, komora
kamerál i **kamerále**, *t*, komorník; finančný úrad
kameralista, *t*, znalec štátneho hospodárstva
kameralistika, komorné účtovníctvo, náuka o štátnom hospodárstve
kamerálny, komorný, finančný
kamera obskúra, *l*, tmavá komora (fotografická); pozri: camera obscura
kamfora, pozri: gáfor
kamilky, *l* (z matricaria chamomilla), harmanček, harmančekový odvar
kamín, *l*, ohnisko v príbytkoch
kamión, *f*, voz; nákladný automobil
kamizol, *l* (z camisia), *t* (z camiciola), odev mužský, krátky, ktorý sa nosí pod kabátom alebo vestou; košieľka; kacabajka
kamka, pozri: damask
Kammer, *n*, komora
Kammermann, *n*, filmový operatér
Kammermusik, *n*, komorná hudba
Kammerzofe, *n*, komorná
Kammgarn, *n*, česaná priadza
kamora, *t*, vzájomne sa podporujúci lúpežnícky tajný spolok v južnom Taliansku, najmä v Neapolsku v 16. storočí
kampa, *p*, ostrov zarastený krovím
kampaň, *f* (z campagne, kampaň), vidiek; poľná výprava; pracovný čas v továrňach a i., istý čas, obdobie; podujatie
kampanilla, *t*, zvonica osve stojacia
kampanolog, *lg*, znalec zvonov
kampanologia, *lg*, znalosť zvonov, náuka o poznávaní zvonov, zvonoznalectvo
kampanologický, *lg*, zvonoznalecký
kampanula, *l*, zvonček (rastlina)
Kampf, *n*, boj
Kämpfer, *n*, bojovník
Kämpfspiele, *n*, bojové hry
kamping, pozri: camping
kampong, *mal*, trh, tržište; dedina skladajúca sa z domčekov zhotovených z bambusovej trstiny
kampovať (i **kampírovať**), *f*, táboriť, ležať táborom
kamrlík, *l* (z camera), izbica, izbietka; árešt
kamrtuch, (= kambrejské plátno); jemné plátno pomenované podľa mesta Cambraya v Anglicku
kamufláž, *f* (z camouflage, kamulfáž), zastieranie, maskovanie diel vo vojne; tajné zriaďovanie a vystrojenie vojska

kamuflovať, *f*, zakryť, umele zastrieť niečo zraku, zacloniť
kamzík, *n*, divá koza (capra rupicapra)
kamža, *l*, (z camisia), rúcho
Kanaán, *h*, zasľúbená zem
Kanada, anglické domínium v Severnej Amerike
kanada, asi toľko, čo tramping (pozri toto)
kanadky, ťažké nepremokavé čižmy do blata
kanafas, *a* (canvass, canevas), hrubé, škrobené plátno, hrubá látka bavlnená pásovaná, plachtovina
kanál, *l*, odplav; umele zriadený otvorený alebo krytý potok na privádzanie vody z riek alebo na odvádzanie vôd dažďových a nečistôt z domu alebo z mesta, žliabik, rúra, prieliv, priechod (na pr. v tele); prieťah
kanália, *f* (z canaille, kanaj), čvarga, bagáž, holota, sberba
kanalizácia, *l*, splavnenie, upravenie odtoku vody, kanálovanie
kanalizačný, *l*, kanálový, prieplavový
kanalizovať, *l*, robiť kanále, prieplavy, žliabkovať
kanapa, *f*, pohovka, diván
kanárik, vtáčik (fringilla canaria)
kanaster (knaster), *šp*, pôv. kôš; druh jemného dohánu, ktorý sa expeduje v košoch
kanava, pozri: canevas, canvass, kanafas
kanceľ, *n* (z Kanzel, *l* cancelli), kazateľnica
kancelár, *l* (z cancellarius), hlavný štátny, krajinský i cirkevný úradník; v stredoveku najvyšší kráľovský pisár, ktorý opatroval i kráľovskú pečať; u nás prednosta kabinetnej kancelárie prezidentovej: v Nemecku a v býv. Rakúsku ministerský predseda
kancelária, *l*, pisáreň; úradná miestnosť
kancelista, *l*, pisár, kancelársky úradník
kanción, *š*, básnická forma
kancionál, *l*, kniha kostolných nábožných spevov, cirkevný spevník
kancona, pozri: kanzona
kančuch, *p*, korbáč, krátky bič, knut z remencov
kandeláber, *l*, veľký svietnik s mnohými ramenmi, uličná lampa na stojane, lampáš
kandidát, *l*, čakateľ nejakého úradu, hodnosti, uchádzač o úrad, mandát ap., čakateľ, žiadateľ
kandidátikum, *l*, skúška
kandidátka, *l*, čakateľka; listina navrhnutých poslancov
kandidatúra, *l*, čakanie, navrhnutie; voľby
kandis, kryštalovaný, najlepší, najčistejší druh cukru, nazvaný po ostrove Kandii (Kréta), kde sa pestovala prvá cukrová trstina
kandity, *f*, upravené ovocie v kandizovom cukre
kandizovať, *f*, cukrovať
kanduš, pozri: kontuš
kandys, *f*, pozri: kandis
kanefory, *g*, sochy ženských s košíkom na hlavách
kanel, *f*, škorica
kanelovať, *f*, žliabkovať
kanelúra, *f*, žliabok
kanibal, *šp*, ľudožrút, divý, ukrutný človek (z Caribal = Caribe, obyvateľ Karaibských ostrovov alebo Malých Antíl)
kanibalizmus, pozri: kanibalstvo
kanibalský, *šp*, ukrutný, surový, ľudožrútsky, zdivený
kanibalstvo, *šp*, ľudožrútstvo, zdivenosť, surovosť, ukrutnosť
kanila, *l* (z cannula), ústie striekačky, pyštek, chrlič; rúrka, trúbka (pri operáciách)
kanister, *l*, košík, košíček; plechovnica
kaňk, pozri: konk
kankán, *f* (z cancan), lomoz, hr-

mot, huriavok, huk; necudný, samopašný, rozpustilý tanec, podobný štvorylke

kanklis, *lit,* hudobný nástroj podobný citare s 5 alebo 7 strunami

kankroid, *g,* kožná rakovina

kanoe (keňú), *a,* vydutý kmeň stromový, indiánska dlhá úzka loďka bez plachát, čln

kanón, *t* (z cannone), delo; válková piecka (*techn.*)

kánon, *g,* cirkevné pravidlo, predpis, zákon, vzorec; cirkevný zákon; hudobná forma, v ktorej hlas po hlase prednáša ten istý nápev

kaňon, *šp,* riečna prierva; tesná a hlboká trhlina; rúra

kanonáda, *f,* delostreľba

kanonia, *g,* sbor, kapitula, kanoníctvo

kanonická vizitácia, návšteva biskupova v cirkvi

kanonické právo, cirkevné právo

kanonický, *g,* cirkevný, cirkevnými zákonmi ustanovený, cirkevne právoplatný; = kapitulný

kanonier, *f,* delostrelec

kanonik, *g,* kňaz pri biskupskom sídle (býva ich 12, dovedna sa volajú kapitulou)

kanonika, *g,* náuka o pravidlách al. o normách poznania

kanonista, *g,* znalec cirkevného práva

kanonizácia, *g,* vyhlásenie za svätého, svätorečenie

kanonizovať, *g,* vyhlásiť za svätého

Kanosa, *t,* mesto v Taliansku, kde sa nemecký cisár Henrich IV. pokoril pápežovi Gregorovi VII. r. 1077; ísť do Kanosy — znamená asi toľko, čo pokoriť sa, podrobiť sa

kantácia, *l,* spev

kantár, *l* (z cantharium), hrada v pivnici na sudy, povaľové brvno, krokva; kantár, ohlávka, uzda

kantara, *ar,* most

kantára, *šp,* nádoba na víno a pálené, meriaca 16 litrov; jednotka váhy pre cenu egyptskej bavlny (44,93 *kg*)

kantaridín, *l,* živica zo španielskych mušiek

kantaridy, *l,* španielske muchy; pozri: kantáris

kantáris, *l,* španielska muška, pľuzgiernik

kantáta, *l,* cirkevný, spev, väčšia skladba spevná so sprievodom hudobných nástrojov (môže byť cirkevná i svetská)

kanter, *a,* krátky ľahký cval

kantiléna, *t,* veselá pieseň, piesňová skladba, krátka kantáta; spevné miesto v skladbe hudobnej

kantína, *t, f,* krčma v kasárni, hostinec; výčapňa v kasárňach a pri stavbách

kantínsky, *t, f,* krčmár, stravovateľ, výčapník

kantniery, *l,* drevené al. betónové podlohy, kozly, na ktoré sa kladú bočky v pivnici; (z *l* cantharium)

kanton, *f,* spolkový okres vo Švajčiarsku, kraj, župa, okres vo Švajčiarsku

kantonácia, (cantonnement, kantonmán), *f,* ubytovanie vojska

kantonálny, *f,* okresný, župný, krajový, krajský

kantoniera, *t,* murovaná turistická chalupa pri alpských cestách

kantonovaný stĺp, *f,* polovičný, prístenný, primúrový

kantonovať, *f,* ubytovať; táboriť (o vojsku)

kantor, *l,* spevák; dedinský, vidiecky učiteľ, ktorý kedysi musel viesť i kostolný spev (dnes táto funkcia prislúcha u nás iba cirkevným učiteľom)

kantorovať, *l,* hrať na organe v kostole, miništrovať; majstrovať, karhať

kántriť, *l,* hubiť, ničiť

kántrový, *l*, pôstny
kántry, *l* (z quatember), suché dni, pôst
kanyla, pozri: kanila
kanzona, *t*, (kancona) pieseň; elegická pieseň s umelým rýmom
kaolín, *č*, biela hlina porcelánová
kap, *l* (z caput = hlava), mys, predhorie
kapa, *l* (z capitium), kapucňa, kapuca (pozri tieto)
kapacita, *l*, chápavosť, schopnosť duševná, vnímavosť, obratnosť; osoba vynikajúcich schopností, schopná hlava, odborník, znalec; obsah
kapacitovať, *l*, získať, nahovoriť, presvedčiť, naplniť
kapacitný odpor, *l*, složka impedencie a striedavého prúdu, ktorý vzniká z kapacity (*elektr.*)
kapalin, *stgl* (z capelina), druh šišakov, prilbíc; široký klobúk so sklopenou strechou
kapary, ovocie kra kapary, korenie do jedla
kapela, sbor hudcov a spevákov, ktorý diriguje kapelník; pozri: a capella
kapelník, *l*, správca sboru hudobného
kaper, *f*, morský lúpežník, lupič; lúpežná loď
kaper, *ho*, lapacia loď súkromná (na morských zlodejov)
kaperstvo, ohrožovanie, poškodzovanie námorného obchodu nepriateľského za vojny loďmi súkromnými, ktoré dostaly na to od štátu plnú moc
kapilarita, *l*, vláskovitosť
kapilárny, *l*, vláskovitý, tenký ako vlas
kapiláry, *l*, vlásočnice, jemné cievky
kapírovať, *l*, chápať, rozumieť
kapišon, *f* (z capuchon, kapüšon), ženský čepiec
kapitál, *l*, istina, majetok, imanie; najvyššia časť stĺpa, ružica, (hlavica); hlavné mesto
kapitálik, pásik plátna prilepený na chrbte knihy
kapitalista, *l*, majiteľ kapitálu alebo nejakých majetkov
kapitalistický, *l*, peňažnícky
kapitalizmus, *l*, peňažná, majetková moc, vláda peňazí
kapitalizovať, *l*, peniaze, istinu na úroky ukladať do banky, meniť nehnuteľný majetok na peniaze
kapitálka, druh písma tlačiarskeho
kapitálny, *l*, predný, hlavný, základný, znamenitý, výborný, statočný, poriadny
kapitán, *t* (z capitano), náčelník, stotník, veliteľ lode
kapitanát, *t*, kapitánstvo (pozri toto)
kapitánsky, *t*, veliteľský, náčelnícky, stotnícky
kapitánstvo, *t*, veliteľstvo, náčelníctvo, stotníctvo, veliteľský úrad (na pr. na lode)
kapitol, *l*, hrad; štátna budova v severoamerických mestách
kapitola, *l*, hlava, záhlavie, hlavička, oddiel v knihe, stať, odsek; lekcia, vynadanie
kapitula, *l*, sbor kanonikov (pozri: kanonik) pri hlavnom chráme
kapitulácia, *l*, dohovor, uzavretý s nepriateľom o podmienkach poddania sa, rokovanie, vyjednávanie, dohovor o vydaní pevnosti nepriateľovi; vzdanie sa; služobný čas vojenský; právne výsady pre cudzincov
kapitulant, *l*, osoba, ktorá sa vzdala, urobila kapituláciu; vojak, čo slúži navyše určeného času
kapitulár, *l*, člen kapituly kňazskej, kanonik (pozri toto)
kapitulník, pozri: kanonik
kapitulný, *l*, kapituly sa týkajúci, ku kapitule prislúchajúci (na pr. kostol)
kapitulovať, *l*, pod istými podmienkami vzdať sa nepriateľovi, vyjednávať s nepriateľom o vzdaní sa

kaplaken, *ho,* príplatok na dopravné pri námornej doprave, prislúchajúca obchôdzkárovi
kaplán, *l,* pomocný kňaz na fare
kaplánka, *l,* kaplánova izba, kaplánske miesto na fare
kaplna, *l,* menšia budova alebo jej časť, určená pre súkromnú alebo verejnú pobožnosť (zmenš. kaplnka)
kapnomantia, *g,* veštenie z dymu pri zápalných obetiach
kápo, *t* (z *l* caput = hlava), hlava, náčelník, vodca; pozri: da capo
kapodaster, *t,* rukoväť na strunových nástrojoch
kapok, *mal,* mäkký hodváb; podobné vlákno z bavlníkových semeníc; jemná bavlna na vatu z Vých. Indie, Siamu a Jávy, ktorá sa upotrebuje ako náhrada za husie páperie
kapor, *l,* ryba (cyprinus carpio)
kapóres, *h,* stratený
kapota, *f,* príkrov motora a automobilu
kapotík, *f,* pláštik s kapucou; dámsky klobúk
kapoty, *f,* meračské prístroje na autách
kaprál, *f* (z caporal), desiatnik
kaprálsky, *f,* desiatnický
kaprálstvo, *f,* desiatnictvo
kaprica, *f,* vrtoch, tvrdohlavosť, chútka, svojvoľa, neústupnosť
kapricióznosť, *f,* rozmarnosť, vrtošivosť, svojhlavosť, neústupnosť, kolísavosť, rojčivosť, vrtkavosť
kapriciózny, *f,* tvrdošijný, svojhlavý, rojčivý, neústupný
kapriola, *t,* skok do vzduchu, premietnutie
kapsa, *l* (z capsa), mešec, remenná tanistra
kapsľa, *l* (z capsula), obal, futrál, tobolka; zápalka
kapstan, *a* (cabestan), vreteno, ohlávka; kotvové zdvíhadlo; druh dohánu
kaptivovať, *l,* vábiť, lákať, pútať, získať
kapuca, pozri: kapucňa
kapucín, *l,* mních rehole sv. Františka, člen tretej prísnej rehole sv. Františka (vedľa františkánov a minoritov); káva skôr čierna ako biela (kapucíner)
kapucinláda, *l,* kapucínske „litánie"; hlúpe reči; maškaráda; pokrytecká zbožnosť
kapucíni, pozri: kapucín
kapucínsky, františkánsky
kapucňa, *l* (z caput, hlava), kapa, kukla, prikrývka hlavy, časť odevu prišitá ku kutni alebo plášťu tak, aby prehodená chránila hlavu pred dažďom
kaput, *f* (z capot, kapó), zničený, odbavený, hotový, stratený, rozbitý
kapy, *tu,* brána, dvere
kar, pohrebný obed; uhostenie, keď zakálajú sviňu
kara, *tu,* čierny (na pr. Kara Ďorde = Čierny Ďuro)
kára, *n* (z Karren), dvojkolesový vozík, taliga; trest, karhanie
karabela, *ta,* krivá šabľa; zakrivená šabľa poľských zemanov
karabín, *f,* krátka jazdecká puška
karabinier, *t, f,* karabiník, ľahký jazdec ozbrojený karabínom; čatník, strážnik
karafa, *šp,* fľaša s tenkým dlhým hrdlom
karafiát, klinček
karafína, *f,* fľaša; pozri: karafa
Karaibi (Karibi), divý kmeň indiánsky v Južnej Amerike a na ostrovoch (ľudožrúti)
kárakal, *tu,* mačkovitá šelma v Ázii a v Afrike podobná hejusovi (rysovi)
karakol, *tu,* strážnica
karakor, *j,* čln, lodica
karakter, pozri a píš: charakter
karambol, *f,* srážka gulí vo hre na biliarde; srážka, náraz
karamboláž, *f,* srážka

karamel, *šp,* pálený cukor, (cukerkandel); hnedá hmota získaná teplotou z cukru trstinového
karandaš, *r,* ceruza
karanténa, *f* (z quarantaine, karantén), = 40 dní; policajný poriadok proti zavlečeniu nákazlivých chorôb, zadržovanie osôb zo zamorených krajov po 40 dní, zdravotne policajný prostriedok proti šíreniu nákazlivých chorôb
karanténny, *f,* lekársko-policajne zakázaný, obmedzený
karas, *l,* ryba (cyprinus carassius)
karát, *i,* pôv. semeno indickej rastliny, ktoré vyschnuté váži karát, t. j. 197,2 *mg*; jednotka váhy na zlato a drahé kamene (200 miligramov)
karaúl, *r,* (z *tu*) stráž, patrol; opevnená strážnica
karavána, *ar, pe,* spoločnosť cestujúcich a kupcov s ťavami a koňmi, cestovná spoločnosť v krajinách východných a južných, uberajúca sa púšťou s ťavami a koňmi
karavánsaraj i **karavánseraj,** *tu, pe,* nocľaháreň pre karavány, budova na ubytovanie karaván
karavela, *šp,* rýchla ľahká loď; v Turecku malá loď bojovná; pozri: fregata
karban, *l* (z carbona), hrniec na žreby; *h* (z korban), náruživá hra v karty
karbanátky, pozri: karbonády
karbid, slúčenina prvkov, najmä kovov s uhlíkom za vysokého tepla
karbír, *f,* karbid
karbol, pripravenina, preparát z dehtu olejov kameňouhoľných; pozri: fenol
karbolid, kov, ktorým možno rezať najtvrdšiu oceľ (vynašiel ho Hayd vo Filadelfii)
karbolín, smiešanina na napúšťanie dreva, aby sa dlhšie zachovalo
karbón, *l* (z carbonium), kameňouhoľný útvar; uhlík
karbonády (karbanátky), *f,* karmonádle, sekané bravčové a teľacie smažené
karbonári, *t,* uhliari; členovia bývalého tajného spolku politického na oslobodenie Talianov; výstrední republikáni
karbonát, vzácny čierny diamant brazilský
karborund, karbid kremičitý, slúčenina uhlíka s kremíkom (látka na brúsenie)
karbovanec, *r,* strieborný rubeľ
karbovať, zaprávať, zarábať, miešať, sekať, zúbkovať
karbunkul, *l,* tmavočervený granát, rubín; zapálený vred, slznicová sneť, jačmeň
karburátor, *f,* splynovač
karburizácia, *l,* nasycovanie plynov plynami iných látok, aby jasnejšie svietily
karburizovať, *l,* nasycovať plyny plynami iných látok pre dosiahnutie väčšej svietivosti
karcer, *l,* väzenie, žalár, väzba
karcerovať, *l,* väzniť, žalárovať
karcinoma, *g,* rakovina (karcinom)
kardamom, *l,* liečebná rastlina zo Sumatry a Jávy (rajské zrná)
kardamomový olej, olej, aký sa vyrába zo semien jávskej rastliny kardamomy (upotrebuje sa na výrobu liehových nápojov al. v lekárstve)
kardia, *g,* srdce
kardiaka, *g,* lieky posilňujúce činnosť srdca
kardiálny, *g,* srdcový
kardinál, *l,* v katolíckej cirkvi najvyšší hodnostár po pápežovi; kardinálov, ktorých má byť 70, vymenúva pápež; im prislúcha voliť pápeža v t. zv. konkláve; cirkevné knieža
kardinálny, *l,* hlavný, základný, dôležitý

kardinálsky, *l,* kardinála, kardinálskej hodnosti sa týkajúci
kardinálstvo, *l,* kardinálsky úrad, dôstojnosť kardinálska
kardiograf, *g,* prístroj, ktorý udáva tlkot srdca
kardiogram, *g,* obraz pohybu srdca
kardiologia, *g,* náuka o srdci
kardiopatia, *g,* srdcová choroba
karditis, *g,* zapálenie srdca
karé, *f* (z carré), štvorec, štvorhranný šík pechoty proti jazde; pozri: carré
karencia, *l,* nedostatok, ujma, srážka, úbytok
karenčná lehota, *l,* čas, po ktorý načim platiť poistné, kým poistenec nadobudne nárok na podporu; čas, po ktorý hráč, prestúpivší do iného klubu, nesmie hrať
karenčný, *l,* srážkový, ujímací, na srážku
karentovať, *l,* srážať, ujímať, uberať
kareta, *f* (z charette, šaret), dvojkolesový vozík, koč
karfiol, *t,* kveták
karfunkul, pozri: karbunkul
kargo, pozri: cargo
karha, *sl,* nešťastie
kariatida, *g,* socha ako podpora odkvapovej rúry
kariéra *f* (z carrière, kariér), beh v jazde najbystrejší, trap, cval; postúpenie v službe, životná, služobná dráha
karierista, *f,* človek pachtiaci sa za životnou kariérou
karies, *l,* skazená kosť; zubný kaz; pozri: kariózny
karika, *m,* obrúčka, prsteň
karikatúra, *t,* posmešný obrázok, skreslený obraz, spotvorenina
karikaturista, *t,* kreslič alebo maliar posmešných, smiešnych obrázkov a obrazov
karikovať, *t,* znetvoriť, spotvoriť, prehánať, robiť, obracať na posmech, zosmiešňovať
kariola, *f,* ľahký dvojkolesový vozík, na pr. poštový
kariózny, *l,* vyžraný, nahnitý, skazený (na pr. zub), zachvátený hnilobou
karírovaný, *f,* kockovaný
karita, pozri: caritas, charitée; píš: charíta
karkas, *f,* kostra; ohromná zápalná a ohnivá guľa
karkula, *l* (z caracalla), čepček, čiapočka
karlisti, prívrženci Dona Carlosa
karma, *sšk,* čin, skutok; hlavný článok viery bramánskej alebo budhistickej, že osud človeka je závislý od jeho činov v živote; osud
karmaňola, pozri: carmagnole
karmazín, *f* (z carmoisin), červec; červená karmínová farba z červca
karmeliti, mnísi rehole založenej v 12. storočí v Palestíne; ich prvý chrám bol zasvätený Panne Márii na hore Karmel
karmelitský, karmelitov sa týkajúci
karmín, jasne červená farba; pozri: karmazín
karmínový, jasnočervený
karnácia, *l,* farba kože ľudského tela
karneol, *g,* druh kremeňa jemnozrnného, farby žltočervenej (drahokam)
karneval, *t* (z carnevale = sbohom, mäso), fašiangy, mäsopust
karnier, *f,* rad nasberaných záhybov, nábera, lemovanie, obloženie, podloženie
karnírovať, *f,* robiť záhyby
karnis, *f,* lišta, rám, žliabkovica na hlavnej odkvapovej rúre, hlavná odkvapová rúra; tyč na záclony
karnivora, *l,* mäsožravci; šelmy
karnotit, ruda, z ktorej sa dobýva rádium

káro, *f* (z carreau, karó), kosoštvorec; kocky; zvony vo francúzskych kartách
Karolínum, *l*, pražská univerzita, založená Karlom IV.
karosa, *f* (z carosse, karos), ozdobný koč
karoséria, *f*, vrchná časť automobilu alebo voza
karosier, *f* (z carossier, karosié), kočový kôň
karotida, *g*, hlavná tepna na krku, t. j. krčnica
karotka, *f*, mladá mrkva
karotka, *n*, lístok (na pr. na železnicu)
karovať *n* (z kehren), obracať (plť, voz), vyhýbať, odbočovať; spravovať; píš: kerovať
karpologia, *g*, náuka o plodoch rastlinných, ovocinárstvo
karpologický, *g*, ovocinársky, plodov rastlín sa týkajúci
karroo (karú), široká neúrodná step juhoamerická
Kars, vápencové pohorie; odvetvie južných Álp, ktoré sa ťahajú od Gorice južnou Krajinou; (*n* Karst, *t* Carso)
karta, *l* (z charta), tvrdý list papiera
kartáč, *t* (z cartaccia), plechová nádoba naplnená olovenými guľkami, nábitok do dela
kartár, hráč v karty
kartel, *f*, smluva, dohovor, spojenie, združenie výrobcov a obchodníkov na ochranu ceny a obmedzenie konkurencie; spojenie sa niekoľkých politických strán (pri voľbách)
karter, *a*, kľučková skriňa spaľovacích motorov
kartírovať, *n*, naznačiť, nakresliť; triediť
kartograf, *g*, kreslič máp
kartografia, *g*, náuka o mapovaní, o hotovení máp; náuka o mapách, mapárstvo
kartografický, *g*, mapopisecký
kartografovať, *g*, kresliť mapy, mapovať
kartogram, *g*, mapa, nákres, náčrt
kartomantia, *g*, vykladanie z karát
kartón, *f*, tuhý, silný papier; náčrt na hrubom tvrdom papieri; papierová škatuľa; náčrtky, kresby
kartonáž, *f*, robota z tvrdého papieru, väzba kníh do papieru alebo do papieru s plátenným chrbtom; výroba škatúľ
kartos, takto prezývajú Cigánov vyzvedačov
kartotéka, *g*, schránka na mapy alebo listiny, písma, na soznam mien (abonentov, členov, údov ap.)
kartovať sa, hrať sa v karty
kartún, *a* (z cotton = bavlna), bavlnená ľahká tkanina plátnovitá, na ktorej sú vytlačené rozličné vzorky
kartúnový, *a*, z ľahkej bavlny vyrobený, bavlnový
kartuša, *f* (z cartouche, kartuš), ozdobný rámec, obruba, lemovanie; ozdobné okraje na egyptských pomníkoch, postavy s hieroglyfickými nápismi; schránka na patróny, nábojnica; nábitok do dela, kartáč (pozri toto)
kartúza, *t*, kláštor, nmä kartuziánsky
kartuzián, mních prísnej rehole založenej r. 1089 v Chartreuse pri Grenoble vo Francúzsku
karusel, *f*, kolotoč; rytierska jazdná hra
karyatida, *g*, v architektúre, staviteľstve podpora v podobe dievčenskej postavy v dlhom šate, atlaska; ženská figúra podopierajúca balkón
karyologia, *g*, náuka o bunečnom jadre
kasa, *l*, pokladnica
kasácia, *l*, zrušenie rozsudku, prepustenie, oslobodenie, pozbave-

nie dôstojníckej hodnosti; druh hudobnej skladby (lúčenie)

kasačný súd, *l*, súd zrušovací, ktorý ruší súdne výroky úradov nižších, najvyšší súd

kasak, pozri: kazak

Kasandra, *g*, trójska veštkyňa, ktorej nikto neveril

kasáreň, *l* (z casa-arma), budova na stále ubytovanie vojska

kaseín, *l*, syrovina, tvarohovina, nachodiaca sa najmä v mlieku

kaserol, *f* (z casserole, kas'rol), kutan, okrúhla paňvica s rúčkou, medenák, kastról

kaseta, *f*, pokladnička, schránka, skrinka, truhlička; pozri: kazeta

kash, pozri: cash

kasha (kaša), *a*, druh vlnenej látky na dámske šaty al. na mužské nohavice, farby obyčajne svetlohnedej; i farba takejto látky

kasiber, *h*, moták podaný tajne vyšetrovanému väzňovi

kasička, *l*, pokladnička

kasíno, *t*, spoločenský dom pre zábavu, spolková miestnosť; shromaždište pre súkromnú spoločnosť, beseda, spolkový dom; domček

kasír, *t*, pokladník

kasírovať (i kasovať), *f*, rozbiť, zrušiť, sosadiť, stiahnuť z obehu, urobiť neplatným

kasiteros, *g*, cín

kaskáda, *šp*, vodomet, vodopád obyčajne plynúci po stupňoch

kaškádový zosilňovač, *t*, niekoľko zosilňovačov spojených tak, aby zosilňovaly postupne (v rádiof.)

kasket i **kasketa,** *f*, šišak, helma, prilbica, čiapka s tienidlom

kasňa, *n*, skriňa

kasnár, správca gazdovstva, hospodárstva

kasnárstvo, správcovstvo na majetnosti, hospodárstve, gazdovstve

kasnička, *n*, skrinka

kasové obchody, obchody, ktoré po oboch stránkach načim zaraz vybaviť

kasový, *l*, pokladničný

kasta, *šp*, vrstva, spoločenská trieda, dedičná trieda ľudí, zvláštnymi právami alebo obyčajami od ostatného obyvateľstva sa oddeľujúca, stav dedičný (najmä u Egypťanov a Indov)

kastanety, *šp*, hrkotajúce prístroje na prstoch, ktorými Španieli sprevádzajú tanec a spev; ručné hrkálky verejných tanečníc

kastel, *l* (z castellum), kaštieľ, hrádok, malá pevnosť

kastelán, *l*, správca hradu, zámku

kastigácia, *l*, potrestanie

kastlík, *n* (z Kasten), skrinka, truhlička

kastor, *l*, bobor, bobria kožušina, klobúk z bobrej kožušiny; druh súkna

Kastor a Polux, *g*, bratia dvojčatá, vzor verných, nerozlučných priateľov; pozri: Dioskuri

kastovníctvo, *šp*, rozdeľovanie spoločnosti na triedy, triedenie, odlišovanie

kastovnícky, *šp*, spoločensky rozdielny, stavovský

kastovný, *šp*, triedny, stavovský

kastrácia, *l*, vyrezanie, vymieškovanie (mužských)

kastrát, *l*, vyrezanec, vymieškovanec

kastról, *f* (z casserole, kas'rol), paňvica s rúčkou alebo s uchami

kastrovať, *l*, vyrezať, vymieškovať

kasuár, *mal*, východoindický vták podobný pštrosovi

kašírovaný i **kašovaný,** *f*, skrytý, dočasný, slepený, netrváci

kašírovať, *f* (z cacher, kašé), skrývať, skovať, tajiť, podlepiť

kašket, pozri: kasket

kašmír, jemná tkanina z vlny kašmírskych oviec, ktorá nemá lesku; je nazvaná podľa štátu Vých. Indie Kašmíru (pôvodne

látka z ovčej vlny v Kašmíre zhotovená)
kašna, *n* (z Kasten), nádržka, vodojem
kašulovať, *f* (z cajoler, kažolé), líškať, zaliečať sa
katabolizmus, *g*, zpätná a rozkladná výmena látok
katafalk, *g*, smútočné pódium pri zádušných službách božích, smútočné prikrytie a podstavec pod rakvu (castrum doloris)
katafora, *g*, chorobná spavosť
katachréza, *g*, zneužívanie, na pr. slov, nesmyselné spájanie slov
katakléza, *g*, rozdrvenie hornín tlakom
kataklyzma, pozri: klyzma
kataklyzmus, *g*, potopa, záplava; zmätok, mätež, prevrat
katakomby, *g*, podzemné pohrebné sklepenia, podzemné pohrebištia prvých kresťanov, hroby vytesané do skál, hrobnice; dnes podzemné chodby vôbec
katakustika, *g*, náuka o odraze zvuku
katalektický verš, *g*, necelý, neúplný verš
katalekty, *g*, zlomky spisov, zvyšky
katalepsia, *g*, zmeravenie, kŕč
kataleptický, *g*, zmeravelý, kŕčový
katalexa, *g*, prestávka (v metrike)
katalog, *g*, usporiadaný soznam osôb (na pr. žiakov ap.), alebo vecí, súpis, výkaz
katalogizovať, *g*, robiť soznam, súpis, zapisovať
katalyktický, *g*, rozkladajúci, rozpúšťajúci
katalýza, *g*, rozklad, rozlúčenie, rozpojenie, rozpustenie
katalyzátor, *g*, v lučbe zvláštna látka, ktorá uľahčuje isté chemické procesy (lučebné pochody), pričom sa však sama nemení; dráždidlo (nádoba na vysoký tlak)
kataménia, *g*, pozri: menštruácia
katapepsa, *g*, úplné strávenie
kataplastický, *g*, obkladkový
kataplazma, *g*, obkladok
kataplexia, *g*, zmeravenie, porážka, strnutie
katapulta, *g*, u Rimanov prístroj metajúci veľké kamene a zápalné šípy, prak, metadlo, hádzadlo
katar, *g*, zapálenie slizníc, nachladnutie, nádcha, nádcha s kašľom a výlučkami; pôv. stekanie hlenu zo zapálených slizníc
katarakt, *g*, riečny prah, vodopád; beľmo, šedivé zapálenie oka
katarálny, *g*, katarový
katári, (kathári), *g*, náboženská sekta, ktorá hlása očistu cirkvi; (z tohto vzniklo slovo kacír)
katarza, *g*, očisťovanie, očista (mravná), prečisťovanie
katarzný, *g*, očistný
kataster, *g*, úradný soznam nehnuteľností, úradné vymeranie a spísanie pozemkov pre vyrubenie pozemkovej dane; popis pozemkov podrobených dani; kniha výmerov
katastrálna mapa, *gl*, mapa, v ktorej sú zakreslené všetky pozemky
katastrálny, *g*, pozemkový, úradne vymeraný, pozemnoknižný
katastrofa, *g*, osudná príhoda, náhle nešťastie, pohroma; obrat v gréckej dráme, rozhodnutie
katastrofálny, *g*, pohromový, nešťastný, prevratný, osudný
katedra, *g*, stolica učiteľská (na vyšších školách), kreslo, rečnište
katedrála, *g*, chrám v sídle biskupovom, hlavný, stoličný chrám biskupský
katedrálny, *g*, v sídle biskupa sa nachádzajúci
kategória, *g*, druh, odbor, oddiel, trieda, skupina
kategorický, *g*, istý, výslovný, nepodmienený, bezvýnimočný, určitý, rozhodný
kategorický imperatív, *gl*, bez-

podmienečný rozkaz rozumový, zákon povinnosti, nevyhnutnosti, potrebnosti

kategorizovať, *g,* deliť, triediť, roztrieďovať

katecheta, *g,* učiteľ náboženstva katolíckeho, kňaz

katechetický, *g,* bohoslovný, vyučovania náboženstva sa týkajúci

katechetika, *g,* diel bohoslovia, vyučovanie náboženstva

katechéza, *g,* poučovanie rozhovorom (otázkami a odpoveďmi)

katechizmus, *g,* učebná kniha náboženstva v otázkach a odpovediach, kniha základných náuk náboženstva katolíckeho v otázkach a odpovediach

katechizovať, *g,* učiť vypytovacím spôsobom, kresťanské vieroučenie vykladať

katechu, *f* (z cachou, kašú), výťah z rozličných východoindických rastlín, na pr. z plodov palmy arekovej; upotrebuje sa vo farbiarstve, lekárstve ap.

katechumen, *g,* učeň v náboženskej náuke, osoba, ktorá sa pripravuje na prijatie za člena cirkvi katolíckej

káter, *n* (z Gatter), gater, rámová píla; mreža, mrežové dvere; pozri: gater

kateta, *g,* odvesna v pravouhlom trojuholníku

kateter, *g,* cievka na odvádzanie moču; lekársky prístroj, dutá rúra, ktorá sa pri istých chorobách vopcháva do dutiny tela

kat' exochen, *g,* najmä, obzvlášť, po prednosti; po francúzsky: par excellence (par ekseláns)

katgut, tkanivo prikladané na rany, ktoré sa časom vstrebe

katholikon, *g,* latinský slovník vedeckých slov s prekladmi

katholikos, *g,* všeobecný; v arménskej cirkvi hlava veriacich

Katilína, rímsky vodca ľudu, ktorého pokladali za povstalca, sprisahanca a zradcu, odvážlivého na všetko

katilinárka, *l,* ostrý rečnícky dôraz proti protivníkovi (podľa Ciceronových rečí proti Katilínovi v starom Ríme)

katilinársky, *l,* odvážlivý na všetko, povstalecký, zradný, smelý

katilinizmus, *l,* sprisahanie, intrigy, klebety, aké osnoval rímsky vodca ľudu Katilína

kationty, *g,* pri elektrochemickom rozklade látky objavujúce sa na zápornom póle

Káto, prísny rímsky mravokárca; mravokárca vôbec

katóda, *g,* záporný pól elektrického prúdu; pozri: anóda

katodofón, *g,* plynový mikrofón na prenášanie zložitých zvukov

katonský, *l,* prísny v mravoch; pozri: Káto

katolicizmus, *gl,* všeobecný názov pre rímskych al. gréckych katolíkov, katolícky duch

katolícky, *g,* všeobecný

katoptrický, *g,* zrkadlový

katoptrika, *g,* náuka o zrkadle, o dopadaní a odrážaní svetelných lúčov od hladkých plôch

katorga, *g, r,* ťažká nútená robota, najmä v baniach

katoržník, *r,* trestanec

katún, pozri: kartún

Katzelmacher, *n,* takto prezývajú Taliani Viedenčanov

Katzenjammer, *n,* mrcha; nálada po lumpačke

Katzenmusik, *n,* mačacina, mraučanie

kaucia, *l,* záloha, záruka, právna istota, zabezpečenie, rukojemstvo

kaučuk, zaschnutá mliečna šťava niektorých tropických stromov, ktorá sa spracováva rozličnými spôsobami, čistí, vulkanizuje sa, t. j. zavára sa sírou, podľa množstva ktorej je potom rozdielne

pružná a tvrdá (gummi elasticum) pozri: guma

Kauderwelsch, žargón, handrkovanie, mondokovanie, vrava

kaulián, *č,* druh kaše

kauma, *g,* horúčava, páľa, opal

kaumacit, *g,* bezdymné kurivo veľkej výhrevnosti

kauri, biele lastúrky, ktoré sa upotrebujú ako drobné peniaze na ostrove Novej Guiney

kaustický, *g,* leptavý; ostrý, hrýzavý kúsavý, pichľavý, štipľavý

kaustika, *g,* umelé leptanie

kaustikum, *g,* máradlo, sžieradlo

kautela, *l,* právnická výhrada z opatrnosti, právne vyhradenie, opatrnosť, istota, bezpečnosť, ochrana; výhrada, podmienka

kauterizácia, *g,* pripaľovanie s liečebným cieľom, spaľovanie, morenie, sžieranie

kauterizačný, *g,* pripaľovací (roz. v liečebnom smysle), spaľovací, leptací

kauterizovať, *g,* spaľovať, pripaľovať, moriť, leptať s úmyslom liečebným

kautérium, pozri: kaustikum

kauza, *l,* príčina

kauzalita, *l,* príčinnosť, súvislosť; nexus causalis, *l,* príčinná súvislosť, spojitosť

kauzálnosť, *l,* príčinnosť; pozri: kauzalita

kauzálny, *l,* príčinný, súvislý

kauzatívny, *l,* pozri: kauzálny; príčinný, pôsobivý

kauzeria, pozri: causerie (kozerí), *f*

káva, plod kávovníka nazvaný podľa mesta Kafa v Abesínsku; uvarený výťah z neho

kaval, *t,* jazdec; horník v kartách

kavaléria, *f,* jazda, jazdectvo, jazdné vojsko

kavalerista, *f,* jazdec

kavalier, *f, t,* jazdec, rytier, zeman, pán; človek rytierskeho charakteru, gavalier

kavalkáda, *t, sp,* slávnostná prechádzka na koňoch; zástup jazdcov, jazdná družina, sprievod, slávnostná jazda na koňoch

kavas, *tu,* sluha; policajný strážnik v Turecku, žandár, četník, dráb

kavatina, *t,* krátka pieseň; spev, operná ária

kavent, *l,* ručiteľ

kaverna, *l,* brloh, skrýša, dutina

kaviár, *t,* ikry z jesetra, bieluhy alebo vyzy, naložené v soli

kavírovať, ručiť, zastať sa niekoho

Kavkaz, *l* (z Caucasus), pohorie medzi Čiernym a Kaspickým morom; píš: Kaukaz

kavkazské plemeno, biele plemeno; píš: kaukazské plemeno

kavna, *l* (z caverna), haviarska búda, brloh

kavyľ, *r,* stepná tráva

kazak, *f* (z casaque, kazak), dlhá kazajka, jazdecký alebo cestovný kabát; *i,* indiánsky náčelník

kazematy, *t,* hradbové klenutie, sklady v hradbách, žalárne cely, pivnice v hrade

kazernovať, *f,* ubytovať v kasárňach

kazeta, *f,* škatuľa, pokladnička, skrinka, schránka, truhlička

kazetová povala, povala prehĺbená, najčastejšie tvaru štvorcového

kazualista, *l,* človek veriaci v osud, v náhodu

kazualistika, *l,* náuka o jednotlivých právnych prípadoch; náuka o rozporoch svedomia podľa skutočných prípadov

kazualita, *l,* náhodilosť

kazualitný, *l,* náhodilý, neistý, príležitostný

kazualizmus, *l* (casus, náhoda), viera v náhodu, osud; tvrdenie, že svet sa nespravuje ani prezreteľnosťou, ani zákonnou nevyhnutnosťou, lež náhodou

kazuálny, *l,* náhodilý, príležitostný

kazuár, *mal,* východoindický vták podobný pštrosovi

kazuista i kazuistik, *l*, znalec právnych prípadov
kazuističnosť, *l*, spôsob zákonodarstva, ktoré riešením jednotlivých prípadov v živote chce vytvoriť úplnosť zákona
kazula, *l*, vrchné omšové rúcho katolíckych kňazov, pôv. košeľa
kázus, *l* (casus, prípad, náhoda; pozri toto), vec, prípad, náhoda
kc, skrátenina pre kilocykel (pozri toto)
kecať, *n*, tárať, búchať do sveta, trepať dve na tri, zle pochodiť
Keckheit, *n*, bezočivosť, smelosť, trúfalosť, opovážlivosť
keep smiling (kip smajling), *a* = zachovávaj, udržuj smiech; vždy s úsmevom
kef, *ar*, zaháľanie; far niente (pozri toto)
kefalalgia, *g*, bolenie hlavy
kefalometria, *g*, meranie lebky ľudského črepu
kefír, *tu*, nápoj Kaukazanov, pripravený kvasením kravského mlieka
Kegelpartie, *n*, kolky (hra)
keimelie, *g*, šperky, skvosty, klenoty, umelecké diela, kimélie
keľčík, *m*, trovy, útrata, poplatok
kele, *g*, zlomenina, prierva, prietrž, pruh
kelek (kalak), *pe*, druh pltí z trstiny, najmä na Eufrate a Tigrise
kelén, veľmi výparná tekutina, aká sa upotrebuje pri narkóze
kelner, *n*, čašník
keloid, *g*, bolestivá kožná opuchoľ, vzniklá z jazvy
kelt, bronzová zbraň keltského pôvodu
Kelti = Gali, pôvodne obyvatelia Francúzska
keľtovať, *m* (költeni), míňať, troviť, utrácať, vydávať
Kenner, *n*, znalec, odborník
kenotafický, *g*, náhrobný, pamätníkový
kenotaf(ium), *g*, prázdny hrob, pamätník na zosnulú osobu, hrobnica, náhrobný kameň
kentaur, pozri: centaur
kep, *a* (z cape), kapucňa, pláštik bez rukávov
keper, bavlnená látka, v ktorej sa nite tak preplietajú, že body tvoria uhlopriečky; čierne knihárske plátno
keramický, *g*, hrnčiarsky
keramika, *g*, umenie hrnčiarske, umelé hrnčiarstvo
keramografia, *g*, maľba na hlinených nádobách
keramografický, *g*, maľovaný na hline
keratín, *g*, rohovina
keratitis, *g*, zapálenie rohovky
keratohyalín, *g*, farbivo vo vlasovej dutinke, trubičke
keratom, *g*, stvrdnutie kože, nmä na podošvách
keratoskopa, *g*, prístroj na skúmanie skrivenia rohovky, najmä pri astigmatizme (pozri toto)
keraunofob, *g*, človek, ktorý sa bojí búrky, strachuje z búrky
keraunofobia, *g*, strach z búrky
Kerberos, *g*, pozri: Cerberus
kerbovať, *n*, zarezávať, zúbkovať, vrúbkovať
kérem allásan (- alášan), *m*, ponížene prosím
kérem széppen (- séppen), *m*, prosím pekne
Kerenskij, *r*, ruský politik, ktorý pri páde cárizmu prevzal správu Ruska (svojou slabosťou a nerozhodnosťou i shovievavosťou pripravil si pád od boľševikov; odtiaľ: kerenčina, politická slabosť, veľká shovievavosť)
Kerl, *n*, chlapák
kermeš, *r*, usušená samička dubového červca, ktorá poskytuje farbivo podobné košenile; *ho*, výročný trh v Holandsku; *n* (z Kirchmesse), posviacka kostola, hody
Kern, *n*, jadro

keroplastika, *g*, zobrazovanie niečoho z vosku
kerosín, *r*, petrolej; pozri: cerosín
kerovať, *n*, obracať, odbočovať, spravovať
kersey (körse), *a*, hrubá, hladká látka, podobná súknu
keser, *n*, sieťka na motýľov, na ryby
keson, *f* (z caisson), voz na strelivo, nábitok; železná baňa na stavanie mostných pilierov, vôbec na stavanie pod vodou
Keuchhusten, *n*, čierny kašeľ, „somársky" kašeľ
kg, skrát. kilogram (pozri toto)
kgm, skrát. kilogramometer (pozri toto)
khaki (kaki, keki), pôv. soľné jazerá severovýchodne od Kaspického mora, odtiaľ farba hline podobná, žltá; tenké súkno hnedej farby
khan, *ta*, pozri: chán
khan, (han), *pe*, *tu*, krčma, hostinec, prístrešie, útulok, nocľaháreň pre karavány, tržnica
khasseki, *tu*, prvá žena sultánova, matka korunného princa v Turecku
khedive, *tu*, *pe*, vládca, pán (titul egyptských gubernátorov, námestný kráľ)
kiahne, čierne sypanie (choroba)
kiar, *n*, zakruta, záhyb, závoz
kibic, *n* (z Kiebitz), komár; pozerajúci pri hre, najmä pri hre v karty
kibicovať, *n*, pozerať pri hre (na pr. pri hre v karty)
kibitka, *r*, stan, príbytok, šiator; ruský ľahký vozík s plachtou, ruské sane dopoly zakryté
kick-out (kikaut), *a*, výkop vo futbale
kid, *a*, kozľa; kozlia koža; rukavice z tejto kože
kidnaping, *č*, unesenie bohatých Číňanov a navrátenie za veľké, bohaté výkupné
kifli, *b*, *m*, rožok (pečivo)
kiflík, pozri: kifli
kikimora, *r*, podľa povesti strašidlo, nepekná ženská, ktorá sa, vraj, zdržuje za pecou a robí tam v noci veľký hrmot; bobák, hastroš
kiks, *n*, chyba
kiksnúť, *n*, chybiť
kila, istá miera, korec
kilo = kilogram, *g*, tisíc gramov, skrátene: *kg*
kilocykel, *g*, tisíc períód rádiovej frekvencie za sekundu
kilogram, *g*, tisíc gramov, skrátene: kilo, kg
kilogramometer, *g*, robota, rovnajúca sa energii jedného kilogramu zdvihnutého do výšky jedného metra
kilometer, *g*, vzdialenosť, dĺžka 1000 metrov, skrátene: km
kilowat, jednotka pre meranie roboty elektrických strojov (skr.: KW)
kimélie, skvosty, pozri: keimelie
kimono, *j*, japonský ženský oblek s veľmi širokými rukávmi
kin, *č*, hudobný čínsky strunový nástroj; pozri: king
Kind, *n*, dieťa
Kindergarten, *n*, materinská škola
Kinderstube, *n*, detská výchova
kindžal, *tu*, dlhý, krivý nôž na krátkej rukoväti, dýka so zakriveným ostrím, menší handžár
kinematofón, *g*, živý, pohyblivý obraz s rečou, spevom a všetkými zvukovými prejavmi; spojenie kinematografu s fonografom
kinematograf, *g*, premietač obrazov, prístroj, ktorý premietaním na biclu stenu dáva živé pohyblivé obrazy svetelné; svetelné fotografické divadlo; ľudove: kino
kinesiastrika, *g*, zdravotný telocvik
kineterapia, *g*, liečenie telocvikom
kinetika, *g*, náuka o pohybe
kinetofón, *g*, pozri: kinematofon

kinetoskop, *g,* pozri: kinematograf
king, *č,* hudobný nástroj
king, *a,* kráľ
Kinn, *n,* brada
Kinnhaken, *n,* úder do brady (pri boxingu)
kino, skrátenina slova kinematograf (pozri toto)
kinžál, *tu,* dýka so zakriveným ostrím, menšia ako handžár, dlhý, krivý nôž na krátkej rukoväti; píš: kindžal
kiosk, *tu,* besiedka, záhradný domček, šiator vystavený na verejnom mieste vo východnom slohu, búdka, predajňa
kipjatok, *r,* varená voda
Kirche, *n,* kostol, cirkev
kirmes, *n* (z Kirchmesse); pozri: kermeš
kis, *h,* peniaze
kis (kiš), *m,* malý
kismet, *ar,* neodvratný osud, údel podľa mohamedánskej viery (kišmet)
kisňa, *n* (z Kiste), debna, truhla
kitľa, *n* (z Kittel), spodná sukňa
Kitt, pozri: kyt
kivi, novozélandský druh vtákov (dobrých bežcov)
kizlar aga, *tu,* vodca, dozerateľ na vyrezancov v háreme
klade, *n,* nečistota; náčrt, denník na nečisto písaný
kladónia, *g,* druh lišajníkov, rastúcich najmä na ostrove Sumatre
Klafter, *n,* siaha (miera)
kľag i **kľaga,** *r,* žalúdok z mladých, ešte cicajúcich teliat vybraný, v rôsole namočený; upotrebuje sa na skýšenie mlieka
kľagať, *r,* skýšiť, zosyriť
Klage, *n,* žaloba
klajster, *n* (z Kleister), lep, maz, mazivo
klak, *f* (z claque, klak), sklápací cylinder
klaka, *f,* platený potlesk v divadle; združenie, spolčenie
klakér, *f,* najatý tlieskač
klaksón, *a,* automobilová húkačka (od slovesa clack = húkať)
kľampa, neporiadna ženská
kľampiar, *n* (z Klemper), plechár
kľamra, *n* (z Klammer), skoba, klin
kľamrovať, *n,* spájať skobou
(klandre), *n* (z Geländer), (gelendre), zábradlie, plot
Klang, *n,* zvuk
Klangfilm, *n,* zvukový film
klar, *n,* jasný
klarifikácia, *l,* objasnenie, očistenie, osvietenie, osvetlenie
klarifikačný, *l,* objasňujúci, osvetľujúci, očisťujúci
klarifikovať, *l,* objasňovať, osvetľovať, očisťovať
klarinet, *t,* hudobný nástroj dychový s dierkami a klapkami
klarinetista, *t,* ten, čo hrá na klarinete
klarisky, *l,* mníšky rehole sv. Kláry, františkánky (rehoľnice)
klárizmus, istý smer v ruskej poezii (za čistotu slohu)
klasa, *l,* trieda, oddelenie; známka
klasicizmus, *l,* ráz starovekého (gréckeho a rímskeho) umenia, duch starovekých Grékov a Rimanov, oproti romantizmu, čiže vkusu národov novovekých; pozri: humanizmus
klasická literatúra, *l,* starorímska a starogrécka literatúra
klasickosť, *l,* dokonalosť, vzornosť
klasický, *l,* staroslávny, vzorný, dokonalý, znamenitý, starovekú; klasické jazyky — latinčina a gréčtina
klasifikácia, *l,* triedenie, roztriedenie, posúdenie
klasifikačný, *l,* triediaci, posudzujúci
klasifikátor, *l,* posudzovateľ, roztrieďovateľ, triediteľ
klasifikovať, *l,* triediť, roztrieďovať, posudzovať

klasik, *l,* vzorný, čelný spisovateľ, najmä grécky alebo rímsky
klasika, *l,* staré spisy, spisy klasických spisovateľov, klasikov
klašník, *b,* ženský kabátik
kláštor, *l* (z claustrum), dom, pre mníchov, pre mníšky
kláštornica, *l,* mníška
kláštorník, *l,* obyvateľ kláštora, mních
klauza, *l,* priesmyk; mníšska izba, pustovňa
klauzula, *l,* doloženie, dodanie, prídavok, poznamenanie, podmienka, výhrada; článok smluvy
klauzúra, *l,* zatvorenosť, nútená kláštorná samota, povinná mníška samota v kláštore
klauzúrna robota, písomná robota za dozerania v uzavretej miestnosti
kláves, *l,* dvojramenný sochor na klavíri, prenášajúci úder na kladivko a tak na strunu
klaviatúra, *l,* klávesnica, rad klapôk na klavíri
klavicymbal, *l* (z clavicembalo), kladivkový klavír
klavichord, *g,* starý názov klavíra
klavír, *f,* hudobný nástroj strunový s klávesami
Kleeblatt, *n,* trojkový, ďatelinový lístok; štvorlístok (býva, vraj, šťastlivý)
klein, *n,* malý
Kleinkamera, *n,* malý fotografický aparát
Kleinwagen, *n,* malý automobil
klejt, *n* (z Bleiglätte), kysličník olovnatý; poleva
klematis, *g,* plamienok (živicová rastlina)
Klementínum, *l,* kedysi jezuitské kolégium pri kostele sv. Klimenta v Prahe pri Karlovom moste, neskoršie bohoslovecká a filozofická fakulta a univerzitná knižnica
klenot, *g,* drahá vec zo zlata, striebra, drahých kameňov na ozdobu
klenotník, *g,* predavač drahých vecí zo zlata, striebra, drahých kameňov na zdobenie, zlatník
klepsydra, *g,* vodné hodiny
kleptogamia, *g,* u rastlín vytvorenie sa kvetu v uzavretom kalichu
kleptomania, *g,* chorobná náchylnosť kradnúť
kleptomantik, *g,* človek chorobne náchylný kradnúť
kleret, *f* (z clairet, kleré), bledočervené víno bylinné
klerik, *g,* do stavu kňazského určený a vychovávaný, chovanec seminára; duchovný
klerika, dlhá šata kňazská, obyčajne farby čiernej
klerikál, *g,* pozri: klerikalista
klerikalista, *g,* prívrženec kňazov, kňazskej vlády, kňazskej strany; klerikál
klerikalizmus, *g,* vláda, strana kňazská; zneužívanie náboženstva v prospech kňazov
klerikálny, *g,* kňazstva sa týkajúci
klerk, pozri: clerk
klerogamia, *g,* ženba kňazov
klerokracia, *g,* kňazská vláda
klerokratický, *g,* kňazovládny
kleromantia, *g,* veštenie zo žrebov alebo čísel
kleromantický, *g,* veštecký z čísel, číslovešťný
klérus, *g,* kňazstvo, duchovenstvo, kňazský stav
Klettertour (kletrtúr), *n,* horolezecká partia
klient, *l,* sverenec, chránenec; zákazník, objednávateľ
klientela, *l,* sverenectvo, chránenectvo, právne zastúpenie; zákazníctvo, objednávateľstvo, objednávatelia
klika, *f* (z clique), čeliadka; sberba, čvarga; takto nazývajú stranu, ktorá používa svojho vplyvu pre sebecké záujmy; krúžok sebeckých osôb, pracujúcich si do rúk; spoločnosť, družina, sprisahanectvo

klíma, *g*, podnebie, pásmo
klimakterický, *g*, stupňovitý
klimaktérium, *g*, klimakterické roky, ženská odkvitlosť medzi 40 a 50 rokom, keď sa končia menštruácie; pozri: menopauza
klimatický, *g*, pásmový, podnebný
klimatologia, *g*, náuka o podnebí krajiny
klimax, *g*, rebrík, rebrina; stupňovanie, zosilňovanie, umocňovanie pojmu; pozri: gradácia
klimprovať, *n*, brinkať, drnkať, čvrlikať
klinika, *g*, ústav pre vyučovanie poslucháčov lekárstva pri posteli chorých; vyučovací ústav lekársky priamo v nemocnici; odborná nemocnica pri lekárskych fakultách, kde liečenie chorôb vysvetľuje sa prakticky pri posteli chorých
klinický, *g*, kliniky sa týkajúci
klinometer, *g*, sklonomer
Klio, *g*, múza histórie a eposu, múza dejín a hrdinského básnictva
Klippfisch, *n*, sušená treska
klistír, pozri: klystier
klisura, *sb*, v Srbsku názov priesmyku
klišé, *f* (cliché, klišé), tlačiarsky obraz, zhotovený galvanoplastikou, odtlačok rytiny v kove, štoček, odliatok, odtlačok, odtlačková platňa
klitoris, pozri: clitoris
kloáka, *l*, kanál, stoka
kloc, *n*, klátik na hamovke (*techn.*)
kloison, pozri: cloison
klok, *f* (z cloque), dlhý plášť
klonický, *g*, kŕčovitý
Kloster, *n*, kláštor
klot, pozri: glot
Klóto, *g* (Klotho), jedna z troch Sudičiek, ktorá pradie niť ľudského života
klotúra, *f*, uzavretie, ohradenie, obmedzenie, ukončenie, zakončenie (debaty)
klozet, *a*, komôrka, šatník v stene, splakovací záchod
klub, *a*, spolok, spoločnosť; schôdzka; spolkové shromaždište
klubovka, *a*, kreslo pohodlnej konštrukcie v klubovniach a prijímacích salónoch
klubový, *a*, spolkový
klystier, *g*, striekačka; vstrekovanie tekutín do konečníka
klyzma, *g*, vstrekovanie tekutín do konečníka klystierom (pozri toto)
km, skrátené kilometer (pozri toto)
kmán, *n* (z Gemeiner), prostý vojak
kment, drahé jemné plátno, nazvané podľa mesta Gentu v Belgicku
kmeť, starec; prísažný sudca; u Juhoslovanov hospodár, gazda, sedliak slobodný alebo nevoľný; dedinský sudca, vykonávateľ obecnej správy
kmín, *f* (z gamin), zlodej, podvodník
kmín, *l* (z cuminium), rasca
kmíniť, *f*, šudiť, klamať, cigániť kradnúť, podvádzať
kmínovica, *l*, rascovica
kmínovka, *l*, rascovica, rascové pálené
kmínsky, *f*, zlodejský, klamársky
kmínstvo, *f*, zlodejstvo, klamárstvo, klamstvo
kmotor, *l* (z compater), príbuzenstvo po pokrstení dieťaťa v rodine
kmotra, *l* (z commater), príbuzná po krste dieťaťa v rodine
kn. = knieža
knajpa, *n* (z Kneipe), krčma, hostinec
knajpovať, *n*, otužovať sa a liečiť vodou podľa farára Kneippa
knap, *n* (z Knappe), tovariš, najmä súkennícky; panoš
knap, *n*, tenký, úzky, slabý, skromný; málo
knaster, pozri: kanaster

knedľa, *n*, haluška

kneipián, prívrženec Kneippov (katol. kňaz, ktorý liečil choroby vodou); pozri: knajpovať

Knicks, *n*, poklonenie sa s prehnutím kolien (robievaly to dievčence, niekedy i chlapci, na pr. pri odpovedi v škole)

knickerbockers (nikrbokrs), *a*, široké nohavice, siahajúce iba po kolená, aké nosia Holanďania (podľa hol. spisovateľa Knickerbockera); takto prezývajú Holanďanov v New Yorku

knif, *n*, vtip, fígeľ, žart, lesť, spád; pozri: trik

knight (najt), *a*, rytier, hrdina

knights of Labour (najt of lejbr), *a*, rytieri roboty (robotnícky sväz v Amerike na ochranu robotníkov)

kniks, *n*, smyk (na biliarde)

knockabouts (nokebauts), *a*, cirkusoví komici, ktorí spolu zápasia

knock-down (nok-daun), *a*, srazenie na zem (protivníka v boxe)

knock me down (nokmedaun), *a*, (= sraz ma k zemi), anglický silný nápoj

knock-out (nokaut), *a*, odklopnutie, odraz; odraziť, premôcť

knop, pozri: knap

knut, *r*, korbáč, ktorým sa trestávali previnilci do roku 1845, bič spletený z remienkov, na konci ktorých sú olovené guľky; trestali ním zločincov

koadjutant, *l*, (koadjútor), pomocník; výpomocný kňaz, biskupov námestok

koadjútor, *l*, pomocník (najmä biskupov)

koafőr, pozri: coiffeur

koalícia, *l*, združenie, spojenie, sjednotenie, spolok, sväz, jednota (najmä niekoľkých strán politických proti politickým stranám alebo štátov proti štátom)

koaličné ministerstvo, *l*, ministerstvo, ktoré je složené zo zástupcov niekoľkých politických strán

koaličný, *l*, združený, spojený, sjednotený; vládny

koalovaný, *l*, sjednotený, združený, spojený; vládny

kobalt, *l*, *n*, polokov sivej farby

kobčah, obilný kôš v mlyne

kobold, *n*, ohavný duch zemný; diabol, škriatok; pozri: gnom

kobra, okuliarnik; pozri: cobra

kobza, *r*, maloruský hudobný nástroj o troch strunách; potupne o ženách

kocprt, krátky meč (posmešne)

kočéber (Kočevjan), podomný obchodník pochádzajúci z Kočevarska (Gottschee) v Krajine; podomný obchodník, kučéber

kočvarda, mrcha nápoj

kóda, *t*, chvost; zakončenie, záverok hudobnej skladby

kodak, malý fotografický prístroj

kodeín, alkaloid, upotrebovaný najmä v detskom lekárstve

kodex, *l*, pôv. kmeň, drevo; sborník zákonov, zákonník; veľká kniha

kodex alimentárny, *l*, potravinársky poriadok

kodicil, *l*, dodatok k závetu, prídavok k testamentu

kodifikácia, *l*, zákonodarná činnosť, smerujúca k utvoreniu jednotného sborníka zákonov, spísanie zákonov, spojenie zákonov v sústavný celok, sostavenie zákonníka; zákonodarstvo

kodifikačný, *l*, zákonodarný

koedukácia, *l*, spoluvýchova, spoločná výchova chlapcov a dievčat v škole

koeficient, *l*, spoločný činiteľ (v počtoch)

koercitívny, *l*, zadržujúci, zdržovací

koexistencia, *l*, spolujestvovanie, súbytie, súčasné jestvovanie, súčasné trvanie

koexistečný, *l*, súčasne jestvujúci, trvajúci
kofa, *n*, predávačka
kofeín, alkaloid z kávového zrna, získaný chemickým procesom
kofta, *h*, mudrc; predseda tajného spolku
kognát, *l*, príbuzný so strany matkinej; príbuzný po praslici; krvný príbuzný
kohen, *h*, kňaz
koherencia, *l*, pozri: kohézia
koherenčný, *l*, súdržný, spájavý
koherer, prijímací prístroj, prijímač (pri rádiotelegrafii)
kohezia i **koherencia**, *l*, spojivosť, priľnavosť, súdržnosť
kohinúr, *pe*, *i*, = hora svetla; názov najväčšieho diamantu v anglickej korune, vážiaceho 186 karátov, kohinor
kohorta, *l*, oddiel vojska u starých Rimanov, 1/10 légie (asi 400 chlapov), prápor
kohorta prétoriánov, osobná stráž rímskych cisárov
koch, komín
kochem, *h*, potmehúdsky, prefíkaný, ľstivý
kocher, *h*, zlodej, prekrývač
koincidencia, *l*, shoda, shodnosť
koincidovať, *l*, shodovať sa, kryť sa, zapadať v jedno
koitus, *l*, telesné obcovanie, súloženie
koja, *ho*, posteľ pre cestujúcich na kupeckých lodiach; spálňa, izbička
kokaín, alkaloid z listov kra „coca" v Peru a Bolívii, prudký jed
kokainista, človek, ktorý sa opája kokaínom
kokainizmus, opojenie kokaínom
kokarda, *f*, znak, odznak, stužka, mašľa, ružica
koketa, *f*, ženská, čo sa veľmi chce zaľúbiť mužským, záletnica
koketéria, *f*, úsilie ženských zapáčiť sa mužským, záľubnosť
koketný, *f*, záľubný
koketovať, *f*, držať, spravovať sa tak, aby sa človek zaľúbil človeku iného pohlavia, čo i bezúspešne
kokila, *f* (z coquille, kokíj), škrupina
kokkus, *l*, pozri: kokus
kokolín, tuk z palmy kokosovej
kokón, *f*, zámotok motýľa hodvábnika, kukla; hrubé črevo
kokos, druh paliem, kokosová palma
kokota, *f*, neviestka, ľahká ženská
koks (koky), *a* (z coaks), vypálené kamenné uhlie (kurivo), palivo z uhlia (plynárenský odpadok)
kokus, *l*, červec; baktérie podoby okrúhlej
kola, strom podobný gaštanu v tropických krajinách; jeho plody sa upotrebujú na výrobu liehových nápojov
kolaborácia, *l*, spoločná práca, robota, spolupráca
kolaborátor, *l*, spoločný pracovník, spolupracovník
kolaborovať, *l*, spoločne pracovať, spolupracovať
kolácia, *l*, porovnanie; zákusok; udieľanie uprázdneného obročia
kolacionovať, *l*, porovnávať, spisy, účty ap. veci prezerať, porovnávať, najmä náčrtok s prepísaným na čistopis
kolagén, *g*, huspenina, studeno
kolagény, *g*, bielkoviny tvoriace kosti a chrupky v tele
koľaj, správne: kolégium (pozri toto)
kolaps, *l*, náhle ochabnutie síl, mdloba so stratou vedomia
kolár, *l* (z collare), nákrčník katolíckych kňazov
kolaterárny i **kolaterálny**, *l*, pobožný, vedľajší, postranný
kolátor, *l*, podací plán kostola, kostolný patrón
kolatúra, *l*, farská osada, farský obvod; podacie cirkevné právo
kolaturník, *l*, osadník

kolaudácia, *l,* odobrenie, schválenie

kolba, *n* (z Kolben), časť pušky, ktorá sa zapiera o plece

kolbasník, *r,* údenár; ruská prezývka Nemcov

kolčava, drótená košeľa; po rusky: koľčuga

koleda (z *l* calendae) čas vianočný; vianočná pieseň a dary, ktoré speváci od gazdov za spievanie dostanú; almužna

koledovať, chodiť po spievaní na Vianoce, chodiť po žobraní

kolega, *l,* druh, spolupracovník v úrade; priateľ

kolegialita, *l,* družnosť, svornosť, úprimnosť, sborová jednota, priateľstvo, bratstvo

kolegiálne, *l,* plat za prednášky na vysokých školách

kolegiálny, *l,* dôverný, priateľský

kolegiátna kapitula, *l,* sbor kňazov pri nebiskupskom chráme s prepoštom al. dekanom v čele

kolegiátny chrám, chrám, pri ktorom sídlia kanonici s prepoštom

kolegiátny súd, sborový súd

kolégium, *l,* sbor, shromaždenie; vyššia škola; prednáška, ústav, spoločenstvo; prednáška na univerzite; collegium de propaganda fide, v Ríme spoločenstvo na rozšírenie katolíckej viery; pozri: collegium

kolej (po česky z *l* collegium); píš a pozri: kolégium, vysoké učenie, univerzita, poslucháreň atp.

kolekcia, *l,* sbierka, súbor

kolekta, *l,* sbierka príspevkov, posbierané, posnášané; (collecta) zvláštne modlitby pri sv. Omši pred epištolou

kolektánea, *l* (z collectaneum), sbierka výpiskov, výťahov z kníh

kolektant, *l,* sberateľ lutrijný, majiteľ sberateľne

kolektív, *l,* sberná šošovka v mikroskope

kolektivista, *l,* prívrženec kolektivizmu (pozri toto)

kolektivizmus, *l,* sústava, domáhajúca sa spoločného vlastníctva výrobných prostriedkov, sústava, ktorá sa domáha spoločného majetku, náuka o spoločnom majetku, o pospolitosti vôbec, hospodársko-sociálny smer, usilujúci sa zrušiť individuálne vlastníctvo

kolektívna zmluva, *l,* robotná zmluva medzi zamestnávateľmi a organizáciami zamestnancov

kolektívny, *l,* družný, spoločný, súborný, hromadný, úhrnný

kolektívum, *l,* meno hromadné, hromadnosť, spoločnosť, úhrnnosť

kolektor, *l,* sberateľ, vyberateľ, sberač (*techn.*)

kolektúra, *l,* lutrijná sberateľňa

koleoptéra, *g,* chrobáci

kolchoz, *r,* (skrát. z kolektívneho chozjajstva, gazdovstva), družstevný majetok

koli, pozri: colli

koliát, *l* (z collegiatus), člen nejakého fondu, základiny, ústavu

kolibrík, malý vtáčik americký

kolidovať, *l,* odporovať si navzájom, stretať sa, srážať sa, neshodovať sa, priečiť sa, vadiť sa

kolié, pozri: collier

kolika, *g,* bolesť, kŕče v črevách, rezanie, hryzenie

kolimaha, krytý koč v rozprávkach; kolomaž

kolízia, *l,* neshoda, odpor, spor, rozpor, srážka, náraz, prekážka, nesrovnalosť

kollo, *t,* balík, debna, žok; mn. č. kolli, kusový tovar

Kölnisch-Wasser, *n,* kolínska voda (voňavka)

kolo, juhoslovanský tanec; lyrická báseň (rondeau, rondó)

kolo, *r,* shromaždenie, snem, odbor

kolódium, *l,* roztok pušnej bavl-

ny v étere, upotrebený v ranárstve a pri fotografovaní; druh lepidla

kolodvor, *sb*, stanica železničná

kolofónia, tvrdá živica, ktorá sa upotrebuje na natieranie slákov

koloid, *g*, huspeninové tkanivo vznikajúce v tele; každé rozpustené teliesko

kolokol, *r*, zvon

kolokolnik, *r*, zvonár

kolokvinta, indická rastlina uhorkovitá; (výťah z nej: preháňavý prostriedok, *lek.*)

kolokvium, *l*, skúška v podobe rozhovoru

kolokvovať, *l*, shovávať, rozprávať, nechať sa skúšať na univerzite v podobe rozhovoru

kolomastika (z gummi elasticum), guma

kolombina, pozri: colombina

kolompoš, *m*, vetroplach, vodca uličného zástupu, figliar; lapikurkár

kolomuty, blúznenie, vrtochy, zmätok

kolón, *g*, dvojbod(:); člen súvetia; nájomca majetnosti v Ríme

kolóna, *l*, stĺp, stĺpec, rad, šík

kolonáda, *l*, stĺporadie

kolonát, *l*, nájom pozemkov

kolonel, pozri: colonel

kolónia, *l*, osada, obyčajne zámorská

koloniálny, *l*, osadný, z osád (kolónií) pochádzajúci

kolonista, *l*, obyvateľ kolónie, bojovník za kolónie

kolonizácia, *l*, osídlenie, osadenie zakladanie osád

kolonizovať, *l*, osadzovať, zakladať osady

kolorácia, *l*, farbenie

koloratúra, *l*, ozdobný spev, hudobná alebo spevná okrasa, trilkovanie, klokotanie

koloratúrny, *l*, okrásený hudobnými okrasami, ozdobný

kolorimeter, *lg*, farbomer

kolorista, *l*, pripravovateľ farieb, maliar povestný upotrebovaním farieb

koloristika, *l*, farebnosť, farbivosť; náuka o upotrebovaní farieb v maliarstve

kolorit, *l*, farbivosť, sfarbenie, náter

kolorizmus, *l*, upotrebovanie farby zvuku v hudbe na zvýšenie hudobného dojmu

kolorovať, *l*, maľovať, ozdobovať

kolos, *g*, obor, velikán, ohromná socha, vec neobyčajných rozmerov

kolosálny, *g*, ohromný, neobyčajne veľkých rozmerov (vec), ozrutný

Koloseum, *l*, najväčší amfiteáter v Ríme, veľká budova určená pre zábavy (teraz Colliseo)

kolos ródsky, ohromná socha Apolova na ostrove Rodos

kolpitis, *g*, zapálenie maternice

kolportáž, *f*, rozširovanie tovaru, najmä tlačív; podomový obchod (najmä s tlačiarenskými artiklami; knihami, obrazmi a novinami ap.)

kolportér, *f*, roznášač tovaru, najmä kníh, novín ap.

kolportovať, *f*, rozširovať, roznášať tovar, najmä tlačiarsky

koltra, *l* (culcitra), opona, záclona, prikrývka

koludovať, *l*, byť v tajnom dorozumení, zatemňovať skutočné položenie veci

kolum, *l*, cedník; hrubé črevo

kolumbárium, *l*, holubínec; veľká hrobnica s výklenkami na popolnice

kolumna, *l*, stĺpec, tlačová strana

kolúzia, *l*, súhra, tajné, podvodné dorozumenie; bezprávne pôsobenie obvineného na svedkov

kolúzna väzba, kolúzne väzenie, dočasné zistenie, aby sa preka-

zilo dorozumeniu, dorozumievaniu

kolza, *fl*, repka

koma, *g*, spavosť, bezvedomie

koma, *l*, čiarka, oddych; *m*, kmotor

komandant, *t*, veliteľ, náčelník

komandatúra, *t*, miestne veliteľstvo, náčelníctvo

komandér, *f*, veliteľ, náčelník; majiteľ rytierskeho rádu

komandita, *f*, kupecká spoločnosť, kde jedna strana dáva kapitál a ručí, druhá obchod obstaráva (druh účastinárskych spoločností), vedľajší podnik obchodný, kupecký

komanditista, *f*, osoba, ktorá ručí svojím vkladom za spoločné dlhy, spoločník

komanditná spoločnosť, obchodná, kupecká spoločnosť

komanditný, *f*, záväzný, ručiaci, pobočný, vedľajší

komando, *t*, velenie, rozkaz, veliteľstvo

komandovať, *t*, rozkazovať, veliť

komasácia, *l*, sceľovanie pozemkov, sjednotenie pôdy

komasovať, *l*, sceľovať pozemky, sjednocovať pôdu

komatické položenie, *g*, bezvedomie, spavosť; pozri: koma, *g*

kombatant, *f*, spolubojovník, zápasník, vojak určený do boja

kombinácia, *l*, spojovanie jednotlivostí do spoločného celku i záver z toho robený, hádanie, sostavenie, slúčenie, združenie, usudzovanie, dohad, záver

kombinačný, *l*, združujúci, slučujúci, sostavujúci, uzavierajúci

kombinát, *l*, kombinovaný útvar hospodársky

kombinatorika, *l*, náuka o kombináciach

kombiné, *f*, spojenie košele a nohavíc v celok

kombinovať, *l*, sostavovať, sostaviť, složiť, skladať (z niekoľkých vecí vec jednu), dohadovať sa, usudzovať

kombucha (kombuša), *j*, nápoj z japonskej rastliny s čajom a cukrom

kombuscia, *l*, spálenie, škoda z požiaru, ohňa

kombustný, *l*, zápalný, horľavý

kombúza, *ho*, lodná kuchyňa

komédia, *g*, žartovná divadelná hra, veselohra

komediant, *g*, herec veselohier, potulný herec, šašo

komedo, *t*, žráč, v mn. č. trúdy, zapchatie sliznych žliaz

komemorácia, *l*, pripomenutie, pamätník, pamiatka

komenda, *l*, rehoľné obročie duchovného a príjmy jeho bez duchovných povinností

komendátor, pozri: komandér

komeniolog, *l*, znalec života a diela Jána Amosa Komenského

komentár, *l*, vysvetlenie spisu, poznámky, výklad, poznamenania, vysvetlenia

komentátor, *l*, vykladač, vysvetľovateľ, objasňovateľ

komercializácia, *f*, nadržovanie obchodu najmä proti priemyslu

komercializmus, *f*, podporovanie, favorizovanie kupectva na škodu iných hospodárskych odvetví; pozri: komercializácia

komerciálka, *f*, obchodná dráha, obchodná škola

komerciálny i **komerčný,** *f*, obchodný, kupecký

komerčný radca, *l*, *f*, titul sudcov laikov pri sborovom súde

komers, *l*, *f*, obchod, tržba; pijatyka, hostina, hody, oldomáš

komersant, *f* (z commerçant, komersán), kupec, obchodník

kométa, *g*, vlasatica (hviezda)

komfort, *a*, pohodlie, prepych, príjemnosť

konfortábeľný, *f*, pohodlný, príjemný, prepychový; pozri: komfortný

komfortný, *a*, pohodlný, prepychový, príjemný
komickosť i **komičnosť,** *g*, smiešnosť, žartovnosť
komický, *g*, smiešny, žartovný
komik, *g*, herec žartovných, veselých úloh
komika, *g*, žartovnosť, predstavovanie žartovných úloh, smiešnosť
komilito, *l*, spolubojovník, druh z vojny alebo zo školy, konškolár, spolužiak, spoločník
kominterna, *r*, skrátenina pre komunistickú internacionálu (pozri toto)
komis, *f* (z commis, komí), poverenec, splnomocnenec; kupecký mládenec, pomocník, učeň; commis voyageur (komí voajažőr), *f*, obchodný cestujúci, agent
komisár, *l*, splnomocnený úradník; úradný titul; osoba, čo vedie, spravuje komisie, splnomocnenec, tajomník, zástupca
komisariát, zastupiteľstvo, splnomocnený úrad, komisárov úrad a úradovňa
komisárik i **komisniak,** vojenský chlieb
komisia, *l*, poverenie, úloha, nariadenie, príkaz; objednávka, objednanie; obchôdzka, úradné rokovanie; obstarávanie vybavení; sbor jednotlivcov, splnomocnencov, zástupcov, ktorým je istá úloha sverená, výbor, skušobný sbor; v štátnej službe volá sa takto vyslanie úradníkov vyšetriť niečo; i sami títo úradníci sa menujú dovedna komisou
komisionálny, *l*, príkazný, zastupiteľský, sverený, obchôdzkový, vyšetrujúci
komisionár, *l*, tajomník, obstarávateľ (na pr. kúpy a predaja), sprostredkovateľ, prostredník, zástupca; predavač, kupec, obchodník komisionálneho tovaru
komisionárstvo, *l*, obstarávateľstvo, prostredníctvo, zastúpenie
komisný, *l*, ku komisii prislúchajúci, úradný; štátom vojakom dávaný; všedný, zlý, sprostý, hrubý, bezohľadný
komisúra, *l*, spojka (*lek.*)
komita, *sb*, *b*, vyzvedač, útočník, sprisahanec, povstalec; člen bulharského dobrovoľného revolučného sboru v Macedónii proti Turkom; vojenské bandy na Balkáne vôbec
komitát, *l*, sprievod; v Uhorsku stolica, župa; komitáty v krajinách koruny uhorskej boly nielen základom správneho rozdelenia ríše, ale i celého politického a ústavného života; v terajšom Maďarsku sú to územné oblasti s rozsiahlou samosprávou
komitét, *f*, výbor; odbor spolkový; poradný sbor; usporiadateľstvo, kruh, krúžok
komitent, *l*, sverovateľ, objednávateľ, odberateľ, kupujúci; splnomocnenec
komm . . . pozri: kom . . .
komma, pozri: koma
kommandant, pozri: komandant
kommanditná spoločnosť, pozri: komanditná spoločnosť
kommasácia, pozri: komasácia
kommitent, pozri: komitent
komnata, *l* (z caminata), izba, svetlica, sieň
komócia, *l*, pohyb
komoda, *l*, bielizník
komodita, *l*, pohodlie
komódny, *f*, pohodlný
komodor, *šp*, pastiersky pes, ovčiak
komodore, *šp*, *a*, najstarší veliteľ lodného oddielu
komondor, *l*, ovčiarsky pes; sprostý, bezočivý človek, kuriplach
komora, *l* (z camera), izba bez pece na bývanie alebo schovávanie vecí, kancelária; správa; priestor, dutina

komôrka, *l,* menšia komora (pozri toto)
komorná, *l,* slúžka na obsluhovanie panej
komorník, *l,* sluha v panských izbách
komotizovať, *f,* ležkať, pohodlne odpočívať
kompa, *m* (z komba, toto z *l*), prievoz
kompaciscent, *l,* spoluúčastník smluvy
kompaktáta, *l,* smluvy, dohovory, články dohovoru, najmä cirkevného
kompaktnosť, *l,* súvislosť, hustosť, scelenosť, celistvosť, obsažnosť
kompaktný, *l,* súvislý, hustý, scelený, celistvý, tuhý, pevný, obsažný
kompán, *f,* spoločník, druh; učiteľský pomocník
kompánia, *f* (z compagnie, kompaní), spolok, spoločnosť, družina; rota vojska, stotina
kompaňon, *f* (z compagnon, kompaňon), spoločník, druh, tovariš; pozri: kompán
komparácia, *l,* porovnanie
komparatív, *l,* porovnávateľ, druhý stupeň porovnávací pri prídavných menách a príslovkách; viaže sa so slovom, s ktorým sa prirovnáva
komparatívny, *l,* porovnávací, prirovnávací
komparátor, *l,* prístroj na presné porovnávanie diaľok
komparent, *l,* strana, čo prišla pred súd
komparséria, *f,* divadelné zariadenie; usporiadanie výstupov
komparsi, komparsovia, *f,* divadelní predstavitelia nemých úloh, výpomocné sily (štatisti)
kompas, *t,* magnetický prístroj na určovanie polohy svetových strán; pozri: busola
kompatriot, *l, f,* krajan, rodák
kompendiózny, *l,* stručný, prehľadný
kompendium, *l,* výťah, krátky obsah, skrátená učebnica, rukoväť, stručný prehľad, príručka
kompenzácia, *l,* vzájomné účtovanie, protiúčet; náhrada, vyrovnanie, odškodnenie
kompenzačný, *l,* protiúčtový, náhradný, vyrovnací, odškodný
kompenzátor, *l,* vyrovnávač (*tech.*)
kompenzovať, *l,* vyrovnať, vyvážiť, nahradiť, vysporiadať
kompetencia, *l,* príslušnosť, odbor pôsobenia, oprávnenie, oprávnenosť, právomoc
kompetent, *l,* spolužiadateľ, spoluuchádzač
kompetentný, *l,* oprávnený, príslušný
kompetovať, o niečo sa spoločne uchádzať, spolu o niečo žiadať
kompilácia, *l,* spisovanie vypisovaním z iných spisov, spis z iných vypísaný, sbierka; slátanina
kompilátor, *l,* kto z cudzích diel do svojho snáša, nič vlastného nepričiňujúc, sberateľ, sostavovateľ z cudzích diel, opisovateľ
kompilovať, *l,* písať literárnu prácu, sobranú z niekoľkých iných diel, sbierať, sostavovať materiál z iných diel
komplanácia, *l,* srovnanie so zemou
komplanovať, *l,* srovnať so zemou
komplement, *l,* doplnok, dodatok
komplementár, *l,* zástupca, správca obchodného domu
komplementárny, *f,* doplňovací, doplnkový (o farbách); dodatočný
kompleta i kompletár, *l* (z completorium), doplnok, záverečná pobožnosť, posledná časť kláštorných hodiniek
kompletný, *l,* úplný, naplnený, celý
kompletórium, *l,* hodina modlitieb
kompletovať, *l,* doplňovať, napĺňať
komplex, *l,* súhrn predmetov, na pr. pozemkov alebo budov, tvo-

riacich celok, súbor, skupina, objem, obsah, celok

komplexný, *l*, súhrnný, súborný, skupinový

komplikácia, *l*, spletenosť, zložitosť, zloženie, spletenie, v lekárstve pripojenie choroby k istej chorobe, zamotanie, zmnoženie, sťaženie

komplikovaný, *l*, spletený, zložitý

komplikovať, *l*, spliesť, zamotať, slúčiť

kompliment, *f*, poklona, pozdravenie, úklon, zdvorilosť

komplimentár, *f*, poklonkár

komplimentovať, *f*, klaňať sa, zaliečať sa, dvoriť

komplis, pozri: complice (komplís)

komplot, *f*, sprisahanie, vzbura

komponent, *l*, zložka

komponista, *l*, hudobný skladateľ

komponovať, *l*, tvoriť, skladať (nmä umelecky)

komposesor, *l*, spolumajiteľ

komposesorát, *l*, spoločný majetok, spolumajiteľstvo

kompost, *l*, zmiešanina látok hnojivých, umelé hnojivo

kompostér, *f*, rohovník, uhlomer; prístroj na datovanie cestovných lístkov

kompót, *f*, zavárané ovocie

kompotiéra, *f*, misa na kompóty al. na ovocie

kompozícia, *l*, spojenie, zloženie, sostavenie; slúčenina z viacerých kovov; skladba hudobná; školská úloha

kompozita, *l*, hlavica na starorímskych stĺpoch v staviteľstve

kompozitum, *l*, zložené slovo, zloženina; smes, zmiešanina

kompound, pozri: compound

komprador, *šp*, kupec, obchodník

komprehenzia, *l*, pochopenie, porozumenie, poňatie

kompenzívny, *l*, výstižný (na pr. slovo, pochop)

kompres, *f* (z compresse), obväz, obkladok, zabalenie

kompresia, *l*, stlačenie, tlak, zhustenie

kompresibilita, *l*, stlačiteľnosť

kompresor, *l*, stroj na stlačovanie alebo zhusťovanie plynov, najmä vzduchu, hustič, stlačovač, vzdušné čerpadlo

komprimovať, *l*, stlačiť, zhustiť

kompromis, *l*, dohodnutie vzájomné, ujednanie, vyrovnanie, smier

kompromisný, *l*, dohodový, smierny, vyrovnávací

kompromitovať, *l*, niekoho do podozrenia alebo do nevážnosti uviesť, dobrému menu, vážnosti niekoho uškodiť, zapliesť do niečoho, pohaniť, zhanobiť

kompromitovať sa, *l*, na dobrej povesti si ublížiť, uškodiť si

komptabilita, *f*, účtovnícka zodpovednosť, štátne účtovníctvo, účtoveda, účtovníctvo

komptant (kontán), *f*, hotové peniaze; za hotové

komptoir (kontoár), *f*, pult, obchodná pisáreň, učtáreň, kancelária; pozri: kontoár

komptoirista (kontoarista), *f*, obchodný, kupecký účtovník, knižník; nižší úradník; pozri: kontoarista

kompulzácia, *l*, nútenie, potreba, nevyhnutnosť

komput, *l*, účet, rozpočet

komsomol, *r*, skrát. komunistický soviet mládeže

komsomolec, *r*, malý komunista, člen komsomolu

komtesa, pozri: kontesa

komtur, *f*, majiteľ vyššieho rádu, stavu; člen rytierskeho stavu, stavovský obročník; pozri: komandér

komúna, *l*, spoluvlastníctvo, obec (spoločná), ľud; parížske sprisahanie roku 1871; spoločná vychádzka seminaristov

komunálie, *l*, spoločné veci, majetky

komunálny, *l*, spoločný, obecný

komunard, *f*, účastník parížskeho

povstania roku 1871, prívrženec komúny

komunikácia, *l,* spojenie, verejná doprava, cesta, premávka

komunikant, *l,* účastník večere Pána, sv. prijímania

komuniké, *f* (z communiqué, komüniké), oznámenie, úradná zvesť, ohlas, komunikát

komunikovať, *l,* oznamovať, obcovať, prijímať sviatosť oltárnu

komunista, *l,* prívrženec komunizmu (pozri toto)

komunistický, *l,* spoločný, obecný, komunizmu sa týkajúci

komunita, *l,* spolužitie, spoločný život, spoločné združenie

komunizmus, *l,* učenie, ktoré sľubuje všetkým rovnosť v práci i v dôchodkoch; zobecnenie majetkov; úsilie po zrušení súkromného majetku a spoločnom vlastníctve; učenie o vospolnom práve na cudzí majetok

komutácia, *l,* zmena, výmena, obmena

komutátor, *l,* prístroj, ktorým možno smer prúdu galvanického ľubovoľne meniť; menič, usmerňovač prúdu

komutovať, *l,* zameniť (miesta), vymeniť

komža, *l* (z camisia), krátka košieľka a sukňa miništrantov

konak, *h, sb,* dom, najmä panský, vládny, sídelný; kráľovský palác srbský

koňak, pozri: cognac

koncedovať, *l,* ustúpiť, povoliť, pripustiť, dovoliť

koncentrácia, *l,* sústredenie, spojenie, zhustenie

koncentračný, *l,* sústreďujúci, spájajúci

koncentračný tábor, *l,* tábor, do ktorého za vojny zavierali prebehlíkov a zajatcov; teraz do nich zavierajú politických protivníkov najmä v Nemecku

koncentrátor, *l,* sústreďovací prístroj, sústreďovač, sústreďovateľ

koncentrát, *l,* koncentrovaný roztok

koncentrický, *l,* sústredivý, sústredný, spoločný stred majúci

koncentrovanosť, *l,* sústredenosť, spojitosť, zhustenosť

koncentrovaný, *l,* sústredený, zhustený

koncentrovať, *l,* sústrediť, na isté miesto stiahnuť, povolať, sháňať, posháňať

koncepcia, *l,* poňatie, myšlienka, skladanie, osnova; počatie

koncepčný, *l,* osnovaný, složený, osnovací, počiatočný

koncept, *l,* náčrtok, osnova, prvopis, návrh, nákres, rozvrh, plán, sloh; prísť, vyjsť z konceptu, stratiť niť v reči, nevedieť ako ďalej

konceptný, *l,* rozvrhnutý, plánovitý, prvopisný

konceptný papier, papier na koncepty, prvopisy, obyčajne horšej akosti

konceptný úradník, úradník, ktorý sám robí koncepty

konceptualizmus, *f,* scholastický smer medzi nominalizmom a realizmom

koncern, *l,* spojenie, obchodné združenie podnikateľov tej istej odnože al. peňažných obchodov pre dosiahnutie jednotnej úpravy cien alebo spoločného prevzatia veľkého kupeckého podniku

koncert, *f,* verejná hudobná produkcia, hudobný výkon, predvádzanie hudobných kusov, verejná hudobná zábava; súlad

koncertný majster, *l,* prvý huslista v orchestre

koncertovať, *f,* verejne produkovať hudbu

koncesia, *l,* úradné povolenie, udelenie práva na isté podnikania alebo výkony, ústupok, pripustenie, povolenie, oprávnenie; výsada

koncesionálny, *l,* na čo treba koncesiu, závislý od povolenia úradného
koncesionár, *l,* osoba, ktorá má koncesiu, povolenie; podnikateľ
koncesívny, *l,* pripúšťací
koncesovaný, *l,* povolený, oprávnený
koncesovať, *l,* urobiť závislým od úradného povolenia
koncidencia, *l,* splynutie
koncidenčný, *l,* splynulý
koncil, *l* (z concilium), cirkevný snem; sbor, synoda
konciliantnosť, *l,* smierlivosť, láskavosť, povoľnosť, vľúdnosť
konciliantný, *l,* povoľný, znášanlivý, smierlivo pôsobiaci, smierlivý, láskavý, vľúdny; usmerňujúci, sprostredkujúci
koncílium, *l,* pozri: koncil
koncinita, *l,* súhlasnosť
koncipient, *l,* úradník, ktorý osnuje listiny, ktorý zhotovuje prvopisy, náčrty (koncepty) právnych listín; kandidát advokácie alebo notárstva
koncipista, *l,* úradník s univerzitným vzdelaním (právnik); pozri: koncipient
koncipovať, *l,* osnovať, myšlienky načrtať, sostaviť, usporiadať, skladať, písať prvopis na nečisto
koncíznosť, *l,* stručnosť, úsečnosť, rezkosť
koncízny, *l,* stručný, rezký, úsečný
kondáš, *m,* sviniar, pastier ošípaných
kondemnácia, *l,* odsúdenie, zatratenie
kondemnačný, *l,* odsudzovací
kondemnovať, *l,* odsúdiť, odsudzovať, zatratiť, zatracovať
kondenzácia, *l,* zhusťovanie, zhustenie
kondenzátor, *l,* hustič, chladič
kondenzor, *l,* pozri: kondenzátor; zhusťovač, zosiľovač
kondenzované mlieko, mlieko zbavené vody, zhustené do hustoty medu alebo vysušené na prášok
kondenzovať, *l,* zhusťovať, stlačovať, spevňovať, srážať
kondícia, *l,* zamestnanie, služba; výmienka, podmienka, stav, miesto, úrad, postavenie, súkromné vyučovanie
kondicionál, *l,* podmieňovací spôsob slovesa
kondicionalizmus, myšlienkový smer, čo sa usiluje poznať podstatu existencie rozborom podmienok
kondicionálny, *l,* podmieňovací, vymieňovací
kondicionizmus, *l,* náuka o podmienenosti všetkých zmien
kondicionovať, *f,* prisluhovať, posluhovať (na pr. v lekárňach)
kondiment, *l,* korenie
kondítor, *l,* cukrár
konditória, *l,* cukrárstvo
kondolencia, *l,* útrpnosť, prejavenie sústrasti, útrpnosti
kondolovať, *l,* útrpnosť vyslovovať, ľutovať
kondom (kondón), *f,* druh ochranných gumových prostriedkov
kondominát, *l,* pozri: kondomínium
kondomínium, *l,* spoluvláda, spoločná vláda, spoluvládnutie na jednom území; takéto územie
kondor, *šp,* ohromný juhoamerický sup (dravý vták)
kondotiér, pozri: condotière
konduita, *f,* spravovanie sa, držanie sa; vysvedčenie o spravovaní sa
konduitná listina, listina kvalifikačná, do ktorej sa zapisuje všetko, čo sa týka služby príslušného úradníka
kondukt, *l,* sprievod, najmä pohrebný
konduktér, *f,* sprievodca (vlaku, električky)
konduktivita, *l,* vodivosť
konduktor, *l,* dozerateľ, sprievodca
kondylom, *g,* chorobné kožné výrastky
konektor, *l,* spájač (*odb.*)
konexia, *l,* vplyvné spojenie, vplyv-

ná známosť, styky, stretania, známosť, známosti

konfederácia, *l*, spolok štátov, spolkov, spolčenie, smluva; sväz, sväzok, štátny spolok; spolok stavov celého štátu; združenie (na pr. Poliakov proti Rusom); pozri: federácia

konfederátka, *l*, štvorrohá čapica poľská, červená alebo belasá, lemovaná sivou barančinou a ozdobená hltavičím perom, akú nosievali poľskí konfederáti (zemania spolčení proti snemu)

konfekcia, *l*, výroba šatstva, obchod s hotovým šatstvom, zhotovenie, vyrobenie, výroba

konfekcionár, *l*, obchodník s hotovým šatstvom

konfekčný, *l*, vyrábajúci, zhotovujúci, výrobný; odevný

konfekt, *l*, cukrové pečivo, lahôdka, cukrík; pozri: konfety

konferencia, *l*, porada, poradná schôdzka; prednáška

konferencier, *f* (konferansié), prednášateľ

konferenčný, *l*, poradný

konferovať, *l*, prirovnávať; radiť sa, rokovať

konfesia, *l*, náboženské vyznanie; spoveď

konfesionálny, *l*, duchom istého vyznania spravovaný; náboženský

konfesionár, *l*, spovedník

konfesor, *l*, vyznavač, prívrženec istej viery

konfety, *t*, cukríky; farebné papiere, ktorými sa v Taliansku na fašiangy obhadzujú maškary

konfidencia, *l*, dôvera

konfident, *l*, dôverník (najmä policajný); tajný zamestnanec, sluha policie, vyzvedač

konfigurácia, *l*, soskupenie, soskupovanie, utváranie

konfinácia, *l*, obmedzenie, uzavretie; pozri: internácia

konfínia, *l*, hranica, pohraničný okres

konfinovať, *l*, hraničiť, susediť, obmedziť, upútať, pripútať na isté miesto, stavať pod úradný dozor; pozri: internovať

konfirmácia, *l*, protestantské obnovenie krstného sľubu, utvrdenie vo viere, potvrdenie, prijímanie detí do cirkvi (u evanjelikov); birmovanie

konfirmand, *l*, birmovanec

konfirmatívny, *l*, potvrdzujúci

konfirmovať, pozri: birmovať

konfiškácia, *l*, úradné zhabanie, zhabanie majetkov, zhabanie pre štátnu pokladnicu; pozri: fiškus

konfiškovať, *l*, zhabať, zabrať

konfitent, *l*, spovedajúci sa

konfiteor, *l*, pozri: confiteor

konfizéria, *f*, cukrárstvo

konflagrácia, *l*, vzplanutie, zápal

konflagračný, *l*, zápalistý, vzplanulý

konflikt, *l*, spor, boj, borba, stretnutie, srážka; roztržka, odpor, svár, rozpor (v dráme)

konfluencia, *l*, stok, sbeh, nahrnutie, nahromadenie sa, nakopenie sa

konformácia, *l*, prispôsobenie, upravenie

konformačný, *l*, upravujúci, prispôsobujúci

konformista, *l*, kto sa srovnáva s anglikánskou cirkvou

konformita, *l*, jednotvárnosť, súmernosť, súhlasnosť, shodnosť

konformný, *l*, rovnakej podoby, súhlasný, rovnotvarý

konformovaný, *l*, prispôsobený, upravený

konformovať, *l*, prispôsobovať, upravovať, upraviť, srovnať

konformovať sa, *l*, srovnať sa, prispôsobiť sa, shodnúť sa, súhlasiť

konfráter, *l*, kolega, druh v úrade, v povolaní

konfrontácia, *l,* postavenie proti sebe, vypočutie svedkov v prítomnosti obžalovaného, postavenie čelom proti čelu, zoči-voči, tvárou v tvár, pred oči

konfrontovaný, *l,* postavený proti sebe, postavený pred obžalovaného

konfrontovať, *l,* postaviť proti sebe, vypočuť svedka pred obžalovaným, postaviť zoči-voči, tvárou v tvár

konfundácia, *l,* splynutie

konfundovať, *l,* sliať, spliesť, zmiasť, popliesť, splynúť

konfutácia, *l,* vyvrátenie, premoženie

konfúzia, *l,* zmätok, zmätenie, konfúznosť

konfuzionár, *l,* klebetník, intrigant

konfuzný, *l,* nejasný, spletený, zmätený

konfuzovať, pozri: konfundovať

kongelácia, *l,* zmrznutie, schladnutie

kongeniálny, *l,* rovnakého ducha, duchom podobný, príbuzný, rovnako nadaný, súrodý, rovesník, vrstovník

kongescia, *l,* nával krvi, prekrvenie

konglomerácia, *l,* soskupenie, slepenie

konglomerát, *l,* smiešanina, spletenina, slepenina, skupina, hromada; smiešanina rozličných čiastok; slepenec (hornina)

kongregácia, *l,* shromaždenie, schôdzka, cirkevné združenie i shromaždenie, združenie; družstvo, družina, najmä rehoľná, duchovná, jednota, rehoľa, bratstvo

kongregačný, *l,* družinový, združený, družný, rehoľný, sesterský, bratský

kongres, *l,* sjazd, schôdzka, shromaždenie; snem, poslanecká snemovňa v Spojených štátoch severoamerických

kongresista i **kongresník,** *l,* člen kongresu; v Spojených štátoch severoamerických poslanec

Kongresovka, ruské Poľsko, v rozsahu vytýčenom na viedenskom kongrese r. 1815

kongrua, *l,* plat duchovných, zaručený dôchodok duchovných, potrebný a zaručený dôchodok duchovných správcov na slušné vyžitie; oročka duchovných

kongruencia, *l,* shoda, shodnosť, srovnalosť

kongruizmus, *l,* náuka o shodnosti milosti Božej s ľudskou vôľou

kongruovať, *l,* shodovať sa

koncha, *l,* lastúra; v staviteľstve klenutie v podobe polobane; mušľa (*lek.*)

konchoida, *l,* istá krivá čiara

konchýlia, *g,* mäkkýši

konický, *l,* kužeľovitý, klobúkovitý

konifera, *l,* ihličnaté stromy, ihličie

König, *n,* kráľ

koniín, *g* (z konion = motožka), jedovatá látka v motožke, nazvaná i cikutínom

konivencia, *l,* nadržovanie, shovievavosť, priazeň, šetrenie

konivenčný, *l,* shovievavý, priaznivý

konjektúra, *l,* domnienka, hádanie, dohad, domnenie, mienka, návrh, ako opraviť porušený text nejakého autora

kunjugácia, *l,* časovanie slovesa

konjugálny, *l,* manželský

konjunkcia, *l,* spojenie, splývanie; spojka; súslnie (v hvezdárstve)

konjunktív, *l,* spájací spôsob slovesa v latinskej gramatike

konjunktíva, *l,* očná spojovka

konjunktivitida, *l,* zapálenie očnej spojnice

konjunktúra, *l,* shoda okolností, stretnutie sa istých okolností nejakému podniku priaznivých alebo nepriaznivých, spojenie, spojitosť; stav vecí; pomery obchod-

né, kupecké a výrobné (najmä priaznivé); časové stretnutie

konjurácia, *l,* sprisahanie

konjurant, *l,* sprisahanec

konk, *n* (z Gang), gánok, chodba, izba (obyč. predná); v baníctve baňa, prameň, žila

konkár, *n,* čistič chodieb

konkasé, *f,* na hrubo roztlčený cukor

konkávny, *l,* vyhĺbený, vydutý, prepadlý; opak; konvexný, vypuklý, vyhnutý

konkláva, *l,* zatvorené miesto, v ktorom kardináli volia pápeža

konkludovať, *l,* usudzovať, robiť záverok, uzavierať

konklúzia, *l,* záver, dôsledok; rozhodnutie, usnesenie

konkordancia, *l,* shoda, súhlas, jednota medzi mocou svetskou a duchovnou (pápežom), medzi štátom a cirkvou katolíckou o veciach cirkevných

konkordát, *l,* smluva, dohodnutie, dohovor medzi štátom a cirkvou; pozri: konkordancia

konkordia, *l,* svornosť

konkrécia, *l,* srastenie

konkrement, *l,* pevná hmota, vzniklá stvrdnutím malých častí (na pr. kamienkov)

konkrét(a), *f* (z concrète = hmota), kamenná malta, smiešanina na základy stavieb, vzdorujúca vode

konkretizácia, *l,* zhmotnenie

konkretizmus, *l,* = realizmus (pozri toto)

konkrétny, *l,* skutočný, všetko, čo pod smysly pripadá, čo je názorné, hmotný, smyslami pochopiteľný, vecný, istý, osobitný, jednotlivý; opak: abstraktný

konkretuálny stav, súhrn všetkých úradníckych miest istého oddelenia štátnej služby pre istý správny okres

konkrétum, *l,* slovo vecné, predmetné

konkubín, *l,* súložník

konkubína, *l,* súložnica

konkubinát, *l,* súloženie, súložníctvo, smilstvo, cudzoložstvo; žitie „na vieru", manželské spolužitie bez potvrdenia, divé manželstvo

konkurencia, *l,* zápas o niečo, závodenie, súbeh, súťaž; sbehnutie, spoločné uchádzanie sa o niečo, zápolenie

konkurenčný, *l,* zápasiaci o niečo, súťažný

konkurent, *l,* spoluuchádzajúci sa, súper, kupec, čo znižuje ceny, aby získal väčšiu klientelu

konkurovať, *l,* spolu sa uchádzať o niečo, zápasiť o niečo, súťažiť, závodiť, zápoliť, uchádzať sa

konkurz, *l,* súdne svolanie veriteľov dlžníka, ktorý všetky svoje dlhy zaplatiť nemôže, aby oznámili súdu svoje požiadavky a potom z celého majetku pomerne vyplatení boli, úpadok, súdne svolanie veriteľov nespôsobného platiť dlžníka; súťaž, súbeh pri vypísaní nejakého úradu, nejakej dodávky alebo nejakej odmeny, súbeh, vyhláška uprázdneného miesta, uchádzanie sa; farárska skúška

konkurzná masa (podstata), *l,* majetok obchodníka neschopného platiť

konkurzný, *l,* súťažný, úpadkový

konnexia, pozri: konexia

konosament, *f* (z connossement, konosmán), písmo, listina, ktorou lodivod potvrdzuje príjem nákladu

konquistador (konkistador), *šp,* dobyvateľ; v Amerike prví bieli dobyvatelia zeme a ich potomci

konrektor, *l,* spolusprávca

konsangvinita, *l,* pokrvné príbuzenstvo

konsekrácia, *l,* zasvätenie, posvätenie, slávnostné vysvätenie
konsens, *l,* súhlas, svolenie
konsignácia, *l,* soznam, záznamový list, záznam, výkaz chlapov, pohotovosť, súpis, spísanie; poukaz, označenie, odovzdanie do úschovy
konsignácia vojska, v posádke znamená: určiť istú časť vojska, aby zostala v kasárňach, hotová vytiahnuť každú chvíľu podľa rozkazu
konsignatár, *l,* spolupodpisujúci; príjemca tovaru
konsignovať, *l,* spísať, vyznačiť, urobiť soznam, pripraviť, odovzdať; pripraviť istú časť vojska, aby zostala v kasárňach v pohotovosti
konskribovať, *l,* spisovať, popisovať k vojenskej službe; spočítať ľud, zapísať
konskripcia, *l,* popis, súpis, sčítanie ľudu; odvod, asentírka
konskripčný, *l,* súpisný, popisný; odvodný
konsol, *a,* podiel štátneho dlhu; štátny papier
konsolácia, *l,* útecha, potecha
konsolidácia, *l,* upevnenie, utvrdenie; spojenie, slúčenie, scelenie
konsolidovať, *l,* upevniť, utvrdiť, spojiť, slúčiť, sceliť
konsomácia, pozri: konzumácia
konsonancia, *l,* súzvuk, súhlas, spoluhlas, ľubozvuk, shoda
konsonančný, *l,* súzvučný, ľubozvučný
konsonanta, *l,* spoluhláska
konstable (konstébl), *a,* policajný strážnik v Anglicku a Severnej Amerike, „konštábler"
konstanta, *l,* veličina, ktorej hodnota sa nemení, stála veličina
konstantan, *l,* sliatina medi a niklu
Konstantinopol, *l,* Carihrad
konstantnosť, *l,* stálosť, pevnosť, nehybnosť
konstantný, *l,* stály, trvalý, nehybný, tuhý, pevný
konstipácia, *l,* zapečenie
konstrikcia, *l,* sťahovanie
konstringovať, *l,* sťahovať
konsul, *l,* rímsky úradník; pozri: konzul
konšel, *l* (z consul), člen obecnej rady, obecný starší
konškolár, *l,* spolužiak
konšpirácia, *l,* sprisahanie
konšpirovať, *l,* sprisahať
konštábler, *a,* pozri: konstable
konštatovať, *l,* zistiť, potvrdiť, preukázať, na isto postaviť, vyšetriť, opísať, vytýčiť
konštelácia, *l,* postavenie hviezd (*astr.*); sbeh okolností, pomery; utváranie sa, shrnutie
konšternácia, *l,* zhrozenie, zmätok, zmeravenie; udivenosť, rozpačitosť
konšternovaný, *l,* zarazený, zhrozený, udivený, zmeravený
konšternovať, *l,* zhroziť, zmiasť, zmeravieť, udiviť, priviesť do pomykova
konštituanta, *l,* ústavodarný sbor, národné shromaždenie vo Francúzsku r. 1789
konštitúcia, *l,* ústava, sústava; štátne zriadenie s národným zastupiteľstvom, ústavná vláda, t. j. taká ústava, ktorá popri panovníkovi zaručuje národu plnú účasť na spravovaní štátnych vecí; zloženie, zriadenie; stavba, zloženie tela, ústrojenstva, telesná povaha
konštitucionalista, *l,* prívrženec, priateľ ústavy
konštitucionalizmus, *l,* ústavnosť
konštitucionálne choroby, choroby, ktoré zachvacujú a rozrušujú celý organizmus; (opak: choroby lokálne, čiže miestne, ktoré zachvacujú iba jednotlivé orgány)
konštitucionálny, *l,* ústavovládny ústrojenský
konštituovať sa, *l,* tvoriť sa, ustanoviť, sostúpiť sa

konštitút, *l,* vypočúvanie, výsluch obvineného
konštitutívny, *l,* tvoriteľský, základný
konštrukcia, *l,* usporiadanie, sostavenie, stavba, sostrojenie, náčrt, sústava; spojenie slov; väzba, viazanie
konštruktér, *f,* osnovateľ, strojca, pôvodca; staviteľ
konštruktivizmus, *l,* tvoriaca, tvoriteľská sila v živote jednotlivca i národa, osnovanie ku kladnému výsledku, spájanie (opak: deštruktivizmus)
konštruktívny, (konštrukčný), *l,* stavebný, osnovací, tvoriaci, tvorivý, skladací, spájací (opak: dešktruktívny)
konštruovať, *l,* usporiadať, sostavovať
kontabilita, pozri: komptabilita
kontagiozita, *l,* nákaza, nákazlivosť
kontagiózny, *l,* nákazlivý, chytľavý
kontagium, *l,* styk, stretanie, nákaza
kontakt, *l,* dotyk, dotknutie, styk, stretnutie
kontaminácia, *l,* znečistenie, pošķvrnenie, zmätenie; spojenie dvoch alebo viacerých drám v celok, skríženie (slov)
kontant, pozri: komptant
konte, *t,* gróf
kontemplácia, *l,* nazeranie; premietanie, uvažovanie, rozjímanie, hútanie
kontemplatívny, *l,* rozjímavý
kontemplovať, *l,* nazerať; hútať, premýšľať, uvažovať, rozjímať
kontemporálny, *l,* súčasný
kontemporérny, *f,* pozri: kontemporálny
kontentírovať, *l,* uspokojiť
kontentný, *l,* spokojný
kontentovať, *l,* uspokojiť
konterfej, pozri: kontrfé
kontesa, *f* (z comtesse, kontes), grófka
kontestácia, *l,* dosvedčenie, potvrdenie
kontestovať, *l,* dosvedčiť, potvrdiť
kontext, *l,* spojenie, spojitosť, vzťah, súvislosť myšlienok alebo slov vo vete, spojitosť obsahu
kontiguita, *l,* styčnosť, súvislosť, susedstvo (*biolog.*)
kontinent, *l,* pevnina, suchá zem
kontinentálne mocnosti, *l,* pevninové mocnosti (na rozdiel od Anglicka)
kontinentálny, *l,* pevninový, suchozemný, svetadielny
kontinentálny systém, *l,* systém, o ktorý sa politicky usiloval Napoleon I., aby Anglicko bolo vylúčené z európskeho kupectva
kontingencia, *l,* náhodilosť, náhodnosť (opak nevyhnutnosti)
kontingent, *l,* istý počet niečoho, príspevok,doplnok, povinný diel, povinný podiel; potrebný počet chlapov na doplnenie vojska
kontingentovanie, *l,* obmedzovanie, ohraničenie
kontingentovaný, *l,* obmedzený, ohraničený
kontinuácia, *l,* pokračovanie
kontinuačný, *l,* pokračovací
kontinuita, *l,* nepretrhnutá spojitosť, súvislosť, stálosť, nepretržitosť
kontista, *l,* účtovník
konto, *t,* účet; a conto (a konto), na účet, na rováš; portugalská minca; pozri: conto, a conto
kontoár, *f,* pisáreň, učtáreň
kontoarista, *f,* účtovník
Kontobuch, *tn,* kniha účtov, účtovná kniha
kontogiózny, *l,* nákazlivý
kontokorent, *t* (z conto corrente), bežný účet; výpis z obchodných kníh, výpis z účtu
kontor, pozri: kontoár
kontorista, pozri: kontoarista
kontorzia, *l,* skrútenie, skrivenie
kontorzný, *l,* stočený, točitý

kontovať, *t*, účtovať, zapisovať do účtovných kníh
kontra, pozri: contra
kontrabanda, *l* (z contra bannum = proti zákazu), pašeráckym spôsobom dopravený tovar, pašerácke kupectvo, pašeráctvo, pašerácky tovar
kontrabas, *t*, základný, hlboký bas, basa, hudobný nástroj plechový veľkých rozmerov
kontrabatéria, batéria bojujúca proti nepriateľskej batérii
kontradikcia, *l*, protirečenie, rozpor v reči; protiklad
kontrahent, *l*, vyjednávateľ smluvy, dohadzovač, sjednávateľ
kontrahovať, *l*, sťahovať, ujednávať, robiť, uzavierať smluvu
kontrakcia, *l*, stiahnutie, skrátenie, zúženie, smrštenie, stŕpnutie, zmeravenie
kontrakčný, *l*, stiahnutý, skrátený, zúžený, smrštený, stŕpnutý, zmeravený
kontrakt, *l*, dohovor, smluva, záväzok
Kontraktbuch, *n*, porušenie smluvy (platovej, cenníkovej alebo služobného vzájomného dohodnutia)
kontraktilný, *l*, sbehnuteľný, stiahnuteľný, skrátiteľný
kontraktúra, *l*, v lekárstve smrštenie, ochromenie svalov, skrivenina
kontramandácia, *l*, odvolaný rozkaz, odvolaná objednávka
kontramarka, *f*, kontrolná známka
kontramarš, *fn*, „svadba" (fazuľa s krúpami)
kontramína, *f*, podkop proti nepriateľskému podkopu
kontraorder, *f*, opačný rozkaz
kontrapozícia, *l*, protiklad
kontrapunkt, *l*, náuka o hudobnej skladbe
kontrarevolúcia, *f*, protirevolúcia
kontrárny, *l*, opačný, protivný, odporný
kontrasignácia, (-signatúra), *l*, protipodpis, spolupodpis štátneho nariadenia, ministerský spolupodpis
kontrasignovať, *l*, spolupodpísať
kontrast, *l*, protiklad, protiva, opak, odpor, rozpor, rozdielnosť, rozmanitosť, odlišnosť, odraz
kontrastovať, *l*, odlišovať (sa), odrážať sa, odporovať
kontráš, *l*, huslista, čo kontruje; človek, čo bez rozvahy prisviedča
kontraveniencia, *l*, priestupok
kontravenient, *l*, konajúci proti zákazu
kontreadmirál, *f*, podadmirál, veliteľ oddielu loďstva
kontrebande, *f*, pozri: kontrabanda
kontredanse (contredanse, kontrdáns), *f*, radový tanec (ako štvorylka, beseda a i.)
kontremina, *f*, podkopanie proti nepriateľovi; v burzovníctve strana špekulujúca na poklesnutie kurzu a vyvolávajúca ho
kontrfál, jantár (pozri toto)
kontrfé, *f* (z contrefait), obraz, podobizeň, odtlačok
kontribúcia, *l*, príspevok, dávka; daň, najmä pozemková alebo vojenná, poplatok; daň požadovaná vo vojne nepriateľským víťazným štátom
kontribučný, *l*, daňový, berný, poplatkový
kontribuent, *l*, daňovník
kontrola, *f*, dozor, srovnanie, prezretie, presvedčenie sa o správnosti, preskúmanie, dozeranie; sledovanie
kontrolér, *a* (z controller), kontrolovač, stroj na kontrolovanie (*techn.*)
kontrolný, *f*, dozorný
kontrolór, *f*, dozorca, prezerateľ (účtov ap.)
kontroverzia, *l*, učená hádka, učený spor, sporná otázka, vedecký spor; vecná hádka, svada, spor vôbec

kontumácia, *l,* nedostavenie sa na súd, zanedbanie príchodu na súd, zameškanie súdneho rokovania, zdravotné opatrenie proti ľuďom a zvieratám z nákazlivých chorôb podozrivým, vôbec proti nákaze (na pr.: kontumácia psov = rozkaz zatvoriť psov)

kontumačný rozsudok, rozsudok vynesený v neprítomnosti obžalovaného

kontúra, *f,* okraj kresby, obrys kresby, obrys, náčrt, výkres zhruba načrtnutý

konturovať, *f,* načrtať, robiť obrysy, črty

Konturstein, *n,* kontúrový kameň, obrysový kameň

kontuš, *p,* vrchná dlhá šata poľská, (kanduš)

kontušovka, *p,* žitná pálenka poľská

kontúzia, *l,* pomliaždenina, pomliaždenie, ľahké zranenie, náraz

kontúzny, *l,* pomliaždený, ľahko zranený, nárazový

konus, *l,* kužeľ

konva, krhla

konvalescencia, *l,* ozdravenie, uzdravenie sa

konvalescent, *l,* človek z choroby sa uzdravujúci; pozri: rekonvalescent

konvália, konvalínka, *l,* kvetina (convallaria)

konvalidácia, *l,* uzdravenie; uplatnenie, utvrdenie, upevnenie

konvencia, *l,* dohovor, dohoda, ujednanie, smluva; schôdzka, dohodnutie na schôdzke

konvencionalizmus, *l,* psychologický smer, pokladajúci pojmy za shovorené abstrakcie

konvencionálny, *l,* vymienený

konvenčný, *l,* dohovorený, ujednaný, sjednaný, obvyklý

konveniencia, *l,* príhodnosť, vhodnosť, slušnosť; spoločenský tón, spoločenské mravy, spôsoby, spoločenská slušnosť

konvenienčný, *l,* spoločenský, slušný

konvenovať, *l,* hodiť sa, byť vhod, vyhovovať, zahovárať sa, páčiť sa

konvent, *l,* shromaždenie, schôdzka, sbor, spolok; kláštorný poriadok; kláštorská rehoľa, kláštor

konventikel, *l,* tajná schôdzka, obškúrne shromaždenie

konvenuál, *l,* člen kláštornej rehole

konvergencia, *l,* sbeh, sbiehavosť, sblíženie

Konversationsbuch, *ln,* konverzačná kniha

Konversationslexikon, *ln,* konverzačný slovník, príručný všeobecný slovník

konvertent i konvertita, *l,* odpadlík, ktorý sa obrátil na vieru katolícku

konvertor, *l, a,* elektrotechnický stroj, ktorým možno striedavý prúd premeniť na jednosmerný alebo naopak

konvertovať, *l,* obracať na vieru; premeniť, previesť; znížiť úrokovú mieru, meniť knižné požiadavky s vyšším úrokom na požiadavky s úrokom nižším

konverzácia, *l,* rozhovor, beseda, spoločenské obcovanie

konverzačná hra divadelná, vtipná divadelná hra, niekedy i na škodu psychologickej stavby

konverzačný slovník, vecný, všenáučný slovník

konverzačný tón, *f,* rozhovor, beseda vzdelaných ľudí, slušný rozhovor

konverzia, *l,* obrat, premena; prenesenie, prevod; zníženie kurzu

konverzovať, *l,* besedovať, shovárať sa, rozprávať sa

konvexný, *l,* vyhnutý, vydutý, vypuklý, oblúkový, vyklenutý, klenutý

konvikt, *l,* spoločné bývanie a stravovanie študujúcich, ústav,

v ktorom chovanci spoločne bývajú a sa stravujú; spoločné stolovanie; výchovný ústav

konvoj, *r,* sprevádzanie dopravnej lode vojenskou loďou, ozbrojený sprievod, sprievodca; pozri: convoi (konvoá)

konvokácia, *l,* svolenie

konvokačný, *l,* svolávací

konvolút, *l,* svitok, balíček, balík, sväzok spisov

konvolútny, *l,* svinutý

konvulzia, *l,* kŕč, kŕčovité šklbanie, trhanie, sťahovanie

konvulzný, *l,* kŕčový, trhavý

konzekúcia, *l,* súslednosť

konzekučný, *l,* súsledný

konzekutívny, *l,* súsledný, po sebe nasledujúci; výsledný

konzekvencia, *l,* následok; dôsledok, dôslednosť

konzekventný, *l,* dôsledný, následný, dôsledkový

konzerva, *l,* plechovnica; mäso alebo iný pokrm na dlhšie uschovanie upravený a od vzduchu chránený v plechových škatuliach

konzervácia, *l,* udržanie, uchovanie

konzervatívec, *l,* prívrženec starých poriadkov a zvykov

konzervatívny, *l,* húževnato sa pridržujúci starého spôsobu, poriadku, nepokrokový, novotám nežičiaci, lipnúci na starých poriadkoch a zvyklostiach

konzervatizmus, *l,* snaha, úsilie po udržovaní, uchovávaní starých práv a zvykov

konzervátor, *l,* chrániteľ (starožitností), zachovávateľ, ochranca, dozorca, opatrovateľ starých pamiatok

konzervatórium, *l,* ústav na zveľaďovanie hudby a hudobného vzdelania, vyššia škola hudobná (pôvodne: úschovňa, opatrovňa)

konzervovať, *l,* chrániť, opatrovať, uchovávať, udržovať

konziliár, *l,* radca, poradca; na poradu vzatý lekár

konziliárny, *l,* poradný

konzílium, *l,* rada; lekárska porada

konzílium abeundi, *l,* rada daná študujúcemu, aby opustil ústav, vyhodenie z ústavu; píš a pozri: consilium abeundi

konzistencia, *l,* hustota, pevnosť, tuhosť, trvalosť

konzistentný, *l,* hustý, pevný, trvalý, tuhý

konzistoriálny, *l,* poradný (v biskupskom sbore, cirkevnom súde)

konzistórium, *l,* poradný sbor pri pápežovi a biskupoch vo veciach správy cirkevnej, cirkevná rada, súd

konzola, *f,* v stene vyčnievajúci kameň, výklenok, vypuklá ozdoba; podstavec, rameno; hruška elektrického vedenia

konzorcium, *l,* združenie, družstvo, spoločenstvo, tovarišstvo

konzortes, *l,* spoločníci, druhovia; prísažní

konzul, *l,* radca; najvyšší úradník v starom Ríme, volený na rok; obchodný zástupca v cudzom štáte

konzulárny, *l,* konzula sa týkajúci

konzulát, *l,* úrad a dôstojnosť (postavenie) konzulské; zastupiteľský úrad v cudzine

konzulent, *l,* radca, poradca, právny obranca, priateľ

konzultácia, *l,* právna alebo lekárska porada, porada; osvedčenie, svedectvo, podanie osvedčenia

konzultor, *l,* radca, poradca, najmä cirkevný

konzultovať, *l,* pýtať radu, radiť sa

konzum, *l,* spotreba, najmä potravín; odbyt tovaru, zásobovacie, nákupné, potravné družstvo, nákupné združenie; nákupňa

konzumácia, *l,* spotreba, strávenie, občerstvenie
konzumcia, pozri: konzumácia
konzument, *l,* spotrebovateľ, spotrebiteľ, odberateľ
konzumný spolok, združenie, ktorého členom sa zaopatrujú čo najlacnejšie životné potreby; konzum (pozri toto)
kooperácia, *l,* spoločná práca, spolupôsobnosť, súčinnosť
kooperačný, *l,* spolupôsobiaci, spoločne pôsobiaci, spoločne činný
kooperatíva, *l,* svojpomoc; pozri: konzum
kooperatívny, *l,* svojpomocný, spoluúčinkujúci
kooperátor, *l,* spolupracovník, pomocník v úrade, kňaz, daný farárovi na výpomoc, kaplán
kooperovať, *l,* spoločne pracovať, pomáhať
kooptácia, *l,* doplnenie, pribranie, doplňovacia voľba
kooptovať, *l,* doplniť, pribrať; previesť doplňovacie voľby
koordinácia, *l,* priradenie, sradenie; súradnosť
koordináta, *l,* súradnica, súradná čiara
kopal, *l,* vonná živica amerického stromu, podobná jantáru, sušiaca pripravenina zo živice do farieb, najmä zlata, do lakov ap.
kopejka, *r,* ruský medený peniaz (1/100 rubľa)
koperdeka, *n,* prikrývka; obálka
koperta, *f* (z couvert), obálka na listy
kopervas, *n,* belasý kamienček
Kopf, *n,* hlava, obraz
Kopf auf allen Seiten gleich, *n,* hlavička alebo záhlavia na všetkých stranách rovnaké (v typografii)
Kopfleiste, *n,* hlavica, ozdobné záhlavie, záhlavná ozdoba, pásovka (v typografii)
Kopflinie, *nl,* záhlavná línia, čiara (v typografii)
kopflózny, *n,* bezhlavý, bez hlavičky (kopflózne noviny = noviny bez hlavičky)
Kopfstoß, *n,* vo futbale úder hlavou, „hlava"
kópia, *l,* odpis, napodobnenie, prepis, odtlačok, podobizeň, falzifikát, rukopis (v Anglicku a vo Francúzsku), v Nemecku vytlačený rukopis
Kopierbuch, *n,* kopírovacia, snímková kniha
kopija, *l,* oštep
kopiózny, *l,* bohatý, zásobený
kopírer, *n* (z Kopierer); pozri: kopista; kopírovač
kopírovať, *f,* prepísať, odtlačiť, rozmnožovať, napodobňovať, prenášať obraz na negatíve fotografovaný na kov, papier ap.
kopista, *f,* opisovač, prepisovač, odkresľovač, napodobňovateľ, falšovateľ
kopňa, *n,* čiapka; obliečka, svršok
kopnikáda, verejná blamáž spôsobená ošmekstvom úradov (podľa podobného podvodu, ktorý urobil švec v pruskom meste Köpenicku)
kopov, *m,* poľovnícky pes, chrt
kopra, sušené jadro kokosových orechov, z ktorého sa vyrába čistý tuk
koprolit, *g,* skamenelý výkal dávnovekých zvierat
koprostáza, *g,* zapečenie, zápcha
Kopti, kresťanskí potomci starých Egypťanov
kopula, *l,* sväzok, spojenie, spojka, spona
kopula, *t,* (z *f* coupole, kupol); pozri: kupola
kopulácia, *l,* spojenie, sobáš, cirkevné oddavky
kopulatívne spojky, slučovacie spojky
kopulovať, *l,* spájať, združovať; oddávať
kopy, *t,* šáločky, farba v kartách trapulkách
kor. = koruna

kor, *l* (z cor = srdce); pozri: cor

kór, *f* (z corps, kór), sbor, celok, dovedna všetko vojsko; pozri: corps

korakoidický i **karokoideický,** *l*, zobákovitý, zobákový

koral, *g*, drevená alebo vápencová váza; vápenatá hmota živočíchov koralov (farby červenej, bielej a ružovej, upotrebuje sa ako drahokam)

korali, *g*, drobní živočíši, vylučujúci vápenatú hmotu a žijúci spoločne v ohromných spoločnostiach v teplých vodách

koralové sklo i **korál,** červené sklo, aké sa upotrebuje na výrobu falošných perál

koramizovať, *l*, overiť, uhodnoverniť listinu slovami; coram me = u mňa, v mojej prítomnosti

korán, *ar*, po arabsky písaná náboženská kniha mohamedánov, mohamedánska náboženská kniha, islamská kniha zjavenia; pozri: alkorán

korba, *n*, sane; košina na saniach alebo na voze

korbeľ, *n*, nádoba

korbóna, *t*, spoločná pokladnica

kord, dlhá končitá zbraň na pichanie

korda, *l*, povraz, čo mníši nosia

kordax, *g*, samopašný a neslušný tanec starej komédie (tancoval sa v starom Grécku a Ríme; zakázal ho Konštantín)

kordialita, *l*, srdečnosť, dôvernosť, úprimnosť

kordiálny, *l*, srdečný, dôverný, úprimný

Kordilery, horstvo v Amerike

kordit, pozri: cordit

kordofón, *g*, prístroj, ktorý samočinne signalizuje padanie lietadla

kordón, *f*, reholná stužka; povraz, reťaz; reťaz rozostavených stráží; obsadenie a uzavretie hraníc, záťah; vojenský ochranný sbor, pohraničná vojenská posádka

kordován, *šp*, kozia koža na mäkko vyrobená, nazvaná podľa španielskeho mesta Kordóby

kordovánky, *šp*, topánky z kordovánu (pozri toto)

kordula, *l* (z cordura), na Morave a na Slovensku opliecko, šata mužská alebo ženská, podobná veste; šnúrovačka

korealita, *l*, nerozdielnosť spoločnej požiadavky al. záväzku

koreferent, *l*, spoločný podávateľ zpráv, druhý referent

korekcia, *l*, oprava, náprava, úprava; miesto nápravy, polepšovňa

korektív, *l*, opravný, nápravný prostriedok

korektnosť, *l*, správnosť, bezvadnosť, presnosť

korektný, *l*, správny, presný, bezvadný

korektor, *l*, opravovateľ, najmä rukopisov do tlače, tlačových chýb ap.

korektor-revízor, *l*, korektor, čo číta revízie pred tlačou a revízie zo stroja

korektúra, *l*, oprava, opravenie, opravovanie; obťah, odtlačok sadzby na skorigovanie; čítanie korektúr

korelácia, *l*, vzťah, vzájomnosť, vzájomný vzťah, pomer, súvzťažnosť

korelatívny, *l*, pomerný, vzájomný, súvzťažný

koreláty, *l*, veci, ktoré majú k sebe vzájomný, vzťah, súvzťahy

korentný, *t*, bežiaci, bežný, tečúci, plynný; zbežný, chytrý, rýchly

korepetícia, *l*, opakovanie

korepetítor, *l*, opakovateľ, domáci učiteľ, cvičiteľ, najmä hudobný

korepetovať, *l*, opakovať, učiť niekoho, cvičiť v hudbe

korešpondencia, *l*, *f*, písanie listov, vypisovanie, listy, písma

korešpondenčná kancelária, *f, l,* tlačová kancelária
korešpondenčný lístok, karta, ktorú dáva do obehu erár (pošta); upotrebuje sa na kratšie oznámenia poštou
korešpondent, *l, f,* pisateľ listov (kupeckých, kancelárskych), prispievateľ, spolupracovník (novinársky)
korešpondovať, *l,* shodovať sa, súhlasiť, byť za jedno, odpovedať, písať listy, vypisovať, písať zvesti, písané zvesti podávať
korheľ, *n,* pijan, opilec, ožran
korheľovať, *n,* pijať, lumpáčiť
koriander, *l,* liečebná rastlina
korianduľa, *t* (z coriandoli), háďa z rozmanite farebného papieru; dlhé pásiky farebného papieru
koridoň, durák, hlupák
koridor, *t, f,* chodba, najmä krytá; priechodné územie
korifej, *g,* hlavný človek, predák, vážená alebo hlavná, vedúca osobnosť; píš a pozri: koryfej
korigend, *l,* trestanec; opravujúci (korigujúci) chyby v sadzbe alebo v rukopise pred tlačením, opravovateľ
korigenda, *l,* tlačové chyby
korigovaný, *l,* opravený, skorigovaný
korigovať, *l,* opravovať, napravovať, zlepšovať; čítať korektúry
korintky, drobné, čierne sušené hrozienka z okolia mesta Korinta
kórista, pozri: chórista
kórium, *l,* zamša
korma, zadná časť lode
kormorán, *f, a,* vodný havran; čierny pelikán
kornak, sprievodca, voditeľ slonov
kornea, *l,* rohovka
korneálny, *l,* rohovkový
korneový, *l,* rohový
korner, *a,* združenie špekulantov, ktorí sa usilujú poskupovať všetok hotový tovar, aby mohli diktovať ceny
kornet, *a, f,* zástavka, práporček; práporčík, dôstojník najnižšieho stupňa pri jazde
kornet, *f* (cornet, korné), dychový nástroj, trúbka, krýdlovka; pozri: cornet
kornielky, *l* (z cornus), drienky
kornifer, *l,* diablik, šaško
kornikulátny, *l,* rožkovitý
kornikulum, *l* (z corniculum), rožok
kornu, *l* (z cornu), roh
kornuľa, *l,* rohatá ovca
kornút, *l* (z cornutus), skrútený papier, majúci podobu roha (cornu); „roháč" (nositeľ rohov, kedysi pomocník, ktorý neprislúchal do pomocníckeho združenia a pred vstupom do neho príležitostne i pri prijatí za rovnocenného člena musel nosiť rohy)
kornútka, *l,* pozri: kornuľa
koroborácia, *l,* upevnenie, utvrdenie, posílenie
koroboratívny, *l,* posilňujúci
korodovať, *l,* vyhlodať, vyžrať, rozožrať, vyleptať
korofília, *g,* chorobný sklon k láske nezrelých dievčat
korola, *l,* koruna stromu
korolitický, *g,* lístím a kvetinami okrásený, kvietkovaný (v staviteľstve)
korózia, *l,* vyžieranie, rozklad látok vplyvom ovzdušia, rozožieranie, vyhlodávanie
Körper, *n,* telo
korporácia, *l,* sbor, spolok, spoločenstvo, združenie, jednota spolčených ľudí, grémium
korporál, *f,* pozri: kaprál
korporále, *l* (z corpus = telo), biele plátno, na ktoré kňaz pri svätej Omši kladie kalich a telo Pána
korporatívne, *l,* hromadne, sborom, spoločne, spolu, vedno
korporatívny, *l,* hromadný, sborový, súborný, spoločný
korps, pozri: kór, corps

korpulencia, *l,* telnatosť, napuchnutosť, tučnosť
korpulentný, *l,* telnatý, tlstý, tučný, napuchnutý
korpus, *l,* telo, teleso, sbor
korpus antiqua, *l,* latinka alebo garmondová antikva; pozri: garmond
korpuskolumna, *l,* stránka vysádzaná garmondom
korpuskula, *l,* vo fyzike hmotné čiastočky
korpuskulum, *l,* teliesko, (tielko)
korr . . . pozri: kor . . .
korsak, stepná líška
korsár, *t, šp,* námorný lúpežník, lupič; pozri: pirát
korsáž, *f,* ženské poprsie; šnúrovačka, živôtik; pozri: korzet
korset, pozri: korzet
koršó, *m* (zo sloven. krčah), väčšia nádoba (na pr. pollitrová na pivo), džbán
korteš, *šp,* (z cortes = snemový poslanec); u nás nie poslancov snemových, ale tých, čo im rozličnými (i neslušnými) spôsobmi voličov naháňajú, voláme kortešmi; *f* (z cortège, kortéž), sprievod, družina
kortešačka, *šp, f,* volebná agitácia
korteši, *šp,* členovia ríšskych stavov vo Španielsku a v Portugalsku; stavovský snem
kortešovať, *šp, f,* pri voľbách agitovať
kortex, *l* (z cortex), kôra
kortikálny, *l,* kôrový
kortina, *t,* opona, záclona; pozri: gardina
korugátor, *l,* svrašťovač
korumpovať, *l,* skaziť, podplatiť, porušiť
korund, *l,* najtvrdší nerast po diamante, drahokam
korupcia, *l,* podplatenie, podkúpenie, skazenosť, podplatnosť, skazenie, porušenie; predajnosť, falšovanie, skaza mravov
korupčný, *l,* podplatný, skazený, predajný
korunácia, *l,* korunovanie
kórus, pozri: chórus
korveta, *f,* ľahká rýchla loď vojenská, menšia ako fregata
korvetný kapitán, *po,* vyšší námornícky kapitán
koryander, píš: koriander
korybanti, *g,* frýžski kňazi bohyne Kybely, ktorí odbavovali hlučné bohoslužby
korybantský, *g,* divý, ohlušujúci, samopašný
koryfej, *g,* vodca, výtečník, predný človek v nejakom odbore, čelný človek, znamenitá, význačná osoba; osobnosť; náčelník speváckeho sboru v starogréckej dramate
koryfín, *g,* liek proti nádche (zvonku)
korzet, *f,* šnúrovačka, živôtik
korzo, *t,* prúd; obeh peňazí, kurz; závodište, shromaždište; široká hlavná ulica na prechádzanie sa
kost, *n* (z Kost), chova, strava, stravovanie
kosta, *l* (z costa), rebro
kostálny, *l,* reberný
kosten, *n,* skriňa
Kostgeld, *n,* stravné, plat na alebo za stravu
kostym, *f, t,* šaty, odev, oblek, kroj
košenila, *f* (z cochenille, košeníj), červec nopálový; farbivo (lak) z tohto hmyzu
kóšer, *h,* čistý, zdravý, bezvadný, vhodný, primeraný, súci, spôsobný, spôsobilý, náležitý; to, čo Židovi podľa jeho náboženských predpisov je dovolené jesť, užívať a upotrebovať
košerovať, *h,* zabiť hovädo a očistiť, obriadiť ho podľa židovského zákona
košnar, *r,* nočná mora; pozri: cauchemar
košonéria, pozri: cochonnerie

koštiar, *n*, prístroj na ťahanie vína zo suda; pozri: hever
koštovať, *n* (z kosten), okúsiť, okusovať, ochutnávať; stáť (o cene)
kóta, *f*, výšina, návršie; breh; výška zameraného bodu nad porovnávacou rovinou; miera; výška tónu v hudbe
kotácia, pozri: kotovanie
kotáž, *a* (z cottage, kotydž), chalupa, rodinný domec so záhradkou alebo s malým gazdovstvom, pridelený za srážky z platu, vila, letohrádok; druh malého organu
kotéria, *f*, výlučná spoločnosť, spoločnosť, ktorá dbá o svoj prospech viac, ako o záujem celku, spriahnutý krúžok, strana, čo často sleduje sebecké ciele; pozri: klika
kothurn, pozri: koturn
kotillon (kotijon), *f*, suknica, spodná sukňa; spoločenský tanec
kotlety, *f* (z cotelettes, kotlet), smažené teľacie alebo bravčové rebierka, rezne; bokombrady
kóto, *j*, dlhá štvorhranná harfa, starodávny hudobný nástroj japonský
kotón, *f*, bavlna, kartún; gumová ochrana
kotovanie (akcií), *f*, pripúšťanie zaznamenávať na burze; písanie nót (v hudbe)
kotovať, *f*, označovať mierami, značiť, stránkovať; písať noty (v hudbe)
koturn, *g*, čižmy s vysokými opätkami, aké si obúvali starogrécki herci v smutnohrách (tragédiách), aby sa ich postava zdala nadprirodzene vysokou, nadutý, bombastický sloh; tragédia sama a jej sloh
kotyledóny, *g*, klíčne listy, maternice mladých semenných rastliniek, klíky
koverkot, *a* (z covercoat), rúbkovaná látka (obyč. na kabáty)
koxa, *l*, bedro
koxalogia, *g*, bolesť v kĺboch
koxitis, *g*, zapálenie bederného shybu (kĺbu)
kozák, *r*, ruský jazdec; falošný hráč; člen ruského bojovného kmeňa kozáckeho
kozmarchia, *g*, svetovláda
kozmarchický, *g*, svetovládny
kozmetický, *g*, pestovania krásy sa týkajúci
kozmetika, *g*, pestovanie krásy, umenie krásiť pleť a zvyšovať telesnú krásu (najmä u ženských); prostriedky na udržanie telesnej krásy, pestovanie krásy
kozmetikum, *g*, prostriedok na udržovanie telesnej krásy, na pestovanie krásy (najmä upotrebovaný ženskými); pozri: kozmetika
kozmický, *g*, svetovej sústavy sa týkajúci, svetový, vesmírny, vo vesmíre sa nachádzajúci
kozmogónia, *g*, náuka o vzniknutí sveta
kozmograf, *g*, spisovateľ o svete, vesmíre
kozmografia, *g*, popis sveta, vesmíru
kozmografický, *g*, vesmírny, zemevedný, svetopisný
kozmokracia, *g*, svetovláda
kozmokratický, *g*, svetovládny
kozmologia, *g*, náuka o svete, o zákonoch vesmíru, svetoveda
kozmologický, *g*, svetonáučný, svetovedný, zákonov vesmíru sa týkajúci
kozmologický dôkaz, dokazovanie existencie Božej z usporiadania sveta
kozmopolita, *g*, svetoobčan
kozmopolitický, *g*, svetoobčiansky
kozmopolitizmus, *g*, svetoobčianstvo, duchovný smer pokladajúci za vlasť celý svet
kozmorama, *g*, obraz, svetový pohľad, svetozor

kozmos, *g,* svet, vesmír
kozmoteistický, *g,* zbožňujúci sveta
kozmoteizmus, *g,* zbožňovanie sveta
kraal, *ho,* dedina, zábor, najmä však dedina hotentotská v južnej Afrike
krab, *ho,* morský rak, desaťnohý korýš; gotická ozdoba stavitel'ská v podobe plaziaceho sa lupeňa
Kračún, Vianoce
krágel, *n* (z Kragen), golier
Kraft, *n,* sila; sila pracujúca = robotník, zamestnanec (Arbeitskraft); moc, pôsobnosť; platnosť (zákonov ap.)
Krähwinkel, *n,* Kocúrkovo
krach, *n,* tresk; náhla obchodná alebo burzová kríza, úpadková zmena, poplach na burze; hospodársky úpadok
krachovať, *n,* upadať (hospodársky)
krajc, *n* (z Kreuz), kríž, krížik
krajciar, *n,* dva haliere
krajclík, *n,* krúžkovaný golierik, aký nosievajú deti
krajcovať, *n,* krížiť, križovať
krajz, *n* (z Kreis), kruh, okruh, okres; obeh; cesta obehu; kraj
krak, *d,* trojstožiarová loď Dánov a Švédov v Baltskom mori
krak, polyp veľkých rozmerov, báječná ohava morská
krakelér, *n,* vadiaci sa, neznášanlivý, svárlivý, hašterivý človek; vystatovač, chvastoš
krakoviak, *p,* poľský tanec národný, ktorý vznikol v okolí Krakova
kraljevina, *sb,* kráľovstvo
krambambuľa (krampampuľa), *p,* druh páleného s cukrom, punč
kramflek, *n,* podpätok, opätok
kramľa, *n* (z Klemmer), skoba, skobka, závora, svorka
krampáč, *n* (z Krampe), kopáč
krampampuľa, *p,* druh poľského páleného s cukrom, punč
Krampf, *n,* kŕč
Krampfader, *n,* kŕčová žila
krampľa, *n* (z Krämpel), česák (čím sa vlna češe)
krampľovať, *n,* česať (vlnu)
krampón, *f,* skoba
krampus, *n,* čert, strašidlo, mikuláš, bobák (aký sa pripomína deťom na zastrašenie); (z *l* crampa a *n* Krampf); kŕče v stehnách
kraniálny, *l,* hlavový, horný, ústny
Kranich, *n,* žeriav, zdvíhací stroj
kraniologia, *g,* lebkospyt; pozri: frenologia
kraniologický, *g,* lebkospytný
kraniometria, *g,* meranie lebky
kranioskopia, *g,* prezretie, prehliadnutie lebky
kraniotomia, *g,* rozmliaždenie lebky (nmä detskej pri ťažkom pôrode)
kránium, *l* (zcranium), lebka
krank, *n,* chorý, chorľavý
krankasa, *nl,* nemocenská pokladnica
Krankenhaus, *n,* špitál, nemocnica
kranter, *g,* zadná stolička; kel divého brava
krapne, *n,* šišky, pampúšky
Kras, pozri: Kars
krasnoarmejec, *r,* vojak červenej armády v SSSR (kedysi bojovali proti nim bielogvardejci, vojaci protiboľševickí)
krasnogvardejec, *r,* vojak červenej armády v Rusku
krasnyj, *r,* červený
kratec (graca), *n* (z Kratze), škrabacia motyka, graca (pozri toto)
kráter, *g,* otvor sopky, sopúch, hrtan, kotlina; pôv. nádoba na miešanie vína s vodou
Krauseminz, *n,* mäta (rastlina)
krauzľovať, *n* (z kräuseln), brčkavieť, krúžkovať
kravál, *f, n,* hluk, lomoz, hrmot, huriavok (na ulici, v miestnosti); kucapaca, ruvačka, bitka
kravata, *f,* nákrčník, mašľa na krk
kravatľa, *f,* pozri: kravata
kráza, *g,* stiahnutie dvoch slabík (i slov) v jednu; smiešanie

kreácia, *l,* stvorenie, výtvor, vytvorenie
kreatín, *g,* čiastočka mäsa a krvi; bezfarbé kryštále, rozpustné vo vode
kreatizmus, *l,* náhľad, že duša bola stvorená zároveň s telesným splodením
kreatúra, *l,* tvor, stvorenie, stvora
Krebs, *n,* rak; rakovina
kredenc, *t* (z credenza), skriňa na jedlá, poháre, taniere, misy ap.; nálevňa; bočný stôl na úpravu jedál a nalievanie nápojov
kredenciálie, *l,* poverovacie listiny, dané poddaným úradmi
kredencovať, *t,* podávať jedlá a nápoje
kredit, *l,* úver (kupecký); dôvera, dobrá povesť
kreditív, pozri: akreditív
kreditka, úverná banka; cenný papier, úverná listina
kredítor, *l,* veriteľ
kreditovať, *l,* dávať úver, sveriť, úverovať
krédo, *l,* verím; vyznanie viery
kredulita, *l,* presvedčenie; prílišná dôvera
krecht, *n,* hrobľa, jama
kreírovať, *l,* tvoriť, vytvárať, zriaďovať
Kreis, *n,* okruh, oblasť, kraj
Kreisgericht, *n,* krajský súd
krejon, pozri: crayon
krém, *f* (z crème, krém), smotana; smotánka spoločnosti; výbor; jadro; tuk, mazivo
kremácia, *l,* spaľovanie (mŕtvol)
kremaster, *l,* zdvihač
kremasterický, *l,* zdvihačový
krematórium, *l,* ústav na spaľovanie mŕtvol
kremeľ, *r,* vnútromestská pevnosť
krémometer, *fg,* prístroj na meranie smotánky v mlieku
kremónky, *t,* husle zrobené v talianskom meste Kremone; pozri: stradivárky
krempa, *n,* obruba, lemovanie, okraj, kraj, strecha klobúka
krempľovať, pozri: krampľovať
krémrola, *n,* trúbka s krémom
kréna, *l,* ryha
Krenfleisch, *n,* podhrdlina, ovar s chrenom
kreofág, *g,* mäsožravec; požívateľ mäsa
kreól (kreólka), *šp, f,* (pôv. kov), v Amerike a v tropických krajoch narodené dieťa Európanov, najmä španielsko-indiánsky miešanec al. francúzsky
kreolín, dehtová tekutina
kreozot, *g,* smiešanina vonných látok obsiahnutých v drevných dehtoch, najmä bukových, ktorá zabraňuje hnilobe mäsa
krep, *f,* riedka závojová tkanina hodvábna alebo vlnená; pozri: crêpe
krepdešín, *f* (crêpe de Chine, krep dö šin), čínsky hodváb
krepindla, *n,* ozdobná obruba na sukniach al. na perinách
krepírovať, *l,* skapať, puknúť, zahynúť
krepitácia, *l,* škrípanie
krepmongol, látka, podobná krepdešínu
krepňa, *r,* stroj na zdvíhanie kamenných kvádrov
krepón, *f,* jemná vlnená tkanina s brčkavými chĺpkami
krepovať, zvlniť, zbrčkaviet vlasy alebo látku
kreptúch, *n,* vrece s obrokom na oji
krepvál, *f* (z crepe voile, krepvoál), vlnený hodváb; čierna smútočná látka na závoje, flór; kúdeľ, z akej sa robia falošné fúzy hercom
krescencia, *l,* vzrast; pôvod kvalitných druhov vína
krescendo, pozri: crescendo
kresel, *n,* čipkový golier
krestinterna, *r,* (= kresťjánskaja internacionála), roľnícka, sedliacka, gazdovská internacionála v SSSR (skrátenina)

krestomatia, *g*, pozri: chrestomatia
krestonosci, *r*, križiaci
kretén, *f* (z cretin), slabomyseľný, malý hlúpy človek s veľkou hlavou, tupec, hlupák, zákrpok
kreténizmus, *f*, idiotstvo; súhrn znakov kreténov
kretón, *f*, bavlnená látka jemnejšia ako kartún
Kreuz, *n*, kríž, krížik
Kreuzband, *n*, krížový pás(ik), krížová páska
kreveta, *f*, morský ráčik, jedlý garnát
krezol, čiastka kameňouhoľného dehtu, podobná fenolu, ktorej slúčeniny sú znamenité dezinfekčné prostriedky, ako na pr. lyzol a pod.
Krézus, *l*, bohatý kráľ lydský v starom veku; pozri: krézus
krézus (od vlastného mena Krézus), boháč
krchov, *n* (z Kirchhof), cmiter, cintorín
kria, *g*, pozri: chria
kriblér, *f* (z cribleur, kriblôr), sito, riečica na čistenie obilia
kribriformný, *l*, riečicovitý
kribrózny, *l*, riečicový, riečicovitý
kribrum, *l* (z cribrum), riečica
krida, *t* (z *l*), úpadok (v kupectve), zavinený kupecký úpadok
kridatár, *t*, dlžník, človek neschopný platiť
krieda, *l* (z creta), vápenný kameň bielej farby, krehký a mäkký
Krieg, *n*, vojna
Kriegsfuss, *n*, vojenná miera; pomer bojujúcich síl
kriket, *a*, druh loptovej hry; pozri: cricket
krikoidný i **krikoideický,** *g*, prstienkovitý
krimer, *n*, barania koža; napodobnená kožušina (pôv. z Krymu)
krimič, *n* (z Krimitschau), v nemeckom meste Krimitschau po prvé založený spolok zamestnavateľov proti zamestnancom, ktorý pod hrozbou zastavenia roboty vo všetkých továrňach chcel robotníkov prinútiť na zníženie platu
kriminácia, *l* (z crimen), obvinenie, obžalovanie
kriminál, *l*, žalár, trestnica
kriminalista, *l*, znalec trestného práva
kriminalistika, *l*, veda, čo sa zaoberá trestnými skutkami
kriminálnik, *l*, trestanec, lotor
kriminálny, *l*, trestný
kriminálny román, *l*, román zločinca, krvavý román (s dobrodružným dejom), „krvák"
kriminita, *l*, stupeň zločinnosti štátu al. spoločnosti
kriminologia, *lg*, náuka o zločinoch a zločincoch, vedecké skúmanie zločinnosti
krinolína, *f*, spodná sukňa s oceľovými karikami, aké nosievaly v predošlom storočí ženské v Europe, obručová sukňa
kripeľ, *n*, pozri: Krüppel
kripta, pozri: krypta
kris, *mal*, nôž, dýka
kristalínový, *l* (z cristallinus), kryštálový
kristiánka, smyk bokom na lyžiach
Kristus, pozri: Christus
Krišna, *ssk*, indické božstvo, stelesnenie boha Višnu (pozri toto)
krišnamurti, *ssk*, indický prorok
Krištofovo sklo, sklo, ktorým možno vidieť do vnútra zeme a vyvolávať odtiaľ ním duchov
kritériologia, *g*, = noetika (pozri toto)
kritérium, *g* (z kriterion), miera posudzovania; rozhodný znak, podstatná zvláštnost,osobitnosť; vedúce stanovisko, súdidlo, usudzovadlo, meradlo, podstatný znak skušobný
kriticizmus, *g*, stanovisko uvedomelej kritiky, smer zdôrazňujúci kritiku, kritické zdôrazňovanie, hodnotenie

kritický, *g*, posudzujúci, súdny, rozhodný, nebezpečný, považlivý, záhubný, nemilý, chúlostivý, nebezpečný
kritik, *g*, posudzovateľ
kritika, *g*, posudzovanie, posúdenie (spisu, práce ap.), úvaha, rozbor, posudok, (recenzia)
kritikaster, *g*, zlý kritik
kritizovať, *g*, posudzovať, rozoberať, posúdiť (spis, prácu ap.)
kríza, *g*, rozhodná chvíľa, obrat, zmena, rozhodná zmena, vrchol; obrat v chorobe; považlivý, nebezpečný stav, tieseň, ťažkosť, trampota, pohroma
krizma, *g* (z chrisma), svätený olej na krstenie, posviacanie na kňazstvo; pozri: chrizma
krleš, krpatý tvar z *g* kyrie eleison (pozri toto)
krnkovka, puška nazvaná podľa vynálezcu Krnku
krobián, pozri: grobian
krobot, *n* (z Kroate), nádavka, prezývka Chorvátom
Kroezus, pozri: Krézus
krógeľ, *n* (z Kragen), golier
krochmáľ, krochmeľ, škrob
krochmáliť, krochmeliť, škrobiť, robiť tvrdým
kroket, pozri: croquet
krokety, *f* (z croquets, kroké), praclíčky, pampúštičky
krokodíl, *g*, najväčší jašter
krokodílie slzy, falošný, strojený, predstieraný plač, slzy predstieranej, simulovanej bolesti (podľa starej egyptskej povery)
krokus, *l*, šafran
krona, *d*, *no*, *šv*, peniaz v hodnote asi 7 Kč
kronika, *g*, letopis
kronikár, *g*, letopisec
krono . . . pozri: chrono . . .
Kronos, pozri: Chronos
krotónový olej, bylinný preháňajúci, prečisťujúci prostriedok
krš, *sb*, skalnatý vrch, vrcholec
kruce, *sl*, remenná obuv pastierska pripevnená na nohy remencami, krpce
kruciáda, *l*, krížová výprava
kruciatus, *l*, skrížený, krížovitý; pozri: cruciatus
krucifix, *l*, kríž s telom ukrižovaného Krista, obraz alebo socha ukrižovaného Krista; kríž
kruciformný, *l*, krížovitý
krudita, *l*, krutosť
krumpáč, pozri: krampáč
krumple, zemiaky
krumpľový, zemiakový
krumpovať, zlatom, perlami a drahými kameňami vyšívať, pretkávať
krunšpán, *n*, medená hrdza
krup, *a* (z croup), španielka, záškrt, šarlach (choroba)
krupier, pozri: croupier
krupón, *f* (z croupon), vyrobená, jadrná hovädzia koža
Krupp, najväčšia nemecká zbrojná továreň (podľa mena majiteľovho)
Krüppel, *n*, kalika
krurálny, *l*, predkolenný
krus, *l* (z crus), rameno; predkolenie
krusta, *l* (z crusta), chrasta
krustácia, *l*, stvrdnutie, skornatenie, zvápenatenie
krutónky, *f* (z croutons), v masle smažené žemličkové rezne
krux, *l* (z crux), kríž
Krym, polostrov na juhu Ruska
krymer, pozri: krimer
kryofor, *g*, nádoba, ktorá udržuje veci v chlade, nádoba udržujúca chlad; prístroj na vyrábanie ľadu
kryolit, *g*, nerast (ľadový kameň)
kryostat, *g*, pozri: kryofor
kryoterapia, *g*, liečenie mrazom
krypta, *g*, hrobnica (sklepená); podzemná kaplica
krypto . . . *g*, v složených slovách = tajno . . ., tajný . . .
kryptogamia, *g*, tajné manželstvo
kryptogamický, *g*, tajnosnubný
kryptogamy, *g*, tajnosnubné rast-

liny, t. j. také, čo nemajú vlastných kvetov

kryptograf, *g,* človek, ktorý píše alebo rieši tajné písma, šifrované listy ap.

kryptografia, *g,* tajné písmo, tajnopis, šifrovanie

kryptogram, *g,* tajenka, šaráda, skrytá hádanka

kryptokatolicizmus, *g,* katolizujúci smer v evanjelických cirkvách, najmä v anglikánskej

krypton, *g,* plyn vo vzduchu

kryptoskopia, *g,* jasnovidnosť

kryštál, *g,* bezfarebný, číry kremeň, priehľadný, pravidelne vyhranený nerast; kryštálové sklo

kryštalín, *g,* veľmi jemný ryps z umelého hodvábu

kryštalizácia, *g,* vyhranenie; zdokonalenie, vycibrenie; menenie sa na kryštále

kryštalizovať (i kryštalovať) **(sa),** hraniť, vyhraniť (sa), meniť (sa) v kryštále; vycibriť, zdokonaliť (sa)

kryštalografia, *g,* náuka o tvaroch vyhranených telies, opísanie tvarov vyhranených telies

kryštalografický, *g,* kryštalografie sa týkajúci

kryštalologia, *g,* kryštalospyt

kryštálový prijímač, prostá rádiová stanica, ktorej základom je kryštál oloveného leštenca

ksicht, *n* (z Gesicht), tvár, obličaj

ksindeľ, *n,* pozri: Gesindl

kšaft, *n,* závet, posledná vôľa

kšeft, *n* (z Geschäft), kupectvo, obchod, závod, zamestnanie, jednanie; zárobok

kšíre, *n* (z Geschirr), šíre, konský postroj, remene; nádoby

kubatúra, *l,* ustálenie krychľového obsahu složitejších telies; odkopanie, násyp

kubický, *l* (z cubus, kocka), kockový, krychľový, kubičný

kubičný, *l,* pozri: kubický

kubičný meter, = m^3, ($\square^3$), kocka meter široká, dlhá a vysoká

kubík, *l,* objem, obsah; tretia mocnina (algebricky)

kubisti, *l,* ľudia, ktorí milujú v svojom umení hrany, výstredníci

kubistický, *l,* výstredný, oku nesympatický

kubitálny, *l,* laketný

kubitus, *l* (z cubitus), lakeť

kubizmus, *l,* smer v maliarstve, ktorého základom je krychľa, kocka; výstrednosť v maliarstve a sochárstve

kuboideický, *l,* kockovitý

kubus, *l,* kocka, krychľa; mocnina tretieho stupňa

kuča, *sb,* chalupa, domec, chata

kučma, *m,* čapica z kožušiny, maďarská baranica

kuf, *a,* dvojstožiarová loď s plochou dlážkou

kufor, *f* (z coffre, kofr), debna, továrensky upravený obal na batožinu

Kugelhupf, pozri: Gugelhupf

kugľa, *n* (z Kugel), guľa, guľka; kolkáreň, biliardová hra

kugľovať *n,* hrať v kolky, na biliarde

kuch, *n* (z Oelkuchen), nástroj na tlačenie oleja; u voštinárov gemerských stav či prístroj na vybíjanie vosku z voštín; čo po vytlačení oleja zostáva = olejové luštiny, šupiny; koláč po vytlačení ľanového semena, pozostatky semena pri vytláčaní oleja; zkrátka: záboj

kujon, *f* (z coujon), lapaj, vetroplach, darebák, ničomník, mizerák, lotor, mamľas, potmehúd

k. u. k. (kaiserlich und königlich), *n,* cisársky a kráľovský

kukanie, *sb,* plač

kuker, *n* (z Gucker), hľad, ďalekohľad

kukla, prikrytie hlavy, z ktorého

iba tvár a oči vyzerajú; pupa pri vývoji hmyzu

kukľanka, *r*, druh plášťa s kapucňou, zhotovený zo sobej kože

Ku-klux-klan, tajný politický spolok protirepublikánsky v Severnej Amerike

kukri, *i*, vojenský nôž indických náčelníkov

kuks, *n*, strž; v baníctve odtrhnutý diel; údel, podiel na baniach na kutanie

kukula, *l* (z cucullus), kapucňa

kukulárny, *l*, kapucňový, kapucňovitý

kukurbita, *l*, tekvica; nádoba na prekvapkovanie

kula, *tu*, veža, opevnený dom, pevnosť

kulak, *r*, bohatý sedliak, gazda; vidiecky šudier, vydrigroš

kulantnosť (kulancia), *f*, láskavosť, prívetivosť, ochotnosť, zdvorilosť, uhladenosť

kulantný, *f*, ochotný, vyhovujúci, opatrný (nmä v kupeckých spojeniach)

kulasa, *f*, (z culasse), spodok dela; spodná časť briliantu

kulebjak, *r*, podlhovastá paštéta z cesta plneného rybami alebo zeleninou

kulér, *f* (z couleur, kulőr), farba; odznak; spolok študujúcich istej farby

kulérový študent, buršiak

kuli, *ssk, č, i*, v Číne a Indii nosič bremien, nádenník, robotník, člen najnižšej kasty, človek, čo v Číne a Indii vykonáva najťažšie roboty; zlý robotník; názov pre nečlena spolku

kulič, *r*, veľkonočný koláč z bielej múky

kulifaj, sprosták, vetroplach

kulinárny, *l*, kuchynský, kuchársky, labužnícky, vychutnávačský

kulinársky, pozri: kulinárny

kulisa, *f* (z coulisse, kulis), postranný záves v divadle, posunovacia stena na divadelnom javisku, bočnica; cestička, chodníček, cesta pre jazdcov; na vrátach svorka na otvorenie, uvoľnenie cesty

kulisiéri, *f*, burzoví dohadzovači, sprostredkovatelia

kulmen, *l* (z culmen), vrchol

kulminácia, *l*, vrcholenie; najvyšší bod

kulminačný, *l*, vrcholný, najvyššieho bodu sa týkajúci

kuloár, *f* (z couloir), bočná chodba (v divadle, v snemovni, na burze ap.)

kulpa, pozri: culpa

kulper, *n*, rádiový prístroj na viazanie medzi dvoma okruhmi

kulpózny, *l*, vinný

kult, *l*, uctievanie, pestovanie niečoho, úcta, náboženské uctievanie; bohoslužba, cirkevné obrady; osveta; bohopocta; ctenie akéhokoľvek predmetu alebo osoby, obyčajne v smysle náboženskom

kultivácia, *l*, vzdelávanie, obrábanie, pestovanie

kultivátor, *l*, odhadzovačka; hospodársky, roľnícky stroj podobný pluhu na vyčistenie pýrnice a skyprenie ornej pôdy; prospech; pozri: exstirpátor

kultivovať, *l*, vzdelávať, obrábať, pestovať, zošľachťovať

kultúra, *l*, vzdelanosť; súhrn toho, čo utvorily duch a práca človeka, osveta; vypestovanie, vzdelávanie, zošľachťovanie

kultúrna vojna, takto nazývajú vojnu, boje medzi cirkvou a štátom

kultúrny, *l*, vzdelávací, zošľachťovací; osvetový

kultus, pozri: kult

kumbálok, *l* (z cubare = ležať), komôrka

kumbura, *sb*, pištoľ

kumhár, *n,* bidlo, na ktorom visí kotol so žinčicou na salaši; vetroplach
kumpán, pozri: kompaňon
kumpánia, pozri: kompánia
kumšt, pozri: kunšt
kumštier, *n,* umelec; pozri: kunštier
kumulácia, *l,* hromadenie, kopenie (či úradov, majetku al. pod.) v jedných rukách
kumulatívny, *l,* hromadný
kumulus, *l* (z cumulus), kopa, kopček
kumys, *ta,* tatársky nápoj z kvaseného kobylieho mlieka; pripravujú ho najmä na Kaukaze
kuneálny, *l* (z cuneus = klin), klinový
kuneátny, *l,* klinovitý, klinový
kuneiformný, *l,* klinovitý
kunst, *n,* pozri: kunšt
kunšaft, *n* (z Kundschaft), odberateľ, zákazník, kupujúci
kunšt, *n* (z Kunst), umelý kúsok, umenie; spôsobnosť, vedenie, zručnosť
kunštier, *n,* umelec, spôsobný, vymýšľavý človek, človek, ktorý vie neobyčajné veci dokazovať svojou zručnosťou
kunštovať, *n,* premýšľať na niečom umelom
kunštovný, *n,* umelý, umelecký; spôsobný, zručný
kuomintang, *č,* najsilnejšia a najväčšia strana v Číne, ktorá chce vybudovať nezávislú Čínu a zrušiť všetky koncesie, ktoré majú Europania
kupa, *l,* krhla, nádoba na vodu, sud, kaďa; príchlop, prikrývka, cibórium (pozri toto)
kupé, *f* (z coupé), oddelenie v železničnom vozni (vagóne); ľahký koč
Kupfer, *n* (z *l* cuprum), meď
Kupferstich, *ln,* meďorytina, meďoryt
Kupído, pozri: Cupido
kupírovať, *f,* skracovať, orezávať, orezať; prepichovať
kupľa, *n* (z Kuppel), remeň na opásanie, prepásanie šable; pracka, spona, spojka
kupleraj, *n,* vykričený dom
kuplérstvo, *n,* svádzanie
kuplet, *f,* žartovná pieseň, najmä posmešná alebo hanlivá
kupliar, *n,* dohadzovač, svádzateľ
kupľovať, *n* (z kuppeln), svádzať, spojovať, spojiť, spriadať, dohadzovať
kupola, *t* (z *f* coupole, kupol), baňa, najmä chrámová, vysoká klenba
kupón, *f* (z coupon), úrokový strižok pri cenných papieroch, úroková poukázka, strižok, odstrižok
kuproautotypia, *g,* autotypia v medi
kuprotypia, *g,* meďolept, leptanie, leptanie medi, meďorytina zhotovená leptaním
kupulárny, *l* (z cupula = klenba), klenbový
kúr, *f* (cour), = dvor; dvorné spravovanie sa, zdvorilosť
kúra, *l,* liečenie, pečlivosť, liečba
kurant, *f,* cenník; berná, bežná minca
kurantný, pozri: kurentný
kurát, *l* (z curatus), duchovný správca, najmä vojenský farár, kňaz
kuratela, *l,* opatera, poručníctvo, opatrovníctvo
kurátor, *l,* opatrovník, ochranca, poručník, tútor; predseda evanjelického cirkevného sboru
kuratórium, *l,* dozerateľský výbor a správna dozerateľská rada, tútorstvo, opatrovníctvo, poručníctvo
kuráž, *f* (z courage), smelosť, odvaha, srditosť
kurážny, *f,* smelý, odvážny, srdnatý
kurban bajram, *ar, tu,* slávnosť obetí; veľká turecká slávnosť

kurbet (kürbet), *f*, krátky cval
kurbľa, *n* (z Kurbel), kľučka, točidlo, otáčadlo
kurbľovať, *n* (z kurbeln), krútiť, otáčať (kľučkou)
kurencia, *l*, bežná, prostá vec v advokátskej praxi
kurenda, *l*, cirkulár, obeživo, obežník; pozri: cirkulár
kurentné písmo, obyčajné písané alebo nemecké písmo (iné je kurzíva, latinské písmo ležaté)
kurentný, *l*, bežný, obiehajúci; o peniazoch: platný, v plnej cene
kurentovať, *l*, ohlasovať, stopovať, hľadať
kurfirst, *n* (z Kurfürst), knieža, ktoré malo v nemeckej ríši právo voliť cisára a kráľa
kurgan (kurhan), *ta, pe, r*, nasypané návršie, cmiter, mohyla starých Mongolov v Rusku a na Sibíri
kurhan (kurgan), *ta*, mohyla starých Mongolov v Rusku a na Sibíri; pozri: kurgan
Kurhaus, *n*, kúpeľový dom
kúria, *l*, pápežský dvor, najvyšší krajinský súd, súdna tabula; zemiansky dom; radnica; mestská rada, rada panovnícka; sbor osôb, čo majú dovedna hlas (trieda, volebná skupina); snem, snemovňa
kurializmus, *l*, v katolíckej cirkvi smer, ktorý bráni pápežskú svrchovanosť i proti koncilom
kuriálny, *l*, kancelársky, úradný
kuriálny štýl, *l*, kuriálny sloh, kancelársky sloh (t. j. preučený, ktorý hovie prílišnému upotrebovaniu cudzích slov a nadbytočným hľadaným úsloviam)
kuriátny, *l*, triedny
kurier, *f*, rýchly posol, kurír
kuriérny, *f*, rýchly, chytrý
kuriérny vlak, rýchlik, rýchlovlak
kuriérstvo, *f*, rýchle posolstvo
kurikulum, pozri: curriculum
kuriozita, *l*, podivnosť, zvláštnosť, osobitnosť, neobyčajná vec
kuriózny, *l*, podivný, zvláštny, neobyčajný
kuriózum, *l*, pozri: kuriozita
kurír, *n* (z *f*), pozri: kurier
kurírovať, *l*, liečiť (sa), starať sa o zdravie
kurizant, *f*, dvoriaci (sa) mužský
kurizantka, *f*, dvoriaca (sa) ženská
kurizovať, *f*, dvoriť
kurkuma, pozri: curcuma
kurs, pozri: kurz
Kursaal, *n*, kúpeľná sieň
Kurschmied, *n*, kováč; znalec koní a človek, čo ich lieči, zverolekár
kurt, pozri: court
kurta, *n* (z Gurte), pás, popruha, gurtňa (pozri toto)
kurtáž, *f*, dohodné, dohadzovanie; odmena za burzovné odhadnutie
kurtaxa, *lg*, poplatok za liečenie
kurtié, *f* (z courtier), dohadzovač, sprostredkovateľ
kurtizán, *f* (z courtisan), dvoran, človek, čo sa dvorí, pochlebník
kurtizána, *f* (z courtisane), dvorná dáma, záletnica
kurtka, *g*, krátky kabátec vykladaný kožušinou, najmä u Kozákov; kamizol
kurtoázia, *f* (z courtoisie), dvorné spôsoby, mravy, dvornosť, zdvorilosť, úslužnosť
kuruc, *l*, vojaci z povstania proti Habsburgovcom; slovo znamená vlastne vojaka križiaka (miles cruciatus), ale keďže za Vladislava II. ľud, pod zástavu kríža proti Turkovi povolaný, zbroj svoju proti pánom obrátil a križiactvo na odbojníctvo sa premenilo: preto Slovák od toho času každého povstalca a odbojníka kurucom prezýval
kurulské kreslo, čestné, vyvýšené
kuruma, *j*, dvojkolesový vozík
kurva, *l*, = krivá; krivá čiara, oblúk, krivosť, zákruta; smilnica
kurváč, *l*, smilník

kurvatúra, *l,* zakrivenie, skrivenie, skrivenina
kurvilineárny, *l,* zakrivený
kurviť, *l,* smilniť
kurýr, *f,* pozri: kurier
kurz, *l,* beh, smer, bežná cena, záznam, tržná cena rozmanitých cenných a cudzozemských mincí, ktorú maly na burzách; obeh peňazí, mena; beh učebný, vyučovací, rad prednášok, ročník
kurzista, *l,* účastník kurzu (prednášok)
kurzíva, *l,* bežiace, ležaté (napravo) tlačiarske písmo latinské, vynašiel ho Talian Aldus Manutius vo Verone (preto ho Francúzi nazývajú i italique (italik) a Angličania italic)
kurzívny, *l,* bežný; o písme ležatý, bežiaci, šikmý (na pravú stranu)
kurzor, *l,* behún, posol
kurzorický, *l,* zbežný, nepretržitý (o čítanom)
kurzovný, *l,* bežný, menný, tržný
Kurzschluss, *n,* krátke spojenie (*elektr.*)
kuspidálny, *l,* hrotový, cípový
kuspidátny, *l,* zahrotený
kustar, *r,* tržnica na domáci, ľudový priemysel
kustarný priemysel, *r,* domáci, ľudový priemysel
kustos, *l,* strážca, ochranca, opatrovník, dozorca, dozerateľ, správca (na pr. muzea, sbierok, v knižniciach, pri vedeckých sbierkach ap.); značka pokračovania (ukazovacia značka na päte stránky s odkazom na predošlú stranu alebo slovo nasledujúcej strany; dnes už zastaralá obyčaj)
kuš, *f* (z couche, kuš = ležl), zahriaknutie, zakríknutie psa: ľahni si, buď ticho, čušl, mlč, drž hubu!
kušňa, *n* (z Gosche), huba
kušnier, *n* (z Kürschner), kožušník
kušniersky, *n,* kožušnícky
kušnierstvo, *n,* kožušníctvo
kušovať, *f* (z coucher, kuše), = ležať; mlčať, držať hubu
kušta, *b,* chalupa
kutánny, *l,* (z cutis, koža), kožný
kuteľ, *n,* tlsté, hrubé črevo
kuter, *a* (z cutter, kötr), loďka s jedným stožiarom, rýchla loď; rezací stroj mäsiarsky
kutikula, *l* (z cuticula), kožka, kožička
kutikulárny, *l,* kožkový, kožičkový
kutle, *n,* dršky; bachory
kutloch, *n,* diera, skrýša
kutlov, *n* (z Kuttelhof), jatky, bitúnok, bijáreň
kutňa, *n* (z Kutte), vrchné šaty mníchov, habit (pozri toto)
kuvérdeka, *fn* (z *f* couverture, kuvertúr a *n* Decke), prikrývka
kuverta, *f* (z couvert, kuvér), obálka na list, obal, (kobertka); príbor
kuvertovanie, *f,* vkladanie do obálok, obálkovanie; prikrývanie, prestieranie (na pr. stola)
kuvertovať, *f,* vkladať, vložiť, dať do obálky, obálkovať; prikrývať, prestierať (na pr. stôl)
kuvéza, *f* (z couveuse, kuvőz), liahňa
kuvrovať (i **kuvrírovať**), *f,* skrývať, zastierať, zaobaľovať, babušiť, baliť
kux, pozri: kuks
kváder, *l,* štvorhranný tesaný kameň, kameň pritesaný do štvorca
kvadragézima, merudenný pôst v katolíckej cirkvi
kvadrant, *l,* štvrť kružnice, štvrtník (hvezdársky nástroj), uhlomer
kvadrát, *l,* štvorec; mocnosť druhého stupňa; prikrývka hlavy, ktorú upotrebujú kňazi pri obradoch; pozri: kvadrátik
kvadratický, *l,* štvoročný, dvojmocninový
kvadrátik, *l,* štvorhranná čiapka kňazská, baret (pozri toto)

kvadrátny, *l*, štvorcový
kvadrátny meter, štvorcový meter (m^2, $□^2$)
kvadratúra, *l*, rozdelenie na štvorec, štvorec, štvorcová chodba; štvrť mesiaca; dvojmocnina, zdvojmocnenie
kvadrienálka, *l*, štvorročný prídavok na služné, na plat
kvadriénium, *l*, štvorročie
kvadriénny, *l*, štvorročný
kvadrifólium, *l*, štvorlístok
kvadrilion, *lg*, milion trilionov
kvadrilovaný, *l*, štvorčekovaný, štvorčekovitý
kvadrívium, *l*, (= štvorcestie), súbor štyroch predmetov, ktorým učili na stredovekých školách
kvádrovanie, *l*, pozri: bossage (bosáž)
kvakeri, *a* (z quakers), kresťanská sekta anglická, ktorá vznikla v 17. storočí; jej zakladateľ bol Juraj Fox; žijú prísny život a zavrhujú prepych, prísahu, sviatosti, obrady a vojnu (posmešne ich zovú i trasavcami — quake (kvék) = triasť sa); toto učenie preniesol do Severnej Ameriky William
kvalifikácia, *l*, posúdenie, spôsobilosť, schopnosť, posúdenie schopnosti
kvalifikačný, *l*, spôsobilostný, o spôsobilosti
kvalifikovaný, *l*, spôsobilý, schopný, hodiaci sa, vyhovujúci
kvalifikovať, *l*, označovať, vyznačovať, opisovať spôsobilosť
kvalifikovať sa, *l*, ukazovať, zdať sa schopným, spôsobilým, osvedčiť sa, hodiť sa
kvalita, *l*, akosť, povaha, dobrota
kvalitatívny, *l*, akostný, podľa akosti, dobrý
kvalitný, *l*, akostný, povahový, dobrý
kvalt, *n* (z Gewalt), moc, sila, prudkosť, násilie, náhlivosť, gvalt (pozri toto)
kvantita, *l*, koľkosť, veľkosť, miera, mnohosť, množstvo; miera slabík, časomiera (metrum)
kvantitatívny, *l*, koľkostný, veľkostný
kvantum, *l*, množstvo, miera, podiel
kvardián, *t* (z guardiano), predstavený kláštora, najmä františkánskeho a kapucínskeho, (prior); pozri a píš: gvardián
kvargle, *n*, syrčeky
kvarnerky, *t*, gvarnerky; husle zrobené Talianom Guarnerim
kvart, *l*, štvorec, štvrtka (miera); hárok složený na 4 diely, štvorcový papier, štvorcový formát
kvarta, *l*, štvrtá trieda na gymnaziálnych školách; v hudbe štvrtý tón od základného, na husliach struna A
kvartál, *l*, štvrťrok, štvrťročie, štvrť (časová), pijanské obdobie; časť mesta
kvartán, *l*, žiak 4. triedy strednej školy
kvartánka, *l*, žiačka 4. triedy strednej školy
kvarter, *a* (z quarter), štvrtka; ¼ yardu; váha 12 kg
kvarterkovať, *a*, piť (nejaký nápoj po štvrtkách, kvarterkách), kvaterkovať, pijať, zabávať sa pri pijatyke
kvarteto, *t*, štvorspev; skladba na 4 hlasy, štvorhlasá skladba hudobná
kvartieľ, *n*, byt, bývanie
kvartier, *f* (z quartier, kartié), mestská štvrť, obydlie, bydlo, byt, príbytok, bývanie
kvartola, *l*, štyri noty metricky rovnaké s troma
kvas, *r*, národný nápoj ruský z chleba, sladu a múky alebo rozličného ovocia
kvasia, korkáň (americký strom)
kvastľa, *f*, kystka, strapec
kvatember, *l* (z quattuor tempora), štvrťročie; cirkevný pôst, štvoro suchých dní
kvaterkovať, *a*, pozri: kvarterkovať

kvatern, *l,* hárok na štvoro, vo štvoro složený
kvaterno, *t,* výhra štyroch čísel v malej lutrii
kveker, *n,* skladací dámsky slnečník
kvekri, pozri: kvakeri
kvelb, kvelbík, *n* (z Gewölbe), klenba; komora, krám, krámik
kventlík, pozri: kvintlík
kver, *n* (z Gewehr), gver (pozri toto), puška
kvercík, *l* (z quercus = dub), dubovina
kverela, *l,* ponosa, žaloba
kverulant, *l,* neodbytný ponosovateľ, chorobný sudič
kvestor, *l,* pokladník, vyberateľ (peňazí) univerzitný; u starých Rimanov účtovník, finančný úradník, dôchodný úradník
kvestúra, *l,* pokladnica, univerzitný finančný úrad
kvesť, *l,* žobranie mníchov, sbieranie almužien
kveštovať, *l,* chodiť po pýtaní
kvieskovať, *l,* dať na dočasný odpočinok
kviestácia, *l,* penzionovanie, danie na odpočinok
kviestovať, *l,* dať na odpočinok, penzionovať
kvietizmus, *l,* spočinutie duše v Bohu, smer náboženský, hlásajúci pokojné rozjímanie; umŕtvovanie citu; pokojnosť
kvilda, *n* (z Gefilde), pole, niva, roľa, pláň
kvinde, vyhodenie, odbytie, odbavenie, keď sa dievča alebo chlapec rozlúčia v svojom ľúbostnom pomere
kvinkvenálka, *l,* päťročný prídavok k platu, služnému
kvinkvénium, *l,* päťročie
kvinta, *l,* piata trieda na gymnaziálnych školách; v hudbe piaty tón od základného; najtenšia husľová struna (E)
kvintán, *l,* žiak 5. triedy stredných škôl
kvintánka, *l,* žiačka 5. triedy gymnaziálnych škôl
kvintakord, *l,* päťtón
kvinterno, *t,* výhra všetkých piatich čísel v malej lutrii
kvintesencia, *l,* podstata, jadro, výbor; piaty živel, éter
kvinteto, *t,* skladba pre päť hlasov alebo nástrojov, päťspev, päťhra
kvintlík, *l* (z quinta pare, piata časť), štvrť lota (4,3 g)
kvintola, *t,* figúra v hudbe, hromadenie, soskupenie 5 nót rovnakého trvania ako nota jedna v hre alebo speve
Kvirinál, *l,* kráľovský palác v Ríme na vrcholci toho istého mena
kvit, špiritus, lieh, čistý alkohol
kvit, *f* (z quitte), slobodný od dlhu, oslobodený, vyrovnaný
kvitancia, *f,* poistenie; písomné potvrdenie o zaplatení dlhu, potvrdenie prijatých peňazí
kvitovať, *l, f,* potvrdzovať, že dlh alebo niečo sú zaplatené, potvrdzovať príjem, vyrovnávať účet; zrieť sa, vzdať sa, odstúpiť, skladať dôstojnícku hodnosť
kvocient, *l,* podiel (v počtoch)
kvodlibet, pozri: quodlibet
kvórum, *l,* istý počet hlasov z celkového počtu, ktorý musí politická strana získať, ak má dostať mandát do Národného shromaždenia
kvóta, *l,* primeraný diel, čiastka, podiel, splátka, príspevok
kvotácia, *l,* vypočítavanie podielu
KW, kilowatt (tisicnásobok watu; asi $^3/_4$ KW alebo 736 W = 1 konská sila [HP]), kilovat
kyan, *g,* prvkové skupenie uhlíka s dusíkom; jedovatý plyn
kyanóza, pozri: cyanóza
kyatos, *g,* pohár, čaša
kýbel, *n* (z Kübel), okov, putňa, krhla, vedro
Kybela, *g,* bohyňa zemskej úrody, matka olympských bohov
kybic, pozri: kibic

kýč, (z Kitsch), v umeleckej tvorbe dielo bez hodnoty, ktoré sa popritom ľudu páči

kydľa, *n* (z Kittel), spodná sukňa, spodnička; halienka

kyfóza, *g*, skrivenina chrbtovej kosti

kychta, *n* (z Gicht), hrtan vysokej pece, jedno priloženie do hutnej pece

Kyklady, *g*, ostrovie východne od Grécka

Kyklop, *g*, jednooký obor v gréckom bájesloví, ktorý kujúc v sopkách, spôsobuje, vraj, výbuchy

kyklopské múry, múry zbudované z velikánskych kameňov, balvanov

kyklos, kyklický, *g*, pozri: cyklus, cyklický

kykymora, modla pohanských Slovanov; pozri: kikimora

kyma, *g*, listová vlnová ozdoba architektonická

kymograf, *g*, zapisovač vĺn (techn. prístroj na zmeriavavanie krvného tlaku)

kyndžál, pozri: kindžál, kinžál

kynik, pozri: cynik

kynolog, *g*, znalec psov

kynologia, *g*, náuka o chove psov

kynologický, *g*, psov znalý

kynteš, *m*, ženský kabát (súkenný, podšitý kožušinou)

kyras, *f* (z cuirasse), pancier; pôv. pancier z remeňa (cuir), neskoršie kovová broň na prsia

kyrasier, *f*, jazdec, kyrasom odetý, obrnený jazdec

kyré, *f* (z curré), rýchle usmrtenie uhuckaného jeleňa

Kyrie, *g*, = Pane; prvá stála časť sv. Omše

Kyrie eleison, *g*, Pane, smiluj sa (nad nami)!, staroslovan.: Hospodi, pomiluj!

kyrilica, písmo staroslovanské, v cirkvi gréckej Slovanmi upotrebované; pozri: cyrilica

kyrys, pozri: kyras

kyrysár, kyrysník; pozri: kyrasier

kystis, pozri: cystis

kyt, *n* (z Kitt), glej, čiriš, git (pozri toto)

Kytaj, *ta*, *r*, Čína

kytaj, *ta*, *r*, tenké bavlnené čínske plátno

kytara, pozri: citara

kytľa, *n* (z Kittel), pozri: kydľa

kyveta, *f* (z cuvette, küvet), umyvadlo, umyváč, misa, miska (vodorovná nádobka s farbenou tekutinou, ktorá sa dáva na pr. pri ortochrom. fotografii pred objektív)

kyz, sirník, *n*, slúčenina arzeniková a antimonová

kyzyl, *tu*, červený (najmä v topografii spojene)

L

l = **liter** (pozri toto)

l. = *f* lies (lí), čítaj

£ = funt (libra) šterlingov

£ = líra

L, rímska číslica = 50; medzinárodná značka luxemburských automobilov; označenie nemeckých vzducholodí za vojny

La, chemická značka lantánu

Laban, tvorca telovýchovného systému v Nemecku, ktorý dostal meno po ňom

labanec, prívrženec vlády (z bojov za Thökölyho, Rákócziho a Bocskaya)

labarum, *l*, zástava cisárskeho vojska rímskeho; cirkevná zástava

label (lébel), *a*, kartka, ceduľa) značka, známka (na tovare a pod.,

laberdan, solená a sušená treska (ryba)
labet, *f* (z la bête, la bet, t. j. hlúposť; hlupák, kto prehrá), stávka, ktorú platí hráč, čo prehral, hra v karty, priehra
la bête humaine (la bét ümén), *f*, divý zver v človeku (Emil Zola)
labiála, *l*, perná hláska, pernica (b, f, m, p, v)
labiálny, *l*, perný
labilný, *l*, vrtkavý, kolísavý, padavý, nestály, neistý, slabý
labiodentálny, *l*, perozubý
labium, *l*, pera, pysk
laborant, *l*, pracovník, robotník, na príklad v laboratóriu alebo v lekárni
laboratórium, *l*, pracovňa, dielňa pri ústave chemickom alebo v lekárni, vedecká pracovňa (na pr. chemický kabinet)
laboretizmus, *lg*, zásada práce a mravnosti, snaha o nový robotný poriadok
labor omnia vincit improbus, *l*, trvalá, vytrvalá robota všetko premôže (*Verg.*)
laborovať, *l*, pracovať, zápasiť s ťažkosťmi, živoriť, byť v ťažkom položení; trpieť, chorľavieť
labour day (lejbr dej), *a*, robotnícky deň
labouristi (lejbristi), *a*, členovia a prívrženci robotníckej strany v Anglicku
labour party, *a*, robotnícka strana
la bourse ou la vie (la burs u la ví), *f*, peniaze alebo život
labrador i **labradorit,** živec vápenatý, tvrdý, ozdobný kameň
labrum, *l*, okraj, val
labyrint, *g*, bludište (bolo to veľké stavanie, plné nesčíselných priechodov; kto do neho vošiel, vyjsť nemohol); zamotaná vec; časť vnútorného ucha
labyrintický, *g*, zmätený, spletený, zmotaný, bludišťový
lac (lak), *l*, mlieko
lacál, *n* (z Leitseil), liace, opraty
lace (les), *a*, čipka
lacerácia, *l*, roztrhanie, rozdriapanie, roztrhnutie
lacerna, *l*, rímska šata, prehodená cez tógu
lacerovať, *l*, roztrhať; ohovoriť, oklebetiť, zamiešať do pletiek, intríg, klebiet
lacetky, *f* (z lacet, lasé), šnúrky, šnúrovadlá
lacis (lasí), *f*, sieťovitá tkanina
Lack, *n*, lak, leštidlo
lacrimae Christi, *l.* = slzy Kristove; druh znamenitého tmavočerveného hrozna, ktoré dáva vínu korenatej, muškátovej príchuti; rastie v južnom Taliansku v okolí Vezúva
lacrimae volvuntur inanes, *l*, márne slzy sa lejú (*Verg.*)
lacrimando, *t*, plačlivo (*hud.*)
lacrossa, pozri: lakrosa
lacustre (laküstr), *f*, barina, močiar
Lada, bohyňa pohanských Slovanov, *l* Venuša
láda, *n* (z Lade), debna, truhla, truhla cechovská, priečinok, priehradka, schránka, skriňa
Laden, *n*, krám, kupectvo, obchod
Ladendiener, *n*, kupecký, obchodný sluha, učeň
Ladenpreis, *n*, krámska, kupecká cena
Ladinci, obyvatelia južného Švajčiarska, ktorí hovoria po taliansky
ladino, *t*, kríženec belocha a indiánky
la donna è mobile, *t*, žena je nestála, vrtkavá (z Verdiho Rigoletta)
ládovať, *n*, nakladať, nabíjať, napchávať
ládung, *n*, náboj, nábitok, náklad
lady (lédy), *a*, pani, panna vznešeného stavu, vzácna, vznešená, urodzená pani, slečna; názov dám vyšších stavov v Anglicku
lady patroness, *a*, dáma mecenáška, priaznivkyňa, ochrankyňa, pod-

porovateľka; na báloch čestná predsedníčka, patrónka
laen, *šv*, cisárom, kráľom požičaný majetok, léno, kraj, župa
laetare, *l*, štvrtá nedeľa pôstna (podľa cirkevného žalmu)
lafeta, *f*, podstavec dela, (obyč. drevený), ložisko
lagan, darebák
la garde meurt et ne se rend pas (la gard mőr e nö sö rán pa), *f*, garda umrie, no nepoddá sa (*Cambronne*)
Lage, *n*, položenie, postavenie
Lager, *n*, ložisko, sklad, skladište, zásoba, tábor, táborište
Lagerhaus, *n*, sklad, skladište
lago, *t*, jazero
la grande nation (la grand nasion), *f*, veľký národ, totiž francúzsky (*Napoleon*)
lagrimoso, *t*, plačlivo, žalostne, žalobne, ponosivo (v hudbe); pozri: lacrimando
lágrovanie, *n*, táborenie; ukladanie, uloženie
lágrovať, *n*, táboriť; skladať, nakladať
lágrung, *n*, ukladanie, uloženie; tábor, táborenie
lagthing, *šv*, zákonodarný odbor ríšskeho snemu nórskeho (storthingu)
lagúna, *t*, jazero morskej vody pri pobreží; jazero morskej vody v strede koralového ostrova, naplavenina, nános, mláka, močiar, prímorský zálev s piesočnatými ostrovmi (ako sú na pr. benátske lagúny)
láhev, láhva, *če*, fľaša, sklenica
la Hongrie vaincue est aux pieds de Votre Majesté (la ongrí vénkü e ó pijé dö votr mažesté), *f*, premožené Maďarsko leží pred nohami Vašej Majestátnosti (*Paškievič*)
Lachéza, *g*, jedna z troch Sudičiek, ktorá odstrihne niť ľudského života
lachrynaton, *g*, otravný plyn, ktorý núti slziť
lachtan, tuleňovitý savec
lai (lé), *f*, epická ľudová báseň, vzniklá v Bretagni
laicizácia, *g*, zosvetčenie, odcirkevnenie, odstránenie rázu nejakého vyznania (viery)
laický, *g*, neodborný, nezasvätený, nekňazský, svetský, neskúsený
laický sudca, neprávnická osoba pôsobiaca pri súdoch
laik, *g*, neodborník; v katolíckej cirkvi každý okrem kňaza; v kláštore mních, ktorý složil iba sľub poslušnosti, ale nedosiahol vysvätenia, nekňaz, osoba neskúsená, svetská, neposvätená, nezasvätenec, neznalec
laine (lén), *f*, vlna
laird (lärd), u Škótov pán, zemepán, statkár, zeman
laissez aller (lesé alé), *f*, = nechajte ísť; pozri: laissez faire
laissez aller, laisser faire, laissez passer (lesé alé, ~ fér, ~ pasé), *f*, nechajte konať, podľa ľubovôle (*Adam Smith*)
laissez faire (lesé fér), *f*, = nechajte konať; nechajte každého robiť, čo chce, dožičte každému slobody, voľnosti (národohospodárska zásada Colbertova)
lajblík, *n*, vestička, vesta, živôtik
lajntuch, *n* (z Leintuch), prestieradlo, plachta
lajstňa, *n* (z Leiste), lajsňa, lišta, priečka
lajster, *l* (z registrum), soznam, kus papieru na robenie záznamov, soznamu
lajtnant, pozri: lieutenant
lak, *n* (z Lack), natieradlo, lesklé farbivo
lakaj, *f*, pozri: lokaj
lake (léjk), *a*, jazero
lakír (i lagír), *n*, nalakované plátno (upotrebuje sa obyč. na prestretie stola, kde je veľa roboty)
lakírnik, *n*, natierač; píš: lakovač

lakírovať, pozri: lakovať
lakmus, belasé farbivo lišajníkov, ktoré kyselinami očervená
lakmusový papier, papier, ktorým sa skúša, či je látka kyselinotvorná al. zásadotvorná
lakonicky, *g*, krátko, stručne, úsečne, jadrne (podľa mena gréckej provincie Lakonie)
lakonický, *g*, stručný, úsečný
lakonizmus, *g*, stručnosť, úsečnosť v reči, jadrná, obsažná reč
lakovať, *n*, lesklým farbivom natierať; plieť, hovoriť šaľbisté reči, klamať, luhať
lakrimálny, *l* (z lacrima = slza), slzný, slzotvorný
lakrimogénny, *l*, slzotvorný
lakrosa, *f*, druh loptovej hry
laktácia, *l*, dojčenie, nadájanie
lakteický, *l*, mliečny
laktiferný, *l*, mliekovodný
laktologia, *lg*, pozri: galaktologia
laktologický, pozri: galaktologický
laktometer, *lg*, mliekomer; pozri: galaktometer
laktor (i lachtor), *n*, siaha
laktóza, *l*, mliečny cukor
láktrovica, *n*, siahovica
lakúna, *l*, medzera, priehlbeň, štrba
lakýra, pozri: lakír (lagír)
lakýrnik, pozri: lakírnik
lakýrovať, pozri: lakírovať, lakovať
L. A. M. skrát. liberalium artium magister
láma, *i*, titul tibetských budhistických kňazov, budhistický kňaz; pozri: dalaj-láma
láma (ľáma), *pe*, juhoamerické dvojkopytné zviera
lamaizmus, *l*, budhistické náboženstvo v Číne, Mongolsku a v Tibete
la Mancha (— manča), *ar, šp*, suchá zem
la manche (la mánš), *f*, rukáv
La Manche, *f*, rukávový prieliv podľa podoby medzi Francúzskom a Anglickom
lamarkizmus, teória o vzniku druhov zvierat a rastlín, z ktorej Darwin rozvinul svoju teóriu (podľa francúzskeho vedca Lamarcka v 17. stor.)
lambda, *g*, grécke písmeno lambda (λ)
lambdoidický, *g*, lambdovitý, lambdový, podoby gréckeho písmena lambdy (ʌ)
lambrekín, *f* (z lambrequin), vyšívaný záves na steny pod obloky, prikrývka
lambris (lánbri), *f*, krytba, obklad stien drevenými doskami, odoskovanie stien
lamé, *f*, látka, pretkávaná zlatými alebo striebornými nitkami
lamela, *l*, lístok, pásik, pliešok, platnička
lamelózny, *l*, platničkovitý, lístkovitý, lístkový, pásikovitý, plieškovitý
lamentábile, *l*, žalostne, žalostivo, nariekavo, kvílivo, plačlivo (v hudbe)
lamentábilný, *l*, žalostný, žalostivý, nariekavý, kvílivý, plačlivý
lamentácia, *l*, bedákanie, nariekanie, horekovanie, kvílenie, nárek
lamentačný, *l*, bedákavý, nariekavý, horekujúci, kvíliaci
lamentoso, *t*, žalostne, žalostivo, nariekavo, kvílivo (v hudbe)
lamentovať, *l*, nariekať, bedákať, horekovať
lamette, *t*, jemné nitky rezané z pozlátka
lamie, *l*, u starých Rimanov mory, ktorými strašievali deti
lamina, *l*, platňa, list
lampadárius, *l*, antický niekoľkoramenný svietnik
lampas, *i*, hodvábna maľovaná látka čínska alebo indická; široký pás z farebnej alebo zlatej látky na uniformových nohaviciach
Lampenfieber, *n*, tréma, strach pri prvom vystúpení

Lampenschirm, *n*, tienidlo na lampu, cylinder
lampión, *f*, lampočka, lampka z priesvitného farebného papieru so sviečkou dnu, papierová lampa
lampreta, *l*, okatica, mihuľa (morská ryba)
lamskín, plyšová látka, napodobnenina jahňacej kože
lana caprina, *l*, kozia vlna; maličkosť, nič, zbytočnosť, neužitočnosť (lebo koza nemá vlnu); pozri: de lana
ançade (lansád), *f*, skok koňa s predkom vysoko vyzdvihnutým
lancaster (lenkester), *a*, druh pušky
lanceta, *f*, chirurgický nástroj; pitevný nôž, púšťadlo, kopijka
lancier (lansié), *f*, kopijník, ulán; tanec
lanciert, vzorkovaná vlnená tkanina
lancírovať (lansírovať), *f*, nadhodiť myšlienku, priviesť do obehu, rozkývať niečo, napomôcť, vziať niečo napred
Land, *n*, kraj, zem; vidiek
Landauer, *n*, štvorsedadlový krytý koč, ktorého strecha sa dá shrnúť napoly napredok napoly nazadok (meno podľa mesta Landau vo Falcku)
landaulette (landolet), *f*, automobil so sťahujúcim krytím
landfríd, *n*, krajinský pokoj, mier
Landgraf, *n*, titul nemeckých kniežat v rímskonemeckej ríši; správca krajiny
landkarta, *nl*, mapa (zemepisná)
ländler, *n*, druh tanca nemeckého (v $^3/_4$ takte)
ländlich sitlich, *n*, iný kraj, iný obyčaj
landlord (lendlord), *a*, domáci pán, veľkostatkár
landolet, *a*, malý krytý koč; pozri: Landauer
Landschütz, *n*, obranca krajiny; malý cestovný koč (landšic)
landsknecht, *n* (u Lanzenknecht), halapartník, platený peší vojak nemecký v 16. a 17. storočí; bíreš, dráb; druh starej hry v karty
Landsmann, *n*, krajan
Landstrasse, *n*, hradská
Landsturm, *n*, domobrana
landthing, *d*, dánsky ríšsky snem
Landwehr, *n*, domobrana
landy, *f* (z landes, láND), juhofrancúzske stepi
lanfeš(t), *n*, priekopa medzi potokom a mlynským žľabom
langue (láng), *f*, jazyk, reč
langue d'oc (láng dok), *f*, provensalčina
langue d'oil (láng doj), *f*, jazyk severných Francúzov
languido (langvido), *t*, túžobne, clivo, žiadostivo (v hudbe)
langusta, *f* (z *l* locusta), druh morských rakov v Stredozemnom mori, morský rak; druh koníčkov (lúčnych)
lankasterka, *n* poľovnícka puška
lanolín, *l*, hmota, pripravená z tuku ovčej vlny, na mytie
lantän, *g*, kovový prvok
lanugo, *l*, páper, chĺpky
Laokoon, *g*, trójsky kňaz, ktorý bol so svojimi synmi ovinutý hadmi a zadusený, že varoval Trojanov pred dreveným koňom (trest bohyne Héry)
lapálie, *l*, maličkosti, malichernosti, všedná vec, hlúposť, bláznovstvo, bagatel
laparo-, *g*, v složených slovách spodná časť brucha
laparotomia, *g*, otváranie brucha
lapidácia, *l*, skamenenie, okamenenie; ukamenovanie
lapidarita, *l*, krátkosť, jadrnosť, stručnosť, úsečnosť
lapidárium, *l*, sbierka kamenín, časť muzea, kde sa udržujú pamiatky kamenné zo starých dôb
lapidárne písmo, veľké písmo rímskych nápisov

lapidárnosť, *l*, úsečnosť, pádnosť, jadrnosť, obsahovosť
lapidárny, *l*, do kameňa vyrytý, výrazný, zreteľný, kamenný; nápisový, pomníkový, veľký, krátky, stručný, jadrný, úsečný
lapidárny sloh, sloh výrazný, úsečný, jadrný, obsažný
lapil, *l*, sopečný kamienok (kameň s kúskami lávy)
lapis, *l*, kameň
lápis, *l*, pozri: lapis infernalis
lapis causticus, leptavý kamienok
lapis infernalis, *l*, pekelný kamienok, dusičnan striebornatý
lapis lazuli, *l*, lazúrový kameň, (polodrahokam, smiešanina rozličných nerastov)
lápisovanie, *l*, leptanie lápisom
lápisovať, *l*, natierať lápisom, leptať
l'appetit vient en mangeant (lapeti vién án manžán), *f*, chuť prichádza pri jedení, s jedlom prichádza apetít, t. j. čím kto viac má, tým viacej si žiada
lappets (lepits), *a*, druh mušelína, aký sa upotrebuje na záclony
la propriété c'est le vol (— — se lö —), *f*, vlastníctvo je krádež (*Proudhon*)
lapsi, *l*, padlí, t. j. kresťania, ktorí zo strachu pred prenasledovaním odpadli od viery
lapsus, *l*, omyl, poklesok, pád, chyba
lapsus calami, *l*, prepísanie sa, chyba v písme alebo v tlači
lapsus linguae, *l*, chyba v reči, prerieknutie sa
lapsus memoriae, *l*, chyba pamäti
la recherche de la paternité, est interdite (la röšerš dö la paternité e interdit), *f*, pátranie po otcovstve (nemanželského dieťaťa) je zakázané
Lares et Penates, *l*, domáci bohovia, domáce ohnisko; rodinný oheň, (krb), kozub, kruh
large (lárž), *f*, voľný, široký, bivný; štedrý
largamente, *t*, široko (*hud.*)
larghetto, *t*, spomalene, trochu pomaly, trochu zdĺhavo (v hudbe)
largo, *t*, široko, zdĺhavo, pomaly a vleklo (v hudbe)
largo assai, largo di molto, *t*, veľmi pomaly, pomaličky
largo ma non troppo, *t*, nie príliš pomaly, pomaly, ale nie príliš, veľmi
largo un poco, *t*, len trochu pomaly, spomalene
lárma, *n*, krik, vresk, lomoz (k nám sa dostalo z maďarského)
larmoyantnosť (larmoajantnosť), *f*, plačlivosť, lkavosť, vzdychanie
larmoyantný (larmoajantný), *f*, plačlivý, lkavý, vzdychavý
lári, *l*, u starých Rimanov ochranní bôžikovia domácnosti a miest, bôžikovia rodinného kozubu a miest
Larousse (larus), *f*, najrozšírenejší náučný francúzsky slovník
l'art pour l'art (lár púr lár), *f*, umenie pre umenie
l'artpourl'artizmus, *f*, smer hlásajúci heslo l'art pour l'art (pozri toto)
larva, *l*, strašidlo, mátoha, obluda; maska (maľovaná a formovaná tvár ľudská z papieru, plátna); larva hmyzu, mláďa hmyzu, kukla, pandrava; (stupeň v jej vývine)
láry-fáry, *l*, pletky, malichernosti, tresky plesky, táraniny
laryngeus, *l*, hrtanový, hrtana sa týkajúci
laryngita, *g*, zapálenie hrtana
laryngolog, *g*, lekár, čo lieči choroby hrtana
laryngologia, *g*, náuka o chorobách hrtana
laryngoskop, *g*, hrtanové zrkadielko; (larynx = hrtan)
laryngoskopia, *g*, skúmanie nútra hrtanového
laryngotomia, *g*, rez hrtana
larynx, *g*, hrtan

lasciate ogni speranza, voi ch'entrate (lašáte oni speranca, voi kentráte), *t*, vzdajte sa všetkej nádeje, čo sem vstupujete (nápis nad vchodom do pekla v Danteho „Božskej komédii")
lascivita, *l*, nehanblivosť, necudnosť, oplzlosť, bujnosť, samopašnosť, dvojsmyselnosť
lascívny, *l*, nehanblivý, necudný, chlipný, oplzlý, bujný, samopašný, klzký, dvojsmyselný
laso, *šp*, dlhý povraz so slučkou na chytanie divých koní alebo byvolov v Južnej Amerike (na jednom konci má olovenú guľu); smyčka, slučka, oko, pasca na chytanie zveri, lapák
lasting, *a*, hustý atlas vlnený; = trvalý, pevný
last, not least (líst — —), *a*, (po poriadku), posledný, ostatný, ale nie najmenší, najhorší (*Shakespaere*)
lastúra, mušľa, škrupina mušlí
Lastzug, *n*, nákladný vlak
lašírovať, pozri: lažírovať
lat, lotyšská jednotka mincová
latánia, *l*, druh palmy s vejárovitými listami
lateiner, *n*, čo vie po latinsky, latinsky (klasicky) vzdelaný, učený človek
latencia, *l*, utajenie, úkryt; čas pred vypuknutím choroby
latentný, *l*, utajený, skrytý, upútaný
láter, *n* (z Lachter, Klafter), veľká siaha v baníctve a uhliarstve
laterácia, *l*, spočítavanie po stránkach
laterálny, *l*, bočný, vedľajší, postranný
Laterán, *l*, pápežský palác v Ríme s chrámom sv. Jána, nazvaný podľa rodiny, ktorá ho mala predtým vo vlastníctve
laterna, *l*, lampáš
laterna magica, *l*, čarovná lampa, čarovný lampáš, optický prístroj, ktorým presvietavé obrazy, maľované na skle, možno premietať vo zväčšených rozmeroch na bielu stenu
laternárius, *l*, svetlonos
laterovať, *l*, v účtovnej knihe: spočítať všetko na jednej strane a preniesť sumu na druhú stranu
latet anguis in herba, *l*, had je skrytý v tráve, t. j. nejaký podnik je spojený s nebezpečenstvom (*Verg.*)
latifolný, *l*, širokolistý
latifundiá, *l*, ohromné pozemkové majetky v rukách jednotlivcov, rozsiahle sústredené pozemky, veľké poľnohospodárske majetky, veľké majetnosti; velikánske plochy poľností
latifundium, pozri: latifundiá
latina i **latinčina,** *l*, jazyk Rimanov; rozprávanie neuveriteľných histórií, neuveriteľná história
latinák, *l*, znalec latinčiny
latinista, *l*, latinským jazykom, literatúrou sa zaoberajúci človek
latinizmus, *l*, chybné napodobnenie latinských tvarov a väzieb, latinský kaz (v reči, v obcovaní, spôsoboch ap.)
latinizovať, *l*, polatinčovať, latinčiť, vnášať latinské veci do niečoho
latino, *l*, dorozumievacia reč (ako esperanto, ido)
latitude (latitúd), *f*, širokosť, voľnosť, voľný pohyb, pohybovanie; štedrota
latitudinálny, *l*, zemepisnej šírky sa týkajúci
latitudo, *l*, pozri: latitude
latonický, *g*, kameňolomný
latomie, *g*, kamenné lomy
latona, *g*, leto
Latona, *l*, Apolonova a Dianina matka
latria, *g*, uctievanie, vzývanie (na pr. svätých)
latrína, *l*, jama na výkaly, žumpa na hnoj, záchod

latrocínium, *l,* lotrovstvo; lúpežná vražda
latún, *šp,* mosadzný, spiežový plech
latus, *l,* bok, strana
laudabilis, *l,* chvalitebný
laudabiliter me subicio, *l,* chvalitebne, slávne sa podrobujem
laudánum, *g,* maková šťava; nápoj, utišujúci prostriedok, uspávací výťah (opiový)
Lauda, Sion..., *l,* = Chváľ, Sion... (začiatočné slová cirkevnej piesne)
laudatio criminis, *l,* vychvaľovanie zločinu
laudátor, *l,* vychvaľovač, chválorečník
laudator temporis acti, *l,* vychvaľovač časov minulých, minulosti, velebiteľ starých časov (*Hor.*)
laude, *l,* s pochvalou, pochvalne
laudemium, *l,* plat, ktorý dostával majiteľ od nastupujúceho nového užívateľa
laudes, *l,* = chvály; časť breviára
Lauf, *n,* hlaveň, beh
Laufer, *n,* bežec, behún
Laufmädel, *n,* dievča poslíček
Laufpass, *n,* prepustenie, vyhodenie
Laufschritt, *n,* poklus
Laune, *n,* nálada, rozmar, vrtoch
laur (laurus), *l,* vavrín, bobkový strom
laurea, *l,* vavrínový konár, vavrínová vetvička
laureát, *l,* vavrínom ovenčený, korunovaný (básnik); vo Francúzsku študujúci povýšený na doktora
lauretánske litánie, pozri: loretánske litánie
laurocerasus, *lg,* bobková čeremcha, bobková višňa
laus, *l,* chvála, pochvala
Lausbub, *n,* všivák, všivavec
laus Deo, *l,* chvála Bohu, chvalabohu
laus Tibi, Domine, *l,* chvála Tebe, Pane!
laus propria sordet, *l,* samochvála smrdí
lauter, *n,* čiry, samý
Lautersprecher, *n,* amplión
láva, *t,* roztopená masa zemského vnútra, vytekajúca zo sopky
lavabo, *l,* umyváč, umyváreň; práčovňa
lavado, *šp,* praný (názov dobrého druhu brazilskej kávy)
lavanduľa, pozri: levanduľa
lavatórium, *l,* umyvák, umyváreň, umývacia izba, práčovňa
lavement (lavmán), *f,* umývanie; klystier
lavér, *f,* premyváč, prepierač (*techn.*)
lavína, *n,* strhnutie snehových más s hôr, snehová strž
lavinové obchody, *n,* obchody, pri ktorých podnikateľ zaisťuje hromadný, ako lavina sa šíriaci odpredaj spôsobom, ktorý sa neraz protiví kupeckej slušnosti
lavírovanie, *f,* vyhybovanie niečomu
lavírovať, *f,* udržovať koráb proti vetru; opatrne sa vyhýbať; protivným stranám hovieť, vyhovovať, povoľovať a pritom sa usilovať dosiahnuť cieľ
lavoir (lavoár), *f,* umyvák, lavór; práčovňa
lavór, *f,* umyvák; práčovňa
lavra, *g, r,* v pravoslávnej cirkvi veľký kláštor na púšti (na pr. lavra pečerskaja pri Kyjeve)
law (ló), *a,* právo, zákon
lawn tennis (lontenis), *a,* hra loptami a raketou na ihrisku (kurte), lúke, spoločenská hra loptová pochádzajúca z Anglicka (raketou sa lopta odráža, aby zostala v protivníkovom poli), tenis
laxancia i **laxatíva,** *l,* hnacie prostriedky
laxans, *l,* preháňajúci prostriedok
laxírka, *l,* behačka, hnačka
laxírovať i **laxovať,** *l,* preháňať

laxnosť (i **laxita**), *l*, chabosť, omdlenosť, malátnosť; povoľnosť, neviazanosť, bezuzdnosť
laxný, *l*, chybý, umdlený, malátny, slabý, kyprý, voľný; povoľný, neviazaný, bezuzdný
laz, na horách vyklčované pole, lúky, pašienky, záhrady a medzi týmito domy a gazdovské stavania jednotlivých majiteľov a rodín: lazy, kopanice
lazár, *h*, človek ťažko chorý alebo vysilený, biedny, človek s vredovitým telom, kalika
lazaret, *h*, nemocnica, najmä pre chudobných ľudí alebo pre ranených vojakov (pomenovanie od Lazára, ktorému zasvätili dom neďaleko Jeruzalema, kde liečili malomocných)
lazovanie, kladenie priezračnej farby na maľovanú pôdu
lazúr, blankytná farba; priezračná farba; pozri: azúr; lazúrový kameň
lazulit, pozri: lazurit
lazurit (i **lazulit**), polodrahokam krásnej belasej (nebovej) farby, vyskytujúci sa najmä na Sibíri
lazúrový, nebovej farby
lazzaroni (lacaroni), *t*, neapolitánsky proletariát bez príbytku a bez istého zamestnania, zahálači, povaľači, žobráci v južnom Taliansku (najnižšia trieda obyvateľstva)
lazzi (laci), *t*, žarty, špásy, mimické (pozri toto) hry
lažírovanie, *f*, púšťanie, prepúšťanie (na pr. v kartách: neprebitie)
lažírovať, *f*, pustiť, púšťať, prepustiť, (na pr. v kartách: neprebiť)
l. c. = loco citato, *l*, na citovanom mieste
leader (líder), *a*, vodca; úvodný článok v novinách, v konských pretekoch: vedúci kôň; hlavný rečník, vodca strany (politickej)
league (líg), *a*, francúzska diaľková miera (míľa); anglická morská míľa (= 3 diaľkové míle)
League of nations (lig-), *a*, Spoločnosť národov
Lebemann, *n*, svetár
leben und leben lassen, *n*, žiť a nechať žiť
Lebertran, *n*, rybí tuk
lecitín, fosforečná látka vyskytujúca sa v buňkách
lecitínové lieky, (pozri lecitín), lieky pre neurastenikov
le clericalisme, voila l'ennemi (lö klerikalism voala lenmi), *f*, klerikalizmus, ľa, to je nepriateľ (*Peyrat*)
lectica (lektika), *l*, nosidlá, máry
lectio, pozri: lekcia
lector, pozri: lektor
lectoris salutem, *l*, čitateľovi pozdravenie
lecture (lektűr), *f*, čítanie, lektúra
lectus, *l*, posteľ
lédirovať, *ln*, urážať, uraziť, ublížiť, ukrivdiť, krivdiť, (u)škodiť
lefoška, *f*, druh poľovníckej pušky, nazvanej po vynálezcovi Francúzovi Lefaucheuxovi
legácia, *l*, vyslanectvo, posolstvo
legačný, *l*, vyslanecký, posolský
legačný radca, *l*, vyslanecký, poslanecký úradník
legalita, *l*, zákonnosť
legalizácia, *l*, uzákonenie, úradné uhodnovernenie, overenie, potvrdenie pravosti nejakej listiny alebo podpisu
legalizačná klauzula, *l*, overené doloženie, doklad
legalizovať, *l*, uzákoniť, uhodnoverniť, overiť, potvrdiť pravosť nejakej listiny alebo podpisu
legálny, *l*, zákonný
legát, *l*, u Rimanov podveliteľ; vyslanec, najmä pápežský; poručenstvo, (odkaz v závete), základina
legatár, *l*, odkazujúci, poručiteľ
legato, *t*, viazane, spojene (v hudbe)
legatus a latere, *l*, kardinál,

vyslanec, zastupujúci plnoprávne pápeža

lege artis, *l,* podľa pravidiel

legenda, *l,* čo treba čítať, čo má byť čítané; povesť obsahu duchovného; (legenda čerpá látku zo života svätých, zo života Kristovho a Márie, alebo vôbec z niektorého náboženského podania); vypravovanie zo života Kristovho; rozprávka, povesť; nápis (text)

legendárny, *l,* báječný

legendista, *l,* pôvodca, autor legendy

leger (ležé), *f,* ľahký

légia, *l,* starorímsky zástup vojenský, vojenský pluk (pôvodne rímsky) (4.000 chlapov); dobrovoľnícky sbor vojenský (na príklad u nás, vo Francúzsku, v Poľsku ap.); veľký, neistý počet, množstvo

légia čestná, záslužný rád, založený cisárom Napoleonom I.

légion étrangère (ležion etranžér), *f,* cudzinecká légia

legionár, *l,* vojak, čo slúži v légii; prostý vojak pochodový

legionársky, *l,* týkajúci sa vojaka slúžiaceho v légii

légion d'honneur (ležion donőr), *f,* jediný francúzsky rád pre vojenské a civilné osoby za zásluhy, ktorý založil Napoleon I.; pozri: légia čestná

legírovať, pozri: legovať

legislácia, *l,* zákonodarstvo

legislatíva (lex = zákon), *l,* zákonodarná moc, zákonodarstvo, zákonodarný sbor

legislatívny, *l,* zákonodarný

legislatúra, *l,* zákonodarstvo, zákonodarný sbor; pozri: legislatíva

legisti, *l,* právnici, čo sa v stredo veku zapodievali iba svetským právom

legitimácia, *l,* zistenie totožnosti osoby, písomný preukaz, preukazná listina, oprávnenie, overenie, uhodnovernenie; akt, ktorým sa nemanželské dieťa uznáva za manželské

legitimista, *l,* obranca zákona, poriadku a štátnej moci

legitimita, *l,* zákonnosť, zákonitosť, zákonná oprávnenosť

legitímny, *l,* zákonný, pravý, riadny, manželský

legitimovať, *l,* za pravé, platné uznať, oprávniť; uznať (uzákoniť) nemanželské dieťa za manželské

legitimovať sa, *l,* preukázať sa, ukázať svoje papiere, listiny, písma

legizmus, *l,* lipnúť, trvať na litere zákona

legno (leňo), *t,* drevo

legovať, *l,* niekomu niečo odkázať, poručiť, drahé kovy miešať s prísadami, spájať, slievať

legrácia, (česká skomolenina z *l* recreatio), občerstvenie, zotavenie, zábava, kratochvíľa

legračný (česká skomolenina z rekreačný), občerstvujúci, zábavný, kratochvíľny

legua, *šp,* španielska míľa

leguan, (iguan), *šp,* druh jedlých juhoamerických jašterov

legumen, *l,* luština

legumenózy, *l,* luštiny, strukoviny

legumín, *l,* rastlinná bielkovina

lei, *ru,* rumunský peniaz (asi ako náš šesták)

Leibspeise, *n,* zamilované, obľúbené jedlo

Leica, továrenská značka pre druh malých fotografických aparátov

Leierkasten, *n,* kolovrátok

leicht, *n,* ľahký

Leintuch, *n,* prestieradlo

leis, *g,* duchovná pieseň

Leiter, *n,* správca

Leitmotiv, *n,* základný motív skladby

Leitung, *n,* potrubie, vedenie (na pr. telefonické)

lejstrá (z registra); pozri: lajster

lejta, *n* (z Leite), voznica

lekcia, *l,* naučenie, prednáška,

úloha; napomenutie, pokarhanie, dohovorenie, výčitka; čítanie

lekorica, *g* (z glykyrhiza), sladké drievko

lektor, *l*, predčitateľ, univerzitný učiteľ jazykov, ktorý nemá profesorského titulu, výpomocný učiteľ

lektúra, *f* (z lecture, lektűr), čítanie, čítanie kníh

lekvár, *g* (z electuarium), apatekárska pripravenina, hustý liek, šťava, zaváranie (na príklad zo slivák, jabĺk, čerešní ap.)

lelík, *sl*, vrkoč

lem, obruba, obojok, prám; vyšívaný, cifrovaný, ozdobný okraj

lema, *g* (z lemma), predpoklad; očný maz

lematický úsudok, dôkaz z nemožnosti, úsudok, ktorý jednu vetu bez dôkazu berie z vety druhej

lemeš, čerieslo, krájadlo

lemovačka, robenie obrúb, obojkov, prámov, ozdobných, vyšívaných, cifrovaných okrajov, lemovanie

lemovať, robiť obruby, obojky, prámy, vyšívané, zdobené a cifrované okraje

lemuri, *l*, duše zvečnelých; strašidlá

Lenin, ruský boľševický politik

leninizmus, smer v ruskom boľševictve prísne sa držiaci Leninovho učenia

lenis, *l*, jemný, tenký

Lena = Magdalena

lenitíva, *l*, utišujúce lieky, uľavujúce lieky (narkotiká)

léno, cudzí majetok, ktorého držiteľovi (vazalovi) patrilo právo dedičného užívania podľa t. zv. lenného práva

lenóra, posmešne na študentov = lenivosť

lentando, *t*, spomalovane (*hud.*)

lento, *t*, zdĺhavo, pomaličky (v hudbe)

lénung, pozri: Lõhnung

leonina pars, *l*, ľví podiel

leonina societas, *l*, ľví spolok (smluva, z ktorej pre jednu stranu plynie všetok majetok, pre druhú iba bremená)

leoninské verše, hexametre, vo ktorých stred a koniec každého verša sa rýmujú (podľa stredovekého básnika Léona)

leonský (lyonský), *f*, nepravý, falošný (o zlate, striebre alebo zemianstve); (vzniklo asi zo slova Lyon, mesta vo Francúzsku)

leontiáza, *g*, napuchnutie kože v tvári, vyrážky

leontopodium, *l*, plesnivec

leopard, mačkovitá šelma

lepidodendron, *g*, pradávny strom z doby kameňouhoľnej so šupinatými listami

lepidoptéra, *g*, šupinokrýdle motýle

lepidopterologia, *g*, náuka o motýľoch

lepidóza, *g*, šupinatá vyrážka

leporelo, *š*, obrázková kniha pre malé deti (obyčajne s ľahkými veršíkmi)

lepra, *g*, kožná choroba, svrab; malomocenstvo, morová rana

leprózny, *g*, malomocný, leprou, malomocenstvom postihnutý

lept, obraz zhotovený leptaním

lepta, *g*, grécky peniaz (asi polhalierovej hodnoty), stotina drachmy

leptokefalus, *g*, úzkolebý

leptón, *g*, grécky peniaz, 1/100 drachmy

lepus, *l*, zajac

le roi est mort, vive le roi (lö roa e mór, vív lö roa), *f*, kráľ je mŕtvy (umrel), nech žije kráľ (nový)

le roi l'a dit (lö roa la dý), *f*, kráľ to povedal

le roi règne et ne gouverne pas (lö roa réň e ne guvern pa), *f*, kráľ kraľuje a nepanuje (zásada konštitučnej vlády)

lesbická láska (sapfická), nedovo-

lený styk medzi ženami (podľa gréckeho ostrova Lesbosu, odkiaľ pochádzala grécka poetka Sapfo)

lèse-majesté (léz mažösté), *f*, urážka veličenstva

les extrêmes se touchent (lezextrém sö tuš) protivy, krajnosti sa stýkajú, dotýkajú, priťahujú

le style c'est l'homme (lö styl se lom), *f*, = sloh je človek, t. j. (na pr.) v slohu sa odráža spisovateľova povaha

letalita, *l*, smrtonosnosť

letálny, *l*, smrtiaci, smrtonosný, smrtivý

letargia, *g*, spavosť, nehybnosť, chorobný, ťažký spánok, ospalosť, netečnosť, tuposť, zmeravenosť, necitlivosť

letargický, *g*, ospalý, tupý, zmeravelý, bezcitný, necitlivý, smrti podobný

l'état c'est moi (letá se moa), *f*, štát som ja (známe slová francúzskeho kráľa Ľudovíta XIV.), t. j. všetka moc v štáte je vo mne (sústredená)

Léte, *g*, v gréckom bájesloví rieka zabudnutia v podsvetí; kto sa z nej napil, zabudol na predošlý život

Leto, pozri: Latona

letora, *l* (v češtine), povaha, nátura, temperament

letovať, *n* (z löten), spájať, pripájať, nítovať

lettera, *t*, list, písmo

lettera di cambio, *t*, zmenka

letter-box, *a*, schránka na listy; skrinka na pošte, do ktorej sa ukladajú listy pre nájomcu takejto skrinky

lettre (letr), *f*, list, písmo

lettre d'affaires (letr dafér), *f*, kupecký, obchodný list

lettre de cachet (letr dö kašé), *f*, tajná zlapacia, zatváracia, uväzňujúca listina

lettre de créance (letr d'kreáns), *f*, akreditív (pozri toto)

lettre de change (letr d'šánž), *f*, zmenka

lettre de voiture (letr d'vaotűr), *f*, nákladný list

leu (mn. p. lei), *ru*, rumunský peniaz = 100 bani (para) = asi 20 halierov, šesták

leucit, *g*, biely alebo sopečný granát; juhotaliansky kremeň

leukémia, *g*, bledokrvnosť, blednička; rozklad krvi

leukémický, *g*, bledokrvný, bledničkový

leukocyty, *g*, biele krvinky

leukoderma, *g*, albinizmus (pozri toto)

leukoma, *g*, beľmo, očný zákal

leukopatia, *g*, blednička (choroba)

leukoplast, *g*, biela náplasť, biely flajster

leukorrhoe, *g*, bielotok

leuma, *g*, konský mor

lev, *b*, bulharský peniaz (= asi našich 25—30 hal.)

levade (lövád), *f*, postoj koňa so zdvihnutými prednými nohami

Levana, *l*, ochranná bohyňa narodených detí

levanduľa (lavandula), druh, rod pyskatých rastlín (lavandula spica)

Levant *t* (z Levante = Východná zem), krajina, východ, kraj okolo Stredozemného mora v západnej Ázii a severnej Afrike

levée (lövé), *f*, povstanie, pozdvihnutie, odboj; vojenská výzva, pohotovosť

levée en mase (lövé an mas), *f*, všeobecná pohotovosť

leveche (leveče), *š*, hôrny suchý vietor vo Španielsku

lever (levé), *f*, vstávanie z postele, ranná návšteva

levhart, správne leopard (pozri toto)

leviatán, *h*, morská obluda v židovskom bájesloví, had, šarkan, drak, jašter; mocný nepriateľ cirkvi, stroj na pranie vlny

levirátne manželstvo, *h,* u Židov nový vydaj bezdetnej vdovy za brata umrevšieho muža
levis, *l,* ľahký, všedný, prostý
levis notae macula, *l,* ľahká mravná úhona, podozrenie z nemravného života
levíta, *h,* Žid z pokolenia Levi (Löwi), (leviti boli ustanovení s výlučným právom odbavovať služby božie): strážci chrámov, pomocníci kňazov
levitácia, *l,* schopnosť vyzdvihovať predmety bez dotknutia, zdvíhanie, vznášanie sa vo vzduchu
leviticus, tretia kniha Mojžišova
levíty čítať niekomu, dohovárať, karhať niekoho, hubovať nieko
levkoja, *g,* fialka záhradná (biela)
levulóza, *l,* ovocný cukor
levulózny, *l,* ovocného cukru sa týkajúci
lewizit, prudký otravný plyn, ktorý vynašiel profesor new-orleánskej univerzity Lewis
lex, *l,* zákon
lex ferrenda, *l,* zákon navrhovaný
lexikálny, *g,* slovníkový, slovnikársky
lexikografia, *g,* slovnikárstvo, slovníková literatúra
lexikon, *g,* slovník
lexis, *g,* povolenie al. utíchnutie chorobného položenia
lex lata, *l,* zákon platný
ležérny, *f* (z léger, ležé), ľahký, voľný, nenútený, nedbalý, nedbanlivý, ľahkomyseľný, povrchný
l'hombre (lómbr), *f,* francúzska hra v karty
Li, chemická značka lítia
li, *č,* čínska miera (asi 450 *m*)
liace, *n* (z Leitseil), opraty
liaison (liézon), *f,* spojenie, viazanie, väzba, spoločenstvo; ľúbostný pomer
liana, ťahavá rastlina v tropických lesoch
liard (liár), *f,* bývalá najmenšia medená minca, babka
lias, najspodnejšie pásmo jurského útvaru; druh vápenca
libácia, *l,* mokrá obeť
libačka, drobný pliešok s dierkou na ozdobu čepcov
libela, *l,* vodná váha, vážka, vodováha; prístroj na určenie vodorovného smeru; šidlo (blanokrýdly hmyz)
libelista, *l,* pisateľ hanlivých spisov, hanopisec; pozri: pamfletista
libelistický, *l,* hanopisný, pamfletický
liber, *l,* kniha; slobodný, voľný, neviazaný
liberácia, *l,* oslobodenie, vymanenie, uvoľnenie
liberačný, *l,* uvoľňujúci, oslobodzujúci
liberae collationis, *l,* slobodného dania, slobodne, voľne daný (o základine)
libera chiesa in libero stato (libera kiéza-), *t,* slobodná cirkev v slobodnom štáte
liberál, *l,* prívrženec slobodomyseľnej strany, slobodomyseľník, (pokrokár)
liberalistický, *l,* slobodomyseľnostný, (opak konzervatívny), nekonzervatívny
liberalita, *l,* štedrosť, šľachetnosť, dobrotivosť, dobročinnosť
liberalizmus, *l,* slobodomyseľnosť (opak konzervatizmu)
liberálnosť, *l,* pozri: liberalita
liberálny, *l,* slobodomyseľný, (pokrokársky)
libera nos, Domine, *l,* vysloboď nás, Pane!
libera pratica, *t,* voľné, slobodné nakladanie, zaobchádzanie
liberatórny, *l,* oslobodzujúci, uvoľňujúci
liberovať, *l,* oslobodiť, prepustiť
liber pontificalis, *l,* sbierka životopisov pápežov
libertas, *l,* sloboda
libertas et justitia, *l,* sloboda a spra-

vodlivosť (heslo Spojených štátov severoamerických)
liberté, *l*, sloboda, voľnosť
liberté, fraternité, égalité, *f*, sloboda, bratstvo, rovnosť (heslo I. francúzskej republiky)
libertín, *l*, *f*, prepustený človek, zhýralec, samopašník
libertinážˇ, *f*, samopašnosť, vyčíňavosť
liberty, *a*, hodvábna látka nazvaná podľa vynálezcu Libertyho
liberum arbitrium, *l*, slobodná vôľa
liberum veto, *l*, voľné, slobodné právo zakazovacie; (takto sa nazývalo v Poľsku povestné právo, podľa ktorého každý jednotlivý vyslanec mohol usnesenie snemovne zmariť, keď slovom „nepozwałam" (= nedovolím) položil proti snemu svoje veto; bolo zrušené 3. mája 1791)
libet, *l*, páči sa, ľúbi sa, je milé
libido, *l*, chuť, túžba, pud
libido sexualis, *l*, pohlavný pud
Libitina, *l*, u starých Rimanov bohyňa smrti
libitum, pozri: ad libitum
libra, funt (jednotka váhy, o niečo menej ako ¾ kila)
librárius, *l*, opisovateľ, opisovač kníh; neskoršie kníhkupec
libraire (librér), *f*, kníhkupec
librairie (librerí), *f*, kníhkupectvo
libretista, *f*, pôvodca textu spevohry, filmu, spisovateľ operného alebo filmového textu
libreto, *t*, text spevohry, filmu, slová spevohry, filmu
licencia, *l*, dovolenie, oprávnenie, úradné povolenie (živnostenské), zplnomocňujúci list, oprávňujúci list; výrobné právo; sloboda, neviazanosť, právo merať nápoje; licencia básnická, sloboda dopustiť sa v básni nejakej odchýlky od normy; pozri: licentia poetica
licenciát, *l*, bývalá univerzitná hodnosť; (bol to druhý stupeň akademickej hodnosti na univerzite medzi bakalárom a doktorom)
licentia poetica, *l*, sloboda, voľnosť básnická
licentovanie, *l*, udeľovanie, dávanie, povoľovanie licencií; oprávnenie; uznanie býka za spôsobného oplodňovať
licet, *l*, voľno, slobodno, je dovolené, slobodné
licitácia, *l*, verejný odpredaj, dražba
licitando, *l*, verejnou dražbou, dražobne
licitant, *l*, dražobník, kupec pri dražbe
licitovať, *l*, na dražbe predávať alebo kupovať
lido, *t*, breh, nábrežie; úzke ostrovčeky medzi lagúnami a morom; pozri: lagúna
lídr, pozri: leader
Liebfraumilch, *n*, znamenitý druh rýnskeho vína
Lied, *n*, pieseň
lien, *l*, slezina
lienálny, *l*, slezinový
lienitis, *g*, zapálenie sleziny
lientéria, *g*, odchádzanie nestrávených látok so stolicou
lieue (liő), *f*, francúzska míľa
lieutenant (liöt'nán), *f*, zástupca (kapitána), poručík; prvý stupeň dôstojníckej hodnosti (lajtnant)
life (lajf), *a*, život
liferant, *n*, dodavateľ, najmä vojenských zásob a potrieb
life saving society, *a*, spoločnosť pre záchranu topiacich sa
lifrovať, *n* (z liefern), dodávať
lifrung, *n* (Lieferung), dodávka, dodanie
lift, *a*, výťah (osôb alebo vecí), vyťahovadlo
liftboy, *a*, chlapec, čo obsluhuje výťah, vyťahovadlo
liga, *f* (z ligue, líg), sväz, spolok, najmä katolícky proti protestantom v 16. a 17. storočí,

spolok politický, združenie, jednota; pozri: aliancia, koalícia

ligade (ligád), *f*, pri šermovaní odrážanie protivníkovej šable bokom

ligamentum, *l*, väz

ligatúra, *l*, sviazanie, spínanie; obväzok, páska; v hudbe viazanie a predlžovanie nót

liger, ľví tiger, potomok ľva a tigrice

ligne (liň), *f*, čiarka (dĺžková miera); riadok

lignit, *l*, zuhoľnatené drevo smiešané s hlinou, zlej, nedobrej akosti; drevnatý druh hnedého uhlia, polouhlie

lignóza, *l*, drevovina

lignum, *l*, drevo

lignum sanctum, *l*, svätý drevo; tvrdé drevo z juhoamerického stromu guajaka

ligoriáni, (redemptoristi), mníšska rehoľa Spasiteľova, ktorú založil Alfonz z Liguori, nástupcovia bývalej rehole jezuitskej

ligroín, tekúca súčasť získaná prečisťovaním petroleja; upotrebuje sa na svietenie v osobitných lampách

ligue (líg), *f*, liga (pozri toto)

Ligue des Nations (líg de nasión), *f*, Spoločnosť národov

ligustrum, *l*, pšeno, chova pre vtákov

L. I. H. G., skrát. medzinárodnej ligy kanadského hockeya

lichen, *l*, moch

lichva, *če*, úžera

likér, *f* (z liqueur, likőr), liehový nápoj, ktorý okrem liehu obsahuje i cukor a nejaký éterický olej, umelá liehovina

liktor, *l*, úradný sluha vyššieho úradníka v starom Ríme, ktorý nosieval pred svojím pánom svázok prútov so sekerou uprostred

likvefácia, *l*, roztopenie, rozpúšťanie

likventný, *l*, tekutý, jasný

likvescencia, *l*, tekutosť

likvidácia, *l*, speňaženie majetku, zaplatenie dlhov spoločenských a konečné rozdelenie čistého zvyšku medzi spoločníkmi; rozpadnutie spoločnosti; poukázanie na vyplatenie, zúčtovanie, vyrovnanie účtov, výplata; výpredaj, zrušenie kupectva, obchodu ap.

likvidačný, *l*, zúčtovací, výplatný, rozchádzajúci, výpredajný, konečný

likvidátor, *l*, poukazovateľ účtu, zúčtovateľ, vyrovnávateľ, vyplácateľ

likvidatúra, *l*, poukazovňa, účtovňa, učtáreň, výplatňa, likvidovanie

likvidita, *l*, plynnosť, jasnosť, správnosť, pohotovosť

likvidný, *l*, tekutý, plynný, kvapalný; preukázaný, splatný, zistený, správny

likvidovať, *l*, preukázať, dlžoby skúmať, vyrovnávať, účtovať, vyberať; obchodu sa vzdať; skoncovať činnosť v kupectve, spolku ap.

lila (lilas), *f*, orgován; orgovánovej farby, bledofialový

Liliputáni, obyvatelia rozprávkovej krajiny Liliputánie, palcovej veľkosti, zákrpci, trpaslíci (v anglic. Swiftovej knihe „Guliverove cesty")

lilium, *l*, ľalia; čistá nepoškvrnená panna

lilium martagon, *l*, zlatohlavá ľalia

liman, *g*, morská sladkovodá zátočina, otvorené ústie rieky

limb (limbus), *l*, okraj, obruba, lem(ovanie); podsvetie, zásvetie, predpeklie, spánok

limba, pozri: limbora

limbora, druh sosny (pinus cembra)

limburský syr, druh tvrdého belgického syra

limes, *l*, hranica, chotár, medza; násyp, val

limestone (lajmstón), *a*, vápenec

limeta, *f*, malý sladký citrón

limit, *a*, **limite,** *f*, **limito,** *t*, v obchode obmedzenie, najmä úveru; medza, vymedzenie, hranica; vymeraná, presná cena
limitácia, *l*, obmedzenie, vymedzenie, ustálenie
limitatívny, *l*, obmedzovací, ohraničovací
limite (limit), *f*, pozri: limit
limited company (limitid kömpeny) *a*, spoločnosť s obmedzeným ručením
limitný, *l*, pohraničný, na pr. dohán
limito, *t*, pozri: limit
limitovať, *l*, obmedziť, ohraničiť, ustáliť, ustanoviť, určiť
limnograf, *g*, prístroj na meranie vody, vodomer (merací prístroj)
limnologia, *g*, náuka o mori, o jazerách
limón, *t*, citrón
limonáda, *t*, chladiaci, občerstvujúci nápoj z citrónovej šťavy, vody a cukru
limoni, *t*, malý druh šťavnatých citrónov s tenkou kôrou
limonit, hnedá železná ruda, hnedeľ
limousina, pozri: limuzína
limpidný, *l*, jasný
limuzína, *f*, aeroplán, lietadlo nazvané podľa francúzskej provincie; druh automobilu
linaj, *l*, linonár, meradlo, upravená doštička, podľa ktorej sa robia čiary, riadkovadlo; čiara
linea, *l*, čiara, línia (pozri toto a linaj)
lineál, *l*, pozri: linaj
lineálna sústava, *l*, pobočni príbuzní sa uplatňujú podľa blízkosti v rodokmeni (v línii)
lineament, *l*, črta v tvári, čiara na ruke; náčrt
lineár, *l*, pozri: linaj
lineárne veličiny, *l*, veličiny prvého stupňa (na rozdiel od kvadratických ap. veličín)
lineárny, *l*, čiarový, čiarovitý
linesman (lajnsmen), *a*, chotárový sudca
linge (lénž), *f*, bielizeň
lingerie (lénžörí), *f*, plátenníctvo, kupectvo, obchod s bielizňou
lingua, *l*, jazyk
lingua franca (——-ka), *t*, dorozumievacia reč v Levante
Linguaphone, *a*, metóda, ako naučiť cudzie reči gramofónovými platňami
lingválny, *l*, jazyčný
lingvista, *l*, znalec jazykov, jazykospytec, jazykovedec
lingvistický, *l*, jazykovedný, jazykospytný
lingvistika, *l*, jazykoveda, jazykospyt
línia, *l*, čiara, riadok (na pr. v sošite); rad; radové vojsko; trať, železnica
liniatúra, *l*, čiarkovanie, čiarovanie
linimentum, *l*, liečebný prostriedok na natieranie, tekutá masť
linka, *l*, čiarka
linkovať, *l*, robiť čiary, čiarkovať, línie, čiary ťahať
linkrusta, umelecký remenný čalún, tapéta
linoleum, hrubá jutová tkanina, voskovaná, nepremokavá, na koberce a prikrývky (smiešanina živice a olejov)
linon, *f*, silne bielená tkanina plátená alebo bavlnená
linonár, pozri: linaj
linotyp, *a*, anglický sádzací stroj
linovať, *l*, línie, čiary ťahať
lint, *a*, cupanina i flanelová tkanina na výrobu obväzkov
lipom (i lipoma), *g*, tučný výrastok, vyrastenina za krkom
lipomatóza, *g*, stučnenie
liq., skrát. liquor (býva na receptoch), (pozri toto)
liquet, *l*, je zrejmé, jasné
liqueur (likőr), *f*, pozri: likér
liquidus, *l*, pozri: likvidný
liquor, *l*, tekutina, kvapalina
líra, *t* (z *l* libra), taliansky peniaz hodnoty asi našich 2 korún; (iné je lýra; pozri toto)

lis, prístroj na stláčanie nejakej hmoty, preš
Lisabon, hlavné mesto Portugalska
lisiéra, *f* (z lisière, liziér), okraj, kraj, hranica, lem; cesta krajom lesa; vodidlo
lisovať, stláčať nejakú hmotu na menší obsah, alebo pre vytlačenie z nej tekutého obsahu, prešovať
lisseuse (lisőz), *f*, prací a hladiaci stroj
lista, *n* (z Liste), soznam, listina, lišta (pozri toto)
lister, pozri: lyster
lišta, *n* (z Liste), soznam, listina
lit., skrátenina slova liter (pozri toto)
lit, litovská jednotka mincová
litánie, *l*, pokorná prosba; striedavá modlitba prosebná, ktorá sa vysiela k Bohu za smilovanie a k svätým za orodovanie; výčitky, pokarhanie
liter, *f*, miera na tekutiny (obsah 10 cm^3, krychľový decimeter)
litera, *l*, písmeno
literafón, *lg*, prístroj, ktorý prijíma zvuk na platňu z masy buničnej tkaniny, ktorá sa môže zaraz prehrať na gramofóne
literárna história, *l*, dejiny slovesnosti, písomníctva
literárny, *l*, písomný, písomnícky, spisovateľský, vedecký
literát, *l*, spisovateľ, učenec, kostolný spevák
literatúra, *l*, písomníctvo, súbor slovesných robôt, prác, suma všetkých plodov slovesných, písomných alebo tlačených, ktorými so prejavuje duševný život národa
literný, *l*, písomný, jazykový; vedecký, učený
litevka, *p*, druh kabáta rovnošaty
lithyalín, pozri: lityalín
litiáza, *g*, kameň (choroba)
litierka, *l*, písmenko
litigant, *l*, vedúci právneho sporu
litija, *r*, žehnanie pšeničného chleba, vína a oleja v pravoslávnej cirkvi (v Rusku); zádušná omša; modlitba, ktorá sa odbavuje mimo kostola
lítium, *g*, kovový prvok
litkup, *n* (z Leihkauf), závdavok, odstupné
litofánia, *g*, tenká porcelánová doštička s priehľadnými obrázkami
litograf, *g*, tlačiar na kameni, kameňotlačiar, rytec, kameňopisec
litografia, *g*, kameňotlač, kameňopis, ryjectvo, kameňotlačiarstvo
litografický, *g*, kameňotlačiarsky, kameňopisný
litografika, *g*, pozri: litografia
litografovať, *g*, tlačiť na kameni, ryť do kameňa
litoklast, *g*, prístroj na rozmliažďovanie močových kamienkov
litorale, *l*, morské pobrežie, pobrežie, prímorie, najmä pri Terste; (litus = breh)
litorálny, *l*, pobrežný, prímorský
litotés, *g*, zjemnenie, zmiernenie (slohová figúra)
litoterapia, *g*, liečenie nerastmi
litoterapický, *g*, nerastoliečebný
litotomia, *g*, kameňorez, rez na kameň (v lekárstve)
litotomický, *g*, kameňorezný
litotripsa, *g*, drvenie, mrvenie kameňa
litterae, *l*, písomná, písmo, list; vedy
littera scripta manet, *l*, písmeno napísané zostáva, čo je napísané, zostáva, trvá, napísaná litera zostáva (v platnosti), čierne na bielom platí
litteris et artibus, *l*, vedám a umeniam (nápis na záslužnej medaile za vedy a umenia)
liturgia, *g*, bohoslužba (verejná), bohoslužobný poriadok, obrady bohoslužobné, cirkevné, cirkevné obradníctvo
liturgický, *g*, obradový, bohoslužobný

liturgika, *g*, náuka o bohoslužobných, cirkevných obradoch, cirkevné obradoslovie
lityalín, *g*, kamenná soľ; robota z nej
liva, *tu*, turecký okres (= sandžak), na aké sa delia ejalety, ktoré spravuje kajmakan; v tureckom vojsku brigádnik
livre (lívr), *f*, kniha; funt
livre, *a*, funt šterlingov; pozri: sovereign
livrej, *f*, služobnícky oblek, rovnošata
liziéra, *f* (z lisière, liziér), okraj, medza; lem, obruba
llanos (ljános), *šp*, veľké roviny v Južnej Amerike, zarastené bujnou trávou
L. L. D., legum doktor, *l*, doktor práv (v Anglicku i v Amerike)
Lloyd (lojd), *a*, paroplavebná spoločnosť; námorný poisťovací ústav v Londýne a v Terste nazvaný po Lloydovi, londýnskom kaviarnikovi, u ktorého bola lodiarska burza; meno časopisu
load (lód), *a*, bremeno, náklad, ťarcha
lobby, *a*, predizba
lobélia, juhoamerická rastlina z čeľade rastlín zvončekovitých
lobelín, výťah z rastliny lobélie (pozri toto), prostriedok proti otrave plynmi
lobovať, *a*, (v tenise) hrať vysoké lopty, aby preletely ponad hlavu hráča, čo stojí pri sieťke
locanda (lokanda), *t*, krčma, hostinec; nájomná izba
lobulus, *l*, lalôčik
lobus, *l*, lalok (časť mozgu)
Locarno, *t*, talianske mesto, v ktorom sa urobil pakt o smierlivom riešení sporov; prenesene: pokoj, mier, najmä vo veciach národnostných
loci communes, *l*, navospol známy, bežný citát a pod.
lockout (lokaut), *a*, vylúčenie robotníkov
loco, *l*, na mieste, v mieste, tu
loco citato, *l*, na udanom, označenom mieste
loco laudato, *l*, na uvedenom mieste (knihy)
loco sigilli (skrátene: l. s., L. S.), miesto pečate, na mieste pečate
locum tenens, *l*, námestok, zástupca, miestodržiteľ
locus, *l*, miesto
locus ad quem, *l*, miesto, kde je zmenka splatná
locus a quo, *l*, bydlisko vystaviteľa zmenky
locus communis, *l*, = obecné miesto; obecný výrok; všedný obrat
locus delicti, *l*, miesto, tvár zločinu
lodén, tkanina z lacnejšej hrubej ovčej vlny; handra
lodénový, tkaninový (z hrubej ovčej vlny); handrový
log, *a*, prístroj na meranie rýchlosti lode; lodný denník; poleno, klát; v matematike: skrátenina pre logaritmus
logaritmický, *g*, mocninný, mocniteľný (v matematike), pomerný (v číslach)
logaritmus, *g*, v matematike (pozri toto) mocniteľ, číslo pomerné
logédický verš, *g*, verš složený zo stôp daktylských a trochejských
logeion, *l*, rečnište
logement (ložmán), *f*, byt, bývanie, obydlie
loggia (lodža), *t*, izba, chodba so stĺpovím, po jednej strane otvorená; pozri: arkáda, galéria
logický, *g*, podľa pravidiel myslenia; premyslený, jasný
logik, *g*, človek logicky mysliaci, znalec logiky
logika, *g*, náuka o zákonoch správneho myslenia, o úsudku, rozumoveda, mysľoveda; kedysi VII. trieda na gymnaziálnych školách
logis (loží), *f*, byt, obydlie
logizmus, *g*, rozumový úsudok

logograf, *g,* kronikár v starom Grécku
logografia, *g,* prostý záznam, prosté zaznačovanie udalostí; začiatky dejepisectva
logogrif, *g,* slovná alebo slabičná hádanka s prešmyknutím hlások, písomná hádanka
logos, *g,* slovo, reč, bedesa; počet, číslo
Logos, *g,* Slovo-Boh
Löhnung (Lohn), *n,* pláca, plat, žold
loch, *a,* jazero, zálev
loi (loa), *f,* zákon
lojalita, *f,* zákonitosť, vernosť zákonom, riadnosť, oddanosť panovníkovi, verné smýšľanie, úcta k republike
lojálny, *f,* zákonitý, verný vláde, oddaný, riadny
lojtra, *n* (z Leiter), rebrík, rebrina (na voze)
lokácia, *l,* umiestenie; poradie; prenájom
lokačný, *l,* miestny; poradový; prenájomný
lokaj, *f* (z laquais, laké), panský sluha, sluha, služobník, mládenec; slúžiaci v rovnošate
lokajstvo, *f,* otrocká služba
lokál, *l,* miestnosť; šiesty (miestny) pád v skloňovaní
lokália, *l,* miestna správa duchovná; malá fara
lokalista, *l,* samostatný správca duchovný (nižší ako farár)
lokalita, *l,* miesto, miestnosť
lokalizácia, *l,* umiestenie, obmedzenie na isté miesto (na príklad choroby, požiaru a i.)
lokalizovať, *l,* umiestiť, obmedziť (chorobu, požiar ap.) na isté miesto
lokálka, *l,* zvesť v novinách o nejakej udalosti, čo sa prihodila v meste, v ktorom ich vydávajú, krátka miestna zvesť v novinách; miestna železnica
lokálkár, *l,* sberateľ a pisateľ miestnych zvestí pre noviny
lokálny, *l,* miestny, ohraničený na isté miesto
lokátor, *l,* prenajímateľ
Loki, *no,* zlý duch u severných národov
lokienka i **lokňa** , *n* (z Locke), kader, kučera, brčka, prstenec, kučierka
loko, pozri: loco
lokomobila, *l,* parný stroj na pohon pracovných strojov
lokomócia, *l,* pohyb z miesta, pohnutie (*fyz.*)
lokomotíva, *l,* rušeň, parný stroj na ťahanie železničných vozňov
lokomotorická ataxia, *lg,* nemožnosť pohybovať sa
loker, *n* (z locker), slobodný, voľný; sypký, kyprý
lokša, tvarohové slíže
lombard, *t,* záloh; pôžička na hnuteľné založené veci, na cenné papiere; požičiareň, záložňa, bankový odbor (názov od Lombardov, ktorí prví sa zapodievali bankovnými obchodmi)
lombardná banka, *t,* peňažný ústav, banka, ktorá dáva peniaze na hnuteľné veci
lombardovať, *t,* požičiavať na hnuteľné veci; založiť, zastaviť, zadížiť
longa, *l,* v hudbe dlhá nota
longe (lónž), *f,* dlhé opraty na koňa
Longchamp (lonšán), *f,* hipodrom pre konské preteky v Paríži
longimetria, *lg,* meranie diaľok, diaľkomeranie
longipennes, *l,* dlhokrýdli vtáci
longitúda, *l,* ďalekosť, diaľka
Long Tom, *a,* Dlhý Tomáš (takto nazývali za svet. vojny 15centimetrové delá)
longum iter est per praecepta, breve et efficax per exempla, *l,* dlhá je cesta učením, krátka a pôsobivá príkladmi (*Seneca*)
longy, *l* (z longus = dlhý), hra loptou, odbíjanou kyjanicou na veľkú vzdialenosť, pričom sa

hráči usilujú dostať do protivnej méty; niekde (na vých. Slovensku) túto hru nazývajú hrou „na hurky" (jaternice), lebo vo hre sa lopta odráže na veľké (dlhé ako „hurka") vzdialenosti

lonicera, *l*, zimozeľ, zimzeleň, zimozeleň (rastlina)

loop (lúp), *a*, kľučka, dierka (pri aviatike)

looping (lupin), *a*, predmet; v letectve akrobatický obrat letúnom, lietadlom

looping the loop (luping dze lúp), *a*, svíjanie, kĺzavý let, kolmá slučka

Lootse, *n*, lodný vodca, lodivod, sprievodca lodí

lor, pozri: lowr

Lorbeer, *n*, vavrín

lord (lord), *a*, vznešený pán, veliteľ; titul vysokého zemianstva anglického, vyšších sudcov, členov námornej rady a rady najvyššej finančnej

lord lieutenant (lord liötnán), *a*, *f*, titul námestného kráľa írskeho a najvyššieho správcu grófstva v Anglicku

lord mayor (lord méjer), *a*, starosta, richtár, starosta v Londýne, a v iných veľkých mestách anglických a amerických

lordóza, *g*, skrivenie chrbtovej kosti napredok

lords spirituals, *a*, anglickí biskupi ako členovia panskej snemovne

lord steward (lord stuörd), *a*, titul dvorného maršala

Lorelei, *n*, víla rieky Rýnu, ktorá, vraj, vábi k sebe plavcov a potom ich vo vlnách utápa

Loreta, *t*, svätý dom, v ktorom, vraj, Panna Mária v Nazarete bývala a ktorý, ako legenda hovorí, anjeli preniesli do talianskeho mesta Lorety, južne od Ankóny r. 1295; odvtedy sa stalo toto mesto povestným mestom pútnickým

loretánske litánie, litánie k Panne Márii

lorette (loret), *f*, ľahká ženská vyššej triedy (najmä za Napoleona III.)

lorgnet, *f* (z lorgnette, lornet, pozri toto), okuliare s rúčkou

lorgnette (lornet), *f*, pozri: lornet

lorgnon (lorňón), *f*, monokel, skielko na jedno oko; i to, čo lorgnette; pozri: monokel

lori, druh papagájov

lorica, *l*, pancier, broň rímskych legionárov

lornet (vyslov: lorňet), *f* (z lorgnette, pozri toto), okuliare s rúčkou pre chvíľkové upotrebenie

lorňon, pozri: lorgnon

lós, *n*, osud, náhoda, šťastie; žreb, cenný papier

Löschpapier, *n*, pijací, pijavý papier

lósovať, *n*, žreb hodiť, ťahať

los von Rom, *n*, = preč od Ríma; odpadnutie od katolíctva

lot, 1/32 funtu = 1,75 dekagramov (funt mal 32 loty)

lotéria (lotto), *t*, pozri: lutria

lotion (losión), *f* (z *l* lotio), mytie, kúpanie, čistenie; vodička na umývanie

lotor, zlý človek, zlosyn, nešľachetník, zákerník

lotos, rastlina južných krajov s čerešňovitými plodmi

Lotse, pozri: Lootse

Louis (luí), *f*, Ľudovít

louisdor (luidór), *f*, bývalá zlatá minca francúzska v hodnote asi našich 20 korún

louisette (luizet), *f*, ľudový názov guillotiny (pozri toto)

louisin (luizín), *f*, hodvábna tkanina

loulou (lulú), *f*, miláčik, obľúbenec, drahý (v rodine najmilšie dieťa)

loupgarou (lugarú), *f*, vlkodlak, báječná bytosť, planý, zlý človek, ktorý sa po smrti premení na vlka

Lourdes (lurd), *f*, Lurdy (známe pútnické mesto v južnom Francúzsku)
Louvre (lúvr), *f*, starý kráľovský palác v Paríži, teraz muzeum vzácnych sbierok
loves labour lost (laves lejbr last), *a*, stratená námaha lásky (*Shakespeare*)
Low Church (lou čörč), *a*, strana anglikánskej cirkvi
lowr (lor), *a*, nekrytý železničný vozeň na uhlie a iné pod. veci; nákladný vozeň na elektrike
loyalita, pozri: lojalita
loyálny, pozri: lojálny
lóža, *f* (z loge, lóž), izba, sieň, komôrka (pre vrátneho); v divadle sedadlo s troch strán uzatvorené a len k javisku otvorené; shromaždište, tajný spolok slobodných murárov
ložírovať, *f* (z loger, ložé), bývať
L. R., medzinárodná rozpoznávacia značka lotyšských automobilov
L. S. i **l. s.** = loco sigilli (pozri toto), *l*, na miesto pečate
L. T., medzinárodná rozpoznávacia značka litovských automobilov
L. T. C. Praha, Lawn-tenisový klub pražský
ltd., skrát. limited (pozri toto)
Lu, chemická značka lutécia
lub, *a*, strana lode (najmä pretekovej)
lubrikátor, *l*, natierač, mazač strojov, prístroj na natieranie, mazanie
lucerna, *l*, druh ďateliny, ďatelina konská; lampáš
lucida intervalla, *l*, jasné chvíľky (u pochybeného na rozume)
lucidár, *l*, stredoveká náuková rukoväť o svete, vlastne kniha objasňujúca smysel slov, druh encyklopedie
lucidum intervallum, *l*, jasné medzidobie, jasná chvíľka; pozri: lucida intervalla
lucifer, *l*, svetlonos, dennica, zora, zornička
Lucifer, *l*, knieža temnoty, satan, satanáš, diabol
Lucina, *l*, u starých Rimanov bohyňa pôrodov
luciper, pozri: Lucifer, lucifer
lucrum, *l*, úžitok, zisk, osoh, zárobok
lucus, *l*, posvätný háj
lucrum cessans, *l*, ušlý zisk, ušlý zárobok
lucus a non lucendo, *l*, prevrátená etymologia; háj sa nazýva lucus (svetlé miesto), lebo v ňom niet svetla; pozri: canis
Ludolfovo číslo, číslo, ktoré vyjadruje pomer medzi dĺžkou kružnice a polomerom (= 3,1415)
ludrák, *n* (z liederlich), nedbalec, lajdák
ludus, *l*, hra
Ludvik, sloven.: Ľudovít
lues, *l*, syfilis
luetický, *l*, syfilitický
lufa, rastlina z čeľade tekvicovitých, rastúca v južných krajoch; vlákna tejto rastliny sa upotrebujú ako vechte pri mytí
luft, *n*, vzduch, povetrie; medzera, vôľa; úzkosť
Luftbad, *n*, vzdušný kúpeľ
luftikus, *nl*, luftinšpektor, kuriplach, ľahkomyseľný človek
Luftleitung, *n*, vzducholoď, vzduchové potrubie
luftovať, *n*, vetrať
Luftschiff, *n*, vzducholoď
Luigi (luidži), *l*, Ľudovít
lukratívny, *l*, výnosný, zištný, výhodný, užitočný, prospešný, zárobkový
lukubrácia, *l*, robota (nmä štúdium) v noci pri umelom svetle
lukulentný, *l*, jasný, zrejmý, znateľný, očividný
lukulský, *l*, hýrivý, hojný, bohatý, nádherný, bujný, vychutnávačský, labužnícky (o hostine, hodoch, podľa rímskeho vychutnávača, labužníka Lukula)

lumbago, *l*, úsad (bolesť v krížoch)
lumbálny, *l*, driekový
lumberjack (lömbrdžek), *a*, športová blúza (duvetínová), ktorá sa oblieka cez hlavu
lumbus, *l*, driek
lúmen, *l*, svetlo; v prenesenom smysle „osvietená hlava", veľký duch, bystrý, znamenitý, vynikajúci človek
lumen mundi, *l*, svetlo sveta (Kristus)
lumière (lümiér), *f*, svetlo
luminál, *l*, uspávací prostriedok
luminiscencia, *l*, svetielkovanie
luminózny, *l*, svetlý, jasný
Lümmel, *n*, mamľas, krikľún, trkvas, ozembuch
lump, *n*, darebák, pijan, ožran, márnotratník, ničomník
lumpáctvo *n*, darebáctvo, pijanstvo, ožranstvo, ničomníctvo, márnotratnosť
lumpák, *n*, pozri: lump
lumpovať, *n*, pijať, ožierať sa
lumpúvať, *n*, často lumpovať
luna, *l*, mesiac (osvetlený)
lunácia, *l*, súbor zmien mesiaca od úplnku po úplnok (29 a pol dňa)
lunambulický, *l*, námesačný
lunambulik, *l*, námesačník
lunambulista, *l*, námesačník
lunambulistický, *l*, námesačnícky
lunambulizmus, *l*, námesačníctvo
lunárium, *l*, prístroj, čo znázorňuje pohyb mesiaca
lunárny, *l*, mesačný (na pr. rok)
lunatický, *l*, námesačný
lunatik, *l*, námesačník
lunatizmus, *l*, námesačnosť, námesačníctvo
lune de miel (lün dö miel), *f*, medové týždne
luneta, *l*, mesiačik; klenba, výklenok, výpustok, najmä nad oblokmi a dvermi; maľba na takomto výklenku, mal'ba na polmesiacovom poli; malá hradba pred pevnosťou; lôžko
lungo, *t*, dlhý (*hud.*)
lunch (länš, lönš), *a*, merinda, druhé raňajky, predobed, desiata (v Anglicku náš obed)
luncheon (länšn), *a*, pozri: lunch
L'union fait la force (lünion fé la fórs), *f*, jednota, svornosť je sila (heslo belgickej koruny)
lunt, *n* (z Lunte), knôt, zápalná šnúra
lunula, *l*, polmesiac, kosák, v monštrancii polmesačný podstavec zo zlata na hostiu; mesiačik (*lek.*)
lupa, *f*, zväčšovacie sklo, šošovka
lupanár, *l*, vykričaný dom, nevestínec
luperkálie, *l*, v starom Ríme slávnosť na počesť boha Pana (Luperka), ochrancu stád proti vlkom
lupulín, látka z chmeľového semena (upotrebuje sa v lekárstve pri močových chorobách)
lupus, *l*, vlk; rakovinový vred, lišaj, (tuberkulóza kože)
lupus in fabula, *l*, vlk v bájke (toľko, čo naše: my o vlku, a vlk za humny)
lurch (lörč), *a*, postriežka, ošmeknutie, ošudenie; hra s kockami a kamienkami; potrebné veci na túto hru
lury, *d*, *no*, píšťaly; hudobné rohy starých námorných hrdinov Vikingov
lusingando, *t*, maznivo (*hud.*)
luster, *f*, lesk, nádhera, pompa; veľaramenný svietnik zavesený na povale, korunný svietnik
Lusthaus, *n*, letohrádok, besiedka
lustrácia, *l*, prezretie zápisov v pozemkových knihách
lustračný, *l*, očistný, výpisný, skúmavý
lustrovať, *l*, očistiť, prezrieť, skúmať zápisy v pozemkových knihách, vypisovať si
lustrum, *l*, päťročné obdobie u starých Rimanov; prezretie, výpis z kníh; odhadnutie
lušta, *m*, špinavá, lenivá ženská
lutácia, *l*, spevnenie, sgniavenie

lutécium, *l*, vzácny prvok
luterák, kňazský odev luteránsky
luterán, prívrženec Lutherovho učenia, evanjelik augsburského vyznania
luteránsky, evanjelický (vo vierovyznaní)
lutria, *t*, zariadenie stávkové; stávková hra na čísla; odvážna hra, kde si hráč za istú cenu kupuje nádej, že náhodou vyhrá na číslo, čo si kúpil; loteria
lux, *l*, svetlo
luxácia, *l*, vytknutie, vykĺbenie, vyshybenie
luxor, *l*, hodvábna tkanina; čistiaci prostriedok
luxuriózny, *l*, márnotratný, prepychový, nádherný, zvyšný, samopašný, rozkošnícky
luxus, *l*, nádhera, prepych, samopašnosť, rozkošníctvo
luxusný, *l*, prepychový, pompézny, utešený, nádherný, čarokrásny, pozri: luxuriózny
luza (neslovenské); píš: sberba
Luzitán, *l*, Portugalec
Luzitánia, *l*, v starom veku Portugalsko so západnou časťou Španielska; meno veľkého osobného parníka anglického, ktorý za svetovej vojny torpédovali Nemci
luzitánsky, *l*, portugalský
lyceálny, *g*, stredoškolský
lycée (lysé), *f*, francúzska stredná škola štátna
lyceum, *g*, najstaršie gymnázium aténske; Aristotelova škola filozofická, vôbec vyššia škola, stredná škola vo Francúzsku, Belgicku i u nás (na pr. v Bratislave za časov Štúrových na evanjelickom lyceu študovala naša evanjelická mládež); vyššia škola, učilište medzi gymnáziom a univerzitou
lycopodium, *g*, plavák, plavúň
lydit (lydický kameň), skušobný kameň zlatnícky
lyddit, výbušnina anglického pôvodu
lymfa, *g*, miazga, voda, šťava (v tele); látka na štepenie
lymfatický, *g*, miazgový
lymfovať, *g*, štepiť
lynč i **lynčovanie**, *a* (z lynch, lynš), náhly súd ľudu v Severnej Amerike, ukrutný trest, vykonaný vzbúreným ľudom na zločincoch bez riadneho súdu (pomenovanie podľa severoamerického demokrata a sudcu Johna Lyncha, ktorý žil v 16. storočí)
lynčovať, *a*, zastihnutého zločinca na mieste potrestať rozhodnutím ľudu, trestať náhlym súdom ľudovým
lynch (lynč, pozri toto), *a*, náhly súd ľudu, nmä v Severnej Amerike, zvŕšený na vinníkovi, ktorého súd nepotrestal dosť prísne (pravda, podľa vospolnej mienky) al. nad vinníkom, ktorého pristihli pri trestnom čine
lýra, *g*, u starých Grékov strunový nástroj hudobný; (iné je líra)
Lýra, súhvezdie severnej oblohy
lyrické básnictvo, pozri: lyrika
lyrický, *g*, citový, spevný
lyrik, *g*, básnik piesní a citových básní
lyrika, *g*, básnictvo subjektívnych (osobných) citov a myšlienok, nazvané od lýry, ktorou sprevádzali prespevovanie lyrických básní, výraz zjavov, úkazov vnútorného života
lyrizmus, *g*, citovosť
lyster, *f* (z lustre, lüstr = lesk), tkanina lesku skoro hodvábneho (upotrebuje sa na podšívky, „futrá" do kabátov, ale i na kabáty, aké sa nosia v lete k ľahkým šatám)
lýza, *g*, pomalé zlepšovanie pri chorobe
lyzoform, dezinfekčný prostriedok
lyzol, hnedý roztok leptavých látok, najmä na odstránenie nákazy
L-Zug, *n*, luxusný vlak

M

m = meter (pozri toto)
m. = maskulínum
M = mille (pozri toto), 1.000 (rímska číslica); 1 M = 1000, 2 M = 2000 atp.; evidenčná značka automobilov krajiny Moravskosliezskej; M., majster
ma, *t*, ale
M. A., *l*, Magister artium
mäander, *g*, pozri: meander
maat, *ho*, lodný poddôstojník
maatschappij, *ho*, spoločnosť, najmä kupecká
Mac (mek), *šk*, syn
macabre, pozri: dance m.
macadam..., a, pozri: makadam...
maccaroni, *t*, pozri: makaróny
macera, *l*, hnevanie, zlostenie, obťažovanie, trápenie, sužovanie
macerácia, *l*, máčanie, morenie; trápenie, utrmácanie, sužovanie
macerát, *l*, tekutina získaná máčaním
macerovať, *l*, hnevať, zlostiť, obťažovať, trápiť, sužovať; máčať, močiť, namáčať
maces, *h*, u židov nekvasený chlieb veľkonočný (na sviatok Pesach)
maccheroni, *t*, pozri: makaróny
macchia (makkia), *t*, škvrna; háj, lesík, pobrežie, nmä Stredozemného mora, zarastené kríkmi
macchiavelistický (makiavelistický), *t*, podvodný, násilný (najmä o politike), zodpovedajúci macchiavelizmu (pozri toto)
macchiavelistika, *t*, pozri: macchiavelizmus
macchiavelizmus (makiavelizmus), *t*, náuka Macchiavelliho, talianskeho štátnika, o štátnickom umení, podľa ktorej sa nemá panovník štítiť nijakých prostriedkov na dosiahnutie svojho cieľa a blaha štátu; jeho spis sa nazýva *Il principe*, Knieža; pozri: Macchiavelli; vôbec: politika založená na násilí, podvodoch, zákernosti ap.
Macchiavelli (Makiaveli), slávny historik a politik taliansky, ktorý v svojom diele *Il principe* opisuje typ bezohľadného, egoistického panovníka, u ktorého cieľ posväcuje prostriedky
mackintosh (mekintoš), *a*, nepremokavý vrchný kabát
maçon (masón), *f*, murár; **franc maçon** (fran masón), *f*, slobodný murár
maçonerie (mason'rí), *f*, murárstvo
macrame, *ar*, druh strapatých čipiek
macte, *l*, zdar!, veľa šťastia!
macte animo!, *l*, smelosť! (*Verg.*)
macula, *l*, machuľa, škvrna
macula hepatica, *l*, pečeňová škvrna
maculatura, *l*, pozri: makulatúra
mač, *a*, istá figurácia vo hre v karty; ochablosť; pozri: match
mačiš, druh brazilského tanca
madame (madám), *f*, (moja) pani (v oslovení), dáma
maďarón, *m*, odrodilec v bývalom Uhorsku, dnes človek v ČSR, ktorý je a pracuje za obnovenie starého (veľkého) Maďarska
made (méd), *a*, vyrobené, zhotovené, robené
made in Germany (méd in Džőrmeny), *a*, vyhotovené v Nemecku
madeira (madéra), *šp*, druh znamenitého vína z ostrova Madeiry, madeirské víno; druh bielych dierkovaných výšiviek
Madelaine (mad'lén), *f*, Magdalena
madelaine (mad'lén), *f*, druh koláčov
mademoiselle (madmoazel), *f*, (moja) panna, panička, (slečna)
madona, *t*, (moja) pani, žena; Matka Božia, obraz alebo socha Panny Márie; Panna Mária
madrac, pozri: matrac
madras, priesvitná látka hodvábna a bavlnená

madrigal, *t,* selanka, pastierska pieseň o 4—16 veršoch; hudobná skladba

madrigaleňa, *šp,* istý španielsky tanec

maeander, *g,* výkres z kľučkovitých čiar, čarbanina, kľučkovitina, okľuka; druh ozdôb vo výtvarnom umení (podľa rieky Maeandry v Malej Ázii); pozri: meander

maeandrický, *g,* kľukatý, lomený, hadovite sa vinúci, hadiaci sa; pozri: meandrický

Maecenas, pozri: mecenáš

maenády, pozri: menády

maestoso, *t,* velebne, slávnostne, vznešene (v hudbe)

maestrale, *t,* severozápadný vietor na Stredozemnom mori

maestro, *t,* majster, učiteľ, najmä hudobný, pán, vládca

maestro di camera, *t,* pápežský minister financií

maestro di capella, *t,* kapelník

mafia, *t,* tajný spolok zločincov, založený r. 1860 na Sicílii; protivládny spolok v Taliansku, i u nás v časoch vlády rakúsko-uhorskej

ma foi (ma foa), *f,* na moj(u) veru

mág, *g,* médsky a perský kňaz; čarodejník, tajomný umelec, černokňažník

magazín, *ar, f,* sklad, skladište, zásobáreň

magazíner, *f,* skladník

magdalénska doba, doba pred dobou neolitickou

Magen, *n,* žalúdok

Magenbitter, *n,* horký žalúdočný liek

maggi (madži), *t,* pripravenina zo zeleniny a korenia na zlepšenie chuti jedál

maggiore (madžóre), *t,* väčší; (lago maggiore, väčšie jazero)

mágia, *g,* čarodejníctvo, tajomné umenie, pôvabnosť

magický, *g,* čarodejný, čarovný, černokňažnícky, diabolský

magister, *l,* majster, učiteľ (kedysi akademický titul, nižší ako bol doktorský); akademický titul; pozri: m. pharmaciae

magister artium liberalium, *l,* majster slobodných umení (kedysi akademický titul)

magister dixit, *l,* majster povedal

magistérium, *l,* dozerateľský úrad u starých Rimanov, hodnosť magistra; v lekárnictve majstrovské dielo; liečivo ťažko pripraviteľné

magister pharmaciae (skrátene: MrPh), *l,* lekárnik

magistrála, *l, f,* obruba hradieb, paľbová čiara

magistrála, *r,* hlavná železnica, trať, veľká hradská, cesta, cestné spojenie; legionársky spolok

magistrát, *l,* mestský správny úrad (i obecný správny úrad)

magistratúra, *l,* vrchnostenské, dôstojnícke osobníctvo, vrchnostenský sbor, personál

magma, *g,* žeravá tekutina vo vnútri zemskom, z ktorej vznikly všetky naše horniny; uhnetená hmota, záprava, mazanina, cesto, masť

magna charta libertatum, *l,* veľká listina slobôd (základ anglickej konštitúcie z r. 1216); pozri: charta

magnálium, *l,* veľmi ľahká a pevná sliatina magnézia a alumínia

magnanimita, *l,* veľkodušnosť, veľkomyseľnosť

magnanimitný, *l,* veľkodušný, veľkomyseľný

magnát, *l,* veľmož, bohatý zeman v Uhorsku a Poľsku, veľkostatkár; (tabula magnátov = panská snemovňa)

magnes, *g,* pozri: magnet

magnet, *g,* kov, čo má príťažlivú silu (podľa mesta Magnézie v starej Lýdii v Malej Ázii); príťažlivá sila, priťahovadlo

magnetická ihla i **magnetka,** *g,* železná ihla, ktorej hrot sa vždy obracia na sever
magnetický, *g,* príťažlivý
magnetičnosť, *g,* príťažlivosť
magnetit i **magnetovec,** *g,* železná ruda, priťahujúca železné piliny
magnetizér, *f,* lekár, ktorý upotrebuje magnetickú silu za liečebný prostriedok; uspávač
magnetizmus, *g,* vlastnosť priťahovať železo, moc, sila príťažlivá, magnetická sila; magnetizmus zemský = príťažlivá sila zeme; m. zvierací čiže animálny, t. j. magnetická sila v organickom tele
magnetizovať, *g,* priťahovať, očarovať; robiť príťažlivým
magnetometer, *g,* prístroj na meranie intenzity zemského magnetizmu
magnetopat, *g,* pozri: magnetizér
magnetopatia, *g,* lekárstvo, ktoré upotrebuje magnetické sily za liečebné prostriedky; uspávačstvo
magnetovec, pozri: magnetit
magnetový, *g,* z kovu, čo má príťažlivú silu
magnézia biela, uhličitan horečnatý
magnézia pálená, kysličník horečnatý
magnezit, *g,* uhličitan horečnatý
magnézium, *g,* horčík (kov)
magnificat, *l,* = velebí; úvodné slovo chválospevu na počesť Panny Márie
magnificencia, *l,* velebnosť, vznešenosť; čestný titul univerzitných rektorov (rector magnificus)
magnifikus, *l,* vznešený, slávny, velebný; čestný titul univerzitných rektorov (rector magnificus); pozri: magnificencia
magnifique (manifik), *f,* vznešený, čarokrásny, nádherný, skvelý, rozkošný, znamenitý
magnilokvencia, *l,* mnohovravnosť, chvastúnstvo
magnilokvenčný, *l,* mnohovravný, chvastúnsky
magnolia, *l,* rastlina s veľkými ozdobnými kvetmi (záhradnícka)
magnum bonum, *l,* veľké dobro
magnum oldomáš fecerunt (makarónskou latinčinou Anonymus), urobili veľký oldomáš (t. j. obetu, obeť)
magnus, *l,* veľký, mocný
magot (magó), *f,* bezchvostá opica, magot
mágovia, *g,* médski a perskí kňazi; pozri: mág
magrony, pozri: makaróny
magrunier, *šp,* človek, čo píska na magrune, flaute z rohu a bambusu; pozri: pifferaro
mágus, *g,* pozri: mág
maha, *i, pe,* veľký
mahabharata, *i,* najväčšia epická báseň indická, obsahujúca asi 100.000 veršov, nazvaná po kráľovi Bháratovi
mahadeva, *i,* prijímanie indického boha Šivu
mahagón, druh hnedočerveného alebo čierneho drahého dreva, veľmi tvrdého, pochádzajúceho z Južnej Ameriky
mahala, marocký vojenský tábor
maharadža, *i,* = veľký kráľ, námestný kráľ; titul domorodých kniežat (radžov) indických, ktorí vládnu niekoľkým radžom; pozri: radža
mahdi, *ar,* mohamedánsky mesiáš, spasiteľ; na takéto miesto vystúpivší Ahmed Mohamed, ktorý budoval svoju moc v Egypte a Sudane (r. 1881)
mahdisti, *ar,* prívrženci revolučného proroka Mahdiho v Sudane (r. 1881)
mah-jongg, *č,* hra v karty podobná pokeru, mahjong
Mahomed, pozri: Mohamed
mahomedán, pozri: mohamedán
machairodus, *g,* zviera prasveta podobné medveďovi

macher, *n*, robotník, pracovník, pôvodca, znalec

macheta (mačeta), *š*, juhoamerický dlhý nôž

machiavelizmus, pozri: macchiavelizmus

machiche (mačič), *š*, mexický tanec černošského pôvodu

machina, *g*, stroj, mechanizmus, pohyblivé sostrojenie, ustrojenie, konštrukcia; mašina (pozri toto)

machinácia, *g*, lesť, klebety, lživé, falošné predstieranie; nástraha

machinovať, *g*, robiť niečo umele, majstrovať, snovať

machľovať, *n*, šudiť, tajné kúsky vystrájať

máchorka, *r*, dohán planej akosti, z akého si šúľajú, vlastne, aký si sypú do papierových trúbeliek, kornutiek Rusi a fajčia ho ako cigarety

Macht, *n*, moc

machuľa, *l* (z macula), škvrna

maid (méd), *a*, panna, deva

maiden (médn), *a*, kôň, čo ešte na nijakých pretekoch nevyhral nijakú cenu

maiden-speech (médn spíč), *a*, panenská reč; prvá reč na verejnom mieste (na pr. poslancova v parlamente)

mail (mél), *a*, pošta

mailcoach (mélkoč), *a*, veľký štvorzáprahový zatvorený koč, ktorý má sedadlá i na streche; takýto koč pre spoločnosť, poštovský voz, koč; rýchla pošta

maillechort (majšór), *f*, sliatina medi (t. zv. nové striebro)

main (men), *f*, ruka

main forte (men fort), *f*, vrchnosť, ozbrojená moc

maior, *l*, väčší, veľký

maire (mér), *f*, mešťanosta, starosta obce, richtár, obecný predstavený

mairie (mérí), *f*, radnica

maison (mezón), *f*, dom; kupecký dom; domácnosť, rodina

maison de campagne (mezón dö kampáň), *f*, vila, letohrádok

maison de correction (mezón dö koreksión), *f*, polepšovňa, ústav na naprávanie skazených alebo úchylných detí

maison de santé (mezon dö santé), *f*, nemocnica

maison de ville (mezón dö vil), *f*, radnica

maison du peuple (mezon dü pőpl), spoločenský, spolkový dom v Belgicku

maison garnie (mezon garni), *f*, dom so zariadenými bytmi

mais où sont les neiges d'antan? (mezú són le néž dantán?), *f*, ale kde sú lanské snehy? (*Villon*)

maître (métr), *f*, majster, pán, veliteľ; učiteľ, chlapík

maître de danse (métr dö dáns), *f*, tanečný majster

maître de langues (métr dö láng), *f*, učiteľ jazykov

maître de plaisir (métr dö plezír), *f*, usporiadateľ zábav

maître d'hôtel (métr dotel), *f*, dvorný majster; riaditeľ, čo prijíma návštevy

maîtresse (métres), *f*, pani, veliteľka; metresa, milenka, súložnica (platená)

maizena, *šp*, kukuričná múka

maja, *ssk*, zdanie, klam, mam; ženská prasila; bohyňa lásky

Maja, *g*, dcéra Atlantova a matka Hermova

maják, *r*, zariadenie na osvetľovanie morského pobrežia, najmä miest skalami alebo piesočninami nebezpečných pre lode

majáles, *l*, žiacka alebo študentská slávnosť v prírode v mesiaci máji

majer, *n* (z Majerhof), majetnosť s príslušnými hospodárskymi objektami, odlúčená od vlastnej, prípadne väčšej majetnosti

majerníčka, *n*, robotníčka na majeri (pozri toto), ktorá dostáva svoju komenciu

majerník, *n*, robotník na majeri (pozri toto), ktorý má na majetnosti alebo na majeri komenciu

majestát, *l*, velebnosť, vznešenosť, veľkoleposť, čarokrásnosť, svrchovanosť, veličenstvo (najvyššia moc, hodnosť a titul panovníkov); panovníkov list

majestátnosť, *l*, velebnosť, veľká vznešenosť, veľkoleposť, svrchovanosť, veličenstvo; pozri: majestát

majestátny, *l*, velebný, veľkolepý, vznešený, svrchovaný, vznešenej veľkosti (o panovníkovi)

majka, *sl*, žena, matka

majolika, *t*, druh kameniny, nazvaný podľa ostrova Malorky; pálená hlina; druh hlinených nádob, farebne zdobených a jemne vyrobených; pozri: fayence

majonéza, *f* (z mayonnaise, majonéz), druh omáčky: z vajec, oleja a citróna (pôvodne mahonéza podľa mesta Mahona na ostrove Minorke)

major, *l*, = väčší, starší; vojenská hodnosť; veliteľ batalionu (prápora), druhý stupeň štábnych dôstojníkov u nás

majorán, *l*, zelina: origanum majorana

majorát, *l*, staršinstvo; právo najstaršieho v rodine, i majetok, ktorý dedí najstarší v rodine, prednosť staršieho, jeho dedičné právo, prvorodenstvo; v nástupníctve taký poriadok, kde nastupuje na trón alebo na panstvo vždy najstarší člen celého rodu (nie doterajšieho vládcu); protiva tohto je primogenitúra (prvorodenstvo)

majorátny, *l*, staršinský, dedičný, najstarší, prvorodený

majordomus, *l*, správca domu; šafár; kedysi vo francúzskej ríši prvý dvorný náčelník, kancelár, minister; dvorný majster

majorenita, *l*, zrelosť, plnoletosť, plnoprávnosť

majorenný, *l*, plnoletý, zletilý, zrelý, plnoprávny

majoresco, *t*, majiteľ majorátu (pozri toto)

majori cedo *l*, ustupujem silnejšiemu

majorita, *l*, väčšina, najmä hlasov pri voľbách ap., prevaha

majorizovať, *l*, násilím sa domáhať väčšiny, prekonávať väčšinou, prehlasovať väčšinou

majorum gentium, *l*, vznešenej kasty, vznešení, urodzení, vyššie postavení (ľudia, bohovia)

majster, *n* (z Meister, toto z *l* magister = učiteľ), bohoslovec; človek, čo má svoju dielňu, obratný, spôsobný človek

majstrová, *n*, majstrova žena

majstrovať, *n*, porábať, niečo s premyslením robiť, porábať niečo umelého

majstrovský, *n*, dokonalý, dobrý, znamenitý, umelecký, dielenský

majuskula, *l*, veľké písmeno začiatočné v nápisoch, rukopisoch a knihách ap.; pozri: minuskula

majzlík, *n*, dláto

Maka, bojovný kmeň černošský

makabejci, *h*, členovia bohatierskeho rodu židovského; dnes členovia rozmanitých židovských spolkov

Makabi (Makkabi), *h*, telocvičné a športové spolky židovské

makabiáda i makabiach, *h*, židovská Olympiáda, ktorá býva v palestínskom meste Tel-Aviv

makadam, *a*, vydláždenie cesty podľa Mac Adama (štrkom a cementom)

makadamácia, makadamizovanie, upravovanie cesty štrkom a cementom podľa vzoru amerického občana Mac Adama

makadamovať (i makadamizovať),

vydláždiť, upraviť cestu štrkom a cementom podľa vzoru Američana Mac Adama (z kameňov do štvorca prikresaných a štrku z malých kociek)

makako, *po,* druh opice, čo žije na pobreží Guiney

makama, *ar,* zábavná beseda; prednáška; u básnikov východných národov forma rýmovanej prózy

makao, hazardná hra v karty; pozri: aras

makaronizmus, *t,* pozri: makarónska latina

makarónska latina, *t,* latinčina, premiešaná inojazyčnými výrazmi alebo nelatinské slová s latinskými koncovkami

makarónske verše, verše, v ktorých sa preplietajú slová rozličných jazykov, na pr. slovenské slová s latinskými koncovkami a pod.

makaróny, *t,* cievkovité slíže, dlhé talianske trúbkovité slíže, rezance

Makartova kytica, kytica z tráv a slamienok

makasárové drevo (olej ap.), drevo (olej ap.), nazvané podľa kráľovstva Makasáru na ostrove Celebese

maketa, *f* (z maquette, maket), náčrt, nákres

maki, druh poloopíc

makimono, *č, j,* čínske a japonské svinovacie obrazy, ktoré sa nevešajú na steny, ale rozkladajú na stole

maklér, *n* (z Mäkler), kupecký sprostredkovateľ, dohadzovač

maklerovať, *n,* zaoberať sa prostredníčením kupeckých vecí, dohadzovačstvom, sprostredkúvať

mako, veľmi dobrá červenožltá bavlna v Egypte; výrobok z nej

makrela, *ho,* veľká dravá ryba zo Severného mora

makro . . ., *g,* v složených slovách: veľký

makrobiotika, *g,* náuka o predĺžení života podľa hygienických pravidiel, umenie predĺžiť si život, zdravotná náuka

makrokefalos, *g,* človek s veľkou podlhovastou hlavou, veľkohlavý (človek)

makrokozmos, *g,* vesmír, veľký svet (opak: mikrokozmos)

makrologia, *g,* obšírnosť, roztiahnutosť v reči, táranie, chvastanie

makrologický, *g,* obšírny v reči, roztiahnutý, táravý, chvastavý

makróny, pozri: makaróny

makroskopický, *g,* viditeľný čírym okom (opak: mikroskopický)

makula, *l,* machuľa, škvrna; pozri: macula, machuľa

makulár, *l,* príručná knižka; poznámky, poznámky na nečisto

makulatúra, *l,* nepotrebný tlačový alebo popísaný papier, papier odpadkový, na balenie, bezcenné tlačivá

makuláž, *lf,* utieradlo, stieradlo, podložka na zamedzenie ušpinenia, (na pr. tlačív, výtlačkov)

mal, *f,* zlo; choroba

mala, *l,* líce

malade (malád), *f,* chorý

maladetto, *t,* prekliaty, zatratený

mala fide, *l,* v zlom úmysle, úskočne, zákerne, ľstivo, úkladne (opak: bona fide)

malaga, *šp,* sladké španielske víno nazvané podľa mesta toho istého mena

malachit, druh nerastu (polodrahokam zelenej farby, obsahujúci meď)

Malajci, *i,* plemeno žijúce v Zadnej Indii a na ostrovoch Indického oceána

malakozoa, *g,* mäkkýši

mal à propos (malapropó), *f,* v nepríhodný čas, v nepravej, zlej chvíli

malária, *t* (z male-aria, zlý, skazený vzduch), výpary z barín, barinná, bahenná zimnica, žltá

zimnica, t. j. striedavá horúčka, častá v Taliansku, ktorú ako zistili, rozširujú komári

malárny, *l,* lícny

maladie (maladí), *f,* choroba, chorľavosť, chorobnosť

malátny, *l,* mdlý, slabý (telesne i duševne)

malaxér, *f* (z malaxeur, maloxőr), miešadlo, miešač (*techn.*)

mal d'absence (– dabsáns), *f,* mierny záchvat zrádnika, epilepsie

mal de coeur (mal dö kőr), *f,* ťažoba od žalúdka

mal de siècle (mal dö siékl), *f,* choroba storočia

maledikácia, *l,* kliatba

maledikovaný, *l,* prekliaty, zakliaty

maledikovať, *l,* prekliať, zakliať

malefaktor, *l,* zločinec

malefícium, *l,* zločin

malefický, *l,* zločinný

malentendu (malántándü), *f,* nedorozumenie

maleolárny, *f* (z malleolus = členok, malleus = kladivko), členkový, kladivkový

male parta male dilabuntur, *l,* zle nadobudnuté zle sa rozpadáva (mizne, tratí) (*Naevius*)

malér, *f* (z malheur, malőr), nehoda, nešťastie, nepríjemnosť

malerézny, *f,* nešťastný

malevolencia, *l,* zlomyseľnosť, zlovoľnosť, nepriaznivosť

malevolentný, *l,* nepriaznivý, zlomyseľný

mal français (mal fransé), *f,* francúzska choroba, syfilis

malheur, *f,* pozri: malér

malheureuse (malörőz), *f,* nešťastný, nepríjemný

malheureusement (malörözmán), *f,* nešťastne, nešťastlivo

malheurézny, *f,* pozri: malerézny

malhonnête (malonét), *f,* nečestný, nepočestný

malice (malís), *f,* pozri: malícia, *l*

malícia, *l,* zlomyseľnosť, zlovoľa, zloba, potmehúdskosť, zlorečenie

maliciózny, *f,* zlomyseľný, zlovoľný, zlobný, potmehúdsky, zákerný

maligný, *l,* pozri: maliciózny

malignus morbus, *l,* zlá choroba

malichernosť, maličkosť, bezcennosť, bezvýznamnosť

malicherný, maličký, nemajúci ceny, bezvýznamný

malines, pevná vlnená tkanina

malkotent, *f,* nespokojenec; píš: malkontent

malkotentný, *f,* nespokojný; píš: malkontentný

malle (mal), *f,* miešok, batôžtek, vak, vrece

malleolus, *l,* členok

malle-poste (malpost), *f,* balíková a listová pošta

malleus, *l,* kladivo (v uchu)

mal'occhio (malokio), *t,* zlý, zázrivý, porobivý pohľad

malo sensu, *l,* v zlom smysle

malosoľ, *r,* (málo slaný), najlepší druh kaviáru

mal pintado, *š,* druh kožnej choroby

Malström, *no,* veľmi prudký morský prúd na západnom pobreží Nórska

malta, *g,* vakovka, smiešanina vody a piesku, na spájanie tehál

maltánska horúčka, nákazlivá choroba podobná týfusu (vyskytuje sa v krajoch stredomorských)

maltézi, rytierska rehoľa, čo vznikla za krížových výprav; je pomenovaná podľa ostrova Malta; pôvodne sa tak nazývali johaniti alebo rytieri sv. Jána Jeruzalemského

maltézsky kríž, osemramenný kríž

Malthus, anglický národohospodár, hlásajúci potrebu obmedzovania príliš rýchleho rastu populácie

maltoferochín, železné víno s prísadou sladu

maltoleguminóza, výživina, pripravená zo strukovín a sladu

maltovať, *n,* vakovať, omietať

maltóza, *l,* sladový cukor

maltretovať, *f* (z maltraiter, mal-

treté), zle s niekým zaobchádzať, trápiť niekoho, sužovať

maltum, *l*, slad

maltuzianizmus, umenie obmedzovať počet detí, podľa náuky anglického národohospodára Maltha (Malthus)

malum, *l*, zlo

malum malo proximum, *l*, nešťastie je nešťastiu najbližšie; zlo, nešťastie zriedkakedy prichádza samo

malum necessarium, *l*, nevyhnutné zlo (Menandros)

malva, *l*, syrenčeky, syrenčie, sýričky, parvoška, sliez (rastlina), malva

malvázia, *g*, druh sladkého vína; vôbec dobrý nápoj; sladké juhogrécke víno, nazvané podľa mesta Malvázie

malverzácia, *l*, spreneverenie, nesprávnosť, podvod, neverné spravovanie

malverzátor, *l*, spreneveriteľ, podvodník

Malz, *n*, slad

mama, *b* (z *l* mamma), prsník

mamália, *l* (z mammalia), savci

mamálny, *l*, prsníkový

mamárny, *l*, pozri: mamálny

mamáša, *r*, mama, mamička; pozri: máťuška

mameluci, *ar*, tureckoegyptská milícia, pôvodne utvorená z otrokov; slepí prívrženci strany (politickej), na stranu sa slepo lipiaci

mameluk, *ar*, otrok; sultánova stráž v Egypte; odpadlík, pokrytec, farizej; člen tureckoegyptskej milície, pôvodne utvorenej z otrokov; otrok strany (politickej), slepý prívrženec politickej strany

mamila, *l*, hlávka, bradavka

mamilária, *l*, druh mexického kaktusu

mamilárny, *l*, hlávkový, bradavkový, bradavkovitý

mamon, *sý, chald*, sýrsky boh bohatstva, bohatstvo, poklad; lakomstvo

mamona, *sý, chald*, bohatstvo, časné imanie, majetnosť, majetok, pozemky; lakomstvo

mamonár, *sý, chald*, lakomec, človek bažiaci po bohatstve

mamoniť, *sý, chald*, žgrliť, lakomiť

mamotrekt, *g*, druh stredovekých slovníkov

mamut, *r*, vymretý druh ohromných savcov, podobných slonom (predpotopné zviera)

mamutí, *r*, ohromný, nesmierny

mamzel, *f* (z mademoiselle, madmoazel, pozri toto), (skrátenina)

man, *n*, vazal, lenník, držiteľ kráľovských majetkov, povinný poddanstvom kráľovi

mana, *h*, dar boží, rozličné plodiny, chlieb nebeský; pokrm Židov v časoch ich blúdenia po Arabskej pustatine, čo padal s neba každé ráno vo forme bielej krupice; prostriedok na prehnanie (prečistenie) detí

manager (menédžr), *a*, dozorca; podnikateľ, riaditeľ, správca

mancando, *t*, stíchavo, zmĺkajúco, utichujúco (v hudbe)

mancinizmus, *l*, písanie ľavou rukou a obrátenými písmenami zľava napravo (choroba)

mancipácia, *l*, doručenie, odovzdanie nejakej veci do niečieho majetku

mancípium, *l*, kúpa; otroctvo

manco, pozri: manko

mandant, *l*, splnomocniteľ, prikazovateľ

mandantný, *l*, pozri: mandátny

mandarín, *č*, vysoký štátny úradník čínsky; vznešený mužský

mandarínka, druh malého pomaranča

mandát, *l*, nariadenie, rozkaz, poukaz, príkaz, panovnícky rozkaz; plná moc (poslancov); poverujúca listina; poslanecký mandát

dostane poslanec od voličov, aby ich zastupoval v snemovni podľa najlepšieho vedomia a svedomia (voličia mu nesmú dávať nijaké príkazy, ani inštrukcie); opak tohto systému je imperatívny mandát, kde poslanec je povinný plniť svoj mandát podľa príkazu svojho voličstva; ak tak nerobí, voličstvo ho môže mandátu pozbaviť (tento mandát nie je zavedený nikde)

mandatár, *l,* splnomocnenec, vykonávateľ príkazu, plnomocník, zástupca

mandatario nomine, *l,* (skrátene: m. noe), menom splnomocniteľa, plnomocníka, poverenca

mandátny, *l,* splnomocňujúci, poverujúci

mandátor, *l,* rozkaz dávajúci, zákazník

mandeľ, *n,* 13, 17, 21 snopov jačmeňa alebo ovsa, složených do kríža

mandibula, *l,* sánka (dolná čeľusť)

mandibulárny, *l,* sánkový

Mandingo, černošský kmeň v severozápadnej Afrike

mandľa, *l* (z mandola), strom i jeho ovocie, mandľovník; (mandle = zľazy v ústach)

mandľovina, *l,* mandľové mlieko

mandľovník, *l,* mandľový strom, mandľa

mandoletár, *t,* predavač mandlí a orieškov, kučéber

mandolety, *t* (správne: mandorletti), mandľové pečivo

mandolína, *t,* malý 4—5strunový hudobný nástroj, v Taliansku veľmi obľúbený

mandorla, *t,* mandľa; elipsovitá svätožiara na obrazoch

mandragora, *g,* nadraguľa, zázračný korienok alrúny (*rastl.*), divý mužík

mandragula, denaturovaný lieh

mandril, *šp,* druh veľmi škaredých španielskych opíc (duran)

manébre, *f,* pozri: manévre

manège (manéž), *f,* pozri: manéž

maneken (manneken), *flám,* piadimužík (figúra chlapca vo výtvarnom umení)

manekín(ka), *f* (z mannequin), drevená figúra, bábika, panák; skušobné dievča, dievča, čo ukazuje obleky, živá reklama módnych kupectiev; nestály, kolísavý človek

manet alta mente repostum, *l,* zostane na hlbine, na dne duše, v duši (*Verg.*)

manéver, *f* (pozri: manévre), umelý obrat; poľné cvičenie vojenské; činnosť, práca, klebety

manévre, *f* (z manoeuvres), taktické pohyby vojenského telesa jedného alebo niekoľkých s istým spoločným cieľom; v pokoji napodobnenie vojenných udalostí, ako pochodov, bojov, ktoré robia pre výcvik a otuženie vojakov, najmä dôstojníkov vyšších; pozri: manéver

manéž, *f* (manège), jazdište, jazdná cesta v cirkuse; jazdecké umenie

mang, *i,* východoindická strukovina, rastúca najmä pri rieke Inde

mangán, kovový prvok

manganillo, *t,* chinové víno s mangánom a železom

mangeľ, *n,* valec, válok na bielizeň; nedostatok, vada, chyba

mangľovať, *n,* gúľať bielizeň, vaľkať bielizeň

mangľovňa, *n,* miesto, kde sa mangľuje

mangovník, *mal,* východoindický strom s mäsitými, chutnými plodmi a mandľovým jadrom

mangulica, vykŕmená sviňa

manche (manš), *f,* rukáv

manchester (menšestr), *a,* bavlnená látka podobná sametu, pôv. vyrábaná v anglickom meste toho istého mena

Manchester City, *a*, predné futbalové mužstvo anglickej ligy
manchette (manšet), *f*, pozri: manšeta
manchon (manšón), *f*, plstená hadica
Máni (i **Mánovia**), *l*, u starých Rimanov duše umrelých; podsvetie
mánia, *g*, šialenosť, zúrivosť, vášeň, druh choromyseľnosti, neobratná žiadostivosť, šialená náchylnosť
maniak, *g*, zúrivec, pochábeľ, šialenec, blázon
mania potatorum, *l*, pijanská šialenosť
manibus date lilia plenis, *l*, plnými rukami dajte ľalie! (*Verg.*)
manický, *g*, zúrivý, šialený, bláznivý, vášnivý, niečomu nevediaci odolať (v chorobnom smysle)
manicure (manykúr), *f*, pozri: manikúra
manier, *f*, navyklý spôsob, spôsob života, zachádzanie, osobitnosť, mimoriadnosť, mrav, móres; nespôsobnosť, zlozvyk, premrštený sloh
manierny, *f*, spôsobný
manierovaný, *f*, neprirodzený, strojený
manifest, *f*, verejný ohlas, ohlas, verejné vyhlásenie, osvedčenie, proklamovanie, slávne prejavenie, verejný ohlas vlády, vydaný na odôvodnenie postupu v istej veci
manifestácia, *l*, ohlas, vyhlásenie, prejavenie vôle, slávnostný verejný prejav, najmä politický, oslava
manifestačná prísaha, prejavovacia prísaha, že sa nič nezamlčalo
manifestačný, *l*, prejavný, ohlasný
manifestant, *l*, osvedčovateľ, vyhlasovateľ, ohlasovateľ
manifestovať, *l*, verejne prejavovať vôľu, slávnostne sa osvedčovať
manihot, pozri: maniok
manichej, *l*, obťažujúci, trápny veriteľ
manicheizmus, *pe*, náuka Peršana Manichea o ustavičnom boji dobra a zla
manicheovci, prívrženci Manicheovej náuky, ktorá slučuje parsizmus, kresťanstvo a budhizmus a trvá na dvoch základoch, dobra a zla, svetla a tmy
maník, *n* (z Mann), mužík
manikúra, *f* (manicure, manikűr), pečlivosť o ruky, zošľachťovanie rúk, najmä nechtov
manila, *š*, druh cigár, konopí a dreva (na palice)
maniok (mandiok), *po*, rastlina horúcich krajov, ktorej korene obsahujú veľa škrobu a poskytujú chutný chlieb, manihot
manipul, *l*, u starých Rimanov menší oddiel vojska (asi 200 chlapov); náramnica katolíckych kňazov na ľavej ruke pri sv. Omši; sväzok sena
manipulácia, *l*, narábanie niečím, vykonávanie nejakej roboty, odborná robota, zachádzanie s niečím, spravovanie, vedenie, zavedenie, upotrebovanie rúk, ručná robota; činnosť, obcovanie; zaobchádzanie, nakladanie, výkonná služba
manipulačný, *l*, činný, výkonný, za vykonanie niečoho
manipulant, *l*, nižší úradník proti konceptnému úradníkovi, pisár; vojenský účtovný dôstojník
manipulovať, *l*, narábať, zaobchádzať s niečím, konať, vykonávať nejakú robotu, nakladať
manisoks, jemná bavlnená hladká látka
Manitou, najvyšší boh u severoamerických Indiánov
manizmus, *l*, uctievanie predkov
manko, *t*, chyba, nedostatok, strata, doplatok

manlicherka, *n*, druh pušiek, vynajdených Manlicherom (odtiaľto i pomenovanie)
manna, pozri: mana
mannequin (mankén), *f*, drevený panák s pohyblivými údmi, na ktorého maliari obliekajú rúcho, aby ho podľa prírody maľovali, keď niet živého modelu; pozri: manekín(ka)
Mannesmannove rúry, valcované rúry bez švov
Mannschaft, *n*, mužstvo
mano, *t*, ruka; a quattro mani, na štyri ruky, štvorručne
mano destra (diritta, dritta), *t*, pravou rukou; skrátene: m. d. (v klavírnej hre)
manol, toaletné mydlo s mletým gypsom
manometer, *g*, hustomer, stroj na meranie hustoty; prístroj na meranie plynového tlaku v uzatvorenom priestore, tlakomer
manometrický, *g*, tlakomerný, hustomerný
Manon, *f*, Marienka
ma non troppo, *t*, ale nie veľmi, nie príliš (*hud.*)
manopan, hrací hudobný stroj, podobný aristónu
manor (menör), *a*, vidiecka, rytierska majetnosť, gazdovstvo
mano sinistra (manca), *t*, ľavou rukou; skrátene: m. s. (v klavírnej hre)
Mánovia, *l*, dobré duše umrevších u starých Rimanov; pozri: Máni
manquirovať, *f*, pochybiť, pomýliť, zmýliť (na pr. cestu)
mansarda, *f*, izbietka pod strechou, nazvaná podľa parížskeho staviteľa Fr. Mansarda; strecha
mansion (menžn), *a*, pobyt, obydlie
mansionár, *l*, kňaz, ustanovený slúžiť sv. Omšu v istom kostole, kňaz zastupujúci iného kňaza
mansion house (menžn haus), *a*, mestský dom, radnica, lordmayorova kancelária v Londýne
manšestr, pozri: manchester
manšeta, *f* (z manche, manš = rukáv), tuhý (i mäkký) koniec rukáva na košeli
manteľ, *n*, plášť
mantelet (mantlé), *f*, pláštik
mantika, *g*, veštecké umenie
mantila, *l*, *šp*, krátky ženský pláštik; čipkovaná šatôčka na hlavu
mantinel, *f*, pružný rámec, pružná obruč, okraj, biliardová obruba
mantisa, *l*, desatinné čísla logaritmu
manuál, *l*, príručná kniha, príručka, náčrtník, notes; klávesnica na organe
manuálny, *l*, ručný
manuálny lexikon, príručný slovník
manúbia, *l*, vojenná korisť a peniaze za ňu
manu brevi, *l*, krátkou rukou, krátkou cestou, t. j. vybavenie, vykonanie veci bez dlhých formálností, bez vypisovania, ústne, krátko, chytro; pozri: brevi manu
manubrium, *l*, rukoväť
manufaktorálny i manufaktúrny, *l*, rukodielny, tkáčsky
manufaktúra, *l*, tkáčske spracovanie surovín; tovary rukodielne, tovar ručnej výroby; výrobky priemyslu textilného; dielňa, v ktorej sa pracuje rukami, pracovňa
manufakturista, *l*, kupec s rukodielnym tovarom
manumisia, *l*, prepustenie na slobodu (otroka)
manu nera, *t*, čierna ruka (sprisahanecká spoločnosť)
manu propria, *l*, (skrátene: m. p.), vlastnou rukou, vlastnoručne
manus, *l*, ruka
manuskript, *l*, rukopis
manus manum lavat, *l*, ruka ruku myje
manus mortua, *l*, mŕtva ruka
manustuprácia, *l*, onánia, ipsizmus (pozri tieto)
manýra, pozri: manier

manžeta, pozri: manšeta
maon, *tu,* nákladný čln
mapa, *l,* polohopisný nákres, zobrazenie povrchu zemského na papieri, nákres zemegule alebo jednotlivých častí zeme; schránka, obal, dosky na spisy, listiny, písma, výkresy, noviny ap.
mapér, *f,* kreslič máp, mapovač
mapovať, *l,* kresliť, robiť mapy; baliť, vkladať do dosák (na pr. spisy ap.)
maquillage (makijáž), *f,* značenie karát falošnými hráčmi
maquis (makí), *f,* podrast
mar, *aram,* pán
marabout (marabú), *f,* indický bocian; druh hodvábnej priadze
marabut, *ar,* indický mních al. kňaz mohamedánsky; pozri: derviš
maraskíno, *t* (z maraschino), višňovica, jemná, skladká višňová pálenka dalmatská
marasmus senilis, *gl,* starecké zoslabnutie vekom
marasquin (maraskén), *f,* pozri: maraskíno
marast, *f* (z marais, maré alebo z *n* Morast), močiar, bahno, barina
marastický, *g,* slabnúci, vysilený, starý vekom
Marati, hindustánsky kmeň v juhozápadnej Prednej Indii
maratón *g,* cesta pre ďaleký beh (42.000 *m* v ľahkej atletike; podľa povesti z vojny Grékov s Peršanami)
maraudeur (marodór), *f,* ozbíjač, lúpežník; pozri: marodér
maravedi, *šp,* kedysi drobný peniaz španielsky
maravela, *šp,* stredoveká okrúhla loď
marazmus, *g,* zoslabnutie vekom, schradnutie, vysilenie
marcando, *t,* výrazne, dôrazne, (skrát.: marc.; v hudbe); pozri i: marcato
marcato (markáto), *t,* výrazne, dôrazne; **ben marcato,** veľmi dôrazne (v hudbe)
marcellin, (mars'lén), *f,* druh jemného taftu
marcia (marča), *t,* pochod
marcia funebre (marča –), *t,* smútočný pochod
marciale (marčále), *t,* na spôsob pochodu, pochodovým spôsobom, tempom (v hudbe)
marciálny, *t,* vojenský, udatný, mohutný, bojovný, mužný; pozri: Mars
marcia Reala, *t,* talianska národná hymna
marcipán, *l* (z Marci panis = Markov chlieb, ktorý ho, vraj, vynašiel), perník, koláč z múky, medu a mandlí
marconigram (markonigram), Marconiho bezdrótovým telegrafom podaný alebo ďalej poslaný telegram
mardi, *f,* utorok
mare, *l,* more
mare clausum, *l,* vnútrozemské more
marée (maré), *f,* prílev a odlev; ľahká hodvábna látka
maréchal (marešál), *f,* maršal, najvyšší veliteľ vojska
maréchal de camp (marešál dö kám), poľný maršal; generál-major
maréchal de France (marešál dö Frans), najvyšší dôstojník vo Francúzsku
mare liberum, *l,* t. j. slobodné, voľné more, základná veta námorníckeho práva medzinárodného, že more nemôže byť vlastníctvom nijakého národa alebo štátu
maremy, *t,* nezdravé močiarovité krajiny v južnom Taliansku
maréna, pozri: muréna
marengo, vlnená látka, najmä na mužské žakety
marezzo (mareco), *t,* druh umelého mramoru
margaréta, *g,* kvet tohto mena (sedmokráska)

margarín, umelé maslo z hovädzieho loja a iných tukov
margarita, *g*, perla, perleť
margaritas ante porcos, *l*, perly pred svine, sviniam (*Bib.*)
marge (márž), *f*, okraj, lem, obruba
marginálie, *l*, (z margo), poznámky písané na okraji rukopisov alebo tlačených kníh
marginálny, *l*, okrajový, na okraji napísaný, vytlačený
margines, *l*, čisté papierové okraje v knihe
marginovať, *t*, krajom opatriť, písať, tlačiť na okraj
margo, *l*, okraj
margueritte (margérit), *f*, pozri: margaréta
Margueritte (margerit), *f*, Margita, Gita
marchand (maršán), *f*, kupec, obchodník
marchande de modes (maršánd d'mód), *f*, pozri: modistka, mašamódka
marchand-tailleur (maršán-tajőr), *f*, súkenník a krajčír
marche (marš), *f*, pochod; pozri: marš
marché (maršé), *f*, predaj, kúpa; trh, kupectvo, obchod
marchese (markése), *t*, pozri: markýz
mariage à trois (mariáž a troá), *f*, manželstvo vo troch, manželský trojuholník
Marianne (marian), *f*, žartovné pomenovanie Francúzskej republiky
mariáš, *f* (z mariage, mariáž), sobáš, manželstvo; hra v karty (obyč. vo dvojke)
mariaviti, náboženská sekta v Poľsku
Mariette (mariet), *f*, Marienka
marila, *šp*, malá marhuľa
marimba, hudobný nástroj sudanský
marína, *f*, námorné loďstvo, námorná moc, námorníctvo
marináda, *f*, šťava pikantnej chuti, v ktorej sa marinuje mäso
marinár, *f*, mornár, morský plavec, námorník
marinista, *l*, spisovateľ námorných spisov
marinizmus, *l*, námorníctvo, moc na mori; umelý a bombastický sloh talianskeho básnika Marina († 1625)
marinný, *f*, morský
marinolog, *lg*, znalec mora
marinovanie, *f*, osobitný spôsob nakladania rýb alebo mäsa či už vareného alebo sušeného do octu s korením, aby sa neporušené udržalo dlhší čas
marinovaný, *t*, nasolený a naložený
marinovať, *t*, nasáľať, nakladať do octu, oleja
marioneta, *f*, pohyblivá bábka na dróte
marionetné divadlo, *f*, gašparkovo, bábkové divadlo
maritálny, *l*, manželský
maritimný, *l*, morský, námorný
maritus, *l*, manželský
marivaudage (marivodáž), *f*, bombastický sloh; mizerná veselohra
marjanka, pozri: majorán
marka, *n*, kraj; strieborný peniaz nemecký (dnes i v iných krajinách), zlatá marka = asi 8 korún; známka na list, značka, kolok, heslo, názov, titul, znamenie, označenie, „žabka"; krajina spravovaná markgrófom
markantný, *f*, výrazný, význačný, vynikajúci, zreteľný, dôrazný, jasný
markazit, *ar*, sirník železitý (lesklý kov); v lekárnictve: masť zo železa a síry
markér, *f* (z marqueur), známkár, značkár, dozorca; kelner, čašník; vyznačovač; čašník, čo sa stará o značenie obsadených biliardových stolov
marketéria, *f* (z marqueterie, mar-

köterí), vybíjená robota truhlárska, mozaika v dreve
markgróf, gróf marky, krajiny
markírovať, pozri: markovať
markizet, hodvábny etamín (pozri toto)
Markomani, germánsky kmeň
markovať, *f*, známkovať, značkovať, naznačovať, vyznačovať; predstierať, šudiť (robotu)
Markt, *n*, trh, odbyt(ište)
Marktplatz, *n*, tržnica
Marktpreis, *n*, tržná cena
(markýrovať), pozri: markovať
markytán, *t*, vojenský kramár, čo vojakom na pochode a v tábore potravu a najmä nápoje predáva, margitán
markytánka, *t*, vojenská kramárka, čo vojakom na pochode a v tábore potravu a najmä nápoje predáva, margitánka
markýz, *f*, zemiansky titul vo Francúzsku, Taliansku a v Anglicku (stupeň zemianstva medzi grófom a kniežaťom)
markýza, *f*, markýzova žena alebo dcéra; stan, šiator, plátená strieška pod oblokmi a predo dvermi
markyzát, *f*, dôstojnosť a územie markgrófa
markyzet, hodvábny etamín
marli, *f*, ľahká sietkovitá tkanina, látka z hodvábu, bavlny a priadze
marmeláda, *šp*, *po*, sladený lekvár z rozličného ovocia, pôvodne zhustnutá šťava z hrušných jabĺk, čiže dulí; ovocné zavárené; ovocná huspenina
marmit, *f*, kotol, železný hrniec; strela
marmorín, umelý mramor
marmorino, *t*, druh vakovky, ktorá sa podobá mramoru; pozri: marmorín
marmorovať, *f*, farbiť, zafarbovať na spôsob mramoru
marmosetka, opica veľkosti veveričky
marmóza, *šp*, *f*, juhoamerický savec vačicovitý
maród, *f*, chorľavý, unavený, umdlený, zmorený, chorý
marodér, *f* (z marodeur, marodőr), umdlený, unavený, chorľavý, chorý človek, najmä vojak; vojak, čo predstiera chorobu a tak pozaostáva za ostatnými, aby mohol kradnúť, zbíjať, lúpežiť; lúpežník, ozbíjač; pozri: maraudeur; huncút, šibal, vojenný lúpežník
maródovať, *f*, byť alebo robiť sa chorľavým, chorým, najmä na vojne, aby sa človek vyhol ohňu
marografia, *lg*, podmorská telegrafia
marokín, *f* (z maroquin, marokén), marocká (z Maroka, krajiny v severozápadnej Afrike) jemná kozia koža; pozri: safián; ľahká hodvábna alebo vlnená látka
marokinérie, *f*, veci zhotovené z kože marokín (pozri toto)
maroko, knihárska látka, ktorá sa podobá koži
marolles (marol), *f*, francúzsky syr z tučného cesta
maróny, *t*, talianske jedlé gaštany
maroniti, kresťanskí odštiepenci bývajúci v Sýrsku a hovoriaci po arabsky; v 12. storočí sa spojili s katolíkmi; (sektu založil Maron)
maroquin (marokén), *f*, marocká koža, druh safiánu, jemná hladená kozia koža; pozri: marokín
marota, *f*, bláznovstvo, vrtoch, chútka, čudáctvo
marque (mark), *f*, známka, marka
marqueur (markőr), *f*, pozri: markér
marquis (markí), *f*, pozri: markýz
marquise (markýz), *f*, pozri: markýza
Mars, *l*, boh vojny u starých Rimanov; obežnica Smrtonos
mars, *l*, koš na lodi
marseillaisa (marsejéza), *f*, hymna

francúzskej republiky; francúzska vojenská pieseň z časov revolúcie, ktorú v Paríži spievali prvý raz marseillskí dobrovoľníci r. 1792; jej začiatočné slová sú: Alons enfants de la patrie (alónzafán dö la patrí) = poďme, synovia vlasti

marshall of the Air (maršl of dzi ér), *a*, maršal povetria (najvyššia dôstojnícka hodnosť v anglickom letectve)

marsch ... pozri: marš ...

marschall, pozri: maršal

marš, *f*, vojenský pochod, pochod, pochodovanie; pochodová hudba

marš!, *f*, kráčaj!, prac sa!; zvolanie, ktorým sa niekomu dáva najavo hrubým spôsobom, aby sa pratal von

maršа, *n*, (z Marschen), pobrežný pás zeme pozdĺž Severného mora (je veľmi úrodný)

maršal, *f*, hlavný veliteľ, najvyšší vojvodca (poľný maršal); koniar, dozorca koniarní; najvyšší správca dvora a krajiny

maršírovať i **mašírovať**, *f* (z marcher, maršé), pochodovať, ísť pochodom, tiahnuť

maršruta, *f*, smer cesty, vykázaná cesta, pas, listina, písmo na cestu

Martel & Fils, známka jemného francúzskeho koňaku

martellato, *t*, hrmotne (v hudbe)

martellus, *l*, kladivo, mlatok, kyjanica

martiálny, pozri: marciálny

martingal, *f*, popruhový konský remeň

martinik, otravný plyn upotrebovaný vo svetovej vojne

martýr, *g*, mučeník

martýrium, *g*, mučeníctvo, mučenícka smrť

martyrológium, *g*, kniha mučeníctva, soznam mučeníkov kresťanských s opísaním ich života a umučenia

martýrstvo, *g*, mučeníctvo

marxizmus, moderný socializmus podľa učenia zakladateľa Karla Marxa

Mary (méry), *a*, Mária

máry, *n* (z Bahre), nosidlá pre mŕtvych

maryland (merylend), *a*, druh dohánu nazvaného podľa mena severoamerického štátu

marziale, *t*, pochodovo

marzolano, *t*, druh slamy na klobúky

masa, *l*, hmota, množstvo, hromada, zástup; vrstva, kaša, cesto; podstata tovaru pri úpadku.

masa konkurzná, majetok, ktorý súd určí na uspokojenie veriteľov

masakra, *f*, vraždenie, krvipreliatie, zabíjanie

masakrácia, *f*, pozri: masakra

masakrovať, *f*, vraždiť, zabíjať

masakurátor, *l*, správca konkurznej podstaty

masáž, *f*, natieranie tela, hnetenie svalov

masculinum, *l*, mužský rod v gramatike; pozri: maskulínum

masér, *f* (z masseur, masőr), natierač tela, hnetiteľ svalov

masérka, *f*, natieračka tela, hnetiteľka svalov

maseter, *l*, žuvač

maseterický, *l*, žuvačový

masírovať, *f*, natierať telo, hniesť svaly

masív, *l*, horský uzol, horské pásmo asi rovnako dlhé ako široké

masívnosť, *l*, pevnosť, hmotnosť, tuhosť, hrubosť

masívny, *l*, pevný, silný, hmotný, ťažký, hrubý, plný; neohrabaný, drsný

maska, *l*, larva; maškara, zababušenie, prestrojenie; zámienka

maskoty, rozmanité figúrky pre šťastie, najmä zavesené vo vozňoch

maskovať, *l*, zastierať, pretvárať, prestrojovať, líčiť, babušiť, zakryť, zahaliť

maskulínum, *l,* mužský rod v gramatike
masochista, *n,* človek oddaný masochizmu
masochizmus, *g,* neprirodzené ukájanie pohlavného pudu spojené s mučením tela; pohlavná zvrhlosť (podľa nemeckého spisovateľa Sacher-Masocha)
Mass, *n,* miera
massa, *a,* (z master), titul černošských otrokov dávaný belošským pánom
massenhaft, *n,* vo veľkej miere
mastaba, *ar,* staré hrobnice v Egypte
master (mister, z *l* magister), *a,* majster, pán, mladý pán, veliteľ, učiteľ; pozri: majster
máster (vyslov mäkko), *r,* majster pozri toto a master
mastiff (mestif), *a,* mäsiarsky pes; pozri: buldog
mastikácia, *l,* žuvanie
mastikátorný, *l,* žuvací
mastitis, *g,* zapálenie ženského prsníka
mastix, *g,* živica z lentiškového kríka, lepidlo, čiriš
Mastkur, *n,* vykrmovanie, liečenie kŕmením, prekrmovaním
mastodon, *g,* skamenelý savec z rodiny slonov
mastodontný, *g,* velikánsky, ohromný
mastoidový i mastoidelcký, *l,* sosákovitý, sosákový
masturbácia, *l,* samoprznenie; pozri: onánia, ipsizmus,
masturbovať, *l,* samoprzniť, prznit sa; pozri: onanovať
Maszstab, *n,* meradlo, miera
mašamódka, *f* (z marchande de modes, maršandď'mód); pozri: modistka
mašé, pozri: papier maché
mašina, *l* (z machina), stroj
mašinár, *l,* strojár, hotoviteľ strojov
mašinéria, *f,* strojstvo
mašinfírer, *n,* rušňovodič, (strojvodca)
mašingver, *n,* guľomet, strojná puška
mašinista, *f,* strojník, strojný majster
maškara, *t* (z maschera), prestrojená osoba; pozri: maska
maškaráda, *f,* sprievod a tanec zababušených osôb; krikľavé šaty
maškarný bál, bál, ples s maskami
mašľa, *n* (z Maschle), stuha, stužka, nákrčník
maštaľ, *n* (z Marstall), staja, stajňa, koniareň
maštaľník, *n,* koniar; sluha, čo opatruje maštale
mat, pozri: šach; *n,* nelesklý, mdlý; *pe,* v šachovej hre pritisnutie kráľa šachom
matadór, *šp* (z *l* mactator, zabíjač), hlavný zápasník s bujakmi v Španielsku; vynikajúci, znamenitý, význačný človek, predák, vodca; vedúci, prvý vo hre; pohlavár
matadórstvo, *šp,* zápasníctvo; znamenitosť, význačnosť, výtečníctvo
maté, pozri: mathé
matelasé, vlnená látka podobná piqué (piké)
matematik, *g,* počtár, učiteľ počtov (vyšších)
matematika, *g,* vyššie počtárstvo, počty, počtová veda
mater, *l,* matka
mater certa, pater incertus, *l,* matka istá, otec neistý
mater dolorosa, *l,* matka bolestná
materia, *l,* hmota, látka, surovina; hnoj, hnis
materiál, *l,* látka, hmota, stavivo, príprava, zásoba, potrebnosti, potrebné veci na zhotovenie nejakého diela
materiálie, *l,* rozličný materiál
materialista, *l,* prívrženec materializmu, hmotár; kupec s lekárnickými surovinami, drogista (pozri toto)

materialistický, *l*, z materializmu vyplývajúci; k nemu patriaci
materialiter, *l*, hmotne
materializácia, *l*, zhmotnenie, stelesnenie (špiritist.); odklon od duchovných záujmov k materiálnym, hmotným
materializátor, *l*, zhmotňovateľ, stelesňovateľ
materializmus, *l*, hmotárstvo, filozofické učenie, podľa ktorého je hmota pôvodom celého života a všetko na svete je hmotné a podlieha skaze
materializovať, *l*, zhmotňovať
materiálny, *l*, hmotný, telesný, smyselný; podstatný, vecný
materiálny obchod, kupectvo; pozri: drogéria
materia prima, *l*, prvok
mater medica, *l*, suma liečiv
maternálny i **materný**, *l*, materinský
maternita, *l*, materinstvo
mater verborum, *l*, slovník
mathé (maté), upravený čaj (thé) z cesmínových listov v Južnej Amerike, najmä v Brazílii
mathema (matéma), *g*, veda
mathematice, *g*, matematicky, s matematickou presnosťou; kvantitatívne
mathezis, matéza, *g*, pozri: matematika
match (meč), *a*, športový zápas, zápas dvoch; hra; strata vo hre, stávka
matin (matén), *f*, ráno
matiné, *f*, ranné, predpoludňajšie (i v prvých hodinách odpoludnia, na pr. v divadle) predstavenie, zábava i odpoludňajší koncert; spoločnosť; besiedka v ranných hodinách; ranné šaty
matjes, *ho*, druh veľmi tučných a chutných sleďov
matovanie, *t*, *f*, mdlenie, vyrábanie mdlých povrchov
matovať, *n*, lesklým predmetom odoberať lesk
matrac, *t*, vypchatá tvrdá podušťka, drótená sieť, vložka (miesto slamníka) do postele, (madrac), spodnica (z konskej srsti alebo z morskej trávy)
matriarchát, *g*, prvotný poriadok, v ktorom stredom rodiny bola žena, vláda matky
matrica, *f*, tlačiarska forma na písmo a obrazy, matica, vzor, z ktorého sa v tlačiarstve odtláčajú texty alebo obrazy
matricíd, *l*, matkovrah
matrika, *l*, kniha farných záznamov o narodeniach, krstoch, sobášoch a umretiach, základný soznam; register, soznam členov nejakého spolku
matrikár, *l*, človek, čo zaznamenáva na fare alebo matričnom úrade narodenia, krsty, sobáše a umretia, vedúci matričného úradu
matrikovať, *l*, zapísať do matriky, v matrike zaznačiť, zaznamenať
matrikula, *l*, pozri: matrika
matrikulár, *l*, pozri: matrikár
matrikulovať, *l*, pozri: matrikovať
matrimónium, *l*, manželstvo
matrix, *l*, maternica
matróna, *l*, ctihodná ženská, (staršia) dôstojná pani, ctihodná staršia pani a matka rímska
matróz, *ho*, *n*, námorník, plavec, mornár
matrózový, *n*, námornícky (na pr. matr. blúza)
matúra, *l*, ranná pobožnosť, ranná sv. Omša; i to, čo maturita
maturant, *l*, žiak, ktorý robí skúšku zrelosti, maturitu
maturita, *l*, zrelosť, dospelosť; skúška zrelosti na strednej škole
maturitný, *l*, zrelostný, dospelostný, maturity sa týkajúci
maturovať, *l*, maturitnú skúšku skladať, skladať skúšku zrelosti
máťuška, *r*, matička, mamička
matutína, *l*, raňajšia sv. Omša
matutínum, *l*, raňajšia pobožnosť

Matuzalem, dedo Noeho, ktorý sa dožil 969 rokov; vôbec mužský veľmi starý
maud (mád), *a*, = miss, panenka, mladšia slečna; pozri: Maud (medzi vlastnými menami, čo sú napokon)
mauchamps (mošán), *f*, druh ovce merino s hodvábnou vlnou
Mauri, španielski Arabi
maurodafne, *g*, druh gréckeho vína
maušťovať, *h*, hovoriť po židovsky, handrkovať
mauvais sujet (mové süžé), *f*, zlý človek, darebák, naničhodník
mauzerovka, puška, čo má svoje pomenovanie podľa mena svojho vynálezcu Mausera
mauzóleum, *g*, veľká nádherná hrobnica, akú dala vybudovať kráľovná Artemisia svojmu mužovi Mauzolovi; čestná hrobnica, nádherná hrobnica
maxilárny, *l*, čeľustný
maxima, *l*, *f*, zásada, pravidlo
maximalista, pozri: boľševik
maximálny, *l*, najväčší, najvyšší
maximum, *l*, najväčšie množstvo, najviac, najväčšia miera; najvyšší bod, vrchol, najvyššia cena; opak: minimum
maxixe, pozri: machiche
maxl, druh hry v karty
mayonnaise (majonéz), *f*, pozri: majonéza
mayor (méjer), *a*, obecný starosta; pozri: lord mayor
máz, *n*, pinta
Mazda, *i*, najvyšší boh Zarathustrov
mazdaznan, *pe*, náuka o tom, ako žiť podľa skúseností starých mágov; orientálne liečenie prírodninami, obrodenie, omladenie ľudského tela
mázhauz, *n*, jedáleň, veľká sála; obecný dom; veľká dielňa, pracovňa
mazltov, *h*, Bože daj šťastie!, Pánboh požehnaj!
mazúr, *p*, pozri: mazúrka
mazúrka, *p*, poľský národný tanec
mazut, *r*, husté zvyšky z nafty, ktoré sa upotrebujú ako kurivo
mazzes, pozri: macesy
mazzinista, prívrženec Mazziniho, ktorý sa zaslúžil o prebudenie a zmohutnenie národného ducha v Taliansku
mbret, *alb*, titul albánskeho vladára; vladár, kráľ
Mc, skrátenina pre *šk* Mac (pozri toto)
M.C., *a*, skrát. Member of Congress (člen kongresu Spojených štátov)
m. ct. = metrický cent
m. d., skrát. mano destra (pozri toto)
mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa, *l*, moja vina, moja vina, moja najväčšia vina
meander, *g*, výkres z kľučkovitých čiar, čarbanina, kľučkovitina, okľuka; druh ozdôb vo výtvarnom umení (podľa rieky Maeandry v Malej Ázii), lomená ozdoba
meandrický, *g*, lomený, kľukatý, hadovite sa vinúci, hadiaci sa
mea parvitas, *l*, moja maličkosť
mea res agitur, *l*, ide o moju kožu, ide o moju vec
meat (mít), *a*, mäso ako jedlo; preserved meat, konzervované mäso na vývoz
méble, *f* (z meubles, möbl), náradie, nábytok, hnuteľné veci; pozri: meubles
mecén i **mecenáš**, *l*, štedrý priaznivec a podporovateľ učencov a umelcov, priaznivec, ochranca, dobrodinec, akým bol bohatý rímsky mešťan Maecenas
mecenáš, *l*, pozri: mecén
mecenášsky, *l*, štedrý, priaznivý, ochranný, dobročinný
meč, *a*, pozri: match
mečeta, pozri: mešita
medaila, *f* (z médaille, medáj), veľký pamätný peniaz, aký sa

dáva za rozličné zásluhy; dutý krúžok, do ktorého sa môže niečo na pamiatku schovať; vyznačenie

medailér, *f* (z médailleur, medajőr), rytec, vyrábateľ medailí

medailón, *f* (z médaillon, medajón), väčší pamätný peniaz, ozdobná návesnica na šiju; staviteľská okrasa alebo rezba okrúhlej alebo vajčitej podoby

méden agan, *g*, nič vyše miery!

media, *l*, staré označenie zvučných hlások (b, d, g)

mediácia, *l*, prostredníctvo, sprostredkovanie; príhovor

mediálny, *l*, prístredný (*lek.*), stredný

medián, *l*, stredný; zvon strednej veľkosti (burián, medián, cingálok); papier stredného formátu

mediánový papier, *l*, papier strednej veľkosti

medianta, *l*, stredný tón trojzvuku; pozri: mediante

mediante, *l*, stredný hlas

mediate, *l*, nepriamo

médiateur (mediatőr), *f*, prostredník, sprostredkovateľ, rozhodujúci úradník, človek

mediatívny, *l*, prostrednícky, sprostredkujúci; pozri: mediácia

mediatizácia, *l*, premenenie samostatného územia v územie závislé, pozbavenie panovníka najvyššej moci, vrchnej vlády

mediatizovať, *l*, prostredníctvom feudálneho systému urobiť niekoho závislým od štátu, pozbaviť vladára najvyššej moci; urobiť z niekoho samostatného človeka závislého

mediátny, *l*, stredný, závislý

mediátor, *l*, prostredník, sprostredkovateľ, rozhodujúci; pozri: médiateur

media via optima, *l*, stredná cesta (je) najlepšia, zlatá stredná cesta

medica, *l*, lekárstvo; poslucháčka lekárskych vied, medička

medicamentum, *l*, liek, medicína

medice, cura te ipsum, *l*, lekár, lieč sa sám; nech si každý zametá pred svojím dvorom

Medici (mediči), *l*, medičijská rodina vládcov a podporovateľov umenia vo Florencii (žila v 15. až 18. st.); pozri: medičijská Venuša

medicína, *l*, liek; lekárska veda, lekárstvo

medicinae universae doctor, *l*, doktor všeobecného lekárstva

medicina forensis, *l*, súdne lekárstvo

medicinálny, *l*, lekársky, liečivý

medicine-ball, *a*, ťažká hádzacia lopta na trénovanie

medicineman, *a*, indiánsky čarodejník

medička, *l*, poslucháčka lekárskeho učenia, lekárka; pozri: medica

medičijská Venuša, krásna socha bohyne Venuše, ktorá bola majetkom talianskej rodiny Medici (Mediči)

medievalista, *l*, historik stredoveku

medievalistika, *l*, história stredoveku

medieválne písmo, *l*, druh tlačiarskeho písma

medieválny, *l*, stredoveký

medik, *l*, poslucháč lekárstva; lekár

medikácia, *l*, lekárske opatrovanie, opatera

medikament, *l*, liek; pozri: medicamentum

medikaster, *l*, mastičkár

medio, *l*, na prostriedku, prostred, uprostred; stred mesiaca, 15-eho

mediokrita, *l* (z mediocritas), strednosť

mediokritný, *l*, stredný

medio tutissimus ibis, *l*, strednou cestou pôjdeš najistejšie; stredná cesta je najistejšia (*Ovid.*)

médisance (medizáns), *f*, ohovorenie, intriga, utrhačstvo, osočovanie, pletkárstvo

meditácia, *l*, premýšľanie, rozjímanie, trudomyslenie

mediterraneus, *l*, stredozemný
meditovať, *l*, rozjímať, rozmýšľať, premýšľať
médium, *l*, stred, striedok, prostredie; v špiritizme osoba, ktorá je, vraj, prostredníkom medzi duchmi a ľuďmi; druh slovesný
medium tenuere beati, *l*, strednej cesty sa držali blažení; stredná cesta je najlepšia
médoc, *f*, červené burgundské víno, nazvané podľa mesta toho istého mena (Médoc, vyslov.: médok)
medresa, *ar*, učebná izba, izba, v ktorej sa žiaci učia; kolégium, akademia, vysoká škola, učilište
medula, *l*, dreň, (*lek.*); krátky výbor niečoho
medulárny, *l*, dreňový (*lek.*)
Medúza, *g*, jedna z Gorgón gréckej mytologie; bola to okrídlená panna hadovitých vlasov; každý, kto na ňu pozrel, skamenel; napokon ju Perzeus zabil; v gr. mytologii neskoršie vôbec ohavná bytosť, obluda; živočích (medúza)
medžet, pozri: mešita
medžidia, *tu*, starý turecký peniaz hodnoty asi 100 piastrov; turecký rád (vyznačenie), dávaný za zásluhy; založil ho r. 1051 sultán Abd ul Medžit
medžilik, *pe*, snem, snemovňa u Čerkesov
medžlis, *ar*, zasadacia sieň; turecké úradné shromaždenie; iránska snemovňa
Meer, *n*, more
meet (mít), *a*, schôdzka poľovníkov
meeting (míting), *a*, shromaždenie ľudu, schôdza, tábor, zástup ľudu; športové preteky
Mefisto (skrát. z Mefistofeles), *h*, diabol, ktorému sa zapísal Faust, zlý duch
Mefistofeles, pozri: Mefisto
mefitický, *g*, dusivý, zapáchajúci, zdochlinový
mefitis, *g*, dusný vzduch, škodlivý výpar, zdochlinný smrad, pach
megaera, *g*, pozri: megéra
megafón, *g*, prístroj na zosilňovanie zvuku; prístroj na roznášanie reči do diaľky
megakefalos, *g*, veľkolebý
megalit, *g*, veľký kameň, balvan; náhrobný pomník
megalitická doba, *g*, doba kamenná
megalofototypia, *g*, umenie zväčšovať podobizne
megaloman, *g*, velikáš, človek veľkého povedomia, človek túžiaci po sláve (duševne chorý)
megalomania, *g*, velikášstvo, veľké sebavedomie, túžba po sláve (duševná choroba)
megaron, *g*, hlavná, veľká izba starogréckeho domu
megaskop, *g*, zväčšovací premietací prístroj
megatérium, *g*, leňochod prasveta
megaohm, jednotka elektrického odporu rovnajúca sa milionu ohmov
megavolt, milion voltov
megéra, *g*, zlá, škaredá, hašterivá, svárlivá žena (z gréckeho bájeslovia); pozri: Fúria
mehala, *tu*, výprava; čata
mehari, *ar*, ľahké, rýchle jazdecké ťavy v Egypte a v Sudane
Mehl, *n*, múka
Mehlspeise, *n*, cesto, (múčnik)
mechanice, (*g*), *l*, strojom, strojove
mechanická robota, strojová alebo hmotná robota, ktorá nevyžaduje účasti rozumu
mechanický, *g*, strojový; ručný, hmotný, samočinný, návykový, zvykový, bezmyšlienkovitý
mechanik, *g*, strojník
mechanika (i mechanologia), *g*, náuka o zariadení a stavbe strojov, strojníctvo; náuka o pôsobení síl
mechanizmus, *g*, ústroj, sústroj, bezmyšlienková robota; vnú-

torné zariadenie, umelecké zloženie nejakého stroja
mechanoterapia, *g*, liečenie choroby telocvikom a masážmi
mechule, *h*, hotový, zničený, na mizine, zbankrotovaný
Meineid, *n*, krivá prísaha
meióza, *g*, zmenšenie
Meistersänger, *n*, majstri speváci v Nemecku v r. 1300—1600, keď bolo básnictvo v rukách mešťanov a remeselníkov
Meisterstück, *n*, majstrovské dielo
mejdan (majdan), *ar*, *pe*, rýnok, námestie, tržnica; rovina, závodné miesto, najmä v Carihrade; súboj
mejlis, *pe*, národné shromaždenie
Meka, mesto v Arábii, rodište Mohamedovo, pútnické mesto mohamedánov
mekonion, *g*, (meconium, *l*), mak, maková šťava = ópium
mel, *l*, med
melafyr, *g*, čierny porfyr (hornina)
melanémia, *g*, slezinná choroba: černokrvnosť, antrax
mélange (melánž), *f*, smes, smiešanina; káva s mliekom
melancholia, *g*, zádumčivosť, ťažkomyseľnosť, clivosť, (pôvodne čierna žlč)
melancholický, *g*, zádumčivý, zamyslený, zachmúrený, skľúčený, zronený
melancholik, *g*, zádumčivý človek
melanit, *g*, čierny druh granátu
melanóza, *g*, černienka, čiernasté zafarbenie kože
melanúria, *g*, močenie čiernej látky (melanína)
melanzána, *t*, psiarka, psie víno, sladkohorký liek
melanžér, *f*, miešač, cukrovarný prístroj
melasa, *f*, syrup z vareného cukru, cukrová usadlina
melasma, *g*, čierna škvrna, černina (na pleti)
meldovať, *n*, oznámiť, hlásiť, opáčiť
meldung, *n*, oznámenie, hlásenie
melchisedech, *h*, pozri: lunula
melický, *g*, spevný
melinit, výbušná látka, ktorá obsahuje najmä kyselinu pikrovú; vynašiel ju Francúz Eugen Turpin
meliorácia, *l*, zlepšenie (zeme), náprava, obrobenie pôdy, zvýšenie plodnosti, úrody
melioračný, *l*, týkajúci sa zlepšenia pôdy, zvýšenia jej plodnosti, úrody
meliorovať, *l*, zlepšiť, napraviť, zvýšiť plodnosť, úrodu
meliorista, *l*, prívrženec meliorizmu
meliorizmus, *l*, snaha zlepšiť svetové pomery
melírovaný, *f*, smiešaný, menivý, hráškový, drsný
melírovať, *f*, miešať, kropiť
melis, pozri: melisový cukor
melisa, *g*, rojovník, dubravníček, medunica (lieč. rastlina, pripravuje sa z nej čaj) (rastlina)
melisma, *g*, v hudbe okrasa niekoľkými tónmi
melisový cukor, hrubší druh cukru
melitémia, *g*, obsah cukru v krvi
melitizmus, *l*, liečenie medom; medové víno; medovina
melitóza, *g*, druh cukru v cukrovej melase
melitúria, *g*, cukrová červienka
melodeón, nástroj podobný husliam s kovovými strunami; pozri: melodion
melodia, *g*, nápev; spev v hudobnej skladbe, ľubozvuk
melodickosť, *g*, spevnosť, ľubozvučnosť
melodický, *g*, spevný, ľubozvučný, lahodne, ľúbo znejúci
melodika, *g*, náuka o nápeve
melodion, *g*, hudobný nástroj podobný harmonike
melodráma, *g*, spevohra, deklamácia s hudobným sprievodom, hudobná dráma

melodramatik i **melodramatista**, *g*, skladateľ melodrám

meloman, *g*, človek pochabiaci sa za hudbou

melomania, *g*, jašenie, pochabenie sa za hudbou

melón, *f* (z melimelon), dyňa

meloplastický, *g*, spevne výrazný, názorný; umelo tvorený

meloplastika, *g*, výraznosť, spevná názornosť; umelé tvorenie, umelá náhrada líc, tvárí

melos, *g*, úd; pieseň, spev

melotézia, *g*, spevná veta (kompozícia, skladba)

melotypia, *g*, tlač nót pohyblivými značkami na spôsob písma

Melpomena, *g*, múza tragédie, smutnohry

meltón, vlnená látka na mužské obleky s mdlým liskom

Meluzína, *g*, mytologická veterná bytosť, ktorá vo vetroch žalostne kvíli, podľa tradície (ľudového podania) matka vetrov, víchrica

member of Parliament (––parliment) *a*, člen poslaneckej snemovne

membra disjecta, *l*, rozhádzané údy, články

membrána, *l*, blana, kožka, bránica; pergamen (pozri toto)

membrana limitans, *l*, ohraničujúca blana

membrum, *l*, úd, člen

me, me, adsum qui fecit, *l*, tu som, ja, ja, ktorý som urobil! (*Verg.*)

memento, *l*, = pamätaj!; upozornenie, upomenutie, pamiatka

memento mori, *l*, pamätaj na smrť! (pozdravenie mníchov trapistov)

memfis, druh cigariet; pozri: Memphis

Memphis (Memfis), mesto v Egypte; názov cigariet

memoáre, *f*, pamäti, zápisky, pamätné spisy, zápisky štátnikov, spisovateľov, umelcov (na pr. o ich vlastnom pôsobení alebo o súčasných príhodách)

memoire (memoár), *f*, pozri: memoáre

memorábilie, *l*, pamätihodné veci, znamenitosti, pamätnosti

memorábilný, *l*, pamätihodný, pamätný, znamenitý

memorandum, *l*, spis, celkovité vyjadrenie o nejakej veci, pripomenutie; denník; zvesť, oznámenie

memória, *l*, pamäť, pamiatka, možnosti pamäti

memoriál, *l*, pamätná kniha, úverná kniha, pamätnica, zápisník; upomenutie, pamätný spis, žiadosť, soznam; slávnosť na pamäť

memorial day (– déj), *a*, pamätný deň

memorálny, *l*, pamätný, pripomínavý

memoriter, *l*, niečo nazpamäť (na pr. báseň alebo ukážka z nejakého význačného slovesného umelca)

memorovať, *l*, učiť sa nazpamäť, vštepovať si niečo do pamäti

menado, druh kávy z okolia Menada na ostrove Celebese

menády (maenády), *g*, víly, ktoré opatrovaly boha Bacha, slúžily mu a sprevádzaly ho na jeho cestách

ménage (menáž), *f*, pozri: menáž

ménage à trois (menáž a troa), *f*, stravovanie troch (muža, ženy a milenca)

menáž, *f*, chova, domácnosť, gazdovstvo, spoločné stravovanie (najmä vojska), poľná kuchyňa

menažéria, *f* (ménagerie, menažörí), zverínec

menažírovať, *f*, udržiavať domácnosť, kuchyňu, stravovať

mendacem oportet esse memorem!, *l*, luhajúci nech má dobrú pamäť! (*Quintilianus*)

mendelizmus, Mendelova náuka o dedičnosti

mendík, *l* (z mendicans), chudobný žiačik, miništrant pri ev. kostole alebo škole; žobrák, žobravý študent alebo mních

mendikanti, *l,* žobraví mnísi (i študenti)

Menelaos, starogrécky kráľ, muž Helenin, pre únos ktorej vypukla trójska vojna

menestreli, *f,* stredovekí speváci na dvoroch veľmožov

mene tekel ufarzin, *chald,* spočítané, zvážené, rozdelené (podľa niektorých učencov najdené ľahké slová, ktorými babylonskému kráľovi Nabonetovi prorokovali pád); výstražné znamenie, písmo, porekadlo

menhir, predhistorický náhrobný kameň; vysoká skala

meningitis, *g,* zapálenie mozgovej pleny (blany)

meniskus, *g,* (= malý mesiac), v optike konkávne konvexné sklá

meno, *t,* menej (v hudbe)

meno allegro, *t,* menej chytro (*hud.*)

meno forte, *t,* menej silne (v hudbe)

menologium, *l,* kalendár svätcov, svätých

menoniti, novokrstenci, členovia sekty, ktorá neuznáva krst, ani vojnu, ani prísahu; nazvaní sú takto podľa zakladateľa rehole Šimona Menna (16. storočí); pozri: anabaptisti

menopauza, *g,* prestávanie, zastavanie krvotoku (u ženských)

menorhagia, *g,* silný krvotok (u ženských)

menorhoe, *g,* pozri: menštruácia

menostáza, *g,* pozri: menopauza

mens, *l,* myseľ

mensa, *l,* stôl; pozri: menza

mensa academica, *l,* jedáleň pre študujúcich, stravovanie akademikov; spolok na podporovanie akademikov

mensa Domini, *l,* stôl Pánov, oltár

mens agitat molem, *l,* duch pohybuje hmotou, ovláda hmotu (*Verg.*)

Mensendiecková, dánska lekárka, ktorá vytvorila novú sústavu zdravotného telocviku

menses, *l,* pozri: menštruácia

mens sana in corpore sano, *l,* zdravá myseľ v zdravom tele (*Juv.*)

menstruácia, *l,* pozri: menštruácia

mensis, *l,* mesiac ($^1/_{12}$ roku)

mensis ciurrentis, *l,* tohoto (bežného) mesiaca

menstruum, *l,* mesačné, mesačné čistenie ženských; rozpúšťadlo (v chemii)

menstruum universale, *l,* všeobecný liek

meňševiki, *r,* pokrokári a revolucionári, vlastne členovia sociálne demokratickej strany robotníckej v Rusku, ktorých bolo kedysi menej a robili si menšie požiadavky; minimalisti; píš: menševik

menštruácia, *l,* mesačné čistenie krvné u ženských, mesačné

mentalita, *l,* smýšľanie, nazeranie, myseľ, duševné položenie

mentálna rezervácia, *l,* pozri: reservatio mentalis

mentálne testy, *l,* skúšky inteligencie v psychologii

mentálny, *l,* myšlienkový, nevyslovený, zamýšľaný, rozumový

mente captus, *l,* tupý, hlúpy, pomätený, na rozume pochybený, choromyseľný

mentha, *l,* mäta (rastlina obsahujúca liečivý olej)

mentieka, ozdobný, krátky kožuch súknom krytý

mentol, silica z mäty (mentha)

mentor, *g,* vodca, vychovávateľ, radca, otcovský radca, vodca mladých ľudí (podľa Mentora, pozri toto), prísny mravokárca

Mentor, *g,* múdry učiteľ a sprievodca Telemacha (syna Odyseovho)

mentorovať, *g*, prísne karhať, napomínať, radiť
menu (menü), *f*, jedálna karta, list, soznam jedál pri hostine
menuet (menüet), *f*, vážny starý národný tanec francúzsky; hudba na tento tanec
menus plaisirs (menű plezír), *f*, menšie zábavy a vydania na ne
menza, *l*, stôl; jedáleň pre študentov, i pre iných stravovateľov
menzuál, *l*, mesačná kniha
menzuálny, *l*, mesačný
menzúra, *l*, miera, výmer; rozstup, vzdialenosť medzi duelantmi (súbojcami), vzdialenosť šermujúcich bojovníkov; súboj, najmä medzi študentmi; súboj nemeckých študentov
menzurábilný, *l*, merateľný
Mephisto, pozri: Mefisto
Mephistofeles, pozri: Mefistofeles
mephitický, pozri: mefitický
mephitis, pozri: mefitis
mercantil, pozri: merkantil
mercantilista, pozri: merkantilista
mercantilizmus, pozri: merkantilizmus
mercantilný, pozri: merkantilný
mercatura, pozri: merkatúra
mercaturae candidatus (skrátene: merc. cand.), *l*, kandidát (čakateľ) kupeckých, obchodných vied
Mercedes, *š*, španielske ženské meno (často posmešne o komickej žene)
merci (mersí), *f*, ďakujem, vďaka
mercier (mersié), *f*, kupec, obchodník s krátkym tovarom
mercurium, *l*, živé striebro
merenda, (z *l*, *f*, = zábava); pozri: merinda
meretrix, *l*, neviestka; pozri: paupertas
meridián, *l* (z meridies, poludnie, juh), poludník
Meridionál, *l*, Juhofrancúz
meridionálny, *l*, poludníkový, poludňový, južný
merinda, *l*, *f*, zásoba jedla na cestu, predobed; veselá zábava, kratochvíľa
merino, *šp*, najlepší druh čistokrvných španielskych oviec; znamenitá látka z vlny týchto oviec
mérite (merit), *f* (z *l* meritum, pozri toto), zásluha; pour la mérite (púr la merit), *f*, za zásluhy
meritorie, *l*, podstatne, vecne, meritórne
meritórne rozhodnutie, *f*, zásadné rozhodnutie
meritórny, *l*, vecný, záslužný, vlastný (opak: formálny)
meritum, *l*, zásluha; podstata veci, jadro, ťažisko
merkantil, *l*, kupec, obchodník
merkantilista, *l*, prívrženec merkantilizmu (pozri toto)
merkantilizmus, *l*, národohospodársky náhľad, podľa ktorého spočíva blahobyt štátu najmä na kupectve a priemysle; národohospodárska teória, ktorá tvrdí, že zárukou blahobytu a politickej moci štátu je čo najväčšie hromadenie drahých kovov; táto teoria kladie dôraz na prevahu vývozu nad dovozom
merkantilný, *l*, kupecký, obchodný, tržnicový
merkantilný systém, pozri: merkantilizmus
merkatúra, *l*, kupectvo, obchodníctvo
merkovať, *n*, vnímať, pozorovať, bedlivým byť, pamätať
Merkur, *l*, rímsky boh kupectva a zlodejstva, posol bohov (u Grékov Hermes); *astr.*: obežnica
merkurializmus, *l*, otrava živým striebrom
meršán, *n* (z Meerschaum), morská pena
meršánka, *n*, fajka z morskej peny, penovka
mertuch, *n*, píš a hovor: miera
merveille (mervéj), *f*, div, čudo, zázrak

merveilleu (mervejő), *f*, hodvábna látka s atlasovým viazaním
merveilleuses (mervejőz), *f*, nápadne oblečené ženy z časov direktória vo Francúzsku
mesa, *š*, (= stôl), pomenovanie osamelej hory navrchu plochej; *a*, spoločné obytné a jedálne miestnosti na vojenských lodiach; spoločná jedáleň dôstojníkov
mesaliancia, *f*, nerovné manželstvo, manželstvo medzi osobami nerovnakého rodu
mesalína, *l*, záletnica; pozri: Mesalína
Mesalína, *l*, rímska záletná cisárovná, žena cisára Klaudia v 1. st. po Kr.
mesdames (medám), *f*, (moje) panie, dámy!
mesdemoiselles (medmoazel), *f*, (moje) slečny!
mesencefalon, *g*, stredný mozog
mésentendu (mezantandü), *f*, nedorozumenie, nepochopenie
mesentéria, *g*, opuchnutie okružových žliaz
mesenteritis, *g*, zapálenie okružia
mesentérium, *g*, zdvojenina pobrušnice, čo drží črevá; okružie
mesmerizmus, zvierací magnetizmus, nazvaný podľa dr. Mesmera; liečenie zvieracím magnetizmom
Mesiáda, *h*, báseň nemeckého básnika Klopstocka o Kristovom živote
mesianizmus, *h*, viera v spasenie ľudstva a v dosiahnutie jeho konečných cieľov; politický pohyb poľský o osobitné poslanie Poliakov v Europe
mesiáš, *h* (z mešijah = pomazaný), vykupiteľ, spasiteľ
Mesiáš, *h*, Spasiteľ, Vykupiteľ, Pomazaný
mesozoická doba, pozri: mezozoická doba
mess, *a*, stolová spoločnosť, najmä spoločný obed dôstojníkov
messa di voce (mesa di voče), *t*, stále zvyšovanie hlasu (v hudbe)
message (mesáž), *f*, posolstvo, vyslanectvo
messager (mesažé), *f*, posol, vyslanec
messagerie (mösažörí), *f*, posolstvo, vyslanectvo, zasielateľský ústav, doprava cestujúcich a tovaru
messagerie maritime (mösažörí maritim), *f*, doprava po mori (najväčšia prístavná francúzska spoločnosť)
messagero (mesadžéro), *t*, posol, vyslanec
Messalina, pozri: Mesalína
Messe, *n*, veľtrh, na pr. v Lipsku; sv. Omša
messenger (mesendžr), *a*, posol, vyslanec, legát
messenger-boy (mesendžrboj), *a*, poštárik, poslíček s poštou, rýchly posol
messers, *a* (z *f* messieurs), páni (titul spoločníkov tej samej firmy)
Messiáda, pozri: Mesiáda
messianizmus, pozri: mesianizmus
Messiáš, pozri: mesiáš, Mesiáš
messieurs (mesjő), *f*, páni; páni moji!
mest, *l* (z mustum); pozri: mušt
mestic, *šp* (z mestizo), kríženec, potomok Španielov a Indiánov
mesto, *t*, smutne
mešita, *ar* (z mesdžid), mohamedánska modlitebnica, menšia ako džamia (pozri toto)
mešuge, *h*, pochabý, človek, ktorý nemá všetkých doma, blázon
méta, *l*, v rímskom cirkuse označenie cieľa, konečný cieľ
metà, *t*, polovica; obchody a metà, obchody, pri ktorých sa spoločníci delia na polovicu
metabáza, *g*, logická chyba pochoposlovná
metabola, *g*, zmena, premena, prestavanie
metabolia, *g*, pozri: metabolizmus

metabolizmus, *g*, prevrat, obrat, zmena mravov, zmena choroby, výmena látok
metafonia, *g*, prehlasovanie
metafonický, *g*, prehlasovací
metafora, *g*, obrazný výraz, obrazné porovnanie, prenesenie
metaforicky, *g*, obrazne, v prenesenom smysle
metaforický, *g*, obrazný, prenesený
metafráza, *g*, opísanie, vyjadrenie inými slovami; preklad, preloženie, prevedenie; prepísanie básne do prózy
metafyzický, *g*, metafyziky sa týkajúci; pozri: metafyzika
metafyzika, *g*, náuka o poznaní nadsmyselných vecí, veda o náhľade na svet; kedysi VIII. trieda gymnaziálnych škôl
metagram, *g*, prepísanie, odpísanie, preklad
metakritika, *g*, posudok posudku
metál, *l* (z metallum, pozri toto), kovový odznak, vyznačenie
metalíky, *f* (z metalliques, metalik), štátne dlžobné úpisy, poukázky na razené peniaze
metalizmus, *l*, peňažná teória brániaca iba kovové peniaze
metallage, *g*, zmena, výmena
metallum, *l*, kov, ruda
metalografia, *g*, opísanie kovov, kovoznalectvo; upotrebenie kovov v tlačiarskom umení miesto kameňov
metalochromia, *g*, farbenie kovov
metaloid, *g*, hmota, podobná kovu, nekov, nekovový prvok
metalurg, *g*, znalec kovov, hutník
metalurgia, *g*, hutníctvo, kovoznalectvo, baníctvo; topenie rudy, spracovanie kovov
metalurgický, *g*, hutnícky, banícky
metamorfizmus, *g*, proces, ktorý pôsobí premenu hornín
metamorfóza, *g*, premena, pretvorenie; premena tiel v tvary iné
metamorphoza, *g*, pozri: metamorfóza
metan, bahenný, močiarový jedovatý plyn, najprostejší uhľovodík
metaphora, *g*, pozri: metafora
metaphorický, *g*, pozri: metaforický
metaphráza, *g*, pozri: metafráza
metaphyzika, *g*, pozri: metafyzika
metaplazmus, *g*, premena, pretvorenie, na príklad slova; v lekárstve zohavenie, znetvorenie, rastenie hrvolov
metapsychický, *g*, týkajúci sa metapsychiky (pozri toto)
metapsychika, *g*, náuka o nadsmyselných úkazoch
metapsychologia, *g*, náuka o nadsmyselných zjavoch; pozri: metapsychika
metastáza, *g*, prechod choroby z istej časti tela na inú
metatéza *g*, prešmyknutie písmen, prízvuku, prešmyknutie
metayage (metejáž), *f*, poloviční prenájom
metazoa, *g*, veľabunečni živočísi
metempsychóza, *g*, náuka o posmrtnom prechode duší v iné telá, prechod duše človeka do človeka, sťahovanie sa duší, preteľovanie duší
meteor, *g*, povetroň (menšie nebeské teleso, blúdiace v svetovom priestore; keď sa dostane do blízkosti zeme, zem ho pritiahne, takže na ňu spadne), úkaz, výjav vo vzduchu, na oblohe, každá pevná hmota, ktorá zvonku padá na zem (obyčajne železná hmota alebo kameň, ktoré spadnú z vesmíru na zem a trením vo vzduchu sa veľmi zohrejú)
meteorit, *g*, povetroň z nerastnej masy, ktorá padá rozohriata na zem z vesmíru; pozri: aerolit
meteorizmus, *g*, nadýmanie brucha, hromadenie sa plynov v žalúdku

meteorognóza, *g,* znalosť poveternosti
meteorolit, *g,* meteorový kameň, povetroň
meteorolog, *g,* pozorovateľ, znalec alebo skúmateľ poveternosti, poveternostných úkazov
meteorologia, *g,* náuka o poveternosti, o poveternostných úkazoch (najmä o zmene teploty, vlahy, vetrov ap.)
meteorologická stanica, *g,* poveternostná stanica, ktorá vydáva zvesti o pravdepodobnom počasí v budúcich dňoch
meteorologický, *g,* poveternostný
meteoroskop, *g,* prístroj na pozorovanie poveternostných úkazov
meter, *f,* francúzska jednotka dĺžkovej a diaľkovej miery, štyridsaťmiliontá časť zemského poludníka (= 100 *cm*)
methan, pozri: metan
methoda, *g,* pozri: metoda
methodický, *g,* pozri: metodický
methodika, *g,* pozri: metodika
methodisti, pozri: metodisti
methodizmus, pozri: metodizmus
methodologia, *g,* pozri: metodologia
Methuzalem, pozri: Matuzalem
methyl, pozri: metyl
methylalkohol, pozri: metylalkohol
métier (metjé), *f,* remeslo, zamestnanie, povolanie
Metis, *g* ,zosobnená múdrosť, Múdrosť
metoda, *g,* cieľuprimeraný spôsob, návod, plán, postup, spôsob konania (na pr. pri vyučovaní, liečení ap.); sústava
metodický, *g,* plánovitý, sústavný, systematický
metodik, *g,* obratný učiteľ, ktorý pozná vyučovacie metody
metodika, *g,* učebný spôsob; náuka o učebných spôsoboch
metodisti, členovia náboženskej spoločnosti, ktorá vznikla v Anglicku v 18. storočí; vetva anglikánskej cirkvi
metodizmus, náboženská spoločnosť (vetva anglikánskej viery), ktorá sa založila v Anglicku v 18. st.
metodologia, *g,* náuka o postupovaní (o systéme) vo vedách
metoici, *g,* cudzinci v starých Aténach
metonomáza, *g,* zmena mena prekladom
metonymia, *g,* premenovanie, zmena mena (v štylizovaní), zámena pochodov, čo majú vnútornú spojitosť
metonymický, *g,* zmenený, zamenený, obrazný
metopa, *g,* v staviteľstve otvorené miesto, medzera; neskoršie kamenná doska ozdobená vydutými rezbami
metoposkopia, *g,* umenie veštiť s čela
metoposkopický, *g,* čeloveštný
Metoula, skrát. **Me**toda **Tou**ssaint-**La**ngenscheidt, vyučovacia metoda jazykov
metráž, *f,* počet natočených metrov v kinematografii
metresa, *f,* pozri: maîtresse
metrický, *g,* vo veršových rozmeroch písaný
metrický cent, *f,* miera váhy = 100 *kg*
metrika, *g,* náuka o veršových rozmeroch, o rytme
métro, *g* (skrátenina z francúzskeho métropolitaine), parížska podzemná železnica
Metro - Goldwyn - Mayer, americká filmová spoločnosť
metrologia, *g,* náuka o mierach a váhach
metromania, *g,* chorobná smyselnosť (zvrhlosť) ženských
metrometer, *g,* taktomer; pozri: metronom
metrometrický, *g,* taktomerný
metronom, *g,* taktomer, prístroj na meranie taktu, kyvadlový

prístroj, udávajúci tempo rozličných taktov
metronomný, *g*, taktomerný
metronymikum, *g*, meno utvorené od mena matkinho
metropola, *g*, hlavné, sídelné, materské mesto
metropolita, *g*, arcibiskup (biskup sídelného mesta), biskup alebo arcibiskup v sídelnom, hlavnom meste; u pravoslávnych je vyšší ako arcibiskup
metropolitný, *g*, hlavný, sídelný, ústredný, arcibiskupský
metrorhagia, *g*, krvácenie z maternice
metrotomia, pozri: hysterotomia
metrum, *g*, veršová miera, rozmer
mett, *ho*, chudé bravčové mäso, z ktorého sa robia klobásky
mette, *l*, ranná pobožnosť
metteur en pages (metőr án páž), *f*, skladateľ strán, medzi sadzačmi správca sadzby, hlavný upravovateľ sadzby, stránkár, prelamovač sadzby
metteur en scènes (metőr án scén), *f*, osnovateľ
metyl, bezfarbý jedovatý plyn
metylalkohol, drevný lieh
meublement (möblmán), *f*, náradie, nábytok
meubles (mőbl), *f*, náradie, nábytok, veci hnuteľné
meublovať (möblovať), *f*, zariaďovať náradím
Mexiko, krajina v Strednej Amerike, (Mechiko)
mezanín, *t*, zvýšené prízemie, polposchodie
mezolitický, *g*, vzťahujúci sa na strednú dobu kamennú
mezozoická doba, *g*, v geologii doba, v ktorej žily zvieratá, čo tvoria prechod k dnešným zvieratám; poznáva sa podľa skamenelín; druhohory
mezozoikum, *g*, druhohory (*geol.*)
mezulán, *t* (z mezza lana), polovlnená látka z priadze a ovčej vlny; silné plátno z ľanu a konopí; chumaj, hlupák
mezulánka, *t*, sukňa z mezulánu (pozri toto); hlupaňa
mezuzot, *h*, pergamenový pás s textom zo Starého zákona, mezura
mezzanin, pozri: mezanin
mezza tinta (meca tinta), *t*, polovičná tôňa; v maliarstve stredné odtienky farieb medzi svetlom a tieňom, stredné farby; v rytectve čierna rezba z medi a cinku
mezza voce (meca voče), *t*, polohlasom, stredným hlasom, priduseným hlasom (hudobná značka, ktorá označuje, že príslušné miesto sa má spievať alebo hrať iba polovičnou silou)
mezzo (meco), *t*, stredný
mezzobusto (mecobusto), *t*, polovičná socha, poprsie
mezzombra (mecombra), *t*, polotôňa, polotieň
Mezzofanti (mecofanti), *t*, taliansky kardinál, povestný znalec asi 50 rečí
mezzoforte (mecoforte), *t*, polosilne (v hudbe)
mezzopiano, *t*, nie veľmi slabo, stredne (*hud.*)
mezzoscuro (mecoskúro), *t*, polotma, šero
mezzosoprán (mecosoprán), *t*, polovičný alebo hlbší soprán
mf, skrát. mezzoforte
mg, skrát. miligram
Mg, chemická značka magnézia
Mg. Ph., skrát. magister pharmaciae (pozri toto)
Mgr., skrát. monseigneur (pozri toto)
miasma, *g*, pozri: miazma
miazma, *g*, nákaza (najmä vo vzduchu), nákazlivý výpar
mi-carême (mikarém), *f*, stredopôstna slávnosť vo Francúzsku, mikarém
Midas, *g*, frýžsky kráľ
Midasove uši, oslie uši, aké dostal Midas od boha Apolona, že mu

v hudobnom borení sa s Panom neprisúdil prvenstvo

middle i **middling**, *a*, (o akosti) stredný, nebárs dobrý

midi, *f*, poludnie, juh

midineta, *f* (z midinette, midinet), malá parížska krajčírka alebo dievčatko z kupectva, roznášateľka objednávok

midolín, gotické písmo zaokrúhlené

midshipman (midšipmen), *a*, námorný kadet

mieux tard que jamais (mió tár kö žamé), *f*, lepšie neskoro ako nikdy

migalet, *tu*, väčšia veža mešity

miglio (milijo), *t*, talianska míľa

mignon (miňon), *f*, miláčik, obľúbenec, milučký

mignonette (miňonet), *f*, miláčik, milý, obľúbenec

mignonettes (miňonet), *f*, drobné čiastky toalety, drobné praktické veci

mignonne (miňon), *f*, druh tlačiarskeho písma

migot, braková vlna

migrácia, *l*, putovanie, sťahovanie

migračná teória, *lg*, teória, že sa ľudové slovesné látky sťahujú

maigraine (migrén), *f*, pozri: migréna

migréna, *f* (z *g* hemikrania), silná nervová bolesť polovice hlavy, ktorá sa často opakuje a trápi človeka (najmä ženské) v stredných rokoch života

migrenín, *g*, liek proti migréne

mihraba, *ar*, vnútro svätyne, najsvätejšie miesto

Michl (Michal), takto prezývajú Nemcov; zobrazujú ho ako nahlúpleho parobka s nočnou čiapočkou; pozri: John Bull a Jonathan

mikádo, *j*, názov japonského cisára; panský oblek; nakrátko pristrihnuté dámske vlasy

mikarém, *f*, stredopôstna slávnosť vo Francúzsku

mikro, *g*, v složených slovách: malo-, drobno-

mikroampér, jednotka elektrického prúdu rovnajúca sa miliontine ampéra

mikroakustický, *g*, zvuk zosilňujúci

mikrób, *g*, zárodok, najmenší, iba drobnohľadom viditeľný tvor, baktéria (pozri toto)

mikrobiologia, *g*, náuka o živote malých tvorov

mikrofarad, *gf*, jednotka elektrickej kapacity rovnajúca sa miliontine faradu

mikrofón, *g*, prístroj, ktorým sa slabý zvuk zosilňuje, zosilňovač zvuku

mikrofónia, *g*, slabý hlas, slabohlasnosť

mikrofotografia, *g*, zväčšená fotografia drobnohľadných teliesok

mikrochemia, *g*, skúmanie príliš malých množstiev látok

mikrokefalos, *g*, človek s malou hlavou, lebkou; píš: mikrocefalus

mikrokozmos, *g*, svet v malom, malý svet, človek

mikrologia, *g*, malichernosť, malosť

mikrologický, *g*, malicherný, malý

mikromania, *g*, nedostatok dôvery v seba, uponižovanie sa, ťažkomyseľnosť

mikrometer, *g*, drobnomer, prístroj, ktorým i najmenšie vzdialenosti a uhly možno zmerať

mikrometrický, *g*, drobnomerný

mikrometrová skrutka, *g*, malilinká skrutka na mikrometer a iné drobulinké veci

mikrón, *g*, tisícina milimetra (skrát.: μ, grécke m)

mikroorganizmy, *g*, najmenšie živé bytosti, mikróbi

mikrophon, *g*, pozri: mikrofón

mikros, *g*, malý, drobný

mikroskop, *g*, drobnohľad

mikroskopický, *g*, iba drobnohľadom viditeľný

mikroskopovať, *g*, skúmať mikroskopom

mikter, *g,* brušná slinivka medzi žalúdkom a slezinou, najväčšia slinná žľaza v brušnej dutine (pankreas)
míľa, *l* (z mille = tisíc, t. j. krokov), 7,6 *km*; miera na drevo i na uhlie
mildway-rytm, *a,* moderný tanec slobodnejšieho tempa
mile (majl), *a,* anglická míľa; pozri: míľa
miléniové svetlo, *l,* stlačený plyn
miléniový, *l,* tisícročný
milénium, *l,* tisícročie, tisícročná pamiatka
miles, *l,* vojak
miles gloriosus, *l,* pechoriaci sa, rozdrapajúci sa vojak, tlčhuba
miflorence (mifloráns), *f,* druh taftu
Milch, *n,* mlieko
miliampér, jednotka elektrického prúdu rovnajúca sa tisícine ampéra
miliar, *l,* kto míle stavia
miliarda, *f,* tisíc milionov
miliardár, *f,* boháč, čo má majetku aspoň za miliardu
milícia, *l* (z miles = vojak), občianske vojsko; stav vojska; národné vojsko; ozbrojené občianstvo; krajinská obrana; vojenstvo
milieu (miljő), *f,* prostredie, okolie, stred; vyšívaná alebo tkaná prikrývka na stred stola; okrúhla pohovka
miligram (skrátene: mg), *l,* tisícina gramu
milimeter (skrátene: mm), *l,* tisícina metra
milimikrón, *g,* miliontina milimetra
milion, *g,* tisíc tisícov
militantný, *l,* bojujúci
militária, *l,* vojenské veci
militaristický, *l,* vojenský
militarizmus, *l,* vojenstvo, vojenská sústava, vojenský duch v štáte, taký systém v štáte, keď na škodu iných odvetví obyvateľstva sa vyhovuje požiadavkám vojenskej správy
militarizovať, *l,* zvojenčiť, povojenčiť, vychovávať po vojensky občianstvo
military cross (militery kros), *a,* vojenský záslužný kríž
militér, *f* (z militaire), vojsko, vojenský stav
mille, *l,* tisíc
millefiori, *t,* druh sklenenej mozaiky
millefleures (milflőr), *f,* tisíckvetý vzorok, vzorok na látky
millenium, pozri: milénium
milliarium, *l,* míľnik; rímska míľa (= 1,5 *km*)
milligram, pozri: miligram
millimeter, *l,* pozri: milimeter
millrayes (milréj), *f,* (= tisíc pásikov) jemne pásikovaná látka
millyové sviečky, sviečky stearínové z Millyho továrne vo Viedni
míľnik i **míľovník,** *l,* stĺp míle ukazujúci
milreis, *po,* = 1000 reisov, brazilská alebo portugalská bankovka hodnoty asi našich 500 korún (značí sa $)
mim, *g* (z mimos), napodobnenie neobyčajných výjavov zo života na javisku, herec takýchto výjavov; herec charakterných úloh; pozri: mimik, mimika, pantomima
mima, *g,* herečka
miméza, *g,* napodobnenie; pretvarovanie sa, opakovanie pohybov po niekom
mimický, *g,* týkajúci sa mimiky (pozri toto), napodobňovací
mimik, *g,* (pozri: mim), umelec v gestách, pohyboch, v napodobňovaní; napodobňovateľ; charakterný herec
mimika, *g,* prejavovanie našich myšlienok a citov spôsobom zovňajším, t. j. postavou tela, pohybmi jeho čiastok, najmä zmenami v tvári a oku, umenie sprevádzať svoje myšlienky a city primeranou hrou tváre a

pohybmi tela, posunková hra, hra tváre, napodobňovacie umenie, posunky, gestá, náuka o gestách, pohyboch tela

mimikry, *a*, pripodobnenie sa okoliu; ochranné sfarbenie a napodobnenie zvierat chránených i predmetov neživých; ochranné zbrane a prikrývky

mimodráma, *g*, pozri: pantomima

mimóza, *g*, nedotyka (rastlina veľmi citlivá, ktorá sa v noci alebo keď sa jej dotkneme, zatvorí, stiahne lístie)

mína, *f*, podkop, najmä taký, kde sú skryté výbušné látky, ktoré explóziou vyhodia zem do povetria, podzemný alebo pozemný náboj; (z *g* váha)

minácia, *l*, nebezpečné vyhrážanie

minaret, *ar*, veža mešity, balkónovitá veža, štihlá, okrúhla veža tureckých chrámov (mešít), odkiaľ sa svolávajú veriaci na pobožnosti

minátor, *l*, vyhrážač

minatórny, *l*, výhražný, hroziaci; pozri: minácia

minauderie (minodörí), *f*, malichernosť

mináž, *f* (z minage), merné, poplatok z obilia

minbar, *tu*, kazateľnica

minca, *n* (z Münze), kovový razený peniaz, kúsok razeného kovu

mincier, *n*, jednoramenné vážky, ktorých rúčka ukazuje ťažkosť váženého predmetu

mincmajster, *n*, správca mincovne

mincovňa, *n*, budova so strojmi a všetkým potrebným na výrobu mincí

mincverk, *n* (z Münzwerk); pozri: mincovňa

minďary, *m*, mizina, nivoč, skaza

Minderheit, *n*, menšina

minelka, tromfová deviatka v istej hre v karty (najvyššia po horníku)

minér, *f* (z mineur), baník, fárač, trhač skál, podkopník

minerál, *l*, nerast, kameň, kov

minerálna voda (minerálka), *l*, žriedlová voda s rozličnými soľami a plynmi (liečivými)

minerálny, *l*, nerastný

mineralog, *lg*, nerastopisec

mineralogia, *lg*, nerastopis, náuka o nerastoch

mineralurgia, *g*, dobývanie a spracovanie nerastov

Minerva, *l*, rímska bohyňa múdrosti a vojny, ochrankyňa vied a umenia (u Grékov Pallas Athéne)

minestra, *t*, polievka

minet, pozri: menuet

mineur (minőr), *f*, pozri: minér

miniatúra, *l* (z minium, farba, ktorou sa drobnomaľby, začiatočné litery alebo staré obrazy robievaly), drobnomaľba; drobnôstka, malý obrázok; en miniature (án miniatűr), v malom, drobnom

miniature (miniatűr), *f*, drobný, maličký obrázok, malilinký, drobnunký

miniatúrna maľba, jemnými gumovými farbami maľovaný obrázok na pergamen, slonovinu alebo na kovovú platničku

miniatúrny, *f*, zmenšený, zdrobnelý, drobnomalebný, drobnulinký

minima de malis, *l*, z nešťastí, z nehôd, zo zlého najmenšie

minimalisti, *l*, pozri: menševici; protiva: maximalisti

minimálny, *l*, najmenší

minima non curat praetor, *l*, o malé veci, malichernosti, sa sudca nestará (o malichernostiach sa nehovorí)

minimax, prístroj na hasenie ohňa

minime, *l*, najmenej, nanajmenej

minimum, *l*, najmenšie množstvo, najmenšia miera, najmenej, najnižší bod, najmenšia časť, cena (opak: maximum)

minírovať, *f*, pozri: mínovať
minister, *l*, sluha; člen vlády, najvyšší štátny úradník po hlave štátu, predstavený jedného z odborov, na ktoré sa delí štátna správa; ministrov menuje hlava štátu; minister za svoj dôležitý úrad je zodpovedný parlamentu (iba v USA prezidentovi), a to právne i politicky; osobitný význam v štáte má minister tým, že každý akt hlavy štátu, ak má mať platnosť štátneho aktu, musí byť podpísaný aspoň jedným zo zodpovedných ministrov, ktorý zaň takto preberá zodpovednosť; pozri: kontrasignácia
minister a latere, *l*, (pobočník), minister osobitnou dôverou panovníkovou vyznačený
minister bez portefeuilla (~ portfeja), minister, ktorý nemá vlastný správny odbor
ministeriáli, kazatelia, ktorí mali hlas v cirkevnej rade; v stredoveku neslobodní dvorskí služobníci, potom nižšie zemianstvo
ministerializmus, *l*, otázka účasti vo vláde
ministeriálny, *l*, ministerský
ministérium, *l*, pozri: ministerstvo
ministerprezident, *l*, predseda vlády
ministerstvo, *l*, vetva štátnej správy, vlády, štátna vláda, správa, korunná rada, sbor všetkých ministrov, ministrov úrad, sbor úradníkov niektorého ministra, ministérium
miništrácia, *l*, prisluhovanie (pri službách božích)
miništrant, *l*, prisluhovač pri službách božích
miništrovať, *l*, prisluhovať pri katolíckych službách božích
mínium, *l*, kysličník olovnato-olovičitý, červená farba
Minne, *n*, láska
Minnesänger, *n*, nemecký básnik, ktorý ospevoval lásku
mínonosec, loď, ktorou sa kladú podmorské náboje; pozri: torpédovka
minor, *l*, menší, mladší
minorát, *l*, dedičské právo najmladšieho, dedičné postupníctvo; opak: majorát
minore, *t*, mäkká stupnica, mol (*hud.*)
minorenita, *l*, nezrelosť, maloletosť
minorénny, *l*, nezrelý, maloletý
minorita, *l*, menšina (hlasov, národnosti ap.); maskulínum = mních
minoriti, *l*, = menší bratia (z *l* minores fratres); miernejšia františkánska reholá založená sv. Františkom z Assisi, odvetvie františkánskej rehole
minoritné vótum, *l*, prejav, ohlas, mienka menšiny
minoritný, *l*, menšinový
Minos, *g*, sudca mŕtvych v podsvetí
Minotaurus, *g*, obluda gréckej mytologie, napoly človek, napoly býk; strážca labyrintu na ostrove Kréte, ktorého zavraždil Tézeus
mínovať, *f*, podkopávať, robiť podkopy
minster, pozri: Münster
minstrel (minstril), *a*, v stredoveku anglický a škótsky spevák, ktorý chodil od hradu k hradu, s miesta na miesto a ospevoval slávne činy hrdinov; hudec, uličný spevák; pozri: troubadour
minúcia, *l*, malý kalendárik; malichernosť, nepatrnosť
minuciozita, *l*, dôkladnosť, malichernosť, malosť, punktičkárstvo
minuciózny, *l*, malicherný, podrobný, dôkladný, puntičkársky, nepatrný, presný, drobulinký
minuend, *l*, menšenec (v počtárstve)
minuendo, *t*, ubúdajúc, ubúdavou, tratiacou sa silou (v hudbe)
minuendolicitácia, *l*, ponechanie veci pri licitácii tomu, kto najmenej dáva

mínus, *l*, menej; nedostatok, deficit (pozri toto); na teplomere čísla pod nulou; znamienko „—" v algebre, počtárstve
minuskula, *l*, malé písmeno, v rukopisných a starých tlačených knihách malé písmeno na rozdiel od veľkých písmen (majuskula)
minúta, *l*, šesťdesiaty diel hodiny; malý sklad tovaru, predaj v drobnom, v malom
minutista, *l*, kupec s drobným tovarom
miocén, *g*, mladší oddiel treťohôrneho útvaru, ktorý sa delí na skameneliny: eocén (eolit), oligocén, miocén a pliocén
mio conto, *t*, môj účet
mióza, zúženie pupily (pozri toto), t. j. zrenice
mipartitum, *l*, (na polovicu delený), stredoveká móda, podľa ktorej obe polovice obleku boly rozličnej farby a vzoru
mipartitum-perlé, *lf*, druh hodvábnej priadze
mirabelka, *f*, malá žltá slivka
mirabile auditu, *l*. divné počuť
mirabile dictu, *l*, divné povedať, divná vec
mirabile visu, *l*, divné vidieť, divná vec
mirábilie, *l*, divné veci, veci hodné obdivu
miraculum miraculorum, *l*, div nad divy, čudo nad čudá, zázrak nad zázraky, div divúci
mirage (miráž), *f*, zrkadlenie povetria
mirakulózny, *l*, divný, zázračný, čudesný
mirákulum, *l*, čudo, div, zázrak
mirín, *j*, hnedá šťava z pražených bôbov a ražového kvasu; pozri: saki
miroskop, *lg*, premietací prístroj, svetlá komora
mirza, *pe*, panovník, mocnár, kniežа, vznešený pán, kniežací syn, princ; pred menom: pán
misál, *l*, omšová kniha
misandria, *g*, nenávisť oproti mužským
misanthrop, *g*, pozri: mizantrop
miscellanea, pozri: miscely; literárna smiešanina, rozmanitosti
miscely, *l* (z miscellanea), *l*, smes, rozličnosti, smiešané rozpravy, literárna smes
misculantia, pozri: miskulancia
misculovať, pozri: miskulovať
mise (míz), *f*, vklad (*kup.*)
mise en pages (mizanpáž), *f*, lámanie sadzby (tlačovej)
mise en scène (mízan sén), *f*, nesenie na javisko, scenéria, inscenovanie, úprava divadelnej hry pre javisko
miserabilis, *l*, úbohý, biedny, chudobný
miserábl, pozri: mizerábl
misera contribuens plebs, *l*, úbohý, chudobný, poplatný ľud (tripartitum Verbőczyho)
misère (mizér), *f*, pozri: mizéria
miserere, *l*, smiluj sa; začiatok 51. žalmu a názov hudobných skladieb, založených na tomto texte; pozri: mizerere
misericordia, *l*, milosrdenstvo
misia, *l*, poslanie; prepustenie; úloha, povolanie
misia, *l* (z misse), vyslanie kňazov na obrátenie pohanov alebo na utvrdenie viery a zbožnosti
misionár, *l*, kňaz, poslaný rozširovať vieru, vierozvest, kazateľ viery
misíva, *l*, list, písmo, posolstvo; zavretá kapsa, v ktorej sa odosielajú spisy
miskulancia, *l*, miešanina; machlenie, majstrovanie
miskulovať, *l*, miešať, klochtiť
misogam, pozri: mizogam
misogýn, pozri: mizogýn
misomusi, *g*, nepriatelia vyššej vzdelanosti medzi českými
miss, *a*, slečna
missa, *l*, omša

missa brevis, *l,* krátka omša
missa del gallo (kohút), *šp,* raná omša
missál, pozri: misál
missa pro defunctis, *l,* sv. Omša za umretých
missa solemnis, *l,* slávnostná sv. Omša
missia, pozri: misia
missionár, pozri: misionár
missiva, pozri: misíva
Mistbeet, *n,* parenisko
mister, *a* (z *l* magister), skrátene: mr., pán, vládca
mistgrubňa, *n,* hnojisko, žumpa, jama na hnoj
mistrál, *f,* severozápadný vietor na Stredozemnom mori, veľmi studený a búrlivý, ktorý zasahuje najmä juhovýchodné Francúzsko a Dalmáciu
mistress (misis), *a,* skrátene: mrs, pani, vladárka, milenka
miškulácia, *l,* smiešanina, smes, zmätok, huriavok; premýšľanie
mišmaš, *l,* zmätok, trma-vrma, huriavok, miešanica
mišna, *h,* text náboženského židovského zákonníka
mišpóche, *h* (žargón), rodina, príbuzenstvo
mišpuľa, *l* (z mespilus germanica), plánka, plané jablko
mišung, *n,* miešanina, smes, miešané
mitella, *l,* čiapka, čiapkovitý obväzok, obviazanie hlavy
miteser, *n,* svrab
mitigácia, *l,* obľahčenie, uľavenie, stíšenie, zmiernenie (na pr. bolesti)
mitigovať, *l,* zmierniť, obľahčiť, šiť, uľaviť
míting, pozri: meeting
mitra, *g,* biskupská a pápežská čiapka, infula; páska
mitraillada (mitrajáda), *f,* pálenie, strieľanie kartáčmi
mitraille (mitraj), *f,* kartáč (plechová škatuľa naplnená guľkami alebo sekaným železom a olovom)
mitrailleuse (mitrajőz), *f,* guľomet, kartáčové delo (z ktorého sa strieľa naraz dvaciatimi piatimi guľami)
mitraillovať (mitrajovať), *f,* kartáčmi strieľať
Mitropa, berlínska účastinná spoločnosť spacích, jedálnych a luxusných vagónov pre strednú Europu
Mitte, *n,* stred
Mittel, *n,* prostriedok; peniaze
mittimus, *l,* (= posielame), v anglickom práve rozkaz na zlapanie a zavretie
mixed pickles (miksd pikls), *a,* v octe nakladané malé uhorky, miešaná nakladaná zelenina s uhorkami, cibuľou, ovocím a korením, rajčiakový šalát
mixer, *a,* miešač nápojov, najmä likérov
mixt-double (– döbl), *a,* smiešaná štvorhra v tenise
mixtum, *l,* miešané, smes, miešanina
mixtum compositum, *l,* mrcha jedlo, halabarda, žbrnda, miešanina bez ladu a skladu, smes vecí k sebe nepatriacich
mixtúra, *l,* smes, miešané, miešanina; smes hlasov na organe (terce, kvinty a oktávy), smes lekárnická
mizantrop, *g,* mrzút, človek nenávidiaci svet, nepriateľ ľudí (opak: filantrop)
mizerábl, *f,* žalostný, úbohý, poľutovania hodný
mizerák, *l* (z miser), bedár, úbožiak, lotor
mizerere, *l,* zauzlenie čriev, vracanie výkalov z čriev; pozri: miserere
mizéria, *l,* bieda, núdza, ťažkosti, psota, klopoty, mizeráctvo
mizogam, *g,* nepriateľ manželského života
mizogýn, *g,* nepriateľ ženských

muzogýnia, *g,* chorobný odpor k ženám
mizomúzi, *g,* nepriatelia vyššieho vzdelania v jednote českých bratov
mizrach, *h,* božie požehnanie
Mlle, pozri: mademoiselle
MM, pozri: messieurs
mm = milimeter (pozri toto)
Mme, pozri: madame
Mn, chemická značka mangánu
mnéma, *g,* pomník, pamätník, podarúnok na pamiatku
mnemonický, *g,* pamätný, pre pamäť slúžiaci, pamäťou pohotový; pozri: mnemotechnický
mnemonik, pozri: mnemotechnik
mnemonika, *g,* umenie zapamätať si isté veci, zbehlosť v pamätaní si, umenie cibriť pamäť, robiť ju vernou a obsiahlou; náuka o cibrení pamäti; pozri: mnemotechnika
Mnemosyné, *g,* matka múz, bohyňa pamäti
mnemotechnický, *g,* pamäťou pohotový, pamätný, verný pamäťou; pozri: mnemonický
mnemotechnik, *g,* umelec, ktorý má vždy vernú, obsiahlu a pohotovú pamäť
mnemotechnika, *g,* umenie zapamätať si, zbehlosť v zapamätaní si, umenie cibriť pamäť, robiť ju vernou a obsiahlou; náuka o cibrení pamäti; pozri: mnemonika
m. noe, = mandatario nomine, *l,* menom zmocnenca, plnomocníka, poverenca
mob, *a,* sberba, čvarga, sprostý ľud, holota, všivač
mobile perpetuum, *l,* večne pohyblivý; pozri: perpetuum mobile
mobiliár (mobílie), *l,* veci hnuteľné, náradie, nábytok
mobiliárna exekúcia, *l,* zhabanie hnuteľných vecí, exekúcia na hnuteľné veci
mobiliárny, *l,* hnuteľný, nábytkový
mobílie, *l,* veci hnuteľné, náradie; nábytok; pozri: mobiliár
mobilita, *l,* pohyblivosť, nestálosť, hnuteľnosť, hybnosť
mobilizácia, *l,* uvedenie vojska do stavu vojny, do pohotovosti, nariadenie pohotovosti
mobilizačný, *l,* pohotovostný
mobilizovať, *l,* uviesť vojenskú pohotovosť na vojnu, nariadiť pohotovosť
mobilný, *l,* hybný, pohyblivý, hnuteľný, hotový
mőble, pozri: meubles
mócia, *l,* pohyb, hnutie
mock, *a,* rúrová oceľ
mock-turtle (mok-törtl), *a,* falošná korytnačia polievka
móda, *f,* suma zvykov, mravov, obyčajov, krojov a vôbec životných spôsobov, určených premenlivým rozmarom a časovým vkusom
modalita, *l,* spôsob, tvárnosť, akosť, spôsobnosť; podmienka, podrobnosť, okolnosť
mode (mód), *f,* spôsob, móda (pozri toto); à la mode, *f,* podľa módy, vkusu; (o mäse: šťavnatý, so šťavou)
model, *f,* vzor, vzorec, vzornica, predloha
modelér, *f,* hotoviteľ vzorov, vzorkár, sochár
modelka, *f* (z modéle, model), ženská, čo stojí umelcovi modelom
modelovať, *f,* vzorkovať, robiť, hniesť z hliny sochu ako vzor na odliatie z kovu alebo na vytesanie z kameňa
moderácia, *l,* miernenie, umiernenie
moderamen, *l,* správa, vedenie, predstavenstvo
moderata durant, *l,* mierne veci dlho trvajú
moderátny, *l,* mierny, lacný
moderato, *t,* mierne (v hudbe)
moderátor, *l,* miernitel', ustaľovač, riadič, zmierňovač (*techn.*); biskup slobodnej cirkvi škótskej

moderna, *f*, smer nových časov v písomníctve a v umení
modernizácia, *f*, upravenie podľa najnovšieho vkusu
modernizovať, *f*, upraviť, zriadiť podľa nových pomerov, podľa najnovšieho vkusu, prispôsobiť dobe
moderný, *f*, novodobý, časový, vyhovujúci vkusu a chuti doby, podľa módy, terajší, podľa najnovšieho vkusu; pozri: módny
moderovať (sa), *l*, mierniť (sa), krotiť (sa)
modescia, *l*, skromnosť, miernosť
modes robes (mód rób), *f*, módny a konfekčný tovar
modestný, *l*, skromný, mierny
modifikácia, *l*, prispôsobenie, zmena, obmena, úprava, útvar
modifikovať, *l*, prispôsobiť, upraviť, zmeniť, urobiť vyhovujúcim dobe, vkusu a mravom
modistka, *f*, obchodníčka s módnym tovarom
modius, *l*, rímska dutá miera
módny, *f*, móde primeraný, móde náležiaci; pozri: moderný
modul, *l* (z modulus), miera, meradlo
modulácia, *l*, prechod z tóniny do tóniny, zmena tónu v hudbe, zmena hlasu
modulovať, *l*, prechádzať z tóniny do tóniny, meniť tón, hlas, meniť a ustaľovať (na pr. požiadavky)
modus, *l*, spôsob, miera; **est modus in rebus, sunt certi denique fines,** *l*, (pozri toto), všetko má svoju mieru, svoj spôsob, všetko má svoje konce
modus procedendi, *l*, spôsob postupovania
modus vivendi, *l*, spôsob (dobrého) spolužitia, spôsob života
mofeta, *t*, jedovatý výpar kysličníka uhličitého v baniach alebo na okolí sopiek
mogádor, druh likéru
mog(g), tkanina podobná piqué (piké), ale nie taká hrubá
mogul, *pe*, dakedajší názov hindustánskeho panovníka; mongol; druh oleja; veľký mogul, najväčší diamant v anglickej korune, nazvaný tiež Cohinoor
mohair, pozri: mohér
mohamedán, vyznavač učenia Mohamedovho, islamu
mohárem, *ar*, zakázaný; prvý mesiac mohamedánskeho kalendára, v ktorom sú zakázané boje a vojna
mohél, *h*, obrezanie, obriezka
mohér, *a*, látka zhotovená z ťavej srsti alebo zo srsti angorskej kozy; jemná vlnená látka na sukne
Mohikáni, vyhynulý indiánsky kmeň v Severnej Amerike; posledný Mohikán, posledná osoba svojej strany
mohur, *i*, *pe*, zlatá minca perská a východoindická, hodnota asi 25 Kč
moira, pozri: Moiry
moiré (moaré), *f*, mórovaný, vodovolesklý
moirée (moaré), *f*, tenká hodvábna alebo polohodvábna látka, veľmi hustá a penivého lesku
Moiry, *g*, bohyne osudu, sudby, Sudičky
moitié (moatjé), *f*, polovica
moka, *ar*, znamenitá káva, nazvaná podľa arabského mesta toho istého mena
mokantný (moquantný), *f*, posmešný, štipľavý
mokasín, maľovaná bočkorka Indiánov v Severnej Amerike z ohybnej kože bez tvrdých podošví, s ozdobnými remienkami
moket, *f* (z moquette), vlnená látka
mokka, *ar*, pozri: moka
mokume, *j*, japonská kovová mozaika
mol., skrát. molekula
mol, *l*, mäkký; v hudbe mäkká tónina

mola, *tu*, kňaz, ktorý je zároveň hlavným slúžnym alebo hlavným richtárom niekoľkých obcí alebo i celého okresu
moldavit, olivovozelený polodrahokam
moldon, hustá, viacfarebná vlnená látka
molében, *r*, ďakujúca a prosebná modlitba v kostole, požehnanie
molekula, *l*, čiastočka hmoty, telies; pozri: atóm
molekulárne sily, *l*, sily priťahujúce alebo odpudzujúce (aké mávajú molekuly)
molekulárny, *l*, molekulový
moles, *l*, ťarcha, hmota; ohromná budova
moleskin (mólskin), *a*, husté satinové tkanivo na nohavice
molestovanie, *l*, obťažovanie, domŕzanie
molestovať, *l*, obťažovať, domŕzať, znepríjemňovať
molet, *f*, mäkučký, jemný, kyprý, tučnastý
moleta, *f*, oceľový valec na odtláčanie vzorcov na látky; struhadlo, struhár, otierač
moletón, *f*, mäkká vlnená látka podobná flanelu
molette (molet), *f*, tučnastý, jemný, mäkušký, kyprý; pozri: molet
molinos, severoamerická bavlna bledožltej farby z kraja Molinos v Mexiku
Melkenkur, *n*, liečenie srvátkou
moll, pozri: mol
molla, pozri: mola
mollet, pozri: molet
mollusca, *l*, pozri: molusky
mólo, *t*, ochranná kamenná hrádza v prístave
molodec, *r*, mládenec, junák, chlapina
moloch, *h*, kanaánsky balvan, ktorému obetovali ľudí, starý fenický bôžik, ktorému Feničania obetovali svoje dietky, kovová modla, ktorej obetovali ľudí (Feničania to robievali tak, že ich hodili do modly a upálili ich); obeť vôbec (na pr. maďarský moloch požieral slovenské duše)
molokáni, *r*, náboženská sekta ruská; vetva duchoborcov (odpadlíkov, rozkolníkov)
molosus, *l*, veršová stopa z troch dlhých
molto, *t*, veľmi, silne, mnoho, veľa
molto bello, *t*, veľmi pekne
molto bene, *t*, veľmi dobre
molton, pozri: moldon
molusky, *l* (z mollusca), mäkkýši
molybdén, *g*, vzácnejší prvok kovový
moment, *l*, chvíľočka, chvíľa, rozhodná chvíľa; podstatná okolnosť; dôležitosť, dôvod, pohnútka, príčina, podnet, úkaz, zjav
momentálne, *l*, práve, teraz, zaraz, hneď, v túto chvíľu
momentálny, *l*, chvíľkový
momentka, chvíľkový fotografický obrázok, podobizeň
Mómos, *g*, boh žartu, posmechu v gréckej mytologii, syn Noci
mon, *f*, môj
Monaco, juhofrancúzske mesto s povestnými herňami; miestnosť, kde sa hrá hazardne
monáda, *g*, jednotka, prostá bytosť, prvok
monadologia, *g*, náuka o monádach (Leibnitzova filozofia v Nemecku)
monach, *g*, mních, brat (kňaz)
Mona Lisa, slávny portrét od Leonarda da Vinci, ktorý ukradli z parížskeho Louvru (neskoršie bol zasa vrátený na svoje miesto)
mon ami, *f*, priateľ môj, môj priateľ!
monarch, *g*, samovládca, mocnár
monarchia, *g*, samovláda, mocnárstvo; štátny útvar, podľa ktorého je jediná osoba hlavou štátu
monarchiáni, *g*, kresťanská sekta, ktorá zavrhuje božskú Trojicu
monarchizmus, *g*, monarchistické smýšľanie, zriadenie

monastier, *g,* pravoslávny (ruský alebo juhoslovanský) kláštor, kláštorný kostol
Monat, *n,* mesiac ($^1/_{12}$ roka)
monatelli, *t,* druh krásnych juhotirolských jabĺk
monbijou (monbižú), *f,* môj poklad (pomenovanie mnohých hradov)
Mond, *n,* mesiac, luna (nebeské teleso)
mondainný, pozri: mondénny
mondamín, *l,* kukuričná múka
mondéna, *f,* svetárska ženská
mondénny, *f,* svetový, svetársky
mon dieu (mon dió), *f,* môj Bože!
mondúr, pozri: mundár
moneta, *l,* peniaz, minca, medaila, plaketa; mincovňa
Moneta, *l,* bohyňa peňazí; mincovňa v starom Ríme (nazývala sa takto preto, že sa nachádzala v Ríme vedľa Júnoninho chrámu) *t,* drobný peniaz; pozri: moneta
money (many), *a,* peniaze
mon cher (mon šér), *f,* môj milý, môj drahý!
moniľa, *l,* nákrčník, mašľa, stužka na šiju, náhrdelnica
monista, *g,* vyznavač monizmu (pozri toto)
moniteur (monitór), *f,* radca, napomínateľ, oznamovateľ; úradný oznamovateľ; titul parížskych úradných novín: Moniteur (Oznamovateľ)
monitor, *l,* vojenská menšia loď s obrnenou palubou a pancierovými bokmi (obyč. pobrežná alebo riečna); pozri i: moniteur
monitórium, *l,* napomínací spis, pamätný spis
monitum, *l,* napomenutie, vyzvanie, ohlas
monizmus, *g,* jednota, náuka, ktorá učí, že základ sveta je jediný a vo všetkom vidí bezkonečnú obmenu jednotky (duch, pochop, hmota)
mono . . ., *g,* v složených slovách: jedno . . .
monoceros, *g,* jednorožec
monocle, pozri: monokel
monocykel, *g,* jednokolesový velocipéd, aký upotrebujú najmä artisti
monodia, *g,* jednohlasý spev sprevádzaný nástrojovou hudbou
monodon, *g,* jednorožec; pozri: monoceros
monofagista, *g,* človek alebo zviera živiaci sa jedným druhom potravy
monofagizmus, *g,* výživa jedným druhom potravy
monofonický, *g,* jednozvučný
monofyletická hypotéza, *g,* hypotéza, ktorá tvrdí, že všetky organizmy pochádzajú z jedného najnižšieho živočícha
monofyletický, *g,* jednokmenný
monofyzitizmus, *g,* náuka o jedinej božskej prirodzenosti Kristovej
monogamia, *g,* jednoženstvo; pozri: monogýnia
monogénne kamene, *g,* kamene, ktoré obsahujú iba jediný nerast
monografia, *g,* spis o istom predmete, spis, rozprava o istom, osobitnom predmete; odborný článok, malý spisček, rozbor
monografický, *g,* rozpravový, rozborný, hovoriaci o osobitnom predmete
monogram, *g,* značka, složená z počiatočných, do seba prepletených písmen nejakého mena, znak mena, značka urobená jedným ťahom
monographia, pozri: monografia
monographický, pozri: monografický
monogýnia, *g,* jednoženstvo
monogynický kvet, *g,* kvet s jedným piestikom
monochord, *g,* jednostrunový nástroj; zvukomer
monochrom, *g,* jednofarebný obraz
monochrómový, *g,* jednofarebný
monokel, *gl,* skielce na jedno oko

monokolón, *g,* rovnoveršie, báseň s rovnakými veršami
monokracia, *g,* vláda jednej osoby, jednovláda
monokratický, *g,* jednovládny
monoline (monolajn), *a,* sadzačský stroj, ktorý odlieva hotové riadky
monolit, *g,* stĺp z jedného kameňa, pomník, pamätník vykresaný z jedného kusa kameňa
monolog, *g,* v dráme scéna, keď jediný herec hovorí sám na javisku
monologizovať, *g,* shovárať sa sám so sebou
monom, *g,* v matematike jednočlenný výraz
monomachia, *g,* súboj, duel
monoman, *g,* kto trpí monomaniou
monomania, *g.* šialenstvo, obmedzujúce sa na jedinú predstavu, jašenie, utkvelá predstava, fixná myšlienka
monomark, označovanie dlhých názvov slovom pozostávajúcim z počiatočných písmen týchto slov, na pr. ČTK (Československá tlačová kancelária), Nárus (Národohospodársky ústav slovenský), ČSR ap.
monomeria, *g,* jednodielnosť
monomorfia, *g,* jednotvárnosť
monoplán, *g,* jednoplošinový aeroplán jednoplošník
monoplegia, *g,* skľavenie, zmretie jedného údu
monopol, *g,* výhradné právo štátu na dobývanie a predaj rozličných nerastov (na pr. soli), na razenie peňazí; na spracovanie dohánu, pušného prachu; výsadný predaj i kúpa (na pr. obilia)
monopolizácia, *g,* určenie nejakého predmetu na výsadný predaj
monopolizovať, *g,* určiť nejaký predmet na výsadný predaj
monosylabické reči, *g,* jednoslabičné reči, ako sú na pr. čínština, japončina a pod.
monosyllabum, *g,* jednoslabičné slovo
monoteista, *g,* prívrženec monoteizmu, ctiteľ a vyznavač jediného boha
monoteizmus, viera v jediného boha, jednobožstvo
monoteleti, *g,* prívrženci náboženskej sekty, ktorí popierajú ľudskú vôľu Kristovu
monotónia, *g,* monotónnosť, jednotvárnosť, jednozvučnosť (na pr. v speve); nudnosť, zdĺhavosť
monotónny, *g,* jednotvárny, jednozvučný, zdĺhavý, nudný, mdlý
Monrepos (monrepó), *f,* (= môj pokoj), pomenovanie rozličných víl, letohrádkov
Monroeova zásada, zásada, ktorú povedal prezident Severoamerických štátov Monroe, že Amerika patrí Američanom
mons, *l,* hora
monseigneur (monseňőr), *f,* milostivý pán!, Vaša milosť!, titul bývalých francúzskych korunných princov, titul vysokých hodnostárov duchovných v katolíckej cirkvi, na príklad pápežských komorníkov a pod.
monsieur (mosjő), *f,* pane môj!, pán
monsignore (moňsiňóre), *t,* titul istých katolíckych hodnostárov; pozri: monseigneur
monstre (mónstr), *f,* pozri: monštrum
monstre-koncert (mónstr-koncert), *f,* ohromný, veľkolepý koncert
monstre-proces, *f* (mónstr-proces), neobyčajný, ohromný, hromadný súdny spor (obyč. polit.)
monstrozita, pozri: monštruozita
monstrum, pozri: monstre, monštrum
monsún, pozri: monzún
mons Veneris, *l,* (hora Venušina) vrch ohanbia
monštrácia, *l,* ukazovanie
monštrancia, *l,* nádoba, v ktorej

sa u katolíkov drží velebná Sviatosť oltárna
monštrum, *l*, obluda, netvor, príšera
monštruozita, *l*, ohromnosť, obludnosť, nestvornosť
monštruózny, *l*, ohromný, príšerný, nestvorný, obludný
mont (món), *f*, hora, vrch
montagnard (montaňár), *f*, horal; za veľkej francúzskej revolúcie člen krajnej ľavice
montagne (montaň), *f*, horstvo
montanista, *f*, znalec baníctva
montanistický, *l*, banícky, banský, hôrny; pozri: montánny
montanistika, *l*, baníctvo
montánny, *l*, banícky, banský; pozri: montanistický
montáž, *f*, sostavenie (na pr. strojov, obrazov), vystrojenie, stavba, výstavba
mont de Piété (món dö pieté), *f*, = hora Milosrdenstva; záložňa v Paríži
monte, *t*, hora, vrch
Monte Carlo, mesto v Monacu, známe svojimi veľkými ruletovými herňami
Montecchi e Capuletti (montéki-), dve znepriatelené zemianske rodiny v Romeovi a Julii od Shakespearea
montée, *f*, násada, mladť, priesada
montejus (montžű), *f*, mašinéria vo forme kotla na zdvíhanie tekutín tlakom povetria
montér, *f*, sostavovateľ strojov, strojník, robotník (strojný)
monteur (montőr), *f*, pozri: montér
montgolfiéra, *f*, balón dolu otvorený a naplnený teplým vzduchom, pomenovaný takto po svojom vynálezcovi Francúzovi Montgolfierovi
Montmartre (monmártr), *f* (z *l* mons martyrii, hora utrpenia), kopec v severnej oblasti parížskej
montovať, *f*, sostaviť čiastky stroja, zariaďovať, skladať, hotoviť, vyzbrojiť, pristrojiť, zriadiť
Montsalvát, *šp* (z *l* mons salvationis), hora v Katalánsku v Španielsku (Hora spásy)
montúr(a), *f*, vojenské služobné šaty; pozri: mundúr
montúrny, *f*, odevný; pozri: mundúrny
monument, *l*, pomník, pamätník, pamiatka
monumentálny, *l*, pomníkový, pamätný, pamätníkový, utešený, čarokrásny, veľkolepý, vo výtvarnom umení dielo veľkých rozmerov a mohutnej kompozície, na príklad socha, stavba ap.
monumentum aere perennius, *l*, pomník trvalejší ako kov (*Hor.*)
monzún, pravidelný vietor v Indickom oceáne, v zime severovýchodný, v lete juhozápadný
moonshine (múnšajn), *a*, mesačný svit; (žartovne takto nazývali v USA v časoch prohibície doma vyrobené liehové nápoje za „mesačného svitu", v noci)
moor, *n*, bahnisko, močiar
Mops, *n*, druh trpasličej dogy
moquantný, pozri: mokantný
mór, pozri: moire
mora, *l*, čas, poshovenie, odloženie, odklad
morál, *l*, mravnosť, mrav; poučenie
moral insanity (morel insenity), *a*, nezdravá morálka
moralista, *l*, mravokárca, mravnostkár
moralita, *l*, mravnosť, mrav
Moralitas, *l*, stredoveká biblická činohra
moralizmus, *l*, snaha o mravné zdokonalenie
moralizovať, *l*, upravovať mravy, byť mravokárcom, dávať mravné ponaučenia
morálka, *l*, náuka o mravoch, mravouka, mravoveda, mravné naučenie, mravný cit
morálny, *l*, mravný, mravoučný
Morana, pozri: Morena
morando, *t*, váhavo (v hudbe)

Morast, *n*, pozri: marast
moratórium *l*, predĺženie lehoty proti vôli veriteľovej, odročenie, povolenie lehoty dlžníkom na zaplatenie, počkanie dlžoby na istý čas
moravista, *l*, učenec venujúci sa vedeckým otázkam a skúmaniu Moravy
moravizmus, *l*, slovo alebo obyčaj, zvyk, mrav, upotrebované iba na Morave
morbidezza (-eca), *t*, mäkkosť (pri maľovaní tela)
morbidita (morbilita), *l*, chorobnosť istého kraja, jej ustálenie, úmrtnosť, počet ochorení
morbidný (morbilný), *l*, chorobný
morbile, *l*, výsyp, sypanice
morbilita, *l*, počet ochorení
morbleu (morblő), *f*, tisíc pántov! tisíc hromov! do Paroma!
morbleu-mordieu (morblő-mordió), *f*, pozri: morbleu
morbozita, *l*, chorobnosť
morbus, *l*, choroba
morbus Basedowi, *l*, pozri: Basedowova choroba
morbus marinus, *l*, morská choroba
morbus sacer, *l*, pozri: epilepsia
morceau (morsó), *f*, kus, kúsok
Mord, *n*, vražda, zabitie
mordár, *n*, zabijak, vrah
Mörder, *n*, vrah
morfil, *f*, surová slonovina
mordié, *f* (z mon dieu, mondió), Bože môj!
mordoré, *f*, hnedočervený
mordovať, *b*, trápiť sa; vraždiť, usmrcovať, zabíjať
more, *l*, podľa zvyku
more consueto, *l*, ako je obyčaj; pozri: more solito
moreen (morín), *a*, silne moherovaná látka z česanej vlny
morela, morella, pozri: amarela, amarella
more majorum, *l*, podľa obyčaja, zvyku predkov, podľa starodávneho obyčaja predkov
Morena, bohyňa zimy a smrti u starých Slovanov
morendo, *t*, umieravo, umierajúc (v hudbe)
morény, kamenné hromady pod ľadovcami, usadeniny z ľadovcov
more patrio, *l*, podľa starej obyčaje
móres, *l*, mravy, spôsob; poctivosť, statočnosť, zdvorilosť
moresca, *t*, tanec napodobňujúci vojenný tanec maurský, predstavujúci boj Gótov s Arabmi (maurský tanec)
móresný, *l*, zdvorilý, mravný
more solito, *l*, ako je obyčaj, po obyčaji; pozri: more consueto
móresy, pozri: móres
morféma, *g*, kmeňotvorné a tvarotvorné prvky, koreň, kmeň, tvaroslovné i kmeňoslovné prípony (gramat.), (morfém)
Morfeus, *g*, boh snov a spánku u starých Grékov
morfín, najdôležitejší alkoloid v ópiu; uspávací prostriedok pri operáciách (často zneužívaný jed); pozri: morfium (to isté)
morfinista, *g*, človek, ktorý chorobne túži po užívaní morfia
morfinizmus, *g*, chorobná túžba po užívaní morfia, otrava morfiom
morfinomania, *g*, chorobné užívanie morfia, morfiová choroba
morfium, *g*, najhlavnejší alkaloid v ópiu; uspávajúci a utišujúci prostriedok (liek)
morfologia, *g*, tvaroslovie, tvarospyt, náuka o tvaroch prírodnín
morfologický, *g*, tvaroslovný, tvarospytný
Morgána, zázračná víla v keltskej mytologii (odtiaľ: fata morgána)
morganatické manželstvo, *l*, nerovné, nerovnorodé manželstvo (ak si niektorý panovník alebo mužský z vysokej zemianskej rodiny vezme za ženu osobu nižšieho stavu, z nízkeho rodu; v takomto manželstve sa žena a deti vylučujú zo stavovských

práv manželových, ba i otec a deti z následníctva na trón)
morganatický, *l*, nerovnorodý, na ľavú ruku
Morgen, *n*, ráno
morgue (morg), *f*, komora, verejná umrlčia izba v Paríži, kde sa vystavovaly mŕtvoly neznámych, márnica, v ktorej sa má zistiť identita mŕtveho
moria (morosis), *g*, tuposť, nechápavosť, sprostota
moriamur pro rege nostro Maria Theresia, *l*, umrime za našu kráľovnú Máriu Teréziu (vraj týmito slovami sa začal denný poriadok na prešporskej krajinskej diéte r. 1714)
moribundus, *l*, umierajúci
Móric, posmešné prezývanie židovčiat
morillon (morijon) i **morion**, *f*, druh hrozna; biele víno, ktoré, vraj, uľahčuje smrť; malý smaragd
morion, *f*, pozri: morillon
morisko, *šp*, potomok pokrsteného Maura
morituri te salutant, *l*, na smrť idúci ťa pozdravujú (takto volali gladiátori k cisárovi Claudiovi pred svojimi zápasmi)
Morlaci, Srbi v Dalmácii a v Istrii
mormoni, členovia náboženskej sekty v Severnej Amerike, v štáte Utah, ktorým je dovolené mnohoženstvo; sektu založil r. 1827 kazateľ Jozef Smith v New Yorku a nazval ju podľa proroka Mormona, ktorý žil v 5. storočí
mormonista, prívrženec mormonizmu (pozri toto)
mormonizmus, učenie kazateľa Jozefa Smitha; pozri: mormoni
mornar, *ch*, mornár, námorník
morning, *a*, ráno; good morning (gúd m.), dobré ráno!
moróza, *g*, tuposť, nechápavosť, sprostota
morozita, *l*, mrzútstvo, chmuravosť
morózny, *l*, mrzutý
morphinista, pozri: morfinista
morphologia, pozri: morfologia
mors, *l*, smrť
mors certa, hora incerta, *l*, smrť (je) istá, hodina (smrti) neistá
Morse, slávny americký fyzik, ktorý vynašiel telegrafickú abecedu (nazýva sa Morseova abeceda)
morsel, *f*, (z morselle), cukrové lopatky, do ktorých sa pridávajú liečivé byliny
mors imperator, *l*, veličenstvo smrť
morsus, *l*, hryznutie
mortadella, *t*, hrubá klobása z hovädzieho a bravčového mäsa
mortalita, *l*, smrtnosť, úmrtnosť, smrteľnosť
mort (mór), *f*, mŕtvy
morte (mort), *f*, mŕtva
morte saison (mort sézon), *f*, mŕtva sezóna, mŕtvy ročný čas (u nás mesiac júl a august)
mortifikácia, *l*, zabitie, usmrtenie, úmor, vyhlásenie nejakej listiny za neplatnú
mortifikovať, *l*, zabiť, usmrtiť, umŕtviť, umoriť, vyhlásiť za neplatné
mortuárium, *l*, pozostalosť, neodcudziteľný majetok cirkevný (manus mortua = mŕtva ruka)
mosaický, *h*, mojžišský, židovský
mosaizmus, židovské náboženstvo, nazvané po zakladateľovi Mojžišovi, Mojžišovo učenie
Moschee, *n*, mešita
moskaľ, *b*, päť gramov
Moskáľ, *p*, = Moskvan; takto prezývali Poliaci Rusov
moskaľofil, priateľ Moskvanov = rusofil; člen politickej strany vo východnej Haliči
mosketa (moschetto), *t*, pozri: mušketa
moskováda, *f*, surový cukor
moskyti, *šp*, druh komárov v južných krajinách, ktorí štípaním trápia v horúcich krajoch nielen ľudí, ale i zvieratá; veľmi často

prenášajú pichnutím na človeka žltú zimnicu, čiže maláriu

moslem (i moslim, muslim), *ar*, pozri: moslemín

moslemín, *ar* (mn. č. od moslem, muslim, moslim), pravoveriaci mohamedán

moslim, *ar*, pozri: moslemín

mosquitos, *šp*, pozri: moskyti

mosso, *t*, vzletne, s rozmachom (v hudbe)

mosso vivace, *t*, bystro, živo (v hudbe)

mošus (moschus), *g*, pižmo; výpotok žľazy kabara pižmového

mot (mó), *f*, slovo

mot d'ordre (motordr), *f*, rozlúštenie, rozriešenie

motetto, *t*, najstarší viachlasý cirkevný spev bez sprievodu hudby

motív, *l*, pohnútka, základná myšlienka, podnet, námet, dôvod; hlavná myšlienka hudobnej skladby, nápev, základ

motivácia, *l*, odôvodnenie, dosvedčenie, ospravedlnenie, preukázanie

motivovanie, *l*, pozri: motivácia

motivovať, *l*, odôvodniť, dosvedčiť, ospravodlniť, preukázať

moto, *t*, heslo, úslovie (obyčajne kladené na začiatok nejakej stati)

motocykel, *lg*, motorové koleso, motorový bicykel

motocyklista, *lg*, ten, čo spravuje motocykel, motorové koleso

motor, *l*, hýbací stroj, hnací stroj, hýbacia sila; hýbadlo; pôvodca, príčina

motorický, *l*, hybný, hnací

motorizácia, *l*, nahrádzanie konskej sily motormi

motorový, *l*, strojový

motorový člnok, strojom hnaný člnok

mototaxi, nájomný motocykel s prívesným vozíkom

motto, *t*, pozri: moto

motu proprio, *l*, na vlastný popud, z vlastnej pohnútky, z vlastného podnetu (rozhodnutia, nariadenia pápežovho)

mouflon (muflon), *f*, divá ovca, žijúca na Sibíri alebo severozápadnej Amerike, muflón

mouchard (mušár), *f*, (= lapač múch), vyzvedač, tajný policajt, detektív

mouche (muš), *f*, muška

mouches volantes (muš volant), *f*, (poletujúce mušky), mihania pred očami, „iskry"; drobné zákaly na povrchu oka (*lek.*)

mouchoir (mušoár), *f*, šatočka

moulage, pozri: muláž

moulinet (muline), *f*, dvojitý kruh opísaný vo vzduchu šabľou; figúra v tanci; (= mlynček)

Moulin rouge (mulén rúž), *f*, Červený mlyn, zábavná miestnosť parížska

Moulmain (maulmén), *a*, indické mesto, odkiaľ sa vyváža ryža (toho istého mena)

mound (maund), *a*, umelý kopec ako časť opevnenia; náhrobok Indiánov

mount (maunt), *a*, hora

mousquers (muské), *f*, jemné vlnené koberce z Malej Ázie

mousselin, pozri: mušelín

mousseux (musó), *f*, šumivý, penivý; šumivé, penivé víno

moutarde (mutárd), *f*, horčica

mouton, (mutón), *f*, baran; baranina

mouvement (muvmán), *f*, pohyb, postup, nepokoj, pohnutie

movens, *l*, hybný, hnuteľný

movies pictures (mavis pikčrs), *a*, = biograf

movitosť, *l*, hnuteľný majetok, hnuteľnosť

movitý, *l*, hnuteľný, pohnuteľný; hybný

movitý majetok, *l*, hnuteľný majetok (všetko, čo sa môže viesť, viezť alebo niesť)

mozaika, *f*, obraz vysádzaný skladaním drobných farebných ka-

mienkov, sklíček alebo farebného emailu, kameňomaľba; pestrosť
mozaikový, *f*, vykladaný, vybíjaný
mozambik, druh vlnenej tkaniny
mozlim, pozri: moslemín
mozzeta, *t*, krátky plášť s kapucňou vyšších katolíckych kňazov a kláštorníkov
mp, skrát. mezzopiano (pozri toto)
m. p., skrátené manu propria (pozri toto)
mr. = monsieur (mosjő), *f*, pán alebo anglické mister
Mr. Ph., skrát. magister pharmaciae
mrs = messieurs (mesiő), *f*, páni, alebo anglické mistress (pozri toto)
m. s., mano sinistra, ľavou rukou (*hud.*)
Msgr(e), skrát. Monsignore, Monseigneur
Mt., skrát. Mont (na mapách)
MTI., skrát. maďarskej zpravodajskej kancelárie
MUC., kandidát lekárstva, (medicinae universae candidatus)
mucus, *l*, hlien
mudír, *ar*, náčelník provincie v Egypte
MUDr., M. U. Dr. = **medicinae universae doctor**, *l*, doktor všeobecného lekárstva
muezín, *ar*, mohamedánsky vyvolávač na modlenie, vyvolávač, svolávač Turkov na modlenie
muezzin, pozri: muezín
Muff, *n*, rukávnik, muf
mufle, ohňovzdorné hlinené nádoby
muflík, *n* (z Muffel), pes s previsnutým pyskom
muflón, pozri: mouflon
mufti, *ar*, turecký hlavný richtár, hlavný slúžny, rozhodujúci, najvyšší sudca, vykladač zákonov; veľký mufti, najvyššia hlava tureckého duchovenstva, (šejk ul islam)
mugle, drahé kamene oválne brúsené (bez faciet)
muharem, *ar*, (= zakázaný), prvý mesiac mohamedánskeho kalendára, v ktorom sú zakázané boje
muktar (muchtar), *tu*, dedinský richtár, starosta
mul, biela bavlnená tkanina z jemnej priadze, hustejšia ako mušelín
mul, *l*, kríženec osla a kobyly
mulah, *ar*, najnižšia bohoslovecká hodnosť u mohamedánov; učiteľ; arménsky kňaz
mulat, *šp*, kríženec, potomok belocha a černošky alebo naopak
mulatčaga, *sl*, = muzika, hudba
mulatšág, *m*, zábava
muláž, *f*, odlievanie, tvorenie vzorov, odtlačok, odliatok
mulier, *l*, žena
mulier taceat in ecclesia, *l*, žena nech čuší v shromaždení, v cirkvi, nech sa nemieša do cirkevných a verejných vecí (*Biblia*)
mull, pozri: mul
mullah, pozri: mulah
Müllerov systém, telocvičná sústava bez náradia, nazvaná po autorovi Dánovi Ing. Müllerovi
multa licent stultis, pictoribus atque poetis, *l*, hlupákom, maliarom a básnikom je veľa dovolené
multa paucis, *l*, (povedz) veľa málom (nemnohými slovami)
multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit, *l*, veľa robil a trpel za chlapčenstva, potil sa a mrzol, ako chlapec veľa pracoval, veľa trpel a veľa sa napotil a namrzol (*Hor.*)
multi . . ., v složených slovách: veľa, mnoho, moc
multilaterálny, *l*, mnohostranný
multimilionár, mnohonásobný, ťažký milionár
multipara, *l*, žena, čo už viac ráz porodila
multiplex, *l*, mnohonásobný
multiplicita, *l*, mnohorakosť
multiplikácia, *l*, množenie, násobenie, krátenie, kráty
multiplikand, *l*, množenec, násobenec

multiplikátor, *l,* množiteľ, násobiteľ; vodič prúdu; prístroj na rozmnoženie tlačív

multiplikovanie, pozri: multiplikácia

multiplikovať, *l,* množiť, násobiť, rozmnožiť, znásobiť

multis ille bonis flebilis occidit, *l,* na oplakávanie veľa dobrých ľudí odumrel (*Hor.*)

multi sunt vocati, pauci vero electi, *l,* veľa je povolaných, málo vyvolených (*Biblia*)

multitiple (mültiiptl), *f,* veľanásobný; pozri: multiplex

multum, non multa, *l,* mnoho, nie mnohé (dôkladne, ale nie mnoho vecí, *Plin. ml.*)

mulus, *l,* múľ; študent na univerzite pred imatrikuláciou

múmia, *ar, pe,* nabalzamované a vyschlé mŕtve telo, najmä v starom Egypte

mumifikácia, *l,* vyschnutie mŕtvoly, úprava mumie

mumifikovať, *l,* spraviť, upraviť mumiu, balzamovať mŕtvolu

mumps (mömps), *a,* zlá nálada; zapálenie príušnej žľazy, príušnice

mumraj, *g* (z momos), maska, prestrojenie, zababušenie

mundácia, *l,* prepísanie na čisto

mundant, *l,* opisovač na čisto, písár v advokátskej kancelárii

mundier, *f,* služobný vojenský kroj, rovnošata, vojenský odev; píš: mundúr

mundium, *l,* ochrana, moc, sila; poručníctvo (v nemeckom práve)

mundsemle, *n,* žemľa

Mundstück, *n,* hubica, hrdielko, pyštek; huba, papuľa

mundum, *l,* čistopis, odpis na čisto

mundúr, *f* (z monture, montűr); pozri: mundier

mundus, *l,* svet

mundus vult decipi, ergo decipiatur, *l,* svet chce byť klamaný, nech je teda klamaný (povedal, vraj, Šebestián Brant)

Mundwerk, *n,* pozri: Mundstück

mungo, pozri: ichneumon

mungo (möngo), *a,* kríženec; druh umelej vlny

munícia, *l,* strelivo, potreby, zásoby vojenské

municipalita, *l,* správa mesta, mestská rada, zastupiteľstvo

municipálny, *l,* mestský, obecný

municípium, *l,* starorímske slobodné mesto, ktoré sa spravovalo slobodne volenými magistrátmi, mesto Rimanom podrobené, ale majúce plné občianske práva; právomocnosť; i u nás bývalé mesto so samosprávou (ako boly na pr. Bratislava, Košice ap.)

munificencia, *l,* štedrosť, dobročinnosť

munir, *tu,* vladár, námestok, miestodržiteľ, gubernátor

Münster, *n* (z *g* monasterium), kláštorný chrám, hlavný chrám; pozri: dóm, monastier

muntmel, *n,* krupičná múka

múr, *l* (z murus), stena

muréna, *l,* úhorovitá ryba, slíž

muriatický, *l,* obsahujúci kyselinu soľnú

muride (murid), *ar, tu,* mohamedánsky učeník, študent

murza, *ta,* nižší zeman; pozri: mirza

musa, pozri: múza

Musagetes, *g,* vodca múz, boh Apolon; pozri: Muzagetes

musculárny, pozri: muskulárny

musculatura, pozri: muskulatúra

musculus, *l,* sval

muselín, pozri: mušelín

musette (müzet), *f,* malé gajdy; vidiecky tanec v $^3/_4$ takte

museum, pozri: muzeum

musica sacra, *gl,* posvätná, kostolná, chrámová hudba

musieť, *n* (z müssen), byť prinútený

musichall (mjuzikhol), *a,* hudobná sieň

musika, pozri: muzika

musírovať, *f*, šumieť, peniť, vrieť, perliť sa, bublinieť
musívna robota, pozri: mozaika
musívne zlato, sirník cíničitý (upotrebuje sa na bronzovanie)
muskul, *l* (z musculus), sval
muskulárny, *l*, svalový
muskulatúra, *l*, svalstvo
muskulózny, *l*, svalnatý, mocný, silný; pozri: muskulárny
muslim, *šp*, *t*, pozri: moslemín, *ar*
mustang, stepný kôň v amerických prériách
muster, *n*, vzor, vzorok, ukážka
Musterkarte, *n*, vzorník
Musterschüler, *n*, vzorný žiak (iron.)
mustic, dcéra belocha a mulatky
mustrung, pozri: muštrung
mušelín, *f*, jemná a riedka látka bavlnená alebo vlnená, nazvaná po meste Mosul v Ázii
mušír, *tu*, *ar*, maršal (pozri toto); radca; titul najvyšších tureckých hodnostárov
muškát, *t*, kvet (pelargónia); orech; znamenité talianske a francúzske víno
muškatieľky, druh drobných hrušiek
muškatier, pozri: mušketier
mušketa (mosketa), *t*, krátka stará puška; muška na puške na cielenie
mušketier, *t*, strelec, peší vojak, ktorý strieľal z pušky, na ktorej bola muška
mušľa, *n* (z Muschel), žabie korýtko, lastúra, ulita (bezhlavý mäkkýš)
mušľový, *n*, lastúrový
mušt, *l* (z mustum), nevykysnuté víno, najmä ovocné; každá sladká ovocná šťava (vínna, jablčná, hrušková ap.)
mušta, *n*, ševcovské kladivko na vtĺkanie klincov
muštra, *n*, vzor, vzorka
muštrovať, *n*, cvičiť; hrešiť, karhať
muštrung, *n* (z Musterung), prehliadka vojska
mutabilita, *l*, premenlivosť, nestálosť, kolísavosť, vrtkavosť
mutácia, *l*, zmena, premena, zmena hlasov; muchy, vrtochy
mutae, *l*, striedavý prúd elektrický
mutatis mutandis, *l*, so zmenou toho, čo treba zmeniť, s potrebnými, náležitými zmenami
mutato nomine de la te fabula narratur, *l*, iba meno premeň, bájka hovorí o tebe (*Hor.*)
mutesarif, *tu*, pán sandžaku, starosta, richtár
mutilácia, *l*, skomolenie, skaličenie, znetvorenie
mutilovať, *l*, kaličiť, znetvorovať, komoliť
mutírovať sa, *l* (z mutare, meniť), lámať si hlavu, ustavične o niečom premýšľať
mutoskop, *lg*, otáčavý prístroj na pozorovanie živých podobizní
mutovať, *l*, meniť hlas (u dorastajúceho chlapca sa mení hlas, mutuje)
Mutter, *n*, matka
Muttermal, *n*, materinský znak
mutualisti, *l*, spolok medzinárodnej vzájomnej pomoci
mutualita, *l*, vzájomnosť, vospolnosť
mutualizmus, *l*, miernejšia forma socializmu, spočívajúca vo vzájomnej podpore ľudstva
mutuel (mütüel), *f*, **mutual** (mjučuel), *a*, vzájomný, vospolný
mutuum, *l*, pôžička
múza, *g*, bohyňa vied a krásnych umení u starých Grékov (bolo ich deväť); (umka)
Muzagetes, *g*, vodca múz, boh Apolon
muzeálny, *g*, pamätihodný, do muzea patriaci
muzeum, *g*, sbierka pamätihodných vecí všelijakého druhu, prírodných i umeleckých alebo starožitných
muzika, *g*, hudba
muzikálie, *g*, hudobniny
muzikálny, *g*, hudbe sa rozumejúci, hudbe hoviaci, hudobný
muzikant, *g*, hudobník, hudec

muzulman, *tu*, pravoverný, veriaci mohamedán; pozri: moslemín
mužík, *r*, ruský sedliak, gazda, poddaný, nevoľník; grobian
M V Dr., medicinae veterinariae doctor, doktor zverolekárstva
mydon, *g*, hnisavá, hnilobná opuchel', vredík
mydriáza, *g*, chorobné rozšírenie zrenice
myelitis, *g*, zapálenie miechy
my house is my castle (mej hauz is mej kasl), *a*, môj dom, môj hrad (*Coke*)
mykologia, *g*, znalosť húb
mykomy, *g*, choroby zavinené plesňami húb
mykóza, *g*, hubovitý nádor, vredík
mylady (milédy), *a*, oslovenie anglickej dámy z vyšších kruhov, milostivá pani
mylord, *a*, titul anglických veľmožov, milostivý pán, pán
mynheer (majnher), *ho*, pán, pane môj, milostivý pán; takto prezývajú Holanďanov
myokarditis, *g*, zapálenie srdcového svalu
myologia, *g*, náuka o svaloch
myom, *g*, v lekárstve nádor, vredík
myop, *g*, (= človek s myšími ušami), krátkozraký
myopia, *g*, krátkozrakosť
myopický, *g*, krátkozraký
myorhexis, *g*, pretrhnutie svalu
myospromus, *g*, svalový kŕč; myotonia
myozín, *l*, svalová bielkovina
myozotis, *g*, nezábudka
myrha, *g*, krkoška (rastlina); voňavá, liečivá živica z balzamového kra, balsamodendrona
myria . . ., *g*, v složených slovách desať tisíc
myriada, *g*, desať tisíc; v básnickej reči nesčíselné množstvo (myriady)
myriady, *g*, nesčíselné množstvo (v mn. č.); pozri: myriada
myriagram, *g*, desať tisíc gramov
myrialiter, *g*, desať tisíc litrov
myriameter, *g*, desať tisíc metrov
myriapoda, *g*, stonoha
myriár, *g*, 10.000 árov (1 km^2)
myringitis, *g*, zapálenie ušného bubienka
myrmekolog, *g*, znalec, pozorovateľ a skúmateľ mravcov
myrmekologia, *g*, bádanie o mravoch
Myrmidoni, bojovný kmeň Achilov pred Trójou
myrobalan, *g*, usušené jadrá, kôstky podoby datlí, ktoré sa k nám privážajú z Východnej Indie (upotrebujú sa ako liek, keď človeka zapečie)
myrta, *l* (z myrtus communis), zelený strom
mystagog, *g*, učiteľ tajností, tajnôstkár; hlavný kňaz, ochranca svätosti, chrámový, kostolný strážca pokladu
mystagogia, *g*, učenie o tajnostiach, tajnôstkárstvo
mystériá, *g*, tajomstvo, tajomné náuky a bohoslužobné obrady; druh divadelných stredovekých hier; záhady
mysterioso, *t*, tajomne (v hudbe)
mysteriózny, *g*, tajomný
mystérium, *g*, tajnosť, tajomstvo, tajomná náuka, služba
mysticizmus, *g*, smer myslenia, odpútaný od triezveho ponímania, ktorý ťahá k potrebám citovým a vnútorným videniam; viera v tajné moci a v nadprirodzené sily; náboženské blúznenie
mystický, *g*, tajomný, záhadný
mystifikácia, *g*, mámenie, klamanie, zavádzanie, šudenie
mystifikátor, *g*, kto mystifikuje
mystifikovať, *g*, mámiť, šialiť, zavádzať, klamať
mystik, *g*, prívrženec tajomnej vedy a moci
mystika, *g*, tajomná veda, tajomné učenie, v ktoré sú iba málo-

ktorí ľudia zasvätení; pozri: mysticizmus
mythický, pozri: mytický
mytholog, pozri: mytolog
mythologia, pozri: mytologia
mythologický, pozri: mytologický
mythus, pozri: mýtus
mytický, *g,* báječný, vymyslený
mytolog, *g,* znalec bájeslovia, bájespytec
mytologia, *g,* bájeslovie, bájespyt
mytologický, *g,* bájeslovný, bájespytný
mýtus, *g,* báj, povesť, bájka

N

N = numero, *l,* číslo, pod číslom; chemická značka nitrogénia (dusíka)
n., skrát. neutrum, nomen, numero, nominatív
Na, chemická značka nátria (sodíka)
nábob, *i, ar,* indický knieža, veľmož; miestodržiteľ, gubernátor, veliteľ vo Východnej Indii; nafúkaný boháč
nábor, *r,* odvod; súbor, sadzba
náborová komisia, *r, l,* verbovacia komisia, ktorá za vojny chodila medzi slovenskými a českými zajatcami a získavala ich pre légie
nácia, *l* (z natio), národ, národnosť
nacionál, *l,* pozri: nacionalista
nacionále, *l,* popis osoby; rodný list
nacionalista, *l,* národniar
nacionalita, *l,* národnosť, osobitnosť niektorého národa
nacionalizmus, *l,* národné cítenie a úsilie
nacionalizovať, *l,* robiť nacionálnym, národným, znárodňovať
nacionálny, *l,* národný, ľudový
Nacktkultur, *n,* pozri: nudizmus
načaľstvo, *r,* predstavenstvo, predstavený, náčelník, vodca
Nadelgeld, *n,* vreckové, vačkové peniaze, aké dáva muž žene alebo deťom na drobné vydania
nadír, *ar,* podnožník, bod pod nami (vo hvezdárstve)
nadprodukcia, *l,* **hyberprodukcia,** nadvýroba
nadrágy, *m,* nohavice
nadrealizmus, *l,* **surealizmus** (umelecký smer)
nadreálny, *l,* nadskutočný
naenia, pozri: nénia
nafalán, pripravenina proti popáleninám a kožným chorobám, vyrobená z nafty
nafta, *g, pe,* kamenný, skalný olej (petrolej)
naftalín, uhľovodík z kameňouhoľného dehtu (prostriedok na ničenie hmyzu)
nagajka, *r,* bičík, korbáč, pletený bič, aký nosievajú najmä kozáci
nagana, choroba, ktorú roznáša mucha tse-tse (pozri toto)
nagax, druh revolverov
Nagel, *n,* klinec; necht
nagy (naď), *m,* veľký
nahyjka, *r,* pozri: nagajka
nahib, *tu,* zástupca, správca
nahija, politický okres v Čiernej Hore
Nahrungsmittel, *n,* potravina
Nachläufer, *n,* postrk (v biliardovej hre)
nachšup, *n,* postrk; dodatok, zvyšok
naivka, *če,* (z *f*), herečka, čo hrá úlohy mladých a veselých dievčat
naivnosť, *f,* prirodzenosť, nestrojenosť, nelíčenosť, prostota, prostosrdečnosť, úprimnosť, nenútenosť, nesilenosť; nahlúplosť, zaostalosť, naivita
naivný, *f,* prirodzený, neumelý, nelíčený, prostý, prostosrdečný,

úprimný, nenútený, nesilený; nahlúply, zaostalý
najády, *g*, u Grékov víly tečúcej vody, slovanské rusalky
nakara, *pe*, bubon
nakib, *ar*, *tu*, knieža, náčelník kmeňa
Namenstag, *n*, menoviny
namiestnik, *r*, gubernátor, miestodržiteľ
nämlich, *n*, totiž, to jest, ako nasleduje
nanizmus, *l*, krpatý rast
nankin, *g*, *či*, žltá alebo biela bavlnená tkanina, pomenovaná podľa čínskeho mesta Nankingu
nankinet, jemnejší druh nankinu
nap, *m*, deň; **A nap**, meno maďarského časopisu
napoleondór, *f*, zlatý dukát (20 frankov) razený za Napoleona I. a III.
nappe (nap), *f*, obrus, koža ulovenej zveri
naprej, *slovin*, napred!
narácia, *l*, vypravovanie, rozprávka
naratívny, *l*, vypravovací, rozprávkový
narcis, *g*, ozdobná jarná biela kvetina
Narcis(sus), *g*, v gréckej mytologii krásny mládenec, ktorý sa zaľúbil do vlastného obrazu tak šialene, že zahynul; bol premenený v kvet narcis
narcisizmus, *g*, smyselná láska k vlastnému telu
nard, *g*, meno rastlín veľmi voňavých; masť, olej z týchto rastlín (i z ruží)
nardžila, pozri: nargilé
nargilé, *pe*, *tu*, perská alebo turecká fajka s dlhou ohýbavou sárkou, ktorej dym prechádza fľašou, naplnenou studenou vodou, smiešanou s ružovými olejmi, aby sa v nej dym ochladil a sparfumoval
narkomania, *g*, chorobná túžba po narkotických prostriedkoch
narkomantik, *g*, kto chorobne túži a užíva narkotické lieky
narkotický, *g*, omamný, omamujúci, opojný
narkotikum, *g*, omamujúci, uspávací prostriedok
narkotizmus, *g*, omámenosť
narkotizovať, *g*, omamovať, bezcitným robiť (telo, nervovú sústavu), uspávať, otupovať
narkóza, *g*, omámenie, privedenie tela do bezcitnosti, prerušenie, otupenie, zbezcitlivenie nervovej činnosti, uspanie; zmeravenie
narkozis, *g*, pozri: narkóza
narodna obrana, predvojnová veľkosrbská organizácia
narrata refero, *l*, hovorím, rozprávam, čo som počul
nartex, *g*, škatuľa na masti, doska na zlomený úd; chrámová predsieň
narukovať, *n*, vstúpiť do vojenskej služby, ísť za vojaka, na vojenčinu
narval, zuboň, jednorožec (morský savec)
nasálny, pozri: nazálny
nasciturus, *l*, dieťa, ktoré sa má narodiť
nasciturus pro jam nato habetur, *l*, ten, čo sa má narodiť, pozerá už ako narodený
Nash (naš), *a*, značka amerického automobilu
násir, *tu*, kedysi titul tureckého ministra
naši-vaši, *r*, istý druh hazardnej hry v karty
natácia, *l*, plávanie
natales, *l*, narodeniny
natalícia, *l*, pozri: natales
natalita, *l*, počet narodení, pôrodnosť
natálny, *l*, pôrodný, rodný, pôrodnostný
natio, pozri: nácia
nation a pod., pozri: nacion a pod.
national (nešenel), *a*, národný; továrenská značka kontrolných pokladníc

nationalizmus, pozri: nacionalizmus
natives (nejtívz), *a*, domorodci, v Severnej Amerike, kto sa v nej narodil
nativita, *l*, zrodenie, soskupenie obežníc pri narodení sa človeka a predpoveď z neho
natívizmus, *l*, učenie o vrodených schopnostiach a povahe človeka
nátrium, *g*, sodík (kov)
natrium sulphuricum, *gl*, Glauberova soľ
nátron, *g*, sóda
nátura, *l*, príroda; prirodzenosť, povaha, podstata; **in natura,** v prírodninách; v skutočnosti
natura abhorret vacuum, *l*, príroda sa bojí prázdnoty, v prírode niet prázdneho miesta; pozri: horror vacui (*Rabelais*)
natura artis magistra, *l*, príroda je učiteľka umenia
natural selection (nejčörl selekšn), *a*, prirodzený výber (pri chovaní)
naturalia non sunt turpia, *l*, čo je prirodzené, za to sa netreba hanbiť, prirodzené nie je hanobné, za prirodzené veci sa netreba hanbiť
naturálie, *l*, plodiny, prírodniny, potraviny, plody, pôžitky alebo pláca v prírodninách
naturalista, *l*, prívrženec naturalizmu vo filozofii alebo v umení, prirodzený umelec, samouk
naturalizácia, *l*, udelenie štátneho občianstva cudzincovi, prijatie do štátneho svázku, udelenie občianskeho práva cudziemu príslušníkovi; pozri: inkolát
naturalizmus, *l*, prirodzené nábožtenstvo; úsilie priblížiť sa čo najviacej prírode alebo skutočnosti (v umení)
naturalizovať sa, *l*, zdomácnieť, navyknúť si na pomery, prispôsobiť sa
naturálna filozofia, *lg*, prírodopis, učenie o prírodných veciach
naturálna história, *l*, prírodopis
naturálny, *l*, prírodný
naturálny byt, *l*, hotový byt, bezplatný byt, ktorý patrí k služobným pôžitkom
naturam expellas furca, tamen usque recurret, *l*, prirodzenosť i keď vidlami (násilím) vyženieš, jednako sa vždy vráti (*Hor.*)
natura non facit saltum, *l*, príroda nerobí skok, v prírode niet skoku, t. j. v prírode je všade ponenáhly vývoj (*Linné*)
naturbursch, *n*, takto sa nazýva hereckou rečou veselá divadelná spoločnosť mladých ľudí
naturel (natürel), *f*, prirodzenosť, prirodzená povaha
natürlich, *n*, pravdaže, prirodzene, zrejme
nauarch, *g*, veliteľ loďstva
naufrágium, *l*, stroskotanie lode
naumachia, *g*, námorná bitka
nausea, pozri: nauzea
nautický, *g*, plavebný, plavecký
nautika, *g*, náuka o plavbe, plavectvo; lodníctvo
nautilus, *g*, hlavonožec, lodienka (morský šlimák)
nauzea, *l*, morská choroba, nevoľnosť, zhrda, protivnosť, hnus
náv, pozri: náva
náva, *l* (z navis), loď, hrob, podsvetie, príbytok dobrých duší
naválny, *l*, na plavectvo, námorníctvo, mornárstvo sa vzťahujúci
navicella, *l*, (= člnok), nádobka na kadidlo
navigábilný, *l*, splavný
navigácia, *l*, plavba loďou, plavba, plavectvo, splavnenie rieky
navigačný, *l*, plavecký
navigare necesse est, vivere non est necesse, *l*, plávať je potrebné, žiť nie je potrebné
naviglio (naviljo), *t*, prieplav
navis, *l*, loď
nazálny, *l*, nosový, nosný
nazála, *l*, nosovka
nazálny hlas, *l*, nosový hlas

nazaréni, pôv. názov kresťanov od ich protivníkov (podľa mesta Nazaretu), neskoršie náboženská sekta v južnom Uhorsku, ktorá uznáva iba Nový zákon, no neuznáva učenie o prepodstatnení; jej prívrženci nepijú liehové nápoje, nefajčia a nestrieľajú

nazarenizmus, náboženský smer v novšom nemeckom umení, ktorý započal Overbeck (predtým náboženský smer v maliarskom umení 9. stor.)

nazarenus, *l*, nazarénsky, pomenovanie úda istého vierovyznania; pozri: nazaréni

nazir, *ar*, turecký úradník, dozorca

nazir, *h*, zasvätenec, ktorý urobil osobitné sľuby, židovská sekta asketov

Nb, chemická značka niobia

N. B. = **nota bene**, *l*, znamenaj, pamätaj dobre; poznamenanie, pripomenutie

n. c. = **numerus conscriptionis**, *l*, popisné číslo

Nd, chemická značka neodymu

Ne, chemická značka neónu

N. E., medzinárodná značka pre severovýchod; skrát. Nord-Est

n. e. = **numerus exhibiti**, *l*, podacie číslo, potvrdenie toho, že sa podanie úradu urobilo a zanieslo do podacieho protokolu

Nebenbeschäftigung, *n*, bočné, vedľajšie zamestnanie

Nebensache, *n*, bočná, vedľajšia, menej význačná vec

nebich, *h*, chudák, úbožiak

ne bis in idem, *l*, nik sa nemá pre ten istý čin dva razy trestať

nebula, *l*, hmla

nebulárny, *l*, hmlistý, zamračený, pochmurný, nejasný, neistý

nebulo, *t*, malý žiačik; dieťa; šibal, huncút, chytrák, figliar

nebulózny, *l*, pozri: nebulárny

nec aspera terrent, *l*, keď prekonáš prekážky, potom sa ich už neboj

necesér, *f*, schránka drobných potrieb, najmä cestovných, schránka na drobné veci a cestovné potreby dámske; = vec nevyhnutná, potrebná

necessaire (necesér), *f*, pozri: necesér

necesse est enim ut veniant scandala, *l*, lebo je potrebné, aby boly škandále (*Biblia*)

necessitas, *l*, potreba, nevyhnutnosť

necessitas non habet legem, *l*, nevyhnutnosť, potreba nepozná zákon

nec pluribus impar, *l*, rovnaký medzi mnohými (roz.: taký, ako celý svet heslo Ľudovíta XIV.)

nec plus ultra, *l*, niečo neprekonateľné, niet nad to

nec possum tecum vivere, nec sine te, *l*, nemôžem žiť ani s tebou, ani bez teba (*Martialis*)

nefas, *l*, bezprávie, zločin; neslobodno, zakázané; per nefas, zakázaným činom

nefasti dies, *l*, zlé, neblahé dni

nefelín, *g*, druh horniny

neforemnosť, *l*, beztvarosť

neforemný, *l*, beztvarý

nefoskop, *g*, prístroj na meranie výšky mrakov

nefralgia, *g*, obličková choroba

nefrit, *g*, obličkový kameň; zelený kameň, nerast

nefritik, *g*, človek chorý na obličky

nefritis, *g*, zapálenie obličiek

nefrolithiasis, *g*, pozri: nefrolitiáza

nefrolitiáza, *g*, tvorenie sa močových kamienkov v obličkách

negácia, *l*, zápor, zápornosť, zapieranie, popieranie

negadyn, druh rádiového prijímača, v ktorom mriežková cievka je slúčená s reakčnou

negatív, *l*, vo fotografii sklenená doska s obrazom; v galvanoplastike tvar predmetu (forma, matrica)

negatívny, *l*, záporný

negativizmus, *l*, odpor proti každému vonkajšiemu vplyvu; v poli-

tike zaujatie odmietavého (negatívneho) stanoviska proti vláde, prípadne i proti štátu; prejavuje sa obštrukciami, vyhýbaním sa aktívnej robote vo vláde a pod. (opak: aktivizmus)

negatórny, *l*, zamietavý, odmietavý

neglekcia, *l*, pozri: negligencia

négligé, pozri: negližé

negligencia, *l*, nedbalosť

negligovať, *l*, nevšímať si, zanedbávať, nedbať

negližé, *f* (z négligé), *f*, nočné alebo domáce šaty, pohodlné ranné šaty domáce

negociábilný, *l*, predajný, na predaj

negociácia, *l*, jednanie, kupčenie

negociant, *l*, kupec, obchodník

negócium, *l*, kupectvo, obchod, činnosť, pôsobenie

negovať, *l*, zamietať, popierať

négr, pozri: niger

negramotný, *r*, kto nevie ani čítať ani písať, analfabet

negritos, austrálski černosi, zvaní i Papuáncami

negroidný, *l*, na spôsob černochov, černošský

negus (nigös), *a*, horúce korenené víno s cukrom a citrónom, nazvané po vynálezcovi, anglickom plukovníkovi Negusovi

negus (i **neguš**), *ab*, = korunovaný, titul abesínskeho cisára

neguš, pozri: negus, *ab*

ne honorowo, ale zdrowo, *p*, nie je to čestné, ale zdravé (užitočné, prospešné); (poľské príslovie)

nechyrovať, *n*, neslýchať, nepočuť

ne Juppiter quidem omnibus placet, *l*, ani Jupiter (boh) sa všetkým nepáči (niet takého človeka, aby všetkým vyhovel, aby sa všetkým páčil)

nekrangelia, *g*, ohlásenie, oznámenie mŕtvych

nekro..., *g*, v zložených slovách týkajúci sa mŕtveho

nekrobióza, *g*, pozri: nekróza

nekrofília, *g*, smilstvo s mŕtvym

nekrofóbia, *g*, štítenie sa mŕtvych

nekrokaustia, *g*, spaľovanie mŕtvych

nekrolatria, *g*, ctenie, vzývanie mŕtvych

nekrolog, *g*, posmrtná spomienka, posmrtná zvesť so stručným životopisom nebohého; pohrebná reč; zmienka o zomrelom

nekromant, *g*, černokňažník, čarodejník, zaklínač duchov

nekromantia, *g*, vyvolávanie duchov veštenie, veštenie spojené s vyvolávaním duchov

nekromantika, *g*, pozri: nekromantia

nekropol, *g*, mesto mŕtvych; pohrebište, cmiter, cintorín

nekropsia, *g*, prezretie, preskúmanie mŕtvol

nekrosis, *g*, pozri: nekróza

nekroskopia, *g*, prezeranie mŕtvych

nekrotický, *g*, odumretý

nekrotizovať, *g*, umŕtviť

nekrotomia, *g*, odňatie, odobranie, odrezenie mŕtvych častí tela

nekróza, *g*, odumretie (kostí), kostná sneť

nektár, *g*, nápoj gréckych bohov na Olympe; božský, znamenitý nápoj

Nelly, *a*, Elene

nelson, *a*, brušný hmat v gréckorímskom zápase

nel tempo, *t*, predpísaným tempom, taktom

nem, *l*, (z **n**utritionis **e**lementum = základ výživy), jednotka výživnosti, výživnosť 1 *g* ľudského mlieka

nemejské hry, povestné hry v starovekom Grécku

Nemesis bonorum custos, *l*, odplata je strážkyňa dobrých

német, *m*, nemecký; Nemec

Neméza, *g*, bohyňa odplaty, pomsty (v gréckej mytologii), pomstiteľka, odplatiteľka

nem, nem, soha (– – šoha), *m*, nie nie, nikdy (heslo maďarských iredentistov)

nemo, *l*, nikto
nemo ante mortem beatus, *l*, nikto nie je blažený, šťastný pred smrťou (*Solon*)
nemo arbiter in sua causa, *l*, nikto nie je vhodný, nestranný, rozhodujúci v svojom spore; pozri: nemo judex in propria causa
nemo judex in propria causa, *l*, nikto nie si je sudcom vo vlastných veciach
nemo propheta in patria sua, *l*, nikto nie je prorokom v svojej vlasti, nikto nie je uznaný, ocenený v svojej vlasti (*Biblia*)
nemóresník, *l*, nemravník, nespôsobný, nezdvorilý človek
nemóresný, *l*, nemravný, nespôsobný, nezdvorilý
nemotorný, *l*, neobratný, nespôsobný
nemo ultra posse obligatur, *l*, nikoho nemožno viazať na viac ako vládze (*Celsus*)
nemovitosť, *l*, nehnuteľnosť
nemovitý, *l*, nehnuteľný (majetok)
nemtudom, *m*, neviem
nénia, *l*, spev pohrebný, smútočný, žalospev, dumka
nenuphár, (i nuphár), *pc*, vodná ruža (rastlina)
neo . . ., *g*, v složených slovách: novo . . .
neofilolog, *g*, jazykospytec, zapodievajúci sa štúdiom živých rečí
neofyt, *g*, novo na vieru obrátený a do cirkvi prijatý novoverec
neogén, *g*, mladšia treťohôrna doba; ruda z tej doby
neogrec (neogrek), *f*, francúzsky štýl, ktorý je pokračovaním empiru a napodobňuje najmä grécke umelecké formy (za Napoleona III.)
neolit(ia), *g*, mladšia doba kamenná, doba kamenných nástrojov (po nej nasleduje doba bronzová)
neolog, *g*, novotár, človek túžiaci po novotách; žid, ktorý sa prestal prísne pridržať cirkevných obradov a predpisov; človek, čo zanáša do reči nové tvary
neologia, *g*, novotárstvo, novota, túžba po novotách
neologický, *g*, novotársky, novotvarový (v reči)
neologický žid, *g*, opak ortodoxného: ten, ktorý se nepridŕža prísne starých cirkevných ustanovení a obradov
neologizmus, *g*, novota; nové slovo, nová väzba, alebo nový pochop, novotárstvo v reči, novotvar, nové slovo, výraz do reči zanesený
neoménia, *g*, nový mesiac
neomysta, *g*, novosvätenec
neón, plyn, ktorý obsahuje vzduch (na plnenie vzducholodí, elektrických žiaroviek a rádioamplionov)
neophyta, pozri: neofyt
neoplazma, *g*, chorobný novotvar
neoslavizmus, *gl*, Novoslovanstvo
neoterický, *g*, novotársky, túžiaci po novotách
neoterizmus, *g*, pozri: neologizmus
neotypia, *g*, farebná hlbokotlač
nepentes, *g* (z ne a penthos = zármutok), prostriedok na utíšenie bolesti
nephritis, pozri: nefritis
nepmani, *r*, noví ľudia; nové sedliacke zemianstvo
nepos, *l*, vnuk
nepotizmus, *l*, rodinkárstvo (pomáhanie príbuzným dostať úrad bez ohľadu na ich spôsobnosť a zásluhy), zneužívanie verejnej moci na povyšovanie vlastných príbuzných; ich povyšovanie a obohacovanie
Neptun, *l* (v gréckej mytologii Poseidon), starorímsky boh mora a vôd
neptunista, *l*, prívrženec neptunizmu
neptunizmus, *l*, náhľad, že tvary zemskej pôdy vznikly pôsobením vody; učenie o dôležitosti vody pri tvorení skál

Neptunova pošta, vkladanie zvestí do zatvorených fliaš a hádzanie ich do mora od stroskotancov

neque semper arcum tendit Apollo, *l,* ani Apolon vždy nenapína kušu (*Hor.*)

ne quid nimis, *l,* nič nepreháňaj, všetko s mierou, všetko má svoju mieru, svoj spôsob (*Terentius*)

ne quid respublica detrimenti capiat, *l,* aby nejaká nehoda nestihla štát (*Cic.*); pozri: videant consules

Nereovné, *g,* krásne dcéry Nereove, morské víly, ktoré sú zosobnením rozličných vlastností mora

nero, *t,* čierny

Néro, *l,* povestný ukrutný cisár rímsky v prvom storočí po Kr., ukrutník vôbec

nero antico, *t,* egyptský čierny mramor

nerv, *l,* čuv

nervatúra, *l,* rozvetvená žila, na pr. listu

nervínum, *l,* liek utišujúci nervy

nervový, *l,* čuvový

nervóza, *l,* slabosť nervov, chorobnosť nervov; rozochvenie, dráždivosť, vznetlivosť, únavnosť nervstva

nervozita, *l,* pozri: nervóza

nervózny, *l,* rozčulený, nepokojný

nervus, *l,* čuv

nervus belli, *l,* hýbateľ vojny; peniaze (*Demosthenes*)

nervus rerum, *l,* nerv vecí; peniaze

nervus rerum gerendarum, *l,* prostriedok odbavených: peniaze (nem. cisár Henrich V.)

Nerz, *n,* norok, savec z rodiny tchorov; kožušina z týchto zvierat

nésán, *j,* sluha

nescimus hungarice loqui, *l,* nevieme po maďarsky hovoriť (*Révai*)

nescit regnare, qui nescit dissimulare, *l,* nevie panovať, kto sa nevie pretvárať (*Macchiavelli*)

nescit vox missa reverti, *l,* vypovedané slovo sa nikdy viacej nevráti, nemožno stiahnuť (*Hor.*)

nessun maggior dolore, che ricordarsi del tempo felice nella miseria (– madžór – ke – – – felíče – mizéria), *t,* niet väčšieho žiaľu, ako v časoch biedy spomínať na blažené časy (*Dante*)

Nestor, *g,* veľmi uctievaný kráľ v starom Grécku a najstarší hrdina pred Trójou

nestor, *g,* staršina, najstarší člen spoločnosti, najstarší

nestoriáni, *g,* kresťanská sekta v 5. stor. po Kr., ktorá neuznala Pannu Máriu za Bohorodičku

ne sutor ultra crepidam, *l,* švec, zostaň pri svojom kopyte, švec, drž sa kopyta (týmito slovami, podľa Plinia st., odmietol, vraj, grécky maliar Apeles kritiku namysleného ševca, ktorý, keď bol povedal celkom rozumnú kritiku o sandáloch na istom jeho obraze, začal kritizovať i ostatné jeho časti); čo nerozumieš, do toho sa nestar; pozri: mulice . . .

nešanovať, *n,* nešetriť

nešikovný, *n,* neobratný, nespôsobný, nezručný

nešpor, *l,* (z vesper, večer), večiereň, popoludňajšie alebo večerné pobožnosti v cirkvi katolíckej, kostolné spevy, spievané podvečer; olovrant

net, *a,* sieť, sieťka

net, *f,* čistý, chutný, švárny

net appoint (netapoén), *f,* čistý doplatok (pri obchodoch s cudzinou)

netball (netból), *a,* ak nezachytí lopta o sieť (pri tenise)

neto, *t,* čistá váha bez obalu, čistý zisk; cena po srážke, zisk z niečoho; čistý, čisto; pozri: bruto

netto, pozri: neto

Netz, *n,* sieť, sieťka

Neue Freie Presse, *n,* denník liberálnych Nemcov vo Viedni

Neujahr, *n,* Nový rok (1. januára)

neumy, *g*, notové značky, najstarší stredoveký notopis
neuralgia, *g*, čuvová bolesť, bolesť čuvov; pozri: ischias
neurasténia, *g*, slabosť nervov, nervové vysilenie, nervozita
neurastenik, *g*, nervove slabý, chorľavý človek, človek chorý na neurasténiu
neuritis, *g*, zápalenie nervov
neurolog, *g*, lekár nervových chorôb
neurologia, *g*, náuka o čuvoch
neurom, *g*, bolestná opuchel' na konci nervu
neurón, *g*, nerv
neuronál, nervy utišujúci prostiedok
neuroparalýza, *g*, ochromenie nervov
neuropat, *g*, človek postihnutý nervovou chorobou
neurotický, *g*, nervov sa týkajúci; vznikajúci z nervových chorôb
neuratik, *g*, nervózny človek
neuróza, *g*, choroba čuvstva
neuróza traumatická, choroba čuvstva po úraze alebo po poranení
neutral, *l*, človek, ktorý zaujíma neutrálne, nestranné stanovisko i takýto štát alebo člen takéhoto štátu
neutralita, *l*, nestrannosť
neutralizácia, *l*, vyhlásenie nestrannosti
neutralizovať, *l*, soslabovať, rušiť, kaziť, mariť
neutrálne, *l*, nestranne
neutrálny, *l*, nestranný, kto sa nepridŕža ani tej ani onej strany
neutrodyn, *lg*, rádiový prijímací aparát s najväčšou možnou neutralizáciou
neutrum, *l*, stredný rod ohybných mien v gramatike
neuvaine (növén), *f*, novéna, deväťdenná pobožnosť v katolíckom kostole
nevádo, *šp*, snehom pokrytý, ľadovec
ne varietur, *l*, nemeniť!, nech sa nemení!
ne varietur editio, *l*, konečné, definitívne nemeniteľné vydanie
never more (never mór), *a*, nikdy viac
nevero, *šp*, chalupa
neveu (nevő), *f*, bratanec
new (ňú), *a*, nový
New York (ňú jork), *a*, Nový York
news (ňus), *a*, noviny, zvesti; Daily news (dejly ňus), Denné noviny, Denník
nexus, *l*, súvislosť, spojitosť
nexus causalis, *l*, príčinná súvislosť, spojitosť, príčinnosť; sväzok, záväzok
Nez percés (né persé), *f*, (= rozbité nosy), severoamerický kmeň Indiánov
Ni, chemická značka niklu
ni, *g*, pomenovanie gréckej literi **n**
Niagara, vodopád rieky Lorenzo v Severnej Amerike (poháňa veľkú elektráreň)
Nibelungovia, mytologické hrdinné bytosti na ďalekom severe, ktoré strážia velikánsky poklad; pieseň o Nibelungoch je staronemecký epos z 13. storočia ospevujúci osud Nibelungov
nibelunský, severný, nemecký
nice (najs), *a*, milý, rozkošný
nicotiana tabacum, *l*, dohán, tabak; nazvaný takto po Nikotovi, francúzskom vyslancovi v Portugalsku, ktorý priniesol jeho semená r. 1650 do Francúzska
nicotín, pozri: nikotín
ničevó, *r*, nič (slovo, ktorým Rus vyjadruje svoju ľahostajnosť a nevšímavosť)
nider, *n*, (z nieder), dolu!
ni dieu, ni maître (ni dió, ni métr), *f*, ani Boh, ani pán (majster) (heslo anarchistov, Blanqui)
nièce (niés), *f*, sesternica, bratanica
niello, *t*, čierna doska, rezba, rytina do zlata, striebra, medi alebo bronzu, vyplnená čiernym emailom

niente, *t,* nič; pozri: dolce far niente

niflheim, *no,* v norskej mytologii ríša tmy a noci; peklo, podsvetie

niger, *l,* čierny; černoch, murín

nigger, *a,* pohŕdavý názov černochov v Severnej Amerike

night (najt), *a,* noc; good night (gúd najt), *a,* dobrú noc!

night-club (najt klab), *a,* nočná miestnosť

nigromantia, *lg,* černokňažníctvo, zaklínanie duchov

nihil, *l,* nič

nihil ad rem, *l,* to sem nepatrí, to nič nerobí

nihil est ab omni parte beatum, *l,* niet úplnej blaženosti, úplného šťastia

nihil humani a me alienum puto, *l,* nič ľudského nepokladám za cudzie sebe, ničoho ľudského sa neodriekam (*Terentius*)

nihil in intellectu, quod non ante in sensu, *l,* nič nie je v rozume, čo nebolo predtým v smyslovom chápaní

nihilista, *l,* prívrženec nihilizmu (pozri toto), rozvratník a burič v Rusku, ktorý zavrhuje historické základy súčasného života, ako vládu, rodinu, náboženstvo ap.

nihilizmus, *l,* pôvodne náboženské učenie, zavrhujúce v Ježišovi Kristovi ľudskú podstatu; v terajšej dobe menujú sa v Rusku nihilistami ľudia, zavrhujúci historické základy súčasného života, ako: vládu, rodinu, náboženstvo a i., učenie popierajúce cenu všetkých mravných zásad; pozri: anarchizmus

nihil (nil) novi sub sole, *l,* nič nového pod slncom (povedal podľa biblie kráľ Šalamún)

nihil probat, qui nimium probat, *l,* nič nedokazuje, kto príliš veľa dokazuje; pozri: nil...

nihil sub sole novum, *l,* pozri: nihil novi sub sole

niche (niš), *f,* oddelenie, výklenok, kutica v stene

nika, *g, t,* granát, druh dlhochvostých jedlých morských rakov

Niké, *g,* bohyňa víťazstva v gréckej mytologii

nikel, *l* (z nicolum), biely kov tvrdý ako železo; patrí medzi kýzy

Nikola, *sb,* Mikuláš

Nikolaj, *r,* Mikuláš

nikolajevka, *r,* pálené

nikotín, alkaloid, jed v listoch dohánu

nikotinizmus, otrava nikotínom

niks dajč, nič po nemecky (neviem po nemecky)

niktitácia, kŕčovité chvenie mihalníc

nil = nihil (pozri toto)

nil admirari, *l,* ničomu sa nediviť (*Hor.,* Listy, 6., 1.); táto zásada je, vraj, jediná vec na svete, ktorá človeka robí a zachováva šťastným (podľa iných povedal to, vraj, Pythagoras)

nil desperandum, *l,* nenačim si zúfať

nil mortalibus arduum (est), *l,* preľudí nie je nič príkre, nedosiahnuteľné

nil novum (alebo novi) **sub sole,** *l,* nič nového pod slncom (*Biblia*); pozri: nihil sub sole novum

nimbus, *l,* oblak, chmára; ožiarený kruh okolo hlavy Kristovej alebo svätých, svätožiara, slávožiara, oslnenie; lesk obklápajúci niektorú osobu

nimia nocent, *l,* všetkého veľa škodí

nimium ne crede colori, *l,* never veľmi zovňajšku

nimród, náruživý, vášnivý poľovník, podľa Nimroda, zakladateľa babylonskej ríše, vášnivého lovca

ninera, kobylia hlava, kobylka; starý hudobný nástroj

Nioba, *g,* žena tébskeho kráľa Amfiona, ktorá podľa povesti

stratila a oplakala sedem synov a sedem dcier

nippes (nip), *f*, pôvodne: bielizeň, šaty a náradie; drobnôstky, čačky, malé ozdobné predmety

nirvána, *sšk*, *i*, Budhova smrť; zhasnutie; v budhizme stav spasenia, blažená odlúčenosť od všetkého pozemského; úplný duševný pokoj

nisan, *h*, siedmy mesiac v židovskom kalendári; čas jarnej rovnodennosti; veľkonočná slávnosť

Nische (niše), *n*, (z *f* niche, niš), výklenok, kutica v stene

nišan, *pe*, poriadok; sultánov podpis na diplomoch

nitimur in vetitum semper, cupimusque negata, *l*, túžime vždy po veciach zakázaných, zakázané ovocie najlepšie chutí (*Ovid.*)

nitouche (nituš), *f*, svätuškár, farizej, nedotklivec

nitrácia, *gl*, zdusičnovanie

nitramón, výbušnina, čo vybuchne iba zápalkou

nitrát, *gl*, dusičnan

nitridy, *l*, slúčeniny dusíka s kovmi

nitrifikácia, *l*, tvorenie sa kyseliny dusičnej

nitrodynamit, *gl*, výbušnina, trieskavina

nitrogén, *g*, dusík

nitroglycerín, *g*, dusičnan glycerínu; výbušnina podobná dynamitu (pozri toto)

nitrum, *l*, liadok

niveau (nyvó), *f*, úroveň, roveň, rovnosť; hladina, povrch; vodorovnosť, výška

nivelácia, *f*, svahomerstvo; merný úkon, ktorým sa určujú výškové rozdiely dvoch bodov zemského povrchu

nivelačný, *f*, svahomerný

niveleta, *f*, pozri: libela

nivelizácia, *f*, meranie svahov, vyrovnávanie, meranie výšok podľa libely, zavádzanie rovnosti, nivelácia (pozri toto)

nivellement (nivelmán), *f*, po europsky zriadené

nivelovať, *f*, merať svah, spád, zvážiť, vyrovnávať, privádzať do rovnosti, na jednu úroveň, roveň prinášať, nivelizovať

nivó, *f*, pozri: niveau

nivose (nivóz), *f*, apríl (IV. mesiac) v revolučnom kalendári vo Francúzsku

Nixe, *n*, vodná panna, rusalka

nizam, *tu*, pravidelné pešie turecké vojsko

n. n. = **nomen nescio**, *l*, meno neviem; bezmenný, hocikto

N. N., pozri: n. n.

no, skrátenina z numero, *t*, číslo

N. O., skrát. Nord-Ost (severovýchod)

Nobel, švédsky vynálezca dynamitu, ktorý celý svoj veľký majetok zanechal pre základiny z odboru literatúry, lekárstva, chemie, fyziky a na podporovanie svetového pokoja (t. zv. Nobelova cena)

nobel, *n*, zemiansky, vznešený

nobile officium, *l*, vznešené povolanie (nehonorované)

nobile par fratrum, *l*, zemiansky bratský párik (posmešne) (*Hor.*)

nobili, *t*, vznešení ľudia, vyšší zemania

nobilis, *l*, urodzený, zeman

nobilis de lauro, *l*, istý druh akademického zemianstva

nobilita, *l*, vznešenosť, urodzenosť; zemianstvo, zemania

nobilitácia, *l*, povýšenie do zemianskeho stavu

nobilitovať, *l*, povýšiť niekoho do zemianskeho stavu

noble (nóbl), *f* (z *l* nobilis), vznešený, urodzený; panský, zemiansky; šľachetný, ušľachtilý

noblesa, *f*, šľachetnosť, urodzenosť, vznešenosť, ušľachtilosť, jemné mravy, zemianstvo

noblesse oblige (nobles oblíž), *f*, urodzenosť ukladá povinnosti,

(zeman) šľachtic má byť šľachetný, urodzenosť zaväzuje

nobody (noubody), *a*, nikdy

nocionovať, *l*, poznamenávať, oznamovať na pokutovanie pre nedostatočné kolkovanie

nocturna versate manu, versate diurna, *l*, obracajte sa v noci, obracajte sa vo dne (*Hor.*)

nocturne (noktürn), *f*, nočná hudba, hudba vytvárajúca nočnú náladu

nodus, *l*, hromada, kopa

Noël, *f*, Vianoce

noetika, *g*, poznávacia náuka, náuka o poznávaní

noezis, *g*, poznávanie rozumom

nogajka, pozri: nagajka

noir (noár), *f*, čierny

noktambulizmus, *l*, námesačníctvo

noktoskop, *lg*, príprava na poľovníckych puškách, aby sa nimi mohlo strieľať i za noci

nokturno, *f*, druh hudobnej skladby; pozri: notturno, *t*

nokturnum, *l*, pobožnosť, nočné modlitby v kláštoroch

noky, nokerle, *n*, halušky

nolens volens, *l*, voľky nevoľky, chceš nechceš, či chceš, či nechceš, podobrotky, alebo pozlotky

noli me tangere, *l*, nedotýkaj sa mal, preč odo mňa! (*Biblia*)

noli turbare circulos meos, *l*, nekaz mi moje kruhy (slová mudrca Archimeda, ktoré povedal nepriateľskému vojakovi, keď vkročil do kruhov, ktoré si bol na zemi načrtal); neruš moje úmysly!

noma, *g*, oheň v tvári

nomád, *g*, kočovník, človek, ktorý sa sťahuje s miesta na miesto a takto žije

nomádi, *g*, národ, ktorý sa sťahuje s miesta na miesto, sťahovavý národ

no mans land (nómenslend), *a*, zem ničia, nikomu neprislúchajúca

nom de guerre (– dö gér), *f*, nepravé meno, pseudonym, spisovateľské, umelecké meno

nomen, *l*, meno

nomenklátor, *l*, soznam mien, ukazovateľ, menoslov, slovník

nomenklatúra, *l*, soznam mien, predmetov bez vysvetlenia, soznam mien, názvoslovie

nomen nominandum, *l*, meno, ktoré sa má menovať (povedať), skrát.: N. N.

nomen (est) **omen**, *l*, meno a znamenie, meno poukazuje na jeho osobitné vlastnosti, jeho meno je osudným znamením, v mene je koniec (na pr. Victor [víťaz] bude víťazom) (*Plautus*)

nomen proprium, *l*, vlastné meno, priezvisko

nomina, *l*, (j. p. nomen), mená

nominácia, *l*, menovanie

nominále, *l*, menná, menovitá hodnota

nominalizmus, *l*, istý smer vo filozofii, filozofická náuka pokladajúca obecné pochopy za číre mená

nominálny, *l*, menovitý, udaný, naznačený, podľa mena udaný, domnelý (opak: skutočný)

nomina sunt odiosa, *l*, nazvať niekoho menom vzbudzuje nevoľu, mená sú nemilé; meno zamlčíme! (*Cic.*)

nominatim, *l*, najmä, menovite

nominatív, *l*, prvý pád v skloňovaní, menovateľ

nomine, *l*, v mene, menom

nominovať, *l*, menovať

nomokracia, *g*, zákonná vláda

no more war (nou mór uór), *a*, už nikdy vojnu (heslo pacifistov)

nomos, *g*, zákon

nomotét (nomothet), *g*, zákonodarca

non, *l*, nie

nóna, *l*, deviata hodina; deviaty tón od základného

non bene olet, qui semper bene olet, *l*, nevonia dobre, kto vždy

dobre vonia, kto vždy príjemne vonia, nevonia príjemne (*Martialis*)

non bis in idem, *l*, nie dva razy do toho istého (nemožno dva razy vstúpiť do toho istého stavu), nemožno dva razy spraviť tú istú chybu

non-cooperation (no kooperéšn), *a*, nespolupôsobenie; pozri: pasívna rezistencia

non cuivis homini contingit adire Corinthum, *l*, každému sa nepodarí dojsť do Korinta; každému sa všetko nepodarí (*Hor.*)

nonens, *l*, niečo, čo netrvá, čo nie je skutočné

non erat hic locus, *l*, nebol na pravom mieste (*Hor.*)

nonet, *t* (z nonetto), deväťhlasá hudobná skladba

nonetto, *t*, pozri: nonet

non ex quovis ligno fit Mercurius, *l*, z každého dreva sa nestane Merkur, každý nemôže byť pápežom, každý nemôže byť učeným, na svet súci človek sa nenarodí v každom kriaku

non fit poeta, sed nascitur, *l*, básnik sa nestáva, ale sa rodí

nonchalancia, pozri: nonšalancia

nonchalantný, pozri: nonšalantný

nónius, *l*, drobná miera, prístroj na zdrobňovanie stupňov, pomocné hýbateľné meradlo

non liquet, *l*, nie je jasné

non molto, *t*, nie veľmi

non multa, sed multum, *l*, nie mnohé, ale mnoho; vecne, poriadne, dôkladne (*Plinius ml.*)

Nonne, *n*, mníška

non numeranda sunt vota, sed ponderenda, *l*, mienenia sa nemajú počítať, ale vážiť

non olet, *l*, nevonia (zlato), roz. zisk z nečistého zárobku; nevonia (peniaz) (*Vespasianus*)

non omne licitum est honestum, *l*, nie všetko, čo sa smie urobiť, je čestné, šľachetné

non omnia possumus omnes, *l*, nemôžeme všetci všetko (vedieť), nie sme všetci na všetko spôsobní (*Lucil.*)

non omnismoriar, *l*, neumriem celý, t. j. budem žiť i po smrti v svojich básniach (*Hor.*, Car., III., 30., 6.)

nonpareil (nonparej), *f*, = nevyrovnateľný, neupotrebiteľný; veľký briliant

nonpareille (nonparéj), *f*, najužšia stužička; drobné cukrové zrnká; druh drobného tlačiarskeho písma, menšieho ako petit

non plus ultra, *l*, niet nad to, je to niečo svojím činom najdokonalejšie, neprekonateľné

non possidentem multa vocaveris recte beatum, *l*, po práve, spravodlivosti šťastným nazvi toho, kto nie je bohatý (*Hor.*)

non possumus, *l*, nemôžeme (Biblia, slová apoštola Petra a Jána pred veľkňazom, keď ich chcel donútiť zaprieť svoju vieru; teraz ich upotrebujú pápeži)

non quam diu, sed quam bene vixeris, refert, *l*, nezáleží na tom, ako dlho, ale ako ctnostne si žil

non quis, sed quid, *l*, nie kto, ale čo (hovorí alebo robí)

nonsens, *l*, nesmysel

non scholae, sed vitae discimus, *l*, neučíme sa pre školu, ale pre život (*Seneca*)

non sole cedit, *l*, nevyhne, nevystúpi ani slnku (= orol)

nonstop, závod na motorovom stroji, pri ktorých sa motor nesmie zastaviť

nonšalancia, *f*, pohodlnosť, nedbalosť, nevšímavosť, bezstarostnosť, bezohľadnosť, nešetrnosť, ľahkomyseľnosť

nonšalantný, *f*, pohodlný, nedbalý, nevšímavý, bezstarostný, bezohľadný, nešetrný, ľahkomyseľný

nonum prematur in annum, *l*, de-

väť rokov nech je uložené v stole (roz. rukopisné dielo, nech sa stále za ten čas opiluje, aby sa páčilo, *Hor.*)

nonúzus, *l,* neupotrebovanie, neužívanie

nonvalencia, *l,* neschopnosť platiť

nonvalérny, *f,* nevýhodný, nevýnosný, nízkocenný

nonvaleur (nonvalór), *f,* nevýhodnosť, nevýnosnosť, nízka cena, bezcennosť; nevymožiteľná požiadavka; nepredajný tovar

non videbis annos Petri, *l,* neuvidíš roky Petrove (veta z obradu korunovania pápeža, ktorou sa pápež upozorňuje, že život je krátky a nedožije sa takého dlhého panovania ako sv. Peter (24 roky). Posiaľ sa tento výrok nesplnil na Piovi IX., ktorý panoval 24 roky a na Ľvovi XIII., ktorý ho dokonca prevýšil, lebo spravoval cirkev 25 rokov)

nopál, druh kaktusa

nopovať, *ho,* cupovať, čistiť súkno klieštikmi

Nord, *n,* nord (nór), *f,* sever

nordický, *n,* severný

noremné dni, *l,* dni, v ktorých sú verejné zábavy zakázané; pozri: norma

no-restraint (nou ristrént), *a,* neobmedzovanie (na príklad keď choromyseľnému odstránia všetky putá)

norial, najnovšia dorozumievacia reč, ktorú vynašiel dr. Jespersen

norit, drevené uhlie vyrábané z boriny

norma, *l,* pravidlo, predpis, vzor, nariadenie

normál, *l,* pravidelná miera, pravidelný stav vody; závažnica

normála, *l,* kolmica

normálie, *l,* súhrn úradných pravidiel a predpisov; všeobecne platné ustanovenia

normalista, *l,* žiak normálky (pozri toto)

normalita, *l,* stav, povaha podľa predpisu, pravidelnosť, riadnosť

normálka, *l,* normálna škola, teraz škola ľudová; škola zriadená podľa istých pravidiel, ktoré ustanovila vláda

normálny, *l,* pravidelný, vzorný, obvyklý, priemerný, riadny, správny

Normani, Severania, germánski obyvatelia Nórska, Švédska a Dánska

normatív, *l,* pravidlo, vzor

normatívny, *l,* dávajúci, upravujúci

normovať, *l,* upravovať, dávať pravidlá, vzory

Norny, tri Sudičky v severskej mytologii

north (nors), *a,* sever

nosce te ipsum, *l,* poznaj samého seba!

nosema, *g,* hrozná včelia choroba

nosofob, *g,* človek, čo má strach pred každou chorobou

nosofobia, *g,* strach z choroby

nosogénia, *g,* vzniknutie choroby

nosokomium, *g,* nemocnica

nosologia, *g,* náuka o chorobách

nostalgia, *g,* túžba po návrate, po domove, clivá choroba

Nostradamus, povestný astrolog v 16. storočí, ktorý upozornil na seba svojimi slávnymi veštbami

nostrifikácia, *l,* uznanie platnosti u nás, na pr. nejakého titulu, spoločnosti ap.

nostrifikovať, *l,* uznať u nás za platné

nostro conto, *t,* náš účet (pri komisionár. obchodoch)

Not, *n,* bieda, núdza

nota, *l,* znak hudobný; značka; nápev

nóta, *l,* poznámka (úradná); označenie (diplomatické); krátke vysvetlenie; krátky účet, prípis

nóta verbálna, *l,* ústne vyhlásenie, osvedčenie sa

nota bene, skrátene: **n. b.**, **N. B.**, *l*, znamenaj, pamätaj dobre!, poznamenanie, pripomenutie

notabilita, *l*, znamenitosť, znamenití ľudia, vznešená, vplyvná osobnosť, osoba nejakého mesta

notábilný, *l*, znamenitý, vynikajúci človek bohatstvom, vzdelaním, hodnotou ap.

notábl, *f*, pozri: notábilný

notácia, *l*, znamenanie, značenie

notae Tironianae, *l*, akýsi tesnopis starých Rimanov

notár, *l*, zapisovateľ, obecný tajomník; v bývalom Rakúsku: osoba vládou ustanovená, ktorá na žiadosť strán spisovala verejnoprávne listiny a ich potvrdzovala; právny zástupca

notariát, *l*, notársky úrad

notárstvo, *l*, povolanie notárske

notata, *l*, poznámky

Notbremse, *n*, záchranná brzda (v železničnom vozni)

Note, *n*, nota

Notenbank, *n*, ceduľová banka, ktorá má právo vydávať bankovky

notes (not), *f*, poznámky; poznámková knižočka, zápisník

notes, *l*, = znamenaj; poznámková knižočka, zápisník

nothers, studený vietor v Severnej Amerike

notic, *n*, pozri: notes, *f*, *l*

notica, pozri: noticka

noticka, *f* (z notice, notys), krátka poznámka, krátka zvesť, drobná zvesť, krátke oznámenie (na pr. v novinách); zápisok

notifikácia, *l*, oznámenie, osvedčenie, vyhlásenie, vyhláška; oznámenie (náveštie) o nezaplatenej zmenke zmenečníkom

notifikovať, *l*, oznámiť, vyhlásiť; poslať zmenečníkom náveštie o nezaplatenej zmenke

notionovať, pozri: nocionovať

notírovať, pozri: notovať

notorický, *l*, všadeznámy, všeobecne známy, rozhlásený; zrejmý, povestný

notorný, pozri: notorický

notovať, *l*, poznamenať, znamenať, zapísať; spievať; súhlasiť, prisviedčať

nótový spor, *l*, spor o nevere, o nevernosti

Nôtre-Dame (notrdám), *f*, = naša pani; Panna Mária; parížsky veľchrám

Notsignal, *n*, výstražné, varovné znamenie

notturno, *t*, nočná hudba, nočný spev; serenáda

nougat (nugá), *f*, koláč s mandľami a orechami

noumenon, *g*, vec rozumová, predmet pomyselný, nadsmyselný, nadprirodzený, vnútorný svet našich duší

nouveau (nuvó), *f*, nový

nouveauté (nuvoté), *f*, novinka, novota; módny tovar

nouvelle (nuvel), *f*, novina, zvesť; novela

nova, *l*, novinky; čerstvý tovar

novácia, *l*, obnova, zmena doterajších pomerov; nová smluva; obnovenie

novátor, *l*, obnoviteľ, novotár

novator verborum, *l*, tvorca nových slov

novela, *t*, novinka; dodatok, doplnok zákona; nové nariadenie; druh rozprávkovej prózy, menší ako román; rozprávka

noveleta, *t*, krátka rozprávka

novelista, *t*, spisovateľ noviel, rozprávok, rozprávkár

novelistický, *t*, rozprávkový

novelizácia, *l*, nová úprava, obnovenie, obnova, nové vydanie

novelizovať, *l*, novo upraviť, obnoviť, novo vydať

novéna, *l*, deviatnik; deväťdenná pobožnosť

novic, *l*, nový člen rehole, rehoľník na skúšku prijatý, nováček, učeň; začiatočník

noviciát, *l,* skušobný čas, strávený v kláštore pred prijatím do rehole; príprava čakateľov a čakateliek na rehoľný stav
novicka, *l,* nová členka rehole, rehoľnica na skúšku prijatá, učenica, začiatočnica
novicmajster, člen rehole, ktorému sverili dozor nad novicmi
novilunium, *l,* nový mesiac
novissima verba, *l,* posledné, ostatné veci (*Verg.*)
novita, *l,* nová vec, novinka, novota; pozri: novum
novizácia, *l,* obnovenie (súdneho sporu), obnova
novizovať, *l,* obnoviť spor
novoje vremja, *r,* nová doba (Novoje vremja, ruský časopis)
novum, *l,* novota, nová vec, novinka, posiaľ neznáma vec
novus, *l,* nový; homo novus, nový človek; človek, ktorý sa z nízkeho stavu povzniesol, nový zeman
nox, *l,* noc
noxa, *l,* škoda; príčina choroby
N. N., skrát. nomen nominandum (pozri toto)
nr., nro, *t,* = numero, číslo
NRA, skrát. National Recovery Action (pohyb v USA pre národné obrodenie)
NSDAP, skrát. národnosocialistickej strany robotníckej v Nemecku (Hitlerovej)
nuance (nüáns), *f,* tienenie, odtienok, odstupňovanie; prechod, splynutie farieb; jemný rozdiel
nuansovať, *f,* tieniť, odstupňovať, robiť jemné rozdiely, farebne splývať
nubilózny, *l,* zamračený, pochmúrny
nucleus, *l,* jadro
nudácia, *l,* obnaženie
nuda veritas, *l,* holá pravda (*Hor.*)
nudisti, *l,* naháči (zo športovného a zdravotného stanoviska najmä v Nemecku veľmi rozšírení)
nudis verbis, *l,* holými slovami, otvorene, nezaobalene
nudita, *l,* nahota; výjavy nahých osôb, necudnosť
nudizmus, *l,* pestovanie nahoty
nugget (nöget), *a,* kusy, hrudy vzácneho kovu, zlaté zrnká
nula, *l,* nička
nulifikácia, *l,* zrušenie, zničenie, vymazanie (zo spisov, záznamov)
nulifikovať, *l,* zrušiť, zničiť, vytrieť (zo spisov, záznamov)
nulipara, *l,* žena, ktorá ešte nerodila
nulita, *l,* zmätočná ponosa, sťažnosť, neplatnosť
nulitná žaloba, *l,* žaloba o zrušenie niečoho, zmätočnosť
nulizovať, *l,* zrušiť, zničiť; pozri: nulifikovať
nulla, pozri: nula
nulla dies sine linea, *l,* ani jeden deň bez čiarky, t. j. ani jediný deň sa nemá prezaháľať (Plinius privlastňuje tieto slová maliarovi Apelovi, ktorý nebol ani jediný deň bez maľovania)
nulla regula sine exceptione, *l,* niet pravidla bez výnimky
nulla salus bello: pacem te poscimus omnes, *l,* niet spásy vo vojne: všetci pýtame od teba pokoj (*Verg.*)
nulla virtus sine certamine, *l,* nijaká ctnosť bez zápasu, niet ctnosti bez premáhania sa
nullum est iam dictum, quod non sit dictum prius, *l,* nemožno už nič také povedať, čo by už neboli povedali aj predtým (*Terentius*)
nullum magnum ingenium sine mixtura dementiae fuit, *l,* nebolo ešte veľkej myšlienky bez nejakej pochabosti (*Seneca*)
nullus est liber tam malus ut non aliqua parte prosit, *l,* niet takej zlej knihy, aby aspoň v niečom nebola na osoh (*Plinius*)
number (nömbr), *a,* číslo; anglická miera pre priadzu

numerá, *l,* čísla; značky, známky, lístky
numerácia, *l,* číslovanie, počítanie
numerále, *l,* číslovka
numerálny, *l,* pozri: numerický
numerátor, *l,* číslovač
numeri, *l,* štvrtá kniha Mojžišova
numerice, *l,* podľa čísla (na poradie)
numerický, *l* číselný, početný
numerizovať, *l,* očíslovať
numero, *t,* číslo na dome alebo v lutrii
numerovať, *l,* číslovať, počítať
numerózny, *l,* číslový
numerus, *l,* číslo, počet
numerus clausus, *l,* uzavreté, obmedzené číslo, počet (nad ktorý už do nejakého sväzku alebo spoločnosti neslobodno prijímať za údov)
numerus exhibiti, skrátene: n. e., *l,* číslo podacie, podaného spisu
numismatik(a), pozri: numizmatik, numizmatika
numizmatik, *l,* sberateľ a znalec starých mincí, peňazoznalec
numizmatika, *l,* náuka o minciach, najmä starých
nummus, *l,* peniaz, minca
nunc dimittis servum tuum, *l,* teraz prepustíš služobníka svojho (*Biblia*)
nunc est bibendum, nunc pede libero pulsanda tellus, *l,* teraz sa napime (kým sme mladí), teraz udrime slobodnou nohou o zem (zatancujme si) (*Hor.*)
nunciatúra, *l,* úrad a dôstojnosť pápežského vyslanca, vyslanectvo
nuncium, *l,* zvesť, zpráva, najmä písomná
nuncius, *l,* posol; pápežský poslanec
nunc venio ad fortissimum virum, *l,* teraz sa obrátim na najsilnejšieho mužského (*Nepos*)
Nunderland, *a,* predné futbalové mužstvo anglickej ligy
nunkupácia, *l,* vymenovanie, ustanovenie, dosadenie
nunkupovať, *l,* vymenovať, ustanoviť, dosadiť
nunquam retorsum, *l,* nikdy nazad
nupciálny, *l,* svadobný
nuphár, pozri: nenuphár
nupta, *l,* sľúbenica, snúbenica
nur die Lumpe sind bescheiden, *n,* iba naničhodníci (lumpi) sú skromní (*Goethe*)
Nürnberger Trichter, *n,* žartovné pomenovanie cieľuprimeranej metody, ktorá nevyžaduje nijakú námahu učiaceho
nurse (nörs), *a,* pestúnka, dojka
nutácia, *l,* kývanie, kolísanie zemskej osi
nutrámen, *l,* živina, potravina, živnosť; pozri: vitámen
nutria, *l,* riečna myš; juhoamerický hlodavec; kožušina z neho
nutrícia, *l,* stravovanie, živenie
nutrimentum, *l,* živnosť, výživa, potrava, strava, jedlo
nutritív, *l,* stravovateľ
Nutzen, *n,* úžitok
Nutzgenusz, *n,* úžitok, užívanie, branie pôžitkov
nützlich, *n,* užitočný
nux, *l,* orech
nux vomica, *l,* jed z vranieho oka
N.W., skrátené Nord-West (severozápad)
nyktalopia, *g,* slepota za dňa (videnie v noci)
nymfa, *g,* v gréckej mytologii víly, rusalky (perzonifikácia, zosobnenie tvoriteľskej sily prírodných prameňov, hôr, lesov a i. prírodných síl)
nymfea, *g,* nymfa, vodná ruža (kvet)
nymfomana, *g,* vilná ženská, ženská, ktorá sa nevládze nasýtiť pohlavnej rozkoše
nymfomania, *g,* chorobný pohlavný pud u ženských; nenásytne rozkošná, vilná šialenosť ženských z neukojeného pudu pohlavného
nýt, *n,* nít (vyslov tvrdo)
nytovať, *n,* nitovať, kov s kovom spájať

O

O, chemická značka oxygénia (kyslíka); skrát. Osten (východ), v zmenkárstve: ordre (pozri toto)
O. A. M. D. G., *l,* pozri: omnia ad majorem Dei gloriam
oats (óts), *a,* ovos
oáza, *ko,* úrodné, vodou oplývajúce miesto v púšti; útulok, samota
Obacht, *n,* pozor
obala, *sb,* nábrežie
občina, pozri: obščina
ob defectum, *l,* pre nedostatok, chybu, vadu, úbudok
obducent, *l,* prezerateľ mŕtvol
obdukcia, *l,* lekárske prezretie mŕtvoly, pitvanie mŕtvoly, súdna lekárska pitva
obdurácia, *l,* stvrdnutie, zatvrdlosť, tvrdosť
obediencia, *l,* poslušnosť, najmä u rehoľníkov
obelisk, *g,* zvláštny druh egyptských pomníkov, kamenný stĺp, pamätník zakončený pyramidou, vysoký štihlý štvorboký ihlanec z jedného kameňa vykresaný (najstarší je v Egypte), s nápisom alebo bez nápisu
Ober, *n,* vyšník, horník, filko v kartách; hlavný čašník
Oberaufseher, *n,* hlavný dozorca, naddozorca (na príklad finančnej stráže)
oberka, *p,* poľský tanec
Oberkellner, *n,* hlavný čašník
Oberon, *n,* kráľ duchov
obers, *n,* smotana (po viedensky)
Oberst, *n,* plukovník
Oberstlieutenant (oberstliőtenán), *nf,* podplukovník
obesita, *l,* tučnota, tučnosť, napuchnutie
obiit, *l,* umrel, skonal
obitus, *l,* smrť
objekcia, *l,* námietka, namietnutie
objekt, *l,* predmet, vec; budova, stavanie, stavba
objektív, *l,* šošovka ďalekohľadu, drobnohľadu alebo fotografického aparátu
objektíve, *l,* predmetne, vecne, prijateľne, nepredpojato, spokojne
objektivita, *l,* objektívnosť, vecnosť, predmetnosť; nestrannosť
objektivizmus, *l,* náhľad uznávajúci hodnoty, pravdy, vecnosti
objektívnosť, pozri: objektivita
objektívny, *l,* predmetný, vecný; nestranný, iba na vecné dôvody hľadiaci
obkonický, prevrátene kužeľovitý
oblácia, *l,* podanie, obetovanie
obláti, *l* (z oblati, obetovaní), deti obetované kláštoru; kláštorní žiaci bez rehoľných sľubov, osoby oddané bohoslužbe; mníšska rehoľa
oblátka, *l,* hostia, oplátka, nekvasený chlieb, ktorý sa obetuje miesto Kristovho tela pri sv. Omši
oblatórium, *l,* ponúkací, ofertný list; cirkulár, obežník
obligácia, *l,* povinnosť, záväzok, ručenie; dlžobný úpis, úverný list, dlhopis
obligačný, *l,* záväzkový
obligátny, *l,* povinný, záväzný, riadny, nútený, obligatórny
obligátor, *l,* dlžobný úpis, úverný list, dlžopis
obligátornosť, *l,* pozri: obligo
obligatórny, *l,* pozri: obligátny
obligeant (obližán), *f,* záväzný; láskavý, ochotný
obligo, *t,* záväzok, povinnosť, záväznosť, zaručenie, rukojemstvo; podlžnosť, dlžoba (som v obligu, som zaviazaný, hmotne zainteresovaný)
obligovať (sa), *l,* zaviazať (sa), zaručiť (sa)
oblikvita, *l,* krivosť, šikmosť, falošnosť, závislosť

obliquus, *l,* nerovný, šikmý, závislý, falošný
obliterácia, *l,* pretlačenie, prekolkovanie, vymazanie, vytretie, vyčiarnutie
oblívia, *l,* zabudnutie
oblokúcia, *l,* námietka, namietnutie; zakročenie
oblomovčina, *r,* typicky ruská nerozhodnosť (podľa hlavnej osoby Gončarovho románu Oblomova)
oblongný, *l,* podlhovastý (najmä o štvorhranoch)
oblongum, *l,* obdĺžnik
obloz, *n,* špára, trhlina v baniach
obluktácia, *l,* odpor, odolnosť, zápas, borba, námaha
Obmann, *n,* starosta, richtár, náčelník, predseda
oboe, *f,* drevený dychový hudobný nástroj, oboj
oboista, *f,* ten, čo hrá na oboe, oboji
oboj, *f,* pozri: oboe
obol, *g,* starogrécky drobný peniaz (hodnoty asi našich 15 halierov), príspevok
obolos, obolus, pozri: obol
oboz, *r,* tábor ohradený vozmi, rad vozov; prieprava; vojenský tábor, batožina
obrepcia, *l,* vyvábenie, vylákanie niečoho
obrichtovať, *n,* obriadiť, naučiť, vycvičiť
obrogácia, *l,* návrh na pozmenenie, zmenu, náhradu zákona alebo návrh na zrušenie zákona
obrtna banka, *sl,* živnostenská, remeselnícka banka
obruovať, *l,* zakryť, zastrieť; zabudnúť, pozabudnúť; nakopiť, nashŕňať, nashromaždiť
obscenita, *f,* oplzlosť, nemravnosť, necudnosť
obscénny, *f,* oplzlý, nemravný, necudný
obscurantizmus, pozri: obškurantizmus
obscurus, *l,* pozri: obškúrny
obsekrácia, *l,* kolenkovanie, modlikanie, uprosovanie, zaklínanie; slávnostná odberačka
obsekvencia, pozri: obzekvencia
obsekvia, pozri: obzekvia, exekvia
obsequium, *l,* bezpodmienečná poslušnosť mníchov a mníšok; uväznenie neposlušného; pozri: obediencia
obsequium amicos, veritas odium parit, *l,* povoľnosť robí priateľov, pravda plodí nenávisť
observácia, *l,* pozorovanie
observancia, *l,* pozorovanie; rehoľa, rehoľné pravidlo; obyčaj, poddanosť
observanti, *l,* rehoľníci, mnísi, ktorí veľmi prísne zadržiavajú rehoľné pravidlá; prísna rehoľa
observantný, *l,* poddaný, prísne sa pridržujúci predpísaných pravidiel, obyčajný
observátor, *l,* pozorovateľ hviezd, hvezdár
observatórium, *l,* pozorovacia stanica, ústav na pozorovanie hviezd a časových úkazov, hvezdáreň
observovať, *l,* pozorovať
obsesia, *l,* obkľúčenie, obklopenie, obkolesenie; vydobytie, vybojovanie
obsidián, nerast povahy skelnej, sopečné sklo
obsignácia, *l* zapečatenie, potvrdenie
obsistencia, *l,* odpor
obskurácia, pozri: obškurácia
obskurant, pozri: obškurant
obskurita, *l,* pozri: obškurita
obskurizmus, pozri: obškurizmu
obskúrny, pozri: obškúrny
obsoletný, *l,* zastarený, nepotrebný, neupotrebovaný
Obst, *n,* ovocie
obstaculum, pozri: obstákulum
obstagium, *l,* ubytovanie; zajatie ručiteľa, rukojemstvo
obstákulum, *l,* prekážka, závada
Obstbaum, *n,* ovocný strom

obstetrix, *l*, pôrodná babka, pôrodná baba, pomocnica
obstinácia, *l*, tvrdošijnosť, tvrdohlavosť
obstinátny, *l*, tvrdohlavý, svojhlavý, svojvoľný
obstipácia, *l*, tvrdá stolica, zapečenie
obstupui, steteruntque comae et vox faucibus haesit, *l*, zhrozil som sa, (zľakol som sa), vlasy mi horia a v hrdle mi zamrel hlas (*Verg.*)
obščina, *r*, obec, dedina; sedliaci jednej dediny, spoločne vládnucí pôdou; občina; obecný majetok; bratstvo
obšit, pozri: Abschied
obšitník, obšitoš, *n*, bývalý, prepustený vojak
obškurácia, *l*, zatemnenie
obškurant, *l*, tmár, nepriateľ osvety
obškurantizmus, *l*, zatemnenosť, tmárstvo, nepriateľstvo osvety
obškurita, *l*, temnosť; nízkosť, všednosť
obškúrny, *l*, temný, nejasný, zatemnený, podozrivý, podozrelý
obšteľovať, *n* (z bestellen), objednať
obštelung, *n*, objednanie, objednávka
obštrukcia, *l*, hatenie, prekážanie (najmä rokovanie v snemovni), zastavenie roboty, násilné preťahovanie a prekážanie v činnosti, najmä v parlamentnom rokovaní; zastavenie, tvrdá stolica, zapečenie
obštrukčný, *l*, hatiaci, prekážajúci
obštruovať, *l*, prekričať, prehlušiť, prekaziť (na pr. verejné shromaždenie)
obtemperancia, *l*, poslušnosť
obtencia, *l*, dosiahnutie
obtestácia, *l*, zaprisahanie, prosenie, žiadanie, orodovanie, prosba
obtrunkácia, *l*, obsekanie, sťatie, okyptenie, srezanie
obturátor, *l*, umelé ďasno; zapchávač (sval)
obturbácia, *l*, zmätenie, zmätok; tvrdá stolica
obtúzia, *l*, otupenie, tuposť
obtúzny, *l*, tupý, otupený
obumbrácia, *l*, zatônenie, zatienenie
obzekvencia, *l*, poslušnosť, najmä rehoľná
obzekventný, *l*, poslušný
obzekvia, pozri: exekvia
ocarína, pozri: okarína
occasio, *l*, príležitosť; šťastlivá náhoda; príležitostná kúpa
occident, pozri: okcident
occiput, *l*, záhlavie
occulta, *l*, pozri: okultizmus
Océán, *g*, boh svetového mora
océán, *g*, svetové otvorené more, veľmore
Oceánia, pozri: Polynézia
oceánografia, *g*, popis oceána, náuka o oceánoch
oceánolog, *g*, znalec oceánov
Oceánovné, *g*, Oceánove dcéry, morské víly
O'cedar, značka továrne patentovaného utierača prachu
ocelot, *g*, mačkovitá šelma americká s dlhým bodkovaným chvostom, pardus, pardál
occhi (oki), *t*, ženská ručná robota; čipky
ocot, *l* (z acetum), kyslá drevená alebo ovocná šťava
octo, *l*, osem
oculi, pozri: okuli
oculos habent et non videbunt, *l*, oči majú, a neuvidia, nebudú vidieť (*Biblia*)
oculum pro oculo et dentem pro dente, *l*, oko za oko a zub za zub (*Biblia*)
očag, *r*, ohnisko, kozub, domovina
očereď, *r*, rad
óda, *g*, lyrická báseň, vyjadrujúca nadšenú myseľ, oslavná a vzletná báseň, chválospev; spev, pieseň
odal, *šv*, (odelno), slobodný majetok
odaliska, *tu*, krásna otrokyňa v tureckom háreme, súložnica; komorná

oddefellow (otfelou), *a*, člen rehole podobnej murárskej
odds, *a*, rozdielnostranná stávka (na pr. pri konských dostihoch stávka v pomere 12 : 1)
odeion, *g*, pozri: odeon
odel, *no*, slobodný majetok; pozri: odal
odelsthing, *no*, *šv*, druhá komora ríšskeho snemu (storthingu) v Nórsku
odeón, *g*, verejná budova, určená na spoločenské zábavy, koncerty, bály ap., spevná, zábavná, hudobná sieň
oderint, dum metuant, *l*, nech ma nenávidia, len keď sa ma boja (obľúbené slová rímskeho cisára Kaligulu, Accius)
odeum, *g*, pozri: odeón
odeur (odőr), *f*, vôňa; voňavina, parfum
Odin, pozri: Wuotan
odiózny, *l*, nenávidený, nemilý, protivný, nechutný, mrzutý
odi profanum vulgus et arceo, *l*, nenávidím sprostú čvargu a stránim sa jej (*Hor.*)
ódium, *l*, nenávisť, hnev
odisea, *g*, pozri: odysea
odoform, dezinfekčný prostriedok
odol, zubná pasta, ústna voda
odont . . ., *g*, v složených slovách: zub . . .
odontalgia, *g*, bolenie zubov
odontína, *g*, smes silíc proti boleniu zubov
odontitis, *g*, zapálenie zuba
odontolit, *g*, zubný kameň
odontologia, *g*, náuka o zuboch a ich liečení, zubné lekárstvo, zubárstvo
odontoplastika, *g*, nahrádzanie stratených zubov umelými
odor, *l*, vôňa, ňuch
odoratus, *l*, príjemnej vône, ľubovonný
odysea, *g*, blúdenie, túlanie, potulky; pozri: Odysea
Odysea, *g*, epická báseň Homérova, v ktorej autor opisuje dobrodružné cesty gréckeho hrdinu Odysea; pozri: odysea
oedem, *g*, miestna vodnatieľka, prílišné nahromadenie sa tekutiny v tkanivách, napuchnutie
Oeffa, spoločnosť v Nemecku, ktorá so štátnou pomocou podniká verejne užitočné práce
oeil (őj), *f*, oko
oeil de boeuf (öjdöböf = volské oko), *f*, okrúhly, okrúhlastý oblôčik v streche
oekonom (*g*) a slová toho istého kmeňa; pozri: ekonom ap.
oekumenický, pozri: ekumenický
oer, dánsky, nórsky a švédsky peniaz (1/100 koruny, niečo viacej ako halier)
oesofagitis, *g*, zapálenie pažeráka
oeuvre (ővr), *f*, dielo, spis, hudobné dielo
of, *a*, (skrátene: o'), znamená zemianstvo (= nem. von)
Ofego, *n*, presievka na uhlie
ofenzia, *l*, urážka, útok
ofenzíva, *l*, výboj, výbojný útok, útočné vedenie vojny (opak: defenzíva)
ofenzívny, *l*, výbojný, útočný
ofera, *l*, dobrovoľný peňažný dar, ktorý veriaci na kostol dávajú, obeta
oferent, *l*, osoba, ktorá podáva, ponúka, ponúknutia robí; ponúkateľ
oferovať, *l*, obetovať
oferta, *l*, ponúknutie, návrh, podanie, ponuka
ofertórium, *l*, obetovanie (časť sv. Omše)
off . . ., pozri: of . . .
Offentlich, *n*, verejný
office (ofís), *f*, *a*, kancelária, úrad
Officina pragensis, *l*, nemecká škola grafického a knihárskeho umenia v Prahe
officium divinum, *l*, breviár (pozri toto), povinné denné modlitby kňazov

offside (ofsaid), *a*, mimo hry (pri futbale)
oficiál, *l*, podriadený kancelársky úradník, manipulačný a účtovný úradník
oficiálie, *l*, úradné veci
oficiálny, *l*, povinný, úradný, úradnícky
oficiant, *l*, službu konajúci úradník, prijatý na smluvu; zriadenec, sluha
oficier, *f* (z officier, ofisié), dôstojník
oficína, *l*, dielňa, najmä kníhtlačiarska, holičská ap.
oficinálny, *l*, dielňový; lekárnický; na pr. bylina, z ktorej sa pripravuje liek
oficióz, *l*, novinár podrobujúci sa a podliehajúci vládnemu vplyvu
oficiózne, *l*, úradným spôsobom
oficiózny, *l*, poloúradný, od vlády nepriamo pochádzajúci; zdvorilý, úslužný, ochotný
officium, *l*, povinnosť, služba, úrad, bohoslužba; ex officio, z povinnosti, z moci úradnej (skrátene: ex offo)
ofikleid, *g*, kovový hudobný nástroj veľmi hlbokého hlasu
ofina, pozri: toupet
Ofir, *h*, bohatá na poklady, rozprávková krajina
o fortunatos nimium, sua si bona norint, *l*, veľmi šťastní, keď poznajú svoje blaho (*Verg.*)
ofsetová tlač, gumová tlač, plytká tlač, prenosná tlač
oftalmia, *g*, zapálenie oka
oftalmologia, *g*, náuka o oku, očné lekárstvo
oftalmologický, *g*, očnolekársky
oftalmoskop, *g*, očné zrkadlo
ogar, *sl*, junák, chlapec, mládenec, šuhaj; Ogar, značka našich motocyklov
Ogg, značka najlepšej pšeničnej múky
ogival (ožival), *f*, pozri: ogive
ogiválny, *l*, klenutý, lomený
ogive (ožív), *f*, lomený alebo gotický oblúk
ogre (ogr), *f*, obluda zožierajúca ľudí
ohe, iam satis est, *l*, ojoj, už dosť!
ohm, *n*, stará miera na tekutiny; v elektrine jednotka odporu rozličných vodičov
ohobľovať, *n*, ostrúhať (dosku struhákom, strúhadlom)
Ohr, *n*, ucho
Ohrfeige, *n*, zaucho, facka
ochlokracia, *g*, vláda sberby, čvargy
ochra, *n*, žltá, žltohnedá farba maliarska; zemina kysličníka železitého
ochranka, *r*, cárska štátna ruská policia
oidema, *g*, vodný nádor, vodná napuchlina
oidium, *novolat.*, druh malých choroboplodných húb, vyskytujúcich sa na rastlinách a zvieratách
oikologia, *g*, náuka o pomere ústrojencov k ich okoliu
oil, *a*, olej
o imitatores, servum pecus, *l*, ó napodobnitelia, vy háveď otrocká! (*Hor.*)
oinologia, *g*, vínoznalectvo, poznanie vína
oinomania, *g*, zúrivosť, besnenie opilcov
oisofagitis, pozri: oesofagitis
O. K. (ó kej), *a*, dnes navospol hovorené v Amerike miesto predošlého all right vo smysle: dobre, všetko v poriadku
oka, *tu*, turecké závažie rovnajúce sa asi 5/4 *kg* (1284 *g*)
okapi, merindziaci živočích z rodu žiráf v Ugonde (objavili ho v Afrike koncom 19. storočia)
okarína, *t*, hlinená píšťala s desiatimi dierkami (hudobný nástroj najmä pre deti)
okázia, *l*, príležitosť; príležitostný výpredaj; vhodná, náhodilá kúpa
okazionalizmus, *l*, filozofický náhľad

o priamom pôsobení Boha a podriadenosti ľudskej, o pomere duše a tela

okázny, *l*, príležitostný, náhodilý

okcident, *l*, západ, západné krajiny

Okeán, pozri: Oceán

oklúzia, *l*, záver (pri článkovaní, gramat.)

okopírovať, *f*, obkresliť, obtlačiť

okra, pozri: ochra

okťabristi, *r*, sväz 17. októbra 1905, ruská strana, ktorá chcela nedeliteľnosť Ruska a samosprávu Finska

oktaeder, *g*, osemsten

oktangulum, *l*, osemuholník

oktant, *l*, uhlomer, hvezdársky nástroj, (osmina kruhu)

oktáv, *l*, ôsmy deň; cirkevná pobožnosť trvajúca osem dní; osmorka hárku

oktáva, *l*, ôsmy tón od základného v hudbe; ôsma trieda gymnaziálna; v katolíckej cirkvi 8-denné slávenie niektorých význačných sviatkov

oktaván, *l*, žiak, navštevujúci VIII. triedu gymnaziálnu

oktaváanka, *l*, žiačka, čo chodí do VIII. triedy gymnaziálnej

oktetto, *t*, hudobná skladba pre osem hlasov alebo nástrojov

októda, *g*, lampa rádiof. o ôsmich elektródach

oktogón, *g*, osemhran, osemuholník

oktopodi, *l*, osemnožci

oktopus, *g*, druh polypov

oktroj, *f*, úradné nariadenie, povolenie; výsada, kupecké právo; obecná daň, mýtne

oktrojírka, *f*, zriadenie nanútení; vydanie zákona nariadením, z moci panovníkovej bez snemu

oktrojovať, *f*, nejaký zákon nanucovať, vyššou mocou nariadiť, vnútiť, na pr. zákon proti vôli národa a jeho zastupiteľov na sneme

okulácia, *l*, očkovanie, štepenie

okuláta, *l*, prehliadka, prezretie; postavenie svedkov zoči-voči, konfrontácia, svedectvo na mieste činu

okuli, *l*, (= oči); tretia nedeľa pôstna (podľa vstupného žalmu pri sv. Omši)

okuliare, *l*, sklá na oči

okulista, *l*, očný lekár

okulistika, *l*, očné lekárstvo

okulovať, *l*, očkovať, štepiť

okultácia, *l*, zatajenie, zakrytie

okultizmus, *l*, učenie o záhrobnom svete, nadsmyselnosti a duševných záhadách; tajný kult, tajná veda

okultný, *l*, tajný, nepochopiteľný, nadprirodzený

okupácia, *l*, zamestnanie; zabranie, obsadenie, privlastnenie, zmocnenie sa, obsadenie cudzej krajiny

okurencia, *l*, keď na ten istý deň pripadnú dva rozličné sviatky

Olách, *m*, Rumun; Oláchia, Valašsko, Rumunsko

old, *a*, starý

old boy, *a*, starý chlapec, starý pán

Old England (óld inglend), *a*, staré Anglicko (od 17. storočí Veľká Británia na rozdiel od severoamerických osád)

old fellow (óld felou), *a*, starý priateľ, kamarát

Old Jack (óld džek), *a*, (= Starý Jakub), žartovné pomenovanie anglickej zástavy

oldomáš, *m* (*l*?), pijatyka, počastovanie, pohostenie

oleander, *g*, bobková ruža

oleárium, *l*, schránka na svätené oleje

oleaster, *l*, planá oliva

olein, *l*, kvapalnatá časť olejových tukov

olet, *l*, páchne, vonia, smrdí; pozri: non olet

oleum, *l*, olej

oleum et operam perdidi, *l*, stratil som olej i robotu, t. j. zby-

točne som sa namáhal, škoda oleja a roboty (Plautus, komédia Paenulus, v. 332)

olfaktorius, *l*, nerv čuchový

Ölfarbe, *n*, olejová farba

olibanum, *g*, *ar*, jemné biele kadidlo ľúbeznej vône

olid..., *g*, v složených slovách: málo..., niekoľko...

olifant, *f*, slonovina; lovecký roh stredovekých rytierov, najmä Rolandov (zo slonoviny)

olifantový papier, *ho*, sloní papier, najväčší tvar papieru so znakom slona

oligarch, *g*, prívrženec vlády niekoľkých, magnát

oligarchia, *g*, vláda niekoľkých málo osôb alebo rodín; vláda najvyššieho zemianstva

oligémia, *g*, zmenšenie množstva

oligocén, *g*, treťohôrna doba geologická (po eocéne)

oligodipsia, *g*, chorobný nedostatok smädu

oligoklas, *g*, živec sódny (nerast)

oligokracia, *g*, pozri: oligarchia, vláda niekoľkých málo osôb

olim, *l*, kedysi

olim meminisse juvabit, *l*, raz človeku dobre padne spomínať (*Verg.*)

olium, *l*, kyselina sírová

oliva, *l*, olivový strom; olivové ovocie

olivette (olivet), *f*, sklenené perly a ozdoby olivovej podoby

olivín, druh chryzolitu farby olivovozelenej

Olla, fabrika na gumový tovar a jeho značka

olla potrida, (oľa —) *šp*, španielske národné jedlo z rozličných mias na drobno posekaných a smiešaných so všelijakou zeleninou; smes, smiešanina

olografický, *g*, vlastnou rukou písaný

Olymp, *g*, hora v Grécku, podľa gréckej mytologie sídlo bohov

olympiáda, *g*, štvorročie od jedných olympijských hier po druhé; čas, v ktorom sa odbavovaly ľudové hry a zápasy

olympias, *g*, štvorročie v starogréckom letopočte; čas, v ktorom sa odbavovaly ľudové hry a zápasy

olympijská štafeta = 800 *m*, 200 *m*, 400 *m*

olympijské hry, starogrécke ľudové hry a zápasy, ktoré sa odbavovaly v Olympii, údolí neďaleko Pisy v Elide; usporadovaly sa na počesť boha Zeusa a obsahovaly najmä zápasy; moderné o. h. bývajú od r. 1896 každé 4 roky (okrem r. 1916, ktorý padol do svet. vojny)

olympionik, *g*, víťaz v olympijských hrách

olympský, *g*, božský, nebeský, vznešený

om, *i*, v budhistickom náboženstve slovo, ktoré znamená asi toľko, ako naše amen

ombaši, *tu*, turecký poddôstojník; pozri: ombadži

ombre (ómbr), *f*, tieň, tôňa

ombrelle (ombrel), *f*, slnečník

ombrometer, *g*, dažďomer

omega, *g*, dlhé *ó*, (*ω*) v gréčtine ostatná litera v abecede; značka znamenitých švajčiarskych hodinôk; pozri: alfa

omeleta, *f*, jedlo z múky a vajec, obyčajne s plnkou z ovocia, tvarohu ap.; škvarenina

omelette aux confitures (omlet ó konfitűr), *f*, vaječnica plnená zaváraným

omelette soufflé (omlet suflé), *f*, nákyp

omen, *l*, predveštie, osudná predpoveď, predzvesť, nešťastie

o mihi praeteritos referat si Juppiter annos, *l*, ó, keby mi vrátil Jupiter uplynuvšie roky! (*Verg.*)

omikrón, *g*, krátke *o* v gréčtine

ominózny, *l*, osudný, nešťastie veštiaci, zlovestný
omisia, *l*, vynechanie, zabudnutie, omyl pre nepozornosť
omisívny prečin, *l*, prečin urobený prezretím, zabudnutím
omitovať, *l*, vynechať, vypustiť; zabudnúť, prehliadnuť
omladina, *sb*, srbská strana mladých; mládež
omne, *l*, všetko
omne ignotum pro terribili, *l*, každá neznáma vec naháňa strach
omne nimium nocet, *l*, všetkého veľa škodí (*Hippokrates*)
omne nimium vertitur in vitium, *l*, všetko, čoho je príliš, sa obracia v chybu, neresť (*Hippokrates*)
omne pricipium difficile, *l*, každý začiatok je ťažký
omne principium grave, *l*, každý začiatok je ťažký
omne quod est nimium, vertitur in vitium, *l*, pozri: omne nimium vertitur . . .
omnes eodem cogimur, *l*, všetci musíme odísť na jedno a to isté miesto, t. j. všetci musíme umrieť (*Hor.*)
omne simile claudicat, *l*, každé prirovnanie pokuľháva, t. j. nevystihuje skutočnosť
omne suna manet nox, *l*, všetkých očakáva rovnaká noc (smrť) (*Hor.*)
omne trinum perfectum, *l*, všetkého dobrého do tretice
omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci, *l*, všetku chválu si odniesol, kto s lahodným snúbil prospešné, kto slúčil užitočné s príjemným (všetko vykonal ten, kto spojil užitočné s príjemným) (*Hor.*)
omne vivum ex ovo, *l*, všetko živé je z vajca (*Harvey*)
omni . . ., *l*, v zložených slovách: vše . . .
omnia ad majorem Dei gloriam, *l*, všetko na väčšiu slávu Božiu (heslo jezuitov)
omnia cum Deo, *l*, všetko s Bohom
omnia mea mecum porto, *l*, všetko, čo mám, nosím so sebou (povedal Bias, jeden zo siedmich gréckych mudrcov, keď jeho rodné mesto ohrožovalo Cyrovo vojsko a každý sa bál o svoj majetok)
omnia vincit amor, *l*, láska všetko premôže (*Verg.*)
omnibus, *l*, = pre všetkých; krytý nájomný voz pre niekoľko osôb, spoločný voz
omni jure, *l*, plným právom
omnipotencia, *l*, všemohúcnosť
omnipotentný, *l*, všemohúci, všemocný
omniprézencia, *l*, všadeprítomnosť
omnis ars imitatio est naturae, *l*, každé umenie je napodobnenie prírody (*Seneca*)
omnis homo mendax, *l*, každý človek je luhár (*Biblia*)
omnium, *l*, (všetkých), také konské preteky, v ktorých sa môžu zúčastniť kone bez rozdielu na starobu, výchovu a fajtu
omnivora, *l*, zvieratá všetko zožierajúce
omra, *ar*, slávny sprievod pútnikov do Meky
onánia, *f*, samosmilstvo, samoukájanie pohlavných žiadostí, samoprznenie
onanista, *f*, samoprzniteľ, samosmilec, samoukájateľ
onanizovať, *f*, samoprzniť
onbadži, *tu*, poddôstojník
oncle (ónkl), *f*, strýc
ondatra, druh potkanov (meno pochádza zo Severnej Ameriky)
ondeggiante (ondedžante), *t*, vlnivo (v hudbe)
on dit (ondý), *f*, hovorí sa, vraj, reku; slovná hra, pletka
ondulácia, *f*, vlnenie; pozri: undulácia
ondulovať, *f*, vlniť (na pr. vlasy)

oneiromantia, *g*, vykladanie snov
oneiromantik, *g*, vykladateľ snov, veštec zo snov
onera (j. p. onus), *l*, bremená
onerácia, *l*, obťaženie, zaťaženie, obťažnosť
onerózny, *l*, obťažný
onestep (uanstep); *a*, druh tanca
onomastikon, *g*, slovník vecný, sostavený podľa skupín
onomatologia, *g*, náuka o tvorení a význame mien
onomatopoeia, *g*, napodobnenie prírodných zvukov, zvukopodobnosť, zvukomaľba
onomatopoický, *g*, podľa zvuku utvorený
on parle française (on párl fransé), *f*, hovorí sa po francúzsky
on revient toujours à ses premiers amours (on rövjen tužúr a sé prömjé amúr), *f*, človek sa vždy vracia k prvej láske (*Etienne*)
on side (on said), *a*, vo hre (pri futbale)
ontogenia, *g*, náuka o vývoji jednotlivých bytostí
ontologia, *g*, náuka o bytí, o podstate a všeobecných vlastnostiach vecí; dôkaz o existencii Božej
ontologický dokaz, *g*, dôkaz existencie Božej
ontostatika, *g*, teória o rovnováhe vecí
onus, *l*, ťarcha, bremeno, obťažnosť, povinnosť
onychia, *g*, zapálenie nechtov
onychologia, *g*, náuka o ošetrovaní nechtov
onyx, *g*, drahý kameň, druh chalcedonu s červenými a bielymi pásmi
onze-et-demi (ónzedömi), *f*, jedenásť a pol (istá hazadná hra)
oolit, *g*, zrnitý vápenec
op., skrát. opus
opacita, *l*, nepriezračnosť, hmlistosť
opál, *l*, priesvitný mliečny polodrahokam
opalescencia, *l*, divný úkaz sfarbenia podobného opálu, vznikajúci rozptýlením svetla na najmenších čiastočkách látky (podobne má i nebo belasú farbu)
opalizovať, *l*, farbami hrať, jagať sa ako opál
opánky, druh obuvi v juhoslovanských krajoch, pri ktorej sa podošva remienkami pripevňuje k nohe
opát (z *l* abbas a *h* abba = otec), predstavený niekoľkých kláštorov
opátstvo, *l*, opátsky úrad, miesto opátovej pôsobnosti a moci
opcia, *l*, želanie, voľba; volebné právo
op. cit. = opere citato, *l*, v uvedenom, citovanom diele
ope et consilio, *l*, pomocou a radou
opelo, *sb*, pravoslávna omša spievaná, najmä za mŕtvych
Open Door International (oupn dór internešonel), *a*, medzinárodná organizácia brániaca právo v ženských na zárobkovú robotu
opener, *a*, otvárač, stroj na uvoľňovanie a čistenie bavlny
opera, *l*, práca, robota; spevohra; budova, v ktorej sa hrajú spevohry
opera buffa, *t*, opera, smiešna, komická spevohra
operácia, *l*, vojenské podniknutie, finančné podniknutie, obcovanie, rokovanie, výkon; v lekárstve chirurgický výkon, liečenie rezaním
opera eroica, *t*, hrdinská spevohra; pozri: opus
opera et studio, *l*, prácou a snahou
opera selecta, *l*, vybrané diela
operát(um), *l*, práca, robota, výkon, dielo
operatér, *f*, lekár, ktorý operuje; pracovník
operatívny, *l*, činný, výkonný, účinný; pôsobivý, platný
opera tragica, *t*, tragická spevohra

opereta, *t,* malá spevohra prepletená prózou
Operglas, *n,* pozri: Operngucker
Operngucker, *n,* divadelný ďalekohľad
operný, *l,* opery sa týkajúci
operovať, *l,* pracovať, konať, podnikať; robiť operáciu, rezať; pôsobiť (na pr. jed)
opes regum corda subditorum, *l,* poklady kráľov sú srdcia poddaných
Opfer, *n,* obeť, obeta
ophikleid, *g,* pozri: ofikleid
Ophir, *h,* pozri: Ofír
ophtalmologia, *g,* pozri: oftalmologia
opiát, *l,* liek obsahujúci ópium; prostriedok na otupenie citov a uspávanie, uspávadlo
opinio, *l,* domnienka
opinionista, *l,* domnienkár, hádač
opistodomos, *g,* zadná časť chrámová, prístavok k chrámu
opistokefalon, *g,* zadná časť hlavy
opistotonos, *g,* strnulosť šije
ópium, *l, g,* opojná šťava, vytekajúca z narezaných nezrelých makovíc; makovina (jed)
oplátka, *l* (z oblata), pečivo, tenký koláčik z múky a vody, nekvasený tenký chlieb; hostia
opodeldok, *g,* umelý balzam, ktorého hlavnými čiastkami sú gáfor, mydlo a amoniakový lieh (masť proti lámke)
opolčenec, *r,* domobranec, dobrovoľník, rodobranec
oponent, *l,* odporca, protivník
oponovať, *l,* odporovať, protiviť sa
opoponax, druh živice (upotrebujú ju v parfumérii)
oportet esse ut vivas, non vivere, ut edas, *l,* nežijeme preto, aby sme jedli, ale preto jeme, aby sme žili (*Cic.*)
oportet ut fiant scandala, *l,* treba, aby boly nedorozumenia (*Biblia*)
Oporto, druh ťažkého portugalského vína
oportunista, *l,* človek, ktorý vie využiť príležitosť, prospechár; politik, ktorý sa prispôsobuje daným okolnostiam a ide iba za dosiahnuteľnými cieľmi
oportunita, *l,* vhodná príležitosť, príhodný čas, príhodnosť, príležitosť, primeranosť; prispôsobenie sa pomerom; úžitkárstvo, prospešnosť
oportunizmus, *l,* umenie využiť príhodný čas a príležitosť; prispôsobenie sa daným okolnostiam, pomerom; úžitkárstvo, prospechárstvo
oportunný, *l,* cieľavedomý, príležitostný, úžitkový, prospechársky
oposum, *l,* americká kengura
opozícia, *l,* odpor, strana odporná, protiva; vo hvezdárstve protislnie
opozicionálny, *l,* pozri: opozičný
opozičný, *l,* odporný, protivný
opozitum, *l,* opak
opresia, *l,* premoženie, utlačenie, utláčanie
opresívny, *l,* premáhajúci, sťahujúci
opričnici, *r,* vojenská družina Ivana Hrozného
oprimovať, *l,* utlačiť, utláčať
oprobrácia, *l,* hana, pohanenie, pohana
optant, *l,* pozri: optovať
optatíve, *l,* túžobne, žiadavo, žiadostivo
optatív(um), *l,* v gramatike žiadací spôsob
optický, *g,* svetelný, zrakový
optický telegraf, *lg,* podávanie zvestí svetelnými signálmi
optik, *g,* hotoviteľ okuliarov, ďalekohľadov, drobnohľadov, vôbec optických nástrojov
optika, *g,* náuka o svetle a o zákonoch videnia
optima fide, *l,* s najlepšou nádejou, celkom dobromyseľne
optima forma, *l,* podľa najlepšieho poriadku, spôsobu, najlepšou formou, spôsobom

optimálny, *l,* najlepší
optimáti, *l,* v rímskej republike najlepší, najprednejší občania; rímske úradné zemianstvo, rímska aristokratická strana
optime, *l,* znamenite
optimista, *l,* kto vždy iba najlepšie veci očakáva, človek, čo vidí všetko iba v ružovom svetle (opak: pesimista)
optimistický, *l,* jasne chápajúci, dobré očakávajúci (opak: pesimistický)
optimita, *l,* znamenitosť, najlepšie
optimizmus, *l,* náklonnosť pokladať veci za lepšie, ako sú v skutočnosti; náhľad, že tento svet je najlepší zo všetkých možných svetov; jasné pozeranie sa na svet, dôverivosť (opak: pesimizmus)
optimo jure, *l,* celým právom
optimum, *l,* najlepšie, najpriaznivejšie okolnosti
optimus inter optimos, *l,* najlepší medzi najlepšími
optofón, *g,* prístroj, ktorým sa prenáša svetlo na zvuk a ktorým sa umožňuje slepcom čítať sluchom
optovať, *l,* hlasovať, voliť
opugnácia, *l,* útok, obliehanie
opulencia, *l,* zámožnosť, hojnosť, bohatstvo, nadbytok
opulentný, *l,* veľmi zámožný, bohatý, hojný
opuncia, druh kaktusov, nazvaný podľa starogréckeho mesta v Lokride Opunte (Opus); pozri: nopál
opus (mn. p. opera), *l,* dielo, kniha; hudobná skladba
opuskulum, *l,* malé dielo, dielko, spisok
opus operatum, *l,* dielo vykonané
opus postumum, *l,* dielo posmrtné; opera
o quae mutatio rerum, *l,* ó, aká zmena vecí!
o quam cito transit gloria mundi, *l,* ó, ako chytro pominie sláva tohto sveta (*Kempenský*)
o quanta species! . . . cerebrum non habet, *l,* ó, koľká krása! . . . ale rozum nemá (*Phaedrus*)
o quantum est in rebus inane, *l,* ó, koľko zbytočností (márností) je vo veciach! (*Persius*)
or, *f* (z *l* aurum), zlato; d'or, zlatý (na pr. louisdor)
Or, *šv,* švédska medená minca ($^1/_{100}$ koruny)
orácia, *l,* reč, kázeň; obalky, drahoty
oraculum, pozri: orákulum
ora et labora, *l,* modli sa a pracuj!
orákulum (zle: orákel), *l,* božský výrok, záhadný výrok, veštba, predpoveď; veštiareň
orálny, *l,* ústny
orangeade (oranžád), *f,* pozri: oranžáda
orangutang, *mal,* veľká opica z čeľade úzkonosých vo Východnej Indii, veľopica červená, orangutan
oranž, *f,* pomaranč
oranžáda, *f,* oranžový nápoj
oranžát, do cukru naložené kôrky pomarančov
oranžéria, *f,* sad, záhrada alebo skleník, kde sa pestujú citrónové a pomarančové stromy
oranžisti, prívrženci rodu Oranžského v Holandsku
oranžový, farby pomaranča (žltočervený); oranžový kvet, vo Francúzsku aj inde svadobný kvet; oranžové knihy, v cárskom Rusku uverejňované úradné spisy, týkajúce sa najmä zahraničnej politiky
ora pro nobis, *l,* pros za nás!
oratio, *l,* reč
oratio indirecta, *l,* reč nepriama
oratio pro domo, *l,* reč vo vlastný prospech
oratio recta, *l,* reč priama
orátor, *l,* rečník
oratórium, *l,* miesto v kostole vy-

hradené obyčajne patrónovi kostola; modlitebňa, miesto, v ktorom sa odbavujú modlitby; hudobná dráma duchovná vážneho obsahu; druh cirkevnej skladby pre orchestre, spevácke sbory a sólistov

oratórny, *l,* rečnícky

oratovať, *n,* zachrániť

orbikulárny, *l,* kruhový

orbis, *l,* kruh; svet

orbis pictus, *l,* svet v obrazoch, svet namaľovaný (povestné dielo Komenského, sostavené podľa španielskych prameňov)

orbis terrarum, *l,* zemeguľa

orbita, *l,* očnica

Orcus, pozri: Orkus

ordálie, *l,* boží súd v stredoveku, očista vodou a ohňom

ordinácia, *l,* svätenie za kňaza; prikázanie, nariadenie, lekárska rada

ordinačný, *l,* vysväcujúci; nariaďovací, poradný

ordinaire (ordinér), *f,* pozri: ordinárny

ordináliá, *l,* radové číslovky

ordinariát, *l,* triednictvo; úrad, ktorý biskupovým menom vykonáva duchovnú právomoc, duchovné predstavenstvo, dozorný úrad

ordinárium, *l,* riadny štátny rozpočet

ordinár(ius), *l,* riadny profesor na univerzite; triedny učiteľ; v nemocnici hlavný lekár; diecézny biskup

ordinárny, *l,* obyčajný, všedný, sprostý, špatný, neslušný, nízky

ordináta, *l,* poradnica

ordinovať, *l,* vysviacať, posvätiť za kňaza; nariaďovať, prikazovať, dávať lekársku radu, prijímať chorých a im radiť, predpisovať

Ordner, *n,* usporiadateľ

Ordnung, *n,* poriadok

ordo, *l,* poriadok, hodnosť, stav, rehoľa

ordo missae, *l,* omšová liturgia

ordonanc, *f,* vojenský posol, vojak určený na roznášanie rozkazov, posol

ordonancia, *f,* nariadenie, rozkaz, predpis, služobný predpis

ordonančný dôstojník, dôstojník určený na donášanie rozkazov veliteľovi

ordo praedicatorum, *l,* kazateľská rehoľa (dominikáni)

or doublé (or doublé), *f,* pozlátená meď

ordre (ordr), *f,* rozkaz, príkaz, poriadok, nariadenie, objednávka

ordre, contreordre, désordre (ordr, kontrordr, dezordr), *f,* rozkaz, protirozkaz, zmätok

ordre de bataille (ordr dö bataj), *f,* rozkaz začať bitku, bitevný šík, vojenný rozkaz

ordre du jour (ordr dü žúr), *f,* denný rozkaz; heslo

ordre papiere, v kupectve cenné papiere, ktoré možno prepísať na iného majiteľa (na pr. zmenky)

orelán, červené farbivo

oreády, *g,* hôrne víly

oremus, *l,* modlime sa!

Orestes a Pylades, *g,* u starých Grékov dvojica nerozlučných priateľov; pozri: Kastor a Polux (Castor a Pollux)

orfeizmus, *g,* odvetvie kubizmu, snaha, úsilie nepredstaviť nič skutočného, ale iba čo vzniklo v umelcovej obrazotvornosti

orfeum, *g,* zábavná miestnosť, kabaret, spevná sieň

Orfeus, *g,* povestný spevák v gréckej mytologii, ktorý, vraj, svojím spevom hýbal kameňmi

orfèvre (orfévr), *f,* zlatník

orfika, *g,* filozofický náhľad, že duša človeka prechádza po smrti do iného tela, kde trpí za viny z predošlého života

organ, *g,* hudobný nástroj v kostoloch

orgán, *g,* ústroj, úd, stroj, nástroj,

prostriedok; hlas; časopis, noviny; zriadenec, sluha, vykonávateľ, prostredník, zástupca; splnomocnenec, zamestnanec
organár, *g*, kto organy robí
organdi, *f*, pozri: organtín
organický, *g*, ústrojný, živý
organista, *g*, ten, čo hrá na organe
organizácia, *l*, zriadenie, ustrojenie, upravenie, usporiadanie, zloženie, správa
organizačný, *g*, zriaďujúci, spravujúci, upravujúci, skladajúci
organizátor, *g*, zriaďovateľ, usporadovateľ, spravovateľ, človek, ktorý organizuje
organizmus, *g*, sústava, sklad, ústroj, ústrojenstvo, ústrojnosť, členenie, zriadenie; spojenie údov v teleso schopné života
organizovať, *g*, zriadiť, zriaďovať, sčlenovať, usporadovať, spolčiť
organo, *t*, pozri: organ
organologia, *l*, znalosť orgánov
organon, *g*, nástroj (pomocný) na poznanie organov
organovať, *g*, hrať na organe
organtín, *f* (z organdin), tenká, priesvitná bavlnená látka, tvrdená pamuková látka, drótená priesvitná sieťkovaná látka
organum, *l*, pozri: organ
orgazda, *m*, kto prekrýva ukradené veci, navádzateľ krádeže
orgazmus, *g*, silný pohyb krvi, nmä k pohlavným ústrojom; silný pud
orgeade (oržád), *f*, chladiaci nápoj z mandľového mlieka
orgiastický, *g*, samopašný, hýrivý
orgie, *g*, tajomné obrady na počesť starogréckeho boha Bacha, bezuzdné hodovanie, nočné hlučné a hýrivé zábavy, hody, lumpačky, pijatyky, samopašnosti, neviazanosti, necudnosti
orgován, *tu*, turecká baza
orgue (org), *f*, pozri: organ
orch(e)otomia, *g*, pozri: kastrácia
orchester, *g*, sbor hudobníkov; pôvodne miesto blízke javisku, kde býval spevokol, potom priestor pre hudobníkov
orchestika, *g*, vyššie umenie tanečné
orchestrácia, *g*, úprava pre orchester
orchestrálny, *g*, nástrojový (*hud.*)
orchestrion, *g*, samohybný, mechanický hudobný nástroj na spôsob organa, nahradzujúci orchester a napodobňujúci hlasy dychových nástrojov
orchestrum, *g*, pozri: orchester
orchidea, ozdobná rastlina
orchitis, *g*, zapálenie vajec (u mužského)
oriáš, *m*, obor
orient, *l*, východ, východné krajiny, východná zem
orientácia, *l*, vyznanie sa, vžitie sa; oboznámenie sa s okolím; rozhľad
orientál, *l*, orientálec, obyvateľ východných krajín
orientálec, *l*, obyvateľ východných krajín
orientalista, *l*, znalec východných jazykov, literatúr a pomerov
orientálny, *l*, východný
orient express, prepychový rýchlik na železnici medzi Londýnom a Carihradom
orientovať sa, *l*, vyznať sa, poznať sa, oboznámiť sa s okolím, soznámiť sa, porozhliadať sa, vžiť sa
oriflamme (oriflám), *f*, vojenská koruhva starej francúzskej monarchie (starých francúzskych kráľov), trojrohá, hodvábna červená na pozlátenej žŕdke, krajinská zástava
originál, *l*, pôvodina, pôvodné dielo, spis, vydanie; prvopis, pôvodný obraz, vzor
originalita, *l*, pôvodnosť, svojskosť, osobitnosť, zvláštnosť; čudáctvo
originaliter, *l*, pôvodne, vlastne
originálny, *l*, pôvodný, prvotný, zvláštny, samostatný, svojrázny, írečitý, čudný, čudácky

oringle, *n* (z Ohrringe), náušnice
Orion, *g*, starogrécky obor a lovec; súhvezdie žiariace na južnom nebi; značka mydla, čokolády ap.
orkán, *t*, prudký vietor, víchor, víchrica, buran, prudká búrka
orkester, pozri: orchester
Orkus, *l*, vládca podsvetia; u starých Rimanov podsvetie, ríša mŕtvych, ríša tôní
orleán, *f*, polovlnená hladká tkanina; pozri: mohér
orloj, *l*, *g* (z horologium), staré vežové hodiny rozdelené na 24 hodiny
Orlov, meno najväčšieho diamantu v ruskej cárskej korune
Ormuzd, *pe*, boh dobrý, boh svetla proti Arimanovi, bohu zlému a tmy v učení Zaratustrovom
ornácia, *l*, okrásenie, ozdobenie
ornament, *l*, okrasa, ozdoba kresbová, čiarová, výzdoba
ornamentálny, *l*, okrasný, ozdobný
ornamentik, *l*, ornamentálny umelec
ornamentika, *l*, náuka o ozdobovaní, okrasné umenie v staviteľstve, výšivkárstve, hrnčiarstve ap.
ornát, *l* (z ornatus, ozdoba, okrasa), menšie ozdobné, slávnostné vrchné rúcho omšové; pozri: casula; úradný odev
ornis, *g*, vták; kupectvo, obchod s vtákmi
ornitolog, *g*, znalec vtákov, vtákospytec
ornitologia, *g*, náuka o vtákoch, znanie vtákov, vtákoveda, vtákospyt
orodovať, *l* (z orare), prosiť za niekoho
orognostik, *g*, znalec hôr
orognóza, *g*, horopis
orograf, *g*, horopisec
orografia, *g*, horopis, znalosť hôr
orografický, *g*, horopisný
orsácky, *m*, obecný, krajinský; slúžny
országh, *m*, krajina, ríša; Magyarország (maďarorság), *m*, Maďarsko
ortiel, *n* (z Urtheil), rozsudok, súdny nález, súd
ortobiotika, *g*, umenie správne žiť
ortodentika, *gl*, správne staranie sa o zuby, správne pestovanie, ošetrovanie zubov
ortodontia, *g*, narovnávanie nepravidelne rastúcich zubov
ortodox, *g*, Žid alebo vôbec veriaci, ktorý prísne zachováva, čo mu viera predpisuje
ortodoxia, *g*, prísna viera, pravovernosť; pravoslávie
ortodoxný, *g*, pravoslávny, pravoverný
ortoepia, *g*, náuka o správnej výslovnosti, správna výrečnosť, výslovnosť
ortofónia, pozri: ortoepia
ortogón, *g*, pravouholník
ortografia, *g*, pravopis
ortografický, *g*, pravopisný
ortografika, *g* náuka o pravopise
ortoklas, *g*, živec draselný
ortologia, *g*, rečová správnosť
ortologický, *g*, správne hovoriaci
Or Tomid, českožidovská modlitebňa v Prahe
ortonál, *g*, umŕtvujúci prostriedok v zubnom lekárstve
ortopedia, *g*, liečenie skrivenín, rovnanie, narovnanie tela, liečenie krivých údov a telesných chýb
ortopedický švec, švec, ktorý robí obuv na skrivené nohy
ortopedista, *g*, lekár krivých údov
ortoptera, *g*, rovnokrídly hmyz
ortoskopický, *g*, správne kresliaci
ortotypia, *g*, farbová tlač, farbotlač s kameňa
ortóza, *g*, narovnanie, vzpriamenie
Ortschaft, *n*, obec
Ortsrat, *n*, obecný radca
oryktogenia, *g*, náuka o tvorení sa nerastov
oryktognóza, *g*, pozri: mineralogia

oryktologia, *g,* povahopis nerastov
Os, chemická značka osmia
os, *l,* ústa, kosť
o sancta simplicitas, *l,* ó, svätá prostota! (povedal Ján Hus, keď videl, ako istá stará ženička, skrčená, nosí drevo na jeho hranicu)
osárium, *l,* kostnica (na cmiteri)
osatúra, *l,* kostnatenie; kostra
O. S. B. = ordinis sancti Benedicti, *l,* z rehole svätého Benedikta
oscilácia, *l,* kývanie, trasenie, chvenie, kmitanie; záchvev, kývavý pohyb
oscilátor, *l,* prístroj na vyvolávanie elektrických vĺn pri bezdrótovej telegrafii
oscilovať, *l,* kývať, triasť, chvieť, kmitať
osculum, *l,* bozk
osculum pacis, *l,* bozk pokoja
oseín, *l,* ústrojná podstata kostí
os habent et non clamabunt, *l,* ústa majú a nebudú volať, kričať (*Biblia*)
osifikácia, *l* skostnatenie
Osiris, *g,* boh slnca u Egypťanov (pôvodne kráľ egyptský)
oskarky, šnúrovacie topánky
Osmani, *tu,* Turci (podľa Mohamedovho zaťa)
osmanský, *tu,* turecký
osmiová žiarovka, *g* (z osmé, vôňa), žiarovka s kovovým vláknom (dnes sa už neupotrebuje)
osmium, *g,* čierny kov najdený v platinovej rude; meno má od veľmi prenikavej vône
osmologia, *g,* náuka o čuchu
osmóza, *g,* presiakanie; pozri: endosmóza
Osram, žiarovka s wolframovým vláknom
ossarium, pozri: osárium
Osservatore Romano, oficiálny časopis Vatikánu
ossia, *t,* tiež
Ossian, meno keltského národného hrdinu
ossín, rybí tuk s rozličnými prídavkami, ktoré ho robia prijateľnejším
Ost, Osten, *n,* východ
ostalgia, *g,* bolesti v kostiach
ostentácia, *l,* okázalosť, verejný prejav, ukazovanie sa na obdiv; chvastanie sa, pechorenie
ostentatívny, *l,* nápadný, okázalý
ostenzívny, *l,* názorný, zrejmý; pozri: ostentatívny
ostenzórium, *l,* nádoba, v ktorej sa ukazuje oltárna sviatosť; pozri: monštrancia
osteoktonia, *g,* chirurgické odstránenie kosti
osteolog, *g,* znalec kostí a kostry
osteologia, *g,* náuka o kostiach, o kostre
osteomalakia, *g,* mäknutie kostí
osteotomia, *g,* rezanie kostí
Östereich, *n,* Rakúsko
ostéria, *t,* menší taliansky hostinec, krčma
Ostern, *n,* Vianoce
ostiariát, *l,* vrátnictvo; prvé nižšie svätenie kňazské v katolíckej cirkvi
ostiárius, *l,* vrátnik
ostinato, *t,* tvrdošijne, nepoddajne, vydržavo (v hudbe)
ostitis, *g,* zapálenie kostí
ostium, *l,* ústie; vchod, predizba u starých Rimanov
ostracizmus, *g,* črepový súd, zavedený v Aténach r. 509 pr. Kr.; na základe jeho mohli byť ľudia, nebezpeční na slobode, vypovedaní z vlasti (pri týchto súdoch sa meno odsúdeného písalo na črepiny), ostrakizmus
Ostsee, *n,* Baltské more; názov baltských sleďov, haringov
oštucovať, *n* (z abstutzen), srezať, skrojiť, skomoliť
otalgia, *g,* bolesť v ušiach
o tempora, o mores, *l,* ó, časy, ó, mravy! (Cic. proti Cat. I. 1.).

ôte-toi de là, que je m'y mette (ottoa dö la kö žö mi met), *f*, choď ztade, nech sa ta ja dostanem (*Saint-Simon*)
Othello, hrdina Shakespearovej tragédie; žiarlivec
otia sunt vitia, *l*, záhaľka je začiatok nerestí
otiatria, *g*, ušné lekárstvo; pozri: otiatrika
otiatrika, *g*, ušné lekárstvo
otiózny, *l*, pokojný, záhaľčivý
otitis, *g*, zapálenie v ušiach
otium, *l*, pokoj, odpočinok, záhaľka
otium cum dignitate, *l*, zaslúžený odpočinok; odpočinok, spojený s primeranou vážnosťou (*Cic.*)
otofón, *g*, prístroj na počúvanie pre hluchých
otolit, *g*, sluchový kamienok u rýb
otolog, *g*, ušný lekár
otologia, *g*, náuka o uchu a ušných chorobách
otomán, *f*, odpočívadlo, nízka pohovka bez nôh alebo s krátkymi nohami
Otomani, Turci, pozri: Osmani
otomanská ríša, osmanská ríša, Turecko
otomanský, turecký, osmanský (pozri tuto)
otoskop, *g*, lekársky nástroj na prezeranie ucha
ottava rima, *t*, osemriadková sloha; pozri: stanca
où (ú), *f*, kde
oublie (ublí), *f*, druh oblátok
où est la femme (ú e la fám), *f*, kde je žena?; pozri: cherchez la femme
oui (vuj), *f*, áno
ounce (auns), *a*, anglická uncia (skrát.: oz)
où sont les neiges d'antan? (u son le néž dantán), *f*, kde sú lanské snehy (*Villon*)
out (aut), *a*, von zo hry (vo futbale)
out-fighting (aut fajtin), *a*, boj na dištanciu (v boxingu)
out of play (aut of plej), *a*, zo hry
outrage (utráž), *f*, urážka, posmech, pohana
outside (autsajd), *a*, vonkajšia strana, zovňajšok, vonkajšok
outsider (autsäjdr), *a*, vedľajší zápasník, taký zápasník, ktorého výsledok neprichádza v úvahu; taký kôň na konských pretekoch, ktorého výhra neprichádza v úvahu
outtrigger (autrigr), *a*, vesliarska loďka určená na preteky
ouvertúra, *f*, hudobná skladba, tvoriaca úvod, predohru opery, ktorá istý dej otvára, začína, úvod, vchod, otvorenie, začatie
ouverture (uvertűr), *f*, pozri: uvertúra
ouvrage (uvráž), *f*, dielo
ouvrier (uvrié), *f*, robotník
ovácia, *l*, u starých Rimanov menší sprievod víťazoslávny, spojený s obeťou ovce (ovis); verejná, hlučná oslava verejná pocta, hold
oválny, *l*, podobu vajca majúci, vajcovitý, podlhovasto okrúhly (od ovum, *l*, vajce)
ovárium, *l*, vaječník
overall (ouverol), *a*, šaty skladajúce z nohavíc a vesty v jednom kuse
overworking (-uörking), *a*, urobenie sa, prepracovanie, preťaženie
ovidukt, *l*, vajíčkovod
ovipárie, *l*, zvieratá snášajúce vajcia
ovoda, *m*, detská opatrovňa, materinská škola
ovum, *l*, vajce
oxalis, *g*, šťava (rastlina)
oxford, *a*, polovlnená látka pásikovaná alebo kockovaná, nazvaná podľa anglického mesta Oxfordu, kde sa začala vyrábať
oxhoft, *ho*, bývalá miera na tekutiny (200—240 *l*); sud na víno, vínny sud, okov

oxtail (oxteil), *a*, volský chvost
oxtail-soup (oxteil súp), *a*, polievka z volských chvostov
oxyd, *g*, kysličník
oxydácia, *g*, okysličovanie
oxydovať, *g*, okysličovať sa, hrdzavieť
oxygén(ium), *g*, kyslík
oxymel, *g*, octový med
oxymoron, *g*, spájanie pojmov si odporujúcich, zdanlivé protirečenie (statočný zlodej; moc zrodí čas, čas moc zmorí, — slohová figúra)
oxytonon, *g*, grécke slovo, ktoré má ostrý prízvuk na poslednej slabike
oyster, *a*, ustrica
oz, skrát. ounce (pozri toto)
ozaena, *g*, zapáchajúci nosný vred, nosný polyp (choroba)
ozokerit, *g*, skalný, zemný vosk, z ktorého sa získava odparovaním parafín, čistením cerín
ozón, *g*, trojatomový kyslík (O_3), plyn; čistý hôrny vzduch; zvuk, ozvena

P

P, rozpoznávacia značka automobilov pražských; chemická značka fosforu; skrát. pater; p, v hudbe: piano; pinxit (maľoval, namaľoval); page (páž), pagina (strana)
p. a., skrát. pro anno (ročne)
pac, *n* (z Batzen), v českých krajinách starý peniaz = asi halieru, babka (kúpiť za pac, lacno, za babku)
pác, *n* (z Beizte), rôsol
pacala, *n*, mäsité jedlo, ktoré bolo v rôsole
pacatille (pakatij), *f*, voľná batožina námorníkov; brak; bagateľ
pacco, *t*, balík
pace (pés), *a*, krok; chod koňa pri pretekoch
pace (páče), *t*, pokoj
pace-maker (pésméker), *a*, (je to vlastne umelé slovo športové), značiteľ krokov, ten, čo ide pred pretekáčom a pretekáčovi ukazuje najlepšiu cestu i tempo
pacem, pacificale, *l*, udretie biskupom po tvári pri birmovaní
pacer, *n*, packár, nezgrabník, neokrôchaný človek, neobratný človek, kľavý
pacient, *l*, chorý, trpiaci
Pacifická železnica, v Severnej Amerike železnica spájajúca východné pobrežie so západným
Pacifické more, pozri: Pacific, Pacifický oceán
pacifický, *l*, upokojujúci; pokojný, upokojený
Pacifický oceán, Tichý oceán, Pacific
pacifik (pesifik), *a*, milovník pokoja
Pacifik, *a*, Tichý oceán
pacifikácia, *l* uspokojenie, utíšenie mäteže, vzbury násilím alebo iným spôsobom, upokojenie sporu, mierová snaha, ujednanie pokoja, upokojenie; mierové hnutie; usmierenie, vyrovnanie, úsilie po svetovom mieru
pacifikál, *l*, kríž s ostatkami, relikviami svätých na bozkávanie
pacifikátor, *l*, upokojiteľ, upokojovateľ, smieriteľ, tíšiteľ
pacifikovať, *l*, pripravovať pokoj, mier, upokojovať, upokojiť, stíšiť, smieriť
pacifique (pasifik), *f*, to, čo pacific, Pacific
pacifista, *l*, osnovateľ, pripravovateľ pokoja, mieru, upokojiteľ, utíšiteľ
pacifizmus, *l*, pozri: pacifikácia;

mierové hnutie, ktoré sa usiluje o odstránenie vojen a o vyrovnanie sporov rozhodčím súdom
paciscent, *l,* pokonávajúca sa strana, sjednávajúca sa strana, pokonávateľ, sjednávateľ
Pack, *n,* balík
packa, *n* (z Patsche), úder na dlaň
packár, *n* (z Patzer); pozri: pacer
Packard, *a,* značka prepychových amerických automobilov
packfong, *čí,* pozri: pakfong
pácovať, *n,* držať v rôsole
pacta conventa, *l,* úmluvy, ujednania, ktoré sa majú uskutočniť
pactum, *l,* ujednanie, úmluva, pakt (pozri toto)
pačok, *f* (z badigeon, badyžón), malta, vakovka na ohadzovanie stien pred maľbou; druh spracovanej gypsoviny
pačokovať, *f,* bieliť
pačuli, *bengál* (po franc. patchouli), lístie indického kra, voniace pižmom, tuhý parfum z neho pripravený
padding (pedin), *a,* druh tkaniva
paddock (pedok), *a,* ohrada pre kone
Paddy (pedy), *a,* takto prezývajú Angličania Írčanov (je to skrát. meno patróna Írska sv. Patrika)
padimentum, *l,* doskami vykladaná zem, dlážka
padišah, *pe, tu,* pán trónu, kráľ kráľov; titul tureckého sultána a perských panovníkov
padláš, *m,* pôjd, povala
padlo, *n,* voľné veslo, aké sa upotrebuje pri kanoách a pod. člnoch (má lopatky na oboch koncoch a drží sa na prostriedku)
padre, *t,* otec; páter (titul kňazov)
padrone, *t,* pán, patrón, ochranca; gazda
paean, *g,* liečiteľ, spasiteľ (priezvisko Apolonovo); víťazný spev, chválospev, najmä na počesť boha Apolona
paed . . ., pozri: ped . . .
paegnia, *l,* drobné lyrické básne
paenitent, *l,* kajúcnik; pozri: penitent
Paete, non dolet, *l,* Pétus, nebolí!
paf, *n,* citoslovce, ktoré vyjadruje výraz nejakého údivu
pag., skrát. pagina (pozri toto)
Paganini, slávny taliansky huslista; takto prezývajú posmešne i huslistov navospol
paganizmus, *l,* pohanstvo
paganus, *l,* pohan
pagát (pagato), *t,* v tarokovej hre karta označená I (najnižší tarok)
pagato ultimo, *t,* pagát napokon vo hre nesený
page (páž), *f,* strana; páža, panoš
pagína, *l,* strana v knihe, strana
paginácia, *l,* stránkovanie
paginovací stroj, *l,* stránkovací, číslovací stroj
paginovať, *l,* stránkovať, číslovať
pagliazzo (paljáco), *t,* pozri: bajazzo
pagnét, *f* (z bajonnet), bodák
pagóda, *pe, ar,* čínsky a indický chrám; čínska socha, modla; bábika s pohyblivou hlavou a s pohyblivými rukami; indická zlatá minca rozmanitej ceny
pahmi, *č,* druh kožušiny z čínskeho jazvečíka
pacht, *n* (z *l* pactum), nájomné dohodnutie, smluva, nájom
pachtier, *n,* nájomca, nájomník
pachtovať, *n,* pozri: pacht, pactum, prenajať
pachydermata, *g,* hrubokožci
pachydermia, *g,* chorobné stučnenie kože
paian, pozri: paean
paic, pozri: pác
paicovať, pozri: pácovať
Paillard, továrenská značka švajčiarskych gramofónov
paille (paj), *f,* slama
paillette (pajet), *f,* čačka
pain (pén), *f,* chlieb; druh syra
pain expeller (pén-), *a,* vyháňač bolestí; liek proti úsadu

pair (pér), *f*, doživotný člen panskej snemovne [to, čo angl. peer (pir)]
pairschub (péršub), *fn*, hromadné vymenovanie nových členov panskej snemovne
pair ou non (pér u nón), *f*, párne alebo nie (nepárne)?
pajč, *n* (z Peitsche), bič
pajes, *h*, skrútené vlasy okolo uší, ako ich nosievajú ortodoxní židia
pajók, *r*, podiel, denný prídel živnosti, mesačný plat
pajšle, *n* (z Beuschel), korienok, osrdie, okružie, pľúcka
pakeľ, *n*, balík, uzol, uzlík, sväzok
pakér, *n*, balič
paket, *f* (z paquet, paké), uzlíček, balík, sväzok
pakfong, *č*, nové striebro, kovová sliatina, 54% medi, 20% zinku a 17% niklu
paklík, *n*, balík, uzol, uzlík, sväzok
pako, *pe*, druh lámy vyskytujúcej sa v Peru; má veľmi vzácnu jemnú srsť
pakovať, *n*, baliť, ukladať
pakovať sa, *n*, ísť, odcházať, poberať sa, odstúpiť
pakt, *l* (z pactum), smluva, dohodnutie, dojednanie, dohovor
paktovať, *n* (z *l* pactum), niečo potajme robiť, rafi
paktovať sa, *l*, dohovárať sa (nmä potajomky)
pala, *l*, tuhá, štvorhranná prikrývka na kalich; široké vlnené rúcho starorímskych ženských
Palaba, továrenská značka česko-slovenských elektrických výrobkov
palác, *l* (z palatium), palota, kráľovský, kniežací dom, zámok, hrad
palace (peles), *a*, palota, palác
palácová revolúcia, shodenie vládcu vzburou dvoranstva; odboj v spolku, v strane a pod.
paladín, pozri: palatín
paládium, *g*, zázračné vyobrazenie bohyne Palady Atény v gréckej mytologii; zázračný, ochranný obraz; ochrana, záštita
paládium, *g*, (skrát.: Pd); pozri predošlé; kovový prvok vyskytujúci sa s platinou
palaeo . . ., pozri: paleo . . .
palais (palé), *f*, palác, zámok, hrad
palais royal (palé roajal), *f*, kráľovský palác v Paríži
palam et publice, *l*, otvorene, pred občianstvom
palampores, *i*, veľké orientálne prikrývky
palankín, *ssk*, nosidlá so strieškou a záclonami u Indov a Číňanov
Palas Aténa, *g*, grécka bohyňa (u Rimanov sa volala Minerva, pozri toto)
Palast, *n*, palác, kaštieľ
palaš, pozri: paloš
palatálny, *l*, podnebný
palatály, *l*, podnebné hlásky
palatín, *l*, stredoveký rytier, najmä za Karla Veľkého, veľmož, ochranca, ktorý zastupoval kráľa, knieža; v stredoveku i dvorný alebo krajinský úradník; v býv. Uhorsku kráľovský námestník (nádvorník)
palatína, *f*, dámsky golier, najmä kožušinový; palatínova žena
palatinát, *l*, kraj, nad ktorým palatín vládol, jeho úrad
palatinátny, *l*, veľkomožný
palatium, *l*, palác, kaštieľ
palaver, *po*, slávnostné rokovanie medzi africkými domorodcami
palazzo, *t*, palác, palota
pale-ale (pél-él), *a*, anglické svetlé pivo
paleo . . ., *g*, v složených slovách: starý
paleobiologia, *g*, biologia (pozri toto) predpotopných zvierat a rastlín
paleograf, *g*, znalec starého písma a starých písomných pamiatok
paleografia, *g*, náuka o starom písme a starobylých písomných pamiatkach

paleolitia, *g*, pravek, staršia doba kamenná
paleolog, *g*, znalec starožitností
paleologia, *g*, náuka o starožitnostiach
paleontolog, *g*, znalec skamenelín
paleontologia, *g*, náuka o skamenelinách, o praveku, prasvete, o pradávnych tvoroch
paleotyp, *g*, prvotlač; pozri: inkunábule
paleozoa, *g*, zverina prasveta
paleozoická doba, *g*, doba prvohôr
paleozoický, *g*, staré zvieratá obsahujúci
paleozoologia, *g*, náuka o zvieratstve prasveta
Palestína, krajina v západnej Ázii
palestra, *g*, *l*, časť starogréckeho gymnázia, cvičište, zápasište; kyjanička na odrážanie lopty
paleta, *l* (z pala, lopata), maliarska doštička s farbami (pozri i boleta)
paletot (paltó), *f*, dlhý, voľný plášť, ľahký svrchník
paliatívne liečenie, liečenie, ktoré mierni alebo zamedzuje len niektoré príznaky choroby
paliatívny, *l*, (prostriedok) tíšiaci bolesti, tíšivý
palier, *f* (z parleur, parlőr), dozorca nad murármi, alebo inými robotníkmi, prostredník medzi majstrom a robotníctvom; námestník staviteľa, stavebný predák
paliffy, druh fajánsa (pozri toto), pestro sfarbeného, s podkladom na spôsob jaspisu
Palikári, *novog*, bojovní horali zo severného Grécka
palilogia, *g*, opakovanie slov na konci jednej a na začiatku druhej vety alebo druhého verša (slohová figúra)
palimpsest, *g*, rukopis pergamenový alebo papyrusový, ktorého pôvodný text sotreli a na ňom zasa písali
palindrom, *g*, zvrat, hádanka, v ktorej slovo čítané odpredku i odzadu dáva smysel (na pr. marš - šram)
palingenéza, *g*, znovuzrodenie, obrodenie, obnova
palinodia, *g*, odvolanie; opakovanie spevu, protispev
palír, *f*, pozri: palier
palisáda, *f*, ohrada z kolov, drevená ohrada; hradbový kôl
palisander, jemné drevo fialovej farby z Brazílie (jacaranda brasiliana)
pálium, *l*, cirkevný odznak, odznak právomoci biskupov a arcibiskupov v katolíckej cirkvi, udelený pápežom (biely vlnený pás, na ktorom je šesť čiernych krížikov); vrchný odev, plášť
pall..., pozri: pal...
Pallas Athéne, *g*, pozri: Palas Aténa
palmáre, *l*, odmena, plat právnym zástupcom za ich robotu; advokátov účet
palmárium, *l*, palmová záhrada; kvetná nedeľa
palmeta, *t*, palmový list; druh ozdobných výkresov
palmín, palmové (kokosové) maslo
palmista, *l* (z palma, dlaň), hadač, veštec z dlane
palmistry (pamistry), *a* (z *l* palmestria), hádanie, veštenie z dlane; pozri: chiromantia
palograf, *g*, prístroj na meranie kývania
paloš, jazdecká šabľa s chránenou rukoväťou; zbraň, ktorou vojak rúbe i pichá, meč
palota, pozri: palác
palpábilný, *l*, hmatateľný, ulapiteľný
palpitácia, *l*, tlkot, búšenie srdca
palpitovať, *l*, tĺcť, búšiť, klopať
paludizmus, *l*, bahenná choroba
pamflet, *g*, (*f*), hanopis, potupný spis; letáčik
pamfletista, *g*, (*f*), hanopisec, pisateľ potupného spisu

pampa, *šp,* step, veľká trávnatá rovina v Južnej Amerike, najmä v Argentíne

pan . . ., *g,* v složených slovách: vše(tko) . . ., celo . . .

Pan, *g,* boh lesov, pastierov a stád u starých Grékov (zahnal vraj Peršanov na divý útek pred Grékmi; pozri: panika)

panacea, *g,* všeobecný liek proti každej chorobe, zázračný liek, všetko hojací prostriedok

panáco, *t* (z bajazzo, pozri toto)

panáda, *f,* žemľová kaša, chlebová polievka

panádľová polievka, *f,* žemľová kaša

panache (panaš), *f,* perko za klobúk, kytka za klobúk

panaché (panašé), *f,* strakatý; strakatá, pestrá smes

panachovať (panašovať), *f,* pozri: panašovať

panakeia (panacea), *g,* pozri: panacea

panama, podvod pri stavbe Panamského prieplavu, podvod vôbec, šudierstvo; úpadok, krach; druh slamených klobúkov, látok

Panama, stredoamerická republika pri prieplave toho istého mena

panamerikanizmus, úsilie spojiť všetky americké štáty pod vedením Spojených štátov severoamerických

panamino, malý podvod

panamista, podvodník vo veľkom, šudier

panamizovať, podvádzať, šudiť; podnikať roboty so stratou

pananagraf, *g,* prístroj na rytie predlôh na kovovú dosku

panarícium, *g,* zapálenie prstu pri nechte, pajed

panašovať, *f,* strakatiť, pestriť; prečiarať, škrtať, prepisovať

pancier, *stredovekol* (z pancerea), brnenie proti nepriateľskej zbrani, broň

panč, *n,* žbrnda, slievky, pomyje

pančovať, *n,* klochtiť, mútviť, slievať, kaziť

Pandaimonion, *g,* chrám zasvätený všetkým duchom (démonom)

pandekty, *g,* sborník rímskeho práva za cisára Justiniána

pandémia, *g,* nákazlivá choroba zamorujúca celé rozsiahle územie, svetová nákaza

pandemický, *g,* celého ľudu, celého národa sa týkajúci, všeobecne rozšírený, všeobecný

pandit, *i,* titul indických učencov (asi ako naše doktor)

Pandora, *g,* podľa gréckej mytologie prvá žena na svete, ktorá priniesla na svet všetko zlo (lebo bola všetkým obdarená); pozri: Pandorina škatuľa

Pandorina škatuľa, *g,* prameň všetkých nehôd (lebo do škatule, ktorú dal Zeus Pandore, boly zavreté všetky ľudské nehody a pliagy)

pandúr, v Srbsku a bývalom Uhorsku ozbrojený úradný sluha alebo strážnik, kedysi peší vojak

panegyrický, *g,* chváliaci, velebiaci, chválorečný

panegyrik, *g,* chválopisec, chválorečník, velebiteľ

panegyrika, *g,* chváloreč, chválospev

panegyrizmus, *g,* chválorečníctvo

panel, *a,* drevené obloženie spodných častí stien, vyplnenina

panem et circenses, *l,* chlieb a hry v cirku (heslo ľudu za úpadku ríše rímskej, *Juvenalis*)

Paneuropa, *g,* politické a hospodárske sjednotenie európskych štátov

panfobia, *g,* chorobná prestrašenosť, ľakanie, bátie sa všetkého

pangel, *n,* ševcovský stolček

pange lingua, *l,* zvestuj, jazyk! (počiatočné slová hymny o oltárnej sviatosti)

pangermanistický, *g,* všenemecký,

premrštene všenemecký, usilujúci po sjednotení všetkých Nemcov

pangermanizmus, *g,* všenemectvo, úsilie po sjednotení všetkých Nemcov

pangetár, sekundant (muzikant)

Panhagia, *g,* Všesvätá (priezvisko Matky Božej v gréckej cirkvi)

panchart, *n,* pozri: pankhart

panchromatický, všefarebný

panický, *g,* náhly, hrozný, desný, zmätok pôsobiaci, omračný, náramný

panier(a), *f* (z bannière, baniér), povievajúca stužka, zástava

panierované mäso, *f,* smažené, vysmážané mäso

panierovať, *f,* obaľovať kusy mäsa určené na smaženie v múke a mrvenej žemličke s vajcami

panichída, pozri: panychida

panika, *g,* zdesenie, zhrozenie, náhly strach, hrôza, zmätok, poplach

panírovať, *f,* pozri: panierovať

panis, *l,* chléb

panislamizmus, úsilie spojiť všetkých vyznavačov islamu, mohamedánov

panket, pozri: banket

pankhart, *n,* nemanželské dieťa

pankration, *g,* všeboj; u starých Grékov pätoraký druh zápasov

pankreas, pozri: mikter, slinivka

panlogizmus, *g,* filozofický náhľad o zriadení sveta rozumom

panne (pan), *f,* chvíľková tieseň, porucha (nmä na stroji)

panneau (panó), *f,* pasca, sieť; v staviteľstve drevené obloženie spodných častí stien, vyplnenina

panoplia, *g,* ovešanie steny rozmanitou zbraňou ako ozdoby

panoptikum, *l,* sbierka predmetov rozdielneho druhu, najmä voskových figúr, výstava týchto figúr

panoráma, *g,* obrazy krajov alebo miest na platne maľované a za zväčšujúcimi sklami postavené, ktorými sa obraz ukazuje v prirodzenej veľkosti, divadlo rozmanitostí, svetozor, zobrazenie krajín alebo miest; obrázkové divadlo so zväčšovacími sklami, takže sa pozorovateľovi vidí, že nevidí obraz, ale skutočný predmet; rozhľad po krajine s vyvýšeného miesta, celkový pohľad, robiaci dojem skutočnosti

Pansláv, *g,* Všeslovan

panslavistický, *g,* všeslovanský

panslavizmus, *g,* Všeslovanstvo; snaha o kultúrnu jednotu všetkých slovanských národov, alebo aj o politické sjednotenie všetkých Slovanov

pansofia, *g,* všemúdrosť, všeučenosť, vševeda, znalosť všetkých ľudských náuk

pansofický, *g,* všeučený, vševediaci

pánt, *n* (z Band) = záves (na dverách); žŕdka (pre kury), hambálok; sväz

pantalier, pozri: bandelier

pantalóny, *f,* široké a dlhé nohavice

panta rhei, *g,* všetko plynie (tratí sa, mizne), t. j. všetko je podrobené ustavičnej zmene; slová starogr. filozofa Heraklita

panteista, *g,* prívrženec panteizmu

panteizmus, *g,* náuka, že Boh a vesmír sú jedno, všetko vo vesmíre je bohom; zbožňovanie vesmíra (panteizmus teda neuznáva mimosvetového, individuálneho Boha)

pantelegraf, *g,* telegraf, ktorým sa prenáša písmo, kresby a pod.

panteón, *g,* budova, kde sú pochovaní význační ľudia, hrobnica slávnych mužov ústredná sieň

Panteón, *g,* chrám všetkých bohov v Ríme; v Paríži staviteľsky krásna budova, zobrazujúca dejiny národa

pantína, *f*, sväzok priadze al. hodvábnych vláken
pantľa, pantlika, *n* (z Bandel), stužka, stužtička
pantofľa, *n* (z *t*), papuča
pantofobia, *g*, chorobný strach zo všetkého
pantograf, *g*, prístroj na odkresľovanie, zväčšovací alebo zmenšovací prístroj kresliaci; v elektrine sberateľ prúdu
pantografia, *g*, sbierka písma každého druhu
pantometer, *g*, geodetický meriaci prístroj
pantomim, *g*, herec pantomimy
pantomima, *g*, nemohra, posunková hra
pantomimika, *g*, umenie pohybovať rozlične údami
pantoskop, *g*, prístroj, ktorým možno vidieť fotografie plasticky
pantry (pentry), *a*, miesto na prípravu na lode
pantum, *f* (z pantoum), malajská sloha (*poet.*)
panychida, *g*, u pravoslávnych smútočné obrady za zomrelých, zádušné slávnosti; nočná slávnosť, slávne nočné bohoslužby
Panzer, *n*, pancier, broň
papa, *g*, otec, tata; pápež
papabilis, *l*, vhodný nástupca pápežov
papácha, *r*, vysoká chlpatá čapica kaukazská
papaja, *per*, melón
papálny, *g*, pápežský
papeline, pozri: poppeline
papendekeľ, *n* (z Pappendeckel), tvrdý, kartónový papier
papetéria, *f*, futrál, škatuľa s papiermi a obálkami; ozdobný papierový tovar; papiernictvo; papiereň
papier mâché (papié mašé), *f*, stvrdnutá papierovámasa, papier rozdrvený a svarený s čirišom, gypsom a olejom na rozličné okrasy; papierovina
papijota, *f* (z papillotte, papijot) železiezko na kučery, bonbón v papieriku
papila, *l*, bradavica, šošovica
papilio, *l*, motýľ; = papillon (papijon), *f*
papilla mammalis, *l*, prsná bradavička, t. j. hlávka
papilom, *g*, bradavička, šošovička
papilota, *f* (z papillotte, papijot); pozri: papijota
Papinov hrniec, hrniec s zakrúteným vekom, rýchlovar
papirosa, *t*, cigareta s papierovým obalom
papista, *g*, pápeženec, prívrženec papizmu (pozri toto)
papizmus, *g*, pápežská vláda, pápeženstvo
paprika, *tu*, turecký piepor
Papuánci, pozri: negritos
papyrograf, *g*, prístroj, ktorým možno chytro rozmnožovať kresby
papyrus, *g*, papierovník, z ktorého sa robil v starom Egypte papier; starý rukopis
par, *l*, rovnaký, rovný
pár, *f* (z paire, pér), dvojica, dve k sebe patriace veci
para, *alb*, *sb*, *tu*, srbský a černohorský medený peniaz, 1/100 dinára (asi 0,53 hal.); para, *eg*, = asi 0,5 hal.; para, *ru*, pozri: bani; para, *tu*, pozri: piaster
para, *šp*, americký orech
parabáza, *g*, prechod, odbočka, úchylka, odchýlka; v gréckej tragédii v medzidejství povedaná reč
parabola, *g*, podobenstvo, v mernictve druh krivky, rovnica
parabolický, *g*, podobenský; paraboly sa týkajúci, či už v smysle mernickom alebo figurálnom, slovnom
par accident (paraksidán), *f*, náhodou
par acclamation (paraklamasión), *f*, všetkými hlasmi

paracentrický, *g,* ležiaci alebo pohybujúci sa okolo stredu
paráda, *f,* slávnosť; slávna prehliadka vojska; slávnosť; prepych
Paradies, *n* (z *g* paradeisos), raj
paradigma, *g,* vzorec, vzor, príklad, obraz
parádiť sa, *f,* fintiť sa, robiť sa niečím, pyšným, strojiť sa, na obdiv sa ukazovať
paradíz, *l,* raj
parádnica, *f,* ženská, ktorá sa parádi
parádnik, *f,* mužský, ktorý sa parádi
parádny, *f,* veľkolepý, slávny, vystrojený, slávnostný, neobyčajný
paradoxný, *g,* protismyselný, protivný, odporujúci si; divný, čudný, neobyčajný, zvláštny
paradox(on), *g,* protismyselné tvrdenie, odporujúce všeobecnej mienke, divné, nezvyčajné tvrdenie, veta, ktorá sa prieči všeobecnému náhľadu
parae . . ., pozri: pare . . .
paraf(a), *f,* skrátený podpis, šifra, značka, čiarkovanie
parafázia, *g,* vada reči
parafernálie, *a,* osobitný majetok okrem vena, ktorý dostala nevesta pre svoju slobodnú potrebu
parafín, prekvapkaný ozokerit (pozri toto); tukovina, pevný uhľovodík z hnedého uhlia, boriny alebo nafty
parafovanie, *f,* označenie známkou, podpisom, poznačenie, vyplnenie, vyčiarkovanie
parafovať, *f,* dať na niečo značku, podpísať niečo, označiť, oznámkovať, poznačiť, vyplniť, vyčiarkovať
parafráza, *g,* opis, výklad niekoľkými slovami, vysvetlenie
parafrázovať, *g,* opísať, vysvetliť niekoľkými slovami, vysvetlenie
paragium, *l,* spoločné vazalské právo za stredoveku; odbytné kniežacích osôb pozemkami
paragón, *g,* vzorec, vzor, skušobný kameň; čierny taliansky mramor; druh tlačiarskeho písma; strižok, lístok
paragons, označenie veľkých briliantov
paragraf, *g,* článok, odsek, oddiel, v zákone, ktorého znak je §
paragram, *g,* napokon, dodatok; druh slovnej hračky
parachina, *g,* výťah z chinínovej kôry
parachronizmus, *g,* blud v letopočte; pozri: anachronizmus
parachute (parašüt), *f,* padák na vzducholodi, parašut, *r*
parachutisti (parašütisti), *f,* skokani padákom
Paraklet, *g,* Utešiteľ (pomenovanie sv. Ducha)
parakodín, liek proti kašľu
paralage, *g,* zámena
paralaxa, *g,* odklon, odchýlka; v astronomii zorný uhol
paraleipsa, *g,* rečnícka figúra: ak sa robí rečník, akoby niečo mlčaním obchádzal, ale jednako len sa o tom zmieňuje
paralela, *g,* rovnobežná čiara; porovnanie, prirovnanie, prímer
paralelizmus, *g,* rovnobežnosť, súhlasnosť
paralelka, *g,* pobočná trieda
paralelný, *g,* rovnobežný, spolubežný, pobočný, bočný, vedľajší, podvojný
paralelogram, *g,* rovnobežník
paralelopiped, *g,* lichobežník
paralipomena, *g,* priložené, náhradné veci, náväzok
paralipsa, *g,* prechod; rečnícka figúra, ktorou rečník niečo zdôrazňuje tým, že sa tomu naoko vyhýba; pozri: paraleipsa
paralogia, *g,* blud, omyl; zmätená beseda, reč, dve na tri, táraniny, hlúposti
paralogizmus, *g,* klamný uzáver

paralytický, *g,* ochromený, ošinutý, porazený (najmä na mozgu)
paralytik, *g,* postihnutý, ochromený, ochrnutý
paralýza, *g,* porazenie, najmä mozgov, ošinutie, ochrnutie
paralyzovať, *g,* prerušiť, zrušiť, neplatným urobiť, premôcť, zbaviť účinku; ochromiť, zoslabiť
paramentika, *l,* zhotovovanie paramentov; pozri: paramenty
paramenty, *l,* obradné rúcha cirkevné; oltárne a kostolné okrasy
param(er)os, *š,* vysoko položené trávnaté planiny, nmä v Kordiliérach
Paramount (peremaunt), *a,* severoamerická filmová spoločnosť, ktorá vyrába týždenné prehľady
paramytia, *g,* napomenutie, poučný príbeh, druh básnictva náučného; výpravná báseň, ktorej látka je vzatá z mytologie; legenda
parandža, *tu,* závoj
paranefrín, liek proti obličkovým chorobám
paranoia, *g,* zmätenosť, šialenstvo, blúznivosť
paranoik, *g,* blúznivec, šialenec
paranomia, *g,* protizákonnosť, stavanie sa, správanie sa proti zákonu
paranymfa, *g,* družba; na slávnostných omšiach kňaz po boku oltára stojací a prisluhujúci
parapet, *g, l,* hradobné zábradlie, poprsná hradba, predprseň
paraplazma, *g,* neprirodzenosť, odklon od prirodzeného
paraplé, *f* (z parapluie, paraplüi), dáždnik
paraplegia, *g,* pozri: paraplexia
paraplexia, *g,* ochromenie na pol strany po porážke, ochromenie po porážke vôbec
parapluie, pozri: paraplé
par appoint (parapoén), *f,* (zaplatiť, vyrovnať) uhrádzacou zmenkou
parapsychologia, *g,* pozri: okultizmus
parasang, *pe, g,* perská míľa (asi 6,7 *km*)
paraskéve, *g,* prípravný deň pred veľkými sviatkami u Židov; deň pred sobotou
parastichon, *g,* pozri: akrostichon
parastos, *g,* slávnostné bohoslužby za zomrelých u pravoslávnych
parasyfilitické choroby, *g,* choroby, ktoré nemajú syfilitických príznakov, ale sú ich následkami (na pr. progresívna paralýza, vysychanie miechy ap.)
parataktický, *g,* súradný
para a a, *g,* priraďovanie; súradnosť viet v gramatike
paratéza, *g,* porovnanie, prirovnanie; protiklad
parátny, *l,* pripravený, hotový, vystrojený
paratonia, *g,* chorobná napätosť
paratonický, *g,* chorobne napätý
paratýfus, *g,* týfusu podobná, ale miernejšia choroba
paratymia, *g,* rozmrzenosť
par avance (-aváns), *f,* vopred; ako závdavok
paravent (paraván), *f,* chránidlo proti vetru, stena, múr; španielska stena
parazit, *g,* cudzopasník, príživník, hosť
parazitický, *g,* cudzopasnícky, cudzopasný, príživný
parazitolog, *g,* znalec príživníkov, cudzopasníkov
parazitologia, *g,* náuka o cudzopasníkoch
parazitstvo, *g,* cudzopasníctvo, príživníctvo
parazól, *f,* slnečník, dáždnik, tienidlo, slnečník; druh lietadiel
parbleu (parblő), *f,* = par Dieu (par dió), preboha, tisíc hromov, tisíc pántov, hrmenboh!
parcela, *l,* čiastka, najmä pozemková, kus pozemku, oddiel (na-

jmä v pozemkových knihách), katastrálne označenie pozemku

parcelácia, *l*, rozdeľovanie, roztrhanie, rozkúskovanie pozemkov

parcelovať, *l*, rozkúskovať, deliť, rozdeľovať pozemky

parcere subjectis et debellare superbos, *l*, podmanených šetriť a pyšných sraziť, zlomiť (*Verg.*)

parciálny, *l*, čiastočný, dielový

Parcival, hrdina bretanských povestí a názov Wagnerovej opery

pardál, *l*, mačkovitá šelma, pardus

par-dessus (pardösü), *f*, vrchný plášť, svrchník

par Dieu (pardiő), *f*, prebohaľ

par distance (pardistáns), *f*, na vzdialenosť, vo vzdialenosti, vzdialený (na pr. známy)

pardon, *f*, milosť, odpustenie trestu; odpusteniel, prepáčte!

pardonovať, *f*, odpustiť, prepáčiť

pardus, výprask, výplata na nohavice; pozri i: pardál

pare, *l*, jedna z dvoch alebo niekoľkých listín rovnako znejúcich; rovnopis

paré, *f*, ozdobený, slávnostný; pozri: théâtre-paré, bal-paré (= slávnostné predstavenie, slávnostný ples)

pareil (parej), *f*, podobný, rovný, rovnaký; pozri: sans pareil

parekbáza, pozri: parabáza

parenetický, *g*, vzdelávací, povznášajúci, dohovárajúci, varujúci, povzbudzovací

parenéza, *g*, príležitostná reč, povzbudenie, napomenutie, varovanie

parenchyma, *g*, tkanivo; v lekárstve parenchym, na rastlinách mäsitá šťava

parentácia *l*, reč nad mŕtvym, stať o mŕtvom

parentálie, *l*, pohrebná slávnosť

parentela, *l*, príbuzenstvo, príbuznosť

parenterálne lieky, *l*, lieky, ktoré sa neužívajú žalúdkom, ale injekciami, vtieraním do kože a pod.

parentetický, *g*, vložený, vsunutý; bočný, vedľajší

parentéza, *g*, zátvorky (); vloženina, vsunutie, medzivetie; per parenthesim, mimochodom, nevdojak

parentovať, *l*, odlúčiť sa, rozlúčiť sa s mŕtvym, oplakať (mŕtveho)

parére, *t*, mienka, posúdenie, posudok znalcov, posudok, najmä vo veciach lekárskych a kupeckých (obchodných); nález

parergon, *g*, vedľajšia robota, prídavok; menší, vedľajší spis

parestéza, *g*, chorobná premena citlivosti, zmeravelosť údov

pares, *l*, rovnakí (nmä stavom)

par et impar, *l*, párne a nepárne

par excellence (parekseláns), *f*, najmä, predovšetkým po prednosti; vlastný, pravdivý

par exemple (parekzámpl), *f*, na príklad

par exprès (parexpré), *f*, osobitným poslom

parfait (parfé), *f*, studené jedlo z habarkovanej smotany a rozvareného ovocia

parfilovať, *f*, riasniť, oddeliť zlaté nitky od hodvábnych

par force (-fórs), *f*, násilne, násilím; poľovačka par force, poľovačka so svorkou psov, alebo na koňoch

parforsná poľovačka, *f*, poľovačka so svorkou psov alebo naháňanie zveri na koňoch

parfum (parföm), *f* (z *l* fumos, dym), pôvodne vec dymom rozširovaná, ľúba vôňa; voňavka, parfum

parfumerie (parfümerí), *f*, voňavky, parfumy, voňavkárstvo

parfumeur (parfümőr), *f*, voňavkár

parfymovať, *f*, naplniť vôňou; píš: parfumovať

par grâce (-grás), *f*, z milosti, z dobrej vôle

par hasard (-azár), *f*, náhodou, náhodile
par honneur (-onőr), *f*, z úcty, pre česť
parcha, *g*, pankhart (pozri toto), nemanželské dieťa, cudzoložné dieťa, parchant
parchant, pozri: parcha
pari, *t*, menovitá, nominálna hodnota, rovnaká hodnota; pozri: al pari
pária, *i*, člen najnižšej kasty v Indii, najnižšia kasta v Indii; otrok, povrheľ, vývrheľ, človek bez práv
parian (parien), *a*, biely nehladený porcelán
pariácia, *l*, zaplatenie, vyrovnanie dlhov
paricíd(a), *l*, otcovrah, vrah príbuzných
paricídium, *l*, otcovražda, vražda príbuzných
parietálny, *l*, nástenný, stenový; temenný
parifikácia, *l*, urovnanie, srovnanie, zarovnanie
parifikovať, *l*, urovnať, srovnať, vyrovnať
pár, impár, *l*, párne, nepárne (hra); pozri: par et impar
pari passu, *l*, rovnakým krokom
parírovať, *l*, vyrovnávať, odrážať údery, vyhýbať sa (pri šermovaní); počúvať, poslúchať
Paris, *g*, krásny trójsky kráľovič, syn Priamov; tým, že uniesol Helenu, zavinil trójsku vojnu
parisien (parizien), *f*, parížsky
parisienne (parizien), *f*, hodvábna látka s drobnými vzorkami
Paris vaut bien une messe (Parí vó bien ün mes), *f*, Paríž je viac hoden ako jedna omša (povedal vraj Henrich IV., keď sa pre trón zriekol náboženstva)
parisylabický, *l*, rovnoslabičný
parita, *l*, rovnosť, rovnakosť, rovnoprávnosť, rovnocennosť
paritný súd, *l*, rozhodujúci súd, v ktorom sú zamestnanci a zamestnávatelia rovnako zastúpení
paritný zákon, *l*, zákon, ktorým sa uskutočnilo zrovnoprávnenie učiteľov
park, *a*, sad umele zariadený, uzavretý háj, veľké záhrady; ohrada, zábor; park vozov, rad, šík vozov; stanica kanónov
Parka, pozri: Parky
parkan, *m*, ohradený plot z dosák; priestor medzi domami a mestskou ohradou, ohrada
Parker, americký systém písacích pier
parkesín, *a*, látka, ktorú vynašiel anglický chemik Parkes a ktorá sa vyrába z pušnej bavlny a ricínového oleja; náhrada kaučuku; látka na izolovanie telegrafného drótu
parket, *f*, oddelené priestranstvo na súde; v divadle prízemie za sedadlami, vykladaná dlážka
parkety, *f*, dlaždičky (drevené)
parkinzonizmus, choroba nazvaná podľa americkej rastliny (zeleniny) parkinzónie; pozri: paralýza
parkovať, *a*, uzavierať, ohradzovať, stáť s vozom, s delom ap.
Parky, *l*, bohyne osudu, Sudičky; pozri: Moiry
parlament, *f* (z parler, parlé, hovoriť), snem; snemovňa; ríšska rada, krajinská rada, zákonodarný sbor, vybudovaný na podklade zastupiteľskom čiže reprezentatívnom; pôv. každé shromaždenie rázu viacej menej slávnostného, v ktorom sa o nejakej veci rokovalo
parlamentár, *f*, prostredník pokoja, vyjednavateľ pokoja, pokonávajúci sa o prímerie
parlamentarizmus, *f*, politická sústava, ktorá pokladá za svoj základ vládu so sbormi zastupiteľskými; taká vláda (režim), za ktorej parlament vykonáva

na celú štátnu správu podstatný vplyv

parlamentárny, *f*, snemovný, zákonodarný

parlando, *t*, hovorivo, hovorom (v hudbe)

parliament (párliment), *a*, parlament

parlírovať, *f*, hovoriť, tárať (najmä nesrozumiteľným jazykom)

parlograf, *fg*, prístroj, ktorý zaznačuje, zapisuje reč

parlografický (prístroj), *f*, rečopisný (prístroj)

parloir (parloár), *f*, hovorňa, miestnosť na shovory

parlour (parlör), *a*, hovorňa; izba, v ktorej sa býva

par malheur (-malőr), *f*, na nešťastie

parmena, druh zlatých reniet (jabĺk), zlatá reneta

parmazán, *t*, taliansky syr z Parmy

parmezán, pozri: parmazán

Parnas, *g*, grécka hora, na ktorej podľa gréckej mytologie bývajú múzy, sídlo múz a básnictva; pohorie v strednom Grécku

parnasia, *g*, netója, tolija (bot. cynanchum vincetoxium)

parnasisti, *g*, básnická škola francúzska z 19. stor.

par nobile fratrum, *l*, dvojica šľachetných bratov; dvaja priatelia, o ktorých nikdy nepočuť nič dobrého, podarený párik (*Hor.*)

par occasion (-okazión), *f*, príležitostne

parodia, *g*, žart; smiešne napodobnenie vážnych diel vážnou formou (staršie ako travestia, pozri toto), žartovné napodobnenie básne alebo hudobnej skladby obsahu vážneho (na pr. Eneida Kotljarevského alebo Batrachomyomachia)

parodista, *g*, napodobniteľ, posmievač

parodistický, *g*, posmešný, zosmiešňujúci

parodovať, *g*, posmešne napodobniť, zosmiešniť

paroemia, pozri: paroimia

parochia, *g*, fara, farná osada, farnosť, farná oblasť; pozri: kolatúra

parochiálny, *g*, farný, farský

parochňa, *f* (z perruque, perük), vlásenka

parochus, *g*, farár

paroimia, *g*, porekadlo, príslovie

paroimiograf, *g*, sberateľ prísloví

parol, *t*, heslo

parola, *f*, ruka, slovo; človek, ktorý veľa hovorí, tlčhuba

parole (parol), *f*, slovo, heslo, predpoveď; parole d'honneur (parol donőr), *f*, čestné slovo, na moju česť!

paroli, *š*, kartársky výraz, keď niekto vyhranú hru nechá v banku a hrá o dvojnásobnú prvú stávku; vojenské výložky

parolovať, *f*, podávať alebo prijímať ruku

paronomázia, *g*, rovnozvuk slov, hračka slov toho istého kmeňa

paronym, *g*, rovnozvučné slovo

par ordre (-ordr), *f*, na rozkaz

parotis, *g*, príušnica

parotitis, *g*, zapálenie

paroxytonon, *g*, grécke slovo s ostrým prízvukom na predposlednej slabike

paroxyzmus, *g*, horúčkovitý záchvat; záchvat šialenstva pri nervovej chorobe; rozhodná chvíľa

par préférance (-preferáns), *f*, dávajúc prednosť, z prednosti

parquet, pozri: parket

par rénommée (-rönomé), *f*, z počutia, z chýru, po mene

parri . . ., pozri: pari . . .

parsizmus, náboženstvo Parsov v Ázii; zbožňujú oheň

parský mramor, krásny biely mramor z ostrova Paru

pars pro toto, *l*, časť miesto celého

part, *f* (z *l* pars), diel, podiel; notový hlas; hercova úloha

parta, *l*, strana, spolok, oddiel, družina, skupina
partafírer, *n* (z Parteiführer), predák, náčelník robotníckeho oddielu
partage (partáž), *f*, delenie
partaj, *n* (z Partei), strana, prívrženstvo; nájomník
partajník, *n*, nájomník; uchádzajúci sa človek
parte, *t*, oznámenie o smrti, smrtný list, smrtné oznámenie
partéka, *l*, pozri: partieka
Partenón, *g*, chrám bohyne Atény
partenogenéza, *g*, panenské plodenie; divné rozplemenenie včiel a iného hmyzu
partenos, *g*, panna
parter, *f* (z par terre), prízemie; prízemné hľadisko v divadle
par terre, pozri: parter
partes adnexae, *l*, spojené časti
partesy, *l*, rozpísané jednotlivé hlasy hudobného kusu; noty
Partezettel, *n*, pozri: parte
parti, pozri: partia, partie
partia, *l*, časť, diel, oddiel tovaru, kus, množstvo, počet; úloha; spoločnosť, družina, prechádzka, vychádzka na vidiek; hra, sobáš
partiálny, *l*, čiastkový, jednotlivý; pozri: parciálny
partícia, *l*, delenie zeme, pôdy
participácia, *l*, podiel, účastenstvo
participant, *l*, účastník, podielnik
participium, *l*, príčastie (v gramatike)
participovať, *l*, mať podiel, účasť na niečom, účastniť sa
particula, pozri: partikula
particulier (partikülié), *f*, súkromník, ktorý žije zo svojho majetku; pozri: rentier
partie (party), *f*, pozri: partia
partieka, *l*, tovar
partie remise (parti remíz), *f*, nerozhodná hra
parties honteuses (partizontöz), *f*, stydanté časti tela
partika, *l*, podvod, ošiaľ, klebety
partikál, *l*, spodná sukňa zvonovitého tvaru
partikár, *l* (z pars partita), šudenie, klamanie, podvod, šaľba, klebety, klebetník, šuďo, podvodník
partikovať, *l*, šudiť, klamať, podvádzať, šialiť
partikulácia, *l*, rozdelenie
partikulár, *l*, podrobený účet
partikularista, *l*, prívrženec partikularizmu (pozri toto)
partikularizmus, *l*, odstredivá snaha spoločenská na škodu celku; odtrhovanie sa od celku; rozčlenenie, odmedzenie; sebectvo, prospech strán, osobitnosť
partikulárny, *l*, strannícky, rozčlenený, čiastočný, dielový; jednotlivý, súkromný
partikule, *l*, malé čiastočky, častice, dielce; v gramatike neohybné slová
partim, *l*, čiastočne, v časti
partínium, *l*, sliatina alumínia, medi a magnézia
partírovať, *l*, deliť
partita, *l*, jednotlivá suma v účte
partitívny, *l*, deliaci, drobiaci
partitívum, *l*, delivé slovo
partitúra, *l*, prehľadné sostavenie všetkých príslušných hlasov nejakej hudobnej skladby, hudobný kus spísaný prehľadne pre všetky hlasy a nástroje pokope, notový súpis všetkých hlasov
partium, *l*, späté časti
partizán, *f*, prívrženec, príslušník strany, stranník
partizána, *f*, dlhá oštepovitá zbraň, podobná halapartni
partizánsky, *f*, strannícky
partner, *a*, spoločník, spoluhráč, stranník, účastník, podielnik, druh
partner-ship (partneršip), *a*, podielnictvo, účasť na zisku (nmā robotníkov)
partout (partú), *f*, všade, naskrz, za každú cenu, i za svet

partový, *l,* smrtný, smrtné (partové) oznámenie, oznámenie smrtné
parturiunt montes, nascetur ridiculus mus, *l,* vajataly hory, porodily myš (*Hor.*); hovorí sa o veľkých začiatkoch, ktoré sa skončia malým, nepatrným výsledkom
partus, *l,* pôrod
paruka, pozri: parochňa
parúzia, *g,* prítomnosť, zjavenie
parva, *l,* roz. classis, trieda malých, kedysi prvá trieda gymnaziálna
parva componere magnis, *l,* tenké s hrubým, krátke s dlhým, malé veci prirovnávať k veľkými (*Herodotos*)
parva sapientia regitur mundus, *l,* málo múdrosti spravuje svet (pápež Július III.)
parvenu (parvenü), *f,* povýšenec z nízkeho stavu, človek, ktorý sa vysoko vyšvihol; pozri: homo novus
pas (pa), *f* (z *l* passus), krok, tanec
pas, *l,* sprievodný list, cestovný list
pasábilný, *l,* znesiteľný, vydržateľný, vytrímateľný, obstojný, ako tak
pasábl, pozri: passable
pasah, *h,* židovská Veľká noc; pozri: pascha
pasant, *f* (z passant), okoloidúci, chodec, pocestný, cestujúci
pasát, pozri: pasátny vietor
pasátny vietor, pravidelný vietor severovýchodný alebo juhovýchodný v južných krajinách
pasáž, *f* (z passage), priechod, cesta; miesto v knihe; v hudbe rad tónov
pasažier, *f,* cestujúci, pocestný
pas de deux (padedő), *f,* tanec dvoch tanečníc, dvojtanec; priesmyk, morská úžina
pas de quatre (padekatr), *f,* štvorkroký tanec
paserbici, *l,* nevlastné deti
pascha, *g,* Veľká noc; u Židov sviatok obetovania baránka
pasia, *l,* záľuba, náruživosť, vášeň, chútka
pasíbl, *f* (z *l*), citlivý
pasiflóra, *l,* mučienka (juhoamerická rastlina so znakmi umučenia Krista Pána)
pasigrafia, *g,* všeobecné písmo
pasionál, *l,* životopisy svätých, kniha o živote a utrpení Kristovom a svätých mučeníkov
pasionálny, *l,* so záľubou niečo konajúci
pasionátny, *l,* vášnivý, náruživý, horlivý, vrúci, vrelý
pasionisti, *l,* reholľa ctiteľov utrpenia Pána
pasionovaný, *l,* náruživý
pasírka, *f,* priepustný list, dovolenka
pasírorať, *f* (z passer, pasé); pozri: pasovať
pasíršajn, *n,* pas, cestovný preukaz
pasíva, *l,* dlžoby, dlhy
pasivita, *l,* trpnosť, stav trpný, nečinnosť, ľahostajnosť, trpný odpor
pasívna rezistencia, *l,* trpný odpor (robota podľa vôle)
pasívne obchody bánk, *l,* také obchody, pri ktorých sú banky dlžníkmi svojich komitentov (opak aktívnych, pri ktorých sú veriteľmi)
pasívne právo volebné, právo byť volený
pasívnosť, pozri: pasivita
pasívny, *l,* trpný, nečinný; zadĺžený, neschopný platiť
pasívum, *l,* trpný rod slovesa v časovaní; dlžoba
paso, *š,* medzihra (divadelne)
pasoman, *t* (z passamano), čipky zo zlata, striebra, hodvábu pradené
pasometer, *lg,* krokomer
pasovať, *f* (z passer, pasé), ísť mimo, okolo, prejsť; udať sa; prepáčiť, prepúšťať, precediť
pasovať, *n* (z passen), slušať, pristávať, priliehať, hodiť sa

pasport, pozri: passe-port
paspuľka, pozri: passe-poil
pasquillo, *t*, pozri: paškvil
pasquillus, *l*, pozri: paškvil
pass . . ., ktoré pod týmto nenajdeš, hľadaj pod: pas . . .
passabilis, *l*, pozri: pasábilný
passable (pasábl), *f*, pozri: pasábilný
passacaglio (pasakaljo), *t*, tulák; uličný spev sprevádzaný citarou; pomalý tanec a hudba k nemu
passage, pozri: pasáž
passah, *h*, židovská Veľká noc; pozri: pascha
passamenterie (pasmántrí), *f*, šaškárstvo; pozri: pózamentéria
passant (pasán), *f*, pocestný, chodec, okoloidúci, cestujúci
passati tempi, *t*, prešlé časy
passé, *f*, čo pominulo, čo je preč; minulý čas
passe-partout (paspartú), *f*, voľný lístok; hlavný kľúč, falošný kľúč; papierový rámec, okraj obrazu
passe-poil (paspoal), *f*, lemovanie, obruba, úzky lem na šatách
passe-port (paspór), *f*, sprievodný list, pas, osobný preukaz
passer, *l*, vrabec
passer solitarius, *l*, osamelý vrabec (pustovnícky drozd), v prenesenom smysle: samotár, samotársky žijúci človek, pustovník; človek na mizine, človek, ktorému rozpredali všetko na licitácii
passe-temps (pastán), *f*, zábava, krátenie času; kratochvíľa
passia, *l*, pozri: pasia
passim, *l*, tu i tam
passing, *a*, podávanie pucku na ľade v hockeyi alebo lopty vo futbale
passio Domini, *l*, utrpenie Pána
passion, *f*, vášeň
passionato, *t*, vášnivo, záľubne (v hudbe)
pasírovať, pozri: pasovať, *f*
passo double, *t*, dvojkroký tanec
passus, pozri: pasus
pasta, *t*, kaša, cesto; zubné mydlo; natieradlo, mazadlo, líčidlo
pastel, *t*, farebná ceruzka; obraz, maľovaný farebnými ceruzkami
pasteurizácia (pastörizácia) pokrmov a nápojov, *f*, zbavovanie pokrmov a nápojov chorobných zárodkov podľa francúzskeho chemika Pasteura (Pastőra); pozri: sterilizácia
pasteurizovať (pastörizovať), *f*, zbavovať chorobných zárodkov; pozri: sterilizovať
Pasteurov ústav, ústav, v ktorom sa ošetrujú chorí al. podozrelí z besnoty (podľa francúzskeho chemika Pasteura, ktorý vynašiel liek proti besnote)
pasticcio (pastičo), *t*, paštétka; smes obľúbených árií zo starých talianskych opier s novým textom; bezcenné napodobnenie maliarskej predlohy
pastilka, *t* (z pastilla), guľôčka alebo osúštek s liekom na užitie
pastinak, *l*, koreňová zelenina
pastor, *l*, pastier; pastier duchovný (najmä protestanský), farár
pastorácia, *l*, duchovná, farná správa
pastorále, *l*, pastiersky spev v duchovnej, cirkevnej hudbe
pastorálka, *l*, náuka o duchovnej správe, pastierske bohoslužby
pastorálny, *l*, pastiersky; duchovný, kazateľský
pastorát, *l*, pastorov úrad; evanjelická fara
pastorello, *t*, **pastourelle**, *f*, pastierska pieseň veselého obsahu
pastor fidus animarum fidelium, *l*, verný pastier (kňaz) verných duší
pastor loci, *l*, miestny duchovný
pastor primarius, *l*, predný duchovný
pastourelle (pasturel), *f*, pastierska báseň, selanka, druh hudobnej skladby

pastózny, *t*, cestový; v maliarstve: hrubo farbou nanesený
pasus, *l*, (z passus), krok; stať, miesto, odsek, veta, udalosť, prípad, príhoda, miesto v nejakom spise, v reči, piesni, hudbe a pod.
paš, *n*, rovnaký počet ôk na kockách
paša (bassa), *pe, tu*, turecký správca mesta alebo kraja, gubernátor; vojenský veliteľ, samovládca
pašalik, *tu*, okres, oblasť, kraj podliehajúci pašovi
pašerák, *n* (z Pascher), ten, čo prenáša (pašuje) cez hranice alebo zakázaný kraj nejaký tovar, podludník
pašie, *l* (z passio), evanjelium o utrpení Krista Pána
pašiový, *l*, smutný, trúchly, pašií sa týkajúci (na pr. p. týždeň, p. hra)
paškál (paschalis), *g*, veľká vosková svieca veľkonočná; vziať niekoho na paškál, poriadne niekoho vyslúchať, niekomu dohovárať
paškvil, *t*, hanopis, na cti utrhačný, potupný spis; hanba; pozri: pamflet
pašól, *r*, prac sa, choď, pakuj sa!
pašovať, *n* (z paschen), tovar pokradomky cez hranice prenášať, prevážať
paštéta, *f*, koláč alebo buchta mäsom naplnená; mleté konzervované alebo prešované mäso
pat, *l*, také zakončenie hry v šachy, keď sa kráľ nemôže pohnúť
PAT, skrátenina poľskej telegrafnej agentúry
patália, *f* (z bataille, bataj), nezbedníctvo, bitka, boj, potýčka
patalion, pozri: batalion
patáty (batáty), *šp*, indické zemiaky
pâté (paté), *f*, paštétka
patefón, druh hovoriacich strojov (podľa vynálezu Pathého)
patelárny reflex, *l*, odraz kolennej žily (skúška nervozity)
patelát, *m*, najjemnejšie plátno
patella, *l*, tanierik; jabĺčko (*lek.*)
patematický, pozri: patetický
paténa, *l*, miska na hostiu pri sv. Omši
patent, *l*, otvorený list, otvorený rozkaz; panovníkovo osvedčenie sa; výsada, výsadný list, výsada vynálezu; výrobné právo; vysvedčenie spôsobilosti
patentálny invalid, *l*, vyslúžilec s osobitnými výhodami
patentný, *l*, patentu sa týkajúci (na pr. úrad); praktický, výhodný, s patentovaným vynálezom vybavený
patentovaný, *l*, zákonom chránený
patentovať, *l*, zákonom chrániť, udeliť výsadu
patentový, *l*, výsadný
páter, *l* (mn. p. patres), duchovný otec, otec, kňaz, kaplán
patera, *l*, starorímska plytká misa na obetovanie
pater familias, *l*, otec rodiny, gazda, hospodár
paternita, *l*, otcovstvo
paternitná žaloba, žaloba na uznanie otcovstva
pater noster, *l*, otče náš
páternoster, *l*, článkový, ružencový výťah, lift, článkové čerpadlo na vodu, v mlátiacom stroji varešky na vynášanie zrna
pater patriae, *l*, otec vlasti
pater, peccavi, *l*, otče, zhrešil som!
patetický, *g*, nadšený, vášnivý, náruživý, dojemný, citlivý; živý, dôrazný, slávnostný
patetico, *t*, slávnostne (*hud.*)
path . . ., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod pat . . .
Pathé frères (paté frér), *f*, francúzska filmová spoločnosť
pathetico, *t*, nadšene; slávnostne (v hudbe)
pathfinder (pacfajndr), *a*, nálezca cestičky; priekopník (*n* Pfadfinder), skaut
patibulum, *l*, šibenica

patience (pasiáns), *f*, trpezlivosť; hra v karty pre jednu osobu
patiens, quia aeternus, *l*, trpezlivý, lebo je večný (povedal sv. Augustín o Bohu, ktorý vidí zlý svet a nezničí ho)
patient, pozri: pacient
patientia omnia vincit, *l*, trpezlivosť premáha všetko
patin (patén), *f*, korčuľa
patína, *l*, belasozelený obťah na medených a bronzových predmetoch, alebo na kovových predmetoch vôbec, usadenina, medienka; náter; zemianska hrdza
patineur (patinör), *f*, korčuliar
patinovať, *l*, hrdzou pokrývať
pâtisserie (patisrí), *f*, jemné pečivo; kupectvo s takýmto pečivom; cukrárstvo
patogenéza, *g*, vznik choroby
patogénny, *g*, čo môže spôsobiť chorobu, neduh, choroboplodný
patognomika, *g*, umenie poznať choroby už zvonku
patois (patoa), *f*, reč vidieckeho ľudu, nárečie; sprostá reč; táranina; rečová hádanka
patolia, *g*, strach pred chorobami, čudáctvo
patolog, *g*, znalec chorôb
patologia, *g*, náuka o chorobách, ich príčine, priebehu a výsledku; znalosť chorôb, chorobospyt
patologický, *g*, choroboznalý; chorobný, chorobne zmenený
pátos, *g*, utrpenie; náruživosť, vášeň, hlboké duševné pohnutie, nadšenie; dôraz v reči; nadšený, vzletný sloh
patres, *l*, otcovia; pozri: páter
patres conscripti, *l*, rímski senátori
patres ecclesiae, *l*, cirkevní otcovia
patres piarum scholarum, *l*, pozri: piaristi
patria, *l*, vlasť, otčina, domovina
patriae et musis, *l*, vlasti a múzam
patriae potestas, *l*, otcovská moc
patriarcha, *g*, hlava rodu, pradedo; titul niektorých arcibiskupov
patriarchálny, *g*, pod vládou patriarchu sa nachádzajúci; pradedovský; starobilý; prostý, vážny, ctihodný, starodávny
patriarchát, *g*, hodnosť patriarchov
patrice (patris), *f*, oceľové vyrezané písmeno, razidlo písma, kladná forma
patricij, *l*, zeman (rímsky), člen vzácnejších a najbohatších rodín; v stredoveku staroosadlý, vážený mešťan
pátričky, *l*, ruženec
patrimoniálny, *l*, dedičný, zdedený; vrchnostenský, panský; dedične panský
patrimónium, *l*, otcovizeň, dedičstvo, dedičné panstvo, majetok
patrimonium sancti Petri, *l*, dedičstvo svätého Petra, pápežská krajina v predošlých časoch, pápežský štát
patriot, *l*, vlastenec, národovec, rodoľub
patriotický, *l*, vlastenecký, národniarsky, rodoľubný
patriotizmus, *l*, vlastenectvo, rodoľubstvo, národovectvo
patristika, *g*, poznanie spisov kresťanských cirkevných otcov
patrocínium, *l*, úrad patrónov, ochrana; svätenie dňa kostolného patróna, odpust, púť
patrola, *f* (z patrouille, patruj), malý výzvedný oddiel vojska, najmä nočný, vojenská stráž, obchôdzka
patrologia, *g*, pozri: patristika
patrolovať, *f*, obchádzať, ísť obchôdzkou, byť v nočnej stráži, v stráži výzvednej
patrón, *t*, tvar, vzor, vzorok, maliarska šablóna; náboj do pušky alebo dela; vložka
patrón, *f*, pán, majster, krčmár, hostinský, správca
patrón, *l*, ochranca, orodovník, priaznivec; vrchnosť, pán kostola; pán (aj ironicky); sv. patrón, svätý ochranca

patróna, *l*, ochrankyňa, orodovnica
patróna, *f*, majstrova pani, krčmárka, hostinská
patróna, *t*, tvar, vzor, predloha; maliarska šablóna; nábojnica
patronácia, *l*, ochrana, záštita; pozri: patronancia
patronage (patronáž), *f*, ochrana; samaritánska ochranná spoločnosť
patrona Hungariae, *l*, ochrankyňa Uhorska (sv. Mária)
patronancia, *l*, ochrana
patronát, *l*, práva a povinnosti, ktoré náležia nejakej osobe vo veciach kostola alebo cirkevného úradu, ochrana, vrchnostenská správa, podacie právo
patronátne právo, pozri: patronát
patronátny, *l*, kostolný, zádušný
patronessa, *t*, pozri: patronesse, *f*
patronesse (patrones), *f*, ochrankyňa, orodovnica, patrónka
patronizácia, *l*, pozri: patronancia
patronizovať, *l*, ochraňovať
patronka, *t*, továreň na náboje
patrónka, *f*, majstrova pani, krčmárka, hostinská, pani
patrónka, *l*, ochrankyňa, orodovnica
patrontaška, *ln*, remenné puzdro na náboje
patronymikum, *g*, rodové meno
patrouille (patruj), *f*, pozri: patrola
patšuli, pozri: pačuli
patte (pat), *f*, chlopňa, krýdlo na šatách
patvaria, *l*, služba právnického praktikanta
patvarista, *l*, právnický praktikant
patvarizovať, *l*, konať službu právnického praktikanta
pauláni, pozri: barnabisti
paulín, *l*, mních (barnabista) paulánskej rehole
paullo majora canamus, *l*, spievajme o väčších veciach! (*Verg.*)
pauper, *l*, chudobný
pauperizácia, *l*, ochudobňovanie, schudobňovanie
pauperizmus, *l*, schudobnelosť, chudobnosť; chudobárstvo
paupertas, *l*, chudoba
paupertas magna meretrix, *l*, chudoba je najväčšia necudnica, neviestka (t. núti ľudí na nemravnosť)
Pauspapier, *n*, priesvitný, priezračný papier, kopírovací papier
pauš, *n*, vydutý rukávik
paušál, *n*, výmer, úhrnný plat, príplatok na mimoriadne potreby alebo cesty
paušálne, *n*, úhrnne, šmahom
paušálny, *n*, úhrnný, sumárny
paušalovať, *n*, celkove, úhrnne vymerať
pauvre (póvr), *f*, chudobný, úbohý
pauvreté (povreté), *f*, chudoba
pauza, *l*, prestávka, oddych, odpočinok, pomlčka; kópia obrazu, odtlačok
pauzírovať, *n*, prekresľovať, kopírovať
pauzovať, *l*, prestávať, počítať prestávky, vynechávať
pavane (paván), *t*, istý starotaliansky tanec
pavéza, *k*, druh veľkých štítov v stredoveku na ochranu celého tela
pávia, vzorkovaný cvilich na obrusy
pavián, divá africká krátkochvostá a úzkonosá opica
pavilón, *f* (z pavillon, pavijon), malé stavanie, podobné besiedke, okrúhle alebo mnohouholníkové stavanie na výstavné predmety; prístenok, hore otvorené malé stavanie pri dome; besiedka; veľký palác z viacerých (na pr. v nemocnici, v školách)
paviment, *l*, mozaiková dlažba
pavlač, pozri: balkón
pavlán, pozri: pavilón
pavo, *l*, páv
pax, *l*, pokoj, mier
pax Dei, *l*, pokoj Boží
Pax Romana, *l*, rímsky pokoj; sve-

tové združenie a schôdzka katolíckej mládeže
pax tecum, *l,* pokoj s tebou! (*Biblia*)
pax vobiscum, *l,* pokoj s vami! (*Biblia*)
pays (pejí), *f,* krajina, kraj
paysage (pejsáž), *f,* kraj, vidiek, okolie, krajinka
páža, *f* (z page, páž), panoš, panic zemiansky, určený pre panovníka na posluhovanie
Pb, chemická značka olova (plumbum)
p. c. = pour condoler (púr kondolé), *f,* na prejavenie sústrasti
p. C., *l,* post Christum, po Kr., po Kristu
PC, pri telegrafii na poštách kvitancia zaplatenia
Pd, chemická značka paládia; pozri: paládium
p. e., skrát. par exemple (pozri toto)
péage (peáž), *f,* mostné, mýtne, verejná cesta
peau de gant (pódögán), *f,* bodegán, hodvábny damask
peau d'Espagne (pódespaň), *f,* druh voňavky, parfumu
peccatum, *l,* hriech
peccatum mortale, *l,* smrteľný hriech
peccatum veniale, *l,* všedný hriech
peccatur intra (muros) et extra, *l,* i dnu i von (i za múrami i poza múry) robia chyby, hrešia (*Hor.*)
peccavi, *l,* zhrešil som
pecirk, *n* (z Bezirk), okres
pectorale, pozri: pektorále
pectus, *l,* prsia
pecunia, *l,* peniaze
pecunia non olet, *l,* peniaze nemajú vôňu (*Vespasianus*)
pedagog, *g,* vychovávateľ, sprievodca a vychovávateľ detí, vychovávateľ mládeže
pedagogický, *g,* vychovávateľský
pedagogika, *g,* výchovoveda, vychovávateľstvo, vychovávateľské umenie
pedagogium, *g,* vyšší učiteľský ústav, vychovávateľský, učiteľský ústav
pedál, *l,* stúpadlo klavíra, organa, na bicykli
pedále, *l,* nohy (posmešne)
pedant, *t, f,* presný človek, punktičkár, malicherný človek
pedantéria, *f,* punktičkárstvo, malichernosť
pedanterizmus, *f,* pozri: pedantéria
pedantný, *f,* punktičkársky, malicherný
pedel, *l* (z pedum), sluha na stredných a na vysokých školách, školník
pedentologia, *g,* psychologia učiteľa
pederast, *g,* prznitel' chlapcov
pederastia, *g,* prznenie chlapcov, smilstvo medzi osobami pohlavia mužského, telesné obcovanie mužského s mužským
pedestriálny, *l,* peší
pedestriáni, *l,* prívrženci, priatelia chodeckého športu
pedestrianizmus, *l,* cvičenie nôh
pedestriánsky, pozri: pedestriálny
pediater, *g,* detský lekár
pediatrika, *g,* náuka o liečení detí
pedicure (pedikúr), *f,* pozri: pedikúra
pedig, kôra stromu, miazgovina, rafia; pletivo z nej
pedigree (pedigrí), *a,* úradné zistenie čistokrvnosti koňa
pedikulóza, *l,* všivica
pedikúra, *f,* pestovanie, šľachtenie nôh; vyrezávanie kurích ôk a otlakov
pedografia, *g,* popis pôdy
pedolog, *g,* znalec pôdy; znalec dieťaťa
pedologia, *g,* náuka o dieťati, výskum dieťaťa; skúmanie pôdy so zreteľom na rast rastlín, pôdoznalectvo
pedometer, *g,* krokomer
pedonom, *g,* dozorca nad deťmi
pedopsychologia, *g,* psychologia detstva

pedum, *l,* pastierska, biskupská alebo opátska berla
peer (pír), *a,* rovnakého stavu, krajinský, ríšsky zeman, veľmož; člen panskej anglickej snemovne; pozri: pair
peerade (píredž), *a,* zemianstvo, šľachtictvo
pefel, pozri: befel
Pegas, pozri: Pegazus
Pegazus, *g,* v gréckej a rímskej mytologii okrídlený kôň múz a básnikov
pegel, *n,* vodomer
pegmatit, *g,* hrubozrnná žula
Pech, *n,* galiba, nehoda
pechfógl, *n,* človek, ktorý prináša druhému galiby
peigneur (peňőr), *f,* valec na česanie vlny
peignoir (peňoár), *f,* plášť na česanie, plášť, plášť na kúpanie, négližé (pozri toto)
peintre-graveur (péntr gravőr), *f,* maliar, čo sa zapodieva nmä rytinami
peinture Bogaertes (pentűr bogart), *f,* druh olejotlače na plátno alebo na drevo
peinture mate (pentűr mat), *f,* maľovanie terpentínovými farbami na plátne bez podkladu
pejačevičky, svetlé uniformované rovnošatové nohavice
pejorácia, *l,* zhoršenie
pejoratívny, *l,* zhoršovací
pejsy, *h,* dlhé vrkoče východných Židov, visiace od uší dolu
pekan, kanadská kuna skalná a jej vzácna kožušina
pekari, druh divých juhoamerických bravov
pekasina, pozri: bekasina
pekeša, *p,* bekeša, poľský svrchník so šnúrami a strapcami
pekin, *f* (z pequin, pekén), pásikovaná hodvábna látka, nazvaná podľa čínskeho mesta Pekingu; i to, čo filister (pozri toto)
peko, *č,* jemný čínsky čaj
pektin, *g,* rastlinný rôsol
pektorále, *l,* náprsný kríž biskupov a vysokých cirkevných hodnostárov s relikviami svätých
pektorálny, *l,* hrudný, náprsný
pekuliárny, *l,* divný, osobitný, vlastný
pekuniárny, *l,* peňažitý, peňažný
pelade, *f,* vypadávanie vlasov ako zvláštna choroba
pelagiáni, *g,* kresťanská sekta, ktorá zavrhuje dedičný hriech
pelagický, *g,* morský, z mora pochodiaci, v mori vzniknuvší
pelagosaurus, *g,* vyhynutý rod morských jašterov
pelagoskop, *g,* prístroj na nazretie do morských hlbín
pelagra, *g,* vyrážka, milánska ruža; malomocenstvo, druh lepry (pozri toto)
pelache (pelaš), *f,* druh pevnejšieho plyšu
pelargónia, *g,* kvetnatá rastlina
pelcman, *n,* hríb
pêle-mêle (pelmel), *f,* dve na tri, bez ladu a skladu, všetko dovedna, smes, smiešanina, zmätok
pelendrek, *n,* pozri: pendrek
pelerína, *f,* pláštik do dažďa, golier s kapucou (pôvodne pútnické šaty), druh ženského goliera
pelham (pelhajm), *a,* druh konských zubadiel
pelikán, *l,* istý vodný vták
Peloponézos, *g,* polostrov, južné Grécko, teraz Morea
pelota, *f,* klbko, lopta, vankúšik, hlavnička (*v lek.*); národná loptová hra Baskov; doštička pása na prietrž
pelotage (pelotáž), *f,* vlna horšej akosti, aká sa upotrebuje nmä v klobučníctve
pelonton, *f,* šík jednotlivo strieľajúcich vojakov (opak: salva)
Peltonovo koleso, vodná turbína veľkej výkonnosti

pelucídny, *l*, priesvitný
peluche (plüš), *f*, pozri: plyš
Pelz, *n*, kožuch, kožušina
pemikán, sušené tučné mäso z amerických turov pre turistov a lovcov v Severnej Amerike; dnes sa vyrába aj z iného mäsa
pemza, *r*, ľahký, dierkovatý kameň sopečného pôvodu, penovec, morská pena (čistí sa ňou drevo)
pen, *a*, pero
P. E. N., skrát. Poets, Editors, Novelists; medzinárodný klub básnikov, nakladateľov a spisovateľov
penál, penálik, *l*, perový, vreckový nožík, perečník
penále, *l*, peňažná pokuta z premeškania, trest
penalty (pinelty), *a*, trest, pokuta
penalty area (pinelty érie), *a*, trestné územie
penalty kick (pinelty kik), *a*, trestný výkop (vo futbale)
penáti, *l*, u Rimanov ochranní bohovia rodiny; dom, byt, domovina, rodinný krb
pence (pens), *a*, množný počet od penny (anglický medený peniaz)
Penclub, *a*, meno medzinárodného spisovateľského spolku
penda, *l*, visiaca lampa
pendant (pandán), *f*, protajšok, protiobraz, príves
Pendel, *n*, kyvadlo, varecha (na hodinách)
pendentif (pandantif), *f*, druh klenby
pendľovky, *f* (z pendule, pandül), kyvadlové, stojacie hodiny
pendrek, *n* (z Bärendreck, Bärenzucker), vyvárka zo sladiča; gumový obušok policajtov (posmešne); gumový čierny cukor v šúľancoch, pelendrek
pendule (pandül), *f*, pozri: pendľovky
pendžab, *i*, päťriečie
Penelopé, *g*, v gréckej mytologii žena Odysseova, ktorá čakala desať rokov na neho; symbol. verná žena
penetrabilita, *l*, preniknuteľnosť
penetrácia, *l*, prenikavosť, bystrozrakosť, ostrosť
pénétration pacifique (penetrasion pasifik), *f*, pokojné, priateľské nadobudnutie, získanie niečoho
penetrantný, *l*, prenikavý, ostrý, prudký; bystrozraký
penetrovať, *l*, preniknúť, naliať
pengő, *m*, maďarský (razený) peniaz (hodnoty asi 5—5,50 našej koruny), má 100 fillérov
penchant (panšán), *f*, sklon, náklonnosť
penibilný, *f*, trápny
penicier, *l*, perový nožík
penicil, *l*, štetec, maliarska štetôčka
peninzula, *l*, polostrov
peninzulárny, *l*, polostrovný, polostrovitý
penis, *l*, mužský pohlavný úd
penitencia, *l*, ľútosť, žiaľ, pokánie, trest
penitenciár, *l*, spovedník; kardinál v Ríme, ktorý môže v istých prípadoch udeliť rozhrešenie
penitenciary (penitenšery), *a*, miesto na pokánie; väzenie
penitent, *l*, kajúcnik
Penkala, nemecká továreň na ceruzy a perá; penkala, plňacia ceruza, pero
penklub, *a*, medzinárodný spolok spisovateľov (pen = pero, písať); pozri: P. E. N.
penna, *l*, pero
penni, $^1/_{100}$ finskej marky
penny (mn. p. pence, pens), *a*, drobný anglický peniaz, teraz asi 70 halierov
penny-a-liner (-elajnr), *a*, riadkár, novinár, ktorého platia podľa riadkov
pensée (pansé), *f*, myšlienka; sirôtka
penta . . ., *g*, v složených slovách: päť . . .
pentáda, *g*, čas piatich rokov
pentaeder, *g*, päťsten

pentagón, *g,* päťuholník
pentagram, *g,* päťklopá hviezda, hviezda o piatich lúčoch, tri razy zapletený trojhran, moria nôžka, ktorú ľudia pokladali v stredoveku za tajomný odznak a čaro
pentachord, *g,* päťstrunový hudobný nástroj
pentalfa, *g,* pozri: pentameter
pentalogia, *g,* súbor piatich dramatických hier
pentameter, *g,* daktylický päťstopý verš
pentán, *g,* druh uhľovodíka (5 atómov uhlíka a 12 atómov vodíka)
pentarchia, *g,* vláda piatich
pentateuch(os), *g,* pätoro kníh Mojžišových
Pentatlon, *g,* päťboj (päť zápasov v starogréckych cirkusoch)
pentľa, *n,* (z Bandel), stužka (najmä hodvábna)
pentóda, *g,* lampa o piatich elektródach (v rádiof.)
penultima, *l,* predposledný (najmä predposledná slabika)
penumbra, *l,* polotieň, polotôňa
penzeľ, penzlík, *n* (z Pinsel toto z *l* penicillum), štetec, maliarska štetôčka
penzia, *l,* výslužné; výslužba; doživotný príjem; odpočinok, oddych; byt so stravou
penzijný, *l,* starobný, výslužný
penzionát, *f,* stravný dom, vychovávací ústav so stravou a bytom (určený pre mládež); pozri: internát
penzionopolis, *lg,* mesto, v ktorom sa usalašujú penzionovaní, vyslúžilí dôstojníci a úradníci
penzionovaný, *l,* vyslúžilý, človek odchádzajúci na penziu
penzionovať, *l,* dať do výslužby, na odpočinok
penzista (penzionista), *l,* úradník vo výslužbe, vyslúžilec
penzum, *l,* úloha (niekomu pridelená, najmä písomná)
peonia, *g, l,* pivónia
pepermint, *a,* mätový, mätkový cukor, čaj ap.
peperoni, *t,* nezrelé plody čierneho korenia naložené v octe
pepinéria, *f* (z pepinière, pozri toto), štepnica, školka, stromková kultúra; vzdelávací ústav, opatrovňa
pepinière (pepiniér), *f,* pozri: pepinéria
pepita, *šp,* látka černobielo kockovaná
pepity, *šp,* pozri: nugget
peplum (peplos), *g,* široké ženské šaty, plášť
pepsín, *g,* tráviaca ústrojná látka (čiastka žalúdočnej šťavy); žalúdočná kyselina; žalúdočný liek
peptický, *g,* straviteľný, záživný, stráveniu podliehajúci
peptika, *g,* lieky podporujúce trávenie
peptón, *g,* mäsitý pokrm s pepsínom
per, *l,* cez, skrz
per abusum, *l,* zneužitím, nadužívaním, bezprávnou cestou
per accidens, *l,* náhodou, náhodile, prípadne
per acclamationem, *l,* (voliť niekoho) plnou väčšinou, jednomyseľne, bez lístkov
per ambages, *l,* vyhýbavou, nerovnou cestou, okľukami
perambulátor, *l,* počítadlo obrátok
per angusta ad augusta, *l,* úzkou cestou vysoko, k sláve
per annum, *l,* ročne
per appunto, *t,* pozri: par appoint
per ardua (aspera) **ad astra,** *l,* cestou tŕnistou k hviezdam, k víťazstvu, obťažnou cestou k vznešenému cieľu
per capita, *l,* od hlavy, za každú hlavu
per cassa, *t,* za hotové, za hotovo platené peniaze
percento, pozri: procento
percepcia, *l,* postreh, vjem

perceptibilita, *l,* pozorovacia, chápacia, ponímacia schopnosť
perceptibilný, *l,* spozorovateľný, pochopiteľný
perceptor, *l,* vyberateľ daní
percipient, *l,* príjemca, požívateľ
percipovať, *l,* vnímať, chápať, spotrebovať, prijímať
per contante, *t,* za hotové
per conto, *t,* na účet
perdendo(si), *t,* zoslabene, čím ďalej slabšie, zanikavo, strácajúc sa, miznúc, tratiac sa (v hudbe)
per Dio, *t,* pre Boha!
perdita, *l,* stratená, prepadnutá ženská
perdito, *l,* zatratenie, zahubenie (nmä večné)
perdix, *l,* jarabica
perdu (perdü), *f,* stratený; stratené!
perduellio, *t,* veľzrada, urážka Veličenstva
pereat, *l,* nech zhynie, dolu s ním!
pereat mundus (fiat justitia), *l,* nech zhynie svet (ale nech bude spravodlivosť; Ferdinand)
preregrinácia, *l,* cestovanie
peregrinovať, *l,* túlať sa, potulovať sa
peregrinus, *l,* cudzinec, cudzozemec, cestovateľ, tulák
peregzív, *l,* hôrna zeleň
perekvácia, *l,* úprava, upravenie, urovnanie, najmä dlžôb; vyrovnanie
Père Lachaise (pér lašéz), *f,* starý cmiter v Paríži, nazvaný podľa spovedníka Ľudovíta XIV.
per eminentiam, *l,* najvyberanejšie, podivne, neobyčajne
peremptorický (peremptórny), *l,* neodkladný, nepredlžný, konečný, rozhodný, právoplatný, nezmeniteľný, ostatný
peremptórny, *l,* pozri: peremptorický
perena, *l,* rastlina po celý rok zelená, vytrvalá
per exemplum, *l,* na príklad
per expressum, *l,* osobitným poslom
per extensum, *l,* po celej šírke, cez celú stranu hárka; obšírne, podrobne
per fas et nefas, *l,* právom i bezprávím; všetkými prostriedkami, podobrotky i pozlotky, dovoleným i nedovoleným činom, spôsobom
perfekcia, *l,* pozri: perfektnosť
perfekcionovať, *l,* pozri: perfektuovať
perfektívny, *l,* dokonavý
perfektnosť, *l,* zdokonalenie; dokonalosť, znamenitosť
perfektný, *l,* predošlý, minulý; dokonalý, úplný, znamenitý
perfektum, *l,* minulý čas (pri slovesách)
perfektuovať, *l,* splniť, uskutočniť, exekvovať, vykonať
perfer et obdura, *l,* trp a vytrvaj!
perfídia, *l,* nevernosť, vierolomnosť, zrada, sprenevera, ľstivosť, ošmekstvo
perfídnosť, *l,* nevernosť, vierolomnosť, zrada, sprenevera, ľstivosť, ošmekstvo
perfídny, *l,* vierolomný, neverný, ľstivý, zradný
perforácia, *l,* prevŕtanie stien, telesnej dutiny; predierkovanie, prepichnutie
perforátor, *l,* dierkovač, dierkovadlo (*techn.*)
perforovaný papier, *l,* predierkovaný papier, aby sa časť z neho dala ľahko odtrhnúť
perforovať, *l,* dierkovať, prepichovať, robiť diery do steny
perfúzia, *l,* poliatie, preliatie
pergál (perkal), *pe,* biela, hustá bavlnená látka východoindická, perkál (pozri toto)
pergament, vyrobená oslia alebo kozia koža na písanie, nazvaná podľa mesta Pergamy v Malej Ázii; blana, doska, list

pergamentový papier, nepremokavý, tuhý papier
pergola, *t,* zelená chodba z viniča, otvorená besiedka; pozri: veranda
perhorescencia, *l,* bridenie sa, štítenie, odpor, zamietnutie
perhoreskovať, *l,* rozhodne odmietať, zavrhovať, zamietať s odporom
percheron (peršrón), *f,* druh veľkých a ťažkých normandských koní
peri . . ., *g,* v složených slovách: okolo
péri, *pe,* podľa mytologie víla chrániaca človeka ako strážny anjel
periant, *g,* okvetie
periastrum, *gl,* blízkosť hviezd
peribola, *g,* okľuka, zákruta, okres, opis; pláštik na zahodenie cez plecia
peribolos, *g,* posvätný obvod okolo antických chrámov v Grécku
peric . . ., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod: perik . . .
periculum, *l,* nebezpečenstvo
periculum in mora, *l,* s odkladom je spojené nebezpečenstvo; stav, kde bezodkladné nezakročenie v istej veci má za následok ťažko nahraditeľnú škodu (*Livius*)
pericykel, *g,* maternica (v botanike)
peridentitis, *g,* zapálenie koreňa zubného
peridot, *f,* pozri: chryzolit
peridrom, *g,* ambit, veranda, galéria
perieget, *g,* sprievodca cudzincov a vysvetľovač; popisovateľ miest a krajín
periegéza, *g,* sprevádzanie cudzincov, opis miest a krajín
periféria, *l,* obvod (na pr. mesta), objem
periferický i **periférny,** *l,* obvodný, objemový
perifráza, *g,* opis, opísanie
perigeum, *g,* prízemie, prízemné miesto, miesto, kde je nejaká hviezda zemi najbližšie (mesiac)
perigónia, *g,* kvet, okvetie
perihélium, *g,* príslnie, bod v dráhe obežníc slnci najbližší; porovnaj: afélium
perikarditis, *g,* zapálenie srdečníka
perikardium, *g,* srdečník
perikopa, *g,* časť, oddiel, úryvok zo sv. Písma, ktorý sa číta v kostole vo sviatočné dni a nedele
perimeter, *g,* obvod, oblasť, okres
perinde ac cadaver, *l,* slepo treba poslúchať, počúvať (*Ignác z Loyoly*)
per inductionem, *l,* zo skutkov (usudzovať)
per intervalla, *l,* v prestávkach, v medzerách
perioda, *g,* obdobie, oddiel časový; obvetie, dlhá veta, mimoriadny druh složeného súvetia; občíslie; mesačné (čistenie ženských)
periodicita, *g,* občasnosť
periodický, *g,* opätujúci sa, časom sa zjavujúci, obvetný, obežný, občíselný
periocha, *g,* objem; obsah; odsek, úryvok
periost, *g,* okostica
periostitis, *g,* zapálenie okostice
peripatetici, *g,* prívrženci filozofickej školy Aristotelovej, ktorý učil svojich žiakov na prechádzkach
peripatetický, *g,* prechádzkou vychovávajúci, učiaci
peripetia, *g,* neočakávaná zmena, zmena osudu, obrat; prevrat, rozuzlenie (v dráme)
periph . . ., pozri: perif . . .
peripleuritis, *g,* zapálenie pohrudnice
peripneumonia, *g,* zapálenie pľúc
peripteros, *g,* budova so stĺporadím kol dokola
periskop, *g,* hranol, prístroj, ktorým možno v chodbách prezrieť druhé strany, svetlá komora na lodi v kapitánovom príbytku; prístroj, čo umožňuje

podmorským člnom pozorovať obzor nad vodou
periskopické sklo, konkávne a konvexné sklo
perisologia, *g*, veľavravnosť, nadbytok rečí, búchanie do sveta
perispomenon, *g*, slovo, ktoré má v gréčtine prízvuk prieťažný na ostatnej slabike (~)
peristaltický, *g*, objímajúci a stlačujúci, červíkovitý (o pohybe žalúdka a vnútornosti)
peristatický, *g*, obšírny
peristoma, *g*, okraj úst, ústie
peristýlium, *g*, pozri: perištýl
perištýl, *g*, chodba, stĺpová komnata, stĺporadie
peritný, *l*, skúsený, vzdelaný, učený
peritonitis, *g*, zapálenie pobrušnice
peritónium, -eum, *g*, pobrušnica
perityflitis, pozri: tyflitis
perjúrium, *l*, krivá prísaha, prisahanie sa zakaždým
perkál, *pe*, pracia biela, hustá bavlnená východoindická látka
perkmajster, *n*, správca hôr a lesov; v Prahe úradník nad vinicami
perkolácia, *l*, čistenie, preciedzanie
perkolátor, *l*, stroj na varenie kávy
perkrecht, *n* (z Bergrecht), hôrne právo, plat z viníc
Perkun, *lit.*, Parom, Perún (boh hromu)
perkusia, *l*, preklepanie, poklep, vyšetrovanie; chvenie, trasenie, búšenie, tlčenie, otriasanie, náraz, úder
perkutovať, *l*, robiť perkusiu (pozri toto); preklepávať; otriasať
perkvirovať, *l*, skúšať, vyšetrovať, kutrať
perkvizícia, *l*, skúšanie, vyšetrovanie, skúška, prekutranie
perkytľa, *n* (z Bergkittel), haviarska kapucňa, banícky oblek do robôt v baniach
perl, druh malého tlačiarskeho písma
perláš, druh amerického drasla
perleť, *n* (z Perlmutter), pancier perlorodej mušle, perlorodky
per longum et latum, *l*, široko a dlho
perlovina, lichvie suchoty
perlustrácia, *l*, prehliadka, prezretie
perlustrovať, *l*, prehliadať, prezerať
per majora (roz. vota), *l*, väčšinou (hlasov)
permanencia, *l*, stále trvanie, trvanie, stálosť, trvalosť, ustavičnosť; pohotovosť
permanentka, *l*, stále, trvale platná kartka, vstupný lístok, preukaz, legitimácia, vojenská dovolenka do istej hodiny každého dňa
permanentný, *l*, stály, ustavičný, trvalý, nepretržitý; stále platný
permeabilita, *l*, priestupnosť
per mensem, *l*, mesačne, po mesiaci
per mese, *t*, mesačne, na mesiac
permextio, *l*, smiešanie
per mille, *l*, z tisícich, za tisíc kusov, od tisíca
permisia, *l*, dovolenie, povolenie
permit, *a*, dovolenka
permitný, *l*, povoľujúci, dovoľujúci
permitovať, *l*, dovoliť, povoliť
permoník, *n* (z Bergmann), skalný mužíček, človiečik, piadimužík
per mops, *n*, nepriamo, vyhýbavou cestou
permský útvar, pieskovcový útvar, nasledujúci po kameňouhoľnom útvare (je takto nazvaný podľa ruskej Permskej gubernie)
permutácia, *l*, zámena, obmena, premiestenie, prestavanie
permutovať, *l*, premieňať, zmieňať, premiesťovať, prestavovať
per nefas, *l*, neprávom
perniciózny, *l*, záhubný, nebezpečný, škodlivý
per obliquum, *l*, okľukami
per occasionem, *l*, príležitostne
perocid, síran vzácnych zemín

perogrullo (perogruljo), š, truľo, hlupák, čo zrejmé pravdy rozhlasuje ako dôležité vynálezy
perolín, dezinfekčná látka, ktorá sa rozprašuje do povetria na jeho osvieženie
perón, *f*, zvýšené miesto na železničnej stanici, nástupište
peronospory, *g*, druh cudzopasných húb
perorácia, *l*, rečnenie, uzáver reči, doslov; verejná reč
perorovať, *l*, rečniť
per os, *l*, ústne, ústami
per parenthesim, *gl*, mimovoľne, nevdojak
per pedes, *l*, peši
per pedes apostolorum, *l*, peši, ako cestovali apoštoli
perpendikul, *l*, kyvadlo na hodinách
perpendikulárny, *l*, kolmý, svislý
perper, černohorský peniaz, ktorý sa dakedy rovnal asi našej korune
perpetuálny, *l*, stály, trvalý, nepretržitý, jednostajný
perpetuita, *l*, stále, nepretržité trvanie
perpetuum mobile, *l*, stále pohyblivé, večné kyvadlo, samohyb; strojnícka záhada, ale vec nemožná (problém samohybu, ktorý raz do pohybu privedený jednostaj by sa pohyboval bez dodávania akejkoľvek energie)
perplexita, *l*, zmätenosť, spletitosť, zarazenosť
perplex(ný), *l*, zmätený, spletený, zarazený
per procura, *t*, pozri: per procuram, *l*
per procuram (procurationem), *l*, podľa splnomocnenia, plnou mocou, zastúpením
per quartale, *t*, štvorročne (pri počítaní úrokov, pri platení bytného)
perquizícia, perkvirovať, pozri: perkvizícia, perkvirovať
per risum multum potes cognoscere stultum, *l*, po mnohom smiechu môžeš poznať hlupáka (blázna)
per rollam, *l*, cirkulárom, obežníkom, písomne; rozposlaním po členoch spôsobiť usnesenie
perron, pozri: perón
pers..., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod: perz...
pers (pér), *f*, tmavobelasé súkno
per saldo, *t*, vyrovnaním
per se, *l*, samo sebou, pravdaže, zrejme
persekúcia, *l*, prenasledovanie, stíhanie
persekučná mania, *lg*, prenasledovacia, stíhacia mania (choroba)
persekútor, *l*, prenasledovateľ
persekvovať, *l*, stíhať, prenasledovať; vykonať
per semestre, *t*, polročne (o úrokoch)
persenning, *a*, dehtom napustená látka
perseverancia, *l*, vytrvalosť, stálosť
perseverantný, *l*, vytrvalý, stály
persienne (persien), *f*, vzorkovaná hodvábna látka; strapce na obloky, na záclony
persiflážа, *f*, posmech, úštipok, výsmech
persiflovať, *f*, posmievať sa, uštipovať si z niekoho, vysmievať sa
persiko, pozri: perziko
persistencia, *l*, tvrdošijnosť, zotrvačnosť
persistentný, vytrvalý, tvrdošijný
persolvent, *l*, výplatca, vykonávateľ
persona, *l*, pôvodne: maska; osoba, postava; ad personam, k (vlastnej) osobe, do rúk, jemu priamo (pozri toto); in personam, osobne
persona grata, *l*, osoba milá, obľúbená, dobre zaznačená, zapísaná
persona gratissima, *l*, osoba veľmi obľúbená
personál, *l*, osobníctvo, osoby pri nejakom úrade alebo v nejakom

podniku zamestnané, úradníctvo, zamestnanci, služobníctvo
personálie, *l,* veci osobné, osobné pomery, údaje, označenia
personálna unia, *l,* spojenie dvoch štátov osobou panovníkovou
personálny, *l,* osobný
personifikácia, *l,* zosobnenie predmetov neživých
personifikovať, *l,* zosobňovať neživé veci
personnage (personáž), *f,* osobnosť (*iron.*)
perspirácia, *l,* vyparovanie kože
per sundam-bundam, *l,* potajomky, ukradomky, potmehúdsky; z neznámeho miesta; chvastúnsky
persvádovať, *l,* pohnúť, prinútiť, nahovoriť, presvedčiť
persvázia, *l,* pohnutie, prinútenie, nahováranie, náhovorky, presvedčenie
persvazívny, *l,* náhovorčivý, presvedčivý, nútivý
peršpektív, *l,* ďalekohľad; píš: perspektív
peršpektíva, *l,* umenie zobraziť predmet tak, ako ho vidíme v prírode s istého miesta; pohľad na krajinu do diaľky; pohľad do budúcnosti; píš: perspektíva
per tangentem, *l,* mimochodom, len dotknuvši sa veci
Perthes, *n,* nemecký nakladateľ v Gothe, ktorý je známy vydávaním Gothanského almanachu (pozri toto)
pertinencia, *l,* príslušenstvo
pertľa, *n,* šnúrovadlo, lemovačka
per tot discrimina rerum, *l,* toľkými nebezpečenstvami (*Verg.,* Aen., I., 204.)
pertraktácia, *l,* rokovanie, dohovor, pojednávanie
pertraktovať, *l,* rokovať, prejednávať
per tu, *l,* tykanie, vypili si per tu = potykali si
perturbácia, *l,* porucha, výtržnosť, odchýlka, nepravidelná zmena; znepokojenie, zmätok, prerušenie
per turnum, *l,* po rade, po poriadku
pertusín, liek proti dusivému kašľu
pertusis, *l,* dusivý kašeľ
Perún, najvyšší boh pohanských Slovanov
peruviána, *f,* čierna súkenná látka na salónne šaty
perverzia, pozri: perverzita
perverzita, *l,* zvrhlosť, skazenosť, pohlavná zvrátenosť
perverznosť, *l,* pozri: perverzita
perverzný, *l,* zvrhlý, skazený, pohlavne zvrátený
pervián, *l,* peruviánska hodvábna látka; druh čierneho súkna
pervigilium, *l,* starorímska nočná slávnosť na uctenie bohov
perzekúcia, prezekútor, perzekvovať, pozri: persekúcia, persekútor, persekvovať
Perzeus, súhvezdie na severnej oblohe
perzián, kožušina perských jahniat; tkanina, ktorou sa táto koža napodobňuje
perziko (persiko), *t,* likér z rozmliaždených broskvových jadier
pes, *l,* noha
pesach, *h,* pozri: pascha
pesante, *t,* závažne (v hudbe)
pesár(ium), *l,* prstenec na maternicu
peseta, *šp,* španielska peňažná jednotka
pesimista, *l,* kto všetko pokladá za zlé (opak: optimista)
pesimistický, *l,* tmavý, chmúrny, nazerajúci na všetko s najhoršej stránky
pesimizmus, *l,* zlé, nijak neodôvodnené nazeranie na vec, mienenie, že tento svet a všetko na ňom je najhoršie; svetobôľ; opak: optimizmus
peso, *šp,* kedysi peniaz španielsky, teraz mexický a juhoamerický (hodnoty asi 3,50 Kčs)

peso, *t,* ťarcha, váha
pes planus, *l,* plochá noha
pest, *l,* pozri: pestis
pestilencia, *l,* mor; skazený vzduch
pestilentný, *l,* morový; skazený
pestis, *l,* mor
pešelák, *n* (z Beschäler), dozorca prípustných žrebcov, vajčiakov
petarda, *f,* malá bomba, prístroj na trhanie prachom, výbušný náboj, pekelný stroj; pískačka
petasos, *g,* starogrécky široký plochý klobúk
peteche (peteče), *t* (z *l* petechiae), škvrny na tele, kožné krvné výlevy, detské červené sypanice
petent, *l,* prositeľ, žiadateľ, uchádzač
peterský groš, dobrovoľná daň katolíkov všetkých krajín na podporu pápeža
petícia, *l,* prosba, žiadosť
petičné právo, *l,* právo žiadacie, ponosové (podávať žiadosti, ponosy)
petičný, *l,* žiadací, prosiaci
petimusque damusque vicissim, *l,* prosme a dajme (odpustenie)
petinet (petiné), *f,* druh čipkového tylu
petit (ptí), *f,* malý, drobný; drobné tlačené písmo; šaľbistý, podvodný kúsok s farbami
petit, *l* (z petitum), požiadavka, žiadosť, predmet žiadosti
petite et accipietis, *l,* pýtajte a dostanete (*Biblia*)
Petit Journal, Petit Parisien (ptí žurnál, ptí parizién), *f,* mená francúzskych veľkých denných časopisov (malý denník, malý Parížan)
petition of right (petišn of rajt), *a,* základné zákony anglickej ústavy
petitio principii, *l,* chybný dôkaz, keď niečo dokazujeme niečím, čo ešte samo potrebuje dôkaz
petítor, *l,* žiadateľ
petitum, pozri: petit, *l*
petong, biela meď
petovať (petírovať), *l,* žiadať
petrefakt, *gl,* skamenelina
petrifikácia, *gl,* skamenenie; stvrdnutie telesných tkanív
petrifikovať, *gl,* skamenieť, okamenieť, stvrdnúť na kameň; vápenatieť (žily)
petrín, *g,* svetský kňaz
petroglyf, *g,* vrub na skale
petrografia, *g,* náuka o kamení, o horninách
petrolej, *l,* skalný olej; pozri: nafta
petrolejník, *l,* podpaľač
pétroleur (petrolőr), *f,* podpaľač petrolejom (francúzsky revolucionár, burič r. 1871)
petto, *t* (z *l* pectus), hruď, prsia; in petto, v srdci, na srdci, na pamäti; potajme, pri sebe
petulancia, *l,* ľahkomyseľnosť, bujnosť, svojvoľnosť
petulantný, *l,* ľahkomyseľný, svojvoľný, bujarý
petúnia, *l,* rastlina podobná dohánu
peu à peu (pő a pő), *f,* pomaly, zvoľna
peyotizmus, náboženské vzrušenie amerických Indiánov, spôsobené látkou z kaktusu; jej požívanie pôsobí blúznenie
Peyret, francúzsky konštruktér lietadiel, ktoré nesú jeho meno
p. f. = pour féliciter (púr felisité), *f,* so želaním dobra, blaha
pf., skrát. piú forte, *t,* silnejšie (*hud.*)
Pf = Pfennig
Pfadfinder, pozri: patfinder
Pfaff, *n,* kňaz, pop
Pfand, *n,* zástava; záloh
Pfandbrief, *n,* záložný lístok
Pfandhaus, *n,* záložňa
Pfennig, *n,* $^1/_{100}$ nemeckej marky
Pferdekraft, *n,* konská sila (skrát. PK)
pfifik, pozri: fifik
Pfund, *n,* funt
p. f. v., skrát. pour faire visite (púr fér vizit), *f,* s urobením návštevy (píše sa na vizitkách)

ph . . ., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod f . . .

phallus, *g*, mužský pohlavný úd, nmä ako symbol plodnej sily v prírode

Ph. Dr. = **philosophiae doctor**, *l*, doktor filozofie

Philips, holandská továreň elektrotechnická, nmä na výrobu rádiových čiastok

Phoebus, *g*, boh slnca u starých Grékov a Rimanov, Fébus; slnce

p. Ch., **p. C.**, *l*, post Christum, po Kr., po Kristu

pí, grécke písmeno p (π); v matematike Ludolfovo číslo: 3·14159...

pia causa, *l*, zbožná základina

piacere, pozri: al piacere

piacevole (piačevole), *t*, rozkošne, podliezavo

pia desideria, *l*, zbožné želanie

piae memoriae, *l*, zbožnej pamäti

piafirovať, *f*, kopať, robiť podľa španielskej školy isté kroky (s koňa)

pia fraus, *l*, zbožný podvod (t. j. s dobrým úmyslom vykonaný)

pia mater, *l*, cievnatka

pianino, *t*, malé stojaté piano so strunami svislo napätými

pianissimo, *t*, veľmi ticho, celkom jemne, slabo, tíško (v hudbe)

pianista, *t*, hráč na piane

pianistka, *t*, hráčka na piane

piano, *t*, jemne, slabo, ticho (v hudbe); veľký hudobný nástroj so strunami vodorovne napätými, klavír (pozri toto)

pianoforte alebo **fortepiano**; pozri: klavír

pianola, *t*, klavírny samočinný stroj

piarista, *l*, člen vyučovacej rehole (rehoľník nábožných škôl, pater piarum scholarum; rehoľu založil r. 1597 Jozef z Calansanzy)

piasáva, vlákna rozličných rastlín, aké sa upotrebujú na výrobu metiel

piaster, *šp*, pôvodne strieborný peniaz španielsky (17 Kčs); drobný peniaz turecký hodnoty asi 20 hal. (má 40 para)

Piastovci, *p*, potomci starej poľskej panovníckej rodiny

piazza, *t*, námestie, rýnok, tržnica

piazzetta, *t*, malé námestie

pic (pik), *f*, vrchol hory, končiar

pica, *l*, straka, chorobná túžba po nezáživných veciach

picador, pozri: pikádor

Piccadilly, *a*, jedna z hlavných tried londýnskych

piccolo, pozri: pikolo

piccolo flauto, *t*, krátka flauta

pice (pajs), *a*, východindická drobná minca (asi $^1/_{64}$ rupie)

picea, *l*, sosna

Pickelhaube, *n*, šišak s bodcom

Pickelhering, *ho*, pozri: Hanswurst

pickles, pozri: mixed pickles

picknick, pozri: piknik

pickpocket, pozri: pikpoket

pictus masculus, *l*, farbená bábika; písomná milosť

pièce (piés), *f*, časť, kus, najmä hudobný alebo divadelný; piesa; peniaz; miestnosť, komnata

pièce de résistance (piés dö rezistáns) *f*, hlavný chod, hlavná vec (pri jedle)

pied (pié), *f*, noha; stopa (miera)

piedestál, *l*, podstavec, päta stĺpa alebo sochy

pieno, *t*, plno, silne

Pieridky, Múzy, nazvané po krajine Pieris v Macedónii

Pierre (piér), *f*, Peter

Pierrette (pieret), *f*, ženský Pierot (pozri toto)

Pierrot (pieró), *f*, komická figúra francúzskych nemohier, hlúpy sluha, šaškár, gašparko; porovnaj s angl.: clown

pieta, *l*, zbožnosť, nežná úcta k niečomu, vrúcna oddanosť, vrelosť; láska k príbuzným; láskavá spomienka; milosrdenstvo

Pieta, *l*, bolestná Panna Mária (ako

ju maliari zobrazujú s mŕtvym Ježišovým telom)

pietista, *l*, svätuškár, pobožnostkár; farizej

pietizmus, *l*, pobožnostkárstvo, svätuškárstvo; farizejstvo

pietný, *l*, pobožný

pietoso, *t*, pobožne, vrúcne (v hudbe)

piezometer, *g*, tlakomer vzduchový, hustomer; prístroj na meranie stlačiteľnosti tekutín

pifferaro, *t*, dudák, gajdoš

piffero, *t*, pastierska píšťala, fujara; pozri pifferaro

pifka, *n*, zlosť, jed (na niekoho)

pigeon (pižón), *f*, holub

pigeon-english (pidžin ingliš), *a*, kupecká reč, aká vznikla v Kantone z čínštiny a angličtiny

piglajz, *n*, hladidlo

piglbret, *n* (z Büglbrett), doska na hladenie

piglovať, *n*, hladiť

pigment, *l*, kožné farbivo, náter; uhľotlač vo fotografii

pigmentácia, *l*, sfarbenie kože

pils manibus, *l*, zbožným dušiam zomrelých

pils meritis, *l*, za zbožné zásluhy (nápis na vyznačení pre duchovných)

pik, *f*, v tarokovej a bridgeovej hre karty s čiernymi listami

pik, *ho*, vyberaný; veľmi dobrý, znamenitý

pika, *f* (z pique, pik), bodák, kopija

pikádor, *šp*, kopijník, jazdný zápasník v byčích zápasoch dlhou kopijou ozbrojený

pikantéria, *f*, pichľavosť, kúsavosť, ostrosť, dráždivosť; zaujímamavosť, vábivosť, svodnosť

pikantný, *f*, silne korenený, ostrý, dráždivý

pikart, *f*, člen niektorých náboženských siekt v stredoveku; husita; člen jednoty Českých bratov

piké, *f* (z piqué), druh hustej bavlnenej látky s vypuklými kresbami

pikér, *f*, lovec na koni s kopijou na parforsných poľovačkách

piket, *f*, predstráž; druh hry v karty; vojenský oddiel, útok, nálet lietadla

pikharti, pozri: begharti

pikla (pikol, pikul), *mal*, váha v holandských východoindických osadách (asi 60 *kg*)

pikling, *n* (z Pöckling), údený sleď (haring)

piknik, *f*, *a*, zábava, na ktorú si ľudia prinášajú jedlá a nápoje, spoločné zábavné hody, vychádzková zábava

pikola, *t*, malá flauta

pikoleto, *t*, talianske víno z okolia Gorice

pikolo, *t*, malý, mladý čašník, pohárnik; malá flauta (pikola)

pikotéria, *f*, poštipkovanie, dorážanie, doberanie

pikótky, *f*, zúbky, drobné zúbkované čipky

pikovať, *f*, ostriť si na niekoho zuby, hnevať sa na niekoho, dopaľovať, podpichovať; pichať, prepichovať na podložený papier

pikpoket, *a* (z pickpocket), vreckový zlodej

pikrát, *g* (z pikros, horký), soľ kyseliny pikrínovej

pikrín, *g*, horká látka z červeného náprstníka (digitalis purpurea)

pikrínová kyselina, *g*, žlté farbivo, ľahko horľavé, z indiga, dehtu a salicínu

piksľa, *l* (z pyxis), plechovnica, škatuľka, puška, tabatierka, butesa

piktografia, *lg*, obrázkové písmo

piktor, *l*, maliar, kresličb

piktúra, *l*, maliarstvo, kresličstvo

piky, *f*, lopatky, zelená farba vo francúzskych kartách

pila, *l*, lopta

piládY, *f*, drevené stĺpy v jazdiarni

pilaf (pilav), *tu, ar*, baranina v ryži

pilár, *š,* pilier, stĺp
pilaster, *f,* stĺpový pilier nevyčnievajúci celkom zo steny, polopilier na okrasu
Pilát, pozri: Poncius Pilatus
pilé, *f,* tlčený cukor, hrudový cukor
pilier, *f,* kamenný stĺp, podpora sklepenia alebo steny
pilokarpín, *g,* rastlinný alkaloid
pilón, pozri: pylón
pilot, *f,* sprievodca lode, lodivod, sprievodca vzducholodi, letec
pilota, *f,* kôl do vody zarazený, zatlčený
pilotage (pilotáž), *f,* lodivodstvo, vedenie
pilotovať, *f,* koly zarážať baranom
pilotový most, *f,* kolový most
pilula, pilulka, *f,* guľôčka s liekom na užitie
pimpinela, *l,* bederník (korenie)
pimprdľa, *n,* gašparko v bábkovom divadle
pimy, *r,* ruské kapce do tuhých mrazov
pinakoid, *g,* družica plôch kryštálových
pinakotéka, *g,* obrazáreň, sbierka obrazov
pinasa, *f,* loďka zo smrekového dreva; pozri: šalupa
pinatypis, *g,* druh farebného fotografického kopírovania
pince-nez (pensné), *f,* cviker, nosné okuliare na oči
pinceta, *f,* chirurgické kliešťky, jemné lekárske kliešťky
pincier, *m,* čašník
pinč, tvrdý, okrúhly klobúk
pinč, pinčlík, *a* (z pincher), druh anglických psov s ostrým chrupom a s dlhou srsťou, podobný pudlíkom
pindarský, *g,* vznešený, bedákajúci (podľa starogréckeho básnika Pindara)
ping-pong, *a,* hra druhu lawn-tennisového, ktorá sa môže hrať v izbe na stole
pingvín, *l,* tučniak (vodný vták južných morí)
pinchbeak (pinčbík), *a,* sliatina z medi a zinku podobná zlatu (16 : 3)
pínia, *l,* píniová sosna, druh borovíc
pinka, peniaze, ktoré kartári pri hre odkladajú pre krčmára; nádobka, do ktorej sa tieto peniaze ukladajú
pinklík, *n* (z Bündel), uzlík, batôžtek
pinkcolour (pinkalör), *a,* červená porcelánová farba
pinkops, *a,* bavlnená priadza, ako sa na vretená navíja
pinolín, živicový olej
pinseta, pozri: pinceta
pinta, *t,* miera na tekutiny (asi 1½ l)
pinxit, skrátene: pinx., *l,* maľoval
pinzgauský kôň, ťažký, chladnokrvný rakúsky kôň
piombi, *t,* kusy olova, olovené strechy žalárov v Benátkach (piombo = *l* plumbum, olovo)
pión, *f,* chodec, pešiak; sedliak v šachovej hre
pionier, *f,* zákopník, priekopník; člen technického sboru vojenského, ktorý obstaráva obranu pevností, kladenie mostov ap.
piou-piou (piúpiú), *f,* takto sa ľudove nazýva vo Francúzsku vojak, ucháň, ucho zelené
pipa, *n,* kohútik
piper, *l,* čierne korenie, piepor
pipeta, *f,* nasávka
pique (pik), *f,* pozri: pika
piqué, *f,* pozri: piké
pique-nique, *f,* pozri: piknik
piquet, *f,* pozri: piket
piqueur, *f,* pozri: pikér
pirát, *l,* námorný, morský lúpežník, korzár
pirog, *r,* koláč z múky a sladu ryžou, vajcami alebo sekaným mäsom naplnený; indický čln z jedného kmeňa vykresaný

piršovať, *n*, striehnuť, číhať na zver
pirueta, *f* (z pirouette), krúženie, krúživé prehodenie sa, rýchle obracanie tela (v balete), rozhojdanie, švihnutie
pisang, *i*, banán, aký rastie v Ázii a Záp. Indii
pisces natare oportet, *l*, ryba má plávať (vo víne)
piscikultúra, *l*, násada rýb
piscína, *l*, rybník, kúpalište
pisé (pizé), *f*, malta, vakovka
pissoir (pisoár), *f*, záchod pre mužských
pistácia, *g*, druh juhoamerických stromkov; olej z plodov tohto stromčeka
piste, *f*, stopa; cesta, ktorú má kôň prebehnúť na pretekoch
pistil, *l*, piestik, semenník; trlo, paličkа
pistolet, *f*, malá pištoľ, malý revolver
pistón, *f*, piest; na dychových inštrumentoch prístroj na predĺženie alebo skrátenie zvukovej rúry; trúbka, krýdlová trúbka
pišinger, *n*, čokoládová torta z oblátok
pišišvor, *n* (z Spiesbürger), mešťan, úzkostlivý na svoj pôvod; kaľavník
piškóta, *a*, jemné, ľahké pečivo pre deti; pôvodne suchár
pištoľ, revolver, búchačka (podľa m. Pistoja v Taliansku, kde sa prvý raz pištole vyrábaly)
pištoľa, *šp*, v 18. storočí zlatý španielsky peniaz hodnoty asi 18—21 Kčs
pita, *ab*, koláč
pitaval, sbierka zaujímavých prípadov zhrešenia (nazvané podľa prvého redaktora takejto sbierky Pitavala)
pitekantropos, *g*, opica veľmi podobná človeku
pitchpine (pičpajn), *a*, druh smolnej sosny, veľmi dobrej na stavanie
pitoreska, *t*, *f*, malebný predmet, vábivá malebná rozprávka
pitoresknosť, *f*, malebnosť
pitoreskný, *f*, malebný
pitoyable (pitoajábl), *f*, poľutovania hodný, žalostný
più, *t* (z *l* plus), viac
più allegro, *t*, chytrejšie (v hudbe)
più forte, *t*, skrát.: pf., silnejšie, trochu silnejšie (*hud.*)
pium desiderium, *l*, zbožná túžba, zbožné želanie (nesplniteľné)
più piano, *t*, ešte jemnejšie (v hudbe)
pius, *l*, zbožný, nábožný
pivónia, *l* (z paeonia), kvet, ktorý rozkvitá červene na Turíce
pivot (pivó), *f*, čap
pizzicato (picikato), *t*, brnkavo, sekane (hrá sa na strunovom nástroji ukazovákom alebo slákom)
PL, medzinárodná rozpoznávacia značka poľských automobilov
plac, *n*, miesto, priestranstvo, priestor, tržnica
placard (plakár), *f*, obloženie dverí, skriňa v stene; hanopis
place (plas), *f*, miesto, námestie, tržnica, rýnok
place aux femmes (plas ó fám), *f*, miesto ženským, pre ženské
placement (plasmán), *f*, umiestenie, uloženie kapitálu
placenta, *l*, posteľ pri pôrode
placer (plaser), *šp*, miesto v Amerike, kde sa vyskytuje zlato
placet, *l*, páči sa, schvaľuje sa, odobruje sa, odobrenie, povolenie, schválenie
placetum regium, *l*, schválenie, odobrenie panovníkovo uverejniť pápežské alebo biskupské nariadenie
placeur (plasőr), *f*, umiesťovateľ, človek, ktorý zaobstaráva iným miesta, sprostredkovateľ miest
placírovať, pozri: plasírovať
placitum, *l*, schválenie; placetum
plafond (plafón), *f*, povala, najmä vykladaná alebo maľovaná

plage (pláž), *f*, piesčitý morský breh
plagiát, *l*, opísanie, krádež duševného majetku, literárne zlodejstvo, cudzia práca
plagiátor, *l*, opisovateľ, literárny zlodej, zlodej duševného majetku
plagiátorstvo, pozri: plagiát
plagizovať, *l*, opisovať, kradnúť myšlienky
plagovať, pozri: plagizovať
plaid (pléd), *a*, plášť, veľká vlnená deka na prehodenie cez telo (pôvodne plášť škótskych horalov z kockovanej látky)
plaideur (pledőr), *f*, človek, čo sa rád súdi, sudič
plaidovať (plédovať), *f*, obraňovať, zastávať, zastupovať pred súdom
plaidoyer (pledoajé), *f*, obraňovacia reč pred súdom; i reč štátneho zástupcu
plaisant (plezán), *f*, pôvabný, veselý, žartovný, príjemný
plaisanterie (plezantrí), *f*, žarty, kratochvíľa
plaisir (plezír), *f*, zábava, pobavenie; radosť, potešenie, záľuba
plajvajs, *n* (z Bleiweise), bieloba, ceruza
plakát, *l*, verejné, vyvesené oznámenie, úradné alebo súkromné, obraz vyvesený na reklamu
plakátovať, oznámenia (súkromné alebo verejné) vyviešať na steny ap.
plaketa, *f*, kovová doska s vypuklou prácou (reliefom)
Plamja, *r*, Plameň; pomenovanie ruských časopisov i nakladateľstiev
plán, *l*, rovina; nákres, návrh, osnova, náčrt, pôdorys; úmysel, predsavzatie, zámer
planár, *l*, znamenitý fotograf. objektív, prevyšujúci svetelnou silou i ostrosťou anastigmat (pozri toto)
planária, *l*, ploskienka (červ)
pláne, *l*, najmä, predovšetkým
planéta, *g*, obežnica
planéta, *šp*, omšové rúcho; pozri: casula
planetárium, *g*, planetár, prístroj, ktorý znázorňuje pohyb obežníc okolo slnca
planetárstvo, *g*, hádanie z bludíc
planetoidy, *g*, malé planéty
planchette (planšet), *f*, kôstky alebo oceľové pásy v šnúrovačke; inženiersky stolík
planiglob, *l*, zemeguľa nakreslená v rovnej ploche, plochá guľa alebo pologuľa
planimeter, *lg*, plochomer (*techn.*)
planimetria, *lg*, náuka o plochách
planirovať, *l*, rovnať, urovnávať, vyrovnávať, srovnávať
plankonkávna i **plankonvexná šošovka**, šošovka, ktorá je na jednej strane zakrivená a na druhej rovná
planktón, *g*, súbor morských ústrojencov
planografia, *lg*, tlač plochami rovinnými bez priehlbín a vyvýšenín; kresba plánov
planta, *l*, rastlina, priesada
plantácia, *l*, sadenie
plantáž, *f*, sad, záhrada úžitkových stromov a rastlín; v tropických krajoch sad bavlníkový, dohánový, cukrovej trsti, osada farmárska, osadlosť
plantážnictvo, pestovanie rastlín na plantážach; prenes.: vykorisťovanie roboty iných vo veľkom
plantážnik, *f*, majiteľ plantáže, farmár; ukrutný vydrigroš, vyciciavateľ robotníkov
plantovať, *l*, vysádzať rastliny, planty
planum, *l*, pozri: plán
Planwirtschaft, *n*, plánovité gazdovanie pod štátnym dozorom
planžet, *f* (z planchette, planšet), kôstky alebo oceľové pásky v šnúrovačke; inženiersky pracovný stolík

plaque (plak), *f*, kovová doska; na takúto dosku vytlačený alebo vtlačený, vrytý obraz; na tvrdý papier tlačená legitimácia
plaqué (plaké), *f*, pozri: plaque; robota obtiahnutá kovom
plaquette (plaket), *f*, pozri: plaketa
plasér, *f*, pozri: placeur
plasírovať, *f* (z placer, plasé), umiestiť, usadiť, zaopatriť miesto
plasma, pozri: plazma
plasticín, pozri: plastilína
plasticita, *g*, výtvarnosť; názornosť; ohybnosť, živosť (opak zmeravenosti); pozri: plastika
plasticizmus, pozri: plastičnosť
plastický, *g*, vynikajúci tvarom, obrazný, tvarový, výtvarný, vypuklý, názorný, hmotný, telesný, živý, sochársky dokonalý
plastičnosť, *g*, obrazivosť, výtvarnosť, výraznosť, živosť, názornosť
plastika, *g*, výraznosť, jasná názornosť, umenie výtvarné (sochárstvo, rezbárstvo, staviteľstvo); v lekárstve: operatívne nahrádzanie vady a telesných defektov (na pr. transplantácia kože ap.)
plastilína, *g*, *t*, tvárna hmota, umelá hlina, aká sa upotrebuje najmä pri školských ručných robotách
plastografia, *g*, falšovanie spisov
plastrón, *f*, železný pancier na hruď, náprsný pancier, broň na hruď; ochrana pri šermovaní; tvrdá náprsnica
plaščanica, *r*, rubáš, prikrývka mŕtvoly zobrazujúca Krista ležiaceho v hrobe
plat (plá), *f*, misa, tanier; jedlo, (chod)
plát, *n*, železný pás, platňa
plata, *n* (z Plattenbrüder, platniari), platňa, sberba mladých darebákov, zlodejov a lúpežníkov vo Viedni; pozri: apač
platán, *g*, *l*, vodoklen (strom)
plateau (plató), *f*, planina, vysočina, hôrna rovina; plošina
platinit, *š*, smiešanina niklu (náhrada za platinu pre technickú potrebu)
platforma, *f*, plochá strecha, plošina, vyvýšené miesto; miesto, cesta, kde sa môže stretnúť viacej náhľadov
platfúz, *n*, pozri: Plattfusz
platina, *šp* (z plata = striebro), vzácny kov z triedy drahokamov
platinotypia, *g*, spôsob fotografického rozmnožovania pomocou platnatej soli
platinovať, *šp*, pokrývať platinou
platitude (platitúd), *f*, všednosť, každodennosť, prostosť
plátok, *n* (z Blatt), malé noviny; pásik, doštička, lístok
platonizmus, *g*, učenie gréckeho filozofa Platona
platónska hostina, hostina, pri ktorej sa hovorí veľa učených rečí
platónska láska, čistá, šľachetná, nadsmyselná láska (podľa starogréckeho mudrca Platona)
platovanie, *n*, spojenie dvoch rozličných kovov svalcovaním
Plattdeutsch, *n*, dolnonemecké nárečie (prímorské)
Plattform, *n*, pozri: platforma
Plattfusz, *n*, plochá, rovná noha
plaudite, *l*, tľapkajte!
plaudite, amici, *l*, tľapkajte, priatelia! (slová rímskeho cisára Augusta pred smrťou); slovom plaudite (tľapkajte) sa končievaly starorímske veselohry
plauš, *n*, dve na tri, táranie, búchanie do sveta
plaušovať, *n*, tárať, búchať do sveta
plauzibilita, *l*, záľuba; prijateľnosť, pravdepodobnosť
plauzibilný, *l*, pochvalný, pochvaly hodný, pravdepodobný, prijateľný, uveriteľný, vieryhodný
play (plé), *a*, hra, hrajte!

player (plejer), *a*, hráč
play or play (plej or plej), *a*, skrát.: p. o. p.; pri konských pretekoch znamená, že sa stávka nevracia, ak kôň nebeží
plazma, *g*, tekutina, v ktorej sa vyvíja ústrojný život, buňka; útvar, výtvor
pláž, pozri: plage
pleading (plidín), *a*, spor, pokonávanie, pretras
pleban, *l*, duchovný správca, farár
plebánia, *l*, farná osada
plebej(ec), *l*, prostý občan v starom Ríme, slobodný síce, ale bez politických práv, nezeman, človek z ľudu
plebejský, *l*, ľudový, občiansky, prostý; nevzdelaný, drsný, sprostý
plebiscit, *l*, hlasovanie, usnesenie ľudu, osvedčenie sa ľudu všeobecným hlasovaním, občianske nariadenie, rozhodovanie národa o istej veci všeobecným hlasovaním
plebs, *l*, v starom Ríme ľud pospolný; sberba, čvarga; porov. misera
pléd, *a*, hrubá, pestro pásikovaná vlnená šata, akú nosia Škóti na vrchnom rúchu; pozri: plaid
plein air (plenér), *f*, slobodný vzduch, plné denné svetlo, na voľnom vzduchu, pri plnom dennom svetle
pleine parade (plén parád), *f*, v plnej nádhere, paráde
plein pouvoir (plén puvoár), *f*, plná moc, slobodná ruka; pozri: plenipotencia
pleistocén, *g*, najmladší (vrchný) útvar pliocénu; pozri: miocén
pleite, *h*, neschopnosť platenia, krach, úpadok; pozri: bankrot
Plejády, *g*, súhvezdie Kurčiatok
plejas, *g*, skupina siedmych básnikov; skupina vôbec
plektrum, *g*, palička z kovu, dreva alebo zo slonoviny, ktorou starí Gréci brnkali na struny citary
plen, *g*, zajatie
plenárna schôdzka, *l*, valné shromaždenie, plenárka
plenárny, *l*, plný, úplný; valný
plenilúnium, *l*, nov mesiaca, úplnok mesiaca, plný mesiac
plenipotencia, *l*, plná moc, plnomocenstvo
plenipotenciálny, *l*, s plnou mocou, plnomocný
plénipotentiaire (plénipotánsiér), *lf*, s plnou mocou, plnou mocou opatrený (na pr. vyslanec)
pleno, *l*, register na organe; plnou silou
pleno jure, *l*, plným právom
pleno titulo, *l*, plným titulom
plenta, *n* (z Blende), tienidlo, záclona
plénum, *l*, plná, valná schôdzka, valné shromaždenie
plenus venter non studet libenter (sed vacuum minor), *l*, plné brucho sa nerado učí (ale prázdne tým menej)
pleochroizmus, *g*, veľafarebnosť, rozmanitofarebnosť
pleomorfizmus, *g*, mnohotvarosť
pleonastický, *g*, zvyšný (najmä vo výraze)
pleonazmus, *g*, zvyšný výraz, nadbytok slov, zbytočné hromadenie slov rovnoznačných významu
pleonexia, *g*, ziskuchtivosť, lakomosť, nenásytnosť
plesiopia, *g*, krátkozrakosť spôsobená jednostajným pozeraním nablízko
plesiosaurus, *g*, vodný jašter
plesimeter, *g*, lekársky prístroj na preklepanie ľudského tela
plesírovaný, pozri: blesírovaný
plesúra, pozri: blesúra
plétora, *g*, zásoba, plnosť štiav, krvnatosť
pleura, *g*, pohrudnica
pleuralgia, *g*, pichanie v prsiach
pleureuse (plörőz), *f*, smútočná páska, stužka, obruba; pero splývajúce s dámskeho klobúka, najmä pštrosie

pleuritis, *g*, zapálenie pohrudnice
pleuropneumonia, *g*, zapálenie pľúc a pohrudnice
plexus, *l*, pletivo, spojenie nervov a žíl v tkaninu; spleť (*lek.*)
plezír, pozri: plaisir
pli, *f*, záhyby, nábera, falda (na šatách); obálka listu
pliaga, *n*, trápenie, nešťastie, choroba, neduh
plint, *g* (z plinthos = tehla), tehlový podstavec alebo doska pod pomník, stĺp ap.
plintrám, *n* (z Blindrahmen), podvoj na obloku, obločie
pliocén, najmladšia doba treťohôr (hlina a piesok)
plisírovať, pozri: plisovať
plisovať, *f*, skladať do nábery, záhybov, naberať
plissé, *f*, skladanie do záhybov (ozdoba dámskych látok, skladajúca sa z pravidelných záhybov)
plomba, *f*, olovená pečať; vyplnenie deravých zubov porcelánom, cementom alebo kovom (obyčajne olovom, zlatom, striebrom ap.)
plombovanie, *f*, pečatenie; vypĺňanie deravých zubov
plombovať, *f*, pečatiť; naprávať vyplneninou zuby
plonk, *f* (z blanc), biely, čistý, lesklý; bez peňazí; blank (pozri toto)
plozor, *n* (z Blasrohr), sklárska fúkačka
plumage (plümáž), *f*, ozdoba z peria na klobúku
plumbum, *l*, olovo
plumeau (plümó), *f*, ľahká perinka (obyčajne iba na nohy), veľký štvorcovitý vankúš, hlavnica, prikrývka; metlička z peria
plump, *n*, neogabaný, nezgrabný, nemotorný
plumpudding (plömpoding), *a*, sladký anglický múčnik, puding, nákyp s hrozienkami alebo so slivkami (varený v plátne)
plumsak, *n* (z Plumpsack), handrový šašok, tajac (naplnený otrubami al. pod.)
Plunder, *n*, haraburdie, starina
plundrovať, *n*, silou brať, lúpiť, okrádať
plundry, *n* (plodern), široké nohavice
plurál, *l*, množný počet
pluralia tantum, *l*, slová, ktoré sa upotrebujú iba v množnom čísle
pluralis majestaticus alebo **majestatis**, *l*, množné číslo miesto jednotného na označenie dôstojnosti (slohová figúra, ktorou sa zvyšuje význam podmetu)
pluralis modestiae, *l*, užívanie množného čísla miesto jednotného zo skromnosti
pluralita, *l*, mnohosť, väčšina
pluralizmus, *l*, filozofický náhľad ponímajúci skutočnosť ako mnohosť osobitných samostatných princípov
plurálny, *l*, množný, mnohonásobný
plurima vota valent, *l*, väčšina hlasov rozhoduje
plus, *l*, viacej; prebytok, nadbytok; v algebre značka +
plus ça change, plus c'est la même chose (plü sa šánž, plü se la mém šóz), *f*, čím viacej sa to mení, tým väčšmi to ostáva to isté (Karr)
plus-mínus, *l*, viacej — menej
plusquamperfektum, *l*, dávnominulý čas pri slovesách (označuje dej v minulosti pred iným dejom tiež minulým už zakončený (na pr. bol som volal)
plüš, pozri: plyš (z *f* peluche, pozri toto)
plutokracia, *g*, vláda peňazí, vláda bohatých, nadvláda peňazí, druh oligarchie; boháči
plutokrat, *g*, bohatý, zámožný človek, boháč
plutokratický, *g*, peňazovládny

Pluton, *g*, kráľ podsvetia u Rimanov a Grékov
plutonický, *g*, zo žeravej hmoty vzniklý
plutonista, *g*, prívrženec plutonizmu (pozri toto); ctiteľ podsvetia, diabla
plutonizmus, *g*, náhľad, že prahory vznikly zo žeravej hmoty zemskej
Plutos, *g*, grécky boh bohatstva (zobrazujú ho obyč. ako chlapca s rohom hojnosti)
pluviál, *g*, obradný plášť katolíckych kňazov; dažďový plášť
pluviometer, *g*, dažďomer
pluviose (plüvióz), *f*, piaty mesiac republikánskeho mesiaca za francúzskej revolúcie
pluvióza, *g*, daždivosť
Pluvius, pozri: Jupiter Pluvius
plymutky, kury, ktoré veľmi dobre nesú, pochádzajúce pôvodne z anglického mesta Plymouthu (Plymödzu)
plyš, *f* (z peluche, plüš), hodvábna látka s dlhšími chĺpkami, podobajúca sa kožušine
p. m. = post meridiem, *l*, popoludní
P. M., skrát. Pontifex Maximus (pápež)
pneuma, *g*, dych; vetrík
pneumatická pošta, *gf*, vzduchová pošta, ktorá dopravuje listy trúbami pomocou tlaku vzduchu, potrubná pošta
pneumatický, *g*, vzduchový, dychový
pneumatika, *g*, náuka o pohybe, váhe a tlaku plynných telies (= aeromechanika); na automobile alebo motocykli gumová obruč na kolese, naplnená vzduchom
pneumatologia, *g*, náuka o sile vzduchu
pneumatóza, *g*, zvyšný vzduch v tele
pneumograf, *g*, prístroj zhusteným vzduchom vyrážajúci na čiernej doske biele nápisy)
pneumometer, *g*, prístroj na meranie sily dychu, dychomer
pneumon, *g*, pľúca
pneumonia, *g*, zapálenie pľúc
pneumotorax, *g*, plynatosť
P. o., skrát. profesor ordinauris, riadny profesor
Pöbel, *n*, sberba, čvarga
pobratim, *sb*, brat po Bohu, dôverný priateľ, pobratimec
pocker, pozri: poker
poco, *t*, trochu, málo, máličko
poco allegro, *t*, trochu chytro (v hudbe)
poco à poco, *t*, pomaly
poculum, *l*, čaša, pohár, pokál
podagra, *g*, lámka, suché lámanie v nohách, kostiach
podagrista, *g*, človek, ktorý má podagru
podest, *n*, podstavec, stojan, spodok; odpočívadlo
podestà, *t*, obecný starosta v talianskych mestách
podex, *l*, zadnica; spodok, dno
podgurážiť sa, *f*, podnapiť sa; píš: podkurážiť sa
pódium, *g*, predná časť javiska, (pred oponou); vyvýšené miesto, schodište, výstupok
podkurážiť sa, *f*, podnapiť sa
podometer, *g*, krokomer
poema, *g*, báseň
poena, *l*, trest
poenale, poenitencia, poenitent, poenologia, pozri: penále, penitencia, penitent, penologia
poeta, *g*, básnik
poeta laureatus, *gl*, básnik vavrínom ovenčený, korunovaný, laureát
poetaster, *g*, veršotepec, kováč rýmov
poetický, *g*, básnický, složený v reči viazanej
poetika, *g*, náuka o básnictve, o umení básnickom
poetizmus, *l*, moderný smer v poezii,

ktorý sa usiluje o čistú, absolútnu poeziu (jej základom je najsamprv forma)
poetizovať, *l,* písať básne; prikrasovať, okrasovať
poetka, *g,* básnička
poezia, *g,* básnictvo, (kedysi i V. trieda gymnaziálna)
pogon, *r,* šnúra na pleci na vojenskom kabáte
pogrom, *r,* pohroma, výtržnosť, búrka; pustošenie, plienenie, hromadné vraždenie, prenasledovanie Židov
pohlavár, *sb,* náčelník
poche (poš), *f,* vrecko
pochetto (poketio), *t,* trošku, máličko (*hud.*)
poids (poá), *f,* váha, závažie, ťarcha
poil (poál), *f,* chlp, vlas (i na sukne)
poilu (poalü), *f,* ľudový názov francúzskeho pešieho vojaka v zákopoch; chlpáň, (bugriš)
point (poén), *f,* oko, pichnutie, hod, bod v kockách a v kartách, alebo inej hre
pointa (poénta), *f* (z pointe, poánt), ostrota (vtipu), hlavná myšlienka, vtip; ostrie, osteň; dôraz, výrazné zakončenie, vyostrenie
pointage (poentáž), *f,* porovnanie záverečných lístkov na burze
point de vue (poén dö vü), *f,* hľadisko
point d'honneur (poén donőr), *f,* vec týkajúca sa cti, cit pre česť, otázka cti
pointer, *a,* poľovnícky pes
pointeur (poentőr), *f,* protihráč bankárov
pointilizmus (poéntilizmus), *f,* bodovanie; druh maliarskej al. sochárskej techniky
point-laces (pointles), *a,* šité čipky, jemný druh bruselských čipiek
pointovať, *f,* vybodkovať; priostriť
poisson (poasón), *f,* ryba
poisson volant (poason volán), *f,* lietajúca ryba
pokál, *l* (z poculum), pohár, čaša
poker, *a,* americká hazardná hra s 52 kartami
pokret, *ch,* pokrok
pól, *l,* točňa, jeden z koncov osi, okolo ktorej sa zemská guľa otáča; vo fyzike dva konce magnetu, z ktorých sa jeden na sever, druhý na juh obracia; magnetický, elektrický pól
polacca, *t,* pozri: polonéza
polarimeter, *g,* cukromer
polarizácia svetla, *l,* zmena prirodzeného svetla pri zlomení a odraze
polarizátor, *l,* polariseur (-zőr), *f,* zrkadlo na študovanie polarizácie
polárna hviezda, *l,* točňová hviezda, polárka, jasná stálica, najbližšia k nebeskému pólu (najväčšia hviezda Malého voza, Malého medveďa)
polárne svetlo, *l,* severná žiara
polárny, *l,* točňový, čo sa na zemský pól vzťahuje alebo čo sa pri póle nachádza, (polárne kraje ležia na najsevernejšej alebo najjužnejšej čiastke zemegule)
polárny kruh, kruh, čo delí studené pásmo od mierneho (od pólu vzdialený 23¾ stupňa)
polbyro, *r,* politické oddelenie komunistickej strany
polder, *ho,* zátopná alebo ochranná hrádza; plocha hrádzou chránená
polemický, *g,* bojovný, svárlivý, sporný
polemika, *g,* písomný spor, škriepka, boj, zápas, odpor, spor (najmä písomný), učená hádka
polemizovať, *g,* bojovať, škriepiť sa, sporiť sa, písať alebo hovoriť proti niekomu, odporovať, brániť sa
polenta, *t,* kaša z pohánky alebo kukurice, gaštanovej múky, masla a parmazánu (ľudové talianske jedlo)
polgárka, *m,* meštianska škola, meštianka

polica, *t* (z polizza), poistenie, poistka, potvrdenie
policajný, *g*, správny, bezpečnostný, dozorný
policajt, *g*, strážnik
policeman (polismen), *a*, strážnik
policia, *g*, správa, úrad verejnej bezpečnosti, stráž bezpečnosti, mestská ochrana
policinello (poličinelo), *t*, pozri: polichinelle
poligraf, *g*, popisovateľ miest
polichinelle (polišinel), *f*, šašo, gašparko (figúra zo starých francúzskych a talianskych komédií)
poliklinika, *g*, verejná nemocnica pre prichádzajúcich, verejná mestská nemocnica; pozri: klinika
polirovať, pozri: politírovať
politesse (polites), *f*, jemnosť, galantnosť, uhladenosť, vycibrenosť, úctivosť
politický, *g*, verejnej správy sa týkajúci
politik, *g*, človek znalý verejnej, štátnej správy; štátnik; chytrák
politika, *g*, štátnictvo, štátna veda, ktorá naznačuje, ako najlepšie môže štát dosiahnuť svoj cieľ, znalosť verejnej správy, umenie štát spravovať, náuka o štátnych úlohách a o kritike pomerov v štáte
politikum, *g*, štátna vec
politírovať, *l*, hladiť, leštiť
politizovať, *g*, o štátnych veciach svoj úsudok vynášať, o politike mudrovať, štátne veci pretriasať
politúra, *l*, hladkosť, uhladenosť, jemnosť, lesk, poleva
polizza, pozri: polica
poľka, *p*, druh poľského tanca
poll, *a*, hlasovanie
Pollux, pozri: Polux
polo, *a*, anglická hra s velkoul'optou na koni, bicykli alebo na vode
polonéza, *f* (z polonaise, polonéz), poľský národný tanec, poľka
Polonia, *l*, latinský názov Poľska
Polonia restituta, *l*, obnovené Poľsko
polonizácia, *l*, popoľšťovanie
polonizmus, *l*, niečo na spôsob poľský
polonizovať, *l*, popoľštiť
polonofil, *lg*, priateľ Poliakov a všetkého, čo je poľské
polonofob, *lg*, nepriateľ Poliakov, človek, čo nenávidí Poliakov
pólový, *l*, točňový
poľštár, *n* (z Polster), poduška, hlavnička,
Polterabend, *n*, večer pred sobášom
poltina (poltiník), *r*, pol rubľa
poltré, pozri: portrét
poltrón, *f*, zbabelec, tlčhuba, chvastún
polúcia, *l*, znečistenie; výron semena
polus, *l*, pozri: pól
Polux, pozri: Kastor
poly ... *g*, v složených slovách: mnoho . . ., veľa . . .
polyandria, *g*, mnohomužstvo
polyantes, *g*, pozri: tuberóza
polyantický, *g*, mnohokvetý
polyarchia, *g*, mnohovláda, vláda mnohých ľudí
polyartritis, *g*, zapálenie kĺbov (shybov) na niekoľkých miestach
polyautografia, *g*, rozmnožovanie kresieb kopírovacím papierom
polydipsia, *g*, nadmierny, neprirodzený smäd, chorobný, trvalý smäd
polyeder, *g*, mnohosten
polyedria, *g*, choroba húseníc, najmä mníšok; mor
polyémia, *g*, krvnatosť, čistokrvnosť
polyfág, *g*, veľký jedák, žráč, potrimiskár
polyfágia, *g*, hladovitosť, potrimiskárstvo
polyfón, *g*, mnohohlasý stroj, hudobný automat
polyfónia, *g*, mnohohlasosť hudobnej kompozície pri melodickej

samostatnosti jednotlivých hlasov

polyfonickosť, *g*, mnohohlasosť, mnohozvučnosť

polyfonický i polyfónny, *g*, mnohohlasý

polyfrázia, *g*, chorobná táravosť, nmä choromyseľných

polygamia, *g*, mnohoženstvo

polygamista, *g*, mužský, majúci mnoho žien

polyglot, *g*, znalec mnohých jazykov

polyglota, *g*, mnohojazyčný spis, spis v mnohých jazykoch súčasne vydaný

polyglotický, *g*, mnohojazyčný

polygon, *g*, mnohouholník

polygonálny, *g*, mnohouholníkový, mnohouholný

polygonia, *g*, plodnosť, mnohoplodnosť

polygonum, *g*, istá bohato kvetnatá rastlina

polygraf, *g*, človek, čo sa veľa napísal alebo popísal; pôvodca mnohých spisov; rozmnožovací stroj; pisár na rozmnožovanie

polygrafia, *g*, rozmnožovanie písma

polygýnia, *g*, mnohoženstvo

polyhistor, *g*, všestranný učenec, človek všestranného a širokého vzdelania

Polyhymnia, *g*, múza vážneho spevu

polychord, *g*, mnohostrunový nástroj

polychromia, *g*, mnohofarebnosť, mnohofarebná maľba, ozdobovanie rozličnými farbami

polychromický, *g*, mnohofarebný

polyklinika, pozri: poliklinika

polykracia, *g*, mnohovláda

polykratický, *g*, mnohovládny

polymatia, *g*, mnohostranná učenosť

polymélia, *g*, neprirodzenosť, odklon od prirodzenosti (na pr. vyšší počet prstov a pod.)

polymeria, *g*, mnohodielnosť

polymeter, *g*, miera na šaty; nadmierny verš

polymorfický i polymorfný, *g*, mnohotvárny

polymorfizmus, *g*, mnohotvárnosť

Polynézia, *g*, meno ostrovov v Tichom oceáne

polynom, *g*, mnohočlen (algebrická veličina)

polyp, *g*, morské zviera, mnohonožec, chobotnica (morský živočích); výrastok v ľudskom tele, divé mäso

polypetálne kvety, *g*, kvety s mnohými kvetovými lístkami

polyph . . ., pozri: polyf . . .

polypódium, *g*, papraď

polysarkia, *g*, napuchlosť

polysmermia, *g*, výtok semena (u človeka)

polysyndeton, *g*, opakovanie spojky na vzbudenie rečníckeho účinku, hromadenie spojok; opätovanie

polysyntetický, *g*, mnohonásobne zložený

polytechnika, *g*, vysoká škola, vzdelávajúca študujúcich vo vedách, najmä dôležitých pre priemysel, vysoká škola pre mnohé vedy a mnohé umenia = technika

polyteista, *g*, človek, ktorý verí v mnoho bohov

polyteistický, *g*, mnohobožský

polyteizmus, *g*, mnohobožstvo, viera v mnoho bohov, uctievanie mnohých bohov

polytrichia, *g*, abnormálny rast vlasov

polytypy, *g*, tlačiarenské typy pre nadpisy a často sa vyskytujúce slová v jednej stati; vinety, ornamenty ap.

polyurézia, *g*, pozri: polyúria

polyúria, *g*, časté a mnohé močenie

Pomáci, poturčení Bulhari

pomáda, *f*, voňavá masť na vlasy a fúzy

pomaranč, *l* (z pomum aureum, aurantium), zlaté jablko

pomérium, *l*, miesto alebo cesta za mestskými hradbami
pomieščik, *r*, statkár
pomolog, *g*, znalec ovocia, ovocinár
pomologia, *g*, ovocinárstvo, náuka o ovocí
pomologický, *g*, ovocinársky, ovocia znalý
Pomona, *l*, bohyňa ovocia u starých Rimanov
pompa, *f*, *l*, skvelosť, prepych; slávnostný sprievod, veľkolepá výprava
pompadúrka, *f*, dámske vrecúško na pletenie a drobné veci (nazvané takto po markýze de Pompadour)
pompe funèbre (pómp fünébr), *f*, pohrebná slávnosť; pozri: enterprise des pompes funèbres
pompéznosť, *f*, slávnostná pompa
pompézny, *f*, slávnostný, veľkolepý, skvelý, čarokrásny, skvostný
pompier (pompié), *f*, hasič
pompón, *f*, ozdoba do vlasov; okrasa, ozdoba na vojenských šiškoch a uniformových klobúkoch
pompona, *šp*, horší druh vanilky
pomposo, *t*, slávnostne, sviatočne
pompril, nápoj zo sušených jabĺk, ktorý neobsahuje alkohol
ponceau (ponsó), *f*, divý mak; farba jasne červená, nachová
poncis (ponsí), *f*, prelamované vzorky
pond, *ho*, funt (asi ½ *kg*)
ponderábilie, *l*, veci, ktoré sa môžu vážiť, závažné veci (opak: imponderábilie)
ponderantný, *l*, vážny, ťažký, závažný; dôležitý
ponderoso, *t*, závažne, ťažko, vážne
ponderovať, *l*, vážiť
ponderózny, *l*, ťažký; závažný, dôležitý
ponente, *t*, západ (opak levante, východ;) Riviera di ponente, západná časť Riviery (pozri toto)
pongee (pondží), *a*, tenká taftová hodvábna látka
pongis (ponží), *f*, tenulinká hodvábna látka
poncho (pončo), *šp*, mužský plášť zo štvorhrannej látky s výkrojom uprostred pre hlavu (nosí sa v Južnej Amerike, najmä v krajinách Peru a Chile)
ponies, mn. p. od pony (pozri toto)
ponovať, *l*, umiesťovať
pons, *l*, most; pozri: pont
pons asinorum, *l*, somársky, oslí most
pont (pón), *f*, most (z *l* pons)
ponte, *t*, most
ponte dei sospiri, *t*, most vzdychov v Benátkach
ponticello (pontičelo), *t*, mostík; kobylka na slákových nástrojoch
pontický, *l*, pozri: Pontus; černomorský
pontifex, *l*, najvyšší kňaz, veľkňaz, biskup
pontifex maximus, *l*, pápež
Pontificale Romana, *l*, modlitebná a obradná kniha vysokých kňazov
pontifikácia, *l*, vykonávanie nejakého biskupom nariadeného činu
pontifikále, *l*, modlitebná a obradná kniha pápeža, biskupov, opátov a pod.
pontifikálie, *l*, obradné rúcha biskupov a iných vysokých hodnostárov cirkevných
pontifikálna omša, *l*, omša biskupa v slávnostnom cirkevnom rúchu
pontifikálny, *l*, veľkňazský, biskupský
pontifikant, *l*, kňaz slúžiaci slávnostnú sv. Omšu
pontifikát, *l*, úrad a dôstojnosť pápeža alebo biskupa
pontifikovať, *l*, slúžiť slávnostnú omšu, konať niečo biskupom nariadeného
Pontius Pilatus, *l*, rímsky miestodržiteľ v Jeruzaleme za časov Kristových, pochádzajúci akiste z Pontu v Malej Ázii, Pon-

cius Pilát; (posielať niekoho od Poncia k Pilátovi, posielať niekoho niekam celkom zbytočne, sem tam niekoho posielať; dostal sa do toho ako Pilát do kréda = náhodou)

pontón, *f*, mostík, lodný most; široká plochá loď, ktorá sa upotrebuje pri stavaní mostov alebo na prevážanie vojakov

pontonier, *f*, mostár, vojak zamestnaný pri stavaní lodných mostov

pontónový most, *f*, plávajúci most

Pontus, *g*, more; krajina pri Čiernom mori; Čierne more

Pontus Euxinus, *g*, Čierne more

ponny, *k*, *a*, druh škótskych koníkov (veľmi malých a vytrvalých)

pool (púl), *a*, kupecká váha v Kalkute, 1/10 funta; rybník, močiar, barina; stávka; spojenie zarábateľov (isté kartelizovanie) pre spoločný podnik (železnice, lode)

pop, *r*, pravoslávny kňaz; uniatský farár

popanč, *mr*, strašidlo, bobák, strašiak, hastroš

popeau (popó), *f*, bradavička; zadnica; (*l* podex)

popečiteľ (popiečiteľ), *r*, správca, dozorca

popelín, *f*, ľahká lesklá látka na dámske šaty kedysi hodvábna, teraz čiastočne z bavlny alebo česanej vlnenej priadze

popolari, *t*, ľudová strana v Taliansku

populácia, *l*, obyvateľstvo; ľudnatosť

Popular, druh lacných automobilov

populares, *l*, ľudová strana, čo v starom Ríme bojovala proti zemanom (ktorí sa nazývali optimates)

popularita, *l*, priazeň ľudu, obľúbenosť u ľudu; vľúdnosť

popularizácia, *l*, robenie vecí ľudu zrejmými, jasnými a zreteľnými

popularizátor, *l*, osoba, ktorá sa usiluje byť ľudu srozumiteľná a užitočná, šíriteľ vedomostí medzi ľudom

popularizovať, *l*, zľudovieť, robiť ľudu srozumiteľným, zreteľným, prístupným, šíriť vedomosti medzi ľudom, ľudovým spôsobom vysvetľovať

populárny, *l*, ľudový, prostonárodný, ľudu prístupný, u ľudu obľúbený, ľahko srozumiteľný

populista, *l*, prívrženec populizmu (pozri toto)

populizmus, *l*, francúzsky smer, ktorý sa usiluje sblížiť písomníctvo s ľudom

populus, *l*, národ

pópulus, *l*, topoľ

pór, *g*, otvorček v koži; cibuľovitá rastlina podobná cesnaku

pora, *r*, čas, doba

porcelán, kamenina (biela vypálená hmota vápencová); nádoby, riad z tejto hmoty; pozri: kaolín

porcia, *l*, diel, údel, výmera; dávka (lieku); daň

porcionista, *l*, osoba, ktorá dostáva nejaký diel, údel, podielnik

porciunkula, *l*, = podarok, darček; výročná slávnosť františkánska a kapucínska dňa 2. augusta (pamiatka posvätenia chrámu P. Márie v Assisi, kde založil sv. František kláštor)

porfyr, *g*, druh horniny

porfyrit, *g*, mramor nachovo pásikovaný

poriomania, *g*, chorobná náchylnosť na pohuľánky, na túlanie, túlavosť

poriomantik, *g*, tulák

pornograf, *g*, spisovateľ, ktorý píše nemravné veci

pornografia, *g*, nemravná literatúra

pornografický, *g*, nemravný, oplzlý (v slovesnosti)

pornokracia, *g*, vláda neviestok

poroskopia, *g*, skúmanie pórov
porotypia, *g*, spôsob odtláčať medené rytiny
pórovitý, *g*, dierkovaný, prepustný
porózia, *g*, kožné vredíky
porozita, *g*, dierkovatosť, pórovitosť
porózny, *g*, pozri: pórovitý
porridge (poridž), *a*, ovsená kaša (národné jedlo škótske)
port, *l*, (z portus), prístav; útočište
porta, *l*, brána; vysoká porta, sultánov palác; turecká vláda; ministerská budova; pozri: borta
portable (portábl), *f*, (portébl), *a*, prenosný (na pr. o malých písacích strojoch a pod.)
portál, *šp* (z *l*), čelná brána, veľká umelecká výzdobná brána, hlavný vchod, okrásený, chrámový alebo palácový; priečelie; výkladná skriňa, výklad
portamento, *t*, vydržanie tónu v hudbe alebo vo speve
portáš, *l*, vrátnik
portatívny, *l*, nosný, prenosný
portée (porté), *f*, dosah; dostrel, nosnosť
porte-épée (portepé), *f*, strapec, závesok na šabli
portefeuille (portföj), *f*, puzdro na listy, písma, schránka na spisy; odbor úradnej činnosti; ministerský úrad, odbor ministerskej pôsobnosti
porte-chaise (portšéz), *f*, nosidlá
porte-monnaie (portmoné), *f*, peňaženka
portentum, *l*, čudo, zázrak; zázračná možnosť
porter, *a*, tuhé anglické čierne pivo
porteur (portőr), *f*, doručiteľ, nosič, donášač
portfolio, *a*, pozri: portefeuille
porticus, *l*, krytá stĺpová chodba, stĺpová sieň, stĺporadie
portieka, pozri: partieka
portier (portié), *f*, vrátnik
portiera, *f*, záves, záclona na dverách
portikus, pozri: porticus
portlandský cement, umelý cement, vyrábaný z vápenca (pôv. z kameňa, ktorý sa dobýval v Portlande v Anglicku)
portmonka, pozri: porte-monnaie
porto, *t*, poštovné, listovné; prístav
portofrei, *n*, bez poštovného, od poštovného oslobodené
portogallo, *t*, pomaranč prvý raz pestovaný v Portugalsku; likér z neho
portolano, *t*, prístavná kniha
portoriko (portorico), *š*, (bohatý prístav); názov lacnej cigary; Portorico, ostrov vo Veľkých Antilách
portrait (potré), pozri: portrét
portrét, *f*, podobizeň, obraz
portrétista, *f*, maliar podobizní
portrétovať, *f*, robiť podobizne, portréty, zobrazovať tváre
portviš, *n* (z Borstenwisch), smeták
póry, *l*, drobné otvory v koži, kde ústia potné žľazy
posada, *š*, hostinec
posament, posamentier, posamentria, *f*, pozri: pozament, pozamentier, pozamentria
Poseidon, *g*, v gréckej mytológii boh mora; pozri: Neptun
posesia, *l*, držba
posesívny, *l*, držbový, držobný; prisvojovací
posesívum, *l*, prisvojovacie zámeno
posesor, *l*, majiteľ, držiteľ, vlastník
posestrima, *sb*, dievka, ktorú si niekto vyvolil za sestru, priateľka
poseur (pozőr), *f*, osoba strojene vystupujúca, premrštenec
posibilita, *l*, možnosť
posito, *l*, povedzme, na príklad
posito, sed non concesso, *l*, povedzme, hoci nepripúšťame
posse, *l*, môcť
Posse, *n*, fraška
possible (posíbl), *f*, možný
post, *f*, miesto, stanovište; stráž, položka

Post, *n*, pošta
postage (postež), *a*, poštovné, porto
postament, *l*, podstavec, podnožie, stolček
Postanweisung, *n*, poštová poukážka
Postarbeit, *n*, náhlivá, náhla robota
post cenam stabis aut mille passus meabis, *l*, po obede stoj alebo sprav najviacej tisíc krokov (totiž oddýchni si)
postdatovať, *l*, neskoršie datovať
post equitem sedet atra cura, *l*, za jazdcom sedí čierna myšlienka (*Hor*).
poste restante, *f*, značka na liste, ktorý má zostať na pošte, kým si adresát poň nepríde; ponechanie na pošte
posteri, *l*, potomci
posterior, *l*, neskorší, zadnejší, ostatnejší
posterióra, *l*, neskoršie veci, zadná časť tela; pozri: a posteriori
posterita, *l*, potomstvo
post festa alebo **post festum**, *l*, po sviatku, po slávnosti, po čine, po všetkom (s krížikom po funuse), oneskorene, po príležitosti
postglaciálny, *l*, poľadový
post hoc, ergo propter hoc, *l*, po tomto, teda pre to; chybné usudzovanie z toho, že sa jedna vec stala za druhou, teda pre to isté, pre tie isté príčiny
posthumus, *l*, pohrobok, narodený po otcovej smrti; pozri: postumus
post Christum (natum), *l*, po narodení Kristovom
posticheur (postišőr), *f*, parochniar
postila, *l* (z post illa, post textum Scripturae sacrae verba), výklad na evanjeliá a epištoly celého roku, výklad sv. Písma, kazateľská kniha, kniha kázní
postillon (postijón), *f*, poštový kočiš, pohonič
postillon d'amour (postijón damúr), *f*, posol lásky, doručiteľ ľúbostných listov
postírovať, *f*, umiestiť
Postkarte, *n*, korešpondenčný lístok
post-lagernd, *n*, pozri: poste restante
postlúdium, *l*, dohra na organe
Postmeister, *n*, poštmajster, prednosta poštového úradu
post mortem nihil est, *l*, po smrti niet nič
post nubila Phoebus, *l*, po chmárach Phoebus (Fébus), t. j. po daždi slnko; po smútku radosť, po búrke sa vyjasní
postnumerando, *l*, dodatočne zaplatené, doplatok
posto, *t*, miesto, stanovište
postponovať, *l*, klásť nazad
postporto, *n*, poštovné; pozri: porto
postpozícia, *l*, kladenie poza; predložka kladená za svoj pád
postskriptum, *l*, skrátene: P. S., pripísanie, prípis, dodatok, po napísanom, doloženie, prípisok, dopis
post tot discrimina rerum, *l*, po toľkých nebezpečenstvách, nesnádzach, protivenstvách
postulácia, *l*, žiadosť, prosba
postulant, *l*, žiadateľ, prositeľ
postulát, *l*, požiadavka; predpoklad
postumný, *l*, pohrobný, posmrtný
postumus (posthumus), *l*, dieťa narodené po otcovej smrti, pohrobok
poševeňki, *r*, malé sedliacke sane do mesta
pošta, *t*, stanovište, stanica; úrad na dopravovanie listov a menších balíkov
poštár, *t*, doručiteľ poštových zásielok, listár
poštmajster, *ta*, správca pošty
poštovné, *t*, poplatok za poštovú zásielku
pot (pó), *f*, hrniec
potage, *f*, pozri: potáž
potaš, *n* (z Pottasche), draslo, lúhová soľ

potátor, *l*, pijan, ožran
pot-au-feu (potofő), *f*, silná mäsová polievka s chlebom (francúzske národné jedlo)
potáž, *f* (z potage), mäsová polievka
pot de chambre (pó dö šámbr), *f*, nočník, nočný hrniec
Potemkin, *r*, ruský štátnik za Kataríny II.; dal vybudovať umelé dediny, aby cárovnú klamal výrazom a rozkvetom krajiny (odtiaľ Potemkinove dediny — potemkiniády — veci klamné, naoko strojené, hotovené)
potencia, *l*, moc, sila, mocnosť, mocnina (v počtárstve), možnosť
potenciál elektrický, *lg*, výška elektrického stavu
potencialiter, *l*, podľa možností, nepriamo
potenciálny, *l*, možný
potencovať, *l*, zosilňovať, zvyšovať; umocňovať
potentát, *l*, vladár, panovník, mocnár, svrchovaný pán
poterie (pot'rí), *f*, hrnčiarstvo, hlinený tovar
poterna, *f*, tajné dvere; v pevnosti podzemná brána na tajný výpad
potestas, *l*, moc, sila
potio (pocio), *l*, nápoj
potior tempore, potior jure, *l*, latinské porekadlo, asi ako naše: kto prv príde, prv melie
potpourri (popurí), *f*, smes; hudobná smiešanina, výťah z rozličných skladieb hudobných, zo všetkého trošku; porov.: quodlibet; smes z rozličných parfumov
poudre (púdr), *f*, puder, prach na tvár
poudre de riz, (púdr dö rí), *f*, ryžová múčka, ktorá sa upotrebuje v kozmetike ako biele suché líčidlo
poudrette (pudret), *f*, znamenité hnojivo z usušených výkalov smiešaných s popolom a s kyselinou sírovou
pouf (puf), *f*, okrúhla stolička bez operadla; výklenok
poularde (pulárd), *f*, mladý kapún, kurča na vykŕmenie i vykŕmené kurča
poule (púl), *f*, stávka vo hre; časť tanca
poulet (pulé), *f*, kurča
pound (paund), *a*, funt
pour (púr), *f*, pre (predložka)
pour acquit (purakí), *f*, zaplatené, zaplatene prijaté, (skrátene: p. a.)
pourboire (purboár), *f*, prepitné; diškrécia (pozri toto)
pour condoléance = pour condoler, skrát.: p. c. (pozri tieto)
pour condoler (púr kondolé), *f*, na prejavenie sústrasti, (skrátene: p. c.)
pour faire visite (púr fér vizit), *f*, (skrátene: p. f. v.), na znak navštívenia, návštevy (píše sa obyčajne na vizitku, ktorú možno miesto tohto i na ľavom rožku dolu zahnúť)
pour féliciter (púr felisité), *f*, (skrátene: p. f.), na želanie blaha, na znak blahoželania
pour le mérite (púr lö merit), *f*, za zásluhy; záslužné vyznačenie
pour le roi de Prusse (púr lö roa dö Prüs), *f*, pre pruského kráľa (pracovať, bojovať ap.)
pour le service (púr lö servís), *f*, za poslúženie; pozri: pourboire
pourparler (purparlé), *f*, rozhovor, rokovanie, vyjednávanie, úvod, porada, najmä diplomatická
pourpoint (purpoén), *f*, panský priľahlý kabátec, aký nosili vo Francúzsku od 13.—17. stor. (kamizol, kazajka)
pour prendre congé (púr prándr konžé), *f*, na rozlúčku, (skrátene: p. p. c.); na vizitku píšu tí, čo sa lúčia
poussírovať, *f*, pozri: pusírovať
pouvoir (puvoár), *f*, moc, plná moc, právo, oprávnenosť, splnomocnenie, poverenie

Povel, *n*, brak, haraburdie
power (pauer), *a*, sila, moc
póza, *f* (z pose, póz), držanie tela, postavenie, postoj; neprirodzené, strojené držanie tela; strojené držanie sa vôbec, strojenosť
pozament, *f*, šnúra, obrubka
pozamentier (possementier), *f*, šnurkár, obrubkár
pozamentria, *f*, šnurkárstvo, obrubkárstvo
pozícia, *l*, postavenie, položenie, stav, poloha
pozičná vojna, *l*, vojna bojovaná v zákopoch
pozičný, *l*, polohový
pozitív, *l*, prvý stupeň prídavných mien; malý organ bez pedálov
pozitivista, *l*, prívrženec pozitivizmu; človek skutkov
pozitivizmus, *l*, filozofia poznaní, skúseností zistených proti transcendentizmu
pozitívne, *l*, naozaj, isto, kladne, zaručene
pozitívny, *l*, kladný, stanovený, stály, zaručený, istý, opravdivý, skutočný
pozitúra, *l*, postava, držanie (tela), obluda, ohava, netvor
pozorište, *sb*, divadlo
pózovať, *f*, sedieť, stáť ako model; pretvárať sa, iným sa ukazovať
požálujsta, *r*, prosím
P. P., píše sa na začiatok obežníkov a iných tlačív alebo rozmnožení; = praemissis praemittendis = vopred pýtajúc o prepáčenie a vopred prepáčené (P. P. nahrádza teda meno a titul)
p. p. c. = pour prendre congé (pozri toto); toto napísané na vizitke posiela alebo necháva na mieste ten, kto sa odlučuje
P. R. = Populus Romanus, národ rímsky
pr. = praeteriti, *l*, predošlého (mesiaca)
praclík, *n* (z Bretzel), pletený koláč
praclikár, *n*, kto predáva praclíky (pozri toto)
prado, *š*, (= lúka); verejné sady v španielskych mestách
prae, *l*, pred (predložka)
prae . . ., slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod: pre . . ., pré . . .
praemio donatus, *l*, odmenou obdarený, vyznačený
praemissis praemittendis, pozri: P. P.
praemisso titulo, *l*, plným oslovením; pozri: P. P.
praenomen, *l*, (krstné a rodné) meno
praenumerando, *l*, čo treba vopred zaplatiť
praesagium, pozri: prezágium
praesentatum, *l*, podané (dátum podania)
praeses, *l*, pozri: prézes; predseda, prednosta
praeter-propter, *l*, asi, okolo
praetura, *l*, úrad préterov; pretúra (pozri toto)
Praga caput regni, *l*, Praha hlava kráľovstva (českého)
pragma, *g*, skutok, čin, dej
pragmatická sankcia, *gl*, zákon Karla VI., ktorým sa ustanovuje dedičné nástupníctvo v rakúskej panovníckej rodine i po praslici
pragmatický, *g*, vecný, umele spracovaný
pragmatický smer, pozri: pragmatizmus
pragmatika, *g*, znalosť užitočných vied; súbor zásad, pravidiel, zákonov; služobný poriadok
pragmatizmus, *g*, spôsob vysvetľovania dejín v ich príčinnej spojitosti
prairie (prerí), *f*, pozri: préria
prakrit, názov mnohých stredoindických nárečí
praks, pozri: prax
praktický, *g*, skutočnej potrebe alebo životu primeraný, činný, výkonný, vhodný, užitočný,

upotrebiteľný, cieľuprimeraný, skúsený, obratný, zbehlý, zručný

praktik (praktikus), *g*, človek skúsený, zbehlý, obratný

praktika, *g*, vykonávanie niečoho podľa skúsenosti, výkon, činnosť, výcvik, cvičenosť; spôsob, druh; zbehlosť, obratnosť, skúsenosť

praktikábilný, *l*, čo sa dá vykonať, urobiť, vhodný, potrebný

praktikábl, *f* (z practicable); pozri: praktikábilný

praktikant, *g*, učeň, tovariš v úrade alebo v kupectve, pomocník, bezplatný začiatočník; cvičiaci sa v úrade pred definitívnym vymenovaním

praktikovať, *g*, zaúčať sa, slúžiť, aby človek nadobudol nejaké skúsenosti, cvičiť sa; konať, robiť

praktikum, *g*, skušobné cvičenie

praktiky, *g*, podvody, ošmekstvá, klebety, huncútstva

praliné, *f*, bonbóny plnené čokoládou

pralinky, *f*, pálené cukrové mandle (dnes aj iné podobné cukrovie), nazvané takto po Praslinovi, poľnom maršalovi francúzskom za Ľudovíta XIV., ktorého kuchár ich vynašiel

prandium, *l*, raňajky

pranier, *n* (z Pranger), kôl alebo stĺp, na ktoré odsúdených na potupu priväzovali alebo vystavovali

pranostika, pozri: prognostika

pranzo, *t*, obed

práter, *n*, verejná záhrada, sad; (Prater, veľký park vo Viedni, kde je veľa zábavných podnikov)

pratikábl, *f*, lešenie, čo sa dá prestavať na javisku i ozajstné predmety na ňom

praviteľstvo, *r*, riaditeľstvo, správa, vláda

prax, *g*, cvik, skúsenosť, výkon, činnosť, učenie, zručnosť, obyčaj; zaúčanie sa v nejakom úrade

pre . . ., slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod: prae . . .

pré, *l* (z prae, pred), mať prednosť, prvenstvo, prevahu, vôľu

preadamiti, ľudia, žijúci domnele pred Adamom, veľmi zaostalí

préambule (praeambül), *f*, pozri: preambulum

preambulum, *l* (z praeambulum), úvod, predmluva

prebenda, *l* (z praebenda), duchovné obročie, dôchodok, výživa

prebendár, *l*, obročník

precarius, *l*, pozri: prekárny

precedencia, *l*, prednosť

precedenčný, *l*, predchodzí, predošlý

precedens, *l*, predošlý, predchádzajúci prípad, podľa ktorého sa pravidelne riešia prípady ďalšie

precedovať, *l*, predstihnúť, predísť, predbehnúť

precepcia, *l*, predberanie

preceptor, *l*, domáci učiteľ

precept(um), *l*, predpis, stanovenosť

precesia, *l*, predchádzanie

precessor, *l*, predchodca

précieux (présiö), *f*, umelý, strojený, povykrúcaný, popletený, zdobený (o reči)

preciozita, *l*, drahocennosť, skvostnosť, čarokrásnosť

preciózka, *f* (z précieuse, presiőz), fiflena, ženská, ktorá vo všetkom preháňa

preciózny, *l*, drahý, cenný, skvostný

preciózy, *l*, cenné veci, šperky, skvosty, drahocennosti, okrasy, ozdoby

precipitácia, *l*, prenáhlenie, náhlivosť; v chemii odlúčenie, oddelenie rozpustenej látky

precipitando, precipitata, precipitamente (c = č), *t*, chytro, náhlivo, rezko (v hudbe)

precipitát, *l,* usadlina
precipitáty, *l,* slúčeniny ortute, živého striebra
precipitovať, *l,* hovoriť veľmi chytro, bľabotať
precipuum, *l,* prednosť, prvenstvo, peniaz, ktorý sa môže vopred strhnúť
precizácia, *l,* presné vyjadrenie
precízne, *l,* určito, presne; pozri: precízny
precíznosť, *l,* presnosť, dokonalosť; jasnosť
precízny, *l,* strohý, presný, ostrý, jasný, odmeraný, stručný, krátky, dokonalý, obšírny, dôkladný, podrobný
precizovať, *l,* presne vyznačiť, vymedziť, určiť, ustanoviť
predela, *t,* stupeň, schod, stolček, stúpadlo
predestinácia, *l,* predurčenie, určenie ľudských osudov, vyvolenie
predestinovať, *l,* predurčiť, určiť ľudské osudy; vyvoliť
predhistorický, *g,* zapadajúci do takých časov, o ktorých nemáme písomných zvestí, len črepy a iné veci, najdené v zemi, nám rozprávajú o nich; pozri: prehistorický
Prediger, *n,* kazateľ; pozri: predikant
predikant, *l,* výpomocný kazateľ; rehoľa predikantov = dominikáni
predikát, *l,* prísudok; príznak, prístavok pri dome, priezvisko; zemiansky titul
predilekcia, *l,* záľuba, predpojatosť
prediluviálny, pozri: antediluviálny
predisponovaný, *l,* určený, náklonný
predispozícia, *l,* náchylnosť (na niečo, na pr. chorobu); schopnosť, súcosť, ochota, ochotnosť, nadanie
prédium, *l,* pobočný, bočný majetok, panstvo
predominácia, *l,* panstvo, prvenstvo, prednosť, vyvýšenie
predominovať, *l,* panovať, mať prednosť, prevládať
preeminencia, *l,* znamenitosť, vyberanosť
preeminentný, *l,* znamenitý, vyberaný
preexistencia, *l,* predošlé, dakedajšie bytie, trvanie (pred narodením), život duše pred narodením človeka (náhľad t. zv. preexistenciánov)
prefácia, *l,* úvod; časť sv. Omše pred pozdvihovaním
prefatín, *n* (z Privatdiener), dôstojnícky sluha
prefekt, *l,* predstavený, prednosta, správca; kedysi i správca gymnázia, správca internátu; vo Francúzsku správca okresu, náčelník
prefektúra, *l,* prefektova úradovňa; územie, okres, ktoré spravuje prefekt
préférance (preferáns), *f,* prednosť; hra v karty hraná troma hráčmi, hra na biliarde
preferentný, *l,* prednejší, mimoriadny; súrny
preferovať, *l,* stavať na predné miesto, ctiť si niekoho
prefet (prefé), *f,* župan
préfix, *l,* predpona
preformácia, *l,* náhľad, že časti organizmu sú už vopred vytvorené v zárodku
préger, *n* (z Präger), razič peňazí
preglaciálna doba, *l,* predľadová doba (*geol.*)
pregnancia, *l,* bohatosť myšlienok, plnoznačnosť, jadrnosť, istota, význačnosť
pregnantnosť, pozri: pregnancia
pregnantný, *l,* ťahotný, plodný, plný smyslu, plnoznačný, dôrazný, význačný, obsažný
prehistória, *l,* doba pred dejinami nejakého národa, doba predde-jinná

prehistorický, *l,* preddejinný, predveký
Preis, *n,* cena
Preiscourant, *nf,* cenník
preiz, *n* (Preisziegel), krycia tehla žliabkovitá
prejudic, *l,* predstihnutie, ujma na práve
prejudícia, *l,* predpojatosť, rozhodnutie, ktoré môže mať účinok i pre budúcnosť; škoda, ujma na právach
prejudiciálny spor, spor, ktorý treba pred hlavným sporom rozhodnúť
prejudikovať, *l,* predpovedať, vopred súdiť, vopred stanoviť, skracovať, poškodzovať
prekárium, *l,* priazeň, nadržanie, svolenie na prosbu
prekaucia, *l,* opatrnosť
prekérny, *l,* z milosti trpený, vyprosený; nestály, neistý, vrtkavý, kolísavý, pochybný, háklivý
prekludovať, *l,* vylúčiť, zbaviť právnej cesty, odňať právo
preklúzia, *l,* vylúčenie právnych nárokov pre zameškanie príslušnej lehoty
prekluzívna lehota, *l,* vymedzená lehota, po ktorej je každá ponosa márna; nepriestupná, nepredĺžiteľná lehota
prekluzívny, *l,* vymedzený, nepriestupný, vytvorený
prekonizácia, *l,* pápežské potvrdenie nového biskupa alebo arcibiskupa
prekonizovať, *l,* pápežsky potvrdiť nového biskupa alebo arcibiskupa (čo robieva pápež na schôdzke kardinálov)
prekurzor, *l,* predný behún, prvý zvestovateľ
prekurzórny, *l,* predbežný, dočasný
prelát, *l,* cirkevný hodnostár vyšší (na pr. opát, prepošt ap.)
prelatúra, *l,* byt alebo úrad prelátov, prelátstvo
prelegát, *l,* predbežný odkaz
prelegovať, *l,* predstavovať, predčítať
prelekcia, *l,* predstavenie, predčítanie
preliminácia, pozri: preliminár
preliminár, *l,* predbežný rozvrh príjmov a vydaní, predbežný rozpočet alebo dohoda; predbežný dohovor, plán, dočasná, predbežná úprava, ktorá je základom konečnej úpravy
preliminárie, *l,* predpoklad, predchádzajúca okolnosť, premisa (pozri toto); predbežný rozpočet, preliminár
preliminovaný, *l,* predbežný, vopred ushovorený, nedefinitívny (na pr. pokoj vo vojne)
preliminovať, *l,* robiť predbežný rozpočet, dočasne rozvrhnúť, vypočítať
Preller, *n,* odraz (druh postrku na biliarde)
prelúdium, *l,* predohra, úvod
preludovať, *l,* uvádzať, hrať niečo ako predohru
prematúrus, *l,* vyznamenaný maturant
premeditácia, *l,* rozvaha, rozváženie vopred
premeditovať, *l,* vopred rozvážiť, premyslieť
prémia, *l,* odmena, cena, výhra; poistné; dôvažok, prídavok, náhrada, príplatok
premiant, *l,* odmenený, vyznamenaný, vyznačený žiak
premier, *f* (premier, premié), prvý, najvyšší
premiéra, *f,* prvé predstavenie divadelnej, biografovej hry, novinka, prvotina
premier lieutenant (premié liőtönán), *f,* nadporučík
premierminister, *f,* prvý minister, ministerský predseda
premier ministre (premié ministr), *f,* ministerský predseda, prvý minister

prémiové obchody, *f*, obchody na burzách s cennými papiermi, pri ktorých špekulant môže odstúpiť za stratu prémie (čo je vždy iba malá suma)
premisa, *l*, predvetie, náveštie; predpoklad
prémium, pozri: prémia
premonštráti, *l*, členovia duchovnej rehole, ktorú založil sv. Norbert r. 1120 v údolí Prémontré pri Soissone v severnom Francúzsku
premovanie, *l*, čiary, obruby lemovanie
premovať, *l*, čiarou obložiť, lemovať, zdobiť
prenez garde (prené gárd), *f*, dajte pozor!
prenotácia, *l*, predbežné zaznamenanie; zápis veriteľa v pozemkových knihách; pozri: intabulácia
prenotovať, *l*, predznačiť
prenumerácia, *l*, predplatenie, predplatné, predplatok
prenumerando, *l*, na zaplatenie vopred
prenumerant, *l*, predplatiteľ, nájomca
preokupácia, *l*, predpojatosť, odsúdenie vopred
preokupovať, *l*, robiť predpojatým
preparácia, *l*, príprava, pripravenie, napustenie dreva (*techn.*)
preparand, *l*, žiak prípravnej školy
preparandia, *l*, učiteľský ústav; prípravovňa
preparandista, *l*, navštevovateľ preparandie
preparát, *l*, niečo pripraveného (chemicky, lekárnicky, anatomicky ap.), prípravok, vec pripravená pre istý cieľ
preparatívny, *l*, prípravný
preparátor, *l*, pripravovateľ, upravovateľ
preparovať, *l*, prichystať, pripraviť, zhotoviť, vyhotoviť, zrobiť, vypchať (na pr. vtáka)
preponderancia, *l*, prevaha, väčšia vážnosť, väčšia moc, vplyv, vyššie postavenie
preponderantný, *l*, panujúci, vládny, majúci väčší vplyv
preponderovať, *l*, panovať, vládnuť, mať väčší vplyv, byť vo väčšine
preponovať, *l*, predložiť, predstaviť
prepotencia, *l*, presila, prevaha
prepotentný, *l*, panovitý, násilnícky, prevažný
prepozícia, *l*, predložka
prepozičná knižnica, *l*, príručná knižnica
prepozita, *l*, predstavený, prepošt (pozri toto), prvý z kanonikov
prepozitúra, *l*, prepošstvo
prepulz, *l*, zvonenie, vyzváňanie pred pohrebom (chybne: prepus)
preputium, *l*, predkožka
préria, *f*, severoamerická trávnatá step veľkých rozmerov; lúka, niva
prerogatíva, *l*, prednosť, výsada, prednostné právo, dočasná voľba, stará voľba, vymienené právo, výlučné právo
pres, *l*, tesný, priliehavý
presantný, *l*, plný, naliehavý, súrny, potrebný, neodkladný
presbyopia, *g*, pozri: presbytizmus
presbyotický, *g*, ďalekovidný (oko), ďalekozraký
presbytár, *g*, pozri: presbytérium
presbyter, *g*, starší; v katolíckej cirkvi: starší kňaz, kňaz, starší kresťanskej obce, farnosti; v evanjelickej cirkvi: biskup
presbyterát, *g*, kňazstvo, svätenie za kňazov
presbyteriáni, *g*, meno reformovanej cirkvi v Anglicku a v Severnej Amerike, ktorá má miesto biskupov presbyterov (starších)
presbyteriánsky, *g*, kalvínsky (v Anglicku a Amerike)
presbytérium, *g*, v kostole miesto

pri hlavnom oltári; rada starších (presbyterov)
presbytizmus i **presbyopia**, *g*, ďalekozrakosť (aká nastáva v starobe)
presencia, pozri: prezencia
presia, *l*, tisk, útisk, nátlak
presírovať, *l*, *n*, pozri: presovať
preskribovať, *l*, predpísať; objednať; vopred sostrihnúť
preskripcia, *l*, predpísanie; objednanie (popredku)
presovať, *l*, naliehať, súriť; pozri: prešovať (iné!)
pressantný, pozri: presantný
Presse, *n*, preš, lis; tlač; nemecký časopis
Pressebüro, *n*, tlačová kancelária
pressentiment (presantimán), *f*, predtucha, tušenie
pressia, pozri: presia
prestábilný, *l*, vykonateľný, taký, čo sa dá zvŕšiť
prestácia, *l*, dlhovanie, dlžoba, podlžnosť
prestancia, *l*, výkonnosť, znamenitosť
prestidigitateur i **prestigiateur** (prestidižitatór, prestižiatór), *f*, kaukliar; pozri: eskamotér
prestige (prestíž), *f*, pozri: prestíž
prestissimo, *t*, veľmi chytro (v hudbe)
prestíž, *f* (z prestige), vplyvnosť, neobyčajná vážnosť, lesk; česť
presto, *t*, chytro, živo (v hudbe)
prestol, *l*, trón, stolec, kreslo
presum(p)cia, **presum(p)tívny**, pozri: prezumpcia, prezumptívny
presuponovať, *l*, predpokladať, vopred naložiť, podať, zaumieniť si
presupozícia, *l*, predpoklad
preš, *l* (*n*), lis
prešovať, *l* (*n*), tlačiť, krkvať, lisovať; tisnúť; tlačiť
pretencia, pozri: pretenzia
pretenciózny, *f*, náročný, namyslený
pretendent, *l*, žiadateľ, osobovateľ trónu, uchádzač o trón
pretendovať, *l*, robiť si nároky, tvrdiť, zamýšľať
pretenzia, *l*, nárok, namyslenosť, domáhanie sa, osobivosť; veno
pretenzívny, *l*, nároky si robiaci, namyslený
preterícia, *l*, obídenie, preskočenie; nepovšimnutie
préteritum, *l*, minulosť; minulý čas (pri slovesách)
preterovať, *l*, prejsť, pominúť, preskočiť pri povyšovaní
pretext, *l*, zámienka, výhovorka, vykrúcanie
pretium, *l*, cena, hodnota
pretium affectionis, *l*, domnelá cena veci, cena z obľuby, dar, podarúnok z lásky, náklonnosti, ľúbostná cena, ktorú predmet vlastne nemá
prétor, *l*, u starých Rimanov sudca; predstavený, správca
prétoriáni, *l*, osobná stráž rímskych cisárov
prétura, *l*, prétorov úrad
prevalencia, *l*, pozri: prepotencia
prevalentný, *l*, veľmi tlačiaci, gniaviaci
prevarikácia, *l*, podplatnosť; tajné dohodnutie sa s protivníkom na škodu vlastného klienta; prečin úradníka, ktorým oslobodí odsúdeného od trestu
prevencia, *l*, pozri: preventíva
preventíva, *l*, predídenie, varovanie, vystríhanie, zabraňovanie; siahanie na cudzie právo
preventívny prostriedok, *l*, prostriedok, ktorým možno niečo zlé prekaziť, zabrániť, zabraňovací prostriedok, ochranný prostriedok
previt, *l* (z privata), záchod, budár, nečistota, smetie
prevor, píš a hovor: prior (pozri toto)
prevoschoditeľstvo, *r*, vznešenosť, osvietenosť (excelencia)
prezágium (praesagium), *l*, predtucha

prezencia, *l,* prítomnosť
prezenčná marka, znak, značka, odznak prítomnosti, cena, odmena prítomnosti
prezenčná listina, *l,* soznam, spísanie prítomných na nejakej schôdzke
prezenčná služba, *l,* činná služba, opravdivá, ozajstná služba (obv.: vojenská)
prezenčný, *l,* prítomný, terajší; výkonný
prézent *l,* prítomný čas (pri slovesách)
prezent, *l,* dar, podarok, podarúnok
prezentábilný, *l, (f),* predstaviteľný, odporučateľný
prezentácia, predloženie zmenky; podanie, navrhnutie, návrh, predloha
prezentačné právo, *l,* navrhovacie, podacie právo
prezentačný, *l,* navrhovací, podací
prezentátum, *l,* pozri: praesentatum
prezentírka, *l,* predstavenie sa
prezentný, *l,* prítomný
prezentovať, *l,* darovať; predložiť, predkladať, podať, ponúkať, navrhovať; predstavovať; vzdávať česť zbraňou
prezentovať sa, *l,* predstaviť, ukázať sa, vynímať sa
prezervácia, *l,* ochrana, vystríhanie sa, ostražitosť
prezervatív, *l,* ochranný prostriedok
prezervatívny, *l,* ochranný, chrániaci
prézes, *l* (z praeses); pozri: prezident
prezidencia, *l,* predsedníctvo, predstavenstvo; ochrana
prezident, *l,* predseda, prednosta, predstavený; ochranca
prezidiálny, *l,* predsednícky, predstavenský
prezídium, *l,* predsedníctvo, predstavenstvo; ochrana
prezidovať, *l,* predsedať, byť predstaveným
prezumovať, *l,* predpokladať, domnievať sa, tušiť, zdať sa
prezumpcia, *l,* domnienka, predpoklad
presumptívny, *l,* predpokladaný, domnelý, naoko, tušený, zdanlivý, popredku určený
prezvuršt, *n,* tučná klobása, tlačenka
priapický, *g,* nehanobný, cudný
priapizmus, pozri: satyriáza
price (prajs), *a,* cena
pricefight (prajsfajt), *a,* boxerský zápas
pričňa, *n,* dosková posteľ vo väznici alebo v kasárňach
prière (priér), *f,* modlitba
priesnický obklad, pozri: priznický obklad
prika, *n* (z Bricke), v soli naložená bríka, slíž (ryby)
prikazčik, *r,* kupecký, obchodný posluha, učeň; správca, šafár
prím, *l,* prvý, najdôležitejší nástroj v orchestri; prvé husle; prvá úloha, prvé miesto, hlavné slovo
príma, *l,* prvá trieda gymnaziálnych škôl; prvá zmenka; prvá akosť, najlepšia vec; kedysi na gymnáziách známka „dobré", dobrá akosť tovaru; znamenitosť; v hudbe prvá stupnica
primaballerina, *t,* prvá tanečnica; píš: prímabalerína
primácia, *l,* prímaská hodnosť, osvietenosť
primaciálny, *l,* prímaský
primadona, *t,* prvá speváčka alebo herečka pri divadle
primae classis, *l,* znamenitý, prvej triedy (na pr. tovar), najlepší
primae occupationis, *l,* prvá vec pri exekvovaní, ktorá prichádza v úvahu (čiže zem)
primage (primáž), *f,* pri poistení prvý príjem
príma kvalita, pozri: príma sorta

primán, *l*, žiak navštevujúci prvú triedu gymnázia
primánka, *l*, žiačka navštevujúca prvú triedu gymnázia
prima nota, *t*, zanášací, kupecký, obchodný denník
primanotist, *l*, úradník, čo píše obchodný denník
primár, *l*, prvý, najvyšší v úrade, prvý, vedúci lekár v nemocnici
primárna choroba, *l*, choroba, ktorá vznikla ako následok príčiny, dávajúcej vznik chorobe a nie vzniknuvšia z choroby inej (ako sú na pr. choroby sekundárne, terciárne a pod.)
primárne školy, *l*, vo Francúzsku normálne, ľudové školy
primárny, *l*, prvotný, pôvodný, prednostný, začiatočný; hlavný, základný
prímas, *l*, prvý arcibiskup v krajine; náčelník, starosta, prednosta
príma sorta, *t*, prvá akosť, najlepší druh tovaru
primáš, *l*, prvý huslista v hudobnom sbore cigánskom
primát, *l*, prvé miesto, prvenstvo, prednosť, predáctvo, čelné postavenie
primátor, *l*, prvý v obci, prednosta mestskej správy, starosta, mešťanosta
primavera, *l*, prvosienka, kaška; pozri: primula
prima vista, a prima vista, *t*, po prvom videní (roz. splatná zmenka); na prvý pohľad; bez prípravy, s karty (na príklad spievať)
prima volta, *t*, po prvé (v hudbe pri opakovaní niekoľkých taktov)
primérny, pozri: primárny
primeur (primőr), *f*, časné, rané ovocie, raná zelenina
primície, *l*, prvá svätá Omša vysväteného kňaza, kňazské prvotiny; prvé dielo, prvá úroda
primipara, *l*, žena, čo prvý raz rodí
primipilus, *l*, predný bojovník; svodca
primitivizmus, *l*, smer v maliarskom umení, ktorého prívrženci sa držia prostej výtvarnej techniky; moderné zjednodušovanie v maliarstve
primitívne národy, *l*, národy africké a polynézske, ktorých sa ešte nedotkla európska, t. zv. západná kultúra
primitívnosť, *l*, pôvodnosť; prostota, neumelosť, nedokonalosť
primitívny, *l*, prvotný, pôvodný, prostý; nevyspelý, nezrelý, nedokonalý, nevyvinutý, úbohý, neumelý
primo, *t*, prvý raz; po prvé
primogenitúra, *l*, prvorodenstvo, právo prvorodeného
primo loco, *l*, na prvom mieste, najprv, napred
primordiálny, *l*, začiatočný, počiatočný
primordium, *l*, začiatok, počiatok
primula, *l*, prvosienka, kaška (rastlina)
primulín, farbivo bavlny
prímum, *l*, najprv, samoprv, najsamprv
primum vitium, *l*, prvá, hlavná chyba
primum vivere, dein philosophari, *l*, najprv (treba) žiť, potom filozofovať (čiže: najprv sa treba starať o chlieb)
prímus, *l*, prvý (na pr. žiak v triede)
primus inter pares, *l*, prvý medzi ľuďmi sebe rovnými
primus omnium, *l*, prvý zo všetkých
princ, *l* (z princeps), najvznešenejší; knieža, kniežací syn (titul panovníkových synov); princ manžel, titul manželov panovníc
princeps, pozri: princ
princeps editio, *l*, prvé vydanie niektorej knihy

princeps senatus, *l*, u starých Rimanov prvý pán v rade
princesse (prénses), *f*, kňažná; dámske šaty priliehavého strihu, na ktorých je sukňa so živôtikom spojená
princezka, princezná, *f* (z princesse), kňažná, kniežacia dcéra, (titul panovníkových dcér)
princíp, *l*, počiatok, zárodok, základ, zásada, základné pravidlo, základná myšlienka
principál, *l*, prvá osoba, predstavený naproti podriadeným, prednosta, najmä v obchode, kupectve, divadle a i.; zamestnávateľ; hlavný hlas na organe
principalita, *l*, predstavenstvo, náčelníctvo, vrchná, najvyššia moc
principaliter, *l*, najmä, zásadne, v základoch
principálny, *l*, hlavný, základný; zásadný
principát, *l*, predný, najvyšší, dôstojnosť, najmä pápežská; pozri: primát
principe (princípe), *t*, knieža, princ
principessa (princípesa), *t*, kňažná, princezná
princípia, *l*, kniha začiatkov latinskej gramatiky; kedysi II. tr. gymnaziálnych škôl
principiálny, pozri: principálny
principibus placuisse viris non ultima laus, *l*, páčiť sa znamenitým mužským je nie posledná chvála (*Hor.*)
principiis obsta, sero medicina paratur, *l*, počiatkom (zla) vzdoruj, neskoro sa pripravuje liek (*Ovid.*)
princovina, *n* (z Prinzmetall), žltá meď, smes medi a zinku, spiež (nazvaná takto po istom falckom princovi princov kov)
print, *a*, tlač, odtlačok
printed, *a*, tlačené
printed in England (- inglnad), *a*, tlačené v Anglicku
prints, *a*, výtlačky, tlačivá
prior, *l*, predný; predstavený kláštora, prvý v kláštore po opátovi
priora, *l*, predchádzajúce, staršie, predošlé spisy
priorát, *l*, predstavenstvo; priorstvo
priorita, *l*, prednosť (časová), prvenstvo; dlhopis účastinnej spoločnosti, ktorý má prednosť pred účastinami; cenný papier
prioritár, *l*, majiteľ priorít
prior tempore, potior jure, *l*, kto prvý prišiel, ten má väčšie právo, kto prv príde, prv melie
prisonnier de guerre (prizonié dö gér), *f*, vojenský zajatec
pristav, *r*, strážnik, dozorca
pritrafiť sa, *n*, prihodiť sa, stať sa
prius, *l*, pozri: praecedens a priora
privát, *l*, súkromie, súkromnosť, súkromné vyučovanie; súkromný byt
priváta, *l*, súkromné hodiny, súkromné vyučovanie
privatier (privatié), *f*, súkromník
privatière (prievatiér), *f*, súkromnica
privatim, *l*, súkromne, osobitne
privatissime, *l*, celkom súkromne, v najužšom kruhu
privatissimum, *l*, vec celkom súkromná, najmä zaplatená prednáška na univerzite, univerzitná prednáška pre obmedzený počet poslucháčov
privatista, *l*, žiak vyučovaný súkromne (oproti verejnému); súkromník
privatívum, *l*, zbavovacia prípona alebo predpona
privatizovať, *l*, žiť v súkromí, bez zamestnania, z hotového
privátny, *l*, súkromný
privé, *f*, záchod, budoár
privilegiálny, *l*, výsadný
privilegiálny list, *l*, výsadný list
privilégium, *l*, výlučné právo, výsada, výmienka pri zákone, prednosť; výsadný list

privilegizovaný, *l*, pozri: privilegiálny
privilegovať, *l*, udeliť, dať výsadu, výsadou opatriť, chrániť
prix (prí), *f*, cena; grand prix (grán prí), prvá cena; à tout prix (a tú prí), za každú cenu
prix-courant (prikurán), *f*, cenník
prix fixe (prí fix), *f*, pevná cena
príza, *f*, vzatie; lapená loď, námorná vojenná korisť; žuvalec dohánu
prize ring (prajz rin), *a*, zápas (boxing)
prizma, *g*, priehľadné teleso, v ktorom sa lámu svetelné lúče; hranol z brúseného skla, hranol
prizmatický, *g*, hranolovitý, hranolový
prizmatoid, *g*, hranolec
priznic, pozri: priznicový obklad
priznicový obklad (vyslov: priznyc), *n*, obklad studený a mokrý, cez ktorý sa ovinie suchý, nazvaný podľa zakladateľa liečenia studenou vodou Vincenta Priesnitza v Gräfenbergu v Sliezsku, priznic (vyslov: priznyc)
prizon, *f*, väzenie
prizonier, *f*, väzeň; montovný kolík, nít (*techn.*)
prizory, *b*, červánky
pro, *l*, *g*, predložka pre, za; v složených slovách: predošlý, bývalý, napred, vopred
pro anno, *l*, ročný, ročne
pro aris et focis, *l*, za oltáre a ohniská, za náboženstvo a vlasť (*Cic.*)
próba, *l*, skúška
probabilita, *l*, dokázateľnosť, pravdepodobnosť
probabilizmus, *l*, náuka pravdepodobnosti
probabilný, *l*, pravdepodobný, zrejmý, dokázateľný
probácia, *l*, dôkaz, skúška
probandum est, *l*, vyskúšateľné, vyprobovateľné
probatika, *l*, skúška, ktorou sa má potrebná schopnosť osvedčiť; skušobný výcvik, skušobná skúška
probátny, *l*, vyskúšaný, osvedčený
probatum est, *l*, vyskúšané, vyskúmané je, osvedčilo sa
Probejahr, *n*, skušobný rok
Probiermamsel, *nf*, dievča v kupectve s dámskymi šatami, na ktorej sa šaty probujú, skúšajú, manekýnka
probírovať, pozri: probovať
probita, *l*, statočnosť, milosť; pozri: probitácia
probitácia, *l*, statočnosť, poriadnosť, poctivosť, čestnosť
problém, *g*, záhada, otázka, úloha, pochybnosť, oriešok, sporná vec, otázka vedecky vyslovená, očakávajúca svoje vyriešenie
problematický, *g*, sporný, záhadný, pochybný, otázny, neistý
problematika, *g*, ťažko riešiteľné otázky
problemista, osoba, ktorá dáva úlohy, hádanky, veci na riešenie
pro bono publico, *l*, pre vospolné dobro
probovať, *l*, skúšať niečo
probus, *l*, statočný
proc, *n* (z Protze), nafúkanec, horenos
procédé (prosedé), *f*, pozri: procedúra
procedovať, *l*, vykonať, postupovať
procedúra, *l*, postup konania, postup, prejednávanie, konanie
procento, *l*, úrok zo sta, stotina, stý diel, stá čiastka; strhnutie, sľava
proces, *l*, spôsob, akým sa niečo koná, výkon, priebeh, postup, pochod; právny spor, pravota; trestné pokračovanie
procesia, *l*, cirkevný prosebný sprievod, slávnostný, náboženský pochod
procesovať, *l*, súdiť sa, mať spor
procesuálny, *l*, sporový, pravotný

proces-verbal (prose -), *f*, protokol (pozri toto)
pro continuatione, *l*, na pokračovanie
procovstvo, *n*, nafúkanosť, nadutosť, chvastavosť
procul, *l*, ďaleko
procul absit, *l*, nech zostane, je vzdialené
procul negotiis, *l*, ďaleko od starostí, činnosti; v pokoji, v úkryte, preč od sveta
procureur (prokürőr), *f*, prokurátor (pozri toto)
prodekan, *l*, zástupca univerzitného dekana
prodigalita, *l*, štedrota, štedrosť
prodigium, *l*, div, čudo, zázrak
pro domo (sua), *l*, za svoj dom, za svoju stranu, za seba, vo vlastnom záujme, prospechu
prodromus, *g*, predchodca; predbežná rozprava, úvod, príprava
producent, *l*, dorábateľ, výrobca, hotoviteľ
producer, *a*, výrobca
producírovať, pozri: produkovať
produit (prodüí), *f*, výrobok
produit-net (prodüiné), *f*, čistý zisk, zárobok
produkcia, *l*, výroba, plodenie, dobývanie plodín; výkon, prevedenie, prevádzanie; predstavenie, prednesenie, výstup
produkčný, *l*, výrobný
produkovať, *l*, plodiť, dobývať, vyrábať, hotoviť; predstavovať, predvádzať
produkovať sa, *l*, predstavovať sa, ukazovať seba a svoje umenie
produkt, *l*, plod, ovocie, výrobok; výsledok, súčin (v matematike)
produktivita, *l*, plodnosť, výnosnosť
produktívnosť, pozri: produktivita
produktívny, *l*, úrodný, plodný, tvoriaci, hotujúci, vyrábajúci, výrobný, výnosný
pro ecclesia et pontifice, *l*, (vyznačenie) za zásluhy o cirkev katolícku a pápeža
proeminentný, *l*, vynikajúci, vyčnievajúci
pro et contra, *l*, za i proti (hovoriť, byť, premýšľať)
profanácia, *l*, zneuctenie, zhanobenie, najmä predmetov náboženských a cirkevných; posvetčenie
profanátor, *l*, hanobiteľ, hanobca, prznitеľ
profánny, *l*, svetský, nemravný, hanobný, sprostý, všedný
profanovať, *l*, zneuctievať, hanobiť, przniť
profanum vulgus, *l*, sprostý ľud, sberba
profécia, *g*, prorokovanie
profes, *l*, kláštorný, rehoľný sľub; pozri: profesia
profesia, *l*, povolanie, stav, remeslo, zamestnanie; vyznanie, rehoľný sľub
profesionál i **profesionista**, *l*, remeselník, odborník (opak: amatér)
profesor, *l*, titul učiteľov na vysokých, v niektorých krajinách i na stredných školách
profesúra, *l*, učiteľský úrad na vysokoškolských, niekde i na stredoškolských učilištiach
profét(a), *g*, prorok
profetizovať, *g*, prorokovať
profi, skrát. profesionál (pozri toto)
profil, *f*, prierez predmetu s boka, pohľad so strany, vyobrazenie nejakého predmetu so strany (na pr. hlavy); en profil (án -), s boka (nakreslený); pozri: en face
profilácia, *f*, rúrovitý útvar podľa slohových zákonov
profit, *f*, zisk, zárobok, prospech, úžitok, výnos
profitábl, *f*, osožný, užitočný, prospešný
profitovať, *f*, mať z niečoho zisk
pro forma, *l*, naoko, zdanlivo, pre meno, aby sa nepovedalo
pro foro externo, *l*, pre verejnosť

pro foro interno, *l*, pre vnútornú, domácu potrebu
profóz, *f* (z prévôt a *l* praepositus), strážca dôstojníckych väzňov, strážca vojenského väzenia, vojenský žalárnik, poddôstojník, správca väzenia
profundita, *l*, hlbokomyseľnosť
prófunt, *l*, vojenský chlieb, komisárik
pro futuro, *l*, pre budúcnosť
profylaktický, *g*, zabraňovací, zamedzovací, ochranný
profylaktika, *g*, ochranné lieky
profylaxa, *g*, opatrenie na zabránenie choroby a nákazy, predídenie choroby, ochrana
progénia, *g*, vyčnievanie sánky, takže spodné zuby sú pred vrchnými
progenitúra, *l*, potomstvo
prognostika, *g*, predpoveď vecí budúcich, najmä počasia z predchádzajúcich udalostí
prognostikon, *g*, znamenie, podľa ktorého súdia o budúcich udalostiach, znak, z ktorého sa predpovedá, veští budúcnosť, predzvesť
prognostikovať, *g*, predpovedať, prorokovať, ustaľovať
prognóza, *g*, predpoveď, predzvesť budúcich vecí, určenie priebehu choroby
program, *g*, soznam, plán, poriadok, rozvrh toho, čo sa má vykonávať; predbežné oznámenie, poradie, prehľad, obsah; úmysel; súbor zásad; výročná školská zpráva
programatický, *g*, taký, čo ide podľa poriadku, programu, rozvrhu
programový, *g*, rozvrhový, prehľadný, obsažný, návrhový, rozvrhový, zásadový, zvestný, oznamovací
progredientný, pozri: progresívny
progres, *l*, pokrok, postup, pochod, pokračovanie
progresia, *l*, pozri: progres
progresista, *l*, pokrokár, priateľ pokroku
progresívny, *l*, postupný, vzostupný, pribúdajúci; pokrokový
progymnázium, *g*, nižšie gymnázium
proh dolor, *l*, ojoj!, bolí!
prohibícia, *l*, zabraňovanie, zákaz; zákaz výroby a pitia liehových nápojov
prohibicionista, *l*, prívrženec protialkoholového hnutia (politická strana v Severoamerických štátoch), prohibitista
prohibičné mýtne, *l*, ochranné mýtne (také vysoké mýtne na cudzí tovar, že ho nemožno dovážať; chráni sa ním domáca výroba)
prohibičný i **prohibitívny**, *l*, zamedzovací, zabraňujúci, ochranný, vylučovací, zakazovací
prohibita, *l*, zakázané, zapovedané veci
prohibitista, pozri: prohibicionista
prohibitív, *l*, záporný imperatív v gramatike
prohibovať, *l*, zabraňovať, zakazovať, vylučovať, ochraňovať
proh pudor, *l*, ojoj!, ja úbohý!
projekcia, *l*, premietanie, priemet, premietavý, obraz
projekčný, *l*, priemetný, projektu sa týkajúci
projekt, *l*, návrh nejakého diela, plán, návrh, rozvrh, úmysel; podnik
projektant, *l*, navrhovateľ
projektil, *l*, strela, náboj, hodené teleso
projektor, *l*, vysielač, vrhač, metač svetelných lúčov, premietač
projektovať, *l*, navrhovať, zamýšľať; premietať
projektúra, *l*, výbežok, výstupok, výklenok
projiciovať, *l*, pozri: projektovať; premietnuť, premietať
proklamácia, *l*, vyhlásenie, ohlas, verejný ohlas, zvesť, vyzvanie

proklitický, *g*, neprízvučný, predklonný
proklíza, *g*, sklon napredok
prokonzul, *l*, u Rimanov bývalý konzul; správca provincie; zástupca konzula
Prokrustova posteľ, *g*, podľa gréckej legendy zbojník Prokrustes mal takú posteľ, na ktorej kratších ľudí naťahoval, dlhších zasa usekávaním skracoval
prokúra, *l*, plnomocenstvo, zastúpenie, plná moc
prokurácia (prokuratória), *l*, vládny, správny palác v Benátkach na námestí sv. Marka, kde bývali najvyšší úradníci Benátskej republiky
prokurátor, *l*, štátny zástupca, verejný obžalobca, obranca, právny zástupca štátu; správca, starosta, predseda; plnomocník, tajomník
prokuratúra, *l*, prokurátorov úrad, štátne zastupiteľstvo; plnomocenstvo
Prokyon, *g*, hviezda vo súhvezdí Malého psa
prolapsus, *l*, pruh, vystúpenie mäkkých častí telesných ústrojov
prolegomena, *g*, úvod, preslov, prehovor
prolepsia, *g*, predberanie (slohová figúra)
proletár, *l*, človek bez stáleho zárobku, človek nemajetný, chudobný, chudák, žobrák, vydedenec, príslušník nemajetných tried, odkázaných zväčša na dennú plácu
proletariát, *l*, nemajetný, bezzárobkový, chudobný ľud, chudáci, žobrač
Proletarier aller Länder, vereinigt euch, *n*, proletári všetkých krajín, spojte sa! (konečné heslo Marxovho manifestu)
proletarizovať, *l*, ochudobňovať, ožobračovať
proletárska diktatúra, *l*, červená diktatúra, diktatúra, vláda chudobných, pracujúceho, robotného ľudu
proletkult, *l*, skrát. proletárna kultúra (boľševická organizácia, založená v Rusku r.1917)
pro libertate, *l*, za slobodu
pro litteris et artibus, *l*, za vedu a umenie (vyznačenie)
prolixita, *l*, zdĺhavosť
prolixný, *l*, zdĺhavý
prolog, *g*, úvod, úvodná reč, predhovor; predohra
prolongácia, *l*, predĺženie (na pr. splatnosti zmenky); prieťah, odročenie, odklad
prolongovať, *l*, predĺžiť (na pr. platobnú lehotu)
promemoria, *l*, = na pamiatku; pamätný spis, podanie
promenáda, *f*, miesto, kam sa chodí na prechádzku, sad, stromoradie; prechádzka
promenádovať, *f*, prechádzať sa, obchádzať
promenoir (promenoár), *f*, prechádzka; miesto, kam sa chodí na prechádzky; oddelenie v divadle na státie
promesa, *f*, listina, daná o predaji žrebu na jeden ťah, výherný list; sľub
pro mese, *l*, za mesiac, mesačne
Prometeus, *g*, poloboh, ktorý doniesol ľuďom s neba oheň (za túto krádež ho boh Zeus prikul na skalu na Kaukaze, kde sup stále zožieral jeho pečeň)
promille (promil), *f*, pro mille, *l*, z tisíca, poplatok z tisíca (označuje sa ako $^0/_{00}$ alebo p. m.); cena za tisíc kusov, píš: promile
prominentný, *l*, vynikajúci, vyčnievajúci; pozri: proeminentný
promiscue, *l*, smiešane; pozri: promiskue
promisia, *l*, sľub; pozri: promesa
promiskue (promiscue), *l*, smiešane, pomiešane

promiskuita, *l,* pohlavné obcovanie, styk
promócia, *l,* vyhlásenie za doktora, povýšenie
promontórium, *l,* predhorie
pro mortuo, *l,* za mŕtveho (vyhlásiť)
promotér, *f,* človek, ktorý sa stará o hospodárske a finančné veci profesionálnych boxerov
promótor, *l,* povyšovateľ, udeľovateľ hodnosti doktorskej, osoba, vykonávajúca obrad promócie
promovať, *l,* povýšiť, byť povýšený za doktora
promoveatur, ut amoveatur, *l,* nech sa povýši, aby bol odstránený
promptný, *l,* istý, presný, pohotový, ochotný, švitký, obratný, zručný, chytrý, správny
promulgácia, *l,* verejné vyhlásenie, ohlas, oznámenie
promulgovať, *l,* verejne vyhlásiť, zverejniť, oznámiť
pro nihilo, *l,* za nič, pre nič
pronómen, *l,* zámeno
prononsovaný, *f,* vypovedaný, zrejmý, okatý, značný; rozhlásený, vykričaný, povestný, chýrny
pronto, *t,* hotové
pronunciácia, *l,* vyhlásenie, ohlas, vyhláška; výslovnosť
pronunciamento, *šp,* (pronunsiamento), ohlas proti vláde, verejné prehlásenie protivládne, povstalecké, povstanie, sprisahanie; pozri: demonštrácia
prooemium, *g, l,* úvod
propagácia, *l,* šírenie istých myšlienok, zásad, rozvoj, postup, podpora
propagačný, *l,* známosti, náhľady šíriaci
propaganda, *l,* pozri: propagácia; ústav, spolok na rozširovanie istých myšlienok náboženských alebo politických, šírenie názorov, známostí; congregatio de propaganda fide, *l,* spolok na ozširovanie viery, na obrátenia sa na vieru
propagátor, *l,* šíriteľ istých známostí, zásad
propagovať, *l,* šíriť, rozširovať, hlásať isté zásady, známosti, náhľady, podporovať, hostiť
propán, horľavý plyn bez farby, ktorý obsahuje skalný olej
proparoxytonon, *g,* slovo v gréčtine, ktoré má ostrý prízvuk na tretej slabike od konca
pro patria, *l,* za vlasť, za otčinu
pro patria mori dulce est, *l,* za vlasť umrieť je sladké
propedeutický, *g,* prípravný
propedeutika, *g,* prípravný úvod k nejakej vede, príprava
propeler, *a,* stroj, ktorý privádza parnú loď do pohybu, na pr. lodná skrutka alebo lopatkové teleso, poháňač, hybné, hnacie koleso, časť stroja, ktorá spôsobuje bezprostredný pohyb v centre (ústredí), vrtuľa, skrutka ap.); skrutkový, vrtuľový parník
properispomenon, *g,* v gréčtine slovo, ktoré má prieťažný prízvuk na druhej slabike od konca
prophylaxis, pozri: profylaxa ap.
pro piis meritis, *l,* za zbožné zásluhy
propinácia, *l,* výhradné právo výroby a predaja liehových nápojov, výčapné právo; vystavovanie nápojov
propinačný, *l,* vystavovací, výčapný
proplazma, *g,* hlinený vzorok, vzorka
proponent, *l,* navrhovateľ
proponovať, *l,* navrhovať, predkladať
proporcia, *l,* srovnalosť; miera, pomer; súmernosť, rovnomernosť
proporcionalita, *l,* pomernosť, súmernosť
proporcionálny i **proporcionovaný,** *l,* pomerný, súmerný, srovnalý
propos (propó), *f,* vyjadrenie, reč

propozícia, *l,* návrh, predloha, ponúknutie, oferta, úloha; veta
pro praeterito, *l,* za uplynulý čas, za predošlý čas
propre (propr), *f,* vlastný, osobitný, zvláštny, čistý, čistotný, slušný, poriadny
propreté, *f,* čiastočnosť
proprétor, *l,* bývalý prétor (pozri toto); správca provincie u Rimanov ako prokonzul
propria auctoritate, *l,* z vlastnej moci
propria causa, *l,* vo vlastnej veci
propria laus sordet, *l,* samochvála smrdí
propria manu, *l,* (skrátene: p. m.), vlastnou rukou, vlastnoručne; pozri: manu propria, m. p.
proprieta, *l,* vlastníctvo, majetok
proprietér, *f,* majiteľ, vlastník, vlastniteľ
propriety, *l,* vlastníctvo, majetok, proprieta (pozri toto); vojenské potreby na čistenie, drobnosti
pro primo, *l,* po prvé, prvý raz
proprio motu, *l,* na vlastný popud, z vlastného popudu, z vlastnej vôle, dobrovoľne
propulzátor, *l* (propulzor), poháňač; vrtuľa, skrutka (*techn.*)
propulzívny, *l,* odháňajúci, vyrážajúci, odrážajúci, povzbudzujúci
propulzor, *l,* poháňač (*mech.*); vrtuľa, propeler, skrutka; pozri: propulzátor
propyleja, *g,* brána, predná izba, veľkolepý vchod, vstupné stĺporadie (najmä na aténsky hrad)
propylón, *g,* prvý vonkajší pylón (pozri toto), prvá vežovitá budova po strane hlavného vchodu do egyptského chrámu, prvý stĺp tvaru srezaného ihlana (na pr. pri vchode na most)
pro quota, *l,* pomerne, pomerným dielom
pro rata, *l,* pomerne, pomerným dielom; pozri: pro quota
pro rata temporis, *l,* pomerne podľa času
prorektor, *l,* profesor na vysokej škole, ktorý bol predošlého roku rektorom, rektorov zástupca; námestný riaditeľ, správca
prorogácia, *l,* odročenie, predĺženie, odloženie
prorogatívny, *l,* predlžujúci
prorogovať, *l,* predĺžiť, odročiť
prosceniová lóža, *l,* lóža, čo je najbližšie medzi oponou a orchestrom
proscénium, *l,* popredie javiska, predná časť javiska; priestor, miesto pred divadelnou oponou
pro secundo, *l,* po druhé, po druhý raz
prosektor, *l,* asistent profesora anatomie
prosektúra, *l,* miestnosť pre profesora anatomie, pre prosektora, pitevňa
proselta, *g,* pozri: prozelyta ap.
Proserpína, *l,* v rímskej mytologii kráľovná podsvetia, žena Plutonova
prosimia, *l,* poloopica
prosit, *l,* nech prospieva, slúži na zdravie, na zdravie, nech (ti to) bude na úžitok
proskribovaný, *l,* človek bez akéhokoľvek práva, bez vlasti, rodiny ap., ktorého bolo možné kedysi i zabiť, beženec, vypovedanec, vyhostenec
proskribovať, *l,* vypovedať, vyobcovať, vyhostiť, vylúčiť; dať do kliatby, vyhlásiť za proskribovaného (pozri toto), zapísať do registra ako škodcu štátu
proskripcia, *l,* vyobcovanie, vyhnanstvo; kliatba, vyhlásenie za proskribovaného (pozri toto), zapísanie niekoho do registra škodcov štátu
proskynéza, *g,* vzývanie
prosopopoia, pozri: prozopopoja
prospekt, *l,* prehľad, náčrt, nákres,

obrys, plán; výhľad, rozhľad; soznam, obsah, predbežné oznámenie kupectva; v Rusku rovná ulica

prospektor, *l*, skúmateľ, pozorovateľ, sliedič, stopovateľ

prosperita, *l*, úspech, zdar, blaho, rozkvet, výnosnosť

prosperity, *a*, konjuktúra (pozri toto)

prosperovať, *l*, prospievať, dariť sa, rozkvetať, dávať osoh

prossimo, *l*, budúceho (t. j. mesiaca)

prostata, *l*, predstojnica

prosternovať, *l*, prestrieť, premôcť

prostibula, *l*, neviestka, cundra, predajné dievča; (z prostibilis)

prostitúcia, *l*, pohana, zhanobenie; predávanie sa ženských, hanobný život neviestok, neviestkárstvo

prostituovať, *g*, haniť sa, predávať svoje telo, hanobiť

prostituovať sa, *l*, predávať sa

prostitútka, *l*, neviestka, cundra, predajná ženská

prostrácia, *l*, plné vysilenie

pro studio et labore, *l*, za usilovnosť a prácu (vyznačenie)

prostylos, *g*, grécky chrám s otvorenou stĺpovou predsieňou

prosvjeta, *ch, sb*, osveta, vzdelanosť

proščáj(te), *r*, ostaň(te) zdravý!, maj(te) sa dobre!, sbohom!

proštitúcia ap., pozri: prostitúcia ap.

prošpekt, pozri: prospekt

protagonista, *g*, prvý zápasník; prvý herec, herec hlavnej úlohy

protaktínum, *l*, rádioaktívny prvok

protargol, antiseptická slúčenina striebra s bielkovinou, liek pri chorobách očných a kvapavke

protáza, *g*, predsvetie (opak: apodóza)

protégé (protežé), *f*, chránenec

proteín, výživná bielkovina

protekcia, *l*, ochrana, priazeň, záštita, podpora vyšších

protekcionárstvo, *l*, pozri: nepotizmus

protekčný, *l*, patriaci pod ochranu, chránený, priazni sa tešiaci

protektor, *l*, ochranca, priaznivec, podporovateľ, opatrovník

protektorát, *l*, ochrana, záštita, priazeň, podpora

pro tempore, *l*, podľa času, na čas, toho času; teraz

proteolytický, *g*, bielkoviny rozpúšťajúci

proteolýza, *g*, trávenie a rozpúšťanie bielkovín

pro tertio, *l*, po tretie, po tretí raz

protest, *l*, ohradenie sa, odpor, vyhlásenie odporu, zamietnutie; osvedčenie, ponosa; zmenečné osvedčenie

protestácia, pozri: protest

protestant, *l*, ohradzujúci sa, odporca, priaznivec Lutherovho učenia (podľa protestu proti usneseniu katolíkov r. 1529), luterán

protestantizmus, *l*, učenie Lutherovo

protestantský, *l*, luteránsky

protestovať, *l*, odporovať, ohradzovať sa, ozvať sa; vypovedať zmenku

Proteus, *g*, u starých Grékov boh mora, ktorý veštil a premieňal sa

proteus, *g*, bacil pôsobiaci hnilobu

protéza, *g*, umelý úd, umelá časť tela, predrážka

protežé, pozri: protégé

protežovať, *f*, chrániť, podporovať, pomáhať, želať, nadŕžať, odporúčať

prothéza, pozri: protéza

protiakcia, *l*, odpor

proto . . ., *g*, v složených slovách: prvý, prvo . . .

protodiakon, *g*, arcidiakon, v pravoslávnej cirkvi biskupov pomocník

protogénny, *g*, najprv, prv zrodený, vyrobený

protoijerej, (*r*), *g*, arcikňaz, fa-

rár v pravoslávnej cirkvi, predstavený chrámu

protokol, *g*, zápisnica, spis o súdnom, úradnom pokonávaní, kniha na zapisovanie agendy

protokolárny, *l*, zapisovací, zápisničný, úradne pokonávací

protokolista, *l*, zapisovateľ

protokolovaný kupec, *l*, kupec s plnými právami, zapísaný v kupeckom registri

protokolovať, *l*, do protokolu alebo kupeckého registra zapisovať, zapisovať, zaznačovať rokovanie, priebeh schôdzky

protomartýr, *g*, prvý mučeník (priezvisko sv. Štefana)

protomedikus, *gl*, prvý lekár, hlavný lekár; kedysi vyšší zdravotný úradník

protonotár, *gl*, hlavný notár; pápežský hodnostár; hlava datárskeho svätostoličného úradu

proton pseudos, *g*, základný omyl, z ktorého vyplývajú potom i ostatné

protoplazma, *g*, zárodok, prvotvar, prabuňka; jadro, živá hmota v buňke; základná rastlinná látka

protopop, *g*, arcikňaz

protos, *g*, prvý

prototyp, *g*, pravzor, praobraz, prvý odtlačok

protozoa, *g*, prvoci, lievikovci

protozoológia, *g*, náuka o prvokoch, lievikovcoch

protuberancia, *l*, hrčka (v anatomii), výbežok, výrastok, vole, nádor, napuchlina; rozžeravené plynné hmoty na slnci podobajúce sa vrchom a ľadovcom

protypický, *g*, vzorný, príkladný

pro usu interno, *l*, pre vnútornú potrebu

prova, *po*, vzorok, prietlačok na známkach ako ukážka

proveditore, *t*, za benátskej republiky dozorca ustanovený i nad samou vládou

provençalský (provánsalský), *f*, juhofrancúzsky

Provence (prováns), *f*, krajina v južnom Francúzsku

proveniencia, *l*, pôvod, prameň, zdroj; zisk, zárobok, výnos

proverbe (provérb), *f*, na porekadle stavaná malá piesa, porekadlo

proverbiálny, *l*, príslovečný

proverbium, *l*, príslovie

proviant, *t*, potrava, živnosť; zásoba krmiva a potravín

proviantovať, *t*, zaopatriť potravinami, zásobovať

proviantúra, *t*, potravný, zásobný úrad pri vojsku

providencia, *l*, prozreteľnosť, prezieravosť, zreteľnosť, opatrnosť, jasnosť, zrejmosť

providenciálny, *l*, prezieravý, opatrný, dbanlivý, bedlivý, predvídavý

providovať, *l*, starať sa, bedliť, robiť opatrenia

provincia, *l*, krajina, územie podmanené alebo obsadené a pripojené k víťaznej krajine

provinciál, *l*, predstavený všetkých kláštorov nejakej rehole v provincii, t. j. v celej krajine

provincializmus, *l*, slovo alebo výraz obvyklý v istom kraji, nárečie, krajové nárečie; krajovrava

provinciálny, *l*, krajinský, krajový, vidiecky

provízia, *l*, opatrenie, zásoba, závdavok; odmena, plat za obstarávanie alebo sprostredkovanie (nejakých obchodov), podiel

provizionista, *l*, kupecký cestujúci alebo tajomník na províziu

provizor, *l*, zástupca, správca, dozorca, najmä v kláštoroch a lekárňach; pozri: administrátor

provizórium, *l*, dočasný stav, dočasnosť; dočasné opatrenie

provizórny, *l*, dočasný, nestály

provokácia, *l*, vyzývavosť, vyzý-

vanie, ponúkanie; dráždenie, podpichovanie; odvolanie sa
provokatér, *f*, podnecovateľ, vyzývateľ; pozri: agent provocateur
provokatívny, *l*, vyzývavý, dráždiaci, dráždivý, odvolačný
provokovať, *l*, vyzývať, dráždiť, podpichovať; odvolávať sa
proxénia, *g*, štátne pohostinstvo, právo a ochrana vyslancov
proxenos, *g*, hosť, pohostinný priateľ
proximita, *l*, blízkosť, susedstvo, príbuzenstvo
(iam) **proximus ardet Ucalegon**, *l*, (už) horí dom suseda Ukalegona (blízko je nebezpečenstvo) (*Verg.*)
proximus est sibi quisque, *l*, každý je sebe najbližší, (bližšia košeľa ako kabát) (*Terentius*)
proximus sum egomet sibi, *l*, najbližší som sám sebe
próza, *l*, prostá, neviazaná reč; skutočnosť, všednosť
prozaický, *l*, píšucí v reči neviazanej, neveršovaný, všedný
prozaik i **prozaista**, *l*, spisovateľ, ktorý píše v reči neviazanej; všedný, obyčajný človek
prozekúcia, *l*, súdne prenasledovanie, stíhanie
prozelyta, *g*, novoprícházdzí; novoverec, na novú vieru obrátený; novozískaný prívrženec, priaznivec
prozelytizmus, *g*, prestupovanie
prózit, *l*, pozri: prosit
prozodia, *g*, náuka o veršoch a ich rozmere, náuka o skladbe veršov
prozodický, *g*, týkajúci sa prozodie
prozodika, pozri: prozodia
prozopalgia, *g*, bolesti tváre
prozopopoja, *g*, pozri: personifikácia
prude (prūd), *f*, farizejský, pokrytecký, ufňukaný
prudencia, múdrosť; pozri: providencia
prudéria (prüdéria), *f*, cit stydlivosti, hanblivosti; farizejstvo, ufňukanosť
pruď homme (průdom), *f*, skúsený človek, znalec
prügelknábe, *n*, koho bijú za viny a hriechy druhého
prunelka (prünelka), *f*, suchá, sušená slivka
prunelle (prünel), *f*, pevná atlasová tkanina, brunel
prunus, *l*, latinské pomenovanie rodu kôstkovitých rastlín
prytáneum, *g*, v starých gréckych mestách verejná budova, v ktorej sa stravovali zaslúžilí ľudia a cudzí vyslanci na štátne trovy; takáto budova bola strediskom politického a náboženského života (protaneion); mestský dom
P. S. = **postskriptum** (pozri toto)
psaligrafia, *g*, vystrihovacie umenie
psalm(us), *g*, žalm
psalmodia, *g*, spievanie žalmov
psalterista, *g*, spevák žalmov
psaltérium, *g*, kniha žalmov; hudobný strunový nástroj, ktorý ľudia upotrebovali na sprevádzanie spievaných žalmov
pseudo . . ., *g*, v složených slovách nepravý, falošný, predstieraný, klamný
pseudodoxia, *g*, klamný náhľad, klamná mienka, blud(árstvo)
pseudoepigrafy, *g*, podhodené knihy, vydané pod falošným menom; najmä židovské knihy z prvých storočí po Kristu, vydávané za Starý zákon
pseudoliberál, *gl*, falošný liberál, lžiliberál, lživý slobodomyseľný človek
pseudonym, *g*, nepravé, vymyslené meno, prijaté meno spisovateľovo alebo umelcovo
pshaw (pšó), *a*, a ba, hm, ba ešteže čo
psia krew (pša kref), *p*, psia krv (hrubá poľská nádavka)

psitakóza, *g*, papagájčia choroba
psoriáza, *g*, svrab, prašivina
psyché, *g*, duša
Psyché, *g*, v gréckej mytologii milenka Erotova, bôžika lásky
psychiater, *g*, lekár duševných chorôb, lekár choromyseľných
psychiatria, *g*, liečenie duševných chorôb
psychický, *g*, duševný
psychoanalýza, *g*, rozbor duše (liečebná metoda profesora Freuda)
psychofyzika, *g*, odvetvie prírodovedy, ktoré sa zapodieva spojitosťou medzi telesnými a duševnými výkonmi
psychograf, *g*, u (spiritistov) stolček s ceruzkou, aby, vraj, duch mohol písať odpovede na položené otázky
psycholog, *g*, skúmateľ duše; znalec duše, dušospytec, dušovedec
psychologia, *g*, náuka o duši, veda o zákonoch vnútorného života
psychologický, *g*, dušovedný, duševný
psychoneuróza, *g*, nervové chvenie
psychopat, *g*, duševne chorý
psychopatia, pozri: psychopatologia
psychopatologia, *g*, náuka o chorobných odchýlkach duševnej činnosti
psychotechnika, *g*, skúšanie duševných vlastností; duševná umelosť, vycvičenosť, spôsobnosť, zručnosť, vyspelosť
psychoterapia, *g*, duševné liečenie
psychóza, *g*, duševná choroba, porucha, šialenstvo
psychrometer, *g*, vlhkomer
pšakrev, *p*, psia krv! (hrubá nádavka); pozri: psia krew
pšóres, pozri: bešóres, bšóres
Pt, chemická značka platiny
P. T. = **pleno titulo** (pozri toto)
pterodaktyl(us), *g*, druh ohromného netopiera; druh anglických lietadiel
pteronický, *g*, krýdlový, krýdelný
ptomaín, *g*, mŕtvolný jed, hnilobná látka
ptóza, *g*, pád
puberta, *l*, pohlavná zrelosť, zrelosť
pubertný, *l*, týkajúci sa pohlavného dozrievania
publice, *l*, otvorene, verejne
publicista, *l*, kto o verejných veciach písava do novín, (žurnalista), politický spisovateľ, dopisovateľ do novín, novinár
publicistika, *l*, politické spisovateľstvo, novinárstvo
publicita, *l*, verejnosť; verejné rozšírenie
publicity man, *a*, človek, čo sa stará o reklamu pre filmy a filmárov
publik, *f* (z publique, püblik, toto z publicus), verejný, všeobecný, vospolný, pospolný, dobre známy
publikácia, *l*, verejné ohlásenie niečoho, zverejnenie, vyhlásenie, ohlas; spis, vydanie, tlačivo
publikán, *l*, mýtnik, nájomca mýtnice alebo štátnych dôchodkov, vydierač
publikovať, *l*, zverejniť, uverejniť, vyhlásiť, urobiť všeobecne známym
publikum, *g*, *l*, ľud, obecenstvo; ľudová, verejná, bezplatná prednáška na vysokých školách; verejnosť; shromaždenie ľudu
publikus, *l*, verejný, všeobecný, vôbec známy
puc, *n* (z Putz), ozdoba, okrasa
pucer, *n*, vojak, pridelený vyššiemu dôstojníkovi na obsluhovanie
pucerka, *n*, modistka (pozri toto)
puck (puk), *a*, lopta, aká sa upotrebuje pri hockeyi
pucolán, *t*, prírodný cement, sopečná látka nazvaná po meste Puzzuoli v južnom Taliansku, kde sa hojne vyskytuje

pucovať, *n*, čistiť, leštiť, utierať
puč, *n*, preháňka, náhle vzbúrenie, sbeh, sprisahanie, napadnutie, povstanie, prevrat
pučista, *n*, buntoš, sprisahanec, prívrženec prevratu, burič, vzbúrenec
pud, *r*, ruská váha (16,38 *kg*)
pudding, pozri: puding
pudel, pudlík, *n*, druh malých psov; chyba v kolkovej hre, „bosá"
pudenda, *l*, ohanbie
puder, *f* (z poudre), prášok na vlasy, na tvár
pudicita, *l*, stydlivosť, hanblivosť, cudnosť
pudika, *l*, cudná, neviestka, cundra
puding (poding), *a* (z pudding), múčne jedlo u Angličanov veľmi obľúbené, nákyp
pudovať sa, *l*, hanbiť sa, byť cudný
pudrovať (sa), *f*, pudrom posýpať (sa)
puella, *l*, dievča
puer, *l*, chlapec
puerilita, *l*, detinskosť, detskosť
puerilný, *l*, chlapčenský, detinský, detský
pueri puerilia tractant, *l*, deti robia detinstvá, chlapci si počínajú chlapčensky
puerpera, *l*, šestonedieľka
puerperálny = horúčka, horúčka šestonedieľok
puerta, *šp*, brána
puerto, *šp*, prístav; cestička, priesmyk
puff (pef), *a*, fúknutie, niečo nafúknutého, vzdušného, prázdneho, falošne premrštená zvesť, kačica; perko za klobúkom; pozri: pouf
Puff, *n*, výkričný dom
Pufferstaat, nárazníkový štát, malý štát medzi dvoma veľmocami, ktorý má prekaziť ich nedorozumenia)
pugilár, *l*, peňaženka
pugilista, *l*, rohovník, pästiar
pugnála, *l*, útočný nôž, dýka
pucháreň, *n* (z Pochhütte), huta, v ktorej sa rudy mrvia mažiarmi
puk, *k*, *a*, strašidlo, škriatok, piadimužík
pukerľa, *n* (z bücken), poklon
pukét, pozri: bouquet
pukéta, pozri: bouquet
pulárd, pozri: poularde
pulcinella (pulčinela), *t*, šašo, gašparko; pozri: polichinelle
pulex, *l*, voš
pulírovať, *l* (polire), hladiť, uhládzať
Pullmannove vozne, spacie vagóny
pullover, pozri: pulóver
pulmajster, *n*, starosta mesta
pulmo, *l*, pľúca
pulmonária, *l*, pľúcnik (rastlina)
pulmonárny, *l*, pľúcny, pulmonálny
pulmotor, *l*, prístroj na kriesenie zadusených
pulovať, *a*, stavať pri konských pretekoch
pulóver, *a* (z pullover), kacabajka, sveter (sweatr), ktorý je v celosti a oblieka sa cez hlavu
pulpa, *l*, dreň
pulpit, *l*, písací stôl, najmä taký, ktorého tabuľa je šikmo položená, podstavec na nóty, stojan na písanie, pult
pulpitis, *l*, zapálenie zubnej drene
pulque (pulke), *šp*, v Mexiku obľúbený sladký nápoj z vykvasenej šťavy agávy
pulquéria (pulkéria), *šp*, šiator, búda, kde sa predáva pulque (pozri toto)
pulsate et aperietur vobis, *l*, klopajte a otvorí sa vám (*Biblia*)
Pulswärmer, *n*, zápästky, (nátepničky)
pult, pozri: pulpit
Pulver, *n* (z *l*), prach, prášok
pulverizácia, *l*, rozmletie, rozdrvenie na prášok, práškovanie, mletie

pulverizátor, *l*, drvidlo, rozprašovač tekutín, mrvič, prístroj, ktorým sa robí z pevných látok prach
pulverizovať, *l*, roztĺcť na prášok, rozomlieť, práškovať, mlieť
pulvis, *l*, prach, prášok
pulvis et umbra sumus, *l*, sme prach a tôňa (*Hor.*)
pulz, *l*, bitie, tep tepny, srdca
pulzácia, *l*, bitie, tlkot, žilobitie
pulzant, *l*, zvonník
pulzometer, *lg*, prístroj na meranie pulzov, pulzomer, tepomer
pulzovať, *l*, kolísať (*techn.*)
pulzový, *l*, bitia tepny sa týkajúci, tepnový
puma, *g* (z bomba), dutá železná guľa alebo kovová škatuľa, naplnená prachom a kusmi železa, bomba; v prírodopise mačkovitá šelma, malý hôrny americký lev
pump (pamp), *a*, čerpadlo; tanečná črievička
pumpa, *n*, čerpadlo, stroj na vyťahovanie tekutiny z nižšej hladiny na vyššiu
pumpernikel, *n* (z *l* bonum paniculum), dobrý nekvasený čierny chlebíček, praclík
Pumphose, *n*, pumpky, široké nohavice po kolená; pozri: knickebockers
pumpovať, *n*, čerpať; žobrať, ťahať od niekoho peniaze, dojiť, holiť niekoho, požičiavať si
punc, *n* (z Bunze), úradné skúšanie a značenie zlatníckych výrobkov; razidlo, značka
puncliak, hrniec naznavý po meste Bunzlau v Sliezsku
puncovanie, *n*, úradné označenie zlatých alebo strieborných predmetov, že majú predpísanú akosť, punc
puncovaný tovar, *n*, úradne skúšaný tovar
puncovné číslo, *t*, číslo ktoré značí % drahého kovu
puncto, *t*, *l*, čo sa týka bodu
punctum, pozri: punkt
punctum coecum, *l*, slepý bod na sietnici oka
punctum saliens, *l*, hlavný bod, jadro
punč (punch), *a*, nápoj z čaju, araku, cukru, vody a citrónovej šťavy (pôvodu indického: panča, päť; nápoj z piatich výťahov)
punch (pánč), *a*, šašo, šaškár; i humoristický anglický časopis (Punch); sila úderu boxera
punch-ball (pančból), *a*, cvičná gumová lopta pri boxingu
puncher (pönčr), *a*, boxer, ktorý dobre umiesťuje údery
Púni, rímsky názov pre Kartagincov
punica fides nulla fides, *l*, púnska vernosť nijaká vernosť, (zrada) (vravievali Rimania o Kartagincoch)
punkah, *i*, indické vetrilo z peria, veľký vejár
punkcia, *l*, pichnutie, bodnutie
punkt (z punctum), bod, bodka; článok, odsek, miesto
punktácia, *l*, návrh o jednotlivých bodoch, odsekoch smluvy, náčrt, koncept smluvy, rozvrh, osnova; shovor, dohoda, smluva; vyznačenie vetných značiek, vetné znaky
punktálne sklo, *l*, presné, dokonalé sklo
punktátor, *l*, osoba punktácie účastná; vyznačovateľ, opravovateľ vetných znamienok
punktičkár, *l*, človek malicherný, zaoberajúci sa drobnými vecami a kladúci na ne dôraz; človek milujúci dokonalosť
punktík, *l*, bodka
punktovať, *l*, bodkovať; robiť punktáciu (pozri toto)
Punktroller, *n*, gumový valček na masáže tela
punktuácia, *l*, bodkovanie; kladenie rozdeľovacích znamienok

punktualista, *l,* punktičkár
punktualita, *l,* presnosť, dokonalosť
punktum, *l,* bod, bodka; dosť, koniec!; pozri: punctum
punktúra, *l,* pichnutie, bodnutie, prepichnutie
punš, pozri: punč
punta, *šp, t,* špica; mys
puntík, pozri: punkt, punktík
puntovať sa, *n* (z Bund, spolok, sväz), spolčiť sa, spojiť sa
pupa, *l,* kukla; bábika, panenka
pupila, *l,* zrenica (v oku); sirota opatrovnica, osirelé dievča
pupilárna istota, *l,* istota sirotských peňazí, prvá hypotéka (záloh)
pupilárny, *l,* sirotský, poručenecký, opatrovnícky
pupil(us), *l,* sirota, opatrovanec, sverenec, poručenec
puppis, *l,* zadná časť lode
pur (pűr), *f,* čistý, nesmiešaný, samý; nepodmienený
pura verba, *l,* iba slová, číre slová, reči (nie skutky)
purée (püré), *f,* na site pretreté jedlo, kaša, zemiaky, hrach ap., zemiaková kaša
pure et simple (pűr e sémpl), *f,* doprosta, bez okolkov, obalkov
puren (pürén), *f,* preháňavý prostriedok
purga, *l,* detská hračka
purgácia, *l,* očistenie, očisťovanie, prečistenie tela
purgans, *l,* prečisťujúci liek, prostriedok, preháňadlo
purgantia (remedia), *l,* prečisťovacie lieky; pozri: purgans
purgatív, pozri: purgans, purgantia (remedia)
purgatívny, *l,* preháňavý, prečisťujúci
purgatórium, *l,* očistec
purgo, *l,* pilulka, liek na prečistenie; pozri: purgans, purgantia
purgovať, *l,* prečisťovať
purifikácia, *l,* očistenie, očisťovanie
purifikatórium, *l,* plátená šatôčka, ručník na utieranie kalicha, pateny a prstov pri sv. Omši, vytierač
purifikovať, *l,* čistiť, očisťovať
purim, *h,* židovská slávnosť na pamiatku zachránenia Židov Esterou a Mardochejom od Amánových úkladov (13. marca, sviatok židovský), židovské fašiangy
purista, *l,* priateľ rečovej, jazykovej čistoty, brusič reči; mravokárca
puristický, *l,* brusičský, rečove presný, čistý; čistiaci, očisťovací; mravokárny
purita, *l,* očista, najmä mravná; cudnosť
puritáni, *l,* smer náboženský, cirkevný a cirkevne politický v Anglicku v reformačných časoch, ktorý mal za heslo: autoritu Písma, prostotu bohoslužby, čistotu cirkvi; prívrženci anglickej cirkvi, dbajúci najmä na mravnú čistotu; ľudia prísnych mravov a životných zásad
puritanizmus, *l,* učenie prísnych anglických protestantov
puritánsky, *l,* čistý, pravý, rýdzi; pravoverný
purizmus, *l,* čistenie jazyka od cudzích a rečových kazov, takéto úsilie; brúsenie reči, čistý jazyk, reč, jazyková bezvadnosť
purkmajster, *n,* pozri: Bürgermeister (starosta obce)
purkrabě, *če* (z *n* Burggraf), správca hradu; kastelán
purkrecht, *n,* pozri: emfyteuza
purpur, *g,* tmavočervená farba, tmavočervené farbivo, nach, šarlát; pozri: karmín
purulentný, *l,* hnojací sa, hnisavý
púrum, *l,* čistopis, na čisto (prepísané)
purus, *l,* čistý, rýdzi
purzičán, druh egyptského jemného cigaretového dohánu
puseyizmus (pjuseismös), *a,* smer v anglikánskej cirkvi, ktorý sa prikláňa ku katolicizmu

push-ball (pušból), *a*, sácanie protivníkov rukami pri futbale alebo hre s velikánskou loptou
pusírovať, *f*, hnať; podporovať, tisnúť niekoho napred, povznášať
pusta (puszta), *m* (zo slovanského), veľká uhorská trávnatá step, pustatina
pustula, *l*, malý hnisavý vredík
puška, *r*, delo, kanón; škatuľa, škatuľka na šnupavý dohán, na peniaze
pušpán, *n* (z Buchsbaum), zimozeleň (rastlina)
put, *sb*, cesta; srečen (sretan) put, šťastlivú cestu!; pozri: srečen
putácia, *l*, domnienka
putatívny, *l*, domnelý, naoko
putika, *f* (z boutique, butyk), krámik, skliepok, malá krčmička horšieho stupňa (i chýru)
putloch, pozri: kutloch
Putsch, *n*, pozri: puč
putrefakcia, *l*, hnitie, hniloba
Putsch, *n*, pozri: puč
putt-golf, *a*, golf v malom (hraný v miestnosti)
putti, *t*, chlapci, deti; v staviteľstve nahé detské figúry nesúce štíty ap.
puzzle (pözl), *a*, istá americká hra trpezlivosti; poskladanie rozstrihaného obrázka do predošlej podoby
puzzolan, pozri: pucolán
p. v., skrát. politisch verdächtig, politicky podozrivý (vo svetovej vojne)
pxt., skrát. pinxit, maľoval, namaľoval
pyémia, *g*, hnisavosť, zhustenie krvi; hnisavá horúčka, horúčka z poranenia
Pygmeovia, *g*, báječný národ trpaslíkov v Etiopii, trpaslíci, piadimužíci
pygmeus, *g*, (ako päsť veľký), zákrpok, trpaslík
pyjama (pyžama), *pe*, nočné oblečenie, šaty; nohavice a kabátik z ľahkej farebnej látky; pôv. nohavice, jaké nosia v Perzii mužskí i ženské
pyknometer, *g*, hustomer
Pylades, *g*, Orestov priateľ; pozri: Orestes
pylón, *g*, vežovitá budova po strane hlavného vchodu do egyptských chrámov; brána, stĺp tvaru srezaného ihlanca, najmä pri mostoch
pyon, *g*, hnoj, hnis
pyorhoe, *g*, hnisavá napuchlina, hnilotok
pyóza, *g*, zhnisanie
pyramída, *g*, pyramída je geometrické teleso, ktorého základ je trojuholník alebo mnohouholník; strany sú trojuholníky sbiehajúce sa v jednom spoločnom vrchole; pyramídami sa nazývajú ohromné náhrobné budovy staroegyptských kráľov
pyramidálny, *g*, ihlancovitý, hrozný, strašný, ohromný, neobyčajný
pyramidon, *g*, liek proti bolestiam hlavy a neuralgii
pyrhonizmus, *g*, pochybovanie, skepsa
Pyrhos, *g*, epirský kráľ, ktorý zvíťazil nad Rimanmi so strašne veľkými stratami, takže jeho víťazstvo bola vlastne prehra
Pyrhovo víťazstvo, *g*, víťazstvo spojené s veľkými stratami, ktoré je vlastne premoženie, prehra; pochybný, neistý úspech
Pyriflegeton, *g*, podľa gréckeho bájeslovia ohnivá rieka v podsvetí
pyrit, *g*, železný kyz, mačie zlato
pyro . . ., *g*, v složených slovách: ohňo . . .
pyrodextrín, *g*, hnedá dierkovatá látka, vzniklá zohriatím škrobu na 250 stupňov tepla
pyroetika, *g*, lieky proti horúčke
pyroexia, *g*, záchvat horúčky
pyrofágia, *g*, ohňožrútstvo, umenie jesť oheň

pyrofán, *g,* druh opálu (pozri toto)
pyrofor, *g,* samozapaľovač, látka, ktorá sama začne horieť na vzduchu, samozápalná látka
pyrofyzalit, *g,* druh topasu (pozri toto)
pyrogén, *g,* látka, ktorá sa tvorí pôsobením ohňa z niektorých ústrojných látok
pyromania, *g,* chorobná náchylnosť zakladať ohne, požiary, paličský pud, podpaľovačstvo, podpaľačské šialenstvo
pyromantia, *g,* hádanie budúcnosti z blesku alebo z obetného ohňa
pyrometer, *g,* žiaromer (na meranie vysokých stupňov tepla)
pyromorfit, *g,* fosforečnan olovnatý smiešaný s chloridom olovnatým (nerast)
pyromóza, *g,* pálenie záhy
pyrop, *g,* český granát ohnivo krvavý
pyroretín, *g,* skamenelá živica
pyrosféra, *g,* domnele žeravé jadro zeme
pyroskop, *g,* pozri: pyrometer
pyrotechnický, *g,* ohňostrojový
pyrotechnik, *g,* ohňostrojca
pyrotechnika, *g,* ohňostrojstvo
pyrotypia, *g,* vypaľovanie okrás do dreva rozžeravenými valčekmi
pyroxén, *g,* (nerast patriaci medzi kremičitany, zvaný i augit)
pyroxilín, *g,* pušná, strelná bavlna
Pytagoras, *g,* grécky mudrc, ktorý žil v 6. storočí pred Kr.
Pytagorova veta v geometrii o pravouhlom trojuholníku: súčet štvorcov oboch odvesníc rovná sa štvorcu prepony: $a^2 + b^2 = c^2$
pyteľ, *n* (z Beitel), mech, vrece, mešok
Pýtia, *g,* veštkyňa v Delfách v starom Grécku, ktorá veštil a sediac v jaskyni na trojnohom stolci (tripuse) nad priepasťou, z ktorej vychádzaly omamujúce pary
pýtické hry, *g,* hry, ktoré sa usporiadaly na počesť pýtického Apolona neďaleko Delf
pýtický, *g,* veštecký, prorocký, záhadný, dvojsmyselný
pyxis, *g,* schránka na uschovávanie posvätnej hostie, škatuľa, nádoba na úschovu vecí
pyžama, pozri: pyjama

Q

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod literou **k**!)

q = metrický cent (100 *kg*); quadrát; quintál
Q., skrát. Quintus, *l,* piaty; = 500
q. e. d., skrát. quod erat demonstrandum, *l,* čo sa malo dokázať
qkm = kvadrátny, štvorcový kilometer
q. l. alebo **q. p.,** skrát. quod libet alebo quantum placet, *l,* koľko sa páči
qua, *l,* miesto, ako, na pr.: qua minister, ako minister
Quacksalber, *n,* mastičkár
quader, pozri: kváder
quadrácia, *l,* rozštvrtenie, kvadrácia
quadragéna, *l,* štyridsaťdenný pôst, čas pokánia u katolíkov
quadragézima, *l* (z quadragesima), 40. deň alebo šiesta nedeľa pred Veľkou nocou; prvá nedeľa pôstna; štyridsaťdenný pôst pred Veľkou nocou; pôstny čas
quadrangulárny, *l,* štvorcový, štvorcovitý
quadrangulum, *l,* štvorec
quadrans, *l,* štvrť
quadrans academicus, *l,* akademická štvrť, (hodina)
quadrant, *l,* kvadrant, štvrtina kruhu

quadrát, *l,* kvadrát, štvorec, dvojmocnina
quadratúra, *l,* rozdelenie na štvorec, štvorcovanie; štvorec; píš: kvadratúra
quadratura circuli, *l,* stotožnenie plochy kruhu s plochou štvorca, predstavenie si kruhu ako štvorca; nemožná úloha
quadriénium, *l,* štvorročie
quadrifólium, *l,* štvorlístok
quadriga, *l,* štvorzáprah, štvorka
quadrilion, *l,* tisíc ráz tisíc trilionov
quadrille (kadríj), *f,* štvorylka, štvorka (francúzsky starý tanec)
quadrille à la cour (kadríj a la kúr) *f,* dvoranka (tanec)
quadrinom, *l,* štvorčlen
quadrirém i **quadriréma,** *g,* loď so štyrmi radmi vesál
quadrívium, *l,* štvorcestie, rázcestie, križovatka; štyri predmety slobodného umenia (počtárstvo, merníctvo, hudba a hvezdárstvo), ktoré s tríviom tvorily sedem slobodných umení; pozri: trívium
quadrumana, *l,* štvorrukí savci, opice
quadrupedes, *l,* štvornožci
quadruple-alliance (kadrüplaliáns), *f,* spolok, dohoda štyroch mocností, štvorspolok, aký bol r. 1834 medzi Anglickom, Španielskom, Francúzskom a Portugalskom
quadruplex, *l,* štvornásobný
quadruplika, *l,* odpoveď na tripliku (pozri toto)
quadruplum, *l,* štvornásobok niečoho
quae maribus, *l,* čo sú mužským (t. j. slová rodu mužského); z prvého verša Alvariho veršovanej latinskej gramatiky)
quae medicamenta non sanant, ea ferrum sanat, quae ferrum non sanat, ea ignis sanat, quae vero ignis non sanat, ea insanabilia reputare oportet, *l,* čo nezahoja lieky, zahojí železo, čo nezahojí železo, zahojí oheň, a čo nezahojí ani oheň, to treba za nevyliečiteľné pokladať (*Hippokrates*)
quae nocent, docent, *l,* čo škodí, poučuje (na vlastnej škode sa učíme)
quaerens quem devoret, *l,* hľadajúc koho zožrať (*Biblia*)
quaesitum, *l,* hľadaná vec
quaestio iuris, *l,* právna otázka
quaestor, *l,* u Rimanov finančný úradník; pri univerzitách úradník, ktorý má na starosti peňažné veci, najmä vyberanie platu za lekcie; pozri: kvestor
quæstúra, *l,* pokladnica, peňažný ústav; pozri: kvestúra
quae sunt Caesaris, Caesari, *l,* čo je cisárovo, cisárovi (*Biblia*)
quai (ké) *f,* nábrežie, breh, prístav
Quai d'Orsay (ké dorsé), *f,* parížske nábrežie, na ktorom je ministerstvo zahraničných vecí; i toto ministerstvo samo
quakeri, pozri: kvakeri
quaker-oats (kvejkrouc), *a,* živina z bieleho amerického ovsa
quale vinum, tale latinum, *l,* aké víno, taká latinčina
qualifikácia a pod. pozri: kvalifikácia a pod.
qualis artifex pereo, *l,* koľký umelec zahynie vo mne!, zvolal podľa Suetonia namyslený Nero pred svojou smrťou
qualis rex, talis grex, *l,* aký kráľ (pastier), také stádo; aký pán, taký krám
qualis vir, talis oratio, *l,* aký človek, taká i jeho reč; (ako naše porekadlo: človeka poznáš po reči)
qualita, pozri: kvalita
qualiter taliter, *l,* ako tak; ako sa dá, ako možno
qua militaris, *l,* po vojensky
quand même (kanmém), *f,* jednako, v každom prípade, za každú cenu
quando, *l,* kedy

quandoque bonus dormitat Homerus, *l*, niekedy i dobrý Homér zaspí (*Hor.*)
quantita, pozri: kvantita a pod.
quantité négligeable (kantité negližábl), *f*, veličina, o ktorú netreba dbať, s ktorou sa nepočíta
quantum, *l*, množstvo, veličina, miera
quantum satis, *l*, koľko len treba, štedro
quantum mutatus ab illo, *l*, ako sa od toho líši! (*Verg.*)
quarantaine (karantén), *f*, pozri: karanténa
quarantains (karantén), *f*, jemné vlnené súkno
Quark, *n*, tvaroch
quarré, pozri: karé
quart, pozri: kvart
quarta, *l*, na stredných školách štvrtá trieda
quartál, pozri: kvartál
quartaliter, *l*, štvrťročne
quarter, *a*, anglická obilná miera (290·78 kuzz.)
quartéron, *šp*, kto mal tretieho starého otca černocha; kríženec mulata a belocha
quartetto, *t*, skladba pre štyri hlasy alebo nástroje, hra pre štyroch ľudí; pozri: kvartet(o)
quartier (kartié), *f*, štvrť, okres, časť mesta; kvartier
Quartier latin (kartié latén), *f*, štvrť latinská alebo študentská (v Paríži)
Quartiermeister, *n*, vojenský ubytovateľ vojska
Quarz, *n*, kremeň, žabica
quasi, *l*, ako, ako by, skoro, temer, čajsi, (naoko, zdanlivo)
quasimodo, *l*, prvá nedeľa po Veľkej noci, kvetná, biela nedeľa
quasi re bene gesta, *l*, ako by vec bola dobre skončená, ako by sa vec bola dobre skončila
Quastl, *n*, strapec
quaternio, *t*, v knihtlačiarstve dva hárky do seba vložené alebo spojené s riadnym číslovaním
quaterno, *t*, štyri vyhrávajúce čísla v lutrii
quatrain (katrén), *f*, štvorveršová sloha
quatre (katr), *f*, štyri
quatriduum, *l*, čas štyroch dní
quattrocento (kvatročento), *t*, v talianskom umení roky 1400—1500
quattuor, *l*, štyri; kvartet (pozri toto)
Quecksilber, *n*, ortuť, živé striebro
que diable allait-il faire dans cette galère (kö diabl alétil fér dan set galér), *f*, kýho čerta hľadal na tej galeji? (*Molière*)
queen (kvín), *a*, kráľovná; horník, dáma v kartách
queen Anne styl (kvín en stájl), *a*, sloh kráľovnej Anny (druh baroka z 18. stor.)
quem (alebo quos) **Deus perdere vult, dementat prius,** *l*, koho Boh chce zničiť, toho najprv zaslepuje; koho Boh chce zničiť, odoberie mu najprv rozum (*Sofokles*)
quem dii diligunt, adolescens moritur, *l*, koho bohovia majú radi, umrie za mladi (*Plautus*)
quem dii odere, paedagogum fecere, *l*, koho bohovia nenávidia, spravili ho učiteľom
quer, *n*, priekom
quercus, *l*, dub
querela, *l*, žaloba, ponosa, nárek
querelle d'Allemand (kerel dalmán), *f*, nemecká rozopra (t. j. o maličkosť)
querulant, pozri: kverulant
queue (kő), *f*, chvost, závoj; zadný voj vojska na pochode; rad ľudí za sebou stojacích; tágo (pozri toto)
quia nominor leo, *l*, pretože som lev (preto je moja pravda, môj ľví podiel; *Phaedrus*)
qui aures habet, audiat, *l*, kto má uši, nech počuje (*Biblia*)

qui bene amat, bene castigat, *l*, kto dobre miluje, dobre tresce
qui bene distinguit, bene docet, *l*, kto dobre rozoznáva, dobre učí
qui bene vixit, bene moritur, *l*, kto dobre žil, dobre umiera
quick lunch (- lanč), *a*, mäsité raňajky
quick step, *a*, moderný tanec štvorštvrťový
quidam, *l*, niekto, ktosi
quid consilii?, *l*, čo je radné (u)robiť?
quid faciendum?, *l*, čo treba urobiť?
quid iuvat aspectus, si non conceditur usus? *l*, čo tam po pohľade, keď nie je dovolené užívať?
quid novi?, *l*, čo nového?, čo nové?
quid novi ex Africa?, *l*, čo nového z Afriky?
quidproquo, *l*, pomýlenie vecí, mišmaš
quidquid agis, prudenter agas et respice finem, *l*, čokoľvek robíš, rob rozvažito a maj na zreteli koniec; (niet nad opatrnosť)
quidquid delirant reges, plectuntur Achivi, *l*, za chyby kráľov trpia poddaní (Gréci) (*Hor.*)
quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes, *l*, nech je to čokoľvek, bojím sa Grékov, i keď dary prinášajú (*Verg.*)
quid tunc?, *l*, čo bude vtedy, potom?, čo urobiť vtedy, potom?
quién es ella, *š*, kto je ona? španielske porekadlo, podobné francúzskemu: cherchez la femme, hľadajte ženu (t. j. vo všetkom)
quiescencia, *l*, pokoj, oddych, odpočinok
quiescent, *l*, odpočívajúci, vyslúžilec, penzista, človek po službe, po doslúžení na odpočinku
quieskovať, *l*, upokojiť, dať na odpočinok
quietancia, *l*, pozri: kvitancia
quieta non movere, *l*, pokojným nehýbať, pokojné nechaj na pokoji; (čo ťa nepáli, nehas)
quietizmus, *l*, pozri: kvietizmus
quieto, *t*, pokojne, mierne (*hud.*)
quietovať, pozri: quieskovať
quilibet fortunae suae faber, *l*, každý je kováč svojho šťastia, každý si utvára svoje šťastie sám
quilibet praesumitur bonus, donec probetur contrarium, *l*, každého pokladajú za dobrého, kým sa neukáže opak
quincaillerie (kenkajörí), *f*, drobné skvosty menšej ceny alebo s nepravými kameňmi, drobný tovar
quinet (kiné), *f*, tkanina na dámske plášte
qui nimium probat, nihil probat, *l*, kto príliš veľa dokazuje, nedokazuje nič
quinin, pozri: chinín
qui non potest dissimulare, non potest imperare, *l*, kto sa nevie pretvárať, nevie panovať
quinquagézima (quinquagesima), *l*, 50. deň alebo siedma nedeľa pred Veľkou nocou (posledná nedeľa fašiangová)
quinquecento (kvinkvečento), *t*, šestnáste storočie v dejinách umenia
quinquenálny, *l*, päťročný
quinquénium (quinquennium), *l*, päťročie, kvinkvenálka, päťročnica
quint, *l*, pätina, pätorák; piaty hlas
quinta, *l*, na stredných školách piata trieda
quinta, *šp, po*, letohrad, vila, letohrádok
quintal (kéntal), *f*, cent (q = 100 *kg*)
quinterno, *t*, päť vyhrávajúcich čísel v lutrii
quintessencia, *l*, pozri: kvintesencia
quintetto, pozri: kvintet(o)
quintilion, *l*, tisíckrát tisíc quadrilionov
quintus, *l*, piaty
qui proficit in litteris et deficit in moribus, plus deficit quam profi-

cit, *l,* kto pokračuje vo vede a upadá v mravoch, väčšmi upadá, ako napreduje (*Aristoteles*)

qui pro quo, *l,* zámena dvoch osôb (kto miesto koho); omyl, prechmat, zámena, nedorozumenie, neopatrnosť

quique sibi proximus, *l,* každý si je sám najbližší (každý svätý má k sebe nachýlenú ruku) (*Terentius*)

Quirinál, *l,* v Ríme kráľovský palác na vrchu toho istého mena

Quiriti, *l,* hromadné, všeobecné označenie rímskych občanov

quis, *l,* kto

quis contra torrentem?, *l,* kto proti prúdu (pôjde)?

qui s'excuse, s'accuse (ki sekskűz, sakűz), *f,* kto sa vyhovára, obviňuje sa (uvaľuje na seba podozrenie) (*Jeromos*)

quisisana, *t,* (= tu sa uzdravíš, okreješ); v Taliansku obľúbené meno klimatických miest liečivých; rýchle občerstvenie

quisque suorum verborum optimus interpres, *l,* každý najlepšie vysvetľuje svoje slová

quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?, *l,* kto, čo, kde, akými prostriedkami, prečo, akým spôsobom, kedy? (staré slohové pravidlo)

quis tulerit Gracchos de seditione quaerentes?, *l,* kto trpí, že sa Grachovia pre poburovanie ponosujú? (roz.: kto počúva na toho, kto sa pre to ponosuje, čo i sám spáchal?) (*Juvenalis*)

qui s'y frotte, s'y pique (ki si frot, si pik), *f,* kto sa šuchne, pichne sa (heslo francúzskeho kráľa Ľudovíta XI., ktorý mal v svojom znaku tŕnie)

qui tacet, consentit alebo **consentire videtur,** *l,* kto mlčí, zdá sa, že súhlasí; kto mlčí, ten svedčí (Bonifác VIII.)

quitovať, *l,* potvrdzať, vyrovnávať, platiť; byť na odpočinku

quitt, *f,* koniec, kvit; sme si kvit, skončili sme, zaplatili sme si navzájom

qui vive (ki vív), *f,* kto tu, kto ide, kto to?, stoj! (vojenské okríknutie, zavolanie francúzskej stráže)

qui vivra, verra (ki — —), *f,* kto dožije, uvidí

quod bene notandum, *l,* čo si treba dobre zaznačiť

quod bonum, faustum, felix, fortunatumque eveniat, *l,* nechže to vypadne dobre, zdarne a šťastlivo (veľa zdaru a šťastia!)

quod deffertur, non aufertur, *l,* čo sa vlečie, neutečie

quod Deus avertat, *l,* od čoho nech nás Boh zavaruje, čo nech Boh odvráti!

quod Deus bene vertat, *l,* čo nech Boh na dobré obráti!

quod erat demonstrandum, *l,* čo sa malo dokázať (*Euklides*)

quod fecisti, nega, *l,* čo si urobil, zapri!

quodlibet, *l,* smiešanina; výťah z rozličných hudobných skladieb; zo všetkého trošku; pozri: potpourri; (= čo sa páči)

quod licet Jovi, non licet bovi, *l,* čo je dovolené (Jupiterovi) Jovovi (bohu), nie je dovolené volovi

quod non, *l,* čo nie!, a to nech sa nestane!

quod non est in actis, non est in mundo, *l,* čo nie je v spisoch (úradných), toho nieto na svete (kde niet žalobníka, niet ani sudcu)

quod scripsi, scripsi, *l,* čo som písal, napísal som (*Biblia*)

quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, *l,* čo nechceš, aby ti iní činili, nečiň ani ty im (*Biblia*)

quo jure, *l,* akým právom?

quo modo, *l,* akým spôsobom, činom?

quondam, *l,* voľakedy, kedysi, dávno, dakeky

quorum, *l,* zákonom stanovený po-

čet členov volených do nejakého sboru, kvórum

quorum pars magna fui, *l*, v ktorých som mal veľkú (ú)časť (*Verg.*)

quos Deus perdere vult, pozri: quem Deus . . .

quos ego!, ja vás!, ja vám dám! slávna apoziopéza, ktorou sa Neptun u Vergilia (Aeneis I.. 135.) vyhráža vetrom; (vyhrážka)

quo semel est imbuta recens, servabit odorem testa diu, *l*, dlho si udrží nová nádoba vôňu toho, čím ju prvý raz naplnili (*Hor.*)

quota, pozri: kvóta

quot capita, tot sensus, *l*, koľko hláv, toľko mienok (smyslov) (*Terentius*)

quot homines, tot sententiae, *l*, koľko ľudí, toľko myšlienok (mienok) (*Phaedrus*)

quotidianus, *l*, každodenný

quotidien (kotidien), *f*, každodenný

quotient (kvocient), *l*, výsledok delenia, podiel

quot linguas calles, tot homines vales, *l*, koľko rečí rozprávaš, toľko ľudí si hoden (*Karol V.*)

quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra, *l*, až dokiaľ, Katilína, budeš zneužívať našu trpezlivosť? (počiatočné slová I. Ciceronovej reči proti Katilínovi)

quo vadis, Domine?, *l*, kam ideš, Pane? (ako legenda hovorí, spýtal sa sv. Peter na úteku z Ríma Ježiša, ktorý sa mu zjavil; názov slávneho Sienkiewiczovho románu)

R

R na telegrafe = récommander, odporúčať; v hodinkách = retard, chod voľnejší; na lekárskych predpisoch = recipe, vezmi; v matematike = pravý uhol (R = 90°); vo fyzike = Réaumur; Roma = Rím; evidenčná značka podkarpatskoruských automobilov; regnum = kráľovstvo; radix = koreň; radius = polomer (r); rekomando = doporučene (na pošte); medzinárodný rozpoznávací znak ruských automobilov

Ra, chemická značka rádia (prvku)

rabach, *h*, zisk, zárobok, úžernícke úroky; pozri: rebach

rabat, *t*, srážka z kúpnej ceny (dáva sa obyčajne v percentoch), sľava, prídavok

rabbi, *h*, pozri: rabín

rabdomant, *g*, prútkár, majiteľ čarovného prútika

rabdomantia, *g*, veštenie z paličiek; hľadanie vody alebo kovov pod zemou čarovným prútikom

rabfach, *r*, skrát. rabóčij fakuľtét, robotnícka fakulta v SSSR, ktorá pripravuje žiakov na vysokú školu

rabiát, *l*, človek zbesilý, zúrivý, srditý, zurvalec

rabiátny, *l*, besný, zúrivý, zurvalý, zbesilý

rabiátstvo, *l*, zbesilosť, jed, zúrivosť, besnota

rabica, *n*, drótená sieť, stena; pozri: Rabitzova stena

rabies, *l*, besnota

rabies canina, *l*, besnota

rabín, *h*, titul židovských učiteľov, vynikajúcich vedomosťmi, učený majster; židovský kňaz, učiteľ náboženstva (z rabbi = môj učiteľ)

rabinát, *h*, úrad rabínov

Rabitzova stena, *n*, druh stavania (pomenovanie podľa svojho vy-

nálezcu), pri ktorom k drótu kladú gyps; pozri: rabica

rabovanie, *n*, (z *l*), lúpež, plen, drancovanie, branie, zboj

rabovať, *n* (z rauben, toto z *l* rapere), lúpiť, zbíjať, lúpežiť, plieniť, drancovať, brať

rabovník, *n*, zbojník

rabulista, *l*, tlčhuba, najmä advokátsky, ktorý prekrúca zákony, prekrúcateľ práva

rabulistika, *l*, prekrúcanie práva, tlčhubstvo

rabúnok, *n*, pozri: rabovanie

racahout des Arabes (rakaú dezaráb), *f*, múčka z tvrdých žemlí, cukru, kakaa a i.

race (ras), *f*, rasa, plemeno

race (res), *a*, každé športové preteky

race horse, *a*, konské preteky

racer, *a*, ten, čo sa preteká, pretekáč

racing (resing), *a*, závodenie

racing-club, atletický klub navospol (i vo Francúzsku)

racionalista, *l*, prívrženec filozofie rozumovej, racionalizmu (pozri toto), rozumovedec

racionalistický, *l*, na rozume sa zakladajúci, rozumový, vhodný, racionalizmu sa týkajúci

racionalizácia roboty, *l*, vhodné rozdelenie roboty, aby bola vykonaná čo najprv a najlacnejšie zvláštnymi strojmi a osobitne vyučenými ľuďmi

racionalizmus, *l*, snaha uplatniť všade rozumové pochopenie vecí, upotrebovanie rozumu, rozumové skúmanie vo veciach pochybných a nadsmyselných, rozumová filozofia, (z *l* ratio, rozum)

racionálny, *l*, rozumový, na rozume sa zakladajúci; filozofický; v matematike: čo sa dá zmerať, vypočitateľný, zmerný

racionka, *f* (z ration, rasion), údel, udelenie, výmer, (porcia)

racionovať, *f*, rozdeľovať

racket (reket), *a*, úderná sieťka pri lawntennise, pašovanie liehovín v Amerike pred prohibíciou

racketeer (rekytýr), *a*, pašeráci liehovín

Rad, *n*, koleso, velocipéd

Radfahrer, *n*, bicyklista

radiácia, *l*, žiarenie, vysielanie lúčov

radiálny, *l*, lúčový, polomerový; vretenný (*v anat.*)

radiátor, *l*, zariadenie, ktorým vznikajú elektrické vlny; výhrevné teleso

radi Boga, *ch, sb, r*, pre Boha!

radikál, *l*, prvok v kyselinách nerastných; prívrženec politickej strany, ktorá chce štát od koreňa, od základov pretvoriť

radikalizmus, *l*, smýšľanie, ktoré svoju zásadu prevádza do posledných dôsledkov, takrečeno do koreňa (*radix*), snaha po dôkladnom pretvorení alebo náprave, bezohľadný, rázny postup

radikálny, *l*, dôkladný, rázny, rezký, rozhodný, bezohľadný, krajný, hlbokých opráv žiadostivý; korenný, zakorenený, kmeňový, základný

radikand, *l*, základné číslo, z ktorého sa hľadá odmocnina

radikované remeslo, *l*, remeslo spojené s domom, (radikovaná živnosť, živnosť viazaná na určitý dom, na pr. krčmárska licencia)

radikovať, *l*, zakoreniť, vsadiť, upevniť

rádio (skrátené rádiotelefón), *l*, prístroj na bezdrótové vysielanie zvukových vĺn

rádioaktivita vyžarovanie, vysielanie Roentgenových lúčov; účinnosť, sila lúčová

rádioaktívny, *l*, vyžarovací, vysielajúci rádiové lúče

rádiofónia, *lg*, vzbudenie zvuku svetelnými alebo tepelnými lúčmi, vrhanými na tenkú dosku

rádiografia, *lg*, fotografovanie lúčami Roentgenovými

rádiogram, *lg,* obraz spôsobený Roentgenovými lúčmi, ľudským telom prechádzajúcimi
radiojournal (rádiožurnál), *f,* soznam programov europských staníc
rádiolog, *lg,* znalec liečenia rádiom
rádiologia, *lg,* veda zaoberajúca sa rádiovými lúčmi
rádioskopia, *lg,* pozri: rádiografia
rádiotelefon, *lg,* pozri: rádio
rádiotelefonia, *lg,* rozhlas
rádiotelegrafia, *lg,* telegraf iskrový, bezdrótový, vlnový
rádiotelegram, *lg,* iskrový telegram
rádioterapia, *lg,* liečenie rádiom
rádiovka, čľapatá čapica, baret
radírovacia guma, *l,* guma na vytieranie
radírovať, *l,* škriabať, mazať, vyškrabovať, vytierať, vyhladiť, vyničiť; gumovať
rádium, *l,* nový vynajdený prvok, vyskytujúci sa iba v slúčeninách
rádius, *l,* lúč; polomer kruhu
radius vector, *l,* prevodič nejakého pohyblivého bodu (každá jeho vzdialenosť od pevného bodu)
radix, *l,* koreň, základ
rádlovať, *n,* pirôžkou povyrývať kontúry strihu do látky
radoteur (radotőr), *f,* tlčhuba, táradlo
radža (raja), *ssk, i,* domorodý knieža indický (kráľ); pozri: maharadža
ráf, *n* (z Reif), železný kruh na kolesá, obruč, kruh
rafale, *f,* prudký náhly vietor; náhly delový útok
raffinement (rafinmán), *f,* čistenie; šibalstvo, prefíkanosť, strojenosť; jemnosť, prejemnelosť
rafika, *g,* ukazovadlo, ukazovák, rúčka na hodinách, ukazovacia palička
rafinácia, *f,* čistenie, prečisťovanie (výraz technický, upotrebovaný na čistenie cukru, petroleja, liehu a pod.)
rafináda, *f,* prečistený cukor
rafinéria, *f,* čistiareň cukru, cukrovar, kde sa čistí surovina; čistiareň liehu a pod.
rafinovanosť, *f,* zjemnelosť; chytráctvo, prefíkanosť, ľstivosť, šibalstvo
rafinovaný, *f,* prečistený, zjemnelý; chytrácky, ľstivý, prefíkaný, šibalský, farizejský
rafinovať, *f,* čistiť, zjemniť, prečisťovať, cibriť, prepaľovať
rafinóza, druh cukru (vyskytuje sa v cukrovej melase)
rafnúť, *n* (z raffen), udrieť, uchvátiť, chytiť
rafraichisseur (rafrešisőr), *f,* rozstrekovač
rage (ráž), *f,* jed, zúrivosť, zlosť, srditosť, zbesilosť, prudká vášeň, rozčulenie
ragione (radžóne), *t,* kupecká firma
raglán, *a,* voľný široký svrchník z anglickej látky bez podšívky, nazvaný po lordovi Raglanovi, anglickom vojvodcovi vo vojne krymskej
ragoût (ragú), *f,* jedlo pripravené z kusov rozličného mäsa s dráždiacou príchuťou; smiešanina z mias; polievka z odpadkov mias
ragtime (regtajm), *a,* istý moderný tanec
ráhno, *n* (z Rahe), tyčka, ktorá v prostriedku svojej dĺžky priekom na stožiari visí a drží plachtu
rácha, *h,* ničomník, podliak, lotor
rachetľa, pozri: rakéta
rachitalgia, *g,* bolesť v krížoch
rachitický, *g,* krivičný
rachitik, *g,* krivicou postihnutý
rachitis, *g,* krivica, skrivenie chrbtovej kosti, chrbtice, anglická choroba
rachometľa, pozri: rakéta
raid (rejd), *a,* vpád, nálet, nápad
rail (rejl), *a,* koľajnica
raillerie (raj'rí), *f,* žart, fígeľ, špás, výsmech

railroad (rejlroud), *a*, železnica
railway (rejlué), *a*, železná dráha, železnica
raison (rezón), *f*, rozum, rozumový dôvod, poznanie, úsudok; pohnútka
raisonable (rezonábl), *f*, rozumný, slušný, usporiadaný, spôsobný, poriadny
raison de faire (rezón dö fér), *f*, dôvod konania
raison d'état (rezón detá), *f*, politické dôvody
raison d'être (rezón détr), *f*, smysel života, podstata bytia, dôvod oprávnenia bytia
raisonnement (rezonmán), *f*, rozumovanie
raisonneur (rezonőr), *f*, mudrák, mudrlant, rozumkár, tárač, táradlo, odvrávač, tlčhuba, nespokojenec
raisonovať, *f*, pozri: rezonovať
rája, *ar*, *tu*, stádo; turecký poddaný, ktorý nie je mohamedán, inoverec, najmä kresťan, vôbec názov inovercov pod tureckou vládou
rajah (raja), pozri: radža, raja
rajbať, *n* (z reiben), trieť, drhnúť, drieť
rajcovať, *n*, dráždiť
rajfajzenka, *n*, úverné spoločenstvo hospodárske, nazvané po zakladateľovi Raiffeisenovi, záložňa
rajpán, *n*, ševcovský nástroj (kus plochej kosti)
rajs, *n*, ryža
rajtár, *n*, jazdec; mlynček na čistenie obilia
rajtop(lík), *n*, hrniec, mliečnik
rajtovať, *n* (z reiten), jazdiť na koni, ap.
rajzovať, *m*, kresliť; *n*, cestovať, túlať sa svetom
rakáš, *m*, 15 snopov v kope, kríž
rakéta, *t*, ohňostroj vystupujúci do výšky, zápalný náboj na osvetlenie; pri tenisovej hre sieťka na odbíjanie lôpt
rakyja, *sb*, srbské pálené veľmi tuhé, vyrobené z vína a slivák, srbská slivovica; pozri: arak
rallye, *a*, hviezdicová jazda
rallentando, *t*, jednostaj pomalšie, spomaľujúco, stále zdĺhavejšie, váhavejšie (v hudbe)
ralovať, *f*, sjednocovať, dávať dokopy
ramadán i **ramazán**, *tu*, deviaty čiže pôstny mesiac turecký; mohamedánsky veľký pôst
ramadou (ramadú), *f*, jemný pyrenejský syr pripravený z ovčieho mlieka
Ramajána, *i*, indické národné epos, život Rámov, v ktorého sa vtelil boh Višna
ramať, *n*, kopať
rambustan, *mal*, ovocie podobné našim gaštanom
ramifikácia, *l*, odbočka, rozvetvenie
ramlík, *n* (z Rammel), zajac (samec)
ramogén, *g*, *n*, pripravenina zo smotany podobná ženskému mlieku
ramovačka, *n*, široká motyka
rampa, *f*, v divadle rad lámp na kraji javiska smerom k hľadisku, ktoré možno spustiť pod dlážku javiska, alebo ich zdvihnúť; závora na železnici, zábradlie, vyvýšenina, ochranná stena
ramponovať, *f*, poškodiť, skaziť, pokaziť
ramšľa, *f*, hazardná hra v karty
rámus, *f*, krik, huriavok, hurhaj, ryk
rana, *l*, žaba
rana in fabula, *l*, rozprávková žaba (ktorá pukla, lebo sa chcela nafúknuť do veľkosti vola)
rancune (rankűn), *f*, pomstivosť, tajné nepriateľstvo, nenávisť
Rand, *n*, okraj
randál, *t*, výprask, lomoz, krik, hurhaj
rande, pozri: randevú
randevú, *f* (z rendez-vous), stretnutie, schôdzka, svídanie

Rang, *n*, rád, poradie, hodnosť, stupeň dôstojnosti, postavenie
Rangers (rendžrs), *a*, predné futbalové mužstvo škótske
rangirovať, pozri: ranžirovať
Rangliste, *n*, soznam členov nejakého stavu (na pr. dôstojníkov) podľa hodnosti a služobných rokov
rancho (rančo), *šp*, v Mexiku dvorec, majer, farma, samota
ranchéros (rančeros), *šp*, obyvatelia rancha v Mexiku, vidiečania pôvodu španielskeho, ktorí sú znamenití jazdci a lovci
ranimovať, *l*, oživiť, znova priviesť k životu
ránkor, *f*, hnev, pomstivosť
rantlík, *n* (z Rand), okraj, obruba
ranunkuľa, *l*, blyskáč, gombičky, iskerník, záhruška (*bot.*)
ranzion (rançon), *f*, vyslobodenie zo zajatia; výkupné zo zajatia
ranžirovať, *f*, zriadiť, sostaviť, srovnať, usporiadať
rap, *n* (z Rappe), čierny kôň, vraník; švajčiarsky halier
rapa, prirodzený soľný roztok
rapacita, *l*, lakomosť, držgrošstvo
rapax, *l*, lakomec, držgroš
rapé, *f*, (strúhaný); druh dohánu na šnupanie
rapid, *f*, vo Francúzsku takto nazývajú rýchlik; pomenovanie mnohých športových spolkov
rapidamento, *t*, chytro, rýchle (v hudbe)
rapidita, *l*, rýchlosť, skorosť, rezkosť, dravosť
rapídne, *l*, chytro, rýchlo, náhle, rezko
rapídny, *l*, chytrý, prudký, rezký, bystrý, rýchly, náhly
rapír, *f* (z rapière, rapiér,) palošík, tenká šabľa na šermovanie na konci s guľkou
rapľoš, *n*, pochábeľ, vrtohlavec, blázon
rapľovať, *n*, blázniť, šalieť, pochabiť sa
raport, *f*, oznámenie, ohlásenie, hlásenie, najmä vojenské, zvesť, zpráva; vzťah, pomer; výnos, ohlas
raportér, *f*, donášač, dopisovateľ, zpravodajca, udavač; uhlomer
raportovať, *f*, podávať zvesť, zvestovať, hlásiť, udávať; v kupectve: prenášať položky z jednej knihy do druhej
Rappe, *n*, pozri: rap
rappel, *f*, odvolanie (v kup.); svolanie vojska
Raps, *n*, repka olejná
rapsód, *g*, u starých Grékov potulný spevák, prednášateľ úryvkov nejakej epickej básne
rapsódia, *g*, úryvok, zlomok hrdinskej básne, najmä básní Homérových; hudobná skladba, v ktorej je niekoľko rozličných myšlienok spojené v celok
rapsodický, *g*, nesúvislý, zlomkovitý, úryvkovitý
raptim, *l*, ponáhľavo, sporo
raptus, *l*, útok, nábeh, nápor, nápad, záchvat; streštenosť, pochabosť
raptusný, *l*, streštený, pochabý
raquette (raket), *f*, sieťka na odbíjanie tenisovej lopty
rara avis, *l*, riedky, vzácny vták (príslovečne o niečom vzácnom); biela vrana; výnimka (*Hor.*)
rarefakcia, *l*, zrednutie tkaniva
rari nantes in gurgite vasto, *l*, málo je plávajúcich v širokej záplave (*Verg.*)
rarita, *l*, riedkosť, zriedkavosť, vzácnosť, osobitnosť
rarum carum, *l*, riedke je milé, vzácne je milé
ras, *ar*, *ab*, náčelník, knieža; mys
rasa, *f* (z race, ras), kmeň, plemeno
raseur (razőr), *f*, holič (Francúzi nehovoria toto slovo v tomto smysle); tlčhuba, táradlo, protivník
rash (reš), *a*, vyrážka, predchádzajúca niektorú nákazlivú chorobu
raskoľnik, *r*, odpadlík od pravoslávia, kacír

rasový, *f*, plemenný
Rast, *n*, oddych, odpočinok
rasta alebo **rastaquouère** (rastakuér), *f*, v Paríži prezvývka podozrivých cudzincov
rastacouère (rastakuér), *f*, bohatý, nápadný cudzinec; dobrodruh (pozri predošlé)
Rastelbinder, *n*, drotár
raster, rastrovaný papier, čiže linkovaný, aký sa upotrebuje v účtovníctve
rastrál, *l*, nástroj linovací
rastrovať, *l*, robiť notové čiary, linkovať, čiarkovať
rastrum, *l*, prístroj na robenie notových čiar, linkovací prístroj
rasúra, *l*, pozri: razúra
ráška, *f*, priadza z ťavej srsti
rašpľa, *n* (z Raspel), hrubý pilník, struhadlo; stará, nepekná dievka
rašpľovať, *n*, strúhať, pilovať, škriabať
rašpľovina, *n*, opilky
rat, *ch*, vojna
rata, *n*, pomoc, prispenie na pomoc
ráta, *l*, čiastka; pomerný diel, príspevok; splátka, pomerný diel sumy, ktorý treba v istých lehotách zaplatiť; lehota na zaplatenie
ratafia, *t*, likér z vytiahnutých ovocných štiav, vínneho octu a cukru; pozri: tafia
rátanie, *n*, počítanie
rátať, *n*, počítať
ratauz, *n* (z Rathaus), radnica
raté, *f*, cieľ si zmýlivší, poblúdený, životnú dráhu si zmýlivší človek
Ratenzahlung, *n*, platenie v lehotách
ratifikácia, *l*, úradné schválenie, odobrenie, potvrdenie, prijatie, uznanie, vykonanie (na pr. smluvy), schválenie dohovoru, ktorý niekto urobil z rozkazu tretej osoby
ratifikovať, *l*, potvrdiť, schváliť
ratiné, *f*, látka na zimné kabáty, ktorých povrch je osobitnými kefkami (t. zv. ratinovacím strojom) zbrčkavený
ratinovací stroj, *f*, krúžkovací strojček
ratio, *l*, rozum, smysel, rozumová vec
rationalizmus a pod.; pozri: racionalizmus a pod.
ratlík, *n*, potkaniar; druh jazvečích psov
ratovanie, *n*, zachraňovanie
ratovať, *n* (z retten), zachrániť, vyslobodiť, zachovať, spasiť, pomôcť
Rattenfänger, *n*, chytač potkanov, potkaniar
ratúz, *n* (z Rathaus), radnica
raubír, *n* (z Räuber), lupič, lúpežník, zbojník, zlodej
Raucher, *n*, fajčiar
Rausch, *n*, dobrá nálada z pitia liehovín, opička
Ravag, skrátenina rakúskeho rozhlasu
ravage (raváž), *f*, spustošenie, zničenie, znivočenie
ravelin (ravelén), *f*, polokruhovité, napred posunuté opevnenie
ravioli, *t*, plnené rezance
rayé (rejé), *f*, vlnená al. hodvábna látka s pozdĺžnymi votkanými pásmi
rayon (rejón), *f*, lúč; okres, okolie, okolica, oblasť, háj; oblasť pôsobnosti lúča
rayonovať, *f*, prideliť istému okresu, oblasti, rozdeliť, obmedziť na istú oblasť, rozdeliť na oblasti
razantný, *f*, prudký, ostrý, dravý (na pr. výkop vo futbalovej hre)
razgovenije, *r*, prvé požívanie mäsa po pôste, skončenie pôstu
razírovať, *f*, holiť; srovnať so zemou, strhnúť
razúra, *l*, vymazanie, vyškrabanie písma; vyškrabané, vymazané miesto; vystrihané vlasy
razviedčik, *r*, pozorovateľ, stopovateľ, vyzvedač

razviedka, *r*, vyšetrovanie, výskum, zvedy; výzvedná čata, výprava, stráž, patrola
razzia (racia), *ar*, policajné obchádzanie istého okresu na vyhľadávanie nebezpečných osôb, lov; lúpežný vpád, prepadnutie; píš: razia
ráža, *f*, pozri: rage (ráž)
ražničí, *sb*, na ražni pečené mäso
Rb, chemická značka rubídia
re, *t*, kráľ
ready (redy), *a*, pripravený, hotový
reagencie, *l*, veci protivne pôsobiace, vyvolávajúce protitlak; v chemii skúmadlá
reagens, *l*, chemické skúmadlo
reagovať, *l*, pôsobiť protivne, odporovať; účinkovať; skúmať, vnímať; obracať pozornosť na niečo; odpovedať
reakcia, *l*, zpiatočníctvo, odpor proti slobode a pokroku; snaha uviesť znova predošlý politický stav; v chemii: zovnútorný prejav vzájomného pôsobenia dvoch látok, chemických hmôt, na seba, protipôsobenie, protitlak, odpor; opačný účinok
reakcionár, *l*, kto žičí reakcii, zpiatočník
reakčný, *l*, protipôsobiaci; zpäť protivným smerom účinkujúci, zpiatočnícky
reaktivita, *l*, opätné dosadenie v predošlú činnosť
reaktivovať, *l*, opäť v činnosť uviesť, obnoviť
reál, *šp*, kedysi strieborná španielska minca rovná 1½ pesete, teraz asi 25 h; druh tlačiarskeho písma
realgar, sirník arzénu
reálie, *l*, poznania podstatné, vecné, vecné učenie, vecnosti, starožitnosti, starobylosti; pozri: realita
realista, *l*, prívrženec vecí na skúsenosti sa zakladajúcich; žiak reálnych škôl
realita, *l*, skutočnosť, vecnosť; nehnuteľnosť, dom s pozemkami; majetok
realiter et substantialiter, *l*, opravdivo a hmotne
realizácia, *f*, uskutočnenie, vykonanie
realizmus, *l*, filozofický smer, stavajúci svoje poznania na skutočnosti, a nie na hádaní, predstavách a pomysloch, ako to robí idealizmus (umelecký realizmus zobrazuje život podľa skutočnosti); vecnosť, skutočnosť, hmotnosť proti idealizmu; filozofická náuka, že vesmír má svoju vlastnú existenciu; blíženie sa k veci, ku skutočnosti proti klasicizmu; vyučovanie predmetov opravdivej potreby (reálnych)
realizovať, *l*, uskutočniť, vykonať, speňažiť
reálka, *l*, stredná škola pre praktické vedy, reálna škola (pozri toto)
reálna injúria, *l*, urážka skutkom
reálna škola, *l*, škola pre predmety zakladajúce sa na skutočnej potrebe, stredná škola s prevahou predmetov matematicko-technických
reálna únia, *l*, opravdivá hospodárska jednota štátov (opak personálnej únie)
reálne gymnázium, *l*, stredná škola spájajúca ciele oboch škôl: reálky a gymnázia
reálnosť, *l*, vecnosť, skutočnosť, náležitosť, zaručenosť, spoľahlivosť, počestnosť
reálny, *l*, vecný, skutočný, skutkový, výkonný; nehnuteľnostný
reálny kredit, *l*, krytý úver
reálny lexikon, *l*, vecný slovník, slovník na poznanie vecí
reambulácia, *l*, nová obchôdzka, cesta
reasekurácia, *l*, opätné poistenie
reasumácia, *l*, opätné rokovanie

reasumovať, *l*, opäť predsavziať, preberať, pretriasať, prerokovať, dať pre niečo podnet, obnoviť, na pr. súdne rokovanie
reasumpcia, pozri: reasumácia
Réaumur (Reoműr), *f*, vynálezca teplomeru, ktorý sa po ňom nazýva
reb, *h*, pozri: rabín
rebach (rebbes), *h*, zisk, zárobok, úžernícke úroky
rebarbora, *g* (z rhabarbora); *rha* = liek, teda liek pochádzajúci od barbarov (cudzincov), a to, vraj, z Číny; reveň
rebbe, *h*, pozri: rabín
Rebeka, *h*, v Biblii žena Izákova
rebel, pozri: rebelant
rebelant, *l*, odbojník, burič, povstalec, sprisahanec, mätežník
rebélia, *l*, vzbura, vzbúrenie, sprisahanie, odboj, povstanie
rebelovať, *l*, búriť sa, odopierať poslušnosť
rebi, *ar*, (= jar), tretí a štvrtý mesiac v mohamedánskom kalendári
rebuiltovať (rebiltovať), *a*, znova postaviť, zriadiť
rebulant, pozri: rebelant
rébus, *l*, hádanka v obrázkoch
rebus sic stantibus, *l*, za takéhoto stavu vecí
rec., *l*, skrát. recipe (pozri toto)
recapitulácia a pod.; pozri: rekapitulácia a pod.
receiver (resívr), *a*, prijímač, jímka (*techn.*)
recentný, *l*, nedávny, nový
recenzent, *l*, posudzovateľ literárneho diela
recenzia, *l*, kritika, posúdenie, preskúmanie, vyšetrovanie, úvaha
recenzné výtlačky kníh, knihy, ktoré nakladateľ dáva zadarmo recenzentom
recenzor, *l*, hodnotiteľ, kritik, posudzovateľ
recenzovať, *l*, preskúmať, posúdiť, uvážiť
recepcia, *l*, prijatie, príjem, prevzatie
recepis, *l*, potvrdenie, že nejaká zásielka sa odovzdala pošte dopraviť na miesto určenia
recept, *l*, predpis lekársky, podľa ktorého lekárnik pripravuje chorému lieky
receptákulum, *l*, vačok; v botanike: plodná pôda
receptár, *l*, sbierka návodov na pripravovanie liekov
receptibilita, *l*, pozri: receptivita
receptivita, *l*, vnímavosť, chápavosť
receptívny, *l*, vnímavý, chápavý, bystrý
receptor, *l*, príjemca, prijímač, vyberateľ; na stroji: preberač, sbierač
receptorát, *l*, prijímací úrad
receptovať, *l*, predpisovať
receptúra, *l*, liekopis, príprava liekov
reces, *l*, ústupok, nedoplatok, deficit; smluva; vyrovnanie, záver
recesívny, *l*, ustupujúci
recidíva, *l*, návrat tej samej choroby po zdanlivom alebo skutočnom vyliečení, nové ochorenie; zpätnosť trestného činu
recidivita, *l*, pozri: recidíva
recidívny, *l*, navrátilý, znova ochorelý; **recidívny zločinec**, *l*, zločinec, previnilec, ktorý pre ten istý zločin už bol trestaný
recipe, *l*, prijmi, užívaj! (nadpis receptov)
recipient, *l*, prijímač, prijímateľ, sbierač, uchovávateľ; nádrž výveVy, sklenený zvon, ktorý neprepúšťa vzduch
recipované právo, *l*, právo prevzaté od iného národa do vlastného práva (na pr. rímske právo)
recipovať, *l*, prijímať, pripúšťať, preberať
reciproce, *l*, vzájomne, vospolne
reciprocita, *l*, vzájomnosť, vospolnosť

recipročný, *l*, vzájomný, obapolný; prevratný
recitácia, *l*, prednášanie, odriekavanie, prednes básne, vypravovanie
recitando (rečitando), *t*, recitatívne, spevným prednesom (v hudbe)
recitativ (rečitativ), *t*, spevný prednes
recitatívny, *l*, odriekavý, spevavý, spevného hlasu
recitátor, *l*, prednášateľ
recitovať, *l*, prednášať, hlasne odriekať
Reclam, lipský nemecký nakladateľ, vydavateľ svetovej Reclamovej knižnice
reclame (reklam), *f*, pozri: reklama
récompense (rekonpáns), *f*, odmena, náhrada, odplata
reconnaissance (rekonesáns), *f*, opätné poznanie, uznanie, uznalosť
record, *a*, pozri: rekord
recovery (rikovery), *a*, opätné nadobudnutie; ozdravenie
recrudescunt inclitae gentis Hungarae vulnera, *l*, obnovia sa rany znamenitého uhorského národa (Fraňo Rákóczi II.)
rectangulum, pozri: rektangulum
recta tueri, *l*, chrániť práva
recta via, *l*, priamou cestou, rovno, priamo
recte, *l*, správne, dobre; vlastne
recto, *l*, predná strana papieru
rector, pozri: rektor
rector magnificus, *l*, univerzitný rektor
rectum (intestinum), *l*, konečník
rectus, *l*, pravý
reçu (resü), *f*, potvrdenie
recueil (rekőj), *f*, sbierka, zborník
récusé (reküzé), *f*, ťahanie (istý spôsob hry na biliarde)
red, *a*, červený
réda (rheda), *ho*, lodenica
redakcia, *l*, sbieranie a upravovanie rukopisov do nejakého časopisu; osoby túto robotu konajúce; miestnosť, kde sa táto robota deje; usporiadateľstvo rukopisov; spravovanie, upravenie časopisov
redakčný, *l*, redakcie (pozri toto) sa týkajúci
redaktor, *l*, usporiadateľ časopisu, riaditeľ literárneho podniku, ako novín, diel slovníkových a pod.
redarstvo, *ch*, policia
redatovať, *l*, datovať zpätne, udávať deň predošlý
Rede, *n*, reč
redempcia, *l*, výkup, vykúpenie, spása, spasenie
redemptor, *l*, spasiteľ, vykupiteľ
redemptorista, *l*, mních rehole Vykupiteľa, člen rehole založenej sv. Alfonzom de Liguori (odtiaľto i pomenovanie: liguriáni), (vetva jezuitov)
redevance (redeváns), *f*, záväznosť; ročný poplatok štátu z ťažby alebo pozemku
redif, *tu*, záložník; turecká domobrana
redigovať, *l*, spravovať, riadiť časopis, sbierať články a ich upravovať do tlače
redingote (redéngot), *f*, dlhý čierny krýdlatý kabát, svrchník, cisársky kabát
redivivus, *l*, znova oživnutý, do života sa prebudivší; obnovený, nový
redondillas (redondiljas), *š*, španielske al. portugalské verše rýmované al. s asonanciami
redoublovať (redublovať), *f*, zdvojiť
redout (redut), *f*, pevnosť, uzatvorený štvorboký aj viacboký zákop; reduta (pozri toto), zábavná miestnosť
redresovať, *f*, narovnať, vzpriamiť, zasa postaviť
redressement (redresmán), *f*, násilná, ale nekrvavá náprava rozličných skrivenín tela
redskin, *a*, červená koža (prezývka Indiánov)

redukcia, *l*, zmenšenie, obmedzenie, zjednodušenie, zúženie, stiahnutie; slučovanie, odkysličenie; prenáška, premena; uvedenie do pôvodného stavu
redukčný, *l*, zužovací, prepočítací; odkysličovací
redukovať, *l*, previesť, obmedziť, zmenšiť, zúžiť, stiahnuť, zjednodušiť, rozpustiť, znížiť; odkysličiť
reduktor, *l*, prístroj na napravovanie vymknutých údov
reduplikácia, *l*, zdvojenie
reduplikovať, *l*, zdvojiť
reduta, *f* (z redout, redut), poľná hradba štvorhranná i viachranná s priekopou a valom, malá pevnosť; (ridotto), maškarný ples; miestnosť, kde takéto plesy bývajú
reálny a pod.; pozri: reálny a pod.
reengagement (reangažmán) *f*, opätné prijatie do služby
reeskont, *t*, diskontovanie zmenky väčšou bankou
reetablovať, *f*, opäť postaviť, ustanoviť, zriadiť
re et corpore, *l*, vecne (hmotne) a telesne
refait (röfé), *f*, nerozhodná hra
refakcia, *l*, náhrada za chybné alebo za nepotrebné veci; srážka
refekcia, *l*, upravenie; občerstvenie, okriatie
refektár (i refektórium), *l*, jedáleň (v kláštore)
refektórium, pozri: refektár
referát, *l*, zvesť, posúdenie; oddelenie úradu (na pr. referát ministerstva školstva a národnej osvety); zvesť, oznámenie, úvaha; správa, odbor (na pr. daňový)
referee (riferí), *a*, sudca pri zápase (na pr. futbalovom)
referencia, *l*, vysvedčenie, odporúčanie; zvesť, zpráva
referendár, *l*, úradník, ktorý referuje (podáva zvesti); v Nemecku súdny úradník, nižší ako asesor, asi toľko, čo auskultant
referendum, *l*, zvesť, ktorá má byť podaná; hlasovanie ľudu o zákonoch; pozri: ad referendum
referent, *l*, zpravodajca, zvestovateľ, prednášač
referovať, *l*, podávať zvesti, zprávy, upovedomovať, prednášať
reflektant, *l*, uchádzač, kupujúci, kupec, záujemca
reflektívny, *l*, premietavý
reflektor, *l*, odrážač svetla; duté zrkadlo; zrkadlový ďalekohľad, svetlomet
reflektorický, *l*, zvratný, odrazový
reflektovať, *l*, odrážať; premietať, uvažovať, premýšľať, pomýšľať na niečo, uplatňovať právo na niečo, rozvažovať; hľadať (miesto), uchádzať sa, robiť si nároky, stáť
reflex, *l*, odraz, odblesk, odrážanie svetla
reflexia, *l*, premietanie, pozorovanie, rozvažovanie, úvaha, rozjímanie
reflexívny, *l*, myšlienkový, rozjímavý, premietavý, úvahový; zvratný
reflexívny pohyb, *l*, mimovoľný pohyb
reflexívum, *l*, zvratné zámeno, zvratné sloveso
reflexný, *l*, odrazový; pozri: reflexívny
refling, *n*, druh hrozna
refluovať, *l*, tiecť nazad
reforma, *l*, zmena, oprava, obnova, pretvorenie, prevrat, náprava, zlepšenie
reformácia, *l*, pretvorenie, oprava, najmä cirkevná
reformatio in peius, *l*, zmena v horšie (nedovolená, ak sa týka rozsudku na škodu odsúdeného)
reformátor, *l*, opravovateľ cirkvi alebo náuk, zlepšovateľ
reformbill, *a*, návrh na opravu zákona
reformista, *l*, pozri: reformátor

reformná strana, *l*, strana, ktorá zavádza a bojuje za reformy zastarených vecí
reformné reálne gymnázium, *l* reformované gymnázium so zmenšeným počtom klasických predmetov a s pridaním moderných jazykov
reformný, *l*, opravený, zlepšený
reformný pohyb, *l*, pohyb obnovovací, napravovací, zlepšovací (na pr. v politike)
reformovaná cirkev, *l*, u evanjelikov cirkev helvétska, kalvínska
reformované biskupské cirkvi, protestantské cirkvi v Severnej Amerike
reformovať, *l*, pretvoriť, napraviť, opraviť, zlepšiť, obnoviť, zmeniť
Refosco, *t*, druh talianskeho vína
refrain, pozri: refrén
refrakcia, *l*, odraz, lom lúčov, lámanie lúčov
refraktometer, *l*, prístroj na stanovenie lomivosti lúčov
refraktor, *l*, lamač lúčov; hvezdársky ďalekohľad
refrén, *f* (z refrain), časť piesne, ktorá sa raz alebo i viac ráz opakuje, slová opakujúce sa na konci každej slohy v piesni; dospev
refrigerácia, *l*, chladič; pozri: refrigerátor
refrigerátor, *l*, chladiaci prístroj, chladič, prístroj na vyrábanie ľadu; ľadnička
refuge (refúž), *f*, zvýšený chodník prostred cesty, úchylok, výstupok
refugiés (refúžié), *f*, ubehlíci, čo utiekli v 17. stor. pre vieru z Francúzska a našli útulok v susedných štátoch
refúgium, *l*, útočište, ochrana
refundácia, *l*, vrátenie, splatenie, náhrada, zaplatenie
refundovať, *l*, liať nazad, vrátiť, zaplatiť, splatiť, nahradiť
refus (refú), *f*, pozri: refúzia
refutácia, *l*, vyvrátenie námietok, odmietnutie, námietka
refutovať, *l*, vyvrátiť námietky, odmietnuť, namietať
refúzia, *l*, odmietnutie, odvrátenie, odhodenie, odvrhnutie
refuzovať, *l*, (*f*), odmietnuť, odvrhnúť
regál, *l*, polica, priehrada, vrstva, stojan s priehradami na knihy, najmä u kníhkupcov; kráľovské, zemepanské právo, korunná výsada; banícke právo na podzemie (na kovy, uhlie, soľ a pod.), korunné právo, výhradné právo kráľovské; štátny dôchodok; kráľovský papier, kráľovské písmo (druh papieru, písma); právo výčapu, výčap
re galantuomo, *t*, panský kráľ, gavalierský kráľ (o Viktorovi Emanuelovi II.)
regále, *l*, zprvu kráľovské, neskoršie štátne právo al. výsada na podzemné bohatstvo (kovy, uhlie, soľ a pod.); druh papieru i písma tlačiarskeho; pozri: regál
regália, *l*, druh dobrých cigár
regálie, *l*, odznaky kráľovskej moci v stredoveku; kráľovské práva a výsady
regálny, *l*, kráľovský
regalovať, *l*, častovať, hostiť, obdarovať
régard (regár), *f*, pohľad, ohľad, pozornosť, branie do pozornosti
regardovať, *f*, mať niekoho na zreteli, v pozornosti
regata, *t*, plavba o preteky; zábavný čln na mori
Regel, *n* (z *l* regula), pravidlo
regelácia, *l*, primrznutie k sebe
regement, pozri: regiment
Regen, *n*, dážď
Regenbogen, *n*, dúha
regenerácia, *l*, obnova, znovuzrodenie, obrodenie, pretvorenie, osvieženie
regenerátor, *l*, obroditeľ, obnoviteľ; v kalorických (dynamoelektric-

kých) strojoch priestor vyplnený sústavou rovnobežných dosák, ktoré majú odnímať teplo horúcemu vzduchu tam prúdiacemu a pri prúdení ochladeného vzduchu opäť teplo

regenerovať, *l*, obnovovať, omladzovať

regense (röžáns), *f*, vladárstvo

Regenschirm, *n*, dáždnik

regens chori i **regenschori**, *l*, správca chóru, organista, správca cirkevnej hudby

regent, *l*, vladár, panovník, správca krajiny; panovníkov námestník; meno veľkého francúzskeho diamantu

regesta, *l*, výťahy z listín vnesené do jednej knihy, obsahy listín; sbierka listín

reggel, *m*, ráno

regia aqua, *l*, lúčavka kráľovská

regicídium, *l*, kráľovražda

regie, pozri: režia

regime, pozri: režim

regímen, *l*, vláda, správa, riadenie, panstvo; pozri: režim

regiment, *l*, pluk vojska; množstvo

regimentálny, *l*, plukovný

regina, *l*, kráľovná, strojná ženská; figúra na svadobnom voze

regina caeli, *l*, kráľovná nebies (Panna Mária)

reginam interficere nolite timere bonum est et si omnes consenserint ego solus non contradico, *l*, kráľovnú zavraždiť netreba; dobre sa vám bude báť; keď všetci súhlasia, ja nie; som proti (dvojsmyselná veta, ktorá umiestením vždy inej a inej interpunkcie dáva iný a iný, rozdielny smysel: kráľovnú zavraždiť netreba sa vám báť; dobre bude; keď všetci súhlasia, ja nie som proti (arcibiskup Ján)

regio, *l*, krajina, končina, obvod, kraj, okres

regionalista, *l*, prívrženec regionalizmu (pozri toto)

regionalizmus, *l*, krajové smýšľanie, krajové vedomie (zriadenie); krajová kultúrna práca

regionálny, *l*, krajový, oblastný

regis ad exemplum totus componitur orbis, *l*, podľa príkladu panovníka spravuje sa celý svet (*Claudianus*)

régisseur (režisőr), *f*, pozri: režisér

register, *l* (z registrum), soznam, ukazovadlo, ukazovateľ, súpis, obsah; počítacia pokladnica; na organe poradie píšťal

registered (redžistríd), *a*, zapísané v registri; na listoch: odporúčané, registrované

registrá (mn. p.), *l*, listiny, úradné spisy

registrácia, *l*, zápis do úradných listín, záznam

registračná pokladnica, *l*, pokladnica, ktorá automaticky zapisuje prijaté sumy

registrátor, *l*, správca úradných spisov, prednosta kancelárie; ohlasovateľ, zpravodajca; usporadovací prístroj, usporadovadlo

registratúra, *l*, sberňa rokovacích úradných spisov, spisovňa

registrovať, *l*, zaznamenať, zapisovať do soznamu úradných listín; urovnávať, rovnať spisy

regis voluntas suprema lex esto, *l*, kráľova vôľa nech bude najvyšší zákon

réglement (regl'mán), *f*, pravidlá a predpisy; služobný poriadok, najmä cvičebný poriadok vojenský

reglementárny, *f*, podľa predpisu, poriadku

reglementovať, *f*, dávať predpisy, nariadenia, príkazy, usporadovať

reglette (reglet), *f*, malý lineár

regliffe (rőglif), *f*, sladké drevo

regnikola, *f*, říšsky občan domácí, tuzemec

regnikolárny, *l*, krajinský

regnikolárny sbor, *l*, sbor z oboch

krajinských snemovní a sbor z chorvátskeho snemu vyslaný (v bývalom Uhorsku)
regnum, *l*, kráľovstvo
regnum Marianum, *l*, kráľovstvo (krajina) Panny Márie (t. j. Maďarsko, predtým Uhorsko)
regrácia, *l*, vychádzka po skúške; pozri: rekreácia
regredient, *l*, postihovateľ
regres, *l*, postih, nárok, požadovanie náhrady
regresát, *l*, postihnutý
regresia, *l*, ústup, návrat
regresívny, *l*, zpät účinkujúci, zpät kráčajúci, pôsobiaci, sostupný; postihový, náhrady sa týkajúci
regresovať sa, *l*, žiadať náhradu, hojiť sa na niekom
regrút, *f*, nováčik (vojenský), novobranec
regrutačka, *f*, odberačka, odvod
regrutovať, *f*, vyberať, brať, byť nováčkom (pri vojsku); sbierať, dopĺňať
regula, *l*, pravidlo, rehoľa
regulácia, *l*, úprava (riečišťa, ulíc ap.); smernica
regulačný, *l*, úpravný, smernicový, rovnací
regula de tri (roz. de tribus numeris), *l*, trojčlenka
regularita, *l*, pravidelnosť
regulárny, *l*, pravidelný, riadny; rehoľný
regulárny vojak, *l* (reguláš), radový vojak
regulatív, *l*, pravidlo, návod, nariadenie, sborník predpisov, rokovací poriadok, stanovy
regulátor, *l*, prístroj, ktorým sa mení veľkosť hnacej sily, stroja podľa potreby, riadič, upravovateľ, usporadovateľ, rovnateľ; riadidlo; presné hodiny
regule, *l*, stanovy; pozri: regula
reguli, (*a*), ľudový súd na území Severnej Ameriky začiatkom 19. stor. na ochranu pred nezákonnosťou
regulín, preháňadlo na upravenie stolice
regulovať, *l*, do poriadku uvádzať, upravovať, usporadovať, ustaľovať, rovnať
regulus, *l*, celkom čistý kov odlúčený od všetkých slúčenín; Regulus, hviezda v súhvezdí Ľva
rehabilitácia, *l*, navrátenie v predošlý stav, navrátenie dobrého mena, predošlých práv, spoločenského postavenia
rehabilitovať, *l*, zpät umiestiť v úrade, navrátiť predošlé dobré meno, česť, práva, spoločenské postavenie
rehabilitovať sa, *l*, znova si vydobyť česť, predošlé spoločenské práva
rehoľa, *l* (z regula), rehoľnícky stav, mníšstvo
rehoľnícky, *l*, mníšsky
rehoľníctvo, *l*, mníšstvo
rehoľník, *l*, mních
réchaud (rešó), *f*, ohrievacia paňva, ohrievač
recherche (rešerš), *f*, shľadávanie, skúmanie, sliedenie, vyskumovanie, vyšetrovanie, výskum
rechercheur (rešeršőr), *f*, skúmateľ, sliedič, vyšetrovateľ
recherchovať (rešeršovať), *f*, skúmať, pátrať, kutrať
Recht, *n*, právo
recht, *n*, pravý
Rechthaberei, *n*, vzdorovanie; nevyhnutnosť
rechtor, *l* (z rector), učiteľ a organista; organista
rechtorka, *l*, rechtorova žena
rechtorský, *l*, učiteľský a organistický; organistický
Rechtsanwalt, *n*, právny zástupca, advokát, fiškál
Reifrock, *n*, krinolína
reiher, *n*, hltavka, hltavica, hltavčie pero
Reich, *n*, ríša; bez bližšieho označenia: Nemecko

Reichsrat, *n,* bývalý rakúsky krajinský snem
reimprimovať, *l,* nanovo tlačiť
reine-claude (renklód), *f,* meno istej slivky, ringlóta
Reineke Fuchs, *n,* líšiak figliar
reinette (renet), *f,* druh jabĺk, jabloní; reneta
reinkarnácia, *l,* znovavtelenie
reinkorporácia, *l,* znovuzrodenie; pozri: reinkarnácia
reinplantácia zuba, *l,* zpätné osadenie zuba do jeho ložiska, aby zasa vyrástol
reinštalácia, *l,* nový úvod, nové uvedenie
reinštalovať, *l,* novo uviesť
reintegrácia, *l,* umiestenie, preloženie na predošlé miesto
reintegrovať, *l,* preložiť, umiestiť na predošlé miesto
reis (ras, pozri toto), *ar, ab, tu,* hlava, náčelník, vládca, loďný kapitán
reis (rei, čítaj: reï), *po,* drobný portugalský peniaz; pozri: milreis
reis efendi, *ar,* ríšsky kancelár a minister vnútorných vecí
Reisender, *n,* cestujúci, najmä obchodný, rajzender
Reissbrett, *n,* doska pod papier na kreslenie, črtacia doska
Reissteufel, *n,* dráč, trhan (ten, čo veľa šatstva roztrhá)
Reiter, *n,* jazdec
Reiterei, *n,* jazda, kolotoč
reiterovať, *l,* opakovať, opätovať
reitovať, pozri: rajtovať
Reitschule, *n,* jazdiareň, škola, v ktorej sa učia ľudia jazdiť
Reiz, *n,* pôvab, vnada; dráždenie
Reizmittel, *n,* dráždidlo
rejda, *n, h* (z Rhede), miesto na mori (i na rieke), kde zakotvujú lode, otvorený prístav
rejdár, *n, h,* majiteľ kupeckej lode
rejdiť, *n* (radeln), sem tam sa motať, behať, skákať, vrtieť sa
rejekcia, *l,* zahodenie, odmietnutie, zavrhnutie
rejstrík (nepíš a nehovor takto; pozri: register)
rejtár, *n,* pozri: rajtár
rejteš, *m,* latami ohradený kút v hostinci, kde sa nalieva
rekapitulácia, *l,* opakovanie, shrnutie, stručné a prehľadné opakovanie celku, prehľad
rekapitulovať, *l,* stručne zopakovať
reklama, *f,* vyhlasovanie, odporúčanie, verejné vychvaľovanie
reklamácia, *l,* dotazovanie; žiadanie niečoho nazad, vymáhanie; odvolanie, oznámenie, domáhanie sa (na pr. zbavenia vojenskej služby); ozvanie; ponosa, výčitka
reklamačný, *l,* dožadovací, vymáhací; ponosujúci
reklamant, *l,* osoba, ktorá niečo reklamuje (pozri toto), ponosovateľ, vymáhateľ, dožadovateľ
reklamovať, *l,* odvolať, dovolávať sa, zaujímať sa, požadovať nazad, ozvať, hlásiť sa, ponosovať sa
reklík, *n,* živôtik
rekogitácia, *l,* opätné premýšľanie, uvažovanie, rozjímanie
rekognícia, *l,* poznanie, nazretie; zvedy; uznanie, skúmanie
rekognoskovať, *l,* vyzvedať postavenie nepriateľského vojska, znova poznávať; prezerať, prezrieť, vyzvedať, vyhľadať, vyskúmať
rekolaudácia, *l,* opätné odobrenie, schválenie
rekolaudovať, *l,* znova odobrovať, schvaľovať
rekolekcia, *l,* sbierka myšlienok, duchovné zbožné rozjímanie
rekomandácia, *l,* odporúčanie, príhovor, prihovorenie sa
rekomando, *t* (z recommando), doporučene
rekomandovaný list, *l,* doporučený list
rekomandovať, *l,* odporúčať, prihovárať sa
rekompenzácia, *l,* náhrada, odmena, vyrovnanie

rekompenzovať, *l*, nahradiť, odplatiť
rekonciliácia, *l*, smierenie, usmierenie, upokojenie
rekonesančná vizita, *f*, poďakovacia návšteva
rekonsiderácia, *l*, nové, opätné uvažovanie, hútanie, premýšľanie
rekonštitúcia, *l*, pozri: rekonštrukcia
rekonštrukcia, *l*, znovuzriadenie, prestavanie, nové sostrojenie, prerobenie
rekonštruovať, *l*, znova zhotoviť, z jednotlivých zlomkov urobiť pôvodný celok; prerobiť
rekonvalescencia, *l*, uzdravovanie sa, ozdravenie, priberanie síl (na pr. po chorobe)
rekonvalescent, *l*, uzdravujúci sa chorý, vyzdravujúci človek
rekord (rikord), *a*, dokázaný najväčší, najlepší výkon, majstrovstvo v športe; zápis, zvesť
rekordman (rikordmen), *a*, majster (na pr. v športových veciach)
rekordný (rikordný), *a*, na rekord (pozri toto) sa vzťahujúci; najvyšší (o cenách)
rekreácia, *l*, osvieženie, oddych, občerstvenie, zábava, žart (z toho české: legrace)
rekreačný i **rekreatívny**, *l*, občerstvujúci, omladzovací, osviežovací, prázdninový, prestávkový, zábavný
rekreditív, *l*, odvolací list
rekriminácia, *l*, obžaloba, protižaloba, výčitky, svaľovanie viny na druhého, obviňovanie
rekriminovať, *l*, podať protižalobu, žalovať, navzájom obviňovať
rekrút, pozri: regrút
rektangulum, *l*, pozdĺžnik
rektapapier, **rektazmenka**, papier al. zmenka na meno majiteľovo, ktoré nemožno rubopisom previesť na inú osobu
rektálny, *l*, konečníkový
rektascenzia, *l*, priamy výstup; v hvezdárstve oblúk na rovníku nebeskom medzi bodom jarným a deklinačným kruhom hviezdy
rektifikácia, *l*, oprava chyby, úprava, narovnanie; očisťovanie liehu
retifikátor, *l*, prečisťovací prístroj
rektifikovať, *l*, narovnať, napraviť, vzpriamiť, opraviť, upraviť; v chemii na pr. očisťovať lieh
rektitis, *l*, zapálenie konečníka
rekto, *l*, predná strana časopisu, novín
rektor, *l*, správca školy
rektorát, *l*, rektorov úrad, rektorova kancelária, správcovstvo, správcovňa, správa
rektor magnifikus, pozri: rector magnificus
rektoskop, *lg*, prístroj na vyšetrenie konečníka
rektum, *l*, konečník
rekultivácia, *l*, nové, opätné vzdelávanie
rekultivovať, *l*, znova, opäť vzdelávať
rekurent, *l*, útočište hľadajúci, ponosu podávajúci, ponosovateľ, odvolateľ
rekurovať, *l*, odvolať sa pred vyšší úrad, obrátiť sa na niekoho, ponosovať sa, podať odvolanie, ponosu, brániť sa
rekurz, *l*, odvolanie k vyššiemu úradu, ponosa na úradné rozhodnutie; pozri: apelácia
rekuzácia, *l*, zamietnutie, odoprenie
rekviem, *l*, omša za zomretých al. hud. skladba k nej; (podľa začiatočných slov žalmu: requiem aeternam dona eis, pokoj večný daj im)
rekvieskat (requiescat), *l*, nech odpočíva
rekvirent, *l*, vyšetrovateľ, žiadateľ
rekvirovať, *l*, vymáhať; niečo ako pre seba potrebné vyhľadávať

a požadovať, požadovať, hľadať, vyhľadávať, vyšetrovať, vynucovať

rekvizícia, *l*, vymáhanie (na vojne) potrieb vojenských, vymáhanie, vyhľadávanie, vynucovanie násilím, vyšetrovanie, zásobovanie

rekvizičný, *l*, vyšetrovací, domáhací, dožadovací

rekvizitár, *l*, opatrovateľ divadelných potrieb

rekvizitórium, *l*, domáhací, dožadovací úrad

rekvizity, *l*, potreby, potrebné veci na pr. v divadle, náradie, náčinie

relácia, *l*, oznámenie, zvesť, zpráva, podanie; pomer, vzťah

relais (relé), *f*, prieprah, predný záprah, výmena koní; zastávka, miesto oddychu, v továrňach striedanie robotníkov bez prierwy v robotnom poriadku; v elektrotechnike zariadenie, ktorým sa zďaleka uvádza v činnosť zdroj energie v miestnej stanici, prevádzač

relaps (relapsus), *l*, návrat (choroby), nový záchvat

relata, *l*, čo sa povedalo

relata refero, *l*, hovorím, čo som počul

relativita, *l*, pomernosť

relativizácia, *l*, spomernenie

relatívne, *l*, pomerne, podmienečne, vzťažne

relatívny, *l*, pomerný, podmienený, vzťažný; závislý

relatívum, *l*, vzťažné zámeno

relaxácia, *l*, ochabenie, uvoľnenie, oddych, umiernenie, prepustenie

relaxans, *l*, uvoľňujúci prostriedok, utišujúci prostriedok

relegácia, *l*, vylúčenie, vyhostenie, vypovedanie (na pr. žiaka zo školy)

relegovať, *l*, vylúčiť, vyhodiť, odstrániť, vyhostiť, vypovedať, oddeliť

relevácia, *l*, obľahčenie, povznesenie, oslobodenie

relevancia, *l*, dôležitosť

relevantný, *l*, dôležitý, podstatný, rozhodný, závažný

relevovať, *l*, niečo v reči vyzdvihnúť, prikladať niečomu dôležitosť

relief, *f*, vypuklá rezba, rezbárska robota, vypuklina v kameni alebo v kove; výraznosť reči

relief zemepisný, plastické napodobnenie časti povrchu zemského, najmä hôr

religio, *l*, náboženstvo, viera; pozri: cuius regio atď.

religioso (relidžózo), *t*, zbožne, nábožne (v hudbe)

religiozita, *l*, nábožnosť, zbožnosť, pobožnosť

religiózny, *l*, nábožný, zbožný; náboženský

relikt, *l*, pozostatok, zostatok, zvyšok; pozostalosť

relikviár, *l*, schránka na pozostatky svätých

relikvie, *l*, ostatky svätých; pozostatky

relúcia, *l*, výmena, najmä prírodnín za plat

reluovať, *l*, vymeniť prírodniny za peniaze

relútum, *l*, výmena, výplata, výkup; peňažná náhrada za prírodniny

rem acu tetegisti, *l*, veci si sa ihlou dotkol, t. j. prišiel si tomu na jadro (*Plautus*)

remanencia, *l*, zvyšok; nezaplatená daň; trvanie

remanentný, *l*, zvyšný, zostávajúci

remarkábilný, *f*, hodný poznamenania; slávny, znamenitý, význačný, významný, pamätný, značný

remarkábl, *l*, pozoruhodný, obdivný

remarque (römark), *f*, poznamenanie, poznámka

rembourseament (rámbursmán), *f*, vyrovnanie, zaplatenie

remédium, *l*, prostriedok, liek
remedium juris i **remedium juridicum**, *l*, právny prostriedok, opravný prostriedok
remedúra, *l*, odpomoc, odstránenie nepravosti, neporiadku, zlepšenie, náhrada
remek, *m*, majstrovský kúsok, (remeš, *m* i sbeh)
remember (rimembr), *a*, pamiatka
remigrácia, *l*, návrat do vlasti
remigrant, *l*, človek vracajúci sa do vlasti
remigrovať, *l*, vrátiť sa do vlasti
remingtonka, druh pušky nazvaný podľa svojho vynálezcu Remingtona; druh písacích strojov
reminiscencia, *l*, rozpomienka
reminiscere, *l*, druhá pôstna nedeľa (podľa počiatočných slov žalmu)
remis (römí), *f*, nerozhodná hra, nmä v šachu al. pri kopanej hre; (remísa, pozri toto)
remísa, pozri: remíza
remisia, *l*, vrátenie; odpustenie, prepáčenie, úľava, sľava, odročenie platobnej lehoty
remisier (römizié), *f*, prostredník medzi machlermi a obecenstvom na burze
remitenda, *l*, nepredané a vrátené knihy, veci, čo sa môžu vrátiť; zpätná zásielka, kníhkupcom vrátené knihy nakladateľovi
remitendum (remittendum), *l*, čo sa má vrátiť
remitens, *l*, striedavá horúčka (malária)
remitent, *l*, vracateľ, odosielateľ; prvý majiteľ zmenky, vlastník
remitovať, *l*, vracať, odovzdať; odoslať zmenku
remíza, *f*, kôlňa, vozáreň, stodola, skladište; húšťava, omladť, mladý lesík; budova na elektrické vozne; sľava, srážka, strhnutie, odklad, vzdanie sa (na pr. pri nerozhodnej hre v šachy)
remócia, *l*, odstránenie
remoláda, *f*, ostrá omáčka z vajec, oleja, horčice, octu a korenia
remonda, pozri: remonta
remonštrácia, *l*, námietka, odpor, výčitka
remonštrovať, robiť námietky, odporovať, vyčítať
remonta, *f*, mladý, ešte nezaučený kôň, obyč. vojenský; doplňovanie, odobierka koní
remontantný, *f*, znova kvitnúci, viac ráz kvitnúci
remonte (römont), *f*, pozri: remonta
remontná komisia, *f*, výbor na zadovažovanie nových vojenských koní
remontoárky, *f* (z remontoir, römontoár = hodinový kľúčik), hodinky, ktoré sa naťahujú bez kľúča
remorkér, *f* (z remorqueur, römorkőr), vlečná parná loď
remorkovať, *f*, vliecť (čln ap.)
rémoulade (remulád), *f*, druh štipľavej omáčky
removovať, *l*, vzdialiť, odstrániť, preložiť, pohnúť
remplaçant (ranplasán), *f*, zástupca
remplovať, *n*, hrubo zaobchádzať s protivníkom vo hre
remunda, pozri: remonta
remunerácia, *l*, odmena, odplata, náhrada, odškodné, mimoriadny plat
remunerovať, *l*, odmeniť (peniazmi), nahradiť, odškodniť
Rémus, *l*, brat Romulov (oboch nadájala vlčica — ako hovorí rímska mytologia —; boli zakladateľmi Ríma)
ren, *l*, oblička (mn. p. renes)
renaissance (rönesáns), renaissancia a pod.; pozri: renesancia a pod.
renálny, *l*, obličkový
rencontre (ránkóntr), *f*, stretnutie sa, zápas, potýčka, spor, svár, srážka

rendant, *f,* správca pokladnice, účtovník
rendantúra (randantúra), *f,* úrad, ktorý prijíma a vypláca peniaze
rendement (rándmán), *f,* zisk, zárobok
rendez-vous (randevú), *f,* schôdzka, sídenie, svídanie, najmä zaľúbených (aké si ustanovujú vopred); pozri: randevú
renegát, *l,* odrodilec, odpadlík od viery, národnosti, človek, ktorý ľahko prevracia kabát
renesancia, *f* (z renaissance, rönesáns), obrodenie, oživenie, rozkvet, rozvoj, obnova; oživenie starých (gréckych a latinských) vied a umení v stredoveku (v 14. — 16. stor.); doba staviteľského slohu na začiatku 15. storočia, ktorý slobodne napodobňoval staré, klasické stavania; slovenská renesancia = snaha oživiť na podklade ľudového svojrázu slovenskú reč a národný život
renesančný, *f,* z časov obrodenia pochádzajúci (na pr. sloh)
reneta (reinette, reinet), *f,* druh znamenitých jabĺk (kráľovských)
renitencia, *l,* vzdorovitosť, odpor, vzbura, protivenie sa, odopieranie
renitent, *l,* odbojník, vzdorovitý, spurný človek
renitentný, *l,* vzdorovitý, protiviaci sa, spurný, odbojný
Rennen, *n,* preteky (nmä konské)
renomáž, *f* (renommage), chvastúnstvo, pechorenie sa, chvast
renomé *f,* (renommée), povesť, slávne meno, znamenitosť, známosť, dobré meno, dobrá povesť
renomista, *f,* človek, ktorý sa robí povestným, chýrnym, známym, pechorí sa, vynáša; chvastún, bitkár
renomovanosť, pozri: renomé
renomovaný, *f,* chýrny, povestný, znamenitý, slávny, slovutný; osvedčený, na slovo vzatý
renomovať, *f,* velebiť, pechoriť sa
renonce (rönons), *f,* zrieknutie, vzdanie sa; nepriznanie farby alebo mýlka vo hre, prerušenie a zanechanie hry pre mýlku; píš: renons
renoncovať, pozri: renonsovať
renonsovať (rönoncovať), *f,* zrieť, vzdať sa, zapierať
renovácia, *l,* obnovenie, obnova, oprava
renovačný, *l,* obnovovací, opravný
renovátum, *l,* obnovené, opravené
renovovať, *l,* obnoviť, opraviť
renseignement (ranseňmán), *f,* zvesť, informácia
renta, *f,* stály príjem, dôchodok z kapitálu, majetku; dôchodkový list, úpis
rentabilita, *f,* výnosnosť
rentabilný, to, čo: rentable (pozri toto)
rentable (rentábl), *f,* výnosný, dobre sa vyplácajúci
Rentant, *n,* dôchodkový úrad
rentier (rántié), *f,* kapitalista, čo žije zo svojich dôchodkov, z úrokov svojho kapitálu a majetku
Rentmeister, *n, f,* dôchodkár
rentoilovať (rentoa-), *f,* poškodený olejový obraz napätý na nové plátno
rentovať sa, *f,* vynášať, vyplácať sa, prinášať zisk, osoh, príjem
renumerácia, *l,* splácanie, zaplatenie
renunciácia, *l,* prísažné zriekanie sa práva, vzdanie sa, výpoveď
renvers (ranvér), *f,* druh skoku na koni bokom
renversement (ránversmán), *f,* obrat, prevrat
reokupovať, *l,* nanovo obsadiť, dobyť, zaujať
reordinovať, *l,* nanovo zriadiť, usporiadať
reorganizácia, *f, l,* nové zriadenie spolku alebo štátu; obnovenie, oprava, upravenie, pretvorenie, zlepšenie; pozri: reformácia

reorganizátor, *l*, obnoviteľ, opravovateľ
reorganizovať, *l*, znova zriadiť, opraviť, upraviť, obnoviť, pretvoriť
reostat (rheostat), *g*, v elektrotechnike prístroj, ktorým možno zapínať do elektrického obvodu rozličné odpory; prístroj na meranie sily elektrického prúdu
rep., skrát. *l* repetatur
reparábilný, *l*, opravy potrebný, na opravu určený
réparable (reparábl), *f*, opraviteľný, (nahraditeľný)
reparácia, *l*, náhrada za zavinenú škodu; oprava veci
reparačná komisia, *l*, komisia, ktorá stanovila výšku vojenných náhrad
reparačný, *l*, opravný, náhradný
reparát, *l*, oprava; opravná skúška na strednej (i inej) škole
reparation d'honneur (röparasion donőr), *f*, napravenie cti, dobrej povesti, dobrého mena
reparatúra, *l*, oprava veci
reparovať, *l*, opraviť, napraviť, nahradiť
repartícia, *l*, rozvrh, rozdelenie, rozvrhnutie
repartovať, *l*, rozvrhnúť, rozdeliť
repasovať, *f*, obťahovať; skúmať účty
repatriácia, *l*, dopravenie do vlasti, prijatie za občana, odoslanie, prepustenie do vlasti
repatriačný, *l*, odosielací do vlasti, za občana prijímajúci
repatriovať, *l*, znova prijať za občana, znova dať (niekomu) občianstvo
repeal (ripíl), *a*, odvolanie, zrušenie; strata
repeal association (rypíl esošiéšn), *a*, írsky sväz, ktorý sa domáha, aby bolo zrušené slúčenie Írska s Anglickom
repealer (ripíler), *ir*, Ír, ktorý sa domáhal, aby slúčenie Írska s Anglickom bolo zrušené
reperkusia, *l*, odraz
repertoár (répertoire), *f*, soznam, rozvrh divadelných hier, ktoré sa majú zahrať
repertórium, *l*, soznam, register, ukazovadlo; krátky prehľad
repetatur, *l*, nech sa opakuje!
repete, *l*, opakuj!, ešte raz!, znova!
repetent, *l*, žiak, ktorý opakuje triedu; opakovateľ
repetícia, *l*, opakovanie, opätovanie
repetírka, *l*, opakovačka (strelná zbraň)
repetírky, *l*, vreckové hodinky, ktoré hodiny odbíjajú a opakujú, opakovačky, opakovacie hodiny
repetitio est mater studiorum, *l*, opakovanie je matka štúdií (hlavná vec)
repetítor, pozri: korepetítor
repetitórium, *l*, opakovanie na skúšku; prehľadná, stručná kniha na opakovanie
repetovať, *l*, opakovať, najmä triedu; obracať
replasovať, *f*, nazad dosadiť, umiestiť, položiť
repli, *f*, útulok, útulňa, úkryt
replika, *l*, odpoveď na odpoveď, odveta; odpoveď obžalovaného pred súdom, námietka, obrana; vyvracanie žaloby; opakovanie nápevu
replikovať, *l*, odpovedať na žalobu, namietať, vyvracať
reponovať, *l*, ukladať, schovať
report (riport), *a*, zvesť, zpráva
report (röpór), *f*, prenesenie; príplatok na kurz cenných papierov; prirážka pri predĺžení zmenky
reportage (röportáž), *f*, podávanie novinárskych zvestí
reportér (riportér), *a*, dopisovateľ, zpravodaj, najmä novinársky; donášač, donášateľ; pozri: referent

reportérstvo, *a*, dopisovateľstvo, zpravodajstvo
reportovať, *a*, donášať
répos (repó), *f*, pokoj, zátišie
repozícia, *l*, uloženie, uvedenie do úžitku
repozitórium, *l*, podstavec, polica s priehradkami na knihy, písma ap., schránka, skriňa na spisy; sklad, skladište
reprehendovať, *l*, vrátiť, pohaniť, hanobiť, tupiť, ohovárať
reprehenzia, *l*, pokarhanie, dôrazné napomenutie, vrátenie, hana, zhanobenie, ohovorenie
reprehenzívny, *l*, karhavý, napomínací, hanobiaci, ohováravý
represálie, *l*, potlačovacie, premáhacie prostriedky, odplata za narušenie práva, odveta; porušenie práva štátu proti štátu, potlačovanie; násilné ustanovenie ochranné, vymáhanie; donucovacie prostriedky
represia, *l*, potlačenie, premoženie, nátlak, zastavenie; zronenosť
represívny, *l*, odvetný; zdržujúci, premáhavý, potlačujúci
reprezentácia, *l*, zastupovanie; zastupiteľstvo; zovňajšok, dôstojné vystupovanie
reprezentačný i reprezentatívny, *l*, zastupovací, zástupný; zastupiteľský; zobrazujúci
reprezentant, *l*, zástupca, predstaviteľ
reprezentatívny, pozri: reprezentačný
reprezentovať, *l*, zastupovať, predstavovať, hrať
reprezentovať sa, *l*, predstaviť, ukazovať, javiť sa
reprimande (röprimand), *f*, pokarhanie, potrestanie
reprimovať, *l*, utláčať, utlačiť
reprint (riprint), *a*, novotlač
repríza, *f*, opakovanie divadelného kusu; opätné nadobudnutie, opätný podnik
reprobácia, *l*, prepadnutie, neuznanie za spôsobilého; odmietnutie, odsúdenie, neodobrenie, neschválenie
reprobovaný, *l*, uznaný za nespôsobilého pri skúške, prepadlý
reprobovať, *l*, uznať kandidáta pri skúške za nespôsobilého
reprodukcia, *l*, obnovenie dojmu alebo predstavy, opätný výkon, opätné podanie, obnova, nové prevedenie, znovutvorenie, napodobnenie; rozmnoženie, podobizeň, odtlačok, falzifikát
reprodukčné právo, *l*, autorské právo
reprodukčný i reproduktívny, *l*, obnovovací, napodobňovací, rozmnožovací, odtlačovací
reprodukovaná hudba, *l*, hudba, ktorá sa vysiela platňami, rozhlasom al. inými strojmi
reprodukovať, *l*, znova utvoriť, predstaviť, obnoviť, napodobniť, odtlačiť
reproduktívny, *l*, pozri: reprodukčný
reproduktor, *l*, stroj na reprodukovanie rádiových vĺn
reproche (röproš), *f*, hana, výčitka
reptil, *l*, plaz, červ
reptília, *l*, plazi
republika, *l* (z res publica, vec pospolitá), slobodná obec, štát, v čele ktorého stojí volený prezident; vládna moc národa
republikán, *l*, prívrženec republiky, občan slobodnej obce
republikanizmus, *l*, smer, ktorý túži po republikánskom zriadení
republikánska strana, u nás strana sedliacka, roľnícka
republikánsky, *l*, republiky, republikánskeho zriadenia sa týkajúci
repudácia, *l*, odmietnutie, zavrhnutie, vrátenie, neprijatie
repúdium, *l*, zavrhnutie, rozlúčenie, rozvod
repudovať, *l*, vrátiť, odmietnuť, neprijať

repugnácia, *l,* odpor, obrana
repulz, *l,* odraz, odháňanie, odmietnutie, odbavenie
repulzívny, *l,* odháňací, odrazný, odmietavý, odpudzovací (na pr. sila)
reputácia, *l,* vážnosť, úcta, dobrá povesť, dobré meno, česť, dôstojnosť
requête (röket), *f,* prosebný list
requiem, *l,* pozri: rekviem
requiem aeternam dona ei, Domine, *l,* daj mu večné odpočinutie, Pane!
requiescat in pace, *l,* nech odpočíva v pokoji; skrátene: R. I. P.
requietorium, *l,* hrobnica
requirovať, requizícia a pod.; pozri: rekvirovať, rekvizícia a pod.
requisitorium, *l,* domáhací, dožadovací list, rekvizitórium
res..., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod: rez..., reš...
res, *l,* vec
res accessoria, *l,* bočná, vedľajšia vec
res ad triarios venit, *l,* pozri: res venit...
rescindovať, *l,* zrušiť, vyhlásiť za neplatné
rescízia, *l,* zrušenie, zmenšenie závetu, ostatnej vôle
res derelicta, *l,* vec zanechaná, zahodená
res dubia, *l,* vec pochybná, neistá
réseau (rezó), *f,* sieťka; železničná sieť
resekcia, *l,* vyťatie, preťatie, odrezanie, vybranie kosti
resenzus, *l,* odvracanie sa od niekoho, od niečoho, zhrda, pozastavenie sa
reservácia a pod.; pozri: rezervácia a pod.
reservatio mentalis, *l,* prejav vôle s vnútornou výhradou, tajná myšlienková výhrada, podkladanie výpovedi iného smyslu, zamlčanie
reservations (reservéšns), *a,* pozri: rezervácia; zadržanie, výhrada, vymienené právo; vyhradená vec pri uzavretí nejakej smluvy; chránené miesto al. územie, nmä indiánske v Severnej Amerike
reservatis servandis, *l,* s výhradou všetkého, čo má byť vyhradené
reservoir (rezervoár), *f,* pozri: rezervoár
res immobilis, *l,* nehnuteľnosť
res iudicata, *l,* vec rozhodnutá
reskonto, *t,* potvrdenie, kvitancia
reskontro, *t,* poukázka na platenie, vzájomné odúčtovanie, vyrovnanie
reskontrovať, *t,* medzi sebou účtovať, vyrovnať
reskribovať, *l,* písomne odpovedať
reskript, *l,* pozri: reškript
res nullius, *l,* vec nemajúca vlastníka, ničia
reson a pod.; pozri: raison a pod.
resorbovať, *l,* prijať, vsiaknuť, vsať, vstrebať, pohltiť
resorpcia, *l,* vsiaknutie, vstrebanie, pohlcovanie
resort, pozri: ressort, rezort
respekt, pozri: rešpekt
respektábl, *l,* hodný úcty, úctyhodný
respektíve, *l,* čiže, vlastne, čo sa týka, straniva, strany toho; skrátene: resp.
respirábl, *l,* dýchateľný
respirácia, pozri: rešpirácia
respiračný, *l,* dýchací
respiro, *t,* predĺženie platobnej lehoty, lehota, poshovenie
respondovať, *l,* odpovedať; vyvrátiť, vyvracať
responzábilný i **responzibilný,** *l,* zodpovedný
responzórium, *l,* odpoveď; striedavý spev kostolného sboru ako odpoveď na spev kňazov
responzum, *l,* odpoveď, mienka; právnická mienka
res publica, *l,* obec, slobodná obec; pozri: republika
ressentiment (rösantimán), *f,* pocit

nenávisti, nmä chudobných k bohatým

res severa est verum gaudium, *l*, vážna vec je pravý pôžitok (*Seneca*)

ressort (resór), *f*, rezort; odbor činnosti, úrad, pôsobište, odbor; ministerské kreslo

ressortný, *f*, pozri: rezortný

ressource (rösúrs), *f*, prameň, prostriedok, pomoc, útočište; miesto okriatia, beseda, spolkový dom

rest... a pod., ktoré tu nenajdeš, pozri pod: rešt... a pod.

Rest, *n*, rešt, zvyšok, nedoplatok dlhu

restante, pozri: poste restante

restaurant (restorán), *f*, hostinec, jedáleň

restitučný, *l*, obnovený, znovuzriaďujúci

restitutio in integrum, *l*, navrátenie do predošlého stavu, položenia

restle, *n*, zvyšky (látok)

resto, *t*, zostanem; vo hre v karty pochop, ktorým dáva hráč najavo bankárovi, že viac karát nepotrebuje; zostatok

restovať, *l*, byť dlžen, dlhovať; v kartách: pochop vyjadrujúci, že kartár prestáva hrať, prípadne ťahať, brať ďalšie karty

restovať, *n* (z rösten), smažiť, pražiť, sušiť

restriktívny, *l*, obmedzovací, zmenšovací; pozri: reštriktívny

restringens, *l*, sťahovací liek

resumé (rözümé), *f*, shrnutie, obsah, stručný prehľad, stručné, prehľadné opísanie, vylíčenie, shrnutie, súbor hlavných dôvodov; záver

resumovať, *l*, stručne opakovať, shrnúť

resumtívny (rezümtívny), *f*, zotavujúci, k sebe prichádzajúci

resurekcia, *l*, zmŕtvychvstanie, vzkriesenie

resurrexit, *l*, vstal z mŕtvych

res venit (rediit) **ad triarios,** *l*, v boji došlo na tretí a ostatný rad (došlo na najhoršie, šlo do tuha — porekadlo starých Rimanov)

rešerš, *f*, pozri: recherche

reškonda, *t* (z riskonto), poukázka, úpis; lutrijné potvrdenie

reškript, *l*, písomná odpoveď panovníkova snemu; úkaz, výnos

rešpek, *l*, úcta; ďalekohľad (*ľud.*); pozri: rešpekt

rešpekt, *l*, ohľad, úcta, vážnosť; šetrnosť

rešpektabilita, *l*, úctyhodnosť

rešpektíve, pozri: respective, respektíve

rešpektábl, *l*, hodný úcty, úctyhodný

rešpektovať, *l*, šetriť, zreteľ, ohľad mať, mať v úcte, uctiť si, vážiť si, dbať niečoho

rešpicient, *l*, dozorca, dozerateľ (na pr. pri finančnej stráži)

rešpirábl, pozri: respirábl; dýchateľný

rešpirácia, *l*, dýchanie, dych, oddychovanie, vdychovanie

rešpiračný, *l*, dýchací

rešpirátor, *l*, vdychovač, vdychovadlo (prístroj na vdychovanie), prístroj, ktorý umožňuje dýchanie i v priestore naplnenom škodlivými plynmi

rešpírium, *l*, čas oddychu, odpočinku, prestávka; píš: respírium; pozri: rekreácia

rešpirovať, *l*, dýchať, oddychovať, odpočívať

rešt, *l*, *n*, ostatok, zvyšok, nedoplatok, dlh, nevybavené akty; pozri: Rest

reštancia, *l*, ostatok, zaostalosť, nedoplatok, zvyšok

reštant, *l*, nedoplatok; tovar, čo zostáva na sklade; vytiahnutý žreb, ktorého výhra nebola vyzdvihnutá; dlžník, nedoplatník, neplatiaci dlžník

reštaurácia, *l*, obnovenie, oprava; znovuzriadenie; opätné dosadenie na trón (na pr. Bourbonov vo Francúzsku 1814 — 1830); nové voľby stoličných úradníkov v bývalom Uhorsku; občerstvenie; miesto občerstvenia, hostinec
reštaurant, *f*, hostinec, miesto na občerstvenie, jedáleň
reštauratér, *f*, hostinský, stravovateľ
reštaurátor, *l*, obnoviteľ
reštaurovať, *l*, znovuzriadiť, obnoviť, opraviť; okriať, občerstviť
reštaurovať sa, *l*, zotaviť, okriať, občerstviť sa, napraviť, popraviť sa
reštitúcia, *l*, navrátenie do predošlého postavenia, znovuzriadenie, obnova, náhrada, oprava, vrátenie
reštitučný, *l*, obnovený, znovuzriaďujúci; pozri: restitučný
reštituovať, *l*, navrátiť, znovuzriadiť, obnoviť, nahradiť, opraviť
reštitútor, *l*, obnoviteľ
reštrikcia, *l*, obmedzenie, zmenšenie, zúženie
reštriktívny, *l*, obmedzovací, zmenšovací
reštringens, pozri: restringens
reštringovať, *l*, obmedziť, ohraničiť, zúžiť
reta, *n*, pozri: rata
rétablissement (retablismán), *f*, obnovenie, opätné vybavenie
retablovať, *f*, znova osadiť, zriadiť, obnoviť, priviesť do predošlého stavu
retard (rötár), *f*, meškanie, prieťah, zadržanie
retardácia, *l*, zadržanie, zvoľnenie, prieťah, oneskorenie, omeškanie; predĺženie, preťahovanie (v hudbe)
retarder (rötardé), *f*, na vreckových hodinkách znamenie spomaliť
retardovať, *l*, preťahovať, zadržovať, meškať; predĺžiť, preťahovať (v hudbe)
retaxácia, *l*, predloženie lekárskych alebo iných účtov
retaxovať, *l*, predložiť lekárske alebo iné účty
rete, *l*, sieť
retencia, *l*, zadržanie, záloh
retenčné právo, *l*, záložné právo
retentný, *l*, zadržaný, zálohový
reterovať sa, pozri: retirovať sa
réteš, *m*, jablčník, závin
reticella (retičela), *t*, sieťka
reticencia, *l*, zamlčanie, pomlka, prerušenie reči, stíchnutie
réticule (rétikül), *f*, sieťka, ručné vrecúško; pozri: ridikul
reticulum, *l*, sieťka
retina, *l*, sietnica, (v oku)
retinovať, *l*, zadržať, ponechať
retiráda, *t*, *f*, *l*, ustupovanie, ústup vojska, cúvanie; pozri: retraite; útulok, útočište; záchod (Francúzi nehovoria takto)
retirovať sa, *f*, ustupovať, cúvať, dať sa na útek
retissage (rötisáž), *f*, umelé sceľovanie tkanín
rétor, *l*, rečník, učiteľ rečníctva
retorický, *g*, rečnícky
retorika, *g*, náuka o umení rečníckom
retorta, *l*, krivuľa (nádoba na lučebniny)
retortný hodváb, *l*, krútený hodváb na vyšívanie
retorzia, *l*, odveta, podobná odplata, donucovací prostriedok; obrátenie, otočenie
retorzívny, *l*, odvetný, odplatný, donucovací; obrátený
retouche (rötuš), *f*, prekreslenie (pri podobizniach), opravovanie fotografií
retoucheur (rötušőr), *f*, prekresľovač podobizní, osoba, ktorá robí opravy na fotografii
retouchovať, pozri: retušovať
retour (rötúr), *f*, nazad; návrat; zpiatočná zásielka

retourdeau (rötúrdó), *f*, sberač vody (*techn.*)
retour lístok (rötúr), *f*, zpiatočný lístok
retournovať, pozri: returnovať
Retourrechnung, *n*, návratný účet
retovať, *n*, pozri: ratovať
retracírovať, pozri: retrasírovať
retrahovať, *l*, stiahnuť, vziať nazad, odvolať
retraite (rötrét), *f*, odpočinok, výsluha, zátišie; návrat, ústup, zpiatočný pochod (vojska); večerné bubnovanie (na spánok)
retrakcia, *l*, stiahnutie, vzatie nazad, odvolanie
retrakt, *l*, oprávnenie kúpiť cudziu vec danú majiteľom tretej osobe za náhradu pôvodnej ceny
retraktácia, *l*, odvolanie bludného tvrdenia
retranchement (rötranšmán), *f*, opevnenie, opevnená bitevná čiara
retrasírovať, *f*, na novo obtiahnuť, obkresliť
retribúcia, *l*, odmena, odmieňanie, honorár, platenie
retribuent, *l*, odmenený, odmenenec
retribuovať, *l*, odmieňať, platiť, honorovať, dávať, udeľovať niekomu odmenu, cenu
retro, *l*, nazad, zpät
retrocesia, *l*, ústup
retroflexia, *l*, ohýbanie nazad (v lekárstve)
retrogradácia, *l*, zpiatočný pochod
retrográdny, *l*, zpiatočnícky, zpiatočný, cúvajúci
retroskopia, *lg*, pozri: retrospektíva
retrospektíva, *l*, pohľad nazad, obzretie sa do minulosti
retrospektívna výstava, výstava, ktorá predvádza názorný rozvoj niektorého odvetvia priemyselného alebo umeleckého, ako sa história vyvíjala
retrospektívny, *l*, nazad pozerajúci; zapodievajúci sa starožitnosťami, starožitnosti predstavujúci
retroverzia, *l*, zpätný preklad, preklad prekladu do pôvodiny, do pôvodného znenia
Rettung, *n*, záchrana
Rettungsstation, *n*, záchranná stanica
retúrka, *f*, zpiatočný lístok
returnovať, *f*, vracať; vracať sa
retuš (retouche), *f*, znova sa dotýkanie, obnova, oprava, zlepšovanie, prepracovanie, premaľovanie
retušér, *f*, obnoviteľ, opravovateľ; pozri: retoucheur
retušovať, *f*, robiť retuše, nmä fotografické
reuma, *g*, *l*, kĺbová (shybová) a svalová lámka, suchá lámka
reumatický, *g*, lámkový
reumatik, *g*, človek, ktorý trpí lámkou, reumatickými bolesťami
reumatizmus, *g*, pozri: reuma
reunio, *l*, **réunion** (reunion), *f*, opätné spojenie, sjednotenie, shromaždenie, spolok; spoločenská zábava, schôdzka, beseda; pripojenie, smierenie; jednota
reusovaný, *l*, obvinený, obžalovaný
reusovať, (reusírovať, réussir), *f*, dosiahnuť cieľ, mať zdar, úspech; dariť sa, prospievať, osožiť
Reuter, zakladateľ nemeckej telegrafnej novinovej kancelárie, ktorá sa nazýva po ňom
rev., skrát. reverend, (pozri toto)
revakcinácia, *l*, opätné, nové štepenie
revakuovať, *l*, znova vyprázdniť
revalvácia, (revalidácia), *l*, znovuzhodnotenie meny
revanche (revanš), *f*, náhrada, odplata; odveta, pomsta; zadosťučinenie; pozri: satisfakcia; revanš
revanš, *f*, odplata, odveta, náhrada, pomsta; zadosťučinenie
revanšovať sa, *f*, nahradiť, odmeniť, odplatiť, odvďačiť, odslúžiť sa;

pomstiť sa, vymôcť si zadosťučinenie

revêche (rövéš), *f*, pevná, mäkká vlnená látka

réveille (revej), *f*, prebudenie, ranné bubnovanie alebo trúbenie, ranný pochod; pozri opak tohto: retraite

Réveillon (revejón), *f*, Svätvečer, Štedrý večer vo Francúzsku

revelácia, *l*, odhalenie, odokrytie, objavenie, zjavenie

Revellers, *a*, kvarteto jazzových spevákov

revelovať, *l*, odhaliť, odokryť, objaviť, zjaviť

revenons à nos moutons (rövönón a no mutón), *f*, vráťme sa k svojim baranom (keď niekto odbočí od veci)

revenue (rövönü), *f*, dôchodok, príjem; zárobok, zisk

re vera, *l*, naozaj, vera

reverberácia, *l*, zpätné žiarenie

réverbère (reverbér), *f*, lampa s reflektorom; kandeláber

reverbovacia pec, *f*, pec, v ktorej sa ruda topí silným plameňom

reverencia, *l*, klaňanie, poklona, úcta, pocta; velebnosť

reverend, pozri: reverendus

reverenda, *l*, dlhé kňazské rúcho, (klerika, talár)

reverendissimus, *l*, najctihodnejší, vysokodôstojný, najdôstojnejší (titul vysokých cirkevných hodnostárov, na pr. kanonikov); pri oslovovaní; reverendissime! (lat. vokatív)

reverendus, *l*, ctihodný (titul kňaza alebo chovanca katolíckeho seminára)

rêverie (reverí), *f*, snívanie

revers (rövér), *f*, výložky na kabáte

reversi, *t*, hra s whistovými kartami

reversible (röversíbl), *f*, bavlnená látka podšívaná (podobná atlasu)

revertent, *l*, vracajúci sa; človek vyobcovaný, ktorý sa proti zákazu vracia

reverz, *l*, na minciach rub, zadná časť; písomný záväzok, úpis, písomné prejavenie

reverzia, *l*, návrat, najmä nedovolený

reverzný, *l*, zadný; úpisový; zvratný, prievratný, prestavený, preraďovací

reverzovať, *l*, obrátiť, prevrátiť, preradiť, premiestiť

revident, *l*, (pozri: revízor), prezerateľ účtov, hlavný dozorca nad policajnými strážnikmi

revidovať, *l*, prezerať. skúmať, prehliadať, preskúmať (najmä účty)

review (rivjú), *a*, prehľad, obzor; prehliadka, posúdenie; pozri: revue

revindikácia, *l*, požadovanie nazad, nazpäť, privlastňovanie si odňatého majetku, znovanadobudnutie

revindikovať, *l*, požadovať vrátenie svojho majetku, vymáhať si znova svoj majetok, privlastniť

revír, *t*, (lesná) oblasť, spravovaná revírnikom, najmä poľovnícka

revirement (rövirmán), *f*, upotrebenie úspor v jednom odbore pre odbor druhý; prepísanie, zúčtovanie; obrat

revírnik, *t*, dozorca poľovníckeho revíra, horár, poľovník

revírny, *t*, oblastný

revivifikácia, *l*, opätné oživenie

revízia, *l*, prehliadka, prezeranie

revizionizmus, *l*, úsilie po revízii, na pr. programu nejakej strany alebo dohody; (na príklad: úsilie Maďarov o opravu mierových smlúv)

revízny, *l*, prehliadky sa týkajúci, prehliadkový

revízor, *l*. prehliadač, prezerateľ, skúmateľ (účtov), účtovník; hlavný dozorca nad policajnými strážnikmi; pozri: revident

revokácia, *l,* odvolanie, povolanie nazad
revokovať, *l,* odvolať, nazad povolať
revolta, *f,* odboj, vzbura, povstanie, vzopretie sa
revoltovať, *f,* búriť sa, povstať, vzoprieť sa
revolúcia, *l,* vzbúrenie, povstanie ľudu proti vláde; násilný prevrat v štáte
revolucionár, *l,* povstalec, burič; sprisahanec
revolucionársky, *l,* buričský, povstalecký, sprisahanecký
revolucionovať, pozri: revoltovať
revolučný, *l,* buričský, prevratový
revolver, *a,* pištoľ, z ktorej možno niekoľko ráz vystreliť
revolverová tlač, *a,* noviny a časopisy, ktoré rozličnými nečestnými cestami vydierajú od kupeckých firiem inzeráty a podpory
revolving credit, *a,* vzájomný úver
revolving house (— haus), *a,* otáčavý dom
revotácia, *l,* nové, opätné hlasovanie, zmena hlasovania
revotovať, *l,* znova, opäť hlasovať
revue (revű), *f,* prehľad, obzor, rozhľad; prehliadka (najmä vojska); výpravné obrazy a scény na javisku; vedecký časopis; druh spevavej piesy
revulzia, *l,* odtrhnutie, násilné oddelenie, odlúčenie
rex, *l,* kráľ
rex regnat, sed non gubernat, *l,* kráľ kraľuje, ale nespravuje (*Zamoyski*)
rez-de-chaussée (redöšosé), *f,* prízemie
rezeda, *l* (z resedare = utíšiť), bylina utišujúca bolesti (pochádza z Egypta)
rezerva, *l,* výhrada; opatrnosť, zdržanlivosť; záloha, zásoba (najmä vojenská)
rezervácia i **rezervár,** *l,* zadržanie, zachovanie, vymienenosť, výhrada, vymienené, vyhradené právo, prejav vôle; ochrana, chránené miesto, územie, oblasť
rezervát, *l,* tajný, dôverný rozkaz; dôverník
rezervátny, *l,* vyhradzujúci, vymieňujúci, výhradný
rezervátor, *l,* pozri: reservoir, rezervoár
rezervista, *l,* záložník
rezervný, *l,* záložný, zásobný, výpomocný
rezervný fond, *l,* zásobný, výpomocný základ zo zisku nejakého podniku
rezervoár, *f,* vodojem, nádrž, vodovodná baňa; sádka na ryby, rezervátor; pozri: cisterna
rezervovanosť, *l,* zdržanlivosť
rezervovaný, *l,* zdržanlivý
rezervovať, *l,* zachovať, zadržať; vymieniť, vyhradiť si, vopred si objednať; ponechať, uschovať
rezidencia, *l,* sídlo panovníkovo alebo vysokého hodnostára; sídelné mesto, sídlo
rezidenčný, *l,* sídelný
rezident *l,* sídelník; splnomocnenec niektorej vlády, poslanec, vyslanec nižšieho stupňa; obchodný dôverník v cudzom štáte
rezidovať, *l,* sídliť, mať niekde svoj dvor
reziduárny, *l,* zvyšný, prebytočný, zostalý
reziduum, *l,* zvyšok, zostatok
rezignácia, *l,* dobrovoľné vzdanie sa úradu, zaďakovanie; zrieknutie sa, odstúpenie; odhodlanosť, odovzdanosť v osud, zaprenie seba, trpezlivosť, pokojnosť, odovzdanosť do vôle Božej
rezignovaný, *l,* zronený, sklesnutý, odovzdaný
rezignovať, *l,* dobrovoľne sa vzdať, zložiť hodnosť, odstúpiť, zrieť sa, odovzdať sa do rúk osudu, smieriť sa s osudom
rezina, *l,* živica
rezinit, *l,* umelá živica z fenolu

rezistencia, *l,* tichý odpor, odpor, vzdor, protiveň, priekorizeň; pasívna rezistencia, trpný odpor, práca, robota podľa vôle
rezistentný, *l,* odolný
rezistovať, *l,* odporovať, vzdorovať, odolať
rezolúcia, *l,* rozviazanie, rozpustenie; rozhodnutie, rozriešenie; usnesenie, rozhodné usnesenie, odhodlanie, prejav
rezolučný, *l,* rezolúcie sa týkajúci
rezolútnosť, *l,* rozhodnosť, odhodlanosť, statočnosť, ostrosť, chlapskosť, hotovosť
rezolútny, *l,* rozhodný, odhodlaný, ostrý, rázny, statočný, chlapský, hotový, zmužilý
rezolvent, *l,* rozhodujúci, rozhodčík
rezolvovať, *l,* rozviazať, rozpúšťať, rozhodnúť, odhodlať sa
rezon a pod.; pozri: raison a pod.
rezonancia, *l,* ohlas, ozvena, ozvuk, ozyv, odraz
rezonančný, *l,* ohlasný, odzvučný, ozyvný, ozvenový, odzvuk pôsobiaci
rezonátor, *l,* ozvučník
rezonovať, *f,* mudrovať, rozumovať, premýšľať; tárať, odvrávať, vadiť, škriepiť sa, hubovať, ozývať sa, odrážať sa
rezort, *f* (z ressort, pozri toto), odbor činnosti, odbor, pôsobište
rezortný, *f,* odborný, odborový
rezultanta, *l,* výslednica
rezultát, *l,* výsledok, následok, výťah, úspech, vývod, koniec
rezultovať, *l,* vychádzať, vyplývať, ísť najavo
rezümé, pozri: résumé
rezumtívny, *f,* pozri: resumtívny; zotavujúci
režia, *f* (z régie, reží), správa majetku, dôchodkov na účet tretej osoby; spravovanie dôchodkov alebo majetkov štátnych; divadelná správa, výprava div. hry; náklad, správne vydanie
režijné ceny, *f,* výrobné ceny, skutočné výdavky
režijný, *f,* správny; najmenších vydaní (na pr. cestovný lístok)
režím, *f,* správa, vláda, zriadenie, poriadok; vládna sústava; životospráva
režírovať, *f,* viesť, uvádzať hru na javisko, nacvičovať
režisér, *f,* ktorý volí a obsadzuje divadelné kusy a uvádza ich na javisko, usporiadateľ, správca divadelných pies, upravovateľ, riaditeľ
rh . . ., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod: r... (na pr. rhapsodia; pozri: rapsodia)
Rheindländer, *n,* tanec, t. zv. bavorská poľka
R. I., skrát. rex imperátor, *l,* cisár a kráľ
ria, *šp,* breh, zálev; riasové pobrežie, ostrovné reťaze
Rialto, povestný most v Benátkach cez Veľký kanál
ribbstol, *šv,* švédske telocvičné náradie; druh nástenného rebríka
riblety, *f,* roštené rezne
ricercata (ričerkáta), *t,* veľmi umelecky sostavená fuga
ricinus, *l,* rastlina, ktorej olej sa upotrebuje ako hnací prostriedok
ricochet (rikoše), *f,* odraz, na pr. kameňa alebo gule, od povrchu vodného, od kameňa, kačka
rideau (ridó), *f,* záclona; divadelná opona; vojenská ochranná vyvýšenina
ridendo dicere vera, *l,* s úsmevom, žartom povedať pravdu (*Hor.*)
ridikul (z *f* ridicule, smiešny; smiešnosť; pozri: réticule), sieťka; dámska sieťka, vrecko na ručné roboty a iné drobné veci; ručná taštička
riding-coad (raidinkout), *a,* jazdecký kabát
ridotto, *t,* reduta (pozri toto), ma-

škarný bál; miestnosť na občerstvenie, miestnosť pre maškary na maškarnom bále; beseda; miestnosť pre maškarné bály

rien, *f*, nič; un petit rien (ön pötí rién), *f*, nepatrnosť

ríf, dĺžková miera (0,779 *m*)

Rifi, *n*, morské bralo, morský útes

rifle (rajfl), *a*, puška amerických poľovníkov

ríga, *n*, hromady nasbieraného kamenia vo vinici

rígeľ, *n*, závora

right (rajt), *a*, právo; pozri: all right

right honorable (rajt onerebl), *a*, vysokoctihodný (titul grófa a vikomta v Anglicku)

right man in the right place (rajt men in dze rajt plejs), *a*, pravý chlap na pravom mieste

right or urong, my country (rajt or ran, maj kantry), *a*, nech je to správne alebo nesprávne, (chránim) svoj kroj

rigidita, *l*, meravosť, tuhosť

rigidný, *l*, tuhý, prísny, neúprosný

rigol, *f*, žliabik, brázdička; priekopa vedľa cesty, odvádzací kanál

rigor, *l*, prísnosť

rigorizmus, *l*, prísnosť mravov, nápadne zdvíhaná horlivosť

rigor mortis, *l*, meravosť mŕtvol

rigoróznosť, *l*, prísnosť

rigorózny, *l*, prísny

rigorózum (vlastne: r. examen), *l*, prísna skúška na dosiahnutie doktorátu

rigsdag, *d*, dánsky ríšsky snem

rigsdaler, *d*, *šv*, ríšsky toliar dánsky a švédsky

rigurózny, pozri: rigorózny

richelieu (riš'liő), *f*, biele krúžkované výšivky

richta, *n*, súd, mýtnica

richtár, *n*, sudca, najmä dedinský; predstavený obce, starosta

Richter, *n*, sudca, richtár

richtovať, *n*, pripravovať, chystať, spravovať, strojiť, upraviť

Richtung, *n*, smer

rikoše, *f* (z ricochet), odraz, na pr. kameňa od vody (kačka) alebo guľky od kameňa

riksha (rikša), *č*, dvojkolesová kára pre jednu osobu, ťahaná človekom

riksi (rikša), *j*, *č*, dvojkolieska, kára pre jednu osobu, ťahaná ľuďmi; pozri: riksha

rima, (mn. p. rime), *t*, rým, verš

rimanenca, *t* (z rimanenza), zvyšok, prebytok

rimesa, *t*, cenná zásielka, zaslaná, dodacia zmenka

Rind, *n*, hovädzí statok

rinforcando, *t* (z rinforzando), skrátene: rfz; dôrazne, zosilnene (v hudbe)

rinfuso, *t*, smiešane

ring, *a*, kruh; kupecký spoločník na skúpenie všetkých zásob nejakého tovaru a jeho zdraženie; združenie priemyselníkov

Ring, *n*, prsteň; námestie, tržnica, rínok

ringalky, *n*, okrúhle pliešky s dierkou na dievčenských vestičkách, čepcoch a pod.

Ringelspiel, *n*, kolotoč

ringľa, ringlóta, *f*, (z reine Claude, rénklód = kráľovná Klaudia, žena francúzskeho kráľa Františka I.), kráľovská slivka

rinoceros, *g*, nosorožec

rínok, *n*, tržnica, tržište, námestie

rinolog, *g*, odborný lekár pre nosné choroby

rinoplastika, *gl*, umelé nahrádzanie nosa

rinoskop, *g*, nosné zrkadielko

rio, *šp*, rieka

r. i. p. = **requiescat in pace**, (pozri toto)

ripa, *l*, breh

ripieno, *t*, všetci (*hud.*)

riposo, *t*, pokoj

riposte (ripost), *f*, v šermovaní odrazenie výpadu; v prenesenom smysle: vtipná a rezká odpoveď, odbavenie niekoho vtipom

ripostovať, *t*, švitko a vtipne odpovedať, odraziť protivníka; trôniť (o koni)
rips, pozri: ryps
riskantný, *f*, nebezpečný, neistý, odvážny, chúlostivý
riskonto, *t*, platenie poukázkou alebo cudzou zmenkou; pozri: reškonda
riskontro, pozri: reskontro
riskovať, *f*, odvážiť sa, osmeliť sa, vystaviť sa v nebezpečenstvo, obetovať
risoluto, *t*, rozhodne, odhodlane, srdnato, mužne (v hudbe)
risotto, *t*, pozri: rizoto
rispetti, *t*, slohy pôv. ľúbostného, neskoršie i výsmešného obsahu
rissole (risol), *f*, mäsitá paštétka
rissolette (risolet), *f*, hrianka so sekaným mäsom
ristorno, *t*, pozri: storno
risum teneatis, amici, *l*, zdržte sa, priatelia, smiechu! (*Hor.*)
risus sardonicus, *l*, pozri: sardonický smiech
rit, *n*, premávka (fiakristov); jazda
ritardando, *t*, pohybom voľnejším, voľnejšie, slobodnejšie, mierne (v hudbe)
ritenuto, *t*, zadržane, váhavo (v hudbe)
ritornel (ritornello), *t*, veta v básni alebo v hudbe opakovaná; talianska ľudová pieseň v trojveršových slohách
ritorno (ristorno), *t*, návrat, vymazanie, vytretie
ritrata, *t* (z ritratta), návratná, zpiatočná zmenka
Ritter, *n*, rytier
rituál, *l*, bohoslužobná obradová kniha, kniha cirkevných predpisov; cirkevný poriadok
rituálny, *l*, podľa cirkevných predpisov alebo obradov, v cirkevnej službe potrebný, bohoslužobný, obradový
ritus, *l*, cirkevný obrad, obyčaj pri bohoslužbe; vyznanie
riva, *t*, breh, pobrežie
rivál, *f*, protivník, sok, nepriateľ
rivalita, *f*, protivníctvo, nepriateľstvo; pretekanie sa
rivalizovať, *f*, zápasiť, pretekať sa, boriť sa s niekým o niečo
river, *a*, rieka
riviéra, *f*, pobrežie, pobrežná krajina
Riviéra *f*, pobrežie Stredozemného mora v južnom Francúzsku (di Ponente, západné, krajšie) a v severnom Taliansku (di Levante, východné)
rivière (riviér), *f*, rieka; šnúra drahých kameňov
rixari de lana caprina, pozri: de lana
rizalit, *t*, výklenok, výbežok, výpustok v priečelí domu
rizi-bizi (risi-bisi), *t*, jedlo z ryže a hrášku
riziko, *t*, *f*, nebezpečenstvo, odvážnosť, smelý kúsok; možná strata, zodpovednosť, obeť
rizňa, *n*, suchý žľab, ktorým sa brvná s hory spúšťajú
rizoto, *t* (z risotto), ryža varená v polievke s kúskami mäsa (z kurčaťa a i.) (národné talianske jedlo)
RM, rozpoznávacia značka rumunských motorových vozidiel
R. M., skrát. Reichsmark, *n*, ríšska marka
RNDr = rerum naturalium doctor, *l*, doktor prírodných vied
road (roud), *a*, ulica
roadster (roudster), *a*, druh malých športových automobilov pre dve osoby
roastbeef (rostbif), *a*, hovädzie mäso pečené na ražni
roba, *f* (z robe, rób), dlhé splývavé šaty dámske, obyčajne veľmi drahé a nádherné, so závojom
robber (rúber), *a*, dve vyhrané partie whistové al. bridgeové
robe de chambre (robdošámbr), *f*, domáci kabát, aký sa oblieka pre pohodlie alebo do roboty

robes de modes (rob dö mód), *f*, módne šaty; výroba módnych dámskych šiat
robinsonáda, *f*, román opisujúci dobrodružné námorné plavby Robinsonove alebo iné podobné; vo futbalovej hre schválne padnutie brankárovo na zem, aby zachytil loptu (podľa anglického brankára Robinsona)
roborancia, *l*, pozri: roborans, roboratív
roborans (roboratív), *l*, liek, posilňujúci prostriedok
roborát, *l*, živina pripravená z obilnej bielkoviny
roboratív, *l*, liek, posilňujúci prostriedok; pozri: roborans
robot, *če*, umelý človek (podľa piesy K. Čapka R.U.R.); otrok
robustný, *l*, silný, zavalitý, mohutný, zložitý
rocca, *t*, skala
rock, *a*, pozri rocca (to isté)
rocking chair (rokin čér), *a*, hojdacia stolička
ródium, *l*, rastlina rumenec
ródlovať sa, *n*, sankovať sa na ródlach
rododendron, *g*, alpská ruža
rodologia, *g*, skúmanie a pestovanie ruží
rodomont, *f*, chvastún
rodomontáda, *f*, chvastúnstvo
roentgen (röntgen), prístroj, nazvaný podľa objaviteľa Roentgena; pozri: Röntgen a pod.
rogate, *l*, proste; piata nedeľa po Veľkej noci čiže prosebná, krížová
rogate et dabitur vobis, *l*, proste a dá sa vám
Roggenbrot, *n*, žitný chlieb
Rohr, *n*, trstina; rúra, trúba
Rohrpost, *n*, potrubná pošta, rúrová pošta
Rohrseide, *n*, surový hodváb
Rohrzucker, *n*, trstinový cukor
rochade, pozri: rošáda
rocheta, *t* (z rocceto), po kolená siahajúca biela plátená košeľa, akú si oblieka pri služobných obradoch katolícky kňaz; kamža
roi (roa), *f*, kráľ; le roi Soleil (lö roa solej), kráľ Slnce (Ľudovít XIV.); pozri: le roi est mort . . .
rojal, pozri: royal
rojalista, *f*, prívrženec kráľovskej vlády, rodu
rojalistický, *f*, kráľovský, kráľovstva sa týkajúci
rojalizmus, *f*, sústava, smer v politike za kráľovstvo, príchylnosť, oddanosť kráľovskému rodu; snaha po kráľovskej vláde
rokáda, pozri: rošáda
rokírovanie, *f*, čelné presunutie bitevnej čiary
rokoko, *f* (z rocaille, rokaj), obľúbená ozdoba z koralov a lastúr; starobylý sloh z druhej polovice 18. storočia (z časov Ľudovíta XV.) v náradí, náčiní, v kroji a v staviteľstve; sloh parochňový; vyznačuje sa pôvabnosťou
roks, *a* (z rocks), bonbóny s primiešaninou ovocných štiav
rola, *f*, *n*, závin; úloha divadelného herca
roleta, *f* (z roulette), záclona; pozri: rouleau
rolla, *l*, obeh; pozri: per rollam
Rollschuh, *n* kolieskové korčule
Rolls-Royce (-rojs), *a*, anglický silný a luxusný automobil
roló, pozri: rouleau
rolovať, *n* (z rollen), svinúť, váľať, kotúľať, točiť; mangľovať
Roma, *l*, Rím
Roma deliberante Saguntum perlit, *l*, za ten čas, čo sa Rimania (Rím) radili (za druhej vojny púnskej), padol Sagunt (hovorí sa o pomoci zmeškanej, neskorej) (*Cic.*)
romadour (romadúr), *f*, tučný pyrenejský syr z ovčieho mlieka
Romagna (Romaňa), *t*, územie, oblasť mesta Ríma
Roma locuta est, causa est finita, *l*, Rím (t. j. rímska kúria, pápež)

(pre)hovoril, spor je skončený (vec je rozhodnutá)

román, *f*, vymyslené dobrodružné vypravovanie, druh prózy, ktorý opisuje ľudské osudy, aby rozvinul obraz ľudského charakteru, ako i okolností spoločenských, časových a miestnych, ktoré charakter podmieňujú

romancero, *t*, kniha romansí

romancier (romansié), *f*, románopisec

romanetto, *t*, malý, menších rozmerov román

Románi, národy príbuzné so starými Rimanmi (Francúzi, Taliani, Španieli, Portugalci, Rumuni)

romanista, znalec románskych jazykov a zvykov

romanizácia, porománcenie, porímčenie

romansa, báseň, v ktorej sa vypravujú dobrodružné príhody; druh epicko-lyrického básnictva, príbuzný s baladou; romansa je veselá, lež balada je pochmurná a má hlbšie psychologické jadro

románska Amerika, Južná Amerika

románske jazyky, jazyky, čo vznikly z jazyka latinského

románsky sloh, v staviteľstve sloh s okrúhlymi oblúkmi

romantický, *f*, stredoveký (opak: antický, klasický, staroveký), dobrodružný; pôvabný, malebný

romantika, pozri: romantizmus

romantizmus, vkus literárny a umelecký a záľuba v ňom proti klasičnosti; súbor všetkého osobitného, neobyčajného; dobrodružný vkus, rytierstvo, nábožensk á horlivosť

rombický, *g*, kosoštvorcový

romboid, *g*, kosodĺžnik

rombus, *g*, kosoštvorec

ronas, *pe*, riasa, vankúš z takejto trávy

ronde (rond), *f*, nočná obchôdzka po strážach

rondeau (rondó), *f*. koleso; čo je do kolesa stavané (budova, záhon ap.); druh lyrickej básne o 13 veršoch s refrénom; časť hudobnej skladby

rondel, *f*, polookrúhly výklenok na hrade; okrúhly záhon, okrúhla besiedka

rondino, *t*, malé rondó (rondeau)

rondka, *f* (z rond), okrúhle francúzske písmo

rondó, pozri: rondeau

rondovať, *f*, zaokrúhliť

Röntgen, profesor prírodopisu v Mníchove

röntgenoskopia, presvietenie Röntgenovými lúčmi

röntgenoterapia, liečenie Röntgenovými lúčmi

röntgenovať, presvietiť, prežiariť živé telo Röntgenovými lúčmi

Röntgenove lúče, neobyčajný druh žiarenia (fluorescencie) alebo presvetľovania, ktoré vzniká dopadnutím katódových lúčov na pevné teleso; umožňujú pohľad do živého tela a vypodobnenie vnútra

roquefort (rokfór), *f*, známy ovčí syr, nazvaný podľa juhofrancúzskej dediny toho istého mena

Roquette (roket, la grande Roquette, — grand —), veža vo Francúzsku, do ktorej hodili odsúdených na smrť

rorate caeli, *l*, rosu dajte, nebesá! (podľa týchto začiatočných slov modlitby sa nazýva ranná adventná pobožnosť); sú to slová proroka Jesajáša

roráty, *l*, adventná pobožnosť, omša, slúžená pred východom slnca; od latinského slova „rorate", ktorým slovom sa začína; pozri: rorate caeli

rosa, *l*, ruža

rosárium, *l*, pozri: rozárium

rose (róz), *f*, ruža (subst.); ružový (adj.)
roseín, pozri: rozeín
Rosenkranz, *n*, ruženec, pátričky
roseola, *l*, ružové škvrny na tele, vyrážka, pupence
roseta, *t*, pozri: rozeta
Rosinanta, *šp*, kôň Don Quijotov v Cervantesovom románe; mrcha kôň, devla, stará kobyla
rosoglio (rosolio), *t*, jemné talianske korenené pálené
rosolka, pozri: rosoglio
rosomak, *r*, kunovitá šelma
Ross, *n*, kôň, tátoš
Rossija, *r*, Rusko
rosso antico, *t*, drobnozrnný červený mramor
rostbíf, pozri: roastbeef
rostopčinka, *p*, druh poľského páleného
rostra, *l*, rečnícka tribúna
rostrum, *l*, zobák na predku lodi
rošáda, *f*, vo hre v šachy premiestenie kráľa za vežu podľa istých pravidiel, aby sa utvrdila jeho bezpečnosť; zámena vôbec pre bezpečnosť
roš hašana, *h*, židovský Nový rok
roš chodeš, *h*, prvý deň mesiaca u Izraelitov
rota, *l*, výklenok na oltári pre velebnú sviatosť
rota, *n* (z Rotte), zástup sta vojakov, stotina, hromada ľudí, zástup; záprah
rotácia, *l*, otáčanie, pohyb točivý, otáčanie okolo osi, obeh, krúženie
rotačka, rotačný stroj, stroj točivý, otáčací, kolesový; druh tlačiarskych strojov
rota (ruota) **romana**, *t*, najvyšší súd pápežský
Rotary club (Rotery klub), *a*, spolok, ktorý šíri pokrok národohospodársky a mravný (vznikol v Chicagu a nazýva sa tak podľa odznaku ozubeného kolesa)
Rothschild, *n*, povestný bankár a boháč; boháč vôbec
rotmajster, *n*, veliteľ roty, vodca roty (stotiny); burič; človek hrubých mravov, grobian
rotor, *l*, otáčivá časť dynama
rotorový pohon, upotrebenie vetra na pohon lode
rotulácia, *l*, skladanie do poriadku a sväzovanie úradných písem, aktov
rotulovať, *l*, usporadovať a sväzovať úradné spisy
rotulus, *l*, sväzok úradných spisov
rotunda, *l*, okrúhle stavanie s kupolovitou strechou, okrúhla budova vôbec
roture (rotür), *f*, pohŕdavé pomenovanie nezemianskeho stavu
rotweiler, *n*, druh psov nazvaných podľa mesta Rottweila vo Virtembersku
roué (rué), *f*, (= kol dokola polámaný); samopašník uhladených mravov
rouée (rué), *f*, samopašnica, prostitútka, neviestka
rouge (rúž), *f*, červený, červeň; píš: rúž
rouge et noir (rúž e noár), *f*, druh hazardnej hry
rouláda, pozri: ruláda
rouleau (ruló), *f*, valec; obločná shrnovacia záclona, spúšťacia, opona, záves, (roló, roleta)
rouleta, *f*, pozri: roulette, ruleta, rouleau
roulette (rulet), *f*, otáčavé koliesko, škripec; prístroj meďorytcov, ktorý sa skladá z rukoväti, na ktorej je otáčané koliesko so špicami; ruleta; hazardná hra, ktorá sa hrá na otáčavom kolese, na ktorom sú čísla a farby (na ne sa stavia)
rout (raut), *a*, shon ľudu; vybraná vznešená spoločnosť; večierky, večerná zábava
route, pozri: ruta
routina, pozri: rutina

rover (rovr), *a*, vesliar, vodný skaut; dvojkolieska
rowdy (raudy), *a*, darebák, ničomník, pobehaj, tulák, najmä v Severnej Amerike; pozri: apač
royal (roajal), *f*, kráľovský; francúzsky peniaz z 18. storočia
royalista, royalizmus a pod.; pozri: rojalista, rojalizmus a pod.
rozárium, *l*, ružový sad; ruženec
rozbiežka, *r*, hra na lapačky
rozbitovať, *n*, rozdeliť korisť; rozmárniť, rozmrhať
rozeín, sliatina niklu, alumínia, cínu a striebra
rozeta, *t*, ružička; ružica (ozdoba)
rozgovor (razgavor), *r*, rozhovor, debata
rozkolníci (raskolnici), *r*, náboženská ruská sekta, ktorá sa v 17. storočí odštiepila od pravoslávnej cirkvi
rozmarín, *l* (z ros marinus, morská rosa), modrinačka (rozvoniavajúca a vždy zelená rastlina)
rozviedčik, rozviedka, pozri: razviedčik, razviedka
rožděstvo, *r*, narodenie
R. P. na telegrafných blanketách skrát. pre Réponse payée (repónz pejé), odpoveď zaplatená
rp, skrát. na receptoch pre recipe = vezmi
Ru, chemická značka pre ruténium
rubacha, *r*, košeľa
rubaška, *r*, košeľa, košieľka
rubato (tempo), *t*, zrýchlené, nerovnomerné tempo v hudbe, preťahovanie nôt
rubeľ, *r*, ruský strieborný i papierový peniaz (pred svetovou vojnou mal hodnotu troch korún; delí sa na 100 kopejok)
rubelán, nerast podobný mačiemu blysku
rubelit, *l*, čierna odroda turmalína
Rübezahl, *n*, nemecký názov Krakonoša
rubídium, *l*, značne rozšírený, ale iba zriedkakedy sa vyskytujúci kovový prvok
Rubikon, rieka v hornej Itálii, ktorá bola hranicou medzi Itáliou a Galiou; je povestná Caesarovým prechodom cez ňu, ktorý bol znamením občianskej vojny; prešiel Rubikon = urobil vážny, rozhodný krok
rubín, *l*, jasne červený drahý kameň
rubínové sklo, sklo zlatom, meďou alebo striebrom sfarbené na červeno
rubrika, *l*, červená krieda; záhlavie, nadpis; stĺpec, priehrada, oddiel; vonkajšia strana úradného podania; krátky výťah spisu
rubrikovať, *l*, deliť na odseky, stĺpcovať
rubrum, *l*, záhlavie, nadpis, vonkajší nadpis, rub na písme, listine (od lat. ruber = červený, lebo nadpisy boly pôvodne červené)
Rücken, *n*, chrbát
ructus, *l*, krkanie, ozývanie (v bruchu)
rückwärts, *n*, nazad, zpät
rude (rüd), *f*, drsný, neohrabaný, neokrôchaný
rúdeľ, *n*, kŕdeľ, črieda, svorka
Ruder, *n*, veselo
rudera, (mn. p.), *l*, rumy, trosky, zvyšky
rudelárne rastliny, *l*, rastliny, ktoré vdačne rastú na rozváľaninách al. na smetisku
rudimenta, *l*, prvé počiatky, základné vedomosti (v nejakom odbore)
rudimentárny, *l*, základný; zakrpatený, zakrplý
rudimentum, *l*, základ, počiatok, prvý začiatok vedomostí v nejakom odbore; pozri: rudimenta
Rudolfínum, *l*, budova v Prahe nazvaná podľa Rudolfa II.; pôvodne dom umenia; teraz poslanecká snemovňa

rue (rü), *f*, ulica
Ruf, *n*, povesť
rufián, *t* (z ruffiano), svodca, záletník, smilník, cudzoložník, lotor, vagabund
rugby football (rögby futból), *a*, loptová hra v hromadách, kopaná loptová hra s prenášaním
ruht, *n*, oddýchnite, odpočiňte si!, pohov!
ruin, *l*, záhuba, skaza, úpadok
ruina, *l*, rozvalina, zrúcanina, zborenina
ruinovať, *l*, rozvaľovať, váľať, boriť, ničiť, zničiť, kaziť, psuť, hubiť, privádzať na mizinu
rukovať, *n* (z einrücken), nastúpiť vojenskú službu
ruksak, *n*, batôžtek, uzlík na chrbát, chrbátnica
ruláda, *f* (z roulade, rulád), závin mäsitý, dusený, koláč zavinutý; rad tónov bystro spievaných
rule Britania (rúl Briténjí), vládni, Británia! (anglická národná hymna, ktorá vznikla asi r. 1740)
ruleta, *f* (z roulette), škripec, koliesko, otáčivá doska; druh hazardnej hry podľa prístroja (kolesa), ktoré sa pri nej upotrebuje (pôvodne svitok peňazí na stávku)
ruló, pozri: rouleau
rum, *a*, pálené z odpadkov cukrových alebo z cukrovej trstiny pripravené
rum, *l*, rozvalina
rumba (ramba), moderný tanec rýchleho tempa
rumel, *l* (z rumor); pozri: rumor
rumfordka, polievka z kostí, krvi, huspeniny, ryže a strukovín, nazvaná po grófovi Rumfordovi
ruminácia, *l*, prežúvanie, merindzenie
ruminancia, (mn. p.), *l*, prežúvavci
ruminovať, *l*, prežúvať
rumor, *l*, hrmot, hurhaj, huriavok; mätež, vzbúrenie, stisk
rumpel, *n* (z Rollbaum), hriadeľ, koleso na hriadli, zdvíhadlo
rumpľovať, *n* (z rumpeln), robiť hrmot, lomoziť
rumpsteak (römpstek), *a*, obličková-hovädzia pečeňa; hovädzie rezne
run (rön), sbeh, poplach (najmä na burze); nehoda
runda, *n*, kruh, pieseň, koleso; popíjanie, pri ktorom zaplatí jeden pijatyku pre všetkých
Rundfunk, *n*, rozhlas
Rundreise, *n*, okružná cesta, obchôdzka
runy, hláskové písmo severných europských národov v 5. storočí po Kristu; tajné písmo
rupia, *ssk*, *i*, zlatý alebo strieborný peniaz východoindický a perský, prvý hodnoty asi 130 korún, druhý asi 12·50
ruptúra, *l*, zlomenie, roztrhnutie
rurálie, *l*, pozemky, poľnosti, role
ruralizmus, *l*, vidiečanstvo, záľuba pre vidiek, nadšenie preň
rurálny, *l*, vidiecky, pozemkový
rush (raš), *a*, výpad (vo futbale)
rusher (rašer), *a*, výpadový hráč vo futbale
rusifikácia, *l*, poruštenie
rusifikovať, *l*, porušťovať, ruštiť
rusizmus, chyba vzniklá vplyvom ruštiny
rusofil, *g*, priateľ Rusov, Rusomil
rusofób, *g*, nepriateľ Rusov, Rusov sa bojací a nenávidiaci ich
rusofóbia, *g*, strach z Rusov a z ruského vôbec
Ruster, *a*, desertné sladkasté víno
rusticita, *l*, neohrabanosť, hrubosť, drsnosť; sedliacke držanie sa
rustika, *l*, stavanie z hrubých kameňov zo steny vyčnievajúcich iba po okraji okresaných, no uprostred hrubých; vonkajšie obloženie múrov z hrubých kameňov; pozri: bosáž
rustikálie, *l*, pozemky, role
rustikalista, *l*, sedliak, roľník, majiteľ pozemkov

rustikálny, *l,* sedliacky, vidiecky, dedinský
rustikový, *l,* gazdovský, vidiecky, sedliacky, hrubý, neokresaný, prostý
ruta, *f* (z route, rút), cesta, dráha; smer cesty alebo plavby; výkaz cesty (plavby)
rutina, *f* (z routine, rutyn), skúsenosť, zbehlosť, obratnosť, vycvičenosť, cvik, zbehlosť
rutinér, *f,* rutinovaný človek
rutinovaný, *f,* skúsený, zručný, spôsobný, zbehlý, obratný, vycvičený
rybezle, *l* (z ribesium), viničky
rýgeľ, *n,* pozri: rígeľ
rychta, *n,* pozri: richta
rychtár, *n,* pozri: richtár
rýma, *g* (z rheuma), nádcha
ryngľa, pozri: ringľa
rýnok, *n,* pozri: rínok
ryps, *a,* vlnená, bavlnená alebo hodvábna látka pásikovaná
rystung, *n* (z Rüstung), zbroj, broň, oblečenie
ryš, *f* (z ruche, rüš), ozdoba na dámskych klobúkoch
rytmajster, *n,* náčelník stotiny jazdcov, kapitán (stotník) pri jazde
rytmický, *g,* podľa taktu sa pohybujúci, pravidelne striedavý, rozmerný, úmerný, ladný
rytmika, *g,* náuka o rytme
rytmus, *g,* hudobný, básnický rozmer, rovnomerný pohyb slabík vo verši alebo tónov v hudbe; pohyb, najmä pravidelný
ryzling, *n* (z Riesling), druh bieleho vína
ryzkaša, *l,* ryžová kaša, ryža
ryzňa, *n,* pozri: rizňa
rýžkaša, *m,* ryžová kaša, ryža varená nahusto
rzeczpospolita Polska, *p,* (kráľovstvo), republika Poľská

S

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod **š**!)

S, skrát.: sacer (svätý), Sixtus (vlastné meno = Šiesty) chemická značka síry (sulphur); *n,* Schilling, *t,* segno (*hud.*); medzinárodná značka motorových vozidiel švédskych; evidenčná značka motorových vozidiel so Slovenska
S, (St.) = sanctus, *l,* saint (sén), *f,* svätý, (sv.)
S. A., *a,* skrát. South Africa, južná Afrika; skrát. Sturm-Abteilung, *n,* úderný oddiel národných socialistov v Nemecku (jeho členovia nosia hnedé košele)
SA, medzinár. rozpoznávacia značka motorových vozidiel Saarska
Sa, skrátené suma (pozri toto)
Sába, *ar,* arabská krajina oplývajúca balzámom, zlatom a i.
sabaeizmus, *l,* pozri: sabeizmus
Sabaoth, pozri: Zebaoth
sabbath, *h,* deň odpočinku u židov, sviatok, sobota, (šábes)
sabeizmus, *l,* uctievanie nebeských telies
Säbel, *n,* šabľa, meč
sabor, *sb,* valný sjazd, shromaždenie, snem
sabotáž, *f,* lomoz; trýznenie, sužovanie, mučenie; úmyselné zlé vykonávanie roboty, marenie
sabotér, *f,* robotník, ktorý sabotuje
sacco, *t,* pozri: sako
sacelum, *l* (zo sacellum), kaplica, kaplnka
sacer, *l,* svätý; mons Sacer, svätá hora

sacerdos, *l*, kňaz
sacer morbus, *l*, (svätá choroba), zrádnik, psotník
saccharum, *l*, cukor
Sacktuch, *n*, šatočka, vreckovka
sacra, *l*, posvätné veci, sviatosti
sacramentum, *l*, sviatosť
sacrarium, *l*, schránka na sviatosť, svätyňa
sacré-coeur (sakré-kőr), *f*, najsvätejšie srdce (Ježišovo); kláštor Ježišovho srdca
sacrificium, *l*, obeta
sacrifizio dell intelletto, *t*, obeť rozumu, podriadenie vlastného presvedčenia cudziemu (cirkevnému rozhodnutiu)
sacrilegium, *l*, svätokrádež
sacrosanctus, *l*, svätosvätý, posvätný, nedotknuteľný
sadducej, pozri: saducej
sadi, *tu*, potulný mních, žobravý mních
sadista, prívrženec sadizmu (pozri toto), človek zvrhlých pudov
sadistický, zvrhlý
sadizmus, zvrhlosť pohlavného pudu, vykonávaná mučením a ranením ženskej (nazvaná menom markýza de Sade)
sader, *ar*, vysoký úradnícky titul v Turecku
saducej, prívrženec starožidovskej náboženskej sekty, pravoverec, odporca farizejov (potomci veľkňaza Sadoka)
saeculum, *l*, storočie, vek; in saecula saeculorum, na veky vekov
saekularizácia, pozri: sekularizácia
saekularizovať, pozri: sekularizovať
saekulárny, pozri: sekulárny
safes (séfs), *a*, bezpečná pancierová skriňa v bankách na chránenie cenných papierov alebo iných predmetov
safety (sefty), *a*, istota, bezpečnosť, zdravie
safety first (sefty först), *a*, bezpečnosť nadovšetko (obranný systém vo futbale)
safián, *tu*, ohybná a lesklá koža teľacia, ovčia alebo kozia, vyrobená dubovým lúhom (volá sa takto po meste Safi v Maroku = marokín)
safír, *g*, belasý priehľadný drahokam; leukosafír = bezfarbý korund
saflór, divý šafran, ledašafran (*rastl.*); kobaltové vápno farby červenkastohnedej
safranín, červená anilínová farba (na farbenie tkanín), šafranín
Saft, *n*, šťava
sága, severská, stará škandinávska povesť
sage-femme (sažfám), *f*, (múdra pani), pôrodná baba, pôrodná asistentka
sagitárius, *l*, lukostrelec; Strelec (súhvezdie Sagittarius)
ságo, dreň palmy ságovej
Sahara, *ar*, ohromná púšť v severnej Afrike
sahib, *tu*, veliteľ, pán
sacharát, slúčenina cukru s lučebnými zásadami
sacharín (cukorín), *l*, cukornatá, chemicky pripravená látka; lučebná slúčenina z kameňouhoľného dehtu, chemické sladidlo
sacharometer, *lg*, cukromer
sacharum (saccharum), *l* (z *i* sákchar), šťava z cukrovníka, cukor, cukrová trstina
Sache, *n*, vec
Sacherova torta, povestná viedenská torta (plnená čokoládou, špecialita hotela Sacher)
sachet (sašé), *f*, sáček; navoňavený vankúšik
Sachsenspiegel, *n*, stredoveká nemecká právna kniha
Sachverständiger, *n*, súdny znalec
saint (sén), *f*, svätý
Saint Julien (sén žülién), *f*, druh červeného bordeauxského vína
saint-simonizmus, socialistická ško-

la vo Francúzsku, ktorú založili dvaja žiaci socialistického teoretika grófa Saint-Simona

saisona, *f*, pozri: sezóna

saka, *ar*, vo východných krajinách: nosič vody

sakáda, *f*, strhnutie, zadržanie koňa uzdou

sakl, *j*, ryžové víno; liehový nápoj pripravený z ryže

Sakjamuni, *i*, Budhovo priezvisko, ktorý pochádzal z rodiny Sakja; muni = svätý

sakka, pozri saka

sakmáň, *m*, tovarišovi vydelená robota

sako (sacco), *t*, voľný krátky kabát podobný vrecu

sakrálny, *l*, posvätný; bohoslužobný

sakrament, *l* (zo sacramentum, pozri toto), sviatosť

sakramentálie, *l*, bohoslužobné obrady v katolíckej cirkvi

sakramentovať, *l*, preklínať

sakristán, pozri: sakristián

sakristia, *l*, miestnosť pri kostole, v ktorej sa prechovávajú posvätné nádoby a bohoslužobné predmety

sakristián, *l*, kostolník

sakrosanktus, pozri: sacrosanctus

sakumpak, *n* (z Sack und Pack), vonkoncom, dovedna, celkom

sakura, *j*, čerešňový kvet; japonská čerešňa

sal, *l*, soľ

sál, *n* (z *f* salle), sieň, dvorana

sála, *n*, pozri: sál

salaire (salér), *f* (z *l* salarium), plat, služné, žold

saláma, *t*, talianske jelito, údenica, hrubá klobása

salamander, *l*, druh šťúra; prejavovanie úcty nemeckých študentov pri pijatykách miešaním obsahu v pohároch

salaminet, *f*, ťažká jednofarebná hodvábna látka meňavého lesku

salangána, východoindická lastovička známa svojím jedlým hniezdom; meno pochádza od ostrova Salangy pri polostrove Malake (dážďovka, kolesár)

salarista, *l*, úradník, čo má stály plat

salárium, *l*, plat, služné, žold, pláca, odmena; pozri: salaire; pôvodne v rímskom vojsku porcia soli

salatrína, *t* (zo sala terrena), prízemná sieň, stĺpová chodba

Salbe, *n*, masť

saldo, *t*, zvyšok, zostatok; účtovný nedoplatok; zostávajúci dlh, nedoplatok; zaplatenie; stav účtu; vyrovnacie číslo

saldokontista, *t*, účtovník

saldokonto, *t*, verná kniha, hlavná kniha; zaplatený účet

saldovať, *t*, účet vyrovnať, zaplatiť účtovú dlžobu, zúčtovať, zaplatiť, potvrdiť, že je zaplatené

salem, *ar*, pokoj, pozdravenie

salem alejkum, *ar*, pokoj s vami! (turecké pozdravenie)

salén, *ar*, liečivý výťah z koreňov rastlín hlavienkovitých (upotrebuje sa i pri úprave hodvábov)

salep, *ar*, výživná látka, liečivý výťah z rastlinných koreňov hlavienkových; teplý turecký nápoj z tohto výťahu

salezián, rehoľník z rehole založenej sv. Františkom Saleským

saleziánka, rehoľnica z rehole založenej sv. Františkom Saleským na ošetrovanie starých a chorých žien

salgány, *g*, veľké dobytčie jatky v Rusku a v západnej Sibíri, ktoré sa zapodievajú i prevarovaním lojov

salicín, látka v kôre z väčšej časti vŕbovitých rastlín

salický zákon, vo Francúzsku starý zákon, ktorý panovníkove dcéry vylučoval z nástupníctva

salicyl, kyselina z kôry vŕbovej alebo iných rastlín; pozri: salicín

salina, *l,* soľná baňa, solivar
salinky, *l,* štátne dlžobné úpisy na soľné bane išelské a gmundenské
salipyrín, antipyrín so salicylom (liek proti reumatizmu a prechladnutiu)
saliter, *l* (zo sal petrae), liadok, sanitra, skalná soľ
saliva, *l,* slina
salivácia, *l,* vylučovanie slín, slinotok, slinačka
salmi, *f,* jemné ragout z divých vtákov
salmiak, *l,* amoniaková soľ, čpavok s kyselinou soľnou
salmo, *l,* losos
salmonela, otravný bacil nazvaný podľa badateľa Salmona
salniter, *l,* pozri: saliter
Salomo, *l,* Šalamún
salón, *f,* veľká spoločenská sieň na schôdzky, zábavy a návštevy; miestnosť pre umelecké výstavy; vôbec sieň spoločenská; v Paríži sa tak nazýva umelecká výstava v Palais de l'industrie (palé dö léndüstrí)
salónny, *f,* vyberaný, spoločenský, vyššej úcte sa tešiaci
saloon (selún), *a,* nedovolený hostinec (nmä v Amerike)
salope (salop), *f,* hnusný, špinavý, necudný
salpeter, pozri: saliter
Salpetrière (salpetriér), *f,* veľká ženská nemocnica v Paríži
salpicon, *f,* ragout z mäsa, zeleniny a húb
salpings, *g,* starogrécka vojenská trúba; trubice (v uchu)
salta, *l,* (skáč), hra podobná dáme, hraná na doske so 100 poľami
saltarello, *t,* taliansky národný tanec stále chytrejší, pri ktorom mužský hrá na citaru a žena zdvíha zásteru
saltárium, *l,* hovorňa v kláštoroch; pozri: salutárium
salto, *t,* skok
salto mortale, *t,* smrteľný skok, smelý, nebezpečný skok jazdcov a povrazolezcov, obrat napnutého tela okolo hrazdy; odvážné, nebezpečné podniknutie
salubrita, *l,* zdravosť (nmä krajiny)
salup, *f* (zo saloupe), obrúsok, plachietka, ženská šatôčka na zahodenie cez plecia
salus, *l,* zdravie, blaho, úspech
salus publica suprema lex esto, *l,* verejné blaho nech bude najvyšší zákon
salut (salů), *f,* pozdravenie, spása, blaho; výstrel na pozdravenie; pozri: salva
salutárium, *l,* izba na shováranie v kláštoroch, hovorňa v kláštoroch; pozri: saltárium, salutatórium
salutatórium, *l,* hovorňa v kláštoroch, saltárium
salutizmus, *l,* učenie a činnosť Armády spásy
salutovať, *l,* po vojensky pozdravovať, pozdraviť, vzdať česť po vojensky
salva, *l,* hromadný výstrel z pušiek alebo diel; výstrel pozdravovací alebo oslavovací
salva approbatione, *l,* s vyhradením odobrenia, schválenia
salva guardia, *l,* ochranný sprievod, ochranný sprievodný list, stráž bezpečnosti; pozri: glejt
salva ratificatione, *l,* s vyhradením potvrdenia
salva remissione, *l,* s vyhradením vrátenia
salvarzán, liečebný prostriedok proti syfilisu (pozri toto)
salvasion army (selvéšn army), *a,* Armáda spásy; náboženská spoločnosť, založená r. 1865 v Londýne na boj proti opilstvu, prostitúcii a chudobe
salvátor, *l,* spasiteľ, záchranca
salva venia, *l,* s dovolením, s odpustením, s prepáčením
salve, *l,* buď vítaný!, buď zdravý!

salve Regina, *l,* zdravas' Kráľovná!
salvia, *l,* šalvej (*rastl.*)
salvis auribus, *l,* s odpustením!
salvis omissis, *l,* s výhradou vynechaného
salvo errore calculi, *l,* s vymienením, s vyhradením chyby v počtoch, v počítaní
salvo errore et omissione, *l,* s vymienením, s vyhradením možnosti omylu a vynechania
salvo honore, *l,* bez poškodenia cti, bez ublíženia na cti
salvo jure, *l,* bez porušenia práva
salvo respectu, *l,* bez ujmy úcty
salvo titulo, *l,* bez ujmy titulu; skrát.: S. T.
salvovať, *l,* spasiť, zachrániť
salvus conductus, *l,* bezpečný sprievod, ochranný list, bezpečný sprievod vojenský; pozri: salva guardia; glejt
Salz, *n,* soľ
Sam., skrát. Samuel; **Sam,** žartovné pomenovanie Američanov; pozri: Uncle
sám, *n* (zo Saum), obruba, lem, okraj
samaritán, člen židovskej náboženskej sekty; milosrdný človek
Samaritán, obyvateľ kraja z okolia mesta Samárie v Palestíne
samaritánstvo, poskytovanie pomoci pri nešťastí, ako robievali Samaritáni
samet, *n,* látka s krátkymi hustými chĺpkami vyrobená z hodvábu; píš: zamat; pozri: aksamiet
samoderžavie, *r,* samovláda, neobmedzené panovanie jednej osoby
samogorka, *r,* domáce pálené
samovar, *r,* čajník, samovar
sámovať, *n* (zo säumen), lemovať, vrúbiť, krajiť, krajkovať
sampán, *č,* plť s domčekom určená na plavbu po rieke
Samson, *h,* obor, silák
samšu, *č,* pálené pripravené z ryže
sámum, *ar,* horúci vietor v severoafrických púšťach a v Arábii
samurajci, *j,* vznešená trieda japonských zemanov, rytieri, bojovníci
san = santo, *t,* svätý
sanácia, *l,* uzdravenie, náprava, záchrana, upravenie
sana mens, *l,* zdravá myseľ; pozri: mens
sanatogén, *lg,* zdravoplodný; výživný a nervy posilňujúci liek
sanatórium, *l,* liečebný ústav, ozdravovňa
sancta simplicitas, *l,* svätá prostota!
sanctissimum, *l,* najsvätejšie; sviatosť oltárna
sanctitas, *l,* svätosť, sviatosť
sanctuarium, *l,* svätyňa, miesto, kde sa schováva prevelebná Sviatosť
sanctum officium, *l,* svätá inkvizícia (pozri toto)
sanctus, *l,* svätý; časť sv. Omše pred pozdvihovaním; o sancta simplicitas, ó, svätá prostota!
sandále, *g,* pôvodne drevené podošvy, ktoré sa remienkami privážujú na nohy; teraz remenné sandále
sandarak, *g,* živica zo sandarakovej rastliny, aká sa upotrebuje v lekárstve; jalovcová živica
sandwich (sendvič), *a,* tenké skyvky chleba namazané maslom, medzi ktoré sa vloží kúsok mäsa, syra alebo kaviáru; mäso obložené žemličkami; vraj, podľa anglického grófa Sandwicha
sandwichman (sendvičmen), *a,* človek, ktorý chodí po ulici s nejakou tabuľou na chrbte a robí podnikateľovi reklamu
sandžak, *tu,* okres, správna oblasť turecká, pododdiel ejaletu; pôvodne zástava; pozri: liva
sadžakšerif, *tu,* prorokova zástava zo zelenčho hodvábu so zlatými strapcami

sang, *l*, krv
sangvinický, *l*, prudkej a živej povahy; prudký
sangvinik, *l*, človek prudkej a živej povahy, prchký, popudlivý človek
sangvinizmus, *l*, prchkosť, horúcokrvnosť, ohnivosť, živosť, popudlivosť
sanhedrín, *h*, najvyšší súd židovský, vysoká rada židovská skladajúca sa zo 72 členov
Sancho Pansa, panoš povestného rytiera Dona Quijota v Cervantesovom románe
sanies, *l*, riedky, krvavý hnis, hnoj
saninizmus, revolučné snahy po ruskom revolucionárovi Saninovi
sanita (sanitas), *l*, zdravie; zdravotníctvo; zdravotnícky oddiel, sbor
sanitár, *l*, vojak zdravotného sboru
sanitárny, *l*, zdravotný, sanitný
sanitas, *l*, zdravie
sanitný, *l*, zdravotný; pozri: sanitárny
sanitra, *l*, pozri: saliter
sankcia, *l*, potvrdenie, schválenie, odobrenie zákona prijatého snemom, potvrdenie zákona panovníkom
sankcionovať, *l*, odobriť, schváliť, potvrdiť
sankt, *l* (zo sanctus), svätý; skrát.: St.
sanktifikácia, *l*, vyhlásenie za svätého (svätú)
sanktuárium, *l*, pozri: sanctuarium
sanktus, pozri: sanctus
sanktuštek, *l*, zvonček, ktorým sa zvoní pri pozdvihovaní
sankuloti (sansculottes, sankülot), *f*, zúriví revolucionári z časov prvej francúzskej revolúcie, sberba, čvarga; pôvodne nosili dlhé, nie ako vtedy bola obyčaj, krátke nohavice, „culottes" (külot) zvané
sanovať, *l*, ozdraviť, zachrániť, zlepšiť, napraviť, ustanoviť
sans (sán), *f*, bez
sansára, *i*, nešťastný, žalostný stav, položenie; útrapy; opak nirvány (pozri toto)
sans comparaison (san komparézon), *f*, bez porovnania, neporovnateľný
sans doute (sán dut), *f*, bez pochyby
sans façon (sán fasón), *f*, bez obalkov
sans gêne (sán žén), *f*, bez ostýchania, nenútene, bez hanby
sanskrit, *i*, reč starých Indov; starý posvätný jazyk indických kňazov a učencov
sans pareil (sán parej), *f*, nemajúci rovného, roveň, nevyrovnateľný, neobyčajný
sans peur et sans reproche (san pör e san röproš), *f*, bez strachu a hany (titul chrabrých rytierov a heslo pruského rádu založeného Fridrichom Veľkým)
sans phrase (sán fráz), *f*, bez reči, bez obalkov, rovno
sans souci (sán susí), *f*, bez starosti; bezstarostnosť; meno kráľovského zámku v Postupimi
Santa Claus, *n* (z Nikolaus), sviatok sv. Mikuláša
santa, *t*, *š*, svätá
santal, východoindický strom; liek proti chorobám mechúra
santalín, červené farbivo zo santalového dreva
santé, *f*, zdravie; à votre santé (-votr-), na vaše zdravie!
santo, *t*, *š*, svätý
santonín, *l*, burmel; jeho semeno
Santos, mesto v Brazílii, odkiaľ sa vyváža brazilská káva po ňom nazvaná
sanus, *l*, zdravý
são (sáun), *p*, svätý
sapaju, druh opíc
sapan, *šp*, východoindické červené drevo podobné fernambuku (pozri toto)

sapér, *f* (zo sapeur, sapőr), zákopník, priekopník, podkopník
sapere aude, *l*, zmúdrieť sa osmeľuj! (*Hor.*)
sapérsky, *f*, zákopnícky, priekopnícky, podkopnícky
sapientia, *l*, múdrosť
sapienti sat, *l*, múdremu pošepni! (*Terent.*)
sapo, *l*, mydlo
sapog, *r*, čižma
saponifikácia, *l*, zmydlenie
saponín, *l*, rastlinná látka, mydlovina
sapožnik, *r*, čižmár
sapristi, *f*, ba kýho čerta!, Paroma! (citoslovce)
saprofyty, *g*, baktérie živiace sa na hnijúcich predmetoch
saprofytský, *g*, rastúci na hnijúcich látkach
sára, *m*, na čižme tá časť, ktorá obopína nohu nad členkom
sarabanda, *šp*, vážny španielsky národný tanec
Saracén, Arab alebo mohamedán vôbec (saracén)
sarafán, *r*, u Rusov vrchné ženské šaty bez rukávov; svadobné šaty
saranga, *i*, indický rozmer
saravany, pozri: šaraváry
sardána, *šp*, starý katalónsky tanec
sardela, *t*, druh malých morských rýb, ktoré sa zväčša chytajú pri ostrove Sardínii a ktoré sa potom nasolené rozposielajú; v oleji naložené sa nazývajú sardínky
sardínka, *f*, v oleji uložený haring; pozri: sardela
sardonický smiech, *g*, šialený, bezdôvodný, neprirodzený, hysterický smiech, meravý smiech, smiech zo zúfalstva; uškŕňavý, výsmešný smiech
sardonyx, *g*, chalcedon červeno a bielo pásovaný (druh kremeňa)
sargasum, *l*, druh morských rias, podľa ktorých sa časť Atlantického oceána pri Kanárskych ostrovoch nazýva morom Saragasovým
sarik, *tu*, bavlnená látka na turbany
sárka, *m*, trúbka, rojčík
sarkár, *pe*, *i*, vláda; územie
sarkastický, *g*, posmešný, kúsavý, štipľavý, uškŕňavý
sarkazmus, *g*, stupňovaný a ostrý výsmech, kúsavý vtip, posmech, úškrn
sarkofág, *g*, stará kamenná rakva; kamenná hrobnica, náhrobný kameň podobný rakve a umelecky (reliefmi) vyzdobený
sarkóm, *g*, rakovina, napuchlina, opuchel'
sarma, *sb*, hovädzie a bravčové mäso dusené s kyslou kapustou
sarogon, *mal*, malajský plášť
sarsaparila, *šp*, korienok ľaliovitej rastliny; kedysi povestné liečivo
sarsenet, *f*, bavlnená tkanina na podšívky
sarto, *t*, krajčír
sarton, múčka pripravená z bôbov pre chorých cukrovkou
sartorela, *t*, krajčírka
sarvaš, *m*, jeleň roháč
sary, *r*, jakutské čižmy z konskej kože
sasafras, *šp* (z *l* saxifraga), v Sev. Amerike strom, z ktorého sa vyťahuje olej ako liek proti mechúrovým kamienkom
sasares, *h*, odmena za sprostredkovanie niečoho
SASI, skrát. (sovietskej) socialistickej robotníckej športovej internacionály
sášeň, *r*, siaha (delí sa na 3 aršíny); meria 2,13 *m*
satemové jazyky, tá skupina indoeuropských jazykov, ku ktorým patrí i slovanská a ktorá premieňa pôvodné k v sykavku (názov pochádza od sanskrtského slova satem = sto)

satan, *h*, diabol, čert; protivník, odporca
satanáš, *h*, pozri: satan
satanela, *ht*, čertica, diablica; protivníčka
satanský, *h*, diabolský
satelit, *l*, osobný strážca, sprievodca, spolucestovateľ; mesiac, hviezda druhého stupňa
satén, *f* (zo satin), atlasová látka, hladká hodvábna tkanina, alebo polohodvábny atlas
satináž, *f*, hladenie papieru, dodávanie lesku, leštenie, (satinovanie)
satin de Chine (satén dö šin), *f*, čínsky hodváb; pozri: satén
satinet, *f*, bavlnený satén (satin)
satinovať, *f*, tkať, vyšívať na tkaninu; hladiť papier, dodávať mu lesku
satir, *g*, pozri: satyr
satira, *l*, mravokárna báseň; posmešná reč, báseň, posmešný spis
satirický, *l*, mravokárny, posmešný, štipľavý
satirik, *l*, skladateľ, spisovateľ satír; posmievač
satis, *l*, dosť
satisfakcia, *l*, zadosťučinenie, náhrada, nahradenie
satis superque, *l*, viac ako dosť
satorija (saturija), *g*, pyskatá rastlina, ktorá sa upotrebuje ako korenie; i nadávajú takto hubatým ženským
satrap, *pe*, za staroveku správca perskej provincie, miestodržiteľ; ukrutník
satrapia, *pe*, krajina satrapovi pridelená, územie, krajina v starej Perzii
Sattel, *n*, sedlo
saturácia, *l*, nasycovanie (lučebné), rozpúšťanie látok; v cukrovaroch vylúčenie vápna zo šťavy čisteného cukru uhličitým plynom
saturatér, *f*, kotol na čuchranie repovej šťavy a vylúčenie cukru
saturnálie, *l*, slávnosti na úctu boha Saturna u Rimanov, ľudové slávnosti všeobecnej rovne; samopašnosti (na pamäť zlatých časov za vlády Saturnovej)
Saturnus, *l*, boh času a poľnej úrody, poľného gazdovstva; obežnica (Hladolet) Saturn
saturovať, *l*, sýtiť, nasycovať
Satyr, *g*, grécky polboh s kozími nohami, sprievodca Dionýzov; smyselný človek; pozri: faun
satyra, pozri: satira
satyriáza, *g*, chorobná zvrhlosť mužských, zvýšený pohlavný pud
sauber, *n*, čistý, švárny
sauce (sós), *f*, omáčka
saucière (sosiér), *f*, miska na omáčku
saucisse (sosis), *f*, klobása
Saueresser, *n*, jedák kyslej kapusty, takto prezývajú i Nemcov
Sauerkraut, *n*, kyslá kapusta
Saufbold, *n*, opilec, pijan, ožran
sauf conduit (só kondví), *f*, bezpečný sprievod, sprievodný list; pozri: salvus conductus
Saum, *n*, obruba, lem
sauros, *g*, jašter
sauté (soté), *f*, pečený, smažený na masle
Sauterne (sotern), *f*, jemné biele víno francúzske
sauve-garde (sóv-gard), *f*, vojenská ochrana, ochranný sprievod, ochranná stráž, ochrana
sauve qui peut (sóv ki pö), *f*, zachráň sa, kto môžeš!
savány, *šp*, močaristé nížiny zarastené trávou v Severnej Amerike; pozri: prérie
savates (savat), *f*, zlé topánky
savoir faire (savoár fér), *f*, obratnosť, chytrosť
savoir vivre (savoár vívr), *f*, znalosť, umenie žiť, spôsobnosť, náležité spôsoby, slušné spravovanie sa, dvornosť

savojka, vojenská i športová čapica bez štítku
savon, *f*, mydlo
saxa loquuntur, *l*, kamenné pamiatky, pomníky hovoria
saxifrága, *l*, skalolomec, lomnikan (*rastl.*)
saxofón, *lg*, dychový nástroj podobný klarinetu
Saxónia, *l*, Sasko
Sb, chemická značka antimonu (stíbium)
sbiri i **sbirovia**, *t*, drábi, bíreši
sborso, *t*, vydanie, závdavok, záloha
sc., skrát. scilicet al. sculpsit (pozri tieto)
scabies, *l*, svrab
scagliola (skaliola), *t*, cesto z čirišu, lepu a zo sádry, z ktorého sa robia umelecké veci
Scala, *t*, milánske divadlo (jedno z najväčších v Europe)
scala, *t*, škála (pozri toto), stupnica
Scapino, *t*, prefíkaný sluha z talianskych komédií
scarabaeus, *l*, chrobák, posvätný chrobák egyptský; vyrezávaný kameň v podobe chrobáka s nadpismi, obrazmi a čarovnou mocou
scaramuccia (skaramuča), *t*, pôvodne meno (Scaramuccia) slávneho herca v komédiách, ktorý hrával úlohu tlčhubu a chvastúna; starotalianska alebo starofrancúzska komédia vôbec (escarmouche, eskarmuš)
scarlatna, *l*, šarlach (pozri toto)
scelerát, *l*, zločinec
scéna, *g*, javisko (divadelné), výjav, výstup, kolbište; šiator, stan
scenár, *g*, kniha divadelných výstupov, scenário
scenário, *t*, kniha filmových výstupov
scenéria, *f*, úprava javiska s príslušnými dekoráciami, divadelné zariadenie; krajina, obraz krajiny, rozhľad
scénický, *g*, divadelný
scénografia, *g*, divadelné maliarstvo
scénovať, *g*, uvádzať na javisko, upravovať výstupy
scentralizovať, *l*, sústrediť, slúčiť, spojiť, združiť
sceptrum, *gl*, žezlo, berla
scientia, *l*, veda
scientifický, *l*, vedecký
scilicet, *l*, rozumie sa, pravdaže, totiž, skrát.: sc.
scintilácia, *l*, záblesk, iskrenie
sciolto (šolto), *t*, voľným prednesením (*hud.*)
scirocco (široko), *t*, horúci a dusivý juhovýchodný vietor v Taliansku
scisúra, *l*, štrbina
scivilizovať, *l*, zľudštiť, vzdelať
sclopetum, *l*, puška, pištoľ
sconto, pozri: skonto
scooter (skútr), *a*, druh motorov
score (skór), *a*, účet, podlžnosť, zaviazanosť, dlh, dlžoba; cech, pijatyka
scorovať, *a*, pripočítať, pripísať
Scotland Yard (skotland jard), *a*, hlavný policajný úrad v Londýne
scout, pozri: skaut
scrah (skreč), *a*, odstúpenie a nechanie víťazstva protivníkovi (v tenise)
scrap-book (skrépbuk), *a*, kniha výstrižkov
scripta, *l*, pozri: škripta
scriptor, pozri: skriptor
scrub (skrab), *a*, krajiny vo vnútornej Austrálii zarastené húšťavami
scrutinium, *l*, pozri: skrutínium
scudo (skúdo), *t*, štít; starý taliansky strieborný peniaz hodnoty asi 5 korún, toliar
sculpsit, *l*, vyryl, skrát.: sc.
sculptor, *l*, rytec
scura, *l* (zo scurra), šašo
scutum, *l*, veľký štít rímskych vojakov

Scyla, *l* (zo Scylla), za starých čias nebezpečné skaliská v Mesinskej úžine proti krútňave Charybde; hroziace nebezpečenstvo; pozri: Charybdis a incidit

SdP, skrát. Sudetendeutsche-Partei, *n*, politická strana sjednotených Nemcov

Se, chemická značka selénu

SE, medzinárodná značka motorových vozidiel írskych

S. E., skrát. pre Sud-Est al. *a* South-East (juhovýchod)

sea (sí), *a*, more

seadrom (sídrom), *a*, námorné lietadlo

seal (síl), *a*, tuleň

sealskin (sílskin), *a*, cenná kožušina srsti aksamietovo jemnej a hustej, koža mladých ťvíčat a tuleňov

séance (seáns), *f*, zasadnutie, schôdzka, rokovanie

secco (seko), *t*, suchý; al secco, maľba na suchej vakovke; pozri: al fresco

secento (sečento), *t*, (šesťsto), sedemnáste storočie a jeho povýšený sloh v literatúre; vo výtvarnom umení baroko

secernovať, *l*, odlúčiť

seces, *l*, vzdialené miesto o samote, záchod

secesia, *l*, odstúpenie, odlúčenie, odchod, odštiepenie, odtrhnutie; vysťahovanie, vystúpenie

secesista i **secesionista,** *l*, odštiepenec; moderný maliar, ktorý sa odlúčil od starej školy a kloní sa k prírode

secesný, *l*, odlučný, odštepný

secíreň, *l*, pitevňa

secírovať, *l*, pitvať mŕtvoly, krájať, rozkrájať, rezať

secolo, *t*, storočie

second (sgón), *f*, druhý

sectio caesarea, *l*, cisársky rez

secundo loco, *l*, na druhom mieste

secundus, *l*, druhý; šťastný

securitas, *l*, bezpečnosť

sedan, *a*, zatvorené auto so štvoro dvermi a štvoro sedadlami

sedatíva, *l*, utišujúce lieky

sedec, *l*, 1/16 papierového hárku, šestnástina

sédentaire (sedántér), *f*, vojak pridelený na roboty do kancelárie (pisárne); popolváť

sedes, *l*, sídlo

sedes apostolica, *l*, pápežská stolica

sede vacante, *l*, za časov uprázdneného stolca alebo miesta

sedia gestatoria, *l*, pápežské nosidlá

sedile, *l*, sedadlo

sediment, *l*, usadlina (v nejakej tekutine)

sedisvakancia, *l*, uprázdnená, neobsadená pápežská alebo biskupská stolica

seditio, *l*, povstanie, vzbura

sedjanka, *b*, schôdzka

seder, *h*, slávnostná veľkonočná pobožnosť

sédria, *l* (zo sedes iudiciaria), stoličný súd na Slovensku (v starom Uhorsku vôbec)

sedriálny, stoličnosúdny, krajskosúdny

See, *n*, more

Seebad, *n*, morské kúpele

Seegras, *n*, morská tráva, aká sa upotrebuje do matracov a pod.

S. E. et O., pozri: salvo errore et omissione

Segelschiff, *n*, plachetnica

segment, *l*, úsek, kruhový výsek, oblúk, kružina (*techn.*)

segmentálny, *l*, úseč tvoriaci

segno (seňo), *t*, znamenie; dal segno, od znamenia; al segno, až po znamenie

segregácia, *l*, oddelenie, odlúčenie

segregatórium, *l*, oddeľujúci lievik pre tekutiny

Seidenpapier, *n*, hodvábny papier

seigneur (seňőr), *f*, pán, vladár, veliteľ; za feudálnych časov veľkostatkár; teraz titul princov, kniežat a cirkevných hodnostárov

seguidilla (segidilja), *š*, španielsky tanec a druh básnickej slohy
sechs (zeks), *n*, šesť
Seide, *n*, hodváb
Seife, *n*, mydlo
seigneurie (seňörí), *f*, veľkostatok, ktorý bol majetkom seigneura
Seilenos, *g*, (Silenus, *l*), Bachov vychovávateľ a sprievodca, vynálezca hry na flaute
Seiltänzer, *n*, povrazolezec
seismický, *g*, otrasný
seismograf, *g*, prístroj na označenie otrasov zeme, zapisovadlo zemetrasení
seismolog, *g*, znalec zemetrasení
seismológia, *g*, náuka o zemetrasení
seismometer, *g*, meradlo zemetrasení
seismoskop, *g*, pozri: seismograf
Seite, *n*, strana
sejfy, *n* (zo Seifen), ryžoviština
sejm, *p*, ríšsky snem
séjour (sežúr), *f*, stanovište, sídlo, príbytok; pobyt
sejunkcia, *l*, oddelenie, odlúčenie
sekant, *l*, mučiteľ, sužovateľ, trápiteľ
sekanta (sekans), *l*, v merno vede rovná čiara, čo pretína krivku vo dvoch bodoch, sečnica
sekantný, *l*, mučiaci, trápiaci
sekatúra, *l*, rezanie; trápenie, prenasledovanie, mučenie
sekcia, *l*, rezanie, pitva; pri úradoch: odbor, oddiel, trieda
sekcionovať, *l*, oddeľovať, rozčleniť, triediť, deliť
sekčný, *l*, odborný, odborový
sekčný šéf, *lf*, odborový prednosta
sekel, *h*, starobabylonská váha; strieborný peniaz židovský; pozri: šekel
sekrécia, *l*, vylučovanie, vydávanie
sekrét, *l* (zo secretum), tajomstvo; pečať, pečatný prsteň; tajná izba; záchod
sekreta, *l*, tichá modlitba pri svätej Omši
sekretár, *l*, tajomník; písací stôl s tajnými priečinkami
sekretariát, *l*, tajomnícky úrad, tajomníctvo
sekrétny, *l*, tajomný
sekretórny, *l*, vylučovací
sekréty, *l*, výlučky žliaz, ktoré majú v tele istú fyziologickú úlohu (na pr. sliny, žalúdočná šťava a pod.)
sekt, *t* (z vino secco), hrozienkové víno, sladké silné víno (zo sušených vínnych strapcov); veľmi silné sladké šumivé španielske a talianske víno
sekta, *l*, odštiepená náboženská spoločnosť, strana, rozkolníctvo, rozkol
sektár, *l*, prívrženec istej sekty; odpadlík, stranník, odštiepenec, rozkolník, kacír, bludár
sektor, *l*, výsek, úsek
sekularizácia, *l*, odňatie cirkevného majetku štátom a jeho zosvetštenie; prepustenie rehoľnej osoby z rehole alebo z kláštora
sekularizovať, *l*, zoštátniť cirkevné majetky, duchovné majetky habať cirkvi a urobiť ich svetskými, zosvetštiť; prepustiť duchovné osoby z rehole
sekulárny, *l*, storočný; svetský
sekund, *l*, druhý hlas, ktorý nemá hlavnú melódiu; v orchestri nmä druhé husle, na klavíri ľavá ruka
sekunda, *l*, druhá; druhá trieda na gymnáziách; v hudbe družka; horší druh tovaru; druhá zmenka; zlá známka z úspechu (dnes nedostatočná), druhý tón od základného
sekundán, *l*, druhoklasník, žiak druhej triedy na stredných školách
sekundant, *l*, svedok pri súboji; podporovateľ, pomocník, obranca
sekundár, *l*, druhý lekár v nemocnici, výpomocný lekár
sekundárny, *l*, vedľajší, podriadený, prechodný, druhotný
sekund hrať, *l*, hrať druhý hlas

sprevádzať hlavného hudobníka na druhom nástroji toho istého druhu

sekundície, slávnosť päťdesiatročného kňazstva, kňazské druhotiny

sekundista, *l*, hráč na druhých husliach

sekundogenitúra, *l*, druhorodenstvo, druhorodenské právo

sekundovať, *l*, byť svedok pri súboji; prisviedčať, prízvukovať, pomáhať, podporovať; v hudbe sprevádzať, hrať, spievať druhý hlas, sprevádzať hru

sekurita, *l*, bezpečnosť, istota

Sekvana, *l*, latinský názov rieky Seine

sekvencia, *l*, následok, poradie; modlitba po epištole (v katolíckej cirkvi)

sekvester, *l*, nútená správa majetku úradnou osobou, ustanovená preto, aby sa vyberal úžitok pre tretiu osobu; súdne zhabanie majetku, súdom nanútená správa; oddelený kus odumrevšieho tkaniva

sekvestor, *l*, súdom ustanovený správca majetku, nútený správca

sekvestrácia, *l*, pozri: sekvester

sekvestrovať, *l*, súdne zhabať niekomu majetok, spravovať majetok inou (treťou) osobou

sekýrovať, *l*, sužovať, trápiť, mučiť

sela, *h*, hotovo!, koniec!

seladon, *šp*, švihák, milovník, zbožňovateľ

selam, *ar*, pozri: salem

selamlik, *tu*, sieň pre hostí, sieň vítacia, pohosťovacia; náboženská a vojenská slávnosť v Carihrade, keď sultán chodil do mešity na piatočné modlitby; sultánova cesta na piatočné modlitby

selanka, *p*, (sedľanka); pozri: idyla

selbat, *n*, sám

Selbstmord, *n*, samovražda

selekcia, *l*, výber

selekta, *l* (zo selecta, roz. pars = vybraná časť); výber, výber zo spisov

selektivita, *l*, schopnosť rádiového prijímača rozoznávať medzi vlnami rozličnej frekvencie

selektívny, *l*, vyberavý, prieberčivý

selektor, *l*, vyberateľ, vyberač

selén, *g* (selenum), prvok

seléné, *g*, mesiac; (*l* luna)

Seléné, *g*, bohyňa mesiaca (i mesiac)

selenit, *g*, mesačný kameň (podľa farby svitu mesiaca), sádrovec

seleniti, *g*, domnelí obyvatelia mesiaca

selénografia, *g*, náuka o mesiaci, lunopis

self, *a*, sám

selfaktor (selfektr), *a*, samočinný tkáčsky stroj poháňaný parou

selfdefence (-difens), *a*, sebaobrana (v boxingu)

selfgovernment, *a*, samovláda, samospráva, samostatná obecná správa

selfmademan (selfmédmen), *a*, človek, ktorý dosiahol samostatnosť vlastnou snahou, prácou, samostatný človek

sella, *l*, kreslo, stolica

sella curulis, *l*, ozdobné sedadlo pre najvyšších úradníkov v starom Ríme

sella gestatoria, *l*, kreslo, stolica na nosenie, nmä pápeža pri slávnostných sprievodoch

selo, *r*, sídlo; dedina s kostolom v Rusku

selterská voda, minerálna voda z kúpeľov Selters pri Wiesbadene v Nemecku; i umelá voda sódová podobnej príchuti

semafór, *g*, optický telegraf, signálový prístroj stožiarový signál

sémantika al. **semaziologia,** *g*, časť gramatiky, ktorá sa zapodieva objasňovaním slov

semel, *l*, raz
semel captus, centies reus, *l*, raz zlapaný, sto ráz vinený, súdený
semel pro semper, *l*, raz navždy
semen (mn. p. semina), *l*, semeno
semester, *l* (zo sex menses), čas šiestich mesiacov; polrok, polročie, školský beh
semikolón, *g*, bodkočiarka (;)
seminár, *l*, ústav pre výchovu kňazov, bohoslovcov alebo učiteľov
seminarista, *l*, chovanec seminára
seminárium, *l*, seminár, semenisko
semiotický, *g*, známkový, znakový
semiotika, *g*, náuka o príznakoch chorôb, znakoslovie
Semiti, *h*, potomci Séma, syna Noeho, čiže: Židia, Arabi, Chaldejci, Féničania a Sýrania
semitizmus, židovstvo, židovčina
semitský, *h*, hebrejský, čiže židovský, sýrsky, chaldejský, arabský a fénický
semivokál, *l*, polsamohláska
Semmelbaba, *n*, žemľovka
semper, *l*, vždy
semper aliquid haeret, *l*, dačo sa vždy prilepí (pri ohovorení); pozri: calumniare audacter
semper idem, *l*, vždy ten istý
sempervivum, *l*, hromotresk, nešķreč, (netresk)
semplice (semplíče), *t*, prosto
sempre, *t*, stále, ustavične, vše, vždy
sen, *j*, 1/100 yena; pozri: yen
senár(ius), *l*, jambický šestistopý verš
senát, *l*, u Rimanov bol sbor starších, skúsených ľudí, ktorý stál po boku najvyšším úradníkom ako radca vo veciach politických; sbor zákonodarcov a sudcov; mestská alebo univerzitná rada; horná snemovňa (panská)
senátor, *l*, člen senátu, člen poradného sboru; člen hornej snemovne
senatus consultum, *l*, usnesenie senátu
senatus populusque Romanus (skrátene: S. P. Q. R.), *l*, senát a ľud rímsky (označenie svrchovanosti rímskeho senátu)
senectus, *l*, staroba
senectus ipsa morbus, *l*, staroba — hotová choroba
senešal, *f* (zo sénéchal), kedysi vysoký dvorský úrad vo Francúzsku; správca financií a vojvodca; správca okresu, okresný náčelník
Senf, *n*, horčica
senhor, *po*, pán
senilita(s) i **senilnosť**, *l*, starnutie, stareckosť, starectvo
senilizácia, *l*, starnutie
senilský, *l*, starecký, zdetinštelý
senior, *l*, starší alebo najstarší člen v rodine a v družstve, starší, hlava seniorátu; predstavený
seniorát, *l*, cirkevný okres evanjelický; starešinstvo, právo najstaršieho v rodine
Senkgrube, *n*, žumpa, jama, diera v ľade, odkiaľ sa čerpá voda, zengruba
se non è vero, è ben trovato, *t*, keď i nie je pravda, je dobre vymyslené
seňor, *šp*, pán
seňora, *šp*, pani
senové i **senesové listy**, listy egyptskej rastliny cassia senna zvanej, ktoré sa upotrebujú vyvarené ako preháňací prostriedok
sens..., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod: senz...
sensácia, *l*, pozri: senzácia
sensál, pozri: senzál
sensus, *l*, smysel; bono sensu, v dobrom smysle; malo sensu, v zlom smysle
sensus communis, *l*, zdravý rozum ľudský
sensu stricto, *l*, v presnom smysle
sentencia, *l*, myšlienka, rozsudok, výrok, predpoveď, porekadlo
sentiment (sántimán), *f*, cítenie, cit

sentimentalita i **sentimentálnosť**, *l*, precitlivelosť, dojemnosť
sentimentálny, *l*, príliš sa oddávajúci, precitlivelý
sentinel, nákladné auto
sentinelle (sántinel), *f*, spodné lodné priestranstvo; stráž
senusi, africkí a sýrski Arabi, veľkí nepriatelia Europanov
senza, *t*, bez (predložka)
senzácia, *l*, pocit; podiv, obdiv, údiv, úžas, dojem, rozruch, vzrušenie, pohnutie, slávnostnosť
senzačný, *l*, vzrušujúci
senzál, *t*, priekupník, dohadzovač, prostredník, sprostredkovateľ na burze, prísažný sprostredkovateľ
senza sordini, *t*, bez tlmidla (*hud.*)
senzibilita i **senzitívnosť**, *l*, citlivosť, prchkosť, podráždenosť
senzitívny, *l*, čuvný, citlivý, vnímavý, nedotklivý
senzitometria, *lg*, meranie citlivých dosák fotografických
senzorický, *l*, pocitový, citový
senzórium, *l*, pocitové stredisko mozgové, smyslová schopnosť, povedomie, cítenie
senzualita, *l*, smyselnosť
senzualizmus, *l*, náuka o smyslovom vnímaní
senzuálny, *l*, smyslový, smyselný
separácia, *l*, oddelenie, odlúčenie, odlišovanie, odštiepenie; väzba, väzenie, oddeľovňa
separatim, *l*, oddelene, osve, osobitne
separatio a toro et mensa, *l*, oddelenie od lože a stola; rozvod
separatista, *l*, kto sa oddeľuje, odštiepenec
separatizmus, *l*, úsilie, snaha oddeliť sa od celku v cirkvi, v politike, v literatúre, v hospodárstve a pod., odlúčenie, odštiepenie sa
separátny, *l*, oddelený, odlúčený, jednotlivý, osobitný, sám osve; votum separatum, vyjadrenie, hlas osobitný
separátor, *l*, oddeľovač; odlučovací, oddeľovací stroj, triedič; odstredivý stroj
séparé, *f*, oddelený, osobitný; pozri: chambre séparée
separovať, *l*, oddeľovať, odlučovať, odštepovať
sépia, *g*, plotica a z nej získaná hnedočierna šťava (farbivo)
seponovať, *l*, odložiť, oddialiť
Sepp, juhonemecké skrátené Jozef
sepsa, *g*, hniloba, otrava, nakazenosť krvi
sepsín, *g*, jed vzniklý pri hnilobe mäsa
sepsis, *g*, otrava krvi (vôbec); píš: sepsa
sept. = **september** (pozri toto)
septem, *l*, sedem
september, *l*, v starorímskom kalendári siedmy (septimus) mesiac, dnes deviaty
septemtrio, *l*, sever; sedmohvezdie na severe
septemtrionálny, *l*, severný, na severe ležiaci
septemvirálna tabuľa, *l*, najvyšší súd v bývalom Uhorsku
septemvirálny, *l*, súdny
septenát, pozri: septénium
septénium, *l*, sedemročie, -ročnica
septet, *t* (zo septetto), sedemhlasová hudobná skladba
septický, *g*, nákazný, hnilobný, hnilobu pôsobiaci, otravný
septika, *g*, leptavé prostriedky
septikémia, *g*, hniloba v krvi, otrava krvi, sepsa
septima, *l*, siedma; siedma trieda na stredných školách; siedmy tón od základného v hudobnej stupnici
septimán, *l*, žiak siedmej triedy
septimola (septola), *l*, rozdelenie hlavnej noty v hudbe na sedem vedľajších; skupina siedmich nôt
septola, pozri: septimola

septuagézima, *l,* = sedemdesiaty deň; deviata nedeľa pred Veľkou nocou, deviatnik
septuaginta, *l,* grécky preklad Starého zákona, ktorý zhotovili r. 200 pred Kristom 70 pracovníci
septuor, *l,* skladba pre sedem hudobných nástrojov
sepulkrum, *l,* hrob
sepultúra, *l,* pohreb
sequens, *l,* nasledujúci, ďalší
sequentes, *l,* následníci; pozri: vivant...
sequitur, *l,* nasleduje
sera, *l,* večer
seraf i **serafín** (toto je vlastne mn. p.), *h,* horiaci, plamenný; vyšší anjel, archanjel; veľký svietnik v kostole pri oltári
serafínska rehoľa, *h,* františkáni
serafínsky, *h,* serafa, serafína sa týkajúci, ohnivý, plamenný, horiaci
serail, *pe,* palác tureckého sultána alebo niektorého kniežaťa s háremom (pozri toto)
seraskier, *pe, tu,* najvyšší veliteľ tureckého vojska, poľný maršal
seraskierát, *pe, tu,* turecké ministerstvo vojny
serbet, pozri: sorbet
serbus, *l* (zo servus), obecný sluha; pozri: servus
serdak, *tu,* kožuštek
serdar, *pe, tu, sb,* náčelník, pohlavár; vojenský turecký veliteľ
serenáda, *l,* nočný spev, nočné vyhrávanie
serenatta, *t,* pozri: serenáda, večerná hudba; hudobná skladba
serenisimus, *l* (zo serenissimus), Jeho Jasnosť, Najjasnejší, Výsosť (dakedy titul panujúcich nemeckých kniežat)
serenita, *l,* jasnosť, veselá myseľ
serge (serž), *f,* tkanina z vlnenej priadze na podšívky a obťahy, obliečky
sergeant (seržán), *f,* starší poddôstojník vo francúzskom vojsku; súdny vykonávateľ, úradný sluha
serge rayé (serž rejé), *f,* pásikovaná látka z česanej priadze
sergette (seržet), *f,* tkanina podobná serži
séria, *l,* rad, poradie; oddelenie
seriál, *l,* radom, v radoch
serioso, *t,* vážne (v hudbe)
seriózność, *l,* vážnosť, pravdivosť, triezvosť
seriózny, *l,* vážny, triezvy, opravdivý
sermo, *l,* reč, prednáška, kázeň; nudná reč, jalovosť
sermocinácia, *l,* rečnícke uvádzanie slov iných osôb
sero, *l,* neskoro
serologia, seroterapia, *g,* náuka o krvnom sére, liečenie sérom
sero medicina paratur, *l,* neskoro sa pripravuje liek (keď je smrť už za dverami)
sero venientibus ossa, *l,* kto neskoro príde, dostane iba kosti; kto neskoro chodí, sám sebe škodí
serózny, *g,* sérum obsahujúci
serpentín, *l,* hadec (nerast)
serpentína, *l* (zo serpens, had), hadovito sa vinúca cesta, krivolaká cesta, krivolačina
serpentínový tanec, *l,* (hadí tanec), tanec v širokých, strapcovitých šatách za menivého osvetlenia
serpulidy, druh morských červov
sérum, *l,* lekársky prípravok na injekcie, krvná srvátka, bezfarbá tekutina v krvi imunizovaných zvierat, ktorá sa upotrebuje ako liečivo pri istých druhoch chorôb; ochranná a liečivá látka na štepenie
servante (servant), *f,* slúžka; nočný stolík na nádobie, skriňa
servátor, *l,* záchranca
server, *a,* servirujúci hráč (pri tenise), podávač
service (servís), *f,* obsluha; stolné náčinie, príbor

servieta, *f* (zo serviette, serviet), obrúsok, uterák (pri obede); pozri: servít, servítka
servilita, pozri: servilizmus
servilizmus i servilnosť, *l*, zotročenosť, podlizačstvo, pätolizačstvo, otrocké smýšľanie, poníženosť, podlosť, podlá úslužnosť
servilný, *l*, otrocký, zotročený, podlízavý, podlý, pätolízavý
servirovať, *l*, slúžiť, obsluhovať, nosiť jedlá na stôl
servís, pozri: service
servít i servítka, *f* (zo serviette), obruštek, uterák (pri stole); pozri: servieta
servita, *l*, člen rehole služobníkov Panny Márie
serviteur (servitőr), *f*, sluha, služobník; poklona (pozdravenie)
servitus, *l*, poroba, otroctvo, služobnosť, právo služobnosti, železná krava
servitút, *l*, služobnosť, právo na nejakú vec, ktorým je pravý majiteľ v jej užívaní čiastočne obmedzený
servofrein (servofrén), *f*, brzda v automobile, ktorá zosilňuje brzdenie mechanickými prostriedkami (na pr. trecou silou)
servus, *l*, sluha, otrok, služobník; úradný sluha
servus servorum Dei, *l*, sluha služobníkov Pána; ponížený titul pápežov
serž, pozri: serge
seržán, pozri: sergeant
Sesam, otvor sa! čarovné slová z rozprávky Ali Baba a 40 zbojníkov z 1001 noci
sesia, *l*, zasadnutie, schôdzka, rokovanie
sesilný, *l*, sadavý
se soumettre ou se demettre (sö sumétr u sö dömétr), *f*, poddať sa, alebo sa vzdať
sestercius, *l*, starorímsky peniaz hodnoty asi 20 halierov
sestína, *t*, *šp*, lyrická báseň o šiestich šesťriadkových slohách s umelo posplietaným rýmom
set, *a*, rad, súbor, druh, záprah; v tenise: ukončené množstvo hier, ktoré jedna strana vyhráva; typografická miera (0,957 bodu)
setter (setr), *a*, anglický dlhosrstý poľovnícky pes
settlement, *a*, osadenie, zariadenie; osada
sévère (sevér), *f*, prísny
sèvreský porcelán, *f*, povestný porcelán nazvaný podľa mesta Sèvres (sévr) pri Paríži
sex, *l*, šesť
sexagézima, *l*, šesťdesiaty deň; ôsma nedeľa pred Veľkou nocou
sexagon, *lg*, šesťuholník
sex appeal (sexepíl), *a*, vábenie pohlavia (novodobý náhľad na vplyv pohlavia na duševný život človeka, najmä ženy a právo na vybitie)
sexénium, *l*, šesťročie
sex septemque horas dormire sat est, *l*, šesť alebo sedem hodín spať je dosť
sexta, *l*, šiesta; šiesta trieda na stredných školách; šiesty tón v hudobnej stupnici od základného
sextán, *l*, šiestoklasník, žiak šiestej triedy
sextant, *l*, v mernovede šestina kruhu, oblúk 60°; vo hvezdárstve prístroj na meranie uhlov a na presné určovanie miesta, uhlomer
sextet, *t* (zo sextetto), šestispev, šesťhlasá hudobná skladba
sextola, *t*, skupina 6 nót na 4 noty toho istého druhu
sextuor, *l*, to, čo sextet (sextetto, *t*), ale iba pre hudobné nástroje
sexualita, *l*, pohlavný život, pohlavnosť
sexuálny, *l*, pohlavný
sexuologia, *g*, veda o pohlaví
sexus, *l*, pohlavie
sezam, *g*, ázijská strukovina, z ktorej sa prešuje olej

sezóna, *f*, počasie, ročná čiastka, obdobie; príhodný čas pre niečo; v kúpeľoch čas liečenia; čas divadelných predstavení

sezónny výpredaj, predaj tovaru, čo sa v sezóne nepredal

sezónny robotník, robotník iba na čas robôt najatý (na pr. stavebný, gazdovský a pod.)

sf., skrát. pre sforzato (pozri toto)

SF, medzinárodná rozpoznávacia značka finských motorových vozidiel

sfalšovať, *l*, napodobniť, pokaziť

sféra, *g*, guľa (nebeská), odbor, obvod, okruh, kruh nejakého zamestnania, pôsobenia; vrstva, ovzdušie; pole nejakej činnosti

sférická geometria, *g*, veda o povrchu gule

sférická hudba, *g*, náhľad starogréckych filozofov o zvuku nebeských telies, ktorý vzniká ich pohybom v svetovom priestore

sférický, *g*, guľovitý

sférizmus, *g*, maľovanie v kruhoch

sférofón, *g*, hudobný nástroj, ktorého hudba sa vyludzuje elektrickými vlnami

sféroíd, *g*, nedokonalá guľa, teleso guli podobné

sférometer, *g*, prístroj na meranie krivosti gule

sfinx, *g*, v gréckej mytologii obluda napoly lev a napoly žena (ženská hlava a poprsie); sedávala pri Tébach na skale a dávala okoloidúcim hádanky; kto ich neuhádol, toho usmrtila; tajomná otázka; záhada; píš: sfinga

sforzando (skrátene: sfz.), *t*, zosilnene, dôrazne (v hudbe)

sfragistika, *g*, náuka o pečatiach (pomocná veda dejepisu), pečatníctvo

sfumáto, *t*, v hudbe: odtienene, hmlisto, v neistých obrysoch

sfygmometer i **sfygmoskop,** *g*, merač tepny, tepnomer

sgovor, *b*, združenie, sväz, spolok, jednota, dohoda

sgrafitto, *t*, temná kresba na vlhkej vakovke; obraz vo vakovke vyškriabaný

sguardio, *t*, najvyšší rytiersky súd maltézskeho rádu

sh. = shilling (šiling)

shag (šeg), *a*, plyš; jemne rezaný dohán

shakehand (šéjkhend), *a*, stisnutie ruky, potrasenie rukou

shakers (šekrs), *a*, trasavci, náboženská sekta v Severnej Amerike; pozri: kvakeri

shamponovanie (šamponovanie, shampooing), *a*, natieranie tela po kúpeli, najmä mytie a kefovanie vlasov mydlami rozpustenými v liehu; píš: šampónovanie

shampoo (šempú), *a*, mliaždiť, masírovať

shampooing, *a*, kefovanie a mytie hlavy

shannon (šenon), *a*, druh usporadovača listov

shantung (šantung), *a*, druh hodvábov

shaping, pozri: šeping

share (šér), *a*, podiel, účastina, nmä zlatých baní

sharp (šárp , *a*, ostrý; v hudbe: zvýšenie o pol tóna (s c na cis)

shawl (šál), *pe*, jemná vlnená látka z Perzie alebo z Indie; veľká vlnená šatka dámska na prehodenie cez plecia; záves

sheriff (šerif), *a*, okresný sudca v Anglicku, správny úradník v Anglicku; krajský, stoličný sudca; veliteľ

Sherlock Holmes (šerlok —), *a*, typ logicky usudzujúceho detektíva v románoch anglického spisovateľa Connana Doyla

sherry (šery), *a*, xereské španielske víno (z okolia mesta Xeres [cheres] de la Frontera)

sherry-cobbler, nápoj z vína sherry

s pomarančovými šupkami, cukrom, ľadom a i.
shetland (šetlend), *a*, tmavosivá látka (pôv. košeľa)
SHF, skrát. Sudetendeutsche Heimatfront (býv. združenie Nemcov v I. ČSR pod vedením Konráda Henleina)
shilling, pozri: šiling
shimmy (šimy), *a*, divý tanec
shipp (šip), *a*, loď
shipping board (šiping bórd), *a*, lodná rada, štátny plavebný úrad
shire (šajr), *a*, grófstvo, okres v Anglicku (v spojení s iným slovom vyslov: šír, na pr. Devonshire)
shirting (šörting), *a*, tkanina z jemnej bavlnenej priadze, plátnu a kaliku podobná, na košele
shock (šok), *a*, ochromujúci otras organizmu z ľaknutia alebo neočakávanej náhlosti, udretie, úder, náraz, otras; píš: šok
shocking (šoking), *a*, protivný, pohoršujúci; neslušná vec
shoddy (šody), *a*, druh umelej vlny z odpadkov
shoot (šút), *a*, strieľať, vyháňať vo futbale
shooter (šúter), *a*, strelec vo futbalovej hre, (šuter)
shop (šop), *a*, krám
short (šort), *a*, krátky; móda krátkych sukní
SHP, skrát. Sudetendeutsche Heimat-Partei, *n*, bývalá politická strana Konráda Henleina, ktorá nahradzovala zrušený Heimatfront
shrapnel (šrepnel), *a*, delová guľa naplnená pušným prachom a guľkami; pozri: šrapnel
SHS, predošlé označenie kráľovstva Juhoslávie (z kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca
s. h. v., skrát. sub hoc voce, *l*, (pozri toto)
Shylock (šajlok), *a*, postava zo Shakespearovho „Benátskeho kupca"; neúprosný vydrigroš
Schadchen, *hn*, sprostredkovateľ sobášov
Schall, *n*, zvuk
Schallplatte, *n*, gramofónová platňa
Schalter, *n*, zasunovací oblôčik
Schatz, *n*, poklad; miláček, milenka
Schauturnen, *n*, verejné cvičenie
schediazma, *g*, stručná, slohová stať
Scheidung, *n*, rozvod
schéma, *g*, obrazec, vzorec, podoba, náčrt, nákres, pôdorys, rozvrh, osnova, kostra
schématický, *g*, prehľadný, ľahko srozumiteľný, i na najdôležitejšie, najvýznačnejšie čiastky ukazujúci
schématizmus, *g*, soznam mien verejných úradníkov, dôstojníkov, učiteľov, kňazov a pod., príručná kniha, výkaz, soznam
schématizovať, *g*, utvárať, urovnať v isté schéma, nakresliť, vypodobniť
scherzando (skercando), *t*, žartovne, huncútsky, figliarsky (v hudbe)
scherzo (skerco), *t*, žart, žartovná, veselá hudba, hudobná skladba veselého rázu a rýchleho pohybu
Schiesspulver, *n*, pušný prach
Schilbürger, *n*, Kocúrkovčan
Schilling, *n*, základná jednotka bývalej rakúskej meny (skrát.: S)
Schirm, *n*, tienidlo, slnečník, dáždnik
schizma, *g*, rozkol, rozkol cirkevný, rozdvojenie, rozklad, roztržka
schizmatik, *g*, rozkolník, odpadlík (od viery), odštiepenec
schizogénny, *g*, vzniklý delením, štepením
Schlafrock, *n*, župan, kabát, aký sa oblieka doma pre pohodlie
Schlagball, *n*, loptová odrážaná hra
Schlagwort, *n*, heslo, nápoveď
Schlacht, *n*, bitka

schlank, *n,* štíhly
Schlauch, *n,* trubica, hadica
Schlemihl, *nh,* človek osudom prenasledovaný (podľa rozprávky Chamisovej: človek, ktorý predal svoju tôňu)
Schlepe, *n,* vlečka
Schluck, *n,* glg, hlt, dúšok, napitie sa, nadýchanie sa
Schluß, *n,* koniec, záver, zakončenie
Schmarotzer, *n,* cudzopasník, príživník
Schmetten, *n,* smotana
Schmuck, *n,* okrasa, ozdoba, šperk
Schmuggel, *n,* pašeráctvo, podludníctvo
Schmuggler, *n,* pašerák, podludník
Schmutzliteratur, *n,* bezcenné čítanie, nmä pornografia (pozri toto), brak
Schmutztitel, *n,* skrátený názov knihy na prvej strane knihy
Schnadahüpfel, *n,* piesne alpských Nemcov striedavo spievané a zakončené jódlovaním; pozri: jódlovanie
Schnitzel, *n,* rezeň, krajec, okružtek
Schnorrer, *n,* kto si vypožičiava u známych peniaze a potom ich nevracia, šnorer
schola, *g, l,* škola
scholár, *g, l,* školár, žiak kláštornej školy
scholarch, *g, l,* predstavený školy
scholast, *g, l,* v stredoveku žiak
scholastici, *g, l,* v stredoveku učitelia kláštorných škôl a bohoslovia; kláštorníci, čo sa zapodievali vedami, najmä kresťanskou filozofiou
scholastický, *g, l,* scholastiky sa týkajúci; bezobsažný, suchopárny
scholastika, *g, l,* stredoveká filozofia, ktorá bola v službách katolíckej teologie a dogmatiky (philosophia ancilla theologiae; scholastici boli pôvodne učitelia slobodných umení na kláštorných školách, potom učitelia filozofie na univerzite); vedecký výklad zjavenie Božieho v kláštorných školách
scholastikus, *g, l,* kanonik; škôldozorca nmä kláštorných škôl; v starom Ríme: učenec
scholiast, *g,* vysvetľovateľ, spisovateľ scholií; pozri: scholie
scholie, *g,* krátke výklady a kritické poznámky k starovekým spisovateľom
school (skúl), *a,* škola
school-city (skúlsity), *a,* školská obec
schooner, pozri: škunier
Schraubenzieher, *n,* vyťahovák, vývrtník
Schraubstock, *n,* svierák
Schrebergarten, *n,* záhradka neďaleko veľkého mesta (podľa lipského lekára dr. Schrebera)
Schreibkrampf, *n,* kŕče od písania, pisárske kŕče
Schreibmaschine, *n,* stroj na písanie, písací stroj
Schrift, *n,* písmo
Schriftleiter, *n,* spolkový tajomník; zodpovedný redaktor
Schuhplattler, *n,* ľudový bavorský tanec, pri ktorom sa tancujúci plieskajú rukami o stehná
Schulmeister, *n,* správca školy; učenec; pohŕdavo: pedant
Schulverein, *n,* nemecký školský spolok, čo podporuje nemecké školstvo vo smiešanom území (po prevrate ho u nás rozpustili)
Schulze, *n,* predstavený, richtár
Schundliteratur, *n,* pozri: Schmutzliteratur
Schupo, *n,* skrát. Schutzpolizei, bezpečnostná policia
Schuß, *n,* výstrel
Schußwaffen, *n,* streľná zbraň
Schutzbund, *n,* ochranný sväz soc.-dem. strany v bývalom Rakúsku
Schutzmarke, *n,* ochranná známka
Schwank, *n,* veselé rozprávanie al. fraška divadelne upravená

Schweigegeld, *n,* podplatok za mlčanie
Schweinerei, *n,* svinstvo; veľký neporiadok
schwer, *n,* ťažký
Schwert, *n,* meč
Schwiegermutter, *n,* testiná, svokra
Schwimmeister, *n,* plavecký majster
Schwung, *n,* rozkolísanie, rozmach(nutie), vzlet
si, *t,* áno
Si, chemická značka silícia
siamské dvojčatá, srastené dvojčatá pochádzajúce zo Siamu v Zadnej Indii
sibi quisque proximus, *l,* každý je sám sebe najbližší, (bližšia košeľa ako kabát)
sibirit, druh turmalína
Sibyla, *g, l.* starorímska veštica
sic, *l,* tak, áno
siciliano (sičiliáno), *t,* pastiersky sicilský tanec
sicilienne (sisilien), *f,* sicilský tanec (siciliano); polohodvábna látka najmä viazania tefetu, podobná ripsu
sic itur ad astra, *l,* tak sa ide k hviezdam; toto je cesta k sláve
sic transit gloria mundi, *l,* tak sa pomíňa sláva sveta
sic volo, sic iubeo, stat pro ratione voluntas, *l,* tak chcem, tak prikazujem, miesto dôvodov platí moja vôľa (*Juv.*)
sic vos non vobis, *l,* tak i vy (včely) nepracujete pre seba, ale pre iných
siddur, *h,* poriadok; židovská modlitebná knižka na všedný deň
side (sajd), *a,* strana
sidecar (sajdkár), *a,* druh motocyklov s vedľajším sedadlom
siderálny i **siderický,** *l,* hviezdny
siderit, *g,* nerast (ocieľnik)
siderizmus, *l,* náuka o vplyve hviezd na ústrojné bytosti a viera v tento vplyv
siderografia, *g,* oceľorytectvo
siderolit, *lg,* maľovaná al. zdobená hlina
siderolog, *g,* znalec železa
sidi, *ar,* pán, knieža
Sidol, prípravok na čistenie kovov
sidra, *h,* úryvok zo Starého zákona prečítaný v sobotu v synagóge
si duo faciunt idem, non est idem, *l,* ak dvaja robia to isté, nie je to to isté
siècle (siékl), *f,* storočie, vek
Sieg, *n,* víťazstvo
Siegel, *n,* pečať
Siegellack, *n,* pečatný vosk; pozri: Siegelwasch
Siegelring, *n,* pečatný prsteň
Siegelwasch (i Siegellack), *n,* pečatný vosk
Siemensove podniky, najväčšia elektrotechnická továreň Nemecka
siena, *t,* jemná hlinka farby svetlohnedej nazvaná podľa talianskeho mesta Sieny
sierra, *šp,* hôrny hrebeň, pohorie
siesta, *šp, t,* odpoľudňajší odpočinok, oddych po jedle, popoludňajší spánok
sieur (siőr), *f,* pán, statkár; pozri: monsieur
si fabula vera, *l,* ak je to pravda
si fecisti, nega, *l,* ak si to urobil, popri to
sifflet (siflé), *f,* píšťala
sifón, *g,* fľaša na sódovú vodu
si fractus illabatur orbis, impavidum feriunt ruinae, *l,* s lomozom ak sa zrúti i vesmír, mňa zastihnú trosky nenaľakaného (*Hor.*)
Sigel, *n,* (z *l* sigillum, pečať), ustálená značka (na pr. & = et, § = paragraf a pod.)
sigilum (sigillum), *l,* pečať; loco sigilli, miesto pečate
siglovať, *l,* pečatiť
sigma, *g,* názov gréckeho písmena s
sigmatizmus, *g,* vada reči pri vyslovení s
signál, *l,* znak, znamenie, ktorým sa

dáva do diaľky zvesť alebo rozkaz; heslo
signalement (siňalmán), *f*, popis osoby (na pr. v pase); nacionále (pozri toto)
signalizácia, *f*, oznámenie, ohlásenie
signalizovať, *f*, oznámiť niečo signálmi
signatár, *l*, podpisovateľ a rukojemca
signatárny, *l*, podpísaný
signatum, *l*, podpísané
signatúra, *l*, označenie, značka na kupeckom tovare alebo na knihe, znak, znamenie; nadpis, podpis
signet, *l*, značka tlačiarne al. nakladateľstva
signifikácia, *l*, označenie, udanie niečoho; význam slova
signor (siňor), *t*, pán, veliteľ
signora (siňóra), *t*, pani, dáma, veliteľka
signore (siňóre), *t*, pán, veliteľ
signoria (siňória), *t*, zemianstvo, panstvo; obecná správa, obecná rada
signorina (siňorína), *t*, slečna
signorino (siňoríno), *t*, mladý pán
signovať, *l*, označovať znamením, podpisovať
signum, *l*, znamenie, príznak, značka, známka; in hoc signo vinces, v tomto znamení zvíťazíš; pozri: in hoc . . .
signum laudis, *l*, odznak pochvalný, záslužný (bývalá vojenská medaila rakúska)
sigurancia, *ru*, štátna policia
sikatíva (siccativa), *l*, sušidlá, vysušovacie prostriedky
sikhovia, *ssk*, sekta v Prednej Indii, založená v 16. storočí
Sikorskij, *r*, ruský vynálezca ohromného lietadla (nazýva sa po ňom)
siksak, pozri: cikcak
siláž (sillage), *f*, nakladanie, ukladanie a sparovanie koreňov a lístia v jamách na chov statku
Silber, *n*, striebro
silencium (silentium), *l*, ticho, mlčanie
Siléni, *g*, v gréckej mytologii duchovia plodnosti; pôvodci Dionýziovi; pôvodne ich zobrazovali ako koňov, neskoršie ako opitých, lysých starcov
Silenus, *l*, vychovávateľ a sprievodca Bachov, vynálezca hry na flaute; pozri: Seilenos
silex, *l*, kremeň
silhouette (siluet), *f*, pozri: silueta
si licet parva componere magnis, *l*, ak možno malé porovnať s veľkým
silícium, *l*, kremík (prvok)
silikát, *l*, kremičitan (slúčenie kýzov s tuhými zásadami)
silk, *a*, hodváb, látka podobná hodvábu na farebnom podklade
sill, *a*, mladý haring, sleď
Sillon (sijón), *f*, (= brázda), pôvodne francúzsky časopis, neskoršie i katolícke demokratické hnutie
silly, *a*, bláznivý, pochabý
silly, *g*, posmešné básne u starých Grékov
silly symphonies, *a*, bláznivé symfónie (americké kreslené grotesky vo filme)
silo, *šp*, jama v zemi na uschovanie obilia, sýpka, sklad(ište)
silueta, *f* (zo silhouette), tieňový obraz, neurčitý obrys, náčrt, tieňová podoba (názov podľa francúzskeho ministra Silhouetta za Ľudovíta XV.)
silúrsky útvar, *l*, oddiel prvohorný nazvaný po Silúroch, anglickom kmeni
silva, *l*, les, hora
Silvanus, *l*, boh lesov, hôr a pastierov u starých Rimanov
s'il vous plait (silvuplé), *f*, ak sa vám páči
simia, *l*, opica
similargent (similaržán), *f*, nové striebro
simile, *l*, podobné, podobná vec, napodobnenina; podobenstvo

simile claudicans, *l,* porovnanie krivká, pokuľháva
simili, *l,* drahokamy napodobneniny, napodobnené drahokamy
similia similibus curantur, *l,* podobné podobným sa lieči (zásada homeopatov)
similis simili gaudet, *l,* podobný sa raduje podobnému, t. j. rovný rovného si hľadá
similitúdo, *l,* podobenstvo
similor, *f,* tombak a iné napodobneniny zlata, mačie zlato
simónia, *l,* svätokupectvo, sderstvo s udeľovaním cirkevných úradov (podľa chaldejského čarodejníka Simona)
simple (sémpl), *f* (z *l* simplex, pozri toto)
simplex, *l,* prostý, obyčajný, (jednoduchý); trkvas, chumaj, truľo, hlupák
simplice (simpliče), *t,* prosto (*hud.*)
simplicisimus (simplicissimus), *l,* najprostejší, najúprimnejší; nemecký humoristický časopis
simplicita, *l,* prostota, obyčajnosť, jednoduchosť; o sancta simplicitas, ó, svätá prostota!
simpliciter, *l,* prosto, obyčajne, jednoducho
simplifikácia, *l,* zjednodušenie
simplifikovať, *l,* zjednodušiť
simulácia, *l,* pretvarovanie, predstieranie choroby zdravým človekom, pokrytectvo, vec naoko
simulant, *l,* ktorý predstiera chorobu, pokrytec
simulovať, *l,* pretvárať sa, predstierať
simultaneita i simultánnosť, *l,* súčasnosť, súdobosť
simultánny, *l,* spoločný, súčasný
simultánka, *l,* hra v šachy, kde jeden z partnerov simuluje (hrá bez pozretia na šachovnicu, len z výsledkov, ktoré sa mu oznámia), alebo hra šachového majstra proti niekoľkým hráčom naraz
sin, skrát, sínus (pozri toto)
sin al, *t,* až po, až do
sincere et constanter, *l,* úprimne a vytrvalo
sincerita, *l,* úprimnosť
sindaco, *t,* predstavený obce
sine, *l,* bez (predl.)
sine dubio, *l,* bez pochybnosti
sine ira et studio, *l,* bez hnevu a vášne, bez hnevu a predpojatosti, bez zlého úmyslu, nepredpojato, nestranne (*Tac.*)
sinekúra, *l,* (= bez starosti), výnosný, nenamáhavý úrad, výnosný úrad bez starostí a roboty
sine loco et anno, *l,* bez (označenia) miesta a roku (hovorí sa o knihách, na ktorých oboje chýba)
sine mora, *l,* zaraz, bez odkladania
sine qua non, *l,* pozri: conditio sine . . .
sine tempore, *l,* (skrát.: s. t.), zavčasu, bez akademickej štvrti
sinfeinisti, írski bojovníci za slobodu, írski autonomisti (členovia národnej strany, ktorá násilím vydobývala pre Írsko autonomiu)
Singalesi, pozri: Zingalesi
single, *a,* jediný, prostý; hra vo dvojke na tenisovom ihrisku
singleton (single), *a,* prostý, jediný, jednoduchý; v kartách jediná karta z istej farby (blank, pozri toto)
Sing-Sing, americké väzenie v Hudsone
Singspiel, *n,* hra so spevmi, menšia opera
singulár, *l,* jednotný počet v gramatike
singularia tantum, *l,* slová, ktoré sa vyskytujú iba v jednotnom počte
singulárny, *l,* jednotlivý, zriedkavý, osobitný, divný
sinistra manu, *l,* ľavou rukou (roz. hrajl, v hudbe)
sinolog, *g,* znalec čínskeho jazyka a literatúry

sinter, *a*, pena; kvapeľ
sint, ut sint, aut non sint, *l*, všetko zostane, ako je (bezo zmeny), alebo sa skončí vôbec
sínus, *l*, záhyb, zálev; v merovede pomer medzi uhlom a kruhovým oblúkom
siñóre, pozri: signore
Sion, *h*, najvyšší kopec jeruzalemský s Dávidovým hradom
sion, *h*, pravoslávna židovská obec
sionisti, *h*, Židia, čo sa chcú vysťahovať do Palestíny a tam sa osadiť (pomenovanie podľa Sionu; pozri: Sion)
sionizmus, *h*, národne politické židovské hnutie za zriadenie samostatného židovského štátu v Palestíne
Siouxi, kedysi veľmi bojovný kmeň severoamerický
Sipo, skrátenina pre Sichercheitspolizei, *n*, stráž bezpečnosti
sir (sör), *a*, pán; v Anglicku titul baronetov a rytierov
Sirach, *h*, kniha Josuova, syna Sirachovho; časť svätého Písma, Starého zákona
sirdar, pozri: serdar
sire (sír), *f*, titul, ktorým sa oslovovali francúzski králi a cisári; najmilostivejší pane (skrátenina zo seigneur; pozri toto)
Siréna, *g*, morská panna v gréckej mytologii; mala krýdla a vtačie pazúry; svojím spevom vábila k sebe plavcov a hubila ich; svodkyňa
siréna, *g*, zvukový prístroj na určenie počtu kmitov; parná píšťala, parná trúba
Sírius, *g*, najsvetlejšia stálica v súhvezdí Veľkého psa
sirocco, pozri: scirocco
sirolín, liek proti bronchiálnym (prieduškovým) chorobám
si Romae es, Romano vivito more, *l*, keď si v Ríme, musíš tak žiť ako Rimania, t. j. keď prídeš medzi vrany, musíš tak kvákať ako ony
Sirventes, provensálska satirická báseň, zapodievajúca sa otázkami verejného života
sisal, americké konope z rastliny agávy na povrazy a koberce
sister, *a*, sestra
sister, *l* (zo sextarius), stará holandská miera na zbožie a tekutiny (najmä vo Švajčiarsku)
sistovať, *l*, zastaviť, zrušiť, zadržať
sistrum (sister), *g*, staroveký hudobný nástroj s paličkami a zvončekmi, ktorých otrasom sa vzbudzoval zvuk (upotreboval sa najmä v starom Egypte)
Sisyfova robota, robota korintského kráľa Sisyfa, ktorý musel v podsvetí stále váľať na horu balvan, ktorý sa mu zavše skotúľal; márna, obťažná, beznádejná, bezcieľna, namáhavá robota
si tacuisses, philosophus mansisses, *l*, keby si bol čušal, bol by si zostal filozofom, t. j. nebol by si dal najavo svoju nevedomosť
sitis, *l*, smäd
siologia, *g*, náuka o potravinách
sitomania, *g*, chorobné jedáctvo
sit saluti, *l*, na zdravie!
Sittenpolizei, *n*, mravnostná policia
sit tibi terra levis, *l*, nech ti je zem ľahká (častý nadpis na náhrobných kameňoch)
situácia, *l*, postavenie, položenie, stav, pomery, umiestenie, poloha
situačný, *l*, polohopisný, polohový
situovaný, *l*, položený, postavený, v istých pomeroch, v istom položení sa nachádzajúci
situovať, *l*, položiť, umiestiť, postaviť
sit venia verbo, *l*, dovoľte sa tak vysloviť, s prepáčením, s dovolením
Sitzfleisch, *n*, posedenie; nemá S., nemá posedenia, trpezlivosti
Sitzung, *n*, schôdzka, zasadnutie

si vis pacem, para bellum, *l*, ak chceš pokoj, pripravuj vojnu!

six days (— dejs), *a*, šesťdenné cyklistické preteky

sixpencia, *a*, anglický peniaz, šesť pencií alebo pol šilinga (= asi 4 koruny)

Sixtínska kaplica, dvorná kaplica vatikánska v Ríme

Sixtínska Madona, slávny obraz Panny Márie v drážďanskej galérii od Raffaela

S. J., skrát. Societas Jesu, Tovarišstvo Ježišovo, t. j. jezuiti

sjomga, *r*, obľúbená ruská údená ryba

skabiózny, *l*, svrabovitý

skadencia (scadenza), *t*, premeškaná, vypršaná lehota

skafander, *g*, potápačské oblečenie; šišak vzduchovodom s loďou spojený; pás na plávanie

skála, *l*, *t*, pozri: škála

skald, *n*, spevák hrdinských piesní v starej Škandinávii; pozri: rapsód

skalp, *a*, ľudská koža na hlave; ľudská koža i s vlasami sodretá s lebky ako víťazné znamenie bojovných Indiánov severoamerických

skalpel, *l* (zo scalpellum), nožík na pitvanie

skalpovať, *a*, sodrať, sťahovať kožu s lebky

skamarátiť sa, *n*, spriateliť sa

skandál, *g*, *l*, pozri: škandál

skandovať, *l*, verše metricky prednášať, počítať slabiky vo verši

skapín (scapino), *t*, prefíkaný klebetný sluha v talianskej komédii

skarabej, pozri: scarabaeus

skare, druh dobrého vosku na lyže

skarifikácia, *l*, plytký zárez do kože, púšťanie krvi zárezmi do kože

skarifikátor, *l*, prístroj na zárezy do kože; druh pluhu podobný exstirpátoru s čerieslom na čistenie a skyprenie pôdy, trhadlo

skarlatina (scarlattina), *l*, šarlach

skarovať, *n*, zabočiť

skartovať, *t*, vyrabovať, vylučovať

skäry (šéry), *šv*, klepetá; úskalie, skalnaté ostrovy na švédskom a finskom pobreží

skat, *t* (zo scarto), veľmi obľúbená nemecká hra v karty pre troch hráčov

skating (sketing), *a*, vozenie sa na kolieskach, na kolieskových korčuliach

skating ring, *a*, miesto na korčuľovanie sa

skatol, smradľavé bezfarbé kryštály, ktoré sa tvoria v hnilobných bielkovinách a v ľudských výkaloch

skaut, *a* (zo scout), vyzvedač; junák, samostatný táborník

skautizmus (scouting), *a*, vychovávanie chlapcov a dievčat v slobodnej, vo voľnej prírode

skazon, *g*, zlý, krivý verš

skelet, *g*, kostra

skeleton (skeltn), *a*, kostra; kostra dáždnika, podstavec saní; sánky, na ktorých sa človek ležiačky sánkuje; štvorkolesový pretekový voz pre dvojzáprah

skenografia, *g*, divadelné dekoračné maliarstvo

skepsa, *g*, pochybnosť, pochybovanie, hútanie, premýšľanie

skepticizmus, *g*, pochybovačnosť, nedôvera; filozofický náhľad, ktorý sa nespokojí vierou vo veci, ktoré nemôže pochopiť rozumom, a pochybuje o nich

skeptický, *g*, pochybovačný

skeptik, *g*, pochybovač

sketch (skeč), *a*, náčrt, obrazec; anglický obrázkový časopis

ski (ši), *d*, *no*, *šv*, lyže

skiagrafia, *g*, náčrt, obrys; zobrazenie rozličných neviditeľných ústrojov v tele na fotografickej doske (= röntgenografia)

skiagram, *g*, obraz, ktorý sme získali skiagrafiou, tieňový obraz, náčrt
skiaskopia, *g*, lekárske pozorovanie vybudované na Röntgenovom objave; presvietenie, prežiarenie tela
skiff, *a*, úzky ľahký čln určený iba pre vesliara, aký sa upotrebuje pri pretekoch
skijöring, *šv*, lyžovanie pomocou koní
skioptikon, *g*, prístroj na premietanie obrazov; čarovný lampáš
skit, *r*, kláštor, pustovňa
skitalec, *r*, pútnik, tulák
skizza, *t*, náčrt, návrh, nákres, škica
skizzista, *t*, načrtovateľ, navrhovateľ, škicista
skizzovať, *t*, načrtnúť, bežne nakresliť, navrhnúť, škicovať
Sklave, *n*, otrok
Sklavenhandel, *n*, kupectvo s otrokmi
sklera, *g*, bielko (očné)
skleritis, *g*, zapálenie bielka (očného)
sklerom, *g*, občasné stvrdnutie kože na tele
skleróza, *g*, zvápenatenie, stvrdlina, ztuhnutie, proces v orgánoch, najmä v cievach, pôsobiaci ztuhnutie, skôravenie a postupné ubúdanie ich normálnej činnosti; pozri: arterioskleróza
skolekiáza *g*, červová choroba, hlístavosť
skolion, *g*, stolná, zábavná pieseň
skolióza, (skolioma), *g*, skrivenie chrbtovej kosti
skolopende, *g*, stonoha
skomponovať, *t*, zložiť, vytvoriť, usporiadať
skonto, *t*, zrážka, sľava pri platení hotovými
skontro, *t*, preskúmanie, prezretie účtov, vzájomné porátanie sa, zúčtovanie, srovnanie dlžôb s požiadavkami
skontrovanie al. **skontrácia**, *a*, vzájomné zúčtovanie, usporiadanie vzájomných požiadavok a záväzkov, takže sa v hotovosti zaplatí rozdiel
skorbút, *l*, z nedostatku vitamínov
skoria, *g*, škvara
skorigovať, *l*, opraviť, napraviť, polepšiť
skorovať, pozri: scorovať
skorpion, *g*, pozri: škorpión
skotoma (skotazma), *g*, tma; zatemnenie, závrat, pri ktorom sa človeku robí tma pred očami (ochorením sietnice alebo zrakového nervu); tmavá škvrna na oku
skriba, *l*, pisár
skribent, *l*, pisateľ, pisárik
skriňa, *l* (zo scrinium), kasňa
skripta, *l*, spisy; pozri: škripta
skriptor, *l*, pisár, spisovateľ, knižničný úradník
skriptúra, *l*, písmo; sacra scriptura, sväté Písmo
skrofulóza, pozri: škrofulóza
skrubber, *a*, pračka (*techn.*), stroj na čistenie plynov
skrutátor, *l*, ten, čo sčíta odovzdané hlasy pri voľbách
skrutínium, *l*, sbieranie a sčítanie hlasov pri voľbe, vyšetrovanie hlasovacích lístkov po voľbe; tajné hlasovanie
skrutinovať, *l*, sčítať volebné hlasy, lístky
skudo, pozri: scudo
skull, spr. **scull** (skal), *a*, krátke veslo
skuller (scull, scobr), *a*, čln, kompa na prepravovanie ľudí cez rieku
skulptúra, *l*, socha, rytina; sochárstvo, rytectvo
skúner (schooner), *a*, pozri: škunier
skunk (skank), *a*, kožušina severoamerického tchora alebo smradúcha zvaného „činga" z rodiny šeliem kunovitých
skupština, *sb*, srbochorvátsky snem (v Belehrade)
skurilita, *l*, šaškárstvo

skuta, *ču,* nákladná loď s jedným stožiarom
sky-scraper (skajskrejpr), *a,* mrakodrap
slang (sleng), *a,* pokazená reč; pozri: argot
slabika, *l,* hláska alebo sama o sebe alebo v spojení s inými hláskami naraz vyslovená
slalom, *no,* schádzanie na lyžiach v ťažkom teréne
slam (slem), *a,* v bridgi všetky zdvihnutia karát
Slávia, *l,* Slovanstvo; bohyňa starých Slovanov
Slavian, *l,* Slovan
slaviančina, slovančina, slovanská reč
slavianofil, *l,* priateľ Slovanov
slavista, *l,* znalec slovanského písomníctva, života a slovanských jazykov
slavistika, *l,* veda o Slovanstve, náuka o slovanskom jazyku a písomníctve
slavizmus, *l,* Slovanstvo; typický znak slovanský
s. l. e., pozri: sine loco . . .
sleeper (slípr), *a,* spáč, spachtoš; šleper, železničný pražec
sleeping car (sliping kár), *a,* spací vozeň
sliding, *a,* pohyblivé sedadlo (na pretekových lodiach)
slippers, *a,* domáce črievičky, papuče
sloboda, *r,* veľká dedina, predmestie
sloga, *ch,* svornosť, shoda
sloop (slúp), *a,* pozri: šalupa
slovar, *r,* slovník
slow (slou), *a,* pomalý
slow-fox (sloufox), *a,* pomalý foxtrott (moderný tanec)
S. M., skrát. Sa Majesté (sa mažesté), *f,* Jeho Veličenstvo
smalt, *t,* farebná sklovina, ktorou sa zdobia a obťahujú kovy, aby nehrdzavely, sklenený obťah; pozri: email
smaltovať, *t,* kovové predmety pokrývať roztopenou sklenou látkou (smaltom), aby nehrdzavely
smaragd, *g,* nerast farby zelenej zo skupiny kremičitanov, zelený drahokam
smartný, *a,* bystrý, živý, švitký; prefíkaný, chytrý
smash (smeš), *a,* jeden z mnohých studených nápojov amerických (drinks); v tenise srazenie lopty v lete
smegma, *g,* mydlo
smirno, *r,* ticho!
smocking room (smoking rúm), *a,* izba pre fajčiarov, fajčiareň
smoking (smocking), *a,* čierny spoločenský krátky kabát (nosieva sa miesto fraku); smocking room, izba pre fajčiarov
smorzando, *t,* zanikavo, slabšie a slabšie, uhasínavo (v hudbe)
Sn, chemická značka cínu
snob (snöb), *a,* snób, príštipkár; chumaj, obmedzený nafúkanec
snobizmus, *a,* nadutosť, hlupáctvo
soap (sóp), *a,* mydlo
soave, *t,* sladko, ľúbezne (v hudbe)
sobaka, *ta, r,* pes, (obvyklá nádavka)
soboľ, kunovitá šelma v Sibíri so vzácnou kožušinou
sobor, *pe, r,* sbor, shromaždenie, najmä cirkevné, snem; hlavný chrám pravoslávny, veľchrám
sobota, *h* (zo sabbat, odpočinutie), siedmy deň v týždni
sobotáles, *l* (sabbathalis), sobotný plat; predtým: školský plat na ľudových, obecných, nižších školách, lebo sa v sobotu prinášal učiteľom
sobranje, *b,* bulharský snem; zákonodarné shromaždenie
sobrieta, *l,* striedmosť
sobriquet (sobriké), *f,* nádavka, prezývka
soc, *n* (zo Satz), skok; sadlina, kal; stávka do hry
soc, soci, ľudove skrát. socialista, -i

soccus, *l*, nízka črievica starých rímskych hercov vo veselohrách; stará rímska veselohra
socialista, *l*, prívrženec socializmu (pozri toto)
socialita, *l*, družnosť, vospolnosť
socializácia, *l*, zospoločnenie, zospoločenie
socializmus, *l*, náuka o zriadení spoločenskom, ktoré by bolo založené na spoločnom vlastníctve
sociálna demokracia, *lg*, strana bezmajetného ľudu, čo pracuje za uskutočnenie socializmu
sociálny, *l*, družný, vospolný, spoločenský
sociatív, *l*, siedmy pád (inštrumentál) s predložkou „s", ktorý znamená spoločnosť
societa i societá (sočeta), *t*, to, čo (société), *f*, spoločnosť, spoločenstvo
societas, *l*, spoločnosť, spoločenstvo
societas Jesu, *l*, tovarišstvo Ježišovo, jezuiti
societas leonina, *l*, pozri: leonina societas
société anonyme (sosieté anonym), *f*, účastinárska spoločnosť
Société des Nations (sosieté dé nasión), *f*, Spoločnosť národov, Liga národov
sociniáni, prívrženci náboženskej sekty, ktorá pokladala Krista iba za človeka; nazývajú sa takto po svojom zakladateľovi Socinovi zo Siény; osadili sa v 16. storočí v Poľsku
sociolog, *lg*, bádateľ v sociologii (pozri toto)
sociologia, *lg*, veda o zákonoch, ktorými sa spravuje ľudská spoločnosť a jej život
socius, *l*, spoločník, druh, tovariš, spojenec
socius dolorum, *l*, druh v bolesti, spolutrpiteľ
sóda, *šp*, lúhová soľ (uhličitan sódny)
sodál, *l*, druh, priateľ
sodalita, *l*, družstvo, spoločenstvo, bratstvo
sódium, pozri: nátrium
Sodoma a Gomora, dve palestínske mestá na mieste Mŕtveho mora, ktoré podľa Starého zákona boly zničené pre nemravnosť a bezbožnosť obyvateľov; v prenesenom smysle: miesto mravnej spustenosti a rozvratu
sodomstvo, smilstvo proti prírode s osobou toho istého pohlavia alebo so zvieraťom, sodomský hriech
sœur (sőr), *f*, sestra; mníška
sœur de la charité (sőr dö la šarité), *f*, milosrdná sestra
sofa, *tu*, pohovka
sofisa, *g*, múdrosť
sofista, *g*, kto upotrebuje sofizmy, mudrc, mudrlant, chytrák
sofistický, *g*, chytrácky, mudrcký, mudrlantský, klamný, šaľbiarsky
sofistika, *g*, vedomé dokazovanie nepravdy všelijakým kľučkovaním, mudrlantstvo, rečnícka obratnosť na oklamanie ľudu
sofity, (suffity), *t*, vykladaná povala, záclony na divadelnom javisku, divadelná výzdoba; píš: sufity
sofizma, *g*, klamné rozumovanie, klamný záver, úsudok; šaľbiarsky výmysel
sofort, *n*, zaraz, hneď
sofrosyné, *g*, múdrosť, rozumná múdrosť
softa, *tu*, učiteľ na vysokej škole; mních, študent, najmä turecký bohoslovec
sohar, *h*, základná kniha kabaly
soi disant (soadyzán), *f*, takzvaný, domnelý
soir (soár), *f*, večer
soirée (soaré), *f*, večierky, večerná spoločnosť, zábava
soirée dansante (soaré dansánt), *f*, večerná zábava spojená s tancom
soja, *j*, bôb, japonská strukovina,

zo semien ktorej sa pripravuje výživný nápoj, čo nahradzuje kravské mlieko

Sojuz socialističeskich sovietskich Respublik, skrát.: SSSR, *r*, sväz socialistických sovietskych republík (oficiálny názov sovietskeho Ruska)

sokel, *l*, *n*, spodná vyčnievajúca časť budovy, spodok, pätica, podklad, fundament, základ; podstavec, podnož; pilier, stĺp

Sokrates, *g*, povestný grécky mudrc, ktorý žil v 5. storočí pred Kristom

sokratická metoda, *g*, vypytovacia metoda

sol, *l*, slnce

Sol, *l*, boh slnca u starých Rimanov, grécky Helios

solamen miseris socios habuisse malorum (dolorum), *l*, pre nešťastných býva útechou, že majú spoločníkov v nešťastí, v bolestiach (*Verg.*)

solanín, *l*, zemiakový jed

solanum tuberosum, *l*, zemiak

solarizácia, *l*, úkaz vo fotografickom umení, že na negatíve je slnce jasné a na pozitíve čierne s prílišným osvetlením

solárny, *l*, slnečný

sola zmenka, *t*, zmenka vydaná iba v jednom exemplári; vlastná zmenka

sold, *l*, *n*, žold

soldat (solda), *f*, vojak

soldateska, *t*, branný ľud, žoldnierstvo; vojenská sberba, bezuzdné vojsko, ktoré zaobchádza spupne a vydieravo s obecenstvom

solde (sold), *f*, odpredaj inventúry, okázia; žold

soldo, *t*, drobná minca medená = 5 centesimov; (z l solidus)

solecizmus (soloecizmus), *g*, nesprávna reč, chyba proti duchu jazyka (podľa mesta Soloi v Kilikii v Malej Ázii, kde sa hovorilo nesprávnou gréčtinou)

solenita, *l*, slávnosť

solénny, *l*, výročný, slávnostný

solenoid, *g*, závitnica, cievkový magnet (*techn.*)

solfatára, *t*, vyhasnutá sopka chrliaca iba vodné pary a plyny

solfeggio (solfedžo), *t*, spevné cvičenie bez slov; pozri: solmizácia

solicitácia, *l*, naliehavá prosba

solicitant, *l*, žiadateľ, prosiaci

solicitátor (sollicitator), *l*, právny zástupca, advokátov alebo notárov pomocník, úradník, správca kancelárie

solicitor (solisitr), *a*, právny zástupca

solicitor general (solisitr dženerél), *a*, štátny zástupca

solicitovať, *l*, právne vykonávať; žiadať

solidarita, *l*, spoločná a nerozdielna zaviazanosť podľa hesla „jeden za všetkých a všetci za jedného", nerozdielnosť, vzájomnosť, spoluručenstvo

solidárne, *l*, spoločnou rukou, nerozdielne

solidárnosť, pozri: solidarita

solidárny, *l*, spoločný a nerozdielny, vzájomný, družný, svorný

soli Deo (gloria), *l*, iba Bohu sláva; čiapočka vyšších hodnostárov katolíckych duchovných, (solidel)

solidita, pozri: solídnosť

solídnosť, *l*, trvanlivosť, dôkladnosť, spoľahlivosť, istota, statočnosť, pevnosť, bezúhonnosť, správnosť

solídny, *l*, pevný, spoľahlivý, dôkladný, trvanlivý, istý, statočný, bezúhonný, správny, zhotovený ako sa patrí

solidum, *l*, celok, pevná vec; pozri: in solidum

solidus, *l*, starorímsky zlatý peniaz, v stredoveku strieborný

soliloquum, *l*, samovrava

Solingen, *n*, nemecké porýnske mesto, kde sa vyrába znamenitá oceľ

solinové sklo, *l*, najlepšie tabuľové sklo, najmä na zrkadlá
solipsisti, *l*, ironické pomenovanie jezuitov pre ich panovačnosť (je to narážka na ich značkové označenie: S. J.) (pozri toto)
solipsizmus, *l*, sebectvo, samoľúbosť, (egoizmus; filozofický smer)
sólista, *l*, samostatný spevák alebo hudobník
solitaire (solitér), *f*, väčší diamant sám osve osadený
solitárny, *f*, osamelý, samotný, osobitný, nedružný
solitude (solitúd), *f*, samota, pomenovanie mnohých víl
Soll, *n*, strana v účtovníctve „Vzal"
solmizácia, *t*, cvičenie v hudobných stupniciach slabikami: do, re, mi, fa, sol, la, si
solmizovať, *t*, spievať stupnicu (škálu)
sólo, *t* (z *l* solus), sám; spev alebo hra bez sprievodu ostatných
soloecizmus, *g*, pozri: solecizmus
solomit, stavebný materiál z prešovanej slamy
Solón, *g*, povestný mudrc a zákonodarca aténsky v 6. storočí pr. Kr.
sólový, *t*, (*l*), jednotný, jednohlasý, samotný, osamelý (opak: sborový)
solpuga, ohromný jedovatý pavúk
solstícium (solstitium), rovnodennosť, slnovrat
solubilný, *l*, rozpustný
solúcia (solutio), *l*, v lučbe: roztok, rozpustenie; rozšírenie počtovej úlohy; platenie
solvencia, *l*, platobná spôsobilosť, schopnosť platiť
solvencie, *l*, lieky rozpúšťajúce hlieny
solventný, *l*, kto môže platiť, platiť schopný
soma, *g*, telo
somatický, *g*, telesný
somatogénny, *g*, v tele vzniknutý
somatolog, *g*, znalec ľudského tela, telovedec
somatologia, *g*, teloveda
somatometria, *g*, telomerstvo
somatoskopia, *g*, skúmanie tela
somatóza, *g*, výživný, telo posilňujúci liek
sombréro, *šp*, klobúk so širokou strechou
sommation (somasión), *f*, vyzvanie, dôrazné napomenutie; v diplomatickom živote toľko, ako ultimátum
somme (som), *f*, súčet
somnal, *l*, druh uspávacieho prostriedku
somnambulizmus, *l*, námesačníctvo
somnifera, *l*, prostriedky na uspávanie, uspávacie prostriedky
somnolencia, *l*, ospalosť, spavosť
sonanta, *l*, hláska tvoriaca slabiku, najmä samohláska (opak: konsonanta, spoluhláska)
sonáta, *t*, druh hudobnej skladby skladá sa z troch častí
sonatína, *t*, kratšia sonáta
sonda, *f*, pátradlo, vrtací stroj (lekársky nástroj na prezeranie rán); olovnica
sondovať, *f*, skúmať, pátrať, prezerať
sonet, *t*, lyrická báseň, znelka
song, *a*. spev
Sonnabend, *n*, sobota
Sonnenbad, *n*, slnečný kúpeľ
Sonnenstich, *n*, slnečný úpal
Sonnentag, *n*, nedeľa
Sonnwendfeier, *n*, nemecká slávnosť letného slnovratu
sonometer, *lg*, zvukomer
sonorita, *l*, zvučnosť
sonórny *l*, zvučný, jasný, znejúci, znelý
sopor, *l*, hlboký spánok; chorobná ospalosť
soprán, *t*, vysoký hlas ženský, najvyšší hlas vo štvorspeve; pozri: diskant
sopratara, *t*, prídavok, prívažok, vývažok, srážka

sopratasa, *t*, poštová pokuta
sorbet (šerbet), *ar*, chladiaci studený nápoj turecký miesto vína (voda s vonnou prísadou)
Sorbóna (Sorbonna), *f*, stará parížska univerzita, pôvodne bohoslovecká fakulta
sordína, *t*, tlmič hudobných nástrojov strunových, tlmidlo, dusidlo (prístrojček podobný hrebienku)
sordo, *t*, tlmene, dusene
sorites, *g*, reťazový úsudok, hromadný záver, uzáver, výrok
soročka, *r*, košeľa, zástava na lodiach
sorok, *r*, štyridsať, meru
soror, *l*, sestra
sorta, *t*, druh, odroda
sortie (sortí), *f*, východ, dvere, miesto, kade sa vychádza
sortiment (sortymán), *f*, **sortimento**, *t*, výber; sklad rozličného tovaru toho istého druhu na predaj, na pr. v kníhkupectve sklad vybraných kníh, hudobnín alebo umeleckých diel
sortovať, *f*, triediť, deliť, rozdeľovať podľa druhov, rozvrhovať, preberať, poberkovať
sós, pozri: sauce
sos, *a*, = save our soul (sév aur sól), zachráňte našu dušu!
sosiéra, pozri: saucière
sospirando, *t*, lkavo, úpenlivo, žalostne (v hudbe)
sospiro, *t*, vzdych, lkanie; oddych
sostenuto, *t*, zadržane, zdržanlivo (v hudbe)
sostrum, *g*, odmena za zachránenie alebo vyliečenie
sot, *a*, útok na hlavu al. trup v boxingu
sotér, *g*, záchranca, spasiteľ
sotila, druh nekrkvajúceho sa hodvábu
sotíza (sottise, sotíz), *f*, hlúposť, hrubosť, urážka, grobianstvo, šialenosť, štipľavosť
sotňa, *r*, čata, stotina; kozácka eškadróna
sotnik, *r*, stotník, kapitán, náčelník, veliteľ stotiny
sotona, *h*, (*l*), nádavka zlostnej ženskej (zo satanas)
sotto voce (— vóče), *t*, polohlasne, pritlmene, tlmeným hlasom (v hudbe)
sou (sú), *f*, stará drobná minca vo Francúzsku (= asi 5 centimov)
soubreta, pozri: subreta
souffleur, pozri: suflér
souffrance (sufráns), *f*, bolesť; v účtovníctve: sporná položka
souflet (suflé), *f*, nákyp z vajec, cukru a múky
souche (súš), *f*, peň; chumaj
souchon (sačen), *a*, jemný druh čínskeho čaju
soulagement (sulažmán), *f*, obľahčenie, útecha
soupçon (supson), *f*, podozrenie
souper (supé), *f*, večera
soupírovať (supírovať), *f*, večerať
source (súrs), *f*, prameň
sourdine (surdin), *f*, pozri: sordino, *t*
sous (sú), *f*, pod (predložka)
souschef (sušéf), *f*, prednostov, náčelníkov zástupca
sous-marin (sumarén), *f*, podmorský čln
sousscription (suskripsión), *f*, subskripcia, podpísanie objednávky vopred (pred vydaním niečoho)
soutache (sutaš), pozri: sutaška
soutane, pozri: sutana
souterrain (suterén), *f*, snížené prízemie, pivničný byt
south (saut), *a*, juh, južný
soutien (sutien), *f*, podpora; vo vojenskom živote: pomocné vojsko za bitevnou čiarou
souvenir (suvönír), *f*, spomienka, podarúnok, dar na pamiatku, pamiatka
souverain a pod.; pozri: suverén a pod.

souverain d'or (suverén dór), *f*, zlatý peniaz
souvereign (sovrín), *a*, zlatý peniaz anglický, rovnajúci sa funtu šterlingov (asi 140 korún); pozri: sovereign
sovdepia, *r*, skrát.: sovietska demokratická republika [sov(jetskoje) de(mokratičeskoje) p(raviteľstvo)], soviet deputátov (rada robotnícka, vojenská a sedliacka)
sovereign (sövrín), *a*, zlatý peniaz anglický; pozri: souvereign
sovchoz, *r*, skrát. sovietskij kolchoz (štátny majetok, majetnosť)
soviet, *r*, porada, rada, senát
sovremenik, *r*, rovesník, vrstovník, súčasník
sp., skrát. na receptoch pre species a spiritus
spada, *t*, meč, šabľa
spadila (spadilla), *t*, mečík, šablička (zdrobnelé spada); pikový as v kartovej hre l'hombre (lómbr)
spado, *t*, vyrezanec, vyškopený; pozri: eunuch
spadone, *t*, dlhý, ťažký, dvojostrý meč, šabľa; pozri: špády
spaghetti, *t*, jemné rezance, slíže
spagnoleta (spaňoleta), *š*, obločná závora, obločnica
spahi, *tu*, turecký jazdec, zeman; osobná stráž sultánova; jazdný četník v Alžírsku a v Tunise vybraný z domorodcov, poddaný, statkár
spakovať, *n*, složiť, schovať, poskladať, sbaliť
spaniel (speniel), *a*, druh malých dlhosrstých psov poľovníckych i prepychových
spaniol, *t*, španielsky šnupavý dohán
Spanioli, pozri: Španieli
Spannung, *n*, napätie
Spargel, *n*, štrbák, špargľa
spargillum, *l*, kropáč na svätenú vodu
Sparherd, *n*, sporák
Sparkasse, *n*, sporiteľňa
Sparmeister, *n*, sporivý človek, držgroš
sparring, *a*, cvičný boj (v boxingu)
sparringpartner, *a*, protivník v cvičnom boji
Sparsystém, *n*, sporivosť, úsporný systém
Sparta, *g*, starogrécke mesto, ktorého obyvatelia boli povestní svojou chrabrosťou, otužilosťou a mravnou silou; pomenovanie mnohých športových klubov
spartakovci, pomenovanie krajných komunistov, najmä v Nemecku
spartánsky i spartský, *g*, podľa zvykov starých Sparťanov; otužilý a mravný
sparte, *t*, oddelenie, odbor
sparterie, *f*, pozri: esparto
spasíbo, *r*, ďakujem
spasma, spasmus, *g*, pozri: spazmus
spastický, *g*, kŕčovitý
Spatenbräu, *n*, exportné mníchovské pivo
spatha, *l*, pozri: spada
spatium, *l*, medzera, priestor, priestranstvo; lehota, čas
spazmatický, *g*, kŕčovitý
spazmus i spazma, *g* (zo spasmus), kŕč, šklbanie, trhanie
speaker (spíkr), *a*, rečník, ten, čo hovorí; predseda anglického snemu
speciál, specializácia a pod.; pozri: špeciál, špecializácia a pod.
species, *l*, druh, spôsob, tvar, podoba; primiešanina lieku
species facti, *l*, vylíčenie deja (na súde), nález skutku; skutková podstata
specifický, specifikácia, specifikum a pod., pozri: špecifický, špecifikácia, špecifikum a pod.
specímen, *l*, pokus, skúška; ukážka, robota na ukážku; vzorok
spectabilis, *l*, vážený, vzácny; titul dekana univerzitnej fakulty

spectabilita, *l,* pozri: spektabilita
spectaculum, *l,* divadlo; pozri: špektákel
spectator, *l,* pozorovateľ
spectrum, pozri: spektrum
speculum, *l,* zrkadlo
spedale, *t,* nemocnica
spedícia, *t,* doprava, dovoz, zasielanie tovaru; zasielateľstvo
spediteur (speditőr), *f,* dopravovateľ tovaru, povozník; špeditér (pozri toto)
speed (spíd), *a,* skorosť, rýchlosť; at high speed (et háj spíd), *a,* plným cvalom
speedometer, *ag,* rýchlomer
speech (spíč), *a,* reč, jazyk, oslovenie
Speer, *n,* oštep
Speisekarte, *n,* jedálny list
Speisewagen, *n,* jedálny vozeň (vo vlakovej súprave)
spektabilita, *l,* vzácnosť; titul dekana univerzitnej fakulty (vážený, vzácny)
spektákel, pozri: špektákel
spektrálna analýza, *lg,* rozbor zapodievajúci sa štúdiom lúčov, svetla; určenie lučebných svetelných látok
spektrochemia, *g,* skúmanie látok spektrálnou analýzou
spektroskop, *lg,* prístroj na rozbor svetla
spektroskopia, *lg,* skúmanie svetelných úkazov látok
spektrum, *l,* obraz svetelných farieb, ktorý vzniká, keď lúče prechádzajú sklenenou prizmou, hranolom
spekulácia, spekulant, spekulatívny a pod.; pozri: špekulácia, špekulant, špekulatívny a pod.
spelunok, pozri: špelúnok
spencer, *a,* pozri: špenser
spendábilný, pozri: špendábilný
spendage, pozri: špendáž
spendovať, spendírovať; pozri: špendovať
Spengler Cup, putovný pohár pre víťaza v medzinárodných zápasoch a kan. hockeyi
speranza (speranca), *t,* (to, čo *l* spes), nádej
sperma, *g,* semeno
spermacet (sperma ceti), *g,* mozog veľryby; tuk z kostí savca morského vorvaňa
spermatofyly, *g,* javnosnubné rastliny
spermatorhoe (spermatorrhoe), *g,* semenotok, výtok semena
spermatozoa, *g,* drobnohľadné telieska buňky, ľudské semeno, semenné buňky
Sperrgut, *n,* neskladný tovar
Sperrstunde, *n,* zavieracia hodina (keď sa brány na domoch zavierajú)
Spesen, *n,* výdavky
spesy, pozri: špesy
Spezerei, *n* (z *f* épicerie, episerí), kupecké korenie, osadný tovar
sphaeristerium, *l,* loptovňa
spica, *l,* klas
Spica, *l,* veľká hviezda v súhvezdí Panna
spíč, *a,* pozri: speech
Spider (spajdr), *a,* malé auto; pozri: roadster
Spielmann, *n,* hudec, stredoveký potulný spevák
Spielplatz, *n,* ihrisko
Spieluhr, *n,* hracie hodiny
Spießbürger, *n,* malomešťan
spillage (spiláž), *f,* strata tovaru, ktorá vznikla zlým balením
spina, *l,* tŕň
spina dorsi, *l,* chrbtová kosť
spinaker (spinékr), *a,* veľká plachta na hlavnom stožiari
spinálny, *l,* tŕňový; miechový
spinel, *f,* bledočervený rubín
spinet, *t,* zastarený druh klavírov z 18. storočia, nazvaný po benátskom vynálezcovi Spinetovi; pozri: klavírcymbal
spinozizmus, filozofická náuka holandského Žida Spinozu v 17. storočí, že hmota je božstvo

spintizírovať, *n*, hútať, badať, hĺbať, premýšľať
spintria, *l*, necudný obraz na kamejach
spion, spionáž a pod.; pozri: špion, špionáž a pod.
spiraea, *l*, vredový koreň (rastlina)
spirála, *l*, pozri: špirála
spirálny, *l*, pozri: špirálny
spiranta, *l*, dyšná hláska
spiritista, spiritistický; pozri: špiritista, špiritistický
spiritizmus, *l*, pozri: špiritizmus
spirituál, *l*, duchovný správca v seminári alebo v iných ústavoch, na pr. v kláštoroch; dozorca mravnosti
spirituálie, *l*, práva a povinnosti duchovných obročníkov
spiritualizmus, *l*, náuka o duchu a pôvode všetkého z neho; duchoveda (opak: materializmus)
spirituálnosť, *l*, duchovosť, duševnosť, oduševnenie, zápal
spirituálny, *l*, duchový, vtipný, umný
spirituózny, *l*, liehový; špirituózny
spirituózy, *l*, liehové nápoje, liehoviny
spiritus, *l*, duch, dych, prídych (v gramatike); silný lieh; pozri: špiritus
spiritus familiaris, *l*, domáci duch, ochranca domu
spirituska, pozri: špirituska
spiritus rector (agens), *l*, duch vedúci, spravujúci, oživujúci
spiritus sanctus, *l*, duch svätý
spirochéty, *g*, syfilitické baktérie
spirometer, *lg*, dychomer, prístroj, ktorým sa meria vdych a výdych vzduchu z pľúc (vynašiel ho Hutchinson)
spisa, *n*, kopija
Spitz, *n*, psí druh, strednej veľkosti a s hustou vlnitou srsťou
Spitzbube, *n*, prefíkaný chlapec, kulifaj, lapaj, huncút
Spitzname, *n*, posmešné meno, prezývka
spleen (splín), *a*, slezina, slezinová choroba; melancholia, trudnomyseľnosť, ťažkomyseľnosť, zádumčivosť, muchy, vrtochy
splen, *g*, slezina
splendid isolation (splendid isoléšn), *a*, hrdé osamotenie
splendidnosť, *l*, lesklosť, veľkoleposť, skvelosť; štedrosť
splendidný, *l*, skvelý, veľkolepý, lesklý, oslňujúci; štedrý
splenoterapia, *g*, liečenie sleziny
spódium, pozri: špódium
spoliácia, *l*, olúpenie, ozbíjanie
spolia opima, *l*, (= hojná, bohatá korisť), oružie, ktoré odňal vodca nepriateľskému náčelníkovi
spolium, *l*, (mn. p. spolia, u starých Rimanov ulúpená zbroj ako odznak víťaza), korisť; pozri: spolia opima
spondeus (spondej), *g*, časomerná veršová stopa skladajúca sa z dvoch dlhých slabík (— —), spondej
spongia, *l*, pozri: špongia
spongia maritima, *l*, morská huba
sponsa, *l*, nevesta
sponse, *l*, sľub
sponsus, *l*, ženích
spontanita, *l*, dobrovoľnosť, samočinnosť, samovoľná činnosť, spontánnosť
spontánne, *l*, dobrovoľne, z vlastnej vôle, sám od seba
spontánny, *l*, dobrovoľný, samočinný, samovoľný, mimovoľný, z vlastnej vôle pochádzajúci
sponton, *f* (z esponton), druh bodnej zbrane, kopija, pika
sponzálie, *l*, zasľúbenie; svadobná smluva
spora, *g*, výtrus rastlín
sporadický, *g*, roztrhaný, ojedinelý, roztrúsený, jednotlivý, riedky
Sporády, *g*, ostrovy roztrúsené v Egejskom mori; súostrovie vôbec (sporády)
sporák, *n*, ohnisko

sporco, *t,* = špinavý; hrubá váha (= bruto)
sporozoa, *g,* cudzopasní prvoci, rozmnožujúci sa výtrusmi
sport, *a,* žart, hra, telocvičná zábava; preteky, hra o preteky, o závod, zábava pre cvik obratnosti a sily; pozri: šport; označenie bežných cigariet
sportka, pozri: športka
sportovný, pozri: športový
sportsman (sportsmen), *a,* milovník športu; poľovník
Sposak, skrátenina pre športovú stávkovú kanceláriu
S. P. Q. R. = senatus populusque Romanus, rímsky senát a národ
Sprachentalent, *n,* talent pre reči
spray (sprej), *a,* prístroj na pokropovanie antiseptickými tekutinami
Sprengstoff, *n,* výbušnina
sprešovať, *n,* sploštiť
Sprichwort, *n,* porekadlo
sprint, *a,* krátky beh
sprinter, *a,* letec, letún, pretekáč, borec
sprit, *l* (zo spiritus), lieh, výťah, esencia
sprobovať, *n,* skúsiť
sprota, pozri: šprota
Sprung, *n,* skok; trhlina
Sprungschanze, *n,* lyžiarsky mostík na skákanie
Spuk, *ho,* strašidlo
Spur, *n,* stopa
spurt (spört), *a,* plný beh pri pretekoch, najmä pred cieľom
spurtovať, *a,* striekať; vyraziť
spútum, *l,* slina, chrachotina
spy (spaj), *a,* vyzvedač, špion
squadra, *t,* mužstvo, chlapstvo
squadra azzura, *t,* belasé mužstvo talianske, ktoré vyhralo prvé majstrovstvo sveta vo futbale
squadristi, *t,* ozbrojené záťahy fašistov
square (skvér), *a,* štvorec, štvorhranné námestie zarastené pažiťou, trávnikom a stromami
squatter (skvetr), *a,* osadník, záhorec osadlý na štátnych pozemkoch v Severnej Amerike, za ktoré nič nezaplatil
squaw (skvá), *a,* žena severoamerického Indiána
squire (skvajr), *a,* vznešený občan anglický, rytier, nižší zeman, statkár; pozri: esquire
Sr, chemická značka stroncia
srečen put i **sreten put,** *sb, ch,* šťastlivú cestu!
S. s., skrát. Scriptura sancta, *l,* Písmo sväté; Summa sumarum, *l* (pozri toto)
S. S., skrát. Sua Sanctitas, *l,* Jeho Svätosť
SSSR, skrát. sojuz . . . (pozri toto); oficiálna skratka sovietskeho Ruska
s. s. v., skrát. sub signo veneni, *l,* označ ako jed
st. (skrátenina sanctus), *l,* sv. (svätý)
Staatskrüppel, *n,* štátny invalid, človek neschopný na vojenskú službu
stabat mater, *l,* stála matka (Ježišova pri kríži; počiatočné slová slávnej duchovnej piesne pôstnej)
stabilimento, *t,* ústav
stabilita i **stabilnosť,** *l,* stálosť, trvalosť, nehybnosť, pevnosť
stabilizácia, *l,* ustálenie, upevnenie; pevné ustanovenie
stabilizátor, *l,* ustaľovací prístroj, prístroj na udržovanie rovnováhy, ustaľovač
stabilizovať, *l,* ustáliť, upevniť, utvrdiť
stabilný, *l,* stály, pevný, trvalý
staccato, *t,* sekane, krátko, trhane (v hudbe)
Stade Français (stád fransé), *f,* (Francúzsky štadion), predný francúzsky športový klub
stadion, *l,* pozri: štadion
stadium, pozri: štádium

stafáž (staffage), *f*, príslušenstvo, v maliarstve oživenie kraja na obraze postavami alebo zvieratmi a pod., pozadie na obraze a v divadle, píš: štafáž
stafeta, pozri: štafeta
stafír, *f*, natierač, pozlacovač, okrasovač (štafér)
stafírovať, *f*, pozlácať, krásiť, fintiť, štafírovať
stafylokoky, *g*, hroznovité zárodky, baktérie
stage (stédž), *a*, stanica, miesto pobytu; stupeň, javisko
stagione (stadžone), *t*, počasie, ročná čiastka; divadelné obdobie, sezóna
Stagirit = Aristoteles, starogrécky filozof, podľa rodného miesta Stagiry v Macedónii
stagmatypia, *g*, druh reprodukčného umenia
stagnácia, *l*, nedostatok pohybu, zastavenie pokroku, státie, nehybnosť, viaznutie, zastavenie, meravosť (opak pokroku); zapečenie, hnitie, zbahnenie, hniloba
Stahl, *n*, oceľ
Stahlhelm, *n*, oceľová prilbica, oceľový šišak; bývalá ríšskonemecká bojovná organizácia
Stachel, *n*, bodliak
staketa, *t*, mrežovina; kolová ohrada, zadebnenie, štachéta
stala, *t* (zo stalla), sedadlo, stolička pred oltárom v katolíckych kostoloch
stalagmit, *g*, kvapeľ hore rastúci
stalagnat, *g*, kvapeľ vzniklý spojením stalagmitu a stalaktitu
stalaktit, *g*, kvapeľ rastúci nadol
Stambul, *tu*, Carihrad
Stamm, *n*, kmeň, rod
Stammbaum, *n*, rodokmeň
Stammbuch, *n*, pamätník, pamätnica
Stammgast, *n*, stály, denný hosť
Stammhalter, *n*, udržovateľ rodu
stamp (stemp), *a*, pečatidlo, tlač; poštovná známka = stampa, *t*
stampa, *t*, tlač; tlačivo, (i taliansky časopis)
stampilia, *t*, pečiatka, štampília (pozri toto)
stanca, *t* (zo stanza), osemriadková báseň s rýmami abababcc (ottava rima); pozri i štanca; sieň vo Vatikáne
stančík (stanczyk), *p*, takto prezývajú v Poľsku konzervatívnych zemanov
Stand, *n*, stav; stanovište
standard (stenderd), *a*, zákonný, vzorný, normálny; vzor, zákonná miera, štandard
standardizácia, *a*, urovnanie, upravenie podľa správnej miery; štandardizácia
standard of life (— — lajf), *a*, životná miera, úroveň; pozri: standardizácia
standard white (stenderd uajt), *a*, najlepší druh amerického petroleja
standarta (štandarta), *a*, zástava, jazdecká zástava; tablička s nadpisom na žrdi
Standesamt, *n*, úrad, kde sa odbavujú úradné sobáše
Standrecht, *n*, náhly súd
staniol, *l* (zo stannum), cín v podobe tenkých lístkov alebo plieškov, vyvalcované cínové lístky, aké sa upotrebujú na balenie rozličných predmetov (feuille d'étain, fójdetén)
stante pede, *l*, = stojacou nohou; zaraz, na mieste, bez odkladu, hneď
stanza, *t*, izba, dvorana, sieň; pozri: stanca
Stapellauf, *n*, spúšťanie lode na more
staphylokokky, pozri: stafylokoky
star, *a*, hviezda, vynikajúci herec al. herečka vo filme al. v divadle
stars and stripes (stárzend strajps), *a*, hviezdy a pásy (americká zástava)
Star-spangled banner (spenglidbenr), *a*, Hviezdnatá zástava

(národná hymna Spojených štátov severoamerických)

start, *a*, pri pretekoch a závodoch miesto, z ktorého jazdci alebo závodníci začínajú preteky (znamenie pri tom dáva startér); rozbeh; znamenie, že sa preteky začínajú, štart

startér, *a*, osoba, ktorá dáva znamenie na rozbeh alebo na začatie jazdy, dozorca pri pretekoch; prístroj na aute na jeho uvoľnenie, štartér

startovať (i štartovať), *a*, dať znamenie na rozbeh alebo na začatie pretekov; zúčastniť sa pretekov, vybehnúť, vyjsť

stasimon, *g*, sborový spev v starovekej tragédii

statarický (i statárny), *l*, stojací, stály, meškajúci, vysvetľovací, obšírny, pomaly pokračujúci (o čítaní klasikov v škole) (opak: kurzorický)

statický, *g*, rovnovážny

statický moment, *g*, násobok síl, vzdialeností, mier a váh, dôraz síl

statika, *g*, náuka o rovnováhe telies

statim, *l*, hneď, zaraz

station (stasión), *f*, pobyt; stanica

stationárny (stacionárny), *f*, nehybný, stály, pevný

statista, *l*, pozri: štatista

statistéria, *f*, výprava a súbor nemých hercov, štatistéria

statistik, pozri: štatistik

statistika, pozri: štatistika

statív, *l*, podstavec, stojan, nôžka, nôžky

stator, *l*, časť elektrického stroja, ktorá sa nepohybuje

statovať, *l*, pozri: štatovať

stat pro ratione voluntas, *l*, pozri: sic volo...

stat sua cuique dies, *l*, každý má určený svoj deň (t. j. deň smrti) (*Verg.*)

statua, *l*, socha

statuárny, *l*, stanovám zodpovedajúci, primeraný, štatuárny

statuette (statüet), *f*, soška

statuovať, *l*, stanoviť, určiť, prikazovať

statúra, *l*, vzrast, telesná postava, postava

status, *l*, stav, postavenie, poradie, okolnosti, sústavný počet, ústava, štát

status nascendi, *l*, čas vzniknutia

status quo, *l*, stav vecí, ako práve je, stav (do)terajší

status quo ante, *l*, stav predošlý, ako predtým

status quo ante bellum, *l*, stav ako pred vojnou

statút, pozri: štatút

statutárny, pozri: štatutárny

stáza, *g*, stav, postavenie, položenie; zastavenie, viaznutie krvi (neraz vzniká z nej trombóza)

S. T. D. značka londýnskej automobilky

steak (stík), *a*, rezeň mäsa, jedlo

steamboat (stímbót), *a*, = steamer (pozri toto)

steamer (stímr), *a*, parná loď, parník (od slova steam, stím = para)

stearín, *g*, biela priesvitná hmota podobná vosku; čistený loj, tuk

steatit, *g*, mastenec

steatitis, *g*, chorobná tučnota tela

steatom, *g*, tuková opuchel'

steatóza *g*, tvorenie sa tuku v tele

steel (stíl), *a*, oceľ

steeple-chase (stípl čés), *a*, konské preteky s prekážkami, rýchla jazda o preteky

STEG, skrát. Staat-Eisenbahngesellschaft, spol. štátne železnice v býv. Rakúsku

Steingut, *n*, kamenina, nádoba z kameniny

Steinway (stajnuej), *a*, značka veľmi dobrých newyorských klavírov

stela, *l* (zo stella), hviezda; pozri: stella

stéla, *g,* stĺp, kamenná doska s obrazom, náhrobný kameň
stelárny, *l,* hviezdny
steláž (stellage), *f,* polica, podstavec, nôžky, stojan, šteláž
stelážové obchody, obchody na burze, pri ktorých si kupec vymieňuje, že v istej lehote tovar (cenné papiere) alebo dodá, alebo prevezme
stelionát, *l* (zo stellio, jašter, ktorý je symbolom podvodníkov pre švitkosť a zručnosť úteku), podvod, podvodníctvo
stelit, *l,* smiešanina niklu,.kobaltu a chrómu
Stelita, *g,* náboženský blúznivec, ktorý celé roky stál na stĺpe a modlil sa podľa vzoru pustovníka Šimona
stella maris, *l,* morská hviezda (P. Mária)
Stellung, *n,* postavenie, miesto
Stellungskrieg, *n,* pozičná vojna, zákopová vojna
Stellvertreter, *n,* zástupca (najmä dôstojnícky), námestok
sténia (sthenia), *g,* sila, sviežosť, jarosť (opak: asténia [asthenia])
sténický, *g,* silný, svieži, jarý
stenograf, *g,* tesnopisec, rýchlopisec
stenografia, *g,* tesnopis, rýchlopis
stenogram, *g,* zápis písaný rýchlopisom, tesnopisom
stenokardia, *g,* (angina pectoris), prudká bolesť srdečná spojená s úzkosťou
stenotypia, *g,* drobnotlač, rýchlotlač
stenotypista, *g,* osoba, ktorá píše tesnopisom a tesnopisné písmo prepisuje na stroji v písmo obyčajné
stenóza, *g,* zúženie žíl a kanálov v tele
Stentor, *g,* grécky hlásateľ pred Trójou, ktorý vynikal silným, mohutným hlasom; krikľún
stentorský hlas, *g,* silný, mohutný hlas
step, *r,* rozľahlá planina bez stromov, zarastená trávou
Sterbequartal, *n,* úmrtné štvrťročné služné
stereochromia, *g,* druh maľby na stenách vápenných vodovými farbami
stereometria, *g,* náuka o výmere telies, mernosť telies, merníctvo v priestranstve; oddiel elementárnej geometrie, ktorý sa zapodieva priestorovými útvarmi
stereoskop, *g,* optický prístroj, v ktorom vidíme predmety stelesnené
stereoskopický, *g,* týkajúci sa stereoskopu
stereotyp, *g,* odliatok pôvodnej sadzby písmenovej na kovovú dosku, z ktorej sa potom tlačí
stereotypér, *g,* sadzač, tlačiar, zaobstarávateľ odtlačkov sadzby
stereotypia, *g,* tlač písmom odliatym v jednom kuse, robenie odliatkov, odtlačkov z písmenovej sadzby
stereotypný (i stereotypický), *g,* pevným písmom tlačený, stály, nezmenený, rovnaký, trvanlivý; ustálený, obvyklý, utkvelý
stereotypovať, *g,* odlievať odliatky zo sadzby písmenovej
sterilita, *l,* neplodnosť, neúrodnosť, jalovosť
sterilizácia, *l,* zničenie alebo odstránenie bacilov, choroboplodných zárodkov (z nejakej tekutiny); zbavenie plodnosti, vyrezanie
sterilizátor, *l,* prístroj na ničenie choroboplodných zárodkov v mlieku
sterilizované mlieko, *l,* mlieko zbavené choroboplodných zárodkov (baktérií)
sterilizovať, *l,* zbavovať choroboplodných zárodkov

sterilný, *l*, neplodný, neúrodný, jalový; suchý, chudý; neužitočný
sterling (šterling), *a*, = pravý, rýdzi; anglický peniaz; funt šterlingov = asi 140 korunám
sternalgia, *g*, bolesť v prsnej kosti (v môstku)
stesso, *t*, ten istý, to isté (*hud.*)
stetoskop (stethoskop), *g*, lekársky prístroj na vyšetrovanie vnútorných orgánov tela počúvaním, prístroj na preskúmanie prsnej dutiny; lekárske počúvadlo
Steueramt, *n*, daňový úrad
steward (stjuerd), *a*, správca, usporiadateľ, tajomník, dozorca; na lodi: správca potravín, čašník, sluha v kabínach
Steyer, *n*, hornorakúska továreň na kolesá a automobily
sthenia, sthenický; pozri: sténia, sténický
stíbium, *l*, pozri: antimon
Stiefmutter, *n*, macocha, nevlastná matka
Stift, pozri: štift
Stiftung, *n*, základina
stigma, *g*, pichnutie, rana, jazva, odtlačok, znak, známka, značka, vypálené znamenie; hanba; otvárajúca sa rana (vyvolávaná autosugesciou)
stigmatizácia, *g*, poranenie, vypálenie biľagu, značky, znamenia; zhanobenie
stigmatizovať, *g*, pichnúť, raniť, verejne poznačiť, vypaľovať znaky; na pranier vystavovať
Stich, *n*, meďorytina; pozri: štich
stichomania, *g*, veštenie z rozličných miest v knihe náhodile otvorenej
stichometria, *g*, meranie riadkov
stichos, *g*, riadok; (z tohto ruské stichy, verše)
Stichprobe, *n*, skúška, štichpróba, len tak, čo príde pod oko alebo pod ruku, aby sa človek presvedčil
stil, stilistika a pod.; pozri: štýl, štylistika a pod.
stilbit, *g*, druh zeolitu (pozri toto)
stilet (stilé), *f*, krátka dýka, nôž
Stilleben, *n*, zátišie, tíšina (obraz)
Stimme, *n*, hlas
Stimmung, *n*, nálada, rozmar
stimulácia, *l*, dráždenie, poháňanie; popud, podnet
stimulans, *l*, prostriedok dráždiaci, dráždidlo
stimulovať, *l*, dráždiť, podpaľovať, podnecovať, podpichovať
stimulus, *l*, osteň, tŕň; popud
stipendista, stipendium a pod.; pozri: štipendista, štipendium a pod.
stipites, *l*, kostrny, lodyhy rastlín
stipites dulcamarae, *l*, zelina hostečná
stipulácia, *l*, smluvná podmienka; stanovenie podmienok, dohovor, dohoda, ujednanie
stipulovať, *l*, ustanoviť podmienky, usniesť sa
stoa, *g*, stĺp, pilier; stĺpová sieň v starých Aténach, kde učil filozof Zenon (odtiaľ stoik)
stock, *a*, sklad tovaru; kapitál, účastina
Stockdeutsch, *n*, Nemec ako klát, ako repa
stock-exchange (— exčéndž), *a*, anglická burza cenných papierov
Stockfisch, *n*, sušená ryba, sleď
Stockhaus, *n*, vojenské väzenie, basa
stockjobber (-žöbr), *a*, burzovný prostredník, dohadzovač, ktorý robí diferenčné obchody
Stockuhr, *n*, stojacie, stĺpové hodiny
Stockwerk, *n*, poschodie
Stoff, *n*, látka, hmota
stochastický, *g*, pravdepodobný
stoicizmus, *g*, filozofický smer hľadajúci duševný pokoj, uchádzanie všetkým životným nástrahám; náuka o ľahostajnosti,

chladnosti a nevšímavosti ku všetkému; duševný pokoj

stoický, *g,* prísny, neohrozený, necitelný, ľahostajný, odovzdaný, pokojný, bezcitný

stoichometria, *g,* meranie prvkov, náuka o lučebných rovnomocninách

stoik, *g,* stoický filozof, ktorého heslo je: znášaj a odriekaj sa! (stoici vynikali prísnou mravnosťou, ktorou čelili všetkým vábidlám života); človek neprístupný vonkajším dojmom, chladnokrvný, bezcitný, neciteľný; prísny mravokárca

Stoke City, *a,* predný anglický klub futbalový

stola, pozri: štóla

stoma, *g,* ústa

stomachalgia, *lg,* bolenie žalúdka

stomachálny, *g,* žalúdočný, žalúdkový

stomachika, *lg,* lieky proti boleniu žalúdka, dráždidlá žalúdka a čriev

stomachique (stomašik), *gf,* žalúdočný likér

stomachus, *l,* žalúdok

stomakácia (stomalgia), *g,* vredovité zapálenie úst

stomatitis, *g,* zapálenie ústnej dutiny

stomatolog, *g,* zubný lekár

stomatomykóza *g,* ústna pleseň

stomatoskop, *g,* prístroj na vyšetrovanie ústnej dutiny

stomatotechnika, *g,* umelosť, spôsobnosť, zručnosť vo vysadzovaní zubov

stone (stoun), *a,* (kameň), váha = 6,35 *kg.*

stonehenge (stounhendž), *a,* predhistorické kamenné pomníky najdené v Anglicku

stop!, *a,* stoj!, postoj!, zastav!; zastávka

stopky, *a,* hodinky na ustálenie zemepisnej polohy na lodi alebo na lietadle

Stöpselzieher, *n,* vyťahovák

stóra, *a,* sťahovacia záclona dlhá až po dlážku, opona

store (stór), *a,* zásoba, skladište, krám, sklep

stornello, *t,* opakovacia veta (*hud.*)

storno, *t,* návrat; oprava chyby v účtovaní, protipoložka, zpätný účet, zrušenie, odvolanie

stornovať, *t,* zrušiť, odvolať, usporiadať, opraviť, vyrovnať

storthing, *no, šv,* nórsky a švédsky ríšsky snem

stotinka, *b,* bulharský drobný medený peniaz (1 100 leva)

tout (staut), *a,* druh tuhého anglického piva

stove (stou), *a,* pec

strabizmus (strabozita), *g,* škúľavosť, škúľanie

strada, *t,* ulica, trieda, námestie

stradivárky, husle, aké zhotovil Talian Stradivari z Kremony (kremónky)

stradona, *t,* ulička

Strafporto, *n, nt,* doplatné pri nedostatočnom frankovaní na pošte

Strafrecht, *n,* trestné právo

stragula, *l,* prikrývka, najmä na dlážku

strachino di Milano (strakíno — — —) *t,* tučný syr z okolia Milána; pozri: Gorgonzola

Straits Settlements, *a,* britské osady na polostrove Malake a okolných ostrovoch

strajk, pozri: strike, štrajk

strambotto, *t,* krátka ľudová pesnička

stramín, *l* (zo stramen), niečo podloženého; jemný mriežkovaný kanafas na vyšívanie, prelamovaná látka

stramm, *n,* napätý, tuhý, rovný; švárny

Strand, *n,* breh, piesočnaté pobrežie, násyp

Strandrecht, *n,* stredoveké právo pobrežných obyvateľov na pred-

mety, ktoré boly morom vyhodené na breh

strangulácia, *l,* zahrdúsenie, obesenie

strangulovať, *l,* hrdúsiť, obesiť

strapácie, pozri: štrapácie

stras, priezračná sklenená hmota aká sa upotrebuje na vyrábanie nepravých drahokamov; nepravé, falošné brilianty (nazvané po svojom vynálezcovi Strassovi)

Strassenbahn, *n,* električka, uličná železnica, tramvaj

stratég, *g,* vojvodca, vojny znalý, bojovník

strategema, *g,* vojvodský čin, vojenná lesť

strategetika (strategia), *g,* vojvodovské, vojenské umenie; vedenie vojny, vojenstvo

strategia, *g,* pozri: strategetika

strategicky, *g,* vojenskému umeniu zodpovedajúco, vojensky

stratifikácia, *l,* rozvrstvenie, najmä hornín

stratigrafia, *lg,* popis zemských vrstiev

stratografia, *g,* popis vojska alebo vojny

stratokracia, *h,* vojenská vláda

stratokumulus, *l,* trhané mraky tmavej farby, čierňavy

stratosféra, *g,* vrchné vrstvy vzduchu, čo obkľučujú zemeguľu (nad 10.000 *m*)

stratum, *l,* vrstva

stratus, *l,* veľký mrak

Strauss, rodina viedenských skladateľov, z ktorých najväčšmi vynikol Johann, skladateľ svetových valčíkov

strazza, *t,* kniha kupeckých záznamov, príručná kniha, denník, zápisník

Streber, *n,* šplhavec, p trimiskár, štréber

street (strít), *a,* ulica

strelci (strielci), *r,* kedysi stále pešie vojsko ruské; osobná stráž panovníkova až po Petra Veľkého

strenae, *l,* novoročné darčeky starých Rimanov (po francúzsky les étrennes, lézetrén)

strenuita, *l,* usilovnosť, snaživosť

strepitoso, *t* hlučne (*hud.*)

streptokoky (streptokokky), *g,* retiazkové baktérie

stretta, *t,* priesmyk; zakončenie hudobnej skladby v rýchlom pohybe

stretto, *t,* krátko, chytro, stroho, ostro (v hudbe)

Streusand, *n,* posýpací prášok (piesok), aký sa upotreboval kedysi miesto pijavých papierov

stricte, *l,* presne, prísne

strictissime, *l,* čo najpresnejšie

stricto jure, *l,* podľa presného práva

stricto sensu, *l,* presne vzaté

stride (strajd), *a,* zvlástnosť, osobitnosť behu pretekového koňa

stridor dentium, *l,* škrípanie zubov

strigy, *l,* zlovoľné bytosti podoby vtačej; čarodejnice, ktoré v noci kradnú deti, strašia ich, vedia ľuďom porobiť a pod.

strich, *n* (z gestrichenes Maß), korec; jutro

strike (strajk), *a,* udretie; odboj, zastavenie roboty, robotnícka stávka pre dosiahnutie kladených požiadaviek, štrajk

strikovať (strajkovať, štrajkovať), *a,* zastaviť robotu, stávkovať, štrajkovať

striktnosť, *l,* presnosť, správnosť, jasnosť, stručnosť

striktný, *l,* tesný; krátky, presný, správny, istý, jasný, stručný

striktúra, *l,* zúženie, stiahnutie; zúženina v rúrkovitých častiach telesných ústrojov

stringendo (strindžendo), *t,* zrýchlene, zrýchleným tempom, švitko, živo (v hudbe)

Strizzi, *n,* vo Viedni druh alebo sprievodca potulných ženských, „pepík", pasák

stroboskop, *g,* optický prístroj na

tvorenie chytro sa pohybujúcich obrazov

strofa, *g*, sloha, oddiel, úsek básne, spojenie viac veršov v rytmický celok, štrófa

Strohmann, *n*, slamený, narafičený, nastrčený panák; vo hre v karty myslený hráč

Strohwein, *n*, silné sladké víno z hrozna čiastočne sušeného

Strohwitwe, *n*, slamená vdova, žena, ktorej muž je na čas vzdialený

Strohwitwer, *n*, slamený vdovec

stroke, *a*, úder

strokesman (strokesmen), *a*, predák, vedúci, vodca

stroma, *g*, podloha, prikrývka na dlážku, koberec

strontium, *l*, kovový prvok

stros, *n*, drobné kamenie, sosypané na brehu pod hradami; násyp

struggle for life (stragl for lajf), *a*, zápas, borba, boj o život

struka, *sb*, súkenný plášť bez rukávov, aký nosia Černohorci

struks, *n*, ľahká vlnená látka

struktúra, pozri: štruktúra

struma, *g*, hrvoľ

struma fungosa testiculi, *l*, hubovitá opuchel' vajec

strunga, *ru*, dvierka, bránka; priehrada v košiari

strusi, *t*, vnútorné časti kokónov, ktoré sa upotrebujú na výrobu floretového hodvábu

strych, *n*, pozri: strich

strychnín, rastlinný alkaloid, prudký jed vyskytujúci sa vo volovom uchu a v cudzokrajnom strome kulčibe

stuartský golier, vysoký ženský golier, aký nosievala kráľovná Mária Stuartová

Stubenmädchen, *n*, chyžná, obsluhovačka

stucco, *t*, pozri: štuk

Studebäker (stjudbejkr), *a*, veľká americká automobilka, vyrábajúca vozy strednej ceny

student a pod.; pozri: študent a pod.

studio, *t*, dielňa, pracovňa, najmä umelcova, (filmové štúdio); študent

studiosus, *l*, pozri: študent

Stufe, *n*, stupeň

stukatúra, pozri: štukatúra

stundisti, pozri: štundisti

stupefaktíva, *l*, omamné prostriedky, ktoré pôsobia meravo na nervy

stupidita i stupidnosť, *l*, tuposť, hlúposť, obmedzenosť

stupidný, *l*, tupý, hlúpy, obmedzený, sprostý, meravý

stupor, *l*, meravosť, bezcitnosť

stuprum, *l*, smilstvo, sprznenie

Sturm, *n*, búrka; poplach; útok

Stürmer, *n*, útočník vo futbale

Sturmtruppe, *n*, úderná rota

Sturm- und Drangperiode, *n*, v nemeckej literatúre doba búrlivosti (v druhej polovici 18. stor.) pred klasicizmom

Stutzer, *n*, švihák

styl, stylistika, stylizovať a pod.; pozri: štýl, štylistika, štylizovať a pod.

stylet, pozri: stilet

Stylita (Stylites), *g*, stĺpovec (pomenovanie Šimona pustovníka, ktorý žil asi 40 rokov v Sýrii na osamelom stĺpe)

stylobat, *g*, spoločná pôda pre niekoľko stĺpov

stylolit, *g*, stĺpový kameň

Stymfalidy, *g*, báječní draví vtáci s kovovými pazúrmi, zobákmi a krýdlami (žili pri jazere Stymfalis v Arkádii; svojimi šípmi — perami krýdel — zabíjali ľudí i zvieratá; napokon ich pozabíjal Herkules)

styptika, *g*, lieky, prostriedky, čo zastavujú krv

Styx, *g*, rieka v podsvetí podľa gréckej mytologie, pri ktorej, vraj, prisahali bohovia

su, *tu*, voda, rieka

suada, *l*, dar výrečnosti, jazyka dar; rapotačka

Suada, *l,* rímska bohyňa výrečnosti
suae quisque fortunae faber, *l,* každý si je sám kováčom svojho šťastia
sua sponte, *l,* dobrovoľne, na vlastný popud, z vlastnej vôle
sub, *l,* pod (predložka)
subakútny, *l,* poloprudký (o chorobe)
subalternácia i **subalternita,** *l,* podriadenosť, závislosť
subalterný, *l,* podriadený, závislý
subarendácia, *l,* podnájom
subarendátor, *l,* podnájomca
subarktické pásmo, *l,* prechodné pásmo na zemeguli z mierneho do studeného
sub auspiciis imperatoris, *l,* pod ochranou, záštitou cisárovou (slávnostné povýšenie za doktora s vyznamenaním za rakúsko-uhorskej vlády)
sub auspiciis reipublicae Bohemo-Slovenicae, *l,* pod priaznivou záštitou republiky Česko-Slovenskej (slávnostné povýšenie za doktora s vyznamenaním)
subbotnik, *r,* ruský rozkolník, ktorý svätí sobotu miesto nedele
sub conditione, *l,* s podmienkou
subdelegát, *l,* zástupca poslanca, vyslanca
subdermálny, *l,* podkožný
subdiakon, *lg,* poddiakon
sub divo, pozri: sub Jove
subfebrilný, *l,* podhorúčkovitý (položenie medzi 38—38·5°)
sub hac voce, *l,* pod týmto heslom
subhastácia, *l,* verejná, súdna licitácia, dražba
subige, *l,* primiešaj (na receptoch)
subito, *l,* zrazu, chytro, naraz, náhle
sub iudice, *l,* pod sudcom (t. j. ešte nie je rozhodnuté)
subjekcia, *l,* podloženie, nastrčenie, podstrčenie; odpoveď samého seba (rečnícka figúra)
subjekt, *l,* základ; podmet; osoba, človek; kupecký pomocník, sluha, učeň
subjektivita i **subjektívnosť,** *l,* osobnosť, podmetnosť, osobná mienka; jednostrannosť
subjektivizmus, *l,* mienenie, že človek je mierou všetkého
subjektívny, *l,* osobný, podmetný; jednostranný
subjonctif (sübžonktíf), *f,* spôsob slovesa, ktorý označuje pochybnosť a neistotu vo francúzskej gramatike (to, čo v latinskej gramatike konjunktív pochybnosti)
sub Jove (sub divo), *l,* pod širým nebom, pod nebesami, vo voľnej prírode
sub judice lis est, *l,* pozri: adhuc...
subkomité, *f,* podvýbor, podriadený poradný sbor
subkutánny, *l,* podkožný, čo je pod kožou
sublevácia, *l,* uľahčenie, podpora, pomoc
sublimácia, *l,* premieňanie pevných látok teplom v pary a ochladzovaním ich zasa v pevné látky; premieňanie, premena
sublimát, *l,* premenenina, prehnaná vec; chlorid ortuťnatý, (rtuťnatý)
sub littera, *l,* pod písmenom, pod literou
sublokácia, *l,* podnájom
sublunárny, *l,* podmesačný (t. j. pozemský)
subluxácia, *l,* pozri: luxácia
submarinus, *l,* podmorský
submerzia, *l,* ponorenie
submisia, *l,* poddanosť, podrobenie sa
submisný, *l,* pokorný, oddaný
submitovať, *l,* podrobiť, poddať sa, svoliť
sub numero, *l,* pod číslom
subordinácia, *l,* podriadenosť, poddanosť, poslušnosť, disciplína (najmä vojenská)
sub poena, *l,* pod trestom
sub praetextu, *l,* pod zámienkou
subprior, *l,* námestný predstavený kláštora, priorov námestok

subrector, *l,* učiteľ, ktorý zastupuje správcu, obyčajne najstarší učiteľ
subreta (soubrette), *f,* komorná, najmä v úlohách na javisku (vo veselohrách); operetná speváčka; klebetnica
sub rosa, *l,* tajne, dôverne, potajomky, (= vlastne „pod ružou"; ruža je symbol mlčanlivosti)
subsellium, *l,* lavica, najmä školská
subsídia, *l,* podpora, pomoc, výpomoc
subsidiárny, *l,* výpomocný, podporný
sub sigillo, *l,* pod pečaťou (t. j. mlčanlivosti)
sub sigillo confessionis, *l,* pod pečaťou spovede
subsistencia, *l,* trvanie; výživa, živnosť, živobytie, podpora
subsistenčný, *l,* na výživu, podporu, výživný, stravný, podporný
subskribent, *l,* podpisovateľ, zaznamenateľ, upisovateľ, ten, čo sa zaviaže podpisom
subskripcia, *l,* podpis, záznam, úpis, zaviazanie sa podpisom
sub sole nihil perfectum, *l,* pod slncom nič dokonalého (niet)
sub specie, *l,* pod zorným uhlom
sub specie aeterni(tatis), *l,* pod zorným uhlom večnosti
substancia, *l,* podstata, bytosť, hmota, základ, látka
substancialita, *l,* podstatnosť
substanciálny, *l,* podstatný, opravdivý, skutočný, ozajstný, základný, hmotný
substantívum, *l,* podstatné meno (v gramatike)
substitúcia, *l,* zastupovanie, náhrada, dosadenie, pridelenie zástupcu, námestníctvo
substituovať, *l,* nahradiť, dosadiť
substitút, *l,* zástupca, náhradník
substrát, *l,* podklad, základ
substrukcia, *l,* pozri: subštrukcia
subsumovať, *l,* predpokladať, zahrnovať, vyvádzať, podchytať, podberať
subsumpcia, *l,* predpoklad, podberanie, podriadenie, zahrnutie, dôvodenie, dôsledok
subštrukcia, *l,* základ, fundament, podmurovanie
subtilita i **subtilnosť,** *l,* jemnosť, nežnosť, tenkosť, útlosť; švitkosť, bystrosť, vtipnosť, podrobnosť, dôkladnosť
subtilný, *l,* tenký, útly, nežný, jemný, švitký, slabý, bystrý, dôvtipný; podrobný, dôkladný
subtrahend, *l,* menšiteľ, odpočítateľ (v počtoch)
subtrahovať, *l,* odpočítať, odrátať, odoberať
subtrakcia, *l,* zmenšenie, odpočítanie, odrátanie, odoberanie
subtropický, *l,* týkajúci sa kraja hraničiaceho s horúcim pásmom na zemeguli
sub una specie, *l,* pod jedným spôsobom
suburbium, *l,* predmestie, podhradie
sub utraque specie, *l,* pod oboma spôsobmi (prijímanie chleba a vína)
subvencia, *l,* podpora, príspevok, pomoc peňažitá
subvencovať (i subvencionovať, subvenovať), *l,* pomáhať, prispievať, peniazmi podporovať
subverzia, *l,* podvratnosť, prevrat, obrat, rozvrat
subverzívny, *l,* podvratný, prevratný, rušivý
sub voce, *l,* pod heslom
sub voto remissionis, *l,* so žiadosťou o vrátenie (skrát.: s. v. r.)
subway (subvej), *a,* podzemná cesta, dráha, železnica
succes (süksé), *f,* výsledok, úspech
succesia, pozri: sukcesia
successive, *l,* postupne, po sebe
successor, *l,* nástupca, následník, nápadník
succinum, *l,* jantár

succubus, pozri: incubus
succulatus, *l*, šťavnatý
succus, *l*, šťava, jadro, výťah, esencia
sucre (sükr), *f*, cukor
sučuk, maškrta vo východných krajinách z cukru a z ovocných štiav, turecký med
sud (süd), *f*, Süd(en), *n*, juh
sudatórium, *l*, dvorana, sieň pre horúce kúpele v rímskych kúpeľoch; kúpeľ na potenie
sudor, *l*, pot, znoj
sudorifera, *l*, lieky na potenie
sufficit, *l*, stačí, je dosť; dostatok
suffisance (süfizáns), *f*, dostatok; namyslenosť, samoľúbosť
suffity, pozri: sofity
suffrage universel (süfráž üniversel), *f*, všeobecné hlasovacie právo
sufi (sofi), *pe*, mohamedánsky prívrženec tajnej vedy a moci; nosieval vlnené rúcho (súf)
suficientný, *l*, dostatočný
sufix, *l* (zo suffixum), prípona
sufizantný, *f*, pozri: suficientný; samoľúby, márnomyseľný
sufizmus, *ar*, nábožensko-mystický smer v islame, ktorého prívrženci bývali oblečení v hrubé vlnené rúcho (po arabsky t. zv. suf)
suflé, *f*, (zo soufflé, pozri toto), vaječný nákyp
suflér, *f* (zo souffleur, suflőr), šepkár (divadelný)
sufléza, *f*, šepkárka
suflovať, *f*, šepkať (v divadle hercom na javisku)
sufokácia (suff-), *l*, zadusenie, udusenie
sufragán, *l*, biskup podriadený arcibiskupovi, svätiaci biskup
sufragium, *l* (zo suffragium), hlas, prosba, orodovanie, prosenie, vzývanie; hlasovacie právo
sufražetka, *f*, bojovníčka za volebné právo ženských
sugerovať, *l*, vnuknúť, vštepiť, nahovárať, našepkávať
sugescia, *l* (zo suggestio), vnuknutie, nahováranie, navádzanie, našepkávanie, popud, vnútenie vlastnej predstavy osobe inej
sugestívny, *l*, navádzací, našepkávajúci, vnukujúci; podmanivý; záludný, chytavý
sugilácia, *l*, krvná podliatina, vzniknutá úderom, privrznutím a pod.
suicídium, *l*, samovražda
sui generis, *l*, svojho druhu, osobitný, zvláštny, neobyčajný
sui juris, *l*, svojprávna osoba
suinter, *a*, mastnota vlny
suita (svita), *f*, sprievod, družina, služobníctvo, rad, poradie, pokračovanie
suit-case (svit kejz), *a*, cestovná kazeta, škatuľa s toaletnými potrebami
sujet (süžé), *f*, človek, podmet; predmet, látka; náčrt, základ
sujet bon (mauvais) [süžé bon (move)], *f*, dobrý (zlý) človek
sukáda, *t*, zavarená ovocná šťava; ovocie zavarené v cukre
sukcedovať, *l*, nastupovať, nasledovať
sukces, *l*, prospech, úspech
sukcesia (successio), *l*, nástupníctvo, následníctvo, dedičná postupnosť
sukcesívne, pozri: successive
sukcesívny, *l*, postupný, ako nasleduje
sukcesor (successor), *l*, nápadník, nástupca, následník
sukcesórne štáty, *l*, nástupnícke štáty (na pr. štáty, ktoré vznikly celkom alebo čiastočne z predošlého Rakúska-Uhorska: ČSR, bývalé Rakúsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Juhoslávia)
sukcesórny, *l*, nastupujúci, nástupný
sukcinit, *l*, jantár
Sukiennica, kupecká budova na krakovskom námestí
suktor, *l*, vysavač, vyťahovač

suklencia, *l,* šťavnatosť; výživnosť
sukulenty (sukkulenty), *l,* rastliny s listami alebo byľami veľmi šťavnatými
sukurz (sukkurz), *l,* posila, pomoc, prispenie
sukurzála, *l,* bočný podnik, filiálka; pobočný kostol
sukus, pozri: succus
sulc, *n* (zo Sulze), rosol, huspenina, studeno
sulcovaný, *n,* rosolnatý, huspeninový
sulfát, *l,* síran
sulfid (sulfuran), sirník, slúčenina síry s inými prvkami
sulfit, siričitan
sulfonál, *l,* uspávací prášok
sulfur, *l,* síra
sulky (sölky), *a,* veľmi ľahký dvojkolesový voz, najmä pre cvalové preteky
sultán, *ar, tu,* pán, mocný pán; turecký cisár
sultanát, *ar, tu,* panstvo, cisárstvo, sultánova vláda
sultánky, *ar, tu,* druh malých hrozienok; druh kúr, sliepok
suma (summa), *l,* súhrn, celok, krátky obsah
sumárka, pozri: sumárna pravota
sumárna pravota, *l,* stručné rokovanie, odbavenie
sumárny, *l,* súhrnný, stručný, krátky
sumírovať, pozri: sumovať
sumisno, *h,* druh úžerníckeho požičiavania peňazí na Podkarpatskej Rusi
sumisti (summisti), *l,* stredovekí scholastici, ktorí svoju náuku nazvali „summa" (sumou)
summa cum laude, *l,* s najväčšou chválou, s vyznamenaním
summa summarum, *l,* celkove, dovedna, celkom; súhrnné spočítanie
summum bonum, *l,* najlepšie dobro, majetok, imanie
summum ius, summa saepe iniuria, *l,* najväčšie právo (t. j. do krajnosti uskutočnené) je často najväčšie bezprávie, nepravosť
Summus Episcopus, *l,* najvyšší biskup (t. j. v krajine)
sumo, *j,* japonský zápas
sumovať, *l,* spočítať, sčítať, nakrátko shrnúť
Sumf, *n,* močiar, barina
sumptibus, *l,* nákladom
sumptuózny, *l,* nákladný, veľkolepý
suna, *ar,* náboženské ústne podanie mohamedánske
Sund, morská úžina medzi Dánskom a Švédskom
sunday (söndej), *a,* nedeľa
suniti, západní mohamedáni v Turecku a okolných krajinách, pravoveriaci, čo veria v sunu (pozri toto)
sunlight (sanlajt), *a,* slnečné svetlo; továrenská značka amerického mydla
sunna, pozri: suna
sunt certi denique fines, *l,* sú napokon isté medze; pozri: est modus in rebus...
supé, pozri: souper
super, *l,* nad, cez (predložka)
superácia, *l,* prevýšenie, prekonanie, prednosť
superaedifikát, *l,* pozri: superedifikát
superarbitrácia (superarbitrium), *l,* vrchné posúdenie, rozhodnutie, podnímanie; druhá prehliadka osôb vojenskou službou povinných
superarbitrovať, *l,* prepustiť z vojenskej služby, uznať za nespôsobilého
superbe (süpérb), *f,* pyšný, veľkolepý, skvostný, znamenitý
superbus, *l,* pyšný, veľkolepý, znamenitý; pozri: superbe (süperb), *f*
supercílium, *l,* obočie
superdividenda, *l,* ďalší, druhý podiel zo spoločného zisku
superedifikát, *l,* vrchné stavby

superfein, *ln,* veľmi jemný, prejemný
superficies, *l,* vecné právo užívania cudzieho pozemku, na ktorom sa nachádza stavba
superflua non nocent, *l,* zvyšok neškodí
superfluum, *l,* zvyšok
superfosfát, *l,* smiešanina fosforečnana a sádry (umelé hnojivo)
superintendent, *l,* dozorca dištriktu v evanjelickej cirkvi; evanjelický biskup; protestantský hodnostár ako cirkevný a školský dozorca
superintendent generálny, *l,* duchovný dozorca evanjelickej cirkvi celej krajiny
superior, *l,* vyšší, horný, hlavný; predstavený menšieho kolégia v kláštoroch; vojenský farár
superiorita, *l,* prevaha, prednosť, presila; povýšenosť, povznesenosť
superiórny, *l,* prevažný, prednostný; povznesený, povýšený
superkontrola, *lf,* hlavný dozor
superlatív, *l,* tretí stupeň prídavných mien a prísloviek, svrchovateľ
supernácia, *l,* nadvládie; poroba, otroctvo, prísna, neznesiteľná disciplína (poriadok)
supernaturalizmus, *l,* viera v nadprirodzené veci, v zjavenie
supernumerálny, *l,* nadpočetný
superplus, *l,* zvyšok
superrevízia, *l,* nové, opätné prezretie účtov
superstícia (superstitio), *l,* povera
supertara, *lar,* náhrada váhy pri veľmi ťažkom obale; pozri: tara
supinácia, *l,* ohýbanie sa nazad, odvracanie sa
supinátor, *l,* odvracač (sval)
supínum, *l,* dosažný spôsob v latinskej gramatike (v slovenčine sa neudržal)
suplement (supplementum), *l,* doplnok, dodanie
suplementárny, *l,* doplnkový, dodatočný
suplent (supplent), *l,* výpomocný profesor, učiteľ, zástupca, náhradník na stredných školách
supletórny, *l,* náhradný, doplnkový
suplika i **suplikácia** (supplicatio), *l,* prosba, žiadosť, prosebný spis
suplikant, *l,* žiadateľ, prosebník
suplikovať, *l,* sbierať príspevky na chudobných žiakov ústavu
suplovať, *l,* zastupovať, nahrádzať, zastávať
suponovať (supponovať), *l,* predpokladať, domnievať sa, podmieňovať, nazdávať sa; podkladať, podriaďovať
suport (support), *l,* podpora, vlak (*techn.*)
supozícia (suppozícia), *l,* predpoklad, podmienka, domnienka; podklad
supozitórium (suppositorium), *l,* vložka (do konečníka pre obľahčenie stolice)
supra, *l,* hore, svrchu, nad; actum ut supra (pozri toto)
supranaturalizmus, *l,* pozri: supernaturalizmus
supremácia i **supremát,** *l, f,* vyššia moc, nadvláda, prevaha; hlavný dozor, hlavná moc, svrchovanosť, najmä cirkvi; pozri: primát
supremát, *l,* vyššia moc, nadvláda; pozri: supremácia
supresia (suppresia), *l,* premoženie, zatajenie, zadržanie
suprimovať, *l,* premôcť
supurácia (suppurácia), *l,* hnisanie, hnojenie sa
sur (sür), *f,* nad, cez (predložka i predpona)
sura, *ar,* odsek koránu; nápoj zo šťavy kokosového orecha; búrka, násilenstvo
surach (sürá), *f,* keprovaná hodvábna látka s mdlým leskom
surdík, *m,* múrik, úzke miesto

medzi pecou a stenou, kde sa spáva al. i teľa kde kladú v zime, aby mu zima nebolo

surditas, *l*, hluchota

surogát (surrogát), *l*, náhrada, nahradenina

surogovať, *l*, nahradzovať, postrkovať

surre, *ar*, mešec; peňažný dar, ktorý sa každý rok posiela z Carihradu do Meky

surréalisme (süréalism), *f*, novodobý smer v literatúre, ktorý zásadne nedbá realizmu, čiže skutočnosti, surealizmus

sursum, *l*, hore

sursum corda, *l*, zdvihnite srdcia (k Bohu)!, hore srdcia!

surtaxa (surtaxe, sürtax), *f*, vo Francúzsku prirážka na daň alebo na mýtne

surtout (sürtú), *f*, svrchník, ľahký kabát

sus, *l*, sviňa

susceptibilita, *l*, vnímavosť, prchkosť, dráždivosť

sus Minervam (myslí sa docet), *l*, sviňa poučuje Minervu (bohyňu múdrosti); hlúpy, nevzdelaný chce učiť vzdelaného, syn otca poučuje

suspendovať, *l*, odročiť, zastaviť, na čas zrušiť; odstrániť, sosadiť, zbaviť úradu, prepustiť, odložiť, odročiť ďalšie pokračovanie, zrušiť platnosť niečoho

suspenzácia (suspenzia), *l*, odročenie, odloženie, odklad, zastavenie, dočasné zrušenie; odstránenie, sosadenie, zbavenie úradu, prepustenie

suspenzívny, *l*, odkladací, odročovací, na čas rušiaci

suspenzórium, *l*, pás na prietrž

suspiciózny, *l*, podozieravý

sustentácia, *l*, vydržovanie, zaopatrenie, podpora, výživa

sustentačný, *l*, podporný, vychovný, zaopatrovací, vydržovací, výživný

sustentant, *l*, kto sa sám zaopatruje, vydržiava, živí

sustentovať, *l*, vydržiavať, zaopatrovať, podporovať, vyživovať, živiť

sustine et abstine, *l*, znášaj a odriekaj sa! (heslo stoikov)

sutana, *f*, kňazské rúcho, klerika

sutaška, *f* (zo soutache, sutaš), šnúrka

suterén, *f* (zo souterain), podzemie; pozri: souterain

sutor ne ultra crepidam, *l*, švec, zostaň pri svojom kopyte, drž sa svojho kopyta! (nehovor o tom, čo nerozumieš)

sutra, *ssk*, posvätný zákonník Hindov

sutura, *l*, šev

suum cuique, *l*, každému svoje, čo je jeho, čo mu patrí (*Cic.*); (heslo pruského rádu čierneho orla)

suvenír, pozri: souvenir

suverén, *f* (zo souverain), panovník, vladár; svrchovaný, nezávislý samovládca, panovník; zlatý peniaz belgický (pred vojnou mal hodnotu asi 28 korún)

suverenita, *f*, svrchovanosť, svrchovaná, najvyššia vláda, dôstojnosť, nezávislosť

suverénny, *f*, svrchovaný, nezávislý, dôstojný

suzerain (süzerén), *f*, panovník poddaného štátu, hlavný pán v poddanskej krajine

suzerenita, *l*, lenné, manské panstvo, právo suverénneho štátu nad polosuverénnym (na pr. Turecka nad Srbskom do r. 1878)

s. v., skrát. salva venia, *l*, s prepáčením, s odpustením

Svadeshi (svadeší), *a*, národné autonomné hnutie vo Východnej Indii, ktoré má hlavný cieľ oživiť domáci priemysel indický

Svantovít, slovanský boh so štyrmi hlavami, ctený najmä na ostrove Rujane

svaradž, *i*, indické politické hnutie za autonomiu Indie
svaradžisti, *i*, členovia národného hnutia indického, indickí autonomisti
svastika, *i*, tajomné znamenie, ktoré niekomu urobíme pre šťastie, lomený kríž
svegliato (sveljato), *t*, veselo, živo (*hud.*)
svidanie, *r*, svídanie, stretnutie, schôdzka
svoloč, *r*, sberba, čvarga
s.v.p., skrát. s'il vous plait, pozri toto
Swaythling-Cup, putovný pohár národného mužstva zvíťazivšieho (v stolovom tenise)
sweatr (svetr), *a*, vlnená kazajka
weet (svít), *a*, sladký, lahodný; pozri: home . . .
swell (suel), *a*, švihák, fičúr
swing (suín), *a*, švihnutie, švih (v boxingu)
sybarita, *g*, rozkošník, chlipný človek; pôvodne Sybaridan, obyvateľ Sybaridy v južnom Taliansku
syenit, druh hornín, egyptská žula, (podľa egyptského mesta Syeny), škridlica
syfilidolog, *g*, znalec pohlavných chorôb
syfilidologia, *g*, náuka o syfilise a pohlavných chorobách
syfilis, *g*, pohlavná choroba, francúhy
sykofant, *g*, udavač, donášač, stopovateľ; zradca, ohovárač, utláčateľ; (pôvodne udavač vyvážateľov fíg z Atiky)
sykofantia, *g*, stopovateľstvo, donášačstvo, udavačstvo
sykomor, *g*, egyptský figovník
sylaba, *g*, slabika, skupina spoluhlások s jednou samohláskou
sylabárium, *g*, šlabikár
sylabický, *g*, slabičný
sylabus, *g*, soznam zakázaných kníh, článkov; prehľad, obsah, výťah, postup myšlienok
sylepsa, *g*, stiahnutie
sylf, *g*, duch vznášajúci sa vo vzduchu
sylfída, *g*, ženská bytosť vznášajúca sa vo vzduchu, vzdušná bytosť; znamenitá tanečnica
syllaba, syllabus, syllepsis, syllogizmus a pod.; pozri: sylaba, sylabus, sylepsa, sylogizmus a pod.
sylogistika, *g*, náuka o správnych úsudkoch
sylogizmus, *g*, správny, rozumový záver, úsudok, hromadný, celkový úsudok
symachia (symmachia), *g*, spolok na obranu a výboj
symbiotika, *g*, náuka o spoločnom žití, nažívaní
symbióza, *g*, spoločné žitie, spolužitie
symbol, *g*, znak, znamenie, obrazný znak niečoho, smyselné označenie pojmu; heslo
symbolický, *g*, obrazový
symbolika, *g*, umenie vyjadriť myšlienky znakmi alebo slovami; náuka o obrazoch a podobenstvách v reči a ich význame; znakoslovie; náuka o základných pravdách kresťanskej viery
symbolizmus, *g*, smer v novej literatúre, ktorý chce pojmy naznačiť iba symbolmi a kladie veľký dôraz na hru slov
symbolizovať, *g*, obrazne znázorňovať, zobrazovať, spodobňovať
symbolum, *g*, vyznanie viery
symetrála, *g*, os súmernosti
symetria (symmetria), *g*, súmernosť
symetrický, *g*, súmerný, rovnomerný
symfónia, *g*, hudobná skladba pre veľa nástrojov (obyčajne skladá sa zo štyroch častí); súhlas, súzvuk
symfonický, *g*, symfónie sa týkajúci; súhlasný, súzvučný
symfonik, *g*, skladateľ symfónií; člen symfonického orchestra

symfronizmus, *g,* vecná shoda
symmachia, pozri: symachia
sympatetický, *g,* súcitný, účastný
sympatetický atrament, *g,* atrament bez farby, ktorý sa pôsobením tepla ukáže
sympatia, *g,* súzvuk citov, súcit, náklonnosť, záľuba, sústrasť, príjemnosť, milosť
sympatický, *g,* súcitný; náklonný, náklonnosť vzbudzujúci, milý, príjemný
sympatizovať, *g,* cítit vedno s niekým, mať súcit, k niekomu cítiť náklonnosť; žičiť, prisviedčať
symploka, *g,* opakovanie toho istého slova na začiatku a na konci dvoch viet
sympozion, *g,* spoločná veselá hostina, spoločná pijatyka
symptom, *g,* znak, najmä choroby, známka, úkaz, zjav, príznak; prípad
symptomatický, *g,* príznačný, úkazový, zjavný
symptomatológia, *g,* náuka o príznakoch
synagoga, *g,* sbor; shromaždisko; modlitebnica alebo škola židovská
synairéza, *g,* pozri: syneréza
synalagé, *g,* vzájomný dohovor
syndetikon, *g,* lep
syndik (syndikus), *g,* právny zástupca, sudca; mestský zástupca, mestský pisár; zástupca nejakej odborovej korporácie (na pr. syndikátu novinárov)
syndikalista, *g,* pozri: extremista
syndikalizmus, *g,* odborová organizácia, najmä robotnícka, ktorá sa usiluje prevziať výrobné prostriedky „priamou akciou" do svojich rúk (do rúk proletariátu)
syndikát, *g,* úrad právneho zástupcu, sudcu; odborové združenie, spoločenstvo, ústredný, kupecký alebo burzový sväz, spolok
syndikus, *g,* pozri: syndik
syndrom, *g,* príznak, znak
syndromé, *g,* sbeh, stretnutie; v lekárstve hromadenie sa mnohých chorôb
synedrion (synedrium), *g,* najvyšší cirkevný súd starých Židov v Jeruzaleme; pozri: sanhedrin; poradná schôdzka, shromaždenie rady majúce 72 členov
synedrium, pozri: synedrion
synekdocha, *g,* zámena podobných pochopov, pojmov
syneréza *g,* stiahnutie dvoch samohlások v jednu slabiku
synestéza, *g,* podružný pocit, cit
synéza, *g,* smysel; gramatická väzba kata synesin, podľa smyslu, na pr.: videl som dievča a pýtal som sa jej (miesto ho)
synchronický, *g,* podľa rokov usporiadaný
synchronizmus, *g,* súčasnosť
synchronizovať, *g,* k filmu dorobiť dodatočne zvuk
synkopa, *g,* vynechanie hlásky prostred slova; rozpojené noty v hudbe; slabnutie, mdloba
synkracia, *g,* spoluvláda
synkretizmus, *g,* spojenie dvoch strán proti tretej; snaha smiešať rozličné náboženské vyznania alebo rozličné sústavy filozofické
synkritický, *g,* srovnávací
synod, *r* (z *g* synoda, shromaždenie, najmä cirkevné, koncil, pozri toto), najvyššia zákonodarná, správna a súdna stolica pravoslávnej ruskej cirkvi
synoda, *g,* cirkevný snem, schôdzka, snem, shromaždenie; pozri: koncil; svätá synoda, najvyššia zákonodarná, správna a sudcovská stolica ruskej pravoslávnej cirkvi
synodálie, *g,* krátke široké rukávy na klerike katolíckych kňazov, ktorí majú právo zasadať na synode
synodický mesiac, *g,* čas od novu mesiaca po nov ($29^1/_2$ dňa)

synonymia, *g*, súznačnosť, rovnosmyselnosť, pochopová podobnosť, rovnoznačnosť
synonymika, *g*, náuka o rovnoznačných pochopoch, výrazoch; výklad, vysvetlenie, sbierka rovnoznačných slov
synonymný, *g*, rovnoznačný, rovnaký
synonymum, *g*, rovnoznačné slovo
synopsa *g*, prehľad, stručný obsah, návrh, náčrt, osnova
synopsis evenjelií, *g*, prehľadný obraz Kristovho života podľa opísania všetkých evanjelistov
synoptický, *g*, prehľadný, názorný
syntagma, *g*, sbierka rozličných spisov, usporiadanie, sústava; u starých Grékov oddiel vojska 250 chlapov
syntaktický, *g*, súradný; skladbový, vetoslovný
syntax, *g*, skladba, náuka o vetách a ich skladaní, vetoslovie; kedysi IV. trieda na stredných školách
syntetický, *g*, súborný
syntéza, *g*, súbor; spojenie niekoľkých jednotiek v nový, zložitejší celok, sklad
syntonín, rozpustená látka v tele vznikajúca z fibrínov (pozri toto)
syphilis, *g*, syfilis (pozri toto)
syringa, *g*, orgován, španielsky orgován
syrinx, *g*, druh flauty
syrta, *g*, piesočnatina, piešť, piesková plytčina v mori, najmä pri severnej Afrike
syrup (syrob), *ar*, sladká tekutina, hustá a väzká, z cukru, usadená šťava cukrová; rozličné sladké, husté tekuté lieky
systém, *g*, sústava; zásada
systematický, *g*, sústavný; zásadný
systematika, *g*, sústavnosť, vedecká sústava
systematizovať, pozri: systemizovať
systemizácia, *g*, ustavenie, usporiadanie, zriadenie
systemizovať, *g*, uvádzať v sústavu, sostavovať, sústavne usporiadať, zriadiť, upravovať
systola, *g*, stiahnutie, skrátenie dlhej slabiky
systola cordis, *g*, *l*, stiahnutie srdca
szent, *m*, svätý
szlachcic, *p*, zeman, (šľachtic)
szlachta, *p*, zemianstvo, (šľachta)
szózat, *m*, ohlas; maďarská hymna; proklamácia

Š

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod **ch** a **s**!)

šabernak, *n*, jedovanie, zlomyseľnosť, sprostosť, uličnícky kúsok
šábes, *h* (zo sabbath), židovská sobota; deň odpočinku
šablóna, *f*, vzor, vzorec, stará forma; suchopárne opakovanie vo výtvarnom a iných umeniach
šablonovitý, *f*, vzorový, stály; remeselný, bezmyšlienkový, ledabolý, nedbalý, jednotvárny
šabot, *f* (zo chabotte), hrubá železná platňa, na ktorej stojí kovadlina
šabraka, pozri: čabraka
šacmajster, *n*, odhadca, oceňovateľ; pokladník
šacovať, *n*, cenu určiť, ceniť, oceňovať, odhadovať; prezerať vrecká
šacovník, *n*, oceňovateľ, pozri: šacmajster
šafár, *n* (zo Schaffer), správca, gazda
šafeľ, *n*, dieža
šafiti, členovia jednej z pravoverných mohamedánskych siekt

šafot, *f* (z échafaud, ešafó), lešenie, popravište
šafovať, *n*, tvoriť, konať, spravovať
šagrén, *f*, pozri: chagrin
šach (šah), *pe*, perzský kráľ, vladár, panovník; ihra; slovo označujúce v šachoch, že kráľ má meniť miesto
šacharit, *h*, židovská ranná modlitba
šachista, *pe*, hráč v šahy
šach mat, *pe*, kráľ mŕtvy; hra v šachy stratená; strata
šachovať sa, *pe*, hrať sa v šachy
šachovnica, *pe*, doska na šachové figúry
šachrovať, *n*, nedovolene, podludne kupovať a predávať, čachrovať
šachta, *n*, jama; baňa; spoločný hrob pre viacej mŕtvol
šachtový, *n*, banský; jamový
šajba, *n* (zo Scheibe), terč, cielisko, kotúč (výstražný), doska; kôpka schnúceho sena
šajka, *m*, ľahká, dlhá loď na Dunaji
šajn, *n* (zo Schein), žiara, svit; zdanie, tušenie, potucha
šajny, *n* (zo Scheingeld), viedenská mena; staršia rakúska mena z r. 1822—1858 (neskoršie veľmi stratila na cene; zlatý šajn = asi 85 hal.)
šajtán (i šejtán), diabol u mohamedánov, satan
šál, *a* (zo shawl), jemná látka vlnená z Perzie alebo Indie; veľký dámsky ručník na šiju, šatka na plecia
Šalamún, *h*, kráľ židovský; mudrc
šalanda, *f* (zo chaland, šalán), čeľadník; veľká izba (v mlyne)
šálka, *n*, čiaška; miska
šalmaja, *n* (z *l* calamus, šašina), pastierska píšťala, flauta, pastiersky roh, fujara
šalo(no)vanie, *n*, debnenie
šalter, *n*, zasunovací oblôčik
šalupa, *f* (zo chaloupe, šalup), čln na sprostredkovanie spojenia lode so zemou, dlhá loďka rýchlo plávajúca
šalvej, *l* (zo salvia), vonná rastlina lekárska; píš: šalvia
šamáda, *f*, znamenie obľahnutých, že sú ochotní rokovať
šamani, *ssk*, najnižšia trieda budhistických kňazov, čo boli zároveň lekármi, čarodejníkmi a zaklínačmi
šamanizmus, *ssk*, náboženstvo nekultúrnych národov sibírskych a Eskymákov, čo uctievajú duchov, ovládajúcich prírodu
šámbr, pozri: chambre
šames, *h*, židovský kostolník
šamlát (i šamlot), *t* (z camelotto), tkanina z ťavej srsti; jej imitácia
šamoa, pozri: chamois
šamotka, *f*, ohňovzdorná silne vypálená tehla
šampanské víno, šumivé víno z krajiny Champagne (Šampaň) · vo Francúzsku; vulg. šampus
šampiňon, *f*, pečiarka; pozri: champignon
šampion, *f*, borca, zápasník
šampónovanie, pozri: shamponovanie, shampooing
šamrlík, *n* (zo Schemel), stolček pod nohy, podnožka
šamster, *n* (z gehorsamster), poslušný; milý, milenec
šan, pozri: champ
šance, *n* (zo Schanzen), zákopy, hradby
šanker, *f* (zo chancre, šánkr, z *l* cancer), rak, rakovina, choroba pôvodu syfilitického, syfilitický vred
šanoba, *n*, šetrenie, honobenie
šanobný, pozri: šanovný
šanovať, *n*, šetriť, honobiť
šanovný, *n*, šetriaci, honoblivý, gazdovlivý
šans, pozri: chance
šanse, *f*, šťastie, nádej; pozri: chance
šansón, *f* (zo chanson), ľudová pieseň
šansoneta, pozri: chansonette

šantán, *f* (zo chantant), zábavná miestnosť so spevom, zábavný podnik so spevami (nižšieho druhu); pozri: kabaret
šanteklér, *f* (zo chanteclair), kohút; druh čierneho piva
šantung, pozri: shantung
šanž, pozri: change
šanžirovať, *f* (zo changer, šanžé), meniť, premieňať, striedať, odstraňovať
šaošin, *č*, lepší druh ryžového páleného
šapirograf, prístroj na rozmnožovanie (podobný hektografu)
šapó, *f* (zo chapeaux), klobúk
šarabán, *r* (z *f* char à bancs), vozík so sedadlami, brička
šaráda, *f* (zo charade, šarád), slabiková hádanka, ktorej slabiky tvoria nové slovo
šaratica, horká moravská voda, pôsobiaca ako preháňavý prostriedok
šaravary, *tu*, pľundry, široké súkenné nohavice s remenným závrším
šarha, *n*, dráč; kat; trápiteľ, mučiteľ
šarierovať, *f* (zo charier, šarié), hladiť hrubo otesané plochy kameňa
šarkutri, *f* (zo charcuterie, šarkütöri), údenárstvo
šarlach, *n* (z *l* scarlatina), epidemická choroba; červená látka
šarlát, červená látka, purpur, nachový odev
šarlatán, *l*, kto v jalových veciach narobil veľa kriku; mastičkár; chvastoš, šudier, podvodník
šarlatanizmus, šarlatanéria, *f*, spôsoby obcovania šarlatána
šarlatánstvo, *f*, chvastúnstvo, podvodníctvo
šarlátový, ohnivo červený, nachový
šarmantný, *f* (zo charmant, šarmán), milý, roztomilý, utešený
šarnier, *f* (zo charnière), spona, oko, záves
šarpia, *f* (zo charpie, šarpí), cupanina na rany, plátno na nitky rozvlečené, aké sa upotrebuje na rany
šartéka, šartieka, pohŕdavo o bezcennej knihe
šartréska, pozri: Chartreusse
šarvátka, *t*, ruvačka, bitka, potýčka, kucapaca
šarža, *f*, hodnosť; pozri: charge
šasé, šassé, pozri: chassé
šaška, *r*, šabľa ruského jazdectva, nosená na remeni pretiahnutom cez prsia
šatirovať, *n*, tieniť, značiť tieň
šató, *f* (zo château), zámok
šatula, *f*, skrinka na šperky, škatuľa
šči, *r*, kyslá ruská polievka (kapustnica) s kúskami mäsa (ruské národné jedlo)
šéf, *f* (zo chef), predstavený; náčelník
Šeherezáda, *pe*, žena indického panovníka, vypravovateľka rozprávok Tisíc a jednej noci
šehr, *tu*, mesto
šechtár, *n*, hrotok
šejk, *ar*, starší; náčelník arabských kočovníkov; šejk ul-islam, najvyšší duchovný hodnostár v Turecku; pozri: mufti
šejtán, *ar*, mohamedánsky zlý duch
šejtrok, *n* (zo Scheidtrog), predná košina na rebrinovom voze
šek, *a* (zo chek), banková, peňažná poukážka; pozri: check
šekel, *h*, babylonská a židovská miera, strieborný židovský peniaz
šelak, *a* (zo scallac), živica vytekajúca z niektorých východoindických stromov; pečatný vosk
šema Israel, *h*, čuj, Izrael (obľúbené zvolanie židovské)
šematizmus, správne: schématizmus (pozri toto)
šemnička, fajka nazvaná podľa saského mesta Chemnitz (Kamenica)

šenk, *n*, krčma, výčap
šenkár, *n*, krčmár, hostinský, výčapník
šenkovať, *n*, čapovať, nalievať
šeping, *a* (zo shaping), píliaci stroj, priečne strúhadlo (*techn.*)
šepmajster, *n* (zo Schöffenmeister), v stredoveku starosta banského mesta
šerbet, *tu*, pozri: sorbet
šerif, *a*, pozri: sheriff
šerif, *ar*, = svätý, šľachetný; = emír (pozri toto)
šerm, *n* (zo Schirm), rozmach; potýčka dvoch protivníkov (šermujúcich) zbraňami bodnými alebo sečnými
šerpa, *f* (z écharpe, ešarp), pásik, stužka
šetalište, *sb*, miesto na prechádzky
ševiot, pozri: cheviot
šez, *f* (zo chaise), stolička; vozík
šezadé, titul tureckých princov
šezlon, *f* (zo chaise long), pohovka
šíber, *n* (zo Schieber), sdierač; zasunovacia doštička v komíne; odklad v robote; vo hre v karty ťahanie zdola (i shora)
šibolet, *h*, hlas, známka reči, pôvodu; heslo, znak strany (podľa výslovnosti tohto slova sa, vraj, poznal Izraelit v boji s nepriateľmi)
šibovať, *n*, posunovať, zriaďovať
šic, *n* (zo Schütze), strelec, ostrostrelec
šíf, *n* (zo Schiff), loď, koráb
šifer, *n* (zo Schiefer), škridlica
šifón, *f*, pozri: chiffon
šifonér, *f* (zo chiffonière, šifoniér), skriňa (na šaty, riad), bielizník, šatník
šifra, *f* (zo chiffre, šifr), číslica, značka, skrátený podpis; tajné písmo; tajné ushovorené znamenie
šifrovaný, *f*, značkovaný, tajným písmon písaný
šifrovať, *f*, písať tajným písmom, značkovať
šichníčka, šichník, *n*, nádenníčka, nádenník
šichnícky, *n*, nádennícky
šichta, *n*, počet hodín, istý čas na robotu, zmena (najmä u baníkov); vrstva
šichtmajster, *n*, banícky majster
šiiti, *tu*, Peržania a mohamedáni vo Východnej Indii (odštiepenci, čo neveria v ústne podanie [sunu]); pozri: suniti
šik, *f*, módny vkus; pozri: chic
šikána, pozri: chikána
šikanovanie, *f*, mučenie, týranie
šikanovať, *f*, mučiť, týrať, sužovať
šikovať, *n*, posielať
šikovať sa, *n*, hodiť sa, patriť sa
šikovnosť, *n*, obratnosť, zručnosť, súcosť, spôsobnosť
šikovný, *n*, súci, zručný, obratný, spôsobný
šikr, *h*, opitý
šikse, *h*, kresťanské dievča
šil, *n* (zo Schill), hlavátka, fogaš
šild, *n*, štít, znak, tabuľa
šildkruta, *n* (zo Schildkröte), korytnačka
šiling, *a* (shilling), anglický strieborný peniaz hodnoty asi 8 korún; šiling rakúsky = asi 5 korún čsl.
šimbaši, *j*, ústredná stanica železničná, hlavná stanica
šimľo, *n*, v úradoch: starý vzorec, ktorý sa jednostaj opakuje (z *l* simile = vec podobná); kôň
šimpanz, veľká čierna opica bez chvosta, žije v strednej Afrike
šína, *n*, koľajnica; kovový pás
šinágeľ, *n*, loďka, čln
šineľ, *r*, plášť, najmä vojenský
šintoizmus, *j*, = cesta bohov; pôvodné domáce náboženstvo japonské (kniha Konfuciova), ktorého bohovia sú zosobnené sily prírodné a duše predkov
šíny, *n*, koľajnice, pásy (železné)
široko, pozri: scirocco
širting, pozri: shirting
šíry, *n*, konský postroj

Šiva, *i*, indický boh ohňa (ničiteľ) z trojice zvanej trimurti (Brahma, tvoriteľ, Višnu, udržovateľ)
šizma, pozri: schizma
Š. K., skrát. Športový klub
škadróna, pozri: eškadróna
škála, *l*, *t*, hudobná stupnica
škandál, *g*, *l*, pohoršenie, hanba, hanobnosť, urážajúci príbeh, výtržnosť
škandalizovať, *g*, *l*, pôsobiť pohoršenie, hanobiť, urážať
škandálny, *g*, *l*, pohoršlivý, hanobný, protivný, zahanbujúci, urážlivý
škapulár, *l*, časť mníšskeho odevu; závesok, amulet na šiju (dva kúsky štvorhrannej látky na šnúrke)
škárnicla, *n*, papierové vrecúško, rohatý papierový obal
škarpa, *n*, breh, stráň, sklon, násyp; priekopa
škatula, *l* (zo scatula), škatuľa, skrinka
Škipetári, obyvatelia skál (Albánci alebo Arnauti pôvodu gréckeho)
šklibler, *n* (z *l*), pisár, škrabák
škorpion, *g*, šťúr
škripta, *l*, písanka, sošit
škrofule, *l*, škrofle, krtice
škrofulóza, *l*, krtičnatosť
škrofulózny, *l*, krtičnatý
škrupule, *l*, pochybnosti, pomykov, rozpaky, vrtochy
škrupulozita, *l*, pochybnosť, úzkostlivosť, premrštená, prílišná svedomitosť
škrupulózny, *l*, pochybovačný, úzkostlivý, príliš svedomitý
škunier, *a* (zo schooner), rýchla, úzka a dlhá loď s dvoma stožiarmi
škýs, *f*, najvyššia karta v tarokoch
šláfrok, *n*, kabát pre pohodlie, župan
šláger, *n*, bitkár, zabijak; heslo; divadelná hra, obľúbená najmä medzi pospolitým ľudom; vôbec nejaký tovar obľúbený; obľúbená umelá pieseň
šlágerverk, *n*, bicie nástroje v orchestri
šľacha, *n* (z Flachse), svãzová žila
šľachta, *n* (Schlachtbank), bijáreň, bitúnok, jatky; zemianstvo (z *p* szlachta)
šlajer, *n* (zo Schleier), závoj
šlajfiar, *n*, brusič
šľak, *n* (Schlag), úder; porážka, porazenie údov; stopa, šľapaj
šľakovať, *n*, po šľaku ísť, sliediť, stopovať; troskou posýpať
šlamastika, *l* (z calamitas), nešťastie, nehoda
šlang, *n* (zo schlang), štíhly
šlajfiareň, *n*, brusiareň
šlajfovať, *n*, brúsiť, leštiť
šlajm, *n* (zo Schlem), hlien, chrachotina; sliz, slizská usadenina, šliam
Šlarafia, vybájená krajina, kde žijú ľudia bez roboty, bez starostí, pri všetkých možných pôžitkoch; raj leňochov; pražský spoločenský klub nemeckých umelcov a priateľov umenia
šléger, *n* (zo Schläger), zabijak; druh šable, akou šermujú nemeckí študenti
šlemasl, *h*, nešťastie, pohroma
šlendrián, *n*, zastarený neporiadok, nedbalosť; povrchný človek
šlep, *n* (Schleppe), vlečka, dlhý závoj
šliam, *n* (Schleim), na povrchu usadená špina, nečistota, sliz
šlic, *n* (Schlitz), rana; jazva; rázporok na ženských šatách (obyč. na sukni dolu)
šlif, *n*, vycibrenosť, vybrúsenosť, uhladenosť
šlichta, *n*, múka v studenej vode rozrobená a naliata do vriacej vody; upotrebuje sa na tvŕdenie tkáčskej osnovy
šlinga, *n*, krúžok, retiazka na kabát na zavesenie na vešiak
šlingovať, *n*, krúžkovať
šlips, *a*, nákrčník, kravata
šlisovať, *n*, zatvárať, zamykať, spájať, stiahnuť

šlitáž, *n*, sanica, sankovanie, spúšťanie sa na saniach
šlochaubňa, *n*, zimná čiapka pod klobúk
šlukovať, *n*, polykať (na pr. dym)
šlus, *n*, koniec, záver
šmajchloš, *n*, zaliečavý človek, lichotník
šmajchlovať (sa), *n*, lichotiť, zaliečať (sa), pochlebovať
šmakovať, *n*, chutiť
šmalec, *n*, rozpustené sadlo, omasta
šmelc, *n*, rozpustenina, roztopenina, odpadky; koralky, sklenené perly, roboty zo sklenených koralčekov
šmelcovať, *n*, roztápať, rozpúšťať, topiť
šmelcovňa, *n*, huť
šminka, *n*, líčidlo
šminkovať, *n*, líčiť
šmír, *n*, kolomaž, mazivo, hnedé mydlo na mazanie
šmíra, *n* (Schmiere), potulná divadelná spoločnosť pod úroveň (veselá bieda); pozorovacia stanica
šmirgeľ, *n*, železná ruda na hladenie, železný papier na hladenie, leštenie, brúsenie
šmirgľovka, *n*, stroj, ktorým sa železná ruda tlčie a čistí
šmis, *n*, jazva, znak po sečnej zbrani, aké mávajú nemeckí študenti na tvári
šmizeta, pozri: chemisetta
šmok, *n*, bezcenná stará kniha; usilovný čitateľ, knihomoľ; silný fajčiar; strojený človek, ktorý sa pechorí, že je vzdelaný a dôležitý; podlý, bezcharakterný novinár
šmokovina, *n*, podlé písanie šmoka, bezcharakterného novinára
šmu, *h*, falošný, podvodný zárobok
šmus, *h*, táranie dve na tri
šnaps, *n*, pálené
šnek, *n*, slimák; závitok v uchu; hriadeľ, skrutka; krútené schody na spôsob slimačej škrupiny
šnicla, *n*, rezeň (mäsa)
šnidling, *n* (zo Schnittling), pažítka
šnit, *n*, rez, strih
šnúdrovať, *h*, darovať
šnuptichľa, *n*, šatočka, vreckovka
šodó, *f*, pozri: chaudeau
šofar, *h*, trúba (u Židov posvätný nástroj chrámový)
šofér, *f* (chauffeur), vodič automobilu
šófl, *h*, bezcenný, ošarpaný, chatrný; špinavý v obcovaní
šógor, *m*, švagor
šogun, *j*, panovníkov stan, šiator
šok, pozri: shock
šolam lechem, *h*, pokoj s vami!
šoltýs, *n* (zo Schultheiss), dedinský starosta, richtár
šomáž, *f* (chomage), pokoj, zastavenie roboty, nezamestnanosť; ušlý zárobok
šomážové poistenie, *f*, poistenie ušlého zárobku
šortky, *a*, krátke športové nohavice
šosé, *f* (chaussée), hradská cesta
šotiš, *n* (zo schottisch,) pestrá bavlnená látka; škótsky ľudový tanec
šovinista, *f*, prepiaty národovec
šovinizmus, *f*, nepravé, prepiate vlastenectvo; národná neznášanlivosť
špácium, *l* (zo spatium), medzera, priestor, priestranstvo; lehota, čas
špacír, *n*, prechádzka
špacírovať, *n*, prechádzať sa, ísť
špáda, *t*, meč, široká šabľa (dvojsečná)
špadón, *l* (zo spado, vyrezanec), vyfintený človek, švihák
špády, *t*, farba v kartách; pozri: špáda; dlhé nohy
špagát, *l* (z *t* spago), motúz, povrázok
špachtľa, *n*, stieradlo, lopatka, aká sa upotrebuje v maliarstve
špajz, *n*, komora, zásobáreň
špajzcetľa, *n*, jedálny list

špaleta, *t,* obločné líce
špalier, *f* (z espalier), zábradlie; dva rady ľudí, rozostavených na udržovanie poriadku pri sprievodoch, alebo niekomu na počesť; reťaz
špalta, *n,* špára, medzera, štrbina
špán, *n* (z Holzspan,) lúčka, štiepka, trieska
špangle, *n,* železka, putá väzňov; spona, pásik
španil, šnupavý španielsky dohán
Španioli, Židia v Turecku a na Balkánskom polostrove, čo hovoria jazykovou gebuzinou španielsko-hebrejskou
španung, *n,* napätie
špargľa, *n* (z *l* asparagus officinalis), štrbák
špás, *n,* žart
špásovať, *n,* žartovať
špeceraj, *n* (zo Spezerei, toto z *f* épicerie, episörí), kupecké korenie, osadný tovar
špéci, *n,* osobitne dôverný priateľ, niečia pravá ruka
špeciál, *l,* dôverný priateľ, dôverník
špecialista, *l,* odborník, odborný lekár
špecialita, *l,* osobitnosť, odborná vec
špecializácia, *l,* označovanie osobitne, uvádzanie dopodrobna
špecializovať, *l,* osve, podrobne označovať, jednotlive uvádzať
špecializovať sa, *l,* osobitnému odboru sa venovať
špeciálna mapa, *l,* špeciálka, podrobná mapa v miere 1 : 75.000 (vydáva ju vojenský mapovací úrad)
špeciálny, *l,* osobitný, zvláštny, jednotlivý, podrobný, odborný
špécie, pozri: species
špecifická váha, *l,* váha, ktorá udáva, koľko ráz je isté množstvo látky ťažšie ako to isté množstvo vody
špecifický, *l,* svojrázny, osobitný, nezvyčajný, zvláštny; jednotlivý, výhradný, rýdzi; pomerný (o váhe)
špecifikácia, *l,* obšírny, hrubý výpočet, vymenovanie jednotlivostí, rozdruženie
špecifikum, *l,* zvláštny účinný liek proti istej chorobe
špedícia, *l,* po-, zasielateľstvo, doprava
špedítor, *l,* zasielateľ, dopravník; pozri: spediteur, *f,* špeditér
špeh, špehy, *n,* sliedenie, (vý)zvedy
špehovať, *n,* tajne vyzvedať
špehún, *n* (z *t* spione), vyzvedač, zved, sliedič
špek, *n,* slanina
špektákel, *l* (zo spectaculum), divadlo; hurhaj, lomoz, lárma
špekulácia, *l,* premýšľanie, premietanie, hútanie, badanie; smelý, odvážlivý podnik, podniknutie, vypočítavosť
špekulant, *l,* podnikateľ, zištný, podnikavý, vypočítavý človek, zárobkár
špekulatívny, *l,* rozjímavý, badavý, hútavý; vypočítavý
špekulovať, *l,* premýšľať, hútať, badať; s vypočítavosťou niečo podnikať, ťažiť
špelúnok (i špelunka), *l,* jaskyňa, skrýša, brloh, peleš (nečisté a tmavé miesto)
špenát, *l* (zo spinacea), druh zeleniny
špendábilný, *n* (zo spenden), štedrý
špendáž, *f* (zo spendage, spendáž, *n,* Spende), podplatný dar, podplatenie, podplatok
špendovať (i špendírovať), *f, n,* darovať, obetovať, obštedrovať
špencer, *a, n* (zo spencer), úzky, priliehavý ženský živôtik, kazajka, kabátik bez krýdel, klopní
špendlík, *n,* ihla s hlavičkou
šperhák, *n* (zo Sperrhaken), falošný kľúč
šperk, ozdoba, okrasa, skvost

špesy, *t*, vydania, útraty, trovy; náklad
špic, *n*, konček, vrch nejakej veci
špicatý, *n*, končitý
špiceľ, *n*, pes osobitného druhu, ktorému uši trčia nahor, ako keby pozorne počúval (odtiaľ: špiceľ = tajný vyzvedač a policajný donášač)
špicľovať, *n*, vyzvedať, donášať, udávať
špicľovstvo, *n*, vyzvedačstvo, udavačstvo
špicramenat, *n*, ostrý oblúk v sklepení
špígel, *n*, zrkadlo; na nohaviciach vyleštená zadná časť od sedenia; druh kaprov s veľkými šupinami
špik, *n*, kostný mozog
špikovať, *n*, vypichovať; pečienku slaninou pretýkať
špinát, *l* (zo spinacia), druh zeleniny
špinhauz, *n* (zo Spinnhaus), prácovňa; donucovacia robotáreň, káznica
špinhauzník, *n*, trestanec, ktorý je nútený robiť v práčovni
špion, *t* (zo spione), vyzvedač, zved, špehún
špionáž, *f*, vyzvedačstvo, špehúnstvo
špionovať, *f*, vyzvedať
špirála, *l*, čiara závitkovitá, krivka; závitnica
špirálny, *l*, závitkovitý, točitý, slimákovitý, skrutkový
špiritista, *l*, čo verí v duchov a ich vyvoláva
špiritistický, *l*, duchoverecký, duchmi sa zapodievajúci
špiritizmus, *l*, viera v zjavovanie sa duchov a v možnosť obcovať s duchmi, domnienka, že je možné byť v styku s duchmi v záhrobnom svete; duchárstvo
špiritus, *l*, lieh
špirituska, *l*, liehovar
špís, *h*, *n*, krčmár a prekrývač zakázaného tovaru; žandár
špitál, *l* (z hospitale), nemocnica; chudobínec, chorobínec; pôvodne: pútnický dom
špódium, *g*, uhlie z kostí, kostná múčka, popol z kostí
špongia, *l*, morská huba, hubka
šponovať i **španovať**, *n*, napínať, naťahovať; vadiť, škrtiť
šporne, *n*, ostrohy
šporovať, *n*, sporiť, šetriť, honobiť
špórtka, náš druh cigariet hrubej akosti (prestaly ich už u nás vyrábať)
špórtle, *l* (zo sportulae), dary, podplatky; bočné príjmy, dôchodky v úrade
športman, pozri: sportsman
športový, *a*, telocvičný
špricer, *n*, strek
šprot, *n*, riečny sleď, haring; šproty: morské sleďovité rybky
spružel, *n* (zo Spriessel), priečka v rebríku
špulka, *n*, cievka, vretienko
špunt, *n*, zátka
šrafovanie, *t*, čiarkovanie v mapách, ktorým sa vyznačujú horstvá, ich tvary a spády
šrafovať, *t*, čiarkovať; tieniť, odtienkovať (perom robiť čiary, šrafy, ktoré sa môžu i križovať)
šram, *n*, jazva, ryha
šramel, *n*, viedenská hudobná kapela, nmä kvarteto
šrank, *n* (zo Schrank), skriňa
šranky, *n* (zo Schranke), ohrada, priehrada, mreže, zábradlie; medza
šrapnel, *a* (shrapnell), dutá delová guľa naplnená olovom a výbušninami; bomba nazvaná po svojom vynálezcovi Shrapnellovi
šrauba, *n*, skrutka
šraubštok, *n*, svierák (*techn.*)
šrégom, *n* (zo schräg), koso, šikmo, priekom
šrót, *n*, obilie, zbožie na hrubo, na-

poly mleté; tlč, mrvenica; odpadky (na pr. pri razení peňazí); sekané olovo, broky

šrotovať, *n*, na hrubo, napoly (zo)mlieť

štáb, *n*, palica, žezlo; vyššie dôstojníctvo, vojenskí náčelníci, vojenská družina; pozri: generálny š.

štábny kapitán, vojenská hodnosť medzi kapitánom a majorom

štácia, *l*, stanica, stanovište, zastávka

štacionárny, *f*, nehybný, stály, pevný

štacionovať, *n* (z *l*), osadiť, ustanoviť

štadión, *l*, závodište, cvičište

štádium (štadion), *l*, hon, miera dĺžková (600 gréckych stôp, asi 25 krokov); vírište, závodište, cvičište; závodná dráha, cesta; stav; obdobie, čas vývoja

štafáž, *f*, v maľbe krajiniek rozličné ľudské a zvieracie postavy, ktorými umelec oživuje obraz

štafeta, *f* (z estafette, etafet), schválny rýchly posol jazdný; rýchla zvesť v športovom živote: preteky v behu s odovzdávaním zástavky najbližšiemu bežcovi na konci čiastočnej cesty

štafetový beh, rozostavený beh, keď podáva zvesť jeden závodník, pretekajúci sa druhému

štafier, *f*, pozlacovač, okrašľovač

štafirovať, *f*, pozlácať, okrašľovať, náradím sa zaopatriť a vyzdobiť, vyfintiť sa

štacheta, *ho*, *t*, ostro zašpicatený, zaostrený kôl

štajf, *n* (zo steif), tuhý, tvrdený

štajfák, *n*, tvrdý klobúk, pinč

štále, *n*, senníky

štálmajster, *n*, koniar, štolba

štampília, *t*, pečiatka

štanca, *n*, priebojnica; razidlo oceľové, forma

štancovať, *n*, raziť, z kovu vysekávať

štand, *n*, stav; stanovište

štandarda, *a*, zástava, štít

štandopede, *l*, pozri: stante pede; (hneď, zaraz)

štangľa, *n*, týčka, žrď, bidlo

štart, pozri: start

štát, *l*, trvalý sväzok ľudstva, isté územie obývajúceho, s jedinou vôľou, jedinou najvyššou mocou

štatárium, *l*, mimoriadny stav; náhly súd

štatista, *l*, stojací; nemá osoba na javisku; nehovoriaci herec; nastrčená osoba

štatistik, *l*, znalec položenia, pomerov a štátneho zriadenia

štatistika, *l*, náuka o položení, pomeroch a usporiadaní nejakého štátu s číselným označením skutočnosti; číselný výkaz niečoho; sčítanie ľudu

štatovať, *l*, byť štatistom, nemým hercom

štatua, *l*, socha

štatút, *l*, poriadok, pravidlo, ustanovenie, ústava; v mn. č. (štatúty): stanovy, pravidlá, zákony

štatutárny, *l*, zákonný, podľa stanov, predpisu

štatúty, pozri: štatút

štekľovať, *n*, kúskovať, nadstavovať, nadrábať

šteláž, *f*, polička, polica, priehrada

šteliar, *n*, majiteľ hámrov

štemovať, *n* (zo stemmen), tužiť, dlabať, zapúšťať (*techn.*); pozri: štimovať, ladiť

štempeľ, *n*, kolok; pečať, značka

štemplovať, *n*, kolkovať

štepierka, *n*, vyšívačka

štepovať, *n*, vyšívať, prešívať

šterling (sterling), *a*, = pravý, rýdzi; anglický peniaz; funt šterlingov = asi 140 korún

štift, *n* (z der Stift), kolík, klinec, nit; ceruza

štift, *n* (z das Stift), základinový ústav, kláštor

štich, *n*, v kartách zdvihnutie karát, bod; odtienok farby, nákazy
štimovať, *n*, ladiť; súhlasiť
štinkadores, *n*, zlé, smradľavé cigary; pozri: dragaderos
štipendista, štipendiát, *l*, užívateľ základiny, podpory
štipendium, *l*, základina, najmä študijná, podpora
štipulácia, *l*, usnesenie; pozri: stipulovať
štočok, štoček, *n*, truhla na bielizeň alebo živnosť; pozri: štok; klišé
štof, *n*, látka (na šaty)
štok, *n*, poschodie; truhla
štóla, *g*, *l*, dlhý pás (časť obradného odevu katolíckych kňazov), ktorý si vešia katolícky kňaz pri obrade na šiju; odmena, poplatok za cirkevný výkon
štolba, *n*, (zo Stallbube), podkoniar
štôlňa, *n* (zo Stollen), podzemná chodba, do vrchu kopaná chodba, priekop
štopeľ, *n* (zo Stöpsel), zátka
štopelcíger, *n*, vyťahovadlo zátok
štopovať, *n*, mriežkovať, látať, plátať, opravovať, zašívať
štós, *n*, hromada dreva; buchnutie, úder
štráf, *n*, pruh, pás
štrajk, pozri: strike; stávka
štrajkovať, *a*, stávkovať
štramák, *n*, dobrý vojak; elegán, krásavec
štrand, *n*, morský breh, breh jazera, breh kúpeľného bazéna
štranok, *n*, povraz
štrapácie, *t*, obťažnosť, námaha, trmácanie, lopotenie
štrapacírovať, *t*, namáhať, sužovať, namáhať sa
štrapačný, *t*, namáhavý; (o šatách) na štrapácie, na zodratie
štras, pozri: stras
štréber, *n*, šplhavec, človek, čo sa škriabe hore (za svojimi cieľami) i cez ujmy druhých
štréberstvo, *n*, škriabanie sa nahor (za svojimi cieľmi)
štreka, *n* (zo Strecke), dĺžka, vzdialenosť, železnica, dráha
štrici, *t*, fičúr
štrich, *n*, čiara, pruh
štrikovať, *n*, viazať, pliesť
štrima, *n* (zo Strieme, pás, pruh), červená alebo žltá krava s čiernymi pásmi
štrúdľa, *n*, závin (pečené jedlo z múky a jabĺk, tvarohu, višní)
štruktúra, *l*, sostrojenie v celok, stavanie, stavba, skladba, zloženie, väzba; sloh
štrumpadľa, *n*, úško na čižme, topánke; podväzok
štrupňa, *n*, remeň, ktorým sa zapína opasok
štuc, *n* (zo Stutzen), krátka puška; hrdlo (*techn.*); pohár
štucovať, *n*, priseknúť, prikrojiť, pristrihnúť
študent, *l*, žiak vyššej školy
štúdia, *l*, pokus, snaha vedecká, vedecké úsilie, badanie, cvičenie, náčrt
štúdiá, *l*, zamestnávanie sa vedami a umením, učenie
štúdium, *l*, učenie sa, snaha, vedecké bádanie, príprava na dielo, zapodievanie sa vedou a umením
študovať, *l*, premýšľať, usilovať sa, badať, venovať sa vedám, učiť sa
štuk, *t* (zo stucco), malta, vakovka (vápno a piesok)
štukatér, *t*, remeselník, čo robí ozdoby z vakovky
štukatúra, *t*, ozdobná robota z vápna a piesku na stenách
štukový, *t*, z vápna a piesku
štukverk, *n* (zo Stückwerk), kusová robota, robota platená od kusu
štukverkár, *n*, ten, čo robí kusovú robotu
štumpa, *n*, tvar, forma na klobúky
štundisti, *n* (zo Stunde = Bestunde, náboženská beseda), ruská sekta, ktorá hlásala úplnú

rovnosť medzi ľuďmi (vznikla vplyvom nemeckých protestantov)

šturmovať, *n*, zvoniť na poplach, útočiť, búriť

štýl, *g*, stĺp, písadlo; sloh

štylista, *g*, spisovateľ, znalec slohu

štylistika, *g*, náuka o slohu, veda, čo ustaľuje spôsob, zákon, podľa ktorého máme vyjadrovať svoje myšlienky či slovne alebo písomne

štylizácia, *g*, slohová úprava

štylizovať, *g*, skladať, sostavovať, slohove upravovať, spisovať, vyjadrovať

Šumi Marica, *b*, bulharská národná hymna

šup, *n* (zo Schub), postrk

šupáky, *n*, peniaze (vulgárne), dudky

šupáreň, *n*, väznica pre tulákov (šupákov), ktorí sa posielajú šupom, postrkom

šupláda (i šuplík), *n* (zo Schublade), priečinok, truhlička

šupom, *n*, pozri: šup; postrkom

šús, *n* (zo Schuss), výstrel

šúter, *n* (zo Schotter), štrk

šútrovať, *n*, štrkovať

švabach, *n*, druh nemeckého lomeného písma z 15. storočia

Švábi, členovia vetvy nemeckého národa; takto prezývajú Nemcov vôbec

šváda, pozri: suada

švadróna (škadróna), *f* (z escadron), jazdecká stotina

švadronier, *f*, chvastún, tárač

švadronovať, *f*, chvastať sa, tárať dve na tri, búchať do sveta

švajčiar, (Švajčiar = obyvateľ Švajčiarska); nájomca alebo správca mliekární alebo syrární; člen osobnej stráže pápežovej; v Rusku takto nazývajú vrátnikov

švajneraj, *n*, svinstvo, strašný neporiadok

švalié, *f* (zo chevalier), rytier, zeman, gavalier

švališéri, *f* (z chevaux légers, švó ležé), ľahká jazda

švarcvaldky, *n*, druh hodiniek vyrobených vo Schwarzwalde

švel, *n* (zo Schwelle), prah, pražec

švindel, *n*, závrat; šiaľba, podvod, balamutenie

švindler, *n*, šudier

švindlovať, *n*, šialiť, balamutiť, podvádzať, klamať

švonepaj, pozri: barchet

švung, *n* (zo Schwung), rozmach, rozhojdanie, vzlet (prenes.)

T

T, skrát. latinské meno Títus

t, skrát. tona = 1.000 *kg*; tomus, *l*, sväzok, tóm

Ta, chemická značka tantala; na receptoch skrát. pre tinktúru, tinctura

taaba, *ar*, strom života (v mohamedánskom náboženstve)

tabagie (tabaží), *f*, tabaková krčma

tabak, rastlina nazvaná po krajine Tobago na ostrove Sv. Dominika pri Severnej Amerike, dohán

tabarin (tabarén), *f*, fraškovité divadlo nazvané po francúzskom fraškárovi Tabarinovi; kabaret

tabarus, *k*, plášť, kabát na preobliečenie; maškara v takomto plášti (vl.: tabarro)

tabatierka, *f*, tabačnica, škatuľka na šnupavý dohán

tabela, *l* (tabella), priehľadná tabuľka, prehľad, soznam

tabelárny, *l*, tabuľkový, priehľadný, urovnaný

taberna, *l*, hostinec, krčma; búda, krám

tabernákulum, *l*, schránka pre najsvätejšiu Sviatosť oltárnu, stan, svätostánok
tábes, *l*, ubudnutie, strata, suchoty, strata síl; pozri: marazmus
tabescencia, *l*, veľká slabosť
tabes dorsalis, *l*, ubúdanie, strata, vysychanie miechy
tabes pulmonalis, *l*, suchoty, tuberkulóza
tabetický, správnejšie **tabický**, *l*, tábesu sa týkajúci
tabidus, *l*, pozri: tabik
tabik, *l*, človek postihnutý tábesom
table (tábl), *f*, stôl
tableau (tabló), *f*, tabuľa; veľký obraz, maľba, skupina podobizní; v staviteľstve: vnútorná obruba otvorov; prekvapenie
table d'hôte (tabldót), *f*, spoločný obed v hostinci za istý plat
tableta, *f*, doštička, stolček, nôžky; priehradka, tabuľka; plochá pilulka
table-tennis (tejbl -), *a*, tenis na stole, ping-pong
tabletier, *f*, umelecký truhlár
tabletterie (tabletrí), *f*, drobné umelecké predmety truhlárske
tablínum, *l*, u starých Rimanov domáca kancelária, pisáreň
tabu, u ostrovanov južných morí vec svätá, nedotknuteľná; čarovný bôžik
tabula i **tabuľa**, *l*, doska, panský stôl; hostina
tabula banská, súdny dvor chorvátsky, odvolací súd
tabula magnátov, horná snemovňa v Uhorsku
tabula rasa, *l*, prázdna, čistá doska, nepopísaný list, prázdnota
tabulárka, *l*, žiadosť o zaznačenie do pozemkových kníh, knižné podanie
tabulárny, *l*, listinný, knižný, stol(ič)ný
tabula súdna, *l*, súd II. inštancie
tabulatúra, *l*, vykladanie; pravidelnosť, poriadok; označenie tónov číslicami alebo písmenami
tabula votiva, *l*, votívna (pozri toto) doska
tabulet, *f*, prenosná skrinka al. košík s priečinkami pre podomových sklepárov, obchodníkov (aké nosia na pr. Bulhari a pod.)
taburet (tabouret), *f*, vypchaná stolička bez operadiel; druh kvietkovanej látky na náradie
tác i **tácňa**, *t* (z tazza), náčinie, na ktorom sa roznáša riad; misa, doska
tace, *l*, čuš, mlč!
tacet, *l*, mlčí; v hudbe prestávka, oddych; pozri: pauza
tacety, *g*, druh narcisov
tacite, *l*, mlčky
taciturnus, *l*, mlčanlivý
tacitus consensus, *l*, tichý súhlas
tacks (teks), *a*, druh hranatých klinčekov, aké sa potrebujú pri zhotovovaní obuvi
tácňa, *t*, pozri: tác
tactus, *l*, hmat
tadellos, *n*, bez chyby, bezchybný, bezvadný
taedium vitae, *l*, omrzelosť života
tael, *č*, čínsky peniaz (= asi 120 korún)
taenia, pozri: ténia
Tafel, *n*, tabuľa
Tafelglas, *n*, tabuľové sklo
tafet, *pe*, dykyta, jemná a hladká hodvábna látka, taft
tafia (ratafia), *t*, *š* (z *mal.*), silná liehovina s korením, cukrom a ovocnou šťavou
taflovanie, *n*, obkladanie, debnenie, vykladanie drevom
tagal, senegalský slimák; pletivo za dámske klobúky
tagan, *r*, drevená trojnôžka nad oheň
Tagblatt, *n*, denné noviny, (denný list)
Tagebuch, *n*, denník, knižka na denné poznámky

taglia (talja), *t*, odmena za prezradenie alebo zlapanie zbojníka
tágo, *t*, palica na popchýnanie gúľ na biliard
tachín, sezamový olej, aký sa upotrebuje najmä v pôste na prípravu pokrmov
tachíny, *g*, druh rýchloletých mušiek
tachometer, *g*, pozri: tachymeter
tachrichim, *h*, potrebné rúcho
tachydrom, *g*, rýchly behún
tachygraf, *g*, rýchlopisec
tachygrafia, *g*, rýchlopis (= stenografia)
tachykardia, *g*, zrýchlený pohyb srdca
tachymeter, *g*, prístroj na meranie skorosti pohybujúceho sa predmetu; rýchlomer
tachymetria, *g*, rýchlomerstvo
taille, (táj), *f*, strih; rast, postava, tvar, objem tela v pase; pás, driek
taille douce (taj dús), *f*, mäkká rytina, meďorytina
taille dure (taj dűr), *f*, tvrdá rytina, oceľorytina
tailleur (tajőr), *f*, krajčír
tailor (tejlr), *a*, krajčír
tailor-made (tejlr méd), *a*, krajčírsky oblek
tajfún, *č*, prudká víchrica v čínskom mori
tajga, *r*, ihličnatý hustý prales na močaristej pôde na Sibíri
tajch, *n*, voda haťou zastavená; rybník
tajtička, *m*, fajka z morskej peny
tajtík, *m*, morská pena
tajtíkový, *m*, z morskej peny
takeláž, *ho*, plachtové a lanové zariadenie na lodi
takt, *l*, dotyk, hmat; hudobný rozmer, najmenší pravidelný oddiel hudobnej skladby; skupina rozmerov, stopa; cit prirodzený, jemné držanie sa, spravovanie sa, slušnosť, jemný cit, dobrá výchova
taktický, *g*, na vojenné umenie sa vzťahujúci; vypočítavý
taktik, *g*, znalec vojenného umenia
taktika, *g*, umenie viesť, spravovať pohyby vojska v bitke; náuka o upotrebení branných síl pre boj; postup politických strán; spôsob postupu, vypočítané obcovanie, postupovanie
taktilný, *l*, hmatový
taktnosť, pozri: takt
taktný, *l*, kto pozná takt, jemný, spôsobný, slušný, plný ohľadu
taktovať, *t*, dávať takt
taktovka, *l*, palička na dávanie taktu
tál, *n*, podiel na baniach, kuks
talamos (thalamos), *g*, spálňa; svadobná posteľ
talár, *l*, rúcho úradné, kňazské alebo sudcovské
talasia (thalassia), *g*, more
talaskop, *g*, prístroj na skúmanie morských hlbín
talasokracia, *g*, vláda na mori
talasoskop, *g*, prístroj na skúmanie morských hlbín, talaskop
talasoterapia, *g*, liečenie, liečba v morských kúpeľoch
talavašky, *r*, váhy; nosidlá
Talbot Automobiles (talbó otomobil), *f*, francúzska továreň na prepychové automobily
talcum, *l*, mastenec
talent, *g*, nadanosť, vlohy, schopnosť; starogrécky peniaz, (hrivna), najvyššia jednotka peňažitá; atický talent mal hodnotu asi 5.500 korún
talentovaný, *g*, nadaný, schopný
Taler, *n*, toliar
talet, *h*, závoj, ktorým si Židia pri modlitbách hlavu a šiju zahaľujú
Tália (Thalia), *g*, = kvitnúca; jedna; múza divadelných hier, najmä veselohier; divadlo
taliga, *r*, kára
talio, *l*, odveta, odplata
talis, *h*, židovské modlitebné rúcho

talisman, *ar*, pozri: talizman
taliter, qualiter, *l*, tak — tak, ako — tak, bodaj by bolo, prostredne, nedajbože horšie
talizman, *ar*, ochranné čaro, kúzlo, čarovný prostriedok, čarovná vec ochranná nadprirodzenej moci; vec pre šťastie
talmi, nepravé, mačie zlato, pozlátená mosadz, sliatina medi, zinku a cínu farby zlatožltej; vrchné pozlátko (podľa parížskeho hodinára, čo vyrábal hodinky z nepravého zlata)
talmový, pozlátený, nepravý, falošný, strojený, mačí
talmud, *h, aram*, sbierka židovských podaní a zákonov z 2. až 6. storočia, ktoré jedna strana Židov okrem Starého zákona prijíma za základ svojho náboženstva, poučenie, výklad a dodatok k Písmu starého zákona, zvaný i gemara
talmudista, *aram, h*, znalec a vykladač talmudu
talón, päta, opätok; výklenok hradbového múra; poukázka na nový hárok kupónový na vyberanie úrokov, strižok; vo hre v karty tie karty, čo zvýšia po rozdaní
Tamany-ring (temeny-), *a*, politický spolok v New Yorku, ktorý mal veľký vplyv na výsledky volieb, ktoré využíval vo svoj prospech
tamarind, *t, š*, agátovitý strom, ktorého ovocie je liečivé a má nakyslú vínnu chuť (indická datľa)
tamariška, *l*, ker rastúci v južnej Europe a východných krajinách (upotrebuje sa jeho popol na vyrábanie koží a ich farbenie)
tambor, *f* (z tambour, -úr), bubeník
tamburáši, *f*, hudci na tamburínu
tamburica, hudobný nástroj Juhoslovanov podobný citare
tamburína, *f*, ručný bubon; bubienok, rám na vyšívanie; hudobný nástroj
tamburovať, *f*, na rámiku, bubienku vyšívať, retiazkovať
tamen est laudanda voluntas, *l*, pozri: ut desint vires...
tampón, *f*, vata zastavujúca krvácanie, vatová vložka do vany
tamponáda, *f*, zapchatie, zapravenie čapu
tamponovať, *f*, robiť tamponádu
tamtam, *č*, hudobný čínsky nástroj; vojenný bubon (okrúhla alebo i guľovitá kovová doska, na ktorú sa tlčie paličkou); pozri: gong
tanatologia, *g*, náuka o smrti a jej známkach
tanatos (thanatos), *g*, smrť; **T~**, boh smrti
tandem (tendem), *a*, dvojkolesový ľahký kočík, do ktorého je zapriahnutý kôň za koňom; velocipéd, čo má dve sedadlá za sebou (pre pána a dámu)
tandem, *l*, konečne, napokon
tandem aliquando, *l*, napokon predsa raz
Tändler, *n*, starinár
tandlmark, *n* (z Tandelmarkt), starinársky trh (Tand = starina, haraburdie)
tändstrickor, *šv*, zápalky, sirky
tang skrát. tangens (pozri toto)
tangenta (tangens), *l*, v merovede priama čiara, čo sa dotýka krivky v jednom bode, týčnica; podiel, čiastka
tangentný, *l*, dotykový, stykový
tangle foot (tengl fút), *a*, = zápletka nôh; mucholapka
tango, *t* (z *l* tango, dotýkam sa), tanec, ktorý, vraj, vznikol v Argentíne, pri ktorom sa telá tancujúcich stále dotýkajú (dotýkavý tanec)
tangovať, *l*, dotýkať sa, týkať sa
tanín (tannin), druh kyseliny (v lekárstve sťahujúci prostriedok)
tanistra, *f*, kapsa, torba

tank (tenk), *a*, nádrž baňa; veľký pancierový automobil vojenný

tantal, kovový prvok, ktorý sa kedysi upotreboval pri výrobe žiaroviek

Tantalove muky, Tantalus, frýžsky kráľ v Malej Ázii, bol pre urážku bohov odsúdený v podsvetí na trest smrti hladom a smädom; hoci okolo neho bola bohatosť krásneho ovocia a vody, všetko ustúpilo, čoho sa chcel dotknúť; nevýslovné muky

tantas molis erat Romanam condere gentem, *l*, toľko námahy stálo založiť národ rímsky (Rím) (*Verg.*)

tant de bruit pour une omelette (tán dö brüí púr ün om'let), *f*, toľko kriku pre maličkosť, pre nič za nič

Tante (tant), *f*, Tante, *n*, teta, tetka

tantiéma, *f*, podiel z čistého zisku, podielová odmena; časť príjmu z divadelného predstavenia

tanto, *t*, toľko

tanya (taňa), *m*, majer v maďarských pustách

Tanzmeister, *n*, tanečný majster

taotse, *č*, kňaz čínskeho náboženstva t. zv. taoizmu

tape (tép), *a*, úzky pásik, jazýček papieru

tapecírer, *n* (z Tapezierer), čalúnnik

tapecírovať, *n*, čalúnovať, robiť čalúnnické roboty, na pr. vypchávať náradie

tapester, *a*, farebný koberec so stojatými vlasmi, tapéta, čalún

tapét, *g*, prikrývka na stôl; priviesť na tapét = na stôl, v reč, urobiť niečo predmetom rozhovoru

tapéta, *g*, čalún, koberec na stenu; papierová prikrývka stien

tapetovať, *g*, oblepovať steny čalúnami

tapioka, *g*, biele ságo zo škrobu maniokového koreňa, obyčajná potrava amerických kmeňov

tapír, *š*, *po*, najväčší savec mnohokopytný, čo sa vyskytuje v Amerike a Východnej Indii (podobá sa bravu)

tapiséria, *f*, čalúnnictvo, čalúny; druh výšiviek

tapr, druh hry v taroky s troma hráčmi, pri ktorých vyhráva, kto spraví 35 bodov

tara, *ar*, *t*, váha nádoby, obalu, voza; srážka na váhe

tarambuka, *tu*, hudobný nástroj

tarantas, *r*, krytý cestovný voz

tarantela (tarantola), *t*, veľký jedovatý pavúk v južnom Taliansku nazvaný po meste Tarente; divý národný tanec taliansky s kastanetami; (pozri toto)

tarantizmus, *l*, uštipnutie tarantely a z toho, vraj, vzniklá šialenosť, ktorá sa prejavuje v prepätom tanci; tancovlivosť, posunkovina

tarbagan, kožušina z hvizdáka, svišťa

tarbuš, *tu*, červená vlnená čiapka s belasým strapcom

tardo, *t*, váhavo, zdĺhavo (v hudbe)

Targa Florio, medzinárodné automobilové podniky na Sicílii na základe základiny sicilského veľkostatkára Floria

tari, *t*, kedysi peniaz rozmanitej hodnoty v Neapoli, na Sicílii a na Malte

tarifa, *ar*, cenník, soznam cien, sadzba

tarifný, *ar*, cenníkový, sadzbový

tarifovať, *ar*, označovať, ustaľovať cenu, sadzbu

tarjeta (tarcheta), *š*, karta na písanie

tarlatán, *a*, riedka jemná tkanina bavlnená

Tarnkappe, *n*, v germánskej mytologii plášť s kapucňou, ktorý robí človeka neviditeľným

tárogat, hudobný nástroj podobný klarinetu
taroky, *t*, druh karát, hra so 42 (al. 54) kartami
tarovať, *ar*, *t*, vyvážiť, označiť taru
Tarpejská skala, v Ríme strmá skala, s ktorej shadzovali zločincov a zradcov krajiny
tartan, *a*, *f*, škótska kockovaná alebo pásikovaná šatka okolo tela, pléd
tartana, *t*, *š*, jednostožiarová loď; dvojkolesový cestovný voz s lavicami položenými bokom a plátnom krytý
Tartarín, *š*, *f*, chvastoš, človek
tartarín, *š*, *f*, druh afrických opíc
Tartarus, *g*, *l*, podsvetie, ríša mŕtvych, peklo; pozri: orkus
tarte (tart), *f*, torta
tartelette (tartlet), *f*, tortička
tartufe (tartüf), *f*, svätuškár, farizej
tartuferie (tartüförí), *f*, pretvárka, farizejstvo
tarzo, *t*, tvrdý toskánsky mramor; napodobnenie vykladaného dreva; drobná umelecká robota
TAS, skrát. sovietskej korešpondenčnej kancelárie
tasta, *n*, klávesnica na piane al. na písacom stroji
tastatúra, *n*, klávesnica
taster, *n*, gombík, hmatadlo, stískadlo
taška, *t* (z tasca), mešec, torba
Tatári, *pe*, *tu*, mongolský kmeň, povestný svojím skorým napredovaním
tatárske chýry, vymyslené, ale pravdepodobné chýry
Tatra, značka automobilov (podľa názvu továrne v Kopřivnici)
tatrman, *n* (z Tatermann alebo Theatermann), modla, bábika; šašo, trkvas
Tattersall, jazdecká škola, i licitačná miestnosť pre kone (pôvodne v Londýne, teraz aj inde)
Taufschein, *n*, krstný list
Taugenichts, *n*, darebák, ničomník
tauglich, *n*, spôsobný, schopný, súci
taumatologia, *g*, náuka o zázrakoch
taumatomachia (thaumatomachia), *g*, popieranie zázrakov
taumatrop, *g*, otáčací prístroj, pri ktorom rozličné obrazy splynú v celok
taumaturg, *g*, čarodejník, čarotvorec
taupe (tóp), *f*, sivá, popolavá farba krtov
tautogram, *g*, báseň s rovnakými písmenami riadkov alebo slov
tautologia, *g*, zbytočné opakovanie slov toho istého významu; pozri: pleonazmus
taverna, *t*, pozri: taberna
tavernicus, *l*, v Uhorsku vysoký krajinský úradník, najvyšší pokladník
taxa, *g*, *t*, stanovená, pevná cena; poriadok, sadzba, poplatok, odhadnutie
taxácia, *g*, *t*, určovanie ceny, cenenie, oceňovanie, odhadovanie; vyrubenie poplatku
taxameter, *g*, meradlo sadzby; vozidlo so samočinným udavadlom cestovného
taxát, *g*, osoba, čo platí taxu, taxou povinná
taxatívny, *g*, odhadný, výpočtový
taxátor, *g*, odhadca, oceňovateľ, hodnotiteľ, ceniteľ
taxi-boys, *a*, profesionálni tanečníci
taxi-girls, *a*, profesionálne tanečnice
taxidermia, *g*, umenie vypchávať zvieratá
taxovať, *g*, *l*, ceniť, odhadovať, určiť cenu alebo vyrubiť poplatok
taxus, *l*, tis (ihličnatý strom)
taylorizmus, americká sústava roboty, obľahčenie a spríjemnenie roboty podľa spisovateľa Taylora

tbc, skrát. tuberkulózy
Tc, telegr. značka: porovnať, srovnať, kolacionovať
Te, chemická značka telúru
té, *n* (z Thé), čaj
tea (tý), *a*, čaj
tea-basket (tí besket), *a*, košíček s čajom a vínom, olovrant na cestu (na pr. do vlaku)
teakové drevo (týkové —), drevo, aké sa pre svoju ľahkosť upotrebuje na stavenie lodí
team (tím), *a*, družstvo, sostava; mužstvo vo futbale; oddiel, strana
tea-room (tírúm), *a*, čajová izba, čajovňa
teáter, teátrum, *g*, divadlo; pozri: theatrum
teatíni, členovia mníšskej rehole (kajetáni)
teatrálie, *g*, veci, náradie, náčinie divadelné
teatrálnosť, *g*, vystupovanie, držanie sa ako na javisku, kaukliarstvo
teatrálny, *g*, divadelný, strojený, kaukliarsky
tebecín, vnútorný liek proti tuberkulóze
Teddy, *a*, skrát. Teodor; za svetovej vojny takto prezývali amerických vojakov
Tedesco (-ko), *t*, Nemec
Tedeum, *l*, začiatočné slová ďakovnej bohoslužby podľa začiatku chválospevu Te Deum laudamus (Teba, Bože, chválime)
Te Deum laudamus, *l*, Teba, Bože, chválime (cirkevný ďakovný chválospev)
Teebutter, *n*, čajové maslo
Teer, *n*, deht
Teerose, *n*, čajová ruža
teetotaler (týtoutler), *a*, pijak čaju, t. j. abstinent
tef, africká tráva, z ktorej sa robí chlebová múka
tefilim, *h*, remence, ktorými sa Žid pri modlitbách oviaže
tegment(um), *l*, príklop
technický, *g*, umelecký, priemyslový, remeselný
technik, *g*, poslucháč, znalec techniky
technika, *g*, umelosť, vycvičenosť, spôsobnosť, obratnosť; spôsob výroby, priemyselná činnosť; škola technických vied
technikum, *g*, odborná škola technická
technologia, *g*, náuka o spracovaní surovín (v priemysle) a výrobe predmetov dennej potreby (remeslách); priemyselníctvo
techtlemechtle, *če* (z *t* teco-meco, ja s tebou, ty so mnou, t. j. medzi štyrmi očami), tajné milovanie, ľúbostný pomer; tajné dohovory, intrigy
tein, *l*, látka, ktorú obsahujú čajové lístky
teint (tén), *f*, farba kože, pleť
teista, *g*, človek veriaci v Boha, bohoverec
teizmus, *g*, viera v istého, osobného, zjaveného Boha, uznanie božstva
téka (theka), *g*, schránka; sošit, náčrtník
tekedon, *g*, vyziablosť, úbudok, suchoty
tekko, druh látkového čalúna, teko
tekst, pozri: text
tektija, *tu*, turecká kaplica, kláštor
tektologia, *g* náuka o skladbe organizmu
tekton, *g*, umelá stavebná hmota, ktorej podstatou je drevo
tektonický, *g*, na stavbu alebo útvar horstiev sa vzťahujúci
tektonika, *g*, náuka o umeleckej tvorbe stavieb a náradí; staviteľské umenie; náuka o stavbe pohorí
tektúra, *l*, prikrývka
télach, *h*, útek; odchod zákazníka zo sklepu bez nákupu
telamon, *g*, v staviteľstve stĺp, no-

sič; chlapská postava ako nosič

telantograf, *g,* prístroj na prenášanie kresieb elektrickým prúdom

Tel Aviv, pôvodne židovské predmestie v Jafe v Palestíne, stredisko sionistického prisťahovalectva

teleenergia, *g,* účinnosť, pôsobnosť do diaľky

teleestézia, *g,* cítenie do diaľky, prenášanie vĺn z diaľky na nervové ústrojenstvo

telefón, *g,* elektromagnetický prístroj, ktorým sa po dróte alebo i bez neho zvuky a slová do veľkých vzdialeností prenášajú; stroj na shovor do diaľky

telefotografia, *g,* fotografovanie vzdialených predmetov

Telefunken, nemecká továreň na rádiové aparáty

telega, *r,* taliga, kára, ľahký ruský sedliacky vozík

telegraf, *g,* elektrický prístroj na podávanie správ do diaľky

telegrafia, *g,* oznamovanie písomných zvestí telegrafom

telegrafná kancelária, spravodajská kancelária, ktorá telegraficky al. telefonicky podáva najnovšie zvesti novinám a pod.

telegrafón, *g,* prístroj zaznamenávajúci telefonické rozhovory a kedykoľvek ich opakujúci

telegram, *g,* napísaná zvesť, čo prišla telegrafom; rýchlozvesť; pozri: depeša

telekinéza, *g,* pohyb, pôsobenie do diaľky (v diaľke)

telektroskop, *g,* prístroj na prenášanie obrazov

telelog, *g,* prístroj, ktorý udáva počet zásahov na strelnici

telemark, *no,* zvláštny obrat na lyžiach, ktorým sa možno zastaviť

telemechanika, *g,* spravovanie strojov na diaľku

tele meter, *g,* ďalekomer

teleobjektív, *g,* objektív, čo kreslí obrazy vo väčšenej miere, zväčšene; pozri: objektív

teleologia, *g,* náuka o cieľuprimeranosti všetkých udalostí na svete, z nej sa berie dôkaz teleologický pre existenciu božskú

telepatia, *g,* oznamovanie myšlienok a citov do diaľky; prenášanie myšlienok, tušenie z diaľky, spojenie duší; pozri: špiritizmus

teleskop, *g,* ďalekohľad

teleskopický, *g,* ďalekohľadom viditeľný; sosuvný, zásuvný

telestereoskop, *g,* ďalekohľad, ktorým možno vidieť vzdialené predmety stereoskopicky

teletyp, *g,* prístroj, ktorým možno podať zvesť naraz na niekoľko miest

televízia, *gl,* videnie do veľkej diaľky

televox, *gl,* umelý (mechanický) človek, robot

telewriter (telerajtr), *ga,* písací stroj na diaľku, do diaľky

Tell, vybájený národný hrdina švajčiarsky, známy nmä sostrelením jablka s hlavy svojho syna; továrenská značka švajčiarskej čokolády

telúr, *l* (tellur), kov podobný antimonu; pozri: antimon

telurický, *l,* telúrsky, zemský, pozemský

telúrium, *l,* prístroj, čo znázorňuje pohyb zeme okolo slnka, zemestroj

telurizmus, *l,* zvierací magnetizmus

Telus, *l* (Tellus), bohyňa zeme

tel, quel (—kel), *f,* tak — tak; pozri: taliter, qualiter

Tema, továreň na pingpongové loptičky

téma, *g* (thema), úloha, látka predložená na vypracovanie, na posúdenie; základná veta, zásada; predmet, látka, námet, obsah; hlavná myšlienka

temián, *ar,* voňavá rastlinná hmota

(sypú ju pri cirkevných obradoch do kadidla na žeravé uhlíky)

Temis (Themis), *g*, u starých Grékov bohyňa práva a spravodlivosti; predstavuje sa so zaviazanými očami a s vážkou v ruke

temovať, *n* (z dämmen), zahradzovať, zapchávať; spevňovať

Tempe, *g*, za starých časov krásne údolie v strednom Grécku

tempera, *t*, smiešanina farieb, spôsob maľby farbami rozotrenými a rozpustenými mliekom, žĺtkom a čirišom

temperament, *l*, nálada, nátura; bystrosť, živosť; prirodzená povaha

temperamentný, *l*, živý, bystrý, švitký, ostrý, rezký, vášnivý

temperancia, *l*, miernosť, pokojnosť, striedmosť, triezvosť

temperatúra, *l*, teplota (vzduchu)

temperenclár, *l*, člen spolku striezvosti a striedmosti v Anglicku a v Amerike; pozri: abstinent

temperovať, *l*, mierniť, tlmiť, zmäkčiť

temperový, *t*, pozri: tempera

tempestas, *l*, búrka

tempestoso, *t*, prudko, rezko, búrlivo (v hudbe)

tempi passati, *t*, časy minulé, dávne

templár, *l*, člen duchovného rytierskeho rádu, čo vznikol za časov križiackych vojen

templum, *l*, chrám

tempo, *t*, časová miera; skorosť, rýchlosť (v hudbe a pod.); čas; pohyb

tempora, množný počet od tempus, = časy; sluchy, spánky

temporálie, *l*, dočasné pôžitky svetské duchovných osôb, dôchodky cirkevného úradu

temporálny, *l*, časový; dočasný

tempora mutantur, et nos mutamur in illis, *l*, časy sa menia, a my sa meníme v nich

temporárny, *l*, *f*, časový, dočasný, pominuteľný, prechodný

temporizovať, *l*, odhlásiť, čakať príhodné časy, odkladať, konať, obcovať, držať, spravovať sa podľa okolností; váhať

tempovať, *l*, časove umiestiť, pri delostreľbe vhodne umiestiť zápalky strieľadiel, aby sa tieto v istú chvíľu a v istej vzdialenosti roztrhly

temps (tám), *f*, čas, chvíľa, doba

tempus, *l*, čas, nmä v gramatike

tenacita, *l*, prilipavosť, zotrvačnosť, húževnatosť, roztiahnuteľnosť

tenaille (tenaj), *f*, druh vonkajšieho opevnenia v zákopoch

tenákel, **tenákul**, *l* (z tenaculum), držadlo, cediaci nástroj; ranársky nástroj, ktorým sa drží opucheľ, čo sa má rozrezať

tendencia, *l*, cieľ, smer, ráz, cieľuprimeranosť, snaha, úsilie, úmysel, smýšľanie; sklon, náchylnosť

tendenčný, *l*, k niečomu, niekam smerujúci, smerový, cieľuprimeraný, úmyselný, osobitnou snahou vedený; zlomyseľný

téndr, *a*, zásobník na uhlie; sprievodný vozeň s uhlím, drevom a vodou za parným strojom; obslužná loď; tender

tendre (tándr), *f*, nežný; chúlostivý

tenebrae, *l*, temnota; ranná omša

tenement, *a*, usadlosť; majer; nájom

tenerifa, druh pletenia, šité čipky

tenezmus, *g*, nútenie na stolicu; zapečenie

ténia, *l* (z taenia), stužka, pásik; pásomnica

tenis pozri: lawn-tennis

Tennis Borussia Berlin, predný berlínsky futbalový klub

tenno, *j*, pán nebies, titul japonského cisára

tenor, *l*, ráz, smysel, obsah, jadro; smes znení

tenor, *t*, najvyšší hlas mužský
tenor buffo, *t*, tenor komických úloh
tenorista, *t*, spevák, čo spieva tenor
tenotomia, *g*, prerezanie žily (nožíkom)
tentákel, *l*, tykadlo
tentámen, *l*, skúška, pokus
tenzia, *l*, napätie
tenue (tenü), *f*, držanie, chovanie; odev
tenuis, *l*, staré označenie hlások p, t, k (neznelá spoluhláska)
tenuita, *l*, nepatrnosť
tenuto, *t*, zadržovane (*hud.*)
tenzona, *t*, *f*, druh provensalských piesní; spev hádavý, pieseň opreteky
teobroma, *g*, božský pokrm
teobromín, *g*, látka, ktorú obsahujú kakaové bôby
teocalli, druh pyramidových stavieb chrámových starých Mexikánov
teodícea, *g*, ospravedlnenie, obránenie Boha strany zla na svete
teodolit, *g*, prístroj na meranie vzdialeností, výšok a uhlov
Teodor, *g*, Fedor, Bohdan
teofánia, *g*, zjavenie Božie
teoforia, *g*, slávnostný sprievod s velebnou sviatosťou na sviatok Božieho tela
teoforický, *g*, bohonosný
teognozia, *g*, poznanie Boha, bohoznanie
teogonia, *g*, v gréckom bájesloví náuka o pôvode bohov
teokracia, *g*, bohovláda; vláda kňazská
teokratický, *g*, kňazovládny
teolatria, *g*, úcta božská
teolog, *g*, bohoslovec, bohoznalec
teologia, *g*, bohoslovie; štúdium náuky o Bohu
teomania, *g*, náboženské blúznenie, náboženská šialenosť
teoplastika, *g*, vyobrazenie bohov výtvarným umením
teoréma, *g*, poučná veta, poučenie; zásada
teoretický, *g*, pozorovací, skumný, náukový, vedecký; návodný, pomyselný (opak: praktický)
teoretik, *g*, skúmateľ, pozorovateľ, bádateľ, bez ohľadu na praktické upotrebenie; znalec
teoretizovať, *g*, skúmať, vedecky poznávať, badať
teória, *g*, pozorovanie, skúmanie, prosté poznanie bez vzťahu na rokovanie; vedecký základ, zásady, pravidlá; návod, názor, náuka (opak praxi)
teozofia, *g*, božská múdrosť, vyššie poznanie Boha; duchoslovie
tepache (tepače), *š*, mexický nápoj z agávy
tepidárium, *l*, v starorímskych kúpeľoch izba pre teplé alebo letné kúpele; skleník, v ktorom rastliny horúcich pásem prezimujú
tepich, *n*, koberec
tepluška, *r*, vykúrená izba, izba pod zemou, krytý vykúrený vagón, nákladný ambulančný vozeň
tér, *n* (*z* Teer), deht
tera, *j*, chrám
terakota (terracotta), *t*, talianska pálená hlina nepolievaná na robenie sošiek; tovar jemne spracovaný z takejto hliny
terapeutika (terapia), *g*, liečenie, ošetrovanie chorých
terapia, *g*, pozri: terapeutika
terárium, *l*, zasklený domček na odchovanie plazov, obojživelníkov a pod.
terasa, *t* (z terrazza), zvýšená zem, násyp zo zeme, kamenný múr, stupňovito vyvýšená záhrada
teratogenia, *g*, vznik odchylnosti od prírody
teratologia, *g*, náuka o zázrakoch, najmä Kristových; náuka o nezvyčajnostiach
terazzo, pozri: terrazzo
terc, pozri: tercia

tercerol (terčerol), *t*, vreckový revolver s krátkou hlavňou
terceroni, *š*, deti Europana a mulatky
terceto, *t* (terzetto), trojhlasá hudobná skladba; trojspev; pozri: trio
tercia, *l*, tretia trieda na stredných školách; tretí tón od základného
terciári, *l*, členovia rehole tretieho stupňa, svetskí členovia rehole (oddiel františkánov)
terciárny, *l*, tretieho stupňa, čiže útvar nasledujúci po útvare kriedovom, treťohorný
tercína, *t*, trojveršová sloha
terebint, *g*, terpentínový strom; pozri: terpentín
terem, *r*, dvorana, sieň
teremtete, *m*, maďarské zahrešenie (asi ako: ja tvoje stvorenie!)
terén, *f* (z terrain), útvar zeme, kraj
terestrický, *l*, pozemský, zemský, svetský
Tereziánum (Theresianum), *l*, vzdelávací ústav pre zemianskych synov vo Viedni
terfrit, druh žuly
tergo; in tergo, *l*, na rube, na chrbte
teriak (theriak), *g*, pozri: dryák, dryáčnik
terina (terrina), *f*, hlboká hlinená misa
teriomorfizmus (therio-), *g*, prenášanie vlastností zvieracích na božstvo
teritoriálna armáda, *l*, pozemná armáda; domobrana
teritoriálny, *l*, (teritórny), na isté územie sa vzťahujúci, územný, pozemkový, oblastný, krajový
teritoriálny systém, *l*, *g*, podrobenie sa cirkvi štátu a jeho najvyššej hlave
teritórium, *l*, územie, oblasť, obvod
terkelica, pálené, vypálené z pozostatkov vytlačeného hrozna
termálny, *g*, teplý, kúpeľný; tepelný
termidor, *f*, prvý mesiac za francúzskej revolúcie, mesiac horúčav (19. VII.—18. VIII.)
termika, *g*, náuka o teple, teploveda
termín, *l*, koniec, medza, cieľ; lehota, rok, ustanovený deň; pochop, názov, výraz
terminácia, *l*, ohraničenie, vymedzenie
terminálny, *l*, konečný, ostatný, posledný
terminologia, *lg*, názvoslovie; súhrn všetkých odborných výrazov, pochopov niektorej vedy
termínový, *l*, lehotový, časový, na lehoty, splátkový
Terminus, *l*, boh medzí a hraníc u starých Rimanov
terminus, *l*, názov, výraz, slovo; pozri: termín
terminus a quo (ad quem), *l*, čas, od ktorého (až do ktorého) možno počítať
terminus technicus, *l*, výraz umelecký, ustálený, odborný
termit, *g*, smiešanina hliníka s kysličníkom železitým
termit, *l*, biely mravec v južných rovníkových krajinách (je jedovatý)
termodynamika, *g*, náuka o pohybe síl vzbudených teplom
termoelektrina, *g*, elektrina vzbudená teplom
termoelement, *gl*, tepelný článok
termofor, *g*, prístroj na zohrievanie tela; zohrievadlo, zohrievač
termograf, *g*, prístroj na zaznačovanie teploty
termologia, *g*, náuka o teplých žriedlach minerálnych
termometer, *g*, teplomer
Termopyly (Thermopyly), *g*, brána, priesmyk s teplým žriedlom medzi severným a stredným Gréckom, kde r. 480 pr. Kr. padol hrdinskou smrťou kráľ Leonidas s 300 Sparťanmi proti Peržanom
termoskop, *g*, teplomer

termostat (termos), *g*, nádoba, ktorej vnútorné priestranstvo sa udržiava v stálej teplote
termoterapia, *g*, liečenie teplom
termotika, *g*, pozri: termika
termy, *g*, teplé pramene, kúpele, teplice
ternion, *f*, zápisná kniha; skriňa, v ktorej má pokladník kartky složené podľa staníc
terno, *t*, výhra troch čísel v bývalej malej lutrii; návrh troch osôb pri obsadzovaní miest
teror, *l* (terror), hrôza, strach; zastrašovanie násilím
terorista, *l*, prívrženec hrôzovlády a jej vykonávateľ
terorizmus, *l*, pozri: teror; zastrašovanie násilím, vyhrážanie; hrôzovláda
terorizovať, *l*, naháňať strach, hrôzu, strašiť, zastrašovať; robiť nátlak, znásilňovať zastrašovaním
térovať, *n*, dehtovať
terpene, uhľovodík, vyskytujúci sa v terpentínovom oleji a podobných smiešaninách
terpentín, (*l* (z terebinthina), tekutina vytekajúca zo stromov ihličnatých, pôvodne z terebintu, sosnový olej
Terpsichora, *g*, u starých Grékov bohyňa tanca a sborového spevu
terr..., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod: ter...
terra, *l*, zem
terra di siena, *l*, hnedá farba
terra firma, *l*, pevná zem, pevnina
terrain (terén), *f*, poloha pôdy, útvar pôdy, povrch, územie, kraj; píš: terén
terra incognita (i ignota), *l*, zem neznáma (španielska dedina)
terra japonica, *l*, pozri: katechu
terrakotta, *t*, pozri: terakota
terrazza, pozri: terasa
terrazzo, *t*, cementová dlážka alebo dlažba s premiešanými kúskami cementu, hladená, vhodná na schodište
terre (ter), *f*, zem
terremota, *t*, zemetrasenie
terreur (terőr), *f*, hrôza, teror
terreur blanche (terőr bláns), *f*, biela hrôza, rojalistické zúrenie vo Francúzsku po páde Napoleona I.
terrible (teríbl), *f*, hrozný, strašný
terrier (terié), *f*, *a*, jazvečík (druh psov s hladkou srsťou a krivými nohami)
terror, *l*, pozri: teror
tertia, tertiárny, pozri: tercia, terciárny
tertiogenitura (terciogenitúra), *l*, treťorodenstvo
tertio loco, *l*, na treťom mieste
tertium comparationis, *l*, to, v čom sa posrovnanie nejakej veci shoduje, prostriedok posrovnania
tertium non datur, *l*, tretie sa nedáva, tretí prípad nie je možný, je vytvorený
tertius gaudet, *l*, tretí sa smeje; pozri: duobus litigantibus... keď sa dvaja bijú...
teskere, *tu*, sprievodný pas
Tespidova kára, *g*, potulné divadlo, kočujúca divadelná spoločnosť
Tespis (Thespis), *g*, pôvodca a zakladateľ gréckeho divadla
Tessar, fot. astigmat, dvojitý objektív so 4 šošovkami od fy Zeiss v Jene
tessarotypia, tesarotypia, *g*, spôsob prenášania mien alebo značiek na látky
tessera, *t*, značka, preukazný lístok; *l*, kocka; *g*, štvorhranná doštička
test, *a*, anglická skúška; v praktickej psychologii a pri vyučovaní soznam reakcií skúšanej osoby, najmä pri vyšetrovaní sumárnych vlastností
testa, *l*, črep, šupa, škrupina, obal, schránka semenná
testament, *l*, závet, posledná, ostatná vôľa; Písmo svätė
testamentárius, *l*, vykonávateľ závetu, ostatnej vôle

testamentárny, *l,* závetný, ostatnou vôľou urobený
testát, *l,* vysvedčenie
testátor, *l,* závetca, čo robí ostatnú vôľu
testiculi, *l,* vajcia (u samcov)
testimónium, *l,* vysvedčenie
testimonium maturitatis *l,* vysvedčenie zrelosti, maturitné vysvedčenie
testimonium paupertatis, *l,* vysvedčenie chudoby (duševnej), nevedomosti
testis, *l,* svedok
testis temporis acti, *l,* svedok časov minulých
testovať, *l,* robiť závet, odkazovať; potvrdzovať, dosviedčať
Tesz, maďarská organizácia, ktorá sa usiluje odtrhnúť Slovensko od ČSR
tetánia, *g,* detské ochromenie
tetanus, *g,* kŕč, zmeravenie nervov
tête (tét), *f,* hlava, vrchol, popredie
tête à tête (tétatét), *f,* hlavou proti hlave, zoči-voči; súkromne, dôverne; stretnutie, schôdzka (dôverná)
tetovať, *f,* farbiť kožu kresbami vrývanými pichaním alebo zarezávaním, ako robia divosi; leptať do kože
tetra, *g,* štyri, štvor- (v slož. slovách)
tetraeder, *g,* štvorsten
tetragon, *g,* štvoruholník
tetragram, *g,* slovo skladajúce sa zo štyroch písmen (na pr. Deus, ruka ap.)
tetragramaton, *g,* meno boha, ktoré sa v niekoľkých rečiach skladá zo 4 písmen (deus, teos, dieu, Gott atp.)
tetrachord, *g,* štvorstrunný nástroj hudobný
tetrakolón, *g,* štvorčlenný verš
tetraktys, *g,* číslo 4, ktoré Pytagoras pokladal za sväté
tetralogia, *g,* spojenie štyroch hier dramatických u starých Grékov; štyri spojené romány, z ktorých každý osve tvorí uzavretý celok
tetrameter, *g,* štvormer, verš zložený zo štyroch členov
tetrapodia, *g,* štvorstopie
tetrarch, *g,* vladár nad štvrtinou nejakého územia
tetrarchia, *g,* štvrtina územia, okres
tetrastichon, *g,* štvorveršie
Teufel, *n,* čert
teurgia, *g,* čarovná sila, čarodejníctvo, zaklínanie duchov
teurgos (theurgos), *g,* čarodejník, čarotvorca
teutomania, *g,* šialenstvo Nemcov, nemčúrstvo
Teutóni, *germ.,* staronemecký kmeň pri Baltskom mori nazvaný po hrdinovi Teutovi
Teutónia, *l,* latinské pomenovanie Nemecka
teutónsky, *g,* staronemecký; pozri: furor teutonicus
text, *l,* vlastné slová spisovateľove na rozdiel od vykladateľových; slovné, pôvodné znenie; nadpis, slová (proti nápevu)
textílie, *l,* tkaniny
textilníctvo, *l,* tkáčstvo, krosnárstvo
textov(n)ý, *l,* na text sa vzťahujúci
textúra, *l,* pradenie, tkanivo, tkanina, osnova
téza (thesis), *g,* základ, položka, sporná veta, veta, ktorá sa má dokázať, predpoklad; v metrike klad (prízvučná časť taktu)
tezaurácia, *g,* uloženie, uschovanie pokladov
tezaurovať, *g,* ukladať, uschovávať
tezaurus (thesaurus), *g, l,* poklad
tg, skrát. tangens (pozri toto)
Th, chemická značka prvku tória (thorium)

th..., ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod: t...
Thalia, *g*, pozri: Tália
thanksgiving day (thenksgiving dej), *a*, deň vzdania vďaky za dobrodenia toho roku požívané; americký sviatok, ktorý pripadá na ostatný štvrtok v mesiaci novembri
Th. Dr, skrát. doktor teologie (bohoslovia)
the (dze), *a*, určitý člen v angličtine
thé, *n*, čaj; odvar z lístia rozličných bylín lekárskych
thea, *l*, čajovník
Théâtre libre (téatr libr), *f*, slobodné divadlo (parížske divadlo, založené riaditeľom Antoinom, kliesniace nové cesty v dramatickom umení)
théâtre paré (teátr —), *f*, divadlo v blysku; návštevníci, hostia v salónnych oblekoch
theatrum, *g*, divadlo, vec hodná podívania sa; **theatrálny** a pod.; pozri: teatrálny a pod.
theatrum mundi, *gl*, svetové divadlo; takto sa nazývajú dejiny 17. a 18. stor.; pozeradlo s pohyblivými figúrkami
thé dansant (tédansán), *f*, súkromná tanečná zábava, čajové večierky
thein, pozri: teín
Themis, pozri: Temis
thermidor, *f*, pozri: termidor
Thermopyly, pozri: Termopyly
Thespis, *g*, pozri: Tespis
thing, súd, shromaždenie ľudu, snemovňa v severných štátoch
thóra, pozri: tóra
thorax, *g*, hruď, hrudník; broň
threnodia, pozri: trenodia
Thule, *g*, u starých Grékov vybájený ostrov na ďalekom severe (azda Island); ultima Thule, najďalekejšie končiny, kraje, koniec sveta
Ti, chemická značka titána
tiara, *g*, vysoká pápežská čiapka, trojitá koruna; pôvodne: koruna starých kráľov perských
Tibet, vysočina stredoázijská
tibet, jemná vlnená látka
tíbia, *l*, kosť nohy od kolena nadol; druh rímskej flauty
tic (tik), *f*, trhanie, šklbanie
tic douloureux (tik duluró), *f*, nervózne a bolestné šklbanie v tvári
ticket (tikit), *a*, vstupný lístok, cestovný lístok, tiket; značka firmy
tickler, primárna cievka, ktorá sa upotrebuje na zpätný prevod (rádiof.)
Tiegel, *n*, teglík
tienda, pozri: farma
Tierartz, *n*, zverolekár
Tiergarten, *n*, zverínec, obora
tierre, *š*, zem
tiers état (tiérséta), *f*, tretí stav vo Francúzsku, meštiansky a gazdovský proti zemianstvu a kňazstvu
tiger, označenie škvrnitej farby koňa
tikal, siamský peniaz (hodnoty asi 80 hal. predvojenných)
tiket, *a* (z ticket, pozri toto)
tilbury (tilböry), *a*, otvorený dvojsedadlový koč so sklápacou strechou
tilda, *š*, znamenie
tilia, *l*, lipa
timbre (témbr), *f*, zvonček; kovový zvuk, farbitosť tónu, hlasu
timbre poste (témbr post), *f*, poštová známka
time (tajm), *a*, čas
time is money (tajm is mony), *a*, čas sú peniaze
timeo Danaos et dona ferentes, *l*, obávam sa Grékov (nepriateľov), i keby dary prinášali; pozri: danajský dar (*Verg.*)
times (tajms; mn. p. od time), časy; (takto sa nazýva najväčší denník anglický vychodiaci v Londýne [Times])
timidita, *l*, bojazlivosť

timokracia, *g,* vláda majetných statkárov
timpani, pozri: tympani
tingltangl, *n,* spevácka sieň nižšieho stupňa; pozri: šantán, kabaret
tinktúra, *l,* roztok rastlinnej šťavy; farebná tekutina, farbivo
tinta, *l, t,* atrament; maliarska farba
Tinte, *n,* atrament, tinta
tintinnabulum, *l,* zvonček, spiežovec
tinto, *š,* tmavé španielske víno
tip, *a,* špica, konček; prepitné
tipmamzelka, *a,* pisárka na stroji
tipovať, *a,* predpovedať výsledok pretekov al. zápasu
tipster, *a,* kto dáva tipy z povolania
tip top, *a,* najdokonalejší vrchol dokonalosti
tiráda, *f,* prúd nadutých slov; dlhý rad tónov; chvastavosť, dve na tri, slovná nafúkanosť
tirailleur (tirajőr), *f,* harcovník, ostrostrelec
tiro, *l,* nováčik, učeň, začiatočník
tirocínium, *l,* prvá služba, učebný čas; prvý pokus, začiatok
Tischtuch, *n,* obrus
Tisifone, *g,* jedna z Erinyí (ľútic), pomstiteľka vraždy
tišri, *h,* prvý mesiac židovského roku (polovica septembra a októbra)
tit., skrátenina pre titulo debito (pozri toto)
titán, *g,* obor, velikán
Titáni, *g,* ohromní Uranovi synovia (Zeus ich shodil do Tartara)
Titanic (tajtenik), *a,* dopravný anglický parník, ktorý sa r. 1912 srazil s ľadovcom a potopil sa
titanit, kryštalizovaný nerast; výbušná látka
titanizmus, *g,* ohromnosť
Tit-Bits, *a,* maškrty, lahôdky; meno humoristického časopisu
Titel ohne Mittel, *n,* titul bez prostriedkov, bez peňazí, príjmov
titrácia, *g,* lučebný rozbor odmerný
titre (titr), *f,* nadpis, titul; hodnota
titrovať, *f,* číslovať, triediť
titul (titulus), *l,* názov, pomenovanie; nadpis, záhlavie, meno; právny dôvod, hodnosť
titulárny, *l,* podľa mena; čestný, nie ozajstný
titulatúra, *l,* úradné pomenovanie, názov (obyč. čestný)
titulné noviny, novina, na ktorých je meno al. hlavička
titulovať, *l,* menovať, oslovovať, nazývať
Titus, *l,* latinské meno; učesaný ako Titus, krátko strihané vlasy s kučerami
Tivoli, *t,* osada pri Ríme s mnohými sadmi a vilami
tizian (ticián), *t,* tmavohrdzavá farba vlasov
Tizian (ticián), *t,* slávny taliansky maliar
tjanding, *mal,* prístroj, ktorým sa nanáša vosk pri batikovaní
tjurma (ťurma), *r,* väznica
Tl, chemická značka prvku tália (thalium)
tméza, *g,* rozštiepenie, oddelenie dvoch slov k sebe patriacich
toaleta (toilette, toalet), *f,* dámsky stolček na obliekanie; úprava, odev, ústroj; obliekáreň, záchod, úborňa
toaletný, ústrojový, úborový, úpravný, strojný
toast (tóst), *a,* opečený biely chlieb, hrianka; prípitok na zdravie, zdravica
to be or not to be (to bí), *a,* byť či nebyť
Tobis-Klang, nemecká spoločnosť pre príjem zvukových filmov
tobogán, sane kanadských Indiánov, ktoré ťahajú psi; sanica
tobogáning, sankovanie
toccata (toccatina), *t,* starší kus na piano alebo organ, v ktorom sa obe ruky striedajú v prednesení nejakého nápevu

toddy, *a*, pálené s cukrom a s horúcou vodou (podobné grogu)
Todesstrafe, *n*, trest smrti
tóga, *l*, biely, vrchný, strapcový odev mužský u starých Rimanov z vlny a bez rukávov
togal, liek proti reumatickým a nervovým chorobám
tohabohu (tohuvabohu), *h*, prázdna púšť; zmätok, hrôza; pozri: chaos
tohu vabohu, *h*, označenie starého sveta pred stvorením, chaos, zmätok, prázdnota; pozri: tohabohu
Töchterschule, *n*, dievčenská škola
toile (toál), *f*, plátno, tkanina
toilette (toalet), toaleta, oblek, odev, úbor; pozri: toaleta
toison d'or (toazón dór), *f*, zlaté runo
toka (toque, tok), *f*, vysoká čapica alebo čepiec
tokajčina, tokajské víno nazvané po Tokajskej oblasti v severnom Maďarsku a južnom Slovensku
tokologia, *g*, pôrodníctvo
tokovať, *t*, zľahka niečo zafarbovať
tolár, pozri: toliar
tolédo, biela čiapka pôvodu juhoškótskeho
tolerábl, *f*, *l*, znesiteľný
toleranc, *l*, tvaroh smiešaný s maslom a s rezancom, pažítkou
tolerancia (i tolerantnosť), *l*, znášanlivosť, najmä náboženská a politická; dovolená odchýlka, hranica, medza, obmedzenie (*techn.*)
tolerančný patent, *l*, vyhlásenie cisára Jozefa II. r. 1781 o slobode vyznania
tolerantný, *l*, znášanlivý
tolerari posse, *l*, stav znesiteľný
toliar, *n* (z Taler, skrát. Joachimstaler, kde sa najprv toliare razily), starý peniaz rozličnej hodnoty (strieborný i zlatý)
toll, *n*, bláznivý, pochabý
Tolpatsch, *n*, neohrabaný, neokrôchaný človek, ťulpas
Tölpel, *n*, chumaj, hlupák, ťulpas
toluol, uhľovodík podobný benzolu z kameňouhoľného dehtu; je tekutina bez farby, z ktorej sa vyrába sacharín a i.
tolypyrín, *n*, liek proti horúčke
tom, skrát. tomus (pozri toto)
tomahawk (tomahók), *a*, sekera, končitá vojenná zbraň severoamerických Indiánov
toman, *pe*, 10.000; zlatý peniaz perzský hodnoty asi 70 našich korún
tomat, *f*, rajčina, rajčiak, rajské jablčko
tombak, *mal*, kovová smiešanina medi, zinku a cínu (nazvaná po Angličanovi Dombakovi), (tumpach)
tombola, *t*, koleso Šťasteny; verejná lutrijná hra
Tommy, *a*, Angličan (takto prezývajú anglických vojakov)
tomotokia, *g*, cisársky rez; pôrod spojený s vyrezaním dieťaťa
tomus, *l*, diel, sväzok knihy; (z tohto *r* tóm)
tón, *g*, zvuk hudobného nástroja; farbitosť, sfarbenie zvuku; spôsob vravy, mrav, sloh
ton, *a*, tona
Ton, *n*, hlina
tona, *t*, = 10 *q* (metrických centov)
tonalita, *l*, rozličný pomer tónov al. akordov skladby k tónine al. istému tónu ako hlavnému
tonáž, *f*, lodný náklad; poplatok z neho
tonga, *i*, indický omamný nápoj
tonický, *g*, napínací, povzbudzujúci, posiľujúci (o lieku); *t*, základný
tonika, *g*, sílivé, osviežujúce prostriedky v lekárstve
tonika, *t*, základný tón v hudobnej stupnici
tónina, *t*, spôsob tónu; stupnica istého postupu od základného tónu

tonmixter, *a,* umelec pri zvukovom filme, ktorý natáča zvuk filmu
Tonne, *n,* tona
tonologia, *g,* náuka o tónoch
tonometer, *g,* prístroj na meranie tlaku krvi
tonoskop, *g,* prístroj, ktorý robí hluchým reč srozumiteľnou, pochopiteľnou
tontina, *t,* poisťovacia spoločnosť na doživotné dôchodky; doživotný dôchodok
tonus, *g,* stály stav napätia živých zvieracích tkanív (ktoré prestáva smrťou)
Tonwaren, *n,* hlinený tovar, keramika
tonzila (tonsilla), *l,* mandľa
tonzilita, *l,* zapálenie mandlí
tonzotomia (tonso-), *gl,* vyrezanie mandle
tonzúra, *l,* vyholené koliesko vlasov na temene hlavy u katolíckych kňazov; plešina
topas, *g,* bledožltý druh kremeňa (drahokam)
Topčider, kráľovský letohrádok v Srbsku, pol hodiny od Beogradu (Belehradu); i belehradské predmestie
topické prostriedky: náplasti, obväzky a pod.
topický, *g,* miestny
topika, *g,* vynachádzanie látky na rečnícku rozpravu; prameňoslovie
topinambur, hľuznatá slnečnica, židovský zemiak (rastlina rastúca v Sev. Amerike)
topograf, *g,* miestopisec
topografia, *g,* miestopis, polohopis
topologia, *g,* náuka o miestach
toponymia, *g,* miestne názvoslovie
topus, *l,* miesto
top weight (-ujet), *a,* najvyššia predpísaná váha koňa pri pretekoch
toque (tok), *f,* skladný zamatový baret tvaru klobúka, aký sa nosil koncom 16. stor.; teraz malý klobúk podobný šišaku
Tor, *n,* vráta, brána, bránka
tóra, *h,* židovský zákonník, päť kníh Mojžišových
tórax, *g,* hruď, hrudník; broň; pozri: thorax
torbidózny, *t,* mutný, kalný
toreador, *š,* zápasník na koni v byčích zápasoch; pozri: toréro
torefakcia, *l,* sušenie, praženie
toréro, *š,* peší byčí zápasník
toreutika, *g,* rezbárstvo, struhárstvo
torfa (torpha), *l,* rašelina, trasovisko
torgament, *l,* ohňu vzdorujúca masa na dlážky, zhotovená z pilín
tories, množné číslo od tory (pozri toto)
tórium (thorium), *g,* vzácny kovový prvok, tmavosivý prášok vydávajúci slabulinkú žiaru
torksín, obchodný, kupecký dom v SSSR, v ktorom sa predáva iba cudzincom za cudzie valuty
Tormann, *n,* brankár
tornádo, *š,* víchor, víchrica, veterná pľušť; pozri: orkán
torpédo, *l,* podmorský prístroj na ničenie nepriateľských lodí pomocou výbušných látok; boriaci, ničiaci strelný náboj, pekelný stroj (pomenovanie pochádza od ryby torpéda, rajnoka elektrického)
torpédoborec, *l,* veľmi rýchla, pevná loď, chrániaca vojenné lode pred útokmi torpédoviek
torpédová loď, torpédovka, vojenná ponorná loď vyzbrojená torpédmi
torpidný, *l,* meravý, zdrevenelý, bezcitný, strnulý
torpor, *l,* ochabnutie telesných a duševných síl
torre, *š, t,* veža
torrente, *t,* prudká bystrina
Torricelliho prázdna, vzduchoprázdny priestor v trubici tlakomeru nad ortuťou

tort (tór), *f*, omyl, krivda
torta, *t*, jedlo z cukrového cesta
Torte, *n*, torta
tortúra, *l*, muka, mučenie, trýznenie; mučidlo, škripec
torus, *l*, posteľ (nmä manželská)
Torwächter, *n*, brankár
tory, *k*, tulák, zbojník, lúpežník
tory a whig, pôvodne potupné názvy, aké si dávali členovia dvorného zemianstva (tories) a ľudová liberálna strana (whigs); od r. 1867 sa nazývajú takto konzervatívna strana a liberáli
toryovia, *a*, členovia anglickej dvorskej, zemianskej alebo vládnej strany, prívrženci starej ústavy konzervatívnej, proti strane slobodomyseľnej a radikálnej (whigom; pozri toto)
torzia, *l*, skrútenie, stočenie, skrivenie, vymknutie
torzo, *t*, bezhlavé telo, driek, zlomok sochy; zlomok, vrak
torzovať, *t*, krútiť, skracovať
toss, *a*, žrebovanie o začiatku futbalovej hry
tót, *m*, Slovák, slovenský
totalita, *l*, celosť, úplnosť, plnosť; súbor
totaliter, *l*, celkom, zcela, cele
totalizátor, *l*, na strojoch spočítací stroj; bankár, čo na konských pretekoch prijíma stávky a vypláca, sprostredkovateľ stávok
totálne, *l*, celkom, cele, docela, vonkoncom
totálny, *l*, úplný, celý, celkový, všetok, úhrnný
totem, znak, odznak Indiánov
totemizmus, kult indiánskych kmeňov, ktoré uctievajú zvieratá a rastliny ako bytosti živé
tót nem ember, *m*, Slovák nie je človek (maďarské hanlivé porekadlo, na ktoré Slováci odpovedali — magyar disznó (maďar disnó), Maďar sviňa, hoci ako Hodža vysvetľuje, porekadlo znamená, že Slovák nie je chlap!)
toto, *f*, vo Francúzsku takto nazývajú malých chlapcov
tótum, *l*, celok
touage (tuáž), *f*, plavba vlečnou loďou
touch (tač), *a*, medza, za medzou, za linkou (v loptovej hre)
touche (tuš), *f*, stretnutie sa, styk (na pr. dvoch gulí na biliarde)
toujours (tužúr), *f*, vždy, stále, zavše, jednostaj
toujours en vedette (tužúrzán vedet), *f*, jednostaj na stráži
toujours perdrix (tužúr perdrí), *f*, „vždy jarabice", prejav prejedenia, nasýtenosti
toupet (tupé), *f*, chomáčik vlasov nad čelom, štica, kečka, načuchrané, našušorené vlasy (účes koncom 18. stor.)
tour (túr), *f*, obrat, obrátka, otáčka, obeh, prechádzka, cesta, rad
tourbillon (turbijon), *f*, vírenie; otáčanie sa ohňostroja
Tour de France (túr dö Fráns), *f*, najväčšie cyklistické preteky sveta (4.000 km)
Tourenwagen, *fn*, cestovný automobil
tour et retour (túrerötúr), *f*, tam a nazad
Touring-Club, *a*, medzinárodná turistická asociácia
Tourist Trophy, *a*, motocyklické a automobilistické preteky v Anglicku na ostrove Man
tournée (turné), *f*, okružná cesta, obchádzka; prechádzka
tournesol (turnezol), *f*, slnečnica
tourniquet (turniké), *f*, počítadlo, otáčací prístroj na počítanie vchádzajúcich osôb
tournure (turnúr), *f*, obrat, obratnosť; zovňajšok
tous droits reservés (tú droa rezervé), *f*, všetky práva vymienené, vyhradené
tout comme chez nous (tú kom šenú), *f*, všetko práve tak ako u nás

tovarich, *n*, nádenná robota, denná pláca
tovarichár, *n*, podomový obchodník, kupec, nádenník
tow (tó), *a*, kúdeľ, vlečné lano
tower (taur), *a*, veža, hrad; pevný zámok v Londýne, teraz štátne väzenie
town (taun), *a*, mesto
townhall (taun-), *a*, radnica
township (taunšip), *a*, mestský okres v USA
toxalbumín, *gl*, jedovatá látka vzniklá z bielkovín
toxémia (toxaemia), *g*, otrava krvi, vniknutie jedu do krvi
toxický, *g*, jedovatý
toxikologia, *g*, náuka o jedoch
toxikum, *g*, jed
toxín, *g*, jedovatá látka pôvodu bakteriálneho
tr, skrát. v hudbe pre trilok
T. R., skrát. pre označenie, aby sa telegram nechal na telegrafnom úrade
Trab, *n*, cval, trap
trabant, *t*, ozbrojený sprievodca, strážca; spolucestovateľ, vedno putujúci, druh, družica (hviezda)
Traber, *n*, kôň vycvičený osobitne vo cvalových pretekoch
Trabrennen, *n*, cvalové preteky
trabuko, *š*, druh hrubých, krátkych cigár
trace (tras), *f*, stopa, šľak; nákres, náčrt, obrys, trať, trasa
traceur (trasőr), *f*, vymeriavač, merač
track (trek), *a*, cesta pre cvalové preteky
tracore, *t*, batožinová služba, nmä na stanici
tracovať, pozri: trasovať
tractus, pozri: trakt
trade (trejd), *a*, obchod, sklep, remeslo, priemysel, výroba
trade mark, *a*, továrenská, výrobná alebo kupecká, obchodná značka
trader (trejdr), *a*, kupec, obchodník
tradescantia, *l*, druh koreňových ľalií
trade-union (trejd-junjen), *a*, odborové združenie robotnícke, remeselnícka alebo robotnícka jednota
tradícia, *l*, ústne podanie, povesť
tradicionálny i **tradičný**, *l*, ústnym podaním dochovaný, zdedený, šírený, zvyklý
tradírovať, *l*, pozri: tradovať
tradovať, *l*, prednášať, učiť
traducianizmus, *l*, mienenie, že duše rodičov prechádzajú na deti
tradukcia, *l*, preklad, prevedenie; odovzdanie
trafika, *t*, sklep, obchod, predaj; predajňa, najmä fajčiva
trafikant, *t*, tabačník
trafiť, **triafať**, *n* (z treffen), strelením zasiahnuť, popadnúť, dosiahnuť; znať cestu, uhádnuť
trafiť sa, **triafať sa**, *n*, prihodiť sa, stať sa; stretnúť sa
tragant, pozri: dragant
tragéd, *g*, herec tragédií
tragédia, *g*, smutnohra, trúchlohra, divadelná hra trúchlivého obsahu
Träger, *n*, nosič; nosný kameň, podstavec
tragický, *g*, žalostný, trúchlivý, smutný; smutno, trúchloherný
tragik, *g*, básnik alebo predstaviteľ smutnohier
tragika, *g*, trúchlivá, žalostná udalosť
tragikomédia, *g*, hra napoly smutná, napoly veselá, trúchlosmiešna hra
trahovať, *l*, linovať
trachea, *g*, priedušnica
tracheitis, *g*, zapálenie priedušníc
tracheotomia, *g*, hrdlorez (operácia); pozri: laryngotomia
trachóm, *g*, zrnité zapálenie očnej spojivky; nákazlivá očná choroba egyptského pôvodu
trachtácia, pozri: traktácia

trachyt, *g*, hornina vyvrelá a na povrchu zemskom stvrdlá, stará živcová láva
train (trén), *f*, záprah; rad, šík, vozárstvo, oboz; vlak; sprievod; píš: trén
trainer (tréner), *a*, cvičiteľ; píš: tréner
training (tréning), *a*, cvičenie koní; telesný výcvik, vyškolenie
trainovať, *a*, trénovať, starať sa o koňa, cvičiť na preteky, vôbec vycvičiť, vyškoliť, navykať
traité (treté), *f*, rokovanie; dohovor
traiteur (tretőr), pozri: traktér
trajbovať, *n*, poháňať, zatĺkať, zarážať, rozbíjať, mútiť
trajekt, *l*, prevezenie, preprava, prepravenie
trajektoria, *l*, krivka, ktorá iné krivky v danom uhle pretína
trakcia, *l*, ťažba, vozba
trakt, *l*, kus zeme, oddiel, krýdlo, strana, časť budovy, rad izieb; trať, linaj; rozloha, vzdialenosť
trakta, *novol.* (z tractamentum), hostina; zachádzanie, nakladanie
traktácia, *l*, spoločná hostina, hody, počastovanie, pohostenie, kvas
traktament, *l*, pozri: trakta
traktát, *l*, smluva, dohoda; spis, rozprava písomná, najmä cirkevná; článok; sborník
traktér, *f* (z traiteur, tretőr), stravovateľ, hostinský; hostiteľ, častovateľ
traktéria, *f*, stravovateľstvo, hostinec
traktor, *l*, voz na dopravu ťažkých kanónov (= motor)
traktovať, *l*, hostiť, častovať; zaobchádzať; vyjednávať, jednať sa
trama, *t*, trame (trám), *f*, útok
trambulína, *t* (z trampolino), doska na plavárni na skákanie do vody; lavica na skákanie
tramín, druh znamenitého bieleho alebo červeného vína sladkastej a korennej chuti (podľa tirolského mesta Tramino)
tramontána, *t*, = za horami; severný vietor v Taliansku prichádzajúci s hôr; polárna hviezda; smer
tramp (tremp), *a*, divý skaut; vagabund, tulák, pobehaj, zlodej, lapaj
tramping, pozri: skautizmus
trampolino, pozri: trambulína
tramvaj, *a* (z tramway, tremvej), uličná železnica (kedysi konská, dnes elektrická)
Tran, *n*, veľrybí tuk
trance (trens), *a*, vytrženie, nadšenie, nadprirodzené vykoľajenie ducha, záchvat (snivý stav média); pozri: extáza
tranche (tránš), *f*, rezeň, skyva, diel, okraj
trankvilita, *l*, pokoj, ľahostajnosť
trans, *l*, cez, za (predložka)
transakcia, *l*, vyjednávanie, urovnávanie sporu, narovnanie; smluva, dohoda, smierenie, pokonanie; obchod, kupectvo
transalpský, *l*, zaalpský
transanimácia, *l*, sťahovanie sa duší
transatlantik, *l*, parník, čo pláva cez Atlantické more
transatlantský, *l*, zámorský
transcedencia, (transscedencia), *l*, nadsmyselnosť
transcedentálny (i transcedentný), nadsmyselný, presahujúci ľudské smysly, presahujúci, vyšší
transcedentizmus, *l*, náuka zakladajúca sa na pojmoch vyšších, nadsmyselných
transcedentný, *l*, pozri: transcedentálny
transeat, *l*, nech prejde, nech sa zabudne
transferovať, *l*, preniesť, presadiť, preložiť, prepraviť, preložiť, previesť, prepísať
transfigurácia, *l*, pretvorenie, premenenie, prepodobnenie

transfiguratio Domini, *l*, premenenie Pána
transformácia, *l*, pretvorenie, premena, zmena
transformačný, *l*, premeňujúci
transformátor, *l*, pretváradlo, premieňadlo, pretvárateľ; prístroj, ktorým sa premieňa, pretvára elektrická účinnosť, sila, usmerňovač, menič, preraďovač
transformovať, *l*, pretvárať, premieňať
transfundovať, *l*, prelievať z jednej nádoby do druhej
transfúzia, *l*, prelievanie, prevádzanie krvi do žíl inej osoby alebo zvieraťa
transgresia, *l*, prekročenie, prestúpenie
transgresív, *l*, priechodník v gramatike
transi . . ., pozri: tranzi . . .
transit, *l*, priechod; prevoz tovaru krajinou, prevozný obchod
transito, *t*, priechod, jask; prevezenie tovaru krajom, krajinou, prevozné kupectvo
transitus, *l*, prechod
transkribovať, *l*, prepisovať
transkripcia, *l*, prepisovanie, prepis, písomné označenie
translácia, *l*, prenesenie, prevedenie, prevod, preklad
translatorický, *l*, postupný
Translajtánia, *l*, Zalitavsko, uhorské krajiny, čo ležaly za riekou Litavou
translátor, *l*, prevádzač, prekladateľ, najmä úradne ustanovený
translokácia, *l*, premiestenie, presadenie, preloženie na iné miesto; presťahovanie
translokovať, *l*, premiestiť, presadiť, preložiť
translucídny, *l*, priesvitný
transmarín, *l*, zámorský
transmigrácia, *l*, presťahovanie
transmisia, *l*, prenesenie, prenos (sily); hriadeľ prenášajúci silu; pohon u parných strojov; prestúpenie, prevedenie parnej sily remeňmi na vlastný stroj, prevodnica, remenica
transmisný, *l*, hnací, poháňací, prevodný, priestupný
transmitovať, *l*, odovzdávať (teplo)
transmontánny, *l*, záhorský
transmutácia, *l*, premena, prestavanie, pretvorenie
transparencia, *l*, priesvitnosť, priehľadnosť, priezračnosť
transparent, *l*, priehľadný, priesvitný obraz alebo nadpis
transparentný, *l*, priesvitný, priehľadný, priezračný
transpirácia, *l*, kožné vydychovanie, vyparovanie, potenie
transpirovať, *l*, vydychovať, vyparovať sa, potiť sa
transplantácia, *l*, presadenie, presadzovanie, prenášanie kože s tela na telo
transplantovať, *l*, prenášať, hudobnú skladbu prevádzať do inej tóniny, prekladať, presadzovať, presádzať
transponovať, *l*, prenášať, prepisovať, prevádzať hudobnú skladbu do inej tóniny
transport, *l*, prenášanie, prenáška, prevoz, prevezenie; dovoz, doprava; zásielka
transportábl, transportábilný, *l*, prenesenia schopný, prenosný, prepravný, prevozný
transportácia, *l*, pozri: transport
transportér, *f* (transporteur, -ŏr), prevážač, dopravovateľ, prepravovateľ; uhlomer, posunovadlo na šijacom stroji
transportný, *l*, prepravný, dopravný
transportovať, *l*, prenášať, prevážať, dopravovať, prepravovať
transpozícia, *l*, prenesenie, presadenie; prevedenie hudobnej skladby do inej tóniny
transs . . ., pozri: trans . . .
transsept, *l*, priečna loď chrámová
transsudát, *l*, výpotok

transubstanciácia, *l,* prepodstatnenie, na pr. chleba a vína v telo a krv Kristovu
transverzála, *l,* priečka, priečna čiara
transverzálka, *l,* priečna železnica, železnica priekom cez krajinu
transverzálny, *l,* priečny, šikmý
transvertitizmus, *l,* záľuba v odeve druhého pohlavia, v prestrojovaní sa
transvestitizmus, *l,* chorobná vášeň mužských nosiť ženské šaty
tranširovať, *f* (z trancher, tranšé), rozkrajovať, rozkrájať, rozrezať (mäso)
Trantária, vybájená krajina, neznáme, ďaleké miesto, druhý svet
tranz, *a,* pozri: trance
tranzitívny, *l,* priechodný (na pr. sloveso)
tranzitívum, *l,* priechodné sloveso
tranzitný i **tranzitórny,** *l,* prechodný, dočasný; priechodný, prevozný
tranzito, *t,* priechod; prevezenie tovaru krajinou, prevozný obchod, kupectvo
tranzitórny, pozri: tranzitný
tranzitus, *l,* prechod
trap, *n* (z Trab), beh konský, cval, cválanie
trapér, *a* (od: trap = slučka, pasca), strážca pasce, lovec divej zveri v Severnej Amerike
trapéz, *g,* licho-, kosobežník
trapezoid, *g,* rôznobežník
trapista, člen prísnej rehole (nazývajú sa takto po kláštore v údolí „La Trappe" v Normandsku); majú príkaz stále mlčať
trapovati, *n.* cválať; trapom ísť
trapper, *a,* pozri: trapér
trapuľky, *t* (z trappolo), druh karát, špády
tras (tarras), sopečná hornina, zvetraná láva alebo sopečný popol; druh pieskovca
trasant (trassant), *t,* vydavateľ zmenky
trasát, *t,* dlžník, na koho je zmenka vystavená
trasírka, *f,* týč na meranie
trasovať, *f* (z tracer, trasé), navrhovať, načrtať, rysovať; naznačovať, vymeriavať cestu, železnicu, vytyčovať
trasovať, (trassovať), *t,* vydávať zmenku na niekoho
trata (tratta), *t,* dlhý, úzky čln; cudzia zmenka, vydaná na inú osobu
tratoria (trattoria), *t,* stravovňa, hostinec, vináreň
Trauermarsch, *n,* smútočný pochod
trauma, *g,* úraz, rana
traumaticín, *g,* roztok gutaperče v chlóroforme, aký sa upotrebuje na pevne držiace obväzky
traumatický, *g,* úrazom, poranením vzniklý
traumatóza, *g,* choroba vzniklá úrazom, poranením
Träumerei, *n,* snívanie (druh hudobnej skladby; pozri: rêverie)
trau, schau wem, *n,* dôveruj, ale znaj, pozeraj na to, komu!
Trauung, *n,* sobáš
travaux forcés (travó forsé), *f,* nútené roboty, galeje; (skrát.: T. F., znak, ktorý sa kedysi vypaľoval trestancom odsúdeným na galeje)
traveller (trevelr), *a,* cestovateľ
traveller's check (trevelrs ček), *a,* cestovné šeky splatné v cudzích mestách (majú tú výhodu, že si človek nemusí brať hotové peniaze)
travers (travér), *f,* priečny chod koňa v krásnom jazdení
travertín, *t,* stavebný kameň, čo sa vyskytuje pri Ríme, druh mramoru, vápenitý tuf; pozri: tuf
traverza, *f,* priečne brvno, priečka, nosidlo
traverzný, *f,* priečny, nosný
traverzovať, *f,* prejsť, križovať
travestia, *t,* preoblečenie, premena;

satirické pretvorenie vážnej látky v smiešnu

travestovať, *t*, prestrojovať, pretvárať; vážne veci sosmiešňovať

traviata, *t*, zablúdená, svedená, stratená

trawler (trólr), *a*, rybársky parník, čo loví ryby pomocou vlečenej siete

treasure (trežr), *a*, poklad

trecento (trečento), *t*, (tristo); talianske nazvanie 14. stor. v umení

tref, *h*, vec nečistá, na požívanie nespôsobná, nesúca (opak: košerovaný), chybný, vadný, nezdravý

trefný, *n* (z treffend), vhodný, prípadný; spôsobný, súci

trefy, *f* (z trèfle, tréfl = ďatelina, trojka, ďatelinový trojlístok), žalude alebo kríže v kartách

Treibhaus, *n*, skleník pre uskorenie rastu rastlín

trejf, *h*, pozri: tref

treláž, *f* (z treillage, trejáž), drevené mriežky, najmä na viniče

tréma, *g*, trasenie, triaška, meravosť, strach, hrôza; oddeľovací znak v gramatike (na pr. aë, čítaj osve a, osve e)

tremblant (trámblán), *f*, trasľavý; poľka

tremblante (trámblant), *f*, trasľavý tanec

trémista, *g*, človek, ktorý trpí trémou

tremolando (tremolo), *t*, trasľavým, chvejúcim sa hlasom

tremolit, *g*, biely amfibol

tremolo, *t*, trasľavo, rozochvene (v hudbe spievať al. hrať)

tremolovať, *t*, trasľavým, chvejúcim sa hlasom spievať, prednášať

tremometer, *lg*, meradlo chvenia

tremplin (trámplén), *f*, mostík, doska na skákanie na plavárni alebo v telocvični; pozri: trambulína

tremula, *l*, trasenie

trén, *f* (train), vozatajstvo, oboz, rad, šík vozov; poťah; vlak; sprievod

tréner, *a* (trainer), cvičiteľ

trenchcoat (trenčkot), *a*, plášť pre každé počasie, pôv. kabát do zákopov

tréning, *a* (training), cvičenie koní; telesný výcvik, vyškolenie

trenodia (threnodia), *g*, smútočná pieseň

trénovať, *a*, plemeniť koňa a cvičiť ho na preteky, vycvičovať, cvičiť, vyškoliť, navykať

trente et quarante (tránte karánt), = tridsať a štyridsať; hazardná hra v karty

trente-et-un (tránte ön), *f*, jedenatridsať (hazardná hra s whistovými kartami, asi ako našich jedenadvadsať)

trepak, *r*, ruský ľudový tanec

trepanácia, *l*, vyňatie, vyrezanie čiastky lebky

tres, *l*, tri

tres faciunt collegium, *l*, traja tvoria sbor, zakladajú spoločnosť

tresillo (tresiljo), *š*, hra v karty

trésor (trezor, pozri toto), *f*, poklad; pokladnica; osobitné pevné oddelenie v pokladnici; pozri: safe

trésorier (trezorié), *f*, pokladník

tretry, *a*, športová obuv s vyčnievajúcimi gumami na podošvách, ktoré zabraňujú šmýkaniu sa

treuga Dei, *l*, v stredoveku boží pokoj, zastavenie nepriateľstva a lúpežníctva na čas; prímerie

treve, *h*, pozri: tref

trève (trév), *f*, pokoj zbraní, prímerie

trève de Dieu (trév dö djő), *f*, pozri: treuga Dei

trézor, *f*, poklad, pokladnica, skrinka

trézorier, *f* (trésorier, trézorié), *f*, pokladník

triáda, *g*, trojica, tri rovnorodé veci

triage (triáž), *f*, vyberanie; paberky, brak
trial (trajel), *a*, skúška pred pretekmi, aby sa poznalo, aké má očakávania
trialistický, *l*, trojitý, trojdielny
trializmus, *l*, trojitosť, trojdielnosť
triangul, *l*, trojuholník, trojhran, trojnôžka, trojhranný kovový hudobný nástroj; v katolíckej cirkvi trojramenná svieca veľkonočná
triangulácia, *l*, rozdelenie povrchu zemského na meranie, meranie vodorovných uhlov trojuholníkmi, trojuholníkovanie
triangulárny, *l*, trojhranný
triangulovať, *l*, nejakú plochu na trojhrany rozdeľovať, aby sa dala ľahšie zmerať
trianon, *f*, letohrádok, vilka v parku vystavaná podľa letohrádku Trianonu vo Versailloch
Trianon, *f*, dva letohrádky, vystavané v parku versailleskom; v jednom z nich bol podpísaný pokoj medzi Dohodou a Maďarskom r. 1920
triarchia, *g*, vláda troch, trojvladárstvo, trojpanstvo
triári, *l*, najstarší a najvycvičenejší vojaci starorímskych plukov; pozri: res venit ad triarios
trias, *g*, trojica; zemský útvar
triasový útvar, *g*, útvar kameňouhoľný, najstaršia perioda druhohôr
tribadia, *g*, zvrátené pohlavné styky medzi ženami
tribadizmus, *f*, smilstvo medzi ženskými
tribometer, *g*, zariadenie na meranie trenia
tribrachys, *g*, veršová stopa, čo má tri krátke slabiky (⏑⏑⏑)
tribulovať, *l*, hnať, naliehať, tiesniť, sužovať
tribún, *l*, obranca, zastanca vospolného ľudu v starom Ríme; vyšší dôstojník alebo úradník
tribúna, *f*, vyvýšené miesto, rečnisko, rečnište, pavlač
tribunál, *l*, súdny stolec, súdny dvor, súdna stolica; rozhodujúci súd
tribunát, *l*, tribúnsky úrad
tribus, *l*, trieda ľudu v starom Ríme v politickom a správnom smysle
tribút, *l*, daň, plat, poplatok
tricefalus, *g*, trojhlavá ohava, stvora
trick, *a*, lesť, útok, podchytavosť, podvod; obratný kúsok, trik
trickfilm, film, ktorý bol natočený rozličnými trikmi (pôsobí svojimi nemožnosťami)
tricktrack, *a*, hra vo dvojke s kamienkami na doske označenej trojuholníkmi rozličnej farby
triclinium, *l*, tri stoličky okolo stola pre deväť osôb u starých Rimanov; jedáleň; triklínium
tricykel, *lg*, trojkolesnica
tridens, *l*, trojzubec, odznak boha Neptuna, vládcu mora
triduum, *l*, trojdenný čas, slávnosť, trojdenná modlitba
triéder, *g*, divadelný alebo poľný ďalekohľad hranolový, trojdielny
trienálka, *l*, trojročný prídavok
triénium (triennium), *l*, trojročie
triér, *f* (trieur, triór), vyberač, roztrieďovač, kúkoľník (čistiaci stroj na obilie)
triéra, *g*, trojveslica
trifólium, *l*, trojlístok, trojka, ďatelina
trifória (triforium), *l*, povala s trojitými otvormi, oknami; múrik okolo hradných múrov; úzka oblúkovitá chodba nad bočnými loďmi románskych chrámov
triga, *l*, trojzáprah, trojka
trigamia, *g*, trojženstvo
trigantína, *f*, grécka loď s jednou plachtou
trigemini, *l*, trojčatá
trigeminus, *l*, trojklanný nerv
triglyf, *g*, trojzubec, stĺpová ozdoba

trigón, *g*, trojuholník
trigonometria, *g*, trojuhlomerstvo, náuka o určovaní vzájomných vzťahov častí trojuholníka
trichína, *g*, svalovec (červ vo svalstve)
trichinóza, *g*, nákazlivá choroba, spôsobená trichínami, choroba svalová
trichofytika, *g*, prostriedky podporujúce rast vlasov
trichóza *g*, vlasový podrast na ľudskom tele
trik (trick), *a*, podchytavosť, lesť, úskok, chytrý kúsok; podvod, úklad
triklínium, *l*, pozri: triclinium
trikolón, *g*, trojveršie, trojčlen
trikolóra, *l*, trojfarebná stužka, trojfarebná zástava, odznak
trikot (trikó), *f*, pletená robota; košeľa utkaná na osnove (tesne prilieha na telo)
trilaterálny, *l*, trojstranný, trojboký
trilich, pozri: drilich; činovať
trilinguický, *l*, trojjazyčný
trilion, *l*, milion bilionov
trilit (trilith), *g*, trojkameň (pomník z troch balvanov)
trilkovať, *t*, trasľavým hlasom spievať, tóny chytro striedať; pozri: trilo, trilok
trilo, **trilok**, *t* (z trillo), chytré a súmerné striedanie dvoch susedných tónov pre ozdobu; trasľavý hlas v speve i vo hre
trilobiti, *g*, trojlaločnatci, skamenelí korýši z veľhôr
trilogia, *g*, súbor troch drám obsahom súvislých, súbor troch románov obsahom súvislých, z ktorých každý tvorí uzavretý celok
trilyzín, prípravok na pestovanie vlasov
trimester, *l*, trojmesačný čas, štvrťročie
trimeter, *g*, šesťstopý jambický alebo trochejský verš
trimming, *a*, úprava, okrasa, ozdoba, lemovanie
trimorfný, *g*, trojtvarý
Trimurti, *i*, (murti = telo), trojica indického najvyššieho božstva (Brahma, Višnu, Šiva, t. j. stvoriteľ, udržiavateľ, ničiteľ)
trinitas, *l*, trojica
triniti i **trinitári**, *l*, mnísi rehole najsvätejšej Trojice na vykúpenie otrokov a kresťanských zajatcov z mohamedánskej moci (táto rehoľa už zanikla)
Trinker, *n*, pijan
Trinkgeld, *n*, prepitné, diškrécia
trinom, *g*, trojčlen
trinomický, *g*, trojčlenný, trojdielny
trio, *t*, trojspev, trojhlasá skladba hudobná, trojica
trioda, *g*, trojelektrodová lampa (rádiof.)
triodium, *g*, v gréckej cirkvi kniha o bohoslužbách v čas pôstu
triola, *t*, rytmická figúra v hudbe, soskupenie troch nót rovnakého trvania vo hre alebo speve ako nota jedna
triolet, *f*, lyrická báseň osobitného tvaru, v ktorej sa prvý verš po treťom a šiestom opakuje
trionál, uspávací liek
tripanosomiada, *g*, spavá choroba
tripartícia, *l*, pozri: trisekcia
tripartitný, *l*, trojdielny
tripel, *l* (terra tripolitana), hlinitá ruda na leštenie kovov, kameňov a skla
triper (tripper), *n*, kvapavka, zapálenie sliznice močovej rúry
triplé, *f*, vo hre na biliarde trojaký náraz gule na steny guleníka
triplealliance (triplaliáns), *f*, trojspolok, sväz troch mocností
triplentente (triplantánt), *f*, trojdohoda
triplesec (triplsek), *f*, silný likér
tripleta, *f*, trojaký exemplár, tretí rovnaký predmet
triplex, *l*, trojnásobný, trojaký, trojný, trojitý
triplicita, *l*, trojnásobnosť

triplika, *l,* v súdnictve odpoveď obžalovaného na dupliku (pozri toto)
triplikát, *l,* tretí rovnaký exemplár nejakej listiny alebo spisu; pozri: tripleta
triplo (in triplo), *l,* trojnásobne, trojmo
triplum, *l,* trojnásobne toľko
tripoda (tripus), *g,* trojnôžka; pozri: Pýtia
tripodia, *g,* trojstopie, spojenie troch stôp vo verši
tripotage (tripotáž), *f,* burzový podvod
tripp, vlnený barchet, trip
tripping, *a,* úmyselné podrážanie protivníka vo futbale
tripsis, *g,* trenie, natieranie
triptychon, *g,* trojdielny obraz; skladací obraz; trojdielny román
triptyk, *g,* povolenie motoristom prejsť štátne hranice
tripus, *g,* tripoda
triréma, *l,* trojveslica
trisekcia, *l,* rozdelenia uhla na tri rovnaké časti, roztrojenie
trismus, *g,* pozri: trizmus
tristichon, *g,* trojveršie; trojriadková sloha
tristitia, *l,* smútok
tristitný, *l,* smutný, trúchlivý
tristný, *l,* smutný, trúchlivý
trisylabický, *g,* trojslabičný
triteizmus (tritheizmus), *g,* viera v tri jednotlivé božské osoby (nie v Trojicu) v kresťanskej vierouke
Triton, *g,* morský bôžik (syn Poseidonov)
triumf, *l,* víťazná radosť, víťazný krik, víťazný sprievod, vchod; víťazosláva, víťazstvo; jasanie
triumfátor, *l,* víťazstvo sláviaci vojvodca, víťaz
triumfovať, *l,* sláviť, oslavovať víťazstvo; jasať, plesať
triumvír, *l,* jeden z troch mužských vladárov
triumvirát, *l,* trojvláda, vláda troch vynikajúcich ľudí, spolok troch
trivialita (i triviálnosť), *l,* všednosť, otrepaná vec, sprostosť, nízkosť, hrubosť
trivializovať, *l,* snižovať, zovšedňovať
triviálne školy, *l,* obecné, ľudové, normálne školy
triviálnosť, pozri: trivialita
triviálny, *l,* všedný, obyčajný, otrepaný, hrubý, nízky, sprostý
trívium, *l,* trojcestie; trojaké učenie nižších škôl za stredoveku (gramatika, dialektika, retorika)
trizmus, *g* (trismus), spínavý kŕč; škrípanie zubov
trizna, pozri: tryzna
trofej, *g,* víťazný odznak; víťazná korisť
trofický, *g,* s výživou súvisiaci
trofologia, *g,* náuka o výžive
tróger, *n* (z Träger), nosič
troglodit, *g,* obyvateľ jaskyne; jaskyniak
trochej (trocheus), *g,* dvojslabičná stopa veršová (- ⏑)
trochiskus, *g,* pokrútka, guľka, pastilka
trojka, *r,* ruský povoz alebo sane trojzáprahové
trojská váha, anglická váha na drahé kovy a lieky
Trokadero, *š,* pevnosť pri Kadiži v Španielsku, podľa ktorej je nazvaný výstavný a muzejný palác v Paríži; často sa takto volajú aj kabarety a bary
trokár, *f* (z troicart), lekársky nástroj na vypúšťanie tekutín alebo plynov z tela
troky, *n* (z Trog), žľab, koryto, korýtko
troll, *ho,* skalný duch, najmä zlý, trold; diabol; (vyskytuje sa i v nórskej a švédskej mytologii)
trolleybus, vozeň elektrickej bezkoľajnej železnice (podľa amerického vynálezcu Trolleya)
Trolleyova tyč (drót), tyč so škrip-

com na elektrickom vozni (nazvaná po svojom vynálezcovi Američanovi Trolleyovi)

tromba, *t,* trúba

trombón, *t,* dlhý hudobný nástroj dychový

trombonista, *t,* hráč na trombóne

trombóza, *g,* zahatenie, zastavenie, srážanie sa krvi v cievach

tromf, *n* (z Trumph, toto z *l* triumphus), víťazná farba v kartách

tromfovať, *n,* ísť tromfom, tromfom biť

Trommelfeuer, *n,* bubnová paľba; jednostajná a nepretržitá delostreľba pred útokom

trompeta, pozri: trumpeta

trón, *l,* panovníkova stolica, prestol

trop (tró), *f,* príliš veľa; v kartách: fuč

tropar, *g, r,* krátky cirkevný chválospev

trópeum (tropaeum), *l,* znamenie (pomník, mohyla) víťazstva na mieste, kde boli nepriatelia obrátení na útek a korisť im odňatá

trophaeum, *l,* pozri: trópeum

tropický, *g,* prenesený, obrazný; zástupný; horúci (o pásme)

tropický šišak, klobúk pre belochov v tropických krajoch

tropikal, ľahká vlnená látka

tropizmus, *g,* vlastnosť niektorých rastlín, že robia isté pohyby na istý popud (obracanie sa vo smere svetla a pod.)

troposféra, *g,* oblasť povetria do výšky 11—15 *km,* v ktorej postupne ubúda teploty a nad ktorou sa rozprestiera stratosféra (pozri toto)

tropovať, *n,* pozri: trapovať

troppo, *t,* príliš

tropus, *g,* niečo obrazne povedané; zámena slov

tropy, *g,* zem horúceho pásma, čo leží medzi obratníkmi

troštovať, *n* (z trösten), tešiť, dávať útechu

trot, *a,* cval; druh tanca

trotoár (trottoir), *f,* dláždený chodník

Trottel, *n,* hlupák, truľo

trotteur (trotőr), *f,* chodec; ako prídavné meno: vychádzkový

trottoir rouland (trotoár rulán), *f,* otáčajúci sa chodník

trottinette (trorinet), *f,* kolesobežka

trottoir (trotoár), *f,* chodník

troubadour (trubadúr), *f,* pozri: trubadúr

trouble (trúbl), *f,* nepokoj, mätež, pobúrenie

troupier (trupié), *f,* ďalejslúžiaci vojak

trousseau (trusó), *f,* sväzok; výbava nevesty, veno

trouvère, *f,* pozri: truvér

trovatore, *t,* pozri: trubadúr

troyer, *a,* vlnená spodná košeľa

trubadúr (troubadour), *f,* v stredoveku názov pocestných spevákov ľúbostných piesní, najmä v južnom Francúzsku

truc, *n* (z Trotz), vzdor, vzdorovitosť

trucfest, *n,* vzdoroslávnosť

trucovať, *n,* vzdorovať

trucovitý, *n,* vzdorovitý

trudgeon (tradžn), *a,* spôsob plávania, pri ktorom sa striedavo vymachujú ramená

trudy, s*b, r,* učené spisy

trudovici, *r,* v Rusku bola strana, čo bránila záujmy ľudí robiacich, strana sedliakov a robotníkov

truk (truck), *a,* obchod, kupectvo čarou, výmenou, výmenný obchod

truková sústava (tröková —), *a,* vyplácanie pláce v plodinách miesto v peniazoch

truksas, *n* (z Truchsesz), nosič jedla, jedlonos; dvorný stolník, kedysi vysoký hodnostár v nemeckej ríši

trumeau (trümó), *f,* veľké zrkadlo medzi oblokmi; nástenné zrkadlo s podstavcom

trumpeta, *n*, trúbka, poľná trúbka
trung, trunk, trúnok, *n*, nápoj
trunk (trank), *a*, kmeň
trupa, *f*, *n*, zástup ozbrojeného ľudu, vojenský sbor; čata, oddiel; divadelná spoločnosť
trust (tröst), *a*, úver, dôvera; sväz, kruh, združenie kupecké, obchodné, kartel vo veľkom; zárobkárska spoločnosť
truvér, *f*, básnik, spevák stredoveký vo Francúzsku; pozri: troubadour
tryfle, *n* (Trüffel), hlivy, jelenice (jedlé huby)
trylok, *t*, pozri: trilo, trilok
trymó, pozri: trumeau
trypanóty, *g*, choroby spôsobené baktériami, t. zv. trypanozoma, žijúcimi v krvi
tryper, pozri: triper
tryzna, posmrtná oslava
tse-tse, jedovatá mucha (žije v trópických pásmach a spôsobuje t. zv. spavú chorobu), (*l* glosina)
T. S. F., skrát. télegrafie sans fil, *f*, bezdrótová telegrafia
tsien, *č*, čínsky peniaz, desatina taelu
Tu, chemická značka túlia (thulium)
T. U., skrát. telegrafickej únie
tua res agitur, *l*, o tvoju vec ide (*Horác*)
tuba, *l*, rúra, trubica; vojenná trúba
tubafón, *lg*, kovové rúrky na drevenom podstavci, zvonková hra
tuber, *l*, hrboľ
tuberkula, *l*, pozri: tuberkulóza
tuberkulóza, *l*, uzlinka, hľuza v pľúcach; pľúcna choroba, suchoty, ubúdanie
tuberóza, *l*, rastlina z rodiny rastlín ľaliovitých
tubulózny, *l*, trúbkovitý, trubičkovitý
tubulus, *l*, rúrka, trúbka, trubička
tubus, *l*, rúra; veľký ďalekohľad
tucet, *f* (z douzaine, duzén a z *n* Dutzend), dvanásť kusov
tudor, druh veľkých zavretých automobilov
tudorský sloh, anglická neskorá gotika
tuf, *l* (z tophus), sopečná hornina, trol; vápenatý kameň
tugras, *tu*, sultánov štylizovaný znak (monogram); pečať
Tuch, *n*, šatka; súkno
Tuilerie (tüjerí), *f*, tehelne; bývalý kráľovský palác so záhradou v Paríži
tuja (thuja, thya), *g*, svod, žurav, chvojka (ihličnatý strom)
tula, *r*, kovová smiešanina striebra, medi, olova a síry, nazvaná po meste Tule v Rusku
Tu l'as voulu, George Dandin (tü las vulü, žorž danden), *f*, ty si to chcel, G. D. (je to tvoja vina)
Túle (Thule), *g*, u starých Grékov vybájený ostrov na ďalekom severe (azda Island); pozri: Thule
tulich, *n* (Dolch), dýka
tumba, *l*, hrobnica v podobe rakvy
tumefakcia, *l*, pozri: tumescencia
tumescencia, *l*, opuchlosť, opuchel'
tumor, *l*, opuchel', napuchlina
tumpach, pozri: tombak
tumpachový, skamenelý; vyjavený
tumult, *l*, hrmot, lomoz, poplach, vravor, vzbúrenie sa ľudu, výtržnosť
tumultant, *l*, osoba, čo robí krik, burič, výtržník
tumultózny, *l*, hrmotný
tumulus, *l*, mohyla, hrob
tuna, pozri: tona
tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet, *l*, vtedy ide o tvoj majetok, ak najbližší múr horí (ak horí u suseda) (*Hor.*)
tundry, *fin*, mochom, lišajníkmi a trávou zarastené bariny v severnej Sibíri, ktoré sú zväčša zamrznuté, barinatá step
tu ne cede malis, sed contra audentior ito, *l*, neustupuj zlu, lež

proti nemu celkom smelo kráčaj! (*Verg.*)

tunel, *a* (tunnel, tönel), podzemné spojenie dvoch miest zemského povrchu, jask, podzemný priechod, murovaná podzemná chodba

Tungsram, tov. značka elektrických výrobkov, nmä žiaroviek

tunicela (tunicella), *l*, biskupské rúcho pod ornátom pri sv. Omši

tunika, *l*, spodný odev z bielej vlny, ktorý starí Rimania nosili pod tógou a ženské pod štólou, krátke ženské šaty, krátka sukňa

tupé (toupet), *f*, pozri: toupet

tuplovaný, *l* (z duplex), pozri: duplovaný

tu quoque, *l*, i ty? (roz.: si taký?)

túra, *f* (z tour, túr), obeh; cesta; obrat v tanci, obrátka; rad, koleso; námaha, robota; ťažkosti

turba, *tu*, hrobnica, náhrobok vynikajúcich mohamedánov

turbácia, *l*, vyrušenie, znepokojenie, mätež, výtržnosť

turban, *tu*, závoj, šatka na zavinutie hlavy, turecká prikrývka hlavy (červená čiapka a látka okolo nej okrútená)

turbína, *l*, mlynské vodné koleso hnané tlakom vody; motor, ktorým sa využíva sila vody

turbírovať, pozri: turbovať

turbodynamo, *lg*, stroj spojený s parnou turbínou

turbogenerátor, *lg*, = turbodynamo poháňané turbínou a s ňou priamo spojené

turbot (türbó), *f*, platéza, podošvica (ryba)

turbovať, *l*, znepokojovať, vyrušovať, vytrhovať

turbulencia, *l*, nepokoj, vzrušenie

turbulentný, *l*, nepokojný; prudký, rezký, náhly, hrmotný, búrlivý

turf (törf), *a*, trávnik, pažiť; *f* (türf), cesta na konské preteky, závodište, preteky; trasovisko

turgor, *l*, opuchel', napätie kože

turibulum, *l*, kadidelnica

turista, *f*, *a*, cestovateľ, chodec, pútnik, cestujúci pre zábavu

turistika, *f*, *a*, cestovanie pre zábavu

turkey (tarky), *a*, moriak; druh tanca

turkos, domorodý strelec alžírsky slúžiaci i vo vojsku francúzskom

Turm, *n*, veža (v šachoch)

turmalín, nerast (drahý kameň farby belasej, zelenej alebo červenej)

turnaj, *f*, rytiersky zápas v stredoveku, ktorý bol hrou, preteky oštepom, kolba, klanie

turné, pozri: tournée

turnér, *n*, zápasník, borca; člen nemeckej telovýchovnej organizácie

turniket, pozri: tourniquet

turnovať, *n*, cvičiť telo, robiť telocvik

turnúra, *f* (z turnure, turnűr), spôsobné, obratné držanie sa; telesný zovňajšok; kedysi moderné vypchávanie sukní nazadu

turnus, *l*, obeh, kruh, rad, poradie; striedanie, pravidelné postupovanie

tusis (tussis), *l*, kašeľ

Tuskulum (Tuskulánum), *l*, Ciceronovo letné sídlo neďaleko mesta Tuskula v strednej Itálii; vidiecka tíšina; letovisko, letné sídlo

tuš, *n*, jemná čierna farba, najmä čínska; hlahol, ozývanie sa trúb a zvonov (kotlov) na niečiu oslavu, fanfára; lejavec; pozri: douche, touche (dúš, túš)

tušovať, *n*, tušom zamazať, zakryť, zastrieť; premôcť, zatajiť; polievať lejavcom; pozri: dušovať

tutela, *l*, poručníctvo, opatrovníctvo; dozor, dohľad

tútor, *l*, poručník, opatrovník; ochranca, dozorca

tutor (tutr), *a*, učiteľ, vychovávatel; poručník
tútorstvo, *l*, poručníctvo, opatrovníctvo
tutti, *t*, všetci
tutti frutti, *t*, všelijaké ovocie; všetko dokopy, smiešanina
tutti quanti, *t*, všetci takí, ako uvedený príklad; všetci dovedna, navospol, kdekto
túz, najvyššia karta z farby
tuzór, priesvitná látka na záclony
tweed (tvíd), *a*, polovlnená látka na letné šaty
twiete, *ho*, úzka ulička
twist, *a*, bavlnená priadza; nápoj z páleného, piva a vajec
two step (túst ep), *a*, druh dvojkrokého amerického tanca
týf, *g*, pozri: týfus
tyflitis, *g*, zapálenie slepého čreva
tyflotypia, *g*, vypuklá tlač pre slepcov
tyflóza, *g*, slepota
tyfón, *g*, horúci a ničivý južný vietor
tyfózny, *g*, horúčkovitý
týfus, *g*, horúčka, horúčkovitá choroba (krvná nákazlivá choroba); typhus abdominalis, *g*, *l*, brušný týfus
Tyché, *g*, bohyňa náhody a šťastia, Šťastena (*l* Fortúna)
tyjady (thyiady), *g*, bachantky, vrtkavé a blúznivé Bachove kňahyne
tyl, *n* (z Tüll), riedka, jemná, priehľadná tkanina z bavlny, ľanu alebo hodvábu
tymián, *g*, materina dúška (thymus vulgaris)
týmitis (thymitis), *g*, zapálenie prsnej hľuzy
tymol, časť tymiánového oleja, ktorá sa upotrebuje v lekárstve ako antiseptický prostriedok, najmä pri výrobe antiseptických prostriedkov (tymolín)
tympani, pozri: tympanon
tympanista, *g*, bubeník
tympanon, *g*, bubon; v mn. čísle: tympani, kotly; v staviteľstve výklenok nad oblokmi alebo dvermi slohu románskeho, obyčajne v podobe polkolesa
týmus (thymus), prsná hľuza, kojenecká žľaza
typ, *g*, tvar, ráz, pravzor, vzornica, základný odtlačok, znak, druh; príznačný vzor; tlačové písmo; príklad, obraz
typický, *g*, rázovitý, význačný, príkladný, vzorný, príznačný; istý, určitý, význačný, pravidelne sa opakujúci
typizácia, pozri: normalizácia
typograf, *g*, kníhtlačiar, sadzač písma, človek, čo leje písmo
typografia, *g*, kníhtlačiarstvo, sadzačstvo, kníhtlač, kníhtlačiareň
typologia, *g*, náuka o predobrazení kresťanskom v Starom zákone; náuka o poznávaní povahy (nadania a náklonností) človeka na jeho tele
typometer, *g*, písmomer; nástroj na určenie plošného obsahu tlačiarskeho písma
typotheter (typotéter), *g*, tlačiarsky sádzací stroj; píš: typotéter
typus, *g*, pozri: typ
typwriter (tajprajtr), *a*, písací stroj
Tyr, *n*, germánsky boh vojny
tyran, *g*, ukrutný, bezohľadný a násilný panovník, násilník, samovládca, krutovládca
tyrania (tyrannis), *g*, ukrutná, bezohľadná vláda, krutovláda, násilná vláda, tyranstvo
tyranizovať, *g*, násilne ovládať, znásilňovať, ukrutne, kruto s niekým zaobchádzať, niekoho utláčať
tyranský, *g*, krutovládny, ukrutný, násilný, násilnícky; velikánsky
tyranstvo, *g*, pozri: tyrania
tyreoida (thyreoida), *g*, štítna žľaza
tyreofýma (thyreophyma), *g*, opuchel štítnej žľazy

tyrkys, *pe,* drahý kameň farby zelenej alebo rýdzo belasej, slabo lesklý (kalait)
tyro, tyrocínium, pozri: tiro, tirocínium
tyrolienne (tyrolien), *f,* druh tirolskej piesne ľudovej alebo tirolského tanca
tyrpant, *n* (Therebandpflaster), živicová náplasť na kríže
tyrtejský, nadšenie prebúdzajúci (podľa gréckeho básnika Tyrtaia, básnika vojenných piesní v 7. stor. pr. Kr.)
tyrzos (thyrsos), *g,* brečtanom a viničovým listím ovinutá palica, akú nosievali grécky boh Bachus a jeho sprievodcovia
tyšri hebrejský mesiac, ktorým sa začína židovský nový rok

U

(Tu hľadaj i slová začínajúce sa s **ü!**)

U, chemická značka uránu; skrát. pre urín, Untersseboot (pozri tieto); medzinárodná rozpoznávacia značka motorových vozidiel Uruguaya
über, *n,* nemecká predložka nad, cez
Überbrettl, *n,* nemecká ľudová zábava podobná francúzskemu kabaretu
Überrock, Überzieher, *n,* vrchný kabát, svrchník
Übersetzung, *n,* preklad
ubertas, *l,* úrodnosť, hojnosť, nadbytok
Überzieher, *n,* svrchník
Überzug, *n,* obliečka
ubi bene, ibi patria, *l,* kde dobre, tam vlasť
ubikácia, *l,* miesto pobytu, bydlisko, byt, bydlo, príbytok
ubikvita, *l,* všadeprítomnosť
U-Boot, *n,* pozri: Untersseboot
Übung, *n,* cvičenie
Ucalegon, *g,* pozri: iam proximus ardet U.
ucelli, *t,* drobné spevavé vtáctvo, ktoré pri ťahaní lapajú v Taliansku
U. C. I., skrát. Union Cycliste Internationale (ünion syklist enternasional), *f,* medzinárodná cyklistická únia
účastok, *r,* podiel, účasť, diel pozemku, okres, mestská štvrť, okresný policajný úrad
udarnik, *r,* člen útočnej roty
uditore, *t,* audítor, *l,* poslucháč; pápežská rada; sudca v Ríme
udometer, *lg,* dažďomer
U. E. A., skrát. Universala Esperanto Asocio, svetová asociácia esperantská
Ufa, názov najväčšej filmovej spoločnosti v Nemecku (Universal Film Aktiengesellschaft)
Ufficia, palác vo Florencii s povestnou obrazárňou
ugodovci, *r,* strana medzi ruskými Poliakmi, čo pracovala za shodu medzi oboma kmeňmi; bolo to najmä poľské zemianstvo
uhľohydráty, *g,* ústrojné látky obsahujúce uhlík, vodík, kyslík, na pr. cukor, škrob a i.
Uhr, *n,* hodiny
u. i = ut infra (pozri toto)
új, *m,* nový
ujezd, *r,* údel, okres, obvod
ujság (ujšág), *m,* noviny
U. K., skrát. United Kindom (junaityd kindöm), *a,* spojené kráľovstvá (Veľká Británia a Írsko)
ukaz, *r, p,* cársky, vládny alebo úradný rozkaz
ukutele (jukutele), malá havajská citara

ulán, pozri: hulán
ulcerácia, *l,* hnisanie, vredovatenie
ulcus, *l,* vred
ulema, *ar,* u Turkov kňaz, učiteľ, učený vykladač koránu
ulitis, *g,* zapálenie ďasien
Ulixes, *l,* = Odyseus (Odysseus); pozri toto
Ulk, *n,* žart, špás, fígeľ, huncútstvo
Ullstein, jedno z najväčších nemeckých nakladateľstiev, ktoré vydáva medziiným i veľmi lacné romány (t. zv. ulštajnky)
ulmovka, *n,* fajka z nemeckého mesta Ulmu alebo z jeho okolia pochádzajúca
ulna, *l,* lakeť (časť tela)
ulstr (ölstr), *a,* dlhý a široký kabát anglický na preoblečenie (v páse je stiahnutý; podľa Ulstru, najsevernejšej írskej provincie)
ulstrová látka (ölstrová), *a,* hrubá vlnená látka na plášte
ultima ratio, *l,* posledný, ostatný prostriedok
ultima ratio regum, *l,* ostatný, posledný prostriedok kráľov (olovo)
Ultima Thule, pozri: Thule, Tule
ultimát(um), *l,* ostatný, posledný návrh na smier; ostatná lehota na vyrovnanie; ostatné vyzvanie pred vyhlásením vojny; ostatné podmienky pri štátnych smluvách; ostatné slovo
ultimo, *l,* ostatného dňa; zmenka splatná koncom mesiaca; napokon, ostatné zdvihnutie vo hre v karty (obyč. najmenšou kartou)
ultimus, *l,* ostatný (na pr. v triede; panovník nejakej dynastie, ktorá prestala panovať)
ultor, *l,* pomstiteľ
ultra, *l,* cez, za (predložka); v zložených slovách = arci; nad mieru; prepätec, výstredník
ultrafialové lúče, lúče, čo ležia v spektre za krajnou viditeľnou farbou fialovou
ultramarín, *l,* neústrojná krásna belasá farba, vyrábaná z lazuritu; pozri: lazurit
ultramontán, *l,* kto smeruje cez Alpy do Ríma, obranca pápežskej neomylnosti, pápežský prívrženec; prívrženec kňazskej vlády
ultramontanizmus, *l,* smýšľanie naklonené moci a vplyvu pápežovým; smýšľanie výstredne rímskocirkevné; pozri: klerikalizmus
ultramontánny, *l,* záhorský, zaalpský; pozri: ultramontán
ultra posse nemo tenetur, *l,* nik nie je viazaný konať viacej ako môže
umbela, *l,* tienidlo, slnečník; ambrela
umbellatae (umbelliferae), *l,* slnečnicovité rastliny
Umberto, *t,* Humbert
umbilicus, *l,* pupok; stredisko
umbra, *l,* tieň, tôňa
Umbria terra, *l,* umbrijská zem v Taliansku, hnedá zemina, z ktorej sa vyrába farbivo
Umlauf, *n,* obeh
umpire (ampajr), *a,* sudca, rozhodca
Umsatz, *n,* obrat peňazí
Umsatzsteuer, *n,* daň z obratu
Umschlag, *n,* obkladok
Umtausch, *n,* výmena, zámena, čara
una corda, *t,* na jednej strune (hrať)
unanimita, *l,* jednomyseľnosť, svornosť
unanimiter, *l,* jednomyseľne, svorne
unbešrije, *h,* Bože daj, Pán Boh požehnaj
uncia, *l,* lekárnická váha, 1/12 lek. funta, asi 27 gramov
unciálky, *l,* veľké asi na palec vysoké latinské alebo gótske písmo; veľké začiatočné písmená
uncle Sam (önkl sem), *a,* strýčko Sámuel, prezývanie Angličanov

Severoameričanom pre skráteninu U. S. (United states = Spojené štáty) v znaku

unctia extrema, *l,* ostatné pomazanie

undácia, *l,* náraz vĺn

Undina, *l,* vodná víla

undulácia, *l,* vlnenia, vlnitý pohyb, kolísanie

undulačný, *l,* vlnenia sa týkajúci

undulovať, *l,* vlnito sa pohybovať

unfair (anfér), *a,* nečestný, neslušný, netaktný, proti pravidlám

Unfallversicherung, *n,* úrazové poistenie

ung., skrát. unguentum (pozri toto)

ungelt, *n,* mýtne na tovar, najmä potraviny; mýtnica, skladisko cudzích kupcov v Prahe

unguentum, *l,* masť

ungula, *l,* kopyto

uni (üní), *f,* jednofarebný, bez vzorku

únia, *l,* združenie, jednota, spolok, sväz; Únia, Spojené štáty severoamerické

uniáti, *l,* gréckokatolíci uznávajúci pápeža za najvyššiu hlavu cirkvi

uniatský, *l,* sjednotený

unicum, pozri: unikum

unifikácia, *l,* sjednotenie, spojenie; jednotnosť

unifikovať, *l,* sjednocovať

uniforma, *l,* rovnošata (úradná alebo vojenská); rovnakosť, jednotvárnosť

uniformita, *l,* usporiadanie podľa rovnakého tvaru, rovnotvárnosť, rovnakosť

uniformizmus, *l,* úsilie po jednotnom usporiadaní vecí v štáte, cirkvi a pod.

uniformný, *l,* jednotný, rovnaký

unigenitus, *l,* jednorodený syn Boží

unikát, *l,* ojedinelý kus, jedinký exemplár, výtlačok; ojedinelá pamiatka

unikum, *l,* vec svojho druhu jediná; ojedinelosť, neobyčajnosť, zvláštnosť, vzácnosť, zriedkavosť, čo nemá rovného

unilaterálny, *l,* jednostranný

union (ünion), *f,* spojenie, jednota

unionisti, *l,* jednotári; prívrženci spojenia cirkvi latinskej a gréckej s cirkvou pravoslávnou; prívrženci spojenia obcí severoamerických za občianskej vojny 1861

unionistický, *l,* jednotný, sjednocujúci

Union Jack (juniön džek), *a,* ľudové pomenovanie britskej štátnej zástavy

union latine (ünión latin), *f,* latinská mincovná dohoda

unisono, *t,* jednohlasne, rovnohlasne, všetkými hlasmi, jednomyseľne

unita(s), *l,* jedinosť, jednota, rovnakosť

unitári, *l,* jednotári; pozri: unionisti; náboženská sekta, čo verí iba v jednu božskú osobu

United Artists (junajtíd —), *a,* americká filmová spoločnosť

United Press (junajtíd —), *a,* americká zpravodajská kancelária

United states (junajtíd stéts), *a,* Spojené štáty (severoamerické)

United states (of America) (junajtíd stéts —), *a,* Spojené štáty (severoamerické); skrát.: USA

Universal-Film (juniversel —), *a,* americký filmový podnik

universel (üniversel), *f,* pozri: univerzálny

universum, *l,* vesmír, celý svet; univerzum

univerzalisti, *l,* prívrženci náuky, že všetkým ľuďom je určená spása; členovia prísne mravnej sekty v Sev. Amerike

univerzalita (i univerzálnosť), všeobecnosť, všestrannosť

univerzalizmus, *l,* úsilie a moc všetko obsiahnuť; v teologii

učenie, že milosť Božia sa vzťahuje na všetkých ľudí bez rozdielu
univerzálny, *l*, všeobecný, všestranný, hlavný, všeobsiahly
univerzálny dedič, *l*, dedič, ktorému jedinému pripadlo celé dedičstvo (na rozdiel od spoločných dedičov)
univerzita, *l*, vysoká škola, na ktorej sa študujúci vzdelávajú za kňazov, profesorov, lekárov a za právnikov; učenie všeobecné, vysoké učenie, vysoké školy
univerzitný, *l*, vysokoškolský
univerzum, *l*, vesmír, celý svet
univocus, *l*, jednohlasný, súhlasný, rovnakého znenia
unkcia, *l*, pomazanie
unlauterer Wettbewerb, *n*, špinavá konkurencia, (nekalá súťaž)
Unordnung, *n*, neporiadok
Unsinn, *n*, nesmysel
unter, *n*, predložka i predpona: pod, spodný
unterhaltovať sa, *n*, zabávať sa
unterhaltung, *n*, zábava
Unteroffizier, *n*, poddôstojník
Unterredung, *n*, rozhovor, beseda
Unterseebot, *n*, podmorský čln, ponorka
Unterstand, *n*, ochranný vojenský kryt proti strelám
unum necessarium, *l*, jedno potrebné, jedného načim
unus pro multis, *l*, jeden za mnohých
up (ap), *a*, hore, nahor
upanišad, *ssk* (= ctnosť, pravda), oddiel vied obsahujúci filozofické úvahy o ctnosti a pravde
uppercut (aprkat), *a*, úder zdola nahor (v boxingu)
upper ten thousand (apr ten sauzend), *a*, horných desať tisíc
up to date (ap tu dét), *a*, dnešný, časový, moderný
urá, pozri: hurá
uragán, *f*, orkán, prudký vietor, víchrica
uralit, ohňovzdorná stavebná hmota z azbestu, kriedy, kamenca a i.
urán, *g*, prvok; vzácny kov obsahujúci rádium a stálu žiaru vysielajúci
Uránia, *g*, múza nebies, hvezdárstvo; jedna z malých obežníc
uranit, *g*, pozri: urán
uranizmus, *g*, mužská zvrhlosť
uranografia, *g*, popis nebies
uranologia, *g*, znalosť neba
uranometria, *g*, meranie neba (hviezd)
uranoplastika, *gl*, umelé tvorenie podnebia v ústach
Uranos, *g*, najstarší boh nebeský u starých Grékov, prvý svetovládca; nebo; obežnica
uranoskop, *g*, prístroj na pozorovanie hviezdnatého neba, hvezdársky ďalekohľad, nebohľad, nebesohľad, glóbus oblohy
uranoskopia, *g*, pozorovanie neba, hvezdárstvo
urari, pozri: curare
urát, *l*, soľ, obsahujúca kyselinu močovú
urbanita, *l*, mestská jemnosť, zdvorilosť, šľachetné mravy, dvornosť, spôsobnosť
urbanizmus, urbanita, *l*, jemnosť, zdvorilosť mestská, jemné spravovanie sa, držanie sa
urbanizovať, *l*, robiť zdvorilým
urbánny, *l*, mestský, jemný, spôsobný, zdvorilý, uhladený, slušný, vzdelaný
urbár, *l*, pozemková kniha bývalých uhorských poddaných, kniha úročná, daňová, pozemková; soznam odanených mestských pozemkov
urbariálny, *l*, pozemkový
urbársky, *l*, mestom, obcou spravovaný (majetok)
urbi et orbi, *l*, mestu Rímu i okoliu (niečo vyhlásiť, zvestovať), po meste i po vidieku
urbs, *l*, hlavné mesto (nmä Rím)
urbúra, *n* (z Urbühr), kráľovský

dôchodok z baní
urdu, *i, tu,* tábor, tržište; hindustánske nárečie v severnej Prednej Indii; urda
urémia (uraemia), *l,* krv v moči
uretra, *g,* močová rúra
uretrický, *g,* močový
uretrika, *g,* moč ženúce prostriedky
uretritis, *g,* zapálenie močovej rúry
uréza, *g,* močenie
urgencia, *l,* naliehanie, nátlak; ponúkanie, upomenutie, pripomenutie
urgentný, *l,* naliehavý
urgovať, *l,* súriť, naliehať, ponúkať, poháňať, pripomínať, dožadovať sa, pripamätať, priviesť na myseľ
Urheberrecht, *n,* autorské právo
Uriel, *h,* jeden z archanjelov
urín, *l,* moč
urínovať, *l,* močiť
urjadnik, *r,* vidiecky strážnik; poddôstojník kozáckeho vojska
urka, *r,* druh morských lodí
Urkunde, *n,* listina, písmo, list
Urlaub, *n,* oddych, dovolenka
urna, *l,* popolnica (nádoba na popol zo spálených tiel ľudských); schránka na volebné lístky
urolit, *g,* močový kameň
urolitiáza *g,* (urolithiasis), tvorenie sa kameňa v moči
urolog, *g,* lekár močových chorôb
urologia, *g,* náuka o moči a močových chorobách
urosepsa, *g,* hnitie moči, hniloba moči
uroskopia, *g,* vyšetrovanie moči
urotropín, *g,* liek na obličkové choroby
Urquell, *n,* prazdroj
ursus, *l,* medveď
uršulínky, *n,* členky ženskej rehole, nazvanej po sv. Uršule
Urteil, *n,* rozsudok, výrok, ortieľ
urtica, *l,* žihľava, pŕhľava (rastlina)
urticaria, *l,* pŕhľavový výsyp (kožná vyrážka)
u. s. = ut supra (pozri toto)
Usa, skrát. Unuted States al. Uncle Sam (pozri tieto)
usage (üsáž), *f,* zvyk, obyčaj, zvyklosť, návyk
usance (üzáns), *f,* kupecké obyčaje, zvyky, zvyklosti; mesačná lehota na výplatu zmenky; podmienka
Usbeci, tatársky kmeň v strednej Ázii, nazvaný asi po svojom chánovi
Uskoci, Slovania, čo ušli v 15. storočí z Turecka do Uhorska
uskrs, *ch,* vzkriesenie Pána
uso, *t,* pozri: usance
Usona, začiatočné písmená slov označujúcich Spojené štáty severoamerické (United states of North America)
usque, *l,* až
usque ad finem, *l,* až do konca
USSR, skrát. Ukrajinskej socialistickej sovietskej republiky
ustav, *r,* stanovy; podrobne vypracovaný zákon
ustrina, *l,* spaľováreň
usura, *l,* úžera; pozri: uzúra
usus, *l,* úzus, zvyk, obyčaj (na pr. vo veciach rečových); pozri: úzus
usus est optimus magister, *l,* skúsenosť je najlepší učiteľ
usus fructus, *l,* požívanie, pôžitok
usus tyrannus, *l,* zvyk je náš neobmedzený vladár, pán
ut, *l,* aby, kde
út, *m,* cesta
ut aliquid fiat, *l,* aby sa niečo robilo (čiže, aby sa chorý upokojil)
ut aliquid fieri videatur, *l,* aby sa videlo, že sa niečo robí
ut desint vires, tamen est laudanda voluntas, *l,* keby i sily chýbaly, predsa je chvalitebná vôľa (*Ovid.*)
utenzílie, *l,* potrebné náčinie alebo náradie, potrebnosti, potreby, príslušenstvo, pomôcky
uteralgia, *l,* deti jednej matky, ale rozličných otcov, uteríni

utere temporibus, *l*, uži času! (vhodného)
uteríni, *l*, deti tej istej matky, ale rozmanitých otcov
uterus, *l*, maternica
utile, *l*, užitočné, prospešné
utile cum dulci, *l*, užitočné so sladkým, príjemným
utilita, *l*, užitočnosť, prospešnosť
utilitár, *l*, pôžitkár, prospechár
utilitarizmus, *l*, prospechárstvo
utilitný (i utilitárny), *l*, úžitkový, užitočný, prospešný; prospechársky
utilizácia, *l*, spotrebovanie, zužitkovanie, požívanie
utilizmus, *l*, utilitarizmus, prospechárstvo
ut infra, *l*, ako dolu; skrátene: u. i.
uti possidetis, *l*, ako máte v držaní, v držbe
uti rogas, *l*, ako navrhuješ (výraz súhlasu)
Utópia, *g*, meno vybájeného ostrova, na ktorom Tomáš Morus v svojej fantastickej knihe r. 1516 založil svoj komunistický štát dokonalej spravodlivosti; pozri: utópia
utópia, *g*, vybájený kraj plný blaženosti; nemožnosť, nedosiahnuteľný ideál, nesplniteľné želanie; ošiaľ
utopický, *g*, vybájený; nedosiahnuteľný, nepravdivý, neskutočný, nemožný; utopistický
utopista, *g*, blúznivec, fantast, rojko, človek, čo verí v nemožné veci, marivá
utopistický, *g*, to, čo utopický (pozri toto)
utrakvista, *l*, obojetník; ten, čo prijíma pod dvojakým spôsobom, kališník
utrakvizmus, *l*, obojetnosť, dvojstrannosť; dvojjazyčnosť; prijímanie pod dvojakým spôsobom
utrejch, *n* (z Hüttenrauch), biely arzenik
ut retro, *l*, ako nazadu (poznamenané)
ut, re, mi, fa, so, la, si, do, *t*, názvy tónov stupnice v talianskej hudbe
utriusque juris, *l*, obojeho práva (doktor)
ut sementem feceris, ita mentes, *l*, ako si zaseješ, tak budeš žať, ako si postelieš, tak budeš spať
utro, *b*, ráno
utrum, *l*, ujma
ut supra, *l*, ako hore (napísané); skrát.: u. s.
uvula, *l*, čípok
uxor, *l*, žena, manželka
uzančný, *f*, zvyklostný
uzuálny, *l*, obvyklý, obyčajný, vospolný, všeobecný
uzufruktuár, *l*, užívateľ
uzukapia, *l* (usucapio), nadobudnutie vlastníckeho práva premlčaním
uzúra, *l*, úžitok, úrok; úžera
uzurpácia, *l*, násilné uchvátenie, vzatie, zabranie, zmocnenie sa (na pr. trónu a pod.)
uzurpátor, *l*, uchvatiteľ trónu, samozvanec
uzurpovať, *l*, násilím uchvacovať, zmocňovať sa
úzus, *l*, zvyk, obyčaj, upotrebovanie, užívanie (na pr. vo veciach jazykových)

V

V, vo fyzike skrát. velocitas, *l*, rýchlosť; volumen, *l*, obsah; Volt (pozri toto); rímska číslica 5
v. = vide, verte (pozri tieto); skrát. valuta
va, *f*, platí
vabank hrať, *f*, hrať hazardne,

smelo, všetko položiť na jednu kartu

va banque (vabank), *f*, platiť bank; ide o všetko, o celú bankárovu stávku

vacat, *l*, chýba; je uprázdnené, neobsadené, prázdne; uprázdnené, neobsadené miesto; prázdna strana v knihe

vacilácia, *l*, kolísanie, váhanie; nerozhodnosť, vrtkavosť, rojčivosť

vacuum, *l*, pozri: vákuum

vacuum iuris, *l*, medzera v práve, v zákone, bezprávie

vade, *l*, choď!

vade in pace, *l*, choď v pokoji, odíď v pokoji!

vademecum, *l*, = poď so mnou; príručná kniha, rukoväť, sprievodca

vade retro, *l*, choď nazad!

vadimónium, *l*, rukojemstvo, záruka

vádium, *l*, peniaze na zaistenie nejakej kúpy napred položené, istota, základ, záruka, záloh, závdavok

vae victis, *l*, beda premoženým!

vagabund, *l*, tulák, pobehaj, povalač

vagácia, pozri: vakácie

vaganti, *l*, potulní klerici al. študenti v stredoveku, ktorí skladali orginálne ľúbostné zábavné piesne (t. zv. vagantnú poeziu)

vagína, *l*, pošva

vaginálny, *l*, pošvový

vaginizmus, *l*, kŕče v maternici

vágny, *l* (z vagus), nestály, vrtkavý, kolísavý, nejasný, rojčivý

vagón, *a*, (železničný) vozeň

vagónka, *a*, továreň na vagóny, železničné vozne

vagus, *l*, blúdivý (nerv)

vachcimra, *n* (z Wachzimmer), strážnica

vache (vaš), *f*, krava

vachette (vašet), *f*, tenká vyrobená hovädzia koža, aká sa upotrebuje najmä v sedlárstve

vachmajster, *n* (z Wachmeister), strážmajster

vajda, cigánsky náčelník

vajksľovka, *n* (Weichsel, višňa), višňovica

vakácie, *l*, prázdniny

vakancie, *l*, uprázdnené miesta úradu; čas pokoja, oddychu, odpočinku

vakantný, *l*, uprázdnený, neobsadený, slobodný, voľný (o veci); bez miesta, nezamestnaný (o osobe)

vakcina, *l*, kravská ochranná sypanica; ochranná látka na štepenie

vakcinácia, *l*, štepenie kravskými ochrannými sypanicami

vakcinín, *l*, látka na štepenie

vakuf, *ar*, *tu*, neodcudziteľný majetok; mohamedánsky majetok náboženský

vákuometer, *lg*, prázdnomer

vákuový, *l*, pijavý, sací (*techn.*)

vákuum, *l*, prázdnota; vzduchoprázdny priestor

val, *l* (z vallum), násyp, hradba

val, *t*, údolie (z valle)

valable (valábl), *f*, právoplatný

valát, *t*, všetky zdvihnutia v bakaráte

valdénski, valdénci, prívrženci náboženstva, založeného v 12. storočí Petrom Waldom, občanom lyonským vo Francúzsku (pôvodne obyvatelia údolia, *l* la vallée)

vale, *l*, buď, ostaň zdravý, sbohom, maj sa dobre!

valedikcia, *l*, lúčenie sa nad hrobom

valencia, *š*, druh tanca; *l*, platnosť

valenciánky, čipky kedysi veľmi povestné (nazvané po meste Valenciennes [valánsien] v severovýchodnom Francúzsku)

valeriána, pozri: baldrián

valet (valé), *f*, sluha, panoš; v kartách dolník

valet de chambre (valé dö šámbr), *f*, komorník
valete, *l*, majte sa dobre!, buďte zdraví!
valeterizovať, *l*, hladiť strojom
valeur (valőr), *f*, pozri: valor
valgus, *l*, vybočený, ohnutý do X
vali, *ar*, turecký miestodržiteľ, správca vilajetu (pozri toto)
validácia, *l*, schválenie, odobrenie zmenky, peňazí, uznanie platnosti
valide (sultane), *tu*, sultánova matka
validita, *l*, sila, platnosť, najmä právna
validol, *l*, žalúdočný a nervový liek, v ktorom je baldrián
validovať, *l*, platným urobiť, odobriť, schváliť, za platné uznať
valisniéra, vodná rastlina juhoeuropská, nazvaná po vynikajúcom talianskom prírodopiscovi Vallisnierovi
valkýra, pozri: walkýra
valle, *t*, **valley** (vejly), *a*, vallée, *f*, údolie
Valóni, Francúzi v Belgicku
valor, *l*, cena, hodnota, platnosť, dôležitosť
valorizácia, *l*, ustanovenie, určenie ceny, hodnoty, ocenenie, zhodnotenie
valorizačný, *l*, odhadnutý, ocenený
valorové poistenie, *l*, poistenie, týkajúce sa cenných zásielok
valuta, *t*, mena; hodnota, cena peňazí
valvácia, *l*, ocenenie, odhadnutie
vampír, *n*, mora, vlkolak, upír; vydierač, vysavač
vampirizmus, *n*, prílišné púšťanie žilou; krvižiznivosť
van, *ho*, predložka z, od; zemiansky predikát
vanádium, *l*, kovový prvok podobný chrómu
Vandali, národ, čo v 5. storočí po Kr. na svojej ceste do Talianska spustošil Rím (nepriatelia vzdelanosti, surovi ničitelia)
vandalizmus (i vandalstvo), *l*, zbesilosť, surovosť, nešetrnosť; surové ničenie umeleckých diel; pustošenie, plienenie
vandalský, *l*, surový, pustošivý
Vanderbildt, americký priemyselník, „kráľ železníc", milionár, ktorého bohatstvo sa odhadovalo na ohromné miliony
vandrovať, *n*, putovať, ako remeselník putovať; do sveta ísť
vandrovka, vandry (z *n* Wanderung), cesta, putovanie (najmä o remeselníkoch, čo sa chodia cvičiť v remesle), cesta na skusy
vandrovník, *n*, pocestný
vandry, *n*, (z Wanderung), potulky, cesta na skusy
Van dyckova hneď (- dajkova), druh hnedej farby maliarskej
vanilka, *f*, americká hlavienkovitá voňavá rastlina
vanitas (vanita), *l*, márnosť, márnivosť, šialenstvo, pochabosť, pominuteľnosť
vanitas vanitatum et omnia sunt vana, *l*, márnosť nad márnosť a všetko je márne (slová Šalamúnove)
vanity fair (venity fér), *a*, ničomné, naničhodné konanie
vannak, *m*, druh hry bakaráte (4 túzy, krále a pod.)
vantroky, *če* (z *n* Wassertrog), válov, vodný žľab
vapeur (vapőr), *f*, para; nafukovanie, nadúvanie
vapeurs (vapőr), *f*, nadúvanie
vapor, *l*, para
vaporello, *t*, parníček
vaporimeter, *lg*, paromer, prístroj na meranie obsahu alkoholového v tekutinách
vaporizácia, *l*, vyparovanie, odparovanie
vardín, *n* (z Wardein), úradník, čo vyšetruje hodnotu mincí a dra-

hých kovov; ceniteľ, skúmateľ cien
varec(h) (varek), *f*, druh morských rias, z ktorých sa vyrába jód
varia, *l*, rozličnosti, rozmanitosti, smiešanina, zo všetkého trošku
variabilita, *l*, premenlivosť
variable (variábl), *f*, menivý
variácia, *l*, zmena, premena, striedanie; odchýlka; pozri: variété
variant, *l*, iné znenie rukopisu, rozprávky ap., odchýlka, rozličnosť
variatio, pozri: variácia
variatio delectat, *l*, zmena baví, teší
varicela, *l*, nepravé kiahne
varietas, *l*, pozri: variété
variété, *f*, rozličnosť, rozmanitosť, striedanie, pestrosť, menlivosť; divadlo rozmanitostí
varikocela, *g*, prietrž kŕčovej žily
varikozita, *g*, opuchnutie žíl
variokupler, indukčný kupler o premennej, vzájomnej induktivite
variola, *l*, sypanice, kiahne
variometer, *lg*, prístroj, čo udáva samočinne zmeny nejakej meranej hodnoty, najmä nepatrné zmeny tlaku vzduchu
varírovať, *l*, meniť, striedať, kolísať, líšiť sa
varito, *g* (z barbiton), hudobný nástroj strunový
varium et mutabile semper femina, *l*, nestála a premenlivá je vždy žena (*Verg.*)
varix, *g*, kŕčová žila
vároš, *m*, mesto
varrant (uarent), *a*, záruka, plnomocenstvo; potvrdenie na uložený tovar, skladný list, karta
varsovienne (varsovien), *f*, poľský národný tanec
varta, *n* (Warte), stráž (vojenská)
vartáš, *n*, strážca
vartovať, *n*, strážiť, stáť na stráži
vásár (vášár), *m*, trh, jarmok
vasilevs, *ng*, kráľ
vaskularizácia, *l*, pretkanosť cievami, cievnatosť
vaskulárny, *l*, cievnatý
vastácia, *l*, pustošenie
vata, *n* (Watte), pradivo rozčesané vo tvare tablí; bavlna
Vaterland, *n*, otčina, vlasť
Vaterunser, *n*, Otčenáš
vates, *l*, veštec, prorok
vaticínium, *l*, veštba, veštenie
Vatikán, *l*, pápežský palác a dvor v Ríme na Vatikánskej hore
vatrušky, *r*, buchty, koláčiky s tvarohom
vaudeville (vód'vil), *f*, národná pieseň francúzska; divadelná hra so spevmi
vaurien (vorién), *f*, darebák, naničhodník, ničomník
váza, *l*, *f*, umelecká skvostná nádoba; staroveká hlinená nádoba
vazal, *l*, lenník, man
vazelín, časť zemskej nafty, smiešanina uhľovodíkov na výrobu mastí
vazenol, druh liečivého vazelínu
vazenolový puder, hojivý zasýpací prášok
vazomotorické čuvy, cievohybné čuvy
véba, *n* (Webe), kruh plátna
vector, pozri: radius vector
vederemo, *t*, uvidíme
vedere Napoli e poi morire, *t*, vidieť Neapol a potom umrieť
vedetta, *t*, stráž, patrola vojenská, najmä jazdná; strážnica; divadelná al. filmová hviezda; nadpis hrubým písmom na plakáte
veduta, *t*, pohľad, rozhľad, výstava
védy, *ssk*, posvätné náboženské knihy indických bramínov
vega, *š*, úrodná rovina
Vega, *l*, hviezda v súhvezdí Veľkého psa
vegetábilie, *l*, rastlinstvo, látky, pokrmy rastlinné
vegetábilný, pozri: vegetatívny
vegetácia, *l*, rastlinstvo; rast rastlinstva; rastlinný život
vegetarián, *l*, človek, čo sa živí iba rastlinnou stravou

vegetarianizmus, *l,* učenie o potrave vzatej iba z rastlinstva
vegetatívny, *l,* rastlinný (opak: animálny)
vegetovať, *l,* nečinne žiť (ako rastlina), živoriť
veglione (veljone), *t,* maškarný bál, ples
vehemencia, *l,* prudkosť, ohnivosť, prchkosť, rezkosť, búrlivosť
vehementný, *l,* prudký, ohnivý, búrlivý, rezký, rázny
vehikel, *l* (z vehiculum), dopravný prostriedok, voz, povoz, vozidlo
Veitstanz, *n,* tanec sv. Víta, triaška
vekňa, *n* (z Wecke), bochníček, chlebíček, koláčik z chlebovej múky
veksľa, *n* (z Wechsel), výmena, zmena, striedanie; zmenka; výhybka, svod (na železnici)
veksľovať, *n,* meniť, striedať
vektor, *l,* vo fyzike veličina, ktorá je určená číslom a smerom (na pr. sila, skorosť a pod.)
velamentum, *l,* prikrývka, schránka; zámienka, zádrapka
veleita, *f,* vôľa neschopná sily a činu
velin (velén), *f,* druh jemných francúzskych čipiek
velínový papier, *f,* papier jemne hladený a hrubý, podobný pergamenu
velites, *l,* ľahkooblečení vojaci v rímskych légiách
veloce (veloče), *t,* čerstvo, švitko (v hudbe)
velocipéd, *l,* koleso, dvojkolesnica, stroj na vozenie sa; bicykel
velocissimo (veločisimo), *t,* čo najchytrejšie
velocitas, *l,* rýchlosť
velodrom, *lg,* závodište pre cyklistov
velours (velúr), *f,* zamat; vlnená látka podobná aksamietu
veloutine (velutin), *f,* mäkký vlnený al. bavlnený barchet
velum, *l,* plachta, záclona; v katolíckom kostole prikrývka na kalich alebo monštranciu; preves kňaza, keď dáva požehnanie prevelebnou Sviatosťou; pozri: humerale
velveret, *a,* pozri: manchester
velvet, *a,* zamat
véna, *l,* žila; vlákno, žilka
venaesekcia, *l,* pozri: venesekcia
vena haemorrhoidalis, *l g,* konečníková žila
venalita, *l,* predajnosť, podplatnosť
venálny, *l,* predajný, podplatný
vena poetica, *l,* básnická žila
venatio, *l,* poľovačka, lov
vencľovka, pozri: wänzlovka
vendémiaire (vándemijér), *f,* mesiac vinobrania vo francúzskom republikánskom kalendári
vendetta, *t,* krvná pomsta, vendeta
venefícium, *l,* otrava
venenózny, *l,* otravný
venenum, *l,* jed
venerabilis, *l,* ctihodný
venerácia, *l,* úcta, uctievanie
venéria, *f,* francúzska choroba, francúhy, syfilis
venerický, *l,* pohlavný
venerolog, *lg,* znalec, lekár pohlavných chorôb
venesekcia, *l,* púšťanie, seknutie žilou
Venezia, *t,* Benátky
Venezuela, *š,* republika v severovýchodnej časti Južnej Ameriky
vénia, *l,* prepáčenie, milosť, dovolenie
venia aetatis, *l,* odpustenie veku, predčasné vyhlasenie za zrelého
venia conciandi, *l,* dovolenie kázať
venia legendi, *l,* dovolenie prednášať na vysokých školách
veni sancte Spiritus, *l,* príď, Duch svätý!
venisekcia, pozri: venesekcia
veni, vidi, vici, *l,* prišiel som, videl som, zvíťazil som (Caesarove slová o chytro dobytom víťazstve

nad pontským kráľom Farnakom r. 47 pr. Kr.); označenie rýchleho úspechu v nejakej veci
venózny, *l*, žilový, žilovi
venter, *l*, brucho, brúško
ventil, *l*, klapka, záklopka
ventilácia, *l*, prevetranie, prevetrovanie ventilom, vetranie, prievan
ventilátor, *l*, veterné koleso, vetrilo, vetrák, čerpadlo vzduchu (prístroj na vetranie)
ventilovať, *l*, prevetrovať, vetrať; rokovať, preberať, pretriasať
ventose (vantóz), *f*, veterný mesiac v republikánskom kalendári francúzskom (koniec februára a začiatok marca)
ventrálny, *l*, brušný
ventre-à-terre (vántr a ter), *f*, brucho pri zemi, najrýchlejší cval
ventrikul, *l*, žalúdok
ventrilokvista, *l*, bruchovravec
ventus, *l*, vietor
Venus, *l*, pozri: Venuša
Venuša, *l* (z Venus), v rímskom bájesloví bohyňa krásy a lásky; vo hvezdárstve zornička alebo večernica
Venuša medicejská, najkrajšia socha Venušina zachovaná zo staroveku v rodine Medici (Mediči)
Venuša (Venus) **vulgivaga**, *l*, predajná, po uliciach pobiehajúca neviestka, prostitútka
ver, *l*, jar
veraikon, *lg*, pravý obraz; odtlačok Kristovej tváre na šatke podanej podľa legendy Kristovi Veronikou na Kalvárii; istý smer moderného umenia
veranda, *š*, otvorená besiedka na stĺpoch; krytá chodba okolo domu, podizba
Verantwortung, *n*, zodpovednosť
verba, *l*, mn. p. od verbum (pozri toto)
verbalia (substantiva), *l*, slovesné podstatné mená
verbaliter, *l*, doslova
verbalizmus, *l*, slovičkárstvo
verbálna injúria, *l*, urážka slovom, slovná nádavka
verbálna nóta, *l*, ústne prehlásenie
verbálny, *l*, slovný, doslovný; ústny; slovesný
verba movent, exempla trahunt, *l*, slová povzbudzujú, príklady tiahnu
Verband, *n*, sväz, jednota; obväzok
verbaskum, *l*, volov(ý) chvost (*rastl.*)
verbéna, *l*, železník (rastlina)
Verbindung, *n*, spojenie
verbír, *n* (Werber), najímač vojenného ľudu
verboten, *n*, zakázané
verbo tenus, *l*, doslova, doslovne
verbovať, *n* (z werben), na vojnu najímať, sbierať
verbozita, *l*, bohatosť slov; mnohovravnosť
Verbrecher, *n*, zločinec
verbum, *l*, sloveso, slovo
vercajg, *n* (Werkzeug), náradie, náčinie, nástroje
verde antico, *t*, zelené kamene upotrebované v stredoveku v staviteľstve
verdikt, *a* (z *l* vere dictum), rozhodnutie, rozsudok, výrok poroty
verdung, *n* (z Vierdung), štvrtka niečoho, štvrť funta
verdure (verdűr), *f*, zeleň
Verein, *n*, spolok
Verfassung, *n*, spísanie, zriadenie; ústava
verifikácia, *l*, overenie, uhodnoverenie, osvedčenie, potvrdenie správnosti, zistenie, prehliadka
verifikačná komisia, *l*, výbor, čo skúma správnosť volieb
verifikačný, *l*, osvedčovací, potvrdzovací, zisťovací
verifikátor, *l*, osvedčovateľ, overovateľ, potvrdzovateľ, zisťovateľ
verifikovať, *l*, osvedčovať, overovať, uhodnoverňovať, potvrdzovať, správnosť zisťovať

verista, *l,* prívrženec verizmu (pozri toto); realista
veristický, *l,* opravdivý, skutočný, ozajstný
véritable (veritábl), *f,* pravý, opravdivý, skutočný, ozajstný
veritas, *l,* pravda, pravdivosť
veritas odium parit, *l,* pravda plodí nenávisť
veritas omnia vincit, *l,* pravda vždy víťazí, pravda nadovšetko
verizmus, *l,* krajný smer realizmu, čo v umení predstavuje vášne podľa pravdy
Verkehr, *n,* vozenie, vozba, doprava; styk
verkeľ, *n,* kolovrátok
verklikár, *n,* kolovrátkár
verkľovať, *n,* hrať na verkli, kolovrátku
Verlag, *n,* nakladateľstvo
Verleger, *n,* nakladateľ
vermeil (vermej), *f,* červený, rumenný; pozlátené striebro
vermicelli (vermičeli), *t,* = červíci; tenké rezance, slíže; pozri: makaróny
vermillon (vermijón), *f,* cinóber
vermut, *t,* biele víno s polynkou, horcom a iným korením
verndľovka, druh pušiek, nabíjajúcich sa odzadu, z puškárskej továrne Werndlerovej vo Štajersku
vernis (verní), *f,* firnajz
vernisáž, *f,* náter, vybíjanie; výklad, výstavka obrazov
verofón, *lg,* hudobný nástroj z pohárov na víno, presne vyladených, z korých sa vyludzujú tóny trením okrajov
veronál, lučebná slúčenina; prostriedok uspávací a utišujúci
veronika, *l,* bôbovník, úložník, bezvršník (rastlina)
Verordung, *n,* nariadenie
verotria, *f,* rozličný drobný sklenený tovar
verpánok, *n* (z Werkbank), ševcovská stolička
Verräter, *n,* zradca
verre (ver), *f,* sklo; pohár
verrerie (vererí), *f,* sklenený tovar
Versatzamt, *n,* záložňa, (skrát.: frc)
vers blancs (vér blán), *f,* verše bez rýmov
Verschallung, *n,* debnenie, obal, šalovanie
Verschlag, *n,* priehrada; debnenie; debna
Verschluss, *n,* záver, závora, uzávierka
verso, *l,* rub
Versöhnungstag, *n,* židovský deň smierenia
versta, *r,* ruská míľa = 1066 *m* alebo $^1/_7$ zemepisnej míle = 1677 *m*
Verstand, *n,* rozum
verstanden, *n,* rozumel si, rozumeli ste?
versus (adversus), *l,* proti (predložka)
versus, *l,* riadok v reči viazanej, verš
versus memoriales, *l,* verše pamätné, hodné pamäti
verš, *l* (z versus), riadok slov, napísaných podľa istých pravidiel; pozri: versus
veršovať, *l,* skladať, písať verše
veršovník, *l,* čo verše píše
verštát (i varštát), *n* (z Werkstatt), dielňa, pracovňa
vertatur, *l,* nech sa obráti!
verte, *l,* obráť!
vertebra, *l,* stavec
vertebrálny, *l,* stavcový
vertebrata, *l* stavovci
vertigo, *l,* vertige (vertíž), *f,* závrat
vertikálny, *l,* svislý, kolmý; prostopádny
vertiko, *l,* malá skriňa s nadstavením pre umelecké drobnosti
Vertrag, *n,* dohovor, smluva
Vertreter, *n,* zástupca
veruka (verruca), *l,* bradavica
verva, *f,* zápal, vzlet, vznet, nadšenie; živosť, bystrosť
vervný, *f,* vzletný, zápalistý, nadšený, ohnivý, živý, bystrý

verzácia, *l,* obrátenie, obrat, zmena, striedanie
verzálka, *l,* veľké začiatočné písmeno (lebo sa písalo na začiatku verša)
verzatilný, *l,* pohyblivý, vrtký, obratný
verzia, *l,* ohyb; obrat; preklad, znenie, výklad, povesť, podanie, zvesť
verzifikátor, *l,* veršovník, pisateľ, spisovateľ veršov
verzifikovať, *l,* zveršovať
verzovaný, *l,* obratný, zručný, súci, spôsobný, vycvičený, zbehlý, skúsený, prefíkaný, znalý
verzúra, *l,* obrat, tržba, odbyt, obchod
verzus (versus), *l,* proti (predložka); pozri: versus
vesica, *l,* mechúr; sypanice, kiahne
vesikátor, pozri: vezikátor
vesper, *l,* večer
Vesta, *l,* bohyňa krbu, ohňa a domácnosti u starých Rimanov (grécka Hestia); jedna z malých obežníc
vestálka, *l,* panenské žrice (kňažky) Vestine, ktoré musely zachovávať večnú čistotu a udržovať stály oheň na oltári Vestinom
vestiárium, *l,* šatňa, šatnica
vestibul, *f* (z vestibule, vestibül; toto z *l* vestibulum), veľká predná sieň, predizba, preddomie, preddvorie
vestigia terrent, *l,* stopy ľakajú; nec te v. t., *l,* blízke nebezpečenstvo ťa neľaká
vestígium, *l,* stopa, šľapaj, kročaj
vestimentum (vestis), *l,* odev; z tohto: naše vesta (časť šiat, ktorá sa oblieka na košeľu, na prsia)
vestitúra, *l,* obliekanie v kláštoroch; domáce oblečenie
veston, *f,* kabátik
veterán, *l,* starý, zaslúžilý bojovník, vyslúžený vojak; vyslúžilec; starec; skúsený človek
veterinár, *l,* zverolekár
veterinárny, *l,* zverolekársky
veto, *l,* = zakazujem; zamietnutie; zavrhovacie právo; zákaz, zakázanie, ohradenie, namietnutie; liberum veto, *l,* voľné, slobodné namietnutie, ohradenie sa poslancov
vetovať, *l,* podávať veto
vetturino, *t,* nájomný kočiš v Taliansku
vetus, *l,* starý
vevay (vevé), druh cigár nazvaný po meste Vevay vo Švajčiarsku
vexácia, *l,* mučenie, trápenie, sužovanie, znepokojovanie, obťažovanie
vexátor, *l,* trápiteľ, trápič, sužovateľ
vexatorický, *l,* (vexatórny), sužujúci, trápiaci, mučiaci
vexil (vexillum), *l,* zástava
vexír, *l* (z vexare, trápiť), predmet tráplivý; klamný, tajný zámok, ktorého kľúčová dierka je skrytá; zámok bezpečný
vexľa, pozri: veksľa
vezikátor, *l,* prílep, náplasť; kantaridová náplasť; pozri: fyzikátor
vezikulárny i **vesikulárny,** *l,* mechúrikový
vezír, *ar,* vysoký úradník tureckého sultána, minister; veľký vezír, ministerský predseda, sultánov zástupca
via, *l,* cesta; cestou; na, cez
via crucis, *l,* krížová cesta
viadukt, *l,* umelá cesta na stĺpoch; železničný most, umele postavený cez údolie ap.
via facti, *l,* cestou uskutočnenia, vývojom veci, skutkom; o svojej moci, o svojej ujme
via sacra, *l,* svätá cesta, víťazná cesta v Ríme cez Fórum k Jovovmu chrámu
viatikum, *l,* cestovné, cestovná podpora, potrava, posila na cestu
via vita, *l,* cesta je život

vibrácia, *l*, chvenie, kmit, záchvev, trasenie
vibračný, *l*, kmitavý
vibrato, *t*, zvučne (*hud.*)
vibrátor, *l*, prístroj na elektrické vlny
vibriony, druh baktérií
vibrofón, hudobný nástroj upotrebovaný v jazze (ozýva sa dlhými trasľavými zvukami)
vibrovať, *l*, chvieť, triasť, kmitať sa
viburnum, *l*, kalina (rastlina)
vice . . . ., *l*, v zložených slovách: námestný, námestok, pod- (na pr.: viceadmirál, viceprezident, vicekonzul ap.)
vicénuim (vicennium), *l*, dvadsaťročie
vi cessionis, *l*, postúpením
vice versa, *l*, obrátene, naopak, v opačnom prípade, vzájomne
vicinálka, *l*, miestna železnica, bočná železnica; malá železnica
vicinálny, *l*, susedný, vedľajší; odbočný, bočný; vidiecky, poľný
vicišpán, podžupan
vicomte (vikónt), *f* (z *l* vicecomes), zemiansky titul, hodnosť medzi barónom a grófom
victoria, *l*, víťazstvo, sláva, viktória
Victoria, *l*, bohyňa víťazstva, Viktória
victoria regia, *l*, vodná ruža (juhoamerická rastlina kvetová, nazvaná po anglickej kráľovnej Viktórii)
victus, *l*, spôsob života, potrava
vide, *l*, pozri, viď, hľaď! (skrát.: v.)
videant consules, ne quid detrimenti res publica capiat, *l*, nech konsuli hľadia, aby štát neutrpel nijakú pohromu (formula, zvaná „senatus consultum ultimum", ktorou v starom Ríme konsuli dostávali neobmedzenú moc)
videatur, *l*, pozri: vide
vidi, *l*, videl som, (čítal som)
vidimácia, *l*, úradné potvrdenie, uhodnovernenie, potvrdenie pravosti podpisu
vidimovať (i vidovať), *l*, úradne overovať, potvrdzovať pravosť odpisu, odpísaného, potvŕdzať niečo podpisom
vidovať, *l*, poznačiť listinu značkou vidi (pozri toto); dať vízum (pozri toto) na sprievodný list; potvrdiť správnosť
Vidov dan, *sb*, Vítov deň, deň sv. Víta, u Srbov deň smútku pre nešťastnú bitku toho dňa r. 1389 na Kosovom poli
vidua, *l*, vdova
vidulaita, *l*, vdovstvo
Vienna, najstarší futbalový klub vo Viedni
Vieux Saxe (viő sax), *f*, označenie pre starý saský porcelán z 18. stor.
view (vjú), *a*, pohľad, rozhľad
vif, *f*, živý, bedlivý, bystrý
vigilancia, *l*, bedlivosť
vigilant, *l*, dozorca
vigilantibus leges, *l*, bedlivým zákony (t. j. sú písané, aby sme svoje právo bránili, máme bedliť, byť bedliví)
vigilantný, *l*, bedlivý
vigília, *l*, večer pred veľkým sviatkom; nočná pobožnosť pred veľkým sviatkom; svätvečer; nespanie, stráž (nočná)
vigneta (vineta), *f*, ozdoba, okrasa podobná viniču; obrázok (ozdobný), nadpis, štítok, nálepka, odznak, vineta
vignoble (viňóbl), *f*, vinica
vigor, *l*, bujarosť, jarosť, sila
vigoroso, *t*, plnou silou, dôrazne (v hudbe)
vigvam, stan, šiator, chalupa severoindických Indiánov zo stromovej kôry kožami pokrytá
vijao (vichao), *š*, veľkolistá rastlina, listami ktorej sa prikrývajú chalupy v Amerike
vika, *l* (z vicia sativa), ľadník
vikár, *l* (vicarius), zástupca v úra-

de, biskupov námestok; (v Anglicku je vikár farárov zástupca, kaplán)
vikár apoštolský, *l*, pápežský zástupca miesto biskupa
vikár generálny, *l*, biskupov pomocník
vikariát, *l*, správa, úrad zástupcu alebo námestka biskupovho; okres
vikarista, *l*, kanonikov zástupca
viking, normandský bojovník, bojovník, vojak, hrdina, najmä námorný
Vikingovia, v stredoveku škandinávski námorní plavci a lúpežníci
vikomte, pozri: vicomte
vikovina, *l*, slama z viky, ľadníka
viks, *n* (Wichs), leštidlo; lesk
viksovať, *n*, leštiť
viktor, *l*, víťaz
Viktória, *l*, bohyňa víťazstva; pozri: Victoria
viktória, *l*, víťazstvo, sláva; druh vodných ruží
viktuálie, *l*, potraviny, potrava
vikuňa, *š*, druh lám; vlna z nich
vila, *l* (villa), dom na letovisku; dom na spôsob letoviska stavaný, vidiecke letné sídlo, vidiecky dom
világ, *m*, svet
vilajet, *tu*, turecká zem, kraj; kraj obsahujúci niekoľko ejaletov
vilkum, *n* (willkommen, vítaný), prípitok na privítanie
villa, pozri: vila
ville (vil), mesto
villegiatura (viledžatúra), *t*, letný byt, letné bývanie na vidieku, letovisko
vimrľa, *n*, prýšť
vina, najstarší strunový nástroj indický
vinaigre (vinégr), *f*, vínny ocot
Vincennes (vinsán), *f*, predmestie Paríža a veľkým parkom, v ktorom bola koloniálna výstava
vincúr, *n* (Winzer), vinohradník
vin d'honneur (véndonőr), *f*, čestný pohár vína
vindikácia, *l*, prisvojovanie niečoho, privlastňovanie; vlastnícka žaloba, obrana, pomsta, záchrana; priznanie, prisudzovanie
vindikovať, *l*, prisvojovať si niečo, privlastňovať, robiť nároky, trestať; priznávať, prisudzovať
vindikta, *l*, trest, pomsta
vinetka, pozri: vigneta, vinietka
vingt-et-un (venteön), *f*, jedenadvadsať (hazardná hra v karty)
vinietka, *f*, nalepený obrázok ako typografická okrasa
vinklár, *n* (z Winkeladvokat), pokútny advokát, pisár
vinkulácia, *l*, viazanie, pripojenie; závada
vinkulovať, *l*, viazať, pripútať; cenný papier vylučovať z obehu a pripísať istej osobe, ktorej sa vydá iba na ushovorené heslo
vinolencia, *l*, opilosť, opilstvo
vinš, *n* (z Wunsch), želanie, blahoželanie
vinšovať, *n* (wünschen), želať, blahoželať
vint, *n*, (gvint), závitnica na skrutke
vintovka, druh vojenskej pušky
viola, *l*, fiala, fialka
viola, *t*, strunový hudobný nástroj o niečo väčší ako husle, ale im podobný, brač
violácia, *l*, znásilnenie
viola d'amore, *t*, kedysi obľúbená viola s viacerými strunami
viola d'amour (— damúr), *tf*, viola ľúbostná (ešte väčšia ako obyčajná a s väčším množstvom strún)
violata, *l*, znásilnená, panenstva pozbavená
violencia, *l*, prudkosť, násilie
violentný, *l*, násilný
violet, *l*, fialová farba
violína, *l*, husle
violin(o), *t*, husle
violinista, *t*, huslista
violon, *f*, husle, basa

violoncello (-čelo), *t*, pozri: cello (čelo)
vipera, *l*, vretenica
vir, *l*, mužský, chlap
viradat, *m*, prebudenie
virage (viráž), *f*, tónovanie zlatom (fotogr.)
virago, *l*, husárka, amazonka
vir doctus, *l*, učenec, vedec
virement (virmán), *f*, zaokrúhlenie; odpisovanie a pripisovanie v účtoch; prenášanie dlhu, prevedenie z účtu do účtu
virgas, *l*, prút
virgať, *l*, skákať, trôniť; virgulovať (pozri toto)
virginal (verdžinel), *a*, druh klavírov; pozri: spinet
virgínia, druh tenkých, dlhých a tuhých cigár, viržínka
virginita, *l*, panenstvo
virgo, *l*, panna
virgo intacta, *l*, nedotknutá, neporušená, nevinná panna
virguľa, *l*, čarovný prútik, palička; v písme čiarka, značka alebo úvodzovky; virgavá kobyla
virgulárstvo, *l* (z virgula, virgas, prút), hľadanie vody alebo i pokladov čarovným prútikom
virgulovať, *l*, označovať čiarou, vyčiarkovať, vypĺňovať; zaškrtávať; virgať, skákať, trôniť
viribus unitis, *l*, spojenými silami (heslo cisára Františka Jozefa)
virilista, *l*, držiteľ hlasu, majiteľ hlasu; osoba, čo má postavením a svojou hodnosťou samostatný platný hlas
virilný, *l*, mužský, mužný, osobný (na pr. hlas, ktorý niekomu prislúcha právom jeho hodnosti, jeho úradu)
virilný hlas, *l*, hlas, ktorý patrí niekomu z titulu jeho hodnosti al. úradu a nie voľbami
virtuálny, *l*, účinný, schopný, pôsobný, platný, silný, možný
virtuóz, *t*, hudobný umelec, vynikajúci dokonalosťou hry, majster v svojom umení, znalec
virtuozita (i virtuóznosť), *t*, švitkosť, obratnosť, znamenitosť, majstrovstvo (najmä v hudbe)
virtuózny, *t*, znamenitý vo hre, vynikajúci, veľmi obratný v svojom umení, majstrovský, dokonalý
virtus, *l*, ctnosť
virtus post nummos, *l*, ctnosti po peniazoch (načim hľadať; takto opisuje lakomosť po peniazoch u Rimanov Horácius)
virtuti et merite, *l*, ctnosti a zásluhe (nadpis na záslužnom vyznačení, ráde)
virulencia, *l*, sila nákazy, jedovatosť, hnisavosť; zlomyseľnosť, zloba, zlosť, hnev
virulentný, *l*, jedovatý, hnisavý, plný škodlivých štiav; zlý, zlostný
virus, *l*, jed, hnis, hnoj, živá nákazlivina; odporný zápach
virvar, *n* (Wirrwarr), mätež, zmätok, huriavok
vis, *l*, sila
vis à vis (vizaví), *f*, naproti, zoči - voči, tvárou v tvár; náprotivný
visáž (visage, vizáž), *f*, tvár, obličaj; tvárnosť, výzor, pozor, pohľad
viscount (vajkaunt), *a*, v Anglicku podgróf; pozri: vicomte
vis inertiae, *l*, zotrvačnosť
visio, *l*, **vision** *f*, pozri: vízia
viskóza, *l*, lipkavá hmota pri výrobe celulózy, z ktorej sa vyrába umelý hodváb
viskozimeter, *lg*, prístroj na skúmanie lipkavosti a hustoty tekutín
viskozita, *l*, lipkavosť, tuhosť
vis maior, *l*, vyššia, neprekonateľná moc, presila; nezdolateľná skaza; pozri: force majeure
vista, *t*, videnie, pohľad, obzor; a vista, *t*, po videní (o zmenke zaraz splatnej); prima vista, *i*,

na prvý pohľad, z listu (spievať ap.)
visum, *l,* = videné; videnie; odobrenie, schválenie, úradné potvrdenie na listinách, preukaz; pozri: vízum
visum repertum, *l,* zvesť o videnom, o prezretí, lekársky nález o poranení alebo smrti
vis vitalis, *l,* životná sila
Višnu, *i,* indický boh z trojice Trimurti, predstavujúci bytosť oživujúcu a vesmír udržujúcu, udržovateľ, zachovávateľ; pozri: Trimurti
vita, *l,* život
vita brevis, *l,* pozri: ars longa
vitalita, *l,* životná sila, schopnosť žiť; trvanie života, životnosť
vitalizmus, *l,* vedecký smer, ktorý pokladá životnú silu za tvoriteľskú a zachovávajúcu, udržujúcu život
vitálny, *l,* životný, oživujúci, živný; dôležitý
vitámen, *l,* živina
vitamíny, *l,* rozdielnorodé látky, doteraz málo preskúmané, ktoré obsahujú najmä čerstvé mäso, ovocie a zelenina a sú potrebné pre život; živiny
vitelín, *l* (z vitellum, žĺtok), látka v žĺtku
vitello, *l,* vitelo, druh umelého tuku
vitelum (vitellum), *l,* žĺtok
vitia non sunt paria, *l,* chyby nie sú rovnaké
vitium (mn. p. vitia), *l,* chyba
vitium cordis, *l,* srdcová vada
vitráž (vitrage), *f,* obloky; sklenená stena; záclonka upevnená rovno, priamo na obločnej tabuli; pozri: brises-bises
vitrifikácia, *f,* zoskelnenie
vitrína, *l,* zasklená skriňa
vitriol, *l,* kovová soľ; kyselina sírová
vitrografia, *lg,* kresba svetelných obrazov na skle, ústav pre rozmnoženie tlače
vitrum, *l,* sklo
vivace (vivače), *t,* živo, rezko, bystro (v hudbe)
vivacissimo (vivačisimo), *t,* čo najživšie, najrezkejšie, najbystrejšie
vivacita, *l,* živosť, veselosť
vivaristika, *l,* chov, pestovanie živých zvierat
vivárium, *l,* ohrada pre zver, pre živé zvieratá i rastliny; rybník, skleník
vivat, *l,* nech žije!, sláva!
vivat, floreat, crescat, *l,* nech žije, prekvitá a rastie!
vivat sequens, *l,* nech žije nástupca!
vive la France (vív la Fráns), *f,* nech žije Francúzsko!
vive la république (vív la republik), *f,* nech žije republika!
vive le roi (vív lö roá), *f,* nech žije kráľ!
vivere est militare, *l,* žiť je bojovať, život je boj
viveur (vivőr), *f,* svetár; pozri: bonvivant
vivifikcia, *l,* kriesenie, oživovanie
vivipara, *l,* živočísi, čo rodia živé mláďatá
vivisekcia, *l,* pitvanie živého zvieraťa, rezanie živého zvieraťa pre vedecké ciele
vivisektor, *l,* pitvač živých tvorov
vivo, *t,* živo (v hudbe)
vivos voco, mortuos plango, fulgura frango, *l,* živých volám, mŕtvych oplakávam, blesky lámem (častý nadpis na zvonoch)
vizáž (visage), *f,* pozri: visáž; tvár, obličaj; tvárnosť, výzor, pozor, pohľad
vízia, *l,* videnie, zjavenie, zjav, mátoha, marivo, vidina
vizibilita, *l,* viditeľnosť
vizibilný, *l,* viditeľný
vizikátor, pozri: vezikátor
vizionár, *l,* osoba, čo má časté videnia; blúznivec, rojko

vizionársky, *l*, duchovidný; blúznivý, snivý, rojčivý
vizír, *f* (z visière, viziér), predná časť šišaku; muška na streľnej zbrani; dipter (pozri toto); sudomer (*techn.*)
vizírovať, *l*, cieliť, mieriť
vizita, *l*, návšteva, poklonenie; prehliadka
vizitácia, *l*, navštívenie, prezretie, prehliadka
vizitátor, *l*, navštevovateľ, vyšetrovateľ, prehliadateľ
vizitiéra, *f*, tobolka na navštívenky, vizitky
vizitka, *f* (z carte de visite, kárt dö vizit), návštevný lístok, navštívenka, lístok s vytlačeným menom
vizitný, *l*, návštevný
vizitovať, *l*, navštevovať, prehliadať, prezerať, vyšetrovať, vyzvedať
vizmut, *l*, prvok kovovej farby strieborne červenkastej
vízum, *l*, potvrdenie v pase (cestovnom); videné; schválenie, potvrdenie úradné na písmach, preukaz
vizúra, *l*, zameranie, zámer (*techn.*)
vlčura, *n* (z Wildschur), vlčí kožuch
Vlies, *n*, runo
voce (vóče), *t*, hlas
vodka, *r*, ruské alebo poľské pálené
vodža, *sb*, veliteľ
vogelfrei, *n*, slobodný ako vták
Vogt, kedysi úradník ustanovený na ochranu a zastupovanie iných úradníkov v istom správnom okrese; fojt
vogue (vóg), *f*, ráz, vážnosť, móda; en vogue (án-), v prúde, obľube, móde
vogue la galère (vóg la galér), *f*, plnou parou!
vochľa, *n* (z Hechel), česák
voice (vojs), *a*, hlas
voice-band (vojsbend), *a*, spevácky sbor
voilà (voalá), *f*, pozri ta, hľa!
voile (voál), *f*, závoj, záclona; tenká vlnená, bavlnená al. polohodvábna látka na dámske šaty
voile de laine (voál dö lén), *f*, vlnený závoj, záclona, rúško; riedka tenká látka vlnená alebo polohodvábna
voinici, *ru*, = víťazi; členovia rumunskej telovýchovnej organizácie
voiture (voatúr), *f*, vozeň, železničný vagón; en voiture (án voatúr), *f*, nastúpiť!
voitureta (voatüreta), *f*, vozík, povoz, voz, kočík, druh automobilov
vojenoplennyj, *r*, vojenný zajatec
vojlok, *r*, plsť, plstený koberec; zježené vlasy
vojt, *p*, pozri: fojt
vokabulár, *l*, slovník, soznam slov
vokabule, *l*, slovká cudzieho jazyka na učenie sa nazpamäť
vokácia, *l*, povolanie
vokál, *l*, samohláska
vokalista, kostolný spevák sborový, obyčajne v kláštoroch rehoľou vydržiavaný
vokalizácia, *l*, zmena spoluhlásky v samohlásku alebo pripojenie samohlásky k spoluhláske v gramatike; spev bez slov; výslovnosť
vokalizovať, *l*, samohlásky k spoluhláskam pripájať
vokálna hudba, *l*, hlasová, spievaná hudba (oproti inštrumentálnej, nástrojovej)
vokálny, *l*, hlasový, spevný, spievaný (proti inštrumentálny, nástrojový)
vokatív, *l*, piaty pád v skloňovaní podstatných mien, čiže tá forma, ktorú upotrebujeme, keď oslovujeme priamo: otče!, chlapče! ap.
vokátor, *l*, dohovor evanjelických cirkevníkov s učiteľom, kňazom
VOKS, *r*, skrát. všeruskej spoločnosti pre kultúrne styky s cudzinou

vol., skrát. volumen, volúmen (pozri toto)
volant (volán), *f* = lietajúci; voľné a široké nábery šiat; koleso na spravovanie automobilu
volapük, vymyslená reč medzinárodná, svetová reč, ktorej pôvodca je abbé Schleyer r. 1880 (z *a* world, svet a speak [spík], hovoriť)
volatilný, *l*, poletujúci, prelietavý
vol-au-vent (volován), *f*, paštétka z maslového cesta, plnená sekaným mäsom
vole (vól), *f*, valát, všetky zdvihnutia vo hre v karty (v bakaráte)
volée (volé), *f*, let, roj, dôstojnosť, hodnosť; haute volée (ótvolé), (pozri toto)
volenti non fit iniuria, *l*, chcejúcemu sa nedeje krivda, (kto čo chce, dostane)
volfram (wolfram), nerast; vápenná soľ
voliéra, *f*, veľká klietka na vtákov; holubník, kurník, kurín, kurínec
Völkerbund, *n*, Spoločnosť národov
Völkerrecht, *n*, medzinárodné právo
Völkischer Beobachter, *n*, hlavné noviny národných socialistov v Nemecku
Volkslied, *n*, ľudová pieseň
Volkssport, *n*, nemecký športový spolok v ČSR, ktorý bol pre svoju protištátnu činnosť rozpustený
Volkswirtschaft, *n*, národné hospodárstvo
Vollblut, *n*, plnokrvný, najmä kôň
volley (valy), *a*, odrazenie a zachytenie lopty v letku, pred spadnutím na zem
volley-ball (volyból), *a*, loptová odrážaná, odbíjaná hra
volo, *l*, chcem
volontér, *f*, ochotník, dobrovoľník; bezplatný pomocník, čakateľ na úrad
volosť, *r*, vidiecky správny okres, územie, vidiek, kraj
volt, jednotka elektrickej sily, podľa fyzika Alexandra Volta (1748—1827)
volta, *t*, obrat; rýchla, náhla zmena karty
voltaizmus, pozri: galvanizmus
voltameter, prístroj na ustaľovanie pomernej sily elektrického napätia
volti, *t*, obráť!
volti subito, *t*, obráť chytro!
voltíž (voltige), *f*, premet, premietnutie, skok
voltižér, *f*, (z voltigeur, -őr), premietač; ľahký peší vojak, boldižár
volubilita, *l*, ohybnosť, spôsobnosť, zbehlosť, najmä jazyková; rečnosť
volúmen, *l*, balík, sväzok, svitok; rozmer, obsah, objem; kniha, diel
volumenometer, *lg*, prístroj na meranie objemu
voluminózny, *l*, priestranný, objemný; silný, telnatý, tučný, hrubý; mnohodielny
voluntarizmus, *l*, filozofický náhľad, podľa ktorého vôľa, a nie rozum je základná vlastnosť ľudskej duše
voluntas, *l*, vôľa
volunteers (volöntírs), *a*, dobrovoľci v anglickom vojsku
volúta, *l*, kotúčik, skrutka na ružici stĺpa, závitnica
vomitívum, *l*, zvracavý prostriedok, zvracadlo
vomitus, *l*, zvracanie, vracanie
voracita, *l*, žravosť, pažravosť
Vorhand, *n*, prednosť (v kartách), udretie lopty pri hre natiahnutou rukou
Vorhang, *n*, záclona, opona; firhang
Vorhaus, *n*, predizba, predná izba, sieň
Vorort, *n*, predmestie
Vorschrift, *n*, predpis

Vorschuss, *n*, závdavok
Vorspann, *n*, príprah
Vorspeise, *n*, predjedlo
Vorspiel, *n*, predohra
Vorstadt, *n*, predmestie
Vorstellung, *n*, predstavenie
Vortrag, *n*, prednáška, reč
vorwärts, *n*, napred!
Vorzimmer, *n*, predizba, predná sieň, dvorana
voskresenie, *r*, vzkriesenie, nedeľa
votant, *l*, hlasujúci, prísažný súdu
vote for women (vót for vúmen), *a*, hlasovanie pre ženy; hlasy ženám, ženským, voľte ženské!
votivista, *l*, chudobný kňaz žijúci iba z peňazí daných na sv. Omše
votívny, *l*, sľubný, sľubový, zasľúbený; ďakovný, ďakujúci
votovať, *l*, hlasovať, usnášať sa
vótum, *l*, hlas, sľub, želanie, hlasovací lístok, prejav, mienenie; sľub Bohu daný
vótum minoritné, *l*, návrh, prejav menšiny
votum separatum, *l*, osobitný hlas, zdanie, prejav
vox, *l*, hlas
vox Dei, *l*, hlas Boží
vox humana, *l*, hlas ľudský (register na organe)
vox hybrida, *l*, slovo složené, pochádzajúce z dvoch jazykov
vox populi, vox Dei, *l*, hlas ľudu, hlas Boží (verejná mienka je pravdivá)
voyage (voajáž), *f*, cesta, púť
voyageur (voajažőr), *f*, cestujúci, pocestný, pútnik; kupecký, obchodný cestujúci; pozri: commis-voyageur
vozroždenie, *r*, znovuzrodenie; (meno ruského časopisu v Paríži)
vrag, *ch*, čert, diabol
vrak, *a* (z wreck, rek), trosky rozbitej, stroskotavšej sa lode
vreme, *sb*, to, čo vrémja (pozri toto)
vrémja, *r*, čas, doba, počasie, (meno časopisu)
vrhcáby, *n* (z Wurfzabel, Wurftabel), skalky, kamienky, ktorými sa ihrá na vrhcábnici (doske), hra podobná dominu
vue (vű), *f*, pohľad, rozhľad, výhľad; belle vue (belvű), *f*, krásny výhľad
vulgarizátor, *l*, pozri: popularizátor
vulgarizmus, *l*, obecný výraz, ľudové, všedné, sprosté slovo
vulgarizovať, *l*, popularizovať (pozri toto)
vulgárna latinčina, *l*, ľudová, skazená latinčina, z ktorej vznikly románske jazyky
vulgárnosť, *l*, všednosť, sprostosť
vulgárny, *l*, všeobecný, vospolný, všedný, nízky, sprostý, bežný, obyčajný
Vulgata, *l*, latinský preklad Biblie, schválený cirkevným snemom tridentským a uznaný za jedine správny (urobil ho sv. Hieronym); zovšeobecnený text
Vulgivaga, *l*, priezvisko Venušino
vulgo, *l*, obyčajne, všeobecne, vôbec, vo vospolnej reči; prezvane
vulgus, *l*, ľud, sberba
Vulkán (Vulcanus), *l*, v rímskom bájesloví boh ohňa a ochranca kováčov
vulkán, *l*, sopka; druh kufrov
vulkanický, *l*, sopečný, sopečnatý
vulkanit, *l*, spevnená guma, ebonit
vulkanizácia, *l*, rozpálenie, roztopenie; stvrdnutie, skamenenie nejakej hmoty (najmä kaučuku cestou chemickou), šírenie
vulkanizmus, *l*, náuka, že naša zem vznikla pôsobením ohňa
vulkanizovať, *l*, stvŕdiť, zatvŕdiť, skamenieť, okamenieť, šíriť
vulkanograf, *lg*, (p)opisovateľ výbuchu sopiek
vulnerabilita, *l*, poraniteľnosť
vulnerácia, *l*, ranenie, poranenie
vulpes, *l*, líška
vulva, *l*, pošva

vulvitis, *l*, zapálenie maternice
vuršt, *n* (z Knackwurst), klobáska (údená)
v. v., skrát. vice versa (pozri toto): viva voce (- vóče), *t*, hlasne; ve výslužbě, *če*, na penzii, odpočinku
vyroždenie, *r*, zvrhnutie; pozri: degenerácia

W

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod **v**!)

W, chemická značka volframu (pozri toto); skrát. Westen, Watt (pozri toto)
W. A. C., skrát. viedenského atletického klubu
wádi, *ar*, údolie, riečne údolie, rieka
Waffenpass, *n*, zbrojný list, zbrojný pas
Waffenrock, *n*, zbrojný kabát, vojenský kabát, poľovnícky kabát
Waffenübung, *n*, vojenské cvičenie, manévry
waggon, *a*, pozri: vagón
waggonslits, *a*, posteľové, lôžkové železničné vozne
wagnerián, vášnivý obdivovateľ Wagnerovej hudby
wahhobiti, náboženská sekta v Arábii
Wahlrecht, *n*, volebné právo
Wache, *n*, stráž, patrola
Wacholder, *n*, borovička; jalovec, borovka, borovica
Wachposten, *n*, stráž, patrola, postriežka
Wacht am Rhein, *n*, stráž na Rýne
Wächter, *n* strážnik, dozerateľ (železničný)
Wächterhaus, *n*, strážny domec, strážna búdka
Wachtzimmer, *n*, strážnica
Waldhorne, *n*, lesná trúba, lesný roh
Wales (uels), *a*, kniežatstvo v Anglicku
Walhalla, *n*, u starých severných národov raj, sídlo bohov a blažených duší
walk-over (vokouvr), *a*, ľahké víťazstvo (pri konských pretekoch)
Walkyra, *n*, u starých severných národov bohyňa vojny a osudu (bolo ich viac); sprevádzala svojho hrdinu do boja
wallacovka, detektívny román od anglického spisovateľa E. Wallacea
wallis, druh keprovanej bavlnenej látky
Walloni, pozri: Valóni
Wall-Street (—strít), *a*, newyorská ulica, sídlo svetového peňažného trhu
Walpurga, *n*, (Wálpurgis), ochrankyňa v boji
Walpurgina noc, *n*, noc z 30. apríla na 1. mája; tejto noci sa oslavoval začiatok jari slávnymi sprievodmi a obradmi
waltz, *a*, anglický tanec v ¾ tempe
Walzer, *n*, valčík
wampum, pás severoamerických divochov (Indiánov), složený z rozlične farebných lastín
Wanderbuch, *n*, cestovná knižka
Wanderers (uonderers), *a*, pomenovanie mnohých športových klubov v Anglicku
Wanderpreis, *n*, putovná cena (*šport.*)
Wandervögel, *n*, mládež obojeho pohlavia, ktorá usporiada vychádzky do prírody spojené so spevmi a hrami
wänzlovka, *n*, puška zhotovená podľa Wänzlovej sústavy; (Wänzel, viedenský puškár)
Wappen, *n*, erb, címer, odznak
war (uór), *a*, vojna
War Office (uór ofis), *a*, britské ministerstvo vojny

warrant (uarent), pozri: varant
warranted (uarentíd), *a*, zaručene
Wärter, *n*, sluha, obsluhovateľ, ošetrovateľ, opatrovateľ
Wartesaal, *n*, čakáreň
Wartezeit, *n*, čas, ktorý musí vlak v stanici priestupnej čakať na iný
Waschhaus, *n*, práčovňa, miestnosť, v ktorej sa bielizeň perie
Waschseide, *n*, prací hodváb
wasserdicht, *n*, nepremokavý
Wasserfall, *n*, vodopád; druh okrás na šatách
Wasserglas, *n*, vodné sklo
Wasserkunst, *n*, vodomet
Wassermann, *n*, topelec; nemecký profesor, ktorý vynašiel liek proti syfilisu
Wasserpoliaci, *n*, pôvodne pltníci na rieke Odre, potom vôbec Poliaci, čo žijú v Sliezsku
Wassersack, *n*, v potrubí vodný kút; na fajke močík (dolu na fajke malička nádobka, v ktorej sa sbiera močka)
Wasserstation, *n*, vodáreň
Wasserstoffsuperoxyd, *ng*, kysličník vodičitý (upotrebuje sa pri krčných chorobách a pri odfarbovaní vlasov)
watt, jednotka elektrickej sily pracovnej (podľa fyzika Jak. Watta)
watercloset (vátrklozet), *a*, splakovací záchod
Watermann, továrenská značka americkej továrne na plnenie pier
waterproof (uotreprúf), *a*, nepremokavá látka, plášť z takejto látky
watsh (uóč), *a*, hodinky
Watterloo, *h*, mesto v Holandsku, kde bol Napoleon I. definitívne premožený; prenesene: rozhodné premoženie.
Wawel, *n*, kráľovský hrad poľský
W. C., skrát. watercloset (pozri toto)
Weaner, *n* (z Wiener), viedenský (vo viedenskom dialekte)
Weckov prístroj, prístroj na zaváranie a konzervovanie ovocia, zeleniny a mäsa
Wede = Weltdialekt, najnovšia umelá reč založená na stredonemčine a nemeckých nárečiach
wedgwood (vedžvúd), *a*, druh anglickej kameniny nazvaný po vynálezcovi Wedgwoodovi
week (uík), *a*, týždeň
week-end (víkend), *a*, koniec týždňa, oddych po robote, anglická sobota
weft, *a*, druh pevnej vlnenej, česanej priadze
wega, *ar*, krásna bielo žiariaca hviezda prvého stupňa
Wegweiser, *n*, ukazovadlo cesty
Wehrpflicht, *n*, branná povinnosť
Wechsel, *n*, pozri: veksľa
Wechselfieber, *n*, striedavá zimnica, triaška, psotnica, štvrtáčka, tretiačka
Weidmannsheil, *n*, poľovke, lovu zdar!
welcome, *a*, buďte nám vítaný!, vitajte!
Welfi (Guelfi, pozri toto), družina kniežaťa Welfa, názov staronemeckej panovníckej rodiny; v stredoveku pápežská strana, neskoršie strana ľudová
well (uel), *a*, dobre, zaiste, pravdaže, isteže
Welt, *n*, svet
welter, váha ťažkých borcov, zápasníkov od 66—72 kg
Weltkrieg, *n*, svetová vojna
Wendi, lužickí Srbi
Wenzel, *n*, Václav; takto prezývajú Nemci Čechov
Werkführer, *n*, majster, dielovedúci, predák
Werkstatt, *n*, dielňa
Werkzeug, *n*, náčinie, náradie (robotné), nástroj
Wert, *n*, cena, hodnota
wertheimka, nedobytná a ohňovzdorná pokladnica (z Wertheimovej pokladnice)

Wertpapier, *n,* cenný papier
Werwolf, *n,* vlkolak
West, west, *a,* západ
Westend, *a,* západná časť Londýna
Western Electric, americká aparatúra pre natáčanie filmov
Westminster, *a,* jedna z troch hlavných častí mesta Londýna s preslávеným opátstvom
Wette, *n,* stávka
Wettrennen, *n,* preteky, závod
whigovia (uígovia), *a,* prívrženci slobodomyseľnej strany v Anglicku, prívrženci osvety a ľudových záujmov, protivníci konzervatívnej strany zemianskej, toryov
whip (uajp), *a,* teplý nápoj z vína, vajec, citrónovej šťavy a cukru
whisky (uisky), *a,* silná žitná, jačmenná alebo kukuričná pálenka, obľúbená najmä v Anglicku a v Amerike
whist (uist), *a,* anglická hra v karty pre štyri osoby
white (uajt), *a,* biely
Whitehall (uvajthól), *a,* kedysi kráľovský palác pri Temži v Londýne, teraz široká ulica v západnom Londýne s budovami ministerstva
Whitechapel (uvajtčepl), *a,* najchudobnejšia časť východného Londýna, okres najnevzdelanejší
White Star Line (uvajtstárlajn), *a,* paroplavebná spoločnosť medzi Europou a Amerikou
Who's who? (húshú), *a,* Kto je kto? (soznam vynikajúcich osôb)
Widia, *n* (z Wie Diamant), novovynajdený najtvrdší kov, zaradený zaraz za diamant
wife (uajf), *a,* žena, manželka
wigwam, *a,* pozri: vigvam
Wichsleinwand, *n,* voskované plátno
Wikov, továrenská značka moravskej firmy **Wi**chterle a **Kov**ařík
Wild-West, *a,* divý západ Spojených štátov severoamerických
Wilhelmstrasse v Berlíne, nemecké ministerstvo zahraničných vecí
wilow (uilou), *a,* odtienok hnedej farby
Windhund, *n,* chrt, agár
Windjacke, *n,* kabát do dažďa
winebrandy (uajnbrendy), *a,* pozri: brandy
Winkelmass, *n,* uholnica
wireless (uajrles), *a,* bezdrótový; ako podstatné meno: rádio
wirklich, *n,* skutočný, ozajstný, opravdový
Wirrwarr, *n,* pozri: virvar
Wirtshaus, *n,* hostinec
Wirtschaft, *n,* gazdovstvo, hospodárstvo
Witz, *n,* žart, špás, fígeľ, vic
Wodan, Wuotan (Odin), najvyšší boh starých Germánov, ktorý dával víťazstvo v boji
Wohnungsnot, *n,* bytová núdza
wolfram, pozri: volfram
Wolkenkratzer, *n,* mrakodrap
woman (vúmen), *a,* žena
woodcraft (vúdkreft), *a,* (= lesné umenie), ochrana prírody
woodoisti (vúdoisti), *a,* černošská náboženská sekta, ktorej obrady vyžadujú ľudskú krv
workman (uorkmen), *a,* robotník, remeselník
world (uord), *a,* svet
Wort, *n,* slovo
Wörtenbuch, *n,* slovník
Wright (rajt), *a,* americký konštruktér prvých lietadiel i typ nazvaný po ňom
wringovací stroj, žmýkačka na bielizeň
writ (rit), *a,* súdna listina
writer (rajter), *a,* pisár; spisovateľ
W-systém, Angličanmi zavedené rozostavenie mužstva pri futbale, že tvorí W; je to dobré pre obranu, ale proti nášmu futbalu sa neosvedčuje
Wunderteam (vundrtým), *na,* zázračné mužstvo (takto sa nazý-

valo rakúske futbalistické mužstvo, keď stálo na vrchole svojej slávy r. 1932)

Wuotan, (Odin), *n,* najvyšší boh staronemeckých národov, ktorý dáva víťazstvo

X

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod **k**!)

x, písmeno, ktorým sa vyjadruje neznáma veličina

X, rímskych desať (10)

xantín, *g,* žltá farba, akou sa farbia látky

Xantipa (Xanthippa), *g,* Sokratova žena, meno ktorej sa stalo typickým označením hašterivej, svárlivej, zlej ženy; striga, dračica

xantium (xanthium), *g,* voškár, voškorník (rastlina)

xantofyl, *g,* listová žlť v jeseni, žlté farbivo

xantom, *g,* kožná choroba, ktorá sa prejavuje v žltkastých škvrnách na tvári (následok pečeňovej choroby)

xénia, *g,* hostinné dary; druh básničiek vtipných a pichľavých (epigramov)

xenios, *g,* pohostinný; Xenios, *g,* priezvisko Dia

xenodochion, *g,* nocľah, nocľaháreň, hostinec

xenofobia, *g,* strach z cudzincov

xenokracia, *g,* vláda cudzích, cudzovláda

xenomania, *g,* prílišná záľuba vo veciach cudzích

xenon, *g,* prvok, plyn

xenotafium, *g,* cmiter, hrob cudzincov

xerafium, *f,* vysušovací prostriedok proti prýšťom, sušidlo

xerázia, *g,* riedkovlasosť, plešatosť, lysosť

xeres, pozri: sherry

xerodermia, *g,* vyschýnanie kože, kožná choroba

xerofagia, *g,* požívanie suchej potraviny

xerofilný, *g,* slnko, sucho milujúci

xeroftalmia, *g,* červené zapálenie oka

xerofyty, *g,* rastliny chránené proti prílišnému vyparovaniu vlhkosti najmä v krajoch chudobných na vodu

xerometer, *g,* prístroj na sušenie obilia a na meranie váhy stratenej sušením

xeromyktéria, *g,* vyschlosť nosa

xeróza *g,* vyschlosť, očná choroba

XLT., skrát. pre gratulačné, blahoželajúce telegramy

x-lúče, pozri: Röntgenove lúče

XP, skrát. pre express payé (- pejé) *f,* posol zaplatený (skrát. na telegramy)

xylofág, *g,* drevotoč, drevokaz

xylofón, *g,* hudobný nástroj skladajúci sa z drevených tyčok ladených, na ktorých sa hrá drevenými paličkami; zvonková hra

xyloglyf, *g,* drevorytec, človek, čo ryje do dreva

xyloglyptika, *g,* drevorezba

xylograf, *g,* drevopisec, drevorytec, rezbár, čo reže do dreva

xylografia, *g,* drevorez, drevorezba, drevotlač, drevopis

xyloidín, *g,* výbušná (pušná) látka, ktorá sa svojou účinnosťou podobá pušnej (streľnej) bavlne

xylolatria, *g,* ctenie, uctievanie drevených sôch

xylolit (xylolith), *g,* skamenelé drevo

xylolog, *g,* znalec dreva

xylologia, *g,* znalosť dreva, drevoznalectvo, drevoznanie
xyloplastický, *g,* rezbársky, rytecký
xyloplastika, *g,* rezbárstvo, rytectvo
xylotypografia, *g,* rozmnožovanie drevorytín tlačou
xystos, *g,* krytá chodba, sieň, dvorana, sál(a)

Y

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod j!)

Y, chemická značka ytria; medzinárodná značka automobilov Juhoslávie
y, v matematike druhá neznáma veličina
yadeva, *j,* hostinec
yacht (jót), *a,* pozri: jachta
yak, *i,* byvol krochkavý (žije v tibetských horách), jak
yale, *a,* moderný tanec nazvaný po americkom meste Yale
Yama, *i,* boh smrti
yamen, *č,* palác
yankee (jenký), *a,* prezvanie Angličanov, čo bývajú v Severnej Amerike
Yankee-Doodle (jenký dúdl), *a,* (= = anglický popolvár), Severoameričan; hymna Angličanov
yard, *a,* dĺžková miera, anglický lakeť o troch anglických stopách (= 0,9) *m*
yatagan, *tu,* pozri jatagán
yatren, antiseptický liek proti kvapavke a iným chorobám
yawl (jól), *a,* menšia plachetná loď, jola
year (jír), *a,* rok
yellow (jeló), *a,* žltý
yellow metal (jelou metel), *a,* žltý kov podobný mosadzi (zmiešanina medi a zinku)
yellow-pine (jelou pain), *a,* žltý smrek
yellow press (jelou —), *a,* senzačná tlač
yen, *j,* zlatá japonská minca hodnoty asi 32 korún (má 100 senov)
Yeo manry (jou menri), *a,* miličné jazdectvo
yeomen (jómen), *a,* v stredoveku v Anglicku slobodníci; teraz menší statkári; kráľovská osobná stráž; strážci v Towere
yerba, *šp* (z *l* herba), bylina
yerba maté, *šp,* čaj uvarený z cesmínových listov, obľúbený nápoj južných Američanov
yes (jes), *a,* áno
Yildis-Kiosk, sultánovo sídlo v Carihrade
ylang-ylang (ülanžülan), *č,* vonný čaj a olej z rastliny hlavienkovej na ostrove Manile
YMCA, združenie mladých kresťanských mužských, vzniklé v Anglicku, ktoré má dnes po celom svete svoje odbočky (vychováva tak so stránky mravnej, ako i telesnej)
ynka, názov bývalých vladárov v krajine Peru; píš: inka
yoga, pozri: joga
yoghurt, pozri: joghurt
yoginizmus, pozri: joginizmus
yola, pozri: jola
Yoshivara, predmestie v Tokiu, štvrť verejných, vykričných domov
young (jang), *a,* mladý
yperit, látka pôsobiaca ťažké popáleniny a zapálenia (upotrebili ju prvý raz Nemci v bitke pri Ypres za svetovej vojny)
ypsilon, *g,* grécke tvrdé y
yucca (juka), *šp,* utešená severo-

americká rastlina z rodiny ľaliovitých rastlín
YWCA, podobné združenie ženských ako je YMCA (pozri toto)
yzop, *g,* rodina pyskatých rastlín; liečivá bylina

Z

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod **c** a **s**!)

Z, skrát. Zeppelin, brnenská Zbrojovka
z, tretia neznáma veličina v matematike
zacvikovať, *n,* zakliniť
zadruga, *sb,* spolok, družstvo, majetkové združenie, spoločenstvo rodinného majetku
zafasovať, *n,* osadiť; obrubiť, olemovať
Zähler, *n,* automatické počítadlo
Zahlung, *n,* platenie
Zahnartz, *n,* zubný lekár
Zahnstocher, *n,* vystýkač, špáradlo
zajednica, *sb,* združenie, spolok
zak, *ho,* holandská miera na obilie (= 1 hl)
zambo, *šp,* čln, loďka; kríženec z plemena černošského a indiánskeho alebo černocha s mulatkou; gajdoš
Zamini, skrát. naše zahraničné ministerstvo
zampogna (zampoňa), *t, šp,* pastierska píšťala, fujara
zamponi, plnená bravčová nôžka; druh jemnej talianskej údeniny
zanella, *š,* tkanivo podobné atlasu, zanela
zanzara (cancara), *t,* komár
Zapfenstreich, *n,* večerné bubnovanie na nočný odpočinok
zaptija, *ar,* policajný strážnik, četník v Turecku
zarzuela, *šp,* krátka veselohra o dvoch dejstvách
zašanovať, *n* (zo schonen), ušetriť, zachovať
zatušovať, pozri: tušovať
zbor, *sb,* zástup ľudu; veľtrh
zdravstvuj, *r,* buď zdravý!, dobrý deň! (ruské pozdravenie osobe, s ktorou si tykáme)
zdravstvujte, *r,* buďte zdravý!, -í!, dobrý deň! (ruské pozdravenie s osobou, s ktorou si netykáme, alebo viacerým osobám)
zea, *g,* kukurica, turecká pšenica
Zebaoth, *h,* (Jahve Sabaoth) = Pán zástupov
zebaoth, *h,* vojsko, vojenský zástup; nebeské zástupy
zebra, pásovaný divý kôň africký
zebu, hrbatý tur vo Východnej Indii
zefír, tenká, jemná bavlnená (niekedy pásikovaná) tkanina
zefýr, *g,* juhozápadný vetrík; príjemný vetrík; prístroj na zatváranie dverí
zechíno (zecchino, cekíno), *t,* zlatý peniaz pôvodne benátsky s obrazom sv. Marka hodnoty asi 11 korún (dukáta)
Zechpreller, *n,* kto ujde bez zaplatenia z hostinca
Zeiss, továreň na veľmi presné optické a fotografické aparáty v Jene
Zeit, *n,* čas
Zeitschrift, *n,* časopis
Zeitung, *n,* noviny
zelot, *g,* horlivec, horlivý prívrženec, najmä náboženský, slepý následovník
zeloti, *h,* národná strana židovská, ktorá sa márne pokúšala v 1. stor. po Kristu o shodenia rímskeho jarma
zelotický, *g,* prepiato horlivý, pobožnostkársky; svárlivý

zelotizmus, *g,* vášnivá usilovnosť, prepiata náboženská horlivosť, prepiate horlenie; revnivosť
zelotypia, *g,* náruživá, chorobná žiarlivosť
zelóza, *g,* horlivosť
Zelt, *n,* šiator, stan, celta
zemľak (zemljak), *r,* vidiečan, krajan
zemľanka, *r,* barak napoly v zemi zakopaný, podzemná skrýša vojenská
zemstvo, *r,* samospráva; samosprávny sbor; zastupiteľstvo; okresný výbor
zemzem, *tu,* zázračná liečivá studňa v Meke pri svätyni Kábe; pozri: Kába
zenda, najstarší posvätný jazyk staroiránsky
zendavesta, sbierka ostatkov zo svätých písem staroiránskych; sväté slovo; sväté písmo iránske; sbierka posvätných zákonov Zaratustrových
zenit, *ar,* vrcholový bod nad temenom pozorovateľovým, vrchol, nadhlavník, koniec čiary, ktorú si myslíme kolmo nad hlavou
zenizmus, budhistická sekta, ktorá odmieta knižné vedenie a zdôrazňuje rozjímanie
zeolit, *g,* žriedlový kameň, biely lesklý nerast; slúčenina kyseliny kremičitej s hlinou, sodíkom a vápnom
zepelín (zeppelin), spravovateľná vzducholoď podľa grófa Zeppelina
zéro, *f,* nula, ničina
zetetický, *g,* hľadajúci, skúmajúci
Zettel, *n,* karotka, lístok, cedula
Zettelbank, *n,* cedulová banka
Zeug, *n,* pozri: cajg
Zeuge, *n,* svedok
Zeughaus, *n,* zbrojnica
zeuglodon, *g,* ohromná veľryba z doby treťohornej
zeugma, *g,* složka (gramatická figúra)
Zeugnis, *n,* (cajgnis), vysvedčenie
Zeus, *g,* najvyšší boh starých Grékov (gen. Dia), rímsky Jupiter
zickzack, *n,* sem-tam, kľučkovito, hadovito, serpentínovito
Zierat, *n,* pozri: cirát
Zifferblatt, *n,* číselník na hodinách
Zimmer, *n,* izba
Zingalesi, pôvodní obyvatelia ostrova Ceylona
zingiber, *l,* ďumbier
zink, *n,* kov bielobelasý
zinkografia, *ng,* umenie vrezávať obrazy do zinku
Zinksalbe, *n,* zinková masť (upotrebuje sa najmä na liečenie očí)
Zinnober, pozri: cinóber
Zins, *n,* úrok, nájomné
Zion, zionisti a pod.; pozri: Sion, sionisti a pod.
Zipperlein, *n,* lámka v nohách
Zirkel, *n,* kružidlo
zlotý, *p,* poľský peniaz hodnoty asi 3·70 korún
Zn, chemická značka zinku
zname, *b,* zástava; revolverový časopis
zodiak, *g,* zvieratník, zverokruh (úzky pás na nebi, v ktorom sa pohybujú slnce, mesiac a väčšie obežnice)
zodiakálne svetlo, svetlo zvieratníkové, severná žiara
zodiakový, *g,* zvieratníkový; pozri: zodiakálne svetlo
Zögling, *n,* chovanec
zoiater, *g,* zverolekár
zoiatria, *g,* zverolekárstvo
Zollamt, *n,* mýtnica, mýtny úrad
Zollstock (Zollstab), *n,* miera, meradlo, colštok
zóna, *g,* pás, pásmo, pás zeme; okres
zoodynamia, *g,* životná sila
zoofág, *g,* mäsožravec
zoofagia, *g,* požívanie, jedenie mäsa

zoofyti, *g*, najnižšia trieda živočíchov, tvorstvo, ktoré je na prechode rastlinstva k zvieratstvu

zoogonia, *g*, plodenie zvierat

zoografia, *g*, popis vonkajších ústrojov živočíchov; náuka o zemepisnom rozšírení zvierat

zoolatria, *g*, uctievanie zvierat, preukazovanie božskej úcty zvieratám, klaňanie sa zvieratám

zoolit (zoolith), *g*, skamenelé zviera

zoolog, *g*, živočíchopisec, živočíchospytec, bádateľ o živote zvierat, znalec živočíchov

zoologia, *g*, živočíchopis, náuka o živočíšstve

zoon, *g*, zviera

zoonomia, *g*, náuka o zákonoch zvieracieho života, o úkazoch a zvieracích výkonoch

zoonóza, *g*, choroba, čo sa prenáša so zvierat na ľudí

zoon politikon, *g*, tvor spoločenský (je človek podľa Aristotela)

zoopatologia, *g*, náuka o chorobách zvierat

zooplastika, *g*, výtvarníctvo živočíchov

zootechnika, *g*, živočíšny priemysel, priemysel venujúci pozornosť živočíšstvu

zooterapia (zootherapia), *g*, liečenie zvierat; pozri: zoiatria

zootomia, *g*, rozčlenenie, pitvanie zvierat; náuka o častiach zvieracieho tela

zorganizovaný, *l*, zriadený, spojený, sdružený

zorganizovať, *l*, zriadiť, spojiť, sdružiť

Zoroaster (Zarathustra, Zarathuštra), učiteľ múdrosti a zakladateľ náboženstva starých Peržanov (asi r. 600 pred Kr.)

zorongo, *šp*, cigánsky tanec

zotika, *g*, životná sila

zrazy, *p*, poľské národné, veľmi obľúbené jedlo

Zuavi, *ar*, pôvodne bojovný kmeň kabylský v Alžírsku; teraz tvoria štyri pluky vo francúzskej pechote, alžírski vojaci v arabskej rovnošate, ale v službách francúzskej armády

Zuchthaus, *n*, žalár

Zuckerpapier, *n*, klobúkový papier

Zug, *n*, ťah, prieťah, prievan, vlak; čata

Zugehör, *n*, príslušenstvo, prípravy

Zugluft, *n*, prievan

Zugsführer, *n*, čatár; sprievodca vlaku

Zukunftsmusik, *n*, hudba budúcnosti (povie sa o želaniach, ktoré sa sotva kedy splnia)

Zulage, *n*, prídavok, príplatok, prirážka

Zuschlag, *n*, prirážka, prídavok

Zuspeise, *n*, príkrm

Zuwachs, *n*, prírastok, pribudnutie

Zwangsjacke, *n*, svieracia kazajka

Zweigstelle, *n*, odbočka, filiálka

Zwerg, *n*, zákrpok, trpaslík

Zwickel, *n*, vstavok, cvik

Zwicker, *n*, okuliare na nos, obojok

Zwieback, *n*, suchár, dva razy prepečený chlieb

Zwillich, *n*, pozri: cvilich

Zwillinge, *n*, dvojčatá

Zwinger, *n*, klietka pre divé zvieratá; známa obrazáreň v Drážďanoch

zwinglián, prívrženec reformovaného učenia švajčiarskeho reformátora Zwingliho

zwischen, *n*, medzi; vloženina, vložka

zyma, *g*, kvas, kvasidlo, kvasnice

zymologia, *g*, náuka o kvasení

zytos (zythos), *g*, kvasený nápoj, kvas; pivo, ovocné víno

zytotechnika (zythotechnika), *g*, pivovarstvo, sladovníctvo

Ž

(Slová, ktoré tu nenajdeš, hľadaj pod **g**, **ch** a **j**!)

žabó (jabot), *f*, čipky, strapce
žaket (jaquette), *f*, kazajka, kabátik; druh salónneho oblečenia
žalm, *g* (z psalmos), duchovná pieseň, chválospev, nábožný spev Židov Starého zákona
žalmista, *g*, skladateľ alebo spevák žalmov
žaltár, *g* (z *l* psalterium), sbierka žalmov, kniha žalmov; pozri: psalterium
žalúzie, *f* (z jalousie), shrnovacie obločnice
žampion, *f*, jedlá huba šampion (pozri toto); pozri: champignon
Žan, *f*, (zo Jean), Ján, Jano; píš: Jean
žandár, *f* (zo gendarme), četník, strážca verejnej bezpečnosti
žandarm, *f* (z geandarme), žandár (pozri toto), četník
žandarméria, pozri: gendarmerie
žánr, pozri: genre
žardiniéra, pozri: jardiniéra
žargon, *f* (zo jargon, pozri toto), nárečie, osobitná reč jednotlivých tried, vrava
žavoronok, *r*, škovránok; pečivo v podobe vtáka
žechtár, *n*, šechtár, hrotok
želatina, *f*, jemný glej; pozri: gelatina
želé, pozri: gelée
žemľa, *n*, malý, kysnutý chlebíček, bochníček
ženantný, *f*, nepohodlný, nemilý; pozri: genantný
žengľa, *n* (zo Senkelnadel), návlečka, obliečka
ženi, *f* (zo genie, žení), nadobyčajná nadanosť, schopnosť
ženialita, **ženiálnosť**, pozri: genialita, geniálnosť
ženiálny, *l*, duchaplný, neobyčajne nadaný; pozri: geniálny
ženijný, *f*, stavebný (na pr. pri vojsku: pluk)
ženila, **ženilka**, pozri: chenille
ženírovať, **ženírovať sa**, pozri: genírovať, genírovať sa
ženisti, *f*, vojenský oddiel, vojenský stavebný sbor
žentlmen, pozri: gentleman
žeran, *f* (gérant), tajomník; zodpovedný vydavateľ novín
žesť, *r*, plech; žesťové nástroje: klarinet, oboe a pod.
žet (jet), *f*, ozdoba dámskych šiat
žetón *f* (zo jeton), známka
žetový, *f*, nahodený
žilé, *f* (zo gilet), vesta
žiletka, *f*, nožíček na holenie, ktorý sa vkladá do holiaceho prístroja
žiňon, pozri: chignon
žirant, *f*, rubopisník; pozri: girant, giro a pod.
žiratár, *t*, osoba, na ktorú sa cenný papier previedol
žiro, *t*, rubopis, indozácia (pozri toto)
Žirondisti, pozri: Girondisti
žirovať, *t*, previesť rubopisom
žirový, *t*, prevodný, postupný
žiu-žicu, *j*, pozri: džiu-džicu
živila, **živili**, **živio**, *sb*, *ch*, nech žije (ona), nech žijú (oni), nech žije (on)!, sláva!, vivat!, nech žije!
živio, *sb*, *ch*, nech žije, sláva, vivat, nech žije (on)!
žizň, *r*, život
žok, *n* (zo Sack), vrece, mech
žokej, pozri: jockey
žokovina, *n*, vrecovina
žold, *n* (zo Sold, toto z *l* solidus), pláca, plat, služné
žoldán, pozri: sultán
žoldnier, *n* (zo Söldner) najatý vojak za plat
žolík, *a* (z jolly joker, džoly džokr), veselá chlapina, veselý chlapík;

zábavná hra s 54 kartami, z ktorých jeden je práve spomenutý žolík

žonglér, *f* (zo jongleur, žonglőr), kaukliar, čarodej, čarodejník

žonglérstvo, *f*, kaukliarstvo, čarodejstvo

žoviálnosť, *f*, veselosť, dobrosrdečnosť

žoviálny, *f*, veselý, dobrosrdečný

žrec, staroslov. kňaz, obetovateľ

žumpa, *n* (zo Sumpf), jama, vysekaná džber v ľade na načieranie vody, jama v baniach, v ktorej sa shromažďuje voda

župania, *ch*, stolica, okres

žúr, *f* (zo jour), deň; veselý deň (so zábavou)

žúrfix, pozri: jour fixe

žurnál, *f* (zo journal), noviny, časopis, denník

žurnalista, *f*, novinár

žurnalistika, *f*, novinárstvo

žužú, *f* (zo joujou), hračka

Soznam mien osobných.

Abdon, *pe*, Borivoj
Adalbert, *n*, Vojtech
Adam, *h*, (človek zo zeme)
Agapia, *g*, Milka, Miluška, Mila
Agapius, *g*, Kochan
Agata (Agatha), *g*, Dobrana, Dobroslava, Dobromila, (Dobrotivá), Háta
Agatón (Agathon), *g*, Dobromil, Dobroslav
Agnesa, *g*, Anežka, (jahniatko, cudná, čistá)
Albert, *n*, Alexius, Alex(ej), Aleš, (pomocník)
Albín, *l*, Belo, Belko, Bielik, Beluš
Albína, *l*, Belka, Bela, Bielica, Beluša
Alexander, *g*, (obranca mužských, chlapov, pomocník)
Alexej, *r*, pozri: Alexius, *g*
Alexius, *g*, Alex, Alexej, Aleš, (pomocník)
Alfonz, *t*, (šťastný, šťastlivý), Šťastoň, (Častoň)
Alfréd, *n*, (pokojamilovný)
Alice (Elis), *a*, Eliška, Alžbeta, Bohuslava, (Bohu zasľúbená)
Alžbeta, *h*, Eliška, Bohuslava, Alice, (Bohu zasľúbená)
Amadeus, *l*, Bohumil
Amália, *l*, Ľubiša, Ľuba, Ľubka, Mila, Milka, (usilovná, snaživá, silná, mocná, šľachetná, bezúhonná; Libuša)
Amandus, *l*, Miloslav, Milan, Miloš, (milovania hodný)
Amata, *l*, Mila, Milka, Miluša
Amatus, *l*, Miloš, Milan, Miloslav
Ambrózius, *g*, pozri: Ambróž
Ambróž, *g*, (nesmrteľný, božský)
Anaklet, *g*, (opäť, znova povolaný)
Anastáz, *g*, (z mŕtvych vstalý)
Anastázia, *g*, (z mŕtvych vstalá)
Andreas, *g*, Andrej, Ondrej, (chlapský, mužný, silný, mocný)
Ankica, *sb*, Nana, Nanka, Nanica
Anna, *h*, (pôvabná, jemná, milostná), Hana
Annunciata, *l*, pozri: Anunciáta
Antoine (Antoán), *f*, Anton (pozri toto)
Anton, *g*, (cenný, neoceniteľný), Tóno, Tono
Antónia, *g*, (cenná, neoceniteľná), Tonka, Toňa
Antonio, *t*, Anton, Tóno, Tono
Anunciáta (Annunciata), *l*, (zvestovaná)
Apolinár (Appollinár), *g*, (hlasateľ svetla a pravdy)
Apolónia (Apollonia), *g*, Zora, Zorka, (Svetluška)

Aranka, *m*, Zlatica, pozri: Aurélia
August, *g*, pozri: Augustus
Augustín, *g*, pozri: Augustus
Augustus, *g*, August, Augustín, (vznešený, božský, ctihodný)
Auréi, *l*, Zlatoš, Zlatoň
Aurélia, *l*, (zlatá, skvostná), Zlatica
Aurélius, *l*, Zlatoš, Zlatoň, (zlatý, skvostný)
Babet (Babé), *f*, Bohuslava, Eliška, Alice, Alžbeta
Babette (Babet), *f*, Betka
Barbora, *g*, (cudzinka, divá, surová)
Bartolomej, *h*, (z bar Tolmai, syn Tolmaiov = syn bojovný)
Bazílius (Basilius), *g*, (kráľovský)
Beáta, *l*, Blahoslava, Blažena
Beatrix, *l*, Blažena, Blahoslava, Božena
Béla, *m*, Belo, Belko, Bielik, Beluš; (zle: Vojtech); Albín (pozri toto)
Benedetto, *t*, pozri: Benedikt
Benedikt, *l*, Blahoslav, Beňo, Benko, Božidar
Benedikta, *l*, Blahoslava, Beňa, Božidara
Benigna, *l*, (dobrotivá, láskavá)
Benjamín, *h*, (syn starých rokov, syn starosti, radosti, poškrobok)
Benno, *n*, (klopotný, usúžený, utrápený)
Beppo, *t*, Pepík
Blandína, (Blanda), *l*, (lichotivá, podliečavá, zaliečavá, podchytavá)
Blanka, *t*, (biela), Bela, Belka, Beluša, Bielica
Blazius, *l*, Blažej, Blažo
Bob (Bobby), *a*, Róbert
Bonaventúra, *l*, Dobrohosť, (Hostivít)
Bonifác, *l*, (z bonum fatum, šťastlivý osud; šťastlivý); Dobroslav
Bora, pozri: Barbora
Brúno, *n*, (z braun), Breňo, Bretislav
Carlos, *š*, Karol
Carolus, *l*, Karol
Castulus, *l*, (čistučký), Haštal
Cecília, *l*, (slepá, krátkozraká), Cilka
Celestín, *l*, (nebeský)
Cyril, *g*, (slávny, mocný, skvejúci sa; krátkovlasý), Cyro, Cyrko
Dagmar, *d*, (denné svetlo)
Danuša, pozri: Dorota
Demetius, *l*, Dimitrij, Demeter, (pestúň, živiteľ)
Dénes, *m*, pozri: Dionýz(ius)
Denis (Dení), *f*, Diviš, (bohorodý)
Desiderius, pozri: Dezider
Dezider (Desiderius), *l*, Dežo, Ždan, (vyžiadaný)
Dionýz(ius), *g*, Božislav, Diviš, (bohorodý)
Dorota (Dorothea), *g*, Bohdana, Danuša, (Bohom daná)
Dragutin, *sb*, Karol
Elek, *m*, Alexius, Alex(ej); pozri tieto
Elekta, *l*, (vyvolená)
Eleonóra, *g*, Ľutoslava, (útrpná, milosrdná)
Eleuter (Eleuther), *h*, Voľnomil, (osloboditeľ)

Eliáš, *h*, (Boží ctiteľ)
Eligius, *l*, (vyvolený)
Elisabeth, pozri: Alžbeta
Emanuel, *h*, (Boh s nami)
Emerán, *n*, Imram
Emerencia, *l*, (zaslúžilá, dôstojná)
Emerencius, *l*, (zaslúžilý, dôstojný)
Emerich = Henrich
Emil, *l*, (spôsobný, ochotný)
Ena = Eugénia
Enrico, *t*, Henrich
Erazmus, *g*, Miloš, Milan, Erazim, (milovania hodný)
Erhard, *n*, Čestmír
Ernest (Ernst), *n*, Arnošt, (vážny, rozvážlivý)
Ernestína, *n*, Arnoštka, (vážna, rozvážlivá)
Erzsébet (Eržébet), *m*, Alžbeta
Esau, *h*, (chlupatý)
Etienne (Etien), *f*, Štefan, Števo
Euaristus, *g*, Blahoslav, (prívetivý)
Eudoxia, *g*, Dobroslava, Dobruša
Eufemia, *g*, (povestná, chýrna, známa)
Eufrozína (Eufrosyna), *g*, (veselá, spanilomyseľná)
Eugen, *g*, (blahorodý, urodzený), Ežo
Eugenia, *g*, (blahorodá, urodzená)
Eulalia, *g*, (výrečná, hovorná, prostovravná)
Eustach, *g*, (klasmi bohatý, úrodný)
Euzebius, *g*, Ľuboslav, (zbožný, nábožný)
Eva, *h*, (matka živých, matka všetkých ľudí)
Evelína, pozri: Eva
Fanny (Feny), *a*, Františka
Faustína, *l*, Blažena, (šťastlivá)
Faustus (Faustinus), *l*, Faust, Blažej, (šťastný)
Félix, *l*, Blahoš, (šťastný)
Feodor, (Fedor), *r*, Teodor, Bohdan, Fedor
Ferdinand, *n*, (zaslúžilý)
Ferenc, *m*, Fraňo, František
Fernando, *š*, Ferdinand (pozri toto)
Filip, *g*, Konrád, Koňomil, (milovník koní, srdnatý, rytiersky)
Filoména, *g*, Milena, Mila, Milka; (milovaná)
Flóra, *l*, Kvetuša, Kvietka, Kvietoslava
Florián, *l*, Kvetoslav, Kvietok
Florentína, *l*, Kvetuša, Kvietka
Fortunát, *l*, Šťastoň, (šťastím obdarený, zámožný)
Frances, *a*, Františka
Francesco (Frančesko), *t*, Fraňo, František
Franciscus, *l*, František, (slobodný, slobodník)
Francois (Fransoá), *f*, Fraňo, František
František, *l*, (z francisus), (slobodný, slobodník)
Frederick, *a*, Fridrich
Fridolín (Friedrich), *n*, *ho*, Miroslav, Miroš, Fridrich, (pokojamilovný)

Friedrich, *n*, *ho*, Fridrich, Miroslav, Miroš, (pokojamilovný)
Gábor, *m*, pozri: Gabriel
Gabriel, *h*, (Boží muž)
Gabriela, *h*, (Božia žena)
Galus (Gallus), *l*, Havel, Gál
Gaudenc(ius), *l*, Radim, Radimaj
Gašpar, *l*, Gažo
Gerhard, *n*, Jaromír
Gelazia (Gelasia), *g*, Smieška, (usmievavá, živá, veselá, bodrá)
Gelazius (Gelasius), *g*, Smieško, (usmievavý, živý, veselý, bodrý)
Georges (Žorž), *f*, Juraj, Ďuro
Georgia, Georgína, *g*, Ďurana, Jura
Georgius, *g*, Juraj, Ďuro, (roľník)
Géza, *m*, pozri: Viktor, Gejza
Giacomo (Džakomo), *t*, Jakub (pozri toto)
Gil (Džil), *š*, Juľo, Július (pozri toto)
Gilles (Žij), *f*, Juľo, Július (pozri toto)
Giovanni (Gžovany) *t*, Ján (pozri toto)
Giuseppe (Džusepe), *t*, Jozef (pozri toto)
Gottfried, *n*, Bohumír
Gottlieb, *n*, Bohumil
Gracián, *l*, Miloslav, (ľúbezný, plný vďaky, vďačný)
Gregorius, *g*, Gregor, Rehor, (bedlivý, bystrý, čulý)
Guglielmo (Gulielmo), *t*, Vilém, Wilhelm
Guilielmus, *l*, Vilém, Wilhelm
Guillaume (Gijóm), *f*, Vilém, Wilhelm
Günther, *n*, Vintier
György (Ďörď), *m*, Juraj, Ďuro
Gyula (Ďula), *m*, Juľo, Július (pozri toto)
Hans, *n*, Ján
Hänschen, *n*, Janko
Hanuš, *l* (z Johannes), Ján
Haštal, *l*, (z Castulus, pozri toto)
Háta, *g* (z Agatha), Dobroslava, Dobromila, (dobrotivá)
Havel, *l*, Gál
Heinrich, *n*, Henrich, (bohatý majetkami, statkár)
Helena, *g*, Elena, Svetluša, Ilka, (svietiaca, slávna)
Henri (Ánri), *f*, Henrich
Henricus, *l*, Henrich
Henriette (ánriet), *f*, Henricha, Henrieta
Heraklios, *g*, Herkules, Lomidrevo
Hermann, *n*, Bojislav, (statný bojovník)
Hermína, *n*, Bojislava, (státna)
Hieronymus, *g*, Jeroným, Svätoslav, (človek svätého mena)
Hilaria, *l*, Radmila
Hilarius, *l*, Radovan, Radimaj, Radoslav
Hiob, *h*, Jób
Honorata, *l*, Ctislava, (ctená)
Honoratus, *l*, Ctislav, (cteny)
Honorius, *l*, Ctirad

Hortenzia, *l*, (záhradníčka, záhradnica, priateľka záhrad)
Hugo, *n*, (chytrý, rozumný, milý)
Hyacint, *g*, Jácint, Jacko
Charles (šárl), *f*, Karol (pozri toto)
Charlotte (Šarlot), *f*, Karolína, Karla
Christína, *l*, Kristína, Križana, (kresťanka)
Christof(oros), *g*, Kristonoš (človek, ktorý, vraj, kedysi preniesol Krista prúdom rieky), Krištóf
Chrysostomos, *g*, Zlatoústy
Ida, *n*, Jutka, (milá, milostná, ušľachtilá, plemenená)
Ignác, *l*, (ohnivý)
Ilja, *r*, pozri: Eliáš
Ilka, *m*, Elena, Helena, Bimbona
Ilona, *m*, Elena, Helena
Immaculata, *l*, Imakuláta, (nepoškvrnená)
Imre, *m*, pozri: Emerich
Inoncenc, *l*, Inocenc, (nevinný)
Irena, *g*, Miroslava, Ľubomiera, (pokoj, mier)
Irenej, Ireneus, *g*, Miroslav, Ľubomír, Radomír, Radimaj
Irma, *m*, Mária (pozri toto)
István (Ištván), *m*, Štefan
Ivan, *r*, Ján
Izabela (Isabella), *š*, *po*, pozri: Alžbeta
Jack (Džek), *a*, skrátené Jakub i Ján, Janko
Jacques (Žak), *f*, Jakub, Kubo; pozri: Jakub
Jadwiga, *p*, Hedviga, Hedvika
Jago (Chágo), *š*, Jakub, Kubo
Jakub, *h*, (druhorodený; šaľbiar)
James (Džéms), *a*, Jakub
Ján, *h*, Bohumil, (Boží dar)
János (Jánoš), *m*, Ján, Jano
Jaqueline (Žakelín), *f*, Jakuba, Jakubka
Jarolím, *če*, Hieronymus, Jeroným
Jean (Žán), *f*, Ján, Jano
Jeanette (Žanet), *f*, Johanka, Janka, Johana
Jelena, *r*, *sb*, Elena, Helena
Jelizaveta, *r*, Alžbeta
Jenny (Dženy), *a*, Johana, Johanka, Janka, Jana
Jenő, *m*, Eugen (pozri toto)
Jérome (Žeróm), *f*, Jeronym, Hieronym(us)
Jeroným, pozri: Hieronymus
Joachim, *h*, (Boh vzkriesi, pozdvihuje), Jáchym
Jodok, *g*, Joštiak, Jošt
Joe (Džó), *a*, Jozef
Johann, *n*, Ján, Jano
John (Džón), *a*, Ján, Jano
Josip, *ch*, Jozef (pozri toto)
Jošt, Joštiak (z *l* Justus, spravodlivý alebo z *g* Jodokus, šípmi sa ihrajúci, zahrávajúci)
Jovan, *sb*, Ján, Jano

Jozef, *h*, Prídavok, (pridaný, rozmnožený)
Jozefa, Jozefína, *h*, Prídavka, (pridaná, rozmnožená)
Juan (Chuan), *š*, Ján, Jano
Judita, *h*, Jutka, Juta, (vyznavačka, ctiteľka Boha, ctiteľka Božia), Ida Judinka
Júlia, *l*, Zlatovláska, (plavovlasá, mladistvá)
Julián, *g*, Juľo
Juliana, *g*, Julka, Julinka, Juľa
Július, *l*, (plavovlasý, zlatovlasý mládenec, šuhaj), Julo
Justín, *l*, Pravomil, Pravoslav, (spravodlivý)
Justína, *l*, Pravomila, Pravoslava, (spravodlivá)
Justus, *l*, Joštiak, Jošt
Jusuf, *ar*, *tu*, Jozef
Jutta, *n*, Judita, Ida
Kalistus, *g*, Kalist, Krásoslav, (najkrajší)
Kandidus, *l*, (biely, čistý, nevinný)
Karol, *n*, (chrabrý, mocný, silný, mužný)
Karolína, *n*, (chrabrá, mocná, silná, mužná)
Katarína (i Katerína), *g*, (čistá, cudná, nepoškvrnená, mravná, ctnostná)
Kati (Kätchen), *n*, Katina, Katka, Katinka; Katarína
Klára, *l*, Sláva, Slávuška, Jasnuša, Slávomila, (jasná, slávna, vznešená)
Klaudia, *l*, (uzavretá, tajná, zamĺkla)
Klaudius, *l*, (uzavretý, tajný, zamĺkly)
Klaus, *n*, (skrát. Nikolaus, Niklas); pozri: Mikuláš
Kliment (Klement), *l*, (láskavý, mierny, jemný, dobrotivý)
Klimentína, *l*, (láskavá, mierna, nežná, dobrotivá)
Koľa, Koľka, Kolenka, *r*, (skrát. Nikolaj), Mikuláš
Konrád, *n*, Kunata, (rozhodný, rezký, chrabrý)
Konstans (Konštantín), *l*, (stály, vytrvalý)
Kordélia (Kordula), *l*, (srdečná)
Kosmas, *g*, (ozdobný)
Kosta, Kosťa, *sb*, *r*, Konštantín
Krescens i Krescenc, *l*, Rastislav, (rastúci)
Krescencia, *l*, Rastislava, (rastúca)
Kristián, *l*, pozri: Christián; Križan
Kristína (Krista), *l*, pozri: Christína; Križana
Krišpín, *l* (z Crispus), Chruďoš, (kučeravý, uličník, veršomol)
Krištóf, *g* (z Christoforos), Kristonoš; pozri: Christof(oros)
Kubo, pozri: Jakub
Kunigunda, *n*, Kunhuta, (hrdinka, víťazná žena)
Kuno, *n*, pozri: Konrád
Kurt, *n*, pozri: Konrád
Kvído, *l*, *f*, pozri: Quido
Kvirín, *l*, (kopijník), Ľutbor
Laetus, pozri: Létus
Lajos (Lajoš), *m*, Ľudovít, Ludvik
Laura, *l*, (vavrínom venčená, zdobená)
Laurenc, Laurinec, *l*, Vavro, Vavrínec, (vavrínom venčený)
Lazár, *h*, (skrát. z Eleazar), (Boh je pomocník)
László, *m*, Ladislav

Leander, *g*, (človek z ľudu, ľudomil), Ľudomil
Lejla, *ar*, (= noc; ženské meno)
Leo, *l*, Lev
Leokadia, *g*, Bela, Beluša
Leon, *f*, Lev
Leonhard, *n*, Linhart, (ľvie srdce)
Leonóra, pozri: Eleonóra
Leontína, *f*, Ľvica, Ľvaňa
Leopold, *n*, Lipolt, (smelý, chrabrý ako lev)
Létus (Laetus), *l*, Blažej, Blahút
Lexa, pozri: Alex(ius)
Lisbeth, *n*, (z Elisabeth), pozri: Alžbeta
Lojzo = Alojz
Longínus, *l*, Dlhoš
Loti, *f* (zo Charlotte, Šarlot, pozri toto)
Louis (Luí), *f*, Ľudovít, Ludvik
Louise (Luíz), *f*, Lujza, Ludvika, Ľudovíta
Lucia, *l*, Svetla, Svetluša, (osvietená, skvejúca sa)
Ludek, pozri: Ludvik
Ludvik, *f*, (z Chlodwig), (slávny bojovník)
Luigi (Luidži), *t*, Ľudovít, Ludvik
Luitgarda, *n*, (ochrankyňa ľudu), Strážslava
Luitgard, *n*, (ochranca ľudu), Strážslav
Lujo, *sb*, Ľudovít, Ludvik
Madelaine (Madlén), *f*, Magdalena, Magda
Madelon (Madlón), *f*, Magdalienka (zdrobn.)
Magdalena, *h*, (Magdalanka, pochádzajúca z mesta Magdaly v Palestíne pri Genezaretskom jazere)
Makárius, *g*, Radimaj, Blahoslav, Blahomil
Mansuet, *l*, (krotký, mierny, tichý)
Manuel, pozri: Emanuel
Marciál, *l*, Bivoj
Marcián, *l*, Vojslav, Bojslav
Margaréta, *l*, (margarita, perla), Perluša
Margita = Margaréta
Mária, *h*, (z Marjam), (horká, trpká; podľa iného vysvetľovania: pani alebo hviezda morská)
Marián, (meno stiahnuté z Mária a Ján)
Mariana (meno stiahnuté z Mária a Anna)
Markéta, *če* (z *l* margarita, perla), pozri: Margaréta
Martinián, *l*, Bislav
Mary (Méry), *a*, Mária, Mariena, Marienka
Matej, pozri: Matúš
Mathaeus, *l*, Matúš (pozri toto)
Mathias, *l*, Matej, Matiaš
Mathilda, *n*, (hrdinka, víťazná ženská), Matilda
Matúš (Matej), *h*, Bohdan, Božidar, Fedor, Teodor
Maud (Mád), *a*, (skrát. Mathilda, Matilda); pozri Mathilda, *n*
Maurícius, *l*, Móric; (= maurský, mauretánsky, z Mauretánie; teraz Maroko v sev. Afrike)

Maximilián (skrát. Max; = z *l* Maximus Aemilianus), (najvyššie zaujímavý, dojímavý)
Metod, Metodej, *g*, (nepochádza z *l* metus, strach, hrôza, ako to mnohí vysvetľujú)
Miguel, *po*, Michal (pozri toto)
Michal (Michael), *h*, (kto je ako Boh)?, Mišo
Miklós (Miklóš), *m*, Mikuláš (pozri toto)
Mikuláš, *g* (z Nikolaos, víťaz nad ľudom), Víťazoslav
Milan, *sb*, Emil (pozri toto)
Mína = Vilemína (pozri toto)
Mirjam, *h*, Mária (pozri toto)
Míťa, *r*, Dimitrij, Demeter
Mojžiš, *h*, (z vody vytiahnutý)
Molly, *a*, Mária
Mončilo, *sb*, Michal
Nadežda (Naďa), *r*, (nádej)
Nannon (Nannette, Nanet), *f*, Hanička, Anička, Anka, Anča
Nasťa, *r*, Anastázia (pozri toto)
Nataša, *r*, Natália, (radujúca sa zo života)
Nelly, *a*, Elena, Helena; Eleonóra
Nemezius, *g*, Mstiboj, Mstivoj, (mstiteľ)
Nikander, *g*, Víťazoslav, (víťaz)
Nikeforos, *g*, Nikifor, Víťazoslav, (nositeľ víťazstva)
Nikita (Nikola), *sb*, pozri: Mikuláš
Nikodém, *g*, (víťaz nad ľudom)
Nikolaj, *r*, Mikuláš (pozri toto)
Nikolajevič, *r*, syn Mikulášov (Nikolajov)
Nikolajevna, *r*, dcéra Nikolajova (Mikulášova)
Nikolaus, *g*, Mikuláš
Nikostratos, *g*, Svätbor, Svätobor, Bronislav, (víťaz nad vojskom)
Nina, *f*, Antónia
Ninon, *f*, Anna
Nymfa, *g*, Rusalka
Ofka, pozri: Eufémia
Olaf, *n*, (bohorodý, = slovutný, slávny)
Olga, *r*, (vznešená)
Ondrej, *g* (z Andreios), (chlapský, mužný, silný, mocný); pozri: Andreas
Orlando, *t*, Róland (pozri toto)
Otokár, *l* (z Ottocarus), (veľkomyseľný, znamenitý, výborný)
Ottomar, *n*, Otomar, Otmar, (bohatstvom slávny, povestný)
Pacifik, *l*, Miroslav
Pangrác, Pongrác, *g*, Všebor, (všemocný, vševládny)
Pantaleon, *g*, (všesľutovník)
Paolo, *t*, Pavel (pozri toto)
Patiens, *l*, Bolemil, (trpezlivý)
Patricius, *l*, pozri: Patrik
Patrik, *l*, Vlastimil, Vlastislav
Paula, *l*, (maličká, nepatrná)
Paulus, *l*, Pavel (pozri toto)
Pavel, *l* (z Paulus), (maličký, nepatrný)

Pedro, *šp*, Peter (pozri toto)
Peregrinus, *l*, Pelgrim
Peter, *g*, *l* (z Petrus), (skala)
Petronila, *g*, Petruška, Petruša, (skalopevná, pevná ako skala)
Pierre (Piér), *f*, Peter (pozri toto)
Pietro, *t*, Peter (pozri toto)
Pilát (Pilatus), *l*, (kopijou ozbrojený)
Placidus, *l*, Miroslav, (jemný, mierny, pokojný, tichý)
Polykarp, *g*, (úrodný, mnohoplodný, veľaplodný)
Polyxéna, *g*, Hostislava
Próbus, *l*, Pravovrav, (čestný, šľachetný)
Prokop, *g*, (cestu kliesniaci, priekopník)
Pulcheria, *l*, Krásoslava, Krása, Krásica
Quido, *l*, *f*, Kvído, (vládca, sprievodca)
Quirínus, *l*, (pozri Kvirín); (u starých Rimanov umrevší Romulus)
Rafael, *h*, (Boží lekár)
Raoul (Raul), *f*, Rudolf (pozri toto)
Rimígius, *l*, (vesliar, vodca)
Renáta, *l*, (znovuzrodená)
Renát(us), *l*, (znovuzrodený)
René, *f*, pozri: Renát(us)
Rochus, *l*, Roch, Hrož, (vyvýšený)
Roland, *n*, (rytier, hrdina, víťaz), Róland
Róza (Rosa, Rosina), *l*, Ružena, Ruža, (ružová)
Rozália, *l*, Ružena, Ruža, (ružokrásna)
Rozamunda, *ln*, (ružoperá, ružoústa)
Rudolf, *n*, (veľslávny)
Rufinus (Rúfus), *l*, (červenovlasý, hrdzavý)
Salome, *h*, Miroslávka
Sándor (Šándor), *m*, Alexander (pozri toto)
Sára, *h*, (pani, veliteľka, kňažná)
Sáša, *r*, Alexander (pozri toto)
Sebastián, *g*, (vznešený, ctihodný)
Sep, *n*, (skrát. Joseph), Jozef
Serafín, *h*, (ohnivý, plamenný, žiariaci)
Serafína, *h*, (ohnivá, plamenná, žiariaca)
Servác, *l*, (zachovateľ), Chranibor
Severín, *l*, Severus, (prísny, vážny)
Sidónia, *h*, (lovkyňa, rybárka), Zdenka
Sidónius, h, (lovec, rybár), Zdenek
Siegfried, *n*, (mierny víťaz), Žigrid, Žibrid
Siegmund, *n*, Žigmund, (ochranca víťazstva)
Silvester, *l*, (lesník), Lesoň
Silvia, *l*, (milovnica lesa), Lesňa
Simeon, *h*, (vyslyšaný), Šimon
Simon, *f*, pozri: Simeon
Simplicius, *l*, (prostý, prostoduchý, hlupák, chumaj)
Skander, (skrát. Alexander; pozri toto)
Skanderbeg (iskanderbeg), *ar*, (knieža Alexander)
Sofia, *g*, Žofia, (múdrosť)

Sofrónius, *g*, (múdry, rozvážlivý)
Soňa, *r*, Žofia
Sotér, *g*, (vykupiteľ, spasiteľ)
Spiridion, *g*, Duchoslav
Stáša, pozri: Anastázia
Stefan(os), *g*, Štefan, (ovenčený, korunovaný)
Susanna, *h*, Zuzana, (čistá)
Šaňo, *m*, (zo Sándor, Šándor, Sanyi, Šani), Alexander
Šimon, *f* (z *h* Simeon), (vyslyšaný)
Štefan, *g* (zo Stefanos), Václav, Vencoslav, (ovenčený, korunovaný)
Štefánia, *g*, Václava, Vencoslava, (ovenčená, korunovaná)
Teodor, *g*, Bohdan, Fedor, Božidar
Theobald, *g*, Teobald
Theodat, *gl*, Bohdal
Theodor, *g*, Teodor, Bohdan, Božidar, Fedor
Theodora, *g*, Teodora, Fedora, Bohdana, Bohdanka, Božidara
Theodorich, *g*, Ditrich, Teodorich
Theodosius, Teodózius, pozri: Teodor, Theodor
Theofil, *g*, Teofil, Bohumil, (priateľ Boží)
Theresia, *g*, Terezia, Tereza, (milovnica poľovačiek, lovu, zveri)
Timon, *g*, Česta
Timotej (Timotheus), *g*, Ctiboh, Bohuslav
Tobiáš, *h*, Doboš, (bohumilý, bohuľúby)
Tom, *a*, (skrát. Tomáš, pozri toto)
Tomáš, *h*, (blíženec, dvojča)
Udalrich, *n*, pozri: Ulrich
Ulrich, *n*, Oldrich, Aladár, (bohato obdarený, na dedičné majetky bohatý)
Umberto, *t*, Humbert
Ursula, *n*, Uršuľa, (mladá medvedica, silná ako medvedica)
Uršula, pozri: Ursula
Valentín (Valens), *l*, Valeš, Valér, (zdravý, silný)
Valerián (Valerius), *l*, Zdirad, (veľmocný, silný)
Valéria, *l*, (veľmocná, silná)
Vasil, *r*, Bazílius (pozri toto)
Veit, *n*, Vít
Venanc, *l*, (lovec, poľovník)
Venceslaus, *l*, Venceslav, Václav
Verena, *l*, Jarmila, Viera, Virka, Vieruša
Veronika, *g*, Viera, Vieruša, Vieruška, Jarmila, (nositeľka víťazstva)
Vigílius, *l*, Budivoj, (ostražitý, opatrný, bdelý)
Viktor, *l*, Víťazoslav, Slavoš, (víťaz)
Viktória, *l*, Víťazoslava, Sláva, Slávka
Vilém, *n* (Wilhelm), (mocný ochranca, ochrana, záštita), Vilhelm
Vilemína, *n*, (mocná ochrankyňa), Vilma, Vilhelmína
Vilibald, *n*, Veleslav, (veľodvážlivý, chrabrý hrdina, bohatier)
Vincenc, *l* (z vincens), Víťazoslav, (víťaziaci, víťazný); pozri: Viktor
Virgilius, *l*, Mladosť, Mladoň, Mladota
Virgínia, *l*, (panenská)
Vitalis, *l*, Živsa, (bystrý, svieži, v plnej životnej sile)

Vlaho, *sb*, Vladimír
Vojtech, pozri: Adalbert
Walpurga (Wálpurgis), *n*, ochrankyňa v boji
Wenzel, *n* (z *l* Venceslaus), Václav, Venceslav, (slávou venčený, korunovaný)
Wilhelm, *n*, Vilhelm, Vilém (pozri toto)
Wilhelmine, *n*, Vilhelmína, Vilemína
William (Uiljem), *a*, Vilhelm, Vilém
Wolfgang, *n*, Vuk, (odvážlivý ako vlk, pomocník, podnikateľ)
Xaverius, *ar*, Xavér, (žiariaci, skvelý)
Xénia, *g*, (hostinná, ochrankyňa hostí)
Zenon, *g*, Živan, (oživujúci, kriesiaci)
Zita, *l*, (z tacita), (mlčanlivá, tichá)
Zulejka, *ar*, (ženské meno vo východných krajinách; takto sa, vraj, nazývala Putifarova žena)
Žigmund, *n*, (ochranca víťazstva)

Naša značka
Dobrá tlač
Dobrá kniha

SLOVENSKÝ FRAZEOLOGICKÝ SLOVNÍK Druhé, doplnené vydanie.

Sostavil **Peter Tvrdý**, direktor gymn. v. v.

„To je **veľká udalosť**, na ktorú slovenský národ čakal od prevratu a až dosiaľ čakal veru márne. Radosť je stránkovať v tomto diele, čo povstalo bez hluku **z čistej slovenskej vôle a slovenského umu.**"
(Martin Rázus v Národných novinách.)

Slovník má 844 str., je značne doplnený.

Brošov. po K 100·—; viaz. po K 115·—.

Nebohý **Peter Tvrdý** sosbieral tiež ďalší bohatý materiál, ktorý účelne a vhodne dopĺňuje Frazeologický slovník. Tieto

DOPLNKY K SLOVENSKÉMU FRAZEOLOGICKÉMU SLOVNÍKU

vyšly v samostatnom sväzku za spolupráce dra **Henrika Barteka** z Matice slovenskej. Doplnky majú 241 strán.

Brošov. po K 30·—; viaz. po K 40·—.

Dr. VL. ŠEDIVÝ:

SLOVENSKO - FRANCÚZSKY SLOVNÍK Dictionnaire slovaque - français

Vydávame svoj prvý obšírnejší **Slovník slovensko-francúzsky**, už dávno očakávaný netrpezlivo a veľmi žiadaný. Na rozdiel od podobných obsahuje **všetky najdôležitejšie zvraty** a uvádza **výrazy živé.** Prvý spracúva **slovenskú frazeologiu v ekvivalentných zvratoch francúzskych.** Tým dostáva sa do rúk slovenských **prvý hodnotný slovník slovensko-francúzsky.** Strán 175.

Broš. po K 24·—, viaz. po K 34·—.

U všetkých riadnych knihkupcov

ČESKO-SLOVENSKÁ GRAFICKÁ UNIA, ÚČ. SPOL., PRAHA-PREŠOV

JÁN HVOZDZIK:

ZOVRUBNÝ SLOVNÍK SLOVENSKO-MAĎARSKÝ A MAĎARSKO-SLOVENSKÝ

I. Časť slovensko-maďarská s diferenciami slovensko-českými a česko-slovenskými. Strán XII a 1638. Viazane po **K 140·—.**
II. Časť maďarsko-slovenská. Strán VI a 980. Viazane po **K 80·—.**

Maďarsko-slovenská časť tohoto slovníka, v úradoch a školách všeobecne užívaná, je obecenstvu dobre známa ako príručka na **porozumenie textov maďarských a na osnovanie po slovensky pre Maďarov** sostavená. Časť 1. má cieľ ešte složitejší: predovšetkým je to pomôckou na **porozumenie textov slovenských** a tým, že autor vpojil do alfabetického radu aj **diferencie slovensko-české a česko-slovenské, slúži aj na porozumenie textov českých.** Za ďalší cieľ autora je dať **československému úradníctvu pomôcku na osnovanie po maďarsky.** Od doby Bernolákovej je to **prvé dielo** v slovníkovej literatúre slovenskej, ktoré svojou bohatou sbierkou slov, jazykových zvratov a fráz (obsahuje 100.000 hesiel a asi toľko fráz) dôstojne reprezentuje moderný jazyk slovenský.

Také významné dielo by nemalo chybovať ani v jednej kancelárii a škole, ale ani v knižnici vzdelaného Slováka.

Dr. JÁN STANISLAV: ČESKO-SLOVENSKÁ MLUVNICA

pre odbor. učiteľov a vysokoškolákov. (Starý a dnešný jazyk. Všeobecná časť.)

Pôvodca podáva v tejto mluvnici **sústavný prehľad vývoja nášho jazyka** od dôb predhistorických do dnešných čias. Vychodí z jazyka praslovanského a ukazuje, ako sa menil náš jazyk v jednotlivých obdobiach. Podáva **popis zmien hlások a tvarov.** Poukazuje všade aj na stav **v dnešných našich nárečiach;** v konfrontácii s vývojom českého jazyka vidíme, ako sú dodnes v slovenských nárečiach zachované staré vývojové stadiá, alebo ako vývoj šiel ďalej. Pôvodca si všíma stavu vo všetkých slovenských nárečiach. **Niektorý jazykový materiál upotrebuje sa v tejto mluvnici prvý raz vôbec.** V druhej časti mluvnice sú vysvetlenia o zmenách jazykových, o nárečí, o spisovnom jazyku a jeho kultúre, **o mieste nášho jazyka medzi jazykmi,** o slovanských jazykoch a slovanskom písme, o čsl. nárečiach a **o vývoji našich spisovných jazykov.** V knihe najde veľmi zaujímavé poučenia **každý inteligent, ktorého zaujíma materinský jazyk a jazykové zjavy vôbec.** Stanislavova mluvnica je prvou učebnicou historickej mluvnice česko-slovenskej, ktorú napísal Slovák. S 19 obrázkami a mapkami v texte a 1 prílohou. Strán 235. **Broš. po K 30·—, viaz. po K 40·—.**

Praktická novinka pre Čechov i Slovákov: DR. VL. ŠEDIVÝ:

DIFERENCIÁLNY SLOVNÍK ČESKO-SLOVENSKÝ

s krátkou konverzáciou a prehľadom slovenskej mluvnice. Strán 75. Po **K 8·—.**

Dostať možno v každom riadnom kníhkupectve.

ČESKO-SLOVENSKÁ GRAFICKÁ UNIA, ÚČ. SPOL., PRAHA-PREŠOV